ALEXANDRI MADERNI MEDIOLANENSIS

In Tertiam Partem Diui Thomæ,

ALEXANDRI MADERNI MEDIOLANENSIS

Ex Clericis Regularibus Barnabitis Congregationis S. Pauli olim Sacræ Theologiæ Professoris, nunc in Vrbe Examinatoris.

QVAESTIONES

In Tertiam Partem Diui Thomæ,

HOC EST

TRACTATVS

De Incarnationis Mysterio, De Sacramentis in communi, De Sacramento Euchariſtiæ, Sacrificio Miſſæ, & De virtute, & Sacramento Pœnitentiæ.

EMINENTISSIMO, ET REVERENDISSIMO PRINCIPI

GASPARI

PRESBYTERO CARDINALI

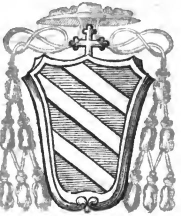
DE CARPINEO

S.D.N. Clementis Papæ X. Vicario, & Prodatario &c.

DICATAE.

Cum duplici Indice materiarum, & rerum notabilium locupletiſsimo

Nunc primum in lucem prodeunt.

ROMÆ, Ex Typographia Michaelis Herculis. MDC.LXXV.

SVPERIORVM PERMISSV.

EMINENTISS.MO ET REVERENDISS.MO PRINCIPI

GASPARI

TITVLI SANCTI SYLVESTRI IN CAPITE PRESBYTERO CARDINALI

DE CARPINEO

Sanctissimi D. N. Clementis X. Vicario, Prodatario &c.

CVM primò librum hunc intueris oblatum Eminentiss. Princeps, precor ne donum cogites, aut tributum, dicantis vsura est, qui pretiosum efficere tentat, dum facit tuum. Illi si nomen tuum indulgeas; poterit vna hæc gemma primæ pagini impressa reliquis æstimationem accersere. Timet tenebras opus; ideo, dum erumpit in lucem, tuos ab oculos sistitur, iactaturus hoc saltem, quod in conspectu Solis fuerit aliquando. Septimo iam sęculo genus tuum fulsit continuato splendore heroibus identidem mundo datis; & ne, vt cetera omnia solent, senio suo sterilisceret annosa propago, in te, ac Vlderico Carpineis geminos Ecclesiæ dedit, quibus purpura decus adijceret, indidemque reciperet. Refulsit ex affinitate Pontificium Alexandri VII. atque nunc Clementis (quem Decimum huius nominis colimus ornamentum) qui tanta fulget integerrima sanctitate, vt vnicus sufficiat inocciduum vniuerso lumen adiungere. Quidni modo, cum adeo splendeas, lucem adigas admoto volumini: Hoc si semel aspectu tuo digneris, dum primò è typis enascitur, quantùm sibi fortunæ promittet, cuius ortus benignum habuerit Iouis ascendentis aspectum. Beneficos tuos influxus experti sunt pauperes, dum Sancti Iuonis apud nos Congregationi præesses, motusque vltrogrados Roma vidit, ac stupuit, dum te vtriusque Præsulem Signaturæ, dein vtriusque Auditorem, Apostolicum inter Pontificem, Magnumque Ducem Hetruriæ Commissarium, Auditorem Rotæ, Prodatarium, Purpuratum, ac demum Summi Pontificis Vicarium aspexit. Tam eximio lumini super tot candelabra perenniter emicanti, mirari non debes, si admoueam libros meos, quos cupio legi. Sed dedecet tam emerito Principi quicquam dare puri fœnoris gratia: Iura alia id à me pensum extorquent, & tibi eo saltem titulo placiturum spero, quod iustum sit. Composui, quo me tempore seruum habes Examinatoris officio fungentem, iustum est vt laboret Domino seruus, vtque tibi germinet arbor, quam tot gratijs irrigasti. Sæpè in conspectum tuum admisso timenda mihi manuum vacuitas est. At quid dignum

gnum Principe offeram Christi pauper, cui diuitias omnes sæculi votiua, & religiosa paupertas omnino subtraxit? Nihil mihi reliquum est præter Christum, & sacra, deque his meditandi, scribendique licentiam. Commendat tamen munusculum ista necessitas, quæ præscribit dandi potentiam, & dum facit solùm id posse, quod offerro, facit totum offerre, quod possum. Primum operis argumentum est Deus homo, vt in eo conciliata conspicimus imma summis, facta mihi inde fiducia nomen tuum Cęlo dignum, ac cedro, rudibus hisce paginis immiscendi. Ingratum tibi opus esse non poterit, quod continet IESVM. Cetera omnia habent à forma, quod placeant, hoc tibi reddet materia formosum. Alia scientiarum volumina quæstionibus, controuersijs, dubijs plena sunt, & plerumque veritatem abscondunt ratiocinijs ijsdem, quibus tentant eruere; istud verò facilem dabit, ac obuiam veritatem, quando tibi vel primas legenti paginas Christus occurret, qui via, ac veritas est. Reliquam tomo materiam Sacramenta suppeditant, & hæc mihi titulum renouant oblationis: Supremi Vicarium Pontificis, quodque synonimum Apostolo est, Dispensatorem mysteriorum Dei tua te fidelitas fecit. Quidni quoque ad te veniant aliquando sacra eadem, quæ tam prudenter Vrbi, ac Orbi dispensas. Æconomus diuinorum es, eum librum non illibenter excipies, in quo cælestis ærarij numerum, valoremque reperies acuratè descriptos. In ea domo reposuit Deus thesauros, quàm septem excisis columnis Sapientia extruxit, in Verbo scilicet Incarnato, septemque ab eo institutis Sacramentis: ex hoc iterum tibi hæc omnia debeo, quod te supremum sperem aliquando Clauigerum. Vt mentem, moresque habes Angelicos, vbi tibi Eucharisticam in eo mensam, Angelorumque escam apponi comperies, amplecteris auidius. Maximè inuigilas pro pascendis Christi ouibus: En Pœnitentia omnimodè necessarium medium, vt oues Saluatoris Sanguine pretioso redemptas, & post baptismum in peccatum lapsas in cælestia, semperque virentia pascua perducas. Excipe igitur opus, quod saltem inspecta materia, ac pretio, quod tuum nomen adiecit, ingratum vndequaque esse non poterit. Conspirat in hoc votum tota mea Religio, quam toties beneficus aspicis, reddisque deuinctam. Vna mecum tota coofert, & comprecatur ennixè, vt fructum hunc qualemcumque non ab vna arbore tantùm, sed à vinea tota digneris accipere. Quam vnanimem habes offerentem, scito te habere vnanimem oratricem, vt Ecclesiæ Dei, cui prodes, Orbi, quem ornas, nobis, quos foues, æternum incolumis viuas. Romæ è Collegio SS. Blasij, & Caroli ad Catinarios Die 2. Ianuarij 1675.

Emin. V. Reuerendiss.

Aeternum addictissimus
Alexander Madernus.

AD LECTOREM.

Habes in hoc Tertio Tomo, candide Lector, totius mei theologici cursus complementum, hoc est in Tertiam Partem Angelici Praeceptoris ea omnia, quae scholasticè à Doctoribus solent explicari. Primum locum obtinet Tractatus de Incarnatione, vbi Sacrosancti huius Mysterij possibilitatem, conuenientiam, necessitatem, & finem à Deo Optimo Maximo intentum, duarum naturarum in vna persona diuina ineffabilem, & admirabilem vnionem, Christum ex his constitutum, eiusdemq; perfectiones tum intellectus, tum voluntatis, & vno Verbo ea omnia, quae Angelicus Doctor in prioribus 26. quaestionibus complexus est, facili, & clara methodo explicata comperies. Pertractantur secundo loco ea, quae idem Angelicus à quaestione 60. vsque ad 66. explicat, hoc est de Sacramentis, tum antiquae, tum nouae legis, de eorum essentia, necessitate, causalitate, auctore, & ministro, vbi non ieiunas solùm speculatiuas difficultates, sed quamplurima ad praxim deducta inuenies, rationibus tamen more scholastico roborata, & firmata. Tertio loco, omissis, quae de Baptismo, & Confirmatione dici poterant, tum quia facilia, tum quia si aliqua essent disputanda, ea ex dictis de Sacramentis in communi facilè erui poterant, ad explicandum ea maiori claritate, qua potui summum omnium Sacramentorum, hoc est Eucharistiae Sacramentum accessi, vbi de Sacrosancto Missae sacrificio praecipuas difficultates pertractatas inuenies, moralia varia deduxi, alia purè moralia Summistis ipsis relinquendo. Tandem habes de virtute poenitentiae, & actibus eius praecipuis contritione, & attritione, & de ipsa quatenus Sacramentum est nouae legis, nihil omittens, quod ad exactam huius virtutis, & Sacramenti cognitionem spectaret. Fruere igitur, candide Lector, hoc meo qualicumq; labore, in quo, si quid gratum inter legendum occurrerit, id Deo bonorum omnium largitori referas, si quid minus gratum, id mihi tribuas, & vt ignoscas exoro, si post tot tantorumq; virorum lucubrationes theologicas, ausus sim has paruipendendas adijcere, amicis enim rogantibus obediendum fuit sciasq; me non lectoribus, et magistris scribere, sed studentibus, et in Theologia tyronibus. Vale.

Don Gabriel Fantes Cong. Cleric. Regul. S. Pauli Præpositus Generalis.

CVm Librum, cui titulus est, Quæstiones in tertiam partem Diui Thomæ, *à R. P. Don Alexandro Maderno* Assistente nostro, & in Vrbe Examinatore compositum duo eruditi Viri è Congregatione nostra, quibus id commissimus, recognouerint, atque in lucem edi posse probauerint, Nos, quantùm in Nobis est, facultatem facimus, vt Typis mandetur. In quorum fidem has nostras, manu sigilloque nostro munitas dedimus. Romæ in Collegio nostro SS. Blasij, & Caroli Die quinta Ianuarij M. DC. LXXV.

Don Gabriel Fantes Præpositus Generalis.

Don Antonius Maria Burontius Cancell.

Imprimatur si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

I. de Ang. Arch. Vrb. Vicesg.

Imprimatur.

Fr. Raymundus Capisuccus Ord. Prædicat. Sac. Pal. Apost. Mag.

ALEXANDRI MADERNI
E CONGREGATIONE SANCTI PAVLI
TRACTATVS PRIMVS
DE SACROSANCTO INCARNATIONIS MYSTERIO

In tertiam partem D. Thom.

INcarnationis Sacratissimum Mysterium, quo æternum Verbum in temporis plenitudine homo factum cum hominibus conuersari dignatum est, nouum omnium nouorum, & solùm sub Sole nouum, per quod Dei apparuit infinita Virtus, Bonitas, & Sapientia, explicaturus, Angelici præceptoris methodum sequar, qui postquam in prima parte suæ summæ luculenter de Deo vno, & trino tractauit, deindè de Angelis, & hominibus; tum in prima secundæ de vltimo fine nostro, & de principijs humanarum actionum, hinc de virtutibus in particulari in secunda secundæ, tandem ad tertiam partem peruenit, in qua disputat de Christo Domino, & beneficijs eius, & præsertim de Sacramentis. Idque totum optima fuit præstitum ratione; etenim eum Christus Dominus Deus sit, & homo, prius de Deo, & homine debebat singillatim tractare, mox de Christo ex Diuinitate, & humanitate constituto: tum quia considerato primo principio, & vltimo fine hominis, congruum est agere de medijs, quibus ad hunc finem peruenire valemus; Christus autem est mediator Dei, & hominum, & vnicum medium, quo ad vltimum finem nostrum possumus peruenire: Christus ipse est, qui nobis omnia dona gratiæ promeruit, ad cuncta opera nostra efficienda nos adiuuat, *ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum* ad Eph 2., & per crucem, & sanguinem suum nos ab omnibus peccatis emundans à Dæmonis potestate liberauit. Vnde manifestum est congruentissima ratione D. Thomam in principio huius tertiæ partis de Incarnationis mysterio pertractasse.

Circa hoc nomen, *Incarnationis*; Aduerte plus significare, quam natura sua exprimat; nam quando dicitur Deum fuisse incarnatum, tantùm sonat Verbũ Diuinum solam assumpsisse carnem, cum tamen de fide sit, totam assumpsisse naturam humanam, scilicet, & animam, & corpus; nihilominus hoc nomen, licèt nouiter à Patribus Latinis, & Græcis in Concilio Niceno inuentum, iure tamen illi mysterio impositum fuit, tum quia nouis rebus noua nomina imponenda sunt, vt inquit Tullius lib. 1. accadem. quæst. Quod si in qualibet arte licitum est excogitare propria, & peculiaria nomina, etiam SS. Patribus, & Concilijs ad indicandum hoc opus omnium nouorum maximè nouum licuit peculiare illi nomen imponere. Patres autem hoc desumpserunt ex illo Ioann. 1. *Verbum caro factum est*. Idem enim est Verbum fieri carnem, ac incarnari: tum quia nomine carnis in Scriptura sæpè intelligitur tota natura hominis, vt Gen. 6. *Omnis quippe caro corruperat viam suam*. & Psal. 77. *Recordatus est, quia caro sunt*. & alibi sæpè. Quamuis autem ex Scriptura, & Patribus plura alia possint adinueniri vocabula ad hoc mysterium significandum, etenim ab alijs dicitur *mixtura admirabilis*, ab alijs; vt à Damasceno lib. 3. de fide c. 6. *inhumanatio &c.* attamen in Ecclesia magis vsitatum est hoc nomen *Incarnatio* ad indicandam ingêtem magnitudinem charitatis, & misericordiæ Dei erga homines, qui eo vsq; voluit nostri causa se ipsum demittere, & exinanire, vt etiam naturam ex carne constitutam sumeret, & Virginis vterum non horreret.

Cur hoc mysteriũ dicatur Incarnatio.

Obiectum huius tractatus clarè constat esse Deum vt incarnatum; omnia enim, quæ in hoc tractatu explicantur ad Deum incarnatum reducuntur. Mouent aliqui difficultatem, quod Christus sit singularis, & de singulari non possit dari scientia. Verùm in primis falsum est de singularibus non posse dari scientiam, saltem secundariò, vt suppono ex logica; tum quia ideo de singularibus non potest dari scientia, quia sunt innumera, & corruptibilia; at Christus vt subest diuinæ reuelationi est ens necessarium, de quo licèt non possit dari scientia propriè euidens, vt definita fuit ab Arist. quia ei deficit euidentia, datur tamen vera cognitio theologica; tum quia illa, quæ hic explicantur, vt plurimum in vniuersali explicantur de persona diuina vnibili, vel vnita cum natu-

Obiectum huius tractatus.

De singularibus quomodo detur scientia.

natura humana; & si quandoque agitur de Christo in particulari, nil tamen obstat, si de illo non detur propriè scientia, sufficit enim, si detur cognitio certa, quatenùs subest diuinæ reuelationi.

Tractatus diuiso. Totum hunc tractatum nouem quæstionibus concludemus; quarum prima erit de possibilitate, & conuenientia Incarnationis; secunda de necessitate; tertia de decreto, & motiuo; quarta de vnione ipsa tam ex parte assumentis, quam ex parte naturæ assumptæ; quinta de gratia, & virtutibus, quibus humanitas Christi decoratur; sexta de scientia Christi; septima de voluntate Christi; octaua de merito Christi; nona tandem de eiusdem adoratione, & communicatione idiomatum.

QVÆSTIO PRIMA.

De possibilitate, & conuenientia Incarnationis.

CVm Aristoteles 1. poster. cap. 1. doceat ab vniuersalioribus esse inchoandum, hinc priusquam accedamus ad explicandas speciales difficultates huius mysterij de possibilitate ipsius agendum est. Quod si D. Thom. prætermissa quæstione de possibilitate statim inceperit à conuenientia, cum tamen possibile sit prædicatum vniuersalius, quam conueniens, existimo id fecisse, quia cum ex fide supponeretur iam factum, certè etiam supponitur fuisse possibile, tum quia non ita facilè solui poterant argumenta contra possibilitatem, quæ commodius infra soluuntur, & propter hanc rationem prætermissis argumentis, quæ contra possibilitatem huius mysterij fieri solent, quæ commodius infra agentes de vnione adducentur, & soluentur, hic tantum inquiremus, an hoc mysteriũ ab aliquo intellectu creato cognosci possit vt possibile.

ARTIC. PRIMVS.

An aliquis intellectus creatus possit cognoscere possibilitatem Incarnationis.

1 INcarnationis Sacratissimũ Mysterium non solùm esse possibile, sed etiã Messiam venisse contra Iudæos fides docet, & qui huius veritatis longam probationem ex Scriptura ductis argumentis cupit inspicere, videat Valentiam in principio huius tertiæ partis, & Suarez, qui fusè hanc quæstionẽ pertractant. Quarè supposita fide, quod hoc mysterium sit factum, hic inquirimus, an possit ab intellectu creato cognosci possibile, & quidem posse cognosci à nobis fidelibus possibile euidenter negatiuè certum est; nulla enim possunt adduci argumenta, quæ à nobis solui non possint, vt in progressu videbimus; quod ergo hic inquirimus est, an præscindendo à fide possit intellectus saltem Angelicus cognoscere hoc mysterium esse possibile, aliquas rationes adducendo, quæ aliquo modo probent eiusdem possibilitatem.

Euidenter negatiuè hoc mysterium esse possibile cognoscitur.

2 Aduerte tamen, quod dupliciter potest esse quæstio, an hoc mysterium possit cognosci possibile ab intellectu Angelico, primo eo modo, quo factum est, nempè ex natura humana cum personalitate diuina Verbi: secundò ex natura humana cum personalitate diuina, seu cũ Deo, præscindendo ab hoc, quod in Deo sit vnica, vel triplex personalitas, & hoc etiam dupliciter, vel antequam hoc mysterium factum esset, vel postquam factum est.

Status quæstionis qualis.

3 Prima sententia absolutè negat Incarnationis mysterium potuisse cognosci possibile etiam probabiliter: Ita Suarez hic tom. 1. disp. 3. sect. 1. Amicus hic disp. 2. sect. 2. & 3. Arriaga tom. 6. disp. 1. sect. 3. subsec. 2. & alij apud ipsum, Gabriel à S. Vincentio hic disp. 1. dub. 4. & plures alij.

Secunda sententia est Medinæ 3. part. quæst. 2. introd. conclus. 4. Radæ 2. par. contr. 8. art. 4. Fabri in 2. dist. 36. cap. 2. & plurium Scotistarum hæc docet mysterium incarnationis non eo modo, quo factum fuit cum personalitate Verbi, sed vt potuit fieri cum Deo, ab Angelis potuisse cognosci probabiliter vt possibile; Lugus disp. 1. sect. 1. videtur inclinare soluendo omnes rationes contrarias, licèt postea in contrariam magis propendeat.

4 Conclusio prima. Possibilitas mysterij incarnationis eo modo, quo factũ est nullo modo potuit ab intellectu creato etiam Angelico cognosci. Est cõmunis, & probatur ex pluribus scripturæ locis. Ad Ephes. 3. dicitur. *Sacramentum absconditum à saculis in Deo.* Ad Col. 1. *Mysterium absconditum à saculis in generationibus.* 1. ad Cor. 2. *Sapientia in mysterio, quæ absco. ita est.* Isaiæ 53. *Generationem eius quis enarrabit?* quem locum S. Leo ser. 3. de natiuitate, ad generationem temporalem Christi Domini refert. Psal. 23. introducuntur Angeli se interrogãtes. *Quis est iste Rex gloriæ?* & alibi. *Quis est iste, qui venit de Edon?* & Matth. 16. respondit Christus Petro confitenti mysterium Incarnationis. *Caro, & sanguis non reuelauit tibi.* & ex pluribus alijs locis hæc veritas deducitur. Vnde in Concil. Ephesino can. 13. dicitur, *Vnio hæc ineffabilis, & indeprehensibilis.* Probatur

tur ratione. Hoc mysterium factum est cum personalitate Verbi: sed personalitas Verbi à nullo intellectu creato est cognoscibilis viribus naturæ; ergo neque hoc mysterium eo modo, quo factum est ab vllo intellectu creato est cognoscibile: maior est de fide: minor etiam patet, quia Trinitas personarum à nullo intellectu creato est cognoscibilis naturaliter; etenim si deberet cognosci, maximè ab effectibus, nam causam nullam habet; effectus autem omnes sunt indiuisibiliter à tota Trinitate, vnde deducunt nos quidem in cognitionem Dei, sed nullo modo Trinitatis.

5 Conclusio 2. Possibilitatem vnionis naturæ humanæ cum personalitate diuina probabiliter potuit Angelus cognoscere. Probatur, quia Angelus habet claram cognitionem totius naturæ humanæ, & omnium rerum infra se, & cognouit subsistentiam essentialiter respectu naturæ nullam exercere causalitatem, sed solùm puram rationem termini, ex alia parte cognoscebat Angelus Deum esse infinitè subsistentem, vnde sic poterat argumentari; non repugnat naturam humanam vniri personalitati diuinæ, neque ex parte Dei, neque ex parte naturæ humanæ; ergo est possibilis vnio naturæ humanę cum personalitate diuina: probatur antecedens quo ad primam partem. Quod est infinitè subsistens potest non solùm facere subsistere propriam naturam, sed etiam quamcumque aliam: sed Deus est infinitè subsistens; ergo non solum potest facere subsistere propriam naturam, sed etiam quamcumque aliam: probatur idem antecedens quo ad secundam partem: Quod est separabile à propria natura, & essentialiter respectu naturæ nullam exercet causalitatem, sed tantùm puram rationem termini, potest diuinitus ab illa separari, & loco illius à Deo ipso suppleri: sed Angelus clarè cognoscit subsistentiam creatam esse separabilem a propria natura, & essentialiter respectu propriæ naturæ nullam exercere causalitatem, sed solum purā rationem termini; ergo cognoscebat, quod posset diuinitus subsistentia creata separari à propria natura, & loco illius posset poni subsistentia diuina: maior videtur clara: probatur minor, quia Angelus clarè cognoscit omne posterius posse separari à suo priori, clarè cognoscit sub sistentiam essentialiter respectu naturæ nullam exercere causalitatem, sed solùm puram rationem termini, & hoc patet, quia secùs non clarè cognosceret Angelus totam essentiam naturæ humanæ sicuti est, quia de facto nos edocti ex fide id fatemur in mysterio Incarnationis; ergo si totum hoc clarè cognoscit, potuit etiam cognoscere, quod si separaretur subsistentia creata, & loco illius ponatur diuina, nulla sequitur, neque ex parte naturæ, neque ex parte Dei implicantia, & ideo hanc vnionem esse possibilem.

6 Dices 1. cum Arriaga inter Deum, & naturam humanam esse infinitam distantiam, & Deum esse completissimum actum purum in se: ergo Angelo præcisa reuelatione nec potuit venire in mentem, quod talis vnio sit possibilis. Sed contra, quia licèt inter Deum, & naturam humanam sit infinita distantia, nihilominus cognoscebat Angelus in Deo esse infinitam potentiam, & ex eo, quod sit actus purissimus, cognouit in se eminenter continere omnem rationē actus, quæ posset conuenire cuicumque actui creato; ergo cognouit ex parte Dei nullam esse implicantiam, cur non posset per propriā subsistentiā diuinā terminare naturam humanam.

7 Dices 2. Angelum cognoscere quidem naturam humanam vti est, & ideo cognoscere naturaliter non posse spoliari propria subsistentia, sed non cognoscere, vtrum per absolutam potentiam possit spoliari: quod probatur, quia Angelus quidem comprehendit naturam humanam considerando ipsam secundū potentiam naturalem, verùm non comprehendit naturam humanam secundū potentiam obedientialem, cum hoc nō sit de ratione talis comprehensionis: atqui quod subsistentia possit separari à propria natura est tantùm secundùm potentiam obedientialem; ergo hoc ab Angelo non cognoscitur: imo nec in mentem ipsius venire potuit. Sed contra, quia Angelus non tantùm cognoscit naturaliter conuenire naturæ creatæ non spoliari propria subsistentia, sed etiam, cum comprehensiuè cognoscat ipsius essentiam, cognoscit hoc ei essentialiter non conuenire; ergo cognoscit, quod si spolietur nulla sequetur Implicantia, probatur antecedens, quia cognoscit Angelus, quod omne prius potest esse sine suo posteriori: sed etiam cognoscit naturam esse priorem, subsistentiam posteriorem; ergo etiam cognoscit subsistentiam esse separabilem à natura; non sequitur autem per hoc, quod cognoscat potentiam supernaturalem obedientialem, sed solùm, quod comprehendat essentiam talis naturæ....

8 Probatur 2. Angelus clarè cognouit naturam humanam Christi, & in ipso vi-

so videbat non esse propriam subsistentiam: tum sic argumentari poterat: hæc natura non habet propriam subsistentiam, nec habet aliam creatam, quia si aliam haberet, illam viderem, cum cognoscam omnia naturalia; ergo possibile est, quod habeat diuinam; nam hæc, cum sit infinita, non tantùm potest facere subsistere naturam diuinam, sed etiam quamcumque aliam: & hoc præsertim deducere poterat, si vera esset sententia, quæ asserit non posse naturam stare sine subsistentia, cùm enim non videret creatam, facilè deducere poterat adesse diuinam.

9 Dices 1. Angelum non potuisse cognoscere huiusmodi priuationem, eo quod inducta sit actione supernaturali, sed solùm potuisse dubitare, an talis subsistentia illi occultaretur, de reliquo ipsi non potuisse in mentem venire hoc mysterium, sed ad summum potuisse dubitare, quomodo posset stare natura sine subsistentia. Sed contra, quia siue priuatio illa inducta fuerit actione naturali siue supernaturali, adhuc poterat cognosci; etenim cæcitas inducta per miraculum à D. Paulo in illum magum, æquè cognoscebatur, ac cæcitas cæci nati, & oculus cæco restitutus, licèt per actionem supernaturalem restitutus fuisset, attamen naturaliter cognoscebatur; ergo & in proposito, siue natura sit priuata propria subsistentia per actionem naturalem, siue per supernaturalem, huiusmodi priuatio clarè ab Angelo cognosci poterat. Nec verum est, quod solùm potuerit dubitare, an talis subsistentia illi occultaretur; etenim clarè cognoscebat totam essentiam naturę creatæ Christi Domini, & ita eam cognoscebat, vt videret non esse de essentia naturæ, vt non posset separari à propria subsistentia; ergo potius ex hoc probabiliter deduxisset non adesse subsistentiã creatam, sed loco illius positam esse diuinam, quæ illi occultaretur; cum eius cognitio non esset illi debita, & ex alia parte videret nullam adesse implicantiam, nec vllum firmum argumentum, quod solui non posset; & certè, si posito mysterio, quod per fidem credimus, possumus nos omnia argumenta contraria soluere; multò maiori facilitate, & claritate hoc posset facere Angelus.

10 Dices 2. hinc probari Angelum posse euidenter negatiuè cognoscere possibilitatem incarnationis, quia potest soluere omnia argumenta, quæ contra hoc mysterium fieri possunt, sicuti etiã nos soluimus; at non probari, quod positiuè Angelus potuerit hoc mysterium cognoscere. Sed contra, quia non solùm poterat Angelus soluere argumenta, vt nos ipsa soluimus, sed insuper habebat claram cognitionem extremorum, & videbat naturam non esse ita cõnexam cum propria subsistentia, quin posset ab illa separari, & loco illius poni alia, præsertim, si hæc sit infinita; ergo non tantum euidenter negatiuè, sed etiam positiuè per probabiles rationes potuit huius mysterij possibilitatem cognoscere.

11 Obijcies primò. Si Angelus posset cognoscere possibilitatem incarnationis, sequitur, quod posset etiam cognoscere omnes alios effectus supernaturales gratiæ, qui possunt à Deo fieri in creatura; sed verè debemus fateri multa esse possibilia Deo, quæ non possunt in mentem creaturæ cadere; ergo multò magis debemus fateri hoc mysteriũ, ita esse possibile, vt numquam potuerit in mentem alicuius creaturæ cadere; hoc enim mysterium est præcipuum inter omnia alia; vnde à Ieremia 31. dicitur. *Nouum fecit Dominus super terram: fœmina circumdabit virum.* ab Isaia 9. vocatur consilium Dei inquit enim. *Vocabitur nomen eius consiliarius.* vbi septuaginta legunt. *Magni consilij Angelus*; per magnum autem consilium plures Patres intelligunt incarnationem.

Respondeo negando sequelam, & ratio disparitatis est, quia natura humana v. g. sine charitate, aut alijs habitibus supernaturalibus est in se completa, & perfecta naturaliter: at si separetur propria subsistentia à natura, vt factum fuit in Christo, vel vt Angelus cognoscit posse fieri, quia omne prius potest esse sine suo posteriori, tunc natura non esset completa, & sic potest Angelus argumentari, & deducere, quod possit perfici; neque auctoritates adductæ sũt contra nos, quæ loquuntur de hoc mysterio eo modo, quo factum est cum personalitate Verbi, quomodo concedimus non posse in mentem Angeli venire, vt dictum fuit in prima conclusione.

12 Obijcies 2. In tantùm Angelus posset cognoscere possibilitatem incarnationis, in quantùm posset cognoscere naturam posse separari à propria subsistentia, & subsistentiam diuinam esse infinitam, & per consequens hoc mysterium non implicare: sed hoc cognoscere non potest; ergo nec possibilitas cognosci potest: maior conceditur: probatur minor, quia naturam humanam posse terminari a substantia diuina est per potentiam obedientialem ipsius, quę est quid supernaturale: sed nullum su-

pernaturale potest naturaliter cognosci ab Angelo; ergo nec possibilitas huius mysterij cognosci poterit.

Respondeo negando minorem: ad probationem, concedo esse per potentiam obedientialem, nego autem hanc potentiam obedientialem, vt cognoscibilem naturaliter esse supernaturalem: etenim etiam potentia ligni, vt fiat statua, est per potentiam obedientialem ipsius, vt subest statuario agenti, & tamen talis potentia non est supernaturalis, cũ agens sit artificiale, & solùm potest dici artificialis huiusmodi potentia; ita eum potentia naturæ, vt possit terminari sit in ordine ad Deum, vt Deus agens est naturaliter cognoscibilis, sub hac præcisa ratione, sub qua cognoscitur possibilis, non est supernaturalis, licèt si à parte rei postea fieret, esset supernaturalis: & ratio disparitatis est ex se clara, quia possibilitas mysterij nõ cognoscitur per species proprias, non enim habemus speciem propriam subsistentiæ diuinæ, sed tantùm per alienam speciem cognoscimus Deum, & abstractiuè, vnde potentia obedientialis naturæ humanæ in ordine ad Deum operantem, & sic cognitum non est supernaturalis, sed naturalis: si verò hoc mysterium fiat a parte rei, erit supernaturale, & si per speciem propriam cognosceretur, hæc species esset supernaturalis, quia in se tale mysterium est supra exigentiam cuiuscumque naturæ.

13 Obijcies 3. Si Angelus posset cognoscere possibilitatem incarnationis, maximè id deduceret ex ijs, quæ naturaliter cognoscit: sed ex ijs, quæ naturaliter cognoscit potius deduceret esse impossibilem talem vnionem; ergo probabiliter viribus naturæ non potest hanc possibilitatem cognoscere: maior patet: probatur minor; nam ea, quæ naturaliter cognoscit, vel se tenent ex parte Dei, vel ex parte naturæ: sed tam ex parte Dei, quam ex parte naturæ humanæ deduceret potius hanc vnionem impossibilem, quam possibilem; ergo non posset probabiliter cognoscere esse possibilem: probatur minor, nam ex parte Dei cognoscit ipsum esse actum purissimum, & immutabilem, ergo potius deduceret talem vnionem impossibilem; nam si de nouo fieret homo, videretur mutabilis: ex parte creaturæ verò videret naturam terminari per subsistentiam modalem; & ideo sicut quãtitas nõ potest conseruari sine propria figura, nec corpus sine aliqua vbicatione; ita nec natura sine subsistentia propria; vnde ex ijs, quæ naturaliter cognoscit, potius deduceret hãc vnionem esse impossibilem, quam possibilem.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem, iterum nego minorem; ad eiusdẽ probationem, dico verissimum esse Angelum Deum cognoscere tamquam actũ purissimum, & immutabilem; at dico, quod etiam Angelus clarè cognoscit essentiam naturæ humanæ, & subsistentiæ eius, & ideo cognoscit, quod de ratione subsistentiæ, vt subsistentia est, tantùm terminare, & ideo hoc posse suppleri per subsistentiam diuinam sine ipsius mutatione per solam mutationẽ naturæ: Quod verò subsistentia naturæ sit modus, dico non esse ita certum, probabilius enim est, quod sit res, vt infra videbimus; deinde etsi modus sit, eum adueniat naturæ, potest separari a Deo, quia omne prius potest esse sine suo posteriori. Ad illud de quantitate dico, quod potest esse quantitas sine figura, vt patet in Sacramento Eucharistiæ, vbi est quãtitas tota corporis Christi Domini, & tamen ibi nulla est figura: Corpus autem non potest esse sine vbicatione, quia vbicatio per me nil aliud est, quam complexum ex re, & loco: eo ipso autẽ, quod res aliqua producta est, alicui spatio correspondere debet; etsi vbicatio esset modus non video eur non possit dari corpus sine vbicatione; eum omne prius possit esse saltem diuinitus sine suo posteriori; vnde in sententia admittente vbicationem esse modum, deberet etiam admitti, quod corpus aliquod nullibi possit esse; & si hoc putãt absurdum, fateantur esse complexum, non modum.

Cur corpus non possit esse sine vbicatione.

14 Quæres an posita existentia huius mysterij, Angelus cognouerit illud esse factum. Respondeo posse 1. cognosci euidẽter ab Angelis Beatis in clara Dei visione, sicut enim modò omnes Beati vident illud mysterium, ita & Angeli in beata visione illud cognouerunt, & vt possibile, & vt ponendum, & vt a parte rei suo tempore positum fuit: secundò posse cognosci per fidem, vt cognoscũt nunc omnes fideles: tertiò posse cognosci per euidentiam in attestante; vt diximus de alijs mysterijs in tractatu 9. de Fide quæst. 1. ar. 13. quartò ex miraculis à Christo Domino patratis in confirmationem, quod ipse esset Filius Dei: poterant enim Angeli sic argumentari: Miracula non possunt fieri nisi virtute diuina, & Deus non concurrit ad miracula patranda, nisi in testimonium veritatis: sed Christus plura patrauit miracula ad ostendendum se esse Filiũ Dei; ergo verè talis est: quomodo Dæmones coacti tot miraculis credunt Christum esse Deum.

Quomodo ab Angelis cognitum fuerit.

15 An verò Dæmones cognouerint hoc mysterium statim, ac positum fuit a parte rei in vtero Sacratissimæ Virginis. D. Hieronymus in cap. 1. Matth. adducens auctoritatem S. Ignatij Martyris sustinet contrarium dicens, *Martyr Ignatius quartam addit causam cur à desponsata conciperetur, vt partus eius celaretur diabolo, dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum*. Et quidem potuit Deus hoc mysterium Dæmoni occultare, & est probabile, quod occultauerit; ex coniecturis tamen poterat Dæmon suspicari, nam sciebat Virginem à Iosepho, aut ab alio cognitam non fuisse, optimè intelligebat scripturas, potuit considerare circumstantias Natiuitatis Christi, vt canium Angelorum, adorationem Pastorum, & Magorum, prædictionem Simeonis, Virginis puritatem etiam post partum, vnde varias coniecturas poterat habere, quod Christus esset filius Dei; posita verò tentatione in deserto, & factis tot miraculis à Christo Domino, Dæmones moraliter dubitare non poterat, vnde Lucæ 4. dicitur. *Quia sciebāt ipsum esse Christum*.

ARTICVLVS II.

Vtrum conueniens fuerit Deum Incarnari.

1 DE facto Verbum Diuinum esse incarnatum est præcipuum nostræ fidei dogma: Rationes verò, quę probant esse factum deducuntur ex pluribus locis scripturæ, vt ex illo Gen. 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda &c.* quem locum noster Torniellus latè exponit contra Iudeos, & ex Daniele 9. Aggeo 2. & ex pluribus alijs locis, quæ possunt videri apud Doctores, qui ex professo contra Iudeos scripserunt, & in particulari apud Valentiam, & Suarez hic disp. 1. & 2. Ethnicis autem debet hoc mysterium proponi tamquam euidenter credibile, sicuti sunt omnia alia nostræ fidei, vt dictum fuit de fide. Cōtra hæreticos verò scripturis vtendū est, vt in progressu videbimus.

2 Non inquiritur, an hoc mysterium sit conueniens ex fine, quem habuit Deus; nam hanc difficultatem tractat Angelicus præceptor articulo sequenti, sed inquiritur solùm hic, an hoc mysterium fuerit conueniens ex ipsis naturis rerum, & ex circumstantijs; quare videbimus primò, an fuerit conueniens ex parte Dei; & naturæ humanę: secundò an fuerit conueniens ex parte Verbi: tertiò an etiam ex circunstantijs peccati, & temporis.

3 Conclusio. Conueniens fuit hoc mysterium Deo quatenus Deus est. Est communis omnium. Probatur ratione D. Thomæ: vnicuique conuenit, quod suæ naturæ consentaneum est: sed communicare se naturæ humanæ per vnionem hypostaticam est consentaneum naturæ Dei; ergo communicare se naturæ humanæ per vnionem hypostaticam est conueniens Deo: maior patet, nam conueniens dupliciter aliquid potest esse; nempe negatiuè, & positiuè; illud est conueniens negatiuè, quod in se nullum includit inconueniens, seu nullam includit implicātiam, & in hoc sensu clarum est hoc mysterium esse conueniens; nam non solùm nullam dicit implicantiam, vt patebit ex solutione argumentorum, quæ infra suis locis soluentur, sed fides docet, positum esse à parte rei: cōueniens autē positiuè est, quod affert aliquam vtilitatem, vel delectabilitatem, vel laudabilitatem; & in hoc sēsu hoc mysterium est etiam conueniens Deo, non quia afferat aliquā vtilitatem, aut delectabilitatem intrinsecā Deo; nam Deus, cum sit sibi soli sufficiens, nullam vtilitatem, aut delectabilitatem accipit à creaturis; est igitur cōueniens hoc mysterium Deo, quia ex ipso maximè manifestantur bonitas, sapientia, & aliæ perfectiones diuinæ, Quare si Apost. ad Rom. 1. dicit. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, multò magis hoc fit per mysterium Incarnationis, ratione cuius tot attributa diuina maximè elucēt; & proinde diuina Maiestas laudatur. Probatur nunc minor principalis argumenti. De ratione bonitatis est communicatio, & summę bonitati conueniens est summa communicatio, vt docet D. Dionysius cap. 1. de Diuinis nominibus, qui dicit, bonum esse sui ipsius diffusiuum: sed natura diuina est summa bonitas; ergo cum se communicauerit ad intra per processiones personarum, & ad extra per creationem, gratiam, & gloriam, conueniens etiam fuit, quod se communicaret summo modo, & substantialiter per vnionem substantialem Verbi cum natura humana.

Conueniēs aliquid dupliciter esse potest.

4 Dices primò. Si summam bonitatem decet summa cōmunicatio, cum Deus ab æterno habuerit summam bonitatem, sequitur quod ab æterno debuerit habere hanc summam communicationem, ne Deo vllo modo deesset hoc bonum. Sed contra, quia hæc communicatio per Incarnationem nullum bonum intrinsecum ponit in ipso Deo, sed tantùm extrinsecum; vnde non est necesse, quod hæc communicatio fuerit ab æterno; neque D.Tho. ex hac ratione pro-

ne probat factam fuisse Incarnationem, sed solùm supposito ex reuelatione, quod sit facta, probat esse conuenientem factam, liberè tamen facta est, cum potuerit non fieri.

5 Dices secundò. Deus delectatur, & gaudet, quod Incarnatio Verbi Diuini sit facta, sed delectari, & gaudere est quid intrinsecum ipsi Deo; ergo ex incarnatione aliqua perfectio intrinseca fuisset posita in ipso Deo; cum igitur hoc esse non possit in tempore, quia secus mutaretur Deus, fatendum esset Incarnationem factam fuisse ab æterno. Sed contra, quia fateor Deum gaudere, & delectari, quod Incarnatio Verbi Diuini sit facta, verùm hoc non est in Deo per actum nouum, qui ponatur in Deo, sed hoc totum fuit per eumdem infinitum, & simplicissimum actum Dei, quo Deus complacet de sua infinita bonitate, & essentia, & tantùm per positionem extrinsecam Incarnationis denominatur delectatio de Incarnatione. Addo quod hoc argumentum tangit difficultatem de actu libero Dei, vnde non tantùm est contra rationem positam pro nostra conclusione, sed multò magis contra id, quod diximus in tractatu primo de Deo quæst. 5. art. 5. de libero velle Dei, & ideo vide, quæ ibi dicta sunt.

Quomodo Deus delectetur de incarnatione facta.

5 Dices tertiò. Dantur plura, quæ spectant ad rationem boni, & nihilominus non tribuuntur Deo; ergo etiam, licèt communicatio naturæ diuinæ in Incarnatione spectet ad rationem boni, non est Deo tribuenda: probatur antecedens, quia ridere, currere, & plura alia spectat ad rationem boni, & tamen Deo non conueniunt. Sed contra, quia vt benè notat Gaietanus: non dicit D Thomas, quidquid est bonum Deo cõuenire, sed quod est consentaneum bonitati Deo conuenire: ridere autem, currere &c. non sunt consentanea bonitati, sed sunt quædam entia participantia bonitatem, & sunt bona alicui secundum peculiarem ipsius naturam; ideo hæc prædicta non sunt consentanea bonitati, vt bonitas est, sicuti est communicatio; cum bonum sit sui ipsius diffusiuum.

7 Obijcies 1. Quod ab æterno habet omnia, quę sibi conueniunt in summo gradu, & infinito modo, ita vt nullius boni sibi conuenientis patiatur defectum eidem non potest aduenire de nouo aliquid conueniens: sed Deus ab æterno est huiusmodi; ergo nihil potest ei aduenire de nouo, quod sit illi conueniens: ergo incarnatio in tempore non est Deo conueniens, sed inconueniens; nam secus Deus ab æterno habuisset omnia sibi conuenientia, & non habuisset, quod implicat.

Respondeo Deum ab æterno habuisse omnia intrinsecè, quæ sibi conueniunt in summo gradu, & infinito modo, non verò extrinsecè; & ideo nihil potuit aduenire Deo, quod ei intrinsecè esset conueniens, at potuit ei aduenire aliquid, quod extrinsecè conueniret, & talis est incarnatio, ratione cuius magis manifestantur sapientia, bonitas, iustitia, & cetera attributa diuina, ex quorum manifestatione accrescit Deo extrinseca laudabilitas ipsius, & hoc pacto Incarnatio est illi conueniens.

8 Obijcies 2. Illud est inconueniens Deo, quod reddit ipsum contemptibilem: sed per Incarnationem Deus redditus fuit contẽptibilis; ergo Incarnatio est Deo inconueniens: maior patet: probatur minor: nam Maiestas diuina latuit intra corpusculum pueri vagientis semetipsum exinaniuit formã serui accipiens 2. ad Philipp. 6. factus fuit Deus subiectus obbrobrijs, & morbis; hæc autem videntur Deo inconuenientia.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem dico, quod Deus ita vnitus fuit corpori pueri vagientis, vt tamen retineret eamdem maiestatem in cælo, adoraretur ab Angelis, & regeret vniuersum, & sic venit inquit Elichius, *quia amari voluit non timeri*, per hoc enim, quod formam hominis, & tot obbrobria, & mortem pertulerit, elucescit maximè charitas, & misericordia: quare Leo Papa ser. 1. de nat. inquit. *Tanto, & tam mirabili fœdere vtramque naturam conseruit, vt nec inferiorem consumeret glorificata, nec superiorem minueret assumptio*, & Epist. ad Flauianum. *Tenet simul proprietatem suam vtraque natura, & sicut formam serui Dei formam non adimuit; Ita formam Dei, serui forma non minuit.*

ARTICVLVS III.

An fuerit Incarnatio conueniens ex parte Verbi, natura humana, & circumstantiarum.

1 CONsentaneam fuisse Incarnationem Dei ratione summæ suæ bonitatis vidimus, quia tamen Deus immediatè non fuit vnitus humanitati, sed Verbum: nunc videndum est, an etiam ex parte Verbi fuerit Incarnatio conueniens, deindè, an fuerit conueniens ex parte naturæ humanæ: tertiò, an ex parte circumstantiarũ Beatissimæ Virginis, temporis &c.

Conclu-

2 Conclusio 1. Mysterium incarnationis fuit conueniens Verbo, seu magis conueniens fuit Verbum Incarnari, quam Pater, aut Spiritus Sanctus. Est D. Tho. hic quæst. 3. art. 8. & communis. Probat D. Tho. conclusionem varijs congruentijs. Prima: nam sicuti omnia per Verbum facta sunt, ita fuit conueniens, vt à Verbo restaurarentur. Secunda, quia vnio est similium; filius autem fuit exemplar, & idea rerum omnium, & ideo maiorem similitudinem habet cum rebus creatis. Tertia, quia imago diuinitatis in nobis per peccatum deleta erat; Ideo fuit cõueniens, vt per Verbum, quod est imago perfectissima Patris restauraretur. Quarta, quia homines per Incarnationem debebant constitui filij Dei adoptiui. Ideo decuit, vt tales constituerentur, per filium naturalem. Quinta, quia homo peccando appetijt scientiam, vt patet ex illo Gen. *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum*. Deo conueniens fuit, vt homo reduceretur ad Deum per filium, qui est vera sapientia Patris. Potest addi alia, quam assignat D. Bernard. ser. 2. de Annunciat. quia decuit, vt eadem persona, quæ est filius Dei, esset etiam filius Virginis, ne confusio aliqua fieret inter personas Trinitatis, vt alia Dei, alia hominis esset filius.

3 Conclusio 2. fuit magis conueniens naturam humanam assumi a Verbo, quam Angelicam. Est D. Tho. infra quæst. 4. art. 1. & communis. Dupliciter tamen potest considerari natura humana in ordine ad Verbum: vel primò considerando ipsam secundum existentiam ipsius naturalem, & hoc pacto nulla conuenientia potest considerari ex parte naturæ, vt vniatur Verbo, cum nullo modo habeat potentiam naturalem ad illud. Vel secundò considerando naturam humanam secundùm potentiam obedientialem; & in hoc sensu dico, magis conueniens fuisse, vt illi vniretur, quam naturæ Angelicæ, aut alteri. Ratio autem esse potest tum ex parte Dei, tum ex parte creaturarum omnium. Ex parte Dei, quia cum non esset expediens, quod Deus vniretur immediatè omnibus creaturis, fuit magis conueniens, vt vniretur illi, in qua omnia alia creata quoddamodo continerentur veluti in compendio, vt sic dici posset, Deum toti mundo se communicasse: Ex parte verò creaturarum fuit magis conueniens, quod vniretur naturæ humanæ, quam Angelicæ, aut alteri, quia sic diuina persona toti mundo se quodammodo communicauit; eo quod humana natura conueniat cum Angelis ratione formæ spiritualis, & cum rebus materialibus ratione corporis, in se habens omnes gradus, & omnes perfectiones, quæ in alijs creaturis sparsim reperiuntur, vnde natura humana in scriptura solet intelligi nomine mundi, sic D. Augustinus intelligit illud Matth. 5. *Vos estis lux mundi*, idest *hominum*. Ad quod facit illud ad Ephes. 1. *Secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in Cælis, & quæ in terra, in ipso*. ex hac enim vnione cum natura humana noua quædam dignitas, & splendor in omnes creaturas redundauit.

4 Dices ex Arriaga, hanc rationem nihil probare; Nam etiam Angelus potest dici omnis creatura in eo sensu, quo dicitur homo; etenim etiam Angelus habet esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cum animalibus, & intelligere cum homine; ergo si propter hanc rationem ex D. Greg. Hom. 29. in Euang. homo potest dici omnis creatura; etiam idem de Angelo dici potest. Sed contra, quia ratio nostra adducta non probat naturam humanam esse mundum paruum, quia contineat simpliciter quatuor illos gradus nempè *esse viuere, sentire, & intelligere*, sed quia ita illos continet, vt cum rebus materialibus sit materialis, & cum Angelis, & spiritualibus ratione animæ sit spiritualis, & propter hoc homo dicitur mũdus paruus, seu in compendio, quod dici non potest de Angelis; vt de se patet.

Cur homo sit mũdus paruus nõ Angelus.

5 Si verò consideretur hæc vnio ex parte finis, nempè redemptionis, clarius patet fuisse magis conueniens, quod Deus assumeret naturã humanam, quã Angelicam: tum quia Angeli peccauerunt cum maiori cognitione: tum quia non omnes ciciderunt, sed tantum aliqui; tum quia, qui ceciderunt, omnes propria voluntate peccarunt, & Angelus peccans statim in malo obstinatus fuit: at homo non habuit tantam cognitionem, tota natura humana peccauit in Adamo, homo non fuit obstinatus in malo, & Adamo, & Heua exceptis, ceteri omnes non propria, sed aliena voluntate peccauerunt; ideo magis fuit conueniens, vt Deus misericordia motus miseræ naturæ humanæ redimeret hominem per incarnationem, non verò Angelum.

6 Conclusio 3. Fuit etiam conueniẽter peracta incarnatio ex parte temporis; vt docet D. Thom. hic artic. 5. & 6. Nã nõ fuit conueniẽs, vt fieret in principio mundi: tum vt homo ex malis cogno-

cognosceret infirmitatem suam, & clamaret ad medicum, à quo sciebat debere sanari: tum quia decuit, vt prius mundus deduceretur per legem naturæ, deindè per legem scriptam, & mosaycam, vt sic disponeretur ad legem gratiæ, & Euangelium. Nec etiam fuit cōueniens, vt differetur vsque ad finem mundi, ne mores penitus deprauarentur tam longa dilatione, & pauci sic possent saluari; Vnde venit quando sapientia sua infinita cognouit venire debere, & sciuit hoc maximum, & diuinum beneficium hominibus gratum futurum.

7 Denique fuit etiam conueniens, vt veniret eo tempore, quo in mundo aderat Beatissima Virgo Maria, vt docet D. Thom. infra quæst. 2. artic. 11. Tum propter eximiam eius sanctitatem, & dignitatem: tantam enim habuit gratiam, vt congruè potuerit esse Mater Dei. Tū quia erat ex stirpe Dauid; nam decuit, vt de ipso genere, quod vitiatum fuerat assumeretur homo, per quem generis humani inimicus vinceretur: tum quia hac ratione, ille, qui peccauerat, quoddammodo satisfecit.

8 Obijcies primò contra 1. & 2. Si fuit conueniens Verbo assumere naturā humanam, maximè quia Verbum est summum bonum, & per consequens sui communicatiuum; sed falsum est bonum eo ipso, quod bonum est, esse etiam sui ipsius communicatiuum: ergo etiā falsum est, quod summo bono conueniat se communicare: probatur minor: nam Angelus est maius bonum, quam sit homo, & tamen non est sui ipsius communicatiuus; ergo etiam licèt Verbum sit summum bonum, non est sui ipsius communicatiuum.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem, dico Angelum esse maius bonum, quam sit homo, non tamen tantum bonum esse, quo possit per vnionem hypostaticam communicari alteri naturæ, nam ad hoc requiritur bonum infinitū, quod bonum non est Angelus, sufficit igitur, si Angelus possit se communicare alijs Angelis, & hominibus per loquelam, & societatem politicam, & applicando suam virtutem in auxilium aliarum creaturarum, & in hoc, cum sit maius bonum, quam sit homo, maiorem etiam habet communicationem, quam homo.

9 Obijcies 2. Illud est conuenientius Deo, in quo maximè elucet attributum misericordiæ suæ: sed si sine incarnatione Deus condonasset peccata, magis resplenduisset misericordia Dei; ergo incarnatio non est magis Deo cōueniens.

Respondeo negandò minorem; nam vt 1. Ioan. 4. habetur. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis*. Summè relucet sapientia, quæ modum excogitauit, quo iustitiæ, & misericordiæ satisfieret; ad quod facit illud Psal. 84. *Iustitia, & pax osculata sunt*. Apparuit in hoc mysterio omnipotentia, summa liberalitas, & amor erga creaturas, dum Deus factus est homo, vt homo Deus fieret.

10 Obijcies 3. Inconueniens est exigere pœnas ab innocenti; sed per incarnationem Christus innocentissimus tot pœnas sustinuit; ergo incarnatio nō fuit conueniens.

Respondeo non esse inconueniens, quando ipse innocens se offert ad satisfaciendum pro reis, vt fecit Christus. Tū quia, cum Deus sit supremus omnium Dominus, poterat etiam constituere Christum, & ipsum obligare, vt satisfaceret.

11 Obijcies 4. Saltem naturæ Angelicę fuit disconueniens Verbi incarnatio, nam sic cecidit à prælatione, quam habebat supra naturam humanam.

Respondeo tamen, nec Angelis fuisse disconuenientem; nam licet ceciderint à prælatione compensatus fuit hic casus per tot bona supernaturalia. Nam reparatæ fuerunt eorum sedes, auctus numerus ciuium beatorum, & ex plurimorū sententia ex meritis Christi confirmati fuere in gratia, & gloriam affecti sunt.

QVÆSTIO II.

De necessitate Incarnationis.

Vidimus incarnationem fuisse conuenientem, nunc videndū est, an fuerit necessaria: potest autem esse quæstio, vel de necessitate simpliciter, vel de necessitate secundùm quid; nimirū, an Deus absolutè fuerit necessitatus ad ponendum hoc incarnationis mysterium, vel liberè illud posuerit, & solùm hoc mysterium necessarium fuerit Deo ex suppositione, quod perfectā satisfactionem pro peccatis voluerit, in vtroque sensu explicabimus difficultatē, & celebres quæstiones explicabuntur, quæ de Christi Domini perfecta satisfactione hic communiter agitari solent.

ARTICVLVS I.

An Deus fuerit necessitatibus ad ponendam incarnationem.

1 Vt cognoscamus clarè necessitatem, quam tota natura hu-

ra humana habebat incarnationis, & aduentus Christi Domini, supponendū est tamquam fidei dogma homines per peccatum verè sub diaboli potestate contineri, vnde dixit Apost. ad Timoth. 2. *Homines teneri captiuos à diabolo pro voluntate ipsius*. Hæc autem potestas diaboli super homines in eo sita erat, vt docet Trid. sess. 6 cap. 1. quod, cum omnes homines per peccatum primi parentis innocentiam perdiderint, facti sunt omnes immundi, & natura filij iræ, ita vt, licèt liberum arbitrium non esset extinctum, ita tamen esset debilitatum, vt nullo modo possent surgere à peccato, sed vt loquitur August. in Enchiridio cap. 25. *Iacebat in malis, vel etiam voluebatur, & de mal is in mala præcipitabatur totius humani generis massa damnata*. Ab hac igitur seruitute diaboli, & peccatis nos liberat Christus per gratiam suam, ita vt omnes, qui iustificati fuere, vel debent iustificari, tam ante, quam post mortem Christi, hi omnes gratiam habuerint, & recepturi sint ex meritis Christi, vt docet Trid. loco cit. cap. 2. & colligitur ex illo ad Timoth. 2. *Vnus est enim Deus, vnus mediator Dei, & hominum Christus Iesus, qui dedit redemptorem semetipsū pro omnibus.* Videri potest de hac veritate Vasquez hic quæst. 1. ar. 2. cap. 1. qui ponit errores Abailardi, Basij, & aliorum hæreticorum. Hac veritate supposita.

2 Raimundus Lullus in explicatione ar. fidei cap. 18. quem refert Vasquez hic disp. 1. num. 10. opinatus est, Deum esse necessitatum ad ponendum mysterium incarnationis, eo quod non possit Deus non facere illud, quod optimum est. In eamdem opinionem videntur inclinare Granad. 1. par. contr 3. tract. 2. de voluntate Dei disp. 3 & Ruiz de voluntate Dei disp. 9. & 10. vt diximus in tractatu de Deo vno quæst. 5. ar. 4. vbi vniuersaliter tractauimus, an Deus circa creaturas existentes sit liber.

Communis omnium aliorum sententia, docet Deum nullò modo fuisse necessitatum ad ponendam incarnationē, cum absolutè potuerit Deus hominem liberare à peccato absque incarnatione. Ita cōmuniter omnes Scholastici Suarez disp. 4. sect. 2. Vasq. disp. 1. n. 10. Arriaga to. 1. disp. 27. sec. 1. & 2. & hic disp. 2. Amicus de Incarnatione disp. 4. de Lugo disput. 2. Esparza lib. 9. quæst. 4. de Incarnatione Gabriel à S. Vincentio hic disput. 1. dub. 7. & plures alij, quos in tractatu de Deo allegauimus.

3 Conclusio. Nec physicè, nec moraliter fuit necessitatus Deus ad volendā incarnationem, sed omnino liberè illam potuit. Hæc conclusio remanet probata ex ijs, quæ diximus in tractatu de Deo loco supra citato quæst. 5. at. 4. Vnde non opus esset hic quicquam repetere, nihilominus, quia hæc difficultas etiam hic communiter tractatur, aliquas rationes afferemus probantes conclusionem.

4 Probatur autem sic. Deus est actus purissimus omnes continens perfectiones, & nullo indigens, neque vt sit, neque vt beatus sit, & sibi ipsi sufficiens est; in hoc enim consistit ratio Dei, nam si aliqua re indigeret, non esset Deus; nam possemus concipere perfectius ens, quod sibi ipsi sufficiens esset nullo indigens, hoc autem ens esset Deus, non illud, quod aliqua re indigeret; vnde Psalm. 15. dicitur. *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. & Augustinus lib. 83. quæst. 22. habet. *Vbi nulla indigentia nulla necessitas; vbi nullus defectus nulla indigentia: nullus autem defectus in Deo; ergo nulla necessitas*. Sed si Deus esset necessitatus ad volendam incarnationem non esset sibi ipsi sufficiēs, sed esset aliquo indigens, & aliquis defectus in eo esset; ergo non esset Deus, sed Deus esset aliud ens, quod possemus concipere tamquam actum purissimum, sibi soli sufficientem, & nullo indigentem: maior constat: probatur minor, quia si Deus esset necessitatus ad volendam incarnationem, non posset existere Deus, nisi vellet efficaciter incarnationem: sed qui non potest existere, nisi dependenter ab alio, non est sibi solus sufficiens, sed est aliquo indigens, vt de se patet; ergo talis Deus non esset,

5 Dices 1. Deus, licèt sit necessitatus ad volendam incarnationem, nihilominus est sibi sufficiens, quia incarnatio est tantùm quid extrinsecum Deo, & volitio incarnationis est actus Dei, & Deus, vnde licèt sit necessitatus ad volendam incarnationem, adhuc est sibi sufficiens, & nullo indiget. Sed contra, quod essentialiter vt sit, exigit aliquid, quod est essentialiter inseparabile ab alio, essentialiter, vt sit, indiget illo: sed Deus in contraria sententia, vt sit, exigit essentialiter, & ex necessitate volitionem incarnationis, quæ incarnatio est essentialiter inseparabilis à volitione efficaci ipsius; ergo si Deus, vt sit, essentialiter exigit volitionem efficacem incarnationis, & hæc volitio est essentialiter inseparabilis ab incarnatione, sequitur, quod Deus, vt sit, indigeat necessariò incarnatione; & sic Deus non esset sibi solus sufficiens, aliquo indigeret, nec esset actus purissimus, nec Deus.

6 Dices 2. cum Granado Deum nō

esse

esse necessitatum physicè, sed tantùm moraliter ad volendam incarnationem, & ideo esse sibi ipsi sufficientem, & nullo indigere; nam physicè esset hic Deus, etiamsi non esset incarnatio. Sed contra primò; nam hæc necessitas moralis diminuit dominium Dei, & independentiam ipsius à creaturis: sed verè nos debemus ponere in Deo absolutum dominium in creaturas, & independentiam ab ipsis; ergo non debemus vllo modo in ipso ponere hanc moralem necessitatem: maior probatur; quia illud minuit dominium Dei, & independentiam ipsius à creaturis, quod moraliter necessitat Deum ad creaturas; nam certè si est moraliter necessitatus ad volendam incarnationem, non est independens moraliter ab incarnatione, nec perfectum dominium super illam habet, vt ponat, vel non ponat ipsam: & apertè est contra scripturas, quæ passim docent, Deum ex misericordia, & liberè misisse filium suum ad redimendum genus humanum. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*. Ad Titum 3. *Qui secundùm misericordiam suam saluos nos fecit*. Et contra Patres. Etenim Athanasius ser. 3. contra Arrianos habet *Poterat sine vllo aduentu Christi solummodo loqui Deus, & soluere maledictionem: ceterum spectandum est isthic, quod hominibus sit vtile, non quid fitum sit in viribus Dei*. Et Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 10. *Parum est*, inquit, *sic repellere, vt istum modum, quo nos per mediatorem Dei, & hominum Christum Iesum Deus liberare dignatur, afferamus bonum, & diuinæ congruum dignitati, verùm etiam, vt ostendamus non alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent*. Sicuti ergo certum est non esse moraliter necessitatum Deum ad producendum hunc numero lapidem, vel hominem, neque erit necessitatus moraliter ad ponendam incarnationem, cũ per Augustinum *eius potestati cuncta æqualiter subiaceant*.

7 Contra 2. Si Deus esset necessitatus physicè ad ponendam incarnationẽ non esset sibi solus sufficiens, aliquo alio indigeret, nec esset Deus, vt supra probatum fuit: Sed idem sequitur, si Deus esset moraliter necessitatus ad ponendam incarnationem; ergo nullo modo hæc moralis necessitas in Deo ponenda est: probatur minor: si Deus esset moraliter necessitatus ad ponendã incarnationem, vt moraliter esset in rerum natura indigeret volitione incarnationis, & ipsa incarnatione, quæ est essentialiter inseparabilis ab ipsa volitione: sed moraliter Deum indigere incarnatione, vt sit, est Deum non esse sibi solum sufficientem, & Deum indigere creatura, vt sit, quod est Deum non fore Deum, vt de se patet; vnde concedit Granadus. *Non incarnatum fuisse à deitate est cadere*. Nullo igitur modo admittenda est hæc Granadi sententia.

8 Probatur 2. ratione. Ideo per Granadum Deus est moraliter necessitatus ad volendam incarnationem, quia melior est incarnatio, quem non incarnatio: sed etiam est melior redemptio Angelorum, quam non redemptio, & melior, & magis conducens ad externam gloriam Dei productio mundi perfectioris, quam non productio; & nihilominus Deus nec voluit producere mundum perfectiorem, quem tamen producere poterat, nec redimere Angelos, quos tamen redimere, & saluare poterat, & homines reprobos in statu miseriæ sinit perire, quos tamen saluare potest; ergo etiam ab initio poterat Deus erga omnes homines rigorem dominij, & iustitiæ exercere deserendo illos absq; remedio, cum ipse sit supremus Dominus, & lud ex omnium. Vnde sapientiæ 12. habetur. *Quis tibi imputabit si perierint nationes, quas tu fecisti?* & sic nullo modo fuisset necesaria incarnatio; neque etiam ex suppositione, quod vellet reparare hominem; nam poterat sine incarnatione dare gratiam suam, & peccata gratis condonare, & cum Deus sit offensus poterat cedere iuri suo, & per gratiam suam sibi reconciliare peccatores.

9 Obijcies 1. D. Anselmum lib. 1. & 2. *Cur Deus homo*, & præsertim lib. 2. cap. 4. qui sic habet. *Necesse est ergo, vt de humana natura perficiat, quod incæpit*. & cap. 5. explicat qualis sit hæc necessitas, dicens. *Et cum dicimus Deum aliquid facere, quasi necessitate vitandi inhonestatem, quam vtique non timet, potius intelligendum est, quod facit necessitate seruandæ honestatis: quæ scilicet necessitas non est aliud, quam immutabilitas honestatis eius, quam à se ipso, & non ab alio habet. & idcircò impropriè dicitur necessitas: dicimus tamen, quia necesse est, vt bonitas Dei propter immutabilitatem suam perficiat de homine quod incæpit*; ergo per D. Anselmum Deus habuit moralem necessitatem ad se incarnandum. Sic intelligunt D. Anselmum non solùm Granadus, & eius asseclæ, sed alij etiam DD. vt Vasquez hic disp. 1. cap. 4. Possunt insuper addi plures alij S. Patres, & Concilium Francofordiense; sed quæ fuerit mens Concilij, & Patrum explicui loco citato de Deo vno quæst. 5. art. 4. restat igitur solùm respondendum ad auctoritatem D. Anselmi.

Respondeo, D. Anselmum non solùm non fuisse in contraria sententia, sed apertè nobiscum sentire; nam lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 16. inquit. *Nonne monstratum est supra, quod Dei voluntas nulla cogitur necessitate, sed ipsa se spontenea sua seruat immutabilitate, quando dicitur aliquid necessitate facere?* & cap. 17. *Sicuti cum Deus facit aliquid postquam factum est, iam non potest non esse factum, sed semper verum est factum esse: nec tamen rectè dicitur impossibile Deo esse, vt faciat, quod præteritum est, non esse præteritum. Nihil enim ibi operatur necessitas non faciendi, aut impossibilitas faciendi, sed Dei sola voluntas, quæ veritatem semper (quia ipse veritas est) immutabilem, sicuti est, esse vult. Ita si proponit, se aliquid immutabiliter facturum, quamuis, quod proponit, antequam fiat, non possit non esse futurum, non tamen vlla est in eo faciendi necessitas, aut non faciendi impossibilitas, quia sola operatur in eo voluntas.* Quare clarè constat Anselmum loqui de necessitate ex suppositione, quod se determinauerit Deus, quæ necessitas nullo modo tollit libertatem, nec absolutè ponit moralem necessitatem in Deo; & sic explicant D. Anselmum, Scotus in 3. dist. 20. art. 1. q. 1. §. *Tunc ad quæst.* D. Bonauent. ibidem, & alij.

10 Obijcies 2. Deo debemus concedere id, quod perfectissimum est: sed volitio incarnationis est moraliter honestior, & perfectior, quam nolitio; ergo volitio incarnationis est necessariò concedenda Deo: maior constat: probatur minor, quia ille actus diuinus est perfectior, qui amplectitur melius, & nobilius obiectum, sic nobilior est actus diuinus, quo vult producere Angelum, quam actus, quo vult producere muscam, & sic de ceteris: sed Deus volendo Incarnationem amplectitur obiectum omnium nobilissimum; ergo talis actus erit omnium honestissimus, & perfectissimus, & per consequens Deo concedendus est.

Respondeo distinguendo maiorem: Deo concedere debemus quod perfectissimum est intrinsecè, & intensiuè, seu omnem perfectionem intrinsecam, & intensiuam possibilem, concedo maiorem: quod perfectissimum est extrinsecè, & extensiuè, seu omnem perfectionem extrinsecam, & extensiuam, nego maiorem: distinguo postea minorem, & dico volitionem incarnationis esse moraliter honestiorem, & perfectiorem extensiuè, & extrinsecè, non intensiuè, & intrinsecè: vnde negatur consequentia: ad probationem dico, actum Dei amplectentem obiectum creatum perfectius esse moraliter perfectiorem, & honestiorem extrinsecè, & extensiuè, non autem intrinsecè, & intensiuè; nam perfectio intensiua, & intrinseca actus diuini desumitur ab obiecto primario, quod est essentia diuina infinita, non à secundario, & extrinseco, cuiusmodi sunt omnia creata, cum Deus sit sibi ipsi solus sufficiens, & nullo indigens, & actus quilibet diuinus est vndequaque, & per essentiam infinitus eminenter continens omnem perfectionem extrinsecam, & extensiuam excogitabilem.

11 Dices intellectus diuinus non solùm debet cognoscere obiectum primarium, sed etiam omne obiectum secundarium, & extrinsecum, & hoc necessariò; ergo etiam voluntas diuina debet tendere necessariò non tantùm in obiectum primarium, sed etiam in omne obiectum secundarium: probatur consequentia; Ideo intellectus diuinus debet cognoscere omne obiectum etiam secundarium, quia cognitio cuiuscumque obiecti etiam secundarij dicit perfectionem saltem extensiuam: sed etiam volitio cuiuscumque obiecti etiam secundarij dicit perfectionem extensiuam; ergo si intellectus diuinus propter hanc rationem debet cognoscere omnia obiecta, etiam voluntas debet ea obiecta amplecti. Sed contra hæc ratio nimis probat, & ideo nihil probat; nam sicuti intellectus diuinus debet necessariò cognoscere omnia entia, tum existentia, tum futura, tum possibilia, etiam voluntas deberet hæc omnia necessariò amare, quod tamen falsum est, cum de fide sit hæc omnia creata liberè creasse, & liberè conseruare. Respondeo igitur concedendo antecedens, & negando consequentiã, & disparitas desumitur ex ipsa natura intellectus, & voluntatis, quod intellectus est potentia necessaria, & ideo debet attingere omne verum, quodcumque illud sit: at voluntas est potentia libera, & ideo Deus se ipsum amat necessariò, quia est summum bonum; at extra se nihil necessariò amat, sed liber est, neq; non volendo aliquod obiectum, hæc carentia volitionis arguit in voluntate imperfectionem; nam hæc carentia infinitè compensatur à perfectione libertatis, & à dominio absoluto, quod habet super omnia obiecta creata, quod dominium non haberet, si necessariò illa amaret, & indigeret rebus creatis, nec esset sibi solus sufficiens, vt probatum fuit in conclusione.

12 Obijcies 3. Omne bonum est sui ipsius diffusiuum; ergo quo maius erit bonum, eo etiam erit magis diffusiuum,

finuum, seu erit cum maiori inclinatione ad se communicandum,& infinitum bonum habebit infinitā inclinationem ad se communicandum: sed infinita inclinatio ad se communicandum tollit libertatem; ergo si Deus habet infinitā inclinationem ad se communicandum per incarnationem, non erit liber ad omittendam incarnationem: minor clarè probatur; nam si quis haberet habitum infinitè intensum inclinantem ad aliquem actum, careret libertate ad omittendum talem actum, cū implicet, quod quis sit infinitè inclinatus, & non inclinatus ad aliquod obiectum.

Respondeo missis varijs responsionibus, quæ plurimas patiuntur difficultates, distinguendo maiorem: quo maius est bonum eo maior est inclinatio ad se communicandum, si inclinatio entitatiuè, & materialiter sumatur, concedo maiorem; si inclinatio formaliter sumatur, nego maiorem: distinguo postea minorem: infinita inclinatio ad se communicandum entitatiuè sumpta, & materialiter tollit libertatem, nego minorem; infinita inclinatio formaliter sumpta in ratione inclinationis tollit libertatem, concedo minorem; ergo &c. negatur consequentia; etenim si daretur aliqua perfectio infinita in genere entis, sed quæ tantùm finitè inclinaret ad aliquem actum, ista perfectio non tolleret libertatem; ita licèt bonum, quod est in Deo, sit infinitum, cum tamen habeat inclinationem finitam, non tollit libertatem; & ratio huius est, quia hæc inclinatio, vt formaliter talis, non prouenit præcisè à bonitate diuina, sed prouenit ab ipsa bonitate diuina iuxtà proportionem bonitatis creatæ, cui bonitas diuina debet communicari, & cum bonitas creata semper sit finita, & limitata, & vt talis à Deo cognoscatur, hinc est, quod talis inclinatio ad se communicandum creaturis formaliter semper finita sit.

13 Dices. Etiam bonum creatum, si in eo nulla appareat ratio mali potest tollere libertatem; sed in volitione incarnationis nulla apparet ratio mali; ergo volitio incarnationis non est libera, sed necessaria: probatur maior in motibus primò primis nos non sumus liberi, quia licet obiecta creata nobis proponantur, attamen nobis proponuntur solùm, vel sub ratione boni, vel sub ratione mali; item si tempore quadragesimæ proponatur esus carnis vt delectabilis, & quis non recordetur præcepti contrarij, nulla in tali comestione ostenditur malitia moralis, & ideo non adest in tali comestione nisi libertas physica, non verò in genere moris; ergo etiam, si nullum malum physicum in obiecto cognoscimus, nulla erit libertas physica. Sed contra falsa est maior; nam eo ipso, quod bonum creatum proponitur, semper proponitur bonum limitatum, & finitum, vnde licèt tale obiectum non possit odio haberi, non necessitat tamen ad amorem, sed voluntas potest suspendere actum; quarè cum Deus clarissimè cognoscat obiecta omnia creata, numquam necessitatur ad ea amanda. Ad minorem dico, quod incarnatio cognoscitur à Deo clarissimè cum omnibus circumstantijs, non tantùm vt bonum finitum, sed etiam vt coniunctum cum tanta hominum ingratitudine erga Deum, quæ omnia poterant retardare voluntatem diuinā ad volendum incarnationem. Quod si substantia tantùm incarnationis consideretur, licèt in eius volitione nulla appareat ratio mali, semper tamen apparet ratio boni finiti, quod numquam potest necessitare Deum. Ad probationem dico necessitatem in motibus primò primis non tantùm prouenire ex hoc, quod obiectum aliquando proponatur solùm sub ratione, vel boni, vel mali, sed quia etiam passiones anteuertunt rationem, & modo quodam brutali rapiunt eam in obiectum, & ideo in talibus motibus, non est libera voluntas, etiamsi aliqua reluceret ratio mali; Sicuti non est libertas in pueris, in brutis, & somniantibus, quamuis aliquam rationem mali possint, sed imperfectè cognoscere, quæ tamen non est sufficiens ad libertatem, ita & in motibus primò primis dicendum est. Ad aliud de comestione carnis tempore quadragesimæ sine vlla prorsus recordatione præcepti contrarij: concedo in tali esu non adesse libertatem moralem, hoc est ad peccatum imputabilem, quia neque adest obiectum morale peccati; at negari non potest, quod in tali comestione homo absolutè non sit liber, cum posita sola delectabilitate finita possit homo comedere, vel non comedere, vt sibi magis placuerit.

14 Obijcies 4. Beati, quia perfectissimè amant Deum, non tantùm necessitantur ad amorem Dei, sed etiam ad volendum omnia alia, quæ magis cedunt in Dei gloriam; ergo etiā Deus, cum perfectissimè se amet, non tantùm erit necessitatus ad se amandum, sed etiam ad volendum ea omnia, quæ magis cedunt in sui gloriam: sed huiusmodi est incarnatio; ergo erit moraliter necessitatus ad volendam incarnationem.

Resp-

Respondet Arriaga negando antecedens; nam Beatus ad amandum Deum necessitatur ex obiecto summæ bono, vnde tantùm necessariò volunt ea omnia, quæ sunt connexa cum hoc summo bono, & non possunt velle ea, quæ ipsos auertant ab hoc summo bono, ceterum sicuti Deus summo modo se amat, & necessariò, & reliqua creata liberè, & ideo non semper producit meliora, ita & Beati diuinæ voluntati se conformant, & amant Deum necessariò, in ceteris verò non semper appetunt meliora, sed amant ea, quæ amat Deus, liberè; & certè cum sciant actus aliarum virtutum à charitate distinctarum placere Deo absque eo, quod per actus reflexos ordinentur in Deum, cum sufficiat eos ex natura sua in Deum ordinari; ita possunt liberè tales actus efficere.

Respondent alij concedendo antecedens, & negando consequentiam, & disparitatem assignant, quia si aliqua creatura plura obsequia posset præstare Deo, & non præstaret, conuinceretur se perfectè non diligere Deum, quia creatura per huiusmodi obsequia placet Deo, & virtualiter illum amat; & ideo, cum Beati perfectissimè, & necessariò Deum diligant, moraliter etiam sunt necessitati ad volendum id, quod magis placet Deo, tendunt enim in summam vnionem, & conformitatem cum voluntate Dei: at Deus tam volendo incarnationem, quam ipsam nolendo exequitur suum liberum velle, quod nulli alij debet conformari, & sibi semper æquè placet.

15 Obijcies 5. Necessitas moralis nullam inuoluit imperfectionem, sed potius dicit perfectionem: iuxtà illud D. Bernardi. *O felix necessitas, quæ ad meliora compellit*; ergo admittenda est in Deo.

Respondeo negando hanc moralem necessitatem nō dicere imperfectionem in Deo, faceret enim Deum dependentem a creaturis, neque haberet perfectum dominium super illas, vt probatū fuit in conclusione.

ARTICVLVS II.

An purus homo possit condignè pro suo mortali satisfacere.

1 Vidimus articulo superiori Incarnationem non fuisse Deo necessariam, sed liberam, restat hic inquirendum, an saltem sit necessaria Deo, ex suppositione, quod voluerit sibi perfectam satisfactionem ab homine dari; Verùm quia hæc difficultas plures habet quæstiones annexas, quas oportet clarè examinare, vt inde colligamus necessitatem huius mysterij, ideo primò inquiremus, an purus homo possit pro suo peccato mortali satisfacere, & si non possit, vnde proueniat.

2 Prima sententia docet hominem posse viribus gratiæ pro suo peccato mortali condignè satisfacere. Sic Alens. 3.p q.1. mem.5.ar.1. Scotus in 3.dist.70. quæst.vnica.§. *contra ea*, & in 4. dist. 15. quæst.1. art.2. Fauent. in 3.disp.47.c.2.

Secunda sententia communis negat hominem posse pro suo peccato mortali condignè satisfacere. Sic D.Thom. hic ar.2.ad 2. Caiet. ibi.Suarez 3.p.tom. 1.disp.4.sect.7.conclus.2. & sect.8.Vasq. disp.2. cap.5. Cardin. de Lugo disput.5. sect.4. Arriaga hìc disp.3. & 4. Amicus de Incarnatione disp. 5. sect.3. Ioann. à S.Thom. hic quæst. 1. disp.1. ar.2. Gabriel à S. Vincentio disp.1. dub.11. §.3. Esparza lib.11. quæst. 9. Gonet hic disp. 4. art.1. & communis ferè omnium aliorum Doctorum, licèt postea diuersi sint in afferenda ratione, cur non possit homo pro suo mortali condignè satisfacere.

3 Conclusio 1. Nulla creatura qualis gratia Dei ornata potest pro suo mortali condignam exhibere satisfactionem. In hac conueniunt omnes DD. pro secunda sententia allegati; diuersi tamen sunt in afferenda vera ratione, qua conclusio efficaciter probetur; quarè præcipuas rationes afferemus, & refutabimus, mox nostram, & veram afferemus.

4 Prima ratio sit illa, quam affert Caietanus, & est huiusmodi. Ille est purus homo, qui non solum excludit coniunctionem cum diuino supposito, sed etiam excludit diuinam misericordiam gratificantem opus hominis ad hoc, vt à Deo acceptum sit: sed exclusa diuina misericordia gratificante nullum opus hominis est Deo acceptum, & ipsa posita non potest esse satisfactio ad æqualitatem, quia hæc distinguitur cōtra satisfactionem per gratiam acceptantis: ergo nunquam purus homo potest perfectè, & ad æqualitatem pro suo peccato mortali satisfacere. Sed contra, quia hic non fit quæstio vtrum purus homo possit viribus naturæ satisfacere pro suo lethali, sed vtrum homo adiutus gratia possit per actus contritionis satisfacere, qui actus tantùm honoris reddent Deo, quantùm ablatum fuerat per peccatum: exclusa autem gratia certum est peccatorem non posse, cum in ipso nec sint vires, nec potentia ad elicien-

ciendum actum contritionis supernaturalem.

5 Secunda ratio est cõmunis Thomistarum, & plurium aliorum, qui dicunt; Ideo purum hominem non posse adæquatè satisfacere pro sua culpa lethali, eo quod offensa facta Deo per peccatum sit infinita, quælibet autem satisfactio, quæ à pura creatura offeratur est finita, & ideo numquam puram creaturam posse satisfacere pro sua culpa lethali ad æqualitatem, & proinde fuisse necessariam Incarnationem Verbi, vt posset ad æqualitatem satisfacere iustitiæ diuinæ offensę. Sed contra, quia vt latè probatum fuit in tractatu de vitijs, & peccatis quæst. 2 art. 4. Peccatum siue in ratione malitiæ, siue in ratione offensæ est finitum, & tantùm extrinsecè, & terminatiuè potest dici infinitum, quia cum offensa habeat pro obiecto extrinseco ipsum Deum, seu offensa sit complexum ex malitia, vt ex obiecto displicentiæ Dei, & Deo offenso, quatenus hoc complexum includit Deum offensum, potest dici infinita terminatiuè, & extrinsecè, quod docet D. Th. hic art. 2. ad secundum, sed etiam actus contritionis, & amoris Dei super omnia licet intrinsecè, & in se sint finiti, sunt tamen extrinsecè, & terminatiuè infiniti, quatenus versantur circa Deum infinitum; ergo per actus contritionis, & dilectionis Dei posset purus homo ad æqualitatem satisfacere pro sua culpa lethali: probatur consequentia: quia tunc est satisfactio ad æqualitatem, quando tantùm redditur, quantum ablatum fuit: sed tantum redditur Deo per actus contritionis, & amoris Dei super omnia, quantum ab ipso ablatum fuerat per peccatum; cum actus contritionis, & amoris sint intrinsecè finiti, & extrinsecè, & terminatiuè infiniti, sicuti est ipsum peccatum siue sumatur in ratione malitiæ, siue offensæ; ergo per actus contritionis, & amoris homo purus æqualiter satisfaceret Deo pro sua culpa lethali.

6 Quod verò peccatum intrinsecè sit finitum latè probatum fuit loco supra citato de vitijs, & peccatis, & breuiter sic suadetur. Tale est peccatum, qualia sunt constituentia ipsum: sed partes constituentes peccatum, siue in ratione malitiæ, siue in ratione offensæ sunt finitæ; ergo & ipsum peccatum siue in ratione malitiæ, siue offensæ finitum erit: maior de se patet: probatur minor; nam partes constituentes peccatum in ratione malitiæ sunt obiectum prauum, actus tendens liberè in tale obiectum directiuè afferente talem actũ esse malum: peccatum verò in ratione offensæ sunt omnia enumerata, vt sunt obiectum displicentiæ Dei, & lædunt diuinum honorem per inobedientiam, & ingratitudinem, & quatenus peccatum est malum affectiuè intentatum Deo: sed hæc omnia finita sunt, vt de se patet: ergo etiam peccatum quomocumque sumatur, semper finitum erit. Confirmatur, quia in tantùm offendimus Deum, in quantùm habemus cognitionem, quod id, quod facimus sit contra voluntatem ipsius Dei; nam pueri, & amentes defectu cognitionis non peccant, nec offendunt Deum: sed cognitio cuiuscumque peccatoris peccantis est finita; ergo & malitia, & offensa finita esse debet. Plura de hoc vide in citato loco, vbi etiam soluuntur obiectiones probantes peccatum esse infinitum.

7 Tertia ratio sit illa, quam affert Esparza lib. 9. de Incarnatione quæst. 9. art. 1. & 2. & potest sic formari. Si purus homo posset per opera sua bona adæquatè satisfacere Deo pro sua culpa lethali, deberet etiam per opera bona tantundem boni inducere in animam, quantùm mali induxit per peccatum mortale: sed quantumuis crescat cumulus bonorum operum numquam potest induci tantumdem boni in anima, quantùm mali illatum fuit per peccatum lethale; ergo purus homo per bona opera sua numquam potest adæquatè Deo satisfacere pro sua culpa lethali: maior patet: probatur minor: malum inductũ per peccatum lethale est priuatio, primò amoris Dei super omnia tam actualis, quam habitualis: secundo priuatio dilectionis Dei erga nos amicitiæ: tertiò priuatio gratiæ sanctificantis, & gloriæ, idque secundum omnes gradus ab ipso possibiles; & insuper excluditur timor, & obedientia Dei, simul cum gratitudine, & reuerentia, quas Deo quælibet creatura debet: sed hæc mala non possunt compensari per actum bonum, aut per cumulum omnium actuum bonorum puræ creaturæ: ergo pura creatura numquam poterit satisfacere Deo pro sua culpa lethali: maior patet: probatur minor: actus boni tantum valent, quantùm compensantur à Deo, qui ad æqualitatem compensat, & potius est liberalis in compensando, quam auarus in præmijs retribuendis: sed Deus compensat hos actus determinatis gradibus gratiæ, & gloriæ, ergo etiam tantùm valent in ordine ad determinatos gradus gratiæ, & gloriæ; nullo igitur modo per hos actus bonos potest purus homo satisfacere pro malo inducto, cum illa

sunt

lum inductum per peccatum sit absolutè priuatio gratiæ gloriæ, & dilectionis Dei secundùm omnes gradus possibiles. Sed contra primò hæc ratio nullo modo probat intentum, quod sic ostendo. Non magis peccatum priuat gratia, gloria, & dilectione Dei secundùm omnes gradus absolutè possibiles, quam actus amoris Dei super omnia, & actus contritionis,etiamsi isti actus sint tantùm vt vnum intensi, destruant omnia peccata, quamuis essent sine numero in aliquo subiecto, & dispositiuè saltem dent gratiam, ius ad gloriam, & ponant dilectionem Dei erga tale subiectum, eo modo, ac essent ista omnia ante peccatum: sed subiectum sic constituere, ac esset antequam peccatum committeret,est hos actus ita esse bonos subiecto, an peccatum fuerit malum, & in sententia Esparzæ tunc esset satisfactio ad æqualitatem, quando actus satisfacientes tantumdem boni tribuunt subiecto, quantùm mali illatum fuerat per peccatum, ergo si actus contritionis tantùdem boni dant subiecto, quantùm mali illatum fuerat per peccatum,sequitur,quod isti actus boni sint perfecta, & adæquata satisfactio pro peccato. Contra 2. peccatum veniale quamdiu est in subiecto priuat ipsum gloria actuali secundùm omnes gradus possibiles, etiãsi isti gradus essent infiniti, & nihilominus non sequitur, quod per actus contritionis, & dilectionis Dei homo non possit pro peccato veniali satisfacere, vt concedit Esparza; ergo quod purus homo non possit pro mortali satisfacere non prouenit ex eo,quod mortale priuet gratia, gloria, & dilectione amicabili Dei secundùm omnes gradus possibiles.

8 Ad argumentum tamen propositum directè respondeo,negando minorem: ad probationem,iterum nego minorem: ad aliam probationem dico,esse verissimum, quod compensat hos actus bonos ad æqualitatem per determinatos gradus gratiæ, & gloriæ, sed est etiam æquè verum, quod compensat actus malos per determinatos gradus pœnæ, vnde ex hoc capite nihil probatur, & si peccatum priuat subiectum absolutè omnibus gradibus possibilibus gratiæ, & gloriæ, etiam actus contritionis dispositiuè destruit omnia peccata, quæ sunt in subiecto, quia hoc prouenit ex indiuisibili oppositione, quam habent peccatum, & actus contritionis, quemadmodum scientia etiam infinitè intensa de aliquo obiecto destruitur per actũ erroris, quicumque ille sit; circa idem subiectum;& tamen non sequitur,quod actus erroris vt vnum non possit compensari per actum contrarium scientiæ vt vnum; ita & in proposito de peccato, & actu contritionis dicendum est; alia igitur quærenda est ratio.

Actus contritionis destruit omnia peccata.

9 Quarta ratio est Vasquez,qui reiectis omnibus alijs hac vnica, quam ipsa putat efficacem, probat conclusionem; sic autem eam format. Per peccatum primi parentis nos perdidimus omnem sanctam cogitationem, & contraximus debitum perpetuò carendi illa sancta cogitatione, & idem debitum nos contrahimus per quodlibet peccatum mortale, & cum non possimus elicere actũ contritionis, aut amoris Dei, nisi prius Deus nobis remittat debitum dando sanctam cogitationem;hinc deducit nos non posse perfectè satisfacere, quia iam est remissa pars debiti scilicet illud debitum carendi auxilio. Et sic potest formari argumentum. Ille adæqualitatem non satisfacit pro debito, cui gratis condonatur aliquod debitum: sed peccatori,dum elicit actum contritionis semper condonatur aliquod debitum, nempè debitum carendi sancta cogitatione cõgrua; ergo peccator per actus contritionis numquam satisfacit ad æqualitatẽ. Sed contra hæc ratio communiter ab omnibus reijcitur, & iure quidẽ;etenim hic non controuertitur, vtrum homo possit satisfacere pro pœna, sed pro offensa: sed debitum carendi omni auxilio non est offensa, sed pœna resultans ex offensa illata Deo; ergo ex eo, quod quis non possit satisfacere pro pœna, nõ bene probatur, quod non possit pro offensa.

10 Cõtra 2.Siquis debeat alteri centũ, quæ non possit soluere, & creditor donet ei quinquaginta v.g. con quibus lucretur centum, & postea soluat, licèt præcesserit gratia in creditore donando quinquaginta, nihilominus, dum debitor soluit centum, ex iustitia satisfacit; ergo licèt peccator secundùm sua naturalia non possit satisfacere Deo, si tamen Deus ei liberaliter donet gratiam; cum qua eliciat actum contritionis supernaturalem, cum hoc actu poterit Deo satisfacere ad iustitiam, & æqualitatem.

11 Contra 3.quia ex sententia Vasquez sequitur, neque Christum potuisse satisfacere, quod est contra ipsum Vasquez. Sequela probatur, quia non solùm per peccatum perdidimus omnẽ sanctam cogitationem,& facti sumus indigni sancta cogitatione,sed multò magis facti sumus indigni, ne mitteretur Christus, qui pro nobis satisfaceret: sed Christus non potuit pro hoc debito satisfacere; nam iam supponitur datus,

vt

vt Redemptor antequam faciat vllum opus: ergo nec Christus potuisset satisfacere; præsertim cum Christus in sententia Vasquez missus sit primariò, vt nos redimeret à peccatis.

11 Quinta ratio est Durandi, & aliorum. Non minor est obligatio reddendi Deo gratias pro beneficijs acceptis, quā satisfaciendi pro peccatis commissis, sed non possumus perfectè reddare, gratias condignas pro beneficijs acceptis; ergo neque condignè satisfacere pro peccatis commissis. Sed contra hæc ratio facilè refellitur, quia ideo non possumus perfectè reddere gratias pro beneficijs acceptis, quia, quando agimus gratias, accipimus nouum beneficium reddendi gratias: at quando satisfacimus Deo ex auxilio gratiæ pro peccato non incurrimus nouam offensam; ergo nullo modo est par ratio. Quod si in aliquo sit par ratio est ratione inæqualitatis personarum, vt infra patebit dum vostram afferemus rationem.

12 Sexta ratio est Lugi hìc disput. 5. sect. 4. qui ideo docet purum hominem non potuisse satisfacere pro peccato, & offensa illata Deo, licèt hæc sit finita, quià si scirent homines Deum condignè posse placari per nostram satisfactionem, ita vt ad æqualitatem quis possit satisfacere, facilius auderent ipsum Deum offendere, & minus grauiter sentirent de huiusmodi offensa, quam oporteret ad eam omnino vitandam. Sicut enim pensata grauitate culpæ mortalis, & procliuitate hominum ad malū condignè statuta est pœna æterna, quia minor pœna non sufficeret ad homines continendos, sic pensata grauitate offēsæ, & hominum leuitate, sequitur nulla hominis obsequia esse admittenda pro perfecta satisfactione; secus vilesceret apud homines offensa, quam scirent posse condigne suis operibus compensari: hęc Lugus. Sed contra, quia Patres, & Scholastici cōmuniter docent ex grauitate offensæ creaturam puram nullo modo posse satisfacere, & ideo fuisse necessariam Verbi incarnationē: sed si consisteret tantùm hæc impotentia satisfaciendi in hoc, quod vilesceret apud homines offensa Dei, quam scirent posse suis operibus compēsare, non bene deducerent Patres, & scholastici ex grauitate offensæ fuisse necessariam Verbi Incarnationem; ergo in assignata ratione non consistit impotentia satisfaciendi Deo pro sua culpa lethali: maior probatur ex D. Amb. ad Hebr. 9. *Tantum*, inquit, *fuit peccatum nostrum, vt saluari non possemus aliquando, nisi vnigenitus filius Dei moreretur pro nobis*, & S. Leo Epist. 81. *Quæ reconciliatio esse poterat, qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causam mediator Dei, hominumque susciperet.* Et D. Bonauent. in 3. dist. 20. q. 3. *Tam grauis est iniuria, quæ ob eius excellentissimam dignitatem Deo infertur, quod nulla pura creatura potest recompensare aliquo ei æquali*; & idem docent D. Thom. hìc art 2. & communiter alij Doctores: probatur modò minor; nam data hac sententia satisfactio exibita à pura creatura intrinsecè comparata cum grauitate offensæ esset ei æqualis, vnde si nullum esset periculum noua peccata committēdi, vel quia post exhibitam satisfactionem talis homo ponerentur in termino, vel confirmaretur in gratia, talis satisfactio esset ad æqualitatem, quod tamen est contra sensum Patrum, & Scholasticorum; ergo hæc opinio nullo modo est admittenda.

13 Contra 2. Si ad deterrendos homines, & ne vilesceret apud homines offensa Dei, fuisset necessaria incarnatio Verbi ad satisfaciendum Deo pro offensa per peccata Deo illata, non autem simpliciter propter ipsam offensam, debuisset Deus hoc omnibus reuelare, vt sic homines deterrerentur: sed Deus ad homines deterrendos à peccatis hoc nō reuelauit, sed solùm reuelauit peccata fore punienda in æternum, tùm pœna damni, tum sensus in inferno, & de hac opinione nulla est mentio in scriptura, vel Patribus; ergo ad deterrendos homines sufficit pœna proposita pro peccatis. Confirmatur, quia vt quis sufficienter deterreatur à peccato, sufficit consideratio offensæ Dei summi boni, qui nobis tot beneficia contulit, & ex eo, quod dicamus, peccatum mortale ita graue esse ex natura sua, vt nullo modo pura creatura possit pro ipso ad æqualitatē satisfacere; ergo ad deterrendū homines à peccatis sic dicendum est; non verò, quod hic horror proueniat ex voluntate Dei, vt sic deterreantur homines.

14 Contra 3. Vnde nam sciuit Lugus, quod si ea offensa condignè expiari aliter posset, quā per satisfactionem Dei, homines non sufficienter ab ea offensa terrerentur, & apud eos vilesceret eadē offensa? etenim hoc est purè futurum conditionatum, cuius cognitionem, quam plures etiam ipsi Deo negant, quomodo ergo eam cognitionem potuit habere hic auctor? Pluribus refutatur hæc opinio ab Arriaga disp. 4. sect. 3. & ab Amico loco cit. n. 15.

15 Conclusio 2. Ratio cur non possimus perfectè, & condignè satisfacere Deo pro nostra culpa mortali est digni-

tas personæ offensæ. Est communior inter Doctores, eam sustinent Ioannes à S. Thom. hic disp. 1. artic. 2. à num. 32 Suarez hic disp. 4 sect. 3. Arriaga disp. 4. sect. 4. & alij, eam apertè docet D. Th. hic art. 2. ad 2. vbi habet. *Peccatum contra Deum commissum quandam infinitatem habet ex infinitate diuinæ maiestatis: tantò enim offensa est maior, quanto maior est ille, in quem delinquitur. Vnde oportet ad condignam satisfactionem, vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, vt potè Dei, & hominis existens.*

16 Probatur ratione. Vt aliquis possit perfectè satisfacere alicui debet tantùm illi restituere, quantùm ablatum est: sed nullus purus homo potest per actus suos quamuis bonos, & supernaturales tantùm restituere Deo, quantùm ab eo abstulit per peccatum mortale: ergo nullus purus homo potest perfectè, & ad æqualitatem pro suo peccato satisfacere: maior conceditur, & patet ex ipsa notione iustitiæ: nam si quis abstulit ab aliquo centum, vt satisfaciat debet centum dare, si abstulit honorem, & famam, debet vt satisfaciat, & famã, & honorem restituere, & sic de ceteris: probatur igitur minor, quia homo per peccatum mortale abstulit quantùm est ex se honorem Dei, & offendit diuinam maiestatem infinitam: sed nulla pura creatura potest perfectè, & ad æqualitatem resarcire hunc honorem, & hanc offensam; ergo nulla pura creatura potest perfectè, & ad æqualitatẽ pro suo mortali Deo satisfacere: maior probatur ex scriptura Ierem. 2. *Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas.* Et Malachiæ 2. conqueritur Deus de peccatoribus dicens. *Si Pater ego sum, vbi est honor meus? Si Dominus, vbi timor meus?* Et passim scripturæ, & Patres docent per peccatum Deum offendi, & diuinum honorem lædi: probatur nunc minor: offensa secundùm prudentem hominum existimationem eo est maior, quo dignior est persona, quæ offenditur, offensa enim crescit ex persona, quæ offenditur, sicuti satisfactio crescit, vel diminuitur ex dignitate, vel vilitate personæ, quæ satisfacit: sed persona offensa est infinitæ dignitatis, & Deus, quælibet pura creatura est finita, & vilis; ergo nulla pura creatura potest perfectè, & ad æqualitatem satisfacere Deo pro offensa illi per peccatum mortale illata; maior probatur ex Arist. 5. Ethicorum cap. 5. vbi habet. *Si is, qui magistratum gerit altum percutit non est repercutiendus, at si quis magistratum percusserit non solùm repercutiendus est, sed & supplicio*

Offensa desumitur ex Persona offensa.

afficiendus. Quare si rusticus offenderet Princepem, dando ei v. g. alapam, quæcumque satisfactio à rustico fiat Principi nulla censetur conueniens, & adæquata, quia cum rusticus sit persona vilis, & satisfactio attendatur pœnes personã satisfacientem; è contra verò persona offensa sit tantæ dignitatis, & offensa attendatur pœnes personam offensam, numquam poterit rusticus satis facere pro offensa illata Principi. E contra verò, si Princips percuteret seruum, vel rusticum facilè posset satisfacere propter rationem iam dictam, & huius rei ratio est communis hominum existimatio, vt ex Arist. loco citato colligitur, cui omnino standum est. Quare cum inter personam offensam per peccatum, & hominem offendentem sit distantia infinita, licèt peccatum in se, siuè in ratione iniuriæ, siuè in ratione malitiæ, siuè offensæ sit simpliciter finitum, nihilominus hæc offensa semper est in altiori ordine, quia est offensa personæ infinitæ; vnde nulla satisfactio puræ creaturę potest esse æqualis, sed ad satisfaciendũ ad æqualitatem fuit necessaria Verbi Incarnatio.

Cur necessaria fuit Incarnatio.

17 Obijcies 1. contra hanc secundam. In tantùm non possumus satisfacere Deo pro nostra culpa mortali, quia persona offensa est infinita: sed hæc ratio contradicit secundæ rationi, quam in præcedenti conclusione refutauimus, & diximus peccatum siue in ratione malitiæ, siue offensæ esse finitum; ergo alterutra ex his rationibus debet esse falsa: maior patet: probatur minor: quo dignior est persona contra quam peccatur, eo maior est offensa; ergo si persona contra quam quis peccat est infinita, & offensa infinita erit: sed verè Deus, contra quem homo peccat, est infinitus; ergo & offensa erit infinita.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem; distinguo primum antecedens: quo dignor est persona contra quam quis peccat eo maior est offensa absolutè, & simpliciter, nego antecedens: comparatiuè, & secundum quid, concedo antecedens; distinguo postea consequens: ergo si persona contra quam quis peccat est infinita, etiam offensa infinita erit, si ratio offensę attenderetur ex sola persona, concedo consequentiam, si attendatur etiam ex modo tendendi, & ex porportione cognitionis, nego consequentiam: concedo postea subsumptam minorem, & nego consequentiam; etenim offensa crescit quidem ex persona offensa, seu ex obiecto, sed vt subest cognitioni, & cum cognitio sit finita

Ratio offensæ ex quo attendatur.

finita etiam offensa finita erit: vt patet de charitate, & visione Dei, quæ sunt de obiecto infinito, nempè Deo, & tamen neque charitas, neque visio sunt infinitę, vt conceduntetiam aduersarij, & solùm sequitur, quod constituantur isti actus, vel habitus similis in diuerso ordine; ita & nosdicimus de peccato, & offensa Dei, nempe, quod offensa sit ordinis superioris, cui nulla satisfactio puræ creaturæ potest esse æqualis. Reliquis obiectionibus probantibus infinitatem in offensa Dei responsum fuit loco citato de vitijs, & peccatis.

18 Obijcies 2. Tunc aliquis ad æqualitatem satisfacit, quando reddit tantùm, quantùm ablatum fuit: sed per actum contritionis tantùm peccator reddit Deo, quantùm ablatum fuerat; ergo per actum contritionis peccator satisfacit ad æqualitatem: maior patet: probatur minor: tunc peccator reddit Deo quantùm ablatum fuit, quando ponit actum, qui tantùm placet Deo, quantùm displicuit peccatum: sed actus amoris Dei super omnia, & actus contritionis tantùm placet Deo quantùm displicuit peccatum; ergo peccator per actus cōtritionis, & amoris tantū reddit quantùm Deo abstulerat per peccatum. Confirmatur: sicuti per peccatū homo auertitur à Deo, & conuertitur ad creaturā, ita per contritionem, & amorem Dei super omnia homo auertitur à creatura & perfectè conuertitur ad creatorem, ergo tantundem boni ponit actus contritionis, & amoris quantùm mali illatum fuerat per peccatum: hoc autem est satisfacere ad æqualitatem, vt de se patet.

Respondeo distinguendo maiorem: quæ vera est, quando quis reddit tantùm, quantùm ablatum fuit tum physicè, tum moraliter secundùm humanam existimationem, falsa quando quis solùm physicè, non autem moraliter, & secundùm humanam existimationem reddit tantùm quantùm ablatum fuerat: ad minorem dico, hominem per actum amoris Dei, vel contritionis reddere Deo quātùm ablatum fuerat physicè; non autem reddere quantùm ablatum fuerat secundùm humanam existimationem; etenim licèt ita homo conuertatur ad Deum, sicuti fuerat auersus per peccatum, & tam bonus sit actus contritionis, & ita placeat Deo, sicuti malum est peccatum, & ei displicuit; attamen cum plena, & condigna satisfactio requirat etiam, quod Deo reddatur tantùm secūdùm rectam hominum existimationem, quantùm secundùm humanam existimationem ablatum fuerat, tanta debet esse satisfactio secundùm hominum existimationem, quanta fuit offensa, in quo sensu actus contritionis, & amoris numquam possunt esse æquales offensæ Dei; nam cum offensa pensetur ex dignitate personæ offensæ, & satisfactio ex persona satisfaciente, si non habent æqualem dignitatem, numquam secundùm moralem existimationem erit condigna satisfactio, & ideo cum qualibet creatura sit semper summæ vilitatis dignitati personæ diuinæ offensæ comparata; ideo nulla creatura quantumnis gratia ornata poterit ad æqualitatē satisfacere Deo pro offensa illi per peccatum illata, sed necessariò ad hanc perfectam satisfactionem requiritur Incarnatio personæ diunæ, vt tanta sit dignitas personæ satisfacientis, quanta est dignitas personæ offensæ.

19 Obijcies 3. In tantùm per nos purus homo non potest satisfacere Deo, in quantùm grauitas offensæ pensatur ex dignitate personæ offensæ, quæ est Deus, satisfactio ex persona satisfaciente, quæ est semper creatura: sed falsum est iniuriam, & offensam crescere ex persona offensa; ergo ratio allata nulla est: probatur minor, nam secundùm humanam existimationem videtur decrescere iniuria, & offensa ex dignitate personæ, vt patet si quis auferat centum à Rege, minor enim censetur offensa, quam si quis auferat centum à paupere; ergo falsum est, quod offensa crescat ex dignitate personæ offensæ.

Respondeo distinguendo minorem, quæ quidem vera est in quibusdam casibus creatis, non in peccatis respectu Dei: & disparitas est clara, quia si quis surripiat centum à Rege, nullo modo aufert eius honorem, sed tantùm infert damnum illud, quod comparatione facta cum alio paupere erit minus; ceterum si quis verbis contumeliosis afficeret in præsentia Regem, vel furaretur centum, quæ essent Regis ipso inuito, & præsente, vtique cresceret iniuria, & offensa ex personā offensa, & dum homo peccans semper aufert honorem Dei, & abutatur re Dei inuito Deo, & ipso pręsente, ideo offensa per peccatum illata semper crescit ex dignitate personæ offensæ.

Ex persona offensa semper crescit offensa.

20 Obijcies 4. Falsum est satisfactionem pensari solùm ex persona satisfaciente, ita vt inferior non possit satisfacere superiori; ergo ratio à nobis allata nulla est: probatur antecedens: nam iniuria, vel potest fieri in bonis vitæ, vt si quis alium occidat, vel in bonis fortunæ, vel famæ, vel honoris: Si

in bonis vitæ certum quidem est non posse fieri satisfactionem, verùm hoc non prouenit ex vilitate personæ, quia nec etiam superior potest satisfacere viliori, sed hoc prouenit ex eo, quod nihil est, quod vitam æquare possit, vita autem restitui nequit: si vero in bonis fortunæ, & quæ pecunia æstimentur, nulla est persona tam vilis, quæ non possit Regi satisfacere, vt si abstulit decem, totidem restituat; si in bonis famæ denigrando illius famam, si quis dicat se mentitum fuisse, & falsum dixisse, vtique famam restituit: si tandem fiat in honore fateor quidem difficile posse inferiorem satisfacere superiori; nihilominus poterit dari casus, in quo vilis satisfaciat secundùm humanam existimationem superiori, v.g. vilis rusticus offendit Regem, si Rex postea esset in periculo mortis, & liberaretur ab imminenti periculo ab illa persona vili cū periculo propriæ vitæ, talis actio censeretur digna satisfactio per modum meriti; ergo in quocumque casu persona vilis potest satisfacere personæ digniori.

Respondeo negando antecedens: ad probationem dico, offensam illatam Deo esse in bonis honoris, quatenus peccator præsente Deo, & contrarium præcipiente transgreditur mandatum Dei, quæ offensa semper crescit ex dignitate personæ diuinæ offensæ, & licèt admitteremus in illo casu hominis vilis liberantis Regem à morte cum periculo propriæ vitæ, talem scilicet per modum meriti posse dici satisfecisse, nihilominus hoc numquam potest accidere respectu Dei, qui in tali periculo esse nequit.

21 Obijcies 5. Tunc satisfactio pro peccato est ad æqualitatem, quando resarcitur totum damnum, & malum, quod illatum fuit per peccatum: sed verè totum damnum, & malum illatum per peccatum potest resarciri à pura creatura; ergo à pura creatura potest poni satisfactio ad æqualitatem pro peccato: maior patet: probatur minor: damnum, & malum illatum per peccatum, vel est respectu Dei, vel respectu peccatoris peccantis: non potest dici, quod per peccatum vllum malum, vel damnum illatum fuerit Deo, cum Deus sit incapax cuiuscumque mali, vel damni, nec vllum damnum, vel malum à nobis habere potest: totum ergo malum, & damnum illatum per peccatum est respectu nostri, quia peccatum Deo displicet, & ratione ipsius sumus Deo inuisi, & inimici, in quocumque peccatum consistat, siue hoc sit priuatio gratiæ, siue peccati macula, siue quid positiuum: sed totum hoc malum, vt tollatur, sufficit si ponatur forma contraria, quæ tantæ bonitatis sit, vt per eam constituamur amici Dei, quæ forma ponitur per actus contritionis, & amoris à nobis profluentes; ergo per hos actus possumus ad æqualitatem pro peccato satisfacere.

Respondeo, quod ad perfectam satisfactionem non sufficit auferre damnum illatum, sed etiam debet compensari damnum intentatum Deo: nego autem minorem, quod damnum intentatum Deo affectiuè posit resarciri à creatura: ad probationem dico, quod malum per peccatum, licèt non sit illatum Deo, est tamen illi intentatum, & quantum in peccatore fuit, abstulit honorem Dei, peccatori autem malum illatum fuit, quia ratione peccati maculatus fuit, redditus fuit Deo odibilis, & inimicus; quando igitur ponitur contritio, & gratia sanctificans aufertur macula, & offensa prout est malum illatum peccatori, non verò vt est malum intentatum Deo; nam offensa sub hac ratione non potest ad æqualitatem tolli, nisi persona satisfaciens sit æqualis dignitatis, vt sæpè dictum fuit.

22 Obijcies 6. Tunc est satisfactio ad æqualitatem, quando redditur tantùm quantùm ablatum fuit: sed quando, quod ablatum fuit, finitum est, semper potest reddi æquale; ergo cum offensa illata Deo per peccatum finita sit, semper poterit à pura creatura gratia diuina ornata reddi æquale, & sic erit perfecta satisfactio.

23 Respondebis 1. offensam esse altioris ordinis, quam possit esse vlla satisfactio, cum desumatur à persona offensa infinitæ dignitatis, vti est Deus satisfactionem verò, cum desumatur à persona satisfaciente semper vilescere ex persona satisfaciente, & ideo numquam posse esse ad æqualitatem. Sed contra: tum quia etiam aurum maioris valoris est, quam argentum, & tamen ita potest multiplicari argentum, vt magis æstimetur, quam aurum ipsum, & certè centum libræ argenti magis æstimantur, quam vnica auri; ergo etiam licet offensa facta Deo per peccatum sit in altiori ordine, quam sint actus contritionis, & alia obsequia, quæ possunt à pura creatura præstari Deo, poterunt hæc ita multiplicari, vt adæquent secundùm moralem existimationem ipsam offensam: tum quia etiam offensa facta Principi, vel Regi à plebeio est in altiori ordine, quam satisfactio, quæ potest

potest fieri à plebeio, & nihilominus potest hic ita multiplicare obsequia erga Principem, vel Regem, vt secundùm prudentem hominum existimationem censeatur adæquata satisfactio; ergo etiam licèt offensa facta Deo sit in altiori ordine poterit peccator ita multiplicare actus, & obsequia erga Deum, præsertim si peccatori daretur à Deo gratia, & cognitio infinita, vt huiusmodi obsequia censeantur condigna satisfactio.

Respondeo negando minorem, si illud, quod ablatū est, sit altioris ordinis sicuti est offensa facta Deo per peccatum, vnde accepto responsionem datam: Ad impugnationem, concedo, quod aliquando possit ita multiplicari res inferioris ordinis, vt adæquet in æstimatione rem ordinis superioris, vt in exemplis allatis de multiplicatione argenti respectu auri, & de obsequijs multiplicatis à plebeio erga Principem: nihilominus dantur alia finita, quæ non possunt adæquari à rebus inferioris ordinis, licèt in infinitum multiplicentur, sic licèt multiplicentur in infinitū muscæ, formicæ, vel lapides numquam adæquabunt perfectionem hominis, aut Angeli, infinitæ cognitiones rerum creatarum non adæquant cognitionem finitam claræ visionis Dei, infinita peccata venialia non adæquant grauitatem mortalis; ita nec etiam infiniti actus contritionis adæquant grauitatem offēsæ Dei factæ per mortale, cum hæc pensetur ex maiestate personæ offensæ infinitæ, satisfactio autem semper decrescat ex vilitate creaturæ satisfacientis.

ARTICVLVS III.

An homo per actus contritionis saltem ex iustitia imperfecta satisfaciat pro peccatis suis.

1 PVrum hominem quacumque gratia non posse satisfacere ad æqualitatem pro sua culpa mortali, & à fortiori, quamuis constitutus fuisset caput generis humani, non potuisse satisfacere Deo pro culpa aliorū, remanet probatum ex ratione allata de inæqualitate personarum, semper enim adest inæqualitas personarum, nam persona offensa est Deus, persona autem satisfaciens, siuè pro propria, siuè pro aliena culpa esset creatura finita, & ideo numquam hæc posset ad æqualitatem pro offēsa illata Deo satisfacere, & ideo ad æqualitatem satisfactionis requirunt Patres communiter, quod Verbum Incarnatum sit. D. Ciprianus de Passione Christi habet. *Cum originali morte nullū nisi in Christi morte potuerat esse remedium. nec reconciliare Deo potuit exules, & damnatos qualibet oblatio, nisi sanguinis huius singulare sacrificiū. Et sine hoc holocausto poterat Deus tantùm condonasse peccata.* D. Basilius in Psal. 48. *Frater non redimit redimet homo, non homo nudus, sed homo Deus, quia nullus alius poterat condignum adferre pretium* D. Fulgentius de Incarnatione cap. 4. *Nullatenus namque humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens, atque idonea fieret, nisi vnione Verbi Dei.* D. Anselmus de Conceptu Virginali cap. 17. *Ideo Deus factus est homo, quia non sufficeret ad redimendos alios homo non Deus.* Et idem habent plures alij sancti Patres, qui docent fuisse necessariam Verbi Diuini Incarnationem ad perfectè satisfaciendū Deo pro peccatis naturæ humanæ. Supposito igitur, quod ad æqualitatem non possit purus homo satisfacere Deo, vel pro sua, vel pro aliena culpa lethali, hic videndum est, an aliquo modo satisfaciat, & potest esse quæstio, vel de habente iam gratiam, & eosdem actus eliciente, an talis homo aliquo modo satisfaciat Deo pro sua culpa, & offensa.

Etiamsi aliquis homo esset constitutus caput generis humani nō potest satisfacere.

2 Prima sententia est Alensis 3 par. quæst. 1. mem. 5. ar. 1. Scoti in 3. dist. 20. quæst. vnic. §. *contra ea.* & in 4. dist. 15. q. 1. ar. 2. & plurium Scotistarum, & aliorum apud Auersam quæst. 19. sect. 15. hæc docet hominem viribus gratiæ pro suo peccato mortali condignè satisfacere; Verùm hæc opinio remanet reiecta ex dictis in articulo præcedenti.

Secunda sententia communis Thomistarum docet hominem per actum contritionis, & dilectionis Dei satisfacere ex iustitia imperfecta pro suo peccato mortali. Sic Bannes 1. p. quæst. 22. artic. 4. Cabrera hic disp. 14. num. 33. Nugnus tom. 2. quæst. 85. ar. 3. dub. 2. Ioannes à S. Thom. hic disput. 1. artic. 3. Suarez 3. par. disput. 4. sect. 8. & plures alij; accipiunt autem hi Doctores actus contritionis, & dilectionis Dei prout præcedunt ipsam gratiam sanctificantē, & eliciuntur ab auxilio actuali supernaturali Dei. Aluarez tamen disp. 7. conc. 4. Nazarius contr. 5. & quidam alij accipiunt contritionem, vt est formata gratia, & sub hac ratione dicunt hominem per huiusmodi actus satisfacere ex imperfecta iustitia.

3 Conclusio prima. Remissio peccati mortalis per infusionem gratiæ sanctificantis non datur de condigno homini pœnitenti, & elicienti actus contritionis, & dilectionis Dei, sed gratis Hæc conclusio est certissima, & deducitur ex pluribus scripturæ locis, quæ ad longum

gum adducit Suarez loco citato. Probabatur ex illo ad Rom. 3. *Iustificati gratis.* Et insignis est locus Trident. ses. 6. cap. 7. vbi habetur. *Merita passionis Christi in iustificatione impij communicari, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur*, & cap. 9 *Necessarium est credere, neque remitti, neque vmquam remissa fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter ipsum*, scilicet Christum.

4 Probatur ratione. Si non daretur gratis remissio peccati mortalis, maximè, quia homo mereretur gratiam sanctificantem, & remissionem peccatorum per actus contritionis, & dilectionis Dei super omnia: sed homo per actus contritionis, & dilectionis Dei super omnia præcedentes gratiam sanctificantem non potest mereri hanc remissionem; ergo debet hæc remissio dari gratis: maior patet: nam nulli alij actus sunt vltimæ dispositiones ad gratiam sanctificantem, nisi prædicti actus: probatur minor, quia meritum debet esse à persona grata: sed actus contritionis, & dilectionis Dei, vt precedunt gratiam sanctificantem non sunt à persona grata Deo; ergo neque possunt esse proprium, & condignum meritum apud Deum.

5 Dices: tales actus proficiscuntur ab homine adiuto gratia Dei, & sunt supernaturales, imo per Vasquez sunt formæ sanctificantes; ergo nihil eis deest ad verum meritum. Sed contra, quia in primis falsum est actus contritionis, & dilectionis Dei esse formas sanctificantes, vt latè probatum fuit contra Vasquez in tractatu de gratia quæst. 5. art. 7. tum quia ad meritum non sufficit, quod actus sint supernaturales, & quod sint ab homine adiuto auxilio supernaturali, sed debent esse ab homine iusto, & grato, per auxilium autem supernaturale homo non intelligitur gratus; nam Deus needum intelligitur inhabitare in tali homine, sed tantùm mouere, & per consequens talis homo pro eo signo adhuc intelligitur inimicus, ab inimico verò, vt tali, non potest proficisci verum meritum; vnde tales actus sunt tantùm vltimæ dispositiones ad gratiam sanctificantem, & possunt dici meritum secundùm quid, & de congruo ex parte operis, non ex parte operantis: vnde semper remissio peccati à Deo fit gratis. Dicente Trid. sess. 6. cap. 8. *Ideo gratis iustificari, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siuè fides, siuè opera ipsam iustificationis gratiam promerentur.*

6 Conclusio 2. Imperfectè, & de congruo potest peccator satisfacere Deo pro suo lethali, nō autem perfectè ad æqualitatem, & de condigno, seu de iustitia. Prima pars, quod possit peccator imperfectè satisfacere probatur: Qui nō potest perfectè satisfacere, si tamen faciat quantùm potest, & in se est ex animo satisfaciendi, & eo modo, quo creditor vult, dicitur aliquo modo quantùm est in se satisfacere; sed peccator ex auxilio gratiæ eliciēs actus contritionis, & dilectionis facit quantùm potest, & offert ex auxilio gratiæ aliquid supernaturale; ergo aliquo modo dicitur satisfacere.

7 Secunda pars, quod hæc satisfactio non sit ad æqualitatem, & perfecta, etiamsi homo eliciens actus cōtritionis, & amoris esset iustus, & sanctus, patet ex supradictis articulo præcedenti; nam offensa pensatur ex persona offensa infinita, satisfactio autem ex persona satisfaciente, quæ quacumque gratia ornata, nihilominus Deo comparata semper est vilissima, & per consequens impotens ad perfectè satisfaciendum; quare si persona iusta, & sancta non potest ad æqualitatem satisfacere, multò minus poterit hoc præstare peccator.

8 Tertia denique pars, quod hæc satisfactio imperfecta, quam offert peccator Deo eliciendo actus contritionis, & amoris Dei super omnia non sit de condigno, seu ex iustitia probatur. Quia actus contritionis, & dilectionis Dei, quibus homo satisfacit Deo, vel considerantur, vt sunt dispositiones ad gratiam sanctificantem, & illam præcedunt eliciti à libero arbitrio, & auxilio actuali supernaturali Dei, vel vt intelliguntur isti actus informati ipsa gratia sanctificante, quæ aduenit, & eos reddit formatos: sed neutro modo possunt esse satisfactio ex iustitia, & de condigno; ergo nullo modo peccator potest per illos satisfacere Deo ex iustitia propria, seu de condigno: maior conceditur: probatur minor: & quidem, si loquamur de actibus priori modo, clarum est per illos hominem non posse satisfacere de condigno, & ex iustitia: cum enim valor satisfactionis attendatur ex persona satisfaciente, & in illo priori intelligatur persona inimica Deo, vt sic etiam intelligitur indigna, vt ex iustitia ei conferatur aliquod bonum; quamdiu enim persona est inimica Deo, est indigna omni bono, & iustè quocumque priuari potest, cum fundamentum iustitiæ apud Deum sit gratia sanctificans; vnde si in hoc sensu loquamur, clarum existimo, quod ex iustitia, & de condigno nullo modo possit peccator satisfacere Deo pro sua culpa mortali, aut de condigno, seu ex iustitia mereri apud Deum; cum tam ad meritum, quam ad satis factio-

nem

nem ex iustitia, & de condigno requiratur, quod quis sit in gratia. Si verò loquamur de istis actibus, vt sunt informati gratia sanctificante, neque potest dici, quod peccator satisfaciat ex iustitia, & de condigno pro sua culpa lethali; quod sic probatur. Eodem modo debemus loqui de satisfactione nostra erga Deum, sicuti loquimur de satisfactione in humanis in ordine ad reconciliandā amicitiam; sed in humanis satisfactio est prior, quam sit reconciliata amicitia; ergo etiam satisfactio nostra erga Deum debet esse prior, quam sit reconciliata amicitia; ergo non potest esse per actus informatos gratia sanctificante: primum argumentum patet; hæc vltima consequentia probatur; satisfactio nostra erga Deum debet esse in ordine ad remissionem peccati: sed eo ipso, quod actus contritionis, & amoris Dei intelliguntur informati gratia, iam intelligitur remissum peccatū; ergo si iam intelligitur remissum peccatum actus ipsi informati gratia non possunt dici vllo modo satisfactio in ordine ad remissionem peccati.

9 Dices 1. ex Aluarez, quod dupliciter potest intelligi expulsum peccatū, & remissum debitum, primò vt est malum hominis, secundò prout est malum intentatum Deo, & iniuria Dei, quæ duo licèt sint vnum, & idem peccatum, tamen prior intelligitur gratia sanctificans in homine pœnitente, quam intelligatur completa iustificatio, quæ vltimò completur quatenus remittitur culpa prout est malum intentatum Deo, quare quando infunditur gratia solùm tollitur peccatum, vt macula est, & vt iniuria non tollitur tunc formaliter, sed solùm radicaliter, formaliter autem tollitur per contritionem gratia informatā, quatenus est satisfactio tollens inæqualitatem. Sed contra primò, quia gratia sanctificans eo ipso, quod ponitur in subiecto, eo ipso non solùm tollit maculam, sed est formalis remissio offensæ; est enim summum donum amicabile, quod possit donari à Deo, & est vnica formalis causa nostræ iustificationis, vt docet Trid. sess. 6. cap. 7. sed non potest intelligi formaliter iustificatio, nisi intelligatur remissa offensa; ergo remissio offensæ formaliter prouenit ab ipsa gratia sanctificante, & non tantùm radicaliter. Contra 2. In illo signo, in quo intelligitur gratia sanctificans, & nondum remissa offensa, vel pœnitens est amicus Dei, vel non; si sic ergo est remissa culpa non tantùm radicaliter, sed etiā formaliter, vt culpa est malum intentatum Deo; si non est amicus: ergo pro eo signo non potest ex iustitia, & de condigno satisfacere, quia satisfactio, vt valeat, debet esse ab amico.

10 Dices 2. ex Vasquez hic considerandum esse actum contritionis, & amoris comparatiuè ad offensam Dei, & videndum, an sit condigna satisfactio, & ex iustitia respectu offensæ Dei, ceterum nil referre, si iste actus contritionis, vel amoris sit ante, vel post remissam offensam, cum etiam in debitis pecuniarijs debitum possit remitti à creditore ante eiusdem debiti solutionem. Sed contra, quia satisfactio secundùm humanam existimationem est causa moralis remissionis debiti: sed causa semper est prior suo effectu; ergo si satisfactio est causa moralis remissionis, numquam potest intelligi remissum debitum, nisi prius ponatur satisfactio; & falsum est, quod in debitis pecuniatijs remittatur verè debitum ante debiti solutionem, poterit quidem fieri scriptura exterior, vel apparens, quod creditor sit satisfactus, & proinde sit remissum debitum; verùm sicuti extrinsecè tantùm ponitur remissio debiti, ita & tantum extrinsecè ponitur satisfactio, & intrinsecè, & coram Deo numquam intelligi remissum debitum, nisi ponatur vera satisfactio, quia vt dixi satisfactio est causa moralis remissionis debiti.

11 Obijcies primò contra secundam. Vt aliquo modo possimus satisfacere Deo pro culpa mortali requiritur, vt actus contritionis, quo satisfacimus Deo, contineat in se valorem, & procedat à persona grata: sed actus contritionis antequam sit formatus gratia sanctificante nullum continet valorem, nec est à persona grata; ergo per talem actum nullo modo, nec etiam imperfectè satisfacimus Deo.

Respondeo negando maiorem, nempè, quod vt aliquo modo satisfaciamus Deo debeat actus satisfactorius esse à persona grata, sufficit enim, quod sit actus supernaturalis, & disponat ad hoc, vt persona sit iusta, & grata; & huiusmodi est actus contritionis supernaturalis, qui licèt pro eo priori non sit à persona grata, est tamen in se supernaturalis, & valorem continet dispositiuum, & de congruo meretur, vt ei detur gratia sanctificans, & ideo aliquo modo imperfectè, dispositiuè, & ex parte actus satisfacit; offert enim quantùm potest Deo, & ad hunc effectū vt reconcilietur; nec est necesse, vt pro eo signo persona sit grata, nam dignitas personæ gratæ requiritur, vt ipsa fundet meritum, & ex iustitia satisfaciat, in quo sensu fatemur talem personam non satisfacere, nec vllum habere meritum; satisfacit ergo ex parte

parte operis, quod cum sit supernaturale, disponit ad gratiam, & de congruo illam meretur.

12 Obijcies 2. Vt quis imperfectè satisfaciat debet saltem de congruo habere ius meriti ad gratiam: sed nullum potest esse meritum ad gratiam, non solùm ex parte operantis, sed neque etiam ex parte operis; ergo nulla potest esse satisfactio siue perfecta, siue imperfecta; probatur minor: quod gratis omnino datur excludit omne meritum tum de condigno, tum de congruo: sed gratia sanctificans omnino gratis datur; ergo excludit omne meritum, tum de condigno, tum de congruo.

Respondeo distinguendo maiorem, vt quis imperfectè satisfaciat debet saltem de congruo habere ius meriti ad gratiam ex parte operantis, nego maiorem: ex parte operis, concedo maiorem: nego postea minorem absolutè, nam licèt nullum sit meritum ex parte operantis, est tamen ex parte operis, quod in se supernaturale est: ad probationem dico, quod illud, quod gratis datur, excludit omne meritum operantis, non autem congruum operis; & in proposito gratia sanctificans excludit omne meritum operantis; nam meritum fundatur in dignitate personæ, cui retributio debet fieri; non autem excludit omnem hanc congruitatem ex parte operis; nam cum hac congruitate operis stat, quod gratia omnino gratis detur operanti, & specialiter gratia sanctificans datur gratis, quia etiam esse supernaturale in actu contritionis, quod Deo offertur est ab auxilio supernaturali Dei, quod gratis datum fuit.

13 Aliter respondet Ioannes à S. Thom. concedit enim nullum esse meritum siue operantis, siue operis, quia hoc semper requirit dignitatem personæ, cui debet fieri retributio per iustitiam distributiuam: dicit tamen adesse dignitatem actus, qui est dispositio vltima ad gratiam, & cum talis actus offeratur, est aliqua satisfactio imperfecta; verùm si attentè consideretur hæc responsio coincidit cum nostra data; & solùm discrepat, quod veretur admittere nomen meriti de congruo in actu supernaturali; verùm hæc est pura dissẽsio de nomine, de qua parum curandũ.

14 Obijcies 3. contra tertiam partem conclusionis. Ille ex iustitia satisfacit Deo, & de condigno, qui exhibet Deo illud, quo tollitur peccatum: sed per actus contritionis, & amoris Dei expellitur peccatum; ergo per tales actus pœnitens satisfacit de condigno, & ex iustitia.

Respondeo veram fore maiorem si per actus contritionis, & amoris tolleretur peccatum formaliter, non autem si tantùm dispositiuè; actus autem contritionis, & amoris expellunt peccatum tantùm dispositiuè, non formaliter, quod docet D. Thom. infra quæst. 85. art. 2. dicens: *Quod pœnitentia expellit omne peccatum effectiuè, in quantùm operatur ad destructionem peccati pro vt est remissibile ex diuina gratia homine cooperante*, quod idem est ac dicere, quod pœnitentia expellit peccatum quatenus producit actus contritionis, qui sunt vltimæ dispositiones, quibus remittitur peccatum.

15 Obijcies 4. eodem modo debemus loqui de satisfactione erga Deum, sicuti loquimur de satisfactione in humanis: sed vt vnus homo satisfaciat alteri ex iustitia non est necesse, vt sit eius amicus, sed sufficit si ponat tantùm, quantùm ablatum fuit in ordine ad reconciliandam amicitiam; ergo etiam vt peccator satisfacit Deo non est necesse, quod sit in gratia, sed sufficit si ponat actum contritionis, qui tantùm placeat Deo, quantùm displicuit peccatum in ordine ad reconciliandam amicitiam Dei.

Respondeo inter satisfactionem in humanis, & satisfactionem hominis ad Deum pro sua culpa lethali adesse aliquam paritatem, sed cum disparitate: est paritas in hoc, quod sicuti satisfactio in humanis nõ exigit, quod fit à persona grata, cum hoc tantum requiratur ad rationem meriti, non ad rationem satisfactionis, quæ tendit non ad demerendum sibi creditorem sed solum ad soluendum debitum, quod habet cum creditore, taliter, vt creditor non habeat amplius ius exigendi aliquid à debitore, sed debitor remaneat solutus, ac esset antequam contraheret debitum; ita & in satisfactione erga Deum dicendum est: disparitas postea est, quod persona offensa, & offendens in humanis sunt eiusdem ordinis naturalis; vnde satisfaciens potest satisfacere per actus naturales: at Deus offensus est in ordine supernaturali, & eius offensa est ordinis superioris, quare vt pœnitens satisfaciat requiritur, quod eliciat actus supernaturales, qui non possunt elici, nisi ex auxilio supernaturali Dei; & insuper quando eliciuntur ex intentione satisfaciendi eum eliciantur à persona creata, & vilissima respectu personæ diuinæ offensæ, & satisfactio attendatur secundũ personam satisfacientem, sicuti offensa ex dignitate personæ offensæ, hinc est, quod licet aliquo modo satisfaciat dispositiuè quantum est ex parte sua, numquam

Disparitas inter satisfactionem humanam, & diuinã.

quam tamen ex iustitia, seu de cōdigno, & ad æqualitatem.

16 Obijcies 5. Pœnitens per actus contritionis, & dilectionis tantùm conuertitur in Deum, quantùm auersus fuerat per peccatum; ergo reddit æquale Deo, & satisfacit ex iustitia.

Respondeo pœnitentem per actus cōtritionis, & dilectionis Dei tantùm conuerti in Deum, quantùm auersus fuerat per qeccatum, si peccatum accipiatur, vt est malum hominis; non verò si accipiatur, vt est malum intentatum Deo; nam sic acceptum peccatum ratione diuersitatis personarum pœnitens numquā ponit æquale, vt dictum fuit, sed tantùm aliquo modo satisfacit, & imperfectè.

17 Obijcies 6. Promissio onerosa sub conditione operis inducit obligationem iustitiæ; sed Deus sæpè promisit in scripturis remissionem peccatorum elicienti actus contritionis; ergo si pœnitens hos actus eliciat, tenetur Deus ex iustitia illi remittere peccata.

Respondeo distinguendo maiorem: Promissio &c. inducit obligationem iustitiæ, si opus habeat æqualitatem cum re promissa, & opus fiat à solo operante, concedo maiorem: si opus non fiat a solo operante, sed ex gratioso auxilio etiam promittentis, & tale opus non sit æqnale cum re promissa, nego maiorē, sic enim ad summum inducit obligationem fidelitatis, & iustitiæ imperfectæ: huiusmodi autem sunt omnia opera hominis pœnitentis, & ideo semper gratis datur à Deo remissio peccatorū, & talis promissio inducit ad summum obligationem fidelitatis, non iustitiæ propriæ; insuper in talibus operibus, vt præcedunt gratiam, non est vlla ratio meriti, & ideo semper gratia gratis datur, vt dictum fuit in prima conclusione.

ARTICVLVS IV.

An purus homo possit satisfacere pro peccato commisso absque aduertentia offensa diuina.

1 IN Tractatu de vitijs, & peccatis qnæst. 2. ar. 6. diximus non dari hanc ignorantiam inuincibilē Dei, & esse implicantiam; quod quis cognoscat peccatum esse contra naturam rationalem, & non cognoscat etiam esse contra factorem naturæ humanæ, cum cognoscat esse contra naturam, quæ nō est à se, quare superfluum videtur hic quærere, an quis possit satisfacere pro peccato commisso absque aduertentia offensæ diuinæ, cum tale peccatum iuxta nostram sententiam dari non possit. Nihilominus ne videar effugere difficultatem, quam Cardinalis de Lugo hic disp. 5. sect. 5 proponit, quem plures recentiores sequuti sunt, potest hic tractari, an data suppositione, quod quis committat peccatum aliquod cum inuincibili ignorantia Dei, an talis possit condignè satisfacere pro tali peccato.

Status quæstionis quis sit.

2 Prima sententia videtur negare, sic Salas 1. 2. tract. 13. disp. 16. sect. 2. & plures alij, quos dicto loco de vitijs, & peccatis allegauimus, sed verè isti doctores negant posse dari hanc ignorantiam inuincibilem Dei in eo, qui committit aliquod peccatum, quod cognoscit esse contra naturam rationalem, nō verò tractant hanc quæstionem ex suppositione impossibili.

Secunda sententia affirmat, sic Lugus loco citato, quem sequitur Amicus hic disp. 5. sect. 5. ex hiphotesi, quod detur hæc ignorantia inuincibilis Dei in committente peccatum, quod cognoscit esse contra naturam rationalem, & hanc difficultatem tangit Gonet disp. 4. art. 1. num. 19. resp. 2.

3 Conclusio Data suppositione, quod quis cum ignorantia inuincibili Dei cōmittat aliquod peccatum, poterit pro illo ad æqualitatem satisfacere. Probatur ideo de facto nulla pura creatura potest satisfacere Deo pro sua culpa mortali, quia per huiusmodi peccatum offenditur Deus, qui est persona infinitæ dignitatis: sed peccatum factum cum ignorātia inuincibili Dei nō offenderet Deū; ergo neq; deberet pro eo satisfacere Deo: maior patet ex dictis: probatur minor: vt offensa alicui imputetur, debet esse voluntaria offendenti; secus si non sit voluntaria, neq; illi imputabitur ad culpam, quia nullum est peccatum, nisi sit voluntarium; & voluntarium debet esse à principio intrinseco singula cognoscente, vnde qui occidit clericum cognoscens esse hominem, sed ignorans inuincibiliter esse clericum, committit quidem homicidium, non verò sacrilegium, nec incurrit excommunicationē, & qui percutit Principem, quem ignorat inuincibiliter esse Principem, nullo modo contrahit malitiam læsæ Maiestatis, ergo etiam, qui committit aliquod peccatum cum ignorantia inuincibili Dei non contrahit eius offensam.

4 Confirmatur si quis ex conscientia erronea inuincibili iudicaret esse mentiendum, vt saluet vitam proximi, vel esse surripiendum à malis diuitibus, vt detur pauperibus; talis non peccaret nec vllo modo offenderet Deum, quia

ignorantia inuincibilis ipsum excusaret: ergo etiam si quis ignorat inuincibiliter Deum offendi committendo furtum, vel aliud peccatum, non contrahit offsam Dei: sicuti enim se habet simpliciter ad simplciter, ita secundùm quid ad secundùm quid.

5 Obijcies 1. Ad contrahendam offensam Dei non est necesse cognoscere offensam, sed sufficit cognóscere turpitudinem peccati ex obiecto, vt verè talis culpa sit offensa Dei: sed pro offensa Dei non possumus satisfacere; ergo nec pro peccato facto cum ignorantia inuincibili Dei possumus satisfacere: probatur anteeedens: ideo peccatum est offensa Dei, quia in se malum est, & obiectum displicentiæ Dei; sed qui peccando cognoscit turpidinem peccati ex obiecto facit aliquid, quod displicet Deo; ergo ipsum Deum per tale peccatum offendit.

Respondeo negando maiorem, vt patet ex ratione allata pro conclusione: ad probationem: nego item maiorem: nam offensa consistit in hoc, quod quis cognoscat per tale peccatū Deū offendi, & quod nihilominus, quis velit tale peccatum committere: sic omnibus viris probis displicent peccata, & tamen peccata non sunt eorum offensa; ita peccatum factum cum ignorantia inuincibili Dei displiceret Deo, quia in se malum esset, verùm non esset illius offensa.

6 Obijcies 2. Ad incurrendam aliquam pœnam non est necesse, quod quis illam cognoscat, sed incurritur etiamsi quis inuincibiliter illam ignoret, vnde si quis inuincibiliter ignoraret pœnas inferni, & committeret homicidium, vel adulterium, nihilominus destinaretur ad pœnas inferni; ergo etiā si quis ignoret inuincibiliter Deum, si tamen cognoscat turpitudinem homicidij, vel adulterij incurrit offensam Dei.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia pœna ab alio infligitur, non verò efficitur ab ipso operante, & ideo, si quis committat aliquod delictum, quod cognoscat esse malum, licèt ignoret pœnā pro tali delicto taxatā, nihilominus potest tali pœna puniri: at offensa fit ab ipso operante, & ideo si non cognoscit esse offensam, neque talis offensa potuit esse operanti voluntaria, aut illi imputari. Aduertendum tamen est, quod si quis v. g. committeret homicidium, vel adulterium ignorans inuincibiliter esse offensam Dei, huiusmodi delicto non deberetur tanta pœna, sicuti modo pro similibus delictis à Deo taxata fuit; nam pœna proportionata esse debet culpæ, & offensæ: quare si in tali delicto non adesset offensa Dei, nec etiā ei deberetur pœna inferni eo modo, quo nunc debetur, cum in tali delicto non adsit Dei offensa, ad quam maximè respicit Deus in taxando pœnam.

7 Obijcies 3. vt satisfactio sit condigna debet adæquare displicentiam, quam Deus de peccato concipit; sed nulla creatura per suos actus potest adæquare displicentiam, quam Deus haberet de peccatis commissis cum inuincibili ignorantia ipsius Dei; ergo etiam in data hypothesi nullus potest satisfacere pro sua culpa commissa; minor patet; nam hæc displicentia est in altiori ordine.

Respondeo distinguendo maiorem, vt satisfactio sit condigna debet adæquare displicentiam, quam Deus de peccato concipit, si per tale peccatum Deus offensus fuit, concedo maiorem, si per tale peccatum non fuit offensus, nego maiorem; nam satisfactio est propter offensam, & si non datur offensa, nec debetur satisfactio: quare licèt creatura non posset adæquare displicentiam, quam Deus haberet de peccatis commissis cum inuincibili ignorantia ipsius Dei, non per hoc sequitur, quod non posset satisfacere pro sua culpa cōmissa; nam hæc satisfactio non deberetur Deo, qui nullo modo fuit offensus, sed deberetur legi, contra quam peccator deliquisset, legi autem posset per actus suos satisfacere. Dixi licèt non posset peccator adæquare displicentiam Dei &c. nam existimo hanc displicentiam posse adæquari, esset enim similis illi, quam Deus haberet de peccato veniali, pro qua creatura potest satisfacere, vt infra videbimus articulo sequenti.

8 Obijcies 4. Si vt quis contrahat offensam diuinam deberet habere aduertentiam offensæ, sequeretur de facto multa dari peccata sine tali offensa, cum multi sint adeo rudes, vt non habeant notitiam Dei; & per consequens etiam de facto posse aliquam creaturam satisfacere pro suo lethali; quod contradicit ijs, quæ articulo præcedenti diximus.

Respondeo negando sequelam, nam de facto non datur huiusmodi ignorantia, vt diximus in citato loco de vitijs, & peccatis quæst. 2. ar. 5.

AR-

ARTICVLVS V.

An pro suo veniali possit iustus condignè satisfacere.

1 PRima sententia est Petri de Soto de Institutione Sacerdotum cap. 18. hæc docet purum hominē non posse condignè satisfacere pro sua culpa veniali, hanc sequuntur Cipullus hic quæst. 1. ar. 2. dub. 3 nu. 55. & quidā alij.

Secunda opinio tribuitur Scoto in 4. dist. 21. quæst. 1. §. *in ista quæst.* Mayro. quæst. 1 Rubio. quæst. 1. ar. 2. Gabrieli dist. 16. quæst. 5. art. 1. *Prima opinio*, & ar. 3. dub. 1. hi Doctores cum sustineant debitum venialis cōdignè solui per solā solutionem pœnæ temporalis, videntur etiam asserere, quod solis naturæ viribus possit quis satisfacere pro veniali; sic Amicus hos Doctores interpretatur. Sed verè hoc consequenter non deducitur, potest enim esse verum, quod veniale condignè soluatur per solutionem pœnæ temporalis; & nihilominus, quod peccator, si velit condignè soluere hanc pœnam, indigeat gratia Dei; etenim etiam actus amoris Dei, & actus contritionis sunt actus temporales, & tamen nequeunt effici sine gratia, ita & de solutione huius pœnæ possunt dicere prædicti auctores.

Tertia sententia communis inter Scholasticos docet hominem iustum posse condignè satisfacere pro sua culpa veniali. Sic Paludanus in 4. dist. 16. q. 1. art. 2. Ioannes à S. Thom. hic disp. 1. ar. 4. Gonet disp. 4. §. 3. Suarez hic disp. 4. sect. 9. Vasquez disput. 3. Arriaga disp. 6. Amicus disp. 5. sec. 6. & communiter Scholastici.

2 Conclusio 1. Homo per vires naturæ non potest satisfacere pro suo veniali. Hęc est ita certa, vt opposita à Suarez, & aliis notetur tamquam sapiens errorem Pelagij. Probatur 1. quia omnis remissio peccati generaliter in scriptura gratiæ tribuitur; vt primæ Ioan. 1. *Fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omniiniquitate*, & cap. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris*. Quæ loca exponunt Augustinus ibidem. Concilium Mileuitanum can. 6. & Trid. sess. 6. cap 1. de peccatis venialibus; ergo si per scripturas, Concilia, & Patres ad remissionem venialium requiritur gratia Dei, vtique viribus naturæ huiusmodi remissio haberi non potest. Probatur 2. Quidquid cōducit ad beatitudinem est opus gratiæ, vt latè probatum fuit in tractatu de gratia, & docent Mileuitanum, & Arausicanum 2. can. 14. & 22. sed remissio peccati venialis conducit ad beatitudinem; ergo est opus diuinæ gratiæ.

Quidquid ad beatitudinem cōducit est ex gratia.

3 Conclusio 2. Homo iustus potest cōdignè satisfacere pro suo veniali. Probatur primò. In hoc distinguitur mortale à veniali, quod mortale est se intrinsecè irreparabile, quia tollit principium vitæ supernaturalis, nempè gratiam, veniale autem est reparabile, quia non aufert gratiam, & relinquit conuersionem hominis in vltimum finem: sed si homo iustus condignè non posset pro peccato suo veniali perfectè satisfacere non esset reparabile; ergo perfectè potest iustus pro veniali satisfacere; maior patet, & conceditur ab omnibus: probatur minor: vt peccatum veniale reparetur exigit condignam satisfactionē; ergo vt simpliciter dicatur reparabile exigit, quod à iusto possit poni ista condigna satisfactio: secus si non posset poni, nec etiam posset reparari, & si non posset reparari, neque posset esse reparabile, vt de se patet, & sic non esset veniale, sed mortale: Cum ergo omnes fateantur veniale esse ex se reparabile, debent etiam omnes fateri pro veniali posse fieri condignam satisfactionem.

Veniale est reparabile.

4 Probatur 2. Quisquis habet gratiam sanctificantem habet ius ad gloriā, ita vt gloria non possit ei denegari in perpetuum, sed ei debeatur vt hæreditas tamquam filio adoptiuo, & participanti naturam diuinam; sed per peccatum veniale non tollitur hoc ius, sed adhuc talis homo est particeps naturæ diuinæ, est filius adoptiuus, & habet ius ad gloriam, ita vt gloria non possit ei denegari in perpetuum; ergo habens peccatum veniale potest pro ipso satisfacere: maior, & minor patent ex dictis de gratia: probatur consequentia: qui habet ius verùm physicum, & morale ad aliquem finem absolutè obtinendum, debet etiam habere potestatem ad eligenda omnia media necessariò requisita ad talem finem obtinendum, secus, si aliquod medium, quod necessariò esset requisitum nō haberet in potestate sua, nec etiam simpliciter dici posset habere ius morale, & physicum ad obtinendum absolutè talem finem; sed habens gratiam sanctificantem, quāuis sit cum peccato veniali, habet ius physicum, & morale ad obtinendam absolutè beatitudinem; ergo debet habere in potestate sua electionem omniū mediorum necessariò requisitorum ad beatitudinem obtinendam; atqui medium absolutè necessarium ad conse-

quendam gloriam in maculato aliquo veniali est satisfactio pro ipso veniali; ergo iustus habens veniale debet posse pro ipso absolutè satisfacere.

5 Dices. Peccatum veniale sufficienter deleri per satispassionem pœnæ; vnde si quis iustus moriatur cum peccato veniali punitur pœna temporali in Purgatorio. Sed contra, quia culpa non tollitur per pœnam, sed per actum voluntatis retractantem, & per gratiam; ergo vt tollatur culpa venialis non sufficit sustinentia pœnæ, sed requiritur actus voluntatis supernaturalis satisfaciens.

6 Ex huc vsque dictis remanet probatũ homine iustum posse satisfacere pro suo veniali, nunc remanet probandum, quomodo de facto satisfaciat pro suo veniali ad æqualitatem, & probari potest sequenti argumento.

7 In tantùm non possumus satisfacere pro nostra culpa mortali, in quantùm mortale est grauis offensa personæ diuinæ infinitæ dignitatis, & offensa crescit ex proportione personæ offensæ, satisfactio verò decrescit ex vilitate personæ satisfacientis, & cum nulla creatura quacumque gratia ornata possit adæquare personam offensam, hinc deduximus nullam creaturam posse ad æqualitatem satisfacere pro sua culpa mortali; sed hæc ratio non militat de peccato veniali; ergo pro peccato veniali potest iustus ad æqualitatem satisfacere; maior patet ex dictis articulis præcedentibus; probatur minor: nam per veniale formaliter non contemnitur persona infinita, nec Deus ipse immediatè, nec postponitur creaturæ, cum maneat ad huc coniunctus per gratiam, & charitatem cum peccatore, sed solùm contemnitur lex Dei, & feruor charitatis; ergo contemptus, & offensa non cadunt immediatè contra personam diuinam, sed solum contra aliquid creatum, nempe legem Dei, & feruorem charitatis, & displicentia, quam habet Deus de offensa facta per mortale est de læsione suæ increatæ maiestatis; displicentia verò de veniali est tantùm de contemptu legis, & feruoris charitatis. Ex hoc deducitur, quod si offensa per veniale non est immediatè circa Deum, sed circa aliquid creatum, seu si non est circa Deum, vt finis vltimus est, qui deseratur, sed tantùm circa media eodem fine vltimo retento, possit creatura pro ipso satisfacere ad æqualitatem, cũ pro veniali persona satisfaciens non debeat adæquari personæ diuinæ, quæ immediatè non fuit offensa, sed tantùm rebus creatis, quæ non fuerunt ordinatæ, vt debebantur in Deum.

Differentia inter mortale, & veniale.

8 Confirmatur, ideò diximus non posse creaturam satisfacere pro mortali, quia id deducitur ex auctoritate pluriũ Sanctorum Patrum, & ex altiori ordine, quem habet offensa mortalis, quem ordinem non potest adæquare satisfactio puræ creaturæ: sed hæc ratio nullo modo militat de veniali, cum summè inter se discrepent veniale, & mortale; nam hoc dissoluit amicitiam Dei, & ponit formalem inimicitiam, meretur pœnam æternam inferni, & habet repugnantiam cum gratia, quæ omnia de veniali dici non possunt; ergo ex hac notabili diuersitate inter veniale, & mortale possumus etiam deducere mortale esse in altiori ordine taliter, vt non possit vlla creatura pro ipso satisfacere condignè, non sit autem veniale, sed pro ipso possit iustus ad æqualitatem satisfacere; in hoc enim nulla vel leuis inconsequentia esse potest.

9 Obijcies 1. contra secundam. Ideo non possumus perfectè, & ad æqualitatem satisfacere Deo pro culpa mortali, quia mortale est offensa personæ infinitæ, & grauitas offensæ pensatur ex persona offensa, satisfactio verò ex persona satisfaciente: sed etiam veniale est offensa Dei; vnde dicitur Iacob. 3. *In multis enim offendimus omnes*, quod communiter intelligitur de peccatis venialibus; ergo neque pro veniali possumus condignè satisfacere.

Respondeo distinguendo minorem: etiam veniale est offensa Dei secundùm quid, contra præceptum Dei, & leuis, concedo minorem: est offensa Dei absolutè, & simpliciter, & contra finem præcepti, ita vt per tale peccatum tollatur vltimus finis ab operante, nego minorem; ergo &c. negatur consequẽtiam; nam, vt dixi, cum non sit grauis offensa, nec immediatè circa Deum, sed tantùm circa media, & non dissoluat amicitiam Dei, non est offensa talis ordinis, quæ non possit à satisfactione creaturæ adæquari.

10 Dices 1. Veniale est immediatè contra prohibitionem Dei cum expressè prohibeatur à Deo; ergo est immediatè contra voluntatem Dei, & Deum: probatur consequentia: vt mortale sit immediatè contra voluntatem Dei, & Deum, sufficit si sit expresse contra prohibitionem Dei; ergo etiam hoc sufficit in veniali.

Respondeo negando primam consequentiam: ad probationem dico mortale esse contra voluntatem Dei, & Deũ immediatè, quia deserit simpliciter ipsã voluntatem Dei anteponendo creaturam Deo, quod non euenit in veniali;

quia

quia per illud non deseritur simpliciter Dei voluntas, nec anteponitur creatura Deo, sed tantùm deseritur secundùm quid, quatenus anteponitur creatura prohibitioni Dei, & feruori charitatis.

11 Dices 2. Dantur quædam venialia, quæ immediatè versantur circa Deum; ergo pro his non poterit creatura satisfacere, cum grauitas offensæ desumatur à persona offensa: antecedens probatur in odio Dei, & blasphemia indeliberatis: ista enim peccata immediatè versantur circa Deum, & tamen sunt venialia.

Respondeo distinguendo antecedens: dantur quædam venialia ex obiecto,quę immediatè versantur circa Deum; nego antecedens:dantur quædam venialia ex imperfecta deliberatione, & quæ non sunt perfectè voluntaria, quæ versantur circa Deum, concedo antecedens: sed nego postea consequentiam; nam licèt hæc versentur circa Deum; non sunt tamen perfectè voluntaria, sunt leues offensæ, nec priuant gratia, & amicitia, & ideo possunt adæquari à satisfactione creata; etenim licèt tendant immediatè in personam diuinam, non sunt tamen simpliciter offensæ personæ diuinæ, sed tantum leues offensæ,& secundùm quid nec sunt absolutè contemptus personæ diuinæ, quæ adhuc amatur, sed tantùm contemptus modi, quo deberet amari. Ideo &c.

12 Obijcies 2. Pro eo non satisfacimus ad æqualitatem, & ex iustitia,quod à Deo gratis remittitur: sed peccata venialia gratis à Deo remittuntur, vt patet ex illis verbis orationis dominicæ: *Dimitte nobis debita nostra*; ibi enim petimus remitti nobis venialia, vt plures Patres docent; ergo si gratis remittuntur, signum est, quod pro ipsis ad æqualitatem non satisfacimus.

Respondeo distinguendo maiorem: non satisfacimus ad æqualitatem, & ex iustitia pro eo,quod à Deo gratis remittitur, si absolutè gratis remittatur,concedo maiorem; si tantùm gratis dicatur remittere, quatenus gratis dat auxilium, cum quo elicimus actum contritionis, nego maiorem; in hoc autem secundo sensu peccata dicuntur remitti gratis, quatenus scilicet nos non possumus per vires naturæ satisfacere, & Deus dat nobis auxilium gratis, cum quo elicimus actum contritionis, quo pro peccatis venialibus satisfacimus;potest etiam dici venialia remitti gratis, quia quando remittitur per sacramentalia, huiusmodi non sunt condigna satisfactio pro peccatis venialibus, cum soli actus amoris Dei, & contritionis sint condignæ satisfactiones.

Quo sensu venialia dicatur remitti gratis.

13 Obiicies 3. Satisfactio ad æqualitatem non potest non acceptari à creditore, sed Deus potest non acceptare hanc satisfactionem, quam iustus offert pro suis venialibus; ergo non est ad æqualitatem: probatur minor; nam si quis debeat alteri centum, & centum soluat extinguit debitum, neque potest creditor aliud deinde exigere;quare siue velit ea centum acceptare, siue non, debitum extinguitur; & qui soluit est liber ab obligatione soluendi; ergo vere satisfactio ad æqualitatem non potest non acceptari à creditore: probatur modò minor; nam Deus est omnino liber, & nulla res creata potest cogere Deum, vt eam accepter.

Respondeo distinguẽdo maiorem: satisfactio ad æqualitatem non potest non acceptari à creditore, si talis satisfactio sit alijs titulis debita, nego maiorem: si non sit debita alijs titulis, concedo maiorem; concedo postea minorem,& nego consequentiam, eo quia quælibet satisfactio, quæ offertur à creatura,semper est varijs titulis supremi dominij, gratitudinis &c.debita ipsi Deo,vnde, quod acceptet ipsam pro satisfactione venialis, semper prouenit à gratia illius, & hæc responsio potest etiam dari præcedenti argumento.

14 Dices cum Vasquez. Actus contritionis non est debitus Deo, nisi propter peccatum, nec Deus potest mihi illud præcipere, nisi peccassem; ergo si actus contritionis esset adæquata satisfactio, non posset Deus illum non acceptare.

Respondeo, quod licèt verum sit, quod actus contritionis non sit possibilis, nisi supposito peccato, & si non est possibilis, nec in Deo esse potest ius illũ exigendi: at supposito peccato, & eius possibilitate, statim intelligitur ius in Deo exigendi illum, & titulo dominij, & titulo gratitudinis, vnde gratia ipsius est, quòd illum acceptet in satisfactionem; hæc tamen acceptatio non tollit, quin secundum se sit adæquata ipsa satisfactio; quod explicatur exemplo. Labor operarij in vinea adæquat mercedem, quam solet dare Dominus vineæ operarijs: at si non intercedat pactum inter Dominum vineæ, & operarium, etiamsi hic operetur, non tenetur illi Dominus dare mercedem; ita in proposito satisfactio elicita à iusto pro veniali est adæquata, & Deus cum sit supremus Dominus potuit illam exigere titulo dominij; vnde,quod acceptet pro adæquata satisfactione est ex pacto, & gratia Dei.

Quomodo actus contritionis sit satisfactio adæquata.

Ex

15 Ex dictis in hoc, & præcedentibus articulus deducitur primò, nullam puram creaturam, etiamsi à Deo constitueretur humani generis caput, potuisse perfectè satisfacere ad æqualitatem Deo, vel pro originali, vel pro mortali, quia semper quacumque gratia ornaretur, distaret infinitè à persona offensa, quæ est Deus: cum autem ad æqualem satisfactionem requiratur æqualitas personarum, sequitur clarè nullam creaturam posse ad æqualitatem satisfacere Deo pro mortali, vel originali.

16 Deducitur 2. hominem iustum, nec etiam vt membrum Christi, posse satisfacere ad æqualitatem; nam cum constituatur membrum Christi per gratiam, cum nequeat gratia hanc condignitatem, quam in se non habet, nostris operibus communicare, sequitur, quod nulla creatura, neque vt membrũ Christi posit adæqualitatem satisfacere.

17 Dices satisfactionem nostram posse moraliter coniũgi cum satisfactione Christi media voluntate ipsius, ita vt fiat vnum opus mysticum morale satisfactorium compositum ex satisfactione nostra vt instrumento, & satisfactione Christi, vt causa principali, quod totum offeratur à Christo æterno Patri in satisfactionem nostrorum peccatorũ; ergo in tali casu satisfactio esset ad æqualitatem. Sed contra, quia satisfactio non tribuitur causæ instrumentali, sed principali: atqui satisfactio nostra, vt coniuncta mysticè cum satisfactione Christi, esset tantùm causa instrumentalis; ergo numquam posset dici adæquata satisfactio, sed tota satisfactio esset à Christo, tum quia sequeretur, si satisfactio ad æqualitatẽ posset tribui membris Christi, quod quilibet actus meritorius hominis iusti sit infiniti valoris, quod falsum est, vt de se patet.

18 Deducitur 3. Quomodo fuerit necessaria incarnatio; nam primò non fuit necessaria absolutè, cum sit opus liberum Dei: neque ad reparandũ simpliciter hominem à peccato, cũ aliis modis potuerit Deus hominem liberare: neq; ad satisfaciendum Deo pro veniali, quia pro hoc purus homo potest satisfacere ad æqualitatem; fuit igitur necessaria ad satisfaciendum Deo ad æqualitatem pro peccato originali totius humani generis, & pro peccato mortali; nam pro his peccatis ratione grauitatis offensæ nulla pura creatura potuit ad æqualitatem satisfacere.

ARTICVLVS VI.

An satisfactio Christi fuerit sufficiens, & superabundans pro peccatis omnium hominum.

1 NVllius creaturæ satisfactionẽ fuisse, aut potuisse esse sufficientem pro peccatis omnium hominum vidimus; restat igitur hic videndum, an satisfactio Christi Domini fuerit sufficiens, & quomodo. Christum Dominum verè nos omnes redemisse, & pro omnibus satisfecisse ad æqualitatem æterno Patri, si quosdam hæreticos, quos refert Cipulllus hic quæst. 1. art. 2. dub. 3. excipias, omnes alij fatentur; discrepant tamen inter se Catholici, an hæc satisfactio Christi ad æqualitatem fuerit talis ex se, an verò solùm ex acceptatione diuina.

2 Prima sententia est Scoti in 3. distinct. 19. quæst. vnic. §. *in ista quæstione*, Durandi dist. 20. qu æst. 2. Ioan. Medinæ cod. de satisfactione quæst. 1. §. *Restat*. Herinchx disp. 1. de Incarnatione qu. 9. Scotistarum communiter, & Licheti, Almaini, Mayro, Marsilij, & aliorum. quos citant Vasquez disp. 5. cap. 3. & 4. & Suarez disp. 4. sect. 3. hæc opinio docet Christum satisfecisse quidem pro debito humani generis, cum hoc doceat fides, sed addunt ideo satisfecisse, quia Deus acceptauit satisfactionem Christi, & ea contentus fuit, de cetero etiam opus bonum puræ creaturæ potuisse habere condignitatem, & purum hominem ex simili acceptatione diuina potuisse condignè satisfacere.

Secunda sententia est D. Thomæ hic quæst. 1. ar. 2. ad 2. & alibi, Caietani ibidem ad tertium dubium. Ioan. à S. Th. hic disp. 2. ar. 1. Gonet disp. 4. de necessitate incarnationis ar. 2. & Thomistarum communiter Suarez disp. 4. sect. 3. Vasquez disp. 5. cap. 2. Amici disp. 5. sec. 8. Cardinalis de Lugo disp. 6. sect. 1. Arriagæ hic disp. 8. & communiter ferè omnium aliorum Doctorum, hæc docet operationes Christi Domini non solùm habuisse valorem, & dignitatem æqualẽ, sed etiam excedentem, & abundantem ad satisfaciendum Deo pro omnibus peccatis absque vlla acceptatione extrinseca.

3 Conclusio 1. Christus verè satisfecit sufficienter pro peccatis non solũ originali, sed etiam omnium hominũ. Hæc conclusio est de fide, & fundamentum nostræ fidei. Et colligitur ex pluribus scripturæ locis, in quibus dicitur, Christum nos redemisse. Ad Tit. 2. *Dedit*

dit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate. Apoc. 5. *Redemisti nos in sanguine tuo.* 1. Petri. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti estis, sed pretioso sanguine*, & alia loco possunt adduci hãc veritatem probantia, quæ v.deri possunt apud Suarez, & Vasquez locis citatis. Ex quibus locis sic potest formari argumẽtum. Ex scriptura habemus nos à Christo emptos, & redemptos esse: sed emere rem aliquam ille dicitur, qui rei dominium primum per pretium comparat: redimere verò rem aliquam dicitur ille, qui rem prius suam, iterum emit condigna satisfactione posita; ergo cum scriptura dicat nos à Christo Domino emptos, & redemptos, fatendum est, nos emisse, & redemisse posito sufficienti pretio, & soluta condigna satisfactione.

4 Dicimur autem nos à Christo Domino redemptos, quia prius eramus serui Dei ante peccatum, & per peccatum facti sumus ini.nici, & traditi potestati Dæmonis; Christus ergo satisfaciendo pro nobis æterno Patri dicitur sibi redemisse, vt Deo, iuxta illud Isaiæ 52. *Gratis venundati estis, & sine argento redimemini*; quia non argento, neque auro, sed pretioso sanguine suo nos redemit.

5 Dicimur autem à Christo Domino emptos, quia nos omnes emit sibi, vt homini, quia per eamdem satisfactionem pro nobis oblatam speciale quoddam ius, & dominium in nos acquisiuit, vnde dicitur in Psalm. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.*

Quo sensu nos simus à Christo redempti & empti.

6 Insuper conclusio posita debet intellegi, quod Christus Dominus sufficienter satisfacerit etiam pro pęnis. Sic colligitur Isaiæ 53. *Verè languores n stros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* & D. Petri Epist. 1. *Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum.* Per peccata verò explicant communiter Doctores pęnas peccantium. Hoc etiam probant omnia illa testimonia, quæ asserunt nos liberatos fuisse per Christum à potestate dæmonis: nam eius potestas erat nos puniendi. Ab his tamen pęnis Christus non liberauit nos absolutè: nam nec etiam propter hoc obtulit satisfactionẽ suam, sed tantùm nos liberauit pro tempore opportuno, vt scilicet merito suæ sacratissimæ passionis nobis non debeatur pęna æterna, quæ debebatur, & dentur auxilia, quibus à peccatis resurgamus, & citius liberaremur à pęnis purgatorij. Item per satisfactionem suã nos liberauit à morte, & ab alijs malis; nam licet pro nunc ab istis nos non liberet, nihilominus ex merito ipsius resurgemus, & liberi erimus ab omnibus malis; & ad hoc facit illud Oseæ 13. *O mors ero mors tua.* Et ad Timoth. 1. *Qui destruxit quidem mortem.* Et huius veritatis plura alia loca possent adduci, sed allata sufficiant.

Christus etiam pro pœnis satisfecit. & quomodo.

7 Conclusio 2. Satisfactio Christi fuit non solùm æqualis, sed etiam superabundans. Probatur ex varijs locis scripturæ Psal. 129. *Copiosa apud eũ redemptio.* 2. ex illo ad Rom 5. *Non sicut delictũ, ita & donum: si enim vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.* Ecce quod Apostolus comparat satisfactionem Christi cum peccato Adæ: sed peccatum habuit non solum sufficientem, sed æqualem, & condignam efficaciam ad perdendum omnes; ergo si satisfactio Christi per Apostolum fuit maior, debemus asserere non solùm fuisse æqualem, sed etiam superabundantem; quod totum egregiè confirmat D. Anselmus super hunc locum dicens. *Non sic est efficax peccatum Adæ ad damnationem, vt gratia Christi ad salutationem*, & D. Hieron ibidem habet. *Non sicut delictum, ita & donum, ne in forma æqualitas putaretur.* Confir. ex illo ad Hebræos 5. *Et quidem cum esset filius Dei exauditus est pro sua reuerentia.* Super quem locum Chrysost. inquit. *Vult ostendere, quod gestum est, magis esse opus suum, quam Dei gratia; tanta enim fuit eius reuerentia, ac pietas, vt eum reuereretur Deus.* Ad hanc veritatem probandum insignis est locus Clementis VI. *in Extrauaganti Vnigenitus de de pœnitent. & remiss.* vbi dicitur. *Guttam sanguinis Christi modicam, propter vnionem ad Verbum sufficere potuisse pro totius humani generis redemptione.* Cum ergo Christus totum suum sanguinem fuderit, & tot labores, & passiones perpessus fuerit pro humana redemptione, fatendum est eius satisfactionem non modò fuisse sufficientem, sed & æqualem, & superabundantem. Plura alia loca scripturæ, & Patrum hanc veritatem probantia possunt videri passim apud doctores de hac quæstione tractantes.

8 Maior difficultas est in assignanda ratione huius veritatis cum in hoc varij sint admodum Scholastici, varias igitur rationes adducam, & impugnabo; mox nostra ponemus.

9. Prima ratio docet opera Christi fuisse æqualem, & superabundantem satisfactionem, quia Verbum non tantum assumpsit humanitatem, sed etiam opera humanitatis. Sed contra hæc ratio probat certum per incertum; ergo non admittenda: antecedens patet, nam certum est, vt vidimus, Christum satisfecisse ad æqualitatem, & superabundanter, in-

incertum est, vtrum Verbum assumpserit accidentia, quæ erant in Christo; nam licèt aliqui hoc fateantur, (de quo infra redibit sermo) nihilominus debemus afferre rationem etiam independenter ab hoc, quod Verbum assumpserit nec ne opera humanitatis.

10. Secunda ratio est aliorum, qui dicunt opera Christi Domini ideo esse æqualia, & superabundantia ad satisfaciendum, quia oriebantur non tantùm à voluntate creata Christi, sed etiam à diuina Verbi. Sed contra, quia vel vult hæc opinio, quod operatio, quæ oriebatur à voluntate humana Christi, v. g. oratio, orietur etiam à voluntate diui- Verbi per influxum realem proprium Verbi, non Patris, & Spiritus Sancti, & hoc non; quia hæc operatio est ad extra, & omnis operatio ad extra est indiuisa Trinitati, vt apertè hoc colligitur ex Concilio Toletano 2. docente non posse vnam personam ad extra operari sine alia: vel significat, quod operatio, quæ oriebatur à voluntate humana Christi erat conformis diuinæ; & licèt hoc verissimum sit; hæc tamen conformitas non dat infinitatem operibus voluntatis humanæ Christi Domini; nam etiam Beati in Patria sunt omnino conformes voluntati diuinæ, & Beatissima Virgo erat conformatissima Dei voluntati, & nihilominus operationes tam Beatorum, quam Virginis non sunt infiniti valoris, sed finiti; vel tertiò significat, quod ex operatione humana Christi Domini, & diuina fiat vna operatio mixta partim diuina, partim humana; & neque etiam hoc dici potest, tum quia gratis fingitur hæc vnio operationum humanarum cũ operatione diuina, & dato, quod daretur, cum operatio diuina sit Deus, esset vnio cum Deo, de qua non constat, cum tamen certum sit opera Christi esse satisfactoria ad æqualitatem, & superabundanter.

11. Tertia ratio est Ragusæ disp. 14. & Tanneri disp. 1. quæst. 2. dub. 4. dicentium infinitã fuisse satisfactionem Christi ratione rei oblatæ; nam Christus obtulit se ipsum æterno Patri, & cum Christus ratione suppositi sit infinitus; hinc deducunt hi DD. satisfactionem Christi Domini fuisse æqualem superabundantem, & infiniti valoris, hanc sustinet etiam Amicus disp. 6. sect. 3. licèt hi DD. fateantur satisfactionem Christi fuisse æqualem, & superabundantem etiam ex dignitate personæ offerentis. Sed contra si satisfactio Christi fuit æqualis, & infinita ratione rei oblatæ, sequitur etiam Virginem Beatam æqualiter, & infinitè Deo satisfecisse, dum obtulit æterno Patri Filium suum, nam ratione rei oblatæ obtulit rem infinitam, nempè Christum; idem dici potest de Simeone, dum eumdem Dominum præsentauit in templo: sed certum est, vt concedunt etiam aduersarij, meritum, & satisfactionem Simeonis, & Virginis non fuisse ad æqualitatem, & infiniti valoris? ergo neque satisfactio Christi ratione rei oblatæ fuit æqualis, & infiniti valoris.

12. Dices 1. cum Amico, Christum, vt res oblata est, non esse intrinsecè cõiunctum cum oblatione Virginis Deiparæ, & Simeonis, nec esse effectum moraliter operabilem per oblationem à creatura, cum nulla creatura ius, habeat in vitam Christi, esse autem intrinsecè coniunctum cum oblatione, quam ipse Christus de se ipso fecit, cum ipse haberet iur faciendi hanc oblationem, quod ius alijs creaturis non poterat conuenire. Sed contra, quia hoc ius, quod fuit in Christo, & non erat in Virgine, Simeone, vel alia creatura, nihil aliud est, quam ius quod haber persona in opera naturæ suæ, vel in naturam suam, cui iuri, si cedat offerendo propriam vitam Deo, est persona, quæ cedit iuri; ergo si ex hoc iure desumitur infinitas satisfactionis in Christo per ipsum Amicum, ex persona cedente iuri desumitur, non ex re oblata, cum res oblata tam sit in Virgine offerente, quam in Christo.

13. Dices 2. Si quis habeat mille aureos, & illos offerat mercatori, potest mercator obligari ad dandum merces valentes mille aureos, & si quis faceret eleemosynam infinitam infinitè merebitur apud Deum; ergo etiam, dum Christus offert se ipsum, qui propter vnionem ad Verbum est infinitus, ratione rei oblatæ infinitè satisfaciet, & infinitè merebitur. Sed contra concedo, quod, si quis offerat mille aureos mercatori, & ipse eos acceptet, teneatur tradere merces valentes mille, & quod mereatur infinitè, qui facit eleemosynã infinitam; nego autem consequentiam & disparitas est, quia mercator venden, merces non respicit ad personam ementem, an sit magnæ dignitatis, vel vilis, sed respicit lucrum, quod debet esse tantum, quantùm ipse dat de mercibus suis, quod non euenit in satisfactione pro offensa, quæ attẽditur penes personã satisfacientem, non in re oblata, nisi secundum quid; nã Christus offerendo se ipsum Patri, non ponit aliquid ratione rei oblatæ, quod iam nõ sit sub dominio ipsius; nam per hanc oblationem nec producit existentiam suam, nec conseruationem existentiæ, sed solùm producit actum nouum offerendo se ipsum Patri,

Patri, & per hunc actum resarcit offensam factam Deo, & in hoc complacet Deus. Quare per eumdem actum, cum proficiscatur à persona infinitè digna, & se Deo humiliante, satisfacit condignè, & superabundanter, non ratione rei oblatæ. Per quod patet ad alium casū: fateor enim, quod, qui facit eleemosynam infinitam, infinitè mereatur: & hoc prouenit, quia ipse priuat se cōmodo infinito, & infinitam eleemosynam ponit in obsequium Dei, quod obsequium prius non erat, & de hoc obsequio complacet Deus: at Christus offerendo se ipsum, nihil de nouo ponit sub dominio Dei ratione rei oblatæ, ratione cuius aliquam complacentiam habere possit extensiuam, vt dictum fuit. His ergo, & alijs rationibus parui momenti, quas aliqui Doctores afferūt, omissis.

14 Probatur conclusio ratione fundamentali. Illa est satisfactio non solùm æqualis, sed etiam superabundans pro offensa, quæ intrinsecè maior est, quam offensa illata Deo per peccatum: sed verè satisfactio Christi maior est ab intrinseco, & ratione sui, quam offensa illata Deo per peccatum; ergo satisfactio Christi non solùm est æqualis, sed etiam superabundans: maior per se patet; probatur minor: grauitas offensæ mortalis, desumitur à persona offensa, quæ per peccatum extrinsecè, & affectiuè offenditur: valor autem satisfactionis desumitur à persona satisfaciente, quæ intrinsecè, & physicè est vnita humanitati, quæ est principium *quo* operationum Christi, & mediatè est vnita ipsis operibus, ita vt censeantur tales operationes oriri à persona infinita, vt à principio *quod*: sed valor fundatus in vnione physica, & reali maior est in morali æstimatione, quam grauitas fundata solùm in vnione morali, & affectiua; ergo valor satisfactionis Christi maior est, quā offensa illata per peccatum mortale, & sic non tantùm est sufficiens, sed etiam superabundans.

15 Dices Christi satisfactionem fuisse multis alijs titulis Deo debitam, & potuisse Deum talem satisfactionem non acceptare; ergo non est æqualis, & superabundans, secus si fuisset æqualis non potuisset Deus illam non acceptare. Sed contra respondeo (quidquid sit de antecedenti, de quo infra) quod etiamsi Deus nollet acceptare satisfactionem, vel et talis satisfactio sit debita varijs titulis, nihilominus adhuc esset in operibus Christi æqualitas, & superabundantia in satisfaciendo, quæ est difficultas, quæ hic tractatur: sicut enim si mercatori pro merce, quæ valeat decem nummos aureos offerantur viginti, istud pretium non solum est æquale, sed etiam superabundans: verum si nollet mercator acceptare illos nummos aureos; non per hoc sequitur, quod tale pretium non fuerit æquale, & superabundans, sed tantùm, quod non teneatur ex iustitia illos acceptare, quia ad iustitiam rigorosam in contractibus requiritur vltro, citroque mutua obligatio; ita & in proposito satisfactio, quam offert Christus pro offensa non tantùm est æqualis offensæ illatæ per peccatum, sed etiam superabundans, & hoc præscindendo à quacumque acceptatione diuina; quod si Deus nollet illam acceptare, deduceretur tantùm, quod non intercedat rigorosa iustitia, quam difficultatē nunc non tracto, sed infra explicabitur, non verò deducitur, quod ex se etiam præscindendo à diuina acceptatione non fuerit æqualis, & superabundans.

16 Obicies contra primam. Si Christus, vt de fide tenemus, satisfecit æterno Patri pro omnibus nostris peccatis, & pœnis, sequeretur nos facere iniuriā meritis Christi Domini bene operando; insuper nullam esse necessariam pœnitentiam, & esse sufficiens, si credamus nos debere saluari ex meritis Christi Domini: sed hæc omnia sunt falsa; ergo non erit de fide, quod Christus satisfecerit sufficienter pro omnibus...

Respondeo negando sequelas: nam licèt verum sit, Christum satisfecisse pro omnibus quo ad sufficientiam; nihilominus nobis talis satisfactio non prodesset, nisi eiusdem merita nobis applicarentur per sacramenta, & bonorū operū exercitium. Quare dixit Apostolus ad Col. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi*; & rationem adducit D. Th. infra quæst. 49. art. 1. ad 2 dicens, quod passio Christi operata est remissionem nostrorum peccatorum tamquam causa vniuersalis; quæ non excludit concurtium particularis, sed per illam descendit in effectum, sic Deus, qui est causa prima simul cum causis secundis producit effectus: & explicari potest exemplo Principis, qui misericordia suorum subditorum motus, tantam pecuniam posuit pœnes aliquem, vt cum ea debita omnium subditorum solui possint; hac posita conditione, quod ipsi subditi adeant illum, pœnes quem est reposita pecunia Principis, & ab ipso accipiant tantam pecuniam, quanta sufficiat ad debita sua omnia extinguenda; Ita Christus Dominus per merita sua quo ad sufficientiam pro omnibus satisfecit offerendo merita sua Patri æterno;

verùm nisi homines huiusmodi merita sibi applicent per Sacramenta, & bona opera, nu mquam quoad efficaciam satisfacient; & hoc & ipsi hæretici velint nolint debent fateri, cum requirant baptismum, & fidem, vt nobis merita Christi applicentur; ergo requiruntur etiam charitas, & pœnitentia, cum has virtutes esse necessarias doceant apertè scripturæ; nulla autem fit iniuria meritis Christi, imo potius glorificantur, vt ait Trid. sess. 6. can. vltimo; nam in opinione falsa hæreticorum datur aditus ad omnia peccata patranda, & excluduntur omnia bona opera: veritas autem Catholica contrarium docet, & facit nos cooperatores nostræ salutis, quod in maximam Christi Domini gloriam cedit.

17 Obijcies 1. contra secundam: Illa est condigna satisfactio, in qua seruatur proportio inter satisfacientem, & personam offensam: sed inter Christum satisfacientem, & Deum offensum non est proportio; ergo satisfactio non est æqualis, & condigna; probatur minor; nam maior est fundamentum nostræ conclusionis: offensa est contra Deum, vt Deus est, satisfactio verò, licèt sit à Deo, non tamen est à Deo, vt Deus est, sed vt homo est; sed homo non est tantæ dignitatis, ac Deus sit; ergo non seruatur exacta proportio inter offensum, & satisfacientem. Confirmatur non minus displicet peccatum Deo, quam placeat ipsi propria bonitas, cum peccatum sit destructiuum diuinæ bonitatis; sed non tantùm placent opera Christi Deo, quantùm placet ipsi propria bonitas; ergo minus placent, quam displiceat offensa per peccatum illata, & consequenter nullo modo erit æqualis satisfactio.

Respondeo negando minorem: ad probationem dico, satisfactionem non fieri ab homine, sed à Deo homine, qui est tantæ dignitatis, ac Deus, quod si Christus dicatur minor Deo, est præcisè ratione humanitatis; verùm Christus non satisfecit ratione humanitatis, sed satisfecit, vt Deus homo; satisfecit enim vt persona habēs peculiare dominium super opera humanitatis, & à persona diuina acceperunt valorem satisfaciendi opera ipsa, & cum valor operum sit infinitus, vt articulo sequenti demonstrabitur, offensa verò, & malitia peccati sint quid finitum, hinc sequitur Christi satisfactionem non solùm fuisse æqualem, sed etiam superabundantem. Ad Confirmationem nego maiorem; nam maior est bonitas Dei, quam malitia, & offensa peccati, quia malitia, & offensa sunt quid finitum, nec peccatum est destructiuum Dei, cum sit semper quid extrinsecum Deo, & cum Deus sit essentialiter indestruibilis, neque dari aliquid potest ipsius destructiuum, cum destructiuum dicat essentialiter ordinem ad destruibile; Vnde etiam magis placent opera Christi Deo, quā ei displiceāt quæcūq; peccata.

18 Obijcies 2. offensa illata Deo per peccatum crescit ex vilitate personæ offendentis, & dignitate personæ offensæ: sed satisfactio Christi crescit tantùm ex dignitate personæ satisfacientis; ergo non potest esse æqualis.

Resp. quod si offensa creuit ex illo duplici capite, ita etiā satisfactio; nam vt ait Richardus de S. Victore, nō solùm satisfactio crescit, quia est à persona infinita, sed etiam, quia talis persona se humiliauit carnem assumendo, imo & se subdendo hominibus, vnde potuit abundanter satisfacere, præsertim, cum magis dignificet opera persona satisfaciens, quam crescat offensa ex persona offensa; nam satisfactio creuit à persona satisfaciente tamquam à forma intrinseca, personā autem offensa auget offensam tantùm per modum puri termini extrinseci; vnde offensa non est infinita, vt diximus loco citato de vitijs, & peccatis: at opera Christi Domini fuerunt infiniti valoris, & vnus actus Christi magis placebat Deo, quam displicerent omnia peccata hominum.

Satisfactio Christi creuit ex duplici capite.

19 Obijcies 3. Si per impossibile vnus Deus offenderet alium Deum, valor satisfactionis Christi solùm æquaret offensam illatam ab alio Deo; sed maior est offensa irrogata à creatura Deo, quā quæ irrogaretur ab alio Deo; ergo satisfactio Christi pro offensa irrogata à creatura non est ei æqualis.

Respondeo dato illo impossibili negando minorem: nam offensa irrogata à cratura est finita, illa autem, quæ irrogaretur ab alio Deo, esset infinita, quia esset cum cognitione infinita.

20 Obijcies 4. Si per impossibile Christus peccasset non potuisset pro suo peccato satisfacere; ergo multò minus potuit satisfacere pro alienis.

Respondeo talem suppositionem esse omnino impossibilem, & inuoluere cōtradictionem; cum impossibile sit Christum peccare, & esse Deum, vt infra suo loco videbitur; quare ex tali suppositione quodlibet sequi potest; etenim posset satisfacere, si adhuc permaneret vnio, quia esset Christus persona diuina infinitæ dignitatis, & Deus: non posset verò, quia esset inimicus: si verò per peccatum destrueretur vnio, iam non esset

esset idem suppositum, ideo nil mirum, si non posset satisfacere.

21 Obijcies 5. Si Christus satisfecit ad æqualitatem ratione dignitatis personæ, vel hoc fuit, quia persona influat in actiones, & hoc dici non potest de Christo, in quo solùm erat personalitas diuina, quæ nihil prorsus potest influere, cum actiones ad extra sint indiuisæ toti Trinitati, vt docet Concilium Toletanum 2. vel quia moraliter dignitas personæ refunditur in actiones, & neque hoc, nam si Rex comedat pretiosum aliquod, quod simile comedatur à persona vili, non per hoc, quod comedatur à Rege, est magis pretiosum; ergo dignitas personæ non refundit moraliter valorem in opus; vel tertiò hoc prouenit, quia persona satisfaciens se ipsam subijciat alteri; & neque hoc; nam esset contra illud, quod supra refutauimus num. 11. nempè satisfactionem Christi fuisse infinitam ratione rei oblatæ, quatenus persona ingreditur rationem satisfactionis intrinsecè, & vt pars, quæ subijcitur Deo; vel quartò, quia tales actiones proueniant à natura infinitè sanctificata sanctitate diuina, vt vult Vasquez: contra enim est; nam licèt sanctitas essentialiter requiratur ad meritū, & satisfactionem: non tamē maior gratia, aut sanctitas confert ad maius meritum, & maiorem satisfactionem, vt probatum fuit in tractatu de gratia quæst. 9. de merito ar 11. ergo nullo modo Christi satisfactio fuit æqualis &c.

Respondeo satisfactionem Christi fuisse æqualem, & superabundantem, non quia personalitas diuina influat physicè in operationes Christi, fateor enim nullo modo physicè influere, vt benè probat argumentum; neque quia persona diuina per reflexionem se subiecerit, seu ratione rei oblatæ, tum propter rationem adductam supra num. 11. dum hanc rationem refutauimus; tum quia etiamsi quis non reflectat supra personam, & non constituat ipsam tamquam rem oblatam, nihilominus si actus sit virtuosus, à persona grata, liber, & hominis viatoris est meritorius, & satisfactorius, vt vidimus in tractatu de gratia quæst. de merito; ergo ad satisfactionem, & meritum non est necesse, quod quis reflectat supra personam operantem; neque quia proueniant ab humanitate infinitè sanctificata, sed quia præcisè actiones sunt suppositorum, & personarum, & cum actiones Christi proficiscantur moraliter à persona infinitæ dignitatis, & si sint immanentes recipiantur moraliter in eodem supposito, seu persona mediante humanitate

Cur satisfactio Christi sit superabundans.

huiusmodi personæ diuinæ immediatè unita; sequitur, quod etiam mediatè istę actiones sint vnitæ personalitati diuinæ, & ideo, quia moraliter oriuntur à persona infinitæ dignitatis, & mediatè recipiuntur in eadem, ideo existimantur valoris infiniti; personalitas enim diuina se habet veluti forma dignificans, & dans valorem infinitum ipsis operibus; cum autem sit forma infinitę dignitatis, etiam infinitè dignificat easdem actiones. Ad impugnationem, concedo, quod cibus per hoc, quod comedatur à Rege, non sit magis pretiosus, quam si comederetur à rustico: verùm nihil cōtra nos sequitur; nam cibus est talis, & tanti pretij in se abstrahendo ab hoc, quod comedatur à Rege, vel à rustico, si verò loquamur de actione comedendi eumdem cibum: Ioannes à S. Thom. concedit esse eiusdem valoris actum Regis comedentis cibum pretiosum, & rustici comedentis similem cibum; eo quod tales actiones sint actus nutriendi naturam, qui æquè possunt reperiri in rustico, ac in Rege; negat autem de alijs actibus, qui sunt proprij personæ, cum hi sumant dignitatem, & valorem à persona: verùm hæc responsio non est sustinenda, etenim etiam actus laudandi, & respiciendi aliquem sunt actus sensitiuarum potentiarum à ratione directarum, qui possunt esse tam in Rege, quam in rustico, & tamen in Rege magis æstimantur, vt fatetur idem auctor; ergo etiam actus Regis comedentis cibum magis æstimabitur, quam actus rustici similem cibum comedentis, cum sit à persona digniori, solùm ergo sequitur, quod actus aliqui, qui videntur fieri ex necessitate naturæ, non censeantur habere illam dignitatem, quam habent alij, qui in politica societate exercentur; non verò, quod actus, qui à persona digniori exercentur, non sint etiam digniores.

22 Obijcies 6. Christus Dominus eam satisfactionem exibuit, æterno Patri, quam Pater æternus exigere poterat iustè: sed Pater æternus poterat exigere solùm satisfactionem æqualem, non verò superabundantem, nam iniustè hanc exegisset; ergo Christus solùm ad æqualitatem satisfecit, non verò superabundanter.

Respondeo distinguendo minorem; Pater æternus poterat exigere solùm satisfactionem æqualem per se, concedo minorem; per accidens, nego minorem, sic enim iustè poterat exigere etiā superabundantem; etenim cum secundum iustitiam posset exigere satisfactionem æqualem, & nulla pura creatura

posset hanc præstare, nisi esset homo Deus, hinc est, quod per accidens exigendo satisfactionem æqualē, eidem data fuerit non solùm æqualis, sed etiam superabundans, & explicatur exemplo; quis debet pauperi nummum argenteū, pauper est in necessitate, & qui debet argenteum, non habet nisi aureum, quem dare possit, in tali casu per accidens debitor tenetur dare aureum; ita à pari in proposito dicendum est.

23 Obijcies 7. Christus, vt homo perfectè non satisfecit Deo pro beneficijs in humanitate susceptis; ergo neque perfectè potuit satisfacere pro peccatis alienis.

Respondeo primò concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia vt docet D. Thom. 1.2.quæst 106.ar. 6. qui beneficium accepit obligatur ex debito honestatis, vt aliquid gratis intendat; nam si reddendo non excedit quantitatem beneficij, nihil gratis videtur intendere; quare vt perfecta sit compensatio ex gratitudine, debet reddere non solum equiualens, sed aliquid amplius; vnde licèt gratiarum actio Christi sit æquiualens beneficio incarnationis, non tamen illud excedit; cum beneficium infinitum sit, sicuti & infinita est gratiarum actio: at cum offensa pro peccato sit finita, satisfactio Christi non solùm est æquiualens, sed etiam superabundans.

Respondeo secundo negando antecedens, nam licet beneficium acceptū à Christo fuerit infinitum, etiam infinita fuit gratiarum actio Christi, & animum habuit Christus plus reddendi, si plus fuisset possibile, & ratione huius animi gratiarum actio Christi potest dici æquiualens pro incarnationis beneficio.

ARTICVLVS VII.

An opera Christi Domini fuerint infiniti valoris ad satisfaciendum.

1 Vidimus Christi Domini satisfactionem nō solùm fuisse æqualem, sed etiam superabundantē: necdum tamen statuimus, an fuerit infiniti valoris; nam cum diximus peccatum siue in ratione malitiæ, siue offensæ esse finitum, potuit satisfactio Christi esse æqualis, imo & superabundans, licèt non fuerit infinita, cum vnū finitum possit ab alio finito non solùm æquari, sed etiam super excedi. Quare meritò hanc aliam difficultatem tractāt DD. an opera Christi Domini fuerint valoris infiniti; ex hac enim difficultate magis apparebit Christi satisfactionem fuisse non solùm æqualem, sed etiam superabundantem.

2 Omnes, quos superiori articulo num. 2. pro contraria sententia citauimus asserentes Christi satisfactionem non esse condignā citra acceptationem diuinam, consequenter, & maiori ratione negant illius opera fuisse infiniti valoris, quamuis enim concedant operationes Christi esse summi valoris, taliter vt ab operibus puræ creaturæ in valore adæquari non possint, negant tamen esse valoris simpliciter infiniti, etiam in genere moris, & non plus valoris censent in operibus Christi, quam sit bonū illud, ad quod acceptata fuere. Sic Scotus in 3. dist. 19. quæst. vnica, & in 4. dist. 15. Rada 3. par. contr. 13. ar. 2. Faber in 3. disput. 45. cap. 2. & 3. & Castillo hic disp. 3. quæst. 2. cum alijs Scotistis communiter.

Communis sententia est affirmatiua, quam docet D. Tho. hic, & alibi, Thomistæ communiter, vt Ioannes a S. Th. hic disp. 2. art. 1. Gonet disput. 4. art. 3. & alij. Suarez hìc disput. 4. sect. 4. Vasquez disp. 6. Cardinalis de Lugo disp. 6. sect. 1. Amicus disput. 6. sect. 2. Arriaga, disp. 8. sect. 8. & sequentibus Esparza lib. 8. q. 11. Gabriel à S. Vincentio disp. 2 dub. 16. & plures alij, quos citant Amicus, & a lijs.

3 Conclusio. Operationes Christi fuerunt infiniti valoris ad satisfaciendū, & merendum. Probatur conclusio ex definitione Clementis VI. in Extrauag. *Vnigenitus* de penit. & remis. vbi loquens de Christi meritis, quæ tamquam thesaurum Ecclesiæ suæ reliquit Dominus, dicit esse thesaurum infinitum; sic enim habet. *Vt sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui vsi sunt, Dei amicitia participes sunt effecti.* & infra. *De cuius consumptione, seu minutione non est aliquatenus formidandum, tā propter infinita Christi (vt prædictum est.) merita &c.* & idem docent plures Patres, & expresse Chrysost. Hom in cap. 1. ad Rom.

3 Probant aliqui conclusionem hoc pacto. Satisfactio Christi Domini fuit æquiualens, & superabundans pro offensa illata Deo per peccatum: sed peccatum est infinitum in ratione offensæ: ergo & satisfactio, si debet esse æquiualens, & superabundans debet esse infinita. Sed contra, quia vidimus supra peccatum nullo modo esse infinitum, nisi secundum quid, & extrinsecè, non in se; cum in se sit absolutè finitum; ergo licèt satisfactio Christi sit superabundans, non per hoc sequitur, quod sit infinita, cum finitum possit ab alio finite superabundanter superari.

Pro-

5 Probant 2. alij; quia vnus actus Christi Domini est sufficiens ad redimendos infinitos mundos, si adessent, & omnia peccata, quæ possent in infinitum multiplicari; ergo talis actus est infiniti valoris. Sed contra primò, quia, qui negant merita esse infinita, poterunt etiam negare esse sufficientia ad redimendos infinitos mundos, neque sequitur quicquam contra scripturam, quia hæc loquitur de peccatis huius mundi, quæ semper finita sunt. Contrà secundò etiam si darentur infinitæ formicæ, vel muscæ non tamen adæquabūt perfectionem Angeli, licèt Angelus sit finitus, quia Angelus est ordinis superioris, & magis eligibilis esset Angelus, quam sint infinitæ formicæ; ergo licèt multiplicentur in infinitum peccata, & offensæ adhuc poterunt æquari, & superari à satisfactione Christi finita, quia hæc est superioris ordinis, quam sit offensa quælibet, quæ ab homine, vel Angelo possit fieri.

Confirmatur. Non minus est sufficiēs satisfactio Christi ad redimendos infinitos homines, si futuri essent: quam peccatum Adæ ad perdendos infinitos, si procrearentur: sed licèt peccatum Adæ sit finitum est sufficiens ad perdendos infinitos homines: ergo & satisfactio Christi, licèt esset finita, fuisset sufficiēs ad redimendos infinitos homines: igitur ex hac ratione non probatur infinitas in operibus Christi.

6 Dices in tractatu 1. de Deo qu. 2. at. 4. num. 14. Probamus Deum esse infinitum in perfectione, quia data qua cumque creatura perfecta potest Deus aliam, & aliam perfectiorem producere; ergo etiam hic, si dato quocumque peccato possibili in infinitum, satisfactio Christi est æquiualens, & superabūdans pro quocumque peccato, debemus fateri talem satisfactionem esse infinitam. Sed contra, quia ex infinitis creaturis possibilibus arguimus perfectionem infinitam in Deo, quia datis quibuscumque, & iisdem conseruatis, adhuc Deus potest aliam, & aliam perfectiorem in infinitum producere, & conseruare, vnde pro qualibet creatura producta, & conseruata debet aliquis gradus perfectionis in Deo correspondere, & si creaturæ sint infinitæ, proculdubio cumulus perfectionis in Deo erit infinitus: at peccata nec producuntur, nec conseruantur à Christo, & cum sint inferioris ordinis, quam sit satisfactio Christi, etiāsi multiplicentur in infinitū, nihilominus vnicus actus satisfactionis Christi, licèt non esset infinitus esset sufficiens & superabundans ad satisfaciendum.

7 Probat 3. Vasquez infinitatem in operibus Christi ex infinitate dignitatis naturæ humanæ in Verbo, eo quod posita vnione hypostatica ipsa humanitas sanctificatur, & deificatur ipsa deitate tamquam forma, & tamquam vnguento, quo vngitur, non quidem intrinsecè per concursum formalem, sed per extrinsecam denominationem: etenim dicit ipse, si per impossibile cum natura assumpta à Verbo esset peccatum, talis persona non posset satisfacere Deo, & tamen ibi adesset dignitas personæ: ergo ratio satisfaciendi, & infinitè est dignitas naturæ deificatæ. Sed contra, quia ideo per Vasquez Christus satisfecit, & infinitè satisfecit, quia posita vnione hypostatica humanitas fuit sanctificata, & deificata ipsa deitate tamquam forma; quare si per impossibile cum natura assumpta à Verbo esset peccatum talis persona non posset satisfacere: sed idem argumentum militat contra ipsum; ergo nihil probat: minor probatur: si per impossibile cum natura deificata esset peccatum, talis natura non posset satisfacere, & tamen esset deificata; ergo quod de facto satisfaciat, & infinitè satisfaciat, non prouenit ab hoc, quod natura sit deificata.

8 Dices talem suppositionem esse impossibilem, & inuoluere contradictionem, eo quod implicet peccatum cum natura deificata. Sed contra non minus inuoluit contradictionem, quod peccatum sit cum natura deificata, quam quod sit cum natura vnita hypostaticè Verbo diuino; ergo si non potest assumi ista suppositio, si cum natura deificata esset peccatum non potest satisfacere, quia inuoluit contradictionem, neque potest assumi hæc, nempè, si natura humana vnita hypostaticè Verbo diuino peccaret non potest satisfacere: antecedens probatur; nam humanitatē deificari non est aliud, quam vniri physicè Verbo diuino, vt Deo; ergo si non potest assumi, vt pote inuoluens contradictionem illa suppositio, si natura deificata peccaret, nec potest assumi hæc alia, si natura vnita hypostaticè Verbo peccaret.

9 Ratio igitur firma, quæ probat hanc conclusionem est illa, quam supra sæpius adduximus, nempè. Tantò maior est valor satisfactionis in aliquo opere, quantò maior est dignitas personæ satisfacientis, nam sicut offensa consideratur ex persona offensa, ita satisfactio ex persona satisfaciente, cum actiones sint suppositorum ex Arist. sed satisfactio elicita à Christo est à persona infinitæ dignitatis: quare à D. Dionysio lib. 2. de diuinis nominibus operationes Christi dicun-

dicuntur *Theandricæ*, seu *Dei viriles*, & à D. Damasceno dicuntur *deificata*; ergo omnis satisfactio elicità Christo erit infiniti valoris; nam actiones illæ recipiuntur in humanitate vnita Verbo, & per consequens moraliter intelliguntur & ipse vnitæ Verbo; imo & phisicè, sed mediante humanitate; vnde personalitas infinita Verbi se habet veluti forma dignificans moraliter illas actiones; & cum forma sit infinita, etiam formaliter infinitè dignificat ipsas actiones. Hęc ratio magis apparebit ex solutione argumentorum.

10 Obijcies 1. Non minus crescit offensa ex dignitate personæ offensæ, quam satisfactio ex persona satisfaciente: sed dignitas personæ offensæ non arguit infinitatem in offensa, vt supra diximus; ergo neque dignitas personæ satisfacientis ponit infinitatem in satisfactione.

Respondeo ad maiorem, crescere quidem offensam, & satisfactionem ex dignitate personæ, sed non eodem modo, nam satisfactionis valor crescit tantùm ex dignitate personæ, quia ipsa persona quodammodo informat operationes, quæ tribuuntur suppositis: & offensa non crescit tantùm ex persona offensa, quia, cum persona offensa sit quid extrinsecum operationi, crescit iuxta proportionem cognitionis, & aliarum circumstantiarum, & præcipuè ex modo tendendi in tale obiectum, qui modus finitus est: Vnde in operationibus Christi duo possunt considerari, nempe dignitas, & valor ad merendum, & satisfaciendum, & entitas physica actus cum honestate, & bonitate morali operationis; primum nempe dignitas, & valor habetur tantùm à persona, quæ cum sit infinitæ dignitatis, nec habeat vnde limitetur, infinitam tribuit dignitatem: reliqua habentur à circumstantijs, à modo tendendi in obiectum, & à potentijs tendentibus, quæ omnia, cum finita sint, & operationes Christi finitæ sunt.

Satisfactio diuersomodo crescit, ac crescat offensa.

11 Obijcies 2. In tantùm per nos opera Christi Domini sunt infiniti valoris, in quantùm sunt à persona infinitæ dignitatis: sed persona diuina in Christo non potest dare operibus infinitam dignitatem, seu valorem; ergo tantùm dabat finitam: probatur minor: in tantū potest persona diuina dare dignitatem, & valorem operibus Christi, in quantùm terminat naturam humanam: sed terminat tantùm finito modo; ergo tantùm finitam dignitatem potest dare; maior patet: nam si non terminaret naturam humanam nullam dignitatem, aut valorem operibus posset tribuere: minor etiam patet; tum quia terminat media vnione finita, tum quia terminat supplendo vicem subsistentiæ creatæ; subsistentia autem creata finito modo debebat terminare; ergo & persona diuina finito modo terminat; & sic tātùm finitum valorem poterit tribuere operibus.

Respondeo negando minorem: ad probationem: distinguo maiorem, in quantùm terminat naturam humanam vt *quod*, concedo maiorem, vt *quo*, nego maiorem: nego autem personam diuinam terminare finito modo, vt *quod* naturam humanam, terminat enim immediatè se ipsa, vnde Christus verè est persona diuina tantæ dignitatis, ac Deus; & dignitas, & valor operum attenditur ex dignitate personæ, non ex modo vnionis, quæ vnio (siue sit distincta, siue non de quo infra) est tantùm via ad subsistendum, & ipsa increata persona Verbi est illa, quæ in Christo subsistit, & est vltimum complementum, & quæ veluti forma dignificat omnes operationes Christi Domini, quare licet suppleat vicem subsistentiæ creatæ, hoc est verum, quia præstat totum id, quod præstaret subsistentia creata, sed perfectiori, & excellentiori modo in infinitum, cum sit eadem indiuisibilis persona Verbi, & proinde dignitatem infinitam tribuit operibus.

12 Obijcies 3. Opera Christi Domini erant res finitæ; ergo non poterant habere infinitam rationem meriti: probatur consequentia: quia ratio meriti est quid reale: sed quidquid erat reale à Christo productum est quid finitum; ergo etiam meritum Christi debet esse finitum. Confirmatur; si opera Christi Domini haberent infinitam rationem realem meriti, infinitè etiam placerent Deo, ac proinde non minus, quam sua ipsius essentia, quod est absurdum.

Respondeo opera Christi Domini esse finita in ratione entis physici, non in ratione reali valoris, & dignitatis moralis, sic enim sunt infinita, quia proueniebant à persona infinitè digna. Quare ad confirmationem sequitur tantùm, quod placerent infinitè Deo; non verò, quod eodem modo placerent, ac essentia diuina ipsi placet: nam essentia diuina placet Deo infinitè ratione suæ physicæ bonitatis, & ratione sui: at opera placent infinitè ratione personalitatis diuinæ terminantis naturam humanam, & proinde eisdem operibus tribuentis dignitatem moralem infinitam.

13 Obijcies 4. Quando ad constitutionem alicuius plura requiruntur, vt illud fiat infinitum, non satis est vnum illorum

illorum infinitum sit, sed omnia alia infinita esse debent: sed ad constitutionem meriti non tantùm requiritur dignitas personæ merentis, sed etiam requiruntur cognitio, libertas, actus virtuosus, & aliæ circumstantię, & tamen præter dignitatem personæ nihil aliud infinitum est; ergo meritum Christi non fuit infinitum.

Respondeo distinguendo maiorem, quæ vera est, si illud infinitum nō sit vltimum complementum, & vltima differentia transferens opus ad esse meritorium apud Deum: falsa si illud vltimum sit, & complementum transferens opus ad esse meritorium apud Deum: ad minorem igitur dico, enumerata omnia, & quę possunt enumerari, requiri non ad dandam infinitatem, sed ad hoc vt talia opera sint capacia huius infiniti valoris, qui à solo Verbo terminante datur, non ab aliis; quare negatur consequentia. Etenim forma, quęcumque illa sit, non potest præstare suum effectum formalem, nisi adsit subiectum, in quo illum præstet; at dato subiecto, si forma illud informat, & forma sit infinita, infinitum præstabit suum effectum formalem, sic si daretur gratia infinita in homine, illum constitueret infinitè gratum Deo; ita in proposito cognitio, actus virtuosus, libertas, & aliæ circumstantiæ operum Christi requiruntur tāquam subiectum capax recipiendi valorem, qui formaliter totus habetur à dignitate personæ Verbi infinita, vnde talia opera dicuntur Theandrica, idest Dei hominis.

14 Obiicies 5. In tantùm opera Christi Domini erant infiniti valoris per nos, in quantùm sunt à persona infinitæ dignitatis: sed hæc persona non poterat tribuere hanc infinitatem; ergo sunt tantùm finiti valoris: probatur minor, si persona posset tribuere hunc infinitum valorem, haberet influxum peculiarem in opera Christi: sed persona Verbi nullum peculiarem influxum potest habere in opera Christi Domini, cū omnis influxus Dei ad extra indiuisim conueniat toti Trinitati; ergo nec potest dare hunc infinitum valorem. Confirmatur; tantùm finito modo est personalitas diuina vnita humanitati; ergo tantùm poterit dare valorem finitum.

Respondeo negando minorem; ad probationem, concedo non influere physicè, influit tamen moraliter, quia actiones sunt suppositorum, & magis denominant ipsas actiones, quam obiecta; nam actio Angeli dicitur Angelica, hominis humana, & actiones Christi, qui est Deus, & homo, dicuntur actiones Theandricæ, hoc est Dei, & hominis. Ad confirmationem iam responsum fuit supra in responsione ad secundum; potest etiam dici secundùm nostra principia de complexis, personalitatem diuinam esse tantùm finito modo vnitam, si consideretur vnio inadæquatè ex parte humanitatis; non verò si consideretur ex parte Verbi; tota enim persona Verbi est vnita humanitati, & in Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

15 Obiicies 6. Christus satisfecit æterno Patri vt homo: sed satisfactio, quæ fit ab homine est finita; ergo satisfactio Christi finita erat: probatur maior; In tantùm satisfecit Patri in quantùm ei obedire poterat, pati, crucem subire, & mortem: sed tantùm vt homo obedire, pati, & mortem crucis subire poterat; ergo tantùm vt homo satisfacere poterat æterno Patri.

Respondeo Christum satisfecisse æterno Patri non vt purum hominem, neque vt purum Deum, sed satisfecisse quatenus erat Deus, & homo: Quare debemus distinguere inter substantiam operationis, & valorem; etenim si consideretur substātia operatonis satisfecit, vt homo, si valor satisfecit vt Deus, si verò absolutè considerentur omnia ad satisfactionem concurrentia, satisfecit vt Deus homo, vnde opera ipsius dicuntur Dei hominis.

Christus satisfecit vt Deus homo.

16 Obiicies 7. Si meritum Christi fuit infinitum, sequeretur Christum nō magis meruisse per plures actus, quam per vnicum tantùm, nec magis meruisse per actum charitatis intensissimum, quam per actus aliarum virtutum remissos: sed hoc videtur absurdum; ergo & vnde sequitur: probatur minor; nam inde sequeretur Christum non magis nos redemisse per passionem suam, & mortem, quam per alios actus vitæ suę; hoc autem est contra scripturam tribuētem passioni redemptionem nostram, vt patet ex Epist. ad Rom. ad Gal. & ad Hebræos. Sequela patet, quia vnum infinitum non est maius altero.

Respondeo veram esse sequelam si merita Christi considerentur secundùm valorem, & dignitatem, quam habebant à persona diuina, in quo sensu non plus meruit per vnicum actum, quam per plures; si autem opera considerentur secundùm entitatem physicam, & bonitatem illis intrinsecam, tunc opera erant inæqualia, & melior erat actus amoris, quam temperantiæ: ad probationem dico, quod licet tantus valor, & dignitas fuerit in vno actu Christi, quam in alio, aut

Actus Christi quomodo essent inæquales.

aut in omnibus simul, vel è contra, quia habebant valorem infinitum: nihilominus, cum Christus obtulerit omnia sua opera, & noluerit per illa nostram redemptionem perfici, donec morte sua consumarentur, & etiam, quia ex diuina ordinatione excipiebantur veluti in fieri in ordine ad perfectum, & consumatũ actum passionis; hinc est, quod redemptio nostra tribuitur passioni, & sic intelliguntur scripturæ; & cum potuerit per vnicum actum satisfacere, voluit tamen mortem ad exemplum, vt ait D. Anselmus, ad ostendendam grauitatem peccati, & ingentem charitatem suam.

17 Obijcies 8. Si meritum Christi fuit infinitum; ergo debebatur ei merces, & præmium infinitum; ergo neq; meritum Christi fuit infinitum, aut certè meritum, & præmium non correspõderent, & plus potuisset mereri Christus, quam Deus posset ei retribuere, quæ videntur absurda.

Respondeo concedendo, quod ei posset deberi præmium infinitum; vnde meruit vnionem partialem partium suarum, quæ aggenerabantur, cum personalitate Verbi, & continuam vnionẽ ipsius humanitatis cum Verbo per totam æternitatem: potuit etiam mereri redemptionem infinitorum, si adessent. Quod verò de facto non meruerit dæmonum redemptionem, prouenit, quia ad hoc non obtulit sua merita, sed tantùm pro hominibus; at si voluisset offerre etiam pro dæmonibus, potuisset; erant enim infinitæ dignitatis.

18 Dices: si meritum Christi est infinitum, & habet condignitatem ad omnia præmia possibilia, sequitur, quod, si dentur duæ humanitates vnitæ personis diuinis, & vna peteret in præmium ne altera exaudiretur, haberet condignitatem ne altera exaudiretur; ac proinde alia non esset exaudienda, & quamuis esset Verbo vnita, non haberet condignitatem ad præmium, quod peteret.

Respondeo, dato, quod duæ humanitates essent vnitæ personis diuinis, etiam essent amicabiliter inter se in voluntate conformatæ, nec vna contenderet cum alia, & proinde tantum id peterent, in quo inter se, & cum voluntate diuina conformes essent; Varij varia dicunt ad hoc argumentum; at si rectè consideretur non est tanti faciendum, vt à pluribus fit, & allata solutio est superabundans.

19 Ob. 9. Si meritũ Christi est simpliciter infinitũ, sequitur quod habeat, & nõ habeat valorem æqualem omnibus meritis possibilibus; sed hoc implicat; ergo & vnde sequitur: sequela antecedentis probatur quo ad primam partem: quod est simpliciter infinitum in ratione meriti non habet vnde limitetur; ergo nullum datur præmium possibile, quod sub tali merito non cadat: quoad secundam partem, nempe, quod non habeat valorem pro omnibus possibilibus præmijs probatur: tum quia si Christo in præmium sui actus charitatis verbi gratia daretur alius actus charitatis, ei daretur præmium infinitum, & æquale; tum quia, si meritis Christi daretur in præmium Incarnatio Spiritus Sancti, præmium esset æquale actui meritorio; ergo falsum est, quod omne præmium possibile cadat sub merito vnius actus Christi Domini.

Respondeo concedendo, quod meritum Christi, vt potè infinitum, habeat valorem pro omnibus præmijs possibilibus propter rationem adductam: ad primam impugnationem dico, quod quamuis illi duo actus sint æquales in valore, & qui meretur, & qui datur tamquam præmium, nihilominus hunc non esse proportionatum in ratione præmij: tum quia præmium non debet esse nouus labor merentis, sicuti est talis actus; & sicuti inter homines, si quis gloriosè se gessit in bello, & sanguinem proprium fudit, vt inimicos fugaret, & de eisdem triumpharet, non esset proportionatum præmium illi dare, vt iterũ cũ labore cum inimicis decertaret, hoc enim esset nouum onus, non præmium; ita neque nouus actus Christi potest esse præmium proportionatum prioris actus: tum quia in actu secundo producto a Christo, & est entitas actus, & est valor, & dignitas infinita, quæ prouenit à persona dignificante, & datur tantùm entitas actus, quæ finita est, non persona à qua est dignitas, & valor; & ideo nullo modo est præmium proportionatũ.

Vnus actus cur non potest esse præmium alterius.

Ad aliam impugnationem dico, quod neque incarnatio Spiritus Sancti esset præmium adæquatum & ratio est, quia præmium debet cadere in vtilitatem recipientis præmium, & non illi præiudicare: si autem daretur vnio Spiritus Sancti nullam vtilitatem afferret Christo, imo illi præiudicaret in supremo dominio, nam nunc omnes creaturæ sunt sub dominio Christi Domini, tunc autem essent etiam sub dominio illius alterius Christi, vnde altera vnio hypostatica potius præiudicaret Christo, quã afferret illi vtilitatem, alias afferunt Doctores responsiones, quæ varias patiuntur difficultates, & allata meo iudicio est clarior.

20 Obijcies 10. Si meritum crescit

ex

ex dignitate personæ, sequitur, quod qui habet maiorem gratiam plus mereatur, quam qui minorem, licèt efficiant idem opus cum eadem intensione; imo quod aliquis sanctissimus magis mereatur per opus minimum, quam alius minus sanctus per susceptionem etiam martyrij: quod videtur absurdum; ergo

Respondeo meritum crescere ex dignitate personæ, quia moraliter persona influit, & dignificat opus: at gratia, licèt requiratur vt homo constituatur in ordine supernaturali, & proportionato, vt possit mereri, non tamen influit, nec est persona; hinc est, quod à persona digniori crescit meritum, non ex maiori gratia habituali. Vide quæ de hoc argumento dicta sunt in tractatu de gratia quæst.9.ar.11.

12 Obijcies 11. Persona vilis non vilificat operationem suam; ergo neque digna dignificat.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia vilitas personæ non est quid positiuum, sed tantùm negatiuum, & respectiuum in ordine ad personam diuinam, quæ est infinitæ dignitatis; ideo nil mirum, si quid negatiuum non potest influere vilitatem: at dignitas est quid positiuum, & ideo influit valorē, & si est dignitas infinita infinitū valorem: ceterum quæcumque persona, quamuis vilissima, est quid positiuum, & quod habet in se, etiam communicat operationi, & quod dicatur vilis, vel vilissima est tantùm comparatiuè relata ad personam diuinam; negatio autem non potest aliquid influere, vt de se patet.

ARTICVLVS VIII.

An Christi Domini satisfactio fuisset sufficiens, si eius opera non fuissent infiniti valoris.

1 OMnes, qui sustinent peccatū in ratione offensæ simpliciter infinitum, consequenter etiam debent fateri Christi Domini satisfactionē non esse futuram sufficientem, si eius opera fuissent tantùm finiti valoris.

E contra verò, qui admittunt peccatum siue in ratione offensæ, siue iniuriæ esse finitum, tenentur dicere satisfactionem finitam esse sufficientem, cum finitum à finito adæquari possit; sed necdum postea constat in particulari, an si Christi satisfactio esset finita, sit sufficiens.

4 Conclusio. Si Christi Domini satisfactio fuisset finita, adhuc fuisset sufficiens ad satisfaciendum pro peccatis totius generis humani. Probatur; quia ratio cur nostra satisfactio, vel quæcūque alia puræ creaturæ non sit sufficiens ad satisfaciendum Deo pro peccatis humanæ naturæ, est ratione inæqualitatis personarum inter personam offensam, & satisfacientem: sed etiamsi non fuissent opera Christi Domini infinita, nihilominus adhuc seruaretur æqualitas personarum; ergo adhuc Christus posset sufficienter satisfacere: maior patet: probatur minor; nam adhuc Christus satisfaciens esset persona infinitæ dignitatis, & Deus.

3 Obijcies 1. Plura essent numero peccata, quam actus virtuosi Christi Domini; ergo si isti actus non essent infiniti valoris nullo modo possunt æquari cum tanta multitudine peccatorum.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ratio est, quia licèt peccata non possint æquari in numero; possunt tamen æquari in æstimatione, quia plus placuissent opera Christi Domini ratione personæ satisfacientis, etiamsi essent finita, quam omnia peccata totius mundi.

4 Obijcies 2. Peccata possent multiplicari in infinitum; ergo magis displicuissent peccata, quam opera Christi Domini, quæ, si fuissent finiti valoris, modo finito placuissent Deo.

Respondeo primò, quod quæstio est, quid factum fuisset de facto, de facto verò peccata non sunt multiplicanda in infinitum; neque Christus obtulit suam passionem pro infinitis hominibus, sed pro finitis tantùm; & dico, quod pro ipsis satisfecisset, etiamsi eius opera fuissent tantùm finiti valoris.

5 Respondeo secundò, quod etiāsi fuissent finiti valoris erant tamen ordinis superioris, quam essent peccata, quem ordinem accepissent à persona operante, quæ magis intrinseca est operationi, quam sit obiectum, quod extrinsecè tantùm terminat actum, & sic peccata fuissent contra Deum tamquā obiectum, actus autem meritorij essent à persona infinitæ dignitatis intrinsecè dignificante, quare magis placuissent Deo opera Christi, quam peccata displicerent, etiamsi in infinitum fuissent multiplicata, & hoc ratione ordinis superioris; sicuti enim licèt multiplicentur formicæ in infinitum, numquam tamen possunt adæquare perfectionem hominis, aut Angeli; quia hi sunt in ordine superiori, & magis esset eligibilis vnus homo, vel Angelus, quam infinitæ formicæ; ita magis placuissent opera Christi Domini, licet finita, quam dis-

plicuissent peccata, quamuis in infinitũ essent multiplicata.

6 Quæres quomodo intelligatur illud, quod hucusque diximus, quod Christus redemerit nos à potestate diaboli. Hoc quæsitum mouet D. Gregorius Nazianzenus oratione 92. post medium, vbi habet. *Enim verò alienum non fuerit rem, ac doctrinam inquirere à multis quidem neglectam, meo autem iudicio studiosè perquirendam: cui enim ille pro nobis sanguis, & quam ob causam effusus est; ille inquam magnus, & nobilis Christi tum Pontificis, tum sacrificij sanguis? Nos enim à diabolo detinebamur, vt potè, qui venundati essemus sub peccato, ac vitium cum voluptate commutassemus. Quod si redemptionis pretium non vlli alij, quam ei, qui captiuos tenet persoluitur. Quæro cui tandem oblatum est, & quam ob causam? si prauo illi, ò grauem contumeliam, si non à Deo solùm, sed Deum quoque ipsum pro redemptionis pretio latro accepit: adeoque insignè, & excellens tyrannidis suæ præmium: si autem Patri primum, quomodo id factum est? neque enim ab ipso tenebamur &c.*

Respondeo Christum satisfecisse, & nos redemisse offerendo pretium sui sanguinis æterno Patri, qui offensus fuerat per peccatum, & sic nos redemit à potestate diaboli; & in hoc loqui debemus sicuti in humanis: si aliquis grauiter offenderet Regem, pro quo Rex offensus traderet illum tortori, vel carnifici, vt eum pro libito suo torqueat; ideoque dicatur sub potestate carnificis, & illius seruus; nihilominus, vt talis liberetur à potestate carnificis, non deberet liberator satisfactionem offerre carnifici, sed Regi, vt iste placatus mandet postea carnifici, ne ipsũ amplius torqueat: Sic in proposito per peccatum traditi eramus omnes sub potestate diaboli, Christus Dominus satisfecit æterno Patri, & redemit nos à potestate dæmonis; redemit inquam nos sibi, vt Deo, cuius prius eramus, & emit nos sibi, vt homini, sub quo tamquam sub Principe nostro, & capite per sanguinem suum sumus.

Quo sensu homo erat sub potestate diaboli.

ARTICVLVS IX.

An Christi satisfactio fuerit ex iustitia.

1 QVia potest dari satisfactio sufficiens superabundans, & infinita, quæ tamen non sit ex iustitia, nam vt sit ex iustitia, debet habere omnes conditiones verè, & perfectæ iustitiæ; hinc est, quod non sufficit nos probasse satisfactionem Christi Domini fuisse sufficientem, superabundantem, & infinitam, sed insuper hic debemus inquirere, an Christi satisfactio sit ex iustitia, & quali, an commutatiua, vel distributiua; in sequentibus verò examinabimus, an habuerit omnes conditiones perfectæ, & rigorosæ iustitiæ.

2 Suppono primò ad euidentiam duplicem distingui à Theologis iustitiã; nam alia est subiectiua, alia potestatiua: prima est, quæ verè est iustitia, & habet omnes proprietatis iustitiæ: potestatiua verò est illa, quæ aliquo modo habet aliquas conditiones iustitiæ, sed nõ omnes: etenim cum iustitia sit ad alterum, sequitur, quod omnes virtutes, quæ sunt ad alterum vt misericordia, religio, obedientia &c. aliquo modo participent rationem iustitiæ; quia verò ad rationem iustitiæ spectat ratio debiti, & quod ipsa ponat æqualitatem; ideo reliquæ virtutes, quæ aliquo modo in aliquo horum deficiunt, non dicuntur iustitia propriè, sed tantùm merentur nomen iustitiæ potestatiuæ.

Iustitia alia subiectiua alia potestatiua.

3 Suppono 2. ex D. Thom. 2. 2. q. 61. ar. 1. veram iustitiam, quam dicimus subiectiuam diuidi tamquam in duas species in commutatiuam, & distributiuam, hæc versatur inter totum, & partes, vt inter ciuitatem, & ciues distribuendo eis bona communitatis secundùm dignitatem cuiusque personæ, vnde in hac non attenditur æqualitas arithmetica, sed geometrica; sic licèt in bello æquales labores tulerit miles, ac Dux generalis exercitus, non per hoc tãtum præmium debet dari militi priuato, ac Duci, sed iustitia distributiua exigit, vt attendatur dignitas personæ, & maius præmium detur Duci, quam militi priuato; sic enim erit proportionatũ iustitię distributiuæ præmium, & contra iustitiã distributiuam esset, si tantùm præmium daretur militi priuato, ac datur Duci: Iustitia verò commutatiua versatur inter duas personas secundùm proportionem arithmeticam, ita vt aliquis tantum det alteri de suo, quantum ab alio recipit.

Obiectum iustitiæ in quo consistat.

4 Suppono 3. ex Arist. 5. Ethicorum cap. 5. æqualitatem tum geometricam, tum arithmeticam, in qua constituenda versatur iustitia commutatiua, & distributiua propriè nõ esse attendendam ex naturis, vel accidentibus naturalibus rerum, puta ex qualitatibus, magnitudine, numero, & huiusmodi, sed ex hominum æstimatione; si enim apud homines prudentes non tanti æstimentur res aliquæ inter se contradistinctæ, neq; dicentur æquales; & ideo colligit Arist. ibidem, & D. Tho. loco citato art. 4. ius, seu iustum, seu æquale, quod est obiectũ iustitiæ, non esse vniuersaliter idem, quod repassio, seu retaliatio, seu contra

tra passum, idest æqualitatem obiecti iustitiæ non esse in eo positam, vt qui aliquid agit erga alterum, aut aliquid dat alteri, repatiatur idem seu recipiat tantumdem secundùm aliquam identitatem naturalem rei, sed in eo talis æqualitas est collocanda, vt qui aliquid dat alteri, recipiat aliud, quod tanti æstimetur, quantum exigit ius, quod ipse habet: patet hoc in vtraque iustitia tum distributiua, tum commutatiua, & quidem in distributiua clarum est; nam in hac non attenditur quid aliquis egerit in Rempublicam, vt illud idem recipiat, sed attenditur dignitas personæ, vt ei detur tantùm, quantùm eius dignitas postulat: patet hoc etiam in commutatiua; nam si quis vilis percusserit Principem, non constituitur æqualitas, si repercutiatur, sed insuper est supplicio afficiendus, vt dixit Aristoteles lib. 5. Ethicorum; & si quis furatus est aliquid ab aliquo, non satis est, si restituat idē, sed debet etiam compensari iniuria; Vnde Exodi 22. iubebatur, quod si quis furatus fuerit bouem, quinque boues restituet, & si ouem, quatuor pro vna oue: per hoc tamen non stat, quod aliquando hoc pacto non fiat æqualitas iuxta illud Exodi 21. *Reddit animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente*; imo in contractibus humanis sæpè fit æqualitas dando rem similem, vel in specie, vel in aliquo accidente; Verùm hoc non contingit, quia ius, seu æquale constituatur per repassionem, sed quia in tali casu res tanti æstimatur, ac æstimetur alia: Quare concludendum est, æquale non esse absolutè idem, quod contrapassum, sed esse tantùm idem secundùm prudentum hominum existimationem. Quia verò difficilè erat res diuersas per se ipsas æstimare ad æqualem permutationem, ideo inuenti sunt nummi, qui habent determinatum valorem publica auctoritate constitutum ad æqualē compensationem in permutationibus constituendam. His positis.

5 Prima sententia est Scoti in 3. dist. 19. quæst. vnic. Herinex hìc disput. 2. qu. 4. §. 5. Scotistarū communiter, Gabrielis in 3. distinc. 19. quæst 4 Durandi dist. 20. quæst. 2. Vasquez 1. par. disp. 85. & 86. & hic disp. 7. Lorcæ 1. 2. disp. 43. de gratia memb 2. & disp. 44. Cardinalis de Lugo hic disp 3. sect. 1. Amici disp. 6. sect. 7. & plurium aliorum apud ipsum, hæc docet Christi satisfactionem dici de iustitia duplici titulo, primo quia exacta fuit absque vlla debiti remissione, secundo, quia condigna, & perfecta fuit, & ad æqualitatem, & ideo dici de iustitia, non tamen habuisse omnes conditiones iustitię, nec satisfecisse ex iustitia subiectiua, sed potestatiua, sic sustinent hanc sententiam Vasquez, Amicus, & alij.

Secunda sententia docet Christum satisfecisse ex iustitia commutatiua; & sicut iustitia Christi ad Deum fuit commutatiua, ita vult iustitiam Dei ad Christum fuisse commutatiuam. Sic communiter Thomistæ, Cabrera hic disput. 9. Nazarius controu. 2 p. 4. Aluarez disput 4. sect. 5. & 6. Ioan à S. Th. hìc disp. 2. art. 2. Gabriel à S. Vincentio disp. 1. dub. 17. qui citat Corneum, Cipullum, & alios Suarez disp. 4. sect. 5. Hurtadus de Mendoza 3. par. disput. 12. Valentia 1. par. quæst. 21 punct 2 Granad. ibidem tract. 7. disput. 4 Tannerus disp. 1. de Incarnat. quæst. 2. dub. 6 Arriaga 1. par. disp. 31. sect. 2. & 3. & hic disp. 11. Gonet hic disp. 4. ar. 5. & Esparza hic lib 9. quæst. 12. cum alijs pluribus. Vnum noto, quod licèt Suarez videatur dissentire quo ad vnam partē, scilicet Christi ad Deum, quia vult non esse eiusdem rationis cum iustitia commutatiua, quæ intercedit inter homines in contractibus, sed altioris ordinis, & potius spectare ad religionem re tamen vera consentit, & solùm videtur dissensio de nomine, cum admittat habere omnes conditiones veræ iustitiæ.

6 Conclusio satisfactio Christi ad Deum fuit ex iustitia commutatiua. Probatur primo ex illis locis scripturæ, & Patrum in quibus dicitur Christum satisfecisse ex iustitia 1. ad Cor. 1. *Factus est nobis iustitia sāctificatio & redemptio* Ad Rom 3 *Quem proposuit Deus ad ostensionem iustitiæ*. & cap. 5. *Sicuti per vnius delictum ita & per vnius iustitiam*; sed per peccatum Adæ eius posteri ex iustitia damnantur; ergo multò magis per satisfactionem Christi ex iustitia redimuntur; cum ibidem subdatur. *Non sicut delictum, i a & donum*. Ad Col. 2. *Delens, quod aduersus nos erat chirographum*; sed in hominis quādo scinditur chirographum signum est, quod pars ex iustitia sit satisfacta; ergo etiam cum Christus deleuerit, quod aduersus nos erat chirographum, signum euidens est Deo per passionem eius fuisse ex iustitia satisfactum. Accedit Concilium Ephes. cap. 7. tom. 6. quod habet *Necessarium erat, vt einsmodi pretium pēderetur, quod exactum debitum adamussim iustitiæ exequaret*. D. Augustinus in Enchir. cap. 49 *Vt Diabolus veritate iustitiæ, non violentia potestatis oppressus, & victus, quoniam ipsum sine vllo peccati merito occiderat iniquissimè, per ipsum iustissimè amitteret, quos peccati merito detinebat* & 13. de Trinit. cap. 13. *Non autem Diabolus potentia Dei, sed iustitia superandus fuit*, & cap.

 14. *Quia*

14. *Quæ igitur iustitia, qua victus est Diabolus? quæ, nisi iustitia Iesu Christi*. Et D. Greg. 17. mor. cap. 15. *Exhibuit pecca toribus victimam sine peccato, quæ humanitate mori, & iustitia mundare potuisset*. Cum igitur clarissima scripturæ, Concilij, & Patrum testimonia dicant Christum ex iustitia satisfecisse, dicendum est Christum verè ex iustitia propria satisfecisse.

7 Dices 1. ex Vasquez. Hæc loca exponi de satisfactione Christi rigidè exacta, non verò ostendere fuisse de iustitia propriè subiectiua, sed tantùm generali, quæ dicit æqualitatē rei ad rem. Sed contra, quia est regula generalis Augustini 3. de doctrina christiana, quod quando scriptura potest intelligi in sensu proprio, non debemus recurrere ad metaphoram: sed loca scripturæ claré loquuntur de iustitia propria: emptio enim redemptio, & exequatio debiti spectant ad iustitiam propriè; ergo non debent exponi de iustitia generali, & potestatiua; hæc enim non est propriè iustitia.

8 Dices 2. cum Amico, Christum satisfecisse ex aliqua vera iustitia potestatiua, nempe ex obedientia, & religione: iustitiam autem potestatiuam esse veram, & propriam iustitiam non metaphoricam, & sic intelligenda esse loca adducta. Sed contra iustitia potestatiua, vt sunt obedientia, & religio non possunt dici emptio, redemptio, & exequatio debiti per pretium oblatum: sed verè loca adducta dicunt nos emptos fuisse & redemptos à Christo, & solutum pretium, quod exactum adamussim debitum iustitiæ exequaret; ergo si hæc loca sūt propriè intelligenda, non possunt exponi de iustitia potestatiua, sed de subiectiua, & commutatiua.

9 Probatur 2. ratione. Ita se habuit Christus in satisfactione erga Deum sicuti fidei iussor, qui promisit soluere debitum pro alio, dum illud soluit: sed fidei iussor, dum soluit debitum, verè ex iustitia propria soluit; ergo & idem de Christo Domino dicendum est: maior probatur; nam Christus Dominus amore hominum succensus, statim ac ex Virgine fuit conceptus, Deo se obtulit ad quamcumque humiliationem, & ipsam crucis mortem pro humano genere sustinendam, vt diuinæ offensæ satisfaceret, vt colligitur ex Ps. 39. *Sacrificium, & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi Holocaustum, & pro peccato non postulasti: tunc dixi ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam Deus*. & Apost. ad Hebr. 10. *Ideo ingrediens mundum dicit Hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi: holocaustemata pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi; Ecce venio: in capite &c.* & Ecclesiast. 39. *Gratiam fidei iussoris ne obliuiscaris, dedit enim pro te animam suam*: ex quibus locis manifestè cognoscitur Christum, vt fideiussorem se Patri pro humano genere obtulisse, Pater autem hanc filij sui inflammatam voluntatem acceptauit, pactumque inijt, se propter tales filij sui humiliationes, & mortem genus humanum in gratiam recepturum, daturumque omnia auxilia, quibus homines gloriam consequi possent; & hoc pactum colligitur ex illo Isaiæ 59. *Si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur*, & infra. *Iniquitates eorum ipse portabit; ideo dispertiam ei plurimos*; ergo verè Christus fuit vt fideiussor noster apud Patrem: Pater autem hanc filij sui inflammatam voluntatem, & Christum ipsum, vt fideiussorem nostrum acceptauit, vt constat ex loco mox adducto Isaiæ: minor autem principalis argumenti patet; nam si quis sit fideiussor pro alio, & hic non soluat debitum, dum fideiussor soluit, verè ex iustitia propria soluit; igitur, si Christus Dominus fuit fideiussor noster, dum exoluit debitum nostrum, & Patri æterno satisfecit, verè ex iustitia propria satisfecit.

10 Probatur 3. Christus Dominus satisfecit Deo pro iniuria, & offensa ad æqualitatem, & superabundanter, vt concedunt etiam aduersarij: sed non potuit hæc satisfactio procedere ab alia virtute, quam à iustitia propria; ergo verè satisfecit ex iustitia: probatur minor; quia si non esset à iustitia propria, vel quia esset per modum meriti, & omnium virtutum opus, seu ex iustitia generali, vt vult Vasquez, vel quia esset actus religionis, vt volūt Lorca, & alij; sed nihil horum esse potuit; ergo fuit ex vera iustitia: probatur minor; non potuit esse per modum meriti; nam meritum est obsequium factum Deo in Dei honorem, & reuerentiam: satisfactio tendit ad resarciendam iniuriam, & offensam: iustitia generalis non tendit in motiuum particulare, satisfactio Christi habuit motiuum particulare resarciendi offensam: neque potest esse actus religionis: nam religio per se primo intendit cultum, & honorem Dei, vnde fuisset etiam in statu Innocentiæ; satisfactio per se primo intendit resarcire iniuriam, & offensam; ergo satisfactio Christi verè fuit ex iustitia.

11 Quod verò talis iustitia fuerit commutatiua probatur, quia hæc est inter duo; distributiua verò est inter totum,

tum, & partes; sed satisfactio Christi fuit inter Christum, & Deum; ergo fuit ex vera iustitia commutatiua, non distributiua: hæc conclusio magis patebit ex infra dicendis, dum probabitur in satisfactione Christi Domini fuisse omnes conditiones, quæ ad perfectam iustitiam requiruntur.

12 Obijcies 1. Christus suscepit illud onus, quod homines habebant: sed homines non tenebantur ex iustitia satisfacere Deo; ergo nec Christus: probatur minor; nam tunc oritur obligatio ex iustitia, quando illa violata fuit: sed dum homines blasphemant Deum v.g. non peccant contra iustitiam, secus in quolibet peccato esset duplex malitia, vna contra iustitiam, alia contra peculiarem virtutem, contra quam peccatur, vt in proposito in peccato blasphemiæ esset contra religionem.

Respondeo negando minorem: ad probationem: nego minorem: nam sicuti in humanis, qui aliquem dehonorat, tenetur ei ex iustitia satisfacere, ita cum per peccatum dehonoretur Deus, vtique homines debent illi ex iustitia satisfacere. Quare fateor in quolibet peccato includi semper malitiam contra iustitiam, vt dictum fuit in tom. 2. tractatu de vitijs, & peccatis quæst. 2. art. 7. & insuper includi malitiam contra aliam peculiarem virtutem, vt in peccato blasphemiæ est malitia contra religionem, & malitia contra iustitiam, quatenus violatur ius diuinum: non sunt tamen necessariò confitendæ tamquam duæ malitiæ, nisi quis in intentione velit iustitiam violare, nam sine hac intentione, malitia iniustitiæ, quam nos ponimus includitur in omnibus peccatis, & sufficienter intelligitur, si quis confiteatur malitiam, quam contraxit contra peculiarem virtutem.

In quolibet peccato est malitia contra iustitiam.

13 Obijcies 2. Eo modo satisfecit Deus, quo erat obligatus satisfacere; sed non tenebatur ex iustitia satisfacere; ergo nec satisfecit ex iustitia: maior patet: probatur minor; quia non alia ratione tenebatur satisfacere, & mori, nisi quia accepit à Patre mandatum iuxta illud Ioan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio*: sed tale mandatum non obligat ipsum ex iustitia, sed solùm ex obedientia, & charitate; ergo tantùm ex obedientia, & charitate satisfecit.

Respondeo negando minorem: ad probationem, dico Christum non tantùm fuisse obligatum propter mandatũ Patris, sed etiam, quia tamquam fideiussor promiserat satisfacere, qua promissione posita, tenebatur ex iustitia; sicuti enim, si Petrus daret centum Antonio ex liberalitate, non satisfaceret illi ex iustitia, at si sit fideiussor pro aliquo, illa dando, satisfacit ex iustitia; ita Christus, si non promisisset, non satisfecisset ex iustitia, at quia factus est fideiussor humani generis, & Deus illum acceptauit, dum satisfecit ex iustitia satisfecit.

14 Dices: vt fideiussor suscepit Christus illam obligationem, quam homines Deo habebant: sed homines non tenebantur ex iustitia satisfacere Deo; nam ad impossibile nemo tenetur; erat autem impossibile, quod homines possent Deo satisfacere, vt supra vidimus; ergo nullo modo neq; vt fideiussor ex iustitia tenebatur satisfacere. Confirmatur, quia liberè satisfecit, vt dicitur Isaiæ 63. *Oblatus est, quia ipse voluit*; ergo solùm ex misericordia, & charitate satisfecit non ex iustitia.

Respondeo Christum Dominum suscepisse illam obligationem, ad quam homines tenebantur ex natura rei, vel satisfaciendo, vel satispatiendo, etenim etiam in humanis adest illud commune dictum, quod, *Qui non habet in ære luat in corpore*; hinc est, quod Christus suscepit illam obligationem satisfaciendi, ad quam homines tenebantur, homines verò tenebantur satisfacere, vel per se ipsos, vel per alium, aut satispati pœnas à Deo iustissimo iudicè taxatas; sicuti autem in humanis, si quis non possit soluere, quod debet, vel debet pati pœnas taxatas à lege, vel debet fideiussor pro ipso soluere; ita cum genus humanum esset impotens ad satisfaciendum Deo ex iustitia; ideo erat destinatus ad pœnas æternas, nisi venisset Christus, qui onus satisfaciendi suscepit, & Deo, vt fideiussor humani generis copiosissimè satisfecit. Ad confirmationem dico, quod Propheta dix. *Oblatus est, quia ipse voluit*, quia ex infinita sua misericordia, & charitate suscepit onus satisfaciendi; cum quo tamen fiat, quod posito, quod se obligauerit satisfacere, ex iustitia satisfecerit.

15 Obijcies 3. Inter Patrem, & Filium, seruũ, & Dominum non potest esse vera iustitia ex Arist. 5. Ethicorum cap. 6. sed Christus, vt persona erat filius Dei, secundùm humanitatem erat seruus; ergo nullo modo poterat satisfacere ex iustitia.

Respondeo falsam esse maiorem, quando filius est emancipatus, vel habet peculium proprium Castrense, vel quasi Castrense: Verbum autem, vt subsistebat in humanitate, habebat aliquod peculiare dominium super opera humanitatis, quod non competit alijs

Inter filiũ. & Patrem aliquando potest esse iustitia.

per-

personis: habebat enim dominium personale, cum actiones fini suppositorum, & per tales actiones poterat Deo satisfacere; neq; vt persona erat fetuus, sed habebat esse diuinum, & æquale Patri; ideò potuit satisfacere.

ARTICVLVS X.

An iustitia Dei ad homines, & Christum fuerit commutatiua, & quomodo.

1 VIdimus satisfactionem Christi fuisse ex iustitia, nunc videndum est, an dona gratiæ, & gloriæ, quæ Deus dedit, & remissio peccatorum sint ex iustitia ex parte Dei data, vel tantùm ex fidelitate.

2 Durandus in 1. dist. 17. q. 2. nu. 15. & in 2. dist 27. q. 2. Vasqu. 1. par. disp. 85. & 86. & hic disput. 7. Nauarettus 1. par. tom. 2. controu. 28. Lessius de perfectionibus diuinis, lib. 10. cap. 6. Lugus hic disp. 3. sect. 1. qui plures alios citat, & Esparza lib. 8. q. 19. & hic lib. 9. q. 12. negant Deum posse obligari ex iustitia propriè sumpta siue distributiua, siue commutatiua, hanc docet etiam noster Cacheranus de Deo vno lib 1. c. 10.

D. Th. 1. par. q. 21. ar. 1. Capreolus in 1. d. 45. q 1 ar. 1. Caietanus, Bannes, Zumel, quos citat, & sequitur Io. à S. Tho. to. 2. in 1. par. disp. 6. ar. 1 Gonzalez disp. 63. & plures alij Thomistę negant in Deo esse propriè iustitiam commutatiuam respectu nostri, & volunt adesse distributiuā, licet postea hi DD. non eodem modo loquātur de Deo respectu Christi Domini.

Suarez disp. 4. sect. 5. Valentia 1. par. quęst. 21. par. 1. Granadus ibidem tract. 7. disp. 4 sec. 2. citans Medinam, & Aluarez, Hurtadus de Mendoza hic disp. 12. Tannerus disp. 1. de Incarnatione q. 2. dub. 2. Arriaga to. 1. disp. 31. sec. 2. & hic disp. 11. Gabriel à S. Vincent. hic disp. 1. dub. 17. §. 1. docent in Deo esse propriè iustitiam commutatiuam tàm respectu nostri, quam Christi Domini, Suarez tamen licet admittat in Deo iustitiam commutatiuam, vult tamen deficere à modo, quo in nobis est.

3 Conclusio prima. Deus potest verè & propriè nobis fieri debitor gloriæ promissæ, vt si eam non daret nobis, esset infidelis, & iniustus. Probatur primò ex Apostolo ad Hebræos 6. vbi dicit. *Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis.* 2. ad Timoth. 4. *Superest mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex.* ad Ro. 2. *Reddet vnicuique secundum opera sua*, & 1. ad Cor. 3. *Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem.* Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem*, & infra. *Nonne ex denario conuenisti mecum tolle, quod tuum est, & vade.* Atqui merces, quæ debetur operarijs, debetur illis ex iustitia commutatiua; ergo si Deus est debitor gloriæ iustis tamquam mercedis, est debitor ex iustitia commutatiua. Accedit Augustinus, qui lib. 2. contra Iulianum cap. 3. dicit. *Deus ipse, quod absit, erit iniustus, si ad eius regnum verus non admittitur iustus*, & lib. de natura, & gratia: *Non est iniustus Deus, vt iustos fraudet mercede iustitiæ.* Sed si teneretur Deus dare gloriam iustis tantùm ex fidelitate non posset dici iniustus, si gloriam iustis negaret, sed solùm infidelis; ergo si per Augustinū, & ex locis scripturæ adductis Deus diceretur iniustus, si non redderet iustis coronam gloriæ, fatendum est Deum ex iustitia talem gloriam iustis debere.

4 Probatur secundò principaliter ex Trid. quod sess. 6. cap. 16. sic habet. *Atque ideo bene operantibus, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tamquam gratia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa*, ecce vnus titulus fidelitatis, *& tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda: hæc est enim illa corona iustitiæ, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi aiebat Apostolus à iusto iudice sibi reddendam; non solùm autem sibi, sed, & omnibus, qui diligunt aduentum eius*; ecce titulus iustitiæ; etenim, quod tamquam merces à iusto iudice debetur, ex iustitia debetur.

5 Dices 1. Ex Vasq. proposito pacto Dei adesse quidem debitum, sed hoc esse tantùm debitum fidelitatis. Sed contra, quia etiam infantibus eo ipso, quod sunt baptizati, debetur gloria ex fidelitate, & tamen in omnium sententia ibi non est debitum illud mercedis, retributionis, coronæ, denarij & c. de quo scripturæ Patres, & Concilium loquuntur; ergo debitum illud est maius, quam fidelitatis; non potest autem esse maius, nisi sit iustitiæ.

6 Dices 2. ex eodem: in ratione debiti nihil aliud esse, quam fidelitatis: sed quia in infantibus nō supponuntur merita, in bene operantibus supponuntur ex parte hominis opera condigna, & meritoria illius gloriæ: ideo in istis dici mercedem, coronam, denarium, & retributionem; non in illis. Sed cōtra, quia vel illa condignitas operum infert in Deo aliquam maiorem obligationem, quam fidelitatis, vel non: Si maiorem; ergo hæc erit ex iustitia; Si non infert maiorem; ergo non obstante ea condignitate non magis Deus debet augmētum gratiæ bene operanti in gratia, quā

debeat

debeat infanti primam gratiam, & eodem modo Deus deberet dare gloriam bene operanti, quam infanti: hoc autem est manifestè contra intentum Concilij: vt de se patet.

7 Dices 3. ex Ioanne à S. Tho. 1.p. quæst.21.disp.6.art.3.& 4. hoc debitum in Deo esse debitum iustitiæ distributiuæ non commutatiuæ, quod debitum non est ortum ex iure eorum, quibus distribuenda sunt præmia à Deo, quod requiritur ad naturam iustitiæ commutatiuę, sed est ortum ex ipsa æquitate intrinseca, & essentiali Dei, qui est summa omnium regula, insuper esse in Deo debitum fidelitatis, & veritatis, & iustitiæ legalis, & ratione omnium istarum iustitiarum dicitur Deus habere iustitiā propriè dictam, etsi contrarium faceret, esset iniustus iniustitia opposita, vel distributiuæ, vel legali, vel fidelitati, & veritati, aut alijs partibus potentialibus iustitiæ, non autem esset iniustus iniustitia opposita iustitiæ commutatiuæ. Sed contra iustitia distributiua non respicit quid quis egerit, sed respicit dignitatem personæ, sic si Dux, & miles æquè fortiter se gerant in bello, non per hoc æqualibus præmiis afficiendi sunt, sed maiori præmio afficiendus est Dux, quam miles: sed Deus in dando gloriā, & augmentū gratiæ non respicit dignitatem personæ, sed quidquid homo operatur, & reddet vnicuique secundum opera sua; ergo seruat æqualitatem, quæ requiritur in iustitia commutatiua: Si autem seruat æqualitatem requisitam in iustitia commutatiua, sequitur, quod ex iustitia commutatiua sit nobis debitor.

8 Dices 4. Non posse esse iustitiam commutatiuam in Deo, quia quidquid fit à creatura semper est sub dominio Dei, cum Deus non possit à se abdicare hoc dominium: Si autem quidquid fit à creatura est sub dominio Dei, nihil vmquam cedit in vtilitatem Dei, sed quod fit à creatura eo ipso Dei est, vndè numquam tenetur ex iustitia commutatiua, sed tantùm ex iustitia legali, & fidelitate, & quia ex essentia sua iustus est. Sed contra concedo libentissimè, quod quidquid fit à creatura sit sub dominio Dei: at cum hoc stat, quod talia opera etiam sint sub dominio creaturæ; non enim repugnat dominium duorum in solidum, etenim cum dominium sit facultas vtendi re sine iniuria alterius pro libito suo, etiam in humanis pro vnico instanti potest esse dominium duorum in solidum, vt patet in eo, qui donat v.g. librum alteri, in eo instanti, in quo donat, verè est Dominus, & possidet librum; nam si non possideret non posset donare, cum nemo det, quod non habet, & qui accipit librum in eo instanti est Dominus, vnde Angelus, qui operatur in instanti, posset illum librum, si illi donatus fuisset, in eodem instanti alteri Angelo donare. Ex quo fit, quod cum libertas Dei indiuisibilis permaneat eadē per totam ęternitatem, etiam Deus permanet Dominus tempore sequenti, sicuti in humanis v.g. Petrus manet Dominus pro eo instanti, quo dat librum, quia sicuti in Petro donante pro illo instanti adest facultas vtendi libro sine iniuria alterius; sic in Deo per æternitatem manet eadem facultas circa rem promissam: etenim licet Petrus in eo instanti, quo donat librum Paulo, non possit illum donare alteri, habet tamen facultatem sine iniuria alterius non donandi, & donando liberè donat, ita Deus ex suppositione, quod cesserit hoc ius creaturæ in operationes suas, & promiserit gloriam bene operanti, tenetur hoc ius seruare illæsum, licet cum liberè dederit, & liberè seruet, possit absolutè non dare, & non seruare, non est autem necessè ad iustitiam commutatiuam, quod operationes, quæ fiunt a creatura cedant in vtilitatem intrinsecam Dei, cum vt vidimus ad hanc iustitiam non requiratur contrapassum secundùm rem, sed sufficiat secundùm existimationem, opera autem bona creaturæ cedunt in maiorem gloriam extrinsecam Dei, & hoc sufficit ad veram iustitiam commutatiuam.

9 Probatur tertiò ratione. Ponere iustitiam commutatiuam in Deo, præcedente tamen pacto ab ipso liberè facto, ratione cuius Deus sit noster debitor, nihil dicit repugnans in Deo, aliundè autem maximam dicit perfectionem: est enim honestum ius suum vnicuique tribuere; ergo hæc iustitia concedenda in eo est, præsertim cum sic facilè intelligantur scripturæ, & Concilia, quæ asserunt Deum sine iniustitia non posse nobis negare mercedem, denarium, coronam iustitiæ, & huiusmodi. Quod si D.Thom.& plures Scholastici cum varijs Patribus negant Deum nobis quicquam debere ex iustitia commutatiua, loquuntur ante promissionem, & pactum; de cetero D. Tho. 2.2. quæst.61. art. 2. ad 1. docet nostram sententiam, quæ etiam clarior apparebit ex solutione argumentorum.

10 Conclusio secunda iustitia Dei ad Christum fuit commutatiua. Probatur, quia supposito pacto Deus potuit obligari etiam nobis ex iustitia commutatiua, vt in præcedenti conclusione vidimus,

Etiam in humanis potest esse dominium duorum in solidum.

Iustitia cōmutatiua in Deo nō repugnat.

dimus; ergo multò magis potuit obligari Christo: probatur consequentia; tum quia illius opera fuerunt infiniti valoris: tum quia ratio propter quam aduersarij negant Deum posse esse nobis debitorem ex iustitia commutatiua est, quia in creatura nullum est dominium in suas operationes, quod non sit proprium ipsius Dei; sed hæc ratio non militat in Christo; nam in ipso, licèt actiones entitatiuè sumptæ, & vt erant creatæ, essent sub dominio Dei: attamẽ ita erant propriæ suppositi Verbi, vt procedebat à Verbo; vt sub hac ratione non essent sub dominio Dei, sed erãt sub peculiari dominio Verbi, actiones enim sunt suppositorũ, & cum suppositum Verbi non sit sub dominio Dei, sed sit æquale Deo: Vnde dixit Apostolus *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*; sequitur, quod actiones Christi, vt sunt à supposito diuino, non sint sub dominio Dei, licèt entitatiuè, & vt sunt finitæ, essent sub illius dominio: si ergo sub illa ratione non erant sub dominio Dei, poterat Christus per illas satisfacere ex iustitia commutatiua, & Deus poterat obligari ex iustitia commutatiua; licèt, vt dixi, quamuis omnia opera Christi essent sub dominio Dei, sicuti sunt nostra; nihilominus adhuc erant sub dominio ipsius, cum non repugnet dominium duorum in solidum, & posita promissione Dei, & pacto, poterat obligari Deus ex propria iustitia commutatiua.

Christus habet peculiare dominium in opera sua.

11 Dices: simplex promissio non inducit obligationem iustitiæ commutatiuæ: sed promissiones factæ tum Christo, tum nobis à Deo sunt simplices promissiones; ergo non possunt inducere obligationem iustitiæ. Sed contra; quia promissio facta Christo nõ est simplex promissio, sed promissio onerosa sub conditione operis, promisit enim velle dare gratiam, & gloriam, & remittere offensam, si Christus fuerit flagellis cæsus, crucem, & mortem subierit: sed promissio onerosa sub conditione operis, posito tali opere habente condignitatem, inducit obligationem iustitiæ, vt patet in operario conducto ad operandum in vinea, & pluribus alijs humanis contractibus; ergo promissio facta à Deo Christo induxit obligationem iustitiæ in ipso Deo.

Promissio onerosa inducit obligationem.

12 Quod verò hæc iustitia non fuerit distributiua, sed commutatiua probatur; quia iustitia commutatiua in hoc distinguitur à distributiua, quod hæc est vnius in ordine ad plura subiecta: commutatiua verò est tãtùm inter duo: sed iustitia Dei erat tantùm erga Christum; ergo erat commutatiua: etenim ex vna parte attendebatur datio gratiæ, remissio peccatorum, & gloria per modum vnius, & ex altera parte æqualitas satisfactionis, & dignitas meritorum Christi. Quod verò postea hæc gratia pluribus distributa fuerit, non facit, quod inter Christum, & Deum non inter fuerit vera iustitia commutatiua: & totum hoc explicatur exemplo. Si quis Ciuis emeret à Ciuitate præmia quotannis distribuenda currentibus v.g. in stadio, vtique inter Ciuem, & Ciuitatem intercederet vera iustitia mutua, & commutatiua, licet postea, dum fieret distributio currentibus in stadio, fieret secundùm iustitiam distributiuam; ita à pari inter Christum, & Deum intercessit vera, & mutua iustitia commutatiua; etiamsi postea darentur hominibus secundùm iustitiam distributiuam; quæ tamen hoc pacto non dantur, vt in præcedenti conclusione vidimus, sed dantur secundùm commutatiuam; nihilominus etiamsi darentur hominibus secundùm distributiuam non per hoc sequitur, quod inter Christum, & Deum non intercesserit vera iustitia commutatiua.

13 Obijcies 1. contra primam plura loca Patrum, qui dicunt Deum nihil nobis debere. Etenim Anselmus in Prolog. cap. 10. habet. *Iustus es, non quia reddis nobis debitum, sed quia facis, quod decet te summum bonum*. D. Augustinus 1. confess. cap. 4. inquit. *Reddis debita nulli debens*; & 3. de lib. arb. cap. 16. *Deus nulli debet aliquid*. D. Bernard. serm. 1. de Annunciat. dicit. *Neque talia sunt hominum merita, vt propterea vita æterna debeatur ex iure; aut propterea Deus iniuriam aliquam faceret, nisi eam donaret*.

Respondeo hæc, & similia loca, quæ possunt adduci esse intelligenda, sicut intelligitur illud Apostoli, dum dicit. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam &c.* Nempe de operibus præcedentibus gratiam sanctificantem, & non habentibus dignitatem à gratia sanctificante, non de operibus gratia formatis: vel secundò esse exponenda, quod Deus absolutè loquendo nulli quicquã debeat; & cum hoc stat, quod possit esse debitor supposito pacto ab ipso liberè facto, vt scripturæ, Concilia, Augustinus, & plures alij Patres docent.

14 Obijcies 2. Si Deus posset esse nobis debitor ex iustitia commutatiua, vtique hoc fieret, quia Deo exhiberemus aliquid, quod non esset sub dominio ipsius: sed nihil habemus nos, quod non sit sub dominio Dei; ergo nec possumus quicquam Dei offerre, ratione cuius sit nobis ex iustitia commutatiua debitor. Confirmatur inter seruum, & Do-

Dominum, Patrem, & Filium non potest dari vera iustitia: sed nos sumus essentialiter serui; & per creationem, & gratiam filij; ergo nullo modo inter nos, & Deum potest intercedere iustitia commutatiua.

Respondeo rationem cur Deus posit esse nobis debitor ex iustitia commutatiua non esse, quia nos exhibeamus aliquid Deo, quod non sit sub dominio Dei, fateor enim omnia opera nostra, & quidquid habemus esse sub dominio Dei: ratio igitur cur Deus possit esse nobis debitor ex iustitia est, quia licèt omnia nostra sint sub dominio Dei, tamen actiones nostræ liberæ sunt simul sub dominio nostro, & supposito, quod Deus voluerit se obligare ad dandũ aliquid, si nos talia opera faciamus, quando ea facimus, eo ipso ex iustitia tenetur dare, quod promisit, nam talis actio libera à nobis procedit, & illius habemus dominium. Ad confirmationem dico, quod inter seruum, & Dominum, præscindendo à pacto, non potest esse iustitia, quia quidquid acquirit seruus acquirit Domino: at supposito pacto, si Dominus se obligaret dare seruo libertatem, si aliquod opus egregium efficiat, facto tali opere teneretur ex iustitia. Ad do, quod posita gratia sanctificante in nobis, iam non sumus serui sed amici; vnde Christus dixit. *Iam non dicam vos seruos, sed amicos*; inter amicos autem potest esse vera iustitia. Ad aliud desilio dico, quod inter Patrem, & filium emancipatum, vel habentem peculium castrense, vel quasi castrense potest esse iustitia: tales autem sumus nos respectu Dei, cum habeamus dominium verum, & proprium in nostras actiones liberas.

15 Dices ex Lugo: Seruus non est essentialiter seruus, sed accidentaliter, & potest considerari vt homo est, sub qua ratione potest pacisci cum Domino, & aliquid lucrari ex iustitia, at creatura est essentialiter serua Dei; sicuti ergo seruus, vt seruus, quidquid acquirit semper acquirit Domino, nec cum seruo, vt seruo, potest Dominus habere debitum iustitiæ; ita cum creatura sit essentialiter serua Dei, repugnat, quod ei quicquam debeat ex iustitia commutatiua. Confirmat Lugus hoc exemplo religiosi, qui non potest ex aliquo contractu obligari sibi eamdem religionẽ, quamuis enim religio promittat aliquid ipsi sub conditione operis onerosi, & religiosus tale opus efficiat, non per hoc religio manebit illi ciuiliter obligata; sed poterit Prælatus illud reuocare, pugnat enim essentialiter cum voto paupertatis, quod religiosus habeat aliquid irreuocabiliter à Prælatis: atqui creatura est essentialiter serua Dei: ergo non potest etiam ex promissione acceptata Deum vllo modo obligare ex iustitia, quia cum sit essentialiter serua, numquam potest absolui ab illo statu.

Cur inter religiosum, & religionem iustitia non possit esse.

Sed contra, quia ideo seruus, vt seruus, non potest obligare ex iustitia Dominũ, quia quicquid acquirit seruus est Domini, & inter seruum, & Dominum non potest dari dominium in solidum alicuius rei, nec religiosus potest obligare religionem, vt sibi concedat aliquid irreuocabiliter, quia hoc est contra statum, & essentiam religiosi: sed hæc ratio non militat de creatura, & Deo, cũ creatura sit domina suorum operum in solidum cum Deo, vt etiam concedit ipse Lugus; ergo licèt seruus, vt seruus, non possit obligare Dominum ex iustitia, nec religiosus religionem, vt det illi aliquid ad eius vsum irreuocabiliter, quia dominium alicuius rei repugnat statui religioso, attamen cũ dominiũ in solidũ possit esse inter Deũ, & creaturas; vtique supposito pacto poterit Deus obligari ex iustitia cum creaturis. Et quidem Deum dedisse hoc dominium creaturis constat ex illo Gen. 2. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli &c* nam vel dedit Deus aliquod dominium hominibus dicendo *Dominamini &c.* vel nullum; si hoc secundum; ergo falsum dixit Deus dũ dixit *Dominamini &c* quod est impium dicere: si primum; ergo verè homines habent dominium verum super hæc inferiora, & super omnia opera sua libera, licèt cũ hoc dominio, quod habent homines super omnia opera sua stet simul Deum habere dominium supremum, & absolutum super eadem opera. Addo, quod licèt religiosus non possit obligare ex iustitia religionem suam, vt det illi aliquid ad proprium vsum irreuocabiliter, quia hoc ei repugnat ratione voti paupertatis; nihilominus circa aliqua, quæ cum voto non repugnant, potest obligari ex iustitia; sic in aliquibus religionibus adsunt varij gradus honorifici, ex iustitia debiti illis, qui certa opera in beneficium religionis exercuerunt; & insuper sicuti in professione religiosus se obligat religioni, ita religio vicissim se obligat religioso ad eum alendum, & ad illi prouidendum secundùm propriũ institutum.

Quo sensu religio possit obligari religioso.

16 Objicies 8. De ratione Dei est, quod habeat perfectissimum dominiũ super omnes creaturas, & super omnia opera creaturarum: sed si posset obligari ex iustitia non haberet hoc perfectissimum dominium; ergo nullo modo

do potest Deus ex iustitia obligari: maior patet: probatur minor: si Deus posset obligari ex iustitia à creatura, hæc acquireret aliquod ius, quod non acquireret Deo, imo esset contra Deum tamquam debitorem ex iustitia; sed vbi est ius contra aliquem, taliter vt istum constituat debitorem ex iustitia, qui debitor constituitur non habet perfectissimum dominium super omnia opera creditoris, & per consequens non habet perfectissimum dominium super omnia opera absolutè; ergo cum debeamus fateri Deum habere perfectissimum dominium super omnia opera creaturæ, etiam simul concedere debemus Deum nullo modo posse nobis fieri debitorem ex iustitia: probatur minor; qui debitor est ex iustitia non potest sine iniuria negare creditori quod debet: ergo Deus non esset perfectissimè Dominus, nam non posset sine iniuria negare creditori, quod debet.

Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem: si Deus absolutè posset obligari ex iustitia non esset perfectissimè Dominus, concedo minorem: si posset obligari ex pacto, & ex promissione non esset perfectissimè Dominus, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: ab probationem distinguo maiorem: si Deus posset à creatura obligari ex iustitia absolutè, hæc acquireret aliquod ius, quod non acquireret Deo, concedo maiorem: si posset obligari solùm ex suppositione pacti, creatura acquireret aliquod ius, quod non acquireret Deo, nego maiorem: neque illud ius esset contra Deum, vt debitorem absolutè, sed tantùm ex suppositione: distinguo eodem modo minorem, dico enim, quod, qui est debitor absolutè alterius ex iustitia, non est perfectissimus Dominus; at Deus cum sit debitor tãtùm ex suppositione, quod voluerit se obligare, adhuc est absolutè Dominus; nam ad perfectissimum dominium non requiritur, vt in sensu cõposito, quod se obligauerit, non teneatur dare, quod promisit, sed sufficit, quod in sensu diuiso, & secundùm se, possit illud non dare; Deus autem etiãsi in sensu composito, quod voluerit se obligare creaturis, constituatur debitor creaturæ; absolutè tamen semper potest sine iniuria nolle dare, & hoc sufficit ad perfectissimum dominium; vnde negatur consequentia: eodem modo respondeo ad vltimam probationem.

17 Obiicies 4. Illud nullo modo est in Deo ponendum, quod est indignum Deo: sed Deum se obligare ex iustitia, seruo est indignum Deo: ergo nullo modo hæc obligatio ex iustitia potest poni in Deo; maior patet: probatur minor: illud est indignum Deo, quod facit Deum seruum hominis; sed si Deus obligaretur ex iustitia, fieret seruus hominis; ergo nullo modo potest obligari ex iustitia, probatur minor: ille verè est famulus, qui locat sua opera ad ministrandum Domino: sed si Deus posset fieri debitor ex iustitia, posset obligari ad faciendum aliquod opus iuxta voluntatem hominis; & si potest ad vnum opus, poterit ad duo, ad centum, & sic poterit obligari ad sternendum ei lectum, ad condiendos cibos, ad ministrandum in mensa, ad alia denique præstandum, quę homo voluerit; ergo nihil deerit Deo ad veram seruitutem: sic arguit Lugus.

Respondeo concessa maiori, negando minorem: ad probationem nego minorem: ad huius probationem, transeat maior; nego postea Deum locare sua opera ad seruiendum homini, sed fit è contra, homo locat sua opera ad seruiendum Deo, & Deus postea tenetur ex iustitia dare retributionem, & in hoc nullo modo sequitur Deum fieri seruũ hominis, sicuti enim per hoc, quod Rex debeat solutionem operarijs, non fit seruus operariorum, sed è contra, operarij sunt serui Regis; ita per hoc, quod Deus obligetur ex iustitia dare gratiam, & gloriam bene operantibus, nullo modo est seruus hominis, sed in hoc etiam elucescit eius maiestas, & supremum dominium: neque in hac obligatione adest maius mysterium, quam quod possit Deus se obligare ex fidelitate; sicuti ergo per omnes Doctores potest Deus se obligare ex fidelitate; ita etiam ex iustitia; nec minus repugnat Deo infidelitas, quam iniustitia; vnde sicuti fatentur aduersarij, quod Deus potest se obligare ex fidelitate; cur etiam non ex iustitia?

18 Dices 1. ex Lugo repugnare Deo obligationem ex iustitia, non ex fidelitate, quia obligatio ex iustitia tollit dominium Dei, non autem obligatio ex fidelitate: etenim dominium est facultas vtendi re sine iniuria alterius, non autem sine infidelitate. Sed contra hæc responsio non euacuat instantiam factã, quia si Deus non staret promissis, esset infidelis, & non minus repugnat Deo auferre ab illo fidelitatem, quam iustitiam, & dominium supremum super omnes creaturas; si ergo non obstante summa eius fidelitate, potest se obligare

ex

ex fidelitate, ergo etiam ex iustitia; præsertim, cũ per obligationem ex iustitia non tollatur dominium supremum Dei; hæc enim obligatio est tantùm ex pacto, & voluntate Dei, qui eo ipso, quod aliquid vult per æternitatẽ vult, & per consequens cum dominio supremo Dei in opera creaturæ stat dominium in solidum creaturæ in eadem opera, vt supra dictum fuit.

19 Dices 2. ex eodem Lugo. Si Deus omnia sua obligaret homini, tunc esset non modo seruus, sed mancipium, imo plus, quam mancipium; nam mancipium habet potestatem saltem supra actus internos, quod non esset in Deo; ergo si hoc est absurdum respectu Dei, quia esset summa seruitus; ita est absurdum, quod ex iustitia ad aliquid se obliget, quia esset aliqua seruitus. Sed cõtra respondeo esse chimæricum, & omnino impossibile, quod Deus omnia sua obliget homini, etiam data nostra sententia; nam obligatio Dei est tantùm obligatio retribuendi augmentum gratiæ, & gloriam iuxta condignitatem meritorum; & cum hæc semper sint finita, tantùm se obligat ad retribuendũ finitè, imo etiamsi merita crescerent in infinitum, posset se obligare ad reddendum præmium infinitum, neque tamen per hoc obligare omnia sua; quia dato præmio infinito creaturis, posset aliud, & aliud præmium in infinitum aliis creaturis dare; neque hoc denotat vllam indecentiam in Deo, sed summam eius maiestatem, & potentiam; vt patet de Rege, qui non est seruus militum eius per hoc, quod se obliget dare illis stipendium; sed ille Rex est maioris potentiæ, & maiestatis, qui potest plures milites sustentare. Ex his patet non solidè deduci, quod si Deus potest se obligare ad vnum, possit ad centum, & sic possit obligari ad sternendum lectum, ad parandum cibos &c. Nam Deus non se obligat, nisi ad dandam gratiam, & gloriam per modum mercedis, & coronæ, non ad hæc vilia, cum quibus non comparantur hominis merita; nisi quatenus hæc possunt conducere ad gloriam.

20 Obijcies 5. Si Deus daret nobis ius contra se, adhuc ipse esset Dominus eius iuris; ergo ipse haberet ius contra se ipsum, quod est absurdum; quod argumentum quidam tanti faciũt, vt putent illud insolubile.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; nam aliud est, quod Deus sit Dominus illius iuris, aliud, quod habeat ius contra se ipsum, primum potest dici, non secundum; & ratio est, quia habere ius in se significat, quod sui ad se ipsum possit esse iustitia, quod falsum est; nam ad iustitiam requiritur saltem dualitas cum sit ad alterum: vt verò sit Dominus illius iuris, sufficit, quod sit liberum Deo dare tale ius creaturæ, & quod illud liberè dederit; vt patet in eo, qui donat pallium alteri, in eo instanti, in quo donat, & qui dat habet ius super illud, & ius, & dominium habet etiam ille, qui pallium accipit, vt supra diximus, & tamen non sequitur, quod, qui dat, habeat ius contra se ipsum; ita Deus est Dominus illius iuris, quod non habet creatura, nõ tamen habet ius contra se ipsum. Ex quomodo hoc argumentum, quod tanti aliqui faciunt situm est tãtùm in modo loquendi.

21 Obijcies 6. Si Deus teneretur ex iustitia dare augumentum gratiæ, & gloriam benè operantibus ex pacto, teneretur etiam sine pacto; cum pactum non der condignitatem; si verò opera habent condignitatem, sicuti si Dominus vineę videat aliquem operantem in vinea, & ipsum permittat operari, post operationem tenetur ex iustitia dare illi mercedem; ita cum Deus videat semper omnia nostra opera, etiam sine pacto deberet ex iustitia dare gratiam, & gloriam.

Respondeo negando sequelam: fateor enim pactum non dare condignitatem, sed esse conditionẽ, sine qua non consurgit debitum iustitiæ; quemadmodum si equus valeat centum, & aliquis offerat centum, offertæquale pretium pro equo, verùm, si Dominus equi non acceptet pretium, non tenetur dare equum ex iustitia; ita in proposito de homine benè operante respectu Dei. Ad aliud exemplum de laborante in vinea Domino vidente, & permittente; dico esse disparitatem; nam opera nostra sunt multis alijs titulis debita Deo, vnde, si non intercedit pactum, nunquam obligabunt Deum ex iustitia, opera autem illius operarij non sunt debita domino vineæ. Ideo &c.

22 Obijcies 7. ex promissione non acceptata non potest oriri obligatio iustitiæ; sed multi operantur absque eo, quod acceptauerint hanc promissionem; cum nesciant de hac promissione Dei; ergo non nascitur ex hac promissione obligatio iustitiæ.

Respondeo 1. retorquendo argumentum sic. Ex promissione non manifestata non potest oriri obligatio fidelitatis in promittente: sed multi nesciunt de hac promissione Dei; ergo non nascitur ex hac promissione obligatio fidelitatis. Vide, quod ijsdem fere verbis retorque-

tur argumentum contra aduersarios, qui admittunt Deum obligari ex fidelitate; quare, quod ipsi dicent, & nos respondebimus.

Respondeo igitur 2. directè sufficere si hæc promissio sit acceptata ab Ecclesia, & quod omnes saltem in confuso sciant, Deum soluere ad æqualitatem. Quare, si quis conueniret cum aliquo hoc pacto vendendo v.g. gemmam. Des mihi quantùm valet hæc gemma, cuius pretium iustum ego non cognosco, tu verò optimè nosti, & ille acquiesceret, vtique teneretur ex iustitia; & sic euenit in omnibus fidelibus respectu Dei, vnde potest Deus ex iustitia obligari.

23 Obijcies 8. ex Ioan. à S. Thom. disp. 6. art. 3. quæst. 21. 1. partis. Obligatio ex iustitia commutatiua non potest oriri ex solo pacto, nam Deus fecit pactum, & promissionem cum Abraham dandi Christum, & tamen ex iustitia non est datus Christus, sed ex amore, & gratia Dei; debet igitur oriri ex actione, & communicatione alterius partis, quæ det aliquid de suo parti, quæ se obligat: sed creatura nihil potest dare Deo, quod Dei non sit; ergo creatura non potest inducere obligationem iustitiæ in Deo: probatur minor: nam quidquid potest dari à creatura magis est sub dominio Dei, quam sit sub dominio creaturæ: sed si quis det alteri id, quod suum est, non potest inducere obligationem in ipso, vt retribuat ex iustitia, sed tantùm ex fidelitate; ergo creatura numquam posset inducere actionibus suis vllam obligationem iustitiæ in Deo. Confirmatur, quia licèt, quod dat creatura sit etiam sub dominio creaturæ basso, vt dicitur, & imperfectiori creato, nihilominus, licèt hoc totum det Deo, nullum maius dominium acquiritur Deo, quia hoc dominium inferius, & creatum non potest transferre in Deum, cum illius sit incapax, & dominio supremo, quod Deus habet in omnia opera nostra, non potest aliquid acquiri ex nobis; ergo quodcumque dat creatura, cum totum, & secundùm rem, & secundùm modum sit iam Dei, per hoc, quod illud det, nullam obligationem ex iustitia potest inducere in Deo.

Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: creatura nihil potest dare Deo, quod Dei non sit, eo ipso quod illud est, concedo minorem: creatura nihil potest dare Deo, quod Dei non sit antequam producatur, & quod est in potestate creaturæ illud producere, vel non producere, nego minorem: & hoc sufficit ad veram iustitiam commutatiuam, quod patet manifestis exemplis: etenim, si quis offendisset Petrum, & deberet illi satisfacere per humiliationem coram ipso, statim ac fit humiliatio coram Petro, talis humiliatio est sub dominio Petri, quia tamen, qui Petrum offenderat, poterat facere, vel non facere illam humiliationem, si illam humiliationem efficiat, quæ sit æqualis offensæ, ei ex iustitia satisfacit: sit aliud exemplum, quod ponit Arriaga. Si per impossibile voluntate mea possem producere pecuniam, quæ statim, ac producta est, esset sub dominio Petri, si Petro deberem centum aureos, ei ex iustitia satisfacerem producendo centum aureos, quos per productionem facerem proprios illius, vt de se patet, nec requiritur, quod pecunia antea extiterit, quia, quod extiterit, vel non antea, nullo modo iuuat Petrum; & solum Petri interest, quod quando fit solutio, ponatur sub eius potestate; & ego satisfacio, quia do illi, quod poteram non dare, & quod erat sub mea potestate ponere sub eius dominio, vel non ponere; sic in proposito, licèt opera creaturæ eo ipso, quod producuntur, sint Dei, & sub dominio ipsius, quia tamen moraliter erat liberum creaturæ ea producere, & sic ea ponere suo dominio Dei, si ea producat, & habeant æqualitatem cum præmio, vtique præmium posito pacto debetur ei ex iustitia: per quod patet ad probationem minoris. Ad confirmationem dico, quod est in libertate creaturæ, quod Deus acquirat dominium supremum super opera illa, quia est in potestate illius ea producere, vel non producere, vnde, si ea producit, & habeant æqualitatem cum præmio, supposito pacto Deus tenetur ei ex iustitia dare præmium.

24 Dices in tantùm possumus constituere Deum debitorem ex iustitia in quantùm opera nostra habent æqualitatem cum præmio, & est in libertate nostra illa dare, vel non dare: sed hoc non est verum de operibus præceptis, cum illa debeamus Deo dare; ergo saltem per hæc opera non constituimus Deum debitorem ex iustitia, sed tantùm ex fidelitate. Sed contra, quia licèt habeamus præceptum faciendi talia opera, nihilominus hoc præceptum non tollit libertatem à nobis, & illa possumus facere, & non facere; ergo cum sit in libertate nostra illa facere, & non facere, sicuti per talia opera meremur apud Deum, ita possumus etiam eumdem Deum obligare, vt det nobis præmium ex iustitia.

25 Obijcies 9. Ad rationem iustitiæ commutatiuæ requiritur datum, & acceptum:

ceptum: sed licèt efficiamus bona opera nihil Deus accipit à nobis, vnde Iob. 25. dicitur. *Si iustè egeris, quid donabis, ei aut quid de manu tua accipiet?* & ex pluribus alijs locis scripturæ id colligitur: ergo Deus saltem ex hac conditione non est capax iustitiæ commutatiuæ.

Respondeo, quod licèt opera nostra non sint vtilia Deo intrinsecè, sunt tamen vtilia ad gloriam, & cultum Dei, & ad laudem extrinsecam ipsius; & sicuti in humanis per aliquid, quod solum cedat in gloriam extrinsecam alterius, potest quis obligari ex iustitia, ita & de Deo dicendum est. Addo Deum lætari ex bonis operibus nostris, vt scriptura passim indicat; quod si damus Deo materiam lætitiæ, possumus ipsum obligare ex iustitia, sicuti in humanis per hoc fiunt rigorosi contractus iustitiæ.

Ex his patet etiam, quod maiori ratione poterunt solui argumenta, quæ fiunt contra obligationem Dei ad Christum; si enim Deus est obligatus ex iustitia nobis, multo magis poterit obligari Christo Domino, cuius opera erant infiniti valoris: verùm, quia peculiaria quædam argumenta sunt contra satisfactionem Christi. Ideo sit.

ARTICVLVS XI.

An in satisfactione Christi seruatæ fuerint omnes conditiones rigorosæ iustitiæ.

1 Vidimus supra satisfactionem Christi Domini fuisse ex iustitia commutatiua, quia tamen plures sustinent satisfactionem Christi fuisse quidem de iustitia, sed non seruasse omnem rigorem iustitiæ; hic videndum est, vtrum ita fuerit de iustitia, vt verè in Christi satisfactione seruatæ sint omnes conditiones rigorosæ iustitiæ.

2 Multæ solent enumerari conditiones rigorosæ iustitiæ: prima est, vt seruetur æqualitas inter datum, & acceptum v.g. si emo equum, tantùm tribuam, quantùm ille valet; si exibeam satisfactionem in genere honoris, tantam exhibeam æstimationem in genere honoris, quanti æstimata fuit iniuria in genere mali illata; & sic de ceteris huiusmodi rebus.

3 Secunda conditio est, vt fit ad alterum, non ad se ipsum; quia idem sibi ipsi nec satisfacit, nec satisfacere potest; tum quia rigorosa satisfactio essentialiter ordinatur ad constituendam perfectam æqualitatem; æqualitas autem requirit dualitatem, cum æqualitas esse non possit eiusdem ad se ipsum.

4 Tertia conditio est, vt satisfactio non fiat ex bonis creditoris, sed ex proprijs: si enim quis debet centum Petro, vt satisfaciat, debet ex proprijs dare huiusmodi centum, nec satisfaceret Petro, si illi daret centum, quæ iam essent sub dominio Petri; sic inter filium, & Patrem, inter seruum, & dominum docent Doctores non posse esse rigorosam iustitiam, quia omnia, quæ habent seruus, & filius, sunt sub potestate Domini, & Patris.

5 Quarta conditio est, vt satisfactio non fundetur in gratia, & liberalitate creditoris; nam si fundatur in liberalitate iam intercedit virtualis remissio.

6 Quinta conditio est, vt satisfactio fiat ex bonis alio titulo creditori non debitis, hic autem nouus titulus debet esse iustitiæ; nam si debeo centum alicui, & deinde contraho cum ipso debitum dandi alia centum, non satisfacio dando tantùm centum; cum teneat ducentum reddere, & aliæ solent assignari conditiones, verùm omnes reducuntur ad tres primas; imo omnes ad primam, nam æqualitas non est respectu sui ipsius, sed alterius; ergo ad primam reducitur secunda; tum quia æqualitas non constituitur ex bonis proprijs, sed alienis; ergo ad primam omnes reducuntur: ponuntur tamen distinctæ à Doctoribus claritatis gratia, vt magis appareat, an satisfactio Christi Domini fuerit de rigore iustitiæ, vel an ei desit aliqua conditio.

Omnes conditiones iustitiæ ad primam reducuntur.

7 Vasquez hic disp. 7. & 8. Lorca disp. 8. Lessius de perfectionibus diuinis cap. 2. num. 12. Lugo disp. 3. & 4. Amicus disp. 6. sect. 7. & sequentibus, hi Doctores licèt affirment satisfactionē Christi fuisse sufficientem, imo, & superabundantem, negant tamen fuisse de rigore iustitiæ; eo quod aliquas ex enumeratis conditionibus non habuerit.

Thomistæ communiter, Cabrera hic disp. 9. Nazarius controu. 2. par. 4. Aluarez disp. 4. sect. 5. & 6. Ioan à S. Th. hic disp. 2 ar. 2. Gonet disp. 4. de necessitate incarnat. ar. 4. Gabriel à S. Vincentio dip. 1. dub 17. & alij Thomistæ. Suarez disp. 4. sect. 5. Granad. 1. p. tit. 7. disp. 4. Ragusa disp. 20. 21. 22. Tannerus disp. 1. quæst. 2. à num. 194. Arriaga hic disp. 12. & 13. Valentia hic, & alij plures docent in satisfactione Christi seruatas fuisse omnes conditiones rigorosæ iustitiæ.

8 Conclusio. In satisfactione Christi seruatæ fuerunt omnes conditiones rigorosæ iustitiæ, & ideo Christus Deo satisfecit de rigore iustitiæ. Probatur: In hac difficultate explicanda eam debemus sequi sententiam, quæ cedit in maio-

maiorem Christi Domini gloriam, & quæ magis conformis est scripturis, & Patribus: Sed conclusio à nobis posita est magis conformis scripturis, & Patribus appellantibus Christi satisfactionē emptionem, redemptionem, & pretium, quo ad amussim exæquatum est debitum, vt loquitur Concilium Ephes. supra adductum art. 9. Ex alia verò parte nulla est ratio conuincens in contrarium, quæ facilè non soluatur, etsi quid rationes probarent, vtique probarent contra certum fidei dogma; nempè Christum nullam prorsus ex vera virtute potuisse exhibere veram satisfactionem; etenim ex quacumque virtute dicatur Christū satisfecisse, debet satisfactio esse ad alterum, debet præsupponi debitum extinguendum, exhiberi à debitore per se, vel ab alio loco illius, qui eum repræsentet, & sit caput, vel fideiussor: Insuper, quod exhibetur, debet esse proprium exhibentis, nec alio titulo debitum: Cum igitur nulla sit ratio in contrarium, quæ facilè solui non possit, & quæ etiam ab aduersariis non debeat solui; ex alia verò parte conclusio à nobis posita sit magis conformis scripturis, & Patribus, cedatque in maiorem Christi gloriam: fatendum est Christi satisfactionem habuisse omnes conditiones rigorosæ iustitiæ; & consequenter Christum Deo satisfecisse de omni rigore iustitiæ. Iam soluamus argumenta ex quorum solutione clarior apparebit nostra conclusio.

9 Obijcies 1. Inter conditiones requisitas ad satisfactionem de rigore iustitiæ secunda à nobis posita est, vt sit ad alterum, vt eam ponit Arist. 5. Ethic. cap. 1. 2. & 6. & eam admittunt communiter Theologi: Sed Christus non erat alter à Deo, cui fiebat satisfactio; ergo inter Deum, & Christum non potuit esse vera iustitia: Neque dicas Christum Dominum satisfecisse Patri, qui erat altera persona. Contra enim est: tum quia tota Trinitas, seu Deus ipse fuit offensus per peccatum; ergo ipsi debebatur satisfactio, non verò soli æterno Patri; tum quia ex hac responsione clarè sequeretur Christi satisfactionem non fuisse adæquatam; nam etiam persona filij fuit offensa per peccatum; ergo, vt satisfactio sit adæquata, debet satisfieri etiam ipsi Verbo, secus fuisset inadæquata; Christus autem non erat alter à se ipso, nec alter è Deo; ergo de rigore iustitiæ neque Deo, neque sibi ipsi poterat satisfacere.

Respondeo primò retorquendo argumentum contra aduersarios: non minus sunt ad alterum iustitia generalis, obedientia, & religio, quam iustitia propria commutatiua: Sed aduersarii admittunt fuisse satisfactionem Christi perfectam ex iustitia generali, obedientia, & religione; ergo debent admittere, quod fuerit ad alterum: atqui Deus non est alter à Christo; ergo neque ex his virtutibus potuit satisfacere, vide, quod idem argumentum debent soluere aduersarij.

Respondeo 2. directè concedendo maiorē, & distinguendo minorem: sed Christus nō erat alter à Deo, ratione suppositi, concedo minorem: ratione naturæ, & voluntatis; nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: Sufficit enim, quod Christus fuerit alter à Deo natura, & voluntate, & quod Verbum, vt subsistens in natura humana, & habens peculiare dominium in opera naturæ humanæ, posset per illa satisfacere Deo; quod manifesto exemplo patet in humanis; Tutor enim potest ex bonis pupilli, cuius personam gerit, sibi vt creditori satisfacere ex perfecta iustitia; in quo casu idem, vt gerit vicem duarum personarum, sibi ipsi satisfacit; nam vt habet ius in bona pupilli, vtitur illis bonis, & ponit illa sub dominio proprio. Ita in proposito Verbum quatenus terminabat naturam humanam, & vt peculiare dominium personale, & liberum habebat super opera humanitatis, sibi creditori vt terminanti naturam diuinam, & toti Trinitati satisfecit.

Quomodo Christus possit etiā verbo satisfacere ex iustitia.

10 Dices cum Vasquez. In tantùm Christus satisfecit, in quantùm aderat valor: sed valor erat solùm à personalitate, & hæc non erat altera à Deo; ergo in Christi satisfactione deficit alteritas.

Respondeo distinguendo maiorem: in tantùm satisfecit, in quantùm aderat valor præcisè, & vt sic, nego maiorem; in quantùm aderat valor, sed faciens complexum cum operibus elicitis à natura humana, tamquam à principio diuerso, & alio; concedo maiorem: eodem modo distinguo, concedo, & nego proportionaliter minorem; & nego consequentiam: nam Christus non satisfecit præcisè per valorem; sed per valorem moraliter inhærentem operibus, & cum hæc haberent voluntatem, & principium *quo* realiter distinctum ab eo, cui fieri debebat satisfactio; hinc est, quod Christi Domini satisfactio verè fuit ad alterum.

11 Obijcies 2. Deesse tertiam conditionem; vt satisfactio sit ex iustitia, debet esse ex illis bonis, quæ non sunt sub dominio creditoris: Sed Deus, qui erat creditor, habebat dominium super

omnia

omnia opera Christi, itaut Deus magis esset eorum Dominus, quam Christus; ergo Christus saltem ex defectu huius conditionis non potuit satisfacere ex iustitia rigorosa.

Respondeo primò, quod in satisfactione, quæ fit propter iniuriam, & offensam non attenditur dominium physicum rei, sicuti nec etiam attenditur ratio passi, & contrapassi secundùm rem, sed sufficit si fit secundùm humanam æstimationem; etenim ratio passi, & contrapassi, seu ratio dati, & accepti physicè attenditur tantùm in permutationibus, & contractibus, qui fiunt; vndè, qui alienum accepit, sicuti illud subtraxit à dominio alterius; ita, vt fiat æqualitas, & iustitia, debet tantumdem poni sub dominio ipsius: Sufficit ergo dominium morale, quod consistit in actione libera satisfacientis, itaut sit in potestate ipsius ponere illam actionem, vel non ponere, quæ actio, dum ponitur tantum reuerentiæ, & honoris exhibeat offenso, quantùm iniuriæ eidem illatum fuerat per offensam. Ex quo patet, quod licèt Deus habuerit supremum dominium actuale, & physicum super omnia opera Christi Domini, nihilominus, quia etiam penès Christum erat morale, & liberum dominium, eo ipso, quod exhibuit tantùm reuerentiæ, quantùm iniuriæ illatum fuerat per peccata hominum, eo ipso satisfecerit ex rigorosa iustitia: vt exemplo manifestum fit in humanis; Si Dominus permitteret seruo, vt pro libito suo laboret, vel otietur, si dum habet libertatem acquireret aliquid, vtique posset ex iustitia cum Domino contrahere; Ita licet Deus habeat semper supremum dominium physicum; tamen quia reliquit liberum dominium Christo in omnia opera sua, Christus potuit ex iustitia satisfacere, & hæc responsio magis patet ex dictis in articulo præcedenti, est enim eadem difficultas.

12 Respondeo secundò, cum Ioanne à S. Thom. & alijs Thomistis, concedendo maiorem, & distinguendo minorem. Deus, qui erat creditor habebat dominium in omnia opera Christi, si entitatiuè, & vt res creatæ considerentur, concedo minorem, si considerentur vt sunt à supposito diuino moraliter; nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: etenim illa opera Christi possunt considerari, dupliciter, & secundùm esse simplex suum, seu entitatiuè, vt res creatæ sunt, & sic fateor esse sub dominio Dei, vel possunt considerari secundùm esse complexum, quod faciút cum supposito diuino, à quo moraliter sunt, & à quo moraliter informantur, & sic sunt propria Verbi supponentis, & moraliter influentis, & sub hac ratione non sunt sub dominio Dei, sed sunt propria Verbi, cui talia opera vnita sunt, & per talia opera sic considerata cum habeant valorem infinitum à Verbo, potest Christus satisfacere ipsi Deo, & Verbo vt offenso, eo modo quo supradictum est de tutore.

Quomodo opera Christi sint propria Verbi & non sint sub Dei dominio.

13 Dices ex Vasquez. Ille valor operum Christi, & opera omnia eius etiam terminatiuè considerata, vt faciunt complexum cum persona Verbi pendent à Deo, sicuti & humanitas etiam terminatiuè pendet à Deo: Sed quod pendet à Deo est sub dominio Dei; ergo sub quacumque ratione considerentur semper sunt sub dominio Dei.

Respondeo, quod talia opera sub illa ratione, & secundùm esse complexum considerata pendent à Deo vt supposítante; non verò dependent vt à communiter causante, vel à tota Trinitate; sicuti enim humanitas speciali modo suppositatur à Verbo, quo modo non suppositatur ab alijs personis, sic speciali modo dependent actiones Christi à Verbo, quam dependeant ab alijs personis, & etiam quam dependeant à se, vt subsistente in natura diuina; & sub illa ratione sunt propriæ Verbi, vt subsistentis in natura humana, & ideò per eas potest optimè, & de toto rigore iustitiæ satisfacere.

14 Dices 2. Esto sub illa ratione explicata actiones Christi sint propriè sub dominio Verbi, vt subsistentis in natura humana; nihilominus Christus per eas non potest satisfacere Deo ex iustitia; quod sic probatur, quia vt sit satisfactio ex iustitia, deberent talia opera, quæ sunt sub dominio peculiari Verbi vt subsistentis in natura humana, poni sub peculiari dominio Dei: Sed quantumcumque Christus offerat ea opera Deo, numquam ponet ea sub peculiari dominio Dei, sed tantùm erunt entitatiuè, & vt res creatæ sub dominio generali Dei eo modo, quo essentialiter sunt, etiamsi non fuissent Deo oblata; ergo per illa opera non satisfaciet ex iustitia.

Respondeo ad satisfactionem non esse necessè, vt talia opera ponantur intrinsecè sub dominio Dei, sed sufficere, si ponantur extrinsecè, etenim in satisfactione Christi agitur de satisfactione honoris Dei; honor autem semper est in honorante; vndè ad huiusmodi satisfactionem sufficit, si tantum honoris tribuatur Deo extrinsecè, quantum iniuriæ illi illatum fuerat per offensam; Iste autem

autem honor redditur Deo per extrinsecam denominationem, quã redditur Deo humiliatio, & subiectio satisfacientis; sic enim sicuti honor extrinsecè ablatus fuit, etiam extrinsecè illi redditur,& huius extrinsecè acquiritdominiũ.

15 Obijcies 3. deesse quartam conditionem; Satisfactio ex iustitia non debet fundari in liberalitate creditoris: sed satisfactio Christi erat huiusmodi; ergo non fuit ex iustitia: probatur minor: tum quia Christus satisfecit in quantùm habuit vnionem hypostaticam:hæc autem gratis data fuerat: tum quia gratis habuit auxilia, & dona supernaturalia, quibus actus redderentur supernaturales, tum quia gratia fuit,quod Deus acceptaret Christum vt debitorem cum Deus offensus fuerit à genere humano, non à Christo.

Respondeo veram esse maiorem; Si satisfactio præcisè fundetur in liberalitate creditoris, & hæc liberalitas fit in ipso contractu; non verò, si non fundetur præcisè in gratia, & liberalitate creditoris, & hæc liberalitas, & gratia sit ante contractum: in proposito igitur, cum Deus ante contractum liberaliter donauerit humanitati vnionem hypostaticam; & alia dona supernaturalia, & etiam fecerit hanc gratiam, Christum acceptandi; postquam Christus habuit perfectum dominium morale horum omnium, potuit, vt etiam de facto fecit, inire contractum perfectæ iustitiæ cum Deo, vt remitteretoffensam,& largiretur dona supernaturalia, si mortẽ subiret; Cũ verò de facto Christus omnia obtulerit Deo,& mortem subierit, sequitur quod ex iustitia satisfecerit, & quod Deus ex iustitia teneatur remittere offensam,& largiri dona,cum hoc totum fuerit ex contractu sub conditione onerosa, vt supradictum fuit.

16 Dices. Quando quis largitur pecuniam alicui,vt sibi debitum soluat; tunc talis solutio secundùm humanam existimationem non est vera solutio,sed virtualis debiti remissio: Sed Deus omnia dona humanitati concessit, vt Christus pro debito humani generis satisfaceret; ergo satisfactio Christi fuit virtualis debiti remissio, non autem perfecta satisfactio.

Respondeo, veram esse maiorẽ,si talis satisfaciat præcisè per illã pecuniã,& creditor verè eã non donauerit:secus si non satisfaciat præcisè per illã pecuniã,& verè creditor,illã donauerit,itaut,qui debet soluere,verè habeat dominium illius: in proposito igitur Christus non satisfecit præcisè per dona accepta in humanitate, sed satisfecit cum illis, vt faciebant complexum cum operibus elicitis ab humanitate, vt à principio *quo*, & à persona, vt à principio *quod*; Ideo &c.& totum hoc patet exemplo, si quis donaret liberè suo debitori centum, & debitor cum illis negotiaretur, & lucraretur aliud, vtique hoc soluendo ex iustitia satisfaceret; imò etiamsi non negotiaretur, si supponamus factam fuisse liberam donationem ante contractum; ita à pari, cum Deus donauerit liberè humanitati Christi, & vnionem, & alia dona supernaturalia, & Christus cum his bona opera infiniti valoris operatus sit, ea Deo offerendo, ei adamussim, & ex toto rigore iustitiæ satisfecit.

17 Obijcies 4. Satisfactio debet esse ex illis bonis, quæ alio titulo creditori non debentur: sed omnia opera Christi erant debita Deo multis alijs titulis, puta gratitudinis, obedientiæ, seruitutis &c. imò potuissent etiam esse debita titulo iustitiæ; nam potuisset Deus præcipere mortem humanitati titulo seruitutis, sicuti eam præcepit Abrahæ circa filium suum; tunc autem deberetur ex iustitia; ergo per ipsam non potest satisfacere ex iustitia pro peccatis.

Respondeo conditionem illam verificari solùm de debitis alio titulo iustitiæ, non vero de debitis alio titulo alicuius alterius virtutis; etenim patet,quod quis potest succurrere indigenti ex misericordia, & ei etiam satisfacere ex iustitia, si illi tribueret pecuniam alias ex iustitia debitam. Ita Christus Dominus potuit eadem satisfactione satisfacere omnibus alijs titulis, & etiam satisfacere ex iustitia,præcipuè cum ipsius merita sint infinita.Quod vero Deus potuerit humanitatẽ obligare ex iustitia ad mortem, & hanc illi præcipere ratione seruitutis, sicuti fecit Abraham, non obstat, quod de facto non fuerit sat sfactio ex iustitia, quia etiam de facto non fuit illi factum tale præceptum, & Christus oblatus est, quia voluit. Addo, quod quamuis talis satisfactio fuisset debita titulo iustitiæ, adhuc tamen potuisset fieri satisfactio,cum fuerit infinita; infinitum autem simpliciter in aliquo genere, ad omnia sufficit in eodem genere: tum quia per eamdem satisfactionem ad summum non possum satisfacere varijs titulis, quando tituli diuersi multiplicant materiam, at quando non multiplicant possum satisfacere; sic si quis debeat centum alicui Ecclesiæ,& voueat dare alia centum, non satisfacit dando solùm centum, sed debet dare ducentum: at si quis debeat centum Ecclesiæ, & insuper voueat dare eadem centum, & Iudex præcipiat illa dare; dando centum

Cum eadẽ re potest quis satisfacere pro varijs titulis.

tum satisfecit, & titulo iustitiæ, & religionis, & obedientiæ: vnde licet Christus deberet sua opera Deo titulo gratitudinis, obedientiæ, religionis, & iustitiæ, quia tamen isti tituli cadebant super easdem actiones, verè iisdem operibus de rigore satisfecit.

ARTICVLVS XII.

An Deus potuerit Christi satisfactionem non acceptare.

1 HOc vltimum punctum remanet explicandum, vt videamus, quam perfecta fuerit satisfactio, & de omni rigore iustitiæ.

Prima opinio est Vasquez hic disp. 9. Amici disp. 6. sect. 8. Lugi disp. 3. sect. 10. num. 138. hæc docet satisfactionem Christi fuisse condignam, sed cum potuerit à Deo non acceptari, per hoc non fuisse de rigore iustitiæ.

Secunda opinio, missis quibusdam aliis, docet Deum præscindendo à pacto potuisse quidem Christi satisfactionem non acceptare, verùm hoc non obstare, quominus Christi satisfactio fuerit de toto rigore iustitiæ. Sic communiter Thomistæ, ioannes à S. Thom. hic disp. 2. art. 2. inquirendo de quinta conditione, Gabriel à S. Vincentio disp. 1. dub. 17. §. 9. Gonet disp. 4. artic. 4. §. 6. Suarez disp. 4. sect. 5. Arriaga disp. 12. sect. 3. & plures alij.

2 Conclusio prima. De facto Christi Domini satisfactio non potuit à Deo non acceptari; vnde neq; ex hoc capite deficit à rigorosa iustitia. Probatur. Illam satisfactionem tenetur Deus acceptare, ad quam se obligauit per pactum initũ: sed de facto adfuit pactum acceptandi satisfactionem à Christo Domino oblatam; ergo tenebatur illam acceptare: maior patet, & etiam minor ex pluribus scripturæ locis, & præsertim ex illo Isaiæ. *Si posuerit pro eo animam suam videbit semen longæuum*, & infra, *ideo dispertiam ei plurimos*: posito autem pacto acceptandi, cum Christus condignam satisfactionem obtulerit, non potuit eam non acceptare, secus fuisset infidelis, & iniustus, sicuti esset iniustus quis, qui pactum fecisset cum aliquo de remittendo debitum ob equum v. g. sublatum, si daret iustum pretium, & postea posito iusto pretio nollet tale pretium acceptare.

3 Conclusio 2. Præscindendo à pacto potuit Deus Christi satisfactionem non acceptare; at non per hoc sequitur, quod satisfactio non fuerit condigna, & de rigorosa iustitia. Prima pars patet, quia præscindendo à pacto illa opera poterant dirigi à Christo non ad satisfaciendum pro peccatis hominum, sed ad alium finem, v. g. ad ostendendam gratitudinem, & obedientiam erga Deum; ergo nec etiam Deus tenebatur talia opera in satisfactionem acceptare, sed propter alios titulos. Ex parte etiam Dei id patet, quia per peccatum Deus habuit ius exigendi satisfactionem à tali persona peccante: sed Christus non erat persona, quæ peccauerat; ergo potuit illius satisfactionem non acceptare: sicuti in humanis, si quis sit offensus ab aliquo potest respuere satisfactionem oblatam per tertiam personam, etiamsi hæc sit æqualis; & si quis abstulit equum ab aliquo, etiamsi quis ei offerat iustum pretium, imo, & superabundans, potest illud non acceptare: at si acceptet non sequitur, quod tale pretium non fuerit de rigore iustitiæ, vel superabundans, taliter vt iustè nullam aliam possit exigere satisfactionem; & ratio huius est, quia æqualitas, quæ attenditur tamquã medium iustitiæ, est æqualitas, & mediũ rei, & est illa, quam Deus vt iustus iudex iudicat esse æqualem: sed Deus, vt iustus iudex non potest iudicare satisfactionem oblatam à Christo non fuisse æqualem offensæ, cum fuerit non modo æqualis, sed etiam superabundans, vt etiam concedunt aduersarij; ergo si fuit æqualis, fuit etiam de rigore iustitiæ. Quare quando aliquis facit actum iustitiæ ad alterum, siue acceptet, siue non, dummodo constituatur perfecta æqualitas inter satisfactionem, & debitum, remanet actus rigorosæ iustitiæ; nec requiritur ad satisfactionem rigorosam, quod ille, cui exhibetur, obligetur ex iustitia ad illam acceptandam, sed sufficit, quod non possit iustè maiorem exigere.

4 Explicatur hoc totum exemplo in humanis. Sit Petrus, qui læserit Paulum in honore, vel quod ab eo abstulerit aliquid, quod valeat centum; & vt satisfaciat pro honore veniam humiliter ab ipso petat, & dicat se falsum dixisse, taliter vt ab hominibus prudentibus, & à iudice ipso, iudicetur adæquata satisfactio, & quod Paulus iustè non possit aliã exigere, insuper pro centum, quę abstulit reddat alia centum, vel centum viginti v. g. & quod nihilominus Paulus nolit has satisfactiones acceptare: per hoc, quod nolit acceptare, nõ sequitur, quod à Petro eidẽ Paulo ex iustitia non fuerit satisfactum, cũ posita fuerit æqualitas, & iudex ipse dicat non posse Paulum aliam iustè exigere. Ita à pari, cum Christus obtulerit satisfactionem æqualem, & superabundantem, & Deus ipse iudicet

esse æqualem, etiamsi vt supremus Dominus, & liber possit illam non acceptare non sequitur, quod non fuerit ex rigorosa iustitia.

5 Dices si quis sit offensus ab aliqua persona habet ius in talem personam vt ei satisfaciat; sed Christus non erat persona offendens; ergo dum ipsum acceptauit pro satisfactore, liberaliter remisit illud ius, quod habebat in genus humanum, quod ipsum offenderat; at qui vbi est liberalis remissio alicuius iuris in aliqua satisfactione non est satisfactio de rigorosa iustitia; ergo si Deus in satisfactione Christi liberaliter remisit illud ius, sequitur apertè, quod satisfactio Christi Domini non fuerit de rigore iustitiæ.

Respondeo distinguendo maiorem; Si quis sit offensus ab aliqua persona habet ius in talem personam, vt ei satisfaciat, si tale ius cadat supra rem, quam debet talis persona, vel per se, vel per aliam tertiam dare, vt ponatur æqualitas essentialiter requisita ad iustitiam, concedo maiorem; si tale ius cadat simpliciter supra personam ipsam offendentem, nego maiorem, scilicet personam offensam habere ius verum, & rigorosũ supra ipsam personam, vt persona est, sic enim habet tantùm ius aliquod accidentarium iustitiæ: concedo postea minorem, & distinguo consequens: Deus acceptando Christum remisit ius essentialiter requisitum ad iustitiam; nego consequentiam; remisit ius accidentale iustitiæ, concedo consequentiam; remissio autem iuris accidentalis iustitię non tollit rigorosam iustitiam, si ex alia parte seruetur æqualitas, vt verè seruata fuit in satisfactione Christi; vt patet in humanis, si quis alium læsit, vel in honore, vel in rebus fortunæ, & iuxta iudicium Iudicis, vel per se, vel per alium satisfaciat ad æqualitatem, offensus non potest quicquam amplius iustè exigere, & de rigore offendens satisfecit; ita a pari in proposito dicendum est.

6 Obijcies contra primam. A Deo non posse non acceptari satisfactionem Christi est Deum esse obligatum ad remittendam nobis iniuriam, nullam aliã posse exigere satisfactionem, & nos debere recipere in gratiam suam, ac dare ius ad gloriam: sed hæc omnia non dãtur nobis, vt patet, etiam posita satisfactione Christi; ergo signum est, quod Deus Christi satisfactionem non acceptauit.

Respondeo veram esse maiorem, quo ad sufficientiam, non quo ad efficaciã; nam Deus remanet obligatus ad remittendum nobis iniuriam, nullam aliam similem satisfactionem potest exigere, & tenetur dare nobis gratiam, & gloriã; verum cum Christus Dominus hanc suam satisfactionem obtulerit Deo cum hac conditione, si applicabuntur merita ipsius certis personis, & Deus hoc pacto, & nulla alia ratione talia merita acceptauerit; hinc est quod quo ad efficaciam nos non recipit in gratiam, nec nobis remittit offensam, nisi applicentur merita Christi mediantibus sacramentis nostris, & operibus ex gratia factis.

7 Obijcies 1. contra 2. Offensus nõ potest non acceptare satisfactionem exhibitam ab offendente, si sit condigna: sed Christus obtulit satisfactionem condignam, & erat caput nostrum, vnde censebatur nostrum propria; ergo Deus tenebatur illam acceptare.

Respondeo latere æquiuocationem in maiori, si velit dicere, quod non est in potestate offensi, quod non ponatur æqualitas, & non resarciatur offensa per satisfactionem in hoc sensu vera est maior: si velit dicere, quod offensus debeat elicere actum, quo acceptet vt cõdignam satisfactionem oblatam, falsa est maior, etiam in humanis, nam posita satisfactione æquali, qua reddatur honor alicui, non per hoc tenetur offensus elicere actum, quo remittat iniuriam, & acceptet talem satisfactionem, cum liber sit, & possit talem actum non elicere; non poterit tamen ex iustitia aliam satisfactionem exigere, cum oblata supponatur æqualis; ita hoc multò magis potest dici de Deo, cum satisfactio oblata à Christo possit ab ipso acceptari varijs alijs titulis; sicuti à Christo varijs titulis offerri.

6 Obijcies 2. Si satisfactio Christi Domini potuit non acceptari, sequitur, quod non fuerit perfectissima ad impetranda nobis dona gratiæ, & gloriæ; sed verè vt supra probatum fuit, Christi satisfactio fuit perfectissima, imo & superabundans; ergo non indigebat acceptatione Dei.

Respondeo negando sequelam; nam aliud est, quod non fuerit perfectissima, condigna, & æqualis, imo & superabundans ad impetrandam nobis veniã, gratiam, & gloriam, & hoc falsum est, nam verè fuit, etiam præcisa Dei acceptatione: aliud est, quod coegerit Deũ, ita vt non posset eam non acceptare, & dico non coegisse propter rationes assignatas; verùm hoc non tollit rigorem iustitiæ, nam adæquatè posita fuit æqualitas; vnde promissio, & pactum requirebantur, non ad augendum valorem operum Christi, sed vt determinaretur

obla-

oblatio operũ Christi ad satisfactionem ex iustitia, cum præscindendo à pacto posset Deus illam satisfactionem exigere à Christo Domino pluribus alijs titulis.

QVÆSTIO III.

De Dominicæ Incarnationis motiuo.

Non ob ingenij curiositatem diuinum hoc scrutari debemus consilium, vt quibusdam fortasse hæc quæstio videbitur, sed solùm, vt diuinũ eius decretum ex Scripturis, & Patribus colligentes, finem etiam colligamus, ratione cuius *Verbum caro factum est*: vt inde diuini amoris erga nos immensitatem cognoscentes, in eiusdem vicissim amore magis, magisque inflammemur.

ARTICVLVS I.

An si Adam non peccasset Christus incarnatus fuisset.

1 Quæstio ista nõ est de possibili, nempe an potuerit Deus mittere Christum, si Adam non peccasset, clarum enim est, Deum potuisse mittere Christum, cum hoc non implicet, & pendeat purè à sola voluntate Dei. Neque quæstio præsens inquirit absolutè, quid Deus fecisset, si homo nõ peccasset; etenim eum etiam hoc pendeat ex libera voluntate Dei, esset scrutari temere consiliũ Dei; *Quis enim cognouit cognouit sensum Domini?* ad Rom. 11. vnde D. Thom. in cap. 1. Epist. 1. ad Timoth. habet. *Nescimus quid ordinasset, si non præcurrisset peccatum*. Quæstio igitur celeberrima inter Theologos est, an quando ab æterno Deus habuit decretum de incarnatione, tale decretum habuerit tantùm in remedium peccati, ita vt illud fuerit causa finalis motiua incarnationis; an verò decreuerit incarnationem propter aliquem alium finem, v.g. propter excellentiam ipsius mysterij, & secundariò postea pro ipso peccato decreuerit Christum mittere, vt passibilem, & Redemptorem, vel tertiò propter aliquem alium finem Christum miserit, & hoc ex vi huius decreti, quod de facto habuit, an scilicet non existente peccato adhuc futura esset incarnatio.

2 Scotus in 3. dist. 7. Henricus tom. 4. disp. 1. quæst. 7. & communiter omnes Scotistæ, Alensis 3. p. quæst. 2. mem. 13. Albertus Magnus in 3. dist. 10 q. 5. & plures alij asserunt primarium finem, & intentionẽ, ratione cuius venit Christus, fuisse ad manifestanda attributa sua, gloriam, & excellentiam huius mysterij; præciso verò peccato Deum prædestinasse Christum venturum non quidem simpliciter, sed passibilem, & in remedium: hanc in re sequitur Suarez disp. 5. & discrepat à Scoto solùm in hoc, quod vult causam adæquatam aduentus Christi non solùm fuisse excellentiam mysterij, sed insuper præuiso peccato Deum decreuisse mittere Christum non solùm secundùm circumstantiam passibilitatis, sed etiam secundùm substantiam, ita vt non solùm excellentia huius mysterij, sed etiam remedium peccati fuerint causæ motiuæ, & adæquatæ mittendi Christum, cum Suarez conueniunt Rambertus, Martinonus, & alij recentiores.

D. Thom. hic ar. 3. Caiet ibidem, Ioan. à S. Thom. hic disp. 3. ar. 2. Gonet disp. 5. Gabriel à S. Vincentio disp. 1. dub. 18. & communiter omnes Thomistæ, Valentia quæst. 1. par. 1. Vasquez disp. 10. Lugus disp. 7. Amicus disp. 7. Arriaga hic disput. 14. sect. 2. Tannerus disp. 1. quæst. 1. Gaspar Hurtadus disp. 1. diff. 25. Esparza lib. 9. quæst. 18. & plures alij recentiores sustinent, quod si Adam non peccasset, Christus incarnatus non fuisset, licèt postea in hoc explicando variè diuisi sint.

5 Conclusio. Si Adam non peccasset ex vi præsentis decreti Christus non venisset. Probatur ratione D. Tho. De hoc decreto diuinæ incarnationis in tantùm possumus loqui, in quantùm illud nobis innotescit ex Scripturis, & Patribus; est enim ex illis mysterijs, quæ à sola libera Dei voluntate dependent: sed scripturæ, & Patres, dum de hoc mysterio loquuntur, nullam aliam assignant causam aduentus Christi, nisi liberationem à peccato, & redemptionẽ humani generis; ergo ex vi præsentis decreti, quod Deus habuit, si Adam non peccasset, neque opus fuisset hominem redimere, & à peccato liberare, & sic cessante causa motiua Christus non venisset. Probatur minor varijs locis Scripturæ. & Patrum. Lucæ 19. *Venit filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat.* Marci 8. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis.* Io. 3. *Non enim misit filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum*; & plura alia scripturæ loca possunt adduci, quæ idem probant. Accedit Symbolum fidei, vbi dicitur. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cælis, & incarnatus est de Spiritu Sancto, & homo factus est*; & in hymno antiquo B. V. Ecclesia canit.

Peccatores non abhorres,

Sine quibus numquam fores.
Tanto digna filio.

4 Dices: omnia ista loca possunt saluari de aduentu Christi in carne passibili, quare nihil probant. Sed contra primò, quia Symbolum docet, quod propter nostram salutem factus est homo simpliciter; & locus Ioan. dicit, quod Christus non venit, vt iudicet mundũ, sed vt saluetur, & tamen certum est, quod Christus mundum iudicabit; ergo si excludit à causa motiua iudicium mundi, & ponit redemptionem, signum est, quod hæc sit causa sola, cum nullam aliam scriptura ponat; tum quia hæc expositio non potest adaptari hymno, quod de B. V. Ecclesia canit; nam dicit, quod sine peccatoribus non foret tanto digna filio; ergo peccati remedium solùm fuit Christo causa motiua veniendi; secus si non fuisset remedium peccati, vnica causa motiua, adhuc præciso peccato Beata Virgo potuisset esse digna tanto filio in carne impassibili. Dicere verò, quod tunc venisset Christus, sed quod natus fuisset ex alia matre, est responsio, quæ gratis, & sine vllo prorsus fundamento fingitur.

5 Tandē huiusmodi responsionē non admittunt plures sancti Patres, qui non solùm dicunt Christum venisse propter nostram salutem, sed quod absolutè non venisset, si Adam non peccasset. Etenim Irenæus lib. 5. aduersus hæreses cap. 14. sic habet. *Si non haberet caro saluari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset.* Athanasius oratione 3. contra Arrianos. *Quod autem filius Dei homo factus est, numquam accidisset, nisi hominum necessitas causam præbuisset.* Augustinus in Psalm. 36. conc. 2 *Si tu ò homo non dimitteres Deum, non fieret pro Deus homo.* & Serm. 7. de Verbis Apostoli. *Venit enim filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat: Si homo non periisset, filius hominis non venisset,* & Serm. 9. *Nulla causa veniendi fuit, nisi peccatores saluos facere.* Idem docet in oratione ad B. V. Præterea idem sentiunt D. Amb. lib. de Incar. c. 6. Leo Papa Serm. de Nati. Petrus Cellensis in lib. de Patribus. Rupertus Abbas de operibus Spiritus Sancti cap. 6. & plures alij.

6 Replicabis ibi assignari causam aliquam adæquatam aduentus Christi in carne passibili; at hæc loca non probare Christum non fore venturum in carne impassibili. Sed contra, vt bene aduertit Arriaga, Patres non dixerunt *non mortuus fuisset Christus; venisset passibilis,* sed directè, & absolutè, *non venisset, nõ fuisset Incarnatus filius Dei, non fieret caro, sanguis &c. & nullã aliã causam habuit veniendi;* ergo explicare hæc loca dicendo, quod non venisset in carne passibili, est omnino improbabilis, & nimis extorta explicatio.

7 Dices 1. cum Suarez Deum mississe filium suum in mundum propter duas causas totales, nempe & propter manifestandam excellentiam mysterij, & propter remedium peccati, & redemptionem nostram; non enim implicat, quod idem effectus sit à duplici causa finali etiam naturaliter: sic medicus aliquis potest venire Romam, & propter inuisendum filium ægrotum, & propter negotium aliquod graue, quod debet in hac curia expedire. Sic Samuel 1. Reg. 16. cũ deberet ire Bethleem ad vngendum Dauid in Regem, & timeret Saulem, dixit ei Dominus. *Vitulum de armento tolles in manu tua; dices: ad immolandũ Domino veni.* Ecce causa veniendi præcipua erat vnctio Dauid in Regem, & intentio sacrificandi erat minus præcipua; & nihilominus Samuel dixit solùm, quod causa aduentus sui in Ciuitatem Bethelem esset, ad immolandum Domino; ergo etiam cum veritate possunt scripturæ, & Patres dicere Christum venisse propter salutem, & redemptionem nostram, cum verè propter hanc causam venerit saluandi nos, & quod nihilominus venerit etiam propter aliam causam, nempe propter excellentiam mysterij, ita vt propter hanc solam esset venturus, si Adam non peccasset. Sed contra primò. Esto, quod idem effectus possit esse à duplici causa totali finali, & quod medicus possit venire Romam propter curationem filij infirmi, & propter negotium graue, quod hic expedire debeat, & quod Samuel propter duos fines totales profectus sit Bethleem, & ad vngendũ Dauid Regem, & ad immolandum Domino, & quod potuerit reticere vnum motiuum, & solùm dicere; *ad immolandum Domino veni*, & hoc cum veritate: nihilominus non potuisset cum veritate dicere; *ad immolandum Domino veni, & non propter aliam causam*; nam si hoc dixisset, falsum dixisset; cum etiam propter finem præcipuum profectus sit Bethleem, vt vngeret Dauid in Regem: Atqui Patres dicunt nullam aliam causam veniendi Christo fuisse, nisi redemptionem. Sic Ambrosius de Incarnatione habet. *Nam quæ erat causa incarnationis, nisi vt caro, quæ peccauerat per se redimeretur?* & idem dicunt Augustinus, Irenæus, & alij supra adductis; ergo non nisi sinistrè possunt intelligi in sensu intento à Suarez, & alijs, qui ipsũ sequuntur.

Con-

8 Contra 2. Vel Deus quando habuit decretum mittendi Christum propter excellentiam mysterij, in eodem signo etiam voluit mittere in remedium peccati, & vt Redemptorem, vel non, & tantùm pro primo signo voluit illum mittere propter excellentiam mysterij: Si hoc secundùm dicatur; ergo repugnat, tum ex parte Dei, tum ex parte Christi, quod pro secundo signo decernat ipsum mittere vt Redemptorem: probatur consequentia, quo ad primam partem: hoc decretum mittendi Christum propter excellentiam mysterij fuit decretum efficax in Deo mittendi ipsum Christum vt impassibilem, in secundo signo verò, quo decreuit mittere ipsum vt Redemptorē, decreuit mittere ipsum vt passibilem; ergo mutatum fuit decretum, quod inuoluit aliquam mutationem, vel saltem inconstantiam in Deo: atqui neque mutationem, neque inconstantiam in Deo possumus admittere, cum Deus sit immutabilis, & constans in omnibus actibus suis; ergo non possumus vllo modo dicere in primo signo voluisse Christum efficaciter, vt impassibilem, in secundo passibilem: probatur modo eadem consequentia, quo ad secundam partem: implicat, quod Christus veniat in mundum, & impassibilis, & passibilis: sed per primum decretum debet Christus venire, vt impassibilis, per secundum, vt passibilis: ergo etiam ex parte Christi repugnant huiusmodi decreta efficacia. Si verò dicatur primum, nempe, quod in eodem signo, in quo voluit mittere Christum propter excellentiam mysterij, voluerit etiam mittere vt Redemptorem, sequitur clare, quod non existente peccato non venisset Christus, quod probatur; quia ablata causa finali motiua alicuius effectus tollitur, & effectus ipse: sed redēptio humani generis fuit causa motiua, qua Christus veniret; ergo hac ablata non fuisset Deo motiuum habendi tale decretum, & sic nō venisset. Quare ad exemplum de filio Regis, quod aliqui afferūt, concedo quidem, quod Rex possit mittere filium suum Romam, & vt negotium graue tractet cum Pontifice, & vt honoretur tamquam filius Regis à Principibus Romanis, & populo: at sicuti implicat, quod Rex mittat filium suum, & armatum, & sine armis, ita implicabit, quod Christus mittatur, vt impassibilis, & vt passibilis.

9 Dices 2. cum Auersa quæst.6.sec. 2. & alijs. Incarnationem vt sic, præscindendo ab hac, vel illa persona diuina, ab hac, vel illa natura humana in indiuiduo, fuisse decretam à Deo nullo præuiso Adami peccato: at incarnationem eo modo, quo facta est cum persona Verbi, & cū tali natura humana in carne passibili fuisse decretam post præuiso, nē peccati Adæ. Sed contra, quia hic loquimur de decreto efficaci, vi cuius poneretur à parte rei incarnatio ipso immutato manente: sed non potest incarnatio poni à parte rei, vt præscindit ab hac, vel illa natura, ab hac, vel illa persona; ergo neque etiam potest efficaciter decerni. Confirmatur, quia Deus est perfectissimè sapiens, ergo dum decernit aliquid ponendum à parte rei, debet videre vti est possibile à parte rei, & eo modo illud decernere: sed Deus clarissimè videt Christum non posse poni à parte rei, nisi vel ponatur impassibilis, vel passibilis; ergo dum decernit ipsum ponere, debet decernere ipsum ponere, vel impassibilem, vel passibilem: cum vt sic præscindendo à passibilitate, vel impassibilitate poni non possit.

10 Obijcies 1. Decretum permissionis peccati Adæ fuit post decretum permissionis peccati Angelorum, nam Adam suadente diabolo peccauit: sed decretum permissionis peccati Angelorū fuit post decretum vnionis hypostaticæ; nam vt diximus in tractatu 3. de Angelis, ipsis in via reuelatum fuit hoc mysterium, & insuper ibi diximus etiam fuisse obiectum peccati Angelorum; eo quod Christum noluerunt recipere in Dominum, & Regem, & illi se se submittere: ergo si fuit reuelatum hoc mysterium Angelis, & fuit obiectum peccati eorumdem, etiam fuit decretum ante peccatum, quia obiectum est prius operatione circa illud: si fuit autem decretum ante peccatum, etiamsi non extitisset peccatum, venisset, quia decretū illud erat efficax. Confirmatur, quia Adamo ante lapsum reuelata fuit incarnatio, & habuit fidem Christi, vt docet D. Thom. 2.2. quæst. 2.art.7.& tradunt communiter Doctores, dum explicant illud Genesis 3. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, quibus Verbis magnum mysterium significatum esse docet Apostolus ad Eph. 5. nempe coniunctionem Christi cum Ecclesia; sed non fuit reuelatus, vt Redemptor; cum non fuerit præscius proprij casus, vt cōmuniter tradunt omnes Scholastici; ergo verè datur alia causa, quæ illi reuelata fuit. Quare si tunc Adamo proposita fuisset huiusmodi quæstio. *Si tu non peccabis, veniet ne Christus?* vtique respondisset affirmatiuè; & potius ipse dixisset, Christum non venturum, si peccasset; ergo verè dicēdum est dari causā incarnationis diuersam à causa redemptionis.

Res-

Respondeo hoc argumentum nihil probare, nam siue concedamus, quod decretum permissionis peccati Adę fuerit post decretum permissionis peccati Angelorum, & hoc post decretum incarnationis, de quo in articulo sequenti, siue negemus, & dicamus contrariū, certè potuit reuelari Angelis, & Adamo existentia Christi secundùm se; nam decretum, licèt sit posterius in executione, potuit, vt erat in intentione, reuelari, sicuti negatio Petri fuit reuelatione posterior; nego autem fuisse, vel Angelis, vel Adamo reuelatam causam; fuit enim eis reuelatum tantùm, quod Christus debebat esse eorum caput, & Princeps, à quo debebant recognoscere omnem gratiam, & gloriam, quia hoc sufficiebat, ad hoc vt haberent fidem de hoc mysterio. Ad id quod subiungitur, quod si tunc Adamo proposita fuisset hæc quæstio. Si peccabis veniet ne Christus? dico quod non potuisset respondere, neque affirmatiuè, neque negatiuè, nisi diuinando; quia hoc ei non fuerat reuelatum, & dependebat à libera voluntate Dei.

Christus reuelatus fuit Angelis, & Adamo vt eorū Princeps, & caput.

11 Dices: Est naturale homini, & Angelo cognito effectu velle cognoscere causam; ergo si fuit reuelatum hoc mysterium Angelis, & Adamo, debuit etiam reuelari causa, secus anxij fuissent de cognoscenda causa, quæ anxietas pugnat cum tali statu innocentiæ: ergo si Deus reuelauit mysterium, & causam reuelare debebat.

Respondeo esse naturale homini, & Angelo, velle cognoscere causam cognito effectu, quando effectus intrinsecè à causa dependet, non verò, quando tantùm dependet ex extrinseca Dei voluntate; & ratio huius est, quia cognitio causæ cognito effectu conuenit naturæ Angelorum, & Adami in illo statu; non verò cognitio actuum liberorum, & ideo nullam anxietatem habuissent, cum præsertim cognouissent Christum, à quo debebant recognoscere omnem gratiam, & gloriam, & sufficit, quod hanc causam cognoscerent, licèt hæc non fuerit adæquata, & quamuis adæquatam causam non cognouerint, attamē diuinæ se debebant conformare voluntati.

12 Obijcies 2. Augustinus lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia cap. 21. habet. *Matrimonium in statu innocentiæ fuisse Sacramentum (hoc est signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, & habiturum illud bonum in statu innocentiæ, si duraret;* ergo etiamsi Adam non peccasset fuisset Christus caput, & sponsus Ecclesiæ.

Respondeo Augustinum in tali loco nullo modo fauere sententiæ contrariæ. Nam Augustinus non asserit, quod etiamsi non fuisset peccatum, futurum nihilominus fuisset matrimonium tamquam signum Christi futuri, sed tantùm probat à bonis coniugij non propagari peccatum in paruulis; postquam enim enumerauit bona, interque aderat significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia, concludit caput illud his verbis. *Quid horum est in nuptijs vnde peccati macula transiret ad posteros?* ex tali autem significatione, quæ conueniebat matrimonio ante peccatum actuale Adami, non desumitur, quod Christus esset venturus nullo existente peccato; nam potuit talis significatio illi conuenire ante actuale peccatum præuisum. Adducuntur etiam alij Patres, vt Rupertus, & Cyrillus lib. 5. thesauri cap. 8. verùm Ruperto opponuntur tot Patres, & Sancti, vt supra vidimus; & D. Cyrillus non opponitur nostræ sententiæ, vt art. sequenti videbimus, & solùm docet. Christum fuisse fundamentum nostræ iustificationis, quod verissimum est.

13 Obijcies 3. ordinatè volens prius vult finem, quam media, & inter media prius vult propinquiora fini, quam alia: sed vltimus finis operum Dei est ipsius gloria, & Deus ipse; medium autem propinquius ad hanc gloriam assequendam est incarnatio; ergo cum Deus ordinatissimè velit omnia, prius debet velle incarnationem, quam alia. Confirmatur, quia repugnat, quod Christus sit ens occasionatum; sed data nostra opinione esset ens occasionatum; esset enim decretum dependenter ab occasione peccati; ergo dicendum est volitum fuisse Christum propter excellentiam mysterij.

Respondeo in agente libero, quale est Deus respectu omnium, quæ sunt extra ipsum, non esse semper verum, quod prius velit media propinquiora fini, nam potest velle, & ordinare media eo modo, quo vult; est enim agens liberum, non necessarium, nec ad ponendam incarnationem fuit necessitatus Deus, vnde eam posuit, quia voluit, cum potuerit eam non ponere, & tantùm ponere Angelos, vel tantùm homines, vel etiam nihil horum, vnde potest negari maior absolutè: data verò, & non concessa maiori; negatur minor; etenim medium propinquius est incarnatio, sed vt remedium peccati: sic enim magis elucent attributa diuina, præsertim misericordia cum iustitia coniuncta, quæ duo attributa non ita emicuissent, si Christus non venisset vt Redemptor.

Obij-

14 Obijcies 4. si Christus Dominus debuisset venire tatùm supposito peccato, sequitur quod Christus debuisset gaudere, vel saltem potuisset gaudere de huiusmodi peccato, tamquam de illo, sine quo non extitisset: sed hoc nullo modo dici potest de Christo; ergò neque dici debet, quod Christus non venisset, nisi supposito peccato. Confirmatur 1. excellentia mysterij Incarnationis est obiectum sufficiens, vt ametur à Deo independenter à quacumque circumstantia peccati; ergo de facto ita amata fuit à Deo excellentia huius mysterij. Confirmatur 2. si non extitisset peccatum, & extitissent Angeli, & homines, non autem Christus, sequeretur, quod Deus magis æstimasset Angelos, & homines, quam Christum: hoc autem est absurdum, vt de se patet: ergo & vnde sequitur.

Respondeo negando sequelam maioris; nam cum voluntas Christi sit ordinatissima non potuit complacere in malo culpæ, quod non est obiectum complacentiæ, sed tantùm poterat complacere in eo, quod ad destruendum peccatum fuerit ipse à Deo missus. Ad confirmationem, concedo antecedens, & nego consequentiam; etenim etiam mundus perfectior, & alia vnio hypostatica sunt obiecta sufficientia, vt amentur, & tamen cum sit liberum Deo ea producere, non producuntur; ita & de excellentia huius mysterij dici potest. Ad secundam confirmationem nego sequelam, & ratio negationis patet manifesto exemplo: Rex creat aliquos Comites ex familiaribus suis, & non vult creare Principes, aut Duces, cum tamen possit; ergo magis æstimat Comites, quam Principes; falsa consequentia; imo quia magis æstimat Principes, non vult eos creare, cum ei sit liberum; ita & de Deo dici potest. Plura alia possent in contrarium obijci, quæ tamen facilius innotescent ex dicendis in sequenti articulo.

ARTICVLVS II.

Quale fuerit primarium motiuum Incarnationis Verbi Diuini.

1 SVb varijs terminis, qui tamen omnes in idem recidunt, proponitur à Doctoribus hæc difficultas; nam alij inquirunt, quo ordine decreta fuerit incarnatio; alij quem ordinem habeat Christus Dominus in diuina prædestinatione; alij quænam sit series signorum rationis ad prædefinitionem Incarnationis pertinentium; alij aliter hanc difficultatem proponunt, sed re vera omnes idem inquirunt, vt consideranti patet.

2 In hac difficultate explicanda in tot abiere sententias scholastici, vt dici possit, quot capita, tot sententiæ; antequam ponamus scholasticorum varia placita.

3 Suppono hìc in actibus diuinis intellectus, & voluntatis, vt diximus in tractatu de Deo vno de voluntate, & prædestinatione diuina, assignari quædam instātia, & signa rationis, per quæ distinguimus tales actus secùdùm prius, & posterius; nam licèt Deus vnico actu simplicissimo in omnia obiecta cognita, & volita feratur, tamen talem actum in multiplices intellectiones, & volitiones distinguimus, vel ex natura ipsius intellectus, & voluntatis secundùm analogiam, & proportionem ad actus nostros, etenim sicut in nobis actus intellectus est prior actu voluntatis, quia nihil volitum, quin præcognitum, ita & hoc dicimus quoque de Deo, vel ex eo, quod vnus actus sit causa alterius, sic volitio finis est prior volitione mediorum, quia volitio finis est causa volitionis mediorum; vel tertiò potest esse ordo prioris, & posterioris in actibus diuinis per ordinem ad varia obiecta, ad quæ terminatur; sicuti enim in ipsis obiectis potest esse ordo prioris, & posterioris, ita & in actibus diuinis esse potest per ordinem ad eadem obiecta, & ad modum cognoscendi nostrum creatum: hæc autem distinctio actuum diuinorum, seu hic ordo prioris, & posterioris, ideo ponitur in actibus diuinis, non quia verè sit; per vnum enim simplicissimum actum omnia intelligit, & vult, sed quia, cum nos simus finiti in intelligendo, & volendo, non possumus clarè tales actus diuinos explicare, nisi in plures distinguendo secundùm ordinem prioris, & posterioris. Hoc posito.

5 Primus modus dicendi est Caiet. Medinæ, & aliorum hic ar. 3. qui ponunt tres ordines; primus ordo est naturæ cum omnibus suis defectibus, & virtutibus naturalibus, in quo signo cum non intelligatur homo aptus ad beatitudinem, ei dat gratiam, & ponit ordinem gratiæ, qui est ordo secundus; in tertio denique ponit Deum tamquam auctorem gratiæ. Quare vult Caietanus, quod in primo signo Deus præuiderit Adamum cum omnibus suis bonis, & defectibus naturalibus, & per cōsequens cum peccato, quia peccatum non est ex gratia. In secundo præuiderit ipsum ornatum gratia. In tertio prædestinauerit Christum, & sic docet præuisionem pecca-

peccati esse prius, quam decretum incarnationis. Verùm iste modus explicandi, quem defendit etiam Ioannes à S. Thom. hic disp.3.ar.3.num.24. Sic potest impugnari, quia Caietanus vult prius præuideri ea, quæ spectant ad ordinem naturalem, quam quæ ad ordinem gratiæ, & hæc prius, quam illa, quæ spectant ad ordinem vnionis: sed hoc est impossibile; ergo nullo modo dicendum: probatur minor; inter ea, quæ spectant ad ordinem naturalem sunt omnia peccata: sed hæc omnia non poterant cognosci ante incarnationem, cuiusmodi sunt illa, quę commissa fuere à Iudeis crucifigentibus Christum, quæ à Tyrannis contra martyres, & ab hæreticis circa mysterium incarnationis, vel circa aliquod mysterium ab vnione dependens; nam hæc supponunt iam incarnationem; tum quia dantur multa naturalia, quæ nullam habent connexionem cum incarnatione, vt monstra; & quædam alia: tum quia in ordine gratiæ actus fidei, spei, & charitatis supponunt Christum multoties: ergo non est semper verum, quod Deus præuiderit ordinem naturæ, deinde gratiæ, tertiò vnionis.

5 Dices ex Ioanne à S. Thoma, quando Caietanus dicit, quod ordo naturæ antecedit ordinem gratiæ, & hypostaticum, loquitur in sensu formali, nimirum sub præcisa ratione naturali, cęterum, si consideretur vt induit aliquem respectum ad vnionem hypostaticam, non antecedit. Sed contra: ordo naturæ, vt dicit respectum ad vnionem hypostaticam adhuc ordo naturæ est; ergo ordo naturæ etiam in sensu formali non semper antecedit ordinem hypostaticum.

6 Secundus modus dicendi est Scoti in 3. dist.7.q.3. & dist.19. q. 1. & Scotistarum communiter; hic modus ponit sex instantia. Primum est, in quo Deus amauit se vt summum bonum, & creaturis communicabile: In secundo voluit incarnationis opus, & in hoc instanti volunt Scotistæ Christum fuisse prædestinatum: in tertio voluit creare mundum: in quarto prædestinauit aliquos ad gloriam, & circa alios negatiuè se habuit: In quinto præuidit peccatum Adæ futurum: in sexto in remedium peccati destinauit Christum, non simpliciter mittere, sed passibilem. Sed cõtra, quia contra hunc ordinem militant ea, quæ diximus articulo præcedenti in probando nostram conclusionem: tum quia secundum signum nullo modo potest stare eo modo, quo ponitur. Quod sic probatur; quia qui vult totum, debet vel voluisse, vel saltem simul velle partes: sed in eo signo non supponitur Deum voluisse naturam humanam, quæ est pars essentialiter requisita ad constituendum Christum, nec in eodem signo eam voluit, quia in eodem signo nec supponitur Deum voluisse creare mundum, aut Adamum, & posteros; ergo si in eo signo non supponitur Deum voluisse, aut velle naturam humanam, nec etiam potest supponi vt volens Christum.

7 Tertius modus dicendi sit Petri Hurtadi disp.13.sec.2. quem secutus est Auersa loco supracitato articulo præcedenti. Hi Doctores volunt Christum Dominum fuisse primum volitum a Deo, ita tamen vt in primo signo Deus voluerit Christum abstrahendo tamen ab hoc, quod fuerit passibilis, vel impassibilis. Hunc modum reiecimus supra articulo præcedenti à n.9. Quia tamen Arriaga hic disp.15. sect.1.num.6. argumentum, quo nos impugnauimus hanc opinionem conatur soluere; inquit enim passibilitatem, & impassibilitatem esse accidentia humanitatis Christi, sicuti sunt albedo, & nigredo, & quemadmodum potest poni in rerum natura Christus, absque eo, quod sit albus, vel niger, vel alterius coloris, ita potuit poni à parte rei, absque eo, quod esset passibilis, vel impassibilis, sed tantùm substantialiter secundùm se. Ideo contra sic argumentor. Illud decretum, quo Christus decretus fuit abstrahendo à passibili, vel impassibili, vel fuit efficax, vel non, si non, de hoc non est difficultas inter Theologos, qui inquirunt de decreto efficaci: Si igitur fuit efficax; ergo etiamsi Adam non peccasset venisset Christus neque passibilis, neque impassibilis, & sic tale decretum non fuisset illud, per quod venit Christus, nam decretum, per quod venit Christus est connexum cum passibilitate: tum quia esto, quod passibilitas, et impassibilitas sint accidentia, non tamẽ licèt inferre, quod potuerit venire nec passibilis, nec impassibilis; nam etiam vbicatio, & duratio, (dato quod sint modi, vt admittunt hi Doctores) sunt accidentia prædicabilia, & tamen non licèt inferre, quod Christus possit poni in rerum natura, & non sit in tempore, & alicubi; ergo etiam licèt passibilitas, & impassibilitas sint accidentia, tamen sunt necessariò connexa cum corpore humano, ita vt vnum, aut aliud ei conuenire debeat, & præsertim hoc est verum in sententia ipsius Arriagæ, qui tom.2. disp. 56. sect. 2. sub sect. 2. susti-

net

het tamquam probabiliorem sententiã docentem impassibilitatem in corporibus beatis nihil aliud esse, quam ius quoddam, quod haber anima beata in corpore, ne Deus vllã in eo permittat læsionem; nã vel anima Christi haberet ius, ne vllam in corpore suo Deus permitteret læsionem, vel non haberet hoc ius; si haberet, Christus esset impassibilis, si verò non haberet, esset passibilis: in habẽdo verò, & non habendo hoc ius non datur medium, vt de se patet, cum sint contradictoriè hi termini oppositi; ergo si non datur medium, neque poterit Christus esse in rerum natura, nisi, vel passibilis, vel impassibilis. Varij sunt alij modi explicandi Incarnationis Dominicæ decreta, at non est animus omnes enumerandi; his igitur omissis.

8. Nazarius hic controu. vnica Salmanticenses, quos citat, & sequitur Gabriel à S. Vincentio disp. 1. dub. 19. nu. 587. Gonet disp. 5. §. 6. Duo signa rationis tantùm ponunt, vnum quo Deus per scientiam simplicis intelligentiæ cognouit omnia possibilia, omnes rerum series, & combinationes sub eodem esse possibili; aliud quo Deus ex omnibus his possibilibus, decreuit creare mundũ Angelos, & Adamũ tamquam caput totius generis humani, qui in peccatum lapsus redimi deberet à Christo, in cuius gloriam omnia ordinauit; hanc in re sequuntur Molina 1. par. q. 23. ar. 4. & 5. disp. 1. mem. 7. & 8. Amicus hic disp. 7. sect. 2. Esparza lib. 9. quæst 15. & plures alij e Societate Iesu, solùm discrepant à Thomistis, quod in Deo vltra Scientiã simplicis intelligentiæ, qua Deus cognouit omnes res possibiles cum omnibus combinationibus possibilibus, admittũt in Deo scientiam conditionatam, qua præuidit, quid singulæ creaturæ in varijs circumstantijs constitutæ pro libera sua voluntate operaturæ essent; & sic præuidit Adamum in paradiso positum peccaturum, & eius peccatum esse in omnes eius posteros, Virgine excepta, transfundendũ, & præuidit quam ingẽs bonum oriretur, si vnigenitus eius filius incarnaretur in remedium peccati; his præuisis in posteriori signo rationis decreuit hunc mundum condere, sicut præuiderat per scientiam simplicis intelligentiæ esse possibilem, & per scientiam conditionatam futurum sub conditione, in quo signo voluit Deus hæc omnia per modum vnius totalis, & adæquati obiecti cũ mutua depẽdentia in diuerso genere causæ; ita vt in hoc signo voluerit Christũ, vt Redemptorẽ tãquã finem in cuius gloriam omnia creata ordinarentur, & Adamũ tamquam causã materialem, cui applicaretur redemptio.

9 Conclusio. Primum volitum à Deo in genere causæ finalis, & meritoriæ fuit Christus, eiusque gloria, & exaltatio, licèt in genere causæ materialis fuerit volitus, & prædestinatus dependenter à remedio peccati Adæ. Probatur conclusio ratione D. Thom. In hoc mysterio, quod à pura, & libera Dei voluntate dependet, illud debemus constituere tamquam primum volitũ à Deo, quod ex scripturis Concilijs, & Patribus fuisse colligitur; nam aliter velle huiusmodi decreta stabilire, esset diuinare, non aliquid solidi dicere, cum, vt patet, totum hoc pendeat à libera voluntate Dei: sed scripturæ, Concilia, & Patres docent primum volitum à Deo fuisse Christum, eius gloriam, & exaltationem: ergo &c. Probatur minor ex varijs locis scripturæ. Prouerb. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, & ab æterno ordinata sum. & ex antiquis antequam terra fieret*; quem locum intelligunt Patres de sapientia incarnata. Sic Athanas. lib. 3. contra Arianos, Basilius lib. 4. contra Eunom. Cyrillus Alexand. l. b. 5. thesauri cap. 8. Aug. 1. de Trin. cap. 12. Hiero. in hunc locum, & alij; nam cum Ariani eo loco vterentur ad probandum Verbum creaturam esse, Patres illum explicant de sapientia incarnata; vnde Hiero. inquit. *Non dixit Pater, sed Dominus creauit me, quia caro Deum cognoscit, creatura Dominum confitetur*. & sapientia incarnata dicitur initium viarum Domini, seu iuxta communem expositionem *tãquam initium operum Dei*: sed Christus nõ fuit initium operum Dei in tempore, vt per se patet; ergo ab æterno fuit initium in decreto de futuritione Christi antecedenti ad quodlibet aliud à Deo volitum. Secundus locus sit ille ad Col. 1. vbi Christus vocatur: *Primogenitus omnis creaturæ*, quem locum de Christo vt homine intelligunt Concilium Ephes. p... cap. 3. & par. 3. cap. 27. Ath. & Cyrillus locis cit. & D. Thom. 3. par. quæst. 4. art. 5. & ratio est, quia Christus, vt Deus, non dicitur primogenitus, sed vnigenitus, vt notat Glos ibi quomodo autem Christus sit primogenitus omnis creaturæ, docet Apost. ibidem. *Quoniam in ipso condita sunt vniuersa, & omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & omnia in ipso constant, & ipse est caput Ecclesiæ, vt sit in omnibus ipse primatum tenens*: ex quibus verbis constat, quod, si omnia condita sunt in ipso, & per ipsum, Christus etiam fuerit primus à Deo volitus ab æterno. Tertius locus sit ad Cor. 3. *Omnia vestra sũt, vos Christi, Christus autem Dei*. En quomodo Apostolus omnia ordinat ad

Christum tamquam in finem; nam omnia, quæ creata sunt, fuerunt propter homines, homines verò propter Christum, Christus verò propter Deum; ergo primum à Deo volitum, tamquam omnium finis, fuit Christus; in quo sensu intelligitur etiam Trid. sess. 6. cap. 6. vbi Christum vocat causam finalem nostræ iustificationis.

10 Hæc doctrina est etiam expressa D. Cyrilli Alex. lib. 5. thesau. cap. 8. vbi habet. *Præuidit Deus peccaturum hominem, & in mortem casurum, præuidit etiam conferentia generi eius, & quomodo renouaretur, & ad immortalitatem rediret; ideo quasi radices huius spei in filio suo nobis deposuit;* & infra. *Prafundatur igitur ante nos Christus, & in ipso omnes nos superædificamur, idque ante initium mundi in præscientia Dei, & cum ordine Dei benedictio maledictionem antecesserit &c.* ergo per Cyrillum Christus præcessit in scientia Dei, vt finis rerum omnium, quas facturus erat Deus.

11 Probatur ratione. Quando plura obiecta per modum vnius amantur vnico indiuisibili actu realiter, illud ratione nostra est primò volitum prioritate à quo, quod habet rationem finis, & in quod omnia alia ordinantur: sed Deus vnico indiuisibili actu mundũ, quatenus constat vnione hypostatica, Angelis, hominibus cũ omnibus combinationibus, & rebus, vt de facto est: amauit; ergo illud primò voluit in prioritate à quo, quod habet rationem finis, & in quod omnia alia ordinantur: at qui Christus eiusque nominis exaltatio, & gloria habet rationem finis rerum omnium creatarum; ergo Christus fuit primò volitus à Deo in priori signo *à quo*, dũ hæc omnia voluit: maior per se patet; nam finis est semper primò intentus, & propter finem media intenduntur: minor etiam patet; nam cum Deus sit infinitæ perfectionis, tam in intelligendo, quam in volendo, sicuti vnico simplicissimo actu omnia intelligit, ita etiam vult, non enim minoris perfectionis est in volẽdo, quam sit in intelligendo: vnde consequentia currit; subsumptum autem constat ex dictis scripturæ, & Patrum, quæ supra adduximus.

Confirmatur ille est finis *cuius gratia*, qui magis diligitur; sed Deus magis dilexit Christum, quam genus humanum vt redimendum, cum in Christo plenitudo Diuinitatis inhabitet speciali quodam modo; ergo Christus fuit finis *cuius gratia* primò volitus à Deo, & in quem cetera ordinata fuere.

12 Secunda pars, quod in genere causæ materialis volitus sit Christus dependenter à peccato Adami præuiso in priori in genere causæ materialis, & vt per Christum destruendo mediante redemptione probatur; quia Christus ex vi præsentis decreti fuit volitus vt Redemptor; nã vt supra in articulo præcedenti probatum fuit: si Adã nõ peccasset nõ venisset: sed vt Redemptor non potest intendi à Deo, nisi præuiso homine, vt materia per gratiam, & gloriam perficienda, & peccato vt materia destruẽda; ergo decretum est posterius in genere causæ materialis, & permissione peccati, & homine redimendo.

13 Difficultas solùm remanet explicanda, quomodo possit esse, quod Christus fuerit primò volitus, vt Redemptor, & nihilominus adhuc in mente Dei potuerit præintelligi existens peccatum, & homo vt redimendus, cum nihil sit futurum, nisi dependenter à voluntate Dei, si ergo potius præintelligebatur peccatum, vt destruendum, & homo, vt redimendus, in eo signo, in quo voluit Christum, vt Redemptorem, videtur dicendum, Christũ non fuisse primũ volitum; vt totum hoc claré explicetur.

14 Sciendum est, quod præsupposita in Deo scientia simplicis intelligentiæ, qua cognouit omnes ordines, & series rerum possibilium, inter has omnes res possibiles, cognouit esse possibilem hunc mundum cum iisdem rebus, combinationibus, & connexionibus, quæ de facto existunt; atque adeo cognouit se posse creare hunc mundum cum Angelis, hominibus, & vnione hypostatica, cognouit Angelos posse peccare per superbiam præsertim, si eis proponeretur Christus, vt adorandus, & venerandus tamquam Princeps, & eorum caput, cognouit hominem esse peccabilem, & posse transfundi eius peccatum in omnes posteros, cognouit sũmum bonum, quod posset contingere ex vnione hypostatica, & quod per Christum posset abundanter, & adæquatè satisfieri pro peccatis hominum, & quod eius merita possent esse infiniti valoris, ità vt intuitu meritorum Christi posset dari gratia omnibus Angelis, posset præseruari B. V. à peccato originali, redimi homo à peccato, & prædestinari ad gloriam, & etiam esse possibiles omnes combinationes, quæ de facto in mundo sunt, fuerunt, & erunt. Insuper cum admittentibus scientiam conditionatam, cum hac ea omnia, quæ cognouit possibilia etiam cognouit futura sub conditione, eo modo, quo cognosci à Deo diximus in tractatu de Deo quæst. de scientia Dei hæc futura conditionata; supposita igitur scientia, tum simplicis intelligentiæ, tum conditionata in Deo,

Deo. Deus absoluto suo decreto libero uolnir hunc mundum cum omnibus rebus, & combinationibus, quæ in ipso sunt, fuerunt, & erunt, & omnia ordinauit in laudem, & gloriam Christi Redemptoris; quo actu diuinæ voluntatis posito, per scientiam visionis præuidit Christum futurum, & pro sua differentia temporis existentem, destructiuum peccati Adæ, & Redemptorem hominum, & in genere causæ finalis primò intentum, sicuti in genere causæ materialis vidit prius fuisse hominem, vt redimendum, & peccatum, vt destruendum.

15 Quare sic potest ordinari tota series mysterij incarnationis: in primo signo rationis fuir in Deo scientia simplicis intelligentiæ, qua omnes res possibiles cognouit; in secundo signo per scientiam mediam vidit omnes easdem res conditionatè futuras: In tertio elegit, & voluit creare mundum constantem ex omnibus rebus, quæ fuerunt sunt, & erunt, & in hoc signo prædestinauit Christum tamquam Redemptorem, & finem, in quem omnes res creatæ ordinarentur, & ad merita Christi respiciens elegit Virginem in matrem, sine peccato originali; & ex meritis ipsius statuit dare gatiam, & gloriam Angelis, & hominibus, qui in genere causæ materialis erant priores, vt gratia, & gloria decorandi, sicuti in eodem genere causæ materialis erat prius peccatum, vt destrueneum. Ex quibus clarè constat, quod licèt in eodem signo *in quo* sit prædestinatus Christus, seu sit volitio incarnationis, & peccati permissio, nihilominus in signo *a quo* datur prioritas, & posterioritas, quatenus in priori *a quo* in genere causæ finalis intelligimus prædestinationem Christi, & eius Incarnationem, & in signo *a quo* in genere causę materialis prius intelligimus peccari Adami permissionem; & cum genus causæ finalis sit prius, quam genus causæ materialis, prædestinatio Christi, seu eius incarnatio intelligetur prior ipsa permissione peccati; cum quo tamen stat, quod Verbum non assumpsisset carnem, si Adam non peccasset; nam prioritas *a quo* finalis stat cum eodem signo *in quo* materialis, nec vna potest cognosci sine alia, cum inuicem sint connexæ.

Series decreti incarnationis.

16 Obiicies 1. Illud fuit primò intentum à Deo in mysterio incarnationis, quod innorescit nobis ex scripturis: atqui scripturæ imo Concilium Nicenum docent moriuum incarnationis fuisse nostram salutem; ergo non Christus, sed nostra salus fuit primò intenta à Deo in decreto incarnationis: maior patet: probatur minor; nam Ioan. 3. dicitur: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*: & in symbolo Niceno habetur, *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cælis*: sed si primum intentum à Deo fuisset Incarnatio debuisset dicere è contra, scilicet: *Sic Deus dilexit filium suum, vt mundum conderet, & hominem*, & non propter nostram salutem descendisset de cælis, sed descendisset propter bonum ingens, quod resultabat ex hoc mysterio; ergo falsum est, quod Christus fuerit primò à Deo intentus, sed primò intenta fuit nostra salus.

Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem: scripturæ, et Concilium Nicenum docent motiuum incarnationis fuisse nostram salutem tamquam finem *cui*, concedo minorem, tamquam finem *cuius gratia*, nego minorem; vnde negatur consequentia: ad probationem: concedo maiorem: & eodem modo distinguo minorem, si primum intentum à Deo, & vt finis *cuius gratia*, & vt finis *cui* fuisset incarnatio, debuisset dicere è contra, nempe, *Sic filium suum dilexit, vt mundum conderet*, transeat minor: si primum intentum à Deo, vt finis *cuius gratia* tantùm, & non finis *cui* fuisset incarnatio, debuisset dicere è contra, nego minorem; ergo & negatur consequentia: explico responsionem: Philosophi diuidunt finem *qui*, qui finis est adæquatum intentionis obiectum, in finem *cuius gratia*, & finem *cui*: finis *cuius gratia* est illud bonum, quod appetitur, & eius gratia media assumuntur: finis *cui* est illud subiectum, seu illa persona, cui est vtile tale bonum, & propter quam appetitur. Exemplum sit in medico desiderante sanitatem infirmo, finis *cuius gratia* est sanitas, & propter sanitatem consequendam sumuntur potiones, secantur venæ, & alia remedia adhibentur, finis verò *cui* est ipse infirmus, cui sanitas desideratur. Ita in proposito finis *cuius gratia* aduĕius Christi est incarnatio ipsa, & excellentia mysterij, at finis *cui* prodest incarnatio, est homò, qui redimitur, & à peccato liberarur: sicuti ergo rectè dicitur propter salutem ægroti medicus venit ad inuisendum ægrotum, licèt finis *cuius gratia* fuerit sanitas; ita optimè dici potest, sic Deum dilexisse mundum, vt filium suum vnigenitum daret, & propter nostram salutem descendisse de cælis, quia homines sunt fines quibus vtilis est incarnatio, licet ipsa incarnatio sit finis primò intentus, & *cuius gratia*. Dixi superius transeat minor, nam pos-

ſet etiam negari; etenim licèt condiderit mundum propter Christum; nihilominus magnum eſt argumentum dilectionis Dei erga mundũ ipſum ordinaſſe ad Christum vt Redemptorem.

17 Obijcies 2. Si Adam non peccaſſet, adhuc gratia, quam in ſtatu innocentiæ habuit, illi collata fuiſſet: ſed hanc gratiam non potuit habere dependenter à Christo Redemptore, quia quamuis non fuiſſet Redemptor, vt de facto non fuiſſet, ſi non peccaſſet, eam habuiſſet; ergo tantùm dependenter à Deo vt incarnando; ergo primum motiuum non fuit Christus, vt Redemptor, ſed Christus ſecundum ſe independenter à peccato Adæ; probatur conſequentia, quia illa gratia Adamo collata fuit effectus prædeſtinationis ipſius: ſed omnis effectus prædeſtinationis Adami fuit dependens à meritis Christi; ergo illa gratia fuit data dependenter à meritis Christi; maior probatur, quia tali gratiæ correſpondet in gloria aliquis gradus gloriæ; ergo fuit effectus prædeſtinationis ipſius.

Reſpondeo ad maiorem, quod ſi non peccaſſet, ſequitur tantùm, quod illa gratia à Deo illi poſſet conferri ex vi alterius decreti independentis à peccato, cum hoc nullam inuoluat implicantiam, & ſtatus illi ſint abſolutè ſeparabiles, an verò de facto illi collata fuiſſet incertum eſt, cum de hoc decreto non conſtet, & hoc ſit poſitum in libera voluntate Dei: nego autem minorem, quod ſcilicet talem gratiam non potuerit habere dependenter à meritis Christi Redemptoris; nec impugnatio quicquam obſtat, nam ſi non peccaſſet, ſequitur tantùm, quod eam potuerit haberet; at de facto data fuit ſuppoſita ſcientia conditionata, quod in talibus circumſtantijs poſitus Adam eſſet peccaturus, vnde ſequitur tantùm, quod libere peccauerit, cum potuerit non peccare; at in ſenſu compoſito, & ſuppoſita ſcientia conditionata, erat peccaturus; vnde negatur prima conſequentia, eam enim habuit dependenter à Christo, vt Redemptore, non dependenter à Christo incarnando præcisè; quare concedo fuiſſe effectum prædeſtinationis ipſius, & quod tali gratiæ correſpondeat ſpecialis gradus gloriæ, cum vt diximus in tractatu de gratia quæſt. 9. de merito, omnia merita per ſubſequentem iuſtificationem reuiuiſcant. Alij aliter reſpondent, & dicunt, talem gratiam datam fuiſſe dependenter à decreto conditionato, ſi permãſiſſet in iuſtitia originali, & independenter à meritis Christi, nec talem gratiam conferre ad aliquem gradum gloriæ Adami, cum ſuſtineant merita, quæ habuit Adamus in ſtatu innocentiæ non reuiuixiſſe, ſed per peccatum omnino mortua fuiſſe: ſic reſpondet Gonet. hic diſp. 5. §. 4. in fine.

18 Obiicies 3. ſi primum volitum à Deo fuit Christus, vt Redemptor, etiam ſola prioritate à quo, ſequeretur primò, quod peccatum foret neceſſariò ponendum ſecundò, quod Deus amaret exiſtentiam peccati; ſed hæc ſunt abſurdum, vt patet; ergo & vnde ſequuntur: probatur prima ſequela. Quando ponitur vnum neceſſariò connexum cum alio, ſi illud ponitur neceſſariò, & hoc aliud poni debet: ſed redemptio eſt neceſſariò connexa cum poſitione peccati; implicat enim poſſe poni redemtionem ſine peccato; ergo ſi Deus voluit per ſe primò in priori ſigno *a quo* redemptionem, voluit etiam peccatum: probatur ſecunda ſequela. Qui amat finem amat etiam media, quæ neceſſariò conducunt ad finem; ſed exiſtentia peccati eſt medium, quod neceſſariò requiritur, vt conducat ad redemptionem; ergo ſi Deus amat redemptionem efficaciter, etiam debet amare peccatum, quod neceſſariò requiritur, & conducit ad hunc finem, nempe redemptionem.

Reſpondeo primò diſtinguendo ſequelas; ſequeretur, quod peccatum foret neceſſariò ponendum, & quod Deus amaret exiſtentiam peccati, ſi peccatum non fuiſſet præuiſum, vt prius *a quo* in genere cauſæ materialis, tranſeant ſequelę; ſi peccatum in genere cauſæ materialis fuit in priori *a quo* præuiſum, vt deſtruendum, nego ſequelas; eodem modo diſtinguo, concedo, & nego proportionaliter minorem; & poſtea nego conſequentiam; & eodem modo reſpondeo ad probationes; non enim implicat, quod in eodem ſigno *in quo* ſit volitus Christus, vt Redemptor, & permiſſum peccatum, & quod nihilominus Christus ſit primum volitum in genere cauſæ finalis, & peccatum prius intelligatur in genere cauſæ materialis, vt deſtruendum, vt explicatum fuit in concluſione. Quia tamen, etiamſi non foret præuiſum prius peccatum in genere cauſę materialis, ſequelæ ſunt falſæ, ideo dixi tranſeant ſequelæ, & aliter doſolutionem.

19 Reſpondeo ſecundò negando vtramque ſequelam; ad probationem primæ, diſtinguo maiorem: quando ponitur vnum neceſſariò connexũ cũ alio, ſi aliud ponitur, etiã neceſſariò ponitur hoc ſecundũ, ſi hoc ſecũdũ debeat poni vi illius voluntatis, ſeu ab eodem ipſo ope-

operante, concedo sequelam; si non debet poni vi illius eiusdem voluntatis, sed ab alio operante liberè, nego sequelam maioris: sufficit enim si tantùm illud aliud infallibiliter ponatur, non necessariò: concedo postea minorem, & distinguo consequens; ergo si Deus voluit per se primò redemptionem, voluisset etiam peccatum, si peccatum fuisset ponendum voluntate Dei, concedo consequentiam: si sit ponendum voluntate aliena, nego consequentiam; sufficit enim si tantùm velit permittere peccatum. Quod totū explicatur exemplo. Si medicus præuideret vulnus aliquod esse infligendum liberè ab aliquo, si talis in bellum proficiscatur, potest efficaciter decernere medicinam curatiuam illius vulneris, etiamsi nullo modo velit tale vulnus, sed tantùm per hoc, quod non impediat, ad quod impedimentum ponendum suppono nullo modo teneri, vt certò supponi potest; ita Deus, cum sit certus scientia conditionata, quod si Adam ponatur in Paradiso cum Heua, peccabit, potest antecedenter velle Christum vt Redemptorem tamquā medicinam, etiamsi peccatum nullo modo velit, sed tantum velit permittere, vt ab Adamo ponatur; nec maius mysterium est dicere, Deum prius voluisse Christū Redemptorem antequam absolutè præuideret peccatum, quam dicere Deum posse velle absolutè pœnitentiam præuiso peccato tantùm sub conditione futuro; Quare si hoc admittunt plures Doctores, cum quibus contendo, & Deum potuisse velle in primo signo Christum, vt Redemptorem admittere debent; & eodem modo respondeo ad probationē secundæ sequelæ. Vide quæ de hoc argumento dictum fuit in tractatu de Deo q. 6. ar. 13.

20 Dices: stante voluntate efficaci Christi vt Redemptoris, cogitur saltem Deus ad non odio habendum efficaciter peccatum; ergo cogitur illud amare. Sed contra dato antecedenti, nego consequentiam: non enim amor, & odium efficax sunt termini contradictorij, ita vt ex negatione vnius debeat necessariò inferri positio alterius, & ideo potest Deus nec amare, nec odisse efficaciter peccatū, sed tantū permissiuè se habere. Sicuti Rex permittens meretrices in Ciuitate ad cauenda peiora mala, non odio quidem habet efficaciter eas, cum easdem non expellat, cum tamen possit expellere, nihilominus eas non amat, sed tantùm permittit, quod est, nec amare, nec odisse efficaciter; sic Deus nec amat, nec odit peccatum efficaciter, dū illud permittit.

21 Obijcies 4. Si vnico indiuisibili actu voluit Deus Christum vt Redemptorem simul cum omnibus rebus, quæ sunt, fuerunt, & erunt in mundo, sequeretur, quod sicuti non existente peccato Adæ non venisset Christus, ita si deficeret vna tantùm formica, aut minima arena ex his, quæ de facto sunt, non venisset; sed hoc est contra communem modum loquendi scripturarū, & Theologorum, qui aliter loquuntur de peccato Adæ respectu incarnationis, ac de alijs rebus; ergo & vnde sequitur falsum est; sequela maioris probatur; quia si decretum incarnationis fuit per vnicum indiuisibilem actum essentialiter respicientem omnes creaturas, sicuti deficiente peccato deficeret, ita deficiente vnica minima formica non esset amplius idem; ergo dicere debemus, quod sicuti deficiente peccato non venisset, ita etiam deficiente minima formica nō venisset vi præsentis decreti.

Respondeo negando sequelam maioris: ad probationem dico, fuisse quidem præsens decretum factum à Deo per vnicum indiuisibilem actum respicientem essentialiter omnes creaturas, sed diuerso modo; nam respicit Christum Redemptorem, vt finem, & tamquam destructiuum peccati Adæ; vnde ex scripturis, & Patribus deducimus, quod si non fuisset peccatum, non venisset: formicæ verò, muscæ, & huiusmodi, licèt respiciantur essentialiter ab hoc decreto, vt si vna deficiat non sit hoc decretum, quod de facto est entitatiuè, attamen cum non respiciantur, vt motiuū aduentus Christi, sed tantùm materialiter, hinc est, quod etiam ipsis deficientibus, dummodo adesset Adæ peccatum, venisset.

22 Dices: quando plura obiecta amantur per modum vnius per vnicum indiuisibilem actum, licèt vnum sit magis præcipuum, quam aliud, nihilominus non possumus certò quicquam decernere, quid fieret in absentia alterius, cum hoc pendeat à libera voluntate amantis; ergo etiam in proposito, si Deus per vnicum actum amauit omnia creata, licèt vnum sit alio nobilius, vel præcipuum, si vnum deficeret, non possumus certò dicere, quid facturus esset Deus.

Respondeo distinguendo antecedens: non possumus certò quicquam stabilire quid fieret in alterius absentia, si propriam voluntatem operans nobis non manifestaret, concedo antecedens; si manifestasset propriam voluntatem, nego antecedens: In proposito igitur Deus per scripturas, Concilia, & Patres nobis mani-

manifestauit propriam suam voluntatem, quod venit propter delendum peccatum, quod si peccatum non fuisset, non venisset; quod non habemus de muscis, vel formicis &c.

22 Obijcies 5. ex Suarez hic disp. 5. sect. 5. Videtur certa de fide hæc propositio conditionalis; si homo non peccasset non solùm ipse non amisisset iustitiam originalem, sed etiam posteri fuissent creati in gratia, & iustitia originali ex vi præsentis prouidentiæ: In illo igitur statu, vel venisset Christus, vel non venisset, si venisset; ergo primum volitum non fuisset de mittendo Christo vt Redemprore: si non venisset, ergo præsens decretum prius voluit mundū, quam Christum.

Respondeo illam propositionem esse veram de fide ex suppositione, seu ex decreto conditionato non absoluto: vnde ad quæsitum dico, potuisse vtrumlibet determinari, cum vtrumque sit possibile, & hoc pendeat à libera voluntate Dei, quid autem in tali statu facturus esset Deus, nos nescimus, cum de illo nulla extet reuelatio, quæ autem pendent ex libera Dei voluntate non nisi ex reuelatione possumus certò cognoscere.

24 Obijcies 6. Eo modo debuit esse decretum de mittendo Christo, sicuti Christus fuit iam existens: sed Christus iam existens fuit indifferens ad redimendum, vel non redimendum genus humanum, nam liberè redemit; ergo & decretum de mittendo Christum debuit esse indifferens: at qui, si fuit indifferens, non potuit esse primum volitum Christus vt Redemptor, quia non esset amplius indifferens, sed determinatus ad redemptionem: ergo si debuit esse indifferens, primum volitum non potuit esse Christus, vt Redemptor.

Respondeo hoc argumentum, non tam impugnare conclusionem positam, quam libertatem Christi, de qua infra dicendum est; dico igitur ad saluandam Christi Domini libertatem, non esse necesse, quod decretum sit indifferens, quia cum sit extrinsecum Christo, & detur à Deo supposita scientia conditionata, cum qua Deus præuidit, quod Christus esset accepraturus decretum, cum posset non accepiare, licèt sit infallibiliter determinatum de redemptione, non tollit libertatem Christi, quia vt inquit D. Thom. Deus decernendo efficaciter aliquid non tantùm respicit substantiam, sed etiam modum, quo debet fieri talis actus; modus autem est, quia dat idem numero decretum, & si eadem efficacia, cum quo efficaci decreto præuidit Deus Christum liberè illud accepraturum, & operaturum; vnde potest negari maior.

25 Obijcies 7. Decretum mittendi Christum, vt Redemptorem est decreti remittendi, & redimendi nostra peccata ex meritis Christi: sed non potest intelligi Deus remittens peccata ex meritis Christi, nisi prius intelligatur Christus existens, deinde causans merita, quæ præuisa vt existentia; nam merita non causant, nisi præuideantur existentia, mouent postea Deum ad dandam remissionem peccatorum; ergo primum volitum à Deo non potest esse Christus vt Redepmtor, sed Christus secundùm se, qui postea per sua merita erit causa redemptionis.

Respondeo concedendo maiorem: ad minorem dico, esse veram de ordine prioris, & posterioris in obiecto ipso; nam verè Christus non potest causare meritum, nisi prius existat, nec meritum habet rationem meriti, nisi prius præuideatur existens pro sua temporis differentia: at ex parte Dei volentis, sicuti vnico simplicissimo actu cognoscit causā & effectum, ita vnico simplicissimo actu voluntatis vult Christum Redemptorem, hoc est Christum cum meritis hominem redimentem, & ad summum hæc prioritas, & posterioritas in actu diuinæ voluntatis est ratione imperfecti nostri modi concipiendi, quia non possumus actum diuinum infinitum cognoscere vti est, non ex parte actus diuini, qui vnus indiuisibilis, & simplicissimus est.

ARTICVLVS III.

An sit fuisset tantùm originale sine actualibus, vel solùm actualia sine originali fuissent Verbum incarnatum fuisset.

1 Cum dixerimus Christum venisse in remedium peccari, & primum volitum à Deo fuisse Christū vt Redemptorem; hic inquirimus, an peccatum, propter quod tollendum venit, fuerit originale solùm, vel actuale, vel vtrumque simul.

2 Suppono in primis tamquam certum cum communi Doctorum, Christum venisse, vt nos redimeret ab omni peccato siue originali, siue actuali, siue mortali, siue veniali. Ratio est, quia ipse fuit perfectè Redemptor, & perfectè satisfecit Deo pro omnibus, vt dicit Apostol. ad Titum 2. *Venit Christus, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & faceret sibi populum acceptabilem non habentem maculam,*

culam, neque rugam 1. Ioan. 1. *Sanguis eius emundat nos ab omni peccato*, & cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Tum quia finis Incarnationis Christi est perducere homines in vitam æternam: sed introductio in vitam æternam impeditur, tum per peccatum originale, tum actuale, tum mortale, tum veniale; ergo verè pro omnibus his tollendis venit Christus.

3 Variæ sententiæ circumferuntur, sed verè difficile est aliquid solidi determinare. Medina hic art. 4. & Valentia quæst. 1. p. 6. asserunt Christum venturum fuisse extitisset tantùm originale, siue tantùm actuale. Cabrera, & Nazarius cum alijs hic art. 4. è contra dicunt, quod existente solo originali, vel solo actuali Christus non venisset. Communis Theologorum sententia, quam docent Vasquez disp. 13. cap. 2. Suarez disp 5. sect. 6. Arriaga disp. 14. sect. 4. Amicus disp. 7. sect. 2. à num. 147. Gonet. disp. 5. art. 2. Gabriel à S. Vincentio disp. 1. dub. 20. Lugo disp. 7. sect. 5. & alij est, quod solo existente peccato originali incarnatio facta fuisset, non autem solis existentibus actualibus.

4 Conclusio 1. Principalius ordinata fuit redemptio in remedium originalis. Sic communiter Doctores. Probatur ex illo 1. ad Cor. 15. vbi Christus contraponitur Adæ, vt Redemptor totius naturæ corruptori eiusdem. Sic enim habetur. *Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum; & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* Hoc etiam colligitur ex illo Ioan. 1. vbi dicitur. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*; & dicitur *peccatum* in singulari, vt in Græco legitur, & exponunt Origines, Irenæus, & alij; quare licèt in vulgata cum alijs Patribus legamus *peccata mundi*, in plurali, nihilominus idem potest retineri sensus, quia peccatum originale radicaliter in se omnia peccata continet. Vnde Dauid Psal. 50. habet. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum*, vnde Greg. in 1. Reg. l. 4. c. 1. inquit. *Et quidem nisi Adam peccasset, redemptorē nostrum carnem suscipere nostram non oporteret.* Ratio esse potest, quia Christus tamquam perfectissimus medicus venit tollere radicem omnium malorum, quod erat peccatum originale, quod diffundebatur in totam naturam, & erat radix omnium malorum.

5 Conclusio 2. Existente solo originali adhuc probabilius est, quod venisset Christus. Dixi existente solo originali, quamuis moraliter sit impossibilis iste casus, quia eo ipso, quod datur originale in aliquo subiecto, impossibile est moraliter, vt diximus in tractatu de gratia, quod homo non labatur etiam in mortale, nisi specialibus auxilijs diuinæ gratiæ adiuuetur, quæ tamen auxilia tali statui non deberentur: tum quia est implicantia, quod Christus veniat Redemptor, & passibilis, & subeat mortem crucis, & non adsint etiam actualia, & præsertim illa, quæ contingerant in eius crucifixione, & morte; vnde planè videtur hæc quæstio inutilis, & inuoluens implicantiam, nempe, quod Christus possit venire passibilis, & per mortem crucis debeat vitam finire, & non sint peccata actualia. Dico tamen, quod dato casu, quod fuisset solum originale, & non fuissent actualia, adhuc probabilius est, quod venisset.

6 Probatur 1. ex auctoritate Ecclesiæ, quæ in benedictione cerei Paschalis dicit. *O certè necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est; ò felix culpa quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem.* Idem aperiè colligitur ex varijs Patribus, & præsertim ex D. Gregorio loco cit. in superiori conclusione. Ratione etiam probatur, quia manente eodem obiecto motiuo, manet etiam idem decretum, saltem quo ad substantiam; sed mansisset idem motiuum; ergo etiam mansisset idem decretum, quoad substantiam: minor patet, nam motiuum incarnationis, vt supra vidimus, est Christus, vt Redemptor totius naturæ humanæ, quæ corruerat; per peccatum autem originale tota natura corruisset.

7 Dixi quod mansisset idem decretum, quo ad substantiam; nam adæquatè certè non mansisset, nam cum adæquatè veniret etiam pro actualibus, his deficientibus, certè decretum præsens adæquatè non remaner; remanet tamen quoad substantiam, quia motiuum principale fuit originale, vt ex auctoritatibus superius adductis patet.

8 Solet hic inquiri, si non fuisset originale, fuissent autem actualia, suppono enim posteros Adæ potuisse peccare, sicuti ipse peccauit, an in eo casu futura esset redemptio in carne passibili, & hic possent fieri aliæ interrogationes, quid facturus esset Deus, si futura essent venialia non mortalia? Quid si pauca peccata mortalia in paucis hominibus? Quid si plura in omnibus ferè hominibus? Quid si solùm in reprobis non in prædestinatis? Quid si etiam in prædestinatis.

Respondeo tamen breuiter hæc omnia ita esse incerta, vt aliquid certò definite

finire non valeamus, nisi diuinando. Ratio est, quia Christus venit pro tollendo peccato originali,& pro actualibus quidem, sed quatenus ista originem habebant à peccato Adæ, si autem non habuissent originem à peccato Adæ, non esset amplius idem decretum, neq; adæquatè, neque inadæquatè, & tantùm quo ad substantiam. Quid autem facturus esset Deus per aliud decretum, pendet à libera voluntate Dei, de qua loqui non possumus, nisi posita reuelatione, quæ nulla extat.

9 Dices 1. Christus venit ad tollendum malum naturæ humanæ, & ad satisfaciendum Deo pro peccatis hominum: sed maius malum est peccatum actuale, quam originale; ergo si venisset propter originale, multò magis propter actualia; minor probatur; quia actuale mortale committitur cum concursu maiori voluntatis: tum quia mortale actuale punitur maiori pœna damni, & sensus; ergo &c. Sed contra dico, quod Christus venit ad tollendum malum originalis, & actualia, quæ ab originali pendebant; vnde esto, quod actualia sint maius malum intensiuè propter rationes adductas, nihilominus quid facturus esset Deus in tali casu nescimus, cũ nulla extet reuelatio, ecterum peccatum originale extẽsiuè est maius; cum inficiat totam naturam, constituat inimicum Dei, & sit radix omnium actualium; quare sub his rationibus maius malum est, quam actuale; verùm hæ sunt tãtùm congruentiæ aduentus Christi, & ratio cur dicamus venisse propter originale, est quia id colligimus ex scripturis, & Patribus; De actualibus peccatis verò, quid facturus esset Deus ipsis solis existentibus, reuelationem non habemus.

10 Dices 2. Non ne Christus dilexit singulos homines, & eo affectu passus est pro illis, vt fuerit paratus pro singulis pati, si vnus tantum remedio indiguisset; vnde Apostolus ad Gal. 2. dixit. *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Et de S. Carpo refert Dionysius Epist. 8. quod in reuelatione ei facta illi dixit Christus, paratum se esse ad iterum moriẽdũ pro hominibus, si id opus esset, vt alij homines non peccarent; ergo ex his locis deducitur, quod etiam existentibus solis actualibus Christus venisset. Sed contra dico, nos hic non inquirere, quo affectu passus sit Christus, sed de voluntate Dei mittendi Christum. ad locum ad Gal. dico, nihil inde probari; nam Paulus dicit Christum passum esse pro se, quod verissimum est, nam si passus est pro omnibus, etiam pro D. Paulo passus est; at non ex hoc infertur, quod si solus peccasset, Christus venisset. Addo, quod talis locus cõmuniter exponitur à Patribus de sufficientia, nempe, quod ita profuit Paulo mors Christi, ac si pro ipso solo mortuus fuisset. Ad secundum dico ex tali reuelatione colligi eximiam charitatem Christi erga singulos homines, vt sit paratus, si opus esset iterum mori pro singulis; at nihil ex hoc colligitur de voluntate Dei mittendi Christum, & de hac est quæstio, & de qua non nisi diuinando respondere possumus; fateor quidem adesse varias congruentias, verùm hæ non sufficiunt ad demonstrandum, quid voluisset Deus. *Quis enim consiliarius eius fuit?* De facto igitur venit propter redemptionem nostram, at quid futurum fuisset non existente originali scire non possumus.

ARTICVLVS IV.

An aliqua creatura possit esse causa physica vnionis hypostaticæ saltem instrumentalis.

1 Egimus huiusque de causa finali incarnationis, in hoc articulo videndum est de efficiente physica, in sequentibus de efficiente morali; seu de causa meritoria Incarnationis; causa autem efficiens physica duplex est, alia principalia, alia instrumentalis.

2 Circa causam principalem; certum est solùm Deum fuisse causam vnionis hypostaticæ naturę humanæ cum personalitate Verbi. Sic definitum fuit in Concilio Lateranensi in cap. firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica, vbi habetur. *Tandem Vnigenitus Dei filius Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus.* Et ratio est, quia operationes ad extra sunt indiuisibiliter à tota Trinitate: sed vnio hypostatica est aliqua operatio ad extra; ergo facta fuit indiuisibiliterà tota Trinitate. Tum quia vnio hypostatica est vnio substantialis supernaturalis: nulla autem creatura potest esse causa principalis vnionis substantialis, & supernaturalis; sicuti enim non potest dari aliqua natura, cui sit connaturalis, vel possit esse connaturalis clara visio Dei; ita neque dari potest aliqua creata substantia, quæ possit esse causa principalis vnionis hypostaticæ; est enim par ratio. Vide quæ de hoc fusè dictum est in tractatu de Deo quæst. 3. art. 3.

Causa principalis vnionis non datur.

3 Maior difficultas est de causa instrumentali, an scilicet possit dari aliqua

quà causa instrumentalis productiua vnionis hypostaticæ, vel an de facto detur.

Prima sententia est negatiua, sic Medina infra quæst. 31. art. 4. Vasquez disput. 25. cap. 1. Aluarez disp. 2. Cipullus hîc quæst. 2. art. 8. dub. vltimo. Gabriel à S. Vincentio disp. 2. dub. 11. & alij; sustinent enim hi Doctores implicare, quod aliqua creatura possit esse verum instrumentum physicum vnionis hypostaticæ.

Secunda sententia est Suarez disp. 10. sect. 1. Amici disp. 12. Cabreræ qu. 2. ar. 10. disp. 2. Gonet disp. 7. ar. 1. & aliorum, qui dicunt de facto quidem nullam dari causam instrumentalem physicam vnionis hypostaticæ, posse tamen per absolutam potentiam dari; imo Suarez admittit tamquam probabile, quod Beata Virgo fuerit causa instrumentalis vnionis. Ioannes verò à S. Th. hìc quæst. 1. disput. 5. ar. 3. dicit, quod in sententia admittentium, quod humanitas Christi existit existentia Verbi, non potest dari causa instrumentalis productiua vnionis hypostaticæ; in sententia verò, quæ docet humanitatem existere propria existentia dicit, posse dari causā instrumentalem productiuam vnionis, licèt de facto non detur.

4 Conclusio. De potentia absoluta potuit Beata Virgo, aut alia creatura eleuari ad producendum instrumentaliter ipsam vnionem hypostaticam. De facto tamen nec B. V. nec vlla alia creatura, sic concurrit, sed vnio hypostatica fuit opus solius Dei. Probatur prima pars. illud est concedendum diuinæ omnipotentiæ, quod non inuoluit vllam contradictionem: sed nulla potest assignari contradictio in hoc, quod Beatissima Virgo eleuata sit a Deo tamquā instrumentum ad producendam hanc vnionem hypostaticam, & quod dico de B. V. potest dici de alijs creaturis; ergo quod aliqua creatura possit eleuari ad producendum vnionem hypostaticam non est denegandum diuinæ omnipotentiæ. Confirmatur, quia Sacramenta, vt infra dicemus, possunt eleuari, vt instrumenta physica per potentiam obedientialem ad producendum instrumentaliter gratiam; ergo etiam aliqua creatura poterit eleuari ad producendam vnionem hypostaticam; cum nulla possit assignari sufficiens disparitas.

5 Dices. De ratione causæ efficientis instrumentaliter est, quod attingat physicè effectum, illumq; sibi subijciat: sed nulla creatura potest attingere sibiq; subijcere personalitatē diuinā; ergo nulla creatura potest instrumentaliter attingere vnionem hypostaticam: hæc consequentia probatur; nam implicat aliquam causam attingere vnionem, illamque sibi subijcere, quin etiam attingat, sibique subijciat extrema vnita, nam vnio vnitur, vt quo, & extrema vniuntur, vt quod, & ideo attingens vnionem vt quo debet etiam attingere extrema, alias nō vnirentur: sed implicat attingere sibique subijcere vnum horum extremorum, nempe personalitatem diuinam; ergo etiam implicabit attingere ipsam vnionem. Sed contra, quia generans per modum causæ principalis actione sua generatiua effectiuè vnit materiæ animam rationalem, quamuis neque contineat in sua virtute animam rationalem, nec illam suæ virtuti subijciat, cum sit spiritualis, & excedens virtutem generatiuam, quæ est materialis; ergo falsum est, quod vt aliqua causa effectiuè vniat vnum extremum alteri, debeat vtrumque in sua virtute continere, & vtrumque sibi subijcere, & sic poterit creatura effectiuè vnire humanitatem Verbo, absque eo, quod Verbum in sua virtute contineat, aut illud sibi subijciat. Contra 2. Non minus implicat, quod Verbum subijciatur creaturæ in genere causæ formalis, quam in genere efficientis, & nihilominus aduersarij, cum quibus contendimus admittunt vnionem tamquam modū vnientem extrema, nempe humanitatem, & Verbū; ergo etiam in genere causæ efficientis poterit vniri humanitas cum Verbo; quod si dicant vnionem non inhærere Verbo, sed tantùm humanitati, & Verbum solummodo terminare humanitatem; ita etiam dicimus nos talem creaturam operantem per modum causæ instrumentalis non subijcere sibi Verbum, sed tantum humanitatem subijcere Verbo, vt ab hoc sua personalitate terminetur.

6 Probatur secundò. Probabilissima est sententia, quod terminus actionis transubstantiatiuæ in Sacramento Eucharistiæ sit Christus de nouo productus sub speciebus sacramentalibus: ex quo sequitur, quod per verba consecratoria fiat de nouo ipsum corpus sub speciebus, quod corpus erat iam in rerum natura vnitum Verbo; ergo si fit de nouo corpus vnitum Verbo in Sacramento Eucharistiæ secundùm probabilem sententiam, potuit etiam primò produci cum vnione ad Verbum antecedens patebit infra cum de Eucharistia, & consequentia omnino currit ex paritate rationis.

Secunda pars, quod de facto nec B. Virgo, nec vlla alia creatura concurrerit, vt instrumentum ad vnionem hy-

postaticam, sed fuerint opus solius Dei. Probatur ex illo Abauchc.3. *Domine opus tuum*, quod Augustinus, Remigius, & alij Patres intelligunt de vnione hypostatica; sed non fuisset opus singulare Dei, si aliqua creatura concurrisset; ergo dicendum est de facto nullam creaturam concurrisse.

8 Probatur secundò, Si iste concursus in genere causæ instrumentalis respectu vnionis hypostaticæ, esset alicui creaturæ tribuendus, maximè B. V. sed Beatissimæ Virgini non est concedendus; ergo neque vlli alij creaturæ; probatur minor. Ille solùm concursus debet tribui B. V. qui riquiritur, & sufficit, vt verè sit mater Dei in Virgine iste; sed ad saluandam maternitatem Dei in Virgine iste concursus in genere causæ instrumentalis ad vnionem hypostaticā nō requiritur; ergo non debet admitti; maior patet: probatur minor: tum quia concursus matris non est instrumentalis, sed principalis; tum quia dato, quod aliqua creatura eleuaretur ad producendam hanc vnionem non per hoc diceretur mater; dicitur ergo mater Beatissima Virgo, quia supposita anima Christi à Deo creata, & supposita materia ex suo purissimo sanguine à Spiritu Sancto preparata, materiam vniuit cum anima, & cum in priori naturæ iam anima, & corpus Christi subsisterent subsistentia diuina, vniendo materiam cum forma, verè fuit, & est mater Dei; nec alio modo concurrunt aliæ matres: Ideo &c.

9 Obijcies 1. contra primam partem conclusionis; si aliqua creatura posset producere vnionem hypostaticam instrumentaliter, posset etiam producere ipsum Verbum; sed Verbum cum sit Deus, non potest produci ab aliqua creatura vllo modo; ergo neque vlla creatura potest producere vnionem hypostaticam.

Respondeo distinguendo sequelam maioris; si aliqua creatura &c. posset etiam producere Verbum secundùm esse simplex, nego sequelam; secundum esse complexum, hoc est posset vnire humanitatem Verbo sine inhærentia ipsius Verbi, sed solùm per modum puri termini, concedo sequelam; in hoc autem sensu nulla est implicantia; vt patet in productione hominis; ibi enim à generante non producitur, neque materia, neque forma, sed producitur homo; ita & in proposito.

10 Obijcies 2. Instrumentum non potest operari, nisi in subiecto existente; sed natura humana in Christo ante vnionem hypostaticam non est existens, cum existat existentia Verbi; ergo nullum instrumentum potest assumi ad producendam hanc vnionem.

Respondeo falsum in primis esse, quod instrumentum non possit operari, nisi in subiecto existente, sustineo enim posse dari instrumentum ad creandum, vt suppono ex physicis. Dico 2. falsum esse, quod natura humana in Christo existat existentia diuina, cum habeat propriam indistinctam ab essentia actuali. Alia argumenta alibi solent solui, & præsertim de sacramentis, vbi probabimus sacramenta eleuari ad producendā physicè gratiam, est enim eadem prorsus difficultas.

11 Obijcies 1. contra secundam D. Ambrosius Epist. 81. sic habet. *Per hominem caro eiecta est de Paradiso, & per Virginem iuncta est Deo*: ergo sentit B. Virginem fuisset causam instrumentalem vnionis hypostaticæ: Idem videntur docere D. Bernardus, Isichius, & alij.

Respondeo intentum D. Ambrosij, & aliorum Patrum esse, quod per Virginem iuncta est caro Deo, dispositiuè, quia per illam subministrata est caro, quæ vniretur Deo.

12 Obijcies 2. In nutritione Christi partes substantiales aggeneratæ de nouo vniuntur Verbo: at qui nutritio fit mediante humanitate; ergo mediante humanitate fit de nouo vnio hypostatica partialis.

Respondeo concedendo maiorem: at non per hoc hoc sequitur, quod humanitas fuerit instrumentum talis vnionis partialis; nam prius natura, quam substantia alimenti informaretur anima, à Deo vniebatur partialiter subsistentiæ Verbi.

ARTICVLVS V.

An humanitas Christi vnionem suam ad Verbum mereri potuerit.

1 Causa meritoria ad efficientem reducitur, quare post causam efficientem Incarnationis non immeritò inquirimus, an Christi humanitas suam vnionem ad Verbum mereri potuerit.

2 Tractat hanc difficultatatem Angelicus præceptor hîc quæst. 2. art. 10. vbi explicata iam vnione inquirit, an hæc vnio facta sit per gratiam, & distinguit dicens, quod, si gratia sumatur pro voluntate Dei gratis aliquid concedentis, est facta per gratiam, si verò sumatur pro dono gratis naturæ humanæ concesso, dicit hanc vnionem esse donum gratis, & nullis præcedentibus meritis naturæ humanæ concessum; si verò suma-

sumatur gratia pro habituali, sic dicit non fuisse per gratiam, quia licèt gratia habitualis fuerit in Christo in primo instanti suæ conceptionis, hæc tamen non fuit dispositio præcedens vnionem, sed quid ab ea fluens tamquam ornamentum debitum Christo propter excellentiam vnionis, & rationem reddit, quia perfectiones accidentales sicuti nō præcedunt subsistentiam, ita nec gratia habitualis præcessit vnionem hypostaticam, quæ posita fuit loco subsistentiæ creatæ. Hoc posito.

3. Tribus modis potest agitari hæc quæstio vtrum Christus meruerit vnionem hypostaticam: primò per opera tempore antecedentia vnionem, & hoc modo certum est de fide Christum suam vnionem non meruisse; cum contra Photinum, Origenem, & alios hæreticos, qui dicebant Christum prius fuisse purum hominem, deinde per opera vnionem antecedentia meruisse fieri filium Dei definitum sit, & Fides Catholica doceat, Christum à principio suæ conceptionis fuisse filium Dei. Secundò potest inquiri, an Christus meruerit vnionem per opera tantùm natura antecedentia. Tertiò, an per opera subsequentia; & de his duobus modis est quæstio, & in hoc articulo videbimus, an Christus meruerit per opera tantùm natura præcedentia vnionem, in sequenti verò, an meruerit eamdem vnionem per opera subsequentia.

4 Constans est omnium Theologorum sententia de facto Christum non meruisse vnionem hypostaticam per opera tantùm natura antecedentia vnionem, discrepant tamen in assignanda ratione.

Caietanus hic quæst. 2. art. 11. Suarez disput. 10. sect. 2. Gonet disput. 7. art. 2. Ioannes à S. Thom. disp. 5. art. 2. Gabriel à S. Vincentio disp. 2. dub. 13. & alij id probant, quia actiones sunt suppositorum, & cum prius data sit personalitas Christo, quam vllam operationem elicuerit, ideo deducunt nullam actionem meritoriam potuisse esse in Christo ante vnionem, quam rationem aliqui ita sustinent efficacem, vt nec de potentia Dei absoluta potuerit mereri ipsam vnionem per opera tantùm natura præcedentia vnionem.

Vasquez verò disp. 21. cap. 3. impugnat illud, quod communiter supponitur à præcedentibus Doctoribus tamquam principium, nempe quod actiones sint suppositorum, Vasquium sequitur Card. de Lugo disp. 8. sect. 1. cum aliis. Arriaga disp. 17. sect. 1. licèt non recipiat illud principium, quod actiones sint suppositorum, docet tamen, quod de via ordinaria prius datur subsistentia, quam operatio.

5 Conclusio 1. de facto Christus Dominus non meruit incarnationem per opera humanitatis natura tantùm præcedentia vnionem. Probatur à quibusdam ex illo Lucæ 2. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto*, & ad Tit. 3. *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei*. Verùm hæc loca quicquam non probāt, nam videntur excludere merita aliorum hominum, non ipsius Christi.

6 Communiter igitur probatur hæc conclusio ex Augustino, qui, vt probaret contra Pelagianos nostram electionem factam fuisse sine meritis, arguit à pari de prædestinatione Christi, & clarissimus est locus Augustino lib de correptione, & gratia cap. 11. vbi sic habet. *Respondeant quæso ille homo, vt à Verbo Patri æterno in vnione personæ assumptus filius Dei vnigenitus esset, vnde meruit? quod eius bonum qualecumque præcessit? Quid egit ante? quod petiuit, vt ad hanc excellentiam perueniret? non ne faciente, ac suscipiente Verbo, ipse homo, ex quo esse cepit, filius Dei esse cepit!* Idem habet serm. 8. de verbis Domini, in Enchirid. cap. 36. de prædest. Sanctorum cap. 15. cum tàm clara verò Augustini auctoritate, accedente communi Theologorum, temerarium saltem esset ab hac conclusione discedere.

7 Probatur ratione. Prius humanitas debet intelligi in esse completo substantiali, quam vlla intelligatur operatio, quia prius est esse substantiale, & necessarium, quam accidentale, & liberum: sed subsistentia est, quæ constituit humanitatem in suo esse completo substantiali; & tamquam quid naturaliter saltem necessarium; ergo prius est, quod humanitas Christi habuerit subsistentiam, quam quod operata sit, & meritum vllum habuerit: ex alia verò parte cum Concilia, & Patres definiant in Christo nullam aliam fuisse subsistentiam, nisi diuinam; fatendum est, Christū prius debuisse esse subsistentē, quam vllam operationem elicuerit: si verò prius Christus habuit personalitatem verbi, quam vllam operationem elicuerit, certè ipsam vnionem hypostaticam non meruit, quia meritum debet esse ante præmium, & causa istius non verò post ipsum.

Meritum debet esse ante præmium.

8 Vasquez loco cit. cap. 3. conatur reijcere hanc rationem, eo quod subsistentia, nec sit principium operationum; nec conditio essentialiter requisita, ad operationem, cum possint dari opera-

tiones sine subsistentia, imò de facto multi negant animam separatam esse subsistentem, & tamen concedunt ipsam intelligere, velle, & operari, quare illud, quod supponitur tanquam principium, nempe *actiones sunt suppositorum*, quod desumptū fuit ab Arist. 1. metaph. cap 1. à D. Ioan. Damasceno lib. 3. de fide c. 15. & quo vsus est Io. Theologus in concilio Florentino sess. 18. licèt illud admittat, vt sonat, nihilominus dicit nihil probare, nam solùm probat, quod actiones tribuantur suppositis; at non per hoc probatur, quod subsistentia prærequiratur ad operationem. Sed contra, quia nos non probamus in Christo non fuisse meritum, quia subsistentia sit principium operandi, fateor enim, quod si aliqua creatura spoliaretur à Deo propria subsistentia, quæ nihilominus adhuc esset existens in rerum natura, posset operari, & hoc concedo Vasquez, & alijs, qui ipsum sequuntur, sed dico subsistentiam esse complementum substantiale, & quod sit tale, colligimus præsertim ex hoc mysterio Incarnationis, in quo fides docet, non adesse subsistentiam creatam, sed loco illius positam fuisse diuinam: omne autem complementum substantiale, & necessarium prius conuenit naturæ, quam perfectio accidentalis, & libera, cuiusmodi esset omnis actio meritoria; & ex hoc remanet firmum illud principium, quod actiones sunt suppositorum, quia, cum subsistentia sit complementum substantiale, prius natura semper est, quam operatio.

Prius est complemē tum substātiale naturæ, quam operatio.

9 Conclusio 2. Humanitas Christi de potentia Dei absoluta per opera tempore, vel natura præcedentia vnionem potuit mereri de congruo ipsam vnionem, non autem de condigno. Et quidem quo ad primam partem, quod per opera tempore antecedentia vnionem potuerit mereri de congruo vnionem in confesso est apud omnes; nam potuit Deus primò producere humanitatem Christi cum sua propria subsistentia per aliquod tempus antequam vniretur cum Verbo, & pro tali tempore potuit Deus ornare animam eius gratia, & virtutibus, & operari opera supernaturalia; ergo aliquo modo potuit mereri; Non essent tamen de condigno talia opera meritoria vnionis hypostaticæ; tū quia præmium proportionatum talium operum fuisset augmentum gratiæ, & gloriæ; ergo respectu vnionis non possunt habere condignitatem, tum quia vnio hypostatica est præmium simpliciter infinitum, & substantialiter tale: nullum autem meritum habet proportionē cum præmio simpliciter infinito; ergo nullum meritum potest esse de condigno; tum quia si opera bona, & supernaturalia essent meritoria de condigno vnionis hypostaticæ, sequeretur, quod iusti, & sancti ipsam meruissent; quod tamen nullus concedit.

10 Dices potuisse fieri ex ordinatione diuina, & lege, vt si humanitas Christi cum illa gratia operaretur, deberet habere pro præmio vnionem hypostaticam, ergo si tunc humanitas Christi operata fuisset operationes supernaturales ex condigno ei debita fuisset vnio. Sed contra, quia illa gratia esset eiusdem speciei cum illa aliorum sanctorum, atqui in alijs sanctis non habet ex se proportionem meriti de condigno in ordine ad vnionem; ergo neque etiam ex voluntate Dei poterit illam proportionem habere: probatur consequentia: nam promissio, & voluntas Dei non mutat naturam operis, neque opus ex promissione crescit indignitate, & valore; ergo nullo modo per gratiam habitualem potuit mereri vnionem de condigno. Confirmatur ad rationem meriti de condigno requiritur proportio cū præmio; sed nulla res creata potest haberè proportionem cum vnione hypostatica, quæ est bonum vndequaque infinitum transcendens quodcumque meritum cuiuscumque creaturæ; ergo nullo modo humanitas Christi per opera tempore præcedentia ipsam vnionem potuit eamdem vnionem mereri.

11 Secunda pars, nempe, quod etiā per opera tantùm natura præcedentia vnionem potuerit mereri, est Caietani, Lugi, Arriagæ, & aliorum contra Suarez disp. 10. sect. 3. Vasquez disput. 21. Cipullum quæst. 2. artic. 11. dub. 1. Gabrielem à S. Vincentio disput. 2. dub. 13. Probatur, quia nulla est repugnantia, neque ex parte naturæ operantis, neque ex parte meriti; ergo nullo modo repugnat; non repugnat ex parte naturæ operantis; nam ad hoc vt natura possit operari, sufficit si sit existens; sed humanitas Christi in priori naturæ antequam intelligatur vnita Verbo intelligitur existens; ergo etiam poterit operari: neque repugnat ex parte meriti; nam ad hoc, vt actio sit meritoria de congruo vnionis non est necesse, quod procedat ab ipso Verbo dignificante, sed sufficit si procedat à libero arbitrio ornato, & eleuato per gratiam habitualem, & alia auxilia supernaturalia; sed potuit à Deo humanitas Christi antequam vniretur cum Verbo in priori naturæ ornari gratia habituali, & alijs donis, & auxilijs supernaturalibus; ergo etiam pote-

poterat cum illis auxilijs supernaturalibus operari; talia autem opera fuissent meritoria de congruo, sicuti enim, si per aliquod tempus prius extitisset in rerum natura, concedunt etiam aduersarij, quod potuisset de congruo mereri vnionem hypostaticã; ita si prius natura fuisset humanitas ornata gratia, & donis supernaturalibus etiam mereri potuisset de congruo eamdem vnionem.

12 Quod autem posset esse tale meritum de congruo patet, quia ad meritum de congruo non requiritur ex vna parte aequalitas inter ipsum, & praemiũ; ex alia parte potuerunt talia opera elicita ab humanitate fieri dependenter à gratia habituali in gradu summo donabili, & auxilijs actualibus, ita vt posita promissione Dei potuissent fundare aliquam congruentiam aptam ad mouendum Deum, seu diuinam liberalitatem, vt ea tãto pręmio compensaret, hoc autẽ esset meritum de congruo, vt de se patet.

13. Obijcies primò contra primam varia loca scripturae Psalm. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo laetitia*, & Apoc. 5. *Dignus est agnus, qui occisus est accipere virtutem, & diuinitatem*. Ergo per primum locum deducitur, quod Deus dedit humanitati Christi vnctionem diuinitatis, quia dilexit iustitiam, & odiuit iniquitatem, & per secundum, quod per merita suae passionis facta fuit digna accipere diuinitatem.

Respondeo ad primum locum, quod ly *propterea*, vel habet vim causae meritoriae, & sic per oleum laetitiae non intelligitur vnio hypostatica, sed aut Regnũ, quod post passionẽ Christo datũ fuit, vt exponit D. Hieronymus; vel per vnctionem intelligitur declaratio Christi in filium Dei facta in Iordane, vt sentit D. Hilarius; vel ly *propterea* facere sensum causae finalis, & sic per oleum potest intelligi diuinitas, ita vt sensus sit, si dilexisti iustitiam, hoc ideo fuit, quia Deus vnxit te, sic Nazianzenus. Ad secundùm locum dico intelligi, quo ad exaltationem ipsius nominis, & externam gloriam, quam per passionem Christus promeruit; Potest etiam intelligi de continuatione vnionis, & resurrectione ipsius; nam in triduo mortis non poterat dici, homo est Deus, licèt vnitus esset animae, & corpori, hãc autem denominationem iterum accepit per resurrectionem.

14 Obijcies 2. Humanitas Christi prius natura, quam vniretur Verbo fuit haec natura indiuidua, & existens; ergo in illo priori potuit gratia ornari, & operari; ergo de facto ita euenit; cum hoc praecipue cedat in maiorem Christi dignitatem.

Respondeo negando primam consequentiam, si de via ordinaria loquamur, tum quia de via ordinaria prius debet dari subsistentia, quae est complementum naturae substantialis, quam natura operetur; tum quia ante vnionem nulla gratia data fuit Christo, sed omnis gratia subsecuta est vnionem; si vero loquamur de potentia absoluta, concedo primam consequentiam, vt dictum est in secunda conclusione, & nego vltimam consequentiam; nam cum natura naturaliter prius debeat habere subsistentiam, quam operetur non decuit Deum inuertere naturalem modum operandi.

15 Obijcies 3. Eius est operari, cuius est produci, & esse de nouo; sed humanitas est illa, quae producitur, & de nouo est, non suppositum; ergo etiam ipsa operatur sine supposito.

Respondeo, quod eo modo, quo res producitur, eo modo operatur, producitur autem suppositum, vt *quod*, natura, vt *quo*, & ideo natura est principium effectiuum vt *quo*, suppositum, vt *quod*; licèt enim suppositum diuinum non producatur de nouo secundum esse suũ simplex, quod essentialiter est, & improducibile, producitur tamen secundùm esse complexum in natura, quatenus de nouo terminat naturam humanam, quam prius non terminabat.

16 Obijcies 4. Angelus in eodem instanti, in quo creatus fuit se disposuit ad gratiam habitualem, quam recepit, vt diximus cum D. Thom. in tractatu de Angelis; ergo etiam Christus in eodem instanti, quo productus fuit, se disposuit ad vnionem.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia Angelus habuit propriam subsistentiam, & ideo potuit cum gratia actuali se disponere ad habitualem: natura verò humana in Christo nullam habuit subsistentiam, nisi diuinam, nec vlla gratia ei data fuit ante, cum omnis gratia consequura sit vnionem hypostaticam, & ex alia parte, cum naturaliter antequam natura operetur, debeat habere subsistentiam; hinc est, quod natura humana nullam actionem meritoriam potuit habere ante vnionem hypostaticam; Angeli verò cum habuerint propriam subsistentiam potuerunt per auxilia actualia se disponere ad gratiam.

17 Obijcies 5. Si in Christo de via ordinaria non potest dari meritum ad vnionem, maximè quia non potest operari ante subsistentiam; sed hoc est falsum; ergo & vnde sequitur: maior est funda-

fundamentum nostræ conclusionis: probatur minor: quælibet natura effectiuè producit propriam subsistentiam; ergo agit antecedenter ad illam; ergo si naturaliter concurrit ad productionem subsistentiæ, etiam poterit naturaliter producere aliam operationem ante subsistentiam.

Respondeo rationem cur non possit dari meritum ante subsistentiam, nō esse simpliciter, quia natura non possit operari ante subsistentiam, sed quia naturaliter loquendo ei prius debentur ea, quæ necessariò ei conueniunt secundùm esse substantiale, & necessarium, quam illa, quæ illi competunt secundùm esse accidentale, & liberum, quare esto, quod natura per resultantiā effectiuè concurrat ad producendam propriam subsistentiam, hanc tamen debet prius habere, quam actiones liberas operetur, vnde argumentum nullū est. Potest etiam dici naturam non concurrere effectiuè ad producendam propriam subsistentiam, sed hanc concreari cum ipsa natura; quo posito nulla actio siue libera, siue necessaria producitur à natura, nisi prius sit subsistens.

18 Obijcies 1. contra secundam: Deus non potest immutare ordinem intrinsecum, & essentialem naturæ: sed quod naturæ prius competat subsistentia, quam operatio est ordo intrinsecus, & essentialis competens naturæ; ergo à Deo non potest immutari faciendo, quod prius sit operatio, quam subsistentia. Confirmatur, quia natura in illo priori naturæ ante subsistentiam, vel intelligitur cum carentia subsistentiæ, vel tantum in statu præcisiuo à subsistentia, si primum; ergo neque intelligitur existens, cum nulla creatura separata à proprio, & alieno supposito existere possit: si verò intelligatur tantùm in statu præcisiuo, implicat, quod prius intelligatur operatio, quam quod subsistat, nam implicat intelligere formam, quin intelligatur cum suo effectu formali.

Respondeo negando minorem; nam in primis sistendo in lumine naturali subsistentia non cognoscitur distincta ab existentia substantiali, vtsuppono probatū ex Metaph. & esse distinctam, nisi ex mysterio Incarnationis cognoscimus; ex hoc autem essentialem ordinem istum non percipimus; præsertim, cum etiam hoc stante, multi adhuc admittant subsistentiam nihil aliud esse, quam duas negationes, vnde ergo deducitur iste essentialis ordo, qui non possit à Deo immutari. Ad confirmationem dico, quod natura potest intelligi, & cum carentia subsistentiæ, & in statu præcisiuo, falsum autem est, quod non intelligatur existens; nam natura præcisa subsistentia, & cum carentia eiusdem adhuc existens est, & de facto anima, & corpus Christi antequam assumerentur à Verbo erant existentia, erant enim per creationem producta. Quod si intelligatur tantùm in statu præcisiuo à subsistentia, adhuc intelligitur existens siue subsistentia, & operans etiam poterit intelligi: Quare ad id, quod dicitur implicare intelligi formam sine suo effectu formali, verissimum est, verùm in statu præcisiuo non intelligitur forma, & ideo nil mirum, si non intelligatur eius effectus formalis, sed in priori *à quo* sit operatio, licèt postea in eodem instanti reali vtrūque sit.

19 Obijcies 2. ex Vasquez si potuit esse meritum in Christo ante vnionem, vel prouenriebat à gratia habituali, & hoc non, secus humanitas fuisset filia adoptiua, quod falsum est; vel proueniebat à gratia actuali, & neque hoc, quia sic meritum fuisset finitum; in Christo autem omne meritum fuit infinitum.

Respondeo, quod hoc meritum poterat prouenire, & è gratia actuali, & ab habituali, & ab vtraque simul: quare si prouenisset à sola gratia actuali, fuisset quidem finitum, at de facto omne meritum in Christo fuit infinitum, quia omne procedebat ab vnione; tunc verò non processisset ab vnione, & ideo nil mirum, si foret finitū. Siverò processisset ab habituali, vel in natura humana Christi fuisset carentia vnionis, & sic cum tali gratia pro eo signo fuisset filius adoptiuus; in alio tamen signo non esset, quia gratia habitualis, vt constituat filium adoptiuum, nō solum exigit, quod ponatur in humanitate, sed insuper, quod talis humanitas non sit vnita cum personalitate diuina, & cum in secundo signo esset vnita humanitas personalitati Verbi, nam posset amplius dici filia adoptiua, sed tunc Christus esset filius naturalis Dei; quod si dicat in eo signo non esse carentiam vnionis, sed tantùm præscindi ab vnione, & ego dico in tali casu præscindi à filiatione adoptiua, donec in secundo instanti naturæ, seu in instanti reali intelligatur, an sequatur filiatio naturalis nec ne. Idemque respondeo si hoc meritum proueniat à gratia habituali, & auxilijs actualibus simul.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

An Christus per opera subsequentia vnionem eandem mereri potuerit.

2 SVarez disput. 10. sect. 4. vult Christum Dominum per opera consequentia vnionem potuisse mereri Incarnationem suam, non quidem quo ad prædefinitionem, sed quo ad executionem in tempore; vnde distinguit duos ordines intentionis, & executionis; dicit postea merita præuisa ordine intentionis à Deo non potuisse mereri ipsã prædefinitionem; merita tamen præuisa ordine intentionis potuisse mereri executionem incarnationis. Sic etiam Valentia, Ruiz. disp. 6. de Prædest. sec. 2. Coninch. disp. 8. de actibus supernaturalibus dub. 7. & alij.

Communis, & constans fere omniũ Theologorum sententia docet, Christũ per opera subsequentia vnionem non solùm non meruisse, sed nec etiam potuisse mereri suam primam vnionem. Sic D. Tho. hic q. 2. art. 12. Thomistæ communiter, Aluarez disp. 16. Ioan à S. S. Thom. disp. 5. ar. 2. Gonet disp. 7. ar. 3. Vasquez disput. 21. cap. 5. Lugo disp. 8. sect. 2. Amicus disp. 26. sect. 6. Arriaga disp. 17. sect. 2. & 3. Gabriel à S. Vincentio disp. 2. dub. 13. §. 5. & communiter scholastici.

2 Conclusio. Christus per opera vnionem subsequentia non potuit mereri eamdem vnionem, quo ad primum ipsius esse. Probatur: impossibile est causam efficientem causari à suo effectu, & idem esse causam sui ipsius in eodem genere causæ; sed vnio est causa efficiẽs omnium meritorum Christi, ergo merita non possunt esse causa efficiens vnionis, quia sic etiam causarent se ipsa, per illud principium, quod est causa causæ, est causa causati.

3 Dices 1. ex Suarez; hoc non sequi, quia merita præuisa ordine intentionis non possunt quidem mereri incarnationem præuisam in intentione, at possunt illam mereri in executione, quia licèt causa meritoria compatetur causæ efficienti, & causet vt præuidetur existens, nihilominus non est necesse, vt actu existat, sed vt causet, sufficit vt in intentione præuideatur existens, præuisis verò meritis in intẽtione, cum sint priora, quam sit executio incarnationis, poterit Deus ad illa respicere, & ex illis moueri ad executionem incarnationis, & sic non sequitur, quod idem sit prius, & posterius, causa, & effectus in eodem genere causæ, sed sub diuersa ratione.

Sed contra primò, quia merita in intentione non possunt esse causa meritoria incarnationis in intentione, vt fatetur etiam Suarez, quia sic principium meriti caderet sub merito, quod implicat; ergo neque in executione: probatur consequentia; merita præuisa in intentione supponuntur præuideri, vt existentia dependenter à decreto incarnationis libero, & gratuito sine meritis, seu ab ipsis meritis non causato; ergo etiam quando erunt à parte rei, erunt dependenter à decreto incarnationis ponente incarnationem sine meritis: consequẽtia patet, quia merita eo modo ponuntur à parte rei, sicuti præuidentur existentia; sed à Deo quando primò præuidentur, præuidentur existentia dependenter à decreto libero Dei, quod decretum nulla merita supponebat; ergo quando ponuntur à parte rei, ponuntur dependenter à decreto libero Dei, quod nulla merita supponat.

4 Contra 2. Quando Suarez dicit merita præuisa in intentione posse mereri executionem incarnationis, vel accipit merita formaliter, vt futura, præscindendo ab actuali eorum existentia, vel accipit merita, vt præuisa actualiter existentia: si primum dicatur; contra, quia merita formaliter, vt futura nullam possunt exercere causalitatem meriti, nam quod formaliter futurum est, actu non est; sed quod actu non est, neque potest exercere rationem causæ efficientis, sicuti est causa meritoria, quæ ad efficientem reducitur; ergo si merita accipiantur formaliter vt futura, actu merita non sunt, sed tantùm futura sunt; Quare sicuti non potest quis puniri per demeritum, quod futurũ est donec actu sit; ita nec præmiari propter meritum, quod futurum sit, sed actu non sit: si verò dicatur secundum, vt dici debet, merita actu existentia sunt talia dependenter ab incarnatione vt executa: ergo non possunt mereri ipsam executionem: consequentia patet; nam incarnatio, vt executioni mandata est principium illorum meritorum in genere causæ efficientis; ergo illa merita non possunt esse principium in genere causæ meritoriæ eiusdem inrarnationis in executione; cum causalitas causæ meritoriæ reducatur ad causam efficientem, & sequeretur, quod principium merili caderet sub merito, quod implicat, vt concedit, etiam ipse Suarez.

5 Probatur 2. conclusio. De facto vnio, quam habuit Christus Dominus fuit mere gratis à Deo humanitati concessa siue vllis meritis ipsius, vt concedit etiam Suarez; sed si opera Christi præ-

præuisa in intentione possunt mereri vnionem ipsam in executione, vnio non fuisset concessa humanitati merè gratis; ergo dicendum est opera Christi præuisa in intentione, non posse habere rationem meriti respectu vnionis in executione: probatur minor, quia de facto opera Christi præuisa fuere à Deo futura in intentione antequam poneretur executio vnionis; ergo si hoc sufficit ad meritum, de facto Christus meruit suam vnionem.

6 Dices hoc verum esse de potentia absoluta, non de facto, quia ex natura rei meritum debet esse prius præmio. Sed contra, quia merita præuisa in intentione sunt prius executione incarnationis; ergo si ad meritum sufficit, quod præuideantur merita in intentione, cum merita Christi in intẽtione fuerint præuisa ante executionem incarnationis, sequitur, quod Christus meruerit executionem suæ vnionis, quod tamen est contra ipsum Suarez, omnes scholasticos, & ipsum Augustinum, quem supra in articulo præcedenti citauimus.

7 Aliqui recentiores, cum videant argumenta supra posita efficaciter probare, quod merita Christi futura, & in intentione præuisa non possint mereri ipsam executionem incarnationis, alia via incedunt, & conantur soluere argumentum. Dicunt ergo Christi humanitatem potuisse à Deo præuideri benè operaturam abstrahendo à dignificatione prouenienté ab vnione, vel prouenienté à gratia habituali; deinde Deum huic humanitati in præmium huiusmodi operum decernere vnionem hypostaticam. Sed contra, quando Deus videt humanitatem bene operaturam, vel videt benè operaturam cum subsistentia diuina, vel cum subsistentia creata, vel præscindendo à creata, & increata si dicatur primum, cum subsistentia diuina sit principium meriti, ipsa non potest dari in præmium, quia principium meriti non cadit sub meritum, & in suo robore remanet argumentum factum, vt patet. Si verò dicatur secundùm, contra, quia humanitas Christi numquam operata fuit cū subsistentia creata; ergo numqua præuisa fuit absolutè operatura cum subsistentia creata: consequẽtia est clara, quia illud, quod semel est absolutè futurum, aliquando fit præsens: sed numquam verificatum fuit de præsenti, quod humanitas Christi operata sit cum subsistentia creata, imo numquam de præsenti verificabitur; ergo etiam numquam fuit absolutè futurum, quod humanitas Christi cum subsistentia creata esset operatura. Si verò dicatur tertium, etiam contra; quia implicat, quod Deus videat determinatè merita Christi vt existentia, & non videat determinatè etiam ea esse à tali natura subsistente subsistentia diuina, vel humana determinatè: sed verè opera Christi si præuidentur vt meritoria, præuidentur determinatè à Deo vt existentia; ergo etiam præuidentur determinatè esse à tali natura subsistente subsistentia diuina, vel humana: & si præuidisset talia opera esse à natura subsistente subsistentia humana, nil mirum, quod per talia opera possit de congruo mereri vnionem, vt diximus articulo præcedenti; & in hoc sensu hic non agitatur quæstio. Addo tamen, quod Deus non potuit præuidere talia opera fore absolutè futura à natura humana cũ subsistentia creata; nam cum in Christo hæc numquam fuerit, nec etiam Deus potuit cam præuidere; nam præuidisset falsum, quod in Deo implicat: si verò Deus præuidisset talia opera esse à natura humana subsistente subsistentia diuina; cum hæc iam supponatur, vt principium meriti, non potest cadere sub meritum.

8 Dices. Vt quis videat effectum existentem non est necesse, vt videat illum cum illis principijs, quæ tantùm concomitanter ad illum producendum requiruntur, & non influunt, sed sufficit si videat illum cum illis principijs, & causis, quæ formaliter requiruntur, & influunt, vel proximè, vel remotè: cum igitur subsistentia tantùm concomitanter se habeat ad opera naturæ humanæ in Christo, sequitur, quod potuerint præuideri à Deo, vt erant à natura cum gratia, à qua dignificationem haberent, absque eo quod præuideretur subsistentia diuina, seu absque eo, quod præuiderentur esse ab humanitate subsistente subsistentia diuina. Sed contra Deus debet præuidere ea merita humanitatis Christi, quæ aliquando extitura erant in rerum natura: sed de facto in rerum natura non extiterunt merita Christi, nisi dependenter à subsistentia diuina moraliter ea dignificante, & moraliter influente, & constituente ea valoris infiniti; ergo, si hæc merita videre debuit, vt aliquando ponenda à parte rei, debuit videre subsistentiam diuinam, à qua valorem accipiebant, & in ea moraliter influentem; quare dum effectus videtur, esto non sit necesse videre illud principium, quod tantùm concomitanter ad effectum requiritur, & nullo modo influit; debet tamen videri, si moraliter influat, & si effectus ab illo habeat dignificationem, & valorem, vt

Principiũ moraliter influxiui deti debet.

in

in proposito omnia merita humanitatis Christi à supposito diuino habent valorem, & dignitatem.

9 Obiicies 1. Christus per sua merita solùm futura, non verò in re exhibita, meruit omnem gratiam, quæ antiquis Patribus de facto collata fuit; ergo ad rationem meriti non est necesse, quod meritum re ipsa antecedat præmium, sed sufficit, quod meritum sit à præmiante præuisum; ergo etiam Deus ab æterno præuidens infinita Christi merita futura, potuit eamdem vnionem conferre Christo in præmium futurorum meritorum.

Respondeo, quod Christus non per merita sua tantùm formaliter futura, sed per eadem, vt præuisa existentia, meruit Sanctis Patribus gratiam; sed negatur consequentia, disparitas est, quia gratia collata Patribus intuitu meritorum Christi supponebat Christum præuisum existentem pro sua temporis differentia, nec ipsa erat principium effectiuum meritorum Christi: at vnio hypostatica erat principium effectiuum meritorum Christi, & supponere non poterat Christum futurum præuisum pro sua temporis differentia existentem, cum Christus sit futurus per vnionem futuram, nec præuideri possit existens, nisi cum vnione; & ideo gratia Patribus concessa potuit sub merita Christi cadere, non sic vnio hypostatica.

10 Obiicies 2. Potest Rex arma, & equum fortissimo militi tribuere in præmium meritorum, quæ factura sperat dependenter ab eisdem armis, & equo; ergo similiter potuit Deus humanitati Christi gratiam vnionis anticipata solutione tribuere in præmium eiusdem humanitatis propter merita, quæ præuidebat post vnionem futura.

Respondeo 1. cum D. Thom. 1. 2. quæst. 114. art. 5. ad 3. Negando consequentiam: disparitas est, quia dum Rex donat arma, & equum in præmium meritorum multi sunt actus laudabiles, & præmio digni, qui non pendent ab armis, & equo vt à principio: puta quod miles inuicto animo hostem aggrediatur, dexteritate vtatur, & huiusmodi, hæc enim ab armis, & equo nõ pendent: at omnia Christi merita ab vnione, vt à principio pendebant: addo, quod ipse bonus vsus armorum, & victoria consecuta procedit à propria virtute, & fortitudine ipsius militis magis, quam ab armis; merita verò Christi ab ipsa vnione vt à principio principali, non à propria virtute humanitatis pendebant; & ideo, esto quod Rex possit talia arma in præmium militi dare, non potest tamen Deus dare vnionem in præmium operum, quæ Deus præuidet in Christo futuro; & ob hanc eamdem rationem non possumus mereri primam gratiam, aut primam habitualem de condigno. Dixi esto, quod Rex &c. nam si ad trutinam reuocetur illud exemplum in multis deficit, nec probat intentum.

11 Respondeo igitur secundò, quod vel equus, & arma traduntur militi absque translatione dominij de præsenti, sed tantùm de futuro, quando ponetur bonus vsus equi, & armorum, & validè miles pugnabit in bello, & sic equus, & arma non habebunt rationem præmij, quando primò traduntur, sed tunc, quando erit bonus vsus; & sic etiam Christus potuit mereri per merita subsequentia vnionem hypostaticam non tamquam primò concessam, sed vt continuãdam in esse post talia merita, Christum autem meruisse continuationẽ suæ vnionis infra ar. sequenti probatur. Vel secundò transfertur absolutè dominium in milite tunc, quando primò traduntur arma, & equus, cum spe tamen boni vsus, vt miles ijs bene vtatur, & vincat, ita tamen, vt quamuis non esset ponẽdus bonus vsus, adhuc arma, & equus non sint repetenda, & sic etiam non habent rationem præmij, quia possessio equi, & armorum non pendet ab existentia boni vsus in ratione causæ meritoriæ; sed ad summum, si bonus vsus, qui expectatur, habet rationem causæ, hæc non est meritoria, sed finalis; quo modo, concedo merita Christi subsequentia esse causam finalem vnionis, vt supra dictum fuit, sed ad rem præsentem nihil conducit. Vel tertiò transfertur quidẽ dominium absolutè, sed ea limitatione, vt miles subeat onus, & obligationem pugnandi fortiter, & validè statuto tempore, & armis, & equo bene vtendo, ita vt si aliter fecerit, possit Rex ipsum tali dominio priuare, eò modo quo, quando venditur fundus pecunia credita, hac addita conditione, quod si statuto tempore non soluat pecuniam, possit venditor suum fundum repetere; & sic non dantur arma, & equus propter bonum vsum, sed propter obligationem acceptatam à milite bene vtendi equo, & armis, sicque bonus vsus habet potius rationem pretij soluti, quam meriti remunerati: quo etiam modo potuit Deus dare Christo vnionem, non vt verum donum, sed cum onere subsequentium operum, & hoc modo opera Christi se habuissent vt solutio pro debito, non vt meritum pro præmio.

12 Obiicies 3. Post decretum intentiuum Incarnationis, ac meritorum

Christi, Deus fuit omnino liber ad volendam executionem incarnationis; ergo potuit moueri ex meritis præuisis ad volendam executionem incarnationis.

Respondeo, quod vel decretum intentiuum Incarnationis dat non solum esse futurum Christo, & meritis eius, sed etiam facit, vt vi illius præuideantur aliquando vt existentia, & si hoc facit tale decretum, non est necessarium aliud decretum executiuum, sed intentiuum, & executiuum identificantur, & posito intentiuo, licèt adhuc sit liber Deus, quia etiam dum actu operatur non perdit libertatem, nihilominus in sensu cõposito, seu necessitate consequentiæ nõ potest non esse executio incarnationis, & meritorum Christi, vnde negatur consequentia, quia in hac sententia non potest moueri ex meritis præuisis ad executionem volendam, cum idem sit decretum intentiuum, & executiuum: si verò decretum intentiuum dat tantum fututitionem, & non existentiam, dico per tale decretum non præuideri merita, quæ habeant veram rationem meriti; nam quod futurum tantùm est, & non prævidetur existens, meritum non est, sicuti malum, quod futurum tantum est, & existens non est, non est demeritum; cum meritum reducatur ad causam efficientem, & hæc, vt causet, debeat esse existens.

Quod futurum est actu meritũ non est.

13 Obijcies 4. Gloria æterna in intentione præcedit merita nostra, & tamen in executione datur propter merita, vt diximus de prædestinatione in tractatu primo de Deo; ergo etiam vnio hypostatica in intentione potest esse sine meritis, & nihilominus dari in executione propter merita. Confirmatur. Potest exerceri vis impetratoria pro eo, quod tantum tempore antecedenti poterat obtinere, vt patet ex communi praxi Ecclesiæ, quę orat pro animabus defunctorum, vt liberentur à pœnis inferni, & ne cadant in obscurum; ergo etiam opera consequentia poterũt habere rationem meriti, & respectu præmij, quod antea donatum fuerit.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia gloria, seu ipsius datio non est principium merendi ipsam gloriam: Incarnatio autem est primum principium merendi, & ideo non potest cadere sub meritum. Ad confirmationem dico, tales preces Ecclesiæ esse purè affectiuas, non impetratiuas, cum enim in hac vita ignoretur status, quem quisque obtinet in altera, ideo per eas preces Ecclesia ostendit pium affectum, quem habet erga defunctos, easque non fundit vt obtineat, quod scit esse iam peractũ, sed exprimit illud, quod ex affectu charitatis vellet fuisse; & hunc modum orandi non adhiberet pro aliquo, si illi certò per reuelationem constaret esse in Cælo, aut damnatum in inferno, quod patet; nam postquam aliquem declarauit Beatum, vel Sanctum, amplius pro ipso non fundit huiusmodi preces: si tamen animæ sunt in purgatorio, concedo tales preces posse esse meritorias, & impetratorias non præmij antecedentis dati, sed secuturi; verum hoc nihil contra nos.

ARTICVLVS VII.

An Christus continuationem vnionis, & circumstantias incarnationis meruerit, vel mereri potuerit.

1 PEr continuationem vnionis intelligo non ipsam vnionem, vt primo posita fuit, sic enim ex dictis constat, quod Christus eam non meruerit, sed intelligo perseuerantiam ipsius vnionis, insuper partiales vniones, quæ de nouo fiebant cum partibus, quæ de nouo per nutritionem aggenerabantur. Circumstantiarum verò nomine propriè veniunt, quæ antecedenter, vel consequenter ad incarnationem se habent, quod Verbum assumpserit carnẽ ex stirpe Regia Dauidis, ex muliere Virgine ab Angelo annuntiata, Iosepho desponsata, quod Christus natus sit tali tempore, & loco, honoratus ab Angelis, adoratus à Pastoribus, inquisitus à Magis &c. Quo ad primam difficultatem.

2 Prima sententia est Vasquez disp. 78. cap. 3. Cardinalis de Lugo disp. 27. sect. 2 Amici disput. 26. sect. 9. num. 191. Gonet disp. 7. §. 3. Gabrielis à S. Vincentio disp. 19. dub. 7. §. 2. & aliorum, hæc negat Christum meruisse continuationẽ suæ vnionis; & plures hoc dicunt esse verum etiam de potentia absoluta.

Suarez disput. 10. sectiõ. 4. §. *Sed quæret aliquis*, sustinet tamquam probabile Christum meruisse continuationem vniones, partiales vniones, quæ de nouo aggenerabantur, & reparationem in resurrectione, & quo ad partiales vniones, & reparationẽ, idẽ docet Gonet loco citato num. 72. cum alijs recentioribus.

3 Conclusio 1. Probabile est Christum meruisse continuationem propriæ vnionis per totam æternitatem, extensionem eiusdem ad omnes partes, quæ paulatim per nutritionem aggenerabantur, & reparationem eiusdem illi concessam

cessam in resurrectione. Dixi probabile esse, quia non nego etiam contradictoriam esse probabilem, tum quia maior pars scholasticorū illam sustinet, tum quia vnio, quando primò data est, in perpetuum data est; sed quando primò data fuit omnino gratis data fuit; ergo etiam omnino gratis in perpetuum data fuit; quare tum per principia extrinseca ducta ab auctoritate, tum per intrinseca potest sustineri, Christum hæc non meruisse, sed gratis in principio à Deo illi donata fuisse.

4 Probatur modo conclusio. Eo nobiliori modo, quo possumus, debemus concedere Christo continuationem propriæ vnionis per totam æternitatem, extensionem ipsius ad omnes partes, & reparationem eiusdem illi concessam in resurrectione; sed habere hæc omnia per se ipsum est nobilius, quam habere eadem purè ab alio, vt vniuersaliter id docet Arist. 8. physicorum textu 39. ergo si possumus concedere, Christum hæc omnia habuisse per se ipsum, cum sit modus nobilior eadem habendi, de facto sic eadem habuisse fatendum est; atqui id habetur à creatura per se ipsam, quod obtinetur per meritum proprium, meritum enim est actus liber, qui ab intrinseco principio procedit, & insuper, quod datur tamquam præmium propter meritum, datur vt corona, & triumphanti, nobilior autem est modus habendi rem aliquam tamquam coronam, & quæ illi detur tamquam triumphanti, quam pure gratis eamdem habere: ergo si possumus dicere Christum Dominum hæc omnia obtinuisse propter meritum proprium, etiam de facto eadem sic obtinuisse fatendum est. Confirmatur, quia Christus Dominus in instanti suæ conceptionis, & in toto vitæ suæ cursu omnium virtutum actus perfectissimos, & infiniti valoris elicuit; ergo hæc omnia mereri potuit; nullum enim est argumentum contrarium, quod facilè solui non possit.

5 Obijcies 1. Quod necessaria sequela debet dari non cadit sub meritum: sed continuatio vnionis, extensio ad omnes alias partes, quæ de nouo aggenerabantur, & reparatio eiusdē vnionis in resurrectione necessaria sequela dari debebāt poni posita vnione; ergo non poterant cadere sub meritum. Confirmatur, quia quod datur tamquam præmium, debet ita dari, vt si non sit meritum, illud non detur: atqui omnia supra enumerata debebant Christo dari necessaria sequela vi primæ vnionis: ergo nullo modo potuerunt cadere sub meritum.

Respondeo veram esse maiorem, quādo aliquid necessaria sequela debet absolutè dari: non verò quando debet dari necessaria sequela fundata in liberalitate alicuius; quare licèt necessaria sequela debuisset vnio perpetuò conseruari, extendi ad alias partes, & in resurrectione reparari, quia tamen vnio liberaliter data fuit, & liberaliter conseruatur; nam potuisset Deus eamdem solū ad tempus voluisse, hinc est, quod potuit Christus per opera sua mereri illius conseruationem, extensionem, & reparationem in resurrectione; nam sic, quod prius illi debebatur tantum posita liberalitate Dei, quod poterat auferri, absque eo, quod humanitati inferretur iniuria, postea illi potest deberi etiam ex iustitia. Ad confirmationem distinguo maiorem: quod datur tamquam præmium debet ita dari, vt si non sit meritum, illud non detur absolutè, nego maiorem; sub ea ratione, & formalitate sub qua postea datur, concedo maiorem: in proposito igitur continuatio vnionis, extensio, & reparatio debebant quidem necessaria sequela fundata in liberalitate Dei dari, sed non sub ea ratione coronæ, & præmij; & ideo sub hac ratione potuerunt cadere sub Christi merito; taliter, vt quæ Christo prius debebantur gratis, postea deberentur etiam ex iustitia, & tamquam corona. Et potest hoc explicari exemplo filij Regis, cui tamquam hæreditas debetur Regnū, & nihilominus potest illud sibi armis comparare, taliter vt Regnum postea ei debeatur, & tamquam hæreditas, & tamquam corona ex iustitia, ita & in proposito dicendum est.

6 Dices continuatio vnionis hypostaticæ nihil omnino addit supra ea, quæ ex vi suæ primæ productionis illi competit, cum sit eadem omnino immutabilis, & permanens; sed vnio hypostatica vt primò producta nullo modo potest cadere sub meritum Christi, vt supra probatum fuit; ergo neque secundùm continuationem cadere potest.

Respondeo continuationem vnionis nihil addere simplex supra ea, quæ ex vi suæ primæ productionis illi competit, superaddere tamen aliquid complexum, nempè coexistentiam ipsius ad nostrum tempus, quam coexistentiam non dicit, vt primo producta fuit; hoc autem cōplexum est realiter inadæquatè distinctum à complexo primæ productionis: Dico 2. superaddere etiam etiam aliquid moraliter, nam cum continuatio vnionis secundum se dependeat tantum à liberalitate Dei, positis meritis Christi est debita etiam vt corona, & ex iustitia, in quo sensu prius non erat debita.

7. Obijcies 2. Gratiæ sanctificantis continuatio non potest cadere sub meritum, ipsius gratiæ primæ productæ, alias donum perseuerantiæ posset cadere sub meritum de condigno hominis iusti, quod est contra id, quod diximus de gratia quæstione de merito; ergo neque continuatio vnionis, cum sit eadem ratio.

Respondeo, quod gratiæ sanctificantis continuatio potest cadere sub meritum de congruo, vt dictum est loco supracitato de gratia, quod si perseuerantia non potest cadere sub merito de cōdigno; ideo est, quia præmium proportionatum meritorum iusti est augmentum gratiæ, & gloria, quod præmium cum exhauriat totam condignitatem meriti, nil mirum, si perseuerantiā etiam, quod est maximum donum, mereri iustus non possit de condigno; quæ omnia cessant in præsenti, nam merita Christi sunt infinita, vnde ad hoc præmium se possunt extendere, & ex alia parte meritis Christi non datur pro præmio augmentum gratiæ, aut gloria, quia omnem gratiam, & gloriam iam habuit; igitur ei debetur pro præmio proportionato suis meritis continuatio vnionis, extensio eiusdem cum partibus, quæ continuò aggenerabantur, & reparatio in resurrectione; nam licèt per mortem non amissa fuerit vnio Verbi cum anima, & corpore; in triduo tamen non poterat dici vnita humanitas, cum humanitas tunc non esset in rerum natura: reparatio ergo vnionis in resurrectione, quatenus per hanc iterum humanitas dicitur vnita Verbo potuit cadere sub meritum Christi.

8 Tandem addendum est Christum etiam meruisse, vt hæc vnio hypostatica poneretur in sacramento Eucharistiæ, quotiescumque à legitimis Sacerdotibus consecratio fieret, quæ consecratio à Patribus vocatur extensio incarnationis.

9 Quo ad secundam difficultatem. Negant aliqui Christum has circumstātias meruisse, præsertim, si sermo sit de circumstantijs mysterium antecedentibus: communior tamen sententia scholasticorum docet, Christum has omnes circumstantias meruisse.

10 Conclusio 2. Christus Dominus omnes circumstantias vnionis, tum antecedentes, tum comitantes, tum consequentes sibi promeruit. Probatur breuiter, quia in operibus Christi aderat valor ad hæc omnia, & plura etiam promerenda; nec obuiat illa ratio, quod principium meriti non cadat sub meritum; nam hoc principium fuit solùm vnio; ergo reliqua, siue vnionem antecedentia, siue concomitantia, siue consequentia potuerunt cadere sub meritū; sicuti enim Christus meruit gratiam antiquis Patribus præcedentibus, ita & circumstantias antecedentes, & sicuti meruit nobis, & iis hominibus, qui cum ipso fuere, ita & concomitantes, & consequentes potuit mereri, & in hoc certè nulla videtur maior difficultas.

11 Obijcies 1. Quod cadit sub diuinam prædestinationem liberam Dei nō potest cadere sub meritum: sed omnes huiusmodi circumstantiæ cadunt sub diuinam prædestinationem liberam Dei; ergo non possunt cadere sub meritum.

Respondeo negando maiorem: etenim collatio gloriæ Petro cadit sub diuinā prædestinationem, & tamen ex meritis confertur Petro, licèt prædestinatio, sit gratuita; ita licèt circumstantiæ fuerint prædestinatæ à Deo ordine intentionis sine meritis, potuerunt tamen in executione nō poni, nisi per merita Christi; de hoc argumento vide alias solutiones in tractatu de Deo quæstione. 6. de prædestinatione artic. 7. de electione ad gloriam.

12 Obijcies 2. omnes istæ circumstantiæ necessariæ fuerunt ad incarnationem, & per modum vnius coniunctæ fuerunt cum ipsa, & vnico indiuisibili actu volitæ à Deo; ergo non potuerunt cadere sub merito; consequentia patet, quia meritum debet antecedere præmium, quod autem simul est, non antecedit.

Respondeo negando, quod fuerint necessariæ ad incarnationem, potuit enim absolutè esse incarnatio sine his circumstantijs; nam potuit nasci ex alia muliere, & stirpe, in alio loco, & tempore. De facto tamen fuerunt per modum vnius coniunctæ cum ipsa incarnatione realiter, & vnico actu indiuisibili realiter à Deo volitæ; cum hoc tamen stat, quod in hoc signo reali possumus distinguere varia signa; ita vt in primo signo intelligamus Deum voluisse incarnationem tamquam finem; in secundo præuidisse ipsius merita, quibus visis, determinasse, vt caro sumeretur ex stirpe Regia, ex Virgine, tali tempore, & sic de alijs, licèt enim Deus hæc omnia vnico actu voluerit: attamen varia signa prioris, & posterioris in ipso assignare possumus; & hoc sufficit, vt dicamus Christum potuisse has circumstantias mereri.

ARTI-

ARTICVLVS VIII.

An antiqui Patres potuerint mereri incarnationem, vel circumstantias incarnationis.

1 Circa meritum Sanctorum Patrum in ordine ad incarnationem; potest primò dubitari, an ipsi potuerint mereri de condigno substantiam incarnationis, tum secundùm prædestinationem, tum secundùm executionem: secundò si meritum de condigno non potuit in ipsis esse circa substantiam incarnationis; an saltem in ipsis fuerit meritum de congruo, tum secundùm prædestinationem, tum secundùm executionem: tertiò an saltem circumstantias incarnationis potuerint mereri, vel meruerint, tum de condigno, tum de congruo.

2 Concludũt de facto omnes Theologi, Patres non potuisse mereri de condigno incarnationem quo ad eius substantiam, neque quo ad eius prædestinationem, neque quo ad executionem, licèt diuersi sint in assignanda ratione; prætermissis igitur variis rationibus, quę plures patiuntur difficultates, id potest probari, quia per vnionem hypostaticam obtinetur ipse Deus secundùm se, & in radice acquiritur ius ad omnia præmia possibilia, & humanitas ipsa redditur infinitè amabilis, & honorabilis à Deo, ex alia verò parte, cum meritum, quod proficiscitur ex gratia habituali habeat condignum præmium augumentum gratiæ, & gloriam, sequitur, quod licèt multiplicetur gratia in infinitum, non possit habere proportionem cum vnione hypostatica, quod est bonum excedens quodcumque meritum; & accedente consensu omnium scholasticorum, hoc tanquam certum tenendum est; quare quod vertitur in dubium est, an Patres meruerint de congruo incarnationem, vel circumstantias eius, vel saltem de congruo hæc omnia mereri potuerint.

3 Prima sententia est Suar. disp. 10. sec. 6. qui cum Thomistis docet Patres meruisse executionem incarnationis de congruo, non prædestinationem eius quo ad substantiam, sic Ioan. à S. Th. hic disp. 5. art. 1. Gonet disp. 7. art. 4. Gabriel à S. Vincentio disp. 2. dub. 14. cum quibus consentiunt cõmuniter alij Thomistæ, & Valentia, qui quæst. 2. punc. 8. concedit Patres meruisse de congruo tum prædefinitionem incarnationis, tum executionem. Vnum noto, quod quando hi Doctores dicunt antiquos Patres meruisse de congruo executionem incarnationis, quo ad substantiam, accipiunt meritum in lata significatione, prout meritum idem est, ac dispositio materialis, vel in intentione in genere causæ finalis, non vt reducitur ad causam efficientem, quæ ad causandum requirit existentiam; quare mirum non est, si ex diuerso modo, quo accipiunt meritum de congruo, in diuersas etiam Doctores abeunt sententias.

Secunda ergo sententia est Scoti in 4. dist. 2. quæst. 1. §. ad 1. Richardi, Gabriclis, Marsilij, & aliorum antiquorum, Vasquez disp 22. cap. 4. Cardinalis de Lugo disp. 8. sec. 4. Amici disp. 26. sec. 8 Arriagæ disp. 18. sect. 2. Esparzæ lib. 9 quæst. 19. Lorcæ disp. 22. Mararij hic disp. 15. sec. 1. hæc negat Sanctos Patres meruisse de congruo incarnationem, aut eius executionem, affirmat autem meruisse circumstantias, licèt etiam de quibusdam aliqui teneant contrarium.

4 Conclusio 2. Antiqui Patres non meruerunt de congruo substantiam incarnationis, neque quoad executionem. Probatur conclusio. Principium meriti est ante omne meritum, & non cadit sub meritum: sed incarnatio, vt in executione præuisa est principium omnis gratiæ, & omnis meriti antiquorum Patrum; ergo nullo modo potuit cadere sub meritum illorum: maior patet ex dictis supra; probatur minor, quia omne meritum, quod datum fuit antiquis Patribus fuit ex gratia collata ex meritis Christi: sed gratia collata Sanctis Patribus ex meritis Christi supponit incarnationem à parte rei præuisam tamquam sui principium; ergo & merita Sanctorum Patrum incarnationem in executione, & à parte rei præuisam supponebant. Quod si supponebatur incarnatio in executione cum meritis Christi; vtique Sancti Patres eamdem executionem mereri non poterant.

5 Dices 1. Incarnationem in executione non fuisse principium meriti Sanctorum Patrum, sed fuisse incarnationem, vt prædefinitam in intentione, quæ fuit principium meritorum Sanctorum Patrum, qui postea per sua merita meruerunt executionem incarnationis, & sic non sequi, quod principium meriti cadat sub meritũ vllo modo. Sed contra incarnatio in intentione prædefinita, vel intelligitur tantùm habere esse futurum, vel intelligitur etiam in executione posita; si tantùm intelligitur habere esse futurum; ergo needum intelligi potest vllum meritum; probatur consequentia, quia demeritum futurum non est actu demeritum, vnde quis non potest puniri propter demeritum futurũ; ergo

ergo nec meritum futurū est actu meritum: tum quia meritum reducitur ad causam efficientem: sed causa efficiens essentialiter requirit existentiam, vt actu causet; ergo etiam meritum, vt actu causet, & alliciat voluntatem præmiantis ad dandum præmium debet actu existere, vel saltem præuideri actu existens.

6 Dices 2. cum Gonet loco citato num. 113. esse discrimen inter meritum de condigno, & meritum de congruo, quod meritum de congruo, cum nullū inducat debitum iustitiæ, non est causa efficiens moralis illius, cuius est meritū sed potius dispositiua materialis, seu est potius causa finalis in causando, meritū autem de condigno, cum inducat debitum iustitiæ, habet rationem causæ efficientis. Sed contra 1. esto, vt notat Esparza, quod vox meritum æquiuocè sumatur ex vsu vulgari, imo etiam apud sacros, & prophanos scriptores pro aptitudine, & dispositione, siue naturali, siue acquisita alicuius ad aliquod, quo sensu Ecclesia de cruce canit. *Electa digno stipite tam sancta membra tangere*, & de culpa Adami. *Felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem*; & in Sermone vulgari dicimus, *hic equus meretur centum aureos*: Nihilominus apud scholasticos meritum semper vsurpatur pro actu, cui condignum, aut congruum est, vt rependatur aliquod præmium; sed in hoc sensu acceptum meritum semper reducitur ad causam efficientem; ergo discrimen assignatum nullum est.

7 Contra 2. Quia in hoc sensu accepto merito deberent aduersarij illud etiam concedere Christo respectu vnionis in executione; nam Christus erat prior in intentione, quam in executione; ergo si sufficit ad meritum de congruo, quod concurrat in genere causæ finalis, sicut finis in intentione causat se ipsum in executione, etiam merita Christi in intentione præuisa poterant causare eoumdem executionem, & sic consequenter deberent dicere Christum meruisse de congruo suam executionē; quare si illud negant, & meritò, & istud etiam negare debent: & idem dicendū in sententia Thomistarum, si dicant hoc meritum esse in genere causæ materialis dispositiuæ; nam sicuti ipsi admittūt, vt admittit etiam Vasquez, quod actus contritionis sint à gratia sanctificante, & quod nihilominus disponunt ad illā, & illam de congruo merentur; ita si ad meritum sufficeret concursus in genere causæ materialis dispositiuę, quamuis esset ab eadem vnione, vt à principio, posset tamē ad eamdem vnionem disponere, & ipsam mereri; ergo si non admittunt meritum de congruo in Christo vllo modo respectu propriæ vnionis, nec respectu Sanctorum Patrum in ordine ad incarnationis executionem possunt illud admittere; cum sit eadē prorsus ratio.

8 Dices 3. cū eodem Gonet. Christum non potuisse sibi vllo modo mereri executionem vnionis, quia talis vnio non est principium extrinsecum meritorum Christi, sed intrinsecum, & formale, cum sit forma, à qua valor meritorius operum Christi desumitur: at respectu meritorum Sanctorum Patrum, incarnatio fuit principium purè extrinsecum. Sed contra quomodocumque incarnatio sit principium meritorū Patrum, vel ad meritum requiritur, quod concurrat in genere causæ efficiētis, & sic incarnatio debet semper præuideri existens antequam præuideatur habens merita, & non sufficit, quod præuideatur futura in intentione; vel ad meritum sufficit concursus in genere causæ finalis, vel dispositiuæ, & materialis, & sic etiam in Christo debent admittere meritum de congruo propter rationes iam dictas. Quare si in Christo nullum debet admitti meritum de congruo respectu executionis incarnationis, nec in Sanctis Patribus admitti debet.

9 Conclusio 2. Circumstantias incarnationis de facto meruerunt antiqui Patres de congruo. Colligitur hæc conclusio ex scripturis, vbi ex orationibus Sanctorum promittitur aduentus Christi Psalm. 78. *Citò anticipient nos misericordia tua*, & Psalm. 39. *Deus meus ne tardaueris* Isaiæ 58. *cito veniet salus tua*. Et Danielis 9. dicitur, quod fuerint abbreuiatæ septuaginta hebdomadæ ad aduentum Messiæ ob orationes ipsius Danielis, & populi; & de circumstantia stirpis promisit Abrahæ Gen. 22. *Quia fecisti hanc rem, nec pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicentur in semine tuo omnes gentes.* & idem promisit Deus Dauidi Psalm. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*; & de facto fuisse exauditos constat ex illo Psalm. 11. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam*; & Daniel, quia vir desideriorum erat, obtinuit vt non differretur tempus redemptionis vltra septuaginta hebdomadas: & Simeon Lucæ 2. *Acceperat responsum à Spiritu Sancto nō visurum se mortē, nisi videret Christum Domini*. Probatur ratione primò. Patres antiqui plures orationes fundebant, vt veniret Messias: sed istæ orationes erant factæ ab hominibus Sanctis, & amicis Dei, & plura fecerunt, vt expres-

sè

sè Deo obedirent; ergo congruum erat, vt Deus illorum votis cooperaretur.

10 Probatur secundò. Ex hoc, quod antiqui Patres meruerint circumstantias nullum sequitur absurdum, & ex alia parte congruum erat, vt inquit D. Thom. hic quæst. 2. artic. 11. quod Deus exaudiret eos, qui ei obediebant; ergo de facto de congruo eas meruerunt: probatur antecedens: si vllum esset absurdum, maximè quia principium meriti caderet sub meritum: sed merendo tantùm circumstantias hoc non sequitur; ergo mereri potuerunt: maior patet: nullum enim aliud absurdum potest assignari: probatur minor: potuit existere in rerum natura Verbum Incarnatum, & Redēptor humani generis, absque eo, quod esset tali tempore, in tali loco, & ex tali stirpe, & matre, non enim huiusmodi circumstantiæ habent necessariam connexionem cum existentia Christi, nec simpliciter sumpti, nec in esse Redemptoris, quia eadem numero humanitas Christi poterat, vel à solo Deo immediatè produci, vel ex Virgine efformari absque vllo vitali concursu ipsius, sicut Heua ex Adam formata fuerat, quo modo B. V. non fuisset eius mater; ergo potuerunt antiqui Patres, & B. V. tales circumstantias mereri, absque eo, quod mererentur substantiam incarnationis.

11 Secunda pars, quod hoc meritum sit de congruo non de condigno: probatur, quia gratia, quæ de facto datur est in ordine ad augmentum gratiæ, & gloriam tamquam ad præmium proportionatum; ergo nullum aliud premiū præter hoc fuit de facto condignè debitum Patribus; sicque sequitur eos non meruisse circumstantias de condigno, sed solùm de congruo.

12 Obijcies 1. contra primam: Plures sancti Patres orarunt, & desiderabant Christi aduentum, vt patet ex illo Isaiæ 45. *Rorate cæli desuper, & nubes pluāt iustum*, & cap. 64. *Vtinam disrumperes calos, & descenderes*, Psalm. 84. *Salutare tuum da nobis*; & in pluribus aliis locis hæ orationes, & huiusmodi desideria Patrum habentur: sed istæ orationes erant factæ ab hominibus sanctis, & amicis Dei, & desiderabāt executionem incarnationis; ergo congruum erat, quod eamdem meruerint, vt docet hic D. Thom. ar. 11. in corpore in fine, inquit enim. *Ex congruo tamen meruerunt sancti Patres incarnationem desiderando, & petendo, congruum enim erat, vt exaudiret, qui ei obediebant.*

Respondeo Sanctos Patres non postulasse substantiam incarnationis, quam certissimè sciebant per fidem esse futuram, sed illis orationibus ostendisse ardens desiderium, quod habebant tanti boni, & desiderasse accelarationem m, cæterum substantiam incarnationis per meritum nullo modo meruisse, cum ipsa esset principium omnis meriti. Dixi merito proprio, nempe eo, quod reducitur ad genus causæ efficientis; nam si loquamur de merito improprio, quod est per modum dispositionis, vtique potest admitti in illis Sanctis Patribus; congruum enim erat, vt se disponerent per orationes, & desideria, & actus virtutū ad suscipiendum tantum bonum, & de hoc merito loquitur S. Thom. vnde, vt notaui in principio, dissensio inter Thomistas, & nostram sententiam est de nomine, non de re.

13 Obijcies 2. Quod est prædestinatum à Deo sine vllo merito potest non mandari executioni, nisi positis meritis: sic Deus eligit sanctos ad gloriam sine meritis, & tamen non dat gloriam, nisi suppositis meritis; ergo licet Deus prædestinauerit Christum sine vllis ipsius meritis præcedentibus, & ex meritis ipsius consequentibus destinauerit dare gratiā Sanctis Patribus: nihilominus ipsi potuerunt de congruo mereri executionem incarnationis.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: & ratio disparitatis est clara, quia gloria in executionenon est principium meriti, & ideo potuit cadere sub merito; principium enim meriti est gratia, non gloria: at incarnatio in executione est principium omnis meriti, tum in Christo, tum in Sanctis Patribus, qui ex meritis Christi gratiam habuerunt, & ideo nullo modo potuit cadere sub meritum.

15 Obijcies 1. contra secundam. Tunc quis meretur accelerationem alicuius rei, quando res, quæ prædefinita erat pro tali differentia temporis per merita alicuius ponitur citius; sed implicat, quod sancti Patres meruerint, vt incarnatio, quæ prædefinita erat à Deo, vt poneretur à parte rei in executione pro tali determinata temporis differentia, poneretur citius; ergo implicat, quod Sancti Patres potuerint mereri accelerationem incarnationis: maior videtur clara ex terminis: probatur minor, quod prædefinitum est à Deo pro tali tempore, vt ponatur à parte rei, non potest poni citius, nisi mutetur prædefinitio Dei; sed implicat prædefinitionem Dei mutari; nam sequeretur mutatio in diuina voluntate, vel saltem inconstantia; ergo, quod prædefinitum est à Deo pro tali tempore, implicat, quod ponatur citius.

Respondeo distinguendo maiorem tunc

tunc quis meretur accelerationem positiuam alicuius rei, quando res, quæ prædefinita erat pro tali differentia temporis per merita alicuius ponitur citius, concedo maiorem: tunc quis meretur accelerationem negatiuam, hoc est meretur, ne tardius, quam de facto res prædefinita erat, producatur, nego maiorem; eodem modo distinguo, concedo, & nego minorem; & nego consequentiam; meruerunt igitur Sancti Patres accelerationem incarnationis, quia Deus disposuit mandare executioni incarnationem filij sui pro tali differentia temporis, non solùm propter efficaciam sui decreti, sed etiam propter Sanctorũ Patrum merita, & orationes; etenim si attendamus ad potentiam Dei, & ad peccata hominum, poterat differri incarnatio, sicuti peccata poscebant: at respiciendo ad merita Patrum, & B. V. mandata fuit executioni pro tali determinato tempore. In quo sensu explicatur etiam illud Matth. 24. *Sed propter electos breuiabuntur dies illi*. à D. Hieronymo ibidem, nempe, quod Deus propter electos statuit illos dies esse pauciores, quam malorum iniquitas requirebat.

Accelerationẽ quo modo meruerint Patres.

15 Obijcies 2. Si modo dicto Patres potuissent mereri accelerationem incarnationis, non debuit incarnatio in executione existens prius præuideri quam merita Patrum: sed verè incarnatio, vt in executione existens, debuit præuideri prius, quam merita Patrum; ergo Patres non potuerunt mereri, quod citius produceretur, vel ne tardius eiusdẽ executio differetur: maior patet; nã quod existens est pro aliqua differentia temporis independenter ab aliquo, quod posterius est ipso, non potest ab hoc causari; nam causa est prior non posterior: probatur modo minor: quia incarnatio vt existens pro tali differentia temporis fuit causa meritoria omnis gratiæ datæ Patribus; ergo prius debuit præuideri existens pro tali differentia temporis, quam merita Patrum.

Respondeo distinguendo maiorem: Incarnatio in executione existens, & coexistens tempori, seu durans non debuit prius præuideri, quam merita Patrum: concedo maiorem: incarnatio in executione existens, sed pro eo signo non coexistens tempori, neque durans, non debuit prius præuideri, quam merita Patrum, nego maiorem: vnde ad minorem dico, quod incarnatio, vt existens in executione, sed non, vt coexistens, & durans debuit prius præuideri; quare negatur consequentia; nec probatio minoris officit, quia incarnatio, vt in executione existens, fuit causa omnis gratiæ datæ Patribus, non vt coexistens tempori; nam hæc coexistentia est quid posterius; prius enim est rem aliquam existere, quam coexistat tempori, & duret, vnde acceleratio huius coexistentiæ ad tempus potuerunt Patres mereri.

16 Sed instat Lugus num. 34. duplici medio. Primum est: Quia debuit Christus præuideri cum merito, & consequenter cum actione: sed actio, & duratio, seu coexistentia ad tempus non distinguuntur inter se; ergo si debuit præuideri Christus cum merito, debuit præuideri in tali duratione, seu cum coexistentia ad tale tempus; si igitur præuidetur Christus cum coexistentia ad tempus, non potuerunt Patres vllo modo accelerationem mereri. Secundum est, quia meritum in ratione meriti includit durationem, quia eadem operatio voluntatis habens maiorem durationem est magis meritoria, & consequenter hoc meritum includit hanc durationem; ergo non potuerunt Christi merita, vt hæc sunt, præuideri, nisi cum hac duratione.

Respondeo concessa maiori, negando minorem; falsum enim est, quod hic auctor supponit, nempe actionem non distingui à duratione, cum distinguatur realiter inadæquatè: actio enim per me est complexum dependentiæ ex agente, & termino: duratio verò est complexum coexistentiæ ex tempore, & re durante; vnde si principium, quod supponit non subsistit, & totum argumentum ruere necesse est. Neque secundùm argumentum vllo modo vrget nam Christus suo actu vt existenti meruit Patribus, non vt duranti; nec duratio meriti, vt formaliter duratio auget meritum, nisi in quantum exercetur noua libertas, vt alibi dictum est.

17 Dices, iterum ex Arriaga. Pro eo priori præuisus fuit Christus secundùm animam coexistentem corpori; sed non potest concipi coexistentia duorum sine tempore; ergo præuisus fuit Christus secundùm durationem, seu coexistentiam ad tempus, & sic pro eo priori non potuit esse indifferens ad hanc, vel illam temporis differentiam; si ergo non fuit indifferens, nec Patres potuerunt hanc temporis differentiam mereri. Sed contra hoc argumentum, quod putat difficilius eadem facilitate soluitur, cum facilè possit concipi duorũ coexistentia sine duratione coexistunt enim anima, & corpus vt faciunt complexum per modum actus, & potentiæ; potest autem hoc compositum esse in rerum natura, absque eo, quod intelligitur

gatur facere complexum cum tempore, cum hoc sit realiter inadæquatè distinctum.

18 Obiicies 3. Augustinus lib. 9. ex nouo test. sic habet. *Tunc venit quando venire debuit, voluntatis suæ rationem secutus, non meritorum*; ergo Patres nullo modo meruerunt circumstantias incarnationis.

Respondeo 1. Augustinum loqui de meritis malis, subiungit enim; *nam si merita perpendas venire non decbuit.* Secundò excludere meritum de condigno, secus meritum de congruo fuisse in Sanctis Patribus satis constat ex locis scripturæ adductis, & ex communi consensu scholasticorum. Addo dubium esse an talis locus sit Augustini.

19 Obiicies 4. Progenitores Christi fuerunt principium humanæ generationis ipsius; ergo non potuerunt mereri, vt essent progenitores; quia dum præuisus fuit Christus, iam præuidebantur esse progenitores.

Respondeo negando consequentiam; ad probationem dico potuisse præuideri Christum in carne humana, etiam ex stirpe Adami abstrahendo ab his, vel illis progenitoribus; & postea potuisse Deum ex meritis Christi dare gratiam certis personis, vt se præpararent, & mererentur, vt ex ipsis carnem sumeret, & ita factum esse colligimus ex locis adductis scripturæ.

ARTICVLVS IX.

An Beata Virgo aliquo modo meruerit maternitatem Dei.

1 Licèt hæc difficultas videatur iam explicata ex dictis articulo præcedenti, nihilominus claritatis gratia, quia peculiarem difficultatem videtur continere, postquam in commune diximus de merito antiquorum Patrum Christi progenitorum, in particulari hunc etiam articulum de Virgine addere debemus eius meritum explicando.

2 Ad euidentiam aduerte, quod aliud est mereri de condigno formam, seu dignitatem aliquam, aliud mereri dispositionem in subiecto requisitam, vt dignè, decenterque recipiat talem formam; possunt enim hæc duo separari, nec sunt inter se connexa, & in B.V. dispositio ad maternitatem fuit cumulus tot gratiarum, forma verò est ipsa maternitas, quæ formaliter, & in se spectata nihil aliud est, quam complexū ex Virgine, & Verbo incarnato, & fundamentaliter est ipsa generatio Christi per subministrationem purissimi sanguinis à Virgine, (siue concurrerit actiuè, siue tantùm passiuè, de quo modò non disputo, cum sit quæstio prorsus phylosophica,) & hæc denominatio, seu hoc totum, quod intelligitur nomine maternitatis dicitur forma, ad quam eximia Virginis sanctitas disponebat, non quidem physicè, sed moraliter; cum gratia non sit physica dispositio ad esse matrem Dei, vel ad vnionem hypostaticam, sed solùm moralis.

3 Lorca disp. 22. cum quibusdam alijs, quos ipse sequitur, negat B.V. meruisse vllo modo siue de condigno, siue de congruo maternitatem; Verum hæc opinio omnino reiicitur, vt potè contraria scripturis, apertissimis auctoritatibus Sanctorum, & communi Theologorum; missa igitur hac opinione.

Communis consensus scholasticorum docet B. V. meruisse de congruo maternitatem, discrepant solùm, nam Suarez disp. 10 sect. 7. Arriaga disp. 18. sec. 3. cum alijs docent Virginem potuisse de condigno mereri maternitatem. Vasquez disp. 23 cap. 2. Lugo disp. 8. in fine Gabriel à S. Vincentio disp. 2. dub. 16. num. 351. cum alijs negant etiam per absolutam potentiam B. Virginem potuisse mereri de condigno maternitatē, sed discrepant postea inter se in assignāda ratione, cur de potentia absoluta non potuerit mereri de condigno maternitatem.

4 Conclusio prima. Beata Virgo nō meruit vllo modo, vt eligeretur, & prædestinaretur in Dei matrem. Hæc conclusio patet ex alibi dictis de prædestinatione, & alijs ex locis; & breuiter probatur. Quidquid meriti fuit in B.V. totum ex hac electione processit, hancque supponit; ideo enim tanta gratia illi data fuit, quia erat electa ad tantam gloriam, & vt esset mater Dei.

5 Dices D. Ambrosius Epist. 72. habet. *Quid loquar quanta sit Virginitatis gloria, quæ meruit à Christo eligi, vt esset etiam corporale Dei templum.* Sed contra dico, quod lu *eligi* sumitur latè non pro actu eligendi, sed pro vsu, & executione, & hoc patet, quia ante Virginitatē supponitur gratia, qua mediante Virginitas seruatur, ante gratiam verò datur electio, quia ex electione datur gratia. Quare Christus elegit Mariam in matrē, ita tamen vt esset Virgo; neque contra hanc conclusionem sunt argumenta, quæ iam soluta non sint ex dictis de prædestinatione.

6 Conclusio 2. Beatissima Virgo fuit condignè disposita, vt esset mater Dei est communis Patrum, & Scholasticorum

sticorum. Ambrosius lib. 2. de Virginibus. *Quæ digna fuit, ex qua filius Dei nasceretur.* Idem docent DD. Basilius, Chrysostomus, Epiphanius, Damascenus, Bernardus, & alij, quos adducit Suarez disp. 10. sect. 7. Et Ecclesia canit. *Vt dignum filij tui habitaculum effici mereretur.* & alio in loco. *Quæ sola digna fuit portare Regem Cælorum, & Dominum.* Probatur ratione. Christus Dominus elegit sibi Mariã Virginem in matrem; ergo ad ipsum spectabat ornare B. V tanta gratia, quanta necessaria erat, vt dignè esset mater Dei, & Christus filius eius. Porro hanc dispositionem partim habuit a solo Deo illam præseruante ab originali, sanctificante per gratiam habitualem, & alia dona supernaturalia, extinguente in ipsa fomitem peccati, & præseruante à quacumque, licèt minima macula; partim etiam per proprios actus charitatis, humilitatis, ceterarumque virtutum supernaturalium, ratione quorum tantũ gratiæ sanctificantis augmentum illi collatum fuit, & præcipuè se disposuit per illum consensum præstitum Angelo, ratione cuius D. Bernardinus Senensis Ser. 51. dicit. Plus meruisse Beatam Virginem eo actu, quam omnes homines, & Angeli, omnibus suis actibus.

7 Conclusio 3. Beata Virgo de congruo meruit maternitatem non de condigno, licèt de condigno mereri potuerit. Prima pars probatur 1. ex scriptura. Lucæ 1. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, & quia fecit in me magna, qui potens est.* Accedunt Patres; nam D. Hieron. to. 1. Epist. 22. inquit. *Propone tibi Mariam, quæ tanta extitit puritatis, vt Mater Domini esse mereretur.* & D. Augustinus de natura, & gratia cap. 36. inquit. *Concipere meruit, & parere.* Idem tradunt communiter plures alij Patres.

8 Probatur ratione. In Virgine fuit cumulus omnium gratiarum, & feruentissimos actus virtutum omnium elicuit; ergo congruum fuit, supposito, quod Deus vellet carnem sumere ex aliqua fœmina, vt hanc gloriam maternitatis Dei illi daret potius, quam vlli alij mulieri.

9 Secunda pars, quod non meruerit de condigno probatur. Quidquid valoris, & meriti fuit in operibus Beatissimæ Virginis fuit adæquatè, & condignè compensatum per augmentum gratiæ, & gloriæ; ergo non potuit etiam simul mereri de condigno maternitatem: antecedens conceditur; cum opera Virginis fuerint finiti valoris, & omnium operum supernaturalium ex gratia factorum condignum, & adæquatum præmium est augmentum gratiæ, & gloriæ: probatur igitur consequentia maius quoddam est hoc totum augmentum gratiæ, gloria, & maternitas, quam sola gratia, & gloria; sed B. V. habuit pro adæquato, & condigno præmio gratiã, & gloriam; ergo non debuit etiam simul habere maternitatem.

10 Tertia pars, in qua maior est difficultas, sic probatur. Maioris æstimationis est gratia, & gloria, quam maternitas; sed de facto meruit de condigno gratiam, & gloriam: ergo etiam potuit de condigno mereri maternitatem: maior est expressè Augustini lib. de Sancta Virg. cap. 3. vbi dicit. *Beatior Maria percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi*, addens, *sic & materna propinquitas nihil Maria profuisset, nisi felicius Christum corde, quam carne gestasset.* Minor ex se constat: probatur consequentia: meritum condignum in hoc distinguitur à congruo, quod congruũ non habet proportionem sufficientem cum præmio, seu non adæquat valorem præmij: sic autem condignum, ergo si merita B. V. non solum adæquant valorem maternitatis, sed etiam superexcedunt, non solùm poterunt habere condignitatem, sed etiam super condignitatem.

11 Dices 1. Ad rationem meriti condigni non solum requiritur, quod adæquet valorem præmij, sed etiam quod ex natura sua sit ordinatum ad tale præmium; quod patet, quia magis æstimantur merita supernaturalia, quam scientiæ: & gratia, & gloria sunt præmium maius, quam quælibet scientia naturalis, & tamen opera nostra supernaturalia merentur de condigno gratiam, & gloriam, non scientias: ergo hoc non propter aliud, nisi quia meritũ debet ex natura sua esse ordinatum ad tale præmium; & cum merita nostra sint tantùm ex natura sua ordinata ad augmentum gratiæ, & gloriam, non ad scientias, aut ad maternitatem; hinc est, quod tantùm de condigno possunt mereri gratiæ augmentum, & gloriam, non maternitatem aut scientias. Sed contra; quia merita in tantùm causant ex natura sua præmium, in quantùm alliciunt præmiantem ad dandum præmium; ergo in tantùm erunt de condigno, in quantùm alliciunt præmiantem ad eandum æquale præmium; ergo quod meritum sit ex natura sua ordinatum ad tale præmium, seu habeat proportionem sufficientem cum tali præmio, est quod adæquet in valore præmium; quare sicuti merita nostra de facto merentur de condigno gloriam, possent etiam per absolutam potentiam mere-

mereri de condigno scientias, quia qui potest plus, potest etiam minus: cur verò de facto quis mereatur gloriam de condigno; non autem scientias est, quia gloria cum scientijs est quid maius, & cum meritis nostris correspondeat gloria tamquam præmium adæquatum, gloria eadem cum scientijs non esset adæquatum, sed excedens, idem dico de gloria cum maternitate, & ideo de facto maternitas est tantùm de congruo, sicuti de facto etiā scientiæ sunt præmiū tantū de congruo: at de possibili, quæ implicantia est, quod Deus loco augmenti gratiæ, & gloriæ det pro præmio maternitatem? & quia hæc minoris æstimationis est, quam gloria, adæquet hoc præmium dando simul aliquid gloriæ, ex quo cum maternitate constituatur præmium adæquatum?

12 Dices 2. cum Gabriele à S. Vincentio: Mereri maternitatem de condigno est mereri, quod Deus ex ea carnem assumeret: sed hoc esset mereri incarnationem de condigno, quam secundùm omnes Theologos nullus potuit de cōdigno mereri, vt nos etiam fatemur; ergo nec etiam B. V. potuit maternitatem de condigno mereri: maior patet; nam idem est esse matrem Dei, & concipere Deum, ac quod Deus ex ea carnem assumat. Sed contra falsum est, quod mereri maternitatem sit mereri, quod Deus ex ea carnem assumeret, est enim tantùm ex suppositione, quod Deus absolutè decreuerit carnē assumere, mereri causalitatem illam physicam matris in filium, & quod in suo sinu eumdem possit fouere, alere, & suo tempore parere, quod totum nihil aliud est, quam denominatio quædam excellentiæ, & minoris æstimationis, quam gloria, vt ex Augustino expressè constat; igitur mereri de condigno maternitatem non est mereri de condigno incarnationem, vt falsò existimat hic auctor, & de se constat; omnes enim fatentur hanc maternitatem non esse incarnationem, & è contra, licèt de facto vna cum alia habeat connexionem: & de possibili potuit esse hæc incarnatio, absque eo, quod esset hæc maternitas, nam potuit Deus assumere hanc numero carnem, absque eo, quod B. V. esset eius mater, nimirum in casu, quo Deus sibi corpus formasset ex purissimo sanguine Mariæ, eo modo, quo formauit Heuam de Adamo; in tali casu, habuisset Verbum eamdem carnem, & fuisset eadem numero incarnatio, & tamen B. Maria non fuisset eius mater, sicuti Adam non fuit pater, nec mater Heuæ.

13 Obijcies primò contra 3. Maternitas B. V. fuit decreta ex meritis Christi antequam in Virgine essent vlla merita; Christus enim specialiter elegit eam in suam matrem, & in eum finem obtulit sua merita, vt eam præseruaret ab originali; ergo Beata Virgo non potuit hanc maternitatem mereri; nam nullus potest mereri sibi illud, quod iam ex meritis alterius sibi absolutè concessum est.

Respondeo, quod ex meritis Christi fuit decreta maternitas ordine intentionis, at per hoc non sequitur, quod ipsa B. V. eamdem non potuerit mereri ordine executionis, & simile omnino argumentum est de electione ad gloriam, quæ nullis præuisis meritis ex parte nostra, facta est liberaliter à Deo, licèt Deus præuiderit merita Christi, & tamen gloria in executione datur depēdenter à meritis nostris: ita & de maternitate secundùm diuersos ordines intentionis, & executionis dicendum est. Vide quæ dicta sunt de Deo quæst. 6. artic. 6. numer. 17.

14 Obijcies 2. Mereri maternitatem est mereri concurrere ad generationem filij; sed B. V. non potuit mereri concurrere ad generationem Christi; ergo non potuit mereri maternitatem Christi: probatur minor, quod supponitur iam existens non potest cadere sub meritum vt sit; sed Christus supponebatur iam existens ante merita Virginis; ergo si Christus iam supponebatur existens ante merita Virginis, Beatissima Virgo non poterat mereri maternitatem; nam hæc debet esse prior ipso Christo nihil autem per opus posterius potest mereri, vt sit illud, quod iam est. Ad hoc argumentum, quod fateor valdè difficile variè Doctores respondent.

15 Respondent Thomistæ, quos plures alij sequuntur. Christum ante Virginem præuisum in intentione futurum, inde meruisse Virgini gratiam, cum qua bene operata est, & meruit postea maternitatem in executione. Sed contra hæc responsio ex supra dictis remanet confutata, nam meritum reducitur ad causam efficientem: hæc autem semper requirit existentiam ad causandum; quare si prius Christus præuisus fuit cū meritis, fuit præuisus vt existens, non potuit autem præuideri vt existens, nisi præuideantur existentes causæ ipsius, inter causas autem est Virgo B. quæ causalitatem physicam habuit in filium, & si aliqui negant fœminam actiuè cōcurrere, non potest tamen negari, quod Virgo actiuè concurrerit eum alendo, & fouendo in sinu suo sacratissimo; quare à primo ad vltimum, si præuisus fuit

existens cum maternitate, & ipsa existente; quomodo potuit mereri Virgo Beata maternitatem, quæ iam existebat?

16 Respondeo igitur primum volitum à Deo fuisse Christum, vt supra probauimus, posita hac volitione, seu prædefinitione Christi, præuisus fuit Christus existens, & cum meritis, ad quæ respiciens Pater Mariam in matrē vnigeniti filij sui elegit, & ipsā voluit ornare tanta gratia, quanta erat necessaria, vt dignè esset disposita mater Dei, cum hac gratia actus feruentissimos omnium virtutum elicuit, quibus actibus meruit, vt ipsa assumeretur ad causalitatem physicam sui filij; quare Christus, qui præuisus fuerat in priori signo existens præscindendo à matre, postea præuidetur productus etiam à matre merente per actus suos maternitatem.

17 Dices; ergo fuerunt duæ productiones totales Christi, vna, qua productus fuit à solo Deo, alia, qua productus fuit a Virgine.

Respondeo cum pluribus Doctoribus posse concedi consequentiam; & quidem nullam video implicantiam, quod eadem res possit bis produci, vt de mysterio Eucharistiæ multi fatentur, & sic in hoc loco dicere possumus, præcipuè cum varientur diuersa complexa; nam primò præuidetur Christus vt productus à Deo præscindendo à loco, tempore, & alijs circumstantijs, quæ sunt complexa saltem realiter inadæquatè distincta. Dixi posse concedi consequentiam, nam potest etiam dici, esse vnam totalem, quæ in priori signo *à quo* procedit solo Deo, & terminatur ad existentiam Christi, in secundo verò signo intelligitur procedere etiam à Beatissima Virgine, & terminatur ad eundem Christum in tali loco, & tempore.

18 Obijcies 3. Vel B. V. meruit maternitatem merito impetratorio, vel retributorio; sed neutro modo potuit eam mereri; ergo de facto nō meruit: probatur minor: nō meruit per impetrationē, quia tale mysterium, vt constat ex Euāgelio, illi fuit inopinatum, & fuisset cōtra Virginis humilitatem, si ipsa petijsset, vt fieret mater Christi: neque meruit merito retributorio, quia ad hoc requiritur aliqua promissio, de qua non constat in scriptura.

Respondeo Beatam Virginem meruisse maternitatem, & merito impetrationis, & retributionis, fuit primum, non quia postulauit vt fieret mater Dei, sed quia orauit Deum, vt mitteret filium suum: fuit secundum, quia verè eius opera erant obsequia facta Deo, nec ad meritum præsertim de congruo requiritur promissio. Quod si requireretur dico, constare ex pluribus locis scripturæ, quod Deus promisserat mittere filium suum.

QVÆSTIO IV.

De constitutiuis intrinsecis Mysterij Incarnationis.

Explicuimus in præcedenti quæstione causas extrinsecas, nempe finalem, efficientem, & meritoriam Incarnationis, nunc de causis intrinsecis, & vnione tanti mysterij agendum est.

ARTICVLVS I.

An per Incarnationem sint in Christo duæ natura diuina, & humana.

1 VT clarè veritas Catholica elucescat, præmittendi sunt breuiter errores plurium hæreticorum, qui circa hoc mysterium insanissimè errarunt, & præsertim Nestorij, & Eutychetis, qui ex opposito decertantes, ambo in hæresim miserrimè prolapsi sunt. De quorum erroribus fusè tractant Valentia hîc quæst. 2. par. 1. Suarez disput. 7. sect. 2. Vasquez disp. 14. Lugo disp. 9. sect. 1. Baronius ad annum 428. agit de Nestorio, ad annum 448. de Eutychete, & passim alij Doctores; Non est tamen animus immorari nimis in his erroribus recensendis; esset enim iam actum agere. Breuiter igitur tantùm dicam vtriusque errores, vt Catholica veritas magis appareat.

2 Nestorius igitur factus Patriarcha Constantinopolitanus posuit in Christo non solùm duas naturas, sed etiam duas personas, diuinam scilicet, & humanam, & quod secundùm primam esset filius Dei, per secundam filius Virginis, quare negabat Beatissimam Virginem fuisse matrem Dei, & volebat esse matrem solius hominis, negabat insuper omnem veram vnionem inter Verbum, & naturam humanam, & volebat Christum dici vnum non vnitate personæ, sed vnitate secundùm quid, & per accidens, & hoc quatuor modis. Primò per inhabitationem diuinæ personæ in persona creata tamquam in suo templo, ratione cuius vocabat Christum Deiferum, non Deum, & proinde vocari Emanuel, idest nobiscum Deus. Secundò per affectum, & amorem, sicuti solet esse inter Patrem, & filium, tutorem, & pupillum, & quia voluntas humana Christi erat conformis voluntati diuinæ. Tertiò, quia persona creata fuit instru-

strumentum diuinæ, & per eam operabatur miracula. Quartò, quia personæ creatæ Christi communicauit Deus suam excellentiam, & eidem debebatur honor adorationis, sicuti imago adoratur ratione prototypi. Hæc hæresis videtur habuisse initiũ à Cherinto, & Carpocrate, qui vixerunt etiam tempore Apostolorum, & contra quos dicitur D. Ioannem scripsisse Euangelium, Cherintum secuti sunt alij hæretici, sed Nestorius hanc hæresim publicè in concionibus docuit, & dilatauit. Contra Nestorium plures insurrexerunt, eiusque errores confutarunt præsertim in Synodo Ephesina, inter quos fuit Eutyches Archimandritas cum suis Monachis Constantinopolitanis; verùm ita se opposuit Nestorio, vt à recto tramite, & ipse aberrans in contrarios omnino errores prolapsus sit dicens in Christo non solùm esse vnicam personam, vt fides Catholica docet, contra Nestoriũ, sed etiam fuisse vnicam tantùm naturã ex diuina, & humana conflatam, & Eutychetem alij secuti sunt, licèt non constet, quonam modo Eutyches vnam in Christo naturam conficeret; nam Arius, & Apollinaris voluerunt in Christo esse vnam naturam per compositionem ex natura diuina, & humana. Sic refert D. Augustinus de hæresi c.49. & 55. & D. Thom. hic quæst. 5. art. 4 Dicebant enim Verbum fuisse vnitum corpori loco animæ, ac propterea ex Verbo, & corpore factam fuisse vnam naturam: Alij vt Dioscorus Episcopus Alexandrinus volebat fieri per conuersionem humanæ naturæ in diuinam; Alij per cõuersionem diuinitatis in humanitatem, quod docent etiam aliqui hæretici nostri temporis: Alij per mixtionem duarum naturarum, ex qua mixtione tertia resultaret, & alij aliter, quomodocumque hoc suum figmentum conficerent est contra fidem, & rationẽ ipsam vt videbimus. In hoc articulo dicemus, quid fides Catholica doceat de hoc mysterio contra Eutychetem, & eius sequaces, in sequenti, quid secundùm fidem tenendum sit contra Nestorium, & alios.

3 Conclusio. Catholica veritas est, quod ita per vnionem Verbi diuini cũ natura humana, duæ naturæ sunt in Christo, scilicet diuina, & humana, vt remaneant integræ, inconfusæ, & impermixtæ. Deducitur hæc veritas ex omnibus illis scripturæ locis, in quibus habetur Christum esse verum Deum, & verum hominem; ergo si est verus Deus, & verus homo, vtramque naturam habere debet: etenim, si vel humana in diuinam, vel hæc in humanam conuersa esset, aut non esset verus Deus, aut non esset verus homo, quod enim in aliud conuertitur, iam non permanet idipsũ, quod erat prius, sed aliud succedit, vt in omni conuersione apparet. Hæc veritas definita fuit in Concilio Calced. act. 1. 2. & 5. In Concil. Lateran. in cap. firmiter de summa Trinitate, in Tolet. 5. cap. 6. & alijs in locis.

4 Probatur ratione. Ex natura diuina, & humana non potuit fieri vna tertia, vt volebat Eutyches; ergo remanserunt integræ, & impermixtæ natura diuina, & humana in Christo: probatur antecedens; si ex natura diuina, & humana facta est quædam tertia natura; vel natura diuina conuersa est in humanam, & hoc implicat, cum sit incorruptibilis, & summè necessariè existens, vt etiam ipsum lumen naturæ ostendit; ergo non potest in humanam, aut aliam tertiam naturam conuerti, aut transmutari. Vel è contra humana conuersa est in diuinam, & hoc etiam implicat, quia diuina est omnino ingenerabilis: tum quia licèt, quod est, possit desinere esse, & loco illius aliud succedere, implicat tamen in terminis, quod idem numero, quod modò est homo, idem numero sit Angelus, vel Deus: cum habeant prædicata essentialiter diuersa; ergo natura humana nullo modo potest conuerti in diuinam: tum quia quando dicitur, quod natura humana est conuersa in diuinam, vel diuina remanet omnino indiuisibilis, vel non; si sic, quomodo id, quod erat realiter distinctum à natura diuina, potest modò identificari cum illa, & quod erat separatũ, & potest denuo separari, est modò vnum quid indiuisibiliter cum natura diuina? Si non manet indiuisibilis, sed composita, & vna pars est diuinitas altera humanitas; ergo natura humana non est mutata in diuinam; vel si dicas esse in diuinam mutatam, & hanc esse compositam; ergo destruitur essentia diuina, quæ est omnino indiuisibilis nullas habens partes. Vel tertiò ex natura humana, & diuina in Christo resultat tertia quædam essentia, eo modo, quo dicit D. Athanasios: *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus, & homo vnus est Christus*; & neque hoc; nam Christus est verus Deus, & verus homo: sed si eodem prorsus modo esset vna tertia natura sicuti caro, & anima rationalis vnus est homo, nõ posset dici Christus est verus Deus, & verus homo; ergo non eodem modo se habet; maior patet, & debent admittere omnes Catholici: probatur minor: nos non possumus

dicere

dicere, homo est anima rationalis; vel homo est caro, non propter aliam rationem, nisi quia natura humana est, quid conflatum ex carne,& anima;ergo etiam si ex natura humana, & diuina conflata est tertia natura, quę appelletur Christeitas,non possemus cum veritate dicere, Christus est verus homo], Christus est verus Deus. Quare proportio adducta à D. Athanasio stat in hoc, quod sicuti ex anima rationali,& carne, licèt distinctis,constituitur vnus homo, & vna persona; ita quamuis sint duæ naturę in Christo, nihilominus vna tantùm constituitur persona,nō verò,quod sit vna tantùm natura: nec enim omnia exempla debent currere quatuor pedibus, nam sic intellecta talis propositio esset hęretica. Vel quartò resultat vna tertia natura ex diuina, & humana per mixtionem; nam in omni mixtione miscibilia mutantur, & corrumpuntur, vel saltem alterantur. Vnde Arist. lib. de ortu, & interitu definit mixtionem, *Quod sit miscibilium alteratorum vnio*; Sed natura diuina est omnino incapax mutationis cuiusque, & alterationis; ergo hęc tertia natura in Christo non potest resultare per mixtionem. Veritas igitur Catholica docet, quod in Christo sunt duę naturę completę, impermixtę, & non confusę, vnitę in eadem personalitate diuina, nempè natura diuina, & humana, non verò tertia quędam natura.

5 Obijcies 1. Ita dicitur Ioan. 1. *Verbum caro factum est*; sicuti dicitur in cap. 2. aquam vinum factam: sed aqua facta est vinum per veram conuersionem; ergo etiam Verbum factum est caro per veram conuersionem.

Respondeo negando consequentiam dupliciter enim intelligitur vnum factū aliud; primò per veram conuersionem, sic dicimus ex ligno fieri ignem, & ita etiam ex aqua factum est vinum: secundò per coniunctionem cum aliqua re absque conuersione in illam rem,sic dicimus Petrum factum esse Doctorem, Ducem, & huiusmodi, & hoc pacto Verbum factum est caro per vnionem naturę humanę cum persona diuina; & hoc colligitur ex contextu; nam post conuersionem aqua non remanet amplius aqua: at Verbum caro factum adhuc remansit Deus.

6 Obijcies 2. Augustinus Epist. 3. ad Volusianum dicit coniunctionem duarum naturarum in Christo esse mixturam, & Deum appellat homini mixtū; ergo verè in Christo duę naturę nō permanserunt immixtę, & D. Cyrillus Alexandrinus Epist. 2. ad Successum habet. *Confitemur etiam Christum esse filium Dei, & secundùm spiritum; & filium hominis secundùm carnem, non duas naturas vnum filium*; & lib. 1. de fide ad Reginas. *Non duas naturas, vnam, qua adoratur, & alteram, qua non adoratur, sed vnam naturam Dei Verbi incarnatam; & adorabilem cum carne sua vna adoratione*. & Damascenus in sua dialectica cap. 65. habet. *Illud scire oportet hypostaticam vnionem vnam rerum coniunctarum compositam naturam efficere.*

Respondeo Augustinū eadem Epistola se explicare, dum subdit: *Recedendum a consuetudine corporum, qua solent ita duo liquores commisceri, vt neuter seruet integritatem suam*: vnde patet Augustinum dixisse mixturam, sed sine vlla corruptione naturarum. Ad primum locum Cyrilli dico,non esse contra nos, nam se ab obiectione purgauit adhuc viuens, dixit enim solum diuinam esse incarnatam, non duas naturas; nam humana non est incarnata: ad secundùm locum non negat duas naturas, sed dicit eas, vt potè vnitas Verbo, esse adorandas adoratione latriæ. Ad Damascenum dico secundum translationem Fabri non legi *compositam naturam*, sed *compositam hypostasim*, & hic est verus sensus, vt ex contextu constat.

7 Obijcies 3. Si sunt duæ naturæ in Christo, ergo duo sunt Christi: sicut etiam in Trinitate vnus est Deus propter vnitatem naturæ; ita è contrario cum in Christo sint duæ naturæ, duo erunt Christi; aut saltē duo erunt filij, nempe filius Dei,& Virginis, nam secundū naturam diuinam est filius Dei,secundum humanam filius Virginis.

Respondeo negando consequentiam; nam nomen Christi est nomen personæ, & cum tantùm vna sit persona, vnus est Christus; Deus autem est nomen naturæ, & ideo,quia in Trinitate vnica tantùm natura est, ideo vnus tantùm est Deus; propter eamdem rationem nomen filij, & Iesus est nomen personæ, & ideo vnicus tantùm filius, & Iesus.

8 Obijcies 4. ex vnione duarum naturarum incompletarum, vt ex anima, & corpore consurgit vna tertia natura per se, nempe natura humana; ergo etiam ex vnione naturæ humanæ,& diuinæ consurgit vna tertia: nulla enim potest sufficiens assignari disparitas. Cōfirmatur, quia iuxta probabilem sententiam elementa formaliter remanent in mixto, & tamen constituunt tertiam naturam, quamuis in se elementa sint naturæ completæ; ergo etiam natura humana, & diuina possunt formaliter remanere, & tamen constituere tertiam naturam.

Respon-

Respondent aliqui animam,& corpus esse naturas incompletas, & per vnionem constituere tertiam; elementa verò in mixtis saltem alterati, & ideo coalescere in tertiam: naturam veram diuinam,& humanam esse completas,nec diuinam posse alterari vllo modo, & proinde non coalescere in tertiam. Sed contra, quia corpus,& anima vniuntur, sunt incompletæ naturæ, & coalescunt in tertiam: sed humanitas, & diuinitas vniuntur per absolutam potentiam; ergo quatenus vna non includit id, quod includit alia, possent dici secundum quid incompletæ, & coalescere in tertiam; sicuti elementa sunt secundùm se naturæ completæ, & tamen coalescunt in tertiam per vnionem, licèt in mixto secundùm probabilem sententiam remaneant formaliter.

Respondeo igitur, quod natura humana, & diuina non vniuntur immediatè inter se, sed vniuntur in persona diuina, & sic licèt sint naturæ distinctę, constituunt vnam tantùm personam, & ratione eiusdem personæ potest dici, vt verè dicitur,hæc persona est homo, hæc persona est Deus: at anima immediatè vnitur corpori, & elementa immediatè inter se vniuntur in mixto, & ideo pòssunt constituere tertiam naturam, quod euenire non potest in proposito propter rationem assignatam.

ARTICVLVS II.

An in Christo sint etiam duæ personæ,subsistētiæ, vel hypostases.

1 NEstorius, vt præcedenti articulo diximus ex opposito Eutychetis non solum duas naturas, sed etiam duas personas ponebat inChristo, & varijs scripturis contendebat suū delitium probare.

2 Notandum ad euidentiam personam, suppositum, hypostasim, & subsistentiam in rebus creatis idem prorsus significare, scilicet complementum naturæ substantialis, ratione cuius ,ita vltimò completur natura,vt ei repugnet esse in alio tamquam *id quo* in *id quod*. Noto insuper hoc complementum esse rem realiter distinctam à natura, vel saltem modum modaliter distinctum secundùm varias probabiles sententias,de quibus modo non disputo, sed eas suppono ex metaphysica, quod complementum aduenìens naturæ illam complet, & terminat in esse substantiali. Differunt ergo solùm, quod persona, & hypostasis dicuntur tantùm de intellectuali natura: suppositū verò, & subsistentia dicuntur etiam de omnibus alijs rebus. Dixi etiam subsistentiam in rebus creatis, quia in diuinis admitto subsistentiam absolutam vltra tres personalitates relatiuas, eo quod subsistentia,non dicat incommunicabilitatem, vt latius ostendi de Trinitate: at in creatis subsistentia idem est,ac suppositum,& persona. Hoc posito,

3 Conclusio. Catholica veritas est in Christo esse vnicam tantùm personā, seu hypostasim, hancque diuinam in duplici natura, scilicet diuina, & humana subsistentem. Hæc veritas definita fuit in varijs Concilijs, & præsertim in Concilio Ephesino primo, quod adhunc finem fuit congregatum. In Epistola Concilij Alexandrini in Ephesino approbata,in Concilio Constāntinopolitano 5. Collatione 8. & in pluribus alijs. Contra Nestorij errores scripserunt Patres præsertim Cyrillus Alexandrinus, Damascenus lib. 1. de fide cap. 12.& alij plures. Ex scripturis eadem veritas Catholica colligitur, & Nestorij hæresis omnino reijcitur. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*; ecce de eodem homine dicitur, quod sit filius Dei. Matth. 16. *Tu es Christus filius Dei viui*. Ioan. 1. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre*, ex quibus locis sic potest formari argumentū. Ita Christus fuit Deus,& homo, vt verè, & propriè ille homo esset Deus, & ille Deus homo: sed hoc non esset verum, nisi concederemus secundùm vnam, & eamdem personam Christum fuisse Deū, & hominem; ergo ita fuisse credendum est: maior constat ex locis scripturæ adductis, & quæ possunt adduci, & passim apud alios auctores videri possūt: probatur minor: vt talis propositio sit vera debet esse aliqua identitas substantialis subiecti cum prædicato: sed talis identitas non est secundùm naturam, vt vidimus contra Eutychetem, & fatetur etiam Nestorius: ergo erit secundùm personam, quatenus vna,eademque persona diuina sit Deus, & homo.

4 Probatur secundò. Illa persona, quæ in principio erat Verbum, & Deus illa eadem facta est caro, vt patet ex Ioan. 2. *Et Verbum caro factum est*: sed non posset Verbum dici carnem factum, si esset aliena persona creata; ergo cum verè debeamus credere Verbum esse factum, carnem debemus etiam de fide tenere non fuisse aliam personam, sed eamdem, quæ caro facta est; probatur minor: nam sicuti quis non dicitur albus, aut doctus per albedinem, & doctrinam existentem in aliena persona; ita nec Verbum posset dici caro factum per carnem, seu humanitatem existen-

tem

tem in aliena persona: tum quia Christus Ioan. 8. dicitur, quod fuerit antequam Abraham fieret: sed non fuit secundum humanitatem ante Abraham, cum secundùm hanc fuerit post Abraham; ergò fuit ante Abraham, quatenus eadem persona, quæ in principio, & ante sæcula erat Deus, facta fuit etiam homo. Neque explicationes Nestorij sufficiunt; nam etiam omnes iusti sunt templum Dei coniuncti cum voluntate Dei, filij adoptiui Dei, & sæpè sunt instrumenta miraculorum Dei; ergo cum altiori ratione hæc dicantur de Christo, hoc proinde fit, quia vnica eademque persona est Deus, & homo.

5 Obijcies 1. Christus Ioan. 2. dixit. *Soluite templum hoc*: vbi Christus vocat humanitatem suam templũ diuinitatis: sed templum distinguitur à persona, quę templum inhabitat; ergo persona diuina in Christo debuit esse distincta à persona humanitatis. Item Matt. 7. dicitur. *Deus Deus meus vt quid dereliquisti me*; ergo persona diuina tunc ab illo recessit, & sola remansit humana.

Respondeo ad primum, quod Christus loquebatur de templo corporis sui, quod debebat solui per recessum animę, vt idem Apostolus se explicat in eodem loco. Ad secundùm dico, sensum illorum verborum esse, non quod diuina persona dimisserit humanitatem; quod enim semel assumpsit numquam dimisit; sed solùm, quia humanitas destituta fuit illa diuina protectione, & defensione, qua præseruaretur à morte.

6 Obijcies 2. D. Basilius in Ps. 159. appellat Christum *hominem Deiferum*, & in hymno SS. Ambrosij, & Augustini, quem canit Ecclesia dicitur, quod filius Dei assumpsit hominem. *Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti Virginis vterum*. Sed homo importat personalitatem; ergo si filius Dei assumpsit hominem, vtique assumpsit etiam personalitatem eiusdem.

Respondeo ibi à Sanctis Patribus assumi concretum pro abstracto; nam idem est per hos Patres assumere hominem, ac assumere humanitatem; & retorquetur argumentum: nam si est idem Deus, qui assumpsit hominis veram denominationem; ergo est vna, & eadem persona: nam si esset diuersa persona non posset dici, quod verè esset homo: eodem modo dico ad Basilium.

7 Pro solutione aliorum argumentorum, quæ possunt peti ex scriptura, sciendum est Christum non fuisse purũ hominem, sed hominem Deum, quo fit, vt de illo secundùm aliam, & aliam rationem affirmari possint quæcumque conueniunt verò Deo, & verò homini. Vnde malè dixit Nestorius Christum tantummodo significare Deum, non verò Deum humanitati vnitum, nam verè Deus humanitati vnitus verus Deus est: quare B. V. verè est mater Dei cum humanitate vniri; & licèt de Christo dicatur. *In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo* ad Philip. 2. Sensus tamen illius dicti non est Deum verè non esse factum hominem, sed tantũ, quod Christus secundùm aspectum, & figuram externam videbatur purus homo, cum tamen etiam esset Deus, vel ly in similitudinem debet intelligi in similitudinem substantialem, quo ad specificam conuenientiam naturæ humanæ.

8 Obijcies 3. ratione. Ea, quæ infinitè distant nullam habet proportionem vt inuicem, possint vniri; sed natura humana, & personalitas diuina infinitè distant; ergo nullam habent proportionem vt possint vniri; ergo si non possunt vniri, fatendum est in Christo adesse propriam personalitatem, & diuinam. Confirmatur multa entia creata ob sola distantiam non possunt inuicem vniri, & facere vnum; ergo multò minus poterunt vniri natura humana, & Deus.

Respondeo, quod ea, quæ infinitè distant possunt habere aliquam proportionem in ratione actus, & potentiæ, non quidem accipiendo potentiam secundum suum esse naturale, sed secundum esse obedientiale, licèt nullam habeant in ratione entis; quod alij dicunt adesse proportionem geometricam, non arithmeticam. Ad confirmationem nego plura creata non posse vniri, eo quod distent; ratio igitur cur non possint vniri erit, quia non habebunt proportionem actus, & potentiæ, quæ tamen proportio requiritur ad vnionem, & in proposito natura humana se habet vt potentia, vt terminetur à personitate diuina, & iden cum ipsa vniri potest. secus aliqua possunt conuenire, & minus distare in ratione entis, & tamen nõ possunt vniri, & facere vnum, vt patet de duabus animabus, istæ maximè conueniunt inter se, & parum distant, & tamen non possunt vniri inuicem, licèt possint vniri cum materia, à qua magis distant entitatiuè.

9 Obijcies 4. Nulla naturæ personalitas reperitur extra talem naturam, sed potius è contra natura reperitur extra propriam personalitatem, vt patet de natura diuina, quæ subsistit per plures personalitates: sed si persona diuina faceret subsistere humanitatem, persona diui-

diuina esset extra propriam naturam, quod implicat: nam natura diuina non esset infinita; ergo nullo modo potest personalitas diuina facere subsistere naturam humanam. Tum quia si personalitas Verbi esset vnita naturæ humanæ, ibi tantum esset Verbum, vbi est natura humana: sed natura humana in Christo non est vbique; ergo nec Verbum esset vbique; & sic nec Deus esset.

9 Respondeo, quod nulla personalitas reperitur extra propriam naturam, à qua habet, quod subsistat, & sic personalitas Verbi non est extra naturam diuinã; hanc enim subsistere facit, sed quia infinita est, potest etiam terminare naturam humanam. Ad aliam probationem, nego sequelam, & ratio est, quia Verbum, licèt sit vnitum naturæ humanæ, non est tamen vnitum adæquatè secundùm omnes suas virtualitates, sed tantũ inadæquatè, vt patet de anima rationali, quæ tota vnita est digito, & tamen tota est in capite, & tota in alijs partibus corporis, vbi non est digitus; ita licèt personalitas Verbi tota sit vnita naturæ humanæ, cum tamen sit identificata cum diuina, & hæc sit immensa, ideo personalitas non tantum est, vbi est natura humana Christi, sed etiam vbique, vbi est diuina.

10 Obijcies 5. Data hac responsione sequeretur primò, quod persona diuina excederet naturam diuinam, & inadæquatè solùm illi correspondere, magisque personabilis esset natura diuina, quam apta esset personare diuina persona, quod est absurdum, vt de se patet. Sequeretur 2. quod persona diuina pateretur, sicuti enim vnire est agere, ita vniri est pati: sed persona diuina vniretur naturæ humanæ; ergo pateretur, quod est absurdum.

Respondeo negando sequi huiusmodi absurda: non sequitur primum, nam persona diuina secundum totam suam perfectionem, & virtutem personandi suppositat ipsam naturam diuinam, ita vt nullus sit gradus perfectionis in diuina persona secundùm, quem non suppositetur natura diuina; sicuti nullus est gradus perfectionis in intellectu diuino, secundùm quem non feratur in diuinam essentiam per cognitionem; & nihilominus, sicuti intellectus ex eo, quod comprehendit essentiam diuinam, etiam cognoscit omnes creaturas extra Deum; ita diuinum suppositum ex vi perfectionis, qua suppositat naturam diuinam, quia eminenter continet omnem perfectionem personæ creatæ, potest etiam aliam, & aliam naturam terminare, & sic semper erit adæquata intensiuè naturæ diuinæ, licèt extensiuè possit se ad alias, & alias naturas extendere, & illas terminare. Non sequitur secundum, quia tunc vniri est pati, quando fit per receptionem alcuius in se, & per mutationem; Verbum autem diuinum non recipit aliquid in se, sed vnitur purè terminando sine vlla mutatione sui, vt infra magis explicabitur suo loco.

12 Obijcies 6. De ratione personæ est, quod sit omnino incommunicabilis, definitur enim à Boetio, quod sit *rationalis naturæ indiuidua substantia*; quod autem indiuiduum est, incommunicabile est: sed persona diuina verè est persona; ergo est incommunicabilis.

Respondeo de ratione personæ esse, quod sit incommunicabilis passiue, quia non potest suppositari aliena persona, quia quod iam persona est, non potest per personalitatem aliquam aliam persona constitui, quia sic esset, & non esset persona, vt de se patet: Verùm cum hoc stat, quod sit communicabilis actiuè, & possit terminare plures naturas.

12 Obijcies 7. Natura diuina non potest terminari à personalitate creata, v. g. humana; ergo neque natura humana poterit terminari à personalitate diuina, nulla enim est disparitas.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; disparitas est clara, quia terminare est pendere à supposito, vt terminante, & sustentante, quod dicit imperfectionem, & ideo non potest conuenire naturæ diuinæ, quæ quamlibet excogitabilem includit perfectionem; vnde etiam quatenus præscindit à personalitatibus relatiuis intelligitur subsistens subsistentia absoluta, vt dictum fuit de Trinitate, & ideo non potest per personalitatem à se distinctã subsistere; at personare vt personare dicit tantùm terminare naturam, quod denotat perfectionem; ideo potest persona diuina terminare alienam naturã; non autem natura diuina terminari aliena personalitate.

14 Obijcies 8. Vbi sunt duæ naturę, & singulares, ibi sunt duæ personæ: sed in Christo sunt duæ naturæ indiuiduæ, & singulares, vt supra vidimus contra Eutychetem; ergo in Christo sunt duæ personæ: maior patet, quia persona definitur, quod sit naturę rationalis indiuidua substantia.

Respondeo negando maiorem; nam personalitas est quid realiter distinctum à natura singulari: assumpsit ergo Verbum naturam singularem, & indiuiduã humanam, sed non personalitatem; ad

probationem dico, quod dico ly indiuidua accipitur pro incommunicabili; natura autem assumpta non fuit incommunicabilis ideo &c.

ARTICVLVS III.

An persona Christi sit composita.

1 Aduerte, aliud esse personam, aliud personalitatem; nam persona vltra personalitatem dicit etiã naturam in concreto, in qua subsistit; personalitas verò dicit præcisam subsistentiam non includendo naturam. Hoc posito personalitatem Christi non esse compositam clarum est, cum sit simplicissima subsistentia Verbi; nec etiam persona Verbi si comparetur ad diuinã naturam est composita; nam cum inter personalitatem diuinam, & naturam diuinam non detur distinctio, sequitur clarè, quod nec datur, nec dari potest compositio, vt probatum fuit in tractatu de Deo vno quæst. 2. artic. 5. Quæstio igitur est de persona Christi, vt subsistente in natura humana, an verè sit composita; & dupliciter potest tractari difficultas; primò, an sit composita, eo quod duæ naturæ, diuina scilicet, & humana vniantur in personalitate diuina; secundò an sit composita, eo quod immediatè personalitas diuina humanæ naturæ vniatur, etiamsi per impossibile non haberet naturam diuinam; vtroque modo est quæstio, licèt Patres, & Concilia magis loquantur in priori sensu.

2 Prima sententia est Bonauenturæ in 3. dist. 6. ar. 1. quæst. 2. Scoti quæst. 3. Richar. ar. 2. q. 3. Durand. q. 3. Palud. q. 1. ar. 2. Gabrielis quæst. 1. ar. 3. hæc opinio veretur admittere in Christo veram compositionem; & Caiet. hic quæst. 2. ar. 4. dicit esse compositam personam Christi, sed ineffabiliter.

Secunda est D. Thom. hic quæst. 2. ar. 4. Medinæ ibidem, Aluarez disp. 12. Gonet disp. 6. ar. 2. & Thomistarum communis, Suarez disp. 7. sect. 6. Vasquez disp. 16. cap. 2. Amici disp. 9. sect. 2. Lugi disput. 10. Hurtadi disp. 19. Valentiæ disput. 1. q. 2. p 4. Arriagæ disput. 28 & communis recentiorum nunc, hæc docet personam Christi verè, & propriè esse compositam.

3 Conclusio. Persona Christi est verè, & propriè composita ex duabus naturis humana, & diuina in vnica subsistentia Verbi. Probatur primo ex Concilijs, etenim in quinta Synodo Generali coll. 8. can. 4. habetur. *Sancta Dei Ecclesia vtriusque perfidiæ iniquitatem reijciens vnionem Dei Verbi ad carnem secundùm compositionem confitetur.* & can. 6. Christus dicitur compositus ex duabus naturis. Et in Synodo 6. generali act. 4. habetur. *Confitemur Trinitatem personarum; item confitemur etiam Christum ex duabus naturis compositum.* Idem habetur in Later. sub Innoc. III. de fide Cath. cap. 1. & Damasc. lib. 3. fidei cap. 3. *Vnitæ sunt ad inuicem secundùm vnitatem in vnam compositam filij Dei hypostasim*, & concludit; *Coniunguntur enim naturæ ipsius in hypostasi vnam hypostasim compositam habentes.* & eamdem veritatem tradunt alij Sancti Patres Aug. lib. 3. de Trinitate c. 17. Dionys. c. 4. de diuinis nominibus, Athanasius, Gregorius, & alij.

4 Probatur ratione. Quando plura realiter distincta conueniunt ad constituendum vnum, datur compositio vnius ex multis; sed natura humana conuenit cum natura, & personalitate diuina ad faciendam, seu constituendam vnam personam; ergo ex natura humana, & diuina fit compositio in vna persona Verbi diuini; & idem argumentum fit cum personalitate Verbi, nam natura humana vnitur immediatè cum personalitate Verbi, & mediate cum natura diuina; ergo facit compositionem cum ipsa personalitate Verbi, & resultat persona subsistens, non tantùm in natura diuina, sed etiam humana: hæc consequentia patet; quotiescumque enim duo vniuntur inuicem, quæ erant distincta, & disiuncta, vtrique componunt inuicem, vt ipsa notio vocabuli denotat; nam componere est plura distincta simul ponere; ergo &c.

5 Obijcies 1. Ad veram compositionem requiritur ratio partis: sed ratio partis non potest conuenire personæ Verbi: cum dicat imperfectionem; ergo nec persona Verbi potest componere cum humanitate.

Respondeo negando maiorem; dico quidem requiri componentia, non partes; & ratio huius est, quia nomen partis videtur importare imperfectionem, & ideo non debemus talia componentia appellare partes, nisi demptis imperfectionibus; vnde D. Thom. dixit compositionem Christi non esse in ratione partis, sicut ex materia, & forma componitur totum, sed potius in ratione numeri, sicut ex duobus numeris v. g. ternarius fit senarius.

6 Obijcies 2. Vt aliqua dicantur cõponere, non sufficit si prius sint distincta, & postea vniantur, sed insuper requiritur vt vnũ habeat rationem actus, alterũ potentiæ: sed Verbũ nõ potest habere rationem actus, vel potentiæ; cum sit in se cõplettissimum; & natura humana etiam

est

est in se completa, nec potest habere rationem actus, vel potentiae; ergo ex natura humana, & personalitate Verbi non potest fieri compositum.

Respondeo non esse necesse ad veram compositionem, vt aliquid propriè habeat rationem actus, alterum potentiae, sed sufficere si habeant rationem terminabilis, & termini; Verbum autem habet rationem termini terminantis, & natura habet rationem terminabilis: potest etiam dici, quod natura habet rationem potentiae vt terminetur; Verbū autem rationem actus terminantis demptis imperfectionibus; ratio verò actus, vt actus, nullam dicit imperfectionem.

7 Dices natura humana in Christo, est in se completa; ergo nullo modo potest habere rationem potentiae. Sed contra respondeo, quod natura humana est quidem in se completa in ratione naturae humanae; at est in potentia ad subsistentiam; vnde adhuc potest terminari, vel à propria subsistentia, vel à diuina, & ideo sub hac ratione potest habere rationem potentiae terminabilis.

8 Obijcies 3. Persona Christi est persona Verbi; sed persona Verbi est simplicissima; ergo persona Christi est simplicissima; ergo non potest esse composita.

Respondeo, quod persona Christi est quidem persona Verbi, sed vt subsistentis in natura humana, quo modo est cōposita; licèt eadem persona, vt est in natura diuina, omnino sit simplicissima.

9 Obijcies 4. Omne compositum est maius, & perfectius quocumque ex componentibus: sed Christus non est quid perfectius natura diuina, aut personalitate Verbi; ergo Christus non est cōpositus ex natura humana, & diuina, seu ex natura humana, & personalitate diuina.

Respondeo maiorem esse veram, quando componentia sunt finita; non verò quando vnum illorum est infinitū; quia hoc continet omnem perfectionem eminenter, quod continet compositum; vnde in tali casu compositū est maius, & perfectius extensiuè, non intensiuè; Quemadmodum hoc complexum ex Deo, & mundo non est perfectius Deo ipso, nisi extensiuè, quatenus eadem perfectio, quae est in Deo per creationem mundi aliquo modo communicata fuit mundo.

10 Obijcies 5. Si Christus esset verè compositus, verè diceretur filius Dei compositus, cum ea, quae dicuntur de Christo dicantur etiam de Filio Dei per communicationem idiomatum: sed non potest dici de Verbo, & Filio Dei, quod sit persona composita; ergo neque de Christo.

Respondeo distinguendo maiorem Filius Dei esset compositus, vt subsistens in natura humana, concedo sequelam: secundùm se, nego sequelam maioris: ad probationem dico, quod ea, quae dicuntur de Christo absolutè, dicuntur etiam de Filio Dei; non autem ea, quae dicuntur de Christo determinatè, pro vt significat Verbum in natura humana subsistens, cuiusmodi est: Christus est compositus ex duabus naturis, & personalitate diuina; hoc enim praedicatum determinat Christum ad standum pro aggregato ex natura humana, & diuina in eadem personalitate diuina, quo sensu non potest dici Verbum est compositum, nisi cum addito, nempe quatenus subsistit in natura humana.

ARTICVLVS IV.

An natura humana se ipsa vniatur Verbo, vel vniatur per modum.

1 SVppono contra quosdam haereticos tamquam veritatē Catholicam, fuisse factam veram, & realem vnionem, tum animae, tum corporis Christi cum ipsa persona Verbi; Christus enim verè fuit, & est homo; hoc autem non posset esse, nisi animam rationalem, & corpus verè haberet, & haec essent vnita ipsi Verbo; hic autem inquirimus per quid anima, & corpus Christi fuerint vnita Verbo diuino: & quaestio haec redditur clara ex ijs, quae solent quaeri in physicis: per quid materia, & forma vniantur inuicem, an vniantur se ipsis, vel vniantur per entitatem realem ob extremis realiter distinctam, eo modo, quo duo lapides vniuntur per calcem, vel duo ligna per gluten, vel denique vniantur per entitatem quandam modalem, quae entitas sit tantùm id *quo* partes vniuntur. Quatuor enumerantur praecipuè sententiae in hac difficultate; imò à quibusdam notantur septem diuersae, sed verè differunt tantum quo ad modum explicandi, quatuor ergo tantùm principaliores referam:

2 Prima est Scoti in 3. dist. 1. q. 1. Scotistarū communiter, Durādi ibidem distinc. 5. & aliorum haec docet hanc vnionem esse relationem realem inter ipsa extrema realia,

Secunda sententia est Gabrielis in 3. dist. 1. quaest. 1. ar. 1. & aliorum, haec asserit hanc vnionem esse qualitatem quan-

dam realem absolutam, & realiter ab vtroque extremo distinctam.

Tertia sententia, quam sequuntur nunc communiter recentiores asserit hanc vnionem esse modum quemdam substantialem, supernaturalem, distinctum, tum à natura humana, tum à personalitate Verbi, qui modus est formalis vnio naturæ humanæ cum Verbo Dei. Sic Suarez disp. 8. sec. 2. Vasquez disp. 18. Lugus disp. 11. sec. 1. Amicus disp. 8. sec. 2. & 3. Arriaga disp. 20 Sylvius hic quæst. 2. art. 7. Gabriel à S. Vincentio disp. 2. dub. 8. Herrera, Araujo, & quamplurimi alij Doctores.

Quarta sententia est Greg. in 1. dist. 28. quæst. 2. Bacconi in 3. dist. 1. quæst. 1. & Nominalium. Caiet. hic quæst. 2. art. 10. ad. 1. Aluarez disp. 13. Cipulli quæst. 2. art. 8. dub. 2. Ioan. à S. Thom. disp. 4. art. 3. Gonet. disp. 6. art. 3. Nazarij, & plurium Thomistarum, Valentiæ disp. 1. quæst. 2. p. 5. & omnium illorum, qui negant modos tamquam superfluos; hæc opinio asserit vnionem hanc non esse quid simplex superadditum, sed solùm complexum dependentiæ naturæ humanæ à personalitate Verbi tamquam à termino substantiali terminante.

3 Conclusio 1. Vnio hypostatica non est relatio prædicamentalis, aut qualitas ab ipsis extremis distincta. Est contra primam, & secundam sententiam. Hæ opiniones impugnantur ab aliquibus, quasi sint contra id, quod definitur in quinta Synodo collat. 8., can. 4. vbi damnatur factam esse hanc vnionem secundùm relationem, & secundùm gratiam.

Sed verè talis definitio est tantùm contra Nestorium, qui volebat in Christo non esse eamdem personam Deum, & hominem, sed duas coniunctas per solam gratiam, & affectum, aut per relationem, qualis est amici ad amicum; quare cum hi Doctores, cum quibus contendimus, admittant veram vnionem, & vnam personam in Christo, certè contra istos nullo modo militat hæc definitio; vt optimè notant Cardinalis de Lugo, & alij Doctores, & rationibus solùm sunt impugnandæ.

4 Sententia ergo Scoti sic reijcitur. Prius est humanitatem esse vnitam Verbo, quam quod resultet relatio vnionis; nam prius est fundamentum relationis, quam quod resultat relatio; ergo per aliquid prius debet vniri, quam intelligatur aduenire relatio; ergo si prius debet intelligi vnio ante relationem, non potest vnio consistere in relatione prædicamentali extrinsecus adueniente. Ceterum quia plures Scotistæ non loquuntur de relatione prædicamentali, sed dicunt hanc relationem esse substantialem, & transcendentalem in re coincidunt cum tertia sententia, quod ista vnio sit modus substantialis; & si hoc modo intelligatur hæc sententia, reijcienda erit ex ijs, quæ dicemus, dum conclusione sequenti nostram probabimus opinionem.

5 Sententia Gabrielis sic reijcitur. Christus est essentialiter ens substantiale; ergo quidquid est de intrinseca ratione Christi debet esse substantiale: sed vnio hypostatica naturæ humanæ cum Verbo est de intrinseca ratione Christi; non enim potest intelligi Christus sine vnione; ergo talis vnio debet esse substantialis. Confirmatur, vel hæc qualitas est absoluta, & indifferens, vt vniatur cum personalitate Verbi, & natura humana, vel est relatiua determinata, vt sit vnio naturæ humanæ cum Verbo: si absoluta & indifferens; ergo debet dari aliquid, à quo determinetur, vt vniatur potius Filio, quam Spiritui Sancto; si autem est relatiua, erit modus accidentalis, qui est superfluus, vt videbimus conclusione sequenti: & insuper cum sit accidentalis, non saluat hoc mysterium vnionis hypostaticæ, quod totum substantiale est.

6 Conclusio 2. Hæc vnio hypostatica non est modus substantialis, sed complexum dependentiæ in ratione termini naturæ humanæ à personalitate Verbi. Probatur primò. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed nulla est necessitas ponendi talem modum substantialem distinctum ab humanitate, & Verbo; ergo non est ponendus: maior conceditur; probatur minor: In tantū est necessarius hic modus, inquantū non possumus sine illo intelligere naturam humanam subsistentem per personalitatem Verbi, & personam Christi compositam; sed verè sine hoc modo sufficienter intelligimus naturam humanam subsistentem per Verbum, & personam Christi compositam per hoc tantùm, quod personalitas diuina Verbi terminet naturam humanam, & suppleat id, quod præstaret persona creata, si adesset; ergo quemadmodum intelligimus naturam humanam vniri personalitati creatæ, & constituere personam sine modo, ita etiam hoc intelligere possumus de natura humana cum personalitate diuina; & sic semper superfluus erit iste modus.

7 Dices 1. Personalitatem humanam esse modum; & ideo non indigere alio modo. Sed contra, quia falsum est esse modum, est enim res, vt suppono ex

ex metaphisica probatum; etenim cum personalitatem tamquam quid distinctum abexistentia rei non cognoscamus, nisi ex hoc mysterio, & ex illo Trinitaris, & naturaliter subsistentia, seu personalitas, vt quid distinctum sit incognoscibilis; sicut personalitas diuina est res, quæ de facto supplet vicem subsistentiæ creatæ, quæ resultare deberet, fatendum est, etiam personalitatem creatam esse potius rem, quam modum. Contra secundò admitto esse modum nostram personalitatem creatam, quo posito sic argumentor. Ideo personalitas creata vnitur se ipsa, & non per alium modum, quia ex natura sua est proximè vnibilis: sed etiam personalitas Verbi, cum sit in summa actualitate, & contineat omnem perfectionem subsistentiæ creatæ est proximè vnibilis: vnde illi, cum quibus contendimus, fatentur modum vnionis non requiri ex parte Verbi ob hanc rationem, quia Verbum est in summa actualitate; ergo personalitas Verbi sine modo est proximè vnibilis.

8 Dices 2. Verum equidem esse non requiri modum ex parte Verbi, quia Verbum est in summa actualitate; requiri tamen ex parte naturæ, ad hoc vt determinet ipsam naturam humanam ad subsistendum subsistentia Verbi: cum hæc sit indifferens ad subsistendum, vel subsistentia propria, vel Verbi, vel Patris, vel Spiritus Sancti; dari ergo debet iste modus determinans naturam ad subsistendum potius per subsistentiam Verbi, quam per aliam. Sed contra, quia licèt natura sit res, non tamen indiget modo, vt vniatur subsistentiæ propriæ, quia subsistentia ipsa est proximè vnibilis propriæ naturæ, cum sit, vt id *quo*, ergo etiam licèt natura humana sit res, non tamen indigebit modo, vt vniatur subsistentiæ diuinę, cum illa contineat omnem perfectionem & vnibilitatem subsistentiæ creatæ.

9 Dices 3. Naturam creatam esse aptam ex natura sua ad personalitatem propriam, non sic ad diuinam, & ideo indigere modo, vt fiat apta. Sed contra, quia nec ad recipiendum talem modum est apta, cum talis modus sit supernaturalis; ergo sicuti dicunt aduersarij, quod licèt natura non sit apta secundùm potentiam naturalem ad recipiendum hûc modum, est tamen apta secundum potentiam obedientialem; ita & ego dico, naturam non esse aptam, vt vniatur Verbo secundùm potentiam naturalem, esse tamen aptam per potentiam obedientialem.

10 Probant aliqui conclusionem, quia si esset necessarius hic modus vnionis maxime, quia extrema sunt realiter distincta, & ideo debet dari hic modus vniens: sed etiam hæc vnio est distincta; ergo debet dari alia vnio vniens, & sic in infinitum. Verum hæc ratio nihil probat, quia vnio non est res, sed modus, & id *quo* essentialiter vniuntur extrema, quando autem proceditur à *quod* in *quo* sistendum est in *quo*, nec datur processus in infinitum.

11 Probant etiam Cipullus, & Gonetus conclusionem hac ratione. Si Pater, & Spiritus Sanctus vnirentur humanitati à Verbo assumptæ deberent vniri sine modo intermedio substantiali; ergo & Verbum de facto ita vnitur: consequentia patet à pari. Probatur antecedēs si Pater, & Spiritus Sanctus deberent vniri per modū, vel modus esset eiusdem rationis, vel diuersę: sed neutrum esse posset; ergo &c. probatur minor, quo ad primam partem :non posset esse eiusdem rationis, quia cum termini sint quasi specificè diuersi, & vniones debent esse tales: neque posset esse diuersæ rationis, quia isti modi deberent esse eiusdem perfectionis: sed si essent diuersæ speciei essent diuersæ perfectionis; quia species sunt veluti numeri, vt docet Aristoteles, & per consequens vnus modus deberet esse perfectior altero; si ergo non possent esse, neque eiusdem rationis, neque diuersæ, sequitur, quod si Pater, & Spiritus Sanctus vnirentur humanitati à Verbo assumptæ sine modo vnirentur; ergo & idem dicendum nunc de facto de Verbo. Sed verè hæc ratio non probat; etenim sicuti dantur tres personæ diuinæ æquales in perfectione, cur non possunt etiam dari tres modi æqualis pefectionis, cùm modi induant naturam rerum, quarum sunt modi; Deinde non video vllam rationem conuincentem, qua simus coacti dicere, duas res diuersæ speciei non posse esse eiusdem perfectionis. Neque Aristoteles est contrarius, qui loquitur de naturis ipsis absolutis, quas probabile est omnes esse diuersæ perfectionis; at de modis, qui imitantur naturam relatiuorum, & rerum, quarum sunt modi, non est locutus Aristoteles; firmum igitur fundamentum desumitur ex superfluitate horum modorum, vt probatum fuit.

12. Obijcies 1. Incarnatio est vera actio ad extra cuius efficiens est tota Trinitas; ergo huius actionis debet dari terminus: sed terminus huius actionis non est personalitas Verbi; cum hæc à tota Trinitate sit improducibilis, & tantùm producta fuit à Patre; neque est humanitas,

nitas, quia prius est humanitatem esse productam, quam vnitam; ergo si non est neque Verbum, neque humanitas, vtique erit aliquid aliud; hoc autem aliud non potest esse, nisi modus.

Respondeo concedendo maiorem, & primam consequentiam: ad minorē dico, terminum, qui producitur non esse personalitatem Verbi, neque humanitatem secundùm esse simplex, sed esse Christum, seu complexum ex Verbo, & humanitate: fateor enim libentissimè Verbum secundùm esse simplex nō produci, nec humanitatem, dum vnitur produci secundum suum esse simplex, cum supponatur producta: dico tamen produci totum complexum, seu produci Christum; eo modo, quo in composito humano, nec generatur materia, quia est ingenerabilis, nec anima, quia est creata à Deo, sed generatur totum, & complexum; ita dico ego non produci Verbum secundùm esse simplex, quia est improducibile, non humanitatem, quia supponitur producta, produci tamen hoc complexum, quatenus Verbum de non terminante fit terminans, & natura de non terminata fit terminata hypostaticè à Verbo, seu produci Christum, qui prius non erat in rerum natura. Alij dicunt, quod incarnatio non est actio productiua, sed vnitiua humanitatis cum Verbo; & ideo non esse necesse, quod aliquid producatur, sed sufficere, quod vniatur; vnitur autem Verbum humanitati per hoc, quod terminat naturam, quam prius non terminabat, etiam hæc responsio potest sustineri, sed prior data meo iudicio est clarior.

13 Dices. Complexum, seu totum est terminus adæquatus, sed vltra terminum adæquatum debet dari formalis; ergo cum hic neque sit Verbum, neque humanitas, erit modus.

Respondeo cum Caietano, quod sicut anima rationalis licèt in composito physico non generetur secundùm esse existentiæ, quia supponitur existens, generatur tamen secundùm esse inexistentiæ quatenus de non informante, & de non inexistente fit informans materiam, & in ea existens, & sub hac ratione est terminus formalis generationis; ita dico ego, humanitatem, quatenus de non subsistente fit subsistens per Verbum posse dici terminum formalem; vel e contra Verbum posse dici terminum formalem, quatenus de non terminante fit terminans; quare sub diuersa ratione tam humanitas, quam Verbum possunt dici terminus formalis; terminum verò adæquatum tam constat esse totum complexum, nempe Christum.

14 Obijcies 2. Ea distinguuntur realiter, quorum vnum potest esse sine alio: sed potest dari entitas Verbi, & entitas naturæ humanæ, quæ assumpta fuit à Verbo. & non dari vnionem hypostaticam; ergo vnio hypostatica est quid realiter distinctū ab humanitate, & Verbo: sed non potest esse quid distinctum, nisi detur modus, ratione cuius distinguatur; ergo verè vnio hypostatica est modus realis, & substantialis.

Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem: potest dari entitas Verbi, & tota entitas naturæ humanæ, vt faciunt complexum coexistentiæ, & non dari vnionem hypostaticam, concedo maiorem; vt faciunt complexum dependentiç naturæ humanæ à Verbo tamquam à termino, & personalitate, & non dari vnionem hypostaticam, nego minorem; ergo &c. distinguo consequens, vnio hypostatica est aliquid distinctum simplex, seu modale à natura humana, & Verbo, nego consequentiam: est aliquod complexum coexistentiæ, concedo consequentiam.

15 Dices. Omnis distinctio realis inadæquata, siue includentis, & inclusi semper est ratione alicuius simplicis; sic totum distinguitur realiter inadæquatè à materia, quia vltra illam includit etiā formam, distinguitur eodem modo à forma, quia vltra formam includit etiā materiam: ergo si hoc complexum hypostaticum, nempe Christus distinguitur à natura, & Verbo inadæquatè distinctione includentis, & inclusi, vtique erit ratione alicuius simplicis; hoc autem non potest esse nisi modus; ergo &c.

Respondeo negando maiorem: dico enim, quod vltra distinctionem assignatam datur alia, qua maius complexum distinguitur à minori, vt quid includens minus, & hæc distinctio non est semper per aliud, sed per ipsum complexum maius. Neque dicas gratis fuisse excogitatam hanc distinctionem; nam sicuti in distinctione rationis est distinctio perfecta, & mutua, vt inter rationale, & animal in homine, rationale enim non est animal, & è contra; vltra hanc datur distinctio includentis, & inclusi; sic homo distinguitur inadæquatè à rationali, quia vltra rationale includit animal, vltra hanc datur alia includentis, & inclusi, quæ non est ratione alicuius alterius, sed ratione sui ipsius, sic tale ens distinguitur ratione includentis, & inclusi ab ente, quia includit ens, &

etiam

etiam tale ens huic distinctioni rationis correspondet nostra realis complexi maioris includentis complexum minus, à quo realiter inadæquatè distinguitur; sic complexum vnionis hypostaticæ distinguitur à complexo coexistentiæ humanitatis, & Verbi, quia vltra humanitatē, & Verbum dicit complexum hypostaticum realiter inadæquatè distinctum; nō quidem tamquam aliquid superadditū his, vt falsò quidam imaginantur, sed consurgens ex his.

16 Obijcies 3. Impossibile est contradictoria de eodem successiuè affirmari, et negari nulla facta mutatione alicuius extremi; sed Verbum ante Incarnationem non erat vnitum humanitati, per incarnationem est vnitum; ergo per aliquam mutationem factam; at qui hæc mutatio non potest intelligi facta per Verbum, aut per humanitatem, cum hæc supponeretur ante incarnationem; ergo facta est per modum vnionis.

Respondeo impossibile esse contradictoria verificari nulla facta mutatione, neque secundum esse simplex, neque secundùm esse complexum; at si mutatio fiat secundùm esse complexū sufficit; concedo deinde minorem, et distinguo consequens, ergo per aliquam mutationem secundùm esse simplex, nego consequentiam; secundùm esse complexum, concedo consequentiam; hæc autem mutatio secundùm esse complexum est per hæc, quod humanitas non terminabatur à Verbo; modò facit complexū hypostaticum cū illo, et terminatur; et hoc complexum est aliquid realiter inadæquatè distinctum à natura humana, et Verbo, non quidem superadditum his, sed consurgens ex his, vt dictum est.

17 Obijcies 4. Humanitas Christi habet peculiarem relationem ad Verbū, à quo solo hypostaticè pendet; ergo per aliquod reale fundamentum, sed hoc fūdamentum non potest esse nisi modus vnionis; ergo datur.

Respondeo hanc relationem nihil aliud esse, quam complexum dependentiæ humanitatis à Verbo tamquam a terminante, neque relatio est res, aut modus, vt alibi probatum est, sed tantùm duorum coexistentia, hæc autem omnia saluantur sine modo distincto vnionis solùm per positionem terminationis, quam facit Verbum in natura humana, quæ terminatio non est, nisi complexum nouum, vt dictum fuit.

18 Obijcies 5. Natura humana est ex se indeterminata, vt vniatur, vel Filio, vel Patri, vel Spiritui Sancto; ergo vt potius sit vnita Filio, quam Patri, vel Spiritui Sancto debet per aliquod determinari; ergo per modum.

Respondeo extrinsecè determinari à Deo sic volente, intrinsecè determinari se ipsa coniungendo se Verbo per complexum nouum.

19 Ex his colligas hoc complexum hypostaticum esse substantiale; est enim entitas naturæ humanæ, et Verbi, quæ omnia substantialia sunt. Insuper hoc complexum est inadæquatè finitum, scilicet ex parte humanitatis, et inadæquatè infinitum, scilicet ratione Verbi.

ARTICVLVS V.

Quomodo differant vnio, vnitio, assumptio, humanatio, & incarnatio.

1 SVppono Deum per veram actionem produxisse hoc complexum hypostaticum, seu Christum; et item suppono hanc actionem non esse modum, sed de hac actione loquendum est, sicuti de ceteris actionibus realibus, quas in physicis diximus esse complexū dependētiæ effectus à causa, ita vt de intrinseca ratione actionis sint effectus, et causa, vt faciunt complexum dependentiæ illius ab hac; sine his enim nec esse, nec concipi potest actio: sed ea sunt de intrinseca ratione alicuius rei, sine quibus nec esse, nec concipi potest talis res; ergo si sine causa, et effectu non potest concipi actio, sequitur, quod causa, et effectus sint de intrinseca ratione actionis. Ex hoc deduco, quod etiam actio, qua productus fuit Christus, seu compositum hypostaticum, sit Deus effectiuè vniens naturam humanam Verbo, ita vt natura humana, quæ vnitur Verbo, et Deus sint de intrinseca ratione huius actionis, et Deus sit causa, Christus, seu compositum hypostaticum effectus. Hoc posito.

Actio est complexū non modus

2 Conclusio. Vnio, vnitio, assumptio, humanatio, et incarnatio significant realiter eamdem actionem, qua Verbum factum est caro; sed differunt, quod vnio significat ipsam actionem in facto esse, seu significat terminum adæquatum diuinæ actionis, qui terminus est Verbum, et natura assumpta, et æquè primò importantur. Vnde Verbum tam dicitur vnitum humanitati, quam humanitas dicatur vnita Verbo. Vnitio significat ipsam actionem in fieri, seu dicit Deum vnientem naturam humanam Verbo, seu Verbum humanitati. Assumptio dicitur quasi ad se sumptio, vnde hæc est complexum Verbi ad se sumētis humanitatē; quare per se primò concipitur Verbum assumens, secundariò natu-

natura, quæ assumitur; eo modo, quo actio, licèt sit complexum ex causa, & effectu dependente, tamen per se primò denotat causam, secundariò effectum; ita assumptio licèt includat Verbum assumens, & naturam humanam, tamen per se primò connotat Verbum; Vnde potest dici Verbum assumpsit humanitatem, non è contra, humanitas assumpsit Verbum. Humanatio denique, & incarnatio significant eamdem rem,quã significat assumptio, sed sub diuersa ratione, eo modo,quo passio distinguitur ab actione; & sicuti hæc primariò importat terminum, secundariò agens; ita humanatio, & incarnatio primariò significant naturam humanam, secundariò Verbum assumens; & hæc sint satis quo ad horum nominum explicationem.

3 Quæres 1. an Verbum vt terminat naturam humanam exerceat aliquod genus causalitatis?

De triplici genere potest esse quæstio; primò de genere causæ materialis,nempe, an Verbum exerceat genus causæ materialis sustentando naturam humanam: secundò de genere causæ formalis faciendo naturam humanam subsistere per veram informationem: Tertiò de genere causæ efficientis, an peculiarem influxum habeat, quem non habet Pater, aut Spiritus Sanctus.

4 Respondeo nullum genus causæ exercere Verbum, quod non exerceat tota Trinitas. Probatur de causa efficienti, quia omnis actio ad extra est indiuisa toti Trinitati: sed incarnatio est vera actio Dei ad extra; ergo est indiuisa toti Trinitati; ergo Verbum dum terminat naturam humanam nil causat effectiuè, quod non causetur à tota Trinitate.

5 Probatur modò de materiali, & formali, quia istæ causæ inuoluunt imperfectionem in suo modo causandi, mutationem, & dependentiam vnius ab alia; ergo non potest talis modus causandi conuenire Deo.

6 Quæres 2. Quid peculiare habeat Verbum in hac vnione, quod non habeat Pater, et Spiritus Sanctus.

Respondeo Verbum habere hoc peculiare, quod sit vnitum per modum puri termini terminantis,et actuantis naturam humanam per propriam personalitatem, quod non faciunt Pater, vel Spiritus Sanctus: Verbum enim factũ est homo,non Pater, aut Spiritus Sanctus, & ita factum est homo, vt vna, et eamdem persona sit Deus, et homo, vt supra contra Nestorium diximus; hoc autem factum est, quia loco subsistentiæ, seu personalitatis creatæ, quæ naturaliter debebat resultare à natura humana, Verbum posuit in tali natura personalitatem suam diuinam, & impediuit ne resultaret personalitas creata, & sic ex hac vnione personalitatis diuinæ cum natura humana resultat Christus, hoc est compositum quoddam habens naturam humanam, & diuinam cum vnica simplici personalitate diuina.

7 Dices personalitas humana terminat naturam humanam informando: sed Verbum supplet vices subsistentiæ, & personalitatis humanæ: ergo & ipsum debet informare. Sed contra dico Verbum supplere vices subsistentiæ creatæ in eo, quod dicit perfectionem, non verò in eo, quod dicit imperfectionem, etenim in subsistentia, seu personalitate creata duo sunt, & quod actuet, & terminet, & quod informet; primum dicit perfectionem, secundum dicit imperfectionem: subsistentia diuina Verbi supplet id, quod dicit perfectionem, non verò illud, quod dicit imperfectionem, nam de ratione naturæ est, quod terminetur, & compleatur abstrahendo ab informatione, vel non informatione; quia verò persona creata est modicæ entitatis, & finita, ideo debet informare; at diuina, cum sit perfectissimus actus, terminat, & actuat sine informatione.

ARTICVLVS VI.

Quomodo per hanc vnionem Verbum mutatum non sit.

1 EX vnione naturæ humanæ ad Verbum, cum factum fuerit homo de nouo,videtur dicendum Verbum fuisse mutatum; etenim cum mutari sit aliter se habere, ac prius; & Verbum diuinum ante vnionem cum natura humana non esset homo, modo sit homo, videtur dicendum, ipsum fuisse mutatum, & hoc intrinsecè, quia Verbum est intrinsecè humanitati coniunctum, & intrinsecè homo; ex alia parte, cum de fide sit Deum esse omninò immutabilè maximè præmuntur Theologi, præsertim qui admittunt vnionem distinctam modalem in explicando,quomodo Verbum per incarnationem mutatum non sit; nam sicuti humanitas per hanc vnionem mutata fuit, ita & Verbum; quare Suarez hic disp.8. sect.3. dicit hanc difficultatem esse maximam, & vix posse humano ingenio dissolui.

2 Valentia disp.1. quæst.1.punc.2. dicit Verbum ideo per incarnationem non mutari, quia licèt non esset formaliter homo, erat tamen eminenter; ad hoc

hoc autem, vt aliquid dicatur propriè mutari, non debet vllo modo continere formam, quam de nouo acquirit. Sed verè hæc sententia facilè reiicitur; nam Sol, qui est eminenter calidus, si fieret formaliter calidus, vtique mutaretur; & si Deus, qui est summè sapiens, de nouo fieret sapiens aliquid addiscendo, vtique mutaretur: ergo illa continentia eminentialis non saluat vllo modo, quod Verbum diuinum, quod de nouo factum est homo, cum prius non esset; non sit mutatum.

3 Lorca hìc disp. 15. num. 4. vt refert Arriaga disp. 21. sect. 2. docet humanitatem esse quidem intrinsecè vnitam Verbo; at Verbum non esse intrinsecè vnitum hmanitati, sed tantùm extrinsecè, & ideo non esse mutatum. Sed contra, quia implicat, quod aliquid sit intrinsecè vnitum alteri, & illud non sit intrinsecè vnitum illi alicui; ergo si humanitas est intrinsecè vnita Verbo; etiam Verbum erit intrinsecè vnitum humanitati: antecedens patet ex ipsis terminis; nam vnio est essentialiter duorum vnio; ergo si est vnio intrinseca, essentialiter, & intrinsecè illa duo vniet. Confirmatur, quia Verbum intrinsecè est homo, non esset autem, nec posset esse intrinsecè homo, nisi esset intrinsecè vnitum humanitati.

4 Alij, quos suppresso nomine citat Arriaga loco citato ponunt duas vniones, vnam se tenentem ex parte humanitatis, & creatam vnientem intrinsecè naturam humanam Verbo; alteram ex parte ipsius Verbi, & increatam per quã illud intrinsecè vnitur humanitati; quare cum hæc vnio non superaddatur Verbo, sed fuerit in eo semper ab æterno, ideo Verbum non est mutatum. Sed cõtra, quia implicat dari vnionem in natura humana ad Verbum, & quod natura humana non sit intrinsecè vnita Verbo; ergo etiam implicat dari vnionem ab æterno, ex parte Verbi ad humanitatem, & quod Verbum non fuerit vnitum humanitati ab æterno.

5 Dices defuisse ab æterno conditionem, quæ conditio est ipsa vnio creata se tenente ex parte humanitatis. Sed contra, quia eo ipso, quod posita est vnio in humanitate, eo ipso ipsa est essentialiter vnita Verbo; ergo etiam eo ipso, quod posita fuit vnio in Verbo ad humanitatem; eo ipso Verbum deberet esse vnitum humanitati; cum ergo ab æterno sit posita hæc vnio in Verbo per aduersarios, ab æterno deberet esse vnitum humanitati.

Confirmatur 1. eo ipso, quod posita est albedo in subiecto, eo ipso subiectum est album, & eo ipso, quod ponitur calor est calidum; & implicat aliter subiectũ se habere, cum esse calidum, & album sint effectus formales caloris, & albedinis: Sed etiam effectus formalis vnionis est facere duo vnita; ergo si ab æterno hæc vnio fuit in Verbo, ab æterno fuisset vnitum; quod tamen falsissimum est. Confirmatur secundò. Quotiescumque aliqua forma totalis est in subiecto, denominat suum subiectum tale: sed totalis essentia vnionis tenentis se ex parte Verbi datur ab æterno, & vnio se tenens ex parte humanitatis nullo modo, nec etiam inadæquatè spectat ad essentiam vnionis Verbi; ergo ab æterno debebat denominare Verbum vnitum humanitati; quia hæc denominatio non distinguitur fundamentaliter ab ipsa vnione, & Verbo: cum igitur hoc sit ipsa experientia falsissimum, sequitur etiam esse falsum, quod hæc vnio fuerit in Verbo ab æterno.

Forma posita in subiecto dat suum effectum formalem.

6 Contra secundo. Hæc responsio non per hoc saluat, quod Verbum non fuerit mutatum; quod sic probo: vel verè Verbum ab æterno per vnionem quam habebat erat vnitum, vel non; si erat vnitum; ergo falsum esset, quod docet fides, quod hæc vnio, & incarnatio facta sit in tempore; si verò dicas ab æterno non fuisse vnitum, sed vnitum fuisse in tempore; ergo mutatum fuit, quia prius non erat vnitum, modò est vnitum.

7 Petrus Hurtado disp. 22 §. 11. dicit Verbum non mutari, quia illud solùm propriè mutatur, quod causat materialiter in se recipiendo; Verbum autem neque recipit in se humanitatem, neque vnionem, sed solùm adhæret humanitati, vnde dici potest subiectum adhæsionis, adhæsio autem non inuoluit mutationem. Sed contra; quia intrinsecè adhæret humanitati, cui antea non adhærebat; ergo aliquam mutationem subit.

8 Communis tamen responsio, quam docent Caietanus quæst. 16. art. 6. Gonet. disp. 2. art. 1. n. 42. Thomistæ communiter, Suarez disp. 8. sec. 3. Lugus disp. 11. sec. 7 Arriaga disp. 21. Auersa, & alij, qui licet in modo explicandi videantur discrepare, in re tamen conueniunt est; ideò Verbum per incarnationem non mutari, quia personare, vt personare non dicit mutationem in persona.

9 Conclusio est cum hac communi responsione. Probatur motus est actus entis in potentia prout in potentia; hoc est motus, seu mutatio inuoluit semper aliquam imperfectionem, vel recipiendo in

O

do in se aliquid tamquam subiectum, & hoc modò mutatur materia, dum recipit formam substantialem, vel quodcumq; subiectum, dum recipit formam accidentalem; vel informando intrinsecè, & à materia dependendo, & sic mutatur quælibet forma siue substantialis, siue accidentalis: Sed Verbum cum sit purissimus actus, & in vltimo actualitatis, neque est subiectum humanitatis, aut vnionis (dato, quod vt modus detur) neque informat humanitatem, aut ab illa dependet, sed tantùm habet rationem puri termini, quia personare, vt personare est tantùm nunc subsistere in natura, cum prius non subsisteret, & hoc per modum puri termini terminantis; ergo Verbum per incarnationem non mutatur. Vnitur ergo Verbum humanitati personando ipsam, & humanitas remanet terminata, & actuata à personalitate Verbi, & ipsa humanitas est, quæ mutatur, non Verbum; & sic patet quomodo Verbum possit dici intrinsecè homo; est enim per hoc, quia cum homo dicat naturam cum subsistentia, & cum nunc Verbum subsistat in natura humana, cum prius non subsisteret, hinc est, quod Verbum intrinsecè dicitur homo.

10 Obijcies primò. Quod reducitur de potentia ad actum mutatur: sed Verbum in incarnatione ita se habet; nam ante incarnationem poterat vniri, modò est vnitum; ergo mutatum fuit.

Respondeo negando minorem; nam Verbum cum sit, & fuerit semper purissimus actus, numquam fuit in potentia, sed est humanitas, quæ fuit in potentia ad hunc actum, & ideò hæc mutata fuit, non Verbum.

11 Obijcies secundò. Si non fuit mutatum Verbum in incarnatione, maximè quia personare, vt personare non inuoluit mutationem, sed dicit tantùm rationem puri termini: sed hæc ratio est falsa; ergo &c. probatur minor: si personalitas creata Angeli, vel Petri vniretur alienæ naturæ humanæ mutaretur intrinsecè, & tamen tunc respectu talis naturæ haberet solum rationē puri termini; ergo ratio à nobis allata non subsistit.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem, concedo, quod personalitas creata mutaretur; nego tamen, quod respectu talis naturæ habeat rationem puri termini; etenim personalitas creata est entitas incompleta, & ex vnione ad naturam completur, perficitur, & ab illa dependet; quod non euenit in personalitate diuina, quæ perfectissimus, & purissimus actus est, & dum vnitur tantùm terminat naturam, & illam perficit; & nullo modo perficitur, & ideò ex vnione ad illam non mutatur.

Cur personalitas creata si alienam naturam terminaret mutaretur.

12 Obijcies tertiò. Verbum per incarnationem factum est intrinsecè homo: sed non potest esse intrinsecè homo, nisi natura humana intrinsecè recipiatur in ipso Verbo; cum impossibile sit, quod aliquid extrinsecum alteri fiat illi intrinsecum, nisi recipiatur in ipso; ergo si Verbum est intrinsecè homo, verè in se recepit humanitatem, & mutatum fuit.

Respondeo negando minorem: nam aliquid extrinsecum potest fieri alteri intrinsecum per hoc solùm, quod terminetur ab ipso, eo enim ipso, quod illud terminat est subsistens in ipso, cum ergo Verbum terminet personando naturam humanam sit subsistens in natura humana, & intrinsecè homo, quia cum homo dicat intrinsecè naturam cū subsistētia, & cum nunc Verbum subsistat in natura humana, cum prius non subsisteret, hinc est, quod dicitur intrinsecè homo.

ARTICVLVS VII.

An humanitas Christi maneat violenter in Verbo, & appetat propriam subsistentiam.

1 HÆc duo simul proponuntur, quia non potest determinari humanitatem non manere violenter in Verbo, nisi etiam videamus, an perfectè sit satiatus eius appetitus.

2 Suppono 1. appetitum distingui à Philosophis, & Theologis in innatum, & elicitum: primus est propensio cuiuscumq; rei in propriam perfectionem absque vlla cognitione, qualis est appetitus materiæ ad formas, lapidis tendendi in centrum, & huiusmodi; qui rursus duplex est; nempe in actu primo, & hic nihil aliud est, quam res ipsa apta habere proprium bonum; & in actu secundo, & hic est operatio naturæ tendentis in bonum: patet hoc in lapide: entitas ipsa lapidis apta, vt tendat in proprium centrum, est appetitus ipsius in actu primo, quod verò lapis actu grauitet, est appetitus innatus in actu secundo.

3 Suppono 2. violentum communiter definiri cum Arist. 3. Ethic. cap. 1. *Quod est a principio extrinseco passo non conferente vim.* Vnde duæ conditiones requiruntur ad violentum: prima, quod sit à principio extrinseco: secunda, quod passum non conferat vim; hoc est passo

repu-

repugnante, vt explicauimus in tract. de actibus humanis, q. 1. art. 7. Humanitatem Christi habere aptitudinē ad propriam subsistentiam, seu appetitum in actu primo ad illam, si dimitteretur à subsistentia Verbi, certum est; cum enim iste appetitus innatus in actu primo sit eadem natura apta habere subsistentiam, dum manet natura, manet etiam iste appetitus, & de hoc non dubitatur. Difficultas ergo nostra est de humanitate, vt vnita Verbo, an in actu secundo habeat hunc appetitum ad propriam subsistentiam; nam si haber, nec sit faciatus hic appetitus, videretur dicendum, humanitatem violenter in Verbo manere, sicuti violentum est lapidi, quod detineatur sursum, & ad suum centrum non tendat.

4 Scotus quodlib. 19. quæst. 3. & Scotistæ communiter facilè se expediunt, dicunt enim subsistentiam nō esse quid positiuum, sed tantùm negationes, & ideò naturam non dicere appetitum ad illam; & sic humanitatem non esse violenter in Verbo, quia ad subsistentiam propriam nullo modo inclinatur, cum non sit quid positiuum; & quidem Scotistæ loquuntur consequenter ad sua principia; nihilominus, cum certius sit, vt infra videbimus, subsistentiam esse aliquid positiuum, data hac sententia, quam & nos sustinemus, videndum est, an detur iste appetitus in humanitate in actu secundo.

Molina prima parte, Vasquez hic disput. 34. & Cabrera disput. 8. volunt dari in humanitate vnita Verbo appetitum ad propriam subsistentiam, humanitatem tamen non esse violenter in Verbo, quia subsistentia non profluit à natura: ad hoc autem, vt quis violentiam patiatur, dicunt non sufficere, quod priuetur perfectione sibi debita, sed debere talē perfectionē emanare à natura.

Communis sententia, quam docent Caiet. infra quæst. 4. art. 2. Medina ibidē dub. 2. Aluarez disp. 27. Ioan. à S. Thom. disp. 7. art. 2. Gonet. disp. 9. art. 6. Suarez disp. 8. sec. 3. Lorca disp. 30. & alij, docet in humanitate Verbo vnita non dari hunc appetitum in actu secundo ad propriam subsistentiam, & consequenter nullo modo humanitatem esse violenter in modo.

5 Conclusio est cum hac vltima sententia. Probatur 1. Potentia perfecta, & completa per actum continentem omnem perfectionem alicuius formæ non appetit talem formam: Sed humanitas Christi assumpta à Verbo completur, & perficitur per subsistentiam Verbi continentem omnem perfectionem, non solùm subsistentiæ creatæ, sed etiam cuiuscumq; subsistentiæ creabilis; ergo humanitas assumpta à Verbo remanet satiata, nec habet appetitum in actu secundo ad propriam subsistentiam. Confirmatur: si daretur aliqua forma, quæ contineret omnes perfectiones formarum corruptibilium, tunc materia informata tali forma perfectè esset satiata, nec aliud appeteret; & si esset aliquid continens quidquid est in centro respectu lapidis, lapis in illo existens quiesceret, sicut in centro; ergo cum persona diuina contineat omnem perfectionem, quam continet persona creata, humanitas habens hanc personalitatem in ea quiescit, nec in actu secundo propriam personalitatem appetit.

6 Probatur secundò si humanitas haberet appetitum in actu secundo ad propriam subsistentiam, vt vult Vasquez, non posset saluari quomodo non esset violenter in Verbo: sed nullo modo est dicendum humanitatem esse violenter in Verbo, vt concedit etiam ipse Vasquez; ergo dicendum est non habere appetitum: sequela maioris probatur, quia illud patitur violentiam, quod per aliquod extrinsecum priuatur perfectione sibi naturaliter debita, sic lapis pateretur violentiam, si sursum teneretur, nec ei permitteretur tendere in centrum: sed si humanitas vnita Verbo haberet appetitum in actu secundo ad propriam subsistentiam, per personalitatem diuinam tali naturæ humanæ extrinsecam priuaretur propria personalitate, quæ esset perfectio naturaliter tali naturæ debita; ergo pateretur violentiam.

7 Dices cum Vasquez, humanitatem non pati violentiam in Verbo; quia subsistentia creata non profluit à natura; ad hoc autem, vt quis violentiam patiatur, non sufficit, quod priuetur perfectione sibi naturaliter debita, sed debet talis perfectio emanare à natura; de facto autem non emanat, sed simul cum ipsa natura producitur à generante. Sed contra, quia falsum est subsistentiam non profluere à natura, aut saltem controuersum; ergo si verum esset, ipsam profluere, adhuc deberet saluari quomodo humanitas non sit violenter in Verbo, quod per Vasquez non saluatur. Contra 2. si homo bracchijs priuaretur, vtique in tali priuatione pateretur violentiam, & tamen bracchia non sunt ab homine tamquam à principio actiuo, sed sunt à generante; ergo & in proposito idem dicendum est.

8 Obijcies, 1. Appetitus innatus est ipsa-

ipsamet potentia, quatenus potest talem actum habere, & non habet: sed humana natura quamuis vnita Verbo semper est eadem potentia apta habere propriā subsistentiam; ergo semper, quamuis vnita Verbo, habet appetitum ad propriam subsistentiam.

Respondeo negando minorem; nam sequitur tantùm, quod in humana natura assumpta à Verbo sit appetitus innatus in actu primo, seu quod habeat appetitum conditionatum, quatenus entitas humanitatis conditionatè appeteret propriam subsistentiam, si non haberet diuinam; cum autem hanc habeat, & hæc compenset in infinitum perfectionem creatam, in hac quiescit, nec propriam vllo modo in actu secundo appetit.

9 Obijcies 2. potentia humanitatis Christi ad subsistendum diuina subsistentia non est potentia naturalis, sed obedientialis; ergo per Verbi subsistentiam non satiatur eius appetitus naturalis, sed tantùm obedientialis.

Respondeo per vnionem cum Verbo per se primò satiari appetitum obedientialem, secundariò naturalem, qui est vnus, & idem cum obedientiali, & solùm diuersus formaliter; & cum hic tantùm exigeret vltimò compleri, & perfici, hoc totum perfectissimè fit per Verbum.

ARTICVLVS VIII.

An vnio hypostatica sit maxima omnium vnionum.

1 IN hac quæstione potest inquiri, an vnio hypostatica sit maxima omnium rerum creatarum in perfectione: secundò, an sit maxima in ratione vnionis: insuper potest tractari hęc quæstio data sententia, quod vnio hypostatica sit modus quidam substantialis, vel data nostra opinione, quod hæc vnio nihil aliud sit, quam complexum ex natura humana, & Verbo ipsam terminante. Si sermo sit de vnione, prout est complexum ex natura humana, & Verbo, certum est hanc vnionem esse in perfectione omnium maximam; nam adæquatè sumpta includit Verbum, quod est infinitæ perfectionis, & Deus; & hoc videtur ex ipsis terminis notum; sermo tamen esse debet de vnionibus, & complexis existentibus; nam si fieret complexum hypostaticum ex Verbo, vel Patre, & natura perfectissima Angelica; hoc complexum inadæquatè sumptum ex parte naturę assumptę esset perfectius; cum perfectior sit natura Angelica, quam humana; ergo & complexum hypostaticum ex natura Angelica, & persona Trinitatis erit inadæquatè perfectius, quam complexum vnionis hypostaticæ ex natura humana, & Verbo; & in hoc sensu certissima mihi videntur, quæ modo dicta sunt.

2 Si verò sit sermo de vnione, vt modus est substantialis, ab Arriaga disp. 2. sec. 5. sic quæstio proponitur; si per impossibile poneretur in humanitate ille modus substantialis vnionis hypostaticæ, taliter tamen, vt Verbum non communicaretur humanitati; talis modus esset nè perfectissimus omnium aliarum rerum creatarum?

3 Prima opinio videtur esse Richardi, & Marsilij in 3. dist. 9. art. 1. qui existimāt vnionem creaturæ cum Deo in visione beata, & vnionem per gratiam esse maiorem.

Communis opinio, quam docet D. Tho. hic q. 2. art. 10. ad 1. quem sequentur communiter Thomistæ, Caietanus, Cabrera, Gonet. disput. 2. artic. 1. Gabriel à S. Vincentio disp. 2. dub. 10. Suarez disp. 9. sec. 2 & de Gratia lib. 7. cap. 25. Vasquez disp. 20. & communiter Doctores, vult vnionem hypostaticam esse maximam vnionum in ratione dignitatis, & excellentiæ; Verum equidem est, quod hi Doctores non explicant, an loquantur de hac vnione vt modo, vel de ipsa vt afferente personam diuinam.

4 Conclusio 1. Vnio hypostatica est maxima vnionum ratione dignitatis, & excellentiæ. Probatur, quia illa est maxima vnionum, quæ essentialiter trahit secum maximum donorum, nempe Filium Dei, & facit naturam, cui conceditur Deificatam: sed vnio hypostatica totum hoc præstat essentialiter; vnde Augustinus lib. de Prædest. Sanctorū cap. 15. loquens de natura humana Christi Domini dixit, quod Deus eam ad tantam dignitatem euexit, *vt quo altius attolleretur non haberet.* Ergo hæc vnio in ratione dignitatis, & excellentiæ maxima omnium vnionum est.

5 Dices 1. ex Arriaga disp. 21. sec. 5. ex hoc probari vnionem, quatenus affert secum personam diuinam esse maximam vnionum, at non probari vnionem ipsam, quatenus est entitas modalis mortua, & quatenus respicit corpus corruptibile, esse in excellentia perfectiorem gratia, & visione beata. Sed contra, quia vnio ipsa, vt modus est, est essentialiter attractiua Verbi diuini, ita vt implicet eam poni in humanitate, quin essentialiter intelligatur etiam in ea humanitate subsistens Verbum: sed vnio, quæ essentialiter constituit hominem

Vnio est essentialiter attractiua Verbi.

nem Deum realiter in vnitate personæ est maior in excellentia, quam quodlibet aliud donum creatum; ergo &c. Quare, si vnio hæc est essentialiter attractiua Dei; talis etiam debet considerari, vt cognoscatur eius excellentia, non verò debet solùm considerari, vt entitas modalis, mortua &c.

6 Dices 2. Illa vnio est excellentior, quæ est eligibilior; sed eligibilius est hominem habere claram visionem Dei, & gratiam, quam habere solam vnionē hypostaticam; ergo vnio per visionem beatam, & per gratiam est excellentior, quam si vnio hypostatica. Sed contra, quia elegibilius est hominem fieri Deū realiter, & filium Dei verum, quam videre Deum, aut fieri filium adoptiuū per gratiam; nam eo ipso, quod quis per vnionem hypostaticam est Deus, habet etiam ius ad visionem, & remanet sanctificatus sanctitate increata, quod eligibilius est.

7 Conclusio 2. Vnio hypostatica ex parte extremorum, quæ vniuntur, scilicet naturæ humanæ, & diuinæ, non est maxima vnionum. Ita D. Tho. hic ar. 9. in corpore, & in resp. ad. 2. Probatur, tantò minor est vnio, quantò magis extrema illa distant: sed natura humana, & diuina maximè distant; ergo minorem faciunt vnionem: maior probatur, nam quæ maximè distant, minorem habent proportionem ad faciendum vnum, sic magis vnum fit ex mateia, & forma; nam ex his fit vna natura; quod non contingit in vnione hypostatica, vbi sunt etiam post vnionem duæ naturæ.

8 Conclusio 3. Hypostatica vnio est omnium vnionum maxima ratione eius, in quo vniuntur. Sic D. Tho. & communis Doctorum. Probatur communiter ex D. Bernardo lib. 5. de consideratione, vbi habet. *Inter omnes vnitates arcem tenet vnitas Trinitatis, in qua tres personæ sunt vna substantia; secundo loco illa præcellit, in qua è contrario tres substantiæ sunt vna in Christo persona.* Sed hæc auctoritas licèt faueat nostræ sententiæ, efficaciter non probat intentum, quia potest explicari D. Bernardus, quod vnio hypostatica sit maxima omnium vnionum dignitate, & excellentia.

9 Probatur ergo ratione: quo fuerit perfectior nexus, & vinculum; quo aliqua coniunguntur, eò maior est vnio ex parte ipsius: sed personalitas diuina, quæ est simplicissima, est nexus, in quo vniuntur duæ naturæ; ergo ex parte ipsius erit maior omnibus alijs vnionibus: excipitur autem Trinitas à D. Bernardo, verùm illa propriè non est vnio, sed vnitas, & essentia simplicissima, cum qua identificantur omnes relationes.

10 Obiicies 1. ex Durando. Illa est maior vnio, cuius extrema magis intimè efficiunt vnum: sed extrema aliarum vnionum, V. g. materiæ, & formæ magis efficiunt vnum, quam duæ naturæ vniuntur, vt constituant vnam essentiam, & naturam; non sic autem natura humana, & diuina constituunt vnam naturam in Christo; ergo hæc non est maxima vnionum.

Respondeo distinguendo minorem: materia, & forma magis efficiunt vnum in se ex parte extremorum secundùm se consideratorum, concedo minorem; hoc enim est, quod dicimus in secunda conclusione: materia, & forma magis efficiunt vnum in alio, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia; etenim. cum natura humana, & diuina vniantur in personalitate simplicissima, in ipsa faciunt maximam vnionem: licèt si considerentur in se, vt extrema quædam sunt, magis faciat vnum materia, & forma, quam natura humana, & diuina.

11 Obijcies 2. Quæ maximè distant non possunt ita vniri ad faciendum vnum, sicuti ea, quæ minus distant; sed natura humana, & diuina maximè distant; ergo minus possunt vniri, quam ea, quæ minus distant.

Respondeo eodem modo; quod ea, quæ maximè distant non possunt ita vniri, sicut ea, quæ minus distāt, si extrema secundū se cōsiderentur; at si cōsiderentur vt vniuntur in personalitate diuina simplicissima, ratione personæ simplicissimæ faciunt maximam vnionem.

ARTICVLVS IX.

An Verbum diuinum assumpserit naturam humanam ratione diuinę essentiæ, vel ratione personalitatis.

1 Explicata vnione secundum se in quæst. 3. incipit agere de extremis huius vnionis, quæ sunt persona, & natura, in 3. agit de persona assumente in 4. de natura assumpta, simul tamen miscuit quasdam quæstiones de potentia absoluta, vt exactius innotescat incarnatio. Hæc quoad ordinē doctrinæ D. Tho. ceterum, quo ad propositam difficultatem.

2 Certum est de fide solum Verbum de facto assumpsisse naturam humanam; Verùm cum in Verbo tria sint, nempe essentia communis, quæ ex dictis in tractatu de Trinitate subsistēs est, rela-

relatio filij, & persona ex vtraque conflata, quærimus hic ratione cuius primò, & per se fuerit humanitas terminata a Verbo.

3 Durandus in 3. dist. 1. quæst. 2. tria dicit: primum vnionem naturæ humanæ factam fuisse cum subsistentia absoluta, quam solam admittit in diuinis, & ratione illius vnionis præcisè humanitatem factam esse Deum: secundum, quod dicit est, per secundam vnionem, seu secundariò naturam humanam vnitam fuisse Filio, & sic factum fuisse personam, cum ex vi prioris vnionis non esset incommunicabilis, quæ incommunicabilitas requiritur ad rationem personæ: tertium denique, quod dicit est, ideo solùm personam filij fuisse incarnatam, quia secunda vnio facta fuit solùm cum secunda persona, non cum alijs.

Capreolus in 3. dist. 1. quæst. vnica art. 1. cum admittat vnicam tantum subsistentiam in diuinis triplici incommunicabilitate modificatam, vult rationem terminandi naturam humanam, non fuisse communem subsistentiam secundum se, neque proprietatem relatiuam tantùm, sed esse immediatè subsistentiam modificatam incommunicabilitate relatiua, hanc tribuit Vasquez disput. 26. cap. 2. Victoriæ, Soto, & Marsilio; hanc olim sustinui in scholis, & defendunt plures recentiores.

Communis, & vera sententia est Verbum terminare naturam humanam formalissimè per solam proprietatem relatiuam personalem. Sic Caietanus hic quæst. 3. art. 1. Medina, Nazarius, Aluarez, Arauius, Ioan. à S. Thoma, Cipullus, Gonet, & communiter Thomistæ. Scotus in 3. dist. 1. quæst. 5. Rada ibidem controu. 1. ar. 3. Vasquez disp. 26. cap. 3. Suarez disput. 12. sect. 2. Esparza lib. 9. quæst. 2. Amicus disp. 14. sect. 3. Gabriel à S. Vincentio disp. 3. dub. 2. Arriaga disput. 26. sect. 4. & alij.

4 Conclusio. Vnio humanitatis cum Verbo facta est immediatè cum relatione personali propria filij, non in aliquo communi. Probatur 1. ex Concilio Tolet. 6. & 11. in Confessione fidei vbi habetur. *Solus filius formam serui accepit in singularitate personę non in vnitate diuinæ naturæ, in id, quod proprium est Filij, non quod Trinitati commune est*: Sed si humanitas fuisset primò vnita subsistentiæ absolutæ, falsum esset, quod dicit Concilium, quod non sit facta vnio in aliquo, quod sit commune toti Trinitati; ergo per Concilium clarè deducitur, quod vnio facta est immediatè solùm cum personalitate propria Filij. Idem colligitur ex 6. Synodo generali Actione 8. vbi ex S. Dionysio cap. 2. de diuinis nominibus refertur. *Quod Pater, & Spiritus Sanctus nihil in Incarnatione habent commune, nisi benignissimam voluntatem, & operationem*: Sed si facta esset vnio in subsistentia absoluta, haberent etiam terminationem; ergo non est facta subsistentia absoluta, sed solùm in personalitate propria Filij.

5 Probatur 2. ratione. Solus Filius, non Pater, aut Spiritus Sanctus est incarnatius: sed si vnio facta esset in aliquo communi, & non in eo, quod solum est proprium Filij, etiam aliæ personæ esset incarnatæ: vnde sicuti dicimus nunc, Deus est homo, Verbum est homo; quia vnio facta est cum personalitate Verbi, quæ tantum virtualiter distinguitur ab essentia diuina, si facta fuisset cum subbstentia absoluta, possemus dicere, Pater est homo, Spiritus Sanctus est homo; nam tantùm virtualiter distinguitur subsistentia absoluta a relationibus; ergo fatendum est solùm factam esse vnionem in proprietate personali Filij, non in subsistentia absoluta.

6 Dices cum Durando; hoc non sequi, quia secunda vnio facta est tantùm ad Verbum. Sed contra. Quia si vnio humanitatis facta esset in natura diuina subsistente, & non solùm in eo, quod est proprium Filij: ergo absolutè possemus dicere, Deus immediatè factus est homo, & Pater, & Spiritus Sanctus mediatè sunt homo, quod falsum est: consequentia probatur; illud immediatè factum est homo, quod immediatè vnitum fuit humanitati, & illud mediatè, quod mediatè eidem humanitati fuit vnitum; vt enim duo vnita censeantur, sufficit si habeant vinculum commune, vt ex ipsis terminis notum est: sed data sententia Durandi subsistentia absoluta, quæ est communis toti Trinitati, esset immediatè humanitati vnita, & mediatè essent vniti Pater, & Spiritus Sanctus; ergo immediatè Deus, & aliquid Trinitati commune factum esset homo, & mediatè Pater, & Spiritus Sanctus; quod tamen apertè est contra locum adductum Concilij Toletani. Neque quod dicit Durandus, quod secunda vnio facta sit tantùm in eo, quod est proprium Filij, & ideo solùm filium esse incarnatum, euacuat vim argumenti; nam ex tali vnione sequitur tantùm, quod immediatè possimus dicere, Verbum est homo: at non sequitur, quod etiam Deus immediatè non sit homo, cum immediatè per subsistētiam suam absolutam vnitus sit: & Pater, & Spiritus Sanctus essent mediatè

diatè homo, quæ sunt falsa, vt patet ex Concilijs adductis; fatendum igitur est, factam esse vnionem immediatè in eo, quod est proprium Filij, nempe in personalitate relatiua.

7 Dices 2. cum auctoribus secundæ sententiæ: Verbum terminasse quidem per subsistentiam absolutam, sed modificatam per relationem filij, quomodo est propria tantùm Verbi, non communis. Hanc responsionem conatur infringere Gonet. qui sic arguit. Si persona filij non terminaret humanitatem per propriam, & incommunicabilem subsistentiam, sed per absolutam, vt appropriatam Verbo, non posset persona Verbi, vt distincta à Patre, & Spiritu Sancto terminare humanitatem: sed hoc est erroneum, vt patet ex dictis contra Durandum; ergo & illud: Probatur sequela: quia virtus creatiua non est propria Filij, sed illi communis cum alijs personis, non potest vt modicata personalitate Filij aliquid creare, nisi creent Pater, & Spiritus Sanctus; ergo à pari cum subsistentia absoluta sit quid commune Trinitati, non poterit Filius per talem subsistentiam, etiam ipsi appropriatam, & per relationem Filij modificatam terminare substantialiter humanitatem, nisi etiam aliæ personæ terminent. Secundò subsistentia absoluta Dei, vt modificata proprietate relatiua Verbi, licet sit quid illi appropriatum, nontamen est quid illius proprium: sed ex Concilio Tolet. *Filius assumpsit humanitatem in eo, quod est proprium filij*, ergo non assumpsit per subsistentiam absolutam modificatam. Tertiò, quia Filius non communicaret naturæ humanæ personalitatem propriam; sed tantùm subsistentiam absolutam, & communem; quod est erroneum. Sed verè istæ rationes non probant; non prima, quia licèt verum sit, quod Filius non potest solus creare, nisi simul creent Pater, & Spiritus Sanctus; hoc ideò est, quia virtus, & ratio creandi est communis omnibus personis, at relatio Filij modificans virtutem creatiuam in secunda persona non est ratio creandi; & relatio Filij est ratio terminandi naturam humanam, & propter hoc solus Filius terminat, non Pater, aut Spiritus Sanctus. Ex quo patet solutio ad secundam rationem: nam subsistentia absoluta non est ratio terminandi, sed est relatio propria filij, & ideò optimè dicit Concilium, quod filius assumpsit humanitatem in eo, quod est proprium filij: patet etiam solutio ad tertiam rationem, quia verè filius communicat naturę humanæ propriã personalitatem, cum ratio terminandi proxima sit propria relatio, & propria personalitas.

8 Firma igitur ratio pro reijcienda secunda sententia est, quia in diuinis, vt vidimus in tractatu de Trinitate, quæst. 3. ar. 3. dantur tres subsistentiæ, vt pluribus auctoritatibus Cõciliorum, Patrum, & firmis rationibus ibi probauimus; & dari tres personas in concreto realiter distinctas de fide est; ergo si in abstracto concedendæ sunt tres subsistentiæ relatiuæ, & in concretio de fide est dari tres personas subsistentes realiter distinctas; cum ex alia parte Concilium Toletanum supra citatum dicat, Filium assumpsisse humanitatem in eo, quod est proprium Filij, & assumptio facta sit realiter; cum in Verbo sit realitas subsistens distincta virtualiter à subsistentia absoluta, illa est sufficientissima ad terminãdum, & ad faciendũ subsistere ipsam humanitatem, absq; eo, quod ad hoc vllo modo concurrat subsistentia absoluta; sic enim magis saluãtur dicta Conciliorũ, & Patrũ.

9 Obijcies 1. ex Durando. Natura humana debet prius vniri illi, à quo habet subsistere, quam illi, à quo habet subsistere tale, nempe incommunicabiliter: sed subsistentia absoluta dat subsistere, personalitas dat tantùm incommunicabilitatem; ergo prius natura humana vnitur subsistentiæ absolutæ, quam vniatur personalitati.

Respondeo falsam esse maiorem, & minorem: falsa minor, quia personalitas non dat tantùm incommunicabilitatem, sed cum hæc incommunicabilitas sit substantia est etiam subsistentia, & verè persona secunda Trinitatis est subsistens subsistentia virtualiter distincta à subsistentia absoluta, & realiter distincta à subsistentijs Patris, & Spiritus Sancti; falsa maior; nam cum talis vnio facta sit ex libera voluntate Dei, facta fuit per se primo non ad subsistentiam absolutam, sed ad subsistens incommunicabiliter scilicet ad Filiũ, ita vt filiatio fuerit proxima ratio terminandi.

10 Obijcies 2. Non potest videri diuina essentia, quin videantur per se primò omnes personæ; ergo nec vnio potest fieri cum filio, nisi per se primo fiat etiam cum essentia, subsistentia absoluta, & omnibus alijs personis.

Respondeo negando antecedens; nam ratione virtualis distinctionis inter essentiam, & relationes potest videri etiam obiectiuè essentia sine relationibus, & è contra; imo ex hoc mysterio, ex eo, quod vniatur humanitas personæ Verbi, & non alijs personis, arguimus posse etiam videri vnam personam sine alia. Thomistæ concedunt antecedens, & negant consequentiam, & assignant disparitatem,

citatem, quia Verbum vnitur Immediatè naturæ, cui immediatè non vnitur essentia, quia natura humana exigit terminari aliqua personalitate, qua expleta, non indiget amplius expleri per aliam personalitatem: & è contra visio; cum terminetur extrinsecè ad Deum, debet terminari ad omne, quod cognoscibile est; tam essentia verò, quam relationes sunt cognoscibiles; ideo &c.

11 Obijcies 3. Si non potest natura humana vniri immediatè subsistentiæ absolutæ, maximè quia ex tali vnione sequeretur omnes tres personas fuisse incarnatas; quod est contra Concilia, & fidem: sed verè hoc non sequitur; ergo ruit nostrum fundamentum; probatur minor: Paternitas intimius vnitur cum natura diuina, quam humanitas; nam illa est vnita per identitatem, hæc distinguitur realiter; sed ex hoc, quod paternitas sit per identitatem vnita cum essentia, non sequitur, quod si essentia personaliter inuenitur in Filio, & de illo prædicatur, etiam Paternitas prædicetur de Filio; ergo etiam ex vnione immediata humanitatis cum subsistentia absoluta, non sequitur vnio personalis ipsius cum tribus personis.

Respondeo negando minorem; ad probationem: concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam: & disparitas est; quia ideo Paternitas nón prædicatur de Filio, licèt in Filio sit essentia, quæ identificatur cum Paternitate, quia Paternitas, & Filiatio relatiuè opponuntur, & realiter distinguuntur, secus sicuti essentia, quia non opponitur cum relationibus, de omnibus prædicatur; ita cum humanitas cum proprietatibus relatiuis oppositionem non habeat, si cum subsistentia absoluta vniretur, & de illis prædicaretur, etiam mediatè cum alijs personis vniretur, & de illis prædicaretur; vnde argumētū est potius contra Durandū, quam contra nos.

12 Aduerte tamen, quod licèt personalitas Filij terminet humanitatem, non tamen illam refert ad Patrem, nam actus referendi non conuenit illi, nisi ratione diuinæ naturæ, cū qua complet personam Filij, qui refertur ad Patrem: materialiter tamen iste homo Christus potest dici referri ad Patrē, quia hoc suppositū, quo subsistit refertur ad Patrē.

ARTICVLVS X.

An sola persona diuina, vel etiam creata possit alienam naturam assumere,

1 Non defuerunt, qui dixerunt non solum de potentia absoluta posse personam creatam alienam naturam assumere, sed etiam de facto id sæpius contigisse, & quosdam Prophetas, vt Malachiam, Aggæum, & Ioannem Baptistam fuisse Angelos incarnatos, imò ipsum Antichristum futurum Dæmonem incarnatum; verùm hoc sine solido fundamento est, vt communiter tradunt Doctores. Quæstio igitur est de possibili, & quantum est ex parte personæ, abstrahendo ab hoc, quod terminet propriam naturam; nam vtrum possit persona creata propriam, & alienam naturam simul terminare, est alia quæstio, quæ infra decidetur.

2 Prima sententia est Caiet. hic q. 3. art. 1. Ioan. à S. Thom. & communis Thomistarum hoc loco, Gonet disp. 8. art. 6. Durandi in 3. dist. 1. quæst. 5. Paludani quæst. 1. art. 2. Henrici quodlib. 11. quæst. 10. Suarez disp. 13. sect. 4. Vasquez disp. 25. Lorcæ disp. 23. Lugi disp. 12. sect. 7. Gabrielis à S. Vincentio disp. 3. dub. 1. Orland. disp. 6. quæst. 4. Amici disp. 14. sect. 7. num. 158. & plurium aliorum; hæc negat etiam per absolutam potentiam posse personam creatam alienam naturam assumere.

Secunda sententia affirmat posse per absolutam potentiam personam creatam alienam naturam terminare: sic Scotus, & Scotistę communiter in 3. dist. 1. quæst. 4. Ocham ibidem quæst. 1. Gabriel quæst. 2. art. 3. Arriaga in metaph. disp. 4. sect. 13. Ysambertus hic quæst. 3. disp. 1. art. 1. & plures alij.

3 Conclusio. Potest per absolutam Dei potentiam natura creata terminari ab aliena subsistentia creata. Probatur. Id solum est denagandum omnipotentię diuinæ, quod apertam inuoluit implicantiam: sed quod persona creata possit terminare alienam naturam nullam inuoluit implicantiam: ergo quod persona creata possit terminare alienam naturam non est denegandum omnipotentiæ diuinæ; maior patet: probatur minor: quia si repugnat, vel repugnat ex parte naturæ creatæ, vel ex parte personæ creatæ: sed ex neutro capite repugnat; ergo nullo modo repugnat: probatur minor, quod non repugnet ex parte naturæ creatæ; nam natura creata potest separari à propria subsistentia, vt patet de humanitate Christi; ex alia parte tantùm exigit compleri eius capacitas, quæ finita est: ergo ex parte naturæ non repugnat separari à propria subsistētia, & postea eius capacitas compleri ab aliqua alia subsistentia creata, & finita: neque repugnat ex parte subsistentiæ creatæ; non enim repugnat ex parte subsistentię, vt subsistentia est, vel personę, vt persona est; quia alioquin nec

nec diuina persona potuisset terminare naturam humanam: neque repugnat vt creata, & limitata est, quia terminare alienam naturam non requirit virtutem infinitam; cum effectus, qui resultat sit quid finitum: ergo nullo modo repugnat. Confirmatur non est maior ratio, quod punctum terminet duas lineas, & quod subsistentia, vel persona non possit terminare plures naturas: sed verè punctum etiam in sententia aduersariorum potest terminare duas lineas: ergo etiam subsistentia, seu persona creata poterit terminare plures naturas.

4 Dices 1. cum Suarez, & alijs personalitatem diuinam esse rem perfectissimam, & infinitam; & ideo posse terminare alienam naturam, personalitatem verò creatam esse modum; & cum modus non possit separari à re, cuius est modus; ideo diuinam personalitatem posse terminare alienam naturam, non verò hoc posse præstare personalitatem creatam. Sed contra primò, quia quæ implicantia si subsistentia est modus, quod retenta vnione cum propria natura, adhuc terminet alienam? & hoc præcipuè; si poneretur alia natura penetratiuè præsens; sicuti enim Verbum diuinum, & facit subsistere naturam diuinam, & humanam; cur non poterit creata subsistentia facere subsistere duas naturas creatas? cum ad hoc non requiratur virtus, aut perfectio infinita in ipsa subsistentia, vt fatetur etiam ipse Suarez. Contra 2. Quia falsum est subsistentiam creatam non esse rem, sed solum modum: etenim cum huius subsistentiæ distinctæ à natura tantùm habeamus cognitionem ex Mysterijs Incarnationis, & Trinitatis; cum ex his mysterijs habeamus personalitates diuinas esse res; certè consequentius debemus fateri etiam personalitates creatas esse res. Contra 3. Esto quod personalitates creatę sint modi, quæ implicantia, quod Deus aliquam personalitatem producat ita perfectam, quæ sit res: sed tunc nulla esset implicantia, cur non posset terminare alienam naturam: ergo etiamsi de facto persona creata sit modus, cum possit Deus aliquam personalitatem creatã producere, quæ sit res; poterit in tali casu alienam naturam terminare.

5 Dices 2. cum Thomistis, subsistentiam terminantem plures naturas supplere vicem subsistentiarum, quæ sunt propriæ illarum naturarum, non posse autem supplere vices earum, nisi sit infinita; quia non potest supplere vices earum, nisi contineat illas secundum proprias rationes eminenter, & formaliter: hoc autem modo non potest continere, nisi sit infinita. Sed contra, neque hæc ratio quicquam solidè probat; etenim effectus, qui præstari debet non est infinitus, sed finitus, & limitatus, & subsistentiæ creatæ de facto sunt finitæ, & limitatæ: ergo ad supplendas vices duarum, vel trium subsistentiarum suffi it virtus finita, nec vllo modo est necessaria infinita. Nec D. Thom. est nobis contrarius, qui dicit hoc esse proprium personalitatis diuinæ de facto; non de possibili, vt nos loquimur.

6 Obijcies primò. Subsistentia est modus: sed modus non potest informare nisi rem, cuius est modus: ergo nulla subsistentia potest terminare alienam naturam.

Respondeo primò negando esse modum, dico enim esse rem: dico 2. dato, quod sit modus, nullam esse implicantiam, non enim est necesse, quod modus separaretur, sed retenta vnione ad propriam naturam posset vniri alteri, vel se ipso, vel per aliam vnionem, cum in hoc nulla sit repugnantia.

7 Instabis. Modus essentialiter dicit ordinem ad rem, cuius est modus, non ad aliam: ergo solùm propriam naturam potest informare non aliam.

Respondeo, hunc modum consideratũ secundùm potentiam naturalem dicere tantùm ordinem ad rem, cuius est modus: at secundùm potentiam obedientialem, dicere etiam ordinem ad aliam naturam.

8 Obijcies 2. Subsistentia Petri v. g. non est perfectio potentiæ vagæ, sed huius naturæ determinatæ, prout distinguitur ab omni alia; ergo non potest terminare nisi propriam.

Respondeo, quod de facto, & secundùm potentiam naturalem est huiusmodi, verùm de possibili, & secundùm potentiam obedientialem non tantùm est perfectio illius naturæ determinatæ, sed etiam potest esse perfectio alterius, cum in hoc nulla sit implicantia; sicut enim natura humana ex se, et naturaliter considerata erat tantùm proportionata vt vniretur propriæ subsistentiæ; & nihilominus per potentiã obedientialem facta est proportionata; vt vniretur cum personalitate Verbi: ita subsistentia creata est solùm proportionata, naturaliter cõsiderata, vt vniatur cum propria natura; at secundùm potentiam obedientialem est proportionata, vt terminet etiam alienam naturam.

9 Obijcies 3. ex Ioanne S. Thoma. Eodem modo resultat subsistentia à natura, quo modo resultat totum ex partibus

tibus; sed implicat aliquod totum inueniri, & communicari extra suas partes, quia ab illis resultat, limitatur, & specificatur: ergo etiam implicabit subsistentiam terminare aliam naturā à propria, cum à propria resultet, limitetur, & specificetur.

Respondeo falsam esse maiorem; nam totum, quod resultat ex partibus non est quid simplex, sed solùm complexum maius, inadæquatè tantùm distinctum à partibus, vt supra dictum fuit; at subsistentia est res simplex, realiter distincta, & adæquatè à natura; vel saltem est modus realiter modaliter, & adæquatè distinctus; vnde implicat quidem totum esse extra partes, cum eas essentialiter includat; quod nullo modo militat de subsistentia, quæ est entitas realis simplex, realiter distincta à natura, vel saltem modus.

10 Obijcies 4. Nullus actus perfectiuus, qualis est personalitas respectu naturæ, potest perficere potentiam, quæ non sit illi proportionata, & cuius perfectionem non contineat: sed in creatis solus actus propriæ personalitatis est pro portionatus, & continet perfectionem, qua caret natura perfectibilis, & perficienda; ergo tantùm propria personalitas, seu subsistentia potest terminare propriam naturam, non alienam.

Respondeo maiorem esse veram, si nullo modo sit talis actus proportionatus alienæ naturæ, nec eius perfectionem contineat; fallam verò si talis actus sit proportionatus secundùm potentiam obedientialem, & de possibili eius perfectionem contineat; licet ergo subsistentia creata non sit proportionata alienæ naturæ, nec eius perfectionem de facto contineat: potest tamen de possibili illā continere; cum hæc continentia finita sit, & limitata, & potest esse illi proportionata saltem secundùm potentiam obedientialem.

11 Obijcies 5. Subsistentia est causa formalis faciendi subsistere: ergo non potest eleuari secundum potentiam obedientialem, quia non datur ista potentia obedientialis formalis; tum quia debet esse causa principalis: sed si eleuaretur non esset causa principalis, sed instrumentalis; ergo nullo modo potest dari.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; etenim non tantum datur potentia obedientialis actiua, & passiua, sed insuper cum Patre Marchino de Trinitate admitto potentiam obedientialem formalem, quatenus entitas formæ potest eleuari ad omnes informationes, & actuationes, quæ nullam inuoluunt contradictionem; & quidem anima Petri v. g. est tantùm apta informare proprium corpus, at quę nec leuis implicantia quin possit eleuari à Deo ad informandum corpus Pauli? ita & in proposito. Ad secundum dico, quod eleuari stat simul cum causa principali; vnde si materia eleuaretur ad recipiendas formas, adhuc esset causa principalis.

ARTICVLVS XI.

An possit fieri vnio in subsistentia absoluta tantùm.

1 Sensus quæstionis non est, vtrū, si Deus esset tantùm Vna persona, posset assumere, & terminare naturam humanam, certum enim est, quod sicuti de facto terminat per personalitatem relatiuam, ita posset etiam per absolutam terminare, esset enim infinita, & haberet ea omnia illa personalitas absoluta, quæ nunc habet personalitas relatiua; quare præsens difficultas consistit in hoc; an Deus possit immediatè terminare naturam humanam per suam subsistentiam absolutam, quam ex dictis in tractatu de Trinitate, suppono dari in Deo.

2 Prima sententia est Alensis 3. par. quæst. 7. memb. 1. at. 1. & 3. Bonauent. in 3. dist. 1. ar. 1. quæst. 3. & dist. 5. ar. 1. quæst. 4. Maironis dist. 1. quæst. 4. Vasquez disput. 27. cap. 2. Lorcæ disput. 24. num. 16. Hurtadi disput. 16. sec. 2. hæc sententia negat posse fieri vnionem naturæ creatæ cum subsistentia absoluta, eo quod non datur in Deo hæc subsistentia. Capreolus verò in 3. dist. 1. q. 1. ar. 3. & Otlandus hic disp. 6. quæst. 3. cū alijs, licèt admittant substentiam absolutam in Deo, negant tamen, quod in ea possit fieri assumptio, eo quod huiusmodi subsistentia non sit incommunicabilis.

Secunda opinio docet posse Deum assumere naturam creatam ratione suæ subsistentiæ absolutæ. Sic Caiet. hic q. 3. ar. 3. Cabrera ibidem Cipullus art. 3. dub. vnico. Gonet disput. 8. ar. 3. qui citat Medinam, Aluarez, Nazarium, & alios. Scotus in 3. dist. 1. quæst. 2. Durand. q. 4. Ocham, Maior, Gabriel, & alij antiqui, quos citat, & sequitur Suarez disp. 13. sect. 1. Amicus verò disput. 14. sect. 5. negat dari in Deo subsistentiam absolutam, & admittit solum existentiam, & nihilominus vult à Deo existente posse assumi naturam creatam.

3 Conclusio 1. Deus vt subsistens subsistentia absoluta potest alienam naturam

turam assumere. Probatur 1. Non repugnat neque ex parte subsistentiæ diuinæ, neque ex parte naturæ creatæ: ergo potest Deus ratione suæ subsistentiæ absolutæ alienam naturam assumere: probatur antecedens: Quia ideo de facto ad personam Verbi facta est vnio, quia persona Verbi est infinita in ratione subsistendi, & continet omnem perfectionem subsistentiæ creatæ: sed hæc subsistentia absoluta Dei est infinita, & continet omnem perfectionem subsistentiæ creatæ; ergo ex parte subsistentiæ non repugnat; neque repugnat ex parte naturæ, nam sicuti in Christo natura humana fuit vnita Verbo; ergo & potest vniri huic subsistentiæ; cum nulla possit assignari disparitas.

4 Amicus loco citato quamuis neget in Deo subsistentiam absolutam vult tamen posse assumi ad existendum complete, & duplex admittit existere vnum simpliciter; & per hoc fatetur nullam rem posse existere existẽtia alterius, aliud esse existere completiue, & per hoc concedit aliquid posse existere existentia alterius; quo pacto existeret natura, si assumeretur ad existendum ab hoc Deo. Sed contra, quia hoc existere cõpletiuè, vel est in ratione substantiæ, & sic in re fatetur subsistentiam absolutã, licèt voce eam neget; vel est tantùm in ratione existentiæ, & sic nisi admittat cum Thomistis essentiam distinctam realiter ab existentia, quod tamen ipse negat; implicat, quod aliquid existat existentia alterius; nam si non distinguitur essentia ab existentia, sicut implicat naturam creatam habere essentiam ab vnione, ita, & existentiam.

5 Conclusio 2. Si fieret vnio in subsistentia absoluta mediatè fieret etiam in omnibus personis. Probatur, quia sicuti modo de facto ex eo, quod facta est vnio in personalitate Verbi, secundariò, & mediatè facta est vnio cum Deo; ita si fieret cum Deo, deberet secundariò fieri cum omni eo, quod à Deo realiter non distinguitur; huiusmodi autem sunt omnes personæ, quæ omnes identificantur cũ subsistantia absoluta, & solum ab ea virtualiter distinguuntur.

6 Obijcies primò contra primam ex Vasquez. Sancti Patres dum probant vnionem humanitatis cum Verbo non esse factam secundùm naturam, sed secundùm personam, supponunt tamquam verum principium omnem vnionem, aut esse secundùm naturam, aut secundùm personam: sed hæc vnio, quæ à nobis ponitur secundùm subsistentiam absolutam, neque est secundũ naturam, neque secundùm personam: ergo à Patribus hæc vnio fuit supposita impossibilis.

Respondeo intentum Patrum fuisse concludere cõtra hæreticos Euthychianos, & Nestorianos vnionem factam fuisse cum aliquo relatiuo, non absoluto, siue hoc absolutum esset tantum natura non subsistens, siue subsistens, de quo parum curabant, cum de hoc non esset disputatio; & ideo bene dicebant, aut factam esse secundũ naturam, idest secundùm aliquid absolutum, aut secundùm personam, & relatiuum. Et eodem modo respondendum ad illud, quod subiungit ex Concilio Tolet. 6. & 11. in Confessione fidei, falsum enim est Concilium inferre factam esse in persona, eo quod non sit facta in natura: sed tantùm definit factam esse in eo, quod est proprium filii, non in eo, quod est commune, non verò vnum infert ex alio.

7 Obijcies 2. Non potest fieri vnio in nostra natura, quin fiat in persona: ergo multò magis in Deo id eueniet: probatur consequentia; quia personalitas Dei minus distinguitur à natura diuina, quam distinguatur personalitas à nostra natura. Confirmatur, si Deus esset vnica tantùm persona, non posset fieri vnio in natura, quin immediatè fieret in persona: ergo etiamnunc ita eueniret, cum nulla possit assignari disparitas.

Respondeo negando antecedens; nam cum nostra personalitas sit res distincta à natura, potest naturæ vniri aliquid, & non personalitati, vel è contra. Ad Confirmationem concedo antecedens, & nego consequentiam disparitas est, quia nunc personalitas distinguitur virtualiter à natura diuina; tunc autem solum distingueretur ratione. Ideo &c.

8 Obijcies 3. Natura indiget compleri incommunicabiliter: sed subsistentia absoluta diuina non potest facere subsistere naturam incommunicabiliter: ergo neque poterit vniri.

Respondeo negando consequentiam; nam licet non faceret talem naturam subsistere incommunicabiliter, & vt personam, faceret tamen illam subsistere; sed adhuc posset fieri incõmunicabilis, & talis natura cum subsistentia absoluta Dei præcisè considerata esset subsistens, non persona: de facto tamen, & à parte rei esset persona, quia mediatè esset vnita personalitatibus diuinis à quibus haberet incommunicabilitatem.

9 Obijcies 4. In tantùm potest subsistentia absoluta Dei assumere naturam creatam, in quantùm potest illam ter-

terminare: sed subsistentia diuina absoluta non potest habere rationem termini, sed solum terminabilis: ergo Deus subsistentia sua absoluta non potest aliquam naturam creatam assumere.

Respondeo, quod subsistentia diuina absoluta, vel comparari potest cùm natura, cui dat subsistere, & sub hac ratione habet rationem termini complentis, & terminantis naturam in ratione subsistentiæ: vel potest considerari quatenus adhuc esset communicabilis pluribus, & posset fieri incommunicabilis per relationes, & sic concedo, quod vlterius sit terminabilis per relationes; sed nihil contra nos; imò ex hoc confirmamus nostram secundam conclusionem, quod ex vnione naturæ creatæ cum subsistentia absoluta, secundariò fieret etiam vnio cum omnibus personis.

ARTICVLVS XII.

An omnes diuinæ personæ possint eamdem naturam assumere.

1 Quæstio est, an sicut natura humana vnita fuit Verbo diuino, an etiam simul potuerit vniri alijs personis; nam quod successiuè hoc fieri possit clarum est; sicuti enim de facto vnita fuit personalitati Verbi, ita potuit vniri personalitati Patris, aut Spiritus Sancti, cum tam Patris, quam Spiritus Sancti personalitas sit ita infinita, ac sit persona Verbi.

2 Prima sententia negat hoc esse possibile sic Scotus in 3. dist. 1. q. 2. Richard. ar. 1. quæst. 3. Albertus quæst. 1. ar. 10, Palud. quæst. 3. ar. 2. Lugus disp. 12. sec. 6. num. 80. Amicus disp. 14. sec. 6. Si natura sit adæquatè terminata ab vna persona, secus verò dicit, si tantùm inadæquatè sit terminata.

Secunda sententia affirmat posse eamdem naturam creatam terminari pluribus personalitatibus diuinis. Sic D. Tho. hic quæst. 3. ar. 6. quem sequuntur communiter Thomistæ ibidem Caiet. Medina, Aluarez, Nazarius, Cipullus, Ioan. à S. Thom. disp. 6. art. 3. Gonet disput. 8. ar. 4. Gabriel à S. Vincentio disp. 3. dub. 5. Suarez disp. 13. sect. 2. Vasquez disp. 29. Atriaga disp. 27. sec. 1. & communiter alij Doctores.

3 Conclusio 1. Omnes personæ diuinæ possunt simul eamdem naturam creatam assumere. Probatur, quia non repugnat neque ex parte naturæ, neque ex parte personarum: non ex parte naturæ, quia hæc habet potentiam obedientialem ad omne, quod non implicat contradictionem: ergo cum de facto natura humana ab vna persona sit assumpta, & per hoc, quod sit assumpta nulla sequatur contradictio, si simul sumatur ab alijs, vt patet de natura diuina, quæ terminata Paternitate, adhuc terminatur Filiatione, & Spiratione passiua: deducitur, quod quantùm est ex parte naturæ nulla sit contradictio. Non ex parte personarum, quia istæ non sunt incompossibiles in eadem natura, etenim, sicuti de facto sunt in natura diuina, ita de possibili possent esse in natura humana, vel alia.

4 Dices 1. ex Amico. Naturam creatam terminatam ab vna persona diuina esse adæquatè, & vltimò completam substantialiter, & per se: sed quod est adæquatè, & vltimò completum substantialiter, & per se, implicat, quod vlterius compleatur; nam esset vltimò, adæquatè, substantialiter, & per se completum, & non esset; quod implicat. Sed contra natura diuina per Paternitatem est verè terminata adæquatè, per se vltimò, & substantialiter in ratione Patris, & tamen non per hoc sequitur, quod non possit adhuc terminari per Filium, & Spiritum Sanctum; ergo etiam natura humana, licèt sit terminata adæquata per se vltimò, & substantialiter in ratione Patris per Paternitatem; adhuc poterit terminari per Filiationē, & Spirationem passiuam.

5 Dices 2. cum eodem Amico, esse disparitatem de natura diuina, & creata; nam illa non exigit suas personalitates ad purè subsistendum, sed vt sit fæcũda, quod non euenit de natura creata, quæ supponitur fæcunda, & eget tantùm personalitate ad subsistendum. Sed contra quando dicitur, quod natura diuina non exigit personalitates ad purè subsistendum, vel vult dicere, quod personalitates diuinæ non faciant subsistentem naturam diuinam, & hoc falsum est; vel vult dicere, quod dant quidem subsistere naturæ diuinæ, sed etiam requirantur ad constituendam fæcundam naturam, quocumque modo concurrant, & hoc verùm est, sed cum hoc stat, quod dent subsistere: ergo licèt natura creata per tres personalitates diuinas non constituatur fæcunda, adhuc poterit constitui diuerso modo subsistẽs; aliud enim est, quod hoc natura humana non exigat, & hoc verum est; nam ex se, neque exigit vniri cum Verbo; aliud est, quod si tribus personis diuinis personaretur contradictionem inuolueret; & hoc non probatur, vt de se patet.

6 Dices 3. cum Lugo terminari natura

-turam supposito proprio est naturam sistere in se, terminari supposito alieno est naturam sistere in alio: sed implicat aliquid terminari, & sistere ibi, & simul non sistere, & progredi vlterius; ergo implicabit naturam humanam terminari à Verbo,& sistere ibi,& simul non sistere,& progredi vlterius per terminationem Spiritus Sancti. Sed contra, quia naturam humanam v. g. sistere in se, vel significat sistere in se ante subsistentiam, & hoc implicat, quia esset subsistens sine subsistentia; vel vult dicere sistere in propria subsistentia, sicuti quilibet sistit in propria domo, ita natura sistit in propria subsistentia; & sicuti quis sistit in domo aliena, ita natura sistere potest in aliena subsistentia: ergo sicuti per Lugum non implicat, quod quis sistat in duplici subsistentia propria, nec etiam implicabit, quod quis sistat in duplici subsistentia aliena.

7 Obijcies 1. Non potest idem effectus esse à pluribus causis totalibus; sed si eadem natura terminaretur à pluribus personis diuinis idem effectus esset à pluribus causis totalibus: ergo &c. minor probatur; nam quelibet personalitas esset adæquata naturæ.

Respondeo negando maiorem, vt suppono ex physicis. Dico 2. data maiori, minorem esse falsam; nam non esset idem effectus à pluribus causis totalibus, sed si eadem natura terminaretur tribus personis diuinis, essent etiam tria supposita, quæ se haberent veluti effectus resultantes ex natura, & personalitatibus.

8 Obijcies 2. D. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo*, habet. *Plures enim personæ nequeunt, & eumdem hominem assumere in vnitate personæ: Quare in vna persona tantùm hoc fieri necesse est.*

Respondeo D. Anselmum non esse contra nos, arguit enim probando Christum esse vnum in vnitate personæ; vnde si tres personæ assumpsissent eamdē naturam, Christus non fuisset vnus in vnitate personæ, sed fuissent tres personæ, & vnus homo sicuti Trinitas est vna in tribus personis: sic respondet D. Thom.

9 Obijcies 3. Ex hac vnione hypostatica trium personarum sequeretur communicatio idiomatum, nec esset ratio, cur Pater non esset Filius, & è contra; nam hic homo, qui est Filius Dei, esset Pater, & Spiritus Sanctus; ergo & Pater esset Filius &c.

Respondeo, quod in dicto casu fieret quidem communicatio idiomatum quo ad essentialia diuinæ naturæ, & notionalia cuiuscumque personæ cum hoc homine, vt fit de facto quo ad notionalia Filij; non tamen fieret quo ad notionalia inter personas ipsas; Vnde bene diceretur, hic homo est Deus, & est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; non posset tamen dici, Pater est Filius, vel Filius est Spiritus Sanctus, aut è contra. Ratio est, quia si sufficit distinctio virtualis diuinarum personarum, ab essentia, vt personæ non possint prædicari inuicem; multò magis sufficiet distinctio realis earumdem personarum à natura creata, quam terminarent. Quare sicuti fallax est iste Sylogismus expositorius. *Hic Deus est Pater: Hic Deus est filius: ergo hic Filius est Pater*; quia ly *Deus* habet rationem termini communis, ratione suæ infinitatis, & distinctionis virtualis à personalitatibus; ita esset fallax iste *Hic homo est Pater: Hic homo est Filius: ergo hic Filius est Pater*; quia realiter natura distinguitur à personalitatibus; & ratione potentiæ obedientialis habet rationem termini communis.

10 Conclusio 2. Eadem persona diuina potest simul terminare plures naturas creatas. Est communis. Ratio est clara, quia in ratione terminandi persona diuina est infinita; vnde sicuti potest de facto persona Verbi non solum terminare naturam diuinam, sed etiam humanam in Christo; ita posset etiam aliā, & aliam in infinitum; cum hoc nullam prorsus inuolui implicantiam.

11 Dices primo. Esset te tunc communicatio idiomatum inter tales naturas?

Respondeo eodem modo de illis nos debere loqui, sicuti modo loquimur de natura humana, & diuina in Verbo, esset enim prorsus eadem ratio.

12 Dices 2. Essent ne plures homines, vel vnus, si Verbum v. g. assumeret tres naturas humanas?

Respondeo inadæquatè, & terminatiuè esse vnum hominem; inadæquatè etiam, & ratione humanitatum essent tres; quidquid alij confundentes terminos dicant.

ARTICVLVS XIII.

An ratione vnionis hypostaticæ Pater, & Spiritus Sanctus sint per concomitantiam in Christi humanitate.

1 Certum est, vt dicit D. Thom. incarnationem, vt dicit actionem, conuenire omnibus personis; actiones enim ad extra sunt indiuisæ toti Trinitati; & secundò certum est eamdem incarnationem, vt significat terminum assumptionis, solùm conuenire secundæ personæ; sola enim persona Filij

Filij fuit incarnata? Pater verò, & Spiritus Sanctus nulla ratione, neque secundariò possunt dici incarnati; quia ad hoc requireretur, quod essent idem cum illa persona, quæ primariò, & per se dependentiam naturæ humanę terminavit; cum autem realiter distinguantur; hinc est, quod non possunt dici incarnati; natura verò diuina, cum identificetur cum Verbo, quod per se, & primariò naturam humanam terminauit; ideò mediatè Deus dicitur incarnatus.

2 Certum est tertiò Patrem, & Spiritum Sanctum ratione immensitatis per essentiam, præsentiam, & potentiam esse in humanitate Christi. Quare præsens difficultas est, an ratione substantialis vnionis humanitatis cum persona Verbi, Pater, & Spiritus Sanctus habeant aliquem specialem modum essendi in humanitate, vt si per impossibile ibi non essent præsentes per immensitatem, adhuc tamen in ea essent per concommitantiam ratione vnionis Verbi cum humanitate.

3 Vgo de Sancto Caro apud Vasquez disp. 28. cap. 2. quem videntur sequi Aluarez disp. 20. & Cipullus hic quæst. 3. ar. 4. dub. 2. negant Patrem, & Spiritum Sanctum esse per concommitantiam ratione vnionis speciali ratione in humanitate.

Communis tamen sententia docet, quod Pater, & Spiritus Sanctus ratione vnionis hypostaticæ sunt in humanitate speciali quadam ratione; ita vt si per impossibile Pater, & Spiritus Sanctus non essent vbique, ratione huius vnionis essent in humanitate assumpta, quem modum essendi Theologi ex Damasceno lib. 2. fidei cap. 10. vocant *Circuminsessionem personarum, seu per concommitantiam.* Sic Viguerius in instit. cap. 16. §. 3. vers 4. Gabriel lect. 45. in can. Missæ. Maior in 4. dist. 11. q. 1. §. 1. Ragusa disp. 52. Suarez disp. 12. sec. 1. Vasquez loco cit. Gabriel à S Vincentio disp. 3. dub. 4. & communis Doctorum.

4 Conclusio est cum hac secunda sententia. Probatur primò ex D. Basilio epist. 43. vbi habet: *Et quoniam is Christi spiritus teste Paulo ex Deo est, fit, vt quemadmodum in catena, qui vnius annuli fumitatem apprehendit, hoc ipso simul, & alterum insertum attrahit; ita & hic, qui spiritum habuit, eo ipso, vt Propheta inquit, per ipsum, & Filium, & Patrem, vna simul attraxerit, & si quis verè Filium apprehenderit, habebit, & ipsum vtrinq; hinc Patrem illius, illinc Spiritum Sanctum vna compactum*: Sed humanitas per vnionem verè Filium apprehendit; ergo etiam trahit secum Patrem, & Spiritum Sanctum. Secundò ex 2. ad Cor. 5. vbi dicitur: *Quoniam Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Super quem locum Ambrosius: *Pater per id intelligitur esse in Filio, quod vna eorum sit substantia. Rectè igitur dicitur Deus erat in Christo, hoc est Pater in Filio mundum reconcilians sibi.* Tertiò ex D. Augustino in sermonibus de tempore, ser. Dom. 3. Aduentus, vbi habet: *Cum ergo vna sit Deitas, vna sit diuinitas, impleuit quidem carnem Christi, & & Pater, & Spiritus Sanctus, sed manifestatè non susceptione.* Idem docent Chrisost. Cyrillus, & alij Sancti Patres, quos ad longum allegat Vasquez loco cit.

5 Probatur ratione. Nam si per impossibile Verbum non esset vbique, eo ipso, quod esset in humanitate, eo ipso secundariò deberet esse præsens naturæ, quæ realiter non distinguitur; cum autem personæ Patris, & Spiritus Sancti identificentur cum natura, eo ipso per concommitantiam debent, & illæ esse præsentes; hac ratione etiam in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus panis ex vi verborum est corpus Christi per concommitantiam verò Anima, Sanguis, Diuinitas, Pater, & Spiritus Sanctus, vt infra suo loco.

6 Dices, Sanctos Patres, & rationem adductam probare, Patrem, & Spiritum Sanctum esse in Christo ratione identitatis naturæ, & quia nequit essentia esse sine personis, & vna persona, sine alijs; non verò quia sint in Christo ratione vnionis naturæ humanæ cum Verbo; sicuti enim stante hac vnione, & identitate naturæ cum personis certum est de fide, Verbum esse incarnatum non Patrem, aut Spiritum Sanctum; ita stante eadem vnione, & identitate naturæ diuinæ cum personis, si istæ non essent immensæ, Verbum esset in humanitate non Pater, aut Spiritus Sanctus. Sed contra hæc responsio nullo modo stare potest cum eo, quod definit Trid. sess. 13. cap. 3. vbi loquens de modo, quo Diuinitas est in Sacramento Eucharistiæ habet: *Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cum corpore, & anima hypostaticam vnionem.* Ex quo loco sic argumentor: licet diuinitas distinguatur virtualiter à Verbo immediatè vnito humanitati; nihilominus ex eo, quod in Eucharistia ponatur anima, & corpus Christi ratione vnionis hypostaticę ponitur etiã diuinitas: sed hæc etiam tantùm virtualiter distinguitur à Patre, & Spiritu Sancto; ergo & istæ personę ratione eiusdem vnionis remotè, & secundariò debent poni; eo enim modo trahit Verbum Diuinitatem ad essendum in humanitate ratione vnionis hypostaticæ, quo Diuinitas trahit Patrem, & Spiritum Sanctum

ctum, Verbum enim tantùm virtualiter distinguitur à Diuinitate, & hæc virtualiter à reliquis personis. Quare licet stante hac vnione, & identitate naturæ cum personis certum sit de fide, Verbū esse incarnatum non Patrem, aut Spiritum Sanctum; nihilominus ex hoc non deducitur, quod stante hac vnione, & identitate naturæ cum personis, si istæ non essent immensæ non essent futuræ præsentes speciali modo in humanitate; & disparitas est, quia ad hoc vt aliqua persona dicatur incarnata debet immediatè terminare naturam, cum autem Pater,& Spiritus Sanctus non terminent naturā humanā, & realiter sint personę distinctæ à Verbo,quod immediatè eam terminat, hinc est, quod nullo modo dici possunt incarnatæ;vt verò speciali modo ratione vnionis dicantur esse in humanitate sufficit, si identificentur cum diuinitate, quæ cum sit identificata cum Verbo per concommitantiā ibi esse debet; & secundariò per concommitantiam trahit secum alias personas.

Cur personæ Patris, & Spiritus Sancti non dicantur incarnatæ.

7 Obijcies. Si Pater, & Spiritus Sanctus sunt speciali ratione in humanitate ratione vnionis, maximè quia non distinguuntur, nisi virtualiter à diuina essentia:sed hæc distinctio sufficit ad hoc vt ibi non sint; ergo, &c. Probatur minor: hæc sufficit, vt de Deo prædicentur prædicata contradictoria, cuiusmodi sunt esse communicabile, & esse incommunicabile; ergo etiam erit sufficiens, vt verificentur ista: diuina essentia est in humanitate, Pater, & Spiritus Sanctus non sunt in humanitate.

Respondeo negando minorem: ad probationem, nego consequentiam: ratio huius est, quia esse communicabile, & non esse communicabile sunt prædicata, quæ desumuntur ab essentia secundùm diuersas virtualitates absoluti, & relatiui; at hæc prædicata esse hic, & non esse hic, non desumuntur à diuersis virtualitatibus contrarijs, scilicet vnum ab absoluto,aliud à relatiuo, sed solùm ab absoluto identificante sibi relatiuum. Ideò &c.

ARTICVLVS XIV.

An qualibet natura sit à Verbo assumptibilis.

1 Egimus hucusque de persona assumente, nunc de natura assumptibili agendum est, quæ, tractat D.Tho.in quæst.4. & 5.

Fuit error Vvcleffi, qui dixit solam illam naturam, quam de facto assumpsit Verbum, potuisse assumi, non verò aliam. Verum hic error est sine prorsus fundamento, nisi hic hæreticus velit destruere omnipotentiam Dei; etenim quæ repugnantia in hoc, quod aliam naturam humanam assumat, cum sit eiusdem rationis cum illa Christi Domini? Hoc igitur omisso errore.

2 Albertus Magnus in 3.dist.2. vult naturam Angelicam non posse assumi. Alensis verò 3.par. q.2. mem.7. Henricus quodlib.13. q.5. D. Bonauent.art.3. dist.1.quæst.1.ar.1. Carthus.dist.2.q.2.ar. 3.Picus Mirand. in sua Apologia in defens. 3. propos. Petrus Hurtadus disp.43. sec. 2. negant posse naturam irrationalem assumi.

Communis tamen sententia quam docet D.Thom.in 3.dist.2. q.1.ar.1. Capreolus dist.2.q.1.Thomistæ communiter omnes, Suarez disp. 14. sect.2. Vasquez disp.30.cap.2. Arriaga disp.24.sec. 5. & communiter omnes alii Doctores docent, quamlibet naturam substantialem esse à Verbo assumptibilem.

3 Conclusio. Natura Angelica, & quælibet alia substantialis etiam irrationalis, & insensibilis potest hypostaticè à Deo assumi. Probatur de Angelica ex illo ad Hebræos 2. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ*. Quo loco commendat Apostolus specialem charitatem, quam habuit Deus erga homines, quam non habuit erga Angelos, quod naturam humanam assumpserit, non Angelicam; ergo supponit Angelos posse assumi. Secundò probatur ratione. Si non potest maximè, quia suppositum in Angelis non distinguitur à natura; sed hoc est falsum; nam cum distinctionem suppositi à natura colligamus ex mysterijs Trinitatis, & Incarnationis; sicuti ex his mysterijs deducimus suppositum distingui à natura humana, ita, & ab Angelica, & ab omnibus alijs; cum non sit maior ratio de vna, quam de alia; quare sicuti creaut Deus naturam humanam, & loco subsistentiæ propriæ apposuit diuinam; ita poterat creare naturā Angelicam, & loco subsistentiæ Angelicæ ponere diuinā.

Subsistentia est in Angelis distinguitur.

4 Probatur modò, quod potuerit assumere alias naturas etiam irrationales, & insensibiles; ex Nysseno in Oratione catechetica cap. 27. ex Augustino lib. de vera,& falsa Religione,cap. 16.& ex alijs Patribus, quos ad longum adducit Vasquez loco citato cap.2.ex quibus locis apparet, Verbum potuisse assumere corpus æthereum, & omnes naturas esse eiusdem rationis quo ad assumptionem; ergo si de facto assumpsit humanam, potuit etiam quamlibet aliā assumere.

5 Probatur ratione; nam non implicat

plicat neque ex parte naturæ; nam in qualibet est potentia obedientialis, & quælibet est separabilis à propria subsistentia, sicuti humana; neque repugnat ex parte personæ diuinæ; cum quælibet persona diuina habeat virtutem infinitam ad terminandum; neque sequitur vllum absurdum, vt patebit ex solutione argumentorum. Confirmatur: Verbum diuinum vnitum est hypostaticè sanguini, vt infrà probabimus; insuper in triduo mortis fuit vnitum corpori ab anima separato: sed istæ sunt naturæ irrationales; ergo verè natura irrationalis potest à persona diuina assumi. Quod in triduo mortis fuerit vnitum corpori constat, tum ex illo communi axiomate, quod Verbum numquam dimisit, quod semel assumpsit, quod quantùm ad partes principales omnes admittunt; ergo corpus, quod est pars principalis, & essentialis naturæ humanæ numquam fuit dimissum, & proindè Verbo fuit vnitum in triduo mortis. Tum quia de fide est Christum pro nobis sepultum fuisse, vt habemus ex Symbolo: *Passus, & sepultus est*: sed hoc verum non esset, nisi corpus fuisset vnitum Verbo in sepulchro; ergo verè fuit vnitum Verbum corpori in triduo mortis.

6 Dices: Verum quidem esse, quod Verbum fuerit vnitum sanguini, & corpori in triduo mortis, sed tales naturas non fuisse à Verbo assumptas secundùm se, sed solùm in ordine ad naturam rationalem, cuius sunt partes. Sed contrà, quod sint tales naturæ assumptæ in ordine ad naturam rationalem, & tamquã partes non facit, quod in se in triduo mortis non fuerint absolutè irrationales; ergo si fuerunt tunc verè assumptæ, repugnantia non est ex parte naturæ.

7 Obijcies 1. Forma non potest vniri illi, cui non potest tribuere suum effectum formalem; sed persona diuina non potest tribuere suum effectum formalem naturæ irrationali; ergo nec etiam illi vniri: Probatur minor; effectus formalis personæ diuinæ est facere personam, illam sanctificare, & cõstituere filiam Dei: sed si Verbum assumeret naturam irrationalem, nullum ex istis effectibus posset illi communicare; ergo signum est, quod non possit vniri.

Respondeo concessa maiori, negando minorem: ad probationem dico, effectum formalem primarium esse terminare naturam, & facere illam subsistentem, & si talis natura est rationalis faciet personam, si verò non sit rationalis, illam constituet suppositum; sicuti eadem curuitas in naso facit simum non in alio subiecto: ex hoc porrò effe-

Effectus formalis subsistẽtiæ quis est.

ctu sequuntur alij, scilicet sanctificare naturã, & constituere eam filiam Dei, si talis natura sit capax, secus verò si sit incapax, cuiusmodi est natura irrationalis; eleuabitur quidẽ ad dignitatẽ venerationе dignam, vt patet de corpore Christi in triduo mortis, non tamen talis natura erit amica, aut filia, quia istæ denominationes supponunt capacitatem in subiecto; harum autem denominationum est incapax natura irrationalis; vnde si Verbũ assumeret equum, aut leonem; non per hoc leo esset filius Dei, aut sanctus; cum harum denominationum huiusmodi subiecta sint incapacia.

8 Obijcies 2. Nulla natura est eleuabilis ad esse supernaturale, cuius potentia non potest eleuari ad operationẽ supernaturalem: sed nulla natura irrationalis est eleuabilis ad operationem supernaturalem; ergo neque est eleuabilis ad esse supernaturale: maior patet, quia esse est propter operari: Minor probatur, quia operationes supernaturales sunt credere, sperare, amare, & videre Deum; ad nullum autem ex his actibus est eleuabilis natura irrationalis, ergo neque ad esse supernaturale eleuari potest.

Respondeo veram esse maiorem de esse essentiæ, & existentiæ, non de esse suppositi; nam hoc secundum non ordinatur ad operari, sed est tantùm complementum naturæ, & conditio potentis operari: diuina autem persona non communicat esse essentiæ, & existentię naturæ assumptæ, sed tantùm esse subsistentiæ, & suppositi, quod non affert secum posse operari, sed solùm est complementum naturæ: potest etiam concedi maior, & negari minor; falsum enim est, quod non dentur aliæ operationes supernaturales præter enumeratas; dantur enim etiam operationes miraculosæ, quas posset talis natura assumpta efficere.

9 Obijcies 3. Omne inconueniens est Deo impossibile ex D. Anselmo de Incarnat. cap. 4. sed ex assumptione naturæ irrationalis sequeretur inconueniens, & indecens; scilicet Deum esse lapidem, equum, lupum, & è contra; ergo est etiam impossibile, quod Deus has naturas assumat.

Respondeo negando minorem: nam talis assumptio potest esse conueniens ad varios fines à Deo intentos, vt ad ostendendam suam liberalitatem, ad facienda miracula, & huiusmodi; etenim licet videatur maximè indecens, quod Deus expositus sit flagellis, sputis, cruci, & morti; nihilominus Deus sua sapientia multas inuenit congruentias, vt hæc

om-

omnia pateretur, in his enim ingentem eius charitatem erga genus humanum demonstrauit, iustitiam cum misericordia concurrit, & omnia attributa diuina in Incarnationis mysterio maximè enituerunt; ita Deus assumendo naturam irrationalem varias posset adinuenire congruentias. Quare concedo posse dici tales propositiones, verùm dicerem cum Caietano: *Tene sententiam, & cohibe linguam*; eo quod nunc censeantur piarum aurium offensiuæ.

10 Obijcies 4. D.Thom. qui hic q.4 art.1. concludit dicens: *Vnde relinquitur, quod sola natura humana sit assumptibilis.* 2. obijcit Hurtadus, Augustinum tom. 2. lib. de spiritu, & anima cap. 14. vbi vbi ait: *Animo inesse aptitudinem ad vnionem hypostaticam ex intelligendi virtute*; ergo vbi non est intelligendi virtus non est aptitudo. Adducuntur etiam Tertullianus de Carne Christi cap.4.& Origenes lib. 2. Periarchon; ergo per hos Patres tantùm natura rationalis est assumptibilis.

Respondeo D.Thom. dicere solam naturam humanam esse assumptibilem secundùm congruentias dignitatis, necessitatis, & extensionis, quæ congruentiæ simul sumptæ non sunt in alijs naturis: fuit enim in ipsa congruentia dignitatis præ creaturis irrationalibus; fuit congruentia necessitatis, vt fieret satisfactio Deo, eo quod tota natura per peccatum fuerat infecta: fuit congruentia extensionis; quia per assumptionem humanæ naturæ toti mundo Deus se communicauit; cum homo habeat esse cum lapidibus, viuere cum plantis, sentire cum animantibus, intelligere cum Angelis, vt habet S. Greg. Hom.29. in Euang. ceterum non loquitur D. Tho. de potentia absoluta, vt patet ipsum legenti; & hoc modo interpretandi sunt Patres; hoc vnum noto, quod de Tertulliano, & Origene non multum curandum, cum in varios prolapsi sint errores; verùm in hac quæstione non sunt contrarij, sed explicãtur, vt dictum fuit.

11 Quæres 1. Vtrùm possint assumi partes absque eo quod assumatur totũ vt materia, & forma materialis, vel aliqua pars integralis, vt bracchium.

Responeo affirmatiuè. Est contra Vasquez disp.30.cap.5. est etiam, quo ad materiam contra Thomistas fere omnes, eo quod sustineant materiam non posse existere, nec diuinitus sine forma. Responsio tamen nostra est Suarez, Arriagæ, & plurium aliorum locis supra citatis, & quo ad materiam est Bannes, qui licet sustineat materiam non habere propriam existentiam 1. parte q. 66. ar.1.dub.2. docet per diuinam potẽtiam posse existere sine forma; eo quod Deus potest illi communicare propriam existentiam, & subsistentiam. Probatur ergo responsio; quia iam materia, quàm forma materialis, & quælibet pars integralis, vt bracchium, manus, &c. habent suas partiales subsistentias; ergo possunt illis priuari, & loco illarum poni diuina: ex hoc enim quæ repugnantia?

12 Dices; ergo tunc possemus dicere, Deus est forma, Deus est materia, vel bracchium. Sed contrà: nego consequentiam, quia denominationes istæ possunt tantùm desumi à natura totali; Vnde sicuti modo non dicimus bracchium est homo, licet in bracchio sit tota anima cum materia, nec dicimus, Deus est sanguis, licet iste sit vnitus Verbo; ita nec possumus dicere, Deus est materia, Deus est forma, vel bracchium propter eamdem rationem: possemus tamen dicere, Deus est vnitus materiæ, vel formæ, vel bracchio, &c. & hoc non alia ratione, nisi quia vsus communis loquendi docet tales denominationes debere desumi à naturis totalibus, & non à partialibus. Hæc dicta sunt supposito, quod materia habeat propriam existentiam, & subsistentiam.

13 Data tamen sententia Thomistarum, quod materia nullam habeat propriam existentiam, vel subsistentiam; adhuc sustineo cum Banesio loco citato, & Soto 1. physicorum q.6. posse materiam assumi ad subsistendum subsistẽtia diuina. Quod sic probatur: de facto tota humanitas assumpta fuit à Verbo, & in triduo mortis corpus Christi erat vnitum Verbo: sed non est certum formam cadaueris dari, aut dari formas partiales; & si forma cadaueris datur, non est certum, hanc fuisse vnitam Verbo; sicut certum est fuisse vnitam materiam; ergo non tantùm de possibili, sed etiam de facto probabile est materiam fuisse immediatè vnitam Verbo.

14 Secundò probatur. Si Deus non potest dare subsistentiam materiæ, nisi prius hæc sit informata forma, maximè, quia subsistentia, vel existentia sunt effectus formales formæ, & Deus non potest supplere concursum causæ formalis: sed falsum est subsistentiam, & existentiam esse effectus formales formæ, vt debent etiam admittere ipsi Thomistæ, cum admittant in Incarnatione humanitatem non tantùm subsistere, sed etiã existere subsistentia, & existentia diuina; & tamen Deus non concurrit in genere causæ formalis, sed tantùm purè terminando: ergo si ratio subsistentiæ

consistit in ratione puri termini, & Deus hoc potest præstare, poterit etiam facere, quod materia existat, & subsistat per existentiam, & subsistentiam diuinam.

15 Dices implicantiam esse, quod ponatur materia existēs sine forma; quia quidquid existit debet esse in aliqua determinata specie, cum autem ponatur in determinata specie per formam, sequitur, quod non possit recipere existentiam, vel subsistentiam sine forma: sicuti implicat, quod Petrus sit talis homo existens, nisi sit homo. Sed contra, quia falsum est, quod vt aliquid existat, vel subsistat debeat esse in aliqua determinata specie physica, vt patet de anima rationali, quæ ex se non est in aliqua determinata specie physica, & tamen existit, & subsistit; sufficit ergo vt aliquid sit in aliqua determinata specie metaphysica, hoc est, quod constet genere, & differentia: vt de facto constaret materia existens per existentiam diuinam: neque exemplum de Petro est ad rem; nam homo, & talis homo non distinguuntur, & dicit indiuiduum cum sua specie metaphysica; ideò non potest esse Petrus talis homo, nisi sit homo; quod nullo modo militat de materia, & forma, quæ realiter distinguuntur, & si separatæ ponerentur a parte rei, ambæ essent in sua specie metaphysica completa; licet in specie physica essent tantùm incompletè, quod non implicat, vt patet de anima rationali.

16 Quæres 2. An Deus possit assumere naturam accidentalem?

Responde negatiuè sic Mayron in 3. dist. 5. q. 1. conc. 3. Bassol. dist. 2. q. 1. art. 2. Suarez disp. 1 4. sect. 4. Vasquez disp. 30. cap. 5. Orlandus disp. 7. q. 3. citans Granadum, & alios. Quod Deus non possit assumere naturam accidentalem ad subsistendum, docent etiam Aluarez disp. 22. concl. 5. Cabrera disp. 5 & 6. Cipullus quæst. 4. ar. 1. dub. 3. Ioann. à S. Tho. disp. 7. ar. 3 Gonet. disp. 8. ar. 3. dicunt tamen Thomistæ isti posse Deum assumere accidens ad existendum existentia diuina, & increata, & vere consequenter ad eorum principia, cum admittant existentiam distingui realiter ab essentia; vnde potest Deus vnire sibi accidens, data hac sententia, præbendo illi existentiam diuinam. Nostra tamen responsio est absolutè contra Maiorem in 3. dist. 2. quæst. 3. Marsilium q. 3. ar. 1. Almainū q. 2. Medinam hic ar. 1. Nazarium contro 1. q. 6. Valentiam disp. 1. q. 4. pun. 1. Amicum disp. 15. nu. 24. Gabrielem à S. Vincentio disp. 4. dub. 3. Sustinentium posse accidens assumi immediatè a Deo ad subsistendum subsistentia diuina.

17 Probatur. Quod non est capax subsistentiæ propriæ, neque potest assumi ad subsistendum subsistentia aliena, & diuina: sed accidens non est capax subsistentiæ propriæ; ergo neque potest sumi ad subsistendum subsistentia diuina: Maior patet; nam assumi ad subsistendum nihil aliud est, nisi quod loco subsistentiæ propriæ ponatur alienæ: probatur minor, quia subsistere est modus differentialis, seu differentia constitutiua substantiæ, diuersificando ipsam ab accidente; vnde sicuti inhærentia, quia est propria accidentis, non potest communicari substantiæ; ita subsistentia, cum sit propria substantiæ, non potest communicari accidenti: tum quia subsistentia est vltimum complementum substantiæ in genere substantiæ: sed accidens non est capax vltimi complementi substantiæ; ergo non est capax subsistendi.

18 Quod verò neque possit assumi ad existendum existentia diuina patet, quia res eo ipso, quod est extrà suas causas, est etiam existens; nec existentia distinguitur ab existente; ergo neque potest assumi accidens ad existendum. In sententia tamen Thomistarum cum essentia distinguatur ab existentia, consequenter loquuntur Thomistæ, dum dicunt posse assumi ad existendum. Etenim cum accidens sit capax existentiæ, & hæc realiter distinguatur ab essentia, potest Deus loco existentiæ propriæ dare accidenti existentiam diuinam; Verùm, vt dixi, cum probabilius sit essentiam non distingui ab existentia; sequitur apertè, quod neque ad existendum assumi possit.

19 Aduerte tamen, quod duobus modis potest intelligi accidentia assumi; primo modo per se, ita vt immediatè existant, vel subsistant per ipsam existentiam, vel subsistentiam personæ assumentis: secundo modo mediatè, quia scilicet sunt in natura assumpta, quamuis non habeant immediatam vnionem cum Verbo, & hic modus vocari potest in hypostasi, primus autem modus secundùm hypostasim: secundo igitur modo, & in hypostasi; clarum est posse assumi, & de facto accidentia assumpta fuere à Christo; sed quæstio nostra intelligenda est primo modo, seu claritatis gratia, an accidens separatum possit assumi, & in hoc sensu dicimus non posse, neque ad existendum, neque ad subsistendum.

20 Obijcies 1. Accidens separatum habet modum essendi per se similem substantiæ, vt patet in Eucharisticis acciden-

dentibus; ibi enim accidentia sine inhærentia stant per se; ergo potest Deus illud accidens sibi vnire supplendo illum modum.

Respondeo accidens in Eucharistia habere modum similem substantiæ negatiuè, non positiuè; nam accidenti separato non tribuitur aliquis modus substantialis, ratione cuius subsistat, vt dicetur de Eucharistia quæst. 5 ar. 1. sed videtur per se stare, eo quod non inhæreat: cum autem nos non possimus cognoscere subsistentiam naturaliter, neque negationem inhærentiæ in Sacramento Eucharistiæ, ideò dicimus habere similem modum; vnde negatur consequentia.

21 Obijcies 2. Sustentare naturam per modum suppositi maximam dicit perfectionem; ergo hoc potest conuenire Verbo respectu accidentis.

Respondeo repugnantiam non esse ex parte Verbi, sed ex parte accidentis, quod est incapax subsistendi.

ARTICVLVS XV.

An natura retenta propria personalitate potuerit à Verbo assumi.

1 De fide certum est, quod Verbum assumpsit humanitatem sine propria subsistentia, neque enim in Christo sunt duæ personæ, vt definiunt Concilia, & Patres contra Nestorium. Quæstio igitur præsens in eo consistit, an Verbum sicuti assumpsit naturam humanam non personalitatem, potuerit etiam assumere naturam humanam cum personalitate; nō quod sibi vnire possit hypostaticè personalitatem; hoc enim apertam inuoluit implicantiam, quia cum de essentia personalitatis sit esse quid incommunicabile alteri tamquàm id *quo*, in id *quod*; si vniretur, destrueretur eius essentia. Quare sensus quæstionis est, an natura terminata propria personalitate, non quatenus terminata, sed materialiter considerata, retenta propria vnione ad subsistentiam, seu personalitatem propriam, possit adhuc à Verbo assumi.

Status quæstionis.

2 Prima sententia est Alensis 3. par. q. 4. memb. 6. Capreoli in 3. disp. 1. q. 1. ar. 3. Caiet. 3. par. quæst. 3. art. 6. Medinæ ibidem, Cabreræ q. 3. art. 6. disp. 1. ad 5. Aluarez disp. 26. Ioann. à S. Thom. disp. 7. ar. 1. Gonet disp 9. ar. 4. & Thomistarum communiter. Scoti in 3. dist. 1. q. 1. Durandi ibidem q. 3. Suarez disp. 14. sec. 1. Vasquez disp. 33. cap. 2. Amici disp. 15. sec. 2. & plurium aliorum apud ipsos; hæc negat etiam de potentia absoluta posse assumi personam creatam, seu naturam retenta propria personalitate, hanc sequitur etiam Lugus disput. 12. sect. 6.

3 Secunda sententia est Bacconis in 3. dist. 5. q. 1. Martini Peres de Incarnat. disp. 9 sec. 9. Hurtadi in metaph. disp. 11. sec. 7. & 3. par. disp. 44. Bernaldi disp 24. sec. 2. Ouiedi contr. 6. metaph. punct. 5. Arriagæ disp. 4. metaph. sec. 3. & hic disput. 27. sec. 1. Orlandi hic disp. 6. q. 5. Gabrielis à S. Vincentio disput. 4. dub. 4. & plurium recentiorum, hæc docet posse assumi.

4 Conclusio. Potuit Verbum de potentia absoluta assumere naturam humanam retenta propria personalitate, eaque non assumpta. Probatur: Non repugnat secundum D. Thom. & auctores pro contraria sententia allegatos humanitatem simul terminari duabus personalitatibus diuinis; ergo nec repugnabit terminari vna diuina, & altera propria.

5. Dices 1. disparitatem esse, quia subsistentia propria facit subsistere naturam in se, subsistentia verò aliena facit subsistere naturam in alio; implicat autem aliquid subsistere in se, & subsistere in alio. Sed contra hæc responsio non enacuat argumentum vllo modo; nam quod propria subsistentia faciet subsistere naturam in se, nihil aliud significat, nisi quod faciat naturam subsistere in propria subsistentia; aliena verò facit subsistere naturam in aliena subsistentia; quare hoc est, quod quærimus, cur si potest natura subsistere in duplici subsistentia aliena; non possit etiam subsistere in propria, & aliena? Si enim ego possum simul esse in duplici solo alieno; quare non possum etiam esse in duplici solo, vno proprio, altero alieno? certè in hoc nulla potest assignari disparitas.

6. Dices 2. cum Ioan. à S. Tho. quòd natura per propriam personalitatem habet rationem totius completi; si autem assumitur ab alia persona non manet in se totum completum, & sic erit totum, & non totum; totum in se, quia terminatum propria personalitate; non totum, quia est coniunctum alteri; eo modo, quo repugnat manum vniri homini tamquam supposito, nisi sit pars illius; si verò sit suppositata, non erit pars, sed id se erit completa; & sic quemadmodum manus esset pars, & non esset pars; ita natura personata, si assumeretur, esset totum, & non esset totum. Sed contra etiam natura humana assumpta à Verbo habet rationem totius completi, & tamen non definit esse

esse totum, si assumatur eadem natura à Patre, sed erit totum, & totum; ita natura cum propria personalitate est totum completum; at si assumatur à Verbo erit etiam totum, vnde erit totum completum, & totum completum, non totum, & non totum. Ad exemplum de manu, quod hæc sit pars, non est, quia sit suppositata ab aliena persona, sed quia non est separata à toto; vnde etiam si daretur humanitas existens, & non subsistens, adhuc manus esset pars humanitatis, seu totius corporis per vnionem cum reliquis partibus; & tamen tunc nõ esset vnita supposito, cum non supponatur dari suppositum: si manus ergo subsistens propria subsistentia partiali vniretur supposito diuino, esset subsistens, vt pars per propriam subsistentiam partialem, & esset subsistens, vt pars per subsistentiam diuinam, verùm denominatio partis desumeretur ab vnione cum reliquis partibus corporis, non ab vnione hypostatica.

7 Probatur 2. Non est diuinæ omnipotentiæ denegandum, nisi illud, quod apertam inuoluit contradictionem: sed nulla est contradictio, quod natura retenta propria personalitate assumatur à persona diuina, vt patebit ex solutione argumentorum; ergo &c. Confirmatur, quia idem corpus potest esse in pluribus locis; eadem materia potest informari duplici forma, & idem effectus potest esse à pluribus causis totalibus; ergo etiam eadem natura poterit habere duplicem subsistentiam propriam, & alienam; cum nulla prorsus in hoc possit assignari sufficiens disparitas.

8 Obijcies 1. Ex 5. Synodo Generali Coll. 8. can. 5. habetur: *Si quis non confitetur Dei Verbum carni secundùm subsistentiam vnitum, & propter hoc vnam eius subsistentiam, seu vnam personam, anathema sit.* Idem inferunt multi SS Patres. Ex quibus sic potest formari argumentum. Concilium, & Sancti Patres inferunt in Christo vnam personam, eo quod humanitas fuit assumpta ad subsistentiam Verbi; sed hæc illatio non esset bona, si natura humana propria personalitate retenta posset terminari à diuina; ergo sensere Patres, & Concilium, vnionem naturæ humanæ cum Verbo esse impossibilem, si natura retinuisset propriã subsistentiam.

Respondeo. Patres, & Concilium ideo intulisse non esse in Christo duas personas, quia id repugnat ex natura rei, non verò quia diuinitus, sicuti, quia quia naturaliter repugnat substantia panis cum substantia corporis Christi sub iisdem accidentibus, intulerunt in Sacramento Eucharistiæ substantiam panis destrui; cum tamen diuinitus non repugnet conseruari substantiam illam sub speciebus simul cum corpore Christi; ita pariter deduxerunt non esse subsistentiam creatam in Christo, quia ibi erat diuina. Addo Patres, & Concilia collegisse negationem personæ creatæ in Christo, non præcisè ex eo, quod Christus subsistat per personalitatem Verbi, sed quia de fide est, quòd in Christo sit vna tantùm persona, & scripturæ loquuntur de Christo homine, & Deo tamquam de vnica persona, verum enim est, Verbum factum esse hominem, & hunc hominem esse Deum, quæ non possent verificari contra Nestorium, nisi Christus esset vnica tantùm persona.

9 Dices tamen: maius miraculum esset priuare naturam propria subsistentia, quam eam conseruare cum aliena: sed facit Deus primum; ergo fecisset etiam secundum. Sed contra respondeo, & nego antecedens; nam est quidem miraculum ponere alienam: at tollere propriam præsente aliena non est miraculum, sed aliquid naturaliter debitum, & necessariò consequens; sicuti ad positionem formæ ignis destructio ligni non est miraculum, sed aliquid necessariò consequens, & naturaliter debitum.

10 Obijcies 2. Subsistentia propria est intrinseca cum natura sua, & cum ea habet intrinsecam connexionem; ergo non potest assumi; probatur consequentia, quia quando duo habent intrinsecam connexionem, non potest assumi vnum, quin assumatur & aliud; sed implicat assumi personalitatem; ergo etiam implicat assumere naturam cum propria personalitate.

Respondeo negando consequentiam: ad probationem, nego maiorem; nam licèt habeant intrinsecam connexionem, sunt tamen res distinctæ realiter, & ideò potest terminari natura, non personalitas: sicuti enim, licèt Christi humanitas haberet connexionem cum propria personalitate, tamen potuit assumi natura, & non assumi personalitas; ita etiã si remansisset personalitas, adhuc poterat vniri natura, non personalitas, sunt enim res distinctæ.

11 Obijcies 3. De intrinseca ratione subsistentiæ est reddere naturam incommunicabilem, ergo posita subsistentia propria erit incommunicabilis, nec poterit poni alia.

Respondeo distinguendo antecedens: est reddere naturam incommunicabilem, si accipiatur natura formaliter, vt habens

habens subsistentiam, concedo antecedens: si accipiatur materialiter, nego antecedens; etenim sicuti aduersarij concedunt, naturam posse terminari duplici subsistentia aliena, v. g. Patris, & Filij, ita dicimus nos, posse terminari duplici subsistentia, nempe propria, & aliena; quare negatur consequentia.

12 Objicies 4. Subsistentia propria facit naturam subsistere in se, & per se; subsistentia aliena facit subsistere naturam in alio: sed implicat naturam subsistere in se, & in alio; ergo & subsistere per propriam, & alienam subsistentiam: probatur minor; nam subsistere per se, & in alio sunt modi, qui inuoluunt contradictionem: nam subsistere in se, & per se formaliter est non subsistere in alio; sicuti formaliter esse ens ab alio, est non esse ens à se; ergo sicuti implicat esse ens à se, & esse ens ab alio; ita implicabit esse existens, & subsistens per se, & in se, & esse ens existens, & subsistens in alio. Sic arguunt Suarez, & fere omnes recentiores.

Respondeo ad maiorem in ly *in alio* latere æquiuocationem plusquam palmarem: nam vel potest habere sensum, quod natura existat, & subsistat per se, sed in alieno supposito, vel quod inhæreat: ad minorem dico, quòd quidem implicat, quod natura existat, & subsistat in se, & per se, & quod inhæreat: at non implicat, quod existat in se, & per se in propria subsistentia, & etiam existat per se in aliena subsistentia; nam sequitur tantũ, quod bis subsistat, nõ verò, quod subsistat, & non subsistat. Ad probationem dico, existere in se, & per se, & inhærere, esse modos contradictorios; sicuti enim sunt oppositi illi modi esse ens à se, & esse ens ab alio; ita sunt oppositi esse ens per se, idest, substantiam, & esse ens in alio, idest accidens, & vnum includit negationem alterius: at existere per se in propria subsistentia, & existere per se in aliena subsistẽtia non sunt modi oppositi contradictoriè; dicunt enim tantum bis subsistere per se; & ratio est, quia subsistentia aliena facit id, quod faceret propria. Vnde humanitas sicut existit per se, sed in Verbo; ita etiam natura humana si haberet duplicem subsistentiam, scilicet propriam, & alienam, & existeret in se, & per se per propriam, & existeret per se in aliena, quod esset bis subsistere, hoc autem non implicat.

Æquiuocatio tollitur

ARTICVLVS XVI.

Quid de facto Verbum assumpserit, & an assumpserit sanguinem.

1 Certum in primis est de fide Verbum assumpsisse verum corpus humanum, & veram animam rationalem; sic in Symbolo S. Athanasij definitur: *Perfectus Deus, & perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens*, & plura Concilia idem definiunt contra varios hæreticos.

2 Certum secundò est, Verbum assumpsisse has partes vnitas; hoc est Verbum assumpsisse corpus verum humanum informatum anima rationali, vt colligitur ex Concilio Ephesino can. 13. & Calcedonensi act. 1. & 5. & in VI. Synodo act. 11. in epist. Sophronij, & act. 13. c. 9 Ratio est, quia de fide est Christum fuisse verè mortuum in illo triduo; sed si non assumpsisset partes vnitas, non fuisset mortuus; nam has partes semper habuit vnitas; ergo cum de fide sit Christum fuisse mortuum, ideò fuit, quia anima, quæ assumpta fuerat à Verbo vnita corpori in triduo illo verè separata fuit à corpore.

3 Certum est 3. inter omnes Verbũ assumpsisse omnes partes integrales, quæ formaliter, & intrinsecè informantur anima, & sunt de intrinseca ratione corporis; hasque omnes secundùm hypostasim assumpsisse; reliqua omnia saltem in hypostasi assumpsisse; Cum ergo ossa, nerui, caro, & similes partes informentur anima, has omnes partes assumpsisse indubitatum est.

4 Dubium ergo primũ est, an in proprietate sermonis possit dici *Verbum assumpsit hominem*.

Lodouicus Viues in lib. 9. Aug. de Ciuitate Dei cap. 17. Grammaticus magis, quam Theologus irridet Theologos, eo quod negent posse dici, Verbum assumpsisse hominem, sed re vera ipse est reprehendendus, quod purus grammaticus ausus fuerit mittere falcem in messem alienam.

5 Conclusio prima. Hæc propositio *Deus assumpsit hominem* in rigore, & proprietate sermonis est falsa. Ita D. Thom. hic quæst. 4. ar. 3. & communiter omnes Theologi. Probat hoc D. Thom. auctoritate Felicis Papæ, & Martyris in Ephesina Synodo, & D. Damasceni. lib. 3. cap. 4. vbi habet: *Sicut hoc nomen Deus significat eum, qui habet naturam diuinã; ita hoc nomen homo significat eum, qui habet naturam humanam*. Sed falsum est Verbũ assumpsisse id, quod habet humanam natu-

naturam, sceus duæ personæ essent in Christo; ergo etiam in rigore sermonis falsum est, Verbum assumpsisse hominẽ; cum hoc significet personam habentem humanam naturam.

6 Dices D. Aug. lib. de Agone Christi habet. *Filius Dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est*; & idem habet pluribus aliis in locis; & idem videntur habere plura Concilia: ergo si Augustinus, & Concilia id dicunt, possumus, & nos cum proprietate sermonis dicere idem.

Respondet D. Tho. loco citato, quod vbicumque inueniuntur istæ propositiones à S. Patribus dictæ piè sunt exponendæ, vt dicamus, hominem assumptum, quia eius natura est assumpta, & quia assumptio terminata est ad hoc, vt filius Dei sit homo. Cardinalis de Lugo dicit, quod antiquitus ly nomen *homo* erat indifferens ad significandam naturam humanam in concreto, vel in abstracto; Vnde sicuti si Verbum assumeret hypostaticè aquam, diceremus Verbum assumpsisse aquam, quia non habemus duo nomina ad significandam concretum, & abstractum aquæ; at nunc habemus duo nomina ad significandam naturam humanam in abstracto, & in concreto, scilicet humanitatẽ, & hominem; hoc enim significat naturam humanam in concreto, humanitas verò significat eamdem in abstracto, seu naturam humanam cum subsistentia, & cum certum sit, Verbum non assumpsisse humanam naturam cũ subsistẽtia; hinc est, quod nunc cum rigore sermonis non possumus dicere, Verbum assũpsisse hominem, sed solùm assumpsisse humanitatem; antiquitus autem poterat etiam dici, Verbum assumpsisse hominem.

Humanitas, & homo nõ sunt idem.

7 Maior difficultas est inter Theologos, an Verbum immediatè assumpserit sanguinem, & omissis quibusdam deliriis hæreticorum.

Durandus in 4. dist. 10. quæst. 1. quem sequitur Gabriel lec. 53. in can. Missæ, voluit sanguinem non fuisse vnitũ subsistentiæ Verbi immediatè, sed solùm remotè, quatenus erat in humanitate Christi, quæ assumpta erat: proximè, et immediatè à Verbo; vnde voluit sanguinem retinuisse propriam subsistentiam, nec fuisse anima informatum.

Caietanus infra quæst. 54. artic. 2. & hic, Aluarez disp. 28. Syluester quæst. 31. Cipullus quæst. 5. ar. 1. dub. 1. Complutenses de anima disp. 6. quæst. 1. Gonet disp. 9. ar. 2. & Gabriel à S. Vincentio disp. 5. dub. 2. distinguunt de duplici sanguine, alium vocant purè nutrimentalẽ, alium naturalem; hic est sanguis perfectè decoctus, & qui requiritur tamquam pars humani corporis; nutrimentalis verò non est perfectè decoctus, quia verã sanguinis naturam necdum habet, quãuis in colore sit similis, sed tendit ad naturam sanguinis; dicunt ergo hi Doctores, sanguinem naturalem fuisse hypostaticè vnitum Verbo, non verò sanguinem nutrimentalem; quam sententiam Gonet vocat communem Thomistarum.

Capreolus in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 3. Albertus Magnus de sacrificio Missæ, Suarez disp. 15. sect. 6. & alij apud ipsum, Vasquez disp. 36. Lugus disput. 14. sec. 2. Orlandus disp. 8. quæst. 2. Ioan. à S. Thom. disp. 7. ar. 3. Franciscus Collius de sanguine Christi lib. 5. cap. 5. Arriaga disp. 22. per plures sectiones, Amicus disp. 15. sect. 7. & communiter Doctores asserunt, totum Christi Domini sanguinem fuisse Verbo vnito.

8 Conclusio 2. Verbum immediatè fuit vnitum sanguini. Hæc opinio ita est certa, vt Ioan. à S. Thom. dixerit esse de fide, Capreolus notat Durandi opinionem vt erroneam, & hæreticam. Vasquez vt temerariam. Arriaga tamen conatur Durandi opinionem ab omni censura liberare; sed verè non video, quomodo ad minus non sit temeraria, cum sit contra communem loquendi modum Patrum, & Conciliorum: verùm quidquid sit de censura.

9 Probatur Conclusio primò ex Cõciliis; nã Conciliũ Ephesinum can. 5. dicit. *Verbum æquè ac nos communicasse carni, & sanguini*; & in Conc. Calced. act. 1. p. 33. approbatur illa explicatio Cyrilli *Verbum caro factum est*, idest, *carnem, & sanguinem sumpsit*. Et Clemens VI. In Extrauag. *Vnigenitus* habet. *Guttam sanguinis modicam propter vnionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis sufficere potuisse*. Et Concilium Trid. sess. 13. cap. 3. vocat sanguinem partem Christi Domini. Vnde sic formatur argumentum: omnis vera pars humanitatis, & corporis Christi verè assumpta fuit à Verbo: sed sanguis est vera pars humanitatis, & corporis humani Christi Domini; ergo sanguis verè assumptus fuit à Verbo. Et hoc est etiam optimum argumentum ad probandum sanguinem esse animatum, cũ omnis vera pars debeat animari; quod si est animatus, vtique debuit assumi à Verbo; cùm Verbum assumpserit omnes partes, quæ fuerunt animatæ.

10 Quod dicimus de sanguine intelligendum est etiam de aliis humoribus; scilicet flaua bili, atra bili, & flegmate; nam

nam sunt commixti cum sanguine, & sunt de integritate naturæ.

11 Idem dicendum de spiritibus vitalibus, & animalibus; nam substantialiter hi spiritus sunt particulæ sanguinis magis tenues, & puræ. Idem dico de capillis, & vnguibus, tum quia per me sunt partes animatæ; tum quia etiamsi non essent, sunt tamen de integritate Christi corporis; Christus autem assumpsit integrum corpus humanum.

12 Quid verò dicendum de sententia Caietani, & aliorum distinguentiũ duplicem sanguinem in nutrimentalem, & naturalem, existimo bene explicatis terminis non esse inter nos, & eosdem dissidium; nam cum per sanguinem nutrimentalem, vt explicant Gonet, & alij, intelligant materiam chyli, quæ antequam transeat in verum, & proprium sanguinem habet aliqua accidentia valdè similia sanguini, quæ tamen non sufficiunt, vel ad vnionem cum anima rationali, vel ad formam specialem sanguinis, sufficiunt tamen vt in apparentia iudicetur sanguis, cum tamen re vera non sit sanguis; certè hunc humorem non esse assumptum fatemur libenter; cum illa materia non sit verus, & proprius sanguis; sed solùm nutrimentum, ex quo verus sanguis formatur; nostra autem conclusio dicit, quod omnis, & verus sanguis assumptus est à Verbo; cum autem ille, quem vocant nutrimentalem, non sit verus, & proprius sanguis, sed tantùm nutrimentum, ex quo formatur sanguis; mirum non est, si hic non fuit assumptus.

Sententia Caiet. explicatur.

13 Obiicies 1. Quod etiam sanguis nutrimentalis fuerit assumptus. Clemens VI. in extrauaganti supra citata *Vnigenitus* dicit. *Guttam sanguinis modicam propter vnionem ad Verbum pro redemptione humani generis sufficisset*: Sed si totus sanguis etiam nutrimentalis non fuisset vnitus, non quælibet gutta sanguinis, sed tantũ illa, quæ fuisset vnita sufficeisset pro redemptione generis humani; ergo cum absolutè loquatur de qualibet gutta, debebemus etiam fateri omnem sanguinem fuisse vnitum.

Respondeo hoc argumentum nullum esse; nam per guttam sanguinis intelligit Pontifex verum sanguinem non nutrimentalem, qui non est verus sanguis, sed tantùm similis verò sanguini in aliquibus accidentibus. Dico secundò, quod lacryma Christi Domini suffecisset pro redemptione generis humani, licèt hæc non sit vnita Verbo, quia licèt non esset vnita, erat tamen infiniti valoris, quia procedebat à persona infinitè digna; ita possumus dicere de gutta sanguinis nutrimentalis, quamuis hic non sit vnitus immediatè, sufficit enim, si profluxisset à natura immediatè vnita, & consequenter à persona infinitæ dignitatis.

14 Obiicies 2. Quod est de integritate naturæ humanæ debuit immediatè assumi à Verbo diuino: sed sanguis nutrimentalis est de integritate naturæ humanæ: ergo debuit immediatè assumi à Verbo diuino: maior patet: probatur minor: sanguis nutrimentalis est ille, qui deseruit generationi, & ille, quem Filij à suis matribus accipiunt, ex Arist. 1. de gener. anim. cap. 20. Sed sanguis, quem filij à suis matribus accipiunt, debet esse pars naturæ humanæ; ergo sanguis nutrimentalis est pars naturæ humanæ: probatur minor, secus non procederent per generationem: cum hæc *Sit origo viuentis à viuente, vt à principio coniuncto in similitudinē naturæ.* vbi per *principium coniunctum* intelligitur pars aliqua naturalis decisa ab ipso viuente, & communicata genito: imo nec Christus posset dici filius Virginis contra id, quod fides docet, & definiunt Concilia contra Nestorium, nam formatus fuisset tantũ ex sanguine nutrimentali Virginis, qui non esset pars naturæ humanæ ipsius Virginis; ergo cum de fide sit Christum esse filium Virginis, debemus etiam fateri sanguinem nutrimentalem esse partem naturæ humanæ; omnis autem vera pars fuit assumpta à Verbo.

Respondeo negando minorem: ad probationem, dico sanguinem generationi deseruientem non esse illum, quem Thomistæ appellant nutrimentalem, & qui est similis in accidentibus sanguini, sed nondum est verè sanguis, sed huiusmodi sanguinē generationi deseruientē esse verũ sanguinē magis decoctũ, & in semen formatum; & Christus verè est filius B. Virginis, quia eius corpus formatum fuit ex purissimo sanguine ipsius virtute Spiritus Sancti; vt habet D. Thom. infra q. 31. ar. 5.

Christus cur vere filius Virginis sit.

15 Obiicies 3. Nullum sanguinem fuisse assumptum illud tantùm assumpsit Verbum, quod est de integritate corporis humani: sed sanguis non est de integritate corporis humani: ergo non fuit assumptus: probatur minor: quia sanguis etiam perfectus deseruit nutritioni carnis, ossium &c. ergo est purum alimentum, non pars, nisi in potentia.

Respondeo negando minorem: ad probationem, nego consequentiam, & affero instantiam clarã de medullis, quæ informantur anima, & sunt de integritate corporis, & tamen sunt alimen-

alimentum viuentis; ita & de sanguine dicendum est; non enim est absurdum, quod animal secundùm diuersas partes nutriatur ex suis partibus;sufficit enim, si tales partes mutentur accidentaliter in sententia illorum, qui negat formas partiales;nos autem, qui tales formas partiales admittimus, fatemur sanguinem mutari substantialiter, dum fit caro &c.

16 Obijcies 4. Quod Verbum semel assumpsit numquam dimisit: sed certū est, multum sanguinis aliquando non fuisse vnitum Verbo;ergo etiam certum erit, talem sanguinem numquam fuisse vnitum Verbo; secus aliquando dimisisset, quod semel assumpsit; probatur minor, quia varias particulas sanguinis in passione effusi reliquit Christus in terris ad consolationem fidelium; sed talis sanguis in terris existens nunc non est vnitus Verbo; ergo numquam fuit vnitus; maior constat ex Bulla Pij II. ad Abbatem S. Mariæ Xantonensis diæcesis, vbi Pontifex dicit, non repugnare, quod pars Christi sanguinis sit in terra ad consolationem fidelium. Idem apparet de Syndone Sacra Taurinensi, declarauit enim Iulius II. ruborem, qui in ea nunc cernitur,esse reliquias sanguinis fusi; Idem cernitur in Sudario Veronicæ hic Romæ in Templo D. Petri asseruato, & in ferro lanceæ: tum quia narrat Nicephorus lib. 1. historiæ cap. 30. Sanguinem, & aquam ex latere Christi profusa in Vasculo quodam à Virgine, & Sancto Ioanne excepta, & conseruata fuisse; & Syluester tract. 2. Rosæ aureæ ad Euangelium feriæ quintæ infra octauam Paschæ, scribit Beatam Magdalenam detulisse apud Sanctum Maximinum ampullam vitream, in qua est sanguis Christi terra mixti, quem ipsa collegerat tempore passionis; qui ebullit in die Parasceues, vt testati sunt de Visu plures Patres ex Dominicanis Goneto; & asseruatur hæc ampulla in Regio Conuentu Maximinensi. Idem dicendum de sanguine, qui Mantuæ asseruatur, fluxit enim de corpore Christi tempore passionis, vt notat Baronius ad annum 804. & lib. 6. reuelationum S. Brigittæ B. Virgo sic dixit. *Cum tempus vocationis meę instaret de hoc mundo, ego ipsam sacram membranam* (scilicet Præputii) *commendaui Sancto Ioanni custodi meo cum sanguine illo benedicto, qui remansit in vulneribus eius, quando deposuimus eum de Cruce.* Ergo etiam nunc datur verus sanguis Christi in terris: probatur minor, quia nunc talis sangnis non est vnitus Verbo; quicquid dicat Valentia hic disp. 1. q. 5. punc. 1. ad. 3. & ratio est:tum quia non potest dici tales guttas in fine mundi veniendas corpori Christi; nam sequeretur Christum non perfectè resurrexisse, nec in ea perfectione, in qua erit post diem iudicij, quod nullo modo dici potest: tum quia idem deberet dicit de pilis, de vnguibus,& de dentibus, quos in pueritia mutauit; quas tamen partes nullus admittit nunc esse vnitas: ergo &c.

Respondeo, quod axioma illud intelligitur de partibus integris; non verò de earum particulis, & maximè de ijs, quæ non erant necessariæ ad integritatē corporis Christi, vt patet de illis partibus, quæ continuò per calorem naturalem deperdebantur, & de pilis, vnguibus &c. fateor enim, has particulas sanguinis nunc non esse vnitas Verbo diuino: at nego non fuisse vnitas, quando erant in corpore Christi, & verè erant partes Christi Domini, non enim reassumpsit Christus omnes particulas sanguinis sui, sed aliqua reliquit in terris ad consolationem fidelium.

17 Quæres an in Triduo mortis, in quo sanguis remansit separatus à corpore, esset vnitus Verbo.

De hoc fuit graue dissidium inter Patres Dominicanos, & Franciscanos anno secundùm Spondanum 1462. contendentibus Patribus Franciscanis in triduo mortis sanguinem non fuisse vnitum Verbo, è contra verò Dominicanis contrarium asserentibus, & res delata fuit ad Summum Pontificem,qui tamen nihil nec pro vna, nec pro alia parte determinauit, vt refert Gonet ex Spondano tom. 2. continuationis ad annum 1462. Verum communis sententia, tum Thomistarum, tum recentiorum, Suarez, Vasquez, Lugi disp. 14. sect. 5. Arriagæ disp. 23. sect. 1. 2. & 3. Gabrielis a S. Vincentio, & aliorum est in triduo fuisse vnitum.

Respondeo tamen sanguinem in triduo mortis fuisse vnitum. Ratio est,quia Verbum in triduo fuit vnitum corpori: ergo & sanguini; probatur consequentia; ideo remansit vnitum corpori, quia erat pars humanæ naturæ, quæ resurgere debebat: sed etiā sanguis est pars humanæ naturæ,quę resurgere debebat: ergo Verbum etiam sanguini vnitum remansit.

ARTI-

ARTICVLVS XVII.

Quo ordine partes assumptę fuerint à Verbo.

1 TRactant hic Suarez, & alij, an Verbum naturam humanam assumpserit per vnicam vnionem, seu modum, & an vnio inter materiam, & formam fuerit assumpta per diuersū alium modum; Verùm cum per nos, vt supra vidimus, sint superflui omnes isti modi, & verè, & sufficienter intelligatur Verbum vnitum humanitati per complexum dependentię naturæ humanæ à Verbo in ratione termini, & terminabilis, dicendum est per vnicum complexum adæquatè assumptam fuisse humanitatem; inadæquatè verò esse duplex, non ex parte Verbi, quia est vnicum, & indiuisibile; sed ex parte partium scilicet corporis, & animæ, quæ sunt duæ partes; & hæc de his vnionibus.

2 Suppono primò nòn inquiri hic de ordine temporis, vel realis existentiæ, aut durationis, quia de fide est, animam Christi non fuisse creatam ante corporis formationem, nec corpus fuisse prius tempore conceptum, quam animatum, & assumptum; quæ sane omnia pendent tum ex definitis contra Cherintum, & alios hæreticos, qui humanitatem Christi prius tempore creatam fuisse dicebant, & deinde successu temporis assumptam fuisse à Verbo destructa propria personalitate: tum ex definitis contra Originem, qui volebat, animam Christi fuisse prius creatā: tum ex definitis pro maternitate Beatæ Virginis, quod sit vera Dei mater, & Christus sit ex Virgine conceptus: nam si prius tempore eius humanitas extitisset, non posset de Christo verificari, quod conceptus esset ex Virgine. De fide etiā est integram humanitatem non prius tēpore extitisse, quam fuerit vnita Verbo, propter eamdem rationem. Vnde solùm hic quærimus de prioritate naturæ, vel rationis, non de prioritate temporis.

3 Suppono 2. Hunc ordinem, vel posse esse secundùm intentionem, vel secundùm executionem. Ordo intentionis attenditur ex parte agentis intendentis prius vnam rem, quam aliam; Ordo verò executionis attenditur ex parte rerum, quatenus vna res vnitur mediante alia: hoc autem vniri vnum mediante alio dupliciter contingit, vel ita vt illud aliud sit medium vniendi, & sic gluten est medium vniendi duas tabulas, modus vnionis in sentētia modos admittentium est ratio vniendi materiā, & formam &c. vel attenditur ex parte agentis, quatenus agens non assumeret aliquid, nisi adesset aliud; sic gratia habitualis est ratio cur amemur à Deo, licèt Deus non amet gratiam amore amicitiæ, sed nos habentes gratiam. His positis videndum est, quem ordinem seruauerit Verbum in assumptione partium, & humanitatis, & quomodo intelligi debeat illud commune dictum Patrum à Concilijs receptum, quod Verbum assumpsit carnem mediante anima; ita apertè loquitur sexta Synodo actione 18.

4 Conclusio prima. Ideo Verbum assumpsit carnem mediante anima, quia hæc est dignor. Sic Caiet. Vasquez, & plures alij. Probatur: quia non potest intelligi dictum Patrum, & Conciliorum, quod Verbum assumpsit carnem mediante anima, eo quod anima sit medium, seu quasi gluten vniendi corpus; nam si esset anima medium, seu gluten, ablato hoc medio deberet destrui talis vnio; sed fides docet, quod licèt anima in triduo esset separata à corpore, nihilominus Verbum adhuc remansit vnitum corpori; ergo anima nō erat medium, & gluten vniendi Verbum corpori. Dicitur ideo corpus vnitum mediante anima, quia corpus assumptū fuit ratione subiectionis, quam habebat ad animam, & assumptum non fuisset, nisi ad animam rationalem ordinaretur.

5 Conclusio 2. Ordine intentionis Verbum prius assumpsit humanitatem, quam partes, & animam prius, quam corpus. Ita D. Thom. & communiter Thomistæ cum alijs. Probatur: quia finis est ille, qui est prior in intentione: sed humanitas est illa, quæ habet rationem finis; nam ratione illius factum est Verbum homo: ergo etiam ordine intentionis prius assumpsit humanitatem, quam partes; & eadem ratione probatur etiam ordine intentionis prius intendisse assumere animam, quam corpus, quia anima est nobilior pars, & est illa, quæ constituit hominem.

6 Conclusio 3. Ordine executionis prius assumptum fuit corpus, quam anima. Probatur: tum quia ordo executionis est oppositus ordini intentionis: tum quia non debet immutari natura ipsarum rerum: sed naturaliter loquendo prius corpus est dispositum, quàm introducatur anima, & producatur; ergo in illo priori naturæ, in quo intelligebatur dispositum, debuit etiam intelligi subsistens: sed non intelligi subsistens per propriam subsistentiam, quia illam numquam habuit: ergo intelligitur subsistens subsistentia Verbi; adeoque prius

vnitum fuit corpus.

7 Conclusio 4. Prius partes assumptæ fuerunt, quam vnitæ fuerint inuicem. Est contra Vasquez disp. 37. & Lugum disput. 15. est tamen Suarez, & aliorum. Probatur ille ordo seruandus est in assumptione à Verbo, qui in propria subsistentia seruaretur, & in alijs compositis seruatur: sed prius natura est, quod partes subsistant in se, quam inter se vniantur ad faciendum totum; ergo etiam in Christo prius assumptæ fuerunt partes à Verbo, quam vnitæ fuerint inuicem: maior patet, quia non debemus immutare ordines rerum sine euidenti necessitate: minor etiam patet, ex dictis in metaphysica, vbi probatum suppono partes habere propriam subsistentiam partialem; ergo etiam prius quam vniantur inuicem, debent habere subsistentiam. Secundo probatur: prius natura anima creatur a Deo, & existit, quam vniatur: sed quando creatur debet intelligi habere, vel propriam, vel alienam subsistentiam; cum creatio sit subsistentium: ergo cum in Christo non potuerit habere propriam subsistentiam, debuit habere diuinam, & consequenter prius vnita fuit Verbo, quam corpori.

8 Dices Patres Concilia, & D. Th. dicunt Verbum assumpsisse carnem mediante anima: ergo prius est animam informasse corpus, quam assumeretur; nam Verbum assumpsit carnem humanam; caro autem humana non est, nisi per animam. Sed contra: quia ideo dicitur corpus fuisse assumptum mediante anima, quia corpus habebat subiectionem, & ordinem ad animam: erat enim vltimò dispositum ad animam, & ideo poterat dici caro humana vltimò disposita; realiter verò, quia in eodem instanti temporis fuit caro informata anima, & assumpta; & sic potest etiam explicari D. Thom. si aliquando in contrarium adducatur.

9 Conclusio 5. Ordine intentionis prius assumpta fuit humanitas, ordine executionis prius partes, quam humanitas, quæ tamen non fuit assumpta diuersa assumptione ab illa partium, vt vult Suarez. Probatur prima pars, quia ordine intentionis agens prius intendit totum, quam partes, completum, quam incompletum; sed humanitas est totum completum, anima, & corpus sunt partes; ergo ordine intentionis agens prius voluit humanitatem, quam eius partes. Secunda pars, quod ordine executionis prius assumptæ fuerint partes, patet ex supradictis, & amplius sic confirmatur ratione Caietani. Ordo compositionis est oppositus ordini resolutionis; illud enim, quod vltimum est in compositione, est primum in resolutione: sed sic est, quod in morte Christi, vbi veluti resolui cepit vnio cum Verbo, humanitas non remansit vnita, sic verò partes; ergo quando facta fuit vnio, prius natura vnitæ fuerunt partes, quam humanitas.

10 Tertia pars, quod assumptio humanitatis non sit distincta ab illa partium probatur; quia tota humanitas nihil dicit realiter simplex supra partes, sed solùm est complexum vnionis ex his consurgens: ergo eo ipso, quod intelliguntur assumi partes, intelligitur assumptum realiter totum id, quod assumi debet simplex, & solùm requiritur, quod partes vniantur inuicem, vt possint dare hanc denominationem, quod assumpta fuerit humanitas.

11 Obiicies contra hanc vltimam: Tota humanitas debet esse immediatè assumpta a Verbo: sed per vnionem partium cum Verbo non est assumpta tota humanitas, vt patet in triduo mortis; tunc enim erat vnitæ ambæ partes, & non erat vnita humanitas; ergo debet dari assumptio distincta realiter, qua Verbum assumat humanitatem.

Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem; per vnionem partium cum Verbo, & earum inuicem, non est assumpta tota humanitas, nego minorem; per vnionem tantùm earum cum Verbo, concedo minorem; ergo & i. negatur consequentia; etenim ad dandam denominationem humanitatis debent partes esse inuicem vnitæ; eo ipso verò, quod sunt vnitæ inuicem, & cum Verbo, tota humanitas est vnita Verbo; quia realiter, & à parte rei nihil aliud simplex dicit humanitas, quod distinctum sit a partibus; vnde solum requiritur illarum vnio ad dandam denominationem.

QVÆSTIO V.

De gratia sanctificante Christi tum substantiali, tum accidentali, & virtutibus eius.

1 HVcusque egimus de Incarnationis Mysterio, hoc est de vnione, & extremis eiusdem ad illam concurrentibus, nunc agendum est de illis, quæ sequuntur vnionem ipsam, & sic in quæstione 7. tractat D. Thomas de gratia Christi, quæ duplex est; alia substantialis proueniens ab ex vnione hypostatica; alia accidentalis, seu habitualis, quæ non solum animam Christi sanctificet, sed etiam ex ipso in omnes

iustos

iustos deriuatur, & per ipsam in omnes influit tamquam caput in membra, & tamquam vitis in palmites; agit postea in quæstione 8. de Christi gratia, quatenus Christus est caput Ecclesiæ, quæ omnia nos vnica quæstione concludemus.

ARTICVLVS I.

Vtrum humanitas Christi sit sancta sanctitate increata.

1 CHristum Dominum fuisse Sanctum ab initio conceptionis eius in confesso est apud omnes, & hoc probant loca scripturæ Ioan. 1. *Plenum gratiæ, & veritatis*. Lucæ 1. *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur Filius Dei*. & Ioan. 10. *Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum*: quæ loca, & plura alia, quæ possent adduci probant saltem in communi Christum fuisse sanctum; sed adhuc dubium est, an Christus fuerit sanctus tantùm per gratiam habitualem, vt nos sumus, an verò fuerit sanctus per sanctitatem increatam.

2 Prima sententia negat Christi humanitatem fuisse sanctam sanctitate increata, sic aliqui antiqui Scholastici, vt Palud. in 3. dist. 13. quæst. 2. in 4 opinione. Marsilius in 3. dist. 13. quæst. 10. artic. 1. Durandus in 3. dist. 13. q. 1. & quidam alij, quos citat Hurtadus disp. 47. §. 38. ex Recentionibus est Radç 3. par. controu. 4. ar. 2. conclus. 4. vbi ait esse Scotistis communem, & tamquam probabiliorem sequitur Herincx hic disput. 2. q. 2. n. 15.

Secunda sententia communis inter Thomistas, & alios recentiores est Aluar. disp. 31. Soti, & Medinæ hic quæst. 7. art. 1. Ioan. à S. Thom. disput. 8. ar. 1. Gonet disp. 11. ar. 1. Cypulli hic quæst. 7. art. 1. dub. 2. Vasquez disput. 41. cap. 3. Suarez disput. 18. sect. 1. Lugi disp. 16. sect. 1. Lorcæ 3. par. disp. 36. Hurtadi disp. 47. Attiagæ disp. 29. per plures sectiones Esparzæ lib. 9. quæst. 24. Amici disp. 16. sect. 3. Gabrielis à S. Vincentio disp. 7. dub. 3. & aliorum, hæc docet humanitatem Christi fuisse sanctificatam per sanctitatem increatam.

3 Conclusio. Humanitas Christi fuit sancta, & iusta per sanctitatem increatam. Hæc conclusio clarè colligitur ex illis locutionibus Conciliorum, & Patrum, quibus asserunt tam carnem, quam voluntatem Christi fuisse deificatas, & notat Esparza, quod cum istæ locutiones vsurpentur à Concilijs generalibus, dum instruuntur fideles de rebus fidei, non possunt accipi in sensu improprio, & exageratiuo. Sic loquitur VI. Synodus act. 17. & Concilium Florent. in decreto vnionis habet: *Humana eius voluntas deificata est, non perempta, saluata autem magis secundùm Theologum Gregorium dicentem. Nam velle illius, quod in Saluatore intelligitur, nihil est contrarium Deo; deificatum est totum*; sed deificare est sanctificare: ergo si humanitas Christi, & eius voluntas fuit per vnionem Verbi deificata, fuit sanctificata; probatur minor: nam deificare est constituere hominem impeccabilem, radicem operationum diuinarum, & supernaturalium, hæredem gloriæ, iuxta illud Apostoli. *Quod si filius, & hæres*. & obiectum dilectionis Dei, in quibus formaliter consistit sanctificatio.

4 Probatur 2. ex scripturis, & Patribus Psalm. 48 *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ*; Lucæ 4. et Isai. 6. *Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me*. Daniel. 9. *Donec vngatur Sanctus Sanctorum*. Act. 10. *Quomodo vnxerit eum Deus Spiritu Sancto*. Sancti autem Patres, quos ad longum adducunt Suarez, et Vasquez, locis citatis per vnctionem intelligunt sanctificationem humanitatis per diuinitatem; sufficiat tamen adducere Gregorium Nazianzenum, & Augustinum. Etenim ille Orat. 36. quæ est 4. de Theologia n. 36. habet. *Christus verò dicitur propter diuinitatem. Ea enim humanitatis vnctio est, non operatione, vt in alijs Christis, idest, vnctis, sed totius vnguenti præsentia*; et Orat. 42. quæ est secunda in Pascha; habet de Christo. *Perfectus non modo propter diuinitatem, qua nihil perfectius; sed etiam propter diuinitate vnctam humanitatem*. et Aug. lib. 15. de Trin. cap. 16. dicit. *Tunc vnctam fuisse inuisibili Deo humanam naturam, quando diuinæ est vnita personæ*. Ergo ex scriptura, et Patribus verè probatur humanitatem Christi fuisse sanctificatam sanctitate increata.

5 Probatur ratione. Ideo gratia habitualis sanctificat naturam rationalem, cui vnitur, quia excludit peccatum ratione suæ perfectionis, constituit filium adoptiuum, dat ius ad gloriam, & est radix habituum, & operationum omnium supernaturalium: sed Verbum vnitum humanitati Christi excellentiori, & perfectiori modo hæc omnia præstat: ergo Verbum excellentiori, & perfectiori modo in infinitum naturam humanam, cui vnitum est, sanctificat: maior patet: probatur minor; nam Verbum vnitum excludit ab humanitate omne peccatum tam mortale, quam veniale, etiam, de possibili, vt infra videbimus, constituit filium naturalem Dei ipsum Christum, dat ius inamissi-

bile ad gloriam, est prima radix omniũ donorum supernaturalium, & etiam ipsius gratiæ; & tandem constituit humanitatem Christi obiectum amicitiæ, & summi amoris Dei: ergo verè ipsam humanitatem, cui vnitum est, sanctificat.

6 Obijcies 1. Effectus formalis alicuius formæ non potest præstari, nisi ab ipsa forma, cum effectus formalis primarius non distinguatur ab ipsa forma, sed sit ipsamet forma, vt communicata subiecto: sed ex Trid. sess. 6. cap. 7. gratia habitualis est vnica formalis causa nostræ iustificationis: ergo à nulla alia forma potest haberi sanctificatio, nisi à gratia sanctificante.

Respondeo concedendo maiorem; & distinguendo minorem: gratia habitualis est vnica formalis causa nostræ iustificationis accidentalis, & de facto in nobis, concedo minorem: nostræ iustificationis substantialis, aut de possibili, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia. Tridentinum enim assignat causam formalem, qua nos de facto iustificamur, at cum hoc stat, quod substantialiter possit Deus aliquam naturam rationalem excellentiori modo sanctificare; & hanc sanctitatem substantialem dicimus fuisse de facto in humanitate Christi.

7 Obijcies 2. Humanitas Christi est formaliter sancta: sed non potest esse formaliter talis per aliquid increatum; ergo potest esse sancta tantùm per gratiam habitualem: probatur minor, quia nihil potest esse formaliter tale, nisi per formam in se receptam; sed nihil increatum potest esse forma humanitatis; ergo nihil increatum potest constituere humanitatem formaliter sanctam.

Respondeo negando minorem; ad probationem, nego vniuersaliter maiorem; nam aliquid potest esse formaliter tale, vel per formam in se receptam, vt contendit argumentum; vel per identitatem, vt cum dicimus, *homo formaliter est animal*; verè enim, & formaliter est tale, licèt animal non sit forma hominis, sed solùm, quia identificatur cum homine; vel per vnionem cum alio in ratione termini, & terminabilis, & hoc modo humanitas Christi, vt fides docet, est formaliter subsistens subsistentia diuina; & propter eamdem rationem, quia est vnita Verbo infinitè, & substantialiter sancto, redditur formaliter, & substantialiter sancta; vnde argumentum solùm in pura æquiuocatione vim habet, vt de se patet.

8 Obijcies 3. Naturam aliquam sanctificari est perfici, omnis autem perfectio debet prouenire ab aliqua forma; sed nullum increatum potest esse forma humanitatis; ergo nullum increatum potest sanctificare humanitatem.

Respondeo negando, quod omnis perfectio debeat prouenire ab aliqua forma informante, sufficit enim si sit à forma actuante, & terminante sine informatione; vt patet in hoc mysterio, humanitas perficitur in ratione subsistẽtiæ, & personæ ab ipso Verbo, & tamen Verbum non informat humanitatem, sed tantùm actuat, & terminat illam; ita potest eadem natura perfici, & constitui sancta per hoc solùm, quod Verbum diuinum vniatur humanitati illam actuando, & terminando sine informatione.

9 Obijcies 4. Si humanitas Christi per vnionem cum Verbo redditur sancta deberet etiam propter eamdem rationem reddi intelligens, & volens intellectione, & volitione increata, vel immensa, æterna, & omnipotens: sed natura humana in Christo per vnionem cum Verbo non constituitur intelligens, & volens intellectione, & volitione increata, nec immensa, æterna, vel omnipotens; ergo nec sancta sanctitate increata.

Respondeo negando sequelam maioris, & disparitas est ex parte naturæ, quæ talium prædicatorum est incapax, non est autem incapax sanctitatis substantialis; ideo per vnionem constituitur sancta, subsistens, & persona diuina; non autem intelligens, & volens intellectione increata, aut immensa, æterna, vel omnipotens: sicut enim si Verbum vniretur naturæ irrationali, illam naturam constitueret subsistentem, non tamen personam, aut sanctam, quia horum prædicatorum est incapax, ita & in proposito.

Cur humanitas non redditur immensa, æterna &c.

10 Dices 1. Natura humana non minus est capax intellectus, & volitionis increatæ, quam sit sanctitatis increatæ; ergo si hoc non obstante non redditur per vnionem cum Verbo intelligens, & volens intellectione increata, neque debet reddi sancta sanctitate increata: probatur antecedens: si natura humana non est capax intellectionis, & volitionis increatæ; maximè quia intellectio, & volitio debẽt esse actiones vitales, quæ essẽtialiter exigũt esseà principio intrinseco: sed nõest de ratione intellectionis, & volitionis, quod sint actiones vitales, quæ essentialiter exigant esse à principio intrinseco; ergo ratio allata nulla est: probatur minor; nam intellectio, & volitio Dei sunt veræ, intellectio, & volitio, & sunt vitales, & tamen non sunt actiones, nec procedunt à principio intrinseco,

cum

cum sint eadem simplicissima entitas diuini esse; ergo de ratione intellectionis, & volitionis non est, quod sint actiones vitales, aut quod procedant à principio intrinseco.

Respondeo negando antecedens: ad probationem dico, quòd intellectio, & volitio creaturæ debent esse essentialiter actiones vitales, quæ essentialiter exigunt esse à principio vitæ; non autem de ratione intellectionis, aut volitioni vt sic esse, quod sint actiones vitales, quæ essentialiter exigant esse à principio vitæ; concedo enim, quòd intellectio, & volitio diuina non sint actiones, nec procedant à principio intrinseco, sed sint eadem simplicissima entitas diuini esse infinita: at de ratione cuiuscumq; intellectionis, & volitionis creaturæ est, quod sint actiones vitales, & essentialiter exigunt esse à principio vitæ: & hoc cognoscamus à posteriori ex denominationibus, quas tribuunt suis subiectis, ipsa enim denominant actiuè intelligentia, & volentia; ergo essentialiter exigunt actiuè procedere à principio vitæ. In Deo autem intellectio, & volitio non sunt actiones, quæ procedant, sed sunt tantùm eadem simplicissima entitas, quæ essentialiter est volens, & intelligens.

11 Dices 2. Ergo poterit humanitas Christi intelligere, & velle intellectione increata; cum de ratione intellectionis, & volitionis increatæ non sit, quod procedant per actionem, vel exigant essentialiter esse à principio vitæ; & sicuti per nos constituitur sancta sanctitate increata, etiam constituetur intelligens, & volens intellectione, & volitione increata, aut si hæc prædicata illi non conueniunt; nec etiam conueniet, quod sit sancta sanctitate increata. Sed contrà: nego consequentiam; nam aliud est, quod de ratione intellectionis, & volitionis increatæ non sit, quod procedant per veram actionem, & hoc verum est: aliud, quod natura creata possit intelligere, aut velle, sine vera actione; & hoc falsum est; non enim natura creata vllo modo potest intelligere, aut velle, nisi actiuè concurrat; cum actiuè etiam intelligentem, & volentem intellectio, & volitio denominent.

12 Dices 3. Prædicata æternitatis, & immensitatis non sunt prædicata actiua; ergo saltem hæc possent communicari humanitati: sed non communicantur, licèt ei vniatur personalitas immensa, & æterna; ergo neque potest ei communicari prædicatum sanctitatis increatæ, licèt persona, quæ humanitati vnitur sit essentialiter sancta. Sed contrà, quia licèt prædicata æternitatis, & immensitatis non sint prædicata actiua, sunt tamen talia, quæ ex sua ratione repugnant communicari humanitati, & horum hæc est incapax; nam æternitas ex sui formali ratione dicit coexistentiam ad omne tempus, & immensitas coexistentiam ad omne spatium, & cum huius coexistentiæ sit incapax humanitas, sequitur quod sit incapax talium prædicatorum: at prædicatum sanctitatis hoc nō habet, facit enim subiectum, quod sanctificat dignum amore Dei, habens ius ad gloriam, & filium naturalem Dei, excludens omne peccatum, quæ omnia sunt in humanitate assumpta à Verbo, & ideò verè illam substantialiter sanctificat.

ARTICVLVS II.

An humanitas Christi sanctificetur sanctitate substantiali per modum vnionis, vel diuinitate, vel personalitate.

1 HVmanitatem Christi reddi sanctam per Verbi vnionē sanctitate substantiali vidimus, restat modò inquirendum per quid reddatur sancta, an reddatur talis per vnionem substantialem, quæ sit modus, qui licèt à nobis talis modus negetur; hic tamen disputationis gratia supponimus dari, vel secundò reddatur talis per diuinitatem Verbi; vel tertiò per ipsam personalitatem.

2 Prima sententia est Vasquez disp. 41. cap. 3. qui vult humanitatem Christi sanctificari substantialiter, non per personalitate, sed ipsa diuinitate; Vasquium sequitur Amicus disp. 16. nu. 99. Gonet. disp. 11. art. 2. qui vult hanc sententiam debere consequenter sustineri ab omnibus illis, qui sustinent relationes diuinas, vt relationes sunt, nullam dicere perfectionem, & alij.

Secunda sententia docet humanitatē Christi sanctificari sanctitate substantiali per ipsā personalitatē Verbi, ita vt vnio sit tantū cōditio, sine qua nō. Sic Nazar. hic contr. 2. conclus. 4. Ioā à S. Tho. disp. 8. art. 1. Suarez disp. 18. sect. 1. Lugus disput. 13. sect. 2. Arriaga disp. 30. sect. 1. Gaspar Hurtadus disp. 7. diff. 1. 2. & 3. Petrus Hurtadus disp. 47. §. 96. Ragusa disp. 67. §. 2. Gabriel à S. Vincentio disp. 7. dubio 5. Valentia, Tannerus, & plures alij.

3 Conclusio. Humanitas Christi nō sanctificatur substantialiter ipsa vnione, dato quod hæc sit modus; neque diuinitate, vt virtualiter distincta à personalitate, sed ab ipsa personalitate Verbi, quę immediatè terminat humanitatem.

Pro-

Probatur prima pars; tum quia non datur iste modus vnionis distinctus, vt supra fusè probatum est; ergo nec potest sanctificare. Tum quia, esto detur, eodem modo proportionaliter debemus loqui de hoc modo in ordine; ad sanctificandum, sicuti de modo vnionis albedinis ad constituendum album subiectum; sed vnio albedinis si poneretur per impossibile in subiecto sine albedine, non redderet album: cum implicet esse album sine forma albedinis; ergo neque vnio hypostatica, si per impossibile poneretur in humanitate, vt modus est, sine personalitate, non posset sanctificare. Tum quia 3 Vnio hypostatica essentialiter æquè est nexus personæ diuinæ cum humanitate; ac humanitatis cum persona diuina, & sui ipsius cum vtroque hoc extremo; ergo essentialiter debet inducere naturam rerum, quarum est modus; ergo si quatenus est nexus personæ diuinæ cum humanitate est essentialiter sanctitas, cum induat naturam personæ diuinæ, quod vnit, etiam quatenus est nexus humanitatis cum persona habebit indigentiam sanctitatis, cum induat naturam humanitatis, quæ essentialiter indiget sanctificari; & hoc præsertim cum insit humanitati tamquam adæquato subiecto, & per consequens magis accedat ad naturam, & conditionem ipsius: sed implicat, quod eadem res realiter sit sanctitas, & indigentia sanctitatis totaliter vacua sanctitate; ergo etiam implicat, quod eadem vnio sit sanctitas, vt *quod*; esset enim, & non esset, vt dictum est; relinquitur ergo, quod sit conditio, seu id *quo* determinatur humanitas ad habendam sanctitatem personalitatis diuinæ.

4 Probatur secunda pars. Ad hoc vt humanitas sanctificaretur per diuinitatem deberet diuinitas, vt contradistincta à relationibus vniri humanitati, & illam intrinsecè terminare: sed de fide est, quod diuinitas non est ratio terminandi, nec intrinsecè actuandi humanitatem; ergo etiam certum erit, quod à diuinitate, vt est contradistincta à personalitatibus, non sanctificatur. Confirmatur, quia sanctificatio vera, quando fit à forma superiori, & eminenti, debet præstare illum effectum, quem præstat forma inferior, & eo modo, quo præstat inferior: sed gratia, dum sanctificat vt forma inferior, intrinsecè, & immediatè vnitur subiecto, quod constituit sanctum; ergo etiam forma superior debet immediatè vniri subiecto; diuinitas autem, vt contradistincta à relationibus, non vnitur immediatè humanitati; ergo neque ipsam immediatè sanctificat; solùm ergo mediatè, & quatenus diuinitas est identificata personalitati potest dici diuinitatem sanctificare humanitatem Christi, nō autem formaliter, & immediatè.

5 Tertia pars remanet probata ab exclusione aliarum sententiarum, & ex his, quæ diximus articulo præcedenti; si enim verum est, vt probatum fuit præcedēti articulo, humanitatem Christi per vnionem hypostaticam sanctificatam fuisse substantialiter sanctitate increata; & quod hanc sanctitatem non habuit ab vnione, vt modo, neque à diuinitate immediatè, sequitur, quod hanc habuerit à personalitate Verbi, ratione cuius constituitur Christus filius naturalis Dei, hæres gloriæ, & obiectum amoris Dei sine vlla prorsus macula peccati, quod omninò est impossibile cum vnione hypostatica: hæc autem sunt, quæ cōstituunt aliquod subiectum sanctum.

6 Obijcies primò pro sententia Vasquez: Patres dum loquuntur de Christi sanctitate increata, dicunt ipsum esse vnctum diuinitate, & quod diuinitas sit vnctio humanitatis; ergo verè diuinitas ipsa est, quæ sanctificat.

Respondeo, Patres loqui realiter; eorum enim intentum erat, quòd humanitas verè, & substantialiter esset sanctificata per mysterium Incarnationis; an verò hac esset à diuinitate, vt contradistincta à personalitate, Patres non curarunt. Diuus tamen Augustinus loco supra citato art. præcedenti clarè explicat modum, quo facta est hæc sanctificatio, dum dicit, tunc factam fuisse, quando humana natura diuinæ est vnita personæ.

7 Obijcies secundò. Illud potest sanctificare humanitatem sanctitate increata, quod est formaliter sanctitas increata: sed personalitas filii, prout est distincta à natura diuina non est sanctitas increata; imò in sententia plurium relationes, vt relationes nullam dicunt perfectionem, & consequenter, neque dicunt sanctitatem, cùm sanctitas sit perfectio; ergo si humanitas Christi non potest hanc sanctitatem habere à personalitate, debet illam habere à diuinitate.

Respondeo negando minorem; nam relationes etiam vt contradistinctæ ab essentia sunt entia, dicunt perfectionem, & sunt obiectum amoris Dei. Dico secūdo, personalitatem filii virtualiter distinctam à natura constituere filium naturalem Dei, cum iure ad gloriam, & obiectum amicitiæ diuinæ; hoc autem est

est constituere sanctum. Dico tertiò: esto relationes secundùm esse *ad* non dicant perfectionem, vt volunt Thomistæ; nihilominus verè, realiter, & adæquatè sumptæ dicunt perfectionem, & cum realiter Verbum terminet humanitatem, & illam trahat ad subsistendum subsistentia diuina, facit ipsum cōsortem naturæ diuinæ diuinitate personæ; hoc autem est talem naturam constituere sanctam sanctitate increata.

8 Obijcies tertiò contra primam partem. Illud est sanctitas formaliter, quod excludit omne peccatum ab eo subiecto, in quo est: sed vnio hypostatica excludit omne peccatum ab humanitate; ergo est formaliter sanctitas, tum quia vnio hypostatica est donum nobilius, quam sit gratia: sed hæc sanctificat; ergo & vnio.

Respondeo, vnionem hypostaticam excludere omne peccatum ratione personæ diuinæ, quam secum affert, non ratione sui; ideò &c. Ad secundum dico, quòd vnio hypostatica est donum nobilius, vt *quo*, quatenus, dato quod sit modus, est id, quo realiter vnitur naturæ humanæ persona Verbi, & est donum nobilius materialiter considerata, quia illa est substantia, gratia accidens, at formaliter est nobilior gratia, quia hæc facit hominem consortem naturæ diuinæ, vt *quod*, dum iure ad gloriam, quod non faceret vnio, si per impossibile daretur in humanitate sine personalitate; hæc enim nihil aliud esset, nisi modus determinans naturam humanam ad Verbum; vnde eius munera sunt formaliter seruilia, nempè vniendi, & connectendi partes.

ARTICVLVS III.

An sanctitas Christi sit infinita.

1 Certum est in Christo esse sanctitatem increatam, & infinitam Verbi, & ratione Verbi Christum amari à Deo infinitè; verùm in hoc sēsu non tractatur quæstio; sed difficultas in eo posita est, an humanitas Christi ratione sanctitatis personalis sit adeò grata, & tantùm placeat Deo, quantùm placet ipsa diuinitas, & ipsa Verbi persona, & ideò sit infinitè sancta, sicuti sancta est personalitas diuina.

Sensus quæstionis qualis sit.

2 Mæratius hic disp.6.sec.5. sustinet humanitatem Christi ita amari à Deo, sicuti amatur diuinitas, & sanctitatem ita esse infinitam, sicuti est infinita ipsa Verbi personalitas.

Lugus disp. 16. sec.3. negat humanitatē Christi ita amari à Deo sicut amatur diuinitas, & etiam sustinet non esse sanctam infinitè.

Petrus Hurtadus disput.47. Arriaga disp.3. sec.1. & 2. Gabriel à S.Vincentio disp.7.dub.4.& 6. Cipullus q.7.ar.1.dub. 3. & 4. communiter Theologi docent, humanitatem Christi non ita amari, ac amatur diuinitas, fatentur tamen sanctitatem ipsius esse simpliciter infinitam.

3 Conclusio prima. Magis diligitur à Deo diuinitas, quam humanitas ratione sanctitatis personalis diligatur. Probatur primò. Illud magis diligitur à Deo, quod diligitur necessariò necessitate absoluta, quam illud, quod diligitur liberè, & tantùm necessariò ex suppositione: sed diuinitas diligitur à Deo necessariò necessitate absoluta, humanitas liberè, & tantùm necessariò ex suppositione vnionis cum Verbo; ergo magis diligitur à Deo diuinitas, quàm humanitas vnita Verbo: maior probatur, quia amor Dei erga aliquod obiectum talis est, qualis est bonitas obiecti: sed quod amatur à Deo necessariò necessitate absoluta ex plenitudine cognitionis eius, ita est bonum, vt nullam includat respuibilitatem; quod diligitur liberè, & tantùm necessariò ex suppositione aliquam includit respuibilitatem; ergo, quod amatur necessariò, magis amatur, quam quod amatur liberè: minor principalis argumenti constat; nam diuinitatem absoluté, & necessariò Deus amat; Humanitatem verò tantùm amat necessariò ex suppositione vnionis cum Verbo; & potuit illam non amare, cum potuerit eam humanitatem non vnire Verbo.

4 Probatur secundò. Deus magis amat obiectum magis bonum, quàm minus bonum: sed diuinitas est obiectum magis bonum, quam sit humanitas cum personalitate Verbi; ergo Deus magis amat diuinitatem, quàm humanitatem cum personalitate: maior per se patet; probatur minor: vnio humanitatis cum personalitate non facit humanitatem esse diuinitatem; ergo nec potest facere humanitatem esse tam bonam, ac sit diuinitas; & consequenter non poterit facere humanitatem dignā tanto amore, ac sit ipsa diuinitas. Confirmatur: maior perfectio est summa simplicitas; quam compositio, vnde in Deo nullam admittimus compositionem, sed summam simplicitatem; ergo maior perfectio erit, quod diuinitas habeat sibi identificatam omnem sanctitatem, & bonitatem, quam quod aliud habeat eamdem sibi vnitam; ergo magis amatur à Deo diuinitas sibi identificans

cans omnem sanctitatem,& bonitatem, quam humanitas, quæ habet eamdem sibi vnitam; non enim solùm se complacet Deus in propria bonitate, & sanctitate, sed etiam in modo habendi eam inamissibili modò, absolutè,& per identitatem, quo modo eamdem sanctitatem non habet humanitas, sed illam habet per vnionem.

5 Conclusio secunda. Sanctitas increata Christi est simpliciter infinita in omni genere sanctitatis communicatæ per vnionem distinctam. Probatur illa est sanctitas infinita in omni genere sanctitatis communicatæ, qua maior excogitari non potest: sed sanctitate humanitatis Christi per personalitatem diuinam illi vnitam, & communicatam maior in genere sanctitatis communicatæ excogitari non potest; ergo est infinita: maior patet: minor probatur; nam sanctitas, quæ humanitati Christi communicata fuit, est sanctitas personalis Verbi: hac autem nulla maior excogitari potest saltem intensiue; nam licet eidem vniretur Pater, & Spiritus Sanctus non per hoc intensiuè esset humanitas magis sancta, sed solùm extensiuè. Confirmatur si humanitati Christi daretur gratia habitualis infinita; talis humanitas esset infinitè sancta sanctitate accidentali, & per participationem; ergo etiam, cum ei detur per vnionem sanctitas infinita Verbi increata, erit infinitè sancta sanctitate increata eidem per vnionem cum Verbo communicata; non erit tamen sancta per essentiam, vti est diuinitas,& Verbum, quia Deus habet hãc sanctitatem per essentiam suam, & identice, humanitas autem habet tantùm eamdem sanctitatem sibi communicatam per vnionem; & ideò sanctitas Dei,& Verbi est maior ex modo nobiliori eam habendi, quam sit sanctitas humanitatis.

6 Objicies primò contra primam. Vnaquęque res ita est bona, & amabilis quantæ amabilitatis, & bonitatis est illud, quo redditur bona, & amabilis: sed humanitas Christi redditur bona, & amabilis per personalitatem, seu diuinitatem; ergo est tam amabilis, & bona sicuti personalitas, seu diuinitas: maior probatur, quia si ponatur gratia, vt vnum in homine, amatur vt vnum, si ponatur vt octo, amatur vt octo; ergo vnaquęque res ita redditur bona, & amabilis, quantæ amabilitatis,& bonitatis est illud, quo redditur bona, & amabilis.

Humanitas non est amabilis per essentiam.

Respondeo negando maiorem; nam *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*; vnde cum humanitas reddatur bona, & amabilis propter Verbum, & diuinitatem, multò magis erunt amabilia, & bona Verbum, & diuinitas; nam Verbum, & diuinitas sunt amabilia, & bona per essentiam, humanitas autem per vnionem Verbi; melior autem, & nobilior est modus habendi bonitatem; & amabilitatem per essentiam, quam eam habendi per vnionem: ad probationem, concedo antecedens, & nego consequentiam: disparitas est, quia gratia non amatur amore amicitiæ à Deo, cum sit qualitas mortua incapax huius amoris, vnde est tantùm id, quo constituitur obiectum amabile, nec de gratia valet illud commune axioma Aristotelis: *Propter vnumquodque tale, & illud magis*; nam ad hoc, vt valeat, vt optimè notat Caietanus, debet totus effectus posse reflecti supra suam causam; vt in hoc exemplo: Luna est lucida propter Solem, quia Sol est lucidus; ergo multò magis Sol est lucidus; hoc autẽ non verificatur de gratia; non enim valet dicere, homo est amabilis amore amicitiæ propter gratiam, quia gratia est amabilis amore amicitiæ; non enim amatur gratia amore amicitiæ, vt dictum est, quod è contrà verificatur de diuinitate Verbi, nam Deus amat Verbum, & diuinitatem, quia ipsa sunt amabilia, vt *quod*: & propter vnionem Verbi amat humanitatem, & ideò Verbum est magis amabile, & magis amatur, quam humanitas.

7 Dices: etiam gratia est amabilis; & tamen non magis amatur, quam ametur subiectum habens gratiam; ergo etiam licèt personalitas ipsa sit amabilis, non magis amabitur à Deo, quam ametur humanitas habens eam personalitatem diuinam. Sed contra, quia gratia est tantùm amabilis, vt ens, & qualitas apta constituere obiectum bonum amore amicitię amandum, vnde semper est diuersus amor, quo amatur gratia, eo, quo amatur subiectum, v. g. homo; non homo etiam habet suam amabilitatem; vnde licèt gratia vt octo ametur vt octo & homo habens gratiam vt octo ametur vt octo, non est. quia gratia communicet vt octo subiecto suam amabilitatem, quæ ex essentia sua illi conuenit; sed quia homo eam amabilitatem per sua intrinseca principia supplet, quæ non habent locum in diuinis; nam Verbum ex essentia sua sanctum est, habens omnem amabilitatem, omnemq; perfectionem humanitatis eminenter continens, vnde hic modus habendi amabilitatem per essentiam suam, & identitatem non potest ab humanitate compensari; vnde semper à Deo minus

nus amabitur humanitas habens personam.

8 Obijcies secundò. Verbum diuinum sanctificat humanitatem communicando se ipsum totum humanitati; ergo tantam tribuit amabilitatem, quantam in se habet.

Respondeo negãdo consequentiam; nam licet Verbum communicet se totum humanitati, communicat tamen se illi per vnionem, in se autem habet amabilitatem per identitatem, & essentiam; nobilior autem modus est habere amabilitatem per essentiam, quam per vnionem; & ideò Verbum in se est magis amabile, quam humanitas.

9 Obijcies tertiò. Persona Verbi, & humanitas Christi Domini amantur a Deo vnico indiuisibili actu, ergo æqualiter amantur.

Respondeo negando consequentiam; nam licèt vnico indiuisibili actu amet varia obiecta, quatenus iste actus indiuisibilis se tenet ex parte Dei, tamen terminatiuè potest magis amare vnum, quam aliud, iuxta diuersam amabilitatem, quam in se habent; sic Deus vnico indiuisibili actu amat se ipsum, & creaturas, & tamen magis amat se ipsum, ita & in proposito magis amat Verbum, quam humanitatem habentem Verbum.

10 Obijcies 4. Humanitas Christi debet coli, & adorari eadem adoratione, qua colitur, & adoratur diuinitas; ergo etiam amatur eodem amore.

Respondeo negãdo antecedens, nam non adoratur humanitas ea perfecta adoratione latriæ, qua adoratur Verbũ, sed adoratur adoratione latriæ propter vnionem ad Verbum; Verbum autem per essentiam suam adoratur. Ideò &c.

11 Obijcies quintò. Humanitas vt sancta includit sanctitatem Verbi; ergo vt sancta amatur sicut Verbum.

Respondeo distinguendo consequẽs; ergo vt sancta formaliter amatur sicut Verbum, concedo consequentiam; nam ly *Vt sancta* reduplicat supra ipsum Verbum; ergo vt sancta materialiter, hoc est, ergo humanitas, quæ habet sanctitatem, amatur sicut Verbum, nego consequentiã, & in hoc sensu est difficultas.

12 Obijcies 1. contra secundam. Illa sanctitas est infinita, qua maior excogitari nõ potest; sed sãctitate Christi maior excogitari potest, nempe sanctitas Dei, quæ est talis per essentiam; ergo &c.

Respondeo, sanctitatem Christi esse talem, vt maior excogitari non possit in linea sanctitatis communicatæ, licèt sanctitas per essentiam sit maior; quemadmodum, si daretur gratia infinita, illa esset talis, qua maior excogitari non posset in linea sanctitatis accidentalis, licèt maior esset increata sanctitas humanitatis Christi, & his omnibus maior sanctitas per essentiam, verùm hæ sanctitates essent in diuerso ordine.

13 Obijcies secundò. Sanctitas increata Christi est sanctitas per essentiam, & tamen non constituit humanitatem sanctam per essentiam; ergo etiam, licèt sit sanctitas infinita, non constituit humanitatem infinitè sanctam.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia implicat, quod humanitas constituatur sancta per essentiam; nam cum ex vna parte sit producta, & distincta à sanctitate, & sanctitas per essentiam sit improducta, & indistincta à sanctitate, esset producta, & distincta, & improducta, & indistincta, quod implicat; quod non sequitur de infinitate, est enim prædicatum, quod potest communicari naturæ humanæ sine contradictione, dicendo esse humanitatem infinitè sanctam in ratione sanctitatis communicatę.

14 Obijcies tertiò. Si esset humanitas Christi infinitè sancta haberet ius in gloriam infinitam: sed de facto humanitas Christi non habet gloriam infinitam; ergo neque infinitam sanctitatem.

Respondeo, argumentum posse retorqueri in meritis Christi infinitis, quibus tamen non fuit datum præmium gloriæ infinitum; quod si dicant Christum non obtulisse sua merita Patri pro præmio infinito; hoc idem potest dici de hac sanctitate. Aliqui dicunt repugnare visionem infinitam, sed infra videbimus contrarium esse probabilius.

ARTICVLVS IV.

An in Christo detur etiam gratia habitualis & ad quem finem.

1 GRatiam habitualem fuisse in Christo ita certum est, vt oppositum asserere, Suarez disp. 16. sect. 2. iudicet esse hæreticum; verum plures alij, vt Vasquez disp. 41. cap. 1 Lugo disp. 16. sect. 5. Arriaga disp. 31. sect. 2. & communiter recentiores volunt tantùm esse temerarium; & ratio huius est, quia illa sententia saltem est temeraria, quæ est contra consensum omnium scholasticorum: sed communis consensus scholasticorum admittit gratiam habitualem in Christo; ergo contrarium asserere saltem est temerarium. Addo Bernardum, & Ambrosium, qui ex-

S pres-

presse gratiam habitualem ponunt in Christo, etenim Bernardus Hom. 4. super *Missus est* ad illa verba *Quod ex te nascetur Sanctum* habet. *Singulariter Sanctum fuit quicquid Virgo concepit, & per Spiritus sanctificationem, & per Verbi assumptionem*. Ecce quomodo Bernardus distinguit sanctificationem per vnionem à sanctificatione Spiritus Sancti, quæ est per gratiam. Et D. Ambrosius lib. de Spiritu Sancto, habet. *Quem natum de Spiritu Sancto confitemini, quia negare non potestis, renasci negatis? Magna insipientia est, vt quod singulare est hominum confiteamini, quod commune est hominum denegetis*. Quod est idem ac dicere. Non negatis Christum esse Deū, quod proprium illius est, quia nimis clarè scriptura hoc docet; negatis autem esse renatum per gratiam, quod est commune cum alijs iustis; hæc magna insipientia est. Hæc veritas deducitur etiam ex pluribus locis scripturæ, quæ adducunt Suarez, & alij; vnde nullo modo audiendi sunt aliqui, qui videntur propensi ad negandum in Christo gratiam habitualem; sed dari in Christo tamquam certum tenendum est; qualis autem fuerit finis ponendi hanc gratiam in Christo.

2 Prima sententia docet, gratiam habitualem fuisse necessariam in Christo ad hoc, vt operationes Christi essent meritoriæ præmij supernaturali. Sic Durād. in 3. dist. 13. quæst. 1. num. 8. Palud. q. 2. con. 3. Capreolus quæst. vnica, Gabriel à S. Vinc. disp. 8. dub. 7. Aluar. disp. 31. Io. à S. Thom. vult datam fuisse gratiam ad hoc vt haberet Christus omnem sanctitatem possibilem; secundò vt esset principium proportionatum actuum supernaturalium; hoc docet etiam Gonet hic disput. 12. artic. 2. licèt addat fuisse necessariam etiam ad merendum connaturali modo.

Secunda sententia communis inter recentiores docet gratiam datā fuisse Christo, vt esset principium proportionatum actuum supernaturalium. Sic Suarez disput. 18. sect. 2. Vasquez disp. 41. cap. 1. Lugus disput. 16. sec. 5. Esparza lib. 9. q. 26. artic. 1. Arriaga disput. 32. sect. 2. & plures alij.

3 Conclusio 1. Gratia habitualis non fuit necessaria in Christo vt humanitas sanctificaretur, neque vt Christus mereretur, neque vt disponeret humanitatem ad vnionem. Probatur prima, & secunda pars. Quia Christus ratione vnionis hypostaticæ verè erat Sanctus, Filius naturalis, hæres naturalis gloriæ, cum qua vnione magis repugnat peccatum, quam cum gratia habituali; insuper ratione dignitatis personalis infinitè poterat mereri, vt supra cum de satisfactione Christi diximus: ergo non fuit necessaria gratia in Christo, vt ipsum sanctificaret, vel vt ipse mereretur.

4 Dices. Si Angelus Gabriel nunc assumeret naturam humanam, etiamsi ipse Sanctus sit, non tamen per hoc præcisè sanctificaret illam naturam, sed posset adhuc esse in peccato: ergo etiam Verbum, si præcisè consideretur vt terminans, dat solùm personalitatem non verò sanctificat. Sed contra respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, disparitas est, quia Angelus essentialiter non est Sanctus, sed solùm per gratiam: insuper eius personalitas non est essentialiter sancta: at personalitas Verbi est essentialiter sanctitas ipsa; & ideo eo ipso, quod ponitur in subiecto capaci constituit subiectum sanctum. Ideo &c.

5 Tertia pars, quod non ponatur vt dispositio, est contra Alensem; patet tamen ex supradictis, vbi vidimus, nullā gratiam præcessisse vnionem hypostaticam; data tamen fuit vt dispositio ornans, & consequens ipsam vnionem, vt infra magis patebit.

6 Conclusio 2. Gratia habitualis posita fuit in Christo, vt esset principium proportionatum actuū supernaturalium, & vt in ipso esset omnis sanctitas possibilis. Probatur prima pars ratione D. Thom. Humanitas Christi debebat elicere operationes supernaturales: sed per vnionem hypostaticam solùm non erat principiū proportionatum operationum supernaturalium: ergo debebat fieri proportionatum per gratiam: maior patet: probatur minor; nam vnio hypostatica non constituit nisi principium *quod*; sed non solùm principium *quod*, sed etiam principium *quo* debebat esse proportionatū; hoc est etiam ipsa humanitas, quæ est principium *quo* debebat esse principium proportionatum in ordine supernaturali; hoc autem fit per gratiam habitualem, vt connaturalius operaretur; connaturalius enim est operari per principium intrinsecum, quam per solum extrinsecum auxilium; ergo ad hunc finem debuit poni gratia habitualis in Christo.

7 Secunda etiam pars patet. Quia in Christo concedenda est omnis perfectio, quæ est in alijs iustis, & quæ specialem repugnantiam non habeat cum illa humanitate; sed gratia sanctificans est in omnibus alijs iustis, & nullam specialem repugnantiam habet in ipsa Christi humanitate: ergo hæc gratia in Christo ponenda est. Confirmatur, quia Christus ratione vnionis hypostaticæ erat Sanctus sanctitate increata, & substantiali,

stantiali; ergo sicuti posita substantia ponuntur accidentia, quæ sequuntur; ita posita vnione hypostatica debuit poni gratia sanctificans, vt Christus, qui est Filius naturalis Dei, haberet omnem sanctitatem possibilem non solùm substantialem, sed etiam accidentalem; cum ab ipso vt à fonte debeant in nos omnes gratiæ profluere.

8 Dices: Gratia sanctificans constituit ex sua ratione filium adoptiuum: sed Christus est incapax, vt sit filius adoptiuus, cum sit filius naturalis Dei: ergo etiam est incapax huius gratiæ. Sed contra, quia gratia non constituit filium adoptiuum, nisi subiectum sit capax talis denominationis; filiatio enim prius respicit personam; vnde cum personalitate sit filius naturalis, per gratiam non potest dici adoptiuus; nam poneretur prædicatum repugnans personalitati; nō sequitur autem, quod non possit gratia poni in Christo; nam constituere filium adoptiuum non est effectus primarius, & formalis gratiæ: sed tantùm effectus secundarius, qui potest separari à primò, vt dictum fuit de iustificatione.

Cur Christus non sit filius adoptiuus Dei.

9 Obiicies 2. Contra primam: ad hoc vt Christus mereretur præmium supernaturale debebat elicere actus in entitate supernaturales: sed non poterat tales actus elicere sine gratia; ergo ad merendum erat necessaria gratia.

Respondeo ex hoc probari nostram secundam conclusionem, quod sit necessaria gratia ad eliciendum actus supernaturales; non autem ad præmium; nam si actus supernaturales eliciti fuissent à Christo per auxilium extrinsecum, adhuc per solùm auxilium extrinsecum, adhuc fuissent meritorij; cum haberent dignitatem personæ, & tamen non fuissent ab habente gratiam habitualem.

10 Obiicies 2. contra secundam: Gratia habitualis non datur ad elicendos actus supernaturales: ergo non requiritur vt constituat humanitatem principium proportionatum actuum supernaturalium: probatur antecedens: ad constituendas potentias Christi proportionatas ad actus supernaturales sufficiunt habitus virtutum; ergo non est necessaria gratia.

Respondeo primò, quod supposita probabili sententia, quod charitas non distinguatur à gratia habituali, falsum est antecedens; nam sicuti in Christo dantur potentiæ ad hos actus eliciendos, vt potentia visiua in ordine ad videndum, auditiua ad audiendum &c. ita, cum gratia, & charitas sint vnus, & idem habitus, gratia datur ad eliciendos actus charitatis: supposita verò contraria Thomistarum, gratia est veluti natura in ordine supernaturali, & virtutes potentiæ; vnde istæ semper supponunt gratiam tamquam radicem.

11 Quæres primò, an gratia habitualis in Christo fuerit eiusdem speciei cum nostra?

Respondeo affirmatiuè; ita communiter Doctores, & ita certam aliqui volunt esse responsionem, vt repugnet etiam de potentia absoluta alia gratia habitualis specie diuersa à nostra; verum contrarium diximus esse probabilius in tractatu de gratia quæst. 5. ar. 3. Potest tamen dici diuersæ speciei quo ad modum eam habendi. Probatur prima pars; nam habet eumdem effectum formalem in Christo, ac in alijs iustis; scilicet facere Deo acceptum, gratum, participem naturæ diuinæ, & quod habeat ius ad gloriam; quare sicuti lumen gloriæ, & visio beata est eiusdem speciei in Christo, & in alijs beatis, ita & gratia; & quidem nullum adest fundamentum componendi diuersæ speciei, & cum ponatur ad constituendam similitudinem inter caput, & membra, fatendum est esse eiusdē speciei, non diuersæ.

12 Secunda pars probatur, quia diuersus est modus, quo eam habet Christus, ac quo eam habent ceteri sancti; nam Christus eam habet cum omni perfectione, tum intensiua, tum extensiua; vnde sicuti calor in summo est in igne, in alijs mixtis numquam est cum tanta intensione, ita gratia in Christo est in summo, in alijs cum minori intensione; in Christo habet rationem gratiæ vniuersalis, in alijs iustis habet rationem gratiæ particularis; in Christo ratione vnionis ad Verbum habet infinitam dignitatem, & efficaciam; quam non habet in alijs iustis; quare etiamsi admitteremus in ipso Christo gratiam secundum entitatem suam finitam; nihilominus nullus vmquam poterit, quantumuis crescat in gratia, peruenire ad gratiam Christi.

13 Quæres 2. Vtrum possit dici dispositio vnionis,

Respondeo esse dispositionem consequentem, & ornantem, non præcedentem. Quod non præcesserit patet ex supradictis, vbi probauimus, Christum non meruisse vnionem. Quod verò consecuta fuerit tamquam dispositio ornans probatur: quia Christus vi vnionis est Filius naturalis Dei, ideo vi illius debita est ipsi omnis hæreditas gratiæ, & gloriæ; ergo fuit in illo consequens vnionē tamquam effectus debitus. Probatur 2. Actus virtutum erant cōnaturales Christo; ergo principia eorum, quæ sunt

gratia, & alij habitus virtutum.

14 Non debemus tamen imaginari, quando dicimus tales habitus esse connaturales, quod illi ab vnione effectiuè producantur, personalitas enim, vt personalitas, non est actiua, sed ita sunt connaturales effectus, vt ex natura rei, posita tali personalitate, debeantur, ita vt si Deus hos habitus non infunderet, præter ordinem naturalem faceret; erit igitur dispositio consequens, & ornans, non antecedens. Quemadmodum si Rex ducat in matrimonium aliquam puellam obscuri generis, & post matrimonium contractum illam ornaret, talia ornamenta sunt debita illi peracto matrimonio: ita & in proposito.

15 Quæres 3. Vtrum gratia Christo fuerit connaturalis?

Respondeo affirmatiuè: nam licèt fuerit ordinis supernaturalis, nihilominus debebatur, vt dixi, ex natura rei humanitati, non secundùm se, sed vnitæ Verbo, quatenus humanitas vnita exigebat omnem sanctitatem possibilem.

16 Dices vnio hypostatica non est debita vllo modo humanitati; ergo neque gratia. Sed contra respondeo, & nego consequentiam: disparitas est, quia antequam humanitas vniretur nihil erat in ipsa, quod talem vnionem exigeret; at posita vnione, qua Christus constitutus est Filius Dei naturalis, debebat habere omnem hæreditatem gratiæ, & gloriæ. Ideo &c. Et per hoc patet etiam cur debuerit dari in instanti conceptionis Christi; nam cum data fuerit ratione vnionis, non erat vlla ratio, cur deberet differri, vt fuit de gloria corporis, quæ ideo in instanti conceptionis data non fuit, vt esset viator, & posset redemptionem exequi.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratia Christi fuerit infinita.

1 CHristum fuisse infinite Sanctum, & sanctitate increata, cùm sanctificatus fuerit per ipsam vnionem hypostaticam, supra vidimus; nunc videndum est, an etiam infinitè fuerit sanctificatus per ipsam gratiam habitualem; & non est dubium, an hæc gratia habitualis aliquo modo possit dici infinita ratione coniunctionis, quam habebat cum Verbo diuino, & cum dignitate infinita personalitatis terminantis, vnde ratione huius poterat Christus mereri, vt sanctificarentur homines infiniti, si in infinitum propagarentur homines, vt colligitur ex illo Ioan. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Verùm hoc modo est tantùm infinitas moralis; & nos quærimus de entitate ipsa physica gratiæ, vtrum fuerit finita, vel infinita.

2 Caietanus hîc, Medina, Aluarez Nazarius, Cipullus Ioan. à S. Thom. quæst 7. disp. 9. art. 1. & 2. Gonet disp. 13 art. 1. Negant gratiam Christi physicè esse infinitam, licèt admittant esse infinitam in ratione gratiæ, hoc est moraliter, vt supra explicauimus, Scotus verò, & Durandus in 3. dist. 13. quæst. 1. negant vlla ratione gratiam Christi esse infinitam. Suarez disp. 22. sect. 1. Vasquez disp. 46. sect. 6. & communiter omnes illi, qui sustinent implicare infinitum actu, docent gratiam Christi fuisse quidem summam, quæ dari possit de potentia ordinaria, absolutè tamen negant esse infinitam.

Maior in 3. dist. 13. quæst. 3. docet esse infinitam, hancque sententiam fuisse olim plurium Doctorum Parisiensium testatur Almainus ibidem q. 2. con. 1. Eamdem sequitur Maldonatus Lucæ 2. versu 40. Hurtadus disp. 13. physicæ §. 47. & hîc disp. 48. vbi citat plures alios, sed an vere illi, quos citat fuerint in hac sententia ipse videat; hanc sustinet Arriaga disp. 32. sect. 3. & qui sustinent infinitum non implicare facilè, & consequenter dabunt manus.

3 Conclusio prima. Probabilius est gratiam habitualem in Christo fuisse infinitè intensam. Probatur, quia est possibilis hæc intensio infinita gratiæ, & ex alia parte cedit in magnam Christi Domini gloriam, & videtur debita infinitæ dignitati, & sanctitati Verbi; ergo si possumus illi concedere hanc infinitam intensionem gratiæ, illi concedenda est; neque in hoc debemus expectare reuelationem. Quod sit possibilis probatur, quia non repugnat neque ex parte Dei, neque ex parte gratiæ; non ex parte Dei, quia Deus est omnipotens, & infinitus; non ex parte gratiæ; quia hæc est participatio diuinæ naturæ, & per quam reddimur consortes diuinæ naturæ; atqui diuina natura est infinitè participabilis; & data quacumque participatione potest adhuc dari alia perfectior, & perfectior in infinitum; ergo neque ex parte gratiæ repugnat.

4 Dices 1. Hinc probari gratiam infinitam sincategorematicè non repugnare, quia data quacumque intensione gratiæ potest dari alia, & alia maior in infinitum; at cum hoc optimè stat, quamlibet intensionem gratiæ actu esse finitam. Sed contra, quia vel gradus illi intensionis gratiæ, quos Deus

simul

simul hodie videt possibiles, sunt finiti, vel infiniti: si primum: ergo potentia Dei est finita, & natura diuina est tantùm finitè participabilis, & posita tali intensione finita, maiorem intensionem non poterit producere, cum maior intensio non supponatur possibilis; hoc autem esse absurdum, etiam aduersarij fatentur: si verò dicant esse simul possibiles infinitos gradus, & Deum simul possibiles eos videre; producat Deus simul hos infinitos gradus, quos simul videt esse possibiles, certè constituent gratiam infinitè intensam categorematicè; si ergo non repugnat hæc gratia infinitè intensa, & cedit in magnam Christi gloriam, vtique ipsi concedenda est.

5 Dices 2. Esse quidem possibilem, quantùm est ex se gratiam infinitam, at cum anima Christi, in qua vt in subiecto poni debebat, sit finita, & cum operationes supernaturales, quæ sunt finis propter quas eliciendas posita fuit in Christo hæc gratia, sint finitæ in numero, & in ratione entis, sequitur etiam, quod gratia, quæ debet dari proportionata fini & subiecto, in quo ponitur, fuerit in Christo finita, non infinita. Sed contra, quia gratia debet esse proportionata subiecto non secundù potentiam naturalem, sed obedientialem: atqui potentia obedientialis animæ Christi est gratiæ infinitæ capax; si enim capax est recipiendi sanctitatem infinitam, & increatam personalitatis diuinæ, multò magis erit capax gratiæ infinitæ creatæ; neque est verum, quod operationes supernaturales, quas debet elicere anima Christi, omnes sint finitæ; nam debet elicere visionem beatam infinitam, ad quam, licèt immediatè non concurrat gratia, sed lumen gloriæ; nihilominus hoc datur iuxta proportionem gratiæ; ergo cum visio beata Christi sit infinita, & gratia, vt sit proportionata infinita esse debet.

6 Probatur 2. Ioan. 3. habetur. *Non ad mensuram dat Deus spiritum filio*, quem locum intelligit D. Thom. quæst. 7. ar. 11. ad primum non solùm de gratia vnionis, sed etiam de gratia habituali adducens D. Aug. tract. 14. in Ioan. tom. 9. qui dicit. *Mensura diuisio quædam donorum est: alij enim datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ: sed Christus, qui dat, non ad mensuram accepit.* Atqui gratia, quæ non est data ad mensuram, est infinita; ergo si gratia Christi non fuit data ad mensuram, sequitur, quod fuerit infinita.

7 Dices cum Gonet, & alijs, hinc probari gratiam habitualem Christi in ratione gratiæ fuisse infinitam; non verò in ratione entis; nam in ratione entis omnia in pondere, numero, & mensura disposuit Deus, vt habetur sap. 11. Sed contra, quia vel gratia habitualis Christi fuit infinita in ratione gratiæ, eo quod sit coniuncta in eodem supposito Christi infinito, & de hac infinitate non loquimur, cum sit tantum moralis, & ab omnibus admittatur; vel quod fuerit infinita in ratione gratiæ, quia apta esset constituere animam Christi infinitè sanctam, licèt ipsa entitatiuè sit finita; & hoc esse non potest; nã gratia constituit gratum, & sanctum ratione propriæ entitatis informando subiectum, & non distinguuntur realiter ratio entis, & ratio gratiæ; ergo si in ratione gratiæ data fuit sine mensura Christo, etiam data fuit sine mensura in ratione entis, & sic infinita gratia, seu gratia infinitè intensa data fuit animæ Christi Domini.

8 Obijcies primò. Si producta fuisset gratia infinitè intensa in humanitate Christi, sequitur exhaustã fuisse omnipotentiam circa productionem vlterioris gratiæ: hoc non est dicendum; ergo neque illud vnde sequitur.

Respondeo negando sequelam; nam potius, sequitur potentiam Dei esse infinitam, quam exhaustam; quemadmodum, quod visio Dei videat infinita, & omne visibile, non per hoc sequitur, quod exhauriatur, sed quod sit infinita in cognoscendo; ita à pari &c.

Dico 2. quod nullo modo est omnipotentia exhausta, quia conseruat illam gratiam infinitè intensam, & potest illam destruere, & postea iterum producere: tum quia per hoc, quod produxerit gratiam infinitè intensam in Christo, adhuc potest producere alias, & alias intensiones infinitas gratiæ, tum in ipso Christo, tum in alijs subiectis: vnde argumentum nullum est ex varijs capitibus.

9 Obijcies 2. ex Vasquez. Nulla creatura potest reddi ita sancta sanctitate participata, quin possit semper crescere in sanctitate per actus bonos; ergo non potest habere sanctitatem infinitam, quia sic non posset amplius crescere.

Respondeo primò, concedendo, quod non posset crescere, vt patet in sententia contraria non admittente gratiam infinitam, sed tamen summam in Christo, etenim, quia ab initio habuit summam gratiam cum vnione, & sanctitate increata infinita, numquam creuit, vt fatetur etiam ipse Vasquez, ita data nostra sententia, quod habuerit gratiam infinitam numquam creuit, quia iam suppo-

supponitur habere gradus infinitos. Dico 2. quod de possibili data gratia infinita in Christo, posset crescere materialiter in sanctitate; non enim de ratione infiniti est, quod in se includat omnes gradus possibiles intensionis, sed solùm, quod includat gradus sine numero, infinitum est enim illud, a quo semper est aliquid accipere, nec habet primum, & vltimum; posset autem non habere primum, & vltimum formaliter, etiamsi possint addi alij gradus materialiter; & præsertim hoc verùm est, si gradus sint homogenei.

10 Obiicies 3. Vel gradus intensionis sunt homogenei, vel heterogenei. Si sunt homogenei, vt in Christo sint infiniti, deberent in ipso poni omnes gradus gratiæ non solum, qui de facto sunt in iustis omnibus, sed etiam, qui possibiles sunt: omnes enim possunt augere intensionem; Si verò dicatur esse heterogeneos cum isti sint essentialiter suboridnati, habebunt primum, & vltimũ, cum in essentialiter subordinatis non detur processus in infinitum; & sic non possunt esse infiniti.

Respondeo posse sustineri tales gradus, & esse homogeneos, & esse heterogeneos: si primum dicamus, nego, quod deberent poni omnes possibiles gradus in Christo, sed sufficit, si in ipso sint positi gradus gratiæ sine numero; ad hoc enim vt gratia sit infinitè intensa in aliquo subiecto, sufficit si in ipso sint gradus sine numero, hoc est sine primò, vltimò, vel medio; quia primum, vltimum, æquale, & medium sunt proprietates entis finiti, non infiniti; possunt autem esse gradus intensi gratiæ sine numero in Christo, licèt in ipso non sint omnes gradus possibiles; neque alij gradus, si adderentur facerent maiorem intensionem formaliter, sed solùm materialiter, vt communiter explicant philosophi de infinito tractantes. Si verò dicamus esse heterogeneos, etiam nego in ipsis debere dari primum, & vltimum, sed simul omnes producerentur, nec daretur primus, & vltimus.

11 Dices: Ille esset primus, qui esset infimus in perfectione; ille est vltimus, qui esset omnium perfectissimus; sed si gradus essent heterogenei daretur infimus in perfectione, & ille, qui esset omnium perfectissimus, essent enim subordinati; ergo daretur primus, & vltimus, & sic non essent infiniti.

Respondeo enim, quod si darentur infiniti, nec darentur infimus in perfectione, neque omnium perfectissimus, quia dato quocumque daretur alius, & alius in infinitum; & licèt essent subordinati, non per hoc tolleretur processus in infinitum; nam subordinatio tantùm tollit processum in infinitum in causis, quia numquam fieret motus, non in gradibus. Ideo &c.

12 Obiicies 4. Si in Christo datetur infinita gratia, daretur etiam infinitum lumen gloriæ: sed implicat in intellectu Christi infinitum lumen gloriæ: ergo etiam in eius anima infinita gratia: probatur minor: nam sic intellectus Christi comprehenderet Deum, quod implicat.

Respondeo negando minorem: ad probationem, nego intellectum creatum animæ Christi comprehensurum Deum ex eo, quod in ipso sit infinitum lumen gloriæ; nam ad rationem comprehensionis non sufficit cognoscere in Deo infinita, aut infinito modo infinitate per participationem, sed deberent cognosci infinito modo infinitate per essentiam, hoc est per intellectionem, quæ esset infinita per essentiam suam, sicuti est Deus, qui comprehendi debet; vt de hoc argumento latius dictum fuit in tractatu de Deo quæst. 3. ar. 19

13 Obiicies 5. Illa gratia potest poni in Christo, cuius est capax: sed anima ipsius cum sit finita, est solùm capax gratiæ finitæ: ergo tantum finita, non infinita in ipso poni debet.

Respondeo, quod secundùm potentiam obedientialem anima Christi, sicuti est capax vt terminetur à Verbo infinito, ita est capax vt recipiat gratiam infinitam. Et hæc dicta sint supposito ex physicis, quod infinitum cathegorematicum actu non implicet; si verò admittatur infinitum actu implicare.

14 Conclusio 2. Si infinitum implicat gratia habitualis in Christo fuit summa, idest tanta, quanta secundùm potentiam ordinariam produci potest; & explicatur à D. Thom exemplo, sicuti lux Solis est summa, quæ secundùm potentiam ordinariam fit, & sic quodamodo lux, vt est in Sole, dicitur infinita; ita gratia in Christo, quia est tamquam in capite, & fonte totius gratiæ, dicitur summa, & quodammodo infinita: at si secundùm se consideretur, finita est.

15 Dices: quod potest crescere non est summum; gratia Christi potuit crescere, etiam dato, quod infinitum actu implicet: ergo nõ fuit summa. Sed cõtra quia quod potest crescere secundùm potentiam absolutam, potest dici summum secundùm potentiam ordinariam, vt patet de luce Solis, quæ est summa, quæ secundùm potentiam ordinariam possit produci, licèt secundùm se à Deo possit intendi. Ita dicimus de gra-

tia Christi, illam esse summam secundùm potentiam ordinariam, vnde Christus dicitur plenus gratia magis, quam fuerit Virgo, aut Apostoli, quia finis, propter quem data fuit Christo, fuit excellentior, quam in alijs Sanctis; nam ipsi data fuit tamquam fonti, & capiti, & vt esset principium operationum supernaturalium humanitatis coniunctæ cum Verbo; quod non verificatur de alijs Sanctis; cum hoc tamen stat, quod per absolutam potentiam possit crescere.

ARTICVLVS VI.

An in Christo fuerint auxilia actualia, virtutes, dona Spiritus Sancti, & gratia gratis data.

1 Virtutes aliæ sunt Theologicæ, aliæ morales: Theologicæ sunt fides, spes, charitas, quæ viribus naturæ acquiri non possunt, & à Deo simul cum gratia in iustificatione infunduntur, morales verò sunt reliquæ omnes, & istæ aliæ sunt supernaturales, & per se infusæ, aliæ acquisitæ, & naturales, vti hoc fuit probatum in tractatu de virtutibus in communi q. 1. ar. 9. Quærimus ergo hic, an omnes virtutes, tam Theologicæ, quam morales per se infusæ, & morales acquisitæ, ex earum natura, quæ dicuntur per accidens infusæ, fuerint omnes infusæ Christi animæ in instanti suæ conceptionis.

2 Prima opinio docet virtutes morales naturales, & per se acquisitas, & eas, quæ dicuntur per accidens infusæ, non fuisse in Christo ab instanti suæ cõceptionis, sed eas sibi acquisiuisse, sicuti acquisiuit scientiam experimentalem. Sic Cabrera hic ar. 2. disp. 2. Nazarius controu. 1. concl. 3. Cipullus quæst. 7. art. 2. dub. 3. idem sustinet Vasquez disp. 42. cap. 2. quo ad prudentiam ex natura sua acquisitam.

Secunda sententia docet has virtutes morales per se acquisitas numquam fuisse in Christo; eo quod Christus semper operatus sit ex fine, & motiuo virtutum infusarum, qui semper est nobilior. Sic Lorca hic disp. 28. & Capreolus, Richardus, & alij, quos refert Vasquez loco citato.

Tertia communis sententia docet omnes virtutes, tum Theologicas, tum morales statui beatifico non repugnantes, tum per se infusas, tum per accidens, fuisse in Christo ab instanti suæ conceptionis. Sic D. Thom. hic q. 7. ar. 2. Medina, Aluarez, Ioan. à S. Thom. disp. 8. ar. 3. Gonet disp. 12. ar. 4. Suarez disp. 19. sect. 2. Lugo disp. 16. sect. 7. Arriaga disp. 33. Esparza lib. 9. q. 26. Gabriel à S. Vincentio disp. 7. dub. 12. 13. & communiter Doctores.

3 Conclusio 1. Vltra gratiam habitualem etiam auxilia actualia fuerunt in Christo. Probatur breuiter, quia actus boni, & supernaturales requirunt auxilium Dei: vnio autem hypostatica non sufficiebat, cum non habeat talem vim, neque sufficiebat personalitas sola; nam hæc prout distinguitur ab essentia non est operatiua, & omnes actiones ad extra sunt indiuisæ toti Trinitati; vnde debebantur auxilia actualia, concursus Dei, præuiæ, & piæ cogitationes, & alia huiusmodi similia, in operando enim anima Christi debebat subordinari Deo. Ideò &c.

4 Conclusio secunda. In Christo fuerunt positæ omnes virtutes ab initio, quæ statui beatifico non repugnabant. Probatur ratione. Ad dignitatem Christi pertinet illius humanitati concedere non tantum vt sit proportionatum principium actuum supernaturalium, & quicquid pertinet ad illius sanctificationem in ordine supernaturali, sed etiam quidquid spectat ad rectitudinem eius in ordine naturali: sed virtutes per se infusæ, tum theologicæ, tum morales spectant ad sanctificationem eius in ordine supernaturali, & constituunt ipsum principium proportionatum actuum supernaturalium; virtutes autem morales acquisitæ spectant ad rectitudinem eius in ordine naturali; ergo omnes istę virtutes tam supernaturales, quàm naturales illi sunt concedendæ.

5 Dices primò. Christum sufficienter fuisse constitutum principium proportionatum omnium actuum suorum per infusionem virtutum supernaturalium; ideoque non fuisse in ipso necessarias virtutes acquisitas, sed has decursu temporis potuisse acquirere, quemadmodum decursu temporis acquisiuit scientiam experimentalem. Sed contrà, quia licèt virtutes acquisitæ non requirantur ad constituendum Christum principium proportionatum actuum supernaturalium; requiruntur tamen ad constituendum ipsum principium proportionatum actuum naturalium; & non solùm est inconueniens quod Christus non sit proportionatum principium actuum supernaturalium, sed etiam, quod non sit proportionatum, & expeditum principium actuum naturalium; & ideò vt non dentur hæc inconuenientia in Christo, non tantùm in ipso debuerunt poni omnes virtutes supernaturales, sed etiam naturales statui

tui beatifico non repugnantes: & disparitas est de scientia experimentali, & de his virtutibus, quia Christus ea omnia iam sciebat per scientiam beatam, & infusam, ex alia vero parte fuit etiam conueniens habere acquisitam, vt omni modo possibili haberet scientiam, & acquisita pro aliquo tempore carere, nullam dicebat imperfectionem, nec habebat debitum sciendi omnia per quamcumque scientiam: at cum Christus habuerit debitum rectè operandi semper, tum in ordine supernaturali, tum naturali, debuit habere omnia principia, & omnes virtutes, quibus reddebatur principium aptum, & proportionatissimum ad operandum. Aliam disparitatem assignat Ioann. à S. Thom. quia, si Deus infudisset animæ Christi scientias experimentales, mansisset intellectus agens in ipso perpetuò otiosus, cum eius munus sit abstrahere species à phantasmatibus; hoc autem inconueniens non euenit per infusionem virtutum naturalium; nam per hoc, quod infundatur voluntati, non per hoc manet perpetuò impedita ad eliciendum actum suum, sed perfectiores elicit operationes, quando easdem elicit iam perfecta per habitum.

Cur Christus acquisitam scientiam non virtutes.

6 Dices secundò. Hinc probari Christum habuisse quidem virtutes morales acquisitas ab initio suæ conceptionis, sed non probari, quod tunc fuerint illi infusæ per accidens; nam potuit eas comparare proprijs actibus in primo instanti suæ conceptionis. Sed contra, quia ideò aduersarij ponunt in Christo virtutes morales proprijs actibus comparatas, nè ponant eas in Christo infusas per miraculum; cum ex natura sua sint acquisibiles: sed maius miraculum esset, si eas acquisisset proprijs actibus; etenim actus illi non poterant exercert sine dependentia à sensibus; neque sensibus poterant offerri illa obiecta sine multiplicatione miraculorum, stante Christi statu tunc temporis in vtero Beatissimæ Virginis; quæ miracula non essent multiplicanda, si admittamus infusionem illorum habituum; ergo nè tot miracula multiplicentur, debemus admittere tales habitus fuisse infusos, sicuti eos communiter Theologi infusos Adamo admittunt; sic enim maximè cedũt in dignitatem Christi Domini, vt ab initio haberet omnes habitus pertinentes ad rectificationem voluntatis.

7 Dixi in conclusione esse ponendas eas virtutes, quæ statui beatifico nõ repugnant. Vnde propter hoc non fuit in Christo fides, quia repugnat cum clara Dei visione, vt dictum est in tract. 9. tom. 2. de fide, quæst. 4. ar. 4. Si tamen accipiatur fides pro fidelitate, & veritate, vtique fuit in Christo, sicuti etiam fides, quæ est gratia gratis data; fides autem hoc pacto sumpta, vel significat donum explicandi alijs mysteria fidei, vel singularem certitudinem de rebus fidei, quam præbet Deus Doctori Euangelico, vel protestationem certam faciendi miracula, vel denique indubitatum assensum, quod auxilium Dei sibi defuturum non sit ad facienda miracula; nam cum istis modis non repugnet fides statui beatifico, debet his modis poni fides in Christo; verùm sic non est fides theologica.

Neque in Christo fuit propriè spes theologica; nam hæc est respectu beatitudinis, quam speramus: Christus autem fuit ab initio beatus. Vide quæ circa hoc dicta sunt de spe tract. 9. q. 6. ar. 4. ne eadem toties repetamus.

8 Obiicies primò. In Christo non fuit inordinatio partis sensitiuæ, sicuti in ipso fuit sublata omnis potentia peccandi; ergo non sunt ponendæ illæ virtutes in Christo, quæ dantur ad moderandum appetitum: sed temperantia, & fortitudo dantur ad hunc finem; ergo non sunt ponendæ in Christo.

Respondeo, duo esse in virtutibus, nempe materiale, & formale: materiale est moderatio appetitus, nè sit contra rationem, formale verò est eidem præstare, vt facilè, & delectabiliter operetur id, quod ratio præscribit: primo modo non fuerunt necessariæ prædictæ virtutes in Christo, sic autem secundo modo.

9 Obijcies secundò ex Vasquez. Prudentia includit species, quibus cognoscat præsentia, præterita, & futura: sed istæ species non fuerunt in Christo, cum eas acquisierit; ergo in ipso non fuit prudentia.

Respondeo, prudentiam fuisse infusam quo ad habitum, quia hoc spectabat ad decus Christi; verùm probabile est actus non elicuisse, nisi acquisitis speciebus; licèt etiam possimus dicere has species fuisse suppletas per scientiam infusam.

10 Obiicies tertiò ex Lorca. Illę virtutes debebant poni in Christo, quibus Christus operabatur: sed per virtutes acquisitas naturales Christus non operabatur; ergo hæ virtutes non debebant poni in Christo. Maior patet; quia illæ, quibus Christus non operabatur fuisset perpetuò otiosæ: minor probatur; quia Christus semper operabatur ex motiuo supernaturali charitatis; quare perpetuò otio-

otiosæ essent virtutes acquisitæ naturales: vide D. Thom. in 9. dist. 33. q. 1. art. 4. & alibi negat virtutes acquisitas in beatis, & solùm ponit infusas.

Respondeo negando minorem; absurdum enim est, vt notat Arriaga loco cit. num. 13. negare humanitati Christi omnes actus naturales voluntatis, ita vt planè numquã, nisi actum supernaturalē eliceret; vnde, si aliquos habuit actus naturales, illi planè fuerunt honesti, & virtuosi; ergo habuit virtutes naturales: ad id, quod dicitur, quod Christus semper operabatur ex motiuo charitatis, dico, quod licèt ita fuerit, poterat tamen ex motiuo charitatis imperare virtutibus acquisitis, & sic tales virtutes non fuissent otiosæ. Ad D. Thom. dico, ipsum apertè docere has virtutes manere in beatis: sic 1. 2. q. 67. art. 1. & solùm docet illas virtutes morales non fuisse in Christo, quæ aliquam imperfectionem in subiecto supponunt; sicuti continentia, quæ resistit passionibus vehementibus, quæ in Christo non supponebantur, & verecundia; quæ est de facto turpi præsenti, & hæc propriè non est virtus.

11 Dices ad Hebr. 2. dicitur, quòd Christus didicit ex his, quæ passus est obedientiam; ergo obedientia non fuit infusa.

Respondet D. Tho. quòd Christus expertus est, quam graue sit obedire, quia ipse in difficillimis obediuit.

12 Quæres primò, an Pœnitentia fuerit infusa Christo?

Suarez disp. 19. sec. 1. admittit habitũ pœnitentiæ in Christo secundùm rem, non secundùm denominationem, quam opinionem sequitur Arriaga disput. 53. sec. 2. Ioann. à S. Tho. disp. 8. ar. 3. negat in Christo fuisse pœnitentiam.

Respondeo vtrumq; probabiliter dici posse. Potest dici primum, si dicamus habitum pœnitentiæ non solùm ordinari ad detestanda propria peccata, sed etiam ad detestanda aliena peccata ob idem planè motiuum; ob quod illud iam commissum alius vult tollere, & ad satisfaciendum pro ipsis; in quo sensu, cũ Christus potuerit detestari aliena peccata ob illud idem motiuum, quo alij volunt illa tollere, & voluerit satisfacere pro illis; certè in hoc sensu potuit in Christo poni habitus pœnitentiæ; talis tamen habitus propriè non denominatur pœnitentia, nisi ab actu, quo quis dolet de proprio peccato; & ideò Christus non potuit denominari habens pœnitentiam, vel pœnitens.

13 Si verò dicamus esse de ratione pœnitentiæ, quòd sit detestatio proprij peccati, cum in Christo non potuerit esse peccatum, neque in ipso potuit esse pœnitentia; cum pœnitentia in ipso subiecto esse non possit, in quo non potest esse materia pœnitentiæ.

14 Dices. Si Verbum assumeret naturam humanam habentem virtutem pœnitentiæ. hæc non destrueretur; ergo non est incompossibilis cum vnione; ergo de facto ponitur in Christo. Tum quia potuit Christus habere hunc actũ, *Si haberem peccatum dolerem de illo*; ergo propter hunc actum conditionatum debet poni in Christo pœnitentia. Sed contra, quia si assumeretur humana natura, eo ipso destrueretur pœnitentia, quia esset in subiecto incapaci, pertineret enim tunc illa natura ad aliam personã, quæ esset incapax peccati, & per consequens destrueretur materia pœnitentiæ, seu obiectum eius; nec persona diuina, quæ assumpsit naturam illam, potest per pœnitentiam vindicare illa peccata, quia alterius personæ sunt, non sua. Ad aliud dico; tales actus esse omnino impossibiles, qui non sufficiunt ad constituendam virtutem in subiecto.

15 Dices secundò. In Adamo propter tales actus conditionatos fuit posita pœnitentia; ergo & in Christo potuit poni. Sed contrà: nego consequentiam; nam status Adami erat status accidentalis; status autem Christi personalis omninò incompossibilis, vt dictum fuit; nam Adamo peccante remanebat eadem persona; at si per impossibile peccaret habẽs vnionem hypostaticam, non remaneret in tali natura eadem persona.

16 Quæres 2. an in Christo fuerint dona Spiritus Sancti, & gratiæ gratis datæ.

Respondeo primò. In Christo fuisse omnia septem dona Spiritus Sancti. Hęc responsio est ita certa, vt plures velint illam esse de fide. Probatur ex illo Isai. 11. *Requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, &c.* quem locum communiter Patres, & Theologi explicant de Christo. Ratio est, quia hæc omnia dona dicunt maximam perfectionem, & sunt maximum ornamentum ea habenti; ergo Christo concedenda sunt, cui omnia bona hæreditario iure debentur posita vnione, & filiatione naturali Dei.

17 Dices, actus timoris est fuga mali imminentis; ergo in Christo non potuit esse, cui nullum malum ex culpa ei debitum fuit. Sed contra respondeo, quòd timor vel sumitur pro fuga mali apprehensi, vt futuri ex propria culpa, vel pro timore filiali, qui est affectus reuerentiæ ad Deum, vt potentem simpli-

pliciter infligere malum; primò modo non fuit in Christo, sic autem secundo modo, sic enim est etiã in omnibus Sãctis, iuxta illud Psalm. 18. *Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi.* Et sic intelligitur illud Iob 23. *Columnæ Cæli contremiscunt.*

Respondeo secundò, etiam in Christo fuisse omnes gratias gratis datas,quę sunt nouem, vt eas enumerat Apostolus 1. ad Cor. 12. nempe sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, & interpretatio sermonum. Has omnes fuisse excellentissimo modo in Christo patet ex euangelica historia. Et ratio est, quia, cum omnes istæ gratiæ ordinentur ad salutem, & vtilitatem aliorum, debebãt principaliter conferri Christo, qui venit de Cœlis propter nos,& propter nostram salutem.

18 Dices primò. Supra dictum est in Christo non fuisse fidem; ergo &c. Sed contrà dictum fuit in Christo non fuisse fidem theologicam, quod vltrò fateor; verùm hic fides sumitur pro fiducia ad patranda miracula, & pro facilitate in explicandis fidei mysterijs. Ideò &c.

19 Dices secundò. Ideò non ponitur fides theologica in Christo, quia hæc includit obscuritatem: sed etiam Prophetia eamdem includit; ergo non debuit poni in Christo. Minor patet, quia secus etiam Beati essent Prophetę, cum futura cognoscant. Sed contrà nego minorem; nam vt optimè dicit D. Tho. de ratione prophetiæ est tantùm futura prædicere, quæ sint occulta, licèt à Propheta clarè cognoscantur, vnde Prophetæ etiam dicti fuere videntes. Ratio verò cur Beati non sint Prophetæ est, quia non annunciant occulta alijs, cum quibus conuersantur; cum Beatis omnia sint clara in Verbo: at si nobis aliquod occultum reuelarent, vtique respectu nostri possent dici Prophetæ.

Beati cur non sunt Prophetæ.

ARTICVLVS VII.

An Christus sit caput Triumphantis, & Militantis Ecclesiæ.

1 CErtum est Christum esse caput, tum triumphantis, tum militantis Ecclesiæ. Hoc colligitur ex sacris litteris. Ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Ad Col. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.* Hunc etiam modum loquendi sequuntur Patres, ac Theologi; Non debet tamen accipi *ly caput* propriè, sed metaphoricè tantùm, ducta metaphora ab humano capite, & quemadmodum in humano corpore caput supereminet omnibus membris, in ipso vigent sensus, & ipsum in reliquum corpus influit; ita Christus constitutus est super omnem Ecclesiam, viget perfectione, & plenitudine omnium gratiarum, & influit gratiam, gloriam, & alia dona supernaturalia in alios; quæ tria ex D. Th. requiruntur ad rationem capitis.

2 Dices. Si Christus esset caput Ecclesię, etiam esset membrum ipsius; omne enim caput est membrum illius corporis: sed Christus nec est, nec dici potest membrum Ecclesiæ; ergo neque caput. Sed contrà respondet D. Thom. in 3. dist. 13. q. 1. art. 1. ad 6. quòd caput naturale ideò est caput, & commembrum, quia ab alijs partibus influxum recipit; at Christus est tantùm metaphoricè caput, & nullum influxum recipit ab Ecclesia, ideò non est Ecclesiæ membrum, sed solùm caput. Tractat de gratia capitis D. Thom. hic quæst. 8. Verùm quia res est ex se clara,& facilis; ideò solùm quædam dubia proponemus,& soluemus.

3 Quæres 1. an Christus sit caput omnium creaturarum?

Respondeo. Christum esse caput omnium hominum non creaturarum irrationalium. Quod Christus non sit caput irrationalium est contra Suarez disput. 23.& alios apud ipsum; est tamen communis aliorum. Probatur: de hoc nomine in tantùm loqui debemus, & illud Christo attribuere, in quantùm scripturæ, & Patres hoc dicunt: sed communis consensus Patrum est, quod sit caput hominum, non irrationalium; ergo ita loqui debemus. Confirmatur, quia ad rationem capitis requiritur influxus in membra; Christus autem, cum sit caput politicum, debet in membra influere gratiam, & gloriam; sed in irrationalia non potest influere gratiam, & gloriam; ergo respectu irrationalium non est caput. Est tamen Dominus, & Princeps omnium rerum. *Omnia*, enim, *subiecit sub pedibus eius.* Ad Ephes. 1. & ad Col. 2. dicitur: *Primogenitus omnis creaturæ.*

4 Quæres secundò. An Christus sit caput omnium etiam infidelium,& hæreticorum.

Respondeo, posse verè dici caput. Sic Suarez in com. art. 3. huius quæst. 8. Lugo disp. 17. Alphonsus à Castro lib. 2. de iusta hæretic. punitione, cap. 24. & alij contra Gonetum disp. 14. art. 2. Gabrielem à S. Vincentio,& alios, quos ipse citat.

tat. Ratio est, quia Christus in omnes influit per vocationes, inspirationes, &c. hoc autem est proprium capitis; an verò peccatores in statu peccati existentes, hæretici, & infideles sint dicendi membra Christi, in hoc potest esse quæstio de nomine: non sunt membra propriè, quia omnes isti sunt separati, nec sunt vniti per gratiam sanctificantem: possunt tamen dici in latissima significatione membra, quando actu cooperarentur vocationibus; ceterùm secundùm se sunt tantùm membra in potentia, vt quando vocationes non recipiunt: neque Christus est caput, sed tantùm in potentia, sicuti isti tantùm in potentia sunt membra.

5 Quæres tertiò. An Christus fuerit caput Adami in statu innocentiæ?

Respondeo affirmatiuè est contra Thomistas, Vasquez, & alios, constat tamen ex dictis supra, dum de decreto Incarnationis egimus, quia omnē gratiam, quam habuit Adamus, illam recepit ex meritis Christi.

Fuit etiam caput omnium animarum, quæ erant in lymbo Patrum, quia ab illo accipiebant spem, fidem, & charitatem; propter eamdem rationem est caput omnium animarum Purgatorii, & omnium existentium in Cœlo, licèt diuersimodè regat, & gubernet Ciuitatem illam, quæ sursum est Ierusalem triumphantem, ac Ecclesiam istam militantem: Damnatorum verò, nec dæmonum est caput, quia in ipsos non influit gratiam, neque gloriam.

6 Dices primò. D. Hieron. super caput primum ad Ephes. dicit Christum esse caput dæmonum. Sed contrà dico, sic debere exponi, non quod propriè sit caput, cum ei, desint conditiones capitis; dici tamen sic ratione dominii, quod habet in dæmones, & ex eo, quod cogantur, quamuis inuiti obedire Christo.

7 Quæres quartò. An Christus sit caput non solùm hominum, sed etiam omnium Angelorum.

Respondeo affirmatiuè. Ita D. Thom. hic, & communiter Theologi contra Bonauent. in 3. dist. 13. & quosdam alios. Probatur 1. ex illo ad Col. 2. *Qui est caput omnis Principatus, & Potestatis*, & ad Ephe. 1. *Constituit eum super omnem Principatum, & Potestatem, & ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam.* Ibi autem loquitur Apostolus de Christo vt homine, vt patet ex contextu.

Probatur secundò, ratione D. Thom. Vnius corporis debet assignari vnum caput, secus corpus esset monstrosum: sed ex Angelis, & hominibus integratur vnicum corpus mysticum, & vnica vniuersalis Ecclesia; ergo huius corporis vnicum debet dari caput; hoc autem est Christus.

8 Dices. Caput debet esse homogeneum, & eiusdem naturę cum membris: sed Christus non est huiusmodi cum Angelis; ergo &c. Sed contra respondeo sufficere conuenientiam genericam in ratione naturæ intellectualis cum ordinatione ad eumdem finem gloriæ, & quod membra recipiant influxum gratiæ, & gloriæ à capite: omnes autem Angeli, vt dictum est supra cum de decreto Incarnationis egerimus, acceperunt gratiam, & gloriam à Christo, & ordinantur in eamdem beatitudinem. Cur verò Christus potius dicatur caput, quam cor, rationem reddit D. Th. hic q. 8. art. 1. ad 3. dicens, quòd caput habet manifestam eminentiam super cetera membra externa; cor autem habet influētiam occultam; & ideò deducit cordi comparari Spiritum Sanctum, qui inuisibiliter Ecclesiam viuificat; capiti verò comparari Christum secūdùm, visibilem naturam, secundùm quam eminet super omnes.

9 Quæres quintò, quid sit gratia capitis in ipso Christo?

Respondeo, esse eandem realiter cum personali ipsius, prout hæc comprehendit tum gratiam substantialem vnionis & accidentalem. Probatur, quia ratione huius gratiæ habet influere in ceteros: influit enim ratione suorum meritorum; merita verò sumunt valorem ab hac gratia; vnde distinguitur tantùm, quatenus refertur ad membra, in quæ influit. De hac materia agit D. Thom. hic per totam quæst. 8. qui plura cupit ipsum videat; res est ex se facilis.

QVÆSTIO VI.

De scientia Christi.

Secundum, quod assumpsit Verbum in hypostasi pertinentis ad Christi perfectionem, fuit scientia creata, de qua D. Thom. tractat à quæst. 9. vsque ad 12. inclusiuè, hancq; fuisse in Christo certum est apud omnes Catholicos, & in hac quæstione videbimus quotuplex fuerit, & quid per per hanc scientiam cognouerit.

ARTICVLVS I.

Quotuplex fuerit in Christo scientia creata.

1 NOn loquor hic de scientia increata, quã habuit Christus vt Deus, sed de scientia, quam habuit anima Christi; anima autem Christi non intellexit per scientiam increatam, vt à nobis dictum fuit in tractatu de beatitudine, quæst. 2. ar. 1. vbi etiam probauimus implicare cõtradictionem, quod anima Christi, vel alia natura intellectualis intelligat intellectione increata, vnde non opus est idem nunc repetere, sed loquor de scientia creata, quæ fuit in anima Christi; non enim fuit tantùm Deus, aut tantùm habuit intellectum diuinum, sed etiam habuit veram animam creatam, & verum intellectum creatum; quod ergo cognouerit per hunc intellectum Christus, videndum est.

2 Conclusio. In Christo fuit triplex scientia creata, scilicet, beata, infusa, & acquisita. Ita D. Thom. hic quæst. 9. & cum eo communiter omnes Theologi; Inter istas autem scientias nobilior est beata, quæ est propria comprehensorum, & hanc habuit ab instanti, conceptionis ipsius Probatur 1. ex illo Io. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre plenum gratia, & veritatis.* Vbi denotatur, quod ex eo, quod fuit Vnigenitus Patris, scilicet ab instanti conceptionis, fuit etiam plenus gratia, & veritate, ideft scientia vera, vt explicant D. Augustinus, & alii SS. Patres; & infra. *Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus, qui est in sinu Patris ipse ennarabit.* Quam certum verò tenendum sit in Christo fuisse scientiam creatam, & actum intelligendi creatum; dico esse de fide, cum definitum sit 6. Synodo, & alijs Concilijs cõtra Monothelitas in Christo fuisse non tantùm vnam operationem, eamque increatam, sed etiam creatam. Quam verò certum sit in Christo fuisse triplicem illam scientiam stantibus auctoritatibus supra dictis, consensu Patrum, & scholasticorum nostra conclusio est ita certa, vt contraria, vel erronea, vel temeraria ad minimum sit; & de hoc possunt videri Suarez disp. 25. sec. 1. Ioan. à S. Thom. hic, & alij.

3 Probatur ratione Christus est filius naturalis Patris; ergo congruum erat, vt persona diuina, quæ erat vnita tali humanitati, illi conferret omnem gratiam, & gloriam, & alia supernaturalia dona, quæ illi conuenire poterant, interque erat scientia beata. Confirmatur; quia Christus fuit auctor omnis gratiæ, & gloriæ ceteris; ergo conueniens fuit vt ab instanti conceptionis illam gratiam, & gloriam haberet; idque colligitur etiam ex illo Ierem. 31. *Mulier circumdabit virum.* Idest vt D. Hieronymus, & alii Patres exponunt; Virgo circumdabit Christum, qui ab instanti conceptionis fuit vir, non ætate, sed sapientia.

4 Dices Lucæ 24 dicitur *Nonne oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam*; ergo ab instanti conceptionis non fuit beatus. Sed contra, hic locus, & alia similia, quæ possunt adduci, debent intelligi de gloria manifestationis resurrectionis, & corporis, vt communiter Patres eadem loca intelligunt. Cur autem sicuti gloria data fuit animæ non data fuerit etiam corpori ab instanti conceptionis; dico quod, quantùm est ex se ratione vnionis debita erat talis gloria; at propter nostram redemptionem ad tempus illa carere debuit.

5 Secunda scientia est infusa; hæc autem est per proprias species obiectorum, & duplex est, alia infusa per se, alia per accidens; infusa per se est illarum rerum, quas non possumus viribus naturæ cognoscere, huiusmodi est perfecta cognitio obiectorum supernaturalium, & etiam naturæ Angelicæ &c. infusa per accidens est illarum rerum, quas nos possumus cognoscere. Quod in Christo fuerit hæc scientia, omissis auctoritatibus scripturæ, & Patrum, quas ad longum adducunt Doctores, probatur ratione D. Th. Christus non solum erat comprehensor, sed etiam viator; ergo vltra scientiam beatam propriam comprehensorum debuit habere aliam infusam propriam viatorum; tum quia etiam beati vt vidimus in tractatu de Deo vno, vltra scientiam beatam in Verbo habent aliam infusam; ergo etiam Christus hanc habere debuit, cum fuerit beatus, & filius naturalis Dei.

6 Dices ex Durando. Non sunt multiplicandæ scientiæ in Christo sine necessitate; sed sufficiebat in Christo scientia, vel beata, vel infusa; ergo vel vna, vel altera erat superflua. Sed contra, respondeo, quod cum Christus fuerit, & viator, & comprehensor debuit vtramque habere, vt secundùm omnem statum posset congruenter operari.

7 Tertia scientia fuit acquisita eiusdem rationis cum nostra. Probatur ex illo Lucæ 2 *Proficiebat ætate, & sapientia*; & ad Hebræos 5. *Didicit ex eis, quæ passus est.* Quæ loca multi Patres explicant

cant de scientia acquisita. Ratio est, quia Christo debuit concedi omnis perfectio naturalis hominis: sed inter perfectiones naturales hominis perfectissima est scientia; ergo hæc concedi debuit Christo: tum quia in Christo fuerunt sensus, & intellectus agens; ergo debuerunt habere suas proprias operationes, illi transmittendo species sensibiles, hic efformando speciem intelligibilem, ne prorsus otiosus esset talis intellectus.

8 Obijcies primò. Sufficienter anima Christi potuit esse beata scientia increata; ergo non debuit poni creata: antecedēs probatur: natura humana in Christi fuit eleuata ad subsistendum subsistentia diuina; & eius intellectus fuit eleuatus ad intelligendum scientia increata.

Respondeo, de fide esse animam christi intellexisse sciē tia creata; & implicare, quod aliqua creatura possit intelligere scientia increata, quia intellectio essentialiter est actio vitalis, quæ essentialiter petit, vt procedat actiuè à principio vitæ, vt latè ostensum fuit in tractatu de beatitudine quæst. 2. art. 1.

9 Obijcies 2. ex Alensi. Christus habuit claram cognitionem mysterij Incarnationis: sed hæc cognitio neque spectat ad scientiam beatam, neque infusam, neque acquisitam; ergo danda est alia, quæ dicatur vnionis.

Respondeo negando minorem; nam cognitionem comprehensiuam huius mysterij habuit quatenus Deus, claram, & quidditatiuam quatenus beatus, vt magis infra patebit.

10 Ex his colligas in Christo fuisse etiam habitus harum scientiarum, vt connaturalius posset operari; & ideo positus est habitus luminis gloriæ pro beata, & dati sunt proprij habitus pro infusa, & acquisita.

ARICVLVS II.

An cognouerit Christus per scientiam beatam omnia præsentia præterita, & futura.

1 Suppono primò ex D. Thom. hic quæst. 10. art 4. Christum per hanc scientiam beatam clarè, & intuitiuè vidisse diuinam essentiam, & hanc scientiam clariorem fuisse in Christo, quam in quocumque alio Beato; Christum tamen non comprehendisse Deum, quia simpliciter à nullo intellectu creato potest comprehendi, vt hoc probatum fuit in tractatu de Deo vno quæst. 3. de visione art. 19. eo quod tantæ perfectionis non sit cognitio, quantę perfectionis est cognoscibilitas Dei; etiamsi hæc sit cognoscibilitas infinita per essentiam, quælibet autem cognitio creata, quamuis sit infinita, sit semper cognitio per participationem infinitè distans à cognoscibilitate per essentiam. Rursus sicuti alij Beati vident ea omnia distinctè, quæ sunt formaliter in Deo, & multas etiam creaturas, quæ sunt eminenter in diuina essentia; ita etiam Christi anima, & insuper hæc omnia videt perfectius anima Christi, quam vllus alius Beatus videat, aut quam omnes alij simul videant, cum etiam ipsius gratia, & lumen gloriæ sint maiora, quam sint gratia, & lumen omnium aliorum sanctorum.

2 Suppono 2. ex loco citato de visione; creaturas non dici videri à beatis in Verbo, eo quod videantur tantùm in secunda persona, videntur enim in essentia, quæ est communis omnibus personis, sed ideo dicuntur videri in Verbo; quia personæ procedenti per intellectum per appropriationem tribuuntur ea, quæ ad cognitionem pertinent, sicuti procedenti per voluntatem tribuuntur ea, quæ spectant ad opera iustificationis, & bonitatem: Vt autem creaturæ dicantur videri in Verbo, non satis est, vt videantur eadem visione, qua videtur diuina essentia, sed necesse est, vt videantur, & eadem visione, & ex vi diuinæ essentiæ, quæ se habeat tamquam medium, in quo videantur creaturæ; vt ex loco citato probatum suppono. Quando verò dicimus à beatis, & ab anima Christi videri creaturas in Verbo, non est sensus, quod videantur tantùm secundùm esse eminentiale, quod habent in Deo; hoc enim non est cognoscere formaliter ipsas creaturas, sed ipsam creatricem essentiam, quam omnes Beati necessariò vident, sed sensus est videri secundùm proprium esse, quod habent, vel habere possunt finitum, limitatum, varijsque imperfectionibus admixtum; eo modo v.g. quo imagines rerum terrenarum videntur in speculo; diuina enim essentia est veluti speculum voluntarium.

3 Prima sententia negat ab anima Christi videri in Verbo ea omnia, quæ videt Deus scientia visionis, nempe omnia præsentia, præterita, & futura; sic Richard. in 3. dist. 14. art. 2. quæst. 3. vbi dicit, quod anima Christi in Verbo cognouit omnia præterita, præsentia & futura, quæ non habent successionem, secus, quæ habent successionem, vt cogitationes cordium; idem docent Bonauent. in 3. dist. 14. art. 2. quæst. 3. Gabriel ibidem, Scotus, & alij eadem dist.

dist. Salas 1.2.tom.1.tract.2. disp.4.sec. 7.& Amicus disp.14. sec.2.

Secunda sententia communis est D. Thom. hic, & eam docent Theologi in 3.dist.14. Magister, Albertus Magnus, Capreolus, Paludanus, Henricus, & alij apud Suarez, quos ipse sequitur disp. 26. sect. 3. est communis Thomistarum, Cabrera quæst. 10. art. 2. disp. 1. Aluarez disp. 55. Ioan à S. Th. disp. 12. art. 3. Gonet disp. 16. art 3. Gabrielis à S. Vincentio disp. 10. dub. 4. Vasquez disp 51. cap. 2. Lugi disp. 19. sect. 1. Arriagæ disp. 36. sect. 3. Esparzæ hic quæst. 29. hæc docet animam Christi cognouisse omnia per scientiam beatam, quæ scit Deus scientia visionis, nempe omnia præsentia, præterita, & futura, siue modo hæc omnia viderit in Verbo, vt fert communis opinio, siue tantùm ex Verbo, vt vult Vasquez cum aliis.

4 Conclusio. Anima Christi per scientiam beatam videt omnia in Verbo, quæ videt Deus scientia visionis, scilicet quæcumque siue existentia, siue præterita, siue futura pro quacumque temporis differentia; & hanc cognitionem habuit à primò instanti suæ conceptionis. Probatur ex illo ad Col. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ. & scientiæ absconditi* & 1 ad Cor. 2. *Nemo nouit, quæ sunt Dei, nisi Spiritus Dei*: super quem locum Magister loco cit. littera 3. infert. *Ergo cum humanitas Christi habuerit totum Dei spiritum, debuit etiam omnia noscere; quia illi non est datus spiritus ad mensuram teste Ioanne Euangelista: dona ergo Spiritus Sancti sine mensura habuit; ergo & sapientiā omnia ergo sciuit anima illa, si enim quædam sciuit quædā non, tunc non sine mensura scientiam habuit.* Accedunt Glossa super illud Apoc. 5. *Dignus est Agnus qui occisus est &c.* vbi habet. *Dignus est accipere cognitionem omnium rerum sicuti Verbum*; & Isidorus de summo bono cap. 3. dum inquit. *Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto.*

6 Probatur 2. ratione D. Thom. Beatus videt in Verbo omnia, quæ spectant ad proprium statum, vt suppono ex tractatu de Deo vno quæst. de visione: sed ad statum, & dignitatem animę Christi spectant omnia, quæ videt Deus scientia visionis; ergo hæc omnia anima Christi debet videre: probatur minor primò ex dignitate personæ suæ, ratione cuius est filius naturalis Dei, vnde sicuti ratione vnionis hypostaticæ debita fuit Christo omnis gratia, vt quæst. præcedenti vidimus; ita & omnis veritas, vt habet Ioan. cap. 1. Secundò, quia est caput omnium hominum, & Angelorum. Tertiò quia est iudex omnium constitutus à Iudex autem debet omnia cognoscere, vt rectè iudicet. Quartò, quia omnia siue præsentia, siue præterita, siue futura illi subiecta sunt, & propter eius gloriam creata sunt; ergo omnia spectat ad eius proprium statum, & per consequens omnia debet cognoscere. Et hæc ratio probat tam de necessariis, quam de liberis, siue sint cordis cogitationes, siue alii quicumque actus; nam cum sit primogenitus, & primatum tenens non debuit ab vllo doceri, quod non accideret, si aliquid horum nesciret. Neque in hac scientia fuit profectus ille, de quo Lucæ 2. *Proficiebat ætate, & sapientia &c.* vt tradunt Patres, neque in hoc debuit hominibus assimilari ignorantiam assumendo: nam hæc potius obfuisset, quam profuisset muneri Redemptoris; sicuti ergo in primò instanti suæ conceptionis habuit gratiam infinitam, & proportionatum lumen gloriæ; ita in instanti conceptionis omnia cognouit in Verbo, quæ Deus ipse videt scientia visionis.

6 Obijcies primò. Si anima Christi videret ea omnia, quæ videt Deus scientia visionis, videret infinita; sed hoc est contra Angelicum, qui hic quæst. 10. ar. 3. docet Christum videre tantùm finita; ergo per eumdem Angelicum non videt Christus ea omnia, quæ videt Deus scientia visionis.

Respondeo, concedendo sequelam maioris, & negando minorem: nam D.Thom. quando dicit animam Christi videre tantùm finita, loquitur de actu existentibus, & de generationibus substantialibus, quæ non sunt in æternum propagandæ, sed tantùm finitæ erunt; at cum hoc stat, quod actus futuri ab illis creaturis per totam æternitatem sint infiniti; vnde etiam hac de causa dixit 1. p. idem Angelicus scientiam visionis Dei esse infinitorum.

7 Obijcies 2. Si anima Christi Domini videret infinita actu, deberet etiam habere lumen infinitum; sed hoc non habet: ergo neque infinita clarè potest videre: sequela maioris probatur; quia ad videndum aliquas creaturas in Verbo requiritur aliquod lumen, & ad videndum maiorem numerum requiritur maius lumen; ergo ad videndum infinita requiritur lumen infinitum.

Respondeo primò non repugnare lumen infinitum, vnde libenter illud concedo animæ Christi Domini simul cum gratia habituali infinita, vt dictum fuit supra quæst. præcedenti; quia tamen etiam dato, quod implicet lumen infinitum, argumentum nullo modo probat. Ideo.

Lumen infinitum non repugnat.

8 Respondeo 2. Negando sequelam maio-

maioris; ad probationem concedo quidem, quod ad videndas aliquas creaturas in Verbo requiratur aliquod lumen, non est tamen necesse, quod ad videndas plures requiratur maius lumen, sed sufficiet idem, & solùm requiritur concursus Dei, & quod Deus concurrat per modum speciei ad repræsentandas alias creaturas, liberè enim concurrit, cum sit speculum voluntarium; & hoc patet exemplo visibili, & palpabili inter nos; Ad videndum decem homines sufficit lux Solis, & ad videndum centum, & mille sufficit eadem lux, & solùm requiritur, quod ponantur species in potentia visiua; Id ergo, quod facit species in nobis, facit diuina essentia in beatis, & in anima Christi, cum diuina essentia gerat vicem speciei, & sit speculum voluntarium.

9 Obijcies 3. Inter ea, quæ cognoscit Deus scientia visionis est dies iudicij: sed hic non cognoscitur ab anima Christi; dicitur enim Math. 13. *De die autem illa nemo scit, neque Angeli, neque filius hominis, nisi Pater*; ergo anima Christi non cognoscit omnia, quæ videt Deus scientia vnionis.

Respondeo negando minorem; Sic enim habetur in 6. Synodo act. 11. vbi damnantur Themistius, qui dicebat Christum nescisse diem indicij; Vnde varie explicant hunc locum Patres. Angelicus sequutus Augustinum de Trin. cap. 12. dicit Christum nescisse diem iudicij ad manifestandum discipulis, & ideo nescisse effectiuè, quia faciebat discipulos nescientes; non verò, quod ipse formaliter nesciret. D. Gregorius explicat hoc pacto, quod filius secundum humanitatem nesciebat, nec etiam vt Filius à se sciuerit; sciuisse tamen vt secunda persona, quia illi communicata fuit à Patre talis notitia; & sciuisse secundùm humanitatem, quia illi data fuit huiusmodi cognitio eo ipso, quod fuit vnita Verbo.

Diem iudicij nouit Christus.

10 Obijcies 4. Si anima Christi cognosceret omnia, quæ Deus videt scientia visionis comprehenderet talem scientiam; sed hoc implicat, quia sic comprehenderetur Deus, cum talis scientia sit Deus: ergo falsum est cognoscere omnia, quæ videt Deus scientia visionis.

Respondeo negando sequelam; nam inter ea, quæ cognoscuntur scientia visionis est etiam Deus ipse; Deus autem comprehendi non potest, nec actus diuinus talis scientiæ propter rationem supra adductam, quam latè exposuimus de Deo vno quæst. cit. de visione; hinc est, quod non comprehenditur ab anima Christi talis scientia; ceterum si accipiatur talis scientia pro reliquis obiectis creatis, sic non implicat, quod comprehendatur.

11 Obijcies 5. Ideo Christus debet cognoscere omnia, quæ videt Deus scientia visionis, & omnia futura, & libera, quia ipse iudex est omnium, & omnes homines, & Angeli sunt ab ipso; sed de actibus futuris post diem iudicij Christus non debet iudicare: ergo isti ad ipsum non spectabunt, & consequenter eos non cognoscit.

Respondeo negando minorem; etenim cum ad Iudicem spectet determinare præmium, & pœnam, & isti actus in beatis habeant rationem præmij, in damnatis pœnæ, debet omnes actus cognoscere, vt iuxta vniuscuiusque merita, vel demerita, vel præmia decernat, vel supplicia; cetera autem omnia debet cognoscere, quia omnium Dominus est, & omnia subiecit Deus sub pedibus eius.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi videat omnia possibilia.

1 PRima sententia est communis Thomistarum omnium, hæc docet animam Christi in Verbo videre multa possibilia, & ea omnia, quæ continentur in potentia cuiuscumque creaturæ, non tamen omnia, quæ continentur eminenter in omnipotentia Dei, nam si hæc omnia viderentur comprehenderetur Deus; hanc eamdem sequûtur Suarez disp. 26. sect. 2. Amicus disp. 19. sect. 2. Ilsamber. hic, disp. 1. ar. 8. & 4. Corneus quæst. 10. disp. 2. dub. 1. Gabriel à S. Vincentio disp. 10. dub. 6. & plures alij, quos longum esset recensere.

Secunda sententia affirmat animam Christi per scientiam beatam videre omnia possibilia; diuersi tamen sunt in ea explicanda, & sustinenda; nam Scotus in 3. dist. 14. quæst. 2. § sed si ista. Bonau. ibidem ar. 2. quæst. 3. Rubion quæst. 2. § ad cuius euidentiam, Gabriel quæst. 1. ar. 1. Marsilius quæst. 10. ar. 2. Almainus quæst. 1. ar. 1. docent animam Christi habitu, non actu cognoscere omnia possibilia. Magister verò in 3. dist. 14. Alensis 3. par. quæst. 13. mem. vlt. Albertus in 3. dist. 14. ar. 1. 2. & 3. Maior quæst. 4. Baccho quæst. 1. ar. 4. Arriaga 1. parte disput. 13. & hic disput. 36. sectio. 3. inclinat Lugo disput. 19. num. 1. cum alijs; omnes isti Doctores docent animam Christi videre omnia possibilia.

2 Conclusio. Anima Christi videt omnia

omnia possibilia, quæ continentur in omnipotentia Dei. Probatur 1. ex scriptura ad Col. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi:* & D. Chrysost. Hom. 5. dicit Christum omnia scire, & nihil ignorare; sed si anima Christi non omnia possibilia videret, non omnia sciret, & aliqua ignoraret; ergo omnia possibilia videt. Ad hoc etiam faciunt auctoritates, quas supra adduximus ad probandum animam Christi videre omnia, quæ videt Deus scientia visionis.

3 Probatur ratione. Si anima Christi eadem visione formaliter, qua videt diuinam essentiam non videret omnia possibilia eminenter in illa contenta, maxime quia, vt volunt aduersarij, comprehenderet Deum: sed etiam visis omnibus possibilibus creaturis necdũ comprehenderetur Deus: ergo de facto ea omnia videt: maior est præcipuum contrariæ sententiæ fundamentum: probatur minor: vt comprehendatur aliquid non sufficit cognoscere omnem perfectionem extensiuam alicuius rei, sed insuper requiritur, vt cognoscatur omnis perfectio intensiua: atqui per cognitionem omnium creaturarum possibilium cognoscitur tantum omnis perfectio extensiua omnipotentiæ Dei, non intensiua; nam adhuc posset in infinitum perfectius cognosci Deus; ergo per cognitionem omnium creaturarum possibiliũ in diuina essentia necdũ comprehenditur Deus. Et explicatur hoc exemplo. Demus causam aliquam v.g. Angelum Gabrielem posse producere mille effectus, & quod ego cognoscam omnes illos effectus possibiles à tali Angelo, non per hoc comprehenderẽ Angelum Gabrielem; nam clarius modus, quo procederent tales effectus cognosceretur ab Angelo superiori: ergo ego non comprehenderem talem Angelum, etiãsi cognoscam omnes effectus possibiles à tali Angelo producibiles; ita etiam cum omnipotentia in infinitum perfectius sit cognoscibilis, & perfectius cognoscatur à Deo, quam ab anima Christi; etiamsi anima Christi cognoscat omnes effectus possibiles omnipotentiæ Dei, non tamen per hoc comprehenderet Deum.

4 Dices cum aduersarijs, hoc verum esse, si creaturæ cognoscerentur causaliter extra diuinam essentiam: at falsum esse, si cognoscantur vi diuinæ essentiæ; nam si cognoscatur vi diuinæ essentiæ debet prius ipsa cognosci, eo modo, quo cognoscibilis est, vt deinde vi illius cognoscantur omnia, quæ ab illa procedere possunt. Sed contra falsum est, quod ad hoc vt cognoscantur omnia, quæ possibilia sunt, debeat cognosci ipsa diuina essentia eo modo, quo cognoscibilis est; etenim hæc est infinité in infinitum perfectius, & perfectius cognoscibilis: sed per hoc, quod videantur omnes creaturæ possibiles non videretur infinité, sed talis visio esset tantùm finita: ergo adhuc non sequeretur comprehensio: probatur minor: ponamus claritatis gratia duas visiones, vnam, qua homo v.g. videat albedinem, aliam qua anima Christi videat Deum, & in eo omnia futura, tunc sic argumentor: magis distat in perfectione visio animæ Christi, qua videt Deum, & omnia futura à visione illius hominis videntis albedinem, quam distaret ab illa, qua eadem anima Christi videret in Verbo etiam omnia possibilia, data suppositione, quod ea videat: sed visio, qua Christus videt Deum, & omnia futura in ipso, non distat infinité à visione nostra de albedine: ergo neque visio omnium possibilium distaret infinité ab illa visione omnium futurorum: ergo esset finita, quia finitum additum finito non facit infinitum: minor, & consequentia patent, solumque maior indiget probatione, & sic probatur: Ideo visio Christi excedit nostram de albedine, quia intuetur Deum; si videret autem omnia possibilia excederet hæc visionẽ, qua Christus videt Deum ratione creaturarum: atqui magis excedit Deus in perfectione albedinem, quam omnes creaturæ possibiles excedant futuras: ergo etiam magis distat in perfectione visio, qua anima Christi videt Deum, & omnia futura à visione albedinis, quam distet à visione, qua anima Christi videt in Deo omnia possibilia. Vide, quæ circa visionem omnium possibilium diximus in tractatu de Deo vno quæst. 3. de visione artic. 18. vbi etiam posuimus obiectiones, quæ possunt fieri in contrarium, vnde solum aliquas hic addemus.

5 Obijcies primò. Intellectus animæ Christi est finitus, & omnia possibilia sunt infinita: sed non potest intellectus finitus attendere simul ad obiecta infinita: ergo nec cognoscere: consequentia patet, quia cognitio alicuius obiecti est attentio aliqua ad tale obiectum.

Respondeo negando minorem; sicuti enim intellectus finitus tendit in Deum infinitum, & illum supernaturaliter cognoscit; ita vi diuinæ essentiæ cognitæ potest terminari ad quodcumque est per diuinam essentiã repræsentabile, nec requiritur proportio arithmetica inter obiecta, & potentiam, sed sufficit geometrica in ratione potentiæ, & obiecti; vnde sicuti visus percipit plura obiecta simul,

simul, eaque videt; ita intellectus licèt finitus potest supernaturaliter attendere, & videre obiecta etiam infinita.

6 Obijcies 2. In directorio Inquisitorū damnata, fuit doctrina Arnaldi de Villanoua aientis animam Christi in Verbo omnia videre; ergo de facto non videt.

Resp. Ideo damnatam fuisse; quia supponebat tamquam fundamentum, quod vniò hypostatica non posset aliter stare, & quod visio spectat ad suppositum non ad naturam, quæ duo sunt falsissima; vide, quæ de hoc dictum fuit loco citato de visione; vbi alios adduximus, qui nostram sustinent conclusionem, & de D. Hieronymo morti vicino refert Eusebius in Epistola ad Damasum Episcopum, quod sic Christum affatus est. *Tua anima statim vt vnita fuit inseparabiliter diuinitati omnia perfectè sciuit, quæ ipsa scit diuinitas.* Quare cum tot habeamus Doctores pro nostra sententia, & in maximam cedat gloriam Christi, quod hæc omnia nouerit; ex alia verò parte nullo modo sequatur, quod anima Christi comprehendat Deum, fatendum est in Christo fuisse omnium possibilium cognitionem.

ARTICVLVS IV.

An Christus per scientiam infusam cognouerit omnia naturalia cordis cogitationis, futura conditionata, & omnia possibilia.

1 SVppono primò de facto fuisse hanc scientiam in Christo, vt eam probat D. Thom. q. 11. artic. 1. & ratio huius est, quia decebat animam Verbo vnitam, & illum hominum, qui erat caput tum hominum, tum Angelorum, & omnium Doctor vltra scientiam beatam, quam D. Augustinus matutinam vocat, etiam habere infusam per species rerum extra Verbum, quam scientiā idem Doctor vocat vespertinam; secus in ipso fuisset ignorantia, nec cognouisset ea mysteria, quæ nos per fidem cognoscimus, cum in ipso fides repugnet. Hac scientia poterat vti Christus tum per conuersionem ad phantasmata, tum sine conuersione pro suo libito; nam ab instanti conceptionis suæ fuit hac scientia perfectissimè sapiens, tunc autem needū phantasmata formauerat; vnde fatendū est posse ea vti sine phantasmatibus, ne Christus vt viator haberet communem ignorantiam, quam pueri habent.

2 Dices primò. Modus operandi sequitur modum essendi; sed anima Christi existebat in corpore dependenter ab eodem corpore; ergo et operabatur dependenter à corpore, & sic per conuersionem ad phantasmata. Sed contra respondeo, modum operandi, quando naturali modo fit, sequi modum essendi naturalem, & modum operandi supernaturalem sequi modum essendi supernaturalem; hinc est, quod per scientiam acquisitā semper operabatur Christus dependenter à phantasmatibus; per scientiam verò infusam, cum hæc sit altioris ordinis, & data sit animæ Christi independenter à corpore, etiam poterat operari independenter à corpore; anima enim non tantum est forma corporis, sed etiā in se, & formaliter est omnimodè spiritualis, & independens à corpore.

3 Dices 2. Ergo numquam potuit per hanc scientiam se conuertere ad phantasmata, sicuti contingit in Beatis, qui ideo non dependent in operando à phantasmatibus, quia est scientia altioris ordinis. Sed contra respondeo, & nego consequentiam: disparitas est, quia hæc scientia in Christo est per modum habitus, habitu verò vtimur, quando, & quomodo volumus: at scientia beata est per modum actus necessitantis intellectum ad actualiter semper videndum indepēdenter à quocumque phantasmate. Ideo.

4 Suppono 2. ad habendam hanc scientiam requiri, quod species illarum rerum infundantur, quarum debebat Christus habere cognitionem. Diuersi sunt tamen auctores in explicandis his speciebus; etenim Angelicus Doctor vult fuisse plures species in Christo, illasque minus vniuersales Angelicis. Alij volunt esse vniuersaliores, & alias dari ad repræsentandas res naturales, alias ad repræsentanda mysteria supernaturalia. Marsilius verò in 3. dist. 14. q. 10. art. 2. vult in Christo fuisse vnicam tantùm speciem repræsentantem omnia. In hac re sunt probabiles omnes sententiæ adductæ; etenim cum hoc pendeat ex pura, & mera voluntate Dei, potuit fieri, quod infusæ fuerint species minus vniuersales Angelicis, vt modus operandi Christi esset cōnaturalior, & eo modo, quo est in alijs hominibus: potest etiam dici, quod fuerint vniuersaliores Angelicis, eo quod nō debuerit attēdi tantùm modus naturalis essendi animæ, sed etiā debuerit attendi modus essendi animæ vnitæ Verbo, quæ debebat omnia cognoscere, & perfectiori modo, quam quilibet Angelus; quia erat caput omnium, & ipsi debebatur cognitio omnium mysteriorum supernaturalium, quæ Angeli per scientiam infusam non cognouerūt; & ideo esse vniuersaliores Angelicis, quæ ratio mihi magis arridet; & ob hanc etiam rationem mihi magis placet sentētia Marsilij, quod per vnicam speciem omnia cognouerit; cum vt vidimus de

Angelis quæst.3.ar.7. dari posse hæc species vniuersalissima omnium siue existentium, siue præteritorum, siue quomodocumque futurorum, siue possibilium repræsentatiua, sicque Christus per vnicam speciem vniuersalissimam omnium tum naturalia, tum supernaturalia, quæ debebat cognoscere, cognouit; licèt enim talis species non sit debita animæ Christi consideratæ secundùm se, nihilominus, si eadem anima consideretur vt vnita Verbo, decuit illam habere, & quæ cōtra hanc speciem obijci possunt remanent soluta ex dictis loco citato de Angelis.

5 Suppono 3. ad hanc scientiam requiri etiam proportionatum lumen, quod nec est naturale lumen intellectus, nec lumen gloriæ, sed lumen medium, quo iuuabatur intellectus Christi, vt posset intelligere sine conuersione ad phantasmata ad modum animæ existentis extra corpus, sicuti illa scientia fuit infusa independenter à corpore: nec fuit lumen gloriæ; quia hoc ex sua intrinseca ratione est in ordine ad diuinam essentiam, & non ad creaturas tamquam ad obiectum primarium; Lumen verò scientiæ infusæ Christi erat ordinatum ad manifestandum obiecta creata tam naturalia, quam supernaturalia, & hoc pro voluntate ipsius Christi, quod non contingit in lumine gloriæ, quod necessitat ad actualiter semper videndum Deum. His positis.

6 Prima sententia est Scoti in 3.dist. 14. q. 3.§ ad quæstionem potest dici; & Scotistarum communiter, Gabrielis ibidem quæst. vnic. ar.2. Almaini ibidem, & aliorum, hæc negat animam Christi per scientiam infusam cognoscere omnia singularia, & solum cognoscere quidditates rerum in communi.

Secunda sententia communis docet animam Christi per scientiam inditam cognoscere omnia singularia siue materialia, siue spiritualia, siue cordis cogitationes, siue libera sint conditionata. Sic Caiet. hic ar.1. ad secundum, Ioan. à S. Thom. disp.13. ar.3. Gonet disput.17. ar.2. & 4. Gabriel à S. Vincentio disp.11. dub.1.2.& 3. Suarez disput.27. sect.1. Lugus disp.20 sect.2. Arriaga disput. 39. & communiter Doctores, licèt discrepent aliqui in modo cognoscendi futura conditionata.

7 Conclusio. Anima Christi per scientiam infusam cognouit omnia tam materialia, quam spiritualia, cordis cogitationes, & etiam futura conditionata libera. Probatur prima pars ratione D. Thom. Christus erat caput omnium hominum, & Angelorum, & Doctor; ergo sicuti Angelis conceditur extra Verbum hæc perfecta cognitio omnium rerum naturalium, maiori iure conueniebat etiam hanc Christo Domino dare, ne in hoc esset alijs naturis inferior. Confirmatur animæ Christi debet concedi illa scientia, ad quam se extendebat capacitas tum naturalis, tum supernaturalis ipsius intellectus: sed capacitas intellectus animæ Christi se extendebat ad cognoscenda hæc omnia: ergo de facto hæc omnia cognouit.

8 Dices. Hæc naturalia fuerunt cognita à Christo per scientiam acquisitam; ergo non potuerunt cognosci per scientiam inditam: probatur consequētia; nam duæ scientiæ non possunt versari circa idem obiectum. Sed contra respondeo negando consequentiam: ad probationem dico, circa idem obiectum materiale posse versari diuersas sciētias, sed sub diuersa ratione; sic in proposito altiori modo cognoscit anima Christi naturalia omnia per scientiam infusam, quam faciat per acquisitam; nam per scientiam infusam potest hæc omnia cognoscere sine dependentia à phantasmatibus, quod non facit per acquisitam.

9 Secunda pars probatur. Nam D. Thom hic ar. 1. habet. *Per hanc scientiam cognouit Christus Dominus omnia, quæ quomodolibet per reuelationem hominibus innotescunt, siue per donum prophetiæ, siue per donum sapientiæ, siue per quodcumque aliud donum Spiritus Sancti*: Sed per reuelationem, & prophetiam innotescere possunt cordis cogitationes, & futura conditionata libera: ergo hæc omnia per hanc scientiam Christus cognouit, imo de facto plures cordis cogitationes cognitas fuisse à Christo patet ex pluribus locis scripturæ, vt Lucæ 11. *Vt vidit Iesus cogitationes eorum*; & ex alijs locis; de futuris etiam conditionatis patet ex illo Lucæ 10. & Matth. 11. *Vè tibi Corozain, Vè tibi Betsaida &c.* & ratio est iam tacta, quia Christus vt viator erat legis doctor, & legislator, omnium caput, quatenus homo futurus erat omnium iudex; ergo hæc omnia scire debuit; & cum habuerit animam Verbo vnitam, decuit etiam, vt omnia possibilia cognosceret.

10 Obijcies primò. Vt cognoscatur aliquid debemus habere speciem illius; ergo vt cognoscantur omnia singularia debent haberi species illorum: sed singularia sunt infinita; ergo Christus debuisset habere species infinitas; quod tamen falsum est. Neque dicas omnia repræsentari per vnicam speciem vniuersalissimam; nam species vniuersalissima non potest repræsentare indiuidualem deter-

determinationem, sed tantùm rationes communes, & vniuersales; ergo tantùm quidditates rerum in communi cognoscit non singularia determinatè.

Respondeo primò sufficere vnicam speciem vniuersalissimam: ad impugnationem dico, speciem vniuersalem non continere formaliter determinationem indiuidualem, sic autem virtualiter, & hoc sufficit; species enim est id, quo obiecta cognoscuntur. Potest dici 2. sufficere si habeantur species, quæ repræsentent comprehensiuè naturas, vt in eis cognoscantur postea omnia indiuidua, & omnes actus. Potest dici 3. quod si concederemus in anima Christi species infinitas nullum inde sequeretur absurdum. Ideo &c.

11 Obijcies 2. Quod est proprium solius Dei non debet concedi animæ Christi: sed cognoscere secreta cordium, & futura contingentia libera est proprium solius Dei; vnde Isaiæ 41. habetur. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dij estis vos*: ergo hæc non cognouit anima Christi.

Quomodo sit proprium Dei cognoscere secreta cordis.

Respondeo distinguendo maiorem: quod est proprium quarto modo solius Dei non debet concedi animæ Christi; concedo maiorem: quod est proprium solius Dei, hoc est, quod illi naturaliter solùm conuenit, non potest per gratiam communicari animæ Christo, nego maiorem, hoc enim modo est proprium solius Dei, quod natura sua videat se ipsum, & sit beatus; & nihilominus per gratiam communicatur eadē visio beatis; ita etiam est proprium Dei cognoscere secreta cordis, & futura conditionata libera, quia horum cognitionem nulli puræ creaturæ, neque Angelis concessit; at potuit concedere, & de facto concessit animæ Christi, vt ex scriptura probatum fuit.

12 Obijcies 3. Non potest explicari quomodo hæc futura conditionata libera cognoscantur ab anima Christi; ergo horum cognitionem non habet; antecedens probatur; nam hæc futura non possunt cognosci ab anima Christi in decreto diuino; nam taliter ea cognoscere est proprium scientiæ beatæ; neque possunt cognosci in causa creata, quia cum hæc sit semper indifferens, à causa indifferenti vt tali non potest prodire determinatus effectus; neque possunt cognosci in se ipsis, quia in se non fuit, neque forsan erunt: ergo nullo modo cognosci possunt.

Respondeo negando antecedens, & dico cognosci per species repræsentantes eorum determinatam veritatem: etenim cum certum sit; iam in sententia Thomistarum, hæc futura habere determinatam veritatem in decreto Dei, quā in contraria habere determinatam veritatem obiectiuè in se ipsis; quomodocumque habeant hanc determinatam veritatem, potest Deus infundere speciem hanc veritatem repræsentantem, & hanc dicimus datam fuisse animæ Christi, qua omnia ista cognosceret.

ARTICVLVS V.

An per hanc scientiam cognouerit omnia mysteria gratiæ creata.

1 Mysteria gratiæ sunt in duplici differentia, nam alia sunt veluti habitus creati, cuiusmodi sunt fides, spes, charitas, gratia, lumen gloriæ &c. alij sunt actus, cuiusmodi sunt actus fidei, spei, & charitatis, & actus charitatis potest vlterius considerari vt sit in via, vel vt sit in patria; his possumus addere vnionem hypostaticam. Inter hæc omnia mysteria supernaturalia, alia sunt complexa, quæ includunt essentialiter in suo conceptu Deum, huiusmodi sunt visio clara Dei, amor beatificus, & vnio hypostatica; alia verò, vel sunt simplicia, vt sunt habitus fidei, spei, charitatis, gratiæ, & luminis gloriæ; vel si complexa, non includunt tamen in suo conceptu essentialiter Deum, vt sunt actus supernaturales viæ.

2 Durandus in 3 dist. 14 quæst. 3. Scotus ibidem, Vasquez disput. 53. & alij volunt Christum pe scientiam infusam non potuisse cognoscere gratiam, fidem diuinam, visionem beatam, & vnionem hypostaticam.

Bannes 2. 2. q. 5. ar. 1. & Aluarez de auxilijs disput. 118. & 119. docent entia creata supernaturalia, vt sūt gratia, fides, & charitatas, non cognosci ab anima Christi quidditatiua cognitione, sed tantùm euidentia in attestante; idem docet hic disp. 61.

Communis opinio docet, hæc omnia fuisse per scientiam inditam ab anima Christi quidditatiuè cognita. Sic Cabrera quæst. 11. artic. 1. disput. 7. Gonet disput. 17. artic. 3. qui volunt non solùm quidditatiuè, sed etiam comprehensiuè fuisse cognita. Suarez tamen disp. 27. sec. 3. vult tantùm quidditatiuè fuisse cognita, idem docent Lugus, Amicus, Arriaga, Gabriel à S. Vincentio, & alij.

3 Conclusio. Anima Christi per scientiam infusam omnia mysteria supernaturalia creata clarè, & quidditatiue cognouit, exceptis tamen vnione hypostatica, visione beata, & amore beatifico. Probatur prima pars. Illa possunt quidditatiuè cognosci per hanc scien-

tiam, quorum possunt haberi propriæ, & quidditatiuę species: sed omnium enumeratorum possunt dari propriæ, & quidditatiuæ species; sunt enim omnia enumerata res finitæ, & limitatæ: ergo poterunt quidditatiuè, & clarè cognosci; si verò possunt cognosci clarè, & quidditatiuè, etiam fatendum est verè fuisse cognita ab anima Christi per sciētiam infusam; nam sic maximè congruit dignitati Christi horum omnium cognitionem habere, sicuti horum omnium fuit auctor.

4 Secunda pars, quod vnio hypostatica, amor beatificus, & visio clara Dei non potuerint quidditatiuè per hanc scientiam cognosci, probatur breuiter; nam in nostra sententia hęc omnia sunt complexa, quæ essentialiter includunt Deum ad sui constitutionem, vt ex alibi dictis suppono: Complexum autem non potest clarè, & quidditatiuè cognosci, quin cognoscantur clarè constituentia hoc complexum: sed hæc non possunt à viatore cognosci clarè, & quidditatiuè, cū vnum ex constituentibus sit Deus, qui clarè, & quidditatiuè à viatore cognosci nequit; eo ipso enim, quod clarè cognosceretur, esset beatus; ergo si hæc constituentia non possunt clarè, & quidditatiuè cognosci à viatore, sequitur quod Christus per hanc scientiam inditam hæc mysteria non cognouerit. Et certè in hoc non video quomodo aliqui Doctores consequenter loquantur, vt notat etiam Suarez loco citato, nam nobiscum sentiunt vnionem hypostaticam nihil aliud esse, quam complexum ex natura, & personalitate Verbi, & postea hic docent, hanc vnionem comprehensiuè cognosci; etenim vt comprehendatur totum, debent comprehendi partes, vt ex terminis ipsis constat: sed implicat comprehendi personalitatē Verbi, quæ est vnum ex constituentibus hanc vnionem, vt fides docet, & ipsi admittunt; ergo etiam implicat, quod comprehendatur vnio. Scio hoc argumentum non habere vim contra illos, qui dicunt vnionem esse modum, data enim hac opinione, consequenter etiam dicunt per scientiam inditam clarè, & quidditatiuè ab anima Christi cognosci; at sustinendo, quod vnio sit complexū, consequenter debent dicere non cognosci clarè, & quidditatiuè ab anima Christi.

5 Obiicies primò. Implicat cognosci quidditatiuè, & clarè aliquid, quin cognoscatur specificatiuum illius: ergo implicat clarè, & quidditatiuè cognoscere fidem supernaturalem, gratiam, & lumen gloriæ, quin cognoscatur clarè illius specificatiuum; sed specificatiuum est Deus; ergo implicat ista cognoscere, quin clarè cognoscatur Deus: atqui Deus clarè nequit cognosci à viatore, quia si clarè cognosceretur, talis non esset viator, sed comprehensor; ergo etiam talia mysteria à viatore clarè cognosci non possunt; & consequenter ab anima Christi per scientiam inditam non cognoscentur.

Respondeo veram esse maiorem de specificatiuo intrinseco, non de extrinseco: Deus autem est specificatiuum extrinsecum; intrinsecè autem tales habitus specificantur à propria entitate, vt hæc dicit ordinem transcendentalem ad Deum; vnde non est necesse, quod clarè cognoscatur Deus, sed sufficit, quod cognoscatur, quo ad an sit, & vt terminus horum habituum, non vt est in se; sicuti ex eo, quod adsunt creaturæ, cognoscimus Deum esse; ita ex cognitione habitus, vel actus supernaturalis cognoscit anima Christi Trinitatem esse; non tamen eam cognoscit quidditatiuè; Quemadmodum nos, qui cognoscimus creaturas, non per hoc cognoscimus quidditatiuè Deum.

6 Obiicies 2. Gratia sanctificans est participatio naturæ diuinæ: ergo non potest clarè, & intuitiuè cognosci, nisi simul cognoscatur clarè natura diuina, cuius est participatio: sed natura diuina non potest clarè cognosci, nisi per scientiam beatam; ergo neque gratia poterit clarè, & quidditatiuè cognosci, nisi per scientiam beatam.

Respondeo negando consequentiam; nam etiam intellectus humanus est participatio intellectus diuini; & omnes naturæ creatæ sunt participationes naturæ diuinæ, & tamen omnia cognoscuntur clarè, & quidditatiuè absque eo, quod clarè cognoscatur Deus; solùm ergo est differentia inter alia entia creata naturalia, & gratiam, quod hæc est participatio naturæ diuinæ, sed in eodem ordine supernaturali cum Deo: vnde si cognoscatur gratia, faciet etiam deuenire in cognitionem Dei, quatenus Deus est auctor rerum supernaturalium, non tamen per hoc clarè cognosceretur Deus; & hoc modo datur cognitio in Christo per scientiam infusam.

7 Obiicies tertiò. Quando aliquid dicit ordinem essentialem ad aliud non potest clarè cognosci illud, quin clarè cognoscatur, & aliud: sed lumen gloriæ dicit ordinem essentialem ad Deum clarè visum; ergo saltem lumen gloriæ non poterit clarè cognosci, nisi clarè cognoscatur Deus; & sic non poterit

cogno-

cognosci per scientiam infusam.

Respondeo primò negando maiorem: potest enim cognosci ordo ille essentialis, qui est intrinsecus lumini absque eo, quod clarè cognoscatur terminus, sed sufficit si terminus cognoscatur quo ad an sit, sic creatura dicit ordinem essentialem ad Deum, & tamen possum cognoscere clarè, & quidditatiuè creaturam absque eo, quod clarè, & quidditatiuè cognoscam Deum; ita in proposito dicendum est; solùm sequitur, quod per cognitionem claram, & quidditatiuam luminis gloriæ debeam cognoscere Deum quo ad an sit, & tamquam auctorem rerum supernaturaliũ, quam cognitionem non habemus per claram cognitionem creaturarum naturalium. Dico secundò, quòd potest etiam negari minor; nam lumen solùm non dicit ordinem ad Deum clarè visum, nisi simul ponatur cum intellectu; neque enim lumen est adæquata causa visionis, nisi etiam ponatur intellectus; in causa autem inadæquata numquam potest cognosci effectus.

ARTICVLVS VI.

An Christus per scientiam infusam cognouerit mysterium Trinitatis, & quomodo.

1 Hoc mysterium dupliciter cognosci potest, vel intuitiuè, & hoc pacto non potest viatori hæc visio communicari, esset enim eo ipso beatus; vel abstractiuè, & hoc modo potest cognosci tripliciter, scilicet, vel primò quidditatiuè, vel secundò euidentia in attestante, vel tertiò euidenter quo ad an sit: primo modo cognoscitur, quando per speciem alienam formo conceptum de Trinitate illi tantùm conuenientem, sed non clarum; quo modo, qui habet fidem de Trinitate, & format conceptum de ipsa, nempè, quod Deus sit vnus, & Trinus, format de Trinitate conceptum, & cognitionem quidditatiuam, quia talis conceptus soli Trinitati conuenit. Sed non per hoc habet cognitionem claram de ipsa Trinitate: secundo modo cognoscitur, nempe euidentia in attestante, quando licèt non videatur Deus, audiens tamen ipsum loquentem cognoscit Deum esse, qui loquitur; quemadmodum, licèt ego nõ videam amicum, si audiam illius vocem, cognosco talem esse, v.g. Petrum, qui loquitur. Tertio modo cognoscitur euidentia quoad an sit, & hæc est, quando cognoscitur verè Deum esse vnum, & Trinum, sed non cognoscitur clarè, quomodo sit vnus, & Trinus, seu quando cognoscitur non per conceptus proprios, sed per conceptus aliarum rerum, & alijs cognitis, & non cognoscitur in se ipso Deus vnus, & Trinus, sed in aliis, quamuis postea formentur conceptus improprij quidem respectu Dei, nihilominus tamen illi solum conuenientes.

2 Vasquez 1.par.disp.135. cap.4. & hic disp.53. cap.1. Lorca hic disput.60. Durandus in 3.dist.14.quæst.3.& alij negant animam Christi per hanc scientiam habuisse cognitionem euidentem Trinitatis, quo ad an sit. Caietanus, & Medina hic quæst.11.art.1. Cabrera hic disp.6. Ioann. à S.Thom. disp.13. art.1. Gonet disp.17. & communiter Thomistę, Suarez disp.27.sect.5. Lugus disp.20. sec.3. Amicus disp.20.nu.54. & sequentibus, Scotus in 2.dist.3 q.9. §. Ad quæstionem, & quodlib.7. con.2. & Scotistæ communiter docent posse haberi à viatore hanc notitiam Trinitatis quo ad sit, atque adeò Christum per scientiam infusam hoc mysterium quo ad an sit cognouisse; Suarez tamen cum alijs non vult esse diuersam hanc cognitionem ab euidentia in attestante; alij volunt esse per speciem abstractiuam Trinitatis; alij esse in Christo per visionem intuitiuam visionis claræ, & vnionis hypostaticæ.

3 Conclusio. In Christo fuit per scientiam infusam cognitio Trinitatis euidens quo ad an sit, & per conceptus Trinitati tantùm conuenientes; hanc autem potuit habere per claram cognitionem actuum fidei, & luminis glorię. Probatur, quia Christo vt viatori debet communicari omnis illa cognitio, quæ aliis communicatur, & quæ in ipso possibilis sit: sed est possibilis cognitio euidens Trinitatis quo ad an sit; ex nullo enim capite repugnat, vt patebit ex solutione argumentorum, & ex alia parte aliis communicatur cognitio huius mysterii per reuelationem; ergo cum Christo non possit communicari huius mysterii cognitio per reuelationem, & fidem, cum hæc in Christo repugnet, debemus asserere fuisse illi communicatam per scientiam inditam. Confirmatur, quia Christus vt viator debebat docere alios hoc mysterium, debebat posse orare Patrem, & ipsum diligere, quod facere non potuisset, nisi hanc euidentem cognitionem Trinitatis quo ad an sit habuisset.

4 Quod autem hanc cognitionem potuerit habere per claram cognitionem actuum fidei, & luminis gloriæ probatur, quia anima Christi habuit speciem clarè repræsentantem omnes

actus

actus fidei supernaturales, videbat hos actus non potuisse esse falsos, sed essentialiter esse veros; ergo ex his poterat deduci in cognitionem obiecti horum actuum, & sic poterat formare conceptum tantùm Trinitati conuenientem, quod Trinitas ipsa existeret; & idem argumentum potest fieri de lumine gloriæ.

5 Dices cum Suarez hanc notitiam reduci ad euidentiam in attestante; quia ille effectus supponit testimonium Dei, & ab illo sumit suam rationem, & & essentiam. Sed contra nego antecedens; non enim Christus assentitur mysterio Trinitatis propter auctoritatem Dei attestantis, sed assentitur, quia videt ipsum actum esse essentialiter verum circa tale obiectum, eo quod sit ab habitu fidei, vel auxilio supernaturali, quod ad falsum inclinare non potest; quod motiuum est diuersum à diuina attestatione, vt de se patet; ergo &c.

6 Obiicies primò pro Suarez. Sufficit notitia in attestante, quo ad hoc mysterium Trinitatis; ergo non debet poni notitia euidens quoad an sit, & per conceptus proprios.

Respondeo quantùm est ex natura rerum, vtique sufficeret: at si attendatur dignitas Christi, & animæ eius vnitæ, congruum fuit dare illi extra visionem beatam omnem cognitionem possibilem.

7 Obiicies secundò. Illa cognoscuntur per scientiam inditam à Christo, quæ sunt repræsentabilia per propriam speciem: sed Trinitas non est repræsentabilis viatori per propriam speciem; ergo neque cognoscitur per scientiam inditam: minor patet; nam si daretur propria species Trinitatis; hæc cognosceretur clarè, vt est in se, & per consequens, qui illam speciem haberet, esset beatus.

Respondeo negando tantùm illa cognosci per scientiam infusam, quæ sunt repræsentabilia per propriam speciem; etenim in omnium sententia cognouit Christus Deum, & tamen hic non est repræsentabilis per propriam speciem viatori; sufficit ergo, vt aliquid cognoscatur per scientiam infusam, quod vel cognoscatur per propriam speciem, vel per alienam, quæ tamen faciat deuenire in cognitionem illius mysterii Trinitatis.

8 Obiicies 3. Si cognoscitur Trinitas maximè per effectus ordinis supernaturalis: sed isti non possunt facere deuenire in cognitionem Trinitatis; ergo &c. probatur minor; nam omnis actio ad extra est indiuisa toti Trinitati, & per consequens tantùm poterit facere venire animam Christi in cognitionem Dei, non Trinitatis.

Respondeo distinguendo minorem; isti non possunt facere deuenire in cognitionem Trinitatis tamquam causæ, concedo minorem, tamquam obiecti, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: neque probatio minoris officit, nam probat tantùm, quod actus supernaturales non possunt ducere in cognitionem Trinitatis, vt causæ, quod verum est, possunt tamen ducere in cognitionem Trinitatis vt obiecti talium actuum.

9 Obiicies 4. Vel hæc cognitio est clara, vel obscura; non obscura, quia hæc repugnat Christo beato; non clara, quia esset beatifica; ergo neutra potuit poni in Christo.

Respondeo esse claram abstractiuam per speciem alienam impressam, & per conceptum proprium, hoc est tantùm Deo conuenientem, non tamen quidditatiuè repræsentantem diuinam essentiam.

ARTICVLVS VII.

An Christus cognouerit obiecta scientiæ infusæ semper in actu secundo.

Gabriel in 3. dist. 14. quæst. 1. art. 3. voluit Christum per scientiam infusam, nullum potuisse habere actum secundum earum rerum, quarum habuit cognitionem in Verbo, nisi ista cessente; verùm communiter refutatur cum nullum huius rei adsit firmum fundamentum.

Arriaga disp. 39. sect. 6. docet Christum potuisse vel vnico actu, vel pluribus cognoscere omnia obiecta à principio, actibus liberis exceptis, & deinde pro libito suo potuisse cognoscere, quod magis ipsi placebat, an verò vnico actu, vel pluribus cognouerit hæc omnia dicit esse incertum.

Vasquez disp. 53. cap. 2. vult Christum saltem aliquando cognouisse omnia, quæ per hanc scientiam cognoscibilia sunt, non esse tamen necesse, vt postea semper aliqua actu consideret, sed pro libito suo posse considerare modò hæc obiecta, modò alia.

2 Conclusio 1. Christus aliquando cognouit omnia in actu secundo, quorum habuit speciem infusam. Probatur si Christus non habuisset aliquando in vita cognitionem omnium, quorum speciem habebat, sequitur, quod in ipso fuerit vera, & propria ignorantia; etenim

etenim ille propriè dicitur ignorare aliquid, qui non cognoscit saltem aliquando ea, quorum illi debita est scientia; sed talia sunt omnia obiecta scientiæ infusæ; ergo si Christus aliquando ea non cognouit, sequitur in ipso fuisse veram ignorantiam.

3 Dices 1. Illum non posse dici ignorare, qui in actu secundo non considerat aliquod obiectum, si tamen illius habet speciem; sicuti habebat Christus species omnium obiectorum scientiæ infusæ. Sed contra, quia hoc verum est de illo, qui aliquando elicuit actum scientiæ, ratione cuius dicitur habitualiter sciens: at, qui non elicuit actum scientiæ circa aliquod obiectum, verè dicitur illud ignorare.

4 Dices 2. In Christo hoc non contingere, eo quod iam clarè omnia per scientiam cognouerat; & ideo sufficit, si in eo essent species obiectorum omniũ ad hoc vt non dicatur ignorans; licèt à parte rei omnia actu non cognouerit per hanc scientiam. Sed contra, quia in Christo non tantùm debemus ponere scientiam beatam; sed etiam ipsi tamquam viatori debet concedi scientia infusa, secus vt viator ea ignoraret; ergo licèt non posset dici Christus absoluté ignorans, quia habeat scientiam beatam, vt viator tamen fuisset ignorans, quia talia obiecta non cognouisset; tum quia ponere hanc scientiam in actu secundo saltem aliquando in Christo nullam inuoluit implicantiam, & cedit in maximam Christi perfectionem; ergo ipsi concedenda est; cum sit filius Dei, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.

5 Conclusio 2. Non est necesse, quod Christus fuerit semper in actu secundo huius scientiæ, sed pro libito suo, modò poterat considerare aliqua obiecta, modò alia, etiam independenter à phantasmatibus à principio suæ creationis. Est D. Thom. hic quæst. 11. art. 5. & communis. Probatur, quia nihil est, quod necessitet Christum ad actualem semper vsum huius scientiæ, sed fuit in Christo, sicuti fuit in Angelis, & Adamo: sed Adamus non semper omnia intelligebat, sed illa tantùm obiecta, quæ volebat, & idẽ dicendum de Angelis; ergo & hoc idem concedendum Christo; nihil enim potest excogitari, quod necessiter intellectum ad semper intelligendum, sed poterat se habere per modum actus primi, & habere hanc scientiam in habitu, non verò semper actu.

6 Quod verò potuerit habere hanc scientiam independenter à phantasmatibus probatur: nam anima habebat lumen proprium huius scientiæ infusum, perfectissimè dominabatur corpori, & in suis spiritualibus actibus ab vllo non dependebat, nec ab eo impediabatur; ergo poterat ea vti quomodocumque volebat independenter à corpore, vel per formationem phantasmatum, vel siue illis.

7 Dices. Anima Christi, vt intelligens per has species erat forma corporis: ergo semper debebat intelligere dependenter à phantasmatibus, vt modus operandi sequeretur modum essendi. Sed contra respondeo, quod identicè, & materialiter erat forma corporis, non verò formaliter; nam erat beata, habebat lumen aliud infusum, & corpus perfectissimè subdebatur animæ, vnde poterat vti phantasmatibus pro libito suo.

8 Obijcies 1. contra primum: Si aliquando hęc omnia cognouit Christus, vel ea cognouit vnico actu, vel pluribus: non vnico; nam ea quæ cadunt sub hanc scientiam, aliqua cognoscuntur à priori, quædam à posteriori, alia in se ipsis, alia in causa, & multis aliis modis; ergo hæc omnia vnico actu cognosci non possunt: neque pluribus; nam sic fuisset ignorantia in Christo respectu obiectorum, quæ per priorem actum non cognouisset: tum quia cum sint infinita, & omnia possibilia, non potuit omnia cognoscere.

Respondeo, quod Christus potuit hæc omnia cognoscere, & vnico actu, & pluribus: vnico; nam sicuti potest dari vnica species, quæ sit repræsentatiua omnium, & ratione suæ perfectionis, & eminentiæ possit omnia obiecta repræsentare; ita potuit dari vnicus actus, quo anima Christi hæc omnia cognosceret. Quæmadmodum enim diuina essentia de facto est omnium repræsentatiua, & multi fatentur, vti nos etiam diximus in tractatu de Deo quæst. 3. de visione, & in tractatu de Angelis q. 3. art. 7. posse dari speciem repræsentatiuam diuinæ essentiæ, & omnium possibilium in illa contentorum; ita potiori iure possumus dicere dari vnam speciem repræsentatiuam omnium obiectorum à diuina essentia; & etiam vnicum actum per hanc speciem omnia cognoscentem: Potuit etiam cognoscere pluribus; non sequitur autem, quod fuerit ignorantia; nam ignorantia, quæ dicit imperfectionem est, quando nescitur aliquid, quod pertinet ad propriam statum secundùm exigentiam rerum; Christus autem semper cognouit, quæ ad proprium statum pertinebant secundum rerum exigentiam. Ad confirmationem dico, quod de fa-

omnes Thomistæ. Vasquez disp.55.cap.2. Beccanus, Ragusa, Theophilus, Rainaudus apud Gonetum, Amicus disp.21. & alij apud ipsum docent hanc scientiā experimentalem successu temporis à Christo acquisitam fuisse, non verò per accidens infusam.

4 Conclusio 1. Scientia experimentalis fuit de nouo acquisita à Christo nō infusa per accidens. Probatur ex scriptura Lucæ 2. *Iesus proficiebat sapientia, & ætate*. Vbi notat D. Ambros. lib de Incar.cap.7.quod eodem modo profecerit sapientia, ac ætate: sed ætate proprium augmentum corporis acquisiuit: ergo & proficiendo sapientia vera in sapientiam acquisiuit. Secundò probatur ex illo ad Hebr.5. *Et quidem cum esset filius Dei didicit ex eis,quæ passus est obedientiam*. Sed D. Ambrosius loco cit. D. August.contra Maxim.cap.23. & alij Patres,quos ad longum adducit Amicus,intelligunt de verò profectu animæ Christi.

5 Probatur 2. ratione D. Thom. Christus conuenit cum ceteris hominibus non modo in natura, sed etiam in potentijs, & operationibus; sed ceteri homines habent hanc operationem maximè propriam, & ipsis connaturalem acquirendi scientias medijs sensibus, & abstrahendo species à phantasmatibus: ergo etiam Christus debuit habere hanc operationem acquirendi scientias medijs sensibus, & abstrahendo species à phantasmatibus; secus in ipso fuisset otiosus intellectus agens; tum quia omnes conceduni, quod Christus acquisierit species in sensibus:ergo & in intellectu; cum non minus fuerit potens sensus ad recipiendas species sensibiles; quam intellectus agens ad abstrahendū species intelligibiles à phantasmatibus; nullo enim modo repugnat dignitati ipsius abstrahere species à phantasmatibus. & ex terminis apprehensis deducere conclusiones, & ex frequentatis actibus comparare perfectam scientiam.

6 Probatur 3.ratione Caietani;nam hæc scientiæ acquisitio per actus proprios magis conuenit Christo, quam infusio ipsius: primò ex parte ipsius scientiæ, quia sic præstantior est eius generatio; cum habeat, quod est per se de illius ratione; secundò ex parte scientis; nam qui acquirit scientiam per infusionem, mouetur, qui verò eam acquirit propria industria, mouet se: præstantius autem est mouere, quam moueri: Tertiò ex parte modi sciendi; nam Christus habuit scientiam beatam per modum proprium comprehensorum; habuit infusam per modum suum proprium:ergo etiam debuit habere acquisitam per modum proprium, qui est per acquisitionem; probatur consequentia, tum quia sic ponuntur in Christo omnes scientiæ, & omnes modi sciendi, & acquirendi scientias: Christo autem debet tribui illud, quod est magis conueniens, & perfectionem inuoluit. Confirmatur; nam vt habetur ad Hebræos 2. *Decuit in omnibus assimilari fratribus*; ergo etiam in modo sciendi, & acquirendi scientias,cum præsertim talis modus sit connaturalis, & proprius animæ rationalis existentis in corpore.

7 Conclusio 2. Christus acquisiuit hanc scientiam vi propriæ inuentionis; non disciplinæ. Probatur: tum quia huiusmodi modus est perfectior, & consequenter Christo tribuendus: tum quia id magis decuit eius dignitatem, & statum; Christus enim vt supremus Doctor nihil debuit ab Angelis, vel ab hominibus discere; vnde si quandoque legitur interrogasse, id fecit vt Doctor, & Magister: neque fuit vllum inconueniens Christum pendere ab obiectis in acquisitione specierum intelligibilium huius scientiæ, vt fuisset (quidquid dicat Durandus) si à docente didicisset; nam admisso primò,Christus adhuc sibi ipsi est Doctor, nec obiecta ipsum docent: è contra verò accidisset, si alterius disciplina didicisset.

8 Dices cum hæc scientia acquisita supponat rerum omnium experientiam quomodo potuit Christus in vita breui, & ærumnosa rerum omnium experientiā facere? præsertim cum in vna tantùm regione sit immoratus,nec legatur,quod studio vacauerit. Sed contra respondeo satis fuisse primò rerum aliquarum experientiam, præcipuè Cælorum,elementorum, & sui corporis, quibus cognitis quo ad essentiam, & proprietates, etiam cognoscuntur omnes fere causæ sensibilium quo ad essentiam: etenim vt docet D.Thom. hic ar.1. ad 2. *Licèt non fuerint Christi sensibus subiecta omnia sensibilia, fuerunt tamen subiecta sensibus eius aliqua sensibilia, ex quibus propter excellentissimam vim rationis eius in aliorum potuit notitiam deuenire*. Nec per hanc scientiam erat necesse cognoscere omnia indiuidua, neque essentiam substantiarum separatarum, sed tantùm ea, quæ per lumen intellectus agentis sunt cognoscibilia, vt docet D. Thom. loco cit. ad 3.

9 Addo, quod maximè iuuabatur Christus à scientia beata,& infusa,cuius species repræsentabant eadem obiecta, & tam ab ipsa, quam à beata præseruabatur à quocumque vel minimo errore, & ex hoc patet, cur naturalia facilè cognoscere potuerit. Potest etiam dici

cum Caietano, probabile esse, multa singularia fuisse ab Angelis oblata Christo, vt ex ipsis species educeret, & scientiam acquireret, nec videtur mirum, cũ Christo esurienti Angeli ministrauerint cibos in deserto: ergo multò magis subministrarũt pertinentia ad perfectionem intellectus; non tamen per hoc ab Angelis didicit, sed ipse accipiebat species ab obiectis, & eas ordinabat.

10 Obijcies primò. Plures Patres dicunt illud Lucæ 2. *Puer perficiebat ætate, & sapientia*, intelligendum esse non de verò profectu, sed tantùm secundùm ostensionem; ergo nihil de nouo dedicit, sed hanc scientiam habuit infusam.

Respondeo alios Patres stare pro nostra, vt supra probauimus; quare, si qui in contrarium adducuntur, intelliguntur, quod Christus absolutè non profecerit, nam nihil didicit, quod prius per scientiam infusam non cognouerit: at secundùm scientiam experimentalem habuit verum profectum: nec sequitur aliquando per hoc fuisse inChristo ignorantiam; nam hæc potius erat nescientia illius ætatis propria; & ex alia parte, iam hæc omnia sciebat per scientiam infusam.

11 Obijcies 2. Illud debemus tribuere animæChristi,quod est perfectius: sed perfectius est habere scientiamperfectam ab instanti conceptionis, quam illam acquirere de nouo post longum tempus cum labore: ergo scientiam hanc habuit infusam ab instanti conceptionis.

Respondeo distinguendo minorem, quæ vera esset, si iam non cognoscerentur hæc omnia peraliã scientiam infusã, & nisi Christus ex hoc priuatus fuisset debito modo operandi suarum potentiarum, quæ debent elicere species ab obiectis vt intelligant; cum ergo Christus ab instanti conceptionis habeat scientiam infusam, perfectius est hanc naturalem acquirere proprijs actibus propter rationes positas in probatione conclusionis.

12 Obijcies 3. Absurdum est Christũ didicisse scientiam ab hominibus, vel Angelis: ergo etiam est absurdum illam accipere ab obiectis; eadem enim est paritas.

Respondeo negando consequentiam, disparitas est, qui accipere species ab obiectis non est doceri ab illis, quia dum aliquis accipit species à rebus, ipse se dirigit, & ordinat species: at si quis discat scientiam ab homine,vel ab Angelo,homo, vel Angelus sunt, qui dant species, & eas ordinant; vnde hoc modo doceri inuoluit imperfectionem, nempe ignorantiam modi coniungendi apprehensiones, & principia, sic enim humanus intellectus ab extrinseco magistro doceri potest; quod non euenit accipiendo species à rebus, tunc enim intellectus eas accipit secundùm modum naturalem operandi intellectus discursiui.

13 Obijcies 4. Adam non fuit perfectior Christo: sed in Adamo ponimus scientiam infusam per accidens ab instanti suæ creationis; ergo idem dicendum de Christo.

Respondeo negando consequentiam: disparitas est, quia si in Christo non fuit hæc scientia, habuit tamen infusam, qua mediante omnia cognoscebat; & non cognoscere hæc naturalia per scientiam acquisitam erat nescientia propria illius ætatis Christi: at si Adam caruisset hac scientia; cum nullam aliam haberet in ea ætate virili, in qua creatus fuit, ignorans fuisset, & tamen debebat esse omnium Doctor.

14 Obijcies 5. Si Christus debuit acquirere scientiam proprijs actibus maximè ne intellectus agens esset in ipso frustra: sed hæc ratio nulla est: ergo ruit fundamentum: probatur minor: nam in Adamo fuit iste intellectus, & remanet in Beatis, & tamen non est frustra, licèt non abstrahat species à sensibus; ergo potuit esse in Christo hoc pacto.

Respondeo, quod in Adamo est intellectus agens, quia ipse fuit primus omnium, vnde debebat habere eas potentias, quas alij posteri eius habituri erant, & in Beatis remanet ad ornatum, cum iam habuerit proprias operationes; at non per hoc sequitur, quod Adam non caruerit propria operatione intellectus agentis quæ consistit in hoc, quod abstrahat species intelligibiles à phantasmatibus, quam operationem, cũ debeamus concedereChristo,vt omnibus modis possibilibus habeat scientiam; hinc est, quod ipse per proprios actus scientiã acquisiuit.

15 Obijcies 6. Christus clarissimè cognoscebat omnes propositiones, sicuti nos cognoscimus prima principia: sed nos non possumus habere scientiam de primis principijs; ergo neque Christus de alijs rebus.

Respondeo Christum cognouisse omnes propositiones per scientiam infusam, at non per acquisitam naturaliter; vnde hoc modo potuit efficere demonstrationem, & acquirere scientiam: addo, quod sicut nos explicatis terminis cognoscimus prima principia v.g. totum est maius sua parte; & tamen de aliquo in particulari possumus formare demonstrationem,& de eo habere scien-

tiam;

tiam; vt si dicam: Omne totum est maius sua parte: sed hoc est totum; ergo &c. Ita de Christo dicendum est.

16 Obijcies 7. Christus ab Angelo Confortatus est, vt constat ex illo Lucæ 22. sed talis confortatio fieri non potuit nisi proponendo rationes, quæ dolorem ipsius lenire possent; ergo ab Angelis potuit aliquid discere.

Respondeo cum D. Thom. in 3. dist. 14. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 6. ad 2. quod Christus non fuit confortatus ab Angelo per illuminationem, aut instructionem, sed quasi per societatem, & compassionem eo modo, quo ex colloquio amicorum homo confortatur in tristitijs: aut confortauit corpus debilitatum, & sanguine perfusum, vel abluendo sanguinem, vel aliquo modo fouendo corpus, vt respondet hic Caietanus art. 4.

17 Ex his colligas triplicem esse modum intelligendi in anima Christi; primus est per scientiam beatam, qui est proprius beatorum, & diuinus: secundus per scientiam infusam proprius Angelorum: tertius per scientiam acquisitam, qui est proprius naturæ humanæ.

QVÆSTIO VII.

De voluntate Christi.

POst scientiam tractat D. Thom. de potentia animæ Christi, & quærit vtrum fuerit omnipotens; & ad hoc breuiter respondeo negatiuè, remanserunt n. impermixtę naturę; vnde sicuti humanitas nō facta fuit diuinitas, ita nec facta fuit anima omnipotens: per communicationem tamē idiomatū, sicuti dicitur homo est Deus, ita potest dici homo est omnipotens, verùm hoc non conuenit illi ratione animæ, sed ratione personalitatis. Tractat postea quomodo patrauerit humanitas Christi miracula; & in hoc placet dicere fuisse instrumentum coniunctum diuinitatis; an verò physicè, vel moraliter humanitas concurrerit ad miracula patranda eodem modo dicendum est, sicuti dicimus in tractatu de Sacramentis, an Sacramenta sint causæ morales, vel instrumenta physica gratiæ, & ideo hanc quæstionem ad talem tractatum remitto, ne toties eadem repetamus. Solum differunt humanitas in ordine ad patranda miracula, & Sacramenta in ordine ad producendam gratiam, quod humanitas est instrumentum coniunctum, Sacramenta sunt separata. Multa alia in sequentibus quæstionibus tractat vsque ad quæst. 18. cuius titulus est de voluntate Christi; nos post scientiam tractabimus de voluntate, nam reliqua, vel facilia sunt, vel si quę difficultates tactæ sunt a D. Thom. in alijs quæstionibus, in hac omnes explicabimus.

[Margin: Anima Christi an omnipotens.]

[Margin: Humanitas ad patranda miracula quo modo concurrat.]

ARTICVLVS I.

An in Christo fuerint duæ voluntates, & appetitus sensitiuus.

1 PLures fuere hæretici, qui in hoc errarunt. Nam primò Apolinaris, cum diceret; quod Verbum in Christo esset anima ipsius, in ipso vnam tantùm voluntatem, eamque diuinam ponebat. Secundò Eutiches, qui naturam humanam permixtam cum diuina ponebat, etiam voluntatem permixtam, seu vnam naturam per transmutationem compositam affirmabat, de quo errore supra egimus quæst. 4. ar. 1. Tertiò hæretici Monothelitæ licèt ponerent in Christo duas naturas integras, & impermixtas, negabant tamen in Christo duas voluntates, sed asserebant Christū vnicā tantū habuisse voluntatē, eamq; diuinam, vnamq; operationem, hancque diuinam: actiones verò exteriores humanitatis, vt ambulatio, fletus locutio &c. vocabant opus, & operata, non operationes, eo quod essent effectus voluntatis diuinæ; hoc autem complexum ex opere externo, & voluntate diuina vocabant operationem theantricam, ne omnimode Sanctis Patribus aduersari viderentur.

2 Dubitari solet inter Catholicos, an heretici Monothelitæ negauerint in Christo solū actū voluntatis humanę, an verò etiam ipsam potentiam volitiuam.

Vasquez disput. 73. cap. 1. quem sequitur Lugus disp. 25. voluit hos hæreticos errasse, quia negabant actus voluntatis humanæ in Christo; ceterum non fuisse solicitos de voluntate, vt potentia est.

D. Thom. hìc quæst. 18. art. 1. Caiet. ibidem Ioan. à S. Thom. disp. 18. art. 1. dub. vnico, Thomistæ communiter, Gabriel à S. Vincentio disp. 18. dub. 1. & fere cōmuniter Doctores docent ipsos hæreticos non solum negasse actus voluntatis humanæ in Christo, sed etiam ipsam potentiam voluntatis.

3 Conclusio 1. In Christo fuerunt duę voluntates non solùm quo ad actus, sed etiam quo ad ipsas facultates, & potentias. Probatur 1. ex Concilio Lateranensi sub Martino primò can. 10. vbi habetur. *Si quis non confitetur propriè, & verè duas ei, ſ.cm, & vnius Christi Dei voluntates, similiter, & operationes cohærenter*

ter vnitas diuinam, & humanam &c. sit condemnatus. & in 6. Synodo act.8. sic habetur. *Omnes qui docuerunt, & qui dicunt vnam voluntatem, & vnam operationem in duabus naturis vnius Domini Nostri Iesu Christi, veri Dei nostri anathematizamus*. Et ex Epistola Synodica Agathonis Papæ, quam adducit D. Thom. hic in corpore sic habetur. *Iuxta quod olim Propheta in Christo, & ipse nos erudiuit, & Sanctorum Patrum nobis tradidit Symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus*. Ecce quod Concilia, & Pontifex determinant in Christo non solùm duas operationes humanam, & diuinam, sed etiam duas voluntates; ergo ly *voluntas* non sumitur tantùm pro operatione, nam superfluè, & impertinenter repeteretur.

4 Probatur secundò ex scriptura Matth. 26. *Non mea voluntas, sed tua fiat*, Lucæ 22. *Non sicut ego volo, sed sicut tu*, Ioann. 5. *Non quæro voluntatem meam, sed eius, qui misit me*. Et ex pluribus Patribus eadem veritas colligitur.

5 Probatur tertiò ratione D.Thom. Filius Dei assumpsit naturam humanam perfectam: sed ad perfectionem naturæ humanæ pertinet voluntas, ergo si Filius Dei assumpsit naturam humanam perfectam, etiam assumpsit voluntatem humanam. Ex alia parte nullam diminutionē passus est in ijs, quæ spectant ad diuinitatem: sed ad diuinitatem spectat habere voluntatem; ergo etiam habuit voluntatem diuinam. Confirmatur, quia finis redemptionis humanæ, propter quam venerat Christus, exigebat, vt Christus posset mereri, & operari: sed nisi habuisset voluntatem humanam non potuisset mereri; nam secundùm diuinam non erat capax meriti; ergo verè in eo fuit non solùm voluntas diuina, sed etiam humana, non solùm quo ad actum, sed etiam quo ad potentiam.

6 Conclusio secunda. Fuit etiam in Christo appetitus sensitiuus. Ita D.Tho. hic art. 2. & videtur de fide: nam licèt non reperiatur in terminis definita, quia tamen generaliter definitum est à Verbo assumptam fuisse integram, & perfectam naturam cum omnibus suis facultatibus absque peccato, vtique etiam hunc appetitum habuisse certum est; cum ad naturam rationalem non tantùm operationes intellectus, & volūtatis, sed etiam partis sensitiuæ pertincant. Nullus tamen in Christo fuit actus indeliberatus præueniens rationem. Ratio est, quia isti actus proueniunt ex rebellione contra rationem ad proprium obiectum: in Christo autem non fuit talis rebellio, quia hæc est effectus peccati, vnde non erat in statu innocentiæ, & multò minus in Christo: tum quia in Christo erat perfectissima scientia, & propter hanc perfectionem scientiæ numquam appetitus poterat præuenire rationem. Quare ab actibus huius appetitus sensitiui in Christo fuit sublata omnis imperfectio, quæ in nobis est ratione originalis peccati, vt fomitis, rebellionis, &c. sed perfectissimè subdebatur rationi, & voluntati Christi.

7 Obijcies primò contra primam. Si in Christo fuit voluntas humana cum suis actibus, illi deberemus tribuere tristitiam, & timorem, vt habetur Matth. 26. *Cœpit contristari, & mæstus esse; tunc ait illis, tristis est anima mea vsque ad mortem*. Et Marci 14. *Cœpit pauere, tedere, & mæstus esse*: sed isti actus non potuerunt esse in Christo, cum esset Beatus: clara autem Dei visio excludit omnem mæstitiam, & timorem; ergo nec voluntas humana fuit in Christo.

Respondeo concedendo maiorem; ad minorem respondet Canus lib. 12. de locis theologicis cap. 14. Deum pro tunc suspendisse delectationem beatificam à voluntate Christi, vt posset admittere actum tristitiæ. Verum hæc responsio communiter reijcitur, eo quod beatitudo sit de natura sua perpetua, & semel habita à Christo, semper eam retinuit. Alij aliter respondent. Verùm respondeo cum communi, negando minorem: ad probationem, licèt verum sit, quod de potentia ordinaria visio clara Dei excludat quamcumque mæstitiam, & timorem: at de potentia absoluta potest Beatus, & habere tristitiam, & summam cōsolationem respectu diuersorum obiectorū; sic diximus in tractatu de beatitudine, quod potest quis videns Deum de potentia absoluta torqueri etiam igne inferni; & ita dicimus speciali ratione factum esse, vt Christus pro tunc, & esset beatus ratione visionis, & tristis, & mæstus ratione mortis imminentis.

8 Obijcies secundò. Inter actus assignatos est timor: sed in Christo non potuit esse timor, nam hic definitur fuga mali futuri, vel imminentis cum incertitudine euentus; in Christo autem non fuit hæc incertitudo: tum quia supra in Christo posuimus tantùm timorem filialem; ergo nè finius contrarij, neq; hic timorem ponere debemus.

Respondeo negando minorem: ad probationem dico, incertitudinem non esse de ratione timoris vt sic, vt patet in damnato ad mortem, qui certus est de morte, & eam timet: definitio ergo allata conuenit tantùm timori efficaci, & ope-

operatiuo ad vitãdum malum. Ad confirmationem dico, nos supra exclusisse à Christo timorem prouenientem à culpa, vel timorem de amissione beatitudinis,& ibi posuimus in Christo timorem filialem, quia ille erat, qui ad illam quęstionem pertinebat, non per hoc tamen exclusimus hunc timorem prouenientem Christo ex morte illi imminenti, & futura.

9 Obijcies tertiò pro Vasquez. Monothelitæ concedebant in Christo duas integras naturas; ergo nulla probabilitate poterant negare facultatem voluntatis in Christo,præsertim cum communior sententia tunc temporis non admitteret potentias realiter distinctas ab anima.

Respondeo primò retorquendo argumentum contra Vasquez: tales hæretici secundùm Vasquez admittebant in Christo duas integras naturas cum suis facultatibus; ergo nulla specie probabilitatis poterant negare actus proprios harum facultatum: patet consequentia, quia facultas est propter operationes; vnde si poneretur facultas sine operatione poneretur principium proximum mortuum inutile, & impotens ad operationem: vide ergo, quod etiam posita sententia Vasquez nullam speciẽ probabilitatis habent in suis somniis hęretici; admittat ergo Vasquez hos hæreticos negasse etiam potentias, vt ex locis adductis Conciliorum deducitur clarè: neque quod subiungit, quod probabilis est sententia, potentias non distingui ab anima; & per consequens, si tales hæretici admittebãt in Christo animam, debebant etiam admittere voluntatem, quicquam officit. Etenim siue distinguantur realiter, vt volunt Thomistæ, siue tantùm formaliter, vt Scotistæ; si detur ista potentia, debet dari operatio, & si hæc negatur possibilis,vt negabant illi hæretici, etiam potentia ipsa negatur quomodocumque ab anima distinguatur.

10 Obijcies quartò pro eodem Vasquez Agathonem Papam in epistola ad Heraclium quę est in 6.Synodo act.4.vbi definiens voluntatem, quam hæretici negabant, inquit. *Voluntas motus est naturæ, quoniam motus est animæ.* Ergo tales hæretici negabant actum, non potentiam.

Respondeo,quod hoc dicitur,sed non probatur, quod in tali loco definierit Papa voluntatem, quam negabant hæretici; nam ex locis adductis Conciliorum, & eiusdem Agathonis, quæ adduximus in probatione conclusionis, constat, eos negasse etiam potentias,& non solùm actus.

11 Plura alia possent adduci, quæ latè prosequitur, & eruditè Ioan.à S.Thoverùm adducta sufficiant, cum ex locis adductis Conciliorum constet potius tales hæreticos negasse in Christo non solùm actus voluntatis, sed etiam ipsam potentiam: dixi constare potius,&c. nam vt aduertunt Caietanus, & Suarez hic disp.37.sec.1.ex Agathone Papa in epist. cit. *Tam variè, tamquam confusè loquuti sunt, vt vix satis constet, quo sensu errorem suum asseruerint.* Hocq; mirum non est, cum proprium sit hæreticorum subdolè semper loqui; neque vllam tenere consequentiam.

ARTICVLVS II.

An voluntas humana in Christo fuerit semper conformis voluntati diuinæ.

1 Potissimum hæreticorum argumentum negandi in Christo duas voluntates humanã, & diuinam fuit, vt auferrent omnem pugnam, et discordiam internam à Christo Domino, existimantes non posse esse perpetuam pacem, vbi duplex esset voluntas, & duplex liberum arbitrium; quare hic videndum est quomodo hæ voluntates fuerint semper conformes,& numquam inter se contrariæ.

Difficultas oritur ex scriptura, in qua ponitur voluntas humana Christi, quæ videtur contraria diuinæ; nam Matth. 26.dicitur: *Transeat à me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Et Lucæ 22. *Verumtamen non mea, sed tua voluntas fiat.* Ecce quod Deus volebat Christum mori, vt redimeret genus humanum, voluntas autem humana Christi recusabat mortem.

2 Vasquez hic disp.73. cap.3. quem sequitur Lugus disp.25.num.14. qui dicit esse communem explicationem, docet hos actus, seu has voluntates non esse contrarias, quia vnus actus est efficax, & absolutus, alter inefficax, & virtualiter conditionatus;vnde Christus habuit voluntatem, sed inefficacem fugiendi mortem,dum dixit: *Transeat à me calix iste*; aliam verò efficacem, dum dixit: *Verumtamen non mea, sed tua voluntas fiat*; istæ autem voluntates non pugnant, nec sunt inuicem contrariæ.

Arriaga disp.12.sec.1. Admittit tamquam probabilius in Christo voluntatẽ inefficacem fuisse voluntati diuinę contrariam.

D.Thom. hic quæst.18.ar.5.& 6. Caietanus, Ioann.à S.Thom & communiter Thomistæ. Alensis 3. part. quæst.15. membr.1. Albertus in 3.dist.17.ar.1 Bona.

na.ar.1.q.3. Richardus quæst.2. Durandus ibidem num.6. Suarez disp.38.sec.4. Amicus disp.25. sec.1. & plures alii volunt ideò voluntates in Christo semper fuisse conformes, quia quando voluntas humana Christi refugiebat mortem, Deus voluit, quod voluntas humana Christi mortem refugeret.

3 Conclusio. Voluntates humana, & diuina in Christo fuerunt semper cõformes, siue loquamur de voluntate efficaci, siue de inefficaci. Hæc conclusio videtur definita in 6.Synod. act.4.in epistola Agathonis Papæ vbi sic habetur: *Prædicamus duas naturales voluntates non contrarias (iuxta quod impij asserunt hæretici) sed sequentem eius humanam voluntatem, & non resistentem, vel reluctantem, sed potius subiectam diuinæ eius, atque omnipotenti voluntati.* Et idem habetur in aliis Conciliis, quæ adducit Suarez: patet etiam ex scriptura ad Hebræ.10.& Psalm. 36. *In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam Deus.* Ioann.4. *Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me.* Et cap. 8. *Ego quæ placita sunt ei facio semper.*

4 Probatur ratione, quod voluntas efficax humana numquam fuerit contraria voluntati diuinæ. Voluntas humana non potest ferri efficaciter in id, quod cognoscit impossibile: sed Christus cognoscebat clarè esse impossibile fieri cõtrariũ illi, quod Deus efficaciter volebat; ergo non poterat velle efficaciter aliquid cõtrariũ voluntati diuinæ efficaci.

5 Dices cum Lugo, scientiam illam Christi non fuisse antecedentem, sed cõsequentem libertatem humanam; sicuti enim voluntas diuina est consequens libertatem humanam; vnde sicuti in priori illo signo non intelligitur in intellectu diuino præscientia illius voluntatis, nec impedit libertatem Dei ad vtrumq; quia est scientia consequens; sic neque debet intelligi in intellectu humano Christi pro eo priori signo; atque adeò non poterit impedire voluntatem ad volendum, vel nolendum tale obiectum. Sed contrà: quia in primis scientia, & voluntas diuina semper antecedit voluntatem creatam; hæc enim debet illi subordinari, vt latè de Deo vno probatum fuit: tum quia estò sit consequens ratione nostra, vt vult Lugus, nihilominus saltem in instanti reali est simul, & determinatio Christi debebat fieri in instanti reali: sed in eo instanti in ipso erat scientia voluntatis diuinæ, & quid veller efficaciter Deus; ergo impossibile est, quod Christus vellet efficaciter contrarium; nam voluisset efficaciter, quod cernebat impossibile, quod implicat; & hoc præsertim est dicendum de Christo, qui prudentissimè semper ea, quæ voluit, etiam voluit cum submissione ad voluntatem diuinam.

6 Quod verò etiam voluntates inefficaces Christi fuerint conformes volũtati diuinæ, vt regulæ, licet voluntas humana Christi aliquando voluerit aliquid, quod diuina nolebat, etiam deducitur tamquam firmum ex loco adducto ex 6. Synodo: *Prædicamus duas voluntates non contrarias;* vnde nullo modo admittendus est modus dicendi Arriagæ, qui dicit has voluntates posse dici contrarias; nam quo ad modum loquendi saltem est contra Concilium: in rebus autem fidei debemus non solùm in re ipsa, sed etiam in modo loquendi esse conformes Concilijs.

7 Explicare igitur debemus, quomodo stet has voluntates esse conformes, licèt voluntas humana Christi aliquando voluerit aliquid, quod diuina nolebat; & vt hoc intelligatur: notat D. Thom. quod voluntas humana Christi dupliciter potest considerari, nempe primò vt natura est, secundò vt ratio est: dicitur voluntas operari, vt natura est, quatenus tendit in obiectum sub ratione proprij commodi, licèt tales actus in Christo semper essent liberi, nam in ipso non sunt actus indeliberati ratione perfectæ suæ scientiæ, sicuti multoties sunt in nobis, in quibus non sunt liberi ratione inaduertentiæ; dicitur verò voluntas operari, vt ratio est, quando operatur ex intentione finis efficaciter; in proposito ergo, si considerentur verba illa Christi: *Non sicut ego volo, sed sicut tu;* istæ voluntates erunt diuersæ in obiecto materiali volito, & ratione actuum; erant tamen inter se conformes, quia dum voluntas humana, vt natura, & per actus inefficaces volebat proprium cõmodum, & fugiebat mortem, hoc volebat etiam voluntas diuina, erant enim isti actus ex suo genere honesti, & boni, & diuina voluntas complacebat, quod voluntas humana, vt natura, mortem refugeret, & vt ratio efficaciter mortem vellet. Ex alia verò parte nulla erat pugna, nulla rebellio partis inferioris contra superiorem, sed pars inferior erat perfectissimè subiecta superiori, & nulla vmquam in Christo fuit voluntatum contrarietas, sed semper fuerunt conforformes.

8 Obijcies. Velle, & nolle idem obiectum indicat contrarietatem voluntatum, non conformitatem: sed humana voluntas Christi nolebat mortem, quam diuina voluntas volebat: ergo hæ

duæ

duæ voluntates erant contrariæ, & non conformes.

Respondeo indicare contrarietatem voluntatum, si essent actus efficaces: at quando vnus est tantùm inefficax, seu vt alij dicunt virtualiter conditionatus, & elicitur tantùm à voluntate, vt natura est, quæ vt ratio habet actum efficacem, quo vult id, quod vult Deus, non arguitur contrarietas, sed ad summum diuersitas actuum, & conformitas voluntatum; eo quod, dum Christus secundùm voluntatem, vt natura est, volebat mori, etiam diuina volebat, quod Christus haberet hunc actum; vnde in Christo semper voluntates fuere conformes.

ARTICVLVS III.

An Christus peccare potuerit.

1 CVm in Christo fuerit intellectus, & voluntas, constat etiam in ipso fuisse liberum arbitrium; nam liberum arbitrium non est voluntas sola, aut solus intellectus, sed est facultas voluntatis, & rationis, & libertas radicaliter consistit in intellectu repræsentante in obiecto rationem boni, & mali, formaliter in voluntate, quæ cum indifferentia se determinat ad id, quod vult; vnde definitur liberum arbitrium, quod sit potentia, quæ positis omnibus requisitis ad operandum possit operari, & non operari. In Christo autem fuisse liberum arbitrium constat ex scriptura. Isaiæ 10. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Ioann. 10 *Ego pono animam meam, & iterum sumo eam, & potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam.* Ratio potest esse, quia in Christo debemus ponere meritum, vt genus humanum posset redimere: ad meritum autem necessariò requiritur libertas, vt ex alibi dictis in tractatu de gratia probatum fuit. Ex hoc grauissimæ difficultates insurgunt; prima est, si Christus fuit liber, quomodo sit impeccabilis? cum libertas sit facultas faciendi, & non faciendi, & operandi contrarium. Secunda quomodo in exequutione præcepti stet eius impeccabilitas. Tertia quomodo stet eius libertas cum visione clara Dei; primam difficultatem in hoc articulo explicabimus, explicabimus, in sequentibus.

2 Suppono in primis tamquam certum inter Catholicos, Christum numquam peccasse; hoc colligitur ex pluribus locis scripturæ sæpius attestantis, Christum nec peccasse, nec dolum inuentum esse in ore eius; & ratio D. Th. est, quia peccatum omni ratione dedecebat talem personam, quæ erat Deus; tum quia Christus venit, vt homines à peccato redimeret, & Deo reconciliaret: ergo debuit omni peccato carere, secus etiam ipse indiguisset redemptore. Quare hæc veritas definita fuit in Concilio Ephes. cap. 18. & Lateranensi sub Martino I. cap. 5. quidquid impudentissimè, & insanissimè dicat Caluinus, Christum peccasse dum in Cruce dixit: *Deus Deus meus, &c.* constat enim in istis verbis nec vmbram fuisse peccati; solùm enim ea verba denotant ipsum quo ad dolores, & afflictiones traditum esse, & derelictum in manibus carnificum, qui ipsum varijs tormentis, & cruciatibus affecerunt; verum de hac Caluini insania satis.

In Christo nō fuit peccatum.

3 Difficultas est de possibili, & non inquirimus hic, vtrum, si humanitas Christi prius extitisset antequam vniretur Verbo, tunc peccare potuerit; hoc enim clarum est, quod potuerit peccare, sicuti possunt omnes aliæ humanitates; nihilominus tamen eo ipso, quod esset vnita Verbo esset sāctificata. Quæstio igitur præsens est de humanitate Verbo vnita, seu de Christo, an peccare potuerit.

Status quæstionis.

4 Prima sententia ex Durandi in 3. dist. 12. q. 2. Gabrielis, Marsilii, Mayronis, & aliorum apud Vasquez disp. 61. cap. 3. & Suarez disp. 33. sec. 2. est etiam Scoti in 3. dist. 2. q. 1. & dist. 12. q. vnica, Fab. in 3. disp. 27. Herincx disp. 2. q. 3. nu. 43. & Scotistarum communis, hæc affirmat humanitatem Christi vi solius vnionis hypostaticæ non esse redditam impeccabilē, fuisse tamen ratione visionis beatæ, sicuti modo sunt impeccabiles omnes beati, ceterum si humanitas Christi præcisè fuisset vnita, nec eius anima fuisset beata, fatetur Durandus cum alijs Christum peccare potuisse.

Secunda sententia fere omniū aliorū Theologorum est, Christum peccare nō potuisse, hocq; habere vi solius vnionis hypostaticæ, sic Magist. in 3. dist. 12. D. Thom. ibidem q. 2. art. 1. Capreolus quæst. vnic. art. 1. Cabrera, & Thomistæ communiter omnes, Ioann. à S. Thom. disp. 16. art. 1. Gonet disp. 20. art. 1. Vasquez disp. 61. cap. 3. & plures alij apud ipsum, Suarez disp. 33. sect. 2. Tannerus disp. 7. q. 5. Lugo disp. 26. sec. 1. Hurtadus disp. 59. §. 11. Arriaga disput. 34. à sec. 2. Amic. disp. 24. sec. 1. & quāplurimi alij.

5 Conclusio Christus vi vnionis hypostaticæ nec per absolutam Dei potentiam potuit peccare. Hæc conclusio est ita certa, vt oppositam plures Doctores varijs censuris notent, ex ea enim videtur sequi Deum potuisse peccare, posse

esse

esse damnatum, & deteriorem diabolo, & huiusmodi, quæ qui concederet, inquit Capreolus: *Contra illum non esset agendum argumentis, sed flammis*. Verum ab his censuris ego abstineo, præsertim cum tot Doctores Catholici cõtrariam instineant, & publicè defendant, nec admittant sequelas, quas alij deducunt.

6 Probatur ergo primo conclusio ex Patribus, quos longa serie congerit Vasquez loco citato; aliquos tantùm ponam, & primus omnium sit D. Hilarius, qui lib. 1. de Trin. circa medium asserit Christum non potuisse admittere peccatum: *Dum Christus est, eo quod, qui Christus est, non potuit amittere, quod Christus est*: sed est Christus per vnionem hypostaticam præcisè; ergo vi vnionis peccare non potuit. D. Anselmus lib. 2. cur Deus homo cap. 10. dicit Christum non potuisse peccare, *Quia non solùm homo, sed etiam Deus erat*. Et hoc idem apertè docet Dionysius Alexandrinus in epistola contra Paulum Samosatenum circa finem epistolæ dicens: *Nisi fuisset idem, qui erat Deus Verbum, non poterat esse alienus à potestate peccandi; nemo enim est, quin peccare possit, nisi vnus Christus; sicut Pater Christi, & Spiritus Sanctus*. Idem docet D. Augustinus tom. 4. lib. 2. de Incarnatione Verbi ante finem his verbis: *Sicut vas ipsum, quod substantiam continet vnguenti, nullum genus aliud potest recipere liquoris; ita anima Christi velut vas, in quo inerat substantia vnguenti, impossibile fuit, vt contrarium reciperet odorem*. Ex quibus cõstat hos Patres asserere Christum fuisse impeccabilem ratione vnionis.

7 Probatur 2. conclusio ratione. *Actiones sunt suppositorum*, vt docet Philosophus, & fuit principium admissum in Concilio Florentino sess. 18. non tantùm à Patribus Latinis, sed etiam à Græcis ad probandum per hoc, quòd Spiritus Sanctus esset à Filio; vnde licet rationes, quibus vtuntur Patres, & Concilia ad definiendum aliquid de fide, non sint de fide, negari tamen non potest, eas non esse maximæ auctoritatis; ergo si Christus peccaret, eius suppositum peccaret: sed implicat suppositum Christi posse peccare, cum suppositum Christi sit Deus, & Verbũ Patris; ergo si implicat suppositũ Christi peccare posse; etiam implicat Christum posse peccare.

8 Dices primò cum Marsilio, quòd si humanitas Christi peccaret, sola ipsa peccaret, non suppositum, quia peccatum repugnat supposito diuino. Sed contrà, quia si humanitas Christi peccaret, vel tunc esset vnita Verbo, vel non, si hoc secundum, non facit ad rem; nam nos loquimur de humanitate vnita: si est vnita Verbo, ergo sicuti ratione huius vnionis omnes operationes Christi dicuntur theandricæ, idest Deivirilis, vt dicitur in 6 Synodo Generali act. 8. & 11. & propter hanc rationem diximus actiones Christi fuisse in genere moris infiniti valoris; ita etiam sequitur, quòd non possint esse peccaminosa; cum operatio theandrica esse nequeat peccaminosa, semper enim sequeretur Deum ipsum peccare; cum actiones suppositorum sint.

9 Dices secundò cum Durando, nõ repugnare dicere Deum peccare per communicationem idiomatum, sicuti enim dicitur Deus est mortuus, est passus; ita potest dici Deus peccat; non enim magis repugnat Deo peccatum, quam mors; & tamen mors per communicationem idiomatum tribuitur supposito diuino; ergo etiam peccatum potest tribui; sicuti enim per hoc non sequitur, quod Verbum sit mortuum, sed tantùm humanitas; ita nec sequitur quod Verbum peccatum commiserit, sed tantùm humanitas. Sed contrà, quia præterquam quod hæc propositio: *Verbum per communicationem idiomatum potest peccare, vel peccat*: est piarum aurium offensiua, & ideò reijcienda; sic impugnatur ex differentia, quæ est inter prædicata, *Mortuum, passum, & peccatum*; quod mori, & pati sunt prædicata, quæ possunt intendi à Deo ad bonum finem, cum sint mala pœnæ, & ideò non repugnat Deo mori in aliena natura, quamuis Deo repugnet mori, & pati in propria: at peccatum est malum culpæ, & ideo nullo modo potest tribui Deo; quod magis explicabitur, si consideremus, quod pati mortem, sitim, famem, & huiusmodi sunt prædicata passiua, ad quæ non debebat concurrere Verbum, sed vt denominaretur tale sufficiebat illa pati in natura assumpta; at peccatum est prædicatum actiuum, & peccatum debet actiuè procedere à natura, vt à principio *quo*, & à supposito, vt à principio *quod*; implicat autem suppositum diuinum actiuè concurrere ad peccatum.

10 Dices tertiò cum Lugo, & Arriaga. Suppositum nullo modo influere physicè in operationes; & proindè sicuti passiones sunt suppositorum, & per communicationem idiomatum dicitur Verbum passum, & mortuum, ita etiam posset dici habere peccatum, absque eo quod vllo modo in peccatum influat; & ideò ex hac ratione nõ probari Christum

ftum peccare non potuisse. Addit Lugus, quod etiam si suppositum physicè influeret; adhuc Deus non esset auctor, vel causa peccati; nam sicut concursus, quem Deus præstat vt causa prima, non facit ipsum causam, vel auctorem peccati; quia prout venit à Deo est indifferens, & subordinatur nostræ voluntati quo ad exercitium; sic etiam concursus Verbi nō faceret Verbum auctorem peccati, quia ille concursus prout esset à subsistentia esset indifferēs, & subordinaretur humanitati quo ad exercitium. Sed cōtra esto, quod suppositum, vt suppositum, non influat physicè; negari tamen non potest, quod saltem non influat moraliter, vnde propter hanc rationem merita Christi sunt infiniti valoris, vt concedunt etiam Lugus, & Arriaga; ergo etiam in peccatum influeret moraliter Verbum, si Christus peccasset; Verbum autem influere moraliter in peccatum quis non videat implicare? nam sic moraliter ipsi peccatum tribueretur, quod dici nullo modo potest; neque quod addit Lugus vllo modo subsistit; nam concursus Verbi non esset concursus causæ primæ indifferens, sed esset concursus specialis Verbi simul cum voluntate concurrentis, ita vt hæc esset principium *quo*, Verbum principium *quod* speciale; sed implicat Deum per specialem concursum concurrere ad peccatum; nam non tantùm moraliter, vt probatum est, sed etiam physicè, vt principium *quod* esset auctor peccati; nec est concursus indifferens, qui vt principiū *quod* indiuisibiliter concurrit ad effectum; ergo &c.

11 Probatur tertiò. Quando plures voluntates eandem personam componunt ad superiorem voluntatem spectat dirigere inferiorem, & hoc negligere tribuitur in defectum superioris voluntatis, & hoc explicatur in homine, in quo est appetitus sensitiuus, & voluntas; si hæc non refrænat appetitum sensitiuum, & sinit ipsum efficere id, quod est contra rationem, verè peccatum tribuitur etiam voluntati; ergo similiter, cum persona Christi sit composita ex natura humana, & diuina in eodem supposito, si voluntas diuina non refrænat voluntatem humanam, vt tantùm tendat in id, quod est secundùm rectam rationem, si hæc tendit in peccatum, etiam Deus peccaret.

12 Dices primò; hoc contingere, quia pars sensitiua est vna, & eadem anima. Sed contra primò, quia in sententia plurium appetitus sensitiuus est potentia realiter distincta. Contra secūdò, dato quod appetitus sensitiuus non sit potentia distincta, nihilominus, si anima sensitiua in homine esset distincta realiter à rationali, adhuc ad rationalem spectaret dirigere sensitiuam. & si non dirigeret, ipsi tribueretur peccatum, vt de facto contingit in humanis: Parentes, & filii distinguuntur realiter; & tamen, quando filii peccant, si patres non impediunt, cum possint, & debeant, eis etiam imputatur peccatum; ergo cum natura humana cum personalitate Verbi faciant vnam personam, ad hanc spectabit dirigere naturam humanā, quod si non faciet, ipsi tribuetur peccatum. Et hæc ratio desumitur ex 6. Synodo actione 8. vbi postquam determinauit Christum habuisse humanā voluntatem impeccabilem cōcludit testimonio Nysseni: *Quemadmodum nostrum corpus regitur, & ornatur, atque ordinatur ab intellectuali, & rationali anima nostra; ita & in Domino Christo tota humana eius conspersio* (scilicet natura) *ab eiusdem Verbi diuinitate semper, & in omnibus mota Deo mobilis erat.* Et ex Patribus; nam Ambrosius lib. de Incarnat. cap. 7. habet: *Qui alios regebat se regere ipse non poterat?* Et Epiph. in Anchor. *Quia Verbum virtute sua frænabat inferiorem naturam ab omni inutili carnali turba.*

13 Dices secundò ex Lugo. Hanc rationem non probare: primò, quia Deus est supremus Dominus; ergo potest pro libitu suo licitè permittere ruinam subditorum: secundò, quia non quælibet coniunctio inducit obligationem regiminis, sed illa sola, ex qua oritur dependentia, & ordinatio vnius ab alio: coniunctio autem humanitatis cum diuinitate in eodem supposito non dat potestatem ipsi naturæ diuinæ, vt possit regere humanitatem; quemadmodum, si homo vniretur cum leone, aut fluuio, non teneretur curare, quod ille leo rugiret, aut nè fluuius inondaret agros; & si Deus vniretur igni non teneretur curare, nè talis ignis combureret vicinas segetes. Sed contrà: ideò vt supremus Dominus non tenetur vetare ruinam subditorum, sed potest illam permittere, quia respectu subditorum se habet, vt causa vniuersalis, & indifferens, nec tenetur immutare essentias, quas creaturis dedit; cum ergo fecerit eas liberas ad peccandum, vel non peccandum, repugnat Deo talis obligatio, quia sic destrueret essentias rerum; at supposita vnione, in ipso est specialis obligatio talis personæ, nè peccatum naturę humanę redundaret in personam diuinam. Ad illud, quod secundo dicitur, quod non quælibet coniunctio inducit obligationem; retorqueo argumentum contra ipsum; etenim si per

impossibile homo haberet pro filio fluuium, vel leonem teneretur nè regere fluuium nè inondaret? aut leonem ne rugiret? certè non; quia instantiæ ex irrationalibus non sunt capaces directionis; & tamen tenetur Pater respectu Filij; ita dico ego, si Deus esset vnitus igni, vel fluuio non teneretur curare nè comburreret vicinas segetes; imò posset hoc directè intendere, cum Deus sit omniū Dominus; at vnitus naturæ humanæ, vel Angelicæ, tenetur curare, nè peccet.

14 Dices tertiò cum Hurtado. Pater tenetur vitare non solùm peccata filiorum, sed etiam eorum ægritudinem, & mortem, & tamen Verbum non tenebatur regere humanitatem, nè flagellaretur, crucifigeretur, aut moreretur; ergo etiam non tenebatur curare, nè ipsa peccaret. Sed contrà, nego consequentiam, & disparitas est manifesta, quia in malis physicis potest quis ea honestissimè velle, & sic potest quis appetere mortificationes, & flagellis se ipsum cædere propter Christum, at non potest velle malum morale; ita Verbum potuit velle flagella, crucem, & mortem in humanitate, vt redimeret mundum; at non potuit velle malum morale.

15 Probatur 4. Humanitas Christi per vnionem ad Verbum fuit infinitè sanctificata sanctitate increata: sed hæc includit repugnantiā cum peccato quocumque originali, siue habituali, siue mortali actuali, siue veniali; ergo posita tali sanctitate in Christo nullum fuit possibile in ipso peccatum: hæc vltima consequentia probatur: primò vi vnionis debetur ex natura rei animæ Christi visio beatifica, & exclusio omnis ignorantiæ: sed posita visione beatifica, & exclusione omnis ignorantiæ redditur Christi humanitas impeccabilis, vt fatentur omnes Scotistæ; ergo etiam posita sola vnione redditur ex natura sua impeccabilis: probatur consequentia, quia id ratione cuius debetur immediatè forma incompossibilis cum aliqua re, necessariò est æquè immediatè incompossibile cum illa re, cum incompossibilitas immediata cum illa re constituatur formaliter per connexionem immediatam cum forma opposita: probatur secundò illa prima consequentia. Vi vnionis hypostaticæ non solùm reddita fuit sancta sanctitate increata anima Christi, sed etiam per ipsam constituta fuit natura humana principium *quod* operandi, quod supponitur ad operationem; ergo per operationem non potest dissolui; ergo non potest admittere peccatum: probatur consequentia; quia si admitteret peccatū ex vna parte deberet dissolui, cum peccatum pugnet cum sanctitate infinita, ex aliâ parte deberet remanere, cum nulla operatio dissoluat sui principiū, sed illud supponat; vnde esset, & non esset, quod implicat.

16 Obijcies primò. Si Angelus assumeret naturam humanam, quamuis hæc per voluntatem peccaret, non tribueretur peccatum voluntati Angelicæ, sed humanæ, quæ per se libera est; ergo idem dicendum de Christo.

Respondeo, quòd si Angelus posset regere voluntatem humanam, & non regeret, etiam peccatum illi tribueretur: si verò non posset, iam sumus extra casum; Deus enim potest, & tenetur regere posita vnione.

17 Obijcies secundò. In tantùm tribueretur peccatum Deo, in quantùm deberet regere, & non regeret naturam humanam; sed Deus nulla lege potest ad hoc obligari; ergo non teneretur; ergo si voluntas humana caderet in peccatum, tantùm permissiuè se haberet Deus: hoc antem peccatum non est; ergo &c.

Respondeo, quòd non datur quidem vlla lex positiua obligans Deum ipsum; tenetur tamen ex natura sua, qua Deus est eo ipso, quod est coniunctus hypostaticè humanitati, eo quod voluntas humana censeatur voluntas Dei; & hæc est peculiaris diuersitas inter voluntatem humanam Christi, & alias, quod illa per suppositum Verbi censeatur voluntas Dei; at respectu aliarum se habet Deus tamquam causa vniuersalis.

18 Obijcies tertiò. Eadem est voluntas Verbi, ac Patris, & Spiritus Sancti: sed Pater, & Spiritus Sanctus nulla ratione tenentur regere voluntatē humanā Christi nè peccet; ergo nec Verbum.

Respondeo distinguendo minorem, quæ vera est absolutè, & primariò, falsa ex suppositione, & secundariò. Explico responsionem Pater, & Spiritus Sanctus, sicuti & Verbum nullam habent absolutè obligationem regendi voluntatem humanam, nè peccet: ex suppositione tamen, quod Verbum Incarnatum sit, tenetur Verbum per se primò regere voluntatem creatam, nè peccet, eo quod talis voluntas est volūtas Verbi propria; & cum voluntas diuina Verbi sit eadem, ac aliarum personarum; hinc est, quod etiam aliæ personæ secundariò tenentur regere, cum à voluntate Verbi discordare non possint, & in idem consenserint, quando Verbum caro factum est.

19 Obijcies quartò. Non minus repugnat vitæ Dei mors, quam bonitati peccatum: sed hoc non obstante per commu-

municationē idiomatum dicitur Deus est mortuus; ergo etiam potest dici Deus peccat.

Respondeo distinguendo maiorem, quæ vera est, si secundùm se considerentur vita, & mors, bonitas, & peccatum: falsa si considerentur vita, & bonitas Dei, vt hypostaticè sunt vnitæ humanitati. disparitas est, quia ad hoc vt Deus denominetur mortuus merè passiuè se debet habere humanitas; imò & actiuè potest concurrere Deus intendēdo mortem, quia mors est tantùm malum pœnæ, & in se est quid bonum, & propter varios fines potest intēdi: at denominatio *peccat* est denominatio actiua, quæ deberet esse à Verbo tamquam à principio *quod*; implicat autem Deum concurrere ad malum culpæ, & propter alias rationes, quas in conclusione adduximus.

ARTICVLVS IV.

Vtrum humanitas Christi potuisset peccare amittendo vnionem.

1 Vidimus supra humanitatem Christi non potuisse peccare manēdo vnitam Verbo, nunc videndum est, an potuerit peccare amittendo vnionem; Quemadmodum quis perseuerante gratia habituali non potest peccare, quia sunt incompossibilia gratia, & peccatum; at potest absolutè peccare, & per peccatum amittere gratiam; ita nunc inquirimus hic, an anima Christi possit peccare, ita vt per peccatum amittatur vnio.

2 Omnes auctores relati articulò præcedenti pro prima sententia affirmant, Christum peccare potuisse amittendo vnionem, quibus accedunt Hurtadus disp. 59. & Arriaga disp. 35. licèt hi duo nobiscum sentiant in conclusione præcedentis articuli.

Omnes alij, quos allegauimus pro secunda sententia sustinent humanitatem Christi non potuisse peccare amittendo vnionem, & cōsequenter humanitatem Christi per vnionem ad Verbum redditam fuisse omnino impeccabilem.

3 Conclusio. Humanitas Christi peccare non potuit peccato destruente vnionem. Varij tamen sunt auctores in probanda hac conclusione.

Prima ratio est Vasquez, qui conclusionem sic probat. Gratia vnionis suaptè natura non subijcitur humanis actionibus sicuti gratia adoptionis; ergo non potest per vllum peccatum amitti: antecedens probat, quia gratia vnionis non poterat crescere per opera, sicuti augetur in nobis gratia adoptionis per opera bona. Sed contra hæc ratio non est firma; nam quod non possit crescere per opera bona est, quia consistit in indiuisibili, & posita vnione intelligitur Verbum hypostaticè vnitum humanitati; ex hoc autem non excluditur, quin potuerit dependere ab operationibus humanitatis; etenim, vt concedit ipse Vasquez disp. 21. num. 48. si humanitas Christi fuisset producta ante vnionem decorata gratia, & cum illa operata fuisset, potuisset mereri de cōgruo vnionem hypostaticam; ergo falsum est non posse subijci humanis operationibus; ergo si potest subijci, vt fit, poterit etiam subijci, vt destruatur; hoc enim nec dū probatum fuit.

4 Secunda sit Cardinalis de Lugo disput. 26. sect. 5. num. 65. qui reiectis varijs rationibus sic conclusionem probat. Humanitas Christi per gratiam vnionis sanctificatur sanctitate perfectissima, & perfectissimo modo, & ad hanc sanctitatem pertinere videtur, quod non solùm impediatur omne peccatum, sed etiā potentia peccādi; alioquin posset excogitari aliud genus sanctificationis perfectius, quæ sanctificatio tolleret nō solū peccatū ex natura rei, sed etiā de potentia absoluta; hoc enim genus sāctificationis non implicat: ergo dicendum hoc genere sanctificationis fuisse sanctificatā animam Christi, cum sanctificata fuerit sanctitate infinita. Sed contra neque hæc ratio firmè probat, nam hic supponere debemus, gratiam vnionis, sicuti posita fuit liberè à Deo, ita posse etiam destrui, & non esse ex essentia sua indefectibilem; quod autem potest à Deo absolutè destrui nulla expectata conditione, potest etiam destrui in pœnam peccati: vnde sic argumentor: talis sanctitas non est prærequisita ad operationem; ergo sine illa potest humanitas operari; si ergo operetur peccatum; certè sicuti potest Deus absolutè eam auferre; ita potest posito peccato. Nihilominus hæc ratio potest bene sustineri, & confirmari hoc pacto contra Arriagam: etenim, licèt visio beata, quæ ex natura sua perpetua est, possit diuinitus destrui, nihilominus non sequitur, quod possit destrui per peccatum à Beato committendum; nam eo ipso, quod quis Beatus est, impotens est ad peccandum: ergo etiam licèt vnio, quæ ex natura sua est perpetua sit diuinitus destruibilis à Deo, non poterit tamen destrui per peccatum habentis eam: probatur consequentia, quia forma, quæ ex natura sua exigit aliquid, quod est incompossibile cum pec-

Respondeo, & nego consequentiam; nam illorum prædicatorum erat incapax; non verò huius *impeccabilis*, vt latè diximus de hoc argumento supra qu. 5. art. 1.

ARTICVLVS V.

An saltem potuerit anima ipsius habere originale, vel habituale mortale, vel veniale.

1 SVppono ex dictis in tractatu de vitijs, & pecatis quæst. 6. ar. 1. & 3. peccatum originale non consistere in sola denominatione extrinseca ab actuali peccato Adæ, sed includere priuationem gratiæ debitæ ex promissione facta Adamo, & posteris eius; Insuper causari in nobis hoc peccatum ex peccato Adæ, & contrahi ipsa propagatione, quæ est omnibus, & vnicuique propria: Tertiò peccatum habituale esse actum præteritum malum non retractatum, moraliterque permanentem cum priuatione gratiæ, vt loco citato ar. 1. explicatum fuit.

Quærimus ergo hic vtrum Verbum potuerit assumere naturam peccato originali infectam, & quæstio est de possibili; nam de facto, cum corpus Christi formatum fuerit virtute Spiritus Sancti nullo modo contrahere poterat originale; cum hoc ex D. Tho. & alijs Doctoribus contrahatur tantùm per seminalem propagationem; quare quæstio propria est, an si corpus Christi formatum fuisset virtute seminis, & per propagationem naturalem, vtrum tunc contraxisset originale peccatum.

Status quæstionis.

2 Conclusio 1. Si Christi corpus formatum fuisset virtute seminis non tamen contraxisset, nec potuisset contrahere originale peccatum. Probatur; nam humanitas non prius natura inficitur peccato originali, quam anima informet corpus, & prius humanitas est homo, quam intelligatur contrahere originale, & consequenter prius debet intelligi subsistens, quam maculata; ergo cum prius Christus fuerit subsistens, quam potuerit maculari, & subsistentia ipsius fuerit subsistentia Verbi, cum qua omnino est impossibile peccatum, sequitur, quod etiamsi formatum fuisset illius corpus per seminalem virtutem, ahuc non posset contrahere originale.

3 Dices. In tantùm non potuit peccare Christus peccato actuali, in quantùm actiones sunt suppositorum; vnde si peccasset etiam eius suppositum peccasset: sed peccatum originale non contrahitur voluntate propria, sed voluntate Adami; ergo ab humanitate Christi potuisset contrahi, si fuisset per seminalem generationem propagata absque eo, quod eius suppositum peccaret. Sed contra; quia originale peccatum non tantùm fuit voluntarium Adamo, sed etiam est moraliter voluntarium paruulis illud contrahentibus, vt diximus loco citato de peccatis: sed hoc modo non potuit esse voluntarium Christo, in quo erat suppositum Verbi, quod tenebatur regere humanitatem, ne in peccatum caderet, secus ipsi imputaretur peccato; ergo nullo modo potuit illud contrahere: tum quia vt ab humanitate contraheretur talis macula originalis debebat in ipsa non esse forma incompossibilis; iam autem erat humanitas infinitè sanctificata per sanctitatem increatam Verbi; vnde nullo modo poterat in ipsa cadere peccatum.

4 Conclusio 2. Quodcumque peccatum siue habituale mortale, siue veniale in natura existens pugnat cum vnione hypostatica: vnde ipsa posita, deberet doleri. Probatur; quia per vnionem hypostaticam humanitas perfectissimo modo sanctificatur, & deificatur, & eadem diuinitas illi vnitur: sed implicat vnum, & idem subiectum esse perfectissimo modo sanctificatū, & Deo summè gratum, & simul esse per peccatum immundum, & Deo inuisum: ergo eo ipso, quod humanitas est Verbo vnita, implicat, quod in ipsa sit quodcumque peccatum siue actuale, siue habituale, siue mortale, siue veniale; quodcumque enim cum summa sanctitate pugnat.

5 Obijcies primò. Cum eo non potest esse peccatum, cum quo priuatiuè opponitur; sed peccatum originale, & habituale non opponuntur cum vnione hypostatica, sed tantùm cum gratia, includunt enim hæc peccata priuationem gratiæ, non vnionis hypostaticæ: ergo cum vnione hypostatica stare possunt.

Respondeo distinguendo maiorem; cum eo non potest esse peccatū, cumquo priuatiuè opponitur, vel formaliter, vel eminenter, concedo maiorem; formaliter tantùm, nego maiorem: ad minorē ergo licèt possit concedi, quod formaliter opponatur tantùm gratiæ; at eminēter etiam natura diuina illi omnimodè opponitur, est enim forma talis ordinis, & tam sancta, vt cum ea implicet quodcumque peccatum.

6 Obijcies 2. Quod pugnat cum veniali debet esse infinita sanctitas: sed humanitas Christi non fuit sanctificata infinitè per Verbum; ergo potest habere veniale; minor probatur, nam sancti-

tas

tas humanitatis est minor sanctitate Verbi; ergo non est infinita.

Respondeo negando minorem: ad probationem: concedo quod sanctitas humanitatis sit minor sanctitate Verbi; Verùm hoc non arguit, quod in ipsa humanitate non sit sanctitas infinita, sed solùm, quod sanctitas Verbi sit sanctitas infinita per identitatem; sanctitas autem humanitatis est per vnionem; vt supra cum de sanctitate Christi hoc argumentum discussimus:

7 Quæres primò an potuerit esse in Christo fomes peccati.

Fomes peccati quid sit.

Fomes peccati non est appetitus sensitiuus nihil aliud connotando, vt falsò putauit Durandus; nam si esset tantùm appetitus sensitiuus, vtique illum deberemus ponere in Christo, cum spectet ad integritatem naturæ; fomes igitur peccati, vt docet D. Tho. est appetitus sensitiuus proximè potens, & expeditus præueniens vsum rationis per suos actus inordinatos tendens in delectabile secùdùm sensum præter rationis præscriptum.

Respondeo fomitem peccati nec fuisse, nec potuisse esse in Christo, est communis Thomistarum, vt testantur Ioan. à S. Thom. disp. 16. ar.2.& 3. & Gonet disput.20. ar.2. eamdem docent Suarez, & alij; quo ad secundam tamen partem, quod nec potuerit esse, est contra Vasquez, Lugum, Beceanum, Arriagam disput. 35. subsect. 2. & alios. Probatur prima pars ex Concilio 5. Generali, quod dicitur Germanum act. 7. can. 12. Vbi Damnatur Theodorus Mopsuestenus eo, quod dixerit. *Alium esse Dei Verbum, & alium Christum passionibus animæ, & desiderijs carnis molestias patientem*. Vbi notandum, quod non damnatur solùm, quia dixerat Christum esse alium à Verbo, sed etiam, quia dixerat Christum molestias carnis passum. Hoc idem definitur in 6. Synodo Generali act. 11. in Epistola Sophronij. Ratio est: quia dedecebat Christum habere huiusmodi motus contra rationem propter diuinitatem vnitã, quæ tenebatur regere non tantùm volũtatem humanam, sed etiam appetitum sensitiuum; quæ ratio non tantùm probat primam partem, sed etiam secundã, quod fomes peccati non potuerit esse in Christo; vnde nec fuit in Virgine ratione maternitatis, sed D.Thom. vult in ipsa fuisse ligatum, quando primò concepta fuit, & sanctificata in vtero matris, fuisse verò extinctum, & penitus sublatum, quando fuit ab Angelo salutata.

Nec in Virgine fuit fomes peccati.

8 Dices tales motus appetitus sunt naturales, nec sunt peccata; ergo potuerunt esse in Christo. Sed contra: nego consequentiam; nam licèt essent naturales, & non essent peccata, indecentiam tamen quandam indicant, quam in Christo Deo, & homine nullo modo admittere debemus.

9 Quæres 2. An in Christo potuerint esse habitus vitiosi.

Respondeo negatiuè contra Vasquez disp. 61. Arriagam loco citato, & alios; est tamen communis Thomistarum, & eorum, quos adduximus in tract. de vitiis quæst. 1. ar. 2. vbi docuimus Deum se solo non posse infundere habitum vitiosum; & per consequens in Christo, nec fuit, nec esse potuit habitus vitiosus; etenim ille non potuit elicere actus vitiosos, quibus hos habitus compararet, vt hucusque probatum fuit; nec Deus potuit se solo eos habitus infundere, vt loco citato probatum fuit; ergo nullo modo in Christo esse potuerunt.

ARTICVLVS VI.

Quomodo Christi impeccabilitas non repugnet libertati eiusdem in executione præcepti.

2 Difficultas consistit in hoc; cũ libertas sit facultas, quæ positis omnibus requisitis ad agẽdum possit agere, & non agere, vel agere contrarium, vel Christus poterat non obseruare præcepta, & sic poterat peccare, quia posse transgredi præceptum, est posse peccare; vel non poterat non obseruare præcepta, & sic non videtur liber; licèt autem possit fieri quæstio de omnibus præceptis, quæ tenebatur Christus obseruare, in particulari tamen tractatur de obseruantia, & executione præcepti, quod habuit de subeunda morte, quomodo Christus liberè mortuus sit, si habuit præceptum moriendi, quod transgredi non potuit; si enim ipsum transgredi potuisset, fuisset peccabilis, quod dici non potest, vt supra probatum fuit: propter hoc argumentum soluendum hæc quæstio redditur ex celebrioribus huius tractatus, in varias enim abierunt sententias Doctores; principaliores ponemus, mox nostram explicabimus.

Quæstionis difficultas in quo consistat.

2 Prima ergo sententia saluat libertatem Christi cum ipsius impeccabilitate dicendo in Christo nullum fuisse præceptum moriendi obligans in conscientia sic Lorca disp. 73. num. 15. citans pro se Paludanum, Albertum, Victoriam, & plures Patres Græcos, quam opinionem Esparza sequitur lib. 9. q. 52. & iudicat probabilem Arriaga disp. 42. sect. 2. subsec. 4. sed verè hæc sententia, licèt vidca-

videatur. saluare aliquo modo libertatem cum impeccabilitate Christi Domini, nihilominus nullo modo est admittenda; nam scripturæ, Patres, & D.Th. apertè supponunt in Christo fuisse præceptum de subeunda morte; vnde dum ex vna parte conatur conciliare Christi libertatem cum impeccabilitate, scripturas, & Patres difficillimè trahere potest ad proprium intentum: Etenim Ioan. 10. dicitur. *Hoc mandatum accepi à Patre meo* & cap. 12. *Qui misit me Pater ipse mihi mandatum dedit*: & cap. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio*. Ad Philip. 2. *Factus obediens vsque ad mortem mortem autem crucis*: Obedientia autem supponit mandatum, vt docet D. Thom. Accedit Augustinus tract. 79. in Ioan. & lib. contra sermon. Arian. cap. 1. qui ex obedientia Christi erga Patrem contendebant Christum esse inferiorem Patre; & sic habet. *Quod enim voluntati, & præcepto Patris obediens est Filius, nec in hominibus demonstrat diversam, imparemque naturam Patris præcipientis, & obedientis filij: Huc accedit, quod Christus non tantùm Deus est, qua natura æqualis est Patri, sed etiam homo, qua natura maior est Pater, cuius etiam non solùm Pater, sed Dominus est*. Idem docet Ambr. lib. 5. de fide ad Gratian. cap. 5. quare sic formatur argumentum. Quotiescumque scriptura potest in vero, & proprio sensu explicari, & nullum sequitur absurdum, imo sic eam intelligunt Patres, taliter etiam est intelligenda, secus liberum esset vnicuique scripturam explicare eo modo, & sensu, quo magis ipsi placeret, quod nullo modo admittendum est: atqui scriptura, & Patres clarè dicunt in Christo fuisse præceptum de subeunda morte; & idem fere omnes scholastici paucissimis demptis sentiunt; ergo verum, & proprium præceptum in Christo fuisse de subeunda morte fatendum est.

3 Impugnatur 2. hæc sententia, nam ea data adhuc non saluat quomodo Christus fuerit liber in obseruantia præceptorum naturalium, ad quæ tenebatur; ergo licet admitteremus Christum liberum in subeunda morte crucis, eo quod de hac non habuerit præceptum, adhuc remanet tota difficultas, quomodo fuerit liber, & meruerit in obseruantia aliorum præceptorum.

4 Dices cum Arriaga: hoc argumentum nullo modo impugnare Lorcę opinionem; nam vel præcepta sunt purè negatiua, & ista obseruantur per puram omissionem, quæ non est meritoria; vnde liber fuit Christus ad ea obseruāda per actus supernaturales, & meritorios; vel sunt affirmatiua, & hæc non obligant ad actus supernaturales, & meritorios, vel si obligant non tamen semper, sed in vna, aut alia occasione; vnde Christus poterat efficere plures actus circa illa, quando non obligabant, quod verò in aliqua occasione vnus, aut alter actus non fuerit liber, parui esse momenti. Sed contra, quia saltem in sententia negante puram omissionem sequitur, quod Christus non fuerit liber in obseruantia præceptorum negatiuorum, & quod etiam nullo modo fuerit liber in obseruantia affirmatiuorum, quando ipsa instabant, vt obseruarentur; ergo licèt saluet libertatem Christi in subeunda morte, non saluat, quomodo stet libertas cum impeccabilitate in obseruantia aliorum præceptorum, & tamen difficultas a Theologis vniuersaliter tractatur.

5 Impugnatur 3. Christus non solum fuit incapax vllius peccati etiam venialis, sed etiam omnis imperfectionis positiuæ moralis; qualis reperitur in transgressione aliquarum regularum religiosorum, quæ neque obligant sub veniali, & qualis imperfectio reperitur in filio, vel subdito, si cognoscat inclinationem Patris, vel Superioris esse, vt ipse efficiat aliquid, & nihilominus iste velit facere contrarium: sed licèt in Christo non fuerit præceptum de subeunda morte; cognoscebat tamen Christus inclinationem Patris esse, vt ipse subiret mortem; ergo non erat liber: probatur consequentia; nam vel poterat non mori, & sic poterat habere imperfectionem illam moralem positi, uam similem illi, quæ reperitur in transgressione regularum ad peccatum non obligantium, quod de Christo dici non potest; vel non poterat non mori; & sic in morte subeunda non fuit liber.

6 Secunda sententia contendit saluare libertatem Christi cum eius impeccabilitate in morte subeunda, eo quod tale præceptum fuit impositum Christo à Patre dependenter ab eius voluntate; ita vt in primo instanti conceptionis cognita simplici voluntate Patris, qua sibi maximè complacebat in nostra salutè obtinenda per mortem Christi, illam sibi petierit Christus intimari à Patre, & ideo vult liberè exequutū fuisse præceptum, quia illud voluit. sic Cabrera 3. p. q. 18. art. 4. disp. 4. §. 3. Zumel 1. p. quæst. 22. art. 4. & quidam alij sed contra neque hæc responsio euacuat difficultatem; nam vel Christus cognita voluntate Patris, qua sibi maximè cōplacebat in nostra salute obtinēda per mortē ipsius, poterat nō petere à Patre, vt sibi

vt sibi intimaret præceptum, vel non poterat non petere: si hoc secundùm dicas; ergo non fuit liber in petendo, vt de se patet; si primum ergo poterat discordare à voluntate Patris sibi manifestata; hoc autem quis non videat esse imperfectionem moralem in Christo; sicuti enim est imperfectio positiua in subdito, si sciat esse Prælati voluntatem, quod aliquid faciat, & nihilominus faciat contrarium; ita fuisset in Christo, si non petijsset sibi intimari præceptũ, et potuisset esse hæc imperfectio, si potuisset non petere: ergo neque hic modus dicendi vllo modo saluat Christi libertatem.

7 Contra 2. Nam de hac postulatione nihil habetur in scripturis, & sine fundamento dicitur: tum quia poneretur mysterium nostræ redemptionis primò, & per se dependisse ab humana voluntate, non autem à diuina, cum tamen scripturæ reducant hoc in diuinã voluntatem. Vnde Ioan. 6. dixit Christus. *Descendi Cælo non vt faciam voluntatem meam, sed eius, qui misit me.* & Matth. 26. *Pater mi, si non potest hic Calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua*; idem habetur Marc. 14. Lucæ 22. & Ioan. 18. dicitur. *Calicem, quem dedit mihi Pater non bibam illum?* vbi semper scriptura non in voluntatem Christi perentis, sed in voluntatem Patris reducit præceptum de morte: ergo iste modus non est admittendus.

9 Potest etiam reijci; tum quia non saluat libertatem Christi in obseruantia præceptorum naturalium; tum quia licèt in petendo præceptum fuerit liber; tamen ipso posito non erat amplius liber in executione, & in morte subeunda nisi ex suppositione petitionis, non autẽ absolutè; nam posito præcepto hic, & nunc non erat liber; quemadmodum quis liber est, vt ingrediatur aliquem carcerem: at si ingrediatur, & custos carceris claudat ostium, ipsi non est amplius liberum, vt exeat; ita, & in proposito.

9 Tertia sententia, seu modus conciliandi libertatem in præcepto mortis cum eius impeccabilitate, dicit Christũ ideo fuisse liberum, quia potuit ex sua libertate petere dispensationem præcepti iuxta illud Math. 26. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum.* Sic Lugus disp. 26. num. 102. quem plures recentiores sequuntur. Sed contra, quia Christus cognoscebat determinatam voluntatem Patris, vt moreretur: ergo non potuit petere dispensationem sine peccato: probatur consequentia: velle efficaciter, & absolutè oppositum voluntatis diuinæ efficacis alicui euidenter notæ est actus imprudens, otiosus, & temerarius, & proinde peccaminosus: sed Christus cognoscebat clarè dari in Deo volũtatem efficacem, quod ipse moreretur; ergo sine peccato non poterat petere dispensationem.

10 Dices ex Lugo, præceptum non obligare Christum ad accipiẽdum illud tunc, quia in illo instanti non habebat necessitatem patiendi tunc, sed nec etiã postea; quia licèt iam esset positum præceptum, & in sensu composito præcepti non posset non pati; poterat tamen Christus tollere illum sensum compositum, & impetrare dispensationem præcepti, & mortem simpliciter impedire. Sed contra: quia licèt non fuisset necessitatus ad acceptandum præceptũ tunc, cognoscebat tamen tale præceptum esse voluntatem efficacem Patris tali loco, & tempore adimplendum; ergo pro tali loco, & tempore non poterat petere dispensationem; quia petijsset id, quod videbat esse absolutè contra voluntatem efficacem Patris; ergo si non potuit petere dispensationem pro tempore, quo instabat præceptum moriendi, sequitur, quod pro tali tempore liberè mortuus non fuerit, quod tamen dici non potest, cum ex scripturis clarè habeamus, quod liberè Christus mortuus est. Contra 2. si præceptum moriendi non erat pro tunc, quando mortuus est Christus, sed hoc fuit pro libera sua voluntate; ergo nõ opus erat tunc dispensatione, sed sine eo, quod peteret dispensationem, poterat, vel facere miracula, vel aliter se occultare, & mortem vitare.

11 Quarta sententia, quæ est Ioan. à S. Thom. disp. 17. ar. 4. & citat pro se Bannes, & alios; est etiam Gonet disp. 21. ar. 3. hæc docet, quod cum per præceptum, nec læsa fuerit libertas, nec immutatus fuerit modus operandi liberi arbitrij, cum proposita fuerit Christo mors cum indifferentia obiectiua, nempe cum cognitione bonorum, quæ ex tali morte oriri debebant, & horroris mortis, & cruciatuũ; ex hac indifferentia obiectiua orta fuit in volũtate indifferẽtia formalis, & ideo liberè se determinauit ad mortem subeundam. Sed contra posita indifferentia formali in voluntate: vel illa potest postea non velle mori; & sic potest peccare; vel non potest non mori, & sic non erit libera: hæc consequentia patet, quia illa voluntas est libera, quæ positis omnibus antecedenter prærequisitis ad agendum potest agere, & non agere: sed posita vnione, quæ antecedenter per hos Doctores prærequiritur ad operandum, & posito præcepto non potest Christus non velle accepta-

ceptare tale præceptum, aut non velle mori, secus si posset velle non mori posset peccare; ergo posita vnione, & præcepto voluntas Christi non est libera.

12 Dices cum Ioanne à S. Thom. & Gonet locis citatis; quod licèt non potuerit Christus velle non mori in sensu composito, hoc est velle coniungere negationem mortis cum præcepto obligante ad mortem, bene tamen in sensu diuiso, idest velle negationem mortis, vt abstractam à præcepto. Hæc de Verbo ad Verbum Gonet. Sed contra: quia hæc responsiò nullo modo est ad rem: nam hic quærimus quomodo cum impeccabilitate Christi Verbo vniti, & præcepto de subeunda morte stet libertas in exequtione præcepti, quæ essentialiter requirit, vt possit Christus non exequi præceptum: sed posita vnione cum impeccabilitate Christus non potest non exequi tale præceptum; ergo liber non est: si verò dicas esse liberum in sẽsu diuiso, hoc est abstrahendo à præcepto; de hoc non fit quæstio; & ex alia parte possemus dicere, quod amentes, & beati in sensu diuiso sint liberi; nã ablata amentia, & visione beata tollitur determinatio ad vnum, & primi non erunt amentes, sed liberi, & secundi non erunt beati, sed poterunt amare, & non amare Deum, & tamen certum est in omnium sententia, nec amentes, nec beatos circa visionem habere libertatẽ; ergo vt saluetur libertas Christi aliter est respondendum.

13 Quinta sententia est Suarez disp. 37: sect. 2. Molinæ 1. part. quæst. 14. disput. 18. num. 64. Tanneri disput. 1. q. 6. dub. 4. hæc dicit ideo Christum liberè mortuum fuisse, quia vult impeccabilitatem eius prouenire ab extrinseco Dei prouidentia, qua tenebatur Deus Christo auxilia illa dare, quæ per scientiam mediam præuidebat efficacia, vnde deducit, quod solum ex suppositione scientiæ mediæ fuerit impeccabilis; hæc autem impeccabilitas, seu necessitas non peccandi non tollit libertatem, quia desumitur ex futuritione libera operationis Christi; eo modo, quo electo ad gloriam tenetur Deus dare in fine vitæ auxilia efficacia: quæ tamen auxilia non lædunt libertatem. Sed contra; quia falsum est, quod Christus tantùm ex suppositione scientiæ mediæ fuerit impeccabilis; nam fuit impeccabilis per vnionem, vt supra probatum fuit; hæc autem supponitur antecedenter ante scientiam mediam, nam supponitur vnio ante omnes operationes Christi tum in re exercendas; tum sub conditione in scientia media, vnde quando præuisus fuit Christus per solam scientiam mediam, præuisus fuit semper impeccabilis; quare eadem difficultas, quæ est de facto, est etiam in scientia media; etenim si supponamus Deum sic nostro modo concipiendi ratiocinari: si ego ponerem Christum à parte rei, & imponerẽ præceptum acceptandi mortem, liberè ne acceptaret hoc præceptum, vel non? vidisset etiam non potuisse non acceptare; quia si potuisset non acceptare, potuisset peccare; implicat autem, quod Christus potuerit peccare, cum eius suppositum esset Deus. Quare manifesta est disparitas de prædefinitionibus, & auxilijs efficacibus, ac de vnione; nam prædefinitiones, & auxilia efficacia dantur tantùm in horum Doctorum sẽtentia post scientiam mediam, & ideo non lædunt libertatem; at vnio est ante scientiam mediam, & reddit Christum impeccabilem, quomodo ergo potuit imponi Christo impeccabili præceptum liberè obseruandum, si eo ipso, quod positum erat non poterat illud non obseruare?

14 Sexta sententia est Valentiæ hic quæst. 19. pun. 2. Vasquez disput. 74. c. 5. Lessij, Moncæi, & aliorum, hæc conciliat libertatẽ Christi cum impeccabilitate, quia licèt Christus determinatus sit ad moriendum, fuit tamen liber, & indifferens ad moriendum ex hoc, vel illo motiuo, hoc vel illo loco, hoc vel illo genere mortis. Sed contra: licèt hæc responsio non possit ita facilè confutari, videtur tamen contra scripturas; nam ex his videtur præcepta mors eo modo, quo euenit; nam de genere mortis dicitur ad Philip. *Factus obediens vsque ad mortem mortem autem crucis*; quod aliæ circumstantiæ fuerint decretæ, constat ex Actibus A. post. cap. 4. *Conuenerunt in Ciuitate ista aduersus puerum tuum Iesum, quem vnxisti Herodes, & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populis Israel facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt.* De tempore Io. 13. *Sciens Iesus, quia venit hora eius*. & Lucæ 22. *Filius hominis secundùm, quod definitum est vadit*. Vnde Leo Papa ser. 7. de Pass. Domini. *Nulla poterat ratione turbari, quod ante æterna sæcula, & misericorditer erat dispositum, & incommutabiliter præfinitum*. Ergo ex scripturis clarè deducitur mortem Christi ita fuisse decretam, sicuti euenit; si ergo ita decreta fuit, quomodo meruit, aut fuit liber?

15 Secundò impugnatur ratione. Christus per ipsam acceptationem mortis vere meruit: sed si non fuisset liber circa substantiam mortis, non meruisset per ipsam, sed tantùm quo ad circumstantias: ergo vt saluamus perfectam liber-

libertatem Christi,aliter respõdendũ est.

Sunt aliæ sententiæ minoris momenti, quæ possent recenseri, verùm cum facilè sit omnes refutare, sicuti difficilè est aliquam stabilire, illis omissis,ponam illam, quæ mihi probabilior videtur.

16 Septima sententia saluat libertatẽ Christi in exequtione præcepti cum eius impeccabilitate hoc modo; nempe quod in instanti conceptionis Christi Deus proposuit illi suum decretum de ipsius morte subeunda, & intellectum Christi cognouisse in morte sua tamquam in obiecto indifferenti, & rationem boni, scilicet humanæ redemptionis, voluntatis diuinæ efficaeis hoc volentis,satisfactionis æterni Patris, & exaltationis gloriæ suæ in toto mundo; & cognouisse horrorem mortis, & cruciatuum, hocq;totum illi propositum fuisse acceptandum pro eo tempore, quod magis ipsi placeret; Christus autem indifferens, & liber ad acceptandam mortem tali, vel tali tempore,eam acceptauit pro eo tempore, loco, & circumstantijs, quæ magis Deo placerent, remittendo se totum in voluntate diuina, vt Deus ipse decerneret, quod genus mortis, & in quibus circumstantiis, illam pati deberet. Hunc modum saluandi libertatem Christi cum ipsius impeccabilitate aliquo modo indicant Arriaga disp.42.sec.2.sub sec.7. & Amicus disp.25.sec.3.num.98. licet hi Doctores tantùm recurrant ad circumstantiam temporis, quod tempus volunt fuisse à Christo electum,non autem à Deo prędefinitum.

17 Explicatur, & simul probatur responsio. Deus mihi reuelet: si in hac ætate tua quinquaginta septem annorum non toleraueris martyrium, viues vsque ad annos septuaginta; si mihi postea Deus hanc gratiam concederet, vt præberet occasionem martyrii, & illud forti animo pro Deo subirem, vel Deo dicerem, ecce ego paratus sum decerne de me, & de vita mea pro eo tempore, & hora, & de quocumq; genere martyrij malueris, libenter illud subibo,& de facto postea illud subirem eo modo, quo decreuisset Deus; certè ego liberè morerer, & substantia mortis mihi diceretur absolutè meritoria; etiam si post tredecim annos deberem necessariò vitam finire; ergo etiam proposito præcepto mortis Christo, & illi non indicato tempore, sed relicta in Christi potestate electione temporis; si Christus totus Dei voluntati conformis dixit,ecce paratus sum libentissimè voluntatem tuam exequi, & ideò decerne tu Domine genus mortis, tempus,locum, & omnes alias circumstantias; nam libenter mortem subibo, certè in hoc perfectissimè saluatur Christi libertas, sicuti saluatur in martyribus,qui tolerant martyrium, saluatur præceptum cum Christi impeccabilitate, & saluatur omnia loca scripturæ, quæ dicunt substantiam mortis, & omnes circumstantias eius fuisse à Deo decretas; igitur modus à nobis adductus ad conciliandam Christi libertatem cum præcepto moriendi sufficiẽtissimus est,facilisque: ideò tenendus.

18 Obijcies primò. Ex Lugo loco cit. num.94. Si quis propter sua crimina acciperet sententiam mortis; ita tamen, vt deberet exequutioni mandari, quando ipse vellet, etiam post multos annos, non diceretur humano modo damnatus ad mortem; ergo etiam in Christo,si ipsi liberum fuit differre mortem, quomodo volebat, non deberet dici habuisse mandatum moriendi, cum tamen ex scriptura contrarium habeamus.

Respondeo me posse concedere antecedens, & negare consequentiam; nam res ita non se habuit in Christo; sed mandatum illi fuit impositum moriendi præscindendo à tempore, & hoc relinquendo in ipsius potestate; ipse autem totus conformis diuinæ voluntati se remisit, & acceptauit mortem eo loco, & tẽpore,& in ijs omnibus circumstantijs, quæ Deus ipse prædefiniuit; quia tamen etiam antecedens non subsistit.

Respondeo secundò, quod si esset in libero arbitrio condemnati, vt mors non mandetur exequutioni, nisi cum condemnatus voluerit, vtique hoc esset sententiam eludere, & parum quis curaret de tali sententia, at si quis haberet spem moralem viuendi triginta annos, & libertas eligendi mortem esset tantùm viginti annorum, vtique in rigore diceretur condemnatus, & si quis voluntariè postea anticiparet tempus mandandi exequutioni sententiam certè ille diceretur liberè mortuus; quemadmodum martyres, licèt certi sint, quod debeant mori; dum tamen pro Christo volunt anticipatè mori, liberè vitam profundunt; & multò magis hoc dicendum de Christo, qui totus diuinæ voluntati se commisit, & petijt vt ipse Deus decerneret quidquid magis ipsi placeret.

19 Obijcies secundò, argumentum difficile, & commune, ratione cuius Doctores in tam varias abiere sentẽtias. Christus liberè impleuit præceptum: ergo potuit peccare, quamuis infallibiliter non esset peccaturus: probatur consequentia: si liberè impleuit; ergo potuit

tult non implere; sed posse non implere est posse peccare; ergo si liber fuit, non fuit impeccabilis, sed potuit peccare.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad probationem, concedo antecedens, cum sua consequentia, & distinguo subsumptum: posse non implere vrgente præcepto est posse peccare, concedo subsumptum: non vrgente præcepto, nego subsumptum; ergo &c. negatur consequentia, etenim quando fuit intimatum Christo, & ab ipso acceptatum, cum posset illud non acceptare, non vrgebat præceptum; nam illi fuit intimatum præscindendo à tempore, & erat in potestate Christi eligere tempus, cum autem Christus tale præceptum acceptauerit absolutè iuxta beneplacitum Patris, hinc est, quod etiam liberè adimpleuit præceptum, & solùm necessariò ex suppositione, quod illud acceptauerit, illud adimpleuit, quæ necessitas est tantum ex suppositione, & consequens, quę non tollit libertatem; vt patet in libertate Dei, ex eo quod ab æterno decreuerit creare mundum in tempore, debuit illum creare, at liberè creauit, quia liberè ad illum creãdum se determinauit; cum potuerit non se determinare, ita & Christus liberè mortuus est, quia liberè se submisit voluntati Patris, & mandatum acceptauit, quæ voluntas numquam fuit in ipso mutata, & ideò etiam in tẽpore liberè illud adimpleuit, & oblatus est, quia ipse voluit, & liberè voluit.

ARTICVLVS VII.

An in Christo fuerit libertas cum visione beatifica.

1 HAec quæstio pręsertim est de actu charitatis, an stante visione beatifica potuerit esse liber, & meritorius; nam ex visione beatifica, cum beati necessariò diligant Deum, & Christus fuerit ab instanti suæ conceptionis beatus, videtur dicendum, quod in actibus charitatis erga Deum non fuerit liber, vnde propter hoc argumentum in varias abiere Doctores sententias.

2 Vasquez disput. 74. cap. 3. citans Alexandrum, Antisiod. Bonauent. Paludanum, Scotum, & alios negat Christum fuisse liberum in actu dilectionis Dei, & consequenter per hunc actum nullo modo meruisse.

Lorca dispu. 72. concl. 2. & Cipullus 3. par. q. 19. ar. 3. dub. 2. duos actus charitatis in Christo ponunt regulatos à visione beata, vnum quo bona Deo intrinseca dilexit, & hunc volunt fuisse semper necessarium; alium, quo bona extrinseca ipsi voluit, vt gloriam, honorem, obedientiam, & laudem, quæ illi à creaturis exhibentur, & hunc volunt fuisse liberum, & per hunc meruisse, non per primum.

Soto lib. 3. de natura, & gratia cap. 7. Medina hic ar. 3. Suarez disp. 39. sect. 2. Orlandus disp. 7. quæst. 1. Ioan. à S. Tho. disp. 17. ar. 3. nu. 13. & apud ipsum Zumel, Capreolus, Ferrariensis, & alii, ponunt duos actus charitatis erga Deum in Christo, vnum regulatum à scientia infusa, & dicunt esse liberum, alterum regulatum à beata, & dicunt esse necessarium, quam opinionem reputat probabilem Arriaga disp. 43. sec. 4. dummodo supponatur, quod scientia infusa præcedat beatam.

Capreolus in 3. dist. 18. ar. 3. Bannes 2. 2. q. 24. ar. 3. Gonet disp. ar. ar. 2. & apud ipsum Asturicensis, Nazarius, Aluarez, Arauius, Lugo disp. 27. sec. 1. Arriaga loco cit. & alij volunt eumdem actum charitatis posse esse necessarium, & liberum, necessarium, quatenus terminatur ad essentiam diuinam, liberum verò, quatenus terminabatur ad bonitatem diuinam prout eadem erat ratio volendi redemptionem generis humani per suam mortem.

3 Conclusio prima. Etiam stante visione in Christo fuit libertas circa aliquos actus; est communis inter Doctores, & clarè patebit infra quæst. sequenti, dum de merito Christi agemus; nam in Christo fuit propriissimè meritum: sed meritum esse non potest sine libertate, vt probatum fuit in tractatu de gratia quæstione de merito; ergo si in Christo fuit meritum, fuit etiam libertas circa aliquos actus. Confirmatur, quia Christus non tantùm fuit comprehensor, sed etiam viator; ergo sicuti in Beatis vltra actus necessarios, quibus diligunt Deum admittimus plures actus liberos, multò magis hoc dicendum est de Christo, qui non tantùm erat comprehensor, sed etiam viator.

4 Conclusio secunda. Etiam aliquos actus charitatis circa Deum liberè exercuit Christus. Probatur: si non potest esse actus charitatis liber circa Deũ, maximè quia posita clara visione Dei, in quo est ratio summi, & infiniti boni voluntas Christi debet necessariò ferri in summum bonum, & illud necessariò amare, eo modo, quo faciunt Beati, qui eo ipso, quod clarè vident diuinam essentiam, necessariò etiam Deum amãt, & hoc à fortiori dicendum de Christo

qui perfectiori modo in infinitum videt Deum, quam quilibet alius Beatus videat: sed hæc ratio non tollit, quo minus non possit Christus eumdem Deum amare, etiam per actum charitatis liberum; ergo, si est possibilis talis actus liber, est ponendus in Christo, vt in ipso saluemus perfectam rationem meriti ab actu charitatis processisse: maior patet: probatur minor: Christus non tantùm fuit comprehensor, sed etiam viator; ergo sicuti Christo comprehensori repræsentabatur diuina essentia sub ratione summi, & infiniti boni clarè, & ideò necessariò illam summam bonitatem amabat tamquam præsentem, & possessam, ita eidem vt viatori repræsentabatur eadem diuina essentia per scientiam infusam, non tamen clarè sub ratione summi boni, sed vt acquisibilis per mortem suam, & crucem; ergo vt liberè amabilis: probatur hæc vltima consequentia: quia illud obiectum est liberè amabile, in cuius assequutione adest aliqua difficultas: sed Christo vt viatori repræsentabatur diuina essentia non clarè, sed vt acquisibilis cum magna difficultate, nempe per crucem, & mortem suam; ergo diuina essentia sic Christo viatori repræsentata erat liberè ab ipso amabilis.

5 An verò Christus amauerit necessariò, & liberè Deum per plures actus, quorum vnus fuerit liber, alter necessarius, vt docent Soto, Medina, Suarez, & alij supra citati, vel per vnicum charitatis actum, qui esset simul necessarius, & liber, prout dicunt Capreolus, & alij vltimo loco citati; existimo probabiliter dici posse vtrumq;: potest sustineri primum, quia sicuti in Christo est scientia beata, infusa, & acquisita: ad beatam sequitur amor necessarius Dei, eo quia per illam repræsentatur Christo diuina essentia sub ratione omnis, & infiniti boni: ad infusam, & acquisitam sequitur amor liber, quia per has scientias cognoscitur diuina essentia, non clarè, sed vt acquisibilis per obseruantiam præceptorum, crucem, & mortem. Potest etiam dici secundum, quia sicuti amor increatus est necessarius in Deo, vt terminatur ad ipsam diuinam essẽtiam, & ad omnes perfectiones intrinsecas, & necessarias Dei; est verò liber vt terminatur ad creaturas, & ad perfectiones extrinsecas Dei; ita idem actus amoris à Christo elicitus, vt terminatur ad diuinam bonitatem, & perfectiones intrinsecas Dei, est necessarius; vt verò terminatur ad ipsam diuinam essẽtiam, vt est ratio diligendi creaturas, & perfectiones extrinsecas Dei, est liber.

6 Obijcies primò. Christus erat beatus, & necessariò, vt talis, amabat Deum; ergo etiam necessariò amabat media ab hunc finem: huiusmodi autem sunt omnes actus, quibus nos redemit.

Respondeo hoc argumentum nimis probare; etenim probaret Christum nullo modo meruisse in redemptione nostra; cum meritum esse non possit sine libertate. Dico igitur, quòd Christus non tantùm erat beatus, sed etiam ex diuina dispensatione factum fuisse, vt simul esset viator; vnde quatenus beatus necessariò amabat Deum, nec non poterat amare media, quæ ipsi vt beato conueniebant ad hunc finem; quatenus verò erat viator, habuit diuersam scientiam à beata, per hanc ipsi non repræsentabatur Deus clarè, vt acquisibilis sub omni ratione boni; nam inter media erant dolores, cruciatus, & mors ipsius; & ideò hoc totum, scilicet Deus, vt acquisibilis per hæc media, poterat liberè amari, & de facto ita contigit; vnde quemadmodum diuina dispensatione factum est, vt in eadem anima, & esset summa lætitia ex visione beatifica, & summa mæstitia ex morte; ita in ipso, vt beato, fuit amor necessarius erga Deum, vt viatori verò, actus amoris liber.

7 Dices primò. Isti duo actus amoris, vel distinguuntur numero, vel specie; non specie, quia versantur circa idem obiectum; non numero, quia duo accidentia solo numero diuersa non possunt esse in eodem subiecto; ergo non dantur isti duo actus amoris in Christo. Sed contra respondeo, quod extrinsecè distinguuntur specie, quia vnus est necessarius, alius liber; libertas autem, & necessitas non sunt quid intrinsecum, sed extrinsecum ipsi actui, vt dictum fuit in tractatu de actibus humanis: intrinsecè verò distinguuntur solo numero; falsum autem est eos non posse esse in eodem subiecto, etiam naturaliter, vt sunt duæ species duorum ouorum, quæ sunt in eadem indiuisibili pupilla oculi; & hoc præcipuè verum est, quando sunt in ordine ad diuersa connotata, & non præbent omnino eumdem effectum formalem, vt sunt hi duo amores in Christo.

Duo accidentia solo numero diuersa possunt esse in eodem subiecto.

8 Dices secundò ex Arriaga. Voluntas, quæ ex vehementissima cognitione obiecti summi boni est determinata ad amorem illius non redditur libera per hoc, quod sequatur alia cognitio minus clara de eodem obiecto; ergo si volũtas Christi per scientiam beatam est determinata ad amorem Dei, per scientiam infusam non potest esse libera. Sed contrà, respondeo distinguendo ante-

antecedens, non redditur libera, si alia cognitio repræsentet idem obiectum, minus clarè, sed eodem modo acquisibile, concedo antecedens: si repræsentet minus clarè, & vt acquisibile per dolores, & mortem crucis, nego antecedens; hoc autem modò repræsentat Deum, vt acquisibilem, scientia infusa, & acquisita, & cum in hoc totum tendat voluntas, non tendit necessariò, sed liberè.

9 Obiicies secundò. Christus ex beatifica visione sēper videbat omnia, quæ singulis momentis operari debebat; ergo ex hac visione erat determinatus ad operandum, quia videbat se non posse resistere illi cognitioni; ergo nulla fuit indifferentia in voluntate. Confirmatur, quia non solùm videbat anima Christi quid singulis momentis actura erat, sed etiam hæc omnia fuisse à Deo prædefinita,& minimè posse, aut tali decreto repugnare, aut non consentire; ergo &c.

Respondeo distinguendo antecedens, semper videbat &c. ita vt visio esset causa futuritionis operum, quæ operari debebat Christus, aut immutaret modum operandi ipsius voluntatis, nego antecedens: ita vt jam supponerentur futura, & liberè futura; concedo antecedens; ergo &c. negatur consequentia; fateor enim vidisse omnia futura, sed quia erant iam futura liberè, ideò non immutauit modum operandi. Quemadmodum Deus nunc videt quid sit futurum crastina die, & ego præuideo quid sim facturus hodiè, & tamen hæc præuisio Dei, & mea non tollit libertatem; ita & in Christo dicendum est. Ad confirmationem nil officit, quod Deus omnia prædefinierit; nam hoc factum fuit supposita scientia conditionata, vt dictū fuit in tractatu de Deo, q. 6. & non immutauit modum operandi intrinsecum eius. Ideò &c.

10 Obiicies 3. quod idem actus non possit esse liber, & necessarius. Ille actus est vnus indiuisibilis, prout terminatur ad bona intrinseca, & extrinseca; ergo vel totus est necessarius, vel totus liber.

Respondeo distinguendo antecedens: ille actus est vnus, & indiuisibilis, & secundùm entitatem,& secundum terminationem, nego antecedens: secundùm entitatem, sed non secundùm terminationem, concedo antecedens; ergo &c. negatur consequentia; nam eadem entitas actus, vt terminata ad diuinam essentiam, & ad perfectiones intrinsecas eius, est necessaria, vt terminata ad bona Deo extrinseca, est libera; vt patet de actu diuinæ voluntatis increato; fateor tamen clariorem esse responsionem, si dicamus fuisse duos actus, vt supra dictum est; & de hac difficultate satis.

11 Quæres, an Christus debuerit semper eligere perfectiora?

De hac difficultate fusè tractant Lugus disp. 19. sect. 10. & Arriaga disp. 43. Verum non videtur quæstio tanti momenti, & quæ facilè non possit decidi ex dictis de voluntate Dei. Verum noto, quòd aliud est, an Christus potuerit facere aliquam imperfectionem moralem, quæ tamen non sit peccatum; aliud est, an Christus potuerit eligere actum minus perfectum, hoc est, qui in se aliquam perfectionem moralem includat, sed non tantam, quantam includit alius, v. g. actus humilitatis, castitatis, obedientiæ, &c. sunt actus boni, sed non sunt ita boni, ac sint actus charitatis; item actus charitatis vt octo est bonus, sed non ita bonus, ac actus charitatis vt centum: actus autem continens imperfectionem moralem, quæ tamen non sit peccatum, est actus, qui licèt non sit contra præceptum diuinum, est tamen cōtra id, quod in vsu est apud homines benè morigeratos, v. g. si quis ab aliquo vrbanè salutetur, salutationem non reddere, & aliqui explicant exemplo transgressionis illarum regularum, quæ apud varias religiones neque obligant ad veniale.

12 Respondeo. Actus, qui licèt non sint peccata, ex obiecto tamen apud homines sapientes, & morigeratos censentur imperfecti, nō potuisse efficere Christū, potuisse tamen efficere actus bonos, licèt non essent ita perfecti, ac alij tunc possibiles. Probatur prima pars; nam in Christo fuit summa sanctitas; ergo tales actus imperfectos non potuit efficere; probatur consequentia, secus non fuisset summa sanctitas; nam potuisset excogitari alia, quæ haberet repugnantiam cum his actibus imperfectis, & hæc esset maior. Confirmatur: qui similes actus imperfectos efficit, potest denominari imperfectus, sic Religiosus, qui seruat vota, sed non regulas imperfectus dicitur; sic qui in ciuili conuersatione inhumanè se gerit, licèt non peccet, imperfectus dicitur; quæ non poterant cōuenire Christo, tum ratione sanctitatis increatę, tum ratione summæ suę sapiētiæ, qua clarissimè cognoscebat in singulis occasionibus quid agendum, quidue omittendum esset.

13 Secunda pars probatur: quia sanctitas Christi non est maior, quam sanctitas Dei, imò minor; nam Christus fuit sanctus per vnionem, Deus autem

per

per essentiam: sed hoc non obstante omnia attributa Dei ratione nostra non sunt æquè perfecta, sic perfectior est ratione nostra potentia producendi Angelum, quam potentia producendi lapidem, & tamen ambæ istæ potentiæ sunt in Deo, & idem dicendum de attributis, & relationibus, imò quamplures volunt relationes formalissimè sumptas nullam dicere perfectionem, & tamen sunt formaliter in Deo; ergo etiam Christus potuit elicere actus perfectos, v. g. humilitatis, patientiæ &c. omissis perfectioribus religionis, vel charitatis; suppono enim non habuisse preceptum semper eliciendi actus perfectissimos, sed liberum ei fuisse, eos elicere, vel omittere.

QVÆSTIO VIII.

De merito Christi.

De his, quæ alibi tractata sunt, & de conditionibus ad meritum requisitis nihil hic dicemus, videantur, quæ iam dicta sunt in tractatu de gratia, quæst. de merito; solùm ergo quædam huius loci propria adiungemus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Christus meruerit in primo instanti suæ conceptionis, & quando desierit eius meritum.

1 Svppono ad meritum verum requiri, quod actus sit liber, supernaturalis, procedat à persona digna, & quæ sit in via, vt explicatum fuit de merito in tractatu de gratia; cum igitur in Christo fuerit libertas, vt supra probatum fuit, actus fuerint supernaturales, fuerit persona digna, & amica non solùm per gratiam sanctificantem, sed multò magis per vnionem, & licèt fuerit comprehensor, nihilominus fuerit etiam viator; hinc est, quod in Christo fuit verum, & proprium meritum.

2 Dices. Meritum debet procedere ab anima, & voluntate: sed Christi anima fuit beata ab instanti conceptionis, & Christus erat viator tantùm secundum corpus; ergo in Christo non potuit esse meritum. Sed contrà, quia anima Christi dupliciter considerari potest, vel vt habebat esse independenter à corpore, & operabatur independenter ab ipso, & sub hac ratione fuit beata ab instanti conceptionis, vel vt informabat corpus passibile, & mortale, & sub hac ratione Christus erat viator, etiam secundùm animam; vnde sub hac ratione anima eius fuit capax tristitiæ, & cruciatuum, quare dixit: *Tristis est anima mea vsque ad mortem.* Et sub hac ratione etiam fuit proprijssimè capax meriti, non quidem ratione diuinæ naturæ, sed ratione naturæ humanæ assumptæ, qua poterat se subijcere Deo, vt superiori, & ab ipso expectare præmium. Hoc posito.

3 Prima sententia negat, Christum in instanti suæ conceptionis meruisse, sic Alensis 3. par. q. 17. memb. 2. ar. 1. Albertus Magnus in 3. dist. 18. art. 6. Bonauentura ibidem art. 10. quæst. 2. & Durand. qu. 2. insuper Capreolus, Holcot, Henricus, & alij, quos citat Vasquez disp. 75. cap. 1.

Secunda communis affirmat Christum in primo instanti suæ conceptionis meruisse, sic expressè D. Thom. infra quæst. 34. at. 3. omnes Thomistæ, Scotus in 3. dist. 4. quæst. vnica, §. *Est igitur*, Scotistæ communiter, Vasquez disp. 75. cap. vltimo, Suarez disp. 39. sec. 3. Lugus disp. 27. sect. 4. Amicus disp. 26. sect. 5. Arriaga, Esparza, & communiter ceteri scholastici.

4 Conclusio prima. Christus Dominus verè, & propriè in primo instanti suæ conceptionis meruit. Probatur ex illo ad Hebræos 10. vbi de Christo Apostolus habet: *Ingrediens mundum dicit, hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, &c. tunc dixi ecce venio; in capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam*; & concludit Apostolus: *In qua voluntate sanctificati sumus.* Sed primus ingressus in mundum fuit per carnis assumptionem, iuxta illud Ioann. 16. *Exiui à Patre*, nempe per æternam processionem, *Et veni in mundum*, per temporalem generationem, & talem locum sic explicat D. Thom. super cap. 10. ad Hebræos, & D. Anselmus dicens: *Ingrediens mũdum sine retardatione se obtulit Patri spontaneè, dum primò hanc hostiam solam sibi placere considerauit.*

5 Probatur ratione, quia Christus in primo instanti habuit omnia ad meritum requisita; nam fuit liber, vt supra ostensum fuit, habuit vnionem, qua infinitè sanctificabatur, habuit actum supernaturalem, & fuit voluntas per scientiam infusam in eodem instanti expedita; ergo eliciẽdo actum liberum, & supernaturalem verè meruit.

6 Dices: Christus in instanti conceptionis non habuit dispositionem omnium organorum, vt posset operari; ergo nec mereri, cum meritum non possit esse sine operatione. Sed contrà, quia Christus habuit scientiam infusam, qua poterat vti pro libito suo independenter

ter à phantaſmatibus, vt ſupra diximus de ſcientia Chriſti.

7 Concluſio 2. Chriſtus à primò inſtanti ſuæ conceptionis, & toto tempore vitæ ſuæ vſque ad inſtans mortis ſemper meruit: eſt communis, & colligitur claré ex Scripturis, & Patribus, quibus tamen omiſſis, cum ſit ex ſe clata. Probatur ratione, quia Chriſtus in merendo dependebat à ſcientia infuſa; vndè toto tempore vitæ ſuæ poterat ſemper operari, nec eius meritum debuit interrumpi per ſomnum, aut per infantiam, ſed totum tempus vitæ ſuæ durauit: hoc enim facit ad maiorem Chriſti perfectionem, & ad oſtendendam eximiam charitatem ſuam; vndè ſicuti Angelis concedimus meritum toto tempore viæ, ita multo magis id eſt concedendum Chriſto.

8 Obijcies 1. Chriſtus in primo inſtanti non potuit operari; ergo neque mereri: Probatur antecedens, quia operari ſequitur eſſe; ergo in primo inſtanti fuit eſſe, non operatio.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem dico, quod ſufficit ſi eſſe præcedat pro priori naturæ, nec eſt neceſſaria prioritas temporis, vt patet de ſole, qui in eo inſtanti, in quo productus fuit, etiam mundum illuminauit.

9 Obijcies 2. Actus meritorius debet eſſe liber: ſed in primo inſtanti non potuit Chriſtus elicere actum liberum, nam hic requirit indifferentiam, & conſultationem mediorum cum diſcurſu, quæ omnia non potuerunt eſſe in primo inſtanti.

Reſpondeo ſufficere indifferentiam in priori naturæ, de reliquo Chriſtus habuit perfectiſſimam cognitionem per ſcientiam infuſam: vndè ei non fuerat opus conſultatione, & diſcurſu, ſed in eodem inſtanti ſe determinauit.

10 Dices cum Henrico: indifferentia eſt carentia, & negatio determinationis; ſed implicat, quod in eodem inſtanti temporis ſint ſimul carentia, & negatio determinationis cum ipſa determinatione; ergo implicat, quod in eodem inſtanti temporis ſit indifferentia ad determinationem; & determinatio, ſeu meritum.

Reſpondeo negando maiorem; nam hæc indifferentia in volũtate nihil aliud eſt niſi, quod intellectus cognoſcat in obiecto rationem boni, & mali, & quod tale obiectum proponat voluntati, quæ eo ipſo eſt indifferens, & poteſt ſe in eodem inſtanti determinare; vndè propriè nõ eſt carentia determinationis, niſi velimus eam dicere carentiam præciſiuam, non formalem, hoc eſt ſe tenentem ex parte noſtri modi concipiendi, non in re ipſa; nam in re ipſa nihil aliud eſt, quam clariſſima cognitio obiecti voluntati propoſiti, quæ poſtea potens eſt agere, & non agere; vndè hæc indifferentia eſt potẽtia actiua apta agere, & nõ agere, non negatio determinationis, niſi præciſiuè loquendo, potentia autem poteſt eſſe ſimul tempore cum ſuo actu, vt patet de libertate Dei, in quo concipitur indifferentia cum ſit liber, & tamen ſemper fuit in perfectiſſimo actu.

Indifferentia non eſt carẽtia determinationis.

11 Vtrum verò Chriſtus per inſtans mortis meruerit, dubium eſt: poteſt vtrũque dici, & quidem, quod meruerit videtur colligi ex ſcripturis; *Factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis*, & ſubiunxit. *Propter quod, & Deus exaltauit illum*. Quod ſi dicas, Chriſtum in illo inſtanti non fuiſſe viatorem, ſed in termino viæ, poſſum reſpondere ſtatum viæ durare vſque ad terminum vitæ incluſiuè.

12 Dices: in inſtanti mortis anima non erat corpori vnita; ergo tunc non meruit: Poteſt negari antecedens dicendo, quod inſtans mortis fuit vltimũ ſui eſſe; & hanc opinionem docet Caietanus infra q. 50. art. 6. ad 1. quem ſequitur Hurtadus diſp 63. ſect. 10.

13 Probabilior tamen ſententia docet; Chriſtum meruiſſe in cauſa per voluntatem acceptandi mortem, non verò pro eo inſtanti, quo intelligitur mortuus; docent enim communiter Philoſophi, quorum principia ſequuntur Theologi, hominem mori per primum ſui non eſſe, & ita etiam Chriſtum mortuum eſſe, quo principio dato; cum verum ſit dicere, quod pro tali inſtanti anima non ſit vnita corpori, etiam verum erit dicere, pro tali inſtanti non poſſe eſſe meritum, & hanc ſequuntur communiter Thomiſtæ, Ioan. à S. Tho. & Gonet hic, Suarez, Vaſquez, & ferè omnes alij; quare quando ſcriptura dicit per mortem Chriſtum meruiſſe, loquitur de paſſionibus antecedentibus ad inſtans vltimum mortis.

14 Vtrum vulnus lanceæ inflictum corpori fuerit meritorium: Patres quos allegat Vaſquez diſp. 76. cap. 2. videntur ita ſentire, dum dicunt Sacramẽta noua legis è Chriſti latere manaſſe; Verùm in ſe non fuit meritorium, quia nec corpus exanime, nec anima ſeparata, erant capacia meriti, fuit tamen meritorium in cauſa, quatenus præuiſum fuit à Chriſto, ab ipſo libentiſſimè acceptatum, & æterno Patri oblatum.

ARTICVLVS II.

Quid sibi meruerit Christus.

1 VNionem hypostaticam non sibi meruisse constat ex dictis supra quæst.3.ar.5.insuper Christum meruisse sibi continuationem propriæ vnionis per totam æternitatem, extensionem ipsius ad omnes partes, quæ aggenerabantur, & reparationem eiusdem in resurrectione, constat ex dictis eadem quæstione art.7. Nunc videndum est, an sibi meruerit gloriam animæ essentialē, gratiam habitualem cum alijs habitibus supernaturalibus.

2 Prima sententia dicit, Christum non solum non meruisse gratiam habitualem, & gloriam essentialem, aliosque habitus supernaturales, sed implicare contradictionem, quod potuerit ista mereri. Ita Medina hic ar.3.q.5.concl.4. Nazarius controu.vnica p.7.concl.2.Cabrera disp.7.§.4.Ioan.à S.Thom.disp.18. art.1.idem videntur sentire,Scotus in 3. dist.18.q.vnica,§.hoc viso,& plures Scotistæ, Gabriel, Henricus, & alij, quos citat, & sequitur Vasquez disp. 78. cap.3.

Secunda sententia communior inter Theologos est, Christum de facto gratiam, & gloriam non meruisse, non implicare tamen contradictionem, quod potuerit hæc dona mereri. Ita Suarez dispu.40. sect.1.& 2. Albertus Magnus, Bassolis, Maior, & alij apud ipsum, Cipullus hic art.3. Gonet.disp.21. art. 5. & alij.

Tertia sententia affirmat de facto, Christum, gratiam, & gloriam promeruisse. Sic Altisiodorensis lib.1. tract.1. cap.7.Maior.in 3.dist.18. qu.2..Bassolis, Theophylus Raynaudus apud Gonet loco cit.& censet probabilem Suarez loco cit.sect.2.

3 Conclusio 1. non implicat Christum hæc omnia dona mereri potuisse per aliquod opus,quod prius natura antecederet illa, quamuis simul, & in eodem instanti darentur propter tale meritum. Probatur: quia non est necesse, quod meritum antecedat tempore præmium, vt videre est in merito iustorum, & aliquo præmio illorum; etenim iustus meretur per opera bona augmentum gratiæ, & tamen in eodem instanti, in quo illud meretur, etiam illud recipit, vt communiter docent Theologi; ergo etiam in Christo idem potuit contingere, quod scilicet prius natura elicuerit actum aliquem, quo hæc dona meruerit.

4 Solum restat, vt explicemus modum, quo se potuit disponere Christus, sic autem explicatur. Nam ante omnia in instanti conceptionis potuit eleuari intellectus animæ Christi ad cognitionem aliquã abstractiuam Dei per scientiam infusam, & similiter præberi auxilium voluntati,vt per liberum arbitrium se disponeret ad susceptionem gratiæ,& donorum eo modo, quo nunc eleuatur voluntas hominis in instanti iustificationis, quæ dispositio natura præcedit infusionem gratiæ; ita & in Christo hoc fieri potuit; cum hac tamen differentia, quod in hominibus hoc meritum non potest esse de condigno,quia ad hoc requiritur, quod sint prius sancti, quod fit per gratiam habitualem, in Christo autem, quia erat iam gratus per personalitatem, erat de condigno. Ex quo patet Christum potuisse, & gratiam, & gloriam mereri, & omnes alios habitus supernaturales, exceptis tamen primo auxilio adiuuante, & prima cognitione, quæ non potuerunt cadere sub meritũ, quia ante primam cognitionem, & ante primum actum liberum supernaturalem impossibile est dari meritum; cum omne meritum in actu libero fundetur.

5 Conclusio 2. Probabile est de facto Christum, & gratiam habitualem, & gloriam, & alios habitus supernaturales meruisse. Quo ad gratiam, & habitus supernaturales gratiam comitantes videtur aperta mens D. Thom.infra q. 34 art. 3. vbi probat Christum fuisse sanctificatum more adultorum per proprium motum liberi arbitrij in Deum: atqui talis actus fuit meritorius, cum haberet omnes conditiones ad meritum requisitas; ergo ex mente D. Thom. Christus de facto meruit suam gratiam habitualem, & idem dicendum de alijs habitibus gratiam comitantibus.

6 Dices cum aliquibus Thomistis per talem actum Christum non meruisse, quia solum natura gratiam præcessit; meritum autem tempore debet præcedere præmium. Secundò cum alijs: Christum per talem actum non meruisse; quia talis actus non præcessit gratiam, sed tantùm fuit concomitans, Tertio cũ Medina: Ideo talem actũ non meruisse, gratiam hbitualem; quia vt meritorius esset gratiam necessariò supponebat. Quartò cum Goneto, quia vt illi actus connaturaliter elicerentur ab anima Christi,debuerunt procedere à gratia habituali, vt à principio *quo*, & cum principium meriti non cadat sub merito; hinc est quod Christus non meruit. Sed contra:prima, & secunda responsio non subsistunt; nam augmentum gratiæ datur vt præmium,& tamen

datur

datur in eodem instanti cum merito; ergo non est necesse, quod meritum tempore præcedat præmium, sed sufficit si natura præcedat; neque tertia responsio est ad rem, quia ideo in nobis gratia supponitur ad meritum, quia sine gratia subiectum non est gratum, & amicum, at Christus erat iam gratus per personalitatem. Neque quarta responsio subsistit, nam supponit semper gratiam habitualem esse principium actus supernaturalis, quod tamen falsum est; nam sufficit gratia adiuuans ad producendum actum supernaturalem, vt constat in illis, qui primò iustificantur: actus enim contritionis non elicitur à gratia habituali, ad quam disponit, sed à gratia actuali, vt dictum fuit in tractatu de gratia.

7 Probatur à quibusdam conclusio ex varijs locis scripturæ: sed verè hæc loca non probant intentum; nam facilè explicantur de gloria corporis, & de exaltatione nominis sui.

8 Probatur ergo ratione. Non implicat Christum hæc omnia meruisse, vt vidimus in præcedenti conclusione; ergo de facto illa meruit: probatur consequentia, quia perfectius est habere gratiam, & gloriam ex proprijs meritis, quam sine illis; ergo cum Christo debeamus concedere omnem perfectionē possibilem, & omni modo perfectiori, quo possibilis est, debemus fateri Christum hæc omnia meruisse.

9 Dices 1. Modum habendi gratiā, & gloriam per meritum præiudicare maiori perfectioni, & dignitati Christi, nam debuisset Christus his perfectionibus aliquando carere: sed aliquando carere his perfectionibus magis minueret dignitatem Christi, quam meritum illam augeret; ergo melius fuit Christo illas perfectiones habere sine merito, quam cum merito. Sed contra, quia non est necesse, vt meritum tempore antecedat præmium, sed tantùm natura, vt patet in iusto merente augmentum gratiæ; ergo non erat necessarium, vt Christus aliquando careret his donis, vt ea promereri posset; & per consequens Christi dignitas nullo modo minueretur, sed magis augeretur, si ea haberet per meritum.

10 Dices 2. cum Amico. Maiorem imperfectionem esse habere hæc dona per meritum, quam ea habere sine merito; cum maior imperfectio sit operari ex principio intrinsecè incompleto, quā sit perfectio hæc dona habere ex merito. Sed contra, quia imperfectio esset, si Christus aliquando caruisset his donis; at Christus numquam his caruit, sed semper habuit; & principium fuit sufficienter completum in ordine supernaturali per gratiam adiuuantem, cum qua potuit elicere actum supernaturalem meritorium gratiæ, & gloriæ, vt hoc modo sanctificaretur Christus more adultorum, & gloriam duplici titulo haberet, & tanquam sibi naturaliter debitam vi vnionis, & tamquam mercedem, & coronam; vt patet in filio Regis, cui iure naturali, & hæreditario debetur Regnum paternum, quod tamen, si cōparat victorijs suis, & armis, duplici titulo illud habebit, & quia ei debetur naturaliter, & quia illud promeruit, ex quo etiam maior illi gloria accrescet; ita & in Christo dicendum est.

11 Obijcies primò contra primam. Impossibile est moueri ad terminum, & esse in termino: sed anima Christi Domini per meritum moueretur ad gloriam tamquam ad terminum, & ex alia parte haberet beatitudinem, & esset in termino; ergo implicat animam Christi esse in primo instanti beatam, & beatitudinem mereri potuisse.

Respondeo distinguendo maiorem: impossibile est moueri ad terminum motu successiuo, & esse in termino, concedo maiorem: mutatione instātanea, nego maiorem: ad minorē dico animam Christi per meritum moueri mutatione instantanea, non motu successiuo, vnde negatur consequentia.

12 Obijcies 2. Impossibile est eamdem gratiam esse perfectam, & imperfectam: sed gratia, quæ est principium merendi gloriam est imperfecta, quæ verò est coniuncta cum gloria, est consummata, & perfecta; ergo hoc implicat.

Respondeo concessa maiori: ad minorem dico, quod non est eadem gratia, quæ est principium meriti, & quæ datur vt præmium, nam quæ est principium merit influens, & dans supernaturalitatem est gratia actualis adiuuans, quæ dignificat est gratia perfectissima vnionis, quæ verò datur in præmium est gratia habitualis, & gloria; ideo argumentum nihil probat.

13 Obijcies 3. Non potest quis moueri per meritum ad beatitudinem, nisi mediante actu spei de præmio obtinendo: sed implicat actus spei simul cum beatitudine in eodem instanti; ergo etiam implicat Christum esse beatum, & moueri ad beatitudinem per meritum.

Respondeo negando maiorem: sicuti enim ordinariè non datur actus tendens ad beatitudinem sine fide; & tamen per absolutam potentiam potest dari; ita etiam potest dari sine spe, & de facto in

omnium sententia Christus meruit gloriam corporis, & tamen de hac gloria non habuit spem; ita &c.

14 Obijcies quartò. Beatitudo est passio vnionis hypostaticæ; ergo implicat mereri beatitudinem, nisi quis mereatur etiam vnionem hypostaticam: sed implicat, quod Christus meruerit vnionem hypostaticam, vt dictum est supra quæst. 3. ergo etiam implicat, quod meruerit beatitudinem.

Respondeo propriè non esse passionem, cum sit quid realiter distinctum, & separabile, & posset Verbum vniri humanitati absque eo, quod ipsam eleuaret ad visionem beatam; est quidem quid naturaliter debitum, secundum quandam congruentiam, sicuti posita vnione erat debita gloria corporis, & tamen potuit Deus illam de facto suspendere, ita & de gloria animæ dicendum, vnde nulla sequitur implicantia.

15 Obiicies primò contra secundam. Quod est debitum tamquam proprietas naturalis nō cadit sub meritum: sed gratia, & gloria sunt debitę Christo tamquam proprietates naturales vnionis; ergo de facto illas non meruit.

Respondeo distinguendo maiorem. Quod est debitum tamquam proprietas naturalis metaphysica, vel physica non potest cadere sub meritum, transeat maior, quód est debitum secundum quandam congruentiam, & proportionem naturalem non potest cadere sub meritum, nego maiorem: gratia autem, & visio non debentur Christo, nisi secundo modo; vnde negatur consequentia; vt patet in filio Regis, cui debetur Regnum, & tamen illud sibi comparat armis, vt in conclusione dictum est.

16 Obijcies 2. Gloria debet proportionari merito; ergo si Christus eam meruit, cum habuerit meritum infinitum, debuisset habere gloriam infinitam, quod videtur absurdum.

Respondeo libenter me concedere totum argumētum; nullum enim est absurdum dicere in Christo esse gloriam infinitam, cum etiam infinitam sanctitatem habuerit. Dico 2. argumentum nullum esse, quia si quid probaret, etiam probaret de bonis, quę nobis promeruit, & de gloria corporis, quā omnes admittunt promeruisse; quod si aduersarij dicant, nobis non promeruisse infinitam gratiam & gloriam, quia Christus sua merita obtulit tantùm pro finito præmio, id ego dicere possum de gloria essentiali animæ, vnde argumentum nullum est; etiamsi non admitteremus in Christo gratiam, & gloriam infinitam.

17 Obijcies 3. Omnes actus meritorius de condigno supponit naturaliter gratiam habitualem tamquam principium; ergo Christus de facto non meruit gratiam habitualem: consequentia patet cum principium meriti non possit cadere sub merito: probatur antecedens: omnis actus meritorius, vt connaturaliter eliciatur, supponit principium intrinsecum completum; cum connaturalius sit operari per principium intrinsecum, quam per extrinsecum: sed anima Christi constituitur principium intrinsecum proportionatum actus supernaturalis per gratiam habitualem; ergo ipsam naturaliter operando non potest mereri; nam principium meriti caderet sub meritum, quod implicat.

Respondeo antecedens esse verum in nobis, qui non possumus esse personę gratæ nisi per gratiam habitualem; at in Christo est falsum; cum ipse esset infinitè sanctus per vnionem; vnde negatur consequentia: ad probationem antecedentibus, distinguo maiorem: omnis actus meritorius, vt connaturaliter eliciatur, supponit principium intrinsecum completum, vel per aliquid habituale, vel actuale, concedo maiorem completum per aliquid habituale semper, nego maiorem: vt patet in peccatore se conuertente, iste elicit connaturali modo actum supernaturalem meritorium de congruo, & tamen principium huius actus non est gratia habitualis, sed actualis; ita Christus cum gratia potuit elicere actum supernaturalem, qui actus cum proficisceretur à persona infinitè sancta per vnionem, erat etiam meritorius de condigno gratiæ habitualis, & gloriæ: vnde nego minorem, & consequentiam.

18 Dices. Perfectior est modus operandi per principium intrinsecum habituale, quam per actuale tantùm: sed Christo debemus tribuere modum operandi perfectissimū; ergo debuit semper habere in operando principium intrinsecum habituale, & non tantùm actuale.

Respondeo distinguendo maiorem: perfectior est modus operandi per principium intrinsecum habituale, quam per actuale tantùm, si operando per actuale tantùm nobiliori, & perfectiori modo non habeatur principium intrinsecum habituale, concedo maiorem: si operando per actuale tantùm nobiliori, & perfectiori modo quis consequatur etiam principium intrinsecum habituale, nego maiorem: vnde propter hanc rationem Angeli per actus supernaturales ad habitualem gratiam se disposuerunt, & adulti dum iustificantur per actus proprios se disponunt; cum ergo Christus in pri-

in primo instanti fuerit adultus, hunc modum nobiliorem sanctificandi se illi concedere debemus, & licèt in Angelis, & hominibus se conuertentibus huiusmodi actus non sint meritorij de condigno, quia pro eo signo non sunt amici; in Christo tamen erant de condigno meritorij, quia eius humanitas erat iam sancta, & grata Deo infinitè per vnionem. Quare concedo minorem, & nego consequentiam; nam perfectior modus operandi est, quando quis per meritum consequitur principium habituale, cum hoc sit proprium adultorum, & connaturalior modus operandi ipsorum.

19 Obijcies 4. Ex Scoto in beatitudine sunt aliqui, qui habent gloriam sine proprio merito, sed alieno tantùm, vt infantes; alij proprio tantùm vt Angeli; alij proprio & alieno, nempe Christi, vt homines adulti; ergo decuit, vt daretur aliquis, qui illam haberet, & sine proprio, & sine alieno; hìc autem est Christus.

Respondeo hoc argumentum nihil concludere, fundatur enim tantùm in pura, & leui congruentia: at non ne fuit congruentius, vt in gloria nullus præter Deum, qui est fons beatitudinis, illam possideret sine meritis? Non ne magis decuit omnes esse in gloria ex meritis Christi etiam loquendo de Angelis?

20 Obijcies 5. ex Vasquez. Prima cognitio, quam habuit Christus fuit beatifica; ergo non potuit beatitudinem mereri; quia deberet dari cognitio, & actus ante visionem beatam.

Respôdeo & quæro vnde nam collegit Vasquez visionem beatam debere esse priorem? cur non possum dicere fuisse priorem scientiam iufusam? & licèt in eodem instanti reali fuerit etiam cognitio beata; potuit tamen à scientia infusa pro priori naturæ regulari actus meritorius ratione cuius daretur gratia, & gloria.

21 Obijcies 6. Si Christus meruisset suam gloriam eam non obtinuisset, nisi in fine vitæ, quia vsque ad talem terminum durauit eius meritum: sed certum est statim ab initio habuisse beatitudinem; ergo eam non habuit ex meritis.

Respôdeo negando sequelam maioris; nam cum etiam esset filius naturalis, debuit statim dari, & tamen carere gloria corporis, vt posset mereri, & consumare redemptionem per mortem; quod si gloria illi debita fuisset tantùm vt merces, forsitan illi data tantùm fuisset post mortem.

22 His tamen non obstantibus fateor tum propter argumenta adducta, & multò magis propter communiorem Theologorum contrariam esse probabilem, imò etiam probabiliorem.

23 Quæres primò, an Christus gloriam corporis suiq; nominis exaltationem meruerit?

Respôdeo affirmatiuè. Est communis omnium Theologorum; est tamen contra Caluinum, qui lib. 2. iust. cap. 17. §. 6. dixit, Christum Dominum nihil sibi meruisse, sed omnia merita sua ad nos ordinasse. Probatur tamen ex scripturis Lucæ 24. *Non nè oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* Non in gloriam animæ essentialem, quia eam ab initio habuit; ergo in gloriam corporis. Ad Philipp. 2. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen; vt in nomine Iesu omne genuflectatur, &c.* & plura alia loca scripturæ possunt afferri hanc veritatem probantia.

24 Probatur ratione, quia in Christo fuerunt omnes conditiones veri meriti in ordine ad gloriam sui corporis, & exaltationem nominis sui, & gloriam, & exaltationem non habuit Christus à principio, ergo de facto hæc omnia meruit.

25 Hinc infertur Christum suis meritis obtinuisse iudiciariam potestatem, Regiam, & Sacerdotalem dignitatem, & supremum rerum omnium dominium; ratio enim allata probat vniuersaliter de his omnibus.

26 An verò dignitatem capitis Ecclesiæ sibi promeruerit, negat Cypullius hic dub. 11. cui consentit Gonet disput. 21. ar. 6. §. 3. in fine, eo quod dignitas capitis competat Christo ratione gratiæ habitualis, quam hi Doctores supponunt Christum non meruisse. Nos, qui contrarium tamquam probabile diximus, possumus consequenter asserere etiam dignitatem capitis meruisse; nam etiamsi ab initio fuerit cõstitutus Christus caput morale Ecclesiæ, potuit tamen hanc dignitatem etiam ex meritis habere, sicuti dictum est de gratia habituali, & gloria essentiali animæ.

Quæres secundò, quid nobis meruerit Christus?

Respondeo. In primis meruisse nobis iustificationem, vt constat ex Trid. sess. 6. cap. 7. Secùdò remissionem pœnę æternæ, quæ est necessariò coniuncta cum remissione culpæ. Ita D. Thom. infra qu. 63. art. 3. Tertiò meruit nobis habitus infusos tum theologicos, tum morales: ex eodem Trid. loco cit. Quartò auxilium, quo possimus iustè operari,

& perseuerare; ex eodem Trid. cap. 16. Quintò augmentum gratiæ, can. 32. meruit insuper nobis gloriam, & omnia dona, quibus ad Cœlum tendimus, omnes effectus prædestinationis nostræ; imò & prædestinationem ipsam; nam Christi prædestinatio fuit causa nostræ prædestinationis. Ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti.* Vt diximus in tractatu de Deo vno, quæst. 6. de Prædestinatione; vide quæ ibi dicta sunt; & quod dicimus de hominibus fatemur de Angelis, cum hoc cedat in maiorem Christi gloriam.

QVÆSTIO IX.

De adoratione Christi, & communicatione idiomatum.

IN quæstione 20. vsque ad 25. exclusiuè tractat D. Thom. de subiectione Christi ad Patrem, de eius oratione, Sacerdotio, & prædestinatione, & an possit dici filius adoptiuus; verùm hæc, vel alibi tractata sunt, vel ex sola textus lectione facilia sunt; vnde his omissis pro complemēto tractatus quædam tantùm de eius adoratione, & de idiomatum communicatione dicemus.

ARTICVLVS I.

An humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.

1 ADoratio definitur à Damasceno orat. 3. de imaginib. *Est animi cedentis, submissi, atque humilis significatio.* Seu sic potest definiri. *Est actus, quo vnus alteri se submittit ob eius excellentiam.* Varij autem requiruntur actus, tum ex parte intellectus, tum ex parte voluntatis ad veram adorationem; nam primò requiritur actus intellectus existimans excellentiam illius, qui adorandus est. Hunc actum sequitur actus voluntatis, quo vult se alteri submittere propter illius excellentiam. Tertiò sequitur actus intellectus practicus dictans esse bonum, & honestum se submittere alteri propter illius excellentiam. Quintò est actualis illa submissio, seu significatio submissionis, quæ fit per actum externum, vel etiam internum, de quo infra dicemus.

2 In quo autem actu ex istis consistat adoratio, dico consistere in vltimo actu voluntatis, quo voluntas se alteri submittit propter illius excellentiam, licèt alij præsupponantur; neque enim potest consistere in actibus intellectus, cum adoratio spectet ad virtutem religionis, quæ in voluntate consistit; neque potest consistere in actu voluntatis, quo quis se vult alteri submittere, quia hic non est adhuc adoratio, sed voluntas adorandi; relinquitur ergo, quod consistat in vltimo actu enumerato, nempe in actuali illa submissione, seu significatione submissionis, quæ dicitur submissionis nota, seu significatio, vt subest actui practico dictanti esse honestum se submittere alteri propter illius excellentiam, & distinguitur actus adorationis ab actu humilitatis; nam hæc respicit submissionem ex motiuo propriæ vilitatis; adoratio verò respicit submissionem ex motiuo excellentiæ alterius, cui se submittit.

3 Diuiditur primò adoratio in absolutam, & respectiuam: absoluta illa est, qua res adoratur propter excellentiam ipsius; sic adoramus Deum propter infinitam excellentiam, quam in se habet: respectiua est, qua adoramus rem non propter excellentiam, quam in se habeat, sed propter specialem habitudinem, & ordinem, quem habet ad excellētiam alterius, sic adoramus imagines non propter excellentiam, quam in se habeant, sed per ordinem, quem dicunt ad excellentiam illius, quem repræsentant. Diuiditur 2. adoratio in latriam, duliam, & hyperduliam. Adoratio latriæ respicit semper increatam, & summam excellentiam, & per hanc protestamur summam nostram ad Deum subiectionem. Dulia respicit excellentiam creatam naturæ rationalis ordinis supernaturalis, qualem habent omnes beati, superantem omnem communem excellentiam ciuilem omnium superiorum temporalium. Hyperdulia respicit singularem quandam excellentiā creaturæ rationalis non omnibus beatis communem, sed aliquorum propriam, qualis est maternitas in Virgine Deipara, quæ ideò hyperdulia adoratur.

4 An verò ad adorationem requiratur semper actus externus, vt genuflexio, vel totius corporis submissio, protestando excellentiam alterius, vel sufficiat actus internus voluntatis, quo quis se alteri submittat, protestando excellentiam, sentio cum D. Thom. 2. 2. q. 84. art. 2. in corpore, & ad 2. & Thomistis communiter, Suarez disp. 51. Arriaga disp. 50. sec. 4. Lugo, & communi aliorum contra Vasquez disp. 103. sufficere ad veram adorationem actum internum; & probatur, quia in Angelis datur vera adoratio Psalm. 95. *Et adoret eum omnes Angeli eius*; & plura alia loca id probant: sed in Angelis non potest esse ado-

adoratio per aliquod signum sensibile externum; cum corpore careant; ergo ad veram adorationem sufficit actus internus. Confirmatur, quia adoratio est animi cedentis humilisq; significatio: sed potest quilibet Deo, & Sanctis per actum purè internum præbere animi cedentis, submissi, humilisq; significationem; ergo per actum purè internum eos adorare.

5 Dices, adoratio est nota, & significatio submissionis: sed actus internus non potest esse nota; ergo &c. Sed contrà: quia ad veram, & propriam adorationem sufficit si sit nota, & significatio submissionis Deo, & beatis, qui possunt actus internos verè cognoscere. His breuitèr suppositis de adoratione in communi, ad propositam difficultatem accedo.

6 Prima sententia negat humanitatem Christi vnitam esse adorandam adoratione latriæ, sed vult debere adorari adoratione hyperduliæ. Sic Henricus quodlib. 10. quæst. 6. Rubio in 3. dist. 9. quæst. 1. art. 2. & 3. Bacho in 4. dist. 2. q. 4. ar. 4. Durandus verò in 3. dist. 9. q. 2. & Maior voluit Christum vt hominem solùm per accidens esse adorandum adoratione latriæ.

Secunda communis sententia affirmat Christum vt hominem esse adorãdum adoratione latriæ, sic D. Thom. hic qu. 25. art. 1. & 2. Caietanus, Medina, & communiter Thomistę, Scotus in 3. dist. 9. quæst. vnic. §. de tertio, quem sequuntur Scotistæ. Suarez disp. 53. sect. 2. Vasquez disp. 95. cap. 2. Lugo disp. 34. sec. 2. Amicus disp. 32. sec. 1. Arriaga disp. 52. sec. 1. Gabriel à S. Vincētio disp. 25. dub. 2. & alij Theologi communiter.

7 Conclusio. Christus quatenus homo specificatiuè, seu humanitas Christi Verbo vnita adoratur eadem adoratione latriæ, qua adoratur eius diuinitas. Probatur ex Synodo V. Constantinop. coll. 8. cap. 9. vbi dicitur: *Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo dua adorationes introducuntur, sed non vna adoratione Deum Verbum Incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditum est, talis anathema sit.* Idem colligitur ex pluribus aliis Concilijs Ephes. in 3. p. anathem. 8. Alexandrino; & ex Trid. sess. 13. cap. 5. & can. 6. vbi definit Sacramentum Eucharistiæ latrię cultu, qui vero Deo debetur esse adorandum. Idem tradunt clarè plures Sancti Patres, quos Theologi ad longum adducunt.

8 Probatur ratione: Eadem adoratione adorantur partes, qua adoratur suppositum: sed suppositum Christi adoratur adoratione latriæ; ergo & humanitas, quæ est vnita Verbo, & constituit vnam personam, cum ipso debet adorari adoratione latriæ; maior patet exemplis, quibus vtuntur Damascenus lib. 4. fidei cap. 3. Augustinus ser. 58. de Verbis Domini, & D. Thom. hic, etenim eadem adoratione adoramus Regem nudum, ac vestitum, eadem, qua adoramus Regem, adoramus purpuram, & coronam, quibus indutus est: totus homo adoratur Dulia propter excellentiam, quæ solùm est in anima, & tamen simul coadoratur caro eius; adoratur enim tota illa persona, in qua illa excellentia reperitur; ergo etiam adoratione latrię adoratur totus Christus quo ad omnes suas partes propter excellentiam diuinitatis, quæ est in illa persona; cum adoratio in totam illam personam feratur.

9 Obijcies primò: Angelus, qui adorauit Verbum ante incarnationem, post incarnationem, vel posset per eumdem actum adorare Christum, vel non; si hoc secundum; ergo est necessaria alia adoratio, quâ adoretur humanitas vnita Verbo diuersa ab ea, qua adoratur Verbum; si primum; ergo per illum actum adorationis latriæ, quo adorauit Verbum non adorat humanitatem; cum idem actus non possit nunc habere diuersum obiectum, ac antea habebat.

Respondeo debere esse diuersum actum, & diuersam numero adorationem; nam prima terminabatur tantùm ad Verbum, secunda terminatur etiam ad humanitatem vnitam Verbo; non sequitur tamen esse adorationem diuersæ rationis, cum adoratio terminetur ad totum, nempe ad personam diuinam in natura humana subsistentem.

10 Obijcies secundò. Vbi sunt diuersa obiecta adoranda, ibi etiam debet dari adoratio diuersæ rationis: sed Verbum, & humanitas sunt diuersa obiecta adoranda; ergo & adoratio debet esse diuersæ rationis: Probatur maior: adoratio est propter excellentiam existentem in subiecto adorando: sed in Verbo est excellentia increata adoranda; in humanitate etiam vnita est tantùm excellentia creata; ergo adoratione diuersæ rationis est adorandum Verbum, ac adoretur humanitas etiam Verbo vnita.

Respondeo distinguendo maiorem: si obiecta diuersa adoranda sint in diuersa persona, concedo maiorem: si sint vnita in eadem persona, nego maiorem: Verbum autem, & humanitas constituunt eandem personam; vnde negatur

con-

consequentia: ad probationem dico, adorationem esse propter excellentiam in supposito adorando: quare humanitas vnita coadoratur non propter excellentiam creatam, sed propter excellentiam increatam illi vnitam.

11 Obiicies tertiò. Damascenum orat. 3. de imaginibus, relatum à Vasquez disp. 95. nu. 19. vbi docet materiam Christi, hoc est eius carnem, non adorari vt Deum; ergo humanitas diuersa adoratione adoratur, ac adoretur Diuinitas.

Respondeo, intentum Damasceni esse, carnem Christi non adorandam, vt Deum, propter excellentiam creatam in ipsa existentem; adorari tamen, vt Deum, propter diuinitatem illi vnitam; & clarior apparebit responsio ex dicendis articulo sequenti.

12 Obiicies quartò. Cui conuenit adorare, & ipse habet superiorem, non conuenit adoratio latriæ: sed Christo conuenit adorare, & ipse habet superiorem; ergo illi non conuenit adoratio latriæ.

Respondeo distinguendo maiorem: cui conuenit adorare, & habere superiorem, non conuenit secundùm se latriæ cultus; concedo maiorem; vt vnito diuinitati, nego maiorem; concedo postea minorem, & nego consequentiam; & hæc responsio deducitur ex Concilio Ephes. part. 3. cap. 27. vbi de Christo habet: *Adorauit vobiscum, adest etiam adorandus, flectitur enim ipsi omne genu; hoc quoque secundum aliud, & aliud: Adorat enim, quia naturam assumpsit, qua debeat adorare. Adoratur autem porro idem quasi maior adorante natura, eo quod intelligitur Deus.*

13 Obiicies quintò. Qui adorat Christum Dominum vult personalitati cultum propter illius excellentiam, & vult humanitati cultum propter excellentiã diuinitatis; ergo humanitatem non adorat adoratione absoluta, sed respectiua; ergo adoratione absoluta tantum adoratur adoratione duliæ, vel hyperduliæ; quod tamen est falsum; nam sic humanitas Christi tantùm adoraretur eo modo, quo adoratur Crux Christi, quæ esset adoratio respectiua.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad probationem: nego, quod adoratio humanitatis sit adoratio respectiua; nam hæc tantùm est quando adoratur aliquid nõ propter excellẽtiam existentem in proprio supposito, sed tantùm in alieno: humanitas autem Christi adoratur propter excellentiam proprij suppositi; & ideò est adoratio latriæ absoluta.

ARTICVLVS II.

An adoratio latriæ, qua adoratur humanitas Christi sit omnino æqualis cum adoratione, qua adoratur diuinitas.

1 Licèt realiter sit vna, & eadem adoratio latriæ, qua adoratur diuinitas, & humanitas Christi Verbo vnita; nihilominus in hac adoratione possumus concipere diuersos respectus, quorum vnus terminatur ad diuinitatem, illamq; adoramus propter excellentiam increatam illi essentialem, & identificatam, alter terminatur ad humanitatem, illamq; adoramus propter excellẽtiam increatam illi vnitam; quærimus ergo; an hæc adoratio, seu potius, an hi respectus sint æquales, vel vnus sit alio perfectior. Hæc difficultas additur explicanda, vt clarius præcedens innotescat.

2 Communiter Doctores, quos secuti sumus in præcedenti articulo supponunt esse vnam, & eamdem adorationem, neque distinguunt de his respectibus; aliqui tamen, inter quos Lugo dicunt esse diuersitatem in modo adorandi; nam diuinitatem essentialiter adoramus propter excellentiam increatam, quam habet; humanitatem verò dependenter ab vnione cum Verbo, & proinde non essentialiter, eo quod potuit non esse vnita; ceterum in substantia adorationis nullam esse diuersitatem, eo quod ratio motiua adorandi sit semper diuinitas.

3 Conclusio. Adoratio, qua adoratur diuinitas est perfectior adoratione, qua adoratur humanitas, seu clarius respectus adorationis ad diuinitatem est perfectior respectu adorationis ad humanitatem vnitam, licèt vterque respectus sit latriæ. Sic Arriaga disp. 52. sec. 1. sub sec. 3. Probatur, quia in adoratione non solùm interuenit actus ille exterior genuflexionis, prostrationis, depositionis pilei, & huiusmodi, sed etiam interueniunt actus intellectus iudicantis excellentiam adorandam, & dictantis illam excellentiam esse tamquam quid honestum, & debitum adorandam, & actum voluntatis, quo vult eam excellentiam adorare, & ei excellentiæ se submittere: sed isti actus intellectus, & voluntatis perfectiori modo respiciunt ipsam diuinitatem, quam humanitatem vnitam; ergo saltem ex parte horum actuum adoratio diuinitatis est perfectior adoratione humanitatis: maior facilè probatur: nam illi actus essentialiter requiruntur ad adorationem, sine qui-

bus

bus per se primo necesse, nec concipi potest adoratio: sed nisi ponantur prædicti actus cum actu exteriori, vel saltem cum interiori, qui sit significationis nota, & quo dicat actu me submitto alteri propter eius excellentiam, non intelligitur adoratio; ergo omnes illi actus essentialiter requiruntur ad constituendam adorationem; maior ex se patet ex metaphysica, & ex alibi dictis; etenim quia non potest esse, nec concipi compositum sine materia, & forma, dicimus materiam, & formam esse de essentia compositi, quia non potest concipi homo, quin sit animal rationale, vtrumq; prędicatum est de essentia hominis, quia non potest esse fides vera sine pia affectione voluntatis, vtrumq; actum dicimus essentialiter requiri ad fidem: ergo etiam, cum non possit esse, nec concipi vera adoratio sine enumeratis actibus omnibus, omnes prædicti actus essentialiter requiruntur ad cōstituendam adorationem: Probatur modo minor principalis argumenti; nam in primis exterior adoratio secundùm se sumpta, non magis est dulia, quam hyperdulia, vel latria, aut adoratio ciuilis; nam eadem genuflexio, depositio pilei, eleuatio manuum, & huiusmodi, quæ fiunt coram Deo, fiunt coram Beata Virgine, & Sanctis; imò etiam coram Principibus, maximè quando miseri misericordiam implorant; ergo in tantùm est adoratio latriæ, vel duliæ, vel hyperduliæ, in quantùm est signum submissionis interioris, non dico illius actus, quo quis vult deponere pileum, genuflectere, &c. hanc enim voluntatem habent omnes etiam illi, qui genuflectendo volunt alium adorare, sed illius actus practici intellectus erit signum, quo iudicauit honestum esse se submittere excellentiæ alterius, & illius actus voluntatis, quo propter talem excellentiam vult se submittere.

4 Ex his statutis clarè deduco, si ad veram adorationem non tantùm requiritur actus externus, seu internus, qui sit nota significationis, & submissionis, sed etiam requiritur actus intellectus dictās esse honestum se submittere tali excellentiæ, & actus voluntatis, quo vult se submittere tali excellentiæ, quæ illi proposita fuit, & eo modo, quo illi proposita fuit ab intellectu: cum talis actus intellectus non iudicet tam excellentem esse humanitatem vnitam, ac sit Verbum; si hoc enim iudicaret, iudicium esset hæreticum, cum excellentia Verbi sit increata per essentiam, excellentia autem humanitatis vnitæ non sit talis per essentiam, sed per vnionem, quæ potuit poni, & non poni à Deo; & actus voluntatis, quo vult se submittere eo modo se submittat, vel excellentiæ maiori, vel minori, quo modo illi proposita fuit ab intellectu; sequi apertè, quod in adoratione, qua adoratur humanitas, & Verbum, respectus adorationis ad Verbum sit perfectior, quam sit respectus adorationis ad humanitatem; licèt si præcisè attendamus ad actum exteriorem verum sit id, quod diximus articulo præcedenti, nempe, quod eadem adoratione adoretur humanitas vnita, ac adoretur diuinitas, nam actus fit toti obiecto, & supposito, vnde si per genuflexionem denotaretur cultus latriæ, genuflexio tam deberetur Verbo, quam Christo, & proinde etiam ipsi humanitati deberetur.

5 Quod verò illi respectus licet inæquales, sint tamen latriæ probatur; nam cultus latriæ est, qui exhibetur alicui propter excellentiam increatam: sed tam cultus, qui debetur Verbo, quam qui humanitati vnitæ est propter excellentiam increatam, nempè in Verbo propter excellentiam increatam illi essentialem, & ab eo indistinctam; in humanitate verò propter excellentiam increatā illā vnitam; ergo illi respectus ambo sunt cultus latriæ.

6 Dices: forma dum communicatur subiecto capaci illi tribuit omnem effectum formalem; sic calor vt octo, si ponatur in subiecto, ipsum constituit calidum vt octo; ergo etiam cum diuinitas ponatur in humanitate capaci excellentiæ, & sanctitatis, tam excellentem, & sanctam constituet humanitatem, ac sit in se excellens; ergo si tantam excellentiam habet humanitas vnita Verbo, ac habeat Verbum, & diuinitas, eadem adoratione latriæ æquali, etiam secundùm respectus adorabitur. Sed contra: quia etsi tota diuinitas sit humanitati vnita, nihilominus semper est distincta ab illa; & inferior diuinitate, & Deus potest huic humanitati vnitæ præcipere, & hæc tenetur obedire, & est sancta tantùm per vnionem distinctam: diuinitas verò est à se, & per essentiam sancta; quare adhuc infinitè distat sanctitas humanitatis à sanctitate per essentiam; ergo non eadem adoratione latriæ æquali etiam secundùm respectus adoratur humanitas, ac adoretur diuinitas.

7 Obijcies 1. Adoratio latriæ est soli Deo debita: sed ex dictis humanitas etiam posita vnione est inferior Deo; ergo non adoratur adoratione latriæ.

Respondeo, quod adoratio latriæ est debita, vel Deo per essentiam, vel Deo

per

per vnionem; humanitas verò, licèt non sit Deus per essentiam, habet tamen diuinitatem vnitam, & talis homo est Deus, vndè verè adoratio latriæ illi debetur.

8 Obijcies 2. Si adoratur adoratione latriæ, maximè quia adoratio illa externa tendit in totum suppositum: sed hoc est falsum; ergo, & vndè sequitur: probatur minor: Si in aliqua tabula sit depictus Christus Crucifixus cum carnificibus ipsum torquentibus, vel D. Bernardus cum affixato dæmone, qui adorat illam picturam adorat Christum, non carnifices, D. Bernardum, non diabolū, & tamen illa tabula vnicum obiectum est; ergo etiam licet humanitas, & persona Verbi constituant vnum suppositum, & obiectum, nihilominus adoratio ipsa poterit tendere in Verbum per adorationem latriæ, in humanitatem per adorationem duliæ, vel hyperduliæ.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem, dico ex hoc probari nostram conclusionem positam, quod diuerso respectu adoretur diuinitas, ac humanitas vnita, vtraque tamen adoratio est latriæ, quia vel adoratur Deus, vel adoratur humanitas propter diuinitatem illi vnitam; vndè motiuum adorandi semper est diuinitas, cui debetur latria. Ex alia tamen parte exempla adducta non sunt ad rem, quia carnifices, licet sint in eadem tabula depicti cum Christo, & dæmon cum D. Bernardo, nihilominus, neque carnifices faciunt vnū suppositum cum Christo, nec diabolus cum D. Bernardo, vndè sicuti in aula regia, in qua est Rex cum varijs militibus, dum reuerentiam præsto Regi, illam non præsto militibus, ita & in proposito dicendum est.

9 Quæres vtrum Christo, vt homini possit offerri sacrificium.

Respondeo affirmatiuè. Ita Suarez disp. 54. sect. 2. Lugus disp. 34. sect. 2. Amicus disp. 32. sect. 1. Arriaga disp. 52. sect. 2. Probatur si non potest Christo, vt homini, offerri sacrificium, maximè quia sacrificium debet offerri tantùm Domino vitæ, & necis; sed verè Christus ratione personalitatis diuinæ est Dominus vitæ, & necis: ergo humanitati vnitæ Verbo potest offerri sacrificium: etenim licèt humanitas per vnionem non fiat Deus; nihilominus, quia habet vnitam diuinitatem eam adoramus adoratione latriæ, quæ est propria solius Dei; ita licèt per vnionem humanitas non fiat domina vitæ, & necis, quia tamen habet vnitam diuinitatem, quæ est domina vitæ, & necis, ei possumus offerre sacrificium.

10 Dices. August. 10. de Ciuit. c. 20. habet: *Cum in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cum quo, & vnus Deus est, tamen in forma serui sacrificium esse maluit, quā sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret, cuilibet sacrificandum esse creaturæ*; ergo per Augustinum sacrificium Christo, vt homini, offerre non possumus. Sed contra, nam Augustinus stat pro hac nostra sententia, nam dixit: *Maluit esse sacrificium, quam sumere*; ergo erat in potestate Christi etiam sumere, & Christus elegit potius esse sacrificium, quam illud sumere; Quare probatur, quod solùm de facto ei non offeratur sacrificium, quia de facto nullum apud Christi fideles datur sacrificium, nisi altaris, in quo ipse Christus est victima, & principalis offerens: Non potest autem in hoc sacrificio Christus esse victima, & principalis offerens, & id cui offertur: at si daretur aliud sacrificium, quod à Sacerdotibus solùm offeretur; certè illud posset offerri Christo, sicut potest adorari adoratione latriæ. Addit etiam Arriaga, quod sacerdotes etiam de facto, licèt vt ministri Christi non possint hoc sacrificium Christo offerre, quia nullus sibi ipsi sacrificat, aut est victima sui ipsius, possent tamen dici, quod vt priuatæ personæ sacrificent idem sacrificiū Christo, approbando id, quod Christus voluit suo nomine fieri: Sed verè hæc approbatio non est offerre sacrificium corporis Christi; nam ad hoc requiritur mutatio victimæ, quæ fit per consecrationem, vt dicetur infra de sacrificio missæ: consecratio autem non potest fieri, nisi à persona consecrata habente caracterem sacerdotalem, & quæ quando consecrat induit personam Christi.

ARTICVLVS III.

An humanitas considerata præcisiuè à Verbo possit adorari adoratione distincta à latria.

1. QVæstio præsens consistit in hoc, an si humanitas, quæ de facto est vnita Verbo, non apprehendatur vt vnita Verbo, sed tantùm vt habens cetera dona supernaturalia gratiæ, & gloriæ, possit adorari dulia, vel hyperdulia.

2 Prima sententia est Vasq. disp. 96. cap. 4. & Valentiæ quæst. 24. disput. 1. p. 1. hæc negat posse Christi humanitatem adorari alia adoratione, nisi latriæ.

Secunda sententia docet, quod physicè loquendo non repugnat talis modus adorationis, & quod physicè nos possumus adorare Christi humanitatem alia adora-

adoratione à latria, at moraliter loquendo, nos non posse decenter; & honestè adorare Christi humanitatem, nisi adoratione latriæ. Sic Lugo disp. 35. sect. 3. Orlandus disp. vlt. q. 3. n. 23. vbi citat Bonauenturam, Granadum, & Ragusam; quare hi Doctores in re acceptant Vasquez opinionem, licet recedant, seu reijciant primam rationem, qua ipse probat conclusionem, & solum acceptent secundam.

Tertia sententia est D. Tho. hic qu. 25. art. 1. & 2. Caietani, & Medinæ ibidem, & Thomistarum communiter, Suarez disp. 53. sect. 3. Amici disp. 32. sect. 2. Arriagæ disput. 53. per totam, Gabrielis à S. Vincentio disp. 25. dub. 2. à num. 66. & aliorum, hæc docet humanitatem Christi apprehensam, non vt vnitam Verbo, sed vt habentem cetera dona supernaturalia gratiæ; & gloriæ posse adorari hyperdulia.

3 Conclusio nostra est cum hac vltima sententia. Probatur ex Damasceno quem refert D. Tho. hic art. 2. ad 1. vbi habet. *Sed quia si diuidas, vt Damascenus dicit, subtilibus intelligentijs, quod videtur ab eo, quod intelligitur, cogitationeque humanitatem à diuinitate præscindas, inadorabilis est, vt creatura, scilicet adoratione latriæ, & tunc sic intellecta vt separata à Dei Verbo, deberetur sibi adoratio duliæ, non cuiuscumque (puta, qua communiter exhibetur alijs creaturis) sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.*

4 Probatur 1. ratione. Non implicat, quod humanitas Christi apprehendatur secundùm se, vt est ornata donis gratiæ, & gloriæ, absque eo quod apprehendatur vt vnita Verbo; sed apprehensa secundum se, vt ornata nobilissimis donis gratiæ, & gloriæ, in excellentissimo gradu est amabilissima, & digna honore, & adoratione, non latriæ, nam hæc debetur tantùm Deo, & diuinitati, vt sic autem apprehensa humanitas non includit diuinitatem; ergo erit digna honore duliæ, seu hyperduliæ.

5 Dices ex Vasquez implicare, quod nos concipiamus humanitatem Verbi, quin concipiamus ipsum Verbum, quia numquam scimus extitisse illam humanitatem, quin extiterit vnita Verbo. Sed contra, quia licet numquam sciuerimus extitisse talem humanitatem, nisi semper Verbo vnitam, nihilominus in illa humanitate possum considerare dona creata, & illam laudare propter huiusmodi dona, vt concedit ipse Vasquez loco cit. num. 60. non laudata diuinitate; possumus enim dicere. *Laudo te, ô sanctissima humanitas propter excellentissimam gratiam habitualem tuam, propter lumen gloriæ, & visionem beatam, quibus decorata es, & amabilissima es*; ergo etiam possum dicere, *adoro te propter hæc dona*; quo casu quomodo includitur diuinitas ex parte prædicati? Certè nullo modo; Si ergo possumus præscindere, quia *abstrahentium nullum est mendacium*, etiam possumus humanitatem sic præcisam adorare; non adoratione latriæ, quia in obiecto non concipimus diuinitatem, sed tantùm dona creata; ergo adoratione tantùm hyperduliæ.

6 Probatur 2. Adoratio est nota, & significatio iudicij practici, quod habemus de excellentia alterius: sed possumus licitè, & honestè exhibere hanc notam, & significationem iudicij nostri practici, quod habemus de excellentia humanitatis propter ingentia dona creata gratiæ, & gloriæ illi collata; ergo etiā licitè, & honestè eidem exhibere adorationem propter excellentiam, quam habet ex donis creatis: hæc autem adoratio non esset latriæ, sed hyperduliæ.

7 Dices ex Lugo; & est secundum argumentum, quo Vasquez probat suā conclusionem. Adorare aliquem, & non ob summam dignitatem, quam habet, est indecens, & iniuriosum ipsi adorato; quemadmodum, si quis esset Rex, & Comes, iniuriosè quis se gereret erga ipsum, si coleret ipsum vt Comitem, non vt Regem. Confirmatur, quia adoratio est signum distantiæ inter nos, & rem adoratam, & quo maior est adoratio, eo maior est distantia; ergo si non adoramus ipsum omni adoratione debita, facimus ipsum minus distantem, & quodammodo volumus nos ipsi æquare, quod indignum, & inhonestum est; rum quia si sufficerent hæ præcisiones, possemus ab humanitate præscindere omnia dona gratiæ, & gloriæ; & sic concepta illi dicere verba contumeliosa, & ei exprobare vilitatem suam: tum quia, si istæ præcisiones sufficerent possem in concreto adorare totum Christum, non considerando vnionem, quæ in Christo est; hoc autem esset exhibere Deo cultum non debitum; igitur nullo modo honestum, & licitum est adorationem hyperduliæ humanitati Christi dare. Sed contra falsum est primum antecedens: nam aliud est, quod aliquis velit negare Christo adorationem debitam latriæ, aliud est, quod considerando humanitatem cum donis creatis indignum sit ei dare adorationem hyperduliæ: primum est indecens, non secundum: nam tali præcisione facta alius cultus, nisi hyperduliæ nō debetur ei, & quemadmodum si quis sit Rex, Marchio, & Comes alicuius Marchionatus,

vel Comitatus, nulla iniuria afficitur, imò pro maximo honore habet, si post titulum Regium illi tributum nominem etiam ipsum Marchionem, & Comitem; Sic Rex Hispaniarum nominat se Regem Hispaniarum Ducem Mediolani, Comitem Burgundiæ &c. ita & in adoratione humanitatis dicendum est; etenim per præcisiones illas non negamus Christi humanitati adorationem latriæ, sed dicimus illi ratione vnionis cum Verbo deberi adorationem latriæ, ratione verò donorum gratiæ, & gloriæ adorationem hyperduliæ. Ex quo patet ad primam confirmationem: nam per talem præcisionem nõ negamus distantiam illam summam, quæ est inter nos, & rem adoratam, sed præscindimus à summa, & consideramus solùm distantiam, quæ est inter nos, qui adoramus, & humanitatem donis gratiæ, & gloriæ decoratam; sicuti, dum Regem Hispaniarum vocamus Ducem Mediolani, non negamus ipsum esse Regem, sed consideramus ipsum, vt Mediolani Ducem, & vt vtar exemplo Lugi: Rex Hispaniarum iure antiquo est Canonicus Legionensis, quod si casu illuc pergat, sedet in choro ordine suo inter Canonicos, & nulla fit ei iniuria, si vt Canonicus tantùm honoretur. Quod si dicat Lugus, quod in eo casu Regis auctoritas suspenditur, quia ipse Rex spontè renunciat suæ auctoritati; ita in nostro casu, non attenditur, nec consideratur, ac proinde se habet, ac si suspenderetur. Ex quo patet ad secundam confirmationem; nam nos non negamus vnionem, & alia dona humanitati; nam si negaremus iudicium esset hæreticum, sed solum præscindimus; quid ergo potest quis eidem exprobrare? licet ab omnibus donis præscindat? certè nihil mali; nam licet ab omnibus donis præscindat, re tamen vera omnia ea dona habere quisquis fidelis fateri debet.

Ad tertiam confirmationem negamus, quod toti Christo possit conuenire cultus hyperduliæ; nam sic concipimus diuinitatem: quare si hæc est ratio adorandi, ei conuenit latria; si autem hæc ratione nostra præscindatur, & consideretur tantùm humanitas, cum donis creatis, concedimus, quod ei conueniat cultus hyperduliæ; hoc enim est, quod hucusque intendimus.

8 Cuiusmodi autem debeat esse adoratio debita humanitati Christi considerata secundùm dona eminentissima, quæ habet gratiæ, & gloriæ, dico debere esse adorationem hyperduliæ; nam adoratio hyperduliæ est, quæ respicit singularem quandam excellentiam creaturæ rationalis non omnibus beatis communem, sed aliquorum propriam, qualis est maternitas in Virgine matre: sed donagratiæ, & gloriæ in Christi humanitate sunt singularia; in ipso enim sunt in eminentissimo, & infinito gradu tamquam in capite, & fonte, à quo omnis gratia, & gloria deriuatur in alios sanctos, & beatos; ergo humanitas his donis decorata hyperdulia adoranda est.

Hyperdulia quomodo humanitati Christi cõueniat.

9 Obijcies 1. Cyrillum Alexandrinum, qui in Epistol. 10. quæ est Concilij Alexandrini, & fuit approbata in Ephesino: hæc habet. *Recusamus autem & hoc, vt de Christo quisquam dicat, Propter eum, qui hominem induit, eum, qui indutus est, veneror; propter inuisibilem, adoro visibilem*, & in eadem epistola Anathematismo 8. ita dicitur. *Si quis audet dicere assumptum hominem vna cum Deo Verbo adorandum, & glorificandum, & Deum tamquam alterum cum altero appellandum esse (quod illa particula, cum, videtur significare) & non magis vna adoratione Emanuelem honorat, & vnam illi glorificationem, sicut Verbum caro factum est, adaptat: anathema sit.* Item in Concilio Constantinop. V. collat. 8. can. 9. dicitur. *Si quis in duabus naturis dicit Christum, ex quo duas adorationes introducit separatim Deo Verbo, & separatim homini: vel si quis ad interemptionem, vel ad confusionem deitatis, & humanitatis vnam naturam, siue substantiam eorum, quæ conuenerunt, introducens sic Christum adorat, sed non vna adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria eius carne adorat sicut ab initio Ecclesiæ traditum est. Anathema sit.*

Respondeo: Hæc omnia loca definire contra Nestorium, qui dicebat in Christo præter diuinam esse etiam humanam personam, quas volebat esse diuersis adorationibus adorandas. Et Concilium Constantinopolitanũ etiam definit contra Eutichetem, qui diuinitatem cum humanitate in Christo confundebat; Nec Patres illi solliciti erant de his nostris præcisionibus intellectus, quæ ad fidem non pertinent; cæterum vt vidimus ex Damasceno, & D. Tho. supra adductis in probatione conclusionis, si præscindatur vnio ab humanitate, hæc non est adorabilis adoratione latriæ, & tamen D. Damascenus, & D. Thomas testimonia adducta clarissimè considerarunt; & nihilominus de ipsis non curarunt, eo quod ad præsentem quęstionem non facerent, sed solùm essent contra Nestorium, Eutychetem, & alios hæreticos: vndè nihil hæ auctoritates, & aliæ similes, quæ à Vasquez adducuntur probant, vt fatetur etiam ipse Lugus, licèt hic Vasquij sententiam sequatur.

10 Obijcies 2. ex Lugo. De facto humanitas

manitas Christi est semper vnita cum illa excellentia increata diuinitatis; ergo numquam nobis licet vti illa præcisione dignitatis in ordine ad cultum ei exhibẽdum: probatur consequentia, quia non licet vmquam tractare personam aliquã minus decenter, & aliter, quam ipsa tractari debeat: sed humanitati vnitæ debetur cultus latriæ; ergo si alius cultus minor ei tribuatur, minus decenter tractatur, quam tractari deberet.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad probationem, concedo, quod non liceat vmquam tractare minus decẽter personam aliqnam, quam ipsa tractari debeat: at cum hoc stat, quod si in eadem persona sunt variæ excellentiæ, & vna sit maior alia, & mihi liberum sit laudare vnã, vel aliam, possum laudare vnam etiam minorem præscindendo ab alia, vt si in filio Regis laudarem dexteritatem in equitando, saltando, ludendo, &c. non per hoc indecenter, sed decenter ipsum tractarem; ita cum fides doceat in Christo esse vnionem hypostaticam, & esse etiam alia excellentissima dona creata, sicut possum ipsum laudare ob vnionẽ hypostaticam, quam habet vnitam, & propter dona gratiæ, & gloriæ, quibus eius humanitas decoratur; ita possum etiam ipsum Christum adorare latria, & eius humanitatem cum donis creatis hyperdulia; non quod negem ei debitam latriam propter vnionem, quam habet; sed quia, quando ei tribuo adorationem hyperduliæ, ab ea præscindo. Monet tamen Caietanus loco citato art. 2. in fine. Adorationem duliæ Christo debitam ratione humanæ naturæ, Ecclesiam in mente retinere non in vsu ad euitandos errores, vnde Ecclesia dicit *Domine non sum dignus, & Domine miserere mei*, non ora pro nobis &c.

ARTICVLVS IV.

An imagines Christi, & Sanctorum sint adorandæ, & quo cultu.

1 Certùm est de fide, imagines Christi, & Sanctorum esse adorandas. Sic definitum est in pluribus Concilijs, sic in Synodo Nicena 11. in Florent. & Trid. sess. 25. quid quid blatrent Hæretici, & de hac re possunt videri Bellar. lib. 2. de Imaginibus, & alij controuersias tractantes; nunc solùm à nobis videndum est breuiter, quomodo a Catholicis licitè possint, & debeant adorari.

2 Suppono diuersam esse adorationem imaginum, & idolorum; nam idolum, vt constat ex Augustino lib. 20. contra Faustum; est omne id, quod colitur vt Deus, cum re vera non sit Deus. Sic, qui colebant imaginem Iouis, quem existimabant habere diuinitatem, cum tamen eam non haberet, vel qui colebant solem, quem estimabant Deum, adorabant simulacra ficta tamquam repræsentantia Deum, cum tamen nec Iuppiter, nec Sol, nec ceteri, quos existimabant Deos, essent Deus, sed erant dij ficti, & falsi; vnde Idolum est similitudo ficta, & simulata diuinitatis; Imagines autem Christi, & Sanctorum repræsentant exemplaria sua vera, in quibus, vel inest vera diuinitas, vt in imaginibus, quibus exprimimus Deum, eo modo, quo aliquando viris sanctis apparuit; vel Christum, in quo vnita est vera diuinitas; vel si in exemplaribus non est diuinitas, vt in Sanctis, in ipsis tamen est vera excellentia gloriæ, & gratiæ, ratione cuius cultum aliquem eis tribuere debemus. Ex quo patet cur catholici adorãdo imagines non committant Idololatriam, vt perperam contendunt hæretici. Nunc videamus modum, quo debeant adorari.

Cur adoratio imaginum nõ sit Idololatria.

3 Durandus in 3 dist. 9. quæst. 2. num. 10. cui videntur adhærere Holcot & quidam alij dicunt, quod pro tanto dicitur imago sub ratione imaginis adorari eadem adoratione cum re, cuius est imago, quia ad præsentiam imaginis, seu signi fit rememoratio rei, quam rememoratam adoramus eadem adoratione, ac si præsens esset in se; hæc Durandus; vnde videtur docere imagines esse tantùm conditiones adorandi exemplar, ipsas verò non adorari: quare ista opinio a Mediua 3. p. quæst. 25. art. 3. notatur, vt periculosa, temeraria, & hæresim sapiens; & à Victoria ibidem vt hæretica; quid quid sit tamen de censuris huius opinionis.

Secunda sententia est Alfonsi à Castro Verbo Adoratio, & aliorum, quos citat, & sequitur Vasquez disp. 108. hæc docet imagines quidem verè, & propriè adorari, ita tamen, vt circa imagines nullus alius cultus versetur, quam voluntas simplex faciendi actionem externam genuflexionis, & huiusmodi, de reliquo, quod tota mens versatur circa cultum exemplaris.

Tertia, & communis sententia D. Th. hic quæst. 25 art. 3. Caiet. Medinæ, & Thomistarum, Suarez disp. 50. sect. 4. & 5. Bellar. lib. 2. de imaginibus cap. 21. 22. & 23. Lugi disp. 36. sect. 3. Amici disp. 32. sect. 3. Arriagę disp. 56. ad longum per plures sect. Gabrielis à S. Vincentio disp. 25. dub. 5. §. 3. & aliorum,

hæc vult imagines simul adorari cum prototypo, seu exemplari non solùm per actum externum, sed etiam internum; ita vt actus internus submissionis feratur etiam in imaginem, qua imago est.

4 Conclusio prima. Reijciuntur duæ priores opiniones, & quidem illa Durandi sic reijcitur. Et primò Concilium II. Nicenum act. I. approbauit Verba D. Basilij dicentis *Honorificè veneror venerandas imagines suscipio, & amplector.* & act. 2. referuntur verba Adriani Papæ. *Ex animi desiderio eas veneror*, & Tharasius ibidem. *Has desiderio nostro adoramus, vt in nomine Deiparæ, Christi, & Sanctorum factas*. Et Trid. sess. 25. in decre. de inuocat. Sanctorum habet. *Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in templis præsertim habendas, ac retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam*: ex quibus locis & alijs, quæ possent adduci sic argumentor. Per Concilia imaginibus sacris debetur vera adoratio: sed si imago esset tantùm id, ad cuius præsentiam recordamur exemplaris, quod adoramus, ac si præsens esset, non adoraremus imagines, sed tantùm exemplar; ergo hæc opinio non saluat, quod determinant Concilia: probatur minor; quia quando per imagines fit rememoratio Christi v.g. quem adoramus, vel etiam adoramus imagines ipsas Christi, vel non; si hoc secundùm dicatur, est apertè contra Concilia addncta, si primum; ergo non sunt tantùm rememorationes, sed etiam sunt obiectum, in quod fertur adoratio. Confirmatur, quia in eodem Concilio act. 6. damnantur ab Epiphanio diacono illi, qui imaginum vsum solùm ad rememorationem, non verò ad salutationem, seu venerationem admittunt: at quis non videat quomodo ab hac opinione non differat, nisi solis puris verbis opinio Durandi?

5 Dices ex Vasquez, imagines quidem adorari, quia adest voluntas faciendi illis illam reuerentiam exteriorem v.g. genuflexionem, & huiusmodi, quę rendit in ipsam imaginem, de cetero mentem totam tendere in exemplar. Sed contra, nam in VII. Synodo in definitione fidei hæc habetur. *Imaginis honor in prototypum resultat, & qui adorat imaginem, in ea quoque adorat descriptum argumentum.* Ex quo loco sic argumentor. Quod resultat ex imagine, debet esse in imagine: sed honor ex imagine resultat in prototypum ex Concilio; ergo etiam debet esse in imagine; atqui honor, qui resultat in prototypo, non est tantùm voluntas faciendi illam genuflexionem exteriorem, sed verus honor, & vera adoratio, hoc est includit iudicium dictans honestum esse se submittere hic, & nunc superiori excellentiæ; ergo hic honor, qui exemplari tribuitur, etiam tribuitur imagini, vt imago est; quod clarè indicant illa verba *In ea quoque adorat descriptum argumentum*. ergo si in imagine adoratur quoque exemplar; certè etiam imago verè adoratur.

6 Secundò impugnatur ex Leontio in Concilio II. Niceno act. 4. vbi habet *Imaginem Christi adorans, non lignorum, aut colorum materiam adorabat, sed inanimatum characterem Christi*. Ex quo sic arguo, qui Christi, & Sanctorum imagines adorat, non debet adorare lignum, argentum, aurum, aut colorum materiam &c. sed debet adorare imagines, vt imagines Christi sunt, & Sanctorum: sed ipsa exterior adoratio secundùm se sūpta sine actu interiori non minus fertur in materiam ipsam argenti, auri &c. quàm in ipsas imagines, vt imagines sunt; imo in imagines vt imagines sunt nullo modo fertur per ipsum Vasquez adoratio per actum submissionis interiorem; cum per ipsum stultum sit vllam ostendere submissionem rebus inanimatis; ergo per hanc sententiam nulla est differentia in hoc, quod quis magis adoret imagines, quam materiam, ex quibus confectæ sunt, quod est apertè contra dictum Leontij in Concilio adducto; & ex alia parte nullam veram adorationem tribuit imagini, vt imago est; quæ omnia sunt contra dicta Conciliorum, & Patrum; igitur hæc sententia nullo modo admittēda. Confirmatur, quia si cum aliqua imagine alicuius Sancti sit depictus Diabolus, certè Diabolo nullus Catholicus vult dare adorationem vllam: sed hoc non potest prouenire ab adoratione illa externa, quia genuflexio, prostratio ante imaginem æquè fertur in figuram Diaboli, ac imaginem Sancti; ergo vt saluetur quomodo quis imaginem Sanctorum adoret non Diaboli debet dici hoc prouenire ex eo, quod per actum internum iudicat submissionem esse tribuendam imagini Sanctorum non figuræ Diaboli; pluribus reijcitur hæc opinio à Suarez, Arriaga, & alijs, verùm dicta sufficiant.

7 Conclusio secunda. Imagines adorantur, quia vno, & eodem actu simul adorantur cum prototypo. Probatur primò ratione allata à D. Th. hicq. 25, a. 3. Idem est motus in imaginem, vt imago est, & in rem repræsentatam per imaginem: sed adoratio est motus quidam animi in imaginem; ergo etiam simul

est in

est in exemplar per imaginem repræsentatum: maior est Arist. in lib. de memoria, & reminiscentia; & insuper sic probatur, quia imago dupliciter potest considerari: primò vt res quædam est constans ex ligno, auro, argento, coloribus &c. & hoc modo consideratur materialiter, & sub hac ratione ei nulla reuerentia exhibetur: secundo vt imago formaliter est Christi, Virginis, vel Sanctorum, & hoc modo est sumere imaginem, vt imago est formaliter, & sub hac ratione adoratur: sed sub hac ratione non potest adorari imago, nisi eodem actu adoretur exemplar; ergo eodem actu, quo adorantur imagines, adorantur etiam exemplaria: probatur minor: quia dum amamus media, vt media, amatur etiam finis, sic qui amat medicinam, vt medicinam, amat illam propter sanitatem; & qui amat obiectum materiale, amat etiam formale, quia ex materiali, & formali fit vnum obiectum totale amoris: sed exemplar est ratio formalis adorandi imaginem, quæ est veluti obiectum materiale, & est finis adorandi, cum imago sit medium; ergo eodem actu, quo quis adorat imaginem etiam Christi adorat exemplar. Confirmatur ibi est vna adoratio, vbi & vna formalis ratio adorationis: sed in imagine, & exemplari est vna, & eadem ratio formalis adorationis; nam imago non adoratur propter excellentiam ipsius, sed propter excellentiam prototypi; ergo cum hæc sit vna, & eadem ratio formalis adorationis erit vna, & eadem formalis adoratio.

8 Dices primò ex Lugo. Possum velle osculari imaginem, aut illam ponere in altiori loco, absque quod velim osculari exemplar, aut illud ponere in altiori loco; ergo non est necesse, quod eodem actu, quo adoro imaginem, etiã adorem in recto exemplar. Sed contra, quia aliud est, quod ego possim osculari imaginem, non cogitando in recto, vel in obliquo de osculo exemplaris, imò etiam si exemplar esset præsens, forsan non auderem pro reuerentia illud osculari, & hoc verum est; aliud est, quod illud signum honoris, quod per osculum do imagini, non transeat in exemplar, & hoc falsum est; sicuti etiam dum pono imaginem in loco altiori, aut ipsam purgo à puluere, non pono in altiori loco exemplar, aut ipsum purgo à puluere; sed tamen honorẽ, quem tribuo per tales actus imagini, semper transit in exemplar; & ratio est, quia tales actiones non transeunt in exemplar secundum materiale osculi &c. sed secundum formale honoris; imò ex hoc confirmo meam conclusionem; nam sicuti non possum tribuere illi imagini huiusmodi honorem, vt res materialis est, quia sic non est digna honore, sed hunc honorem illi tribuo propter excellentiam exemplaris, ita sequitur, quod honorando, vel adorando imaginem, semper honoretur, & adoretur exemplar.

9 Dices secundò ex Suarez. Potest quis apprehendere aliquem, vt honorabilem propter alium, licèt non cogitet, an ille alius sit honorabilis; ergo etiã potest quis apprehendere imaginem esse adorandam propter exemplar, etiam si non apprehendat exemplar esse honorandum. Sed contra: implicat aliquem esse dignum honore propter alium, & illum alium non esse dignum honore; nam in hoc valet illa regula logicorum: *Propter vnumquodque tale, & illud magis*; sicuti enim à contrario si aliquis non est dignus vllo honore, nec eius imago erit digna; sic quia diabolus non est dignus honore, nec eius imago erit digna, ita si aliqua imago est digna honore, & exemplar erit dignum.

10 Obiicies primò pro sententia Vasquez plura loca; & in primis Leontius in VII. Synodo art. 1. habet: *Quemadmodum Iacob accipiens à filijs suis vestem sanguine conspersam Ioseph eum lacrymis osculatus est, non ipsam vestem diligendo, aut honorando hoc fecit, sed per eam arbitratus est se Ioseph osculari, & in manibus habere; sic etiam Christiani omnes imagines Christi, aut Apostoli, aut Martyris tenentes, nostraq; carne osculantes animo videmur nobis ipsum Christum, aut Martyrem amplecti.* 2. Concilium Moguntinum celebratum anno 1549. cap. 41. in expositione primi præcepti, dicit: *Non adorari imaginem, sed ad hoc poni vt exemplaris recordemur*, & plura alia similia loca adducit ad suam formandam conclusionem.

Respondeo hæc omnia loca debere etiam à Vasquez explicari, qui ponit adorationem externam imaginum; dico ergo intentum Conciliorum, & Patrum esse, quod non adorantur imagines propter se; sed propter excellentiam prototypi, ratione cuius adorantur, & adoratio ipsorum est respectiua ad exemplar non absoluta; ceterum ipsas debere adorari, constat ex definitionibus Conciliorum supra allatis.

11 Obiicies secundò. Nulla res irrationalis, & inanimata capax est submissionis, cultus, & honoris: sed imago, etiam vt imago considerata, est res irrationalis, & inanimata; ergo non est capax cultus, & submissionis: maior probatur, quia adoratio est nota submissionis,

nis,& animi cedentis:sed homo non potest prudēter,& honestè se submittere rei inanimatæ;semper enim,quandocumq; consideretur, est inferior homine ; ergo non potest prudenter, & honestè illam adorare.

Respondeo hoc argumēto nimis probari; probat enim, quod nulla adoratio debeatur imagini; vnde debet ab aduersarijs solui, nè contrarium tenentes in errorem incidant Iconoclasticorum.

Dico igitur, quod nulla res inanimata, & irrationalis est capax secundùm se cultus, & adorationis; est tamen capax si consideretur, vt habet connexionem cum excellentia superiori; vt patet in purpura Regis, quæ secundùm se non est capax honoris, at vt est vestis Regis simul cum Rege purpuram veneramur: concedo postea minorem, & distinguo consequens; ergo non est capax cultus, & adorationis secundùm se, concedo consequentiam, vt habet connexionem cum exemplari, quod repræsentat, nego consequentiam; sic enim honestum est tali imagini se submittere, & illam adorare propter excellentiam exemplaris,quod repræsentat.

12 Obijcies tertiò. Adoratio est pars potestatiua iustitiæ: sed iustitia non potest esse ad imaginem, quæ non est capax iustitiæ, aut æqualitatis; ergo adoratio interna non potest esse ad imaginem.

Respondeo etiam huic argumento debere ab aduersarijs responderi, cum admittant imagines adorari adoratione externa; nam si talis adoratio est actus iustitiæ potestatiuæ, non potest exerceri cum re inanimata. Dico ergo actum adorationis imaginum esse verè actum iustitiæ, quia per talem adorationem redditur ius, quod habet exemplar, vt adoretur, non solùm in se, sed etiam in sua imagine.

13 Obijcies quartò. Imago non est capax iniuriæ; ergo neque honoris contrariorum enim eadem est ratio.

Respondeo eodem modo, quod secundùm se non est capax iniuriæ; est tamen capax,vt habet connexionem cum exemplari, & illud repræsentat; quia iniuria, quæ infertur imagini resultat in exemplar; sic Principes tamquam sibi factam iniuriam, & contumeliam iudicant illam, quæ fit imagini propriæ.

14 Obijcies 1. contra secundam. In quo est diuersa ratio formalis adorationis,illud non potest adorari vnico actu: sed in imagine, & exemplari est diuersa ratio formalis adorationis; ergo imago, & exemplar non possunt adorari vnico actu: probatur minor; nam excellentia, quæ est ratio formalis adorādi in exemplari est absoluta, in imagine est respectiua, & in esse repræsentatiuo tantùm.

Respondeo negando minorem: ad probationem, dico esse eamdem excellentiam, tam in exemplari, quàm in imagine, licèt in imagine sit diuerso modo, ac in exemplari, cum in imagine sit in esse repræsentatiuo, & respectiuè ad exemplar, in hoc absoluta, quod tamen non tollit, quin possit eodem actu adorari; imò sic debet necessariò adorari; cum idem sit motus in imaginem,& in exemplar,vt docet Aristoteles citatus à D.Th. hic.

15 Obijcies secundò. In Concilio Niceno II.act.7.in confessione fidei habetur: *Christo quidem deberi latriam, ac eius imaginem non esse adorandam latria, sed quadam tantùm honorifica veneratione*,ergo non est idem actus.

Respondeo. Patres solùm velle,quod Christus Dominus debeat adorari latria absoluta, imago verò eius respectiua, & hanc vocant honorificam venerationem.

16 Obijcies tertiò. Eodem modo se habet intellectus in assentiendo conclusioni propter præmissas,ac se habeat homo in adoratione imaginis propter exēplar: sed intellectus diuerso actu assentitur conclusioni,ac præmissis; ergo etiā diuerso actu adoratur imago, ac adoretur exemplar.

Respondeo data maiori, distinguendo minorem: diuerso actu assentitur conclusioni,vt deductæ ex præmissis, ac præmissis ipsis, nego minorem; quando distinctè assentitur præmissis ante conclusionem,concedo minorem; ergo &c. negatur consequentia; imò ex hoc quod sit idem actus, quo assentimur conclusioni propter præmissas, & quo amo media propter finem, sequitur, quod sit idem actus, quo adoro imaginem propter excellentiam prototypi.

17 Obijcies quartò. Qui colit Sanctos propter gratiam, & gloriam,quam habent, non est necesse, quod per illum actum colat Deum; ergo etiam,qui colit imaginem propter excellentiam exēplaris, non est necesse, quod per illum actum adoret exemplar.

Respondeo negando consequentiam: disparitas est, quia ratio adorandi Sanctos dulia est gratia,& gloria, quæ in ipsis est, non excellentia increata Dei; ratio verò adorandi imagines non est excellentia in ipsis existens, sed excellentia prototypi. Ideò &c.

ARTI-

ARTICVLVS V.

In quo varia dubia de adoratione soluuntur.

1 DIximus articulo superiori imagines esse adorandas, non explicuimus tamen, qua specie adorationis adorari debeant, an latria, dulia, vel hyperdulia. Insuper imagines vel sunt Christi, vel Beatæ Virginis, vel Sanctorum, quocumq; modo postea factæ sint, vel ex auro, vel argento, vel ligno, vel sint depictæ, de materia enim imaginum in ordine ad adorationem non est curandum, cum non adoretur materia imaginum, sed adorentur imagines, vt repræsentant sua exemplaria; & hoc modo etiam Cruces adorantur tamquam imagines Christi Crucifixi. Circa Crucem autē potest esse quæstio, quomodo adoretur vera Crux, in qua Christus mortuus est, vel quomodo adorentur aliæ Cruces, quæ dicuntur Christi imagines.

2 Quæres primò, quomodo Crux Christi vera, in qua ipse pependit sit adoranda?

Crux Christi vera quomodo adoranda.

Respondeo, Crucem Christi veram adorandam esse adoratione latriæ respectiuè duplici titulo, & quia per contactum, & sanguinem Christi fuit consecrata, & quia repræsentat Christum crucifixum. Quod sit adoranda, patet ex VII. Synodo generali act.7.vbi dicitur: *Honorem, & adorationem deferendam esse typo veneranda, & viuificantis Crucis Christi.* Quod hæc adoratio debeat esse latriæ, Probatur, quia talis est adoratio, qualis est excellētia,ratione cuius aliquid adoratur: sed excellentia,ratione cuius adoratur Crux,est excellētia increata Christi, cui debetur latria; ergo adoratio Crucis est latriæ, non quidem absolutæ, sed respectiuæ in ordine ad excellentiam Christi: Crux autem Christi vera duplici titulo meretur hanc adorationem, & quia per contactum, & sanguinem Christi fuit consecrata, quo titulo etiam lanceæ, clauis, coronæ spineæ, & alijs instrumentis passionis eius debetur adoratio latriæ; sicuti alijs rebus, quas Christus tetigit, & quæ conseruantur, cuiusmodi sunt cunabula Christi Domini, quæ hic Romæ in Templo S. Mariæ Maioris adorantur, vestes eius, & plura alia. Adoratur secundò Christi Crux, quia est imago Christi, & hac ratione omnes Cruces merentur adorationem latriæ respectiuæ.

3 Dices. Videtur indecorum adorare patibulum, in quo Christus passus est; nullus enim filius adorat patibulum eius Patris. Sed contrà, quia licèt sit indecens adorare patibulum mortis ignominiosæ; nihilominus, si mors gloriosa est, vt fuit illa Christi, qui sua morte de morte,& diabolo triumphans mundum redemit, gloriosum est tale patibulum adorare; sic adorantur etiam instrumenta, quibus Martyres moriendo de Tyrannis triumphārunt.

4 Quæres secundò, quo cultu adoranda sit Beata Virgo?

B.V. adoratur hyperdulia.

Respondeo cum D.Tho. hic art.5. & communi Theologorum, B.V.adorandā esse hyperdulia. Probatur hyperdulia cōuenit puræ creaturæ,ratione alicuius eximiæ, & singularis excellentiæ, quæ illi soli conueniat: sed Virgo B. ratione plenitudinis gratiæ, & gloriæ excedit omnes Sanctos, & ratione maternitatis super omnes eminet; ergo adoranda est adoratione hyperduliæ.

5 Quæres tertiò. Quo cultu adorari debeant alij Sancti?

Respondeo, adorandos esse dulia. Est communis. Ratio est, quia adoratio duliæ debetur illis,qui habēt excellentiam gratiæ, & gloriæ: sed omnes Beati hanc habent; ergo eis tribuenda est duliæ adoratio.

6 Ex quo collige, quo cultu adorandæ sint imagines B.V.& Sanctorum, sunt enim eodem cultu adorandæ, quo adorantur eorum prototypi,nempe imagines Beatæ Virginis sunt adorandæ hyperdulia, aliorum verò Sanctorum dulia: solum est disparitas in adoratione imaginum, & exemplarium, quod imagines adorantur propter excellentiam exemplaris; vnde earum adoratio est respectiua; adoratio verò exemplarium est absoluta.

7 Quæres quartò. An reliquię Sanctorum sint adorandæ, & quo cultu?

Respondeo affirmatiuè, & adorandæ sunt cultu respectiuo, vel latriæ, vel hyperduliæ,vel duliæ. Est D.Tho. hic q. 25.art.6.& communis. Ratio D.Thom. Qui habet affectum erga aliquem veneratur etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, non solùm corpus, aut partes corporis, sed etiam aliqua exteriora, puta vestes, anulos,& huiusmodi; vt dicit Augustinus lib.1. cap.13. de Ciuit. Dei, vbi habet: *Si paterna vestis, & anulus, ac si quid est huiusmodi tantò carius est posteris, quantò erga parentes est maior affectus;nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vbique multò familiariùs, atque coniunctiùs, quam qualibet indumenta gestamus*: sed Sanctos Dei omnes in venerationem habere debemus tamquam membra Christi, Dei filios, & amicos, ac nostros intercessores;ergo eorum reliquias quali-

lescumq; congruo honore venerari debemus; & præsertim eorum corpora, quæ fuerunt templa, & organa Spiritus Sancti in eis habitantis, & quæ debent gloriosè surgere, & cum Christo regnare.

8 Dices. Sanctorum reliquiæ sunt res insensibiles; ergo non debent adorari. Respondeo, quòd Sãctorum reliquias non adoramus propter se, sed propter Dominũ, cuius illi fuerunt serui, & corpora ipsorum propter excellentiam animæ gratia, & gloria decoratæ, quæ fuit eis vnita.

9 Quo verò cultu adorandæ sint: dico reliquias Christi, vt Crux, Claui, Vestes, & huiusmodi esse adorandas latria respectiua, vt supra dictum est debere adorari Crucem, reliquias B. V. hyperdulia, aliorum Sanctorum dulia respectiua adorare debemus.

ARTICVLVS VI.

De communicatione idiomatum, & modo loquendi in mysterio Incarnationis.

1 DE idiomatum communicatione tractat Angelicus in hac 3. par. per totam quæstionem 16. examinando varios dicendi modos, qui de Christo esse possunt; nos breuiter, quæ D. Thom. & Scholastici ad longum disputant, quasi per quasdam regulas generales explicabimus ostendendo, quomodo hæc idiomatum communicatio locum habeat in Christo.

2 Communicatio idiomatum vox est à Græcis Patribus desumpta, quæ latinè idem significat, quod proprietatũ, seu attributorum diuinorum, & humanorum inter Deum, & hominem mutua prędicatio. Etenim, cum in Christo natura humana, & diuina vna, eademq; subsistant persona; hinc effectum est, vt diuina de homine, & humana de Deo prædicentur.

3 Prima ergo regula generalis. De omnibus nominibus positis pro persona Christi possunt prædicari in concreto omnia nomina, quæ aut naturam diuinam, vel humanam, aut attributa alicuius naturæ significant, si eorum quidem nominum spectamus significationem: traditur hæc regula à D. Thom. hic art. 5. Ratio est, quia nomina in concreto significant illud, quod habet formam significatam per ipsa: sed posito Incarnationis mysterio diuinum suppositũ subsistẽs in vtraq; natura habet vtramq; naturam, & vtriusq; naturæ attributa; ergo omnes illæ propositiones erunt veræ, in quibus prædicantur in concreto ea nomina, quæ significant id, quod habet formam significatam per ipsa.

4 Hinc deducitur primò, hanc propositionem: *Deus est homo*, non solùm esse veram, vt benè declarat D. Thom. ar. 1. sed esse necessariã, & vniuocam, contra Scotum, & Durandum. Probatur, quia in ea propositione subiectum significat hypostasim diuini Verbi, quia ob naturam prædicati fit, vt ibi subiectum supponat pro supposito Verbi diuini, non absolutè, & nudè, sed vt sustentat naturam humanam, ac proindè vt est suppositũ humanũ: sed suppositum humanum necessariò, & per se est homo, quia de essentia suppositi humani est, vt sit homo; ergo hæc propositio: Deus est homo, erit necessaria: est etiam vniuoca cum ceteris propositionibus, in quibus homo dicitur de qualibet sua hypostasi, non erit tamen vniuoca ratione modi conueniendi, vel ratione conditionum indiuidualium, sed ratione rei conuenientis, quia vtrobique est eadem humanitas, & eiusdem rationis. Vnde quamuis ipsæ subsistentiæ differant, nec sint vniuocæ, parum refert; non enim conditiones indiuiduantes auferunt cõuenientiam secundùm conceptum specificum. Plura Caietanus ar. 1.

5 Deducitur secundò hanc propositionem esse veram: *Homo est Deus, omnipotens, creator &c.* vt habet D. Tho. art. 2. Ratio autem est, quia quælibet natura, eiusq; proprietates prædicantur in concreto de supposito talis naturæ, sicuti propria, vera, necessaria, & vniuoca prædicatione dicimus de Petro, quod sit homo, animal, rationalis, & sensibilis: at nomina concreta substantiua licèt significent distinctè aliquam formam; attamen in confuso stant sæpius, & materialiter pro supposito, & consequenter cum in Christo sit vna tantùm subsistentia in duplici natura, tam nomen *Homo*, quàm nomen *Deus* ex parte subiecti stabit pro supposito Verbi materialiter; ideoq; tam nomini *homo*, quàm nomini *Deus* poterunt attribui prædicata alterius naturæ propria, & vera prædicatione.

6 Deducitur tertiò, personam Christi, seu Verbi post hoc Mysterium verè dici posse personam humanam; tum quia vox *Persona humana* est nomen concretum significans suppositum habens hypostaticè naturam humanam, quod quidem de persona Christi verissimè dicitur: tum quia persona Verbi diuini est hypostasis naturæ humanæ, vt docet passim in hac quæst. 16. D. Thom. quod planè est esse personam humanam; nec obstat, quod non sit persona creata,

quia

quia esse creatum non est de intrinseco conceptu personæ humanæ, sed de eius conceptu est solùm, vt sit subsistentia incommunicabilis in humana natura subsistens, quod verissimè post hoc mysterium conuenit personæ Christi, seu Verbi. Neque inferas ex eo, quod Verbum diuinum sit suppositum humanũ etiam possit dici suppositum creatum; quia nomẽ *Creatum* adiectiuum ex modo suo significandi, significat esse creatum secundùm se, quod non conuenit personæ Verbi, seu Christi.

7 Addidi in fine talis regulæ si eorum quidem nominum significationem spectemus, quia licèt sint plures propositiones, in quibus de persona Christi, seu de diuino Verbo aliquid humanum prædicatur, quæ spectando solum significatum vocabulorum veræ sunt; nihilominus ab earum vsu ob tres causas abstinendum est. Prima est abusus hæreticorum earumdem loquutionum. Secunda modus significandi non ita appositus. Tertia connotatio alicuius indecentis ex prima apprehensione vocabuli. Propter primam monet D.Thom. art.8.& 10. hanc non esse admittendam, *Christus est creatura*; quia ea propositione abusi sunt Ariani ad diuinitatem Verbi oppugnandam; cum hæreticis autem nec verbis quidem conuenire debemus, quoad fieri potest, ne eorum errori fauere videamur; alioquin tamen huiusmodi propositio vera est, & vsurpata à Patribus à D.Leone serm.3. Pentecostes, à D.Augustino epist.54. vbi habet. *Quod attinet ad hominem creatura est Christus factus ex semine David*. Similis ratio est harum propositionum. *Christus est subiectus Deo, est seruus Dei, est minor Patre*, quæ propter controuersias de illis Catholicorum cum hæreticis non sunt simpliciter vsurpandæ, sed solùm illis vti debemus cum reduplicatione humanitatis, v.g. *Christus secundum humanitatem est subiectus Deo, est seruus Dei, est minor Patre.*

8 Propter secundam rationem. D. Thom.art.9.reijcit istam propositionem *Christus incepit esse*, quia hic dicendi modus propriè significat ante non fuisse suppositum, de quo est sermo, quia *esse* conueait propriè supposito; falsum autem est suppositum Christi ante non fuisse simpliciter; ergo non est vsurpanda talis propositio, nisi cum addito dicendo. *Christus vt homo incepit esse, vel incepit esse secundum humanitatem.*

9 Propter tertiam rationem D.Tho. art.3.reijcit hanc aliam. *Christus est homo Dominicus*; nam licèt ea sit vsurpata à Patribus citatis à Suarez in eumdem articulum, & tripliciter vsurpari possit, primò quatenus *Dominicus* idem est, ac Dominum habens, & verè Christus, quatenus homo Dominum habet: Secundò quia hæc denominatio importat habitudinem ad Patrem; nam sicuti Christus dicitur filius Dei propter habitudinem ad Patrem; ita etiam Verbũ, seu Filius potest dici Domini; ergo ratione huius habitudinis potest dici Verbum Dominicũ, & Filius Dominicus, & per communicationem idiomatum homo Dominicus. Tertiò ipsa humanitas cum distinguatur à supposito potest dici, & est Dominica. Nihilominus retractauit Augustinus hanc propositionem *Christus est homo Dominicus*; nec est admittenda, quia ex communi vsu *Dominicus* dicitur denominatiuè à Domino, & cum Christus sit ipse Dominus, non potest verè dici Dominicus; hoc enim nomen *Dominicus* importat distinctionem realem illius, de quo dicitur à Domino; ex quo fit, vt humanitas Christi possit quidem, & verè dici Dominica, quia distincta est realiter à supposito, quod est Dominus; at vero homo Christus, cum non distinguatur à supposito, sed illud includat, & suppositum sit Dominus, non potest appellari Dominicus, præsertim cum indicetur error Nestorianus, & distinctio suppositorum.

10 Secunda Regula. De nullo nomine significante in abstracto alteram Christi naturam, vel attributa prædicari possũt in abstracto nomina alterius naturæ; de nominibus tamẽ positis pro persona Christi prædicari possunt in abstracto nomina spectantia ad naturam diuinam, non humanam; Prima pars patet; nam ex D.Thom. hic art.5. falsa est ista: *Humanitas est diuinitas, immensa &c. vel diuinitas est humanitas, passibilis, mortua &c.* ratio autem est, quia omnis affirmatio, quæ dicitur *hoc est hoc* significat identitatem inter prædicatum, & subiectum, cum autem duplex sit identitas, vna ratione sui, altera in vno tertio, quoties nomen ponitur in abstracto, cum nullum tertiũ importetur, significatur in propositione affirmatiua identitas ratione sui inter prædicatum, & subiectum; & cum falsum sit, vel naturam humanam esse identificatam cum diuina ratione sui, vel cum quocumque alio attributo, vel è contra, falsæ erunt omnes illæ propositiones, in quibus in abstracto vna natura prædicatur de altera, vel de eius attributis. Secunda pars regulæ probatur, nam Ioan.4. dixit de se Christus. *Ego sum via, veritas, & vita*, & 1.ad Cor.1. dicitur Dei virtus, & Dei sapientia: ratio ve-

rò disparitatis, cur nomina diuina tantùm, non humana de Christo dici possint in abstracto est, quia Christus supponens pro supposito Verbi est Deus, idem autem est Deus, ac Deitas, quia in diuinis idem est *vt quo*, & *vt quod*, non in creatis.

11 Aduertendum autem est hanc propositionem *Christus est Deitas*, & similes non esse proprias, & formales, ideoque non esse ita accipiendas, sed admitti tantùm posse in sensu identico.

12 Hinc ferri potest iudicium de propositione illa, *Christus vt homo est Deus*, quam meritò negat D.Tho. art. 11. quia propriè reduplicat naturam humanam; secundum hanc autem Christus non est Deus. Ceterum in propositionibus cum reduplicationis nota possunt prædicari proprietates omnes, quæ conueniunt vtrique naturæ, dummodò cum prædicantur proprietates vnius naturæ reduplicetur ex parte subiecti illa natura; Quare verissimè dicitur, *Christus secundùm quod Deus creauit mundum*, item *Verbum secundùm quod homo natum est, passum, crucifixum, &c.* In hac tamen propositione, *secundum quod homo est persona*, in qua propriè reduplicatur natura humana docet D.Thom. art. 12. distinguendum esse; nam si sensus sit humanam naturam Christi posse esse personam, est propositio falsa, & Nestoriana; si autem dicat naturam humanam Christi subsistere in persona diuina, vera est propositio.

13 Tertia regula. In propositionibus, quæ significant factam esse vnionem hypostaticam vtriusque naturæ non possunt in concreto indifferentèr habere locum subiecti nomina diuina, & humana; Vndè quamuis verissima sit ista *Deus factus est homo*, vt docet D.Tho. ar. 6. & habetur Ioan. 1. non tamen ex omni parte vera est ista: *homo factus est Deus*, vt docet idem D.Tho. art. 7. ratio est, quia in istis propositionibus significatur propriè subiectum transire ad prædicatum accipiendum, ac proinde quodammodo præextitisse ipsi prædicato; licèt ergo Deus præextiterit humanitati, quam assumpsit; non tamen præextitit homo assumptus antequam assumeretur, & ideo verissima est hæc *Deus factus est homo* non tamen hæc, si propriè loquamur, *homo factus est Deus*; in sensu tamen improprio, de quo D.Thom. art. 7. vera esse posset. Plura de his possunt videri apud alios auctores Ioan. à S.Thom. Suarez, Vasquez, Amicum, Arriagam, & alios; verum dicta sufficiant, & finis etiam sit totius tractatus de hoc Sacratissimo Incarnationis Mysterio. Vtinam Christus Saluator, qui nos redemit pretiosissimo sanguine suo, me in numerum eorum misericorditer includere dignetur, qui è fontibus Saluatoris aquas gratiæ vberrimas hauriunt, vt ipsum in perpetuum merear cum sanctis eius in gloria laudare, venerari, & adorare.

TRA-

TRACTATVS SECVNDVS,

DE SACRAMENTIS IN COMMVNI.

IN hac tertia parte postquam Angelicus præceptor de Christo Seruatore, eiusque mysterio Incatnationis disseruit, in quæstione sexagesima incipit agere de Sacramentis, quæ ex meritis Christi Domini efficaciam habent: hæc sunt fontes illi, de quibus Isaias prædixerat. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, cap. 12. & verè fontes sunt, è quibus dulcissimæ gratiarum aquæ salientes in vitam æternam nobis promanant; hæc sunt septem illæ columnæ, quas diuina excidit sapientia, vt super eas Ecclesiæ suæ sanctæ domum ædificaret; hæc sunt septem planetæ,quibus omnis gratiæ cælestis irroratio in animas nostras descendit: hæc sunt instrumenta gratiæ, eximia diuini amoris signa, & pignora æternæ beatitatis, magnum denique artificium infinitæ sapientiæ, vt hominem perditum, & terrenis deditum per terrena, & sensibilia signa ad cælestia regna reuocaret.

Tractat Angelicus Doctor de Sacramentis in communi à quæst. 60. vsque ad 66. Nos ipsum sequentes totum hunc tractatum quinque quæstionibus concludemus;Quarum prima erit de natura & essentia Sacramentorum: Secunda de necessitate Sacramentorum: Tertia de principali eorum effectu, qui est gratia: Quarta de charactere: Quinta denique de Sacramentorum causis,& numero, sicque exactam de Sacramentis cognitionem habebimus.

QVÆSTIO I.

De Sacramenti essentia.

SAcramenta dari suppono ex fide, & hæc fuere, tum in lege veteri, tum in noua, prætermisso igitur, an sit, statim eorum essentiam inuestigabimus: primo metaphysicam,scilicet eorum genus, & differentiam, mox physicam, nempè eorum materiam, & formam.

Multipliciter sumitur hæc vox Sacramentum;nam primò apud veteres significabat pecuniam quandam, quæ in loco sacro à litigantibus reponebatur ea lege, vt qui causam vinceret, integram eam reciperet, qui verò causam amitteret, etiam pecuniam deperderet in sacros vsus vertendam: Secundò sumitur pro iuramento, vel pro re firmata iuramento, iuramentum enim nonnisi per aliquam rem sacram fieri potest; & hæc acceptio in iure valdè est vsitata: Tertiò sacramentum significat rem aliquam diuinam hominibus occultam,eorumque cognitionem superantem, quo sensu sacramentum idem significat, ac sacrum secretum, sic Sap. 2. dicitur. *Nescierunt Sacramenta Dei*; & sic idem est latinè Sacramentum, ac Græcè mysteriũ. Quartò sumitur pro secretis Regum Tob. 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est*. Tandem vox *Sacramentum* nunc communiter limitata est ad significanda quędam signa sensibilia spirituale gratiam continentia ad cultum Dei, & sanctificationem hominum ordinata, & in hoc sensu hic accipitur.

ARTICVLVS I.

An esse signum sacrum sit de ratione generica Sacramenti, vt sic.

1 VT explicare possimus essentiam Sacramenti metaphysicam, debemus prius inquirere, quod nam sit genus Sacramenti, vt sic: dixi,vt sic, quia cum non solùm in lege gratiæ sint Sacramenta, sed etiam fuerint in lege naturæ, & scripta, Hic inquirimus quodnam sit proprium genus Sacramēti, prout Sacramentum præscindit à Sacramentis nostris, & Sacramentis antiquis legis naturæ, vel scriptæ.

2 Prima sententia tribuitur D.Tho. in 4.dist.1.qu.1. art.1. Capreolo ibidem concl.1.Palai disp.1. §.Ego veró.& Stephano Bauni tract.1.q.4. hæc vult genus Sacramenti esse causam non signum.

Secunda sententia communis inter Thomistas docet Sacramentum essentialiter esse sub genere signi. Sic D.Th. hic qu.60.art.1.& 2.Caietanus,Nugnus, Syluius, Cabrera, Arauius, Serra, Ioan. a S.Thom.disp.22. art.1. dub.1.& plures Thomistæ; præterea Vasquez, Valentia hic quæst.60. & plures alij antiqui Scholastici.

Tertia sententia docet Sacramentum essentialiter esse sub genere signi, & causæ. Sic Magister in 4. dist. 1. cap.1. Albertus, & Aureolus ibidem, Suarez hic disp.1.sect.2.Lugo disp.1. sect.2. concl.2. Aueria sect.3.Amicus disp.1. sect.2.Gonnet disp.1.art.1.& plures alij, & Arriaga

in re conuenit hic disp. 1. sect. 5. licèt nolit Sacramentum appellare causam, sed solùm pignus, seu arrham gratiæ.

3 Conclusio 1. De ratione Sacramenti est, vt sit signum sacrum. Probatur primò ex scriptura Genes. 17. Circumcisio dicitur signum fœderis, ad Rom. 6. Baptismus appellatur signum sepulturæ, & Resurrectionis Christi; & 1. ad Corinth. 11. Eucharistia dicitur signum passionis, & mortis Christi, & ex pluribus alijs locis hæc veritas potest colligi. Addo id esse communem consensum Patrum, & Theologorum, qui Sacramenta appellant sacra signa, & sacra signacula. Eadem veritas colligitur ex Florent. in Decreto vnionis, & Trid. sess. 7. can. 6. vbi Sacramenta in communi vocantur signa gratiæ, antiqua enim significabant gratiam dandam per Christum, nostra verò significant gratiam, quam causant.

4 Probatur ratione. Sacramenta instituta sunt ad sananda vulnera, in quæ homo per peccatum primi parentis inciderat, quare non solùm ordinata fuere ad sanandum homines à peccatis, sed etiam ad erudiendos ipsos, & instruendos de rebus diuinis: Sed non possent naturali modo erudiri de rebus diuinis, nisi per sensibilia signa, hoc enim est connaturale homini, vt per sensibilia deducatur in cognitionem rerum diuinarum, & supernaturalium; ergo cum Deus Sacramenta ad hunc finem instituerit, debent esse signa ducentia in cognitionem gratiæ, & mysteriorum supernaturalium: cum signum communiter definiatur; *Illud, quod præter sui speciem, quam ingerit sensibus, in alterius etiam rei cognitionem venire facit.*

5 Conclusio 2. De ratione sacramenti, vt sic, est vt conferendo aliquam sanctitatem, significet veram sanctitatem animæ. Explicatur conclusio: dixi Sacramentum vt sic, quia hoc non conuenit solùm nostris Sacramentis, sed etiam antiquis; dixi veram sanctitatem animæ; quia duplex est sanctitas, alia perfecta, & interna, quæ fit per internam gratiæ sanctificantis infusionem, qua realiter homo sanctificatur: alia externa, & legalis, quæ fit per quasdam exteriores cæremonias, per quas homo moraliter deputatur in cultum Dei, & dicitur sanctitas secundùm quid, & legalis, & conuenire potest, non solùm hominibus, sed etiam alijs rebus inanimatis. Sic explicata conclusio est contra Canum relectione de Sacramentis p. 1. qui vult sufficere, quod tantùm Sacramenta significent sanctitatem legalem, & hoc propter Sacramenta antiquæ legis, nos autem cum communi dicimus omnia Sacramenta non solùm significare legalem, sed etiam veram sanctitatem sanctificantem.

6 Probatur ergo 1. conclusio, & quidem de nostris patet; nam id significant quod efficiunt, vt docent Florent. & Trident. loco supra ditato: Sed efficiunt veram sanctitatem; ergo & illam significant. Quoad Sacramenta verò antiqua idem etiam ostenditur, & quidem de Circumcisione, & remedio legis naturæ nulla est difficultas: de ceteris verò Sacramentis veteribus in vniuersum probatur ex Florentino in litteris vnionis, vbi vetera Sacramenta vocat simpliciter Sacramenta, quia licèt gratiam non conferrent, significabant tamen gratiam per Christum dandam: sed gratia danda per Christum est vera gratia sanctificans; ergo etiam vetera Sacramenta veram gratiam sanctificantem significabant.

7 Probatur secundò: In hac difficultate de Sacramentis debemus assignare aliquam rationem cur in lege noua multæ cæremoniæ sacræ non sint Sacramenta, cuiusmodi sunt prima tonsura, per quam homo cultui Dei incipit dicari, absolutio ab excommunicatione, aqua lustralis, quæ remittit venialia, & professio in religione, per quam singulari quadam ratione homo cultui Dei dicatur; sed hanc non possumus assignare, nisi dicamus Sacramenta debere significare sanctitatem veram, quam prædicta enumerata non significant; ergo fatendum est omnia Sacramenta veram sanctitatem significare, Sacramenta quidem noua significant sanctitatem, quam efficiunt; antiqua verò sanctitatem verã per Christum dandam.

8 Objicies primò. Signum est illud, quod præter sui speciem, quam ingerit sensibus in alterius etiam rei cognitionem venire facit: sed Sacramenta non ducunt nos in cognitionem gratiæ sanctificantis; ergo non possunt esse signum gratiæ sanctificantis: maior patet: probatur minor, quia etiam positis, & cognitis Sacramentis, nec dum vllo modo cognoscimus gratiam sanctificantem.

Respondeo negando minorem: ad probationem, nego antecedens; nam aliud est, quod non cognoscamus actu gratiam sanctificantem fuisse positam, aliud est, quod cognitis Sacramentis, vt signa sunt, & eorum significatione non cognoscamus gratiam debere poni, vel actu, si Sacramenta sint nouæ legis, vel gratiam esse dandam intuitu meritorum Christi, si sint Sacramenta antiqua; primum est verum, secundum falsum: sufficit autem, vt quantùm est de se, Sacramen-

cramentum sit significatiuum gratiæ, vt actu sit signum.

9 Obijcies secundò. Si Sacramenta sunt signa sacra, vel sunt signa naturalia, vel ad placitum: sed nullo modo sunt signa, siue ad placitum, siue naturalia; ergo neque signa sunt: probatur minor: si sunt signa naturalia, deberent esse à natura, & apud omnes nationes, quod tamen est falsum; neque sunt ad placitum, quia cùm voluntas sit mutabilis, etiam Sacramentū mutabile esset, quod dici nequit; tum quia signum ad placitum formaliter est ens rationis; sed Sacramentum formaliter non potest esse ens rationis; ergo neque signum ad placitum: maior probatur, quia signum naturale formaliter est relatio realis transcendentalis ad rem significatam; ergo signum ad placitum, cum non possit esse relatio realis transcendentalis, erit relatio rationis.

Respondeo negando minorem: ad primam probationem dico, esse signa ad placitum ex institutione diuina immutabili, vnde & ipsum Sacramentum immutabile est: ad secundam probationem, nego signum ad placitum esse ens rationis; est enim complexum morale ex rebus sensibilibus, & re significata, sicuti signum naturale est complexum naturale; seu signum naturale est denominatio extrinseca realis, signum verò ad placitum est denominatio extrinseca moralis.

10 Obijcies tertiò. Si Sacramenta essent signum sacrum omnia signa rei sacræ essent etiam Sacramentum: sed hoc est falsum; ergo Sacramenta non sunt signum sacrum, aut signa rei sacræ: probatur minor: nam transitus maris rubri significabat veram sanctitatem per baptismum dandam, vt colligitur ex 1. ad Cor. 10. & manna significabat sanctitatem dandam per Eucharistiam, & tamen non erant Sacramenta; ergo non omne signum rei sacræ est Sacramentum.

Respondeo, quòd ad rationem Sacramenti non solùm requiritur, quod sit signum vt sic, rei sacræ, sed insuper debet esse signum practicum sanctitatis, vt in sequenti videbimus, in quo sensu nec transitus maris rubri, nec manna significabat sanctitatem, sed tantùm eam quodammodo speculatiuo modo significabant, non practicè.

11 Obijcies quartò. Si Sacramenta debent significare veram sanctitatem, maximè quia secus non possemus reddere rationem, cur aqua benedicta, prima tonsura, & huiusmodi non sint Sacramenta: sed hanc possumus assignare, licèt non significent veram sanctitatem; ergo non est necesse asserere, quod sit de ratione Sacramenti significatio sanctitatis: maior est probatio nostræ conclusionis: probatur minor: nam possumus dicere cum D. Thom. hæc omnia esse tantùm dispositiones ad sanctificationem, & fuisse instituta ab Ecclesia: ad rationem verò Sacramēti requiri, quod instituantur à Deo.

Respondeo hanc non esse præcisè adæquatam rationem nostræ conclusionis, sed præcipuum fundamentum nostrum desumi ex auctoritate Florentini, vt dictum fuit in conclusione: nihilominus admissa maiori: negatur minor: ad probationem dico, quòd etiam vetera Sacramenta erant dispositiones ad gratiam, & ideò distingui debent, quod vetera significabant gratiam dandam, quam non significant aqua benedicta, prima tonsura, & huiusmodi. Quod verò hæc instituta sint ab Ecclesia facit pro nostra secunda conclusione, nam ideò non potest Ecclesia instituere Sacramēta, quia solus Deus potest esse auctor gratiæ conferendæ; de reliquo res sunt tales ex propria entitate, non ex auctore, vnde si aqua lustralis haberet omnia, quæ habent Sacramenta, etiam Sacramentum esse deberet.

ARTICVLVS II.

An Sacramenta non solùm sint signa sanctitatis, sed etiam causæ.

1 HÆC quæstio sub alijs terminis etiam solet proponi, nempe, an Sacramenta sint signa practica sanctitatis: hæc difficultas est omnino connexa cum præcedenti, claritatis tamen gratia de ipsa peculiarem articulum instituo. Quæ sint Doctorum placita in principio præcedentis articuli diximus.

2 Notandum primò. Ad euidentiam, quod Sacramenta omnia, quæ de facto dantur sunt signa sensibilia; dixi, quæ de facto dantur; nam, an possit Deus instituere Sacramenta, quæ non sint signa sensibilia, in sequenti dicemus; ex eo igitur, quod sint signa sensibilia, etiam debent habere aliquam similitudinem cum re significata; etenim cum ad perfectam rationem signi, vt traditur in logica, spectet, vt habeat aliquam similitudinem cum re significata; hinc ad diuinam sapientiam spectauit ea signa eligere, quæ aliqualem similitudinem cum re significata haberent; vnde in Sacramentis nostris hæc analo-

Sacramẽta aliquãfimi litudinem cum re si. gnificata. habere debent.

analoga proportio reperitur; sic Baptismus, quia est per modũ regenerationis; sicuti prima productio hominis facta fuit ex luto;scil.ex terra,& aqua;sic regeneratio fit ex aqua tangente corpus terreũ,& quia lauat animã à sordibus peccati, in aqua constitutus est, quæ sordes abluit:Confirmatio, quæ dat vires ad resistendum tentationibus, & profitẽdum fidem,in Chrismate constituta est,quod corpus corroborat: Eucharistia, quæ reficit animam, in pane, & vino constituta est, quæ reficiunt corpus, & sic de aliis dicendum est. Vnde Augustinus epist. 119. ad Ianuarium habet: *Ad rem sacratè significandam similitudines aptas religiosissima deuotione suscipimus &c.* Hoc itẽ cernere possumus in Sacramentis antiquæ legis, licèt non habeant tam claram significationem; neque enim tam clarè significabant gratiam. Hoc autem factum est, non quod non posset Deus quodcumque eligere tamquam instrumentum ad significandam, & producendam gratiam, potuit enim, & sicut de facto Ioann.9. vsus est luto ad illuminandum cæcum natum, cum tamen lutum potius sit aptum causare cæcitatem, quam illuminationem; ita potuit quodcumq; eligere ad causandam gratiam; de facto tamen suauis, & diuina prouidentia tantùm elegit ea signa, quæ aliquam similitudinẽm haberent.

3 Notandum secundò. Duplicem posse dari causam gratiæ, & sanctitatis; vnam strictam, & efficientem, qualis est sola causa physica efficiens,aliam latam, qualis est causa moralis, ad cuius intuitum causa efficiens operatur, & inquirimus, an de ratione Sacramenti, vt sic, sit esse causam gratiæ, prout ly *causa* abstrahit à causa efficienti physica, & morali; quia tamen nomine causæ non solùm venit causa efficiens, sed etiam formalis, licèt Sacramentis, vt sic, non conueniret ratio causæ efficientis, nec physicæ,nec moralis, potest quæstio fieri, an eis conueniat ratio causæ formalis sanctitatis, non quidem internæ, & sanctificantis, nam ipsa gratia sanctificans est forma, & non potest dari forma formæ: sed sanctitatis externæ,& legalis, & in vtroque sensu potest agitari quæstio, licèt communiter à Theologis in primo sensu tantùm agitetur, ab aliis verò confundatur accipiendo nomen causæ, prout abstrahit ab efficiente, & formali. Insuper signum aliquod sacrum potest dici signum practicum sanctitatis tripliciter: primo, quia tamquam causa instrumentalis physica producat sanctitatem: secundò, quod producat sanctitatem tamquam vera causa moralis, non physicè: tertiò, quod nec physicè, nec moraliter efficiat, sed tantùm sit conditio, sine qua Deus gratiam non conferret; si loquamur de signo practico primo modo, clarum est de ratione Sacramenti vt sic non esse signum practicum, hoc enim solùm conuenit nostris Sacramentis: si verò in secundò sensu,& tertio est disputatio inter Theologos.

Sensus quæstionis.

4 Conclusio prima. De ratione Sacramenti, vt sic, non est esse causam moralem efficientem sanctitatis internæ, sed tantùm externæ, & legalis, cuius etiam sunt causæ formales. Prima pars est contra Martinez à Prado hic dub.1. Gonet disp.1.at.1.§.1.& alios, est tamen communis inter Doctores, & discrepantia videtur esse tantùm de voce, de qua parum curandum esset. Probatur tamen nostra conclusio. Causa efficiens moralis debet esse talis, vt per aliquid sui intrinsecum moueat causam efficientem physicam ad operandum, sic merita nostra supernatutalia mouent Deum ad dandum augmentum gratiæ, & gloriam, labores in vinea facti mouent Dominum vineæ ad dandam mercedem, singrapha capsuarij assetentis se Romæ percepisse centum à Petro mouet correspondentem suum Mediolani ad dandum centum Petro: atqui Sacramenta omnia per aliquid sui intrinsecum non mouent Deum ad dandam gratiam sanctificantem; ergo omnia Sacramenta non sunt causæ morales gratię sanctificantis.

5 Dices cum Gonet. Vt aliquid sit causa moralis lato modo alicuius rei sufficit, si in ipso sit vis excitatiua moraliter causæ physicæ ad dandum aliquid:sed in omnibus Sacramẽtis, etiam veteris legis erat vis excitatiua, qua Deus mouebatur ad gratiam conferendam; ergo etiam vetera Sacramenta erant causæ morales gratiæ. Sed contra debemus assignare aliquam disparitatem inter causam moralem, & conditionem moraliter requisitam ad aliquẽ effectum: sed hanc non possumus assignare, nisi dicamus, causam continere moraliter vim instrumentalem,vel principalem productiuam effectus, quam non continet pura conditio; ergo cum Sacramenta antiqua non continerent vim instrumentalem productiuam gratiæ, neque erant causæ morales gratiæ.

6 Secunda pars est expressè D.Tho. 1.2. quæst.101. ar.4. vbi habet: *Ex parte autem colentium duo possunt considerari, scilicet eorum institutio ad cultum diuinum, quod fit per quandam consecrationem,vel populi, vel ministrorum, & ad hoc pertinent Sacramenta.*

Et

Et quæst. 102. ar. 5 habet; *Respondeo dicendum, quòd Sacramenta propriè dicuntur illa, quæ adhibebantur Dei cultoribus ad quandam consecrationem, per quam scilicet deputabantur quodammodo ad cultum Dei.*

7 Probatur ratione Sacramenta antiqua erant vera Sacramenta, vt colligitur ex Florentino, & communi Scholasticorum; ergo aliquam sanctitatem, saltem legalem, in suscipientibus causare debebant; probatur consequentia, quia Sacramenta in vtilitatem recipientium sunt ordinata: sed in ea suscipientibus non causabant gratiam internam sanctificantem, vnde ab Apostolo vocabātur vacua, & egena elementa, & causare gratiam sanctificantem instrumentaliter tantùm conuenit nostris Sacramentis; ergo saltem externam, & legalem sanctitatem causabant, & hāc potuerunt causare, tum in genere causæ efficientis instrumentalis moralis, tum in genere causæ formalis; vsus enim illorum Sacramentorum erat quædam consecratio, per quam, qui illa suscipiebant, quodammodo ad cultum Dei deputabantur.

8 Conclusio secunda. De ratione Sacramenti, vt sic, est esse signum practicum sanctitatis internæ tertio modo explicato in secundo notabili. Probatur conclusio inductione in omnibus Sacramentis; & quidem si loquamur de Sacramentis nouæ legis est de fide, in istis enim non solum ad eorum præsentiam confertur gratia, sed etiam illam causant, vt inferiùs ex Conciliis probabimus. De Circumcisione etiam, & remedio originalis in lege naturæ fatentur aduersarij; probatur quo ad alia Sacramenta; Nam Leuitic. cap. 6. 7. & 8. præcipiuntur plura sacrificia offerenda pro peccatis, sine quorum oblatione, vel in re, vel in voto non remittebantur peccata; illa enim sacrificia erant veluti cōditio, sine qua non: sed peccata non remittuntur, nisi per collationem gratiæ; ergo cum sacrificia illa essent vera Sacramenta, vt docet D. Th. 1. 2. q. 102. ar. 5. etiam erant vera signa practica veræ sanctitatis internæ.

9 Probatur secundò. Circumcisio in tantùm conferebat gratiam, & per illam remittebatur originale, in quantùm erat protestatio quædam fidei in Christum venturum: sed etiam omnia alia Sacramenta erant protestationes quædam fidei in Christum venturum; ergo etiam omnia alia Sacramenta conferebant gratiam. Quare Sacramenta vetera à nostris differunt primò, quod illa non causabant physicè, vel moraliter gratiam, sed ad summum erant conditiones, sine quibus gratia non dabatur, & sub hac ratione dicuntur signa practica: nostra verò, & physicè, & moraliter causant gratiam, quam significant. Differunt secundò, quod nostra habent efficaciam ex meritis Christi passi: illa verò erant signa gratiæ, quæ dabatur ex meritis Christi futuri.

10 Obijcies primò contra primam. Illud est causa saltem moralis gratiæ, quod mouet Deum ad dādam gratiam: sed Sacramenta antiqua in vsu posita mouebant Deum, & ad dandam suscipientibus gratiam, & ad dandam nobis gratiam per Christum; ergo Sacramenta antiqua erant veræ causæ morales gratiæ internæ: maior patet: probatur minor; nam Sacramenta illa erant signa, & figuræ passionis Christi futuræ; sed passio Christi futura mouebat Deum ad dandam gratiam, tum suscipientibus, tum nobis; ergo illa Sacramenta, quia erāt figuræ, & signa passionis Christi futuræ, erant etiam veræ causæ morales gratiæ internæ. Sed contra retorqueo argumentum, & magis confirmatur nostra conclusio. Si illa Sacramenta erant figuræ, & signa passionis Christi futuræ, & gratiæ dandæ nobis per Christum; ergo supponebant iam Christum futurum, & gratiam dandam nobis è meritis Christi, & merita Christi fuerunt causa institutionis illorum Sacramentorum, ergo non potuerunt esse causæ Christi futuri, aut gratiæ dandæ nobis; quia iam Christus, & gratia danda nobis ex meritis Christi præuidebantur habere suam propriam existentiam, implicat autem, quod Christus sit causa moralis Sacramentum antiquæ legis, & quod Sacramenta illa fuerint causę morales Christi; cum implicet idem esse prius, & posterius in eodem genere causæ, & idem dico de gratia danda nobis; nam si Deus independenter ab eis Sacramentis decreuit nobis dare gratiam; ergo iam gratia præuidebatur existens antequam illa Sacramenta haberent futuritionem; ergo non poterant allicere Deum ad dandam gratiam, quam iam præuidebat independenter ab ipsis existentem; & hæc ratio probat quod illa Sacramenta, neque etiam potuerint esse causæ dandi libentiùs illam gratiam: nam cum gratia absolutè danda prius præuisa fuerit existens independenter ab ipsis Sacramentis, hæc non potuerunt esse causa dandi libentiùs: nam etiam causa, quæ solum impellit, vt libentiùs quid fiat, debet esse prior illa, quæ causat.

Sacramēta antiqua cur nō possint esse causæ morales.

11 Respondeo igitur directè ad argumentum: negando minorem: probatio-

bationem, iam patet responsio, quod non poterant mouere ad dandam gratiam nobis,quia iam supponebatur danda; illa ergo Sacramenta erant veluti pignus dandi Christum, & gratiam, seu conditiones, sine quibus non; potest enim quis absolutè decernere dare aliquam rem, & absolutè illam promittere, & proinde dare pignus, quod stabit promissis, vel promittere iterum, quod stabit promissis, si ponatur tale signum; vnde positio talis signi est conditio, sine qua non. Ita in proposito Deus primariò decreuit Christum mittere, & præuidit eius existentiam, & merita nobis applicanda per Sacramenta à Christo instituta, inde hoc reuelauit antiquis Patribus, & de hoc dedit eis quædam signa,seu pignora,hæc autem fuerunt antiqua Sacramenta, quæ erãt signa Christi futuri, gratiæ nobis dandæ, & gratiæ,quæ debetur ritè illa suscipientibus.

12 Dices. Non minus conditio, sine qua aliqua causa non causat debet esse prior effectu, quam causa ipsa sit prior: sed propter hanc prioritatem,quę debet esse in causa respectu effectus, Sacramenta antiqua non possunt esse causæ morales gratiæ nobis, aut antiquis dandæ, aut mittendi Christum; ergo neque poterunt esse conditiones sine quibus non, & idem dicẽdum, quod non possint esse pignora, nam pignus semper est prius.

Respondeo negando vniuersaliter maiorem esse veram: & disparitas est, quia effectus non potest præuideri existens sine sua causa efficiente, potest tamen præuideri existens independenter à conditione extrinseca, & quæ ex libera voluntate ponatur: hinc potuit Christus absolutè præuideri existens cum suis meritis, ex quibus instituta fuere Sacramenta antiqua, quæ potuerunt esse pignus, seu signa practica Christi futuri, & gratię dandæ, tum nobis, tum antiquis; & in hoc nullum est absurdum, imò ordinariè loquendo pignora, vel huiusmodi signa semper sunt post voluntatem efficacem dandi aliquam rem.

13 Obijcies secundò. Si de ratione Sacramenti non est, quod sit causa, saltem moralis gratiæ, sequitur, quod sacrificium sit Sacramentum; sed hoc est falsum; ergo Sacramenta debent esse causæ saltem morales gratiæ: probatur sequela maioris; nam sacrificiũ est cęremonia sacra, signum sacrum, confert sanctitatem legalem sacrificanti, est signum Christi, & passionis eius,& gratię dandæ nobis per Christum; ergo esset verè Sacramentum.

Respondeo negando; quòd sacrificium, quà sacrificium sit Sacramentum: ad probationem concedo, quod sacrificium,& Sacramentum in hoc cõueniant, quod sint cæremoniæ sacræ, & signum sacrum, & quod significent passionem Christi, & quod conferant sanctitatem legalem: differunt tamen in modo significandi, nam sacrificium immediatè ordinatur ad cultum Dei supremum, & si significat passionem, illam significat, vt fuit oblatio placans Deum, eique summum honorem tribuens; vnde potius est loquela, qua creatura loquitur Deo, ei se subijciens, eiusq; agnoscens potestatem,quam promissio, aut signum practicum, quo ipse Deus nobis significet gratiam à se dandam, vel pignus gratiæ nobis dandę: at Sacramentum ordinatur ad cultores Dei, eosq; sanctificat, & passionem significat, vt applicatur nobis per gratiã, vnde est diuersa ratio, vt de se patet; hinc oritur etiam alia differentia, quod sacrificiũ potest pro multis offerri, eisq; prodesse, Sacramentum autem solùm prodest illud recipienti.

Sacrificiũ ordinatur ad cultum Dei Sacramẽtum ad nostrã sanctificationem.

14 Obijcies tertiò. Si de ratione Sacramenti est esse signum practicum sanctitatis, seu est, quod sit veluti conditio, sine qua non sanctitatis internæ, sequitur, quod aliquando actu sint Sacramenta, & non sint, quod implicat: probatur sequela: Sacramentum dum actu suscipitur in peccato est verum, & proprium Sacramentum, vt omnes fatentur: insuper tunc non esset Sacramentum per nos: quod sic probatur, quia de ratione Sacramenti est,quod sit signum practicum sanctitatis internæ: sed suscipiens Sacramentum cum peccato, nõ suscepit signum practicum sanctitatis internæ, cum hæc sanctitas non detur; ergo susciperet Sacramentum, & non susciperet,quod implicat.

Respondeo negando sequelam: ad probationem, concedo, quod quando actu suscipitur Sacramentum cum obice peccati sit verum, & proprium Sacramentum, nego autem tunc non esse signum practicum sanctitatis internæ; etenim etiam tunc est signum practicum sanctitatis internæ dandæ per similia Sacramenta illis, qui non posuerunt obicem: & ratio huius est, quia non sunt signa naturalia practica sanctitatis, quæ debeat necessariò poni, dum ipsa ponuntur, sed sunt signa practica ad placitum voluntatis diuinæ, & sic Deus statuit, quod sint signa practica sanctitatis dandæ suscipienti, si non ponatur obex; vel sint signa practica sanctitatis dandæ per similia Sacramenta; vnde aliud est,

quod

quod non sint signa practica sanctitatis dandæ cum obice peccati; aliud quod stante obice non sint signa practica sanctitatis dandæ: primum est verum, secundum falsum.

15 Dices: Si essent signa practica sanctitatis internæ, ita vt essent veluti conditiones, sine quibus non, sicuti posita conditione, ponitur semper effectus, ita positis Sacramentis, semper deberet poni gratia: sed ponuntur Sacramenta, & non ponitur gratia, vt patet in Sacramentis validis, sed informibus; ergo non possunt esse per modum conditionis gratiæ dandæ. Sed contra etiam approximatio ignis ad passum est conditio ponendi calorem in passo, & tamen potest esse approximatio ignis ad passum, & quod non ponatur calor in passo, vt patet de tribus pueris in fornace Babylonis; & ex hoc non sequitur, quod illa approximatio non fuerit actu vera conditio, ita in proposito: & ratio huius est, quia sunt signa practica, & conditiones ponendi gratiam, sed ad placitum diuinum, qui statuit quidem ea semper esse signa practica sanctitatis dandæ per similia signa, nisi adsit obex peccati: quod si peccatum adsit, sunt signa practica sanctitatis dandæ per similia signa; & hoc sufficit.

16 Obijcies 4. Si sacramentum est signum sacrum, seu cæremonia sacra practica sanctitatis, sequitur, quod martyrium sit sacramentum, nam est signum sacrum practicum sanctitatis. & ipso posito ponitur gratia: sed martyrium verè non est sacramentum; ergo ad rationem sacramenti non sufficit, quod sit signum sacrum, seu cæremonia sacra practica sanctitatis.

Respondeo negando sequelam: nam inprimis non est signum sacrum institutum à Deo ad dandum gratiam, sed ipse actus martyrii est meritorius de condigno gratiæ, sacramentum autem debet esse institutum à Deo tamquam signum dandi gratiam. Addo quod sacramentum est institutum à Deo tamquam cæremonia sacra, quod perfici debet cum debita intentione ministri; martyrium autem non est huiusmodi; nam si minister martyrii dicatur carnifex, iste quidem non habet intentionem producendi gratiam in martyre, sed tantùm ipsum occidendi, vel obediendi tyranno præcipienti; si minister dicatur martyr ipse, neque in ipso hæc intentio requiritur, nam etiamsi refugeret mortem nolens tamen negare fidem, & propter hoc occideretur, esset martyr, & in infanti, qui occiditur in odium fidei id clarius apparet, & tamen in ipso non datur huiusmodi intentio; vnde clarè apparet martyrium non esse vllo modo sacramentum. Neque officit quod addit Arriaga, nempe, quod Deus potuerit instituere sacramenta, quæ possent perfici sine intentione; nam hoc fateor: verùm hinc sequitur tantùm, quod alio modo potuerit Deus instituere sacramenta, quam de facto instituerit, at de facto ad Sacramentum requiritur intentio ministri, vt infra magis patebit.

17 Obijcies 5. Apostolus 4. ad Galat. Sacramenta antiquæ legis vocet egena, & infirma; ergo nulla gratia ratione ipsorum conferebatur, secus non fuissent egena & 1. ad Cor. 10. vult sacramenta vetera fuisse tantùm figuras nostrorum sacramentorum, dum dicit; *Omnia in figura contigebant* illis; ergo illa sacramenta erant tantùm signa speculatiua nostrorum sacramentorum, & gratiæ per ipsa tribuendæ.

Respondeo primò, Sacramenta antiqua dici egena, & infirma, eo quod non causarent gratiam, nec physicè, nec moraliter sicuti nostra; cum hoc tamen stat fuisse signa, & protestationes quasdam fidei in Christum ratione quarum conferebatur à Deo gratia ipsa recipientibus. Dicere etiam possum Apostolum vocare talia sacramenta egena, & infirma non prò vt erant ante passionem Christi, sed post; nam verè tunc nihil iuuare poterant, & hoc videtur colligi ex contextu, nam intendebat Apostolus reuocare iudeos à superstitioso cultu, quo volebant cæremonias legis in Euangello conseruare, hoc autem redarguit Apostolus, eo quod per Christum lex vetus cessauerit. Ad locum ad Cor. Dico sacramenta illa & fuisse figuras nostrorum, & tamen esse vera sacramenta, sicuti sacrificia erant figuræ nostri sacrificii, & nihilominus erant vera sacrificia, non enim est contra rationem, quod aliquid sit signum signi, sicuti non implicat dari imaginem imaginis, quæ referatur ad prototypum. Quare non erant sacramenta, quia essent figuræ nostrorum, sed quia erant cæremoniæ sacræ, & protestationes in Christum venturum, vnde relata ad nostra sacramenta non se habebant sicuti homo pictus & verus, sed sicuti paruulus, & vir, vt habetur ad Gal. 4.

18 Obijcies 6. Si sacramenta sunt practica signa sanctitatis, deberent poni potius in genere causæ, quam signi; sicuti medicamentum corporis, quia causat sanitatem ponitur in genere causæ; ergo etiam cum sacramenta causent sanitatem animę, nempe gra-

tiam, deberent poni in genere causæ.

Respondeo negando sequelam, nam licèt omnia sacramenta sint causæ sanctitatis legalis, vt diximus in conclusione, nihilominus ratio primaria cur sint sacramēta deducitur per ordinem ad veram sanctitatem internam,&cum huius sacramēta antiqua non sint causæ; hinc sacramentum ponitur sub genere signi, non causę. Secunda ratio est,quia sacramenta fuerunt instituta ad distinguendum fideles ab infidelibus, & tamquam quid ad cultum Dei, & religionem spectans per Sacramenta autem fideles dignoscebantur, & ab infidelibus discriminabantur; ideo primariò sub genere signi ponuntur. Dixi primariò, nam secundariò, quatenus omnia causabant sanctitatem legalem,poterāt poni etiam sub genere causæ; non enim implicat, quod eadem res artificialis, seu quod idem compositum morale ex pluribus rebus coalescens sub diuersa ratione ponatur, & sub genere signi, & causæ, vt de se patet.

19 Ad Patres, & Concilia, quæ in contrarium possunt adduci, dicendum est negasse antiquis sacramentis vim conferendi gratiam per modum causæ eo modo, quo nostra gratiam causant; cum hoc tamen stat fuisse signa gratiæ dandæ tunc ex meritis Christi futuri, quatenus erant protestationes quædam in ipsum.

20 Ex his colligas regulam cognoscendi cæremonias, quæ olim fuerunt sacramenta, si enim in vsu ipsarum probabiliter constabat conferri gratiam, illæ erant sacramenta, aliæ non. Vnde Circumcisio remedium, originalis in lege naturæ, esus agni paschalis, esus panum propositionis, ordinatio, & vnctio Sacerdotum, & omnia sacrificia expiatoria pro peccatis probabile est fuisse sacramenta, vt habet D. Thom. 1.2. quæst. 102. art. 3. nam per hæc omnia probabile erat conferri gratiam, vel augmentum eius.

ARTICVLVS III.

An sacramentum debeat esse signum sensibile, & cuius rei signum.

1 AB hoc secundo dubio incipiemus cum Angelico præceptore hic articulo 3. qui quærit cuius rei sacramentum sit signum, nempe, an sit signum demonstratiuum gratiæ præsentis, rememoratiuum passionis, & prognosticum gloriæ.

2 Conclusio 1. De facto omnia sacramenta sunt signa demonstratiua gratiæ, rememoratiua passionis, & prognostica, seu prænunciatiua gloriæ est communis omnium cum Angelico Doctore hic art. 3. Probatur breuiter, quia de facto conuenit essentialiter sacramentis, vt supra, probatum fuit, esse signa sanctificationis nostræ, sine modo significent sanctitatem præsentem, vt nos diximus, omnia sacramenta significare, siue dandam per nostra, vt de antiquis alij sentiunt; sed hæc sanctitas oritur ex passione Christi & ordinatur ad futuram gloriam; ergo si omnibus sacramentis conuenit significare sanctitatem nostram, eis etiam conuenit rememorare passionem, & prænunciare gloriam.& certè de Eucharistia id colligitur ex Ioan. 6. & ex 1. ad Cor. 11. & Ecclesia canit *Recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Eadem autem est de omnibus aliis sacramentis ratio; cum omnia significent gratiam, hæc detur ex meritis Christi, & sit pignus gloriæ. Et quod dicimus de nostris sacramentis, dicimus de antiquis, solùm differunt, quod nostra sunt signa rememoratiua Christi, & passionis eius peractæ: antiqua erant signa rememoratiua Christi venturi, & passionis eius peragendæ, nec antiqua fuerunt signa tam clara, & perfecta gratiæ, gloriæ, & passionis eius, sicuti sunt nostra.

3 Posset hic inquiri, quid principalius significetur per sacramenta. Nugnus hìc art. 3 §. *Alia difficultas*, docet in sacramento Eucharistiæ principalius significatum esse Christum; & probat hoc, quia illud principalius significatur quod expressius,& formalius,significatur sed in sacramento Eucharistiæ expressius significatur Christus, vt constat ex verbis consecrationis, quæ expressè ipsum Christum significant;ergo etiam principalius significatum est; Christus.

4 Quid quid dicatur, res est parui momenti. Nihilominus dico principalius significari gratiam. Probatur, quia id principalius significatur, propter quod instituta sunt: sed sacramenta omnia instituta sunt propter nostram iustificationem, & iustificatio immediatè fit per gratiam; ergo etiam principalius gratia significatur. Quare etiam in sacramento Eucharistiæ significatur quidem expressè Christus, sed non absolutè, sed per modum nutrimenti spiritualis, quod per gatiam fit; & sic patet responsio ad fundamentum Nugni.

5 Secunda difficultas esse potest, an sit de essentia sacramenti, vt sic, esse signum demonstratiuum, rememoratiuum

fiuum, & prognosticum. Et dicendum est negatiuè; etenim etiamsi Christus non venisset potuerunt à Deo institui sacramenta, quo casu non significassent Christum; ergo non est de ratione sacramenti, vt sic, hæc tria significare. Et hæc de primò puncto proposito. Quo ad secundum.

6 Ocham in 4. quæst.1. Aliac. q. 1. art.3. Gabriel. dist.1. q.1. art.1. Arriaga hic disp.1. sect.4. subsec.2. Gonet disp.1. art.4. qui citat Sotum, Arauinm, Seram, Martinez a Prado, Vasquez & alios, hi omnes docent potuisse à Deo institui sacramenta, ex rebus insensibilibus.

D. Thom. hic art. 4. Magister in 4. dist.1. Cabrera hic disp.1.art.4. Nugnus ibidem Ioan à. S. Thom. disp. 22. art.4. dub. vnico, Amicus disp. 1. sect. 2. & plures alij docent, nostra sacramenta ita esse sensibilia signa, vt nec diuinitus possint institui sacramenta humana, quæ non sint sensibilia signa.

7 Conclusio 2. De facto omnia Sacramenta sunt signa sensibilia. Est de fide; & constat ex scriptura, in qua quotiescumque agit de sacramentorum institutione, semper ponuntur res sensibiles, vt constat inductione in omnibus sacramentis, tum antiquæ, tum nouæ legis; & colligitur etiam ex Concilijs Florentino, & Trid. in doctrina de sacramentis.

8 Probatur ratione D. Thom. Deus prouidit omnibus secundum modum vnicuique conuenientem: sed connaturale est homini deuenire in cognitionem rerum spiritualium per res corporeas, & sensibiles: vnde Dionysius de cælesti hierarchia cap. 1. habet *Impossibile est nobis aliter videre diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumuelatum*. Ergo cum per sacramenta homo debeat venire in cognitionem rerum spiritualium, nempe gratiæ, & aliorum donorũ supernaturalium, quibus sanctificeatur, debuit hoc fieri per res corporeas, & sensibiles. Vnde Chrisost. Hom.83. in Matt. ait. *Si enim incorporeus esses nuda, & incorporea tibi dedisset: sed quoniam anima corpori conserta est in sensibilibus intelligibilia tibi præbet*.

9 Probatur 2. Ex fine, propter quem instituta fuere sacramenta; etenim instituta fuere, vt homines in vnam religionem adunaret, & eam distingueret ab omnibus aliis sectis falsis: sed nisi essent signa sensibilia non posset in vnã religionem fideles adunare, & illos ab aliis falsas sectas profitentibus secernere; ergo sensibilia esse debuerunt. Vnde Aug. 19. contra Faustum cap.11. ait. *In nullum religionis nomen homines adunantur, nisi aliquo signaculorum, aut Sacramentorum visibilium consortio*.

10 Conclusio 3. Implicat institui sacramentum pro omnibus hominibus, quod non sit sensibile, licèt possit Deus pro peculiari homine aliquod Sacramentum verum insensibile instituere, quod verè sit Sacramentnm, & hoc modo videntur conciliari auctores primæ, & secundæ sententiæ; nam qui negant Deum posse instituere Sacramentum, quod non sit sensibile, loquuntur de Sacramẽto, quod debeat esse commune pluribus. Probatur igitur prima pars: quia Sacramenta, quæ pluribus hominibus debent inseruire debent esse signa, quæ cognosci possint ab hominibus: sed homines non possunt deuenire in cognitionem immediatè rerum spiritualium, sed tantùm mediantibus sensibus; ergo nec Deus potest instituere Sacramenta, quæ pluribus hominibus inseruiant, nisi sint sensibilia.

11 Dices: Non implicat, quod sensus immediatè attingat, & cognoscat rem spiritualem; ergo si institueret aliquod signum spirituale ad significandam practicè gratiam, illud esset verum Sacramentum, & tamen non esset signum naturaliter sensibile. Sed contra falsum est, quod sensus possit immediatè cognoscere spirituale, nulla enim potentia potest ferri extra proprium obiectum, vnde esset, & non esset potentia sensitiua: sicuti enim implicat, quod visus audiat; ita multo magis implicat, quod cognoscat spirituale: addo, quod licèt per rationem non possemus assignare euidentem implicantiam, nihilominus ex fide, & anctoritate hanc adesse colligimus, vt dictum est de Deo vno quæst. 3. art.3.

12 Secunda pars probatur, quia Sacramentnm est signum ad placitum ex institutione diuina libera, practicum gratiæ sanctificantis: sed potuit Deus instituere actum internum v.g. orationis vel doloris tamquam signum practicum, imo tamquam causam efficientem instrumentalem gratiæ; ergo talis actus internus, & spiritualis esset Sacramentum: nihil enim ei actui deesset ad veram rationem Sacramenti.

13 Dices 1. De ratione Sacramenti nostri est, quod sit signum: sed talis actus internus non potest esse signum; ergo nec Sacramentum: probatur minor: nam signum definitur ab Augustino 2. de doctrina christiana *Signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus in alterius etiam rei cognitionem venire facit*. Sed contra: quia allata definitio est tan-

18 Dices. Ideò per nos implicat huiusmodi actum esse Sacramentum pro omnibus, quia implicat, quod vnus homo possit per sensus cognoscere actus internos alterius. Sed non implicat, quod per intellectum vnus cognoscat actum internum alterius; nam si Deus statuisset actum internum orationis pro Sacramento, potuisset etiam omnibus infundere speciem de tali actu, & sic omnes illum cognoscerent esse signum gratiæ practi eum; ergo in tali casu esset Sacramentum pro omnibus.

Sed contra; quia hic nos inquirimus, an Deus possit instituere actum internū, qui modo humano signū sit practicum alicui gratiæ dandæ per talem actum; & ideo cum quilibet possit naturaliter cognoscere actum proprium, potest etiam pro illo talis actus esse signum, & Sacramentum; quod si Deus infunderet speciem de tali actu omnibus aliis, in tali casu posset concedi futurum Sacramentum pro omnibus: verùm non esset Sacramentum institutum modo conueniēti naturæ humanæ, sed tantùm, si præcisè spectemus omnipotentiam Dei; in primo sensu nos loquimur, non in secundo.

19 Obijcies 2. Non magis est de essentia Sacramenti, quod sit signum ad placitum, quam quod sit signum sensibile: sed quia est signum ad placitum nequit etiam de potentia absoluta institui aliquod signum naturale gratiæ dandæ, quod sit Sacramentum; ergo etiam quia est signum sensibile nequit constitui in actu interno insensibili.

Respondent Vasquez cap. 4. num. 47. Suarez hic sect. 3. §. dico secundo, & Gonet loco cit. art. 4. in fine. Ideo non posse institui aliquod signū naturale, quod sit Sacramentū gratiæ dandæ, quia eū nō possit dari vlla creatura, quæ sit causatiua gratiæ naturaliter, neque etiam poterit dari, quæ possit illam naturaliter significare: at verò materia Sacramenti assumitur ad libitum instituentis; vnde sicut Deus assumpsit materiam sensibilem, ita potuit assumere actum purè internum, & spiritualem.

20 Lugus è contra hic num. 29. & Arriaga sect. 7. admittunt posse dari signum naturale sanctitatis, & per consequens tale signum posse institui, vt Sacramentum; Verum hæc responsio non caret difficultate; etenim, si datur aliquod materiale, quod sit signum naturale sanctitatis, vel est signum naturale sanctitatis tamquam causa principalis, & hoc non, quia nulla res materialis continet in se gratiam tamquam causa principalis, nec continere potest, vt ex alibi dictis de Deo, & de gratia suppono probatum; vel tamquam causa instrumentalis naturalis; & neque hoc, quia nullū datur ens materiale, quod secundum suam potentiam naturalem sit productiuum gratiæ, & per consequens, vt instrumentum significatiuum ipsius, sed solùm potest dari huiusmodi instrumentum per potentiam obedientialem. quæ cum dependeat à voluntate Dei, qui velit liberè talem rem assumere, vt instrumentum, nullo modo potest naturaliter significare gratiam; vel est signum tamquam conditio sine qua non; & neque sic vlla res materialis potest esse signum naturale gratiæ; quia cum positio gratiæ dependeat solùm à libera voluntate Dei nulla res naturalis potest esse conditio sine qua non; vel est signum a posteriori tamquam effectus iam gratiæ datæ, cuiusmodi est serenitas, & pax conscientiæ, quæ reperitur in viris iustis, & neque hoc dici potest; nam Sacramentum debet esse signum gratiæ dandæ, non iam datæ: neque tandem potest esse aliqua qualitas supernaturalis, vel gratia diuersæ speciei productiua gratiæ per modum causæ principalis, vt admittit Arriaga, & nos de iustificatione diximus esse dabilem; nam esto sit dabilis ista qualitas, & hæc tamquam causa sit signum gratiæ producendæ; nihilominus nullus homo potest naturaliter hanc qualitatem cognoscere: ergo neque poterit cognosce re humano modo hanc esse signum sanctitatis. Dicendum igitur est posse Sacramentum institui in aliquo actu interno, & spirituali, non tamen in signo naturali; quia nullum dari potest signū naturale gratiæ, sed omne signum debet esse ad placitum, quod non euenit de actu spirituali; nam hic saltem ab habēte talem actum potest naturaliter cognosci.

21 Instabis tamen ex Lugo. Vbicatio corporis Christi in Eucharistia est materialis, & tamen dicit ordinem ad gratiam Sacramentalem; ergo aliquid materiale potest esse signum naturale gratiæ dandæ.

Respondeo tamen, dato, quod vbicatio corporis Christi sit modus materialis, & supernaturalis; nego postea dicere ordinem ad gratiam sacramentalem ex natura sua, sed tantùm hunc ordinem dicit ex beneplacito Dei; quod probatur, quia potuit Deus ponere se sub speciebus sacramentalibus eo modo, quo nunc est, etiamsi non instituisset Eucharistiam in Sacramentum, quo casu adesset eadem præsentia, seu vbicatio, sicuti modo est, & tamen tunc non significaret gratiam; ergo quod modo

do eam significet, non est ex natura sua, sed ex beneplacito Christi Domini, qui Eucharistiam instituit, vt verum Sacramentum.

ARTICVLVS IV.

In quo variæ difficultates explicantur.

1 PRima difficultas, quæ explicāda occurrit est, an sit de ratione Sacramenti, quod sit signum stabile. Affirmant Suarez hic sect. 3. Cabrera hic q.60.ar.2.disp.1. Amicus disp.2.sec.2. & alij. Dubitatur postea, quātum debeat durare aliquid, ad hoc vt sit Sacramentum, & Arriaga disp.1.sect.4. docet hanc stabilitatem esse secundùm prudentem hominum existimationem mensurandā, & non esse necesse, quod tale Sacramentum duret toto tempore legis, in qua instituitur; imò docet num.37. posse dari verum Sacramentum pro vna persona, & pro vna vice determinatum: Idem videtur sentire Lugo disp.1.nu.43. dum soluit omnia argumenta contraria, licèt postea mentem suam non explicet.

2 Conclusio prima. Signum Sacramentale ordinariè loquendo est pro aliquo tempore fixum, & stabile. Probatur, quia Sacramentum non solùm est institutum ad sanctificandum, sed etiam ad distinguendum populum fidelem ab alijs sectis: sed per Sacramenta non potest distingui ab alijs sectis, nisi essent signa stabilia, & permanentia; ergo verè Sacramenta debent esse signa stabilia, & permanentia.

Confirmatur: Eo modo Sacramenta sunt signa ad placitum, sicuti voces in humanis: sed voces, vt verè significent, debent esse stabili, & firma lege determinatæ; ergo & Sacramenta stabilia esse debent, & hoc patet inductione esse verum in omnibus, tum nouæ legis, tum antiquæ, secus, si aliquo modo non essent stabilia, non possemus assignare rationem cur columba, quæ super Christi caput descendit, igneæ linguæ, quæ in die Pentecostes super Apostolos apparuerunt; & alia quędam non fuerint Sacramenta, & tamen ab omnibus supponitur communiter non fuisse Sacramenta.

3 Dixi ordinariè loquendo, & de Sacramentis, quæ instituta sunt, ad cultum peculiarem Dei pro fidelibus discernendis ab alijs sectis; Nam si Deus institueret aliquod signum practicum gratiæ, vel illius causatiuum pro peculiari homine, & quod tantum pro vnica vice esset in vsu ponendum, probabiliter iudico, quod posset dici Sacramentum: posset enim Deus omnibus manifestare tale esse signum practicum gratię sanctificantis, etiamsi tantùm pro vnica vice esset ponendum in vsu, & pro determinata persona; sicuti enim mors Christi Domini vnica fuit, & nihilominus fuit verum sacrificium; ita & aliquod verum Sacramentum pro determinata persona, & semel in vsu solùm ponendum posset instituí; cum hoc dependeat à pura, & libera voluntate Dei; vndè existimo stabilitatem non esse de ratione Sacramenti vt sic. Quare nec etiam Sacramenta antiquitus instituta durarunt toto tempore, quo durauit status, pro quo fuerunt instituta, vt patet de Sacramento, quod in remedium originalis institutum fuerat, quod cessauit pro masculis in Abrahamo, qui vixit in lege naturæ quadringentis ferrè annis ante legem scriptam.

4 Ex hucusque dictis patet, quomodo possit definiri Sacramentum; & quidem Magister in 3. dist. 1. definit Sacramentum sic. *Est inuisibilis gratiæ visibilis forma eiusdem gratiæ similitudinem gerens, & causa existens*. Et similis est, quæ habetur in Cathechismo Romano; nempè. *Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibile signum ad nostram iustificationem institutum*. D.Th. hic definit Sacramentum vt sic; *Signum rei sacræ*. Omnes definitiones in re sunt bonæ; Verùm prima Magistri videtur conuenire solùm nostris Sacramentis, quæ sunt causæ gratiæ, quam significant; illa D.Thom. est optima, sed clarior ex dictis colligitur, nempè. *Sacramentum est signum sacrum practicum rei sacræ sanctificantis hominem*. Hanc autem esse bonam patet; nam traditur per genus, & differentiam, & explicat clarè totam essentiam metaphysicam Sacramenti.

5 Secunda difficultas est, vtrum Sacramentum secundùm suum esse formale sit ens reale, vel rationis. Thomistæ communiter sustinent esse ens rationis. Sic Nugnus hic art.2. Ioan. à S.Thoma disp.22. art.1.dub.2. Goner ibidem art.1. Vasquez disp.128. num.43. Gaspar Hurtado disp.1. diff.7. & plures alij. Suarez hic sect.3. Amicus disput.1. sect.1. Lugo disp.1.sec.3. Arriaga hic disp.1.sec.4.subsec.3. & communis docet rationem signi esse denominationem extrinsecam.

6 Conclusio 2. Sacramentum pro formali non est ens rationis, sed denominatio extrinseca. Probatur, quia Sacramentum in ratione signi ad placitum tria includit; primò rem subiectam, quæ ad significandum assumitur, vt est ablutio aquæ in baptismo, oleum in confirmatione &c. secundò actum Dei instituentis talem rem ad significandum: ter-

tiò

tiò ipsam significationem, quæ est veluti formale in Sacramentis: sed nihil horum est ens rationis; ergo nihil datur in Sacramentis, quod sit ens rationis. Quod res subiecta, quæ assumitur ad significandum, & actus Dei instituentis nō sint entia rationis, sed sint entia realia ex se patet, & concedunt etiam aduersarij; Probatur igitur minor, quod nec significatio sit ens rationis, quia illa significatio nihil aliud est, quam res ipsa, vt subest actui diuino instituenti talem rem ad significandum, & eodem modo se habet, sicut paries, vt subest visioni, à qua denominatur visus: sed quod paries denominetur visus non est ens rationis, sed denominatio vera realis extrinseca: ergo etiam, quod aqua, vel oleum in Sacramentis assumantur vt signa, non est quid rationis, sed denominatio extrinseca ab actu Dei instituentis. Confirmatur idem formalissimè est Deum instituere talem rem sensibilem ad significandum gratiam, & talem rem esse signū à Deo institutum ad gratiam significandam: sicuti idem omninò est, parietem esse visum à me, & me videre parietem, & idem omninò est de omnibus alijs denominationibus extrinsecis; sed me videre parietem, & Deum instituere talem rem ad significandum sunt entia realia, vt Vasquez fatetur, & debent fateri etiā alij; ergo etiam debent fateri parietem esse visum, & rem sensibilem esse institutam ad significandum, seu esse signū, formaliter, & verè esse denominationem extrinsecam, & quid reale.

7 Dices. Significationem gratiæ in aqua baptismali, v.g. concipi à nobis instar relationis in ordine ad gratiam, cum tamen ibi non sit: sed concipere relationem in aliquo subiecto, in quo non est, est ens rationis; ergo significatio formaliter est ens rationis. Sed contra: quia verè nos concipimus significationem in baptismo in ordine ad gratiam absque eo, quod concipiamus illam per modum formæ intrinsecæ, aut per modum relationis realis in baptismo existentis, tamquam formā, per hoc solùm, quod concipiamus baptismum, vt subest actui Dei Instituentis, & certè Angeli clare cognoscunt ablutionem illam esse institutam ad significandam gratiam, absque eo quod fingant vllum ens rationis; ergo vere significatio in Sacramentis non est ens rationis, sed pura extrinseca denominatio realis, seu complexum reale ex baptismo, & actu Dei instituentis ipsum ad significandam gratiam, ex quo resultat denominatio realis signi, eo modo, quo paries à visione denominatur visus, & de alijs similibus extrinsecis denominationibus dicimus; & in re clara hæc sufficiant.

8 Tertia difficultas est, an detur aliqua ratio vniuoca omnibus Sacramentis. Prima sententia est negatiua. Sic Magister in 4. dist. 1. Scotus ibidem qu. 6. §. de potentia, Palatios disp. 1. & alij. Secunda è contra affirmat omnia Sacramenta, non tantùm conuenire vniuocè in ratione signi, sed etiam in ratione causæ, sic Bellarm. lib. 1. de sacram. cap. 12. Coninchus hic art. 4. Amicus disput. 1. sect. 3. Lugus disp. 1. sect. 3. num. 47. & alij. Tertia communis Thomistarum est Io. à S. Tho. disp. 22. art. 2. dub. 2. Gonet disp. 1. art. 1. & 2. Suarez hic sect. 2. Vasq. cap. 5. Arriagæ disp. 1. sect. 7. à num. 62. hæc asserit omnia Sacramenta vniuocari in ratione signi, non in ratione causæ.

9 Conclusio 3. omnia Sacramenta conueniunt vniuocè in ratione signi sacri sanctitatis; non in ratione causæ. Probatur prima pars: quia *vniuoca sunt illa quorum nomen est commune, & ratio significata per nomen est eadem*; sed omnia Sacramenta habent commune nomen, verè enim omnia dicuntur signa sacra sanctitatis, insuper id, quod significatur, nempè *esse signa rei sacræ sanctificantis nos*, conuenit omnibus, tum veteris, tum noui testamenti; ergo verè omnia Sacramenta conueniunt in ratione signi rei sacræ sanctificantis homines: omnia enim sacramenta etiam antiqua, vt supra vidimus, fuerunt signa practica veræ sanctitatis, vel gratiæ nobis dandæ, vel etiam, quæ dabatur tunc ex meritis Christi futuri, dependenter ab illis Sacramentis, tamquam à conditionibus, sine quibus non.

10 Secunda pars probatur, nam vel est sermo de sanctitate vera, & interna, quæ est gratia sanctificans, vel de sanctitate vt sic; sed neutro modo conueniunt vniuocè Sacramenta in ratione causæ; ergo in ratione causæ non datur vniuocatio in Sacramentis; & quidem, quod non conueniant in ratione causæ sanctitatis internæ patet; nam Sacramenta antiqua non erant causæ gratiæ, sicuti sunt nostra; neque conueniunt vniuocè in ratione causæ sanctitatis, vt sic; quia in tantum possunt conuenire in ratione causæ sanctitatis, vt sic vniuocè, inquantum in ipsa sanctitate potest esse aliqua vniuocatio: sed sanctitati legali, & sanctitati internæ, quæ fit per gratiā, nulla potest esse vniuocatio, sicuti enim, qui producit hominem pictum, & producit hominem verum, conueniunt in conceptu vniuoco producentis, vterque enim est producens; at non conueniunt ambo in conceptu vniuoco producenti homi-

hominem, cum ipsi termini producti non conueniant in conceptu hominis; ita nec Sacramenta possunt conuenire vniuocè in ratione causæ sanctitatis, cũ sanctitas legalis, & gratia in ratione sanctitatis non cõueniant, nisi ad summum analogicè.

11 Dices cum Lugo: Non posse dari conceptum communem vniuocũ, quem explicemus per nomen *sanctitatis*, at posse dari conceptum vniuocum, quem explicemus nomine consecrationis, vel dedicationis, & coniunctionis peculiaris cum Deo, ita vt omne Sacramentum sit cæremonia sacra in suo vsu consecrans, dedicans, & coniungens subiectum peculiariter cum Deo. Sed cõtrà; quia ideò per Lugum Sacramenta non conueniunt vniuocè in ratione causæ sanctitatis, quia sanctitas legalis, & gratia in ratione sanctitatis non conueniunt: sed etiam consecratio, dedicatio, & coniunctio legalis non conueniunt vniuocè cum consecratione, dedicatione, & coniunctione interna, quæ fit per gratiam sanctificantem; ergo si Sacramenta propter hanc rationem non conueniunt vniuocè in ratione causæ sanctitatis, nec etiam possunt conuenire vniuocè in ratione causæ consecrationis, dedicationis, & coniunctionis peculiaris cum Deo; nam gratia consecrat, dedicat, & coniungit cum Deo per aliquid intrinsecum, & per affectum; nam ratione illius amatur à Deo. sanctitas verò legalis tantùm extrinsecè consecrat, dedicat, & coniungit, nec per affectum subiectum coniungit; quare sicuti Lugus fatetur, quod homini picto, & vero non datur conceptus communis vniuocus; eo quod in ratione causæ hominis non possunt conuenire pingẽs hominem, & generans hominem; ita & in proposito dicere debet, nam consecratio, dedicatio, & coniunctio afferũt tantùm voces diuersas, non conceptum communem diuersum.

12 Possent nihilominus omnia Sacramenta conuenire vniuocè in ratione causæ sanctitatis legalis; nam omnia Sacramenta in eorum vsu sanctificant, & consecrant legaliter subiecta; verumtamen est, quod de hac vniuocatione non tractant communiter Theologi, sed præsens quæstio agitatur in sensu, quem iam discussimus.

In aliquo sensu possunt Sacramenta vniuocè conuenire.

13 Obijcies primò contra primam partem conclusionis: Ea conueniunt vniuocè, quæ habent nomen commune, & eamdem rationem significatam per nomen; sed Sacramenta noua, & antiqua in ratione signi practici sanctitatis non sunt huiusmodi; ergo in ratione signi practici sanctitatis non conueniunt vniuocè: probatur minor, nam nostra sunt multò perfectiora antiquis.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: nec huius probatio habet vllam vim; etenim etiam homo est multò perfectior musca, & tamen conuenit vniuocè in ratione animalis; nec enim vniuocatio tollitur per inæqualitatem specierum, cum omnes species sint inæquales, & tamen habent conceptum communem.

13 Obijcies secundò. Figura, & res figurata non possunt conuenire vniocè, vt patet de homine picto, & vero; sed antiqua erant figuræ nostrorum Sacramentorum; ergo non possunt vniuocè conuenire.

Respondeo, quòd antiqua Sacramenta non solùm erant figuræ nostrorum, sed etiam in se erant vera Sacramenta, & signa practica sanctitatis; quà figuræ erant, non conueniebant vniuocè; at quatenus vera Sacramẽta erant, & signa practica sanctitatis dandæ vniuocè conueniebant.

14 Obijcies tertiò contra secundam partem. Vbi est eadem virtus, seu ratio causandi sanctitatem, ibi est vniuocatio: sed in Sacramentis omnibus est eadem ratio, seu virtus causandi sanctitatem; ergo in omnibus Sacramentis in ratione causandi sanctitatem est vniuocatio: maior patet: probatur minor: ratio causandi sanctitatem est honestas moralis fundata in actione humana ordinata ex institutione diuina ad obiectum honestum mouens Deum ad sanctitatem aliquam dandam: sed est eadem in omnibus Sacramentis, tam antiquæ, quàm nouæ legis; ergo in ratione causandi sanctitatẽ, seu in modo causandi in omnibus Sacramentis est vniuocatio.

Respondeo hoc argumentum præmere aliquos, vt Gonetum, & alios, qui sustinent Sacramẽta antiqua fuisse causas morales gratiæ, & postea hic negant vniuocè conuenire in ratione causandi, verum quomodo consequenter loquãtur ipsi videant.

Respondeo igitur negãdo minorem; ad probationem dico, quod illa honestas moralis &c. non mouet Deum ad dandam sanctitatem eodem modo; nam antiqua mouent ad dandam sanctitatem legalem, nostra ad dandam gratiam, quæ exigit affectum Dei erga subiectum, & illum intrinsecè sanctificat; quare sicuti omnino sunt diuersæ sanctitates, ita vt nullum habeant conceptum communem sanctitatis vt sic, ita neque ratio, seu virtus causandi hu-

di huiusmodi sanctitates potest esse eadem.

ARTICVLVS V.

An omnia Sacramenta constent rebus, & verbis.

1 EGimus hucusq; de partibus metaphysicis Sacramentorum, nunc de partibus physicis ipsorum agendum est: sicuti enim essentia physica hominis est, quod constet anima rationali, & corpore tamquam materia, & forma, & essentia metaphysica est, quod sit animal rationale; ita de essentia Sacramenti proportionaliter loquendũ est, & cum hucusque egerimus de genere, & differentia Sacramentorum, quæ sunt partes metaphysicæ, nunc de materia, & forma ipsorum, quæ sunt partes physicæ agemus.

2 Ad essentiam Sacramenti in genere consideratí non requiri res, & verba in confesso est apud omnes, & ratio à priori esse potest; quia de ratione Sacramenti est, quod sit signum sacrum ad nostram iustificationem ordinatum: Sed potuit Deus aliquod Sacramentum instituere ordinatum ad nostram iustificationem sine verbis; ergo non est de essentia Sacramenti, vt sic, quod constet rebus, & verbis; imò de Sacramentis antiquæ legis id affirmant communiter Theologis; nam Circumcisio erat verum Sacramentum, & tamen non constabat verbis, & idem de alijs Sacramentis antiquis: cur autem Deus instituerit Sacramenta antiqua, quæ non constaret rebus, & verbis; rationem affert D. Thom. hic ar.6. ad 3. quia fides tunc erat obscurior, & imperfecta, sicuti etiam erat ille status, cui deseruiebat, & ideò non oportuit, vt Sacramenta constarent verbis, & haberent tam expressam significationem, sicuti habent nostra. Quare si aliqua verba interdum antiquis miscebantur, ipsa non erant de essentia Sacramenti, sed dicebantur deprecatoriè tantum ad libitum Sacerdotis, sic D. Th. loco supracitato. De nostris igitur tantùm hic est difficultas.

3 Prima opinio est Durandi in 4. dist. 2. quæst. 3. vbi docet matrimonium, & pœnitentiam non constare rebus, & verbis, & Adrianus q. a. de baptismo docet idem de matrimonio.

D. Thom. hic ar. 6. Magister in 4. dist. 1. & communis omnium Scholasticorum affirmant omnia Sacramenta nouæ legis constare rebus, & verbis.

4 Conclusio. Omnia Sacramenta nouæ legis constant rebus, & verbis. Hæc conclusio est ita certa, vt Nugnus appellet temerariam opinionem Durandi. Probatur ex Concilio Florentino in decreto vnionis Armenorum, vbi postquam enumerasset omnia septem Sacramenta nouæ legis, subiungit: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conficientis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia.* Et dari in omnibus Sacramentis res, & verba colligitur etiam ex scriptura, traditione, & communi consensu Patrum, & Scholasticorum. Ratio huius est sola diuina voluntas, quæ sic voluit illa instituere. Congruentiæ sic assignantur à D. Tho. hic tum ex parte Verbi incarnati sanctificantis, nam sicuti Verbum vnitum est carni, ita verba adiunguntur rei sensibili: tum ex parte hominis, cui Sacramenta applicantur; nam Sacramenta sunt medicamenta, hæc autem debent proportionari infirmo, qui constat anima, & corpore, ita & Sacramenta debent constare rebus, & verbis: tum ex parte significationis; nam, cum verba in significando principatum obtineant, congruum fuit illa addere rebus, quæ ex se confusam, & indeterminatam significationem habent, v.g. aqua poterat significare humectationem, & ablutionem, si autem addantur verba baptismi, significat determinatè ablutionem; & sic de ceteris.

5 Obijcies primò. Sacramentum pœnitentiæ solis verbis perficitur: ergo non omnia constant rebus, & verbis: probatur antecedens; nam Sacramentum pœnitentiæ conficitur confessione peccatorũ, & absolutione: sed hæc omnia sunt tantùm verba; ergo non omnia constant rebus, & verbis; quod si dicas constare etiam satisfactione, adhuc non probatur, quod non constet solis verbis, nam potest imponi satisfactio, quæ in solis verbis consistat, vt si pro satisfactione iniungãtur septem Psalmi pœnitentiales, vel precatoria corona, vel huiusmodi.

Respondeo negando antecedens: ad probationem: dico non solùm requiri confessionem, sed etiam requiri dolorem, nempe contritionem, vel attritionem, & insuper requiruntur peccata, quæ sunt materia remota Sacramenti pœnitentiæ; Concilium enim Tridentinum assignat contritionem, confessionem, & satisfactionem tamquam partes materiales, nec nomine rerum debemus accipere semper res sensibiles; sed nomine rerum veniunt ea omnia, etiam si verba sint, quæ determinabilia sunt,

ficut nec nomine verborum accipimus verba propriè, prout distinguuntur à rebus, sed accipiuntur ea omnia, quæ habent rationem determinatiui, siue sint verba, siue nutus, siue quicquam aliud.

6 Dices: Materia Sacramentorum debent esse sensibilis: sed in Sacramento pœnitentiæ nihil est sensibile, nisi verba; imò contritio ipsa fit sensibilis per verba; ergo solis verbis perficitur Sacramentum pœnitentiæ.

Respondeo sufficere, quod materia Sacramentorum sit sensibilis, vel per se, vel per aliud, & sic contritio fit sensibilis per verba, eo autem ipso, quo facta est sensibilis, est vera pars materialis Sacramenti pœnitentiæ causatiua gratiæ.

7 Obijcies secundò. Sacramentum matrimonij aliquando solis verbis conficitur, quibus consensus exprimitur; aliquando contrahi potest sine verbis, vt per litteras, & nutus; ergo non est necesse, vt omnia Sacramenta nouæ legis constent rebus, & verbis.

Respondeo. Mirum esse, in quam varias abierint sententias Doctores pro soluendo hoc argumento; non est tamen animus omnes responsiones examinare, videri possunt apud Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 37. Lugum hic, & Arriagam: nego igitur Sacramentum matrimonij constare, aut solis verbis, aut solis rebus, sed etiam in ipso debemus assignare res, & verba: perficitur ergo Sacramentum matrimonij mutua traditione, & acceptatione corporum verbo, litteris, vel nutibus expressa: Est enim essentialiter contractus, qui inchoatur traditione materiæ, & perficitur acceptatione, quare traditio corporum, siue fiat verbis, siue litteris, siue nutibus, habet rationem rerum, seu materiæ, quia adhuc est indifferens, & determinabilis, vt acceptetur, vel non: acceptatio autem mutua potestatis in corpora, siue fiat verbis, siue litteris, siue nutibus, cum habeat rationem determinatiui, inducit rationem formæ, seu verborum; cur autem in hoc Sacramento, vti possimus litteris, seu nutibus loco verborum est, quia fundatur in contractu, qui omnibus hisce modis potest celebrari.

Quæ mate- riæ, & quæ forma sit in matri- monio.

8 Dices Eugenius Papa loco supra citato in Florentino distinguit intentionem faciendi Sacramentum à materia ipsius Sacramenti; sed si traditio mutua corporum esset materia, non distingueretur ab intentione faciendi Sacramentum; ergo traditio non potest habere rationem materiæ, seu rei: probatur minor: quia traditio corporum est consensus contrahendi; sed consensus contrahendi est intentio contrahendi, ergo traditio, quæ est materia, non distingueretur ab intentione.

Respondeo concessa maiori, negando minorem; ad probationem dico, quod duplex adest intentio in eo, qui contrahit matrimonium, siue modo hæc duplex intentio sit realiter distincta, siue tantùm virtualiter: prima est voluntas, & intentio contrahendi, quæ requiritur in omni contrahente etiam extra Ecclesiam; alia voluntas est propria Christi fidelium, quæ est volũtas faciendi, quod facit Ecclesia: prima non distinguitur à materia, & de hac procedit argumentum: at secunda distinguitur, vel realitẽr, vel saltem virtualiter, & de hac loquitur Pontifex.

9 Obijcies tertiò. Innocentius III in cap. cum Martha, de celebratione Missarum, definit Sacramentum Eucharistiæ esse visibilem formam panis, & vini; ergo non sunt partes intrinsecæ huius Sacramenti.

Respondeo. Innocentium intelligere panẽ, & vinum nõ quomodocumq; sed consecrata, quo pacto si considerentur, semper inuoluuntur verba.

10 Dices: Communiter dicitur, Eucharistiæ Sacramentum conseruari, deferri, &c. sed huiusmodi prædicata non conueniunt verbis; cum verba non permaneant, nec deferantur; ergo non omne Sacramentum nouæ legis constat rebus, & verbis.

Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem; huiusmodi prædicata non conueniũt verbis secundùm esse physicum consideratis, concedo minorem: non conueniunt verbis in esse obiectiuo, & in effectu consideratis, quatenus manet altera pars consecrata, nego minorem; & hoc sufficit, vt Sacramentum dicatur constare rebus, & verbis; vnde negatur consequentia: sufficit enim, si hoc Sacramentum constet rebus, & verbis physicè in actuali consecratione, & quod postea remaneant verba in altera parte tamquam in effectu; neque enim debemus loqui de Sacramentis, sicuti de composito physico reali; sed sufficit, quod sit instar illius, & sit compositum morale.

ARTICVLVS VI.

An omnia Sacramenta noua legis constent rebus, & verbis, vt materia, & forma.

1 Vidimus omnia Sacramenta nouæ legis constare rebus, & verbis, verùm nec dum decisum est, an res, & verba sint partes essentiales,

ita

ita vt res habeant rationem materiæ, verba rationem formæ, vel verba, & res spectent ad materiam Sacramentorum, significatio verò sit forma ipsorum Sacramentorum.

2 Cabrera hic ar.6. negat verba se habere tamquam formam alicuius Sacramenti, sed formā cuiuscumq; Sacramenti vult esse significationem, prout originem habet à verbis, tribuitur etiam Soto in 4.dist.3.ar.1. à Suarez, & Cabrera; Vasquez tamen excipit Sotum ab hac opinione. Scotus etiam in 4. dist. 3. q.1. & alibi videtur docere, quod Sacramentum pœnitentiæ consistat solum in absolutione, verùm cum dicat hanc absolutionem debere esse applicatam, videtur potius facere quæstionem de voce, quam de re.

Suarez disput.2.sec.2. & disp.42. Vasquez disput.167. Coninch.qu.73. art.2. Amicus disp.15. de Euch. Bellarminus, & alij docent quidem omnia Sacramenta, quæ consistunt in vsu, constare rebus, & verbis, negant autem hoc de Eucharistia, quæ etiam præscindendo ab vsu, est Sacramentum.

Thomistæ communiter, vt Nugnus hic art.6. Ioann. à S. Thoma hic disp. 22.art.6. dub. 1. & 2. Gonet disput. 1. art.7. Lugus hic disp.2.sec.3. & de Eucharistia dispu.1. sec.4. Valentia de Eucharistia q.6.par.1. Esparza lib.10.quæst. 3.& communiter Doctores, docent, omnia Sacramenta nouæ legis constare rebus, & verbis, tamquā materia, & forma.

3 Noto tamen circa hoc posse esse difficilium de nomine, an istud compositum, quod resultat, & dicitur Sacramentum debeat vocari compositum, vel artificiale, vel morale. Dixi in hoc esse quæstionem de nomine, nam omnes fatentur de re materiam Sacramentorum, & verba, quibus perficiuntur esse entia realia physica, & non per intellectum, & sic possent dici composita physica; item fatentur, quod ex natura sua non sunt ordinata ad faciendum vnum totum, sed solùm ex ordinatione diuina, vnde sub hac ratione considerata possent vocari composita artificialia: tertiò fatentur, quod res, & verba non est necesse, quod physicè sint simul, sed sufficit si sint simul moraliter, vt patet in Sacramento pœnitentiæ, & matrimonij; nam in pœnitentia confessio ponitur ante, & postea datur absolutio, & in matrimonio etiam regulariter loquendo consensus vnius coniugis, seu traditio proprij corporis per consensum est prior, quam acceptatio alterius; vnde sub hac ratione sunt tantùm composita moralia, & sic communiter Doctores vocant Sacramenta composita realia moralia, à quo loquendi modo non est recedendum.

Quale compositum sit Sacramentum.

4 Conclusio omnia sacramenta nouæ legis constat rebus, & verbis tamquam materia, & forma, & partibus constituentibus sacramentum. Probatur ex Florent. in decreto vnionis, vbi enumeratis omnibus, sacramentis nouæ legis subiungit. *Hac omnia Sacramenta tribus perficiuntur, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conficientis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum.* Ex quo sic argumentor: Verba Concilij debent intelligi in illa significatione, secundùm quam ab omnibus vniformiter intelliguntur; sed materia, & forma ex communi vsu omnium Doctorum significant partes intrinsecè constitutiuas totius; ergo cum Concilium dicat omnia sacramenta constitui ex rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma, debemus ipsum intelligere, quod res, & verba sint partes intinsecæ constituentes sacramentum: quare Concilium non dixit perfici sacramentum persona ministri cum intentione tamquam materia, & forma, sicuti dixit perfici rebus, & verbis, quia persona ministri cum intentione concurrit, vt causa efficiens extrinseca: igitur cum res & verba sint tamquam materia, & forma, erunt tamquam partes intrinsecæ constituentes totum.

5 Probatur 2. Ratione D. Thom. Vbi vnum habet rationem determinatiui, & perficientis, aliud habet rationem determinabilis, & perfectibilis, ibi datur ratio materiæ, & formæ in ordine ad constituendum aliquod totum: sed in omnibus sacramentis nouæ legis res sunt determinabiles, & perfectibiles per verba, verba verò habent rationem determinatiui, & perficientis; ergo in sacramentis nouæ legis res habent rationem materiæ, verba autem habent rationem formæ in ordine ad constituendum vnum totum; minor patet: nam aqua in baptismo potest significare humiditatem refrigerationem, & ablutionem, positis verò verbis determinatur ad significandam ablutionem, & emundationem spiritualem, & idem de alijs materiis ceterorum sacramentorum dici potest, vt discurrenti patet.

6 Dices idem Concilium dicit, loquendo de matrimonio. *Causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*; ergo si tantùm regulariter requiruntur verba in sacramento matrimonij, sequitur, quod

aliquando fieri possit siue illis, & sic verba non erunt forma, quia sine forma nullo modo potest fieri compositum. Sed contra, quia Concilium, nec debet nec potest sibi ipsi contradicere, vt fateri debent omnes catholici, cum quibus disputamus; sed sibi ipsi contradiceret, si hic diceret non requiri verba, cum superius vniuersaliter definierit omnia sacramenta nouæ legis perfici rebus, & verbis tamquam materia, & forma; ergo cum non possit sibi contradicere, debemus fateri, quod per verba intellexit id, quod habet rationem determinantis, & perficientis, & per res id, quod habet rationem determinabilis & perfectibilis, & sic acceptis verbis, & rebus semper dantur in omnibus sacramentis; & licet non dentur verba propriè, & in rigore, vt in mutis contrahentibus matrimonium, dantur tamen semper verba, & res æquiualenter, vt sunt nutus, & huiusmodi, qui nutus, vt habent rationem determinabilis, & perfectibilis habent rationem materiæ, vt verò habent rationem determinatiui, & perficientis habent rationem formæ.

7 Probatur 2. vniuersaliter conclusio contra Cabreram, & alios. Quidquid essentialiter, & intrinsecè requiritur ad constituendum aliquod compositum est pars essentialis ipsius; vt patet inductione in omni composito; etenim omni composito substantiali materia, & forma substantialis sunt de essentia ipsius, in accidentali albedo, & corpus sunt de essentia albi, in artificialibus lignum v.g. & talis figura sunt de essentia cathedræ ligneæ, ita in composito morali quidquid essentialiter, & intrinsecè requiritur ad ipsum constituendum debet esse de essentia illius; sed res, & verba prout habent rationem determinabilis, & determinatiui, perfectibilis, & perficientis essentialiter, & intrinsecè requiruntur ad constituendum Sacramentum; ergo res, & verba sunt partes essentiales, & intrinsecæ constituentes compositum morale Sacramenti, maior remanet probata inductione: minor constat ex Florentino adducto: consequentia verò ex se currit.

9 Obijcies primò pro Cabrera. Sacramentum est res artificiosa, & concretum quoddam accidentale; sed in his concretis sola materia est de essentia, & forma non est de essentia, sed tantùm de perfectione rei; ergo Sacramentum non componitur ex rebus tamquam materia, & verbis tamquam eorum forma.

Respondeo Sacramentum propriè esse quoddam concretum morale, quod si diceretur ens artificiosum, adhuc nego absolutè minorem, nam de essentia albi non solùm est subiectum, sed etiam albedo, & de essentia cathedræ non solùm est materia, sed etiam figura illa, quæ est forma artificialis; & ita de essentia Sacramenti, cum sit compositum quoddam morale, sunt res tamquam materia, & verba tamquam forma.

9 Obijcies 2. In omni signo artificiali materia est res instituta ad significandum, forma verò constituens rem in esse signi est ipsa significatio; sed in Sacramentis res instituta ad significandum est totum Sacramentum, siue hoc sit res ipsa sensibilis, siue res, & verba simul; ergo verba nullo modo possunt habere rationem formæ; probatur consequentia, quia secus daretur forma formæ, quia verba per nos sunt forma, & significatio esset forma verborum; ergo in Sacramentis daretur forma formæ.

Respondeo Sacramentum posse dupliciter considerari: primò per modum compositi physici, & hoc modo res habent rationem materiæ, verba rationem formæ: secundo ad instar compositi artificialis in ratione signi ad significandum instituti à Christo Domino, & hoc pacto sicuti in signis artificialibus tota substantia signi, v.g. ramus arboris habet rationem materiæ, significatio verò vini venalis habet rationem formæ; ita in nostris Sacramentis sub hac ratione consideratis res, & verba habent rationem materiæ, significatio verò habet rationem formæ; quando igitur in conclusione diximus verba habere rationem formæ componentis moraliter Sacramentum, nos loquimur in primo sensu, vt composita moralia sunt in star compositi physici. De reliquo nulla est implicantia, quod eadem res sub diuersa ratione considerata, prout perficit, & & determinat, habeat rationem formæ, prout alijs subest, sicuti verba subsunt significationi, habeat rationem materiæ; vt patet in anima rationali, quæ est vera forma corporis, & tamen comparata ad actus, quos in se recipit, habet rationem materiæ.

10 Contra conclusionem positam est argumentum sumptum ex mysterio Eucharistiæ, quod permanenter Sacramentum est, & tamen tunc non sunt verba, quę desierunt. Verum de hoc cōmodius dicemus suo loco de Eucharistia; interim aliqualis responsio data est in præcedenti articulo, & ad saluandam veritatem conclusionis positæ sufficit, si dicamus, quod, dum fit hoc Sacramentum, constat rebus, & verbis, vt

saluare

saluare possimus, quod omnia Sacramenta consistent rebus, & verbis tamquam materia, & forma.

ARTICVLVS VII.

Vtrum significatio à Christo imposita Sacramentis sit duplex, vel vna indiuisibilis.

1 EX huius difficultatis explicatione magis explicata remanebit praecedens, videbimus enim, in quo sensu res, & verba habeant rationem materiae, & formae in Sacramentis.

Suarez disp. 2. sect. 1. partiales agnoscit significationes taliter vt res v. g. aqua, vel oleum habeant partiales significationes, & verba partialem, ex his autem partialibus significationibus componatur integra significatio, quam opinionem iudicat probabilem Lugo disp. 2. sect.2. num.44.

Caiet hic art.6.Ioan. à S. Th. disp. 22. art.6. dub.1. Arriaga disp.2. sect.1. Amicus ibidem, & communiter Doctores docent significationem à Christo Domino institutam esse vnicam indiuisibilem, quae cadit super res, & verba.

2 Conclusio. Significatio à Christo Domino instituta in Sacramentis est vnica, & indiuisibilis, non duplex. Probatur: in tantùm datur significatio instituta à Christo in Sacramentis: in quantum excitantur in nobis species rei, quam ex Christi Domini institutione significant: sed positis rantùm rebus, aut verbis non excitantur in nobis species rei, quam Sacramenta significant ex Christi Domini institutione, sed solùm excitantur positis rebus, & verbis; ergo significatio instituta à Christo in Sacramentis non est duplex partialis, sed vnica indiuisibilis: maior patet: probatur minor: posita sola ablutione, aut positis solis verbis *Ego te baptizo &c.* sine ablutione nullo modo intelligimus signum pacticum gratiae emundantis à peccato, sed solùm intelligimus esse signum practicum sanctitatis, seu gratiae emundantis à peccato posita ablutione simul cum verbis; ergo significatio sacramentalis instituta à Christo est vnica indiuisibilis cadens supra rem, & verba.

3 Obijcies 1. In tantùm verba possunt habere rationem formae in Sacramentis, in quantùm determinant significationem rerum: sed non possent determinare significationem rerum, nisi etiam res aliquam significationem habeant; nam, quod nullo modo significationem habet non est determinabile ad hanc potius significationem, quam illam; ergo tam in rebus, quam in verbis est partialis significatio, ex quibus consurgit vna totalis significatio in Sacramentis.

Respondeo quod in quolibet Sacramento est duplex significatio, alia materialis, & ex hominum institutione, alia ex institutione diuina Christi Domini: prima ex institutione hominum est composita, nam in baptismo v. g. aqua illa potest significare humectationē refrigerium, & emundationem, seu ablutionem, dum adduntur postea verba, determinatur ad significandum ablutionem, seu emundationem, nam expressius verba significant ipsam ablutionem, quam aqua ipsa significet, & sub hac ratione, quia verba determinant illam significationem rerum ex humana institutione impositam, verba dicuntur; & sunt formae rerum in Sacramentis, alia postea est significatio ex institutione diuina, quae fundatur in vtraque significatione rerum, & verborum simul, quia nec sola ablutio v. g. fundat hanc significationem, neque enim ex eo, quod videam aliquem alium abluentem excitantur in me species, quod talis ablutio sit signum practicum sanctitatis à peccato emundantis; neque ex eo, quod quis dicat *Ego te baptizo &c.* si re vera non abluat, talia verba sunt signum gratiae, sed solum intelligitur significatio quando sunt simul, & ablutio, & verba, & haec significatio est, quam dicimus indiuisibilem, & quae cadit indiuisibiliter supra rem & verba. Vnde ad argumentum in forma distinguo maiorem: intantùm verba possunt habere rationem formae, in quantùm determinant significationem rerum ex hominum institutione, concedo maiorem: ex institutione diuina, nego maiorem; in hoc enim sensu accepta propositio est de subiecto non supponente: concedo postea minorem, & distinguo consequens; ergo tam in rebus, quam in verbis est partialis significatio, ex hominum institutione, concedo consequentiam; ex institutione diuina, nego consequentiam: etenim sicuti in hac voce *Respublica* nec *res* sola, nec vox *publica* sola habent vllam significationem ad excitandum in audiente species plurium ciuium in vnum corpus aggregatorum, at *Respublica* sic, & totum hoc est ex hominum beneplacito; ita in Sacramentis, nec res tantùm, aut verba tantùm habent vim signi practici gratię sed solùm hanc habent res, & verba simul, quia sic instituit Christus Dominus.

4 Obijcies 2. Significatio, quam res, & verba habent ex hominum institutione non est constitutiua Sacramenti:

enti: sed ratio materiæ, & formæ in rebus, & verbis est constitutiua Sacramenti; ergo ratio materiæ, & formæ in rebus, & verbis non potest prouenire ex significatione, quam habent res, & verba ex hominum institutione, sed ex significatione, quam habent ex institutione Christi, & consequenter res, & verba ex institutione Christi haberent partialem significationem gratiæ.

Respondeo distinguendo maiorem: significatio, quam res, & verba habent ex hominum institutione non est constitutiua Sacramenti pro materiali, supra quod cadat postea significatio ex institutione Christi, quæ significatio est formale in Sacramentis, nego maiorem: non est constitutiua Sacramenti pro formali, concedo maiorem: deinde eodem modo distinguo minorem: ratio materiæ, & formæ in rebus, & verbis est constitutiua Sacramenti pro materiali, concedo minorem; pro formali, nego minorem: ergo &c. negatur consequentia: etenim Sacramenta duo dicunt, vnum pro materiali, alterum pro formali, & vtrumque est Sacramentis nostris essentiale, pro materiali dicunt res, & verba: pro formali verò ipsam significationem ex Christi institutione; quare cum maior, & minor significatio, quam res, & verba dicunt, spectet ad partem essentialem Sacramēti, sequitur, quod sit illis essentialis, & eorum constitutiua, licèt non vltimatè, eo modo, quo lapides, ligna, cæmenta &c. sunt constitutiua domus, licèt postea super hæc omnia cadat forma artificialis domus.

ARTICVLVS VIII.

Quanta simultas inter materiam, & formam requiratur ad constituendum Sacramentum.

1 CVm supra dictum sit Sacramenta esse quædam composita ex rebus tamquam ex materia, & ex verbis tamquam ex forma, & cum materia non componat cum forma, nisi sit simul cum illa, ideo hic quærimus quanta debeat esse ista simultas, vt Sacramentum constituatur.

2 Glossa c. *detrahe* caus. 1. quæst. 1. videtur requirere mathematicam simultatem inter materiam, & vltimam prolationem formæ.

Caiet. tom. 1. opusc. tract. 26. §. *quoad* 2. Scotus in 4. dist. 6. quæst. 3. Rubio, Gabriel, & alij requirunt simultatem physicam, saltem inter aliquam partem prolationis formæ, & materiæ.

Communis sententia docet sufficere moralem simultatem. Sic D. Thom. hic quæst. 6. art. 8. ad 3. Nugnus diss. 2. Ioan. à S. Thom. disp. 22. art. 6. dub. 2. Gonet ibidem art. 7. Suarez disp. 2. sect. 2. Amicus disp. 2. sect. 3. Arriaga disp. 3. sect. 1. subsec. 3. & communiter fere omnes alij Doctores tum Theologi, tum casuistæ.

3 Conclusio. Non requiritur, quod istæ partes sint simul duratione, & existentia, sed sufficit simultas moralis etiam consecutionis formæ post materiā, ita tamen, vt moraliter censeatur forma cadere super materiam, & cum illa coniungi ad vnum integrum signum constituendum. Probatur prima pars; nam aliquando, dum sunt res, non sunt verba, imo in Sacramento pœnitentiæ semper verba supponunt res transisse, quia absolutio datur iam peracta confessione, & qui heri confessus est, hodie potest absolui. Confirmatur: quia si res & verba deberent esse simul duratione, & existentia semper dubij essemus de veritate Sacramentorum; actiones enim morales non possunt mathematicè mensurari, neque expediebat, vt sic à Christo instituerentur.

4 Secunda pars, quod debeant esse aliquo modo simul probatur; quia materia, & forma in Sacramentis debent facere vnum compositum morale, & vnum Sacramentum: atqui non possent facere vnum, nisi aliquo modo simul essent: ergo aliqua simultas requiritur; & ad hoc facit illud Augustini trac. 80. in Ioan. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

5 Tertia denique pars, quod sufficiat simultas moralis probatur: quia debemus aliquo modo definire, & certam regulam tradere ad cognoscendū quanta simultas requiratur, vt Sacramentum intelligatur factum: sed non potest metaphysicè, vel physicè definiri, quanta debeat esse hæc propinquitas; ergo relinquitur, quod moraliter pensanda sit: tum quia prudenter existimamus Christum sic instituisse, non verò cum tanto rigore physico, vel metaphysico, hæc enim Sacramenta relinquebat hominibus peragenda; ergo sufficit, quod humano modo peragantur: tum quia Sacramenta sunt quædam composita moralia; ergo vt perficiantur, requirent solùm simultatem moralem.

6 Aduertendum tamen est, nè magna fiat interruptio, & quod ex modo, quo fit actio, & proferuntur verba iuxta communem, & humanum modum operandi intelligatur vnum alteri applicari, & vnum ab altero determinari;

vnde

Eadē simul tas non re quiritur in omnibus Sacramentis.

vnde pro diuersitate Sacramentorum, etiam diuersa simultas erit necessaria, & propinquitas materiæ cum forma; nam maior requiritur, quando materia proxima est actio ministri, & indicatur per pronomen demonstratiuum, aut per verbum iudicatiui modi, vt in Baptismo, Confirmatione, & Extrema vnctione.

7 In Sacramento Ordinis communis praxis Ecclesiæ est, quod dum proferuntur verba ab Episcopo tangatur etiam materia, & Caiet.tom. 1. opuscul. tract. 26. cum alijs ita vult contactum materiæ debere esse simul cum prolatione verborum, vt si simul non sint, nullum fit Sacramentum: & ratio ipsius est, quia nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore consignificato: sed si in tempore, quo proferuntur verba ab Episcopo ordinandi non tangerent materiam, quam Episcopus porrigit, verba non haberēt suum significatum in tempore consignificato; ergo nec verba verificarentur, nec Sacramentum perficeretur; minor patet; nam Episcopus dicit *Accipe hoc, vel illud*; ergo si ordinandus tunc non accipiat, quod per contactum fit, forma non verificaretur.

8 Verùm licèt tutissimum sit, si fiat contactus, dum verba ab Episcopo proferuntur, nihilominus etiam in hoc Sacramento Ordinis sufficit simultas moralis: consequenter si prolatio verborum fiat ante, vel pauló post cōtactum, adhuc Sacramentum erit validum, vt obseruat Marchinus de ordine, tract. 1. par.7. cap.16. à nu.13. allegans Sotum, Victoriam, Valentiam, & Henriquez; & hoc constat ex praxi illorum Episcoporum, qui in ordinatione plures initiaturi dicunt: *Accipite potestatem,&c.* aliquibus solum materiam contingentibus, deinde ceteris successiuè, licèt aliquod temporis spatium intercedat inter prolationem verborum, & contactum eorum, qui vltimò tangunt eamdem materiam, talis tamen contactus censetur moraliter simul, quia continuatione quadam peragitur. Et hanc ordinationem esse validam Martinus Fornarius in addit.ad Tolet.de Sacram.Ord. cap. 2. declaratum fuisse Romæ in quadam Congregatione testatur. Nec cōtrarium argumentum subsistit. Etenim illa propositio: *Accipe potestatem*, vel *Accipite potestatem*, adhuc secundùm moralem nostrum existimationem vera erit, etiamsi post aliquantulum temporis quis accipiat id, quod porrectum fuit, vt patet in communi hominum praxi.

9 In matrimonio tanta requiritur simultas inter mutuam traditionem, & acceptationem corporum, quanta necessaria est ad humanum contractum, quare minima simultas requiritur, & potest peragi etiam inter absentes.

10 In pœnitentia verò, quia materia non est actio ipsa ministri, sed pœnitentis, & perficitur per modum iudicij, tota materia per modum accusationis supponitur ante formam, quæ in prolatione sententiæ consistit, & ea simultas sufficit, quæ moraliter satis est, vt intelligatur iudicium peragi, & per sententiam consumari.

11 In Eucharistia denique quo ad consecrationem panis, & vini requiritur præsentia realis materiæ cum proferuntur verba formæ, & hoc indicatur per pronomen demonstratiuum *hoc*, & *hic*; vt verò hostia consecrata dicatur Sacramentum, sufficit simultas verborum in esse obiectiuo, eo quod remaneant moraliter verba in effectu scilicet in materia consecrata; sed de hoc infra de Eucharistia.

12 Obijcies primò. In eo instanti debent esse simul materia, & forma, in quo perficitur significatio verborum; tunc enim perficitur Sacramentum: sed si sufficeret simultas moralis, materia, & forma non essent simul in eo instanti, in quo perficitur significatio verborum; ergo simultas moralis non sufficit.

Respondeo negando maiorem. Potest enim perfici significatio verborum in tempore, quo materia iam præcesserit, vt patet in pœnitentia, vel quod adhuc materia non sit posita, vt diximus esse probabile in ordine, & falsum est, quod tunc perfectum sit Sacramētum, quo prolata sunt verba, tunc enim erit perfecta significatio verborum, non Sacramenti, quæ tunc tantùm est perfecta, quando completa est operatio, qua Sacramentum peragitur, & sufficit, quod possit verificari veritas verborum, quæ verificari potest, etiam si sit tantùm simultas moralis.

13 Obijcies secundò. Nulla propositio potest esse vera, nisi eius significatum ponatur in tempore consignificato; sed tempus consignificatum per formas Sacramentorum est semper præsens; ergo & materia semper debet esse præsens, secus non verificaretur forma.

Respondeo distinguendo minorem: tempus consignificatum per formas Sacramentorum est semper præsens physicè, nego minorem; moraliter concedo minorem; ergo &c. distinguo consequens materia semper debet esse præsens, vel physicè, vel moraliter, concedo consequentiam, physicè semper, nego

go consequentiam: imò ordinariè, dum profertur verbum, non est perfectum significatum, sic quando dicitur: *Ego te baptizo*, necdum est perfecta significatio, nec effectus Sacramenti, qui tantùm ponitur in vltimo instanti prolationis verborum; & patet in hoc verbo *fileo*, quod non potest verificari in instanti, quo profertur, sed tantùm pro tempore sequenti; & ratio huius est, quia voces, & verba imposita sunt ad significandas res, actiones, & passiones, sed more humano; vnde simultas moralis semper sufficit, nec requiritur physica.

14 Obijcies tertiò. Ex rebus, & verbis fit vnum compositum, vt supra dictum fuit: sed compositum non potest fieri, nisi forma insit immediatè materiæ; verba autem non tangunt materiam, cum maneant in aere, ergo vel dicendum est ex rebus, & verbis non fieri vnum compositum, vel si fiat, debēt verba immediatè vniri in eodem instanti rebus.

Respondet Nugnus, quod quando materia, & forma simul adsunt, Deus facit, vt verba perueniant vsque ad materiam, & tangant illam. Verùm hæc responsio nullo modo subsistit; etenim in matrimonio, qui potest fieri inter absentes, quomodo consensus verbis expressus vnius coniugis potest tangere corpus alterius, qui supponitur absens? deinde in Sacramento pœnitentiæ quomodo potest forma tangere materiam, quæ iam desijt? Tertiò vnde Nugnus habuit, quod diuina virtute verba deferantur ad tangendam materiam?

Respondeo ergo, quod compositum, quod fit, est morale, & ideò sufficit simultas moralis maior, vel minor, iuxta diuersitatem Sacramenti, vt explicuimus in conclusione.

ARTICVLVS IX.

An verba in Sacramentis sint consecratoria, an verò solùm concionatoria.

Error hæreticorum.

1 HÆretici nostri temporis, cū ad conficienda Sacramenta non possent conuicti ex Patribus, & scripturis absolutè negare, verba esse necessaria, dixerunt requiri quidem in Sacramentis, verùm illa esse concionatoria ordinata ad populi instructionem; non ad materiam consecrandam: & alij addunt esse speciem quandam magiæ loqui cum materia consecratorio modo. Hæc quæstio potius spectat ad controuersistas, qui de hac tractantes videri possunt. Agunt etiam de eadem Lugus hic disput. 2. sec. 4. & Arriaga dispur. 5. sec. 1.

2 Conclusio. Verba Sacramentorum sunt consecratoria, non concionatoria. Est de fide contra hæreticos nostri temporis, quorum vnū ex falsis eorum fundamentis est, nos omnes iustificari tantùm per fidem, & ideò nullam certam formam requirunt in Sacramentis, quæ sit consecratorio modo, sed tantùm volunt omnia verba, quæ adhibentur in Sacramentis proferri à ministris concionatorio modo, quod est implicitè dicere sine intentione faciendi, quod facit Ecclesia, sed tantùm cum intentione instruendi populum. Probatur conclusio. Paruulis vsu rationis carentibus cōfertur verum baptisma: sed respectu ipsorum nihil dici potest cōcionatorium, cum non intelligant; ergo verba respectu ipsorum erunt tantùm consecratoria; ergo & idem de alijs dicendum est; neque dicant hæretici, dum confertur Sacramentum baptismi paruulis, verba non esse concionatoria respectu paruuli, sed respectu aliorum audientium, & præsentium. Cōtra enim est: nam paruulo confertur baptisma, non aliis, & respectu paruuli verba non possunt esse concionatoria; ergo erunt consecratoria: tum quia potest aliquis verè baptizare paruulum nullo alio præsente; ergo tunc nullo modo verba possunt esse concionatoria.

3 Probatur secundò. Si verba in Sacramentis dicerentur tantùm concionatorio modo, & nōn consecratorio, hoc deberemus colligere ex scripturis, & Patribus: sed ex scripturis, & Patribus colligitur sumi consecratorio modo. Nam postquam Christus consecrauit corpus suum illis verbis: *Hoc est corpus meum*, subiungit: *Hoc facite in meam commemorationem*, & de baptismo iussit omnes baptizari *In nomine Patris, Filij, & Spiritus Sancti.* Et Concilium Florentinum in decreto vnionis assignat in omnibus Sacramentis suas peculiares formas; istæ autem sunt consecratoriæ non concionatoriæ, vt eas consideranti patet: & 1. ad Cor. 10. habetur: *Calix benedictionis, cui benedicimus* (hoc est, quem consecramus) *nonne communicatio sanguinis Christi est.* Et plures Patres id docent: sufficiat tamen adducere Augustinum lib. 20. cōtra Faustum cap. 13. vbi habet: *Noster panis, & calix certa consecratione mysticus fit nobis.* Et tract. 80. in Ioan. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Confirmatur, officium baptizandi debet distingui ab officio concionandi. Ex 1. ad Corint. 1. vbi Apostolus habet: *Non misit me*

Deus baptizare, sed euangelizare. Et Petrus Actorum 8. postquam instruxit Cornelium per concionem, & explicationem mysteriorum fidei iussit ipsum baptizari: sed si verba in Sacramentis dicerentur concionatorio modo, non distinguerentur ista officia; nam etiam baptizando quis exerceret officium concionandi; ergo verè in Sacramentis verba dicuntur consecratorio modo, non concionatorio.

4 Obijciunt hæretici primò. Loqui cum materia ipsa, intendendo ipsam mutare est magia quædam; sed, si verba formæ Sacramenti diceretur consecratorio modo, minister loqueretur cum materia intendendo ipsam mutare; ergò magia quædam esset.

Respondeo, quod magia includit pactum explicitum, vel implicitum cum diabolo, non verò, quando intenditur fieri aliquid in virtute Dei; nec Christus magiam exercuit, dum dixit: *Hoc est corpus meum*; nec ipse, & Sancti magiam exercuerunt, dum tot miracula patrarunt.

5 Obijciunt secundò. Illud Matth. vltimo: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; ergo ad Sacramenta requiruntur verba concionatoria.

Respondeo, Ibi sermonem esse de adultis, qui debebant conuerti ad fidem, quos Apostoli, & alij debebant prius instruere, & cathechizare antequam eos baptizarent, quod verissimum est; debent enim prius instrui de mysterijs fidei, & edoceri, quæ post baptismum seruare debeant, & postea baptizari; at ex hoc nullo modo probatur, quod forma baptismi sit concionatoria, sed contrarium, quod sit consecratoria; nam de actuali baptismo non dixit docentes, aut instruentes, sed baptizantes, & vt vidimus ex Apostolo officium baptizandi est diuersum ab officio concionandi.

6 Obijciunt tertiò D. Hieronymum, qui illud ad Ephesios 5. *Mundans lauacro aquæ in verbo vitæ*, intelligit de verbo doctrinæ.

Respondeo D. Hieronymum se explicare, quod non loquatur in sensu litterali, sed mystico, non de mundatione, quæ fit per baptismum, sed de mundatione, quæ fit per prædicationem, dum per illam plures cõuertuntur ad fidem, & ad pœnitẽtiam; quare talis locus nullo modo fauet hæreticis.

7 Obijciunt quartò. Augustinum tract. 80. in Ioan. vbi dicit: *Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur; nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei, quod prædicans, ait Apostolus; quia si in ore tuo confessus fueris, quia Dominus est Iesus, & credideris in ore tuo, quia Deum illum suscitauit à mortuis saluus eris.* Ergo per Augustinum est verbum, non quia dicitur, sed quia creditur, & sic verba erunt concionatoria, non consecratoria.

Respondeo ad hunc locum varias à Bellarmino, Vasquez, & alijs de controuersijs agentes dati solutiones. Dico ergo Augustinum ibi loqui de baptismo adultorum, quo iustificantur: in quo sẽsu omnia verba cohærent, & verè potest dicere: *Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*; nam si adultus, qui recipit Sacramentum non haberet fidem, certè non iustificaretur; & verè potest subiungere: *Nam & in ipso verbo, aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei, quod &c.* Nam verba Sacramentorum secundùm sonũ transeunt, sicut transit, & ipsum baptisma, quod est Sacramentum in vsu, at virtus manet, quia manet gratia, quæ per Sacramentum producta fuit, & manet fides eadem, quæ in adulto erat requisita, vt recipiendo baptismum iustificaretur, & ideò sub hac ratione potest dicere: *Aliud virtus manens, hoc est verbum fidei, &c.* Sicq; explicatus hic locus nullo modo fauet hæreticis, sed verum sensum catholicum habet.

Locus August. difficilis explicatur.

ARTICVLVS X.

An omnia Sacramenta nouæ legis habeant determinatas res, & verba.

1 Multi fuere errores in Ecclesia circa materiam, & formam Sacramentorum; etenim Paulitiani censebant Sacramenta omnia consistere in verbis, de materia verò nihil curabant; è contra hæretici nostri temporis negant requiri verba determinata, & consecratoria in Sacramentis, sed sed tantùm concionatoria ordinata ad instruendum populum. Cathafrigæ ex sanguine infantis anniculi conficiebant panem Eucharisticum, & Aquarij aquã non vinum offerebant, ex Augustino lib. de hæresibus, & plures alij fuere errores circa materiam, & formam Sacramentorum.

2 Conclusio. Catholica veritas est materiã, & formam in Sacramẽtis nouæ legis fuisse determinatam à Christo. Hęc veritas remanet definita in Trid. sess. 7. can. 1. vbi habetur: *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta, &c. anathema sit,*

Ex quo loco sic argumentor. Ad illum spectat materiam, & formam alicuius compositi determinare, qui tale compositum instituit: non potest enim institui, & determinari totum, quin etiam partes eius determinentur; cum totum ex partibus constet: sed Christus Dominus fuit auctor, & institutor omnium Sacramentorum nouæ legis, vt ex loco supradicto Trid. constat: ergo etiam Christus fuit, qui materias, & formas Sacramentorum determinauit. Vnde sess. 21. cap. 2. dicit idem Concilium; *Praeterea declarat hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, &c.* ergo materiam, & formam Sacramentorum mutare non potest Ecclesia, quia tam materia, quàm forma spectant ad Sacramentorum substantiam.

3 Cur autem Christus hæc omnia Sacramenta instituerit, & non dederit hanc potestatem Ecclesiæ est, quia ad illum solum spectat instituere Sacramenta, qui potest esse auctor gratiæ, quæ per talia Sacramenta confertur; solus autem Christus est auctor gratiæ; & sic solus ille potuit instituere Sacramenta. Potuisset quidem Christus delegare Ecclesiæ suæ potestatem determinandi aliqua Sacramenta, & determinandi materiam, & formam Sacramentorum, quibus positis ipse postea efficaciam tribueret; nihilominus magis decuit, vt Christus ipse ea determinaret; tum vt ipsis Sacramentis maior auctoritas, & veneratio cõciliaretur tamquã institutis à Christo: tum nè in re tanti momenti varietas oriretur in Ecclesia; cum sint signa, quibus nostra religio ab alijs falsis discernitur.

Contra hanc catholicam veritatem duæ extant difficultates, de quibus fusè Doctores tractant, prima tangit materiam Sacramenti Matrimonij; secunda est circa materiam, & formam Sacramenti Ordinis, nos ambas breuiter per modum obiectionum proponemus, & soluemus.

4 Obijcies primò. De facto Ecclesia mutauit materiam Sacramenti matrimonij; ergo materia huius Sacramenti non fuit determinata à Christo: probatur antecedens: ante Tridentinum materia matrimonij erat consensus etiã clandestinus, modò talis consensus non est sufficiens; ergo materia huius Sacramenti mutata fuit.

Respondeo negando antecedens; etenim, quando Christus Dominus instituit matrimonium, illud fundauit in contractu humano, quem voluit esse validum secundùm leges humanas, nec determinauit in particulari conditiones requisitas, sed solùm voluit contractum humanum validum fore materiam huius Sacramenti; hoc fixo permanente, potest Ecclesia has, vel illas conditiones apponere ad hoc, vt talis contractus sit validus, nec aliter, aut alio modo factus sit validus. Id igitur, quod determinauit Trid. non fuit mutare materiam matrimonij, sed tantùm determinauit, quod talis contractus non esset validus, nisi factus fuisset coram proprio Parocho, & testibus. Et sicut Princeps sæcularis potest determinare, quod donatio inter viuos non sit valida, nisi cum talibus conditionibus fiat, quod testamentum non sit validum, nisi fiat coram Notario, & tot testibus, & huiusmodi; ita ex hoc capite posset etiam Principes sæculares nouas aliquas conditiones apponere ad valorem matrimonij, nisi Ecclesia ob iustas rationes id eis prohibuisset, vt notat Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 3. Vnde apparet Tridentinum non mutasse materiam matrimonij, sed tantùm addidisse conditionem, vt contractus esset validus. Addit Arriaga, & benè, quod hoc modo possent mutari omnes formæ Sacramẽtorum, etenim cum voces significent ad placitum, posset Ecclesia mutare significationem vocum, & sic si vellet, quod illa verba *Ego te absoluo* significarent idem, quod *Ego te video*, talia verba non essent apta forma pro Sacramento pœnitentiæ, & sic de ceteris; hoc autem non esset mutare formam Sacramenti, sed quia illa verba non haberent significatum institutum à Christo, & deberent assumi verba, quæ redderent significatum institutum à Christo, vt fieret Sacramentum.

5 Obijcies secundò. Si materia fuit determinata à Christo pro omnibus Sacramentis, sequeretur, quod vel Ecclesia Latina, vel Græca non rectè ministrarent Sacramentum Ordinis, nam cum sint materiæ, & formæ diuersę, quibus vtitur Ecclesia Latina ab illis, quibus vtitur Græca, & materiæ, & formæ pro ordinibus sint à Christo determinatæ, vtique deberemus dicere Græcam errare; quod tamen vllo modo dici non potest, cum Ecclesia Latina approbet ordinationes a Græcis factas; ergo dicendum est spectare ad Ecclesiam determinare materiam, & formam pro Sacramentis.

Quod verò materiæ, & formæ sint diuersæ patet. Nam materia Subdiaconatus in Latina est calix vacuus cum patena vacua, & liber epistolarum. Et forma est: *Accipe librum Epistolarum, & potestatem eas legendi in Ecclesia Dei tam pro viuis, quam pro defunctis.* Diaconatus vero ma-

materia est liber Euangeliorum, & impositio manus dexteræ super caput ordinandi. Forma verò: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quàm pro defunctis.* Sacerdotis verò materia est duplex impositio vtriusque manus super caput Presbiteri, nempe ante, & post consecrationem, nec non traditio calicis cum vino, & patenę cum hostia, & forma duplex: nempe: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, missasq; celebrandi tam pro viuis, quàm pro defunctis.* Et pro forma absoluendi à peccatis sunt illa verba Ioann. 20. *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt.* In Græca verò solum adest manus impositio, & pro forma sunt hæc verba: *Diuina gratia, quæ infirma sanat promouet hunc Subdiaconum in Diaconum, in Presbiterum.* Sed tam materia, quàm forma, vt ex se patet, sunt diuersæ ergo signum est, quod Ecclesia habeat potestatem determinandi pro Sacramentis materiam, & formam.

Respondeo negando sequelam, neque enim Christus pro omnibus Sacramentis determinauit materiam, & formam in specie, sed pro aliquibus determinauit in specie, vt pro Eucharistia panem triticeum, & vinum de vite cum sua forma, pro baptismo aquam naturalem cum sua determinata forma, *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, at in Sacramento ordinis determinauit materiam, & formam tantùm in genere, quatenus determinauit signū aliquod quod aliquo modo esset expressiuum potestatis ordinis, qui traditur, & verba aliqua, quæ eamdem potestatem exprimerent, & reliquit penes Ecclesiam potestatem, vt posset pro varijs temporibus, & Ecclesijs varia signa determinare expressiua eiusdem potestatis. Quare antequam essent conscripta Euangelia ordinabantur Diaconi per solam manuum impositionem: sic per manuum impositionem D. Stephanum Diaconum ordinauerunt: Sic Paulum, & Barnabam Presbyteros creauerunt Act 13. *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus dimiserunt illos.* Sic 1. ad Timot. 5. dicitur. *Manus cito nemini imposueris*, & 2. cap. 1. *Admoneo te vt resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mearum*, & manuum impositionem seruat etiam nunc Ecclesia Latina in ordinatione Diaconi, & Presbiteri, sed insuper ad maiorem claritatem Diacono tradit librum Euangeliorum, & Presbitero calicem cum vino, & patenam cum hostia, Græca verò ordinat per solam manuum impositionem, & per verba diuersa; verum istæ materiæ, & formæ sunt tantùm diuersæ specie, non genere, quomodo fuerunt determinatę à Christo; Ex quo cōstat quomodo tam Græca, quam Latina verè ordinent, & seruent materiam, & formam à Christo Domino determinatas.

6 Dices gratis asseritur Christum Dominum determinasse materias, & formas aliquorum Sacramentorum tantùm secundùm rationem genericam, non enim hoc habemus ex Euangelio, aut ex aliqua alia Scriptura canonica, & reliquisse postea Ecclesiæ facultatem eas materias, & formas determinandi in specie. Sed contra: nego gratis hoc asseri; nam vt traditur in cap. *Cum Marthæ &c. de celebratione missarum*, multa tradita sunt ab Apostolis, tamquam à Christo Domino accepta, quæ in Euangelio non sunt; & idem docet D. Dionysius de Ecclesiastica hierarchia, cap. 1. Quarè rectè potuit Ecclesia determinare in particulari aliquas materias, & formas expressiuas potestatis, quæ traditur, vt de facto fecit, licet simul etiam approbet materias, & formas Græcorum; vnde ex hoc desumitur validum argumentum ad probandum hanc potestatem in Ecclesia fuisse, & esse; cum de facto mutauerit aliquas materias, & formas in particulari, & semper approbauerit materiam, & formam, quibus Græci vtuntur; ergo cum Ecclesia vniuersalis errare non possit in Sacramentorum administratione, fatendum est, *hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret.* Sic definit Trident. sess. 21. cap. 2.

7 Obijcies 3. Si in Sacramento ordinis Diaconatus materia est impositio manus Episcopi super ordinandum, sequitur, quod Ecclesia Latina conferat ordinem Diaconatus, dum Episcopus imponit manum, & dicit. *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo, & tentationibus eius*: Sed hoc est contra Florent. quod docet conferri per traditionem libri Euangeliorum; ergo de facto manus impositio non est materia, nec illa verba sunt forma, non solùm pro Latinis, sed nec etiam pro Græcis, secus omnes deberent conficere Sacramentum.

Respondeo diuersas potestates conferri in Diaconatu, sicuti conferuntur in Presbiteratu, in hoc enim confertur potestas in Corpus Christi verum per traditionem calicis cum vino, & patena

cum hostia, & debita forma; & confertur postea potestas in corpus Christi mysticum in ordine ad absoluẽdum à peccatis per impositionem manuum Episcopi, & peculiarem formam. In Diaconatu verò est potestas dispensandi sanguinem Christi fidelibus, & potestas legendi Euangelia; & sicuti in Presbyteratu vna confertur post aliam; ita, & in Diaconatu. Cur autem Florent. assignauerit pro materia traditionem libri Euãgeliorum, & in Presbiteratu traditionẽ calicis cum vino, & patenæ cum hostia fuit, quia intentum Concilij erat assignare certam aliquam materiam, quo vnus ordo distingueretur ab alio, cuiusmodi non erat manus impositio, quæ communis est Presbiteratui, & Diaconatui, & insuper volebat assignare rem aliquam subsistentem, qualis non erat manus impositio. De reliquo sicuti nunc Ecclesia approbat ordinationes Græcorum, quæ fiunt per manus impositionem, ita potuisset perfici talis ordo etiam in Latina per solam manuum impositionem, aut per vtrumque simul etiam in Græca; quia hæc determinatio specialis, & in particulari ad Ecclesiam spectat, & Christus huius Sacramenti materiam, & formam solùm in genere determinauit.

8 Obijcies 4. Si Ecclesia potest mutare in particulari in Sacramento ordinis materiam, & formam; ergo poterit eamdem mutare in Eucharistia, & in Baptismo; imò hanc aliquando fuisse mutatam videtur colligi ex scriptura: nã Act. 2. & 8. habetur Apostolos baptizasse *in nomine Domini Iesu*; & sic non fuisset necessarium exprimere Trinitatis personas, quod nullus concedit.

Respondeo, quod materiæ, quæ fuerunt à Christo Domino determinatæ pro Sacramentis, vel sunt tales physicè in specie sua, vel sunt tantùm quid morale, quod tale est ex hominum deputatione, si primò modo, non possunt ab Ecclesia vllo modo mutari, & sic cum Christus in baptismo determinauerit aquam naturalem, in Eucharistia panem triticeum, & vinum de vite, certè huiusmodi materia non potest ab Ecclesia mutari; vbi verò sunt tantùm quid morale; cum hoc, vt tale sit, dependeat ab hominum deputatione, si habentes auctoritatem vellent illud mutare, itaut amplius non supponat pro re quam supponebat, certè in hoc sensu potest mutari materia ab Ecclesia, & sic mutauit in matrimonio, quod prius constabat in in contractu etiam clandestino, modo determinat non esse validum, nisi fiat coram Parocho, & testibus, & sic potuit mutare materiam in Sacramento ordinis, & hoc pacto possunt mutari omnes formæ Sacramentorum, nam cum voces sint ad placitum, modo possunt assumi ad significandum, quod antea non significabant; vnde si tempore D. Petri in quo non erat in vsu lingua Italica, quis intendisset baptizare hoc modo. *Io ti battezzo nel nome del Padre, del Figlio, e dello Spirito Santo*, cum sermo Italicus, tunc nihil significaret, vt suppono, nec confecisset baptisma, quod tamen nunc conficitur, quia modo talia verba habent sensum à Christo intentum, & quod dico de mutatione huius formæ, idem dico de omnibus alijs; at mutare formam, quæ sensum mutet à Christo statutum, non possumus, neque Ecclesia vnquam hoc fecit. Quare, dum dicitur Apostolos baptizasse in nomine Domini Iesu; sensus est, quod baptizauerint in fide, virtute, & auctoritate Christi; vndè licèt exprimerent nomen Christi, non per hoc tamen sequitur, quod non expresserint personas Trinitatis; potuerunt enim Apostoli vti hac forma. *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij eius Iesu Christi, & Spiritus Sancti*, & hoc vt nomen Iesu fieret fidelibus amabile: ceterum omnes Apostolos semper expressisse personas Trinitatis in baptismo colligitur ex illo Act. 19. vbi Paulus interrogauit quosdam, si Spiritum Sanctum accepissent credentes, qui responderunt, se nescire, an sit Spiritus Sanctus; vndè Paulus subiunxit, *in quo ergo baptizati estis*; ex quo deducitur, Apostolos semper baptizasse exprimendo tres personas Trinitatis, & sic etiam explicatur illud Nicolai Papę de consecrat. dist. 5. cap. *A quodam Iudeo*; nempè, quod baptisma collatum in nomine Christi sit verum, dummodo expressæ fuerint personæ Trinitatis.

ARTICVLVS XI.

An mutatio materia, & forma inualidet Sacramentum, & quomodo.

1 Haec quæstio potius spectat ad casuistas, quã ad Theologos, cum difficile sit, regulam quandam generalem tradere, quæ in casibus particularibus aliquas non patiatur difficultates: de hac tractant communiter Theologi cum D. Thom. hic art. 8. Thomistæ communiter ibidem vt Nugnus, Cabrera, Ioan. à S. Thom. disp. 22. art. 8. dub. 1. & 2. Gonet art. 8. Suarez disp. 2. sect. 4. Vasquez disp. 129. Lugo disput. 2. sect. 6. Arriaga disp. 7. Amicus disput. 2. sect. 5. Herincx disp. 2. q. 3. Esparza lib. 10. q. 5.

q. 5. & communiter alij de casibus conscientiæ pertractantes.

2 Conclusio 1. mutatio substantialis tam materiæ, quam formæ inualidat Sacramentum; non autem accidentalis. Probatur prima pars: quia Sacramentum constat essentialiter, vt quoddam morale est, ex materia, & forma determinata: sed mutatio substantialis materiæ, & formæ tollit ipsam materiam, & formam à Christo determinatam; ergo etiam tollet Sacramentum: etenim sicuti in homine; quia est compositum physicum ex anima rationali, & corpore, si tollatur, vel materia, vel anima rationalis, tollitur homo; ita in Sacramentis, si mutetur substantialiter materia, vel forma, & compositum illud morale mutari necesse est.

3 Secunda pars probatur à simili: sicuti enim in compositis physicis potest manere idem compositum cum variatione accidentali, idem enim compositum modo potest esse calidum, modo frigidum, album, vel nigrum, & tamen semper substantialiter, & essentialiter idē erit: Ita compositum morale Sacramēti potest admittere plures variationes accidentales, & tamen remanere quoad essentiam, & substantiam suam verum Sacramentum, & hoc clarè colligitur ex can. *Retulerunt de consecrat. distinct.* 4. vbi Zaccharias Papa in Epist. ad Bonifacium definit baptismum collatum a quodam Presbytero ignaro linguæ Latinæ, qui baptizabat dicens. *In nomine Patria, Filia, & Spiritua Sancta* fuisse verum baptisma, eò quod esset tantùm mutatio accidentalis.

4 Conclusio 2. Mutatio substantialis ex parte materiæ tunc est, quando iuxta communem vsum materia non conuenit nomine, & ratione cum materia, quam præscripsit Christus, & vtitur Ecclesia. Probatur simul, & explicatur conclusio. Nam materia Sacramentorum determinata est à Christo; ergo necesse est, vt sub aliquo nomine, & ratione habeat determinationem; ergo è contra, vbi reperitur talis mutatio, quæ variat nomen, & rationem, erit mutatio essentialis; non quidem, quia per se nomen aliquid faciat, sed quia amisso nomine, magnum est argumentum moralis variationis substantiæ rei.

5 Ex hac conclusione possunt deduci varii casus. Et primo, quod pasta non sit materia Sacramenti Eucharistię; etenim licèt fortè pasta non differat specie à pane, differt tamen nomine, & moraliter, & re vera non habet vsum panis, nec nomine panis intelligitur pasta. E contra quodcumque vinum, siue album, siue rubrum, dummodò sit de vite, etiamsi fortè hæc vina specie physica differant, nihilominus sunt materia sufficiens Sacramenti Eucharistiæ, quia tam album, quam rubrum habent vsum vini, & sunt vinum. Secundò, quod panis siue azimus, siue fermentatus est materia Sacramenti Eucharistiæ, quia est verus panis, etiamsi fermentatus habeat admixtum fermentum. Tertiò, quod aqua naturalis, siue calida, siue frigida sit materia Sacramenti baptismi, quia quod sit calida, aut frigida est tantùm mutatio accidentalis. Quartò quod aqua rosacea, ex alijs floribus expressa non sit certa materia, quia moraliter nō habet vsum aquæ, nec accipitur pro vera aqua, sed pro artificiali; è contra verò si aqua per miraculum produceretur, aqua maris, fluminum, fontium, & pluuialis est vera aqua apta ad baptismum, & varij alii casus deduci possunt.

6 Conclusio 3. Forma Sacramentorum tunc mutatur substantialiter, cum mutatur essentialiter sensus: Probatur, quia sensus est veluti anima verborum; ergo mutato essentialiter sensu, mutatur etiam ipsa forma; Si verò non mutatur sensus formæ; etiamsi fiat additio, vel ablatio verborum, vel alio modo mutetur forma est tantùm mutatio accidentalis, quę non inualidat Sacramentum. Hæc conclusio est certa apud omnes, solùm difficultas est in deducendis casibus in particulari, nempè, quando nam hęc mutatio sit substantialis, quando nam accidentalis?

7 Ex hac regula, & conclusione deducitur primò, quod mutatio idiomatis non est mutatio essentialis, sed tantùm accidentalis, & hoc certissimum est, nam Christus vel hebraicè, vel vt alij volunt syriacè loquebatur, Ecclesia autem Romana, nunc latinè profert verba; ergo si mutatio idiomatum esset essentialis, Ecclesia Romana non conficeret vera Sacramenta, quod hæreticum est. Ratio huius est manifesta, quia siue Hebraicè, siue Græcè, siue Latinè, siue Gallicè, aut Hispanicè proferantur verba, potest seruari idem sensus; imò si quis verbum Latinum, aliud Hispanicum, aliud Italicum proferret, dummodò vnita redderent eumdem sensum, est mutatio tantùm accidentalis, vt notant Caiet. & alij. Quidquid latrent hæretici nostri temporis, qui volunt Sacramenta debere confici in lingua vulgari, eo quod teneant verba esse concionatoria tantùm, non consecratoria, quod tamen supra refutauimus.

8 Deducitur secundò, quod quando in eodem idiomate ponuntur verba diuer-

diuersa ab illis, quibus vtitur Ecclesia, si tamen idem significent, vt sunt nomina, vel verba synonima non fit mutatio essentialis, sed tantùm accidentalis. Sic valet baptisma si loco verbi *baptizo*, quis dicat *ego te abluo &c.* vel in Sacramento pœnitentiæ pro illo verbo *absoluo* dicatur: *Ego tibi remitto peccata tua.*

9 Si verò verba non sint synonima, idem tamen significent, sed non ita distincta, & clara significatione erit mutatio substantialis. Sic non est validum baptisma, si quis dicat. *Ego te baptizo in nomine Trinitatis*, quia licet per nomen *Trinitas* idem realiter significetur, quod significatur nominibus *Patris*, *Filij*, *& Spiritus Sancti*, non significatur tamen secundùm modum expresè determinatum à Christo; Similiter, si quis in Sacramento pœnitentiæ diceret. *Ego te lauo à peccatis tuis*; non conficeret Sacramentum, quia licèt his verbis significari posset remissio peccatorum, & infusio gratiæ; non tamen significarentur per modum iudicialis sententiæ, sed per modum ablutionis; Quod si sit dubium, an sint voces æquiualenter significantes, dubium esset Sacramentum: vt si in forma baptismi quis dicat. *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab vtroque*; Sic Lugo cum alijs loco cit. nu. 107. imò alij dicunt esse inualidum; quia licet hæc verba significent expresè diuinas personas, eas tamen significant secundùm rationem processionum, non verò formaliter secundùm earum formale constitutiuum in ratione subsistentis, quod quidem constitutiuum est relatio, secundùm hanc enim determinauit Christus principaliter significari personas diuinas in forma baptismi per illa verba *Patris, Filij, & Spiritus Sancti.*

10 Addo cum alijs inualidam esse formam baptismi, si quis dicat. *Intendo te baptizare &c.* quia ex institutione Christi actus baptizandi debet significari, vt exercitus, non vt intentus; quo modo non significatur, dum dicitur. *Ego intendo te baptizare &c.* nam ista verba possent per mensem ante, imò & per annum dici in sensu vero antequam baptismus conferatur; Si enim quis hodie dicat. *Ego intendo, seu habeo veram intentionem te baptizandi &c.* & postea cras tantum, vel post mensem infundat aquam, illa verba verificarentur; & nihilominus nullum esset baptisma: ergo etiam si statim aquam infundat; nam per talia verba non significatur actus baptizandi, vt exercitus, sed tantùm intentus.

11 Quod si verba sint æquiuoca, & possint habere hic, & nunc veram significationem, quam habent sacramentalia, mutatio erit tantùm accidentalis, & validum erit Sacramentum; Sic validè baptizat si quis dicat; *Ego baptizo Petrum in nomine &c.* nam licet ly vox *Petrus* sit æquiuoca ad hunc, vel alium Petrum significandum, ex ratione tamen ministri, & alijs adiunctis determinatur ad significandam hanc numero personam. Idem dicendum, quando ex vsus accommodatione pro nomine singulari, *ego*, *vel tu*, æquiualent eadem pronomina in plurali, vt si Pontifex diceret, *nos te baptizamus &c. nos te absoluimus &c.* vel absoluendo, aut baptizando Principem, quis dicat: *Ego baptizo, vel absoluo dominationem, vel serenitatem vestram &c.*

12 Debent tamen hæc verba significare ex vsu, & accommodatione communi; nam si quis priuata auctoritate imponeret nouas voces ad significandū id, quod verba sacramentalia significant, etiamsi ijs vteretur animo conficiendi, non conficeret Sacramentum, vt si quis vellet, quod *blitri* significet idem, quod *absoluo*, vel *baptizo*: & diceret postea: *Ego te blitri in nomine &c.* nullo modo conficeret Sacramentum, quia significatio vocis debet esse publica, & communi vsu recepta; & hac de causa, licèt verbum *baptizo* apud Latinos non sit vsitatum, quia tamen ex vsu Ecclesiæ receptum est; & accommodatum ad ablutionem significandam, optimè adhibetur in baptismo, siue dicendo *baptizo*, siue in linguâ Italica *battezzo.*

13 Deducitur tertiò, quid dicendum, quando mutatio formæ fit per detractionem; nam tunc videndum est, an id, quod detrahitur mutet verum sensum, vel non; nam si mutat verum sensum, inualidat Sacramentum, & esset mutatio substantialis: Si non mutat verum sensum, erit tantùm accidentalis, & validum erit Sacramentum: hæc autem mutatio per detractionem potest fieri dupliciter, vel primò, quia aliqua syllaba detrahatur à verbis formæ, vt si quis loco dicendi *hoc est corpus meum*, dicat *hoc es corpus meum*; & tunc adhuc est validū Sacramentum, quia in ijs circumstantijs illa verba sic prolata sufficienter indicant verum sensum, licèt barbarè fuerint prolata, & de hoc habetur decretum Zachariæ Papæ in can. *Retulerunt de consecrat. dist. 4.* de illo, qui baptizabat. *In nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta*, vbi Pontifex declarat huiusmodi baptismum per verba sic barbarè prolata collatum fuisse verum baptismum, nec debere reiterari. Vel secundò quia detrahatur aliquod verbum formæ, & hoc pacto, si remanet verus sensus formæ, adhuc est validum Sacramentum, si non

rema-

remanet, non erit validum; Sic validum est baptisma si quis dicat: *baptizo te nomine Patris, Filij, Spiritus Sancti*, quia seruatur idem sensus. Sic Amicus hic nu.98. & alij; item est validum, si quis in consecratione hostiæ omittat particulam *enim*; quia à Christo Domino non intenditur principaliter sensus causalis, quē particula *enim* efficit, sed intenditur absoluta significatio suæ realis præsentiæ, quæ adhuc remanet. E contra verò esset inualidum baptismum, si quis omitteret particulam *te* dicendo, *ego baptizo in nomine Patris &c.* idem si omitteret, vel *baptizo*, vel *nomine*, vel vnam personam Trinitatis; & hoc quia non seruatur idē sensus, & idem dicendum de alijs Sacramentis.

14 Deducitur quartò, quid sentiendum sit, quando mutatio formæ fit per additionem aliquorum verborum: nam si tollitur verus sensus formæ inualidatur Sacramentum, secus si non tollitur verus sensus: quare, si verba, quæ adduntur sunt falsa, & modificant principale significatum formæ, inualidant Sacramentum: sic inualidum est baptisma, si quis dicat. *Ego te baptizo in nomine Patris maioris, Filij minoris &c.* quia tunc destruitur æqualitas personarum; item si quis diceret. *Ego te baptizo in nomine Patris, Beatæ Virginis, Filij, & Spiritus Sancti*; quia ly *Beatæ Virginis* modificat ly *in nomine*, & sensus esset, quod non tantùm in virtute Dei, sed etiam Virginis baptisma conferretur, quod est falsum: item si quis diceret. *Hoc est corpus meum aereum* nam ly *aereum* modificat corpus, quale non fuit corpus Christi.

15 Notandum tamen, quod si verba, quæ adduntur sunt falsa ex priuato errore, non inualidant Sacramentum, dummodò minister habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Sic validū est baptisma collatum his verbis. *Ego baptizo te in nomine Patris, quem ego existimo maiorem, filij, quem minorem, &c.* nam cum hac additione stat verus sensus, & vera intentio Ecclesiæ; Item si quis dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, quos ego non credo*, est validum baptisma; nam priuatus error non tollit sensum verborum, nec intentionē faciendi, quod facit Ecclesia. Si verò verba, quæ adduntur non sunt falsa, & adhuc retineatur principale significatum formæ, Sacramentum est validum: sic validum est baptisma collatum. *In nomine Patris omnipotentis, filij vnigeniti, & Spiritus Sancti Paracliti*. Item si post verba formæ baptismi addatur, *Et Beata Virgo te adiuuet*; nam sic adhuc manet principale significatum formæ.

16 Deducitur quintò, quid dicendum sit, quando transponuntur verba; nam, si verum sensum adhuc retineant, validum est Sacramentum, secus, si è contra. Sic validum est baptisma, si quis dicat. *Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti baptizo te*; & in Eucharistia dicendo. *Hoc est meum corpus*: Inualidum verò erit baptisma, si quis dic. *Ego te Patris, & Filij baptizo in nomine Spiritus Sancti*. Et in Eucharistia si dicatur. *Meum enim est hoc corpus*; quia, vt de se constat, non retinent verba idem principale significatum formæ.

17 Deducitur sextò, quid dicendum quando constructio actiua mutatur in passiuam, & in hac certum est, quod retineatur idem sensus, & quod sit mutatio tantùm accidentalis: Sic validum est baptisma collatum à Græcis dum dicunt. *Baptizatur seruus Christi in nomine Patris &c.* sic etiam docent communiter Doctores.

18 Deducitur septimò, quid dicendum quando in prolatione formæ adest interpollatio inter vnum verbū, & aliud. Nam si interpollatio est tanta, vt tollat sensum verborum, tunc inualidatur Sacramentum: Si verò non tollat sensum verborum, erit tantùm mutatio accidētalis, & validum erit Sacramentum. Quanta autem possit esse huiusmodi interpollatio, standum est prudenti hominum existimationi, omnibus circumstantijs consideratis.

19 Deducitur octauò. Mutationem verborum formæ in signa, nutus &c. in Sacramento matrimonij esse accidentalem; quia cum sit fundatum in contractu, hic potest perfici non solùm verbis, sed nutibus, & signis: in alijs autem Sacramentis semper est mutatio substantialis.

ARTICVLVS XII.

An error ministri possit inducere mutationem substantialem in Sacramentis.

1 Minister in administratione Sacramentorum potest mutare materiam, vel formam, vel ex ignorantia, vel ex negligentia, vel ex industria, vel ex particulari errore, quem velit introducere contra particularem Ecclesiam, aut contra Ecclesiam vniuersalem, & veram.

2 Prima opinio docet, quod si minister mutet materiam, vel formam animo introducendi nouum ritum in Ecclesiam, non conficitur Sacramentum, citatur pro hac opinione D. Thom. sed verè quænam sit mens D.Thom. infra videbi-

videbimus; est tamen Bonauent. in 4. dist.3.art.2. Richard. art.2. q.4. Marsilij quæst.3. art.4. D.Anton. 3. par. tract.14. cap.13.Soti, & aliorum.

Secunda opinio communis docet, quod dum manet essentialiter materia, & forma, & minister intendit saltem facere id; quod facit vera Ecclesia, etiamsi intendat introducere nouum ritum, aut errorem in Ecclesiam, quem putet essentialem, verum conficit Sacramentum Sic Nugnus hic quæst. 60. art. 8. Ioan.à S.Tho.disp.22.art.8.dub.1.Gonet disp.1. art.9.num.133. Bellarm.lib.1.de sacram. cap.21. Suarez hic disput.2.sect.5.Lugus disp.2.sect.6.num.119. Arriaga disput.7. sect. 2. Amicus disput.2.sect.5. & plures alij.

3 Conclusio 1. Est cum hac secunda sententia. Probatur tunc manet verum Sacramentum, quando manent materia, & forma essentialiter, & intentio faciendi, quod facit Ecclesia: sed de facto possunt manere materia, & forma essentialiter cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia,etiã si aliquis intendat introducere nouum ritum in Ecclesiam, aut errorem, quam putet essentialem; ergo etiam de facto potest esse verum Sacramentum, etiamsi minister intendat introducere nouum ritum, vel errorem in Ecclesiam, quem putet essentialem: maior de se patet: probatur minor, & quidem, quod materia, & forma non varientur essentialiter, sed tantùm accidentaliter supponitur; quod verò possit manere intentio generalis faciendi, quod facit Ecclesia, seu, quod fecit Christus Dominus probatur exemplo illorum Græcorum, qui putant necessariò esse consecrandum in fermentato, & in baptismo debere omnes vti illa forma: *Baptizatur seruus Christi,&c.* isti verè conficiunt Sacramẽtum, & habent animum introducendi hunc ritum in Ecclesiam; ergo potest stare mutatio accidentalis materiæ, vel formę cum animo introducendi hunc ritum in Ecclesiam tamquam essentialem, qui tamen ritus erroneus sit, & falsus; fateor tamen, quod, cum voluntas faciendi, quod facit Ecclesia, & voluntas introducendi nouum ritum erroneum in Ecclesiam sint contraria, non possunt simul cohærere, nisi sit ignorantia in ministro; qua posita certè possunt cohærere, vt patet exemplo adducto ab Arriaga. Si quis enim videat à longè filium,quem putet feram,quia existimat feram, vult occidere, & tamen idem obiectum, cum filius sit,vult viuere;certè in eo casu in tali homine circa idem obiectum sunt duæ voluntates contrariæ vitæ, & mortis; ergo etiam, si minister Sacramentorum habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia vera, quæcumq; illa sit, & ex alia parte putet aliquem ritum esse essentialem, qui tamen non sit, & illum intendat introducere in Ecclesiam, adhuc possunt illæ duæ voluntates stare simul; & si stant simul, cum ibi sint materia, & forma essentialiter requisitæ, & sit intentio faciendi, quod facit Ecclesia certè conficitur Sacramentum.

4 Conclusio secunda. Quando per mutationẽ formæ redditur sensus æquiuocus, tunc pendet ex intentione ministri, quod fiat validum Sacramentum. Explicatur conclusio, quando dico *Pendet ex intentione &c.* per intentionem ministri nõ est sermo de intentione, quam quilibet debet habere conficiendi Sacramentum; nam hanc requiri definitum fuit in Florentino, & Trid. sed supposito, quod quis habeat intentionem conficiendi Sacramentum, & faciendi, quod facit Ecclesia, sermo est de intentione, quam debet habere circa significationem illius verbi æquiuoci; nam si intendat verum sensum intentum ab Ecclesia, validum fit Sacramentum, si verò intendat falsum, fit inualidum: & ratio huius est clara, quia si minister in verbo æquiuoco intendit sensum non intentum ab Ecclesia, tunc tollitur veritas formalis formæ, & vera significatio, quæ est anima vocis: ablata autem vera significatione in forma nullum est Sacramentum, vt de se patet. Hinc patet, quod si quis in consecutione calicis sumeret ly *Hic*, vt aduerbium locale, & non vt pronomen; cum ly *Hic* sit æquiuocum ad vtrumq; si consecrando intendat illud sumere aduerbialiter, nullum conficit Sacramentum; sicuti enim, si quis diceret: *In hoc calice est sanguis meus*, non conficeret Sacramentum; ita nec dicendo *Hic* aduerbialiter:& in hoc sensu intelligitur illud Zachariæ Papæ in *Can. Retulerunt*, vbi dicit, validum fuisse baptismum collatum ab illo Sacerdote ignaro linguæ latinæ dicendo: *In nomine Patria, Filia, & Spiritua Sancta*, nisi is, qui baptizauit intenderit introducere nouum ritum in Ecclesiam;nam si dicendo Patria, Filia, &c. intendisset personas Trinitatis esse fœminas, tolleretur vera Trinitas, & nullum fuisset Sacramentum, & sic etiam explicatur D.Thom. dum hic ar.8. videtur docere, mutationem esse substantialem, quando minister intendit introducere nouum errorem. Et ratio huius est, quam supra adduximus, quia tunc tolleretur vera significatio; nam in verbis æquiuocis,

quod

quod habeant hunc, vel illum sensum determinatè pendet ex animo loquentis; vnde, si intendit falsum, nullum semper est Sacramentum.

5 Nec est necesse, quod quando propositio est æquiuoca, vt fiat inualidum Sacramentum, debeat addi aliquid exterius, quo determinetur potius ad hunc, quam ad illum sensum; sufficit enim sola loquentis determinatio: vt patet in casu, quo quis Sacerdos habeat ante se duas hostias, quæ possint demonstrari per pronomen *Hoc*, quo casu ly *Hoc* est æquiuocum, potest enim significare tum hostiam dexteram, tum sinistram, & nihilominus, si minister nullo signo exterius addito per hoc solùm, quod intendat consecrare dexteram nō sinistram, verè illam consecrat, non sinistram; ergo non est necesse, quod addatur aliquid exterius, quo determinetur ad hoc potius, quam ad illud, sed sufficit interna loquentis determinatio, quando verba sunt æquiuoca: vt patet clarè in consecratione calicis; etenim ly *Hic*, est æquiuocum ad significandum aduerbium, vel pronomen, vnde, si esset necesse addere aliquid exterius ad determinandum illud sumi, vt pronomen, non vt aduerbium, numquam fieret consecratio, quia ordinariè Sacerdotes, dū consecrant nihil exterius addunt ad denotādum illud sumi, vt pronomen.

6 Non negauerim tamen, quod si quis in confectione Sacramentorum verba formæ corruptè proferret, vel aliquid exterius adderet, & præsertim, si ex industria, aut certa scientia id faceret, hoc non sit sufficiens morale argumentum, talem ministrum non habere intentionem conficiendi Sacramentum, sed solùm per iocum, & contemptum illa proferre; quare in dubio Sacramentum esset reiterandum sub conditione; verum vt dixi, hoc non est necessarium, sed sufficit, dum verba sunt æquiuoca, determinatio loquentis.

7 Obijcies primò contra 1. In can. supracitato *Retulerunt, de consecrat.* dist. 4. habetur, quòd ille, qui baptizauit *In nomine Patria &c.* verè baptizauit, dummodo non intenderet nouum errorem in Ecclesiam introducere; ergo sentit Pontifex, quod si intenderet nouum ritum, & errorem introducere, nullum erat Sacramentum; & D.Th. hic art. 8. dicit, quod si minister per additionem, vel diminutionem verborum errorem intendit, non videtur perficere Sacramentum; ergo quotiescumq; quis in confectione Sacramentorum intendit nouum ritum, & errorem introducere Sacramenta non perficit.

Respondeo iam constare ex conclusione nostra secunda, quomodo debeat intelligi mens Pontificis, vult enim Papa, quod si ille baptizans *In nomine Patria &c.* intendebat vti illis verbis, vt destructiuis Trinitatis, eo quod putasset personas Trinitatis esse fœminas, vtique non erat baptismus, quia deest significatio essentialis formæ: ceterum si ipse intendebat facere, quod facit Ecclesia, ex eo quod esset ignarus linguæ latinæ, adhuc conficitur Sacramentum, etiam si intendat introducere nouum ritum, quem putet essentialem, dummodo hoc fiat ex ignorantia, nam tunc intentio ipsa falsa corrigitur per intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Ad D.Tho. dico, ipsum non asserere non confici Sacramentū, sed posse dubitari, an sit factum Sacramētum; nam si minister immutet verba ab Ecclesia determinata, signum morale est, quod non habuerit intentionem veram.

8 Obijcies secundò. Minister debet habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia in administratione Sacramentorum: sed, qui intendit nouum ritum, & errorem introducere, non habet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, sed habet intentionem contrariam Ecclesiæ; ergo non conficit Sacramentum.

Respondeo negando minorem, nempe, quod qui ex ignorantia intendit introducere nouum ritum, non habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia: nam non habet volūtatem contrariam Ecclesiæ, nisi materialiter, non formaliter; cum qua voluntate materialiter contraria, stat volūtas faciendi, quod facit Ecclesia, vt supra in conclusione explicatum fuit.

9 Dices tamen: Minister, qui vult introducere nouum errorem, verè habet voluntatem propriam contrariam Ecclesiæ; ergo non potest habere voluntatem faciendi, quod facit Ecclesia.

Respondeo, hanc voluntatem esse tantùm conditionatam, quia cum in ipso sit voluntas faciendi, quod facit Ecclesia, propriè intendens errorem est tātùm conditionata, si hæc sit voluntas Ecclesiæ, quæ conditio, cum non verificetur respectu erroris, nihil ponit in esse, et sic remanet alia voluntas faciendi, quod facit Ecclesia, quæ sufficiens est. Quod si quis absolutè cognosceret suum errorem, & vellet illum introducere, iam non posset habere voluntatem faciendi, quod facit Ecclesia, & sic nullum esset Sacramentum.

10 Obijcies tertiò. Si quis baptizaret sub hac forma; *Ego te baptizo in nomine*

mine Patris, Filij, Spiritus Sancti, & Beatissimæ Virginis, intendens, quod Beata Virgo sit de essentia formæ non baptizaret validè: sed qui intendit nouum ritum, & errorem introducere etiam sentit talem ritum,& errorem esse de essentia; ergo numquam intendens nouum ritum, & errorem introducere, validè conficit Sacramentum.

Respondeo, quòd baptisma collatum sub tali forma potest esse inualidum, primò si intendatur æqualitas Beatæ Virginis cum tribus personis, quia tunc destruitur substantialiter forma: secundò erit inualidum, etiam si quis sentiat Beatam Virginem non esse æqualem tribus personis, nihilominus intelligat, quod ly *in nomine* ita conueniat personis diuinis, ac Virgini, & idem sit, ac si in virtute B.V. & trium personarum conferatur baptisma; nam etiam sic destruitur essentialiter forma: si verò per ly *in nomine*, cum sit æquiuocum, & possit significare non solùm auctoritatem, & virtutem, sed etiam intercessionem solam, vt constat ex Ecclesia,quæ in commendatione animæ dicit: *Egredere &c. in nomine Trinitatis*, & postea subiungit: *In nomine Angelorum &c.* discurrendo per omnes ordines Sanctorum; tunc dico, quòd si minister, dum dicit *in nomine*, intendat in virtute, & auctoritate Trinitatis; relatū verò ly *in nomine*, ad B.V. velit tantùm significare intercessionem ipsius, vel decreuisset addere, & B. V. post adhibitam iam materiam, & prolata verba essentialia, cum debita intentione, tunc dico cum Arriaga hic disput.7.sec.2 esse validum: vnde negatur consequentia; nam etiam si quis intendat nouum ritum tamquam essentialem,si nihilominus non mutet materiam, vel formam essentialiter, & habeat veram intentionem faciendi, quod facit Ecclesia,verum conficit Sacramentum; quod confirmatur in casu, quo quis existimaret particulam *enim* in consecratione corporis Christi esse de essentia formæ, & non esse solùm de præcepto; nihilominus consecrando cum debita materia, & intentione faciendi, quod facit Ecclesia, verè consecrat,quia quidquid ipse intendat cum particula *enim* non facit sensum æquiuocum,semper remanet verum significatum formæ.

11 Obijcies primò contra secūdam ex Lugo disp.2.num.122.qui vult,quòd si quis vtatur verbis æquiuocis,& intendat sensum æquiuocum, dummodo simul intendat facere, quod facit Ecclesia, adhuc conficiat Sacramentum. Potest stare error priuatus circa significationem vocis cum voluntate generali significandi id,quod intendit significare Ecclesia; ergo tunc validum fiet Sacramentum: consequentia patet: quia vt validum sit Sacramentum, sufficit,si ponatur materia, & forma cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, & significandi per verba id, quod significat Ecclesia; sed cum priuato errore circa significationē vocis potest stare id, quod significat Ecclesia: ergo tunc verum erit Sacramentum: primum antecedens probatur: quia voluntas priuata significandi, cum sit minus efficax, non potest præualere contra voluntatem generalem significandi, quod significat Ecclesia; nam hæc cum sit magis efficax,præualet; ergo validum fiet Sacramentum.

Respondeo, quòd dupliciter potest se habere minister circa significationem alicuius verbi æquiuoci, v. g. ly *Hic* in consecratione calicis: vel enim primò ita dicit: Ego volo per ly *Hic* significare aduerbium locale, quia hunc puto esse sensum huius propositionis, si tamen Ecclesia aliud significatum eidem tribuit, & idem significatum ego intendo: & sic concedo fieri validum Sacramentum, & in hoc sensu debemus loqui, ac locuti sumus in conclusione præcedenti; nam voluntas priuata est tantùm conditionata, quæ corrigitur per voluntatem volendi significare, quod significatur ab Ecclesia. Vel secūdò habet quidem minister voluntatem conficiendi Sacramentum, sed nihilominus in electione medij errat, & putat ly *Hic* tantùm sumi aduerbialiter, & hoc pacto illud sumit, quia in hoc sensu illud sumendo putat vsurpari ab Ecclesia, & hoc modo cum significatio depēdeat à volūtate proferentis, qui illud sumit in sensu falso, & in sensu, qui falsam reddit significationem formæ, semper inualidum fit Sacramentum, quemadmodum enim, si quis intenderet verè conficere Sacramentum eo modo, quo conficit Ecclesia, & postea vsurparet, vel materiam diuersam, & non aptam, vel formam substantialiter diuersam, vt si in baptismo diceret: *Ego te baptizo in nomine Matris, Filij &c.* non conficeret Sacramentum in omnium sententia; quia mutatio substantialis materiæ, vel formæ inualidat Sacramentum; ita cum accipiendo ly *Hic* aduerbialiter varietur substantialiter forma, inualidum erit Sacramentum: ex quo patet ad probationem antecedentis, nam si voluntas priuata sit tantùm conditionata, concedo, quod corrigatur per voluntatem absolutam faciendi, & significandi,

di, quod facit, & significat Ecclesia: at si sit absoluta, eo quod putet ly *Hic* sumi tantùm aduerbialiter ab Ecclesia, sic reddit sensum falsum, nec corrigitur per voluntatem generalem.

12 Obijcies secundò. Qui profert formam v. g. *Hic* in sensu æquiuoco, & aduerbialiter, ita illud profert, vt si sciret Christum, vel veram Ecclesiam illud proferre in alio sensu, illud sic proferret: sed hoc sufficit, vt significet illud, quod intendit significare Ecclesia; ergo conficiet Sacramentum.

Respondeo data maiori: nego minorem; nam quilibet etiam hæreticus intendit conficere Sacramentum, & facere, quod fecit Christus, aut quod facit vera Ecclesia, & nihilominus, si vtatur materia, vel forma substantialiter diuersa Sacramentum non conficit; ita cum sumendo aduerbialiter ly *Hic* mutetur substantialiter significatio formæ, numquam fiet Sacramentum; nec enim sufficit ad Sacramentum conficiendum, quod quis sit habitualiter dispositus, vt si sciret hanc materiam, vel significationem non esse illam, quam intendit Christus, eamdem non assumeret, sed aliam, & veram; nam debet assumere veram, non falsam, secus nihil efficiet.

13 Obijcies tertiò. Si Sacerdos in oblatione voluit consecrare nō tantùm hostiam, sed etiam particulas, quæ sunt in pyxide; etiam si tempore consecrationis obliuiscatur particularum, & solùm dirigat intentionem ad consecrandam hostiam, nihilominus particulæ sunt consecratæ vi præcedentis intentionis; ergo etiam sufficiet illa prior intentio generalis significandi, quod voluit Christus, licèt hic, & nunc dirigat suam intentionem ad significatum contrarium.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia in tali Sacerdote consecrante adest intentio virtualis, quæ non retractatur, & ipse vtitur vera materia, & forma: at in proposito casu mutatur essentialiter significatio, & consequenter forma substantialiter, & ideò nil mirum, si non conficiat. Addo, quod non obstante illa intentione generali consecrandi, etiam particulas, si Sacerdos illius oblitus diceret: *Nolo consecrare, nisi hanc hostiā*, vel *volo consecrare hanc solam*, vtique non consecraret, nisi illam, & hæc intentio esset retractatiua prioris; ergo etiā in nostro casu licèt habuerit intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, & significādi, quod significat Ecclesia, si de facto dat significationem omnino cōtrariam sensui intento ab Ecclesia, & per hanc mutetur essentialiter significatio formæ, Sacramentum non conficiet.

14 Obijcies quartò. Si quis ignoraret omnino significationem verborum, & baptizaret cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, verè baptizaret, si rectè proferret verba, & veram materiam adhiberet; ergo etiam in nostro casu id dicendum est.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est: quia in priori casu, minister ille nullam tribuit significationem verbis, & cum habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, consequenter retinent significationem Ecclesiæ veram; at in nostro casu minister dat formæ significationem contrariam, & illam mutat substantialiter, & ideò nihil efficit; sumus enim in casu, quod minister iudicet significationem illius vocis *Hic*, esse aduerbialiter, & quod nullam aliam habeat, aut si putat eam habere, illam reijciat. Nam si diceret ego puto significationem illius vocis *Hic* sumi aduerbialiter, & ideò illam sic sumo, ceterum si ab Ecclesia non sumatur aduerbialiter, sed vt pronomen, & ego eam sic sumere volo, in tali casu, fateor non fieri mutationem essentialem formæ, sed hanc priuatam, & conditionatam voluntatem corrigi per absolutam, & sic fieri Sacramentum: sed talis non est noster casus, sed in nostro supponitur, quod minister supponat, quod ly *Hic* nullam aliā habeat significationem, nisi aduerbialem, & quod sic etiam sumatur ab Ecclesia, quo casu certè mutatur essentialiter significatio formæ, vt patet.

ARTICVLVS XIII.

An intentio ministri sit pars intrinseca componens Sacramentum.

1 VT Sacramenta validè conferantur requiri in ministrò intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia de fide est definitum in Florentino in decreto Eugenij, vbi dicitur, Sacramentum tribus perfici, nempè materia, forma, & intentione ministri, & ex Trid. varijs in locis, sed præsertim sess. 7. de Sacramentis in genere can. 11. definitur requiri intentionem ministri, & sic omnes Catholici sentiunt ad veram effectionem Sacramentorum ista tria requiri, nempè materiam, formam, & intentionem ministri. Quare quod modo in dubium vertitur est, quomodo intentio ministri requiratur, scilicet, an requiratur tamquam pars intrinseca Sacramentum constituens, an vero solùm tamquā

causa efficiens Sacramentorum.

1 Antiqui Scholastici ex professo hanc quæstionem non tractarunt, sed nihilominus ferè omnes supponunt requiri quidē intentionē ad cōstituendum Sacramentum, sed non tamquam partem intrinsecam, sed solùm tamquam causam extrinsecam, & efficientem, sic supsupponere videntur Suarez disput. 42. sect. 2. & Vasquez disput. 129. cap. 3. cum alijs,

Lugus disp. 2. sec. 7. Arriaga disp. 3. sec. 2. & Esparza lib. 10. q. 6. docent intentionem ministri esse partem intrinsecam constitutiuam Sacramenti.

3 Aduerte, quod omnia Sacramenta, Eucharistia excepta, in tantùm sunt Sacramenta, in quantùm fiunt, ceterum eo ipso, quod facta sunt, desinunt esse sacramenta, quia consistunt tantùm in vsu; Eucharistia verò etiam est Sacramentum permanens in facto esse extra vsum ipsius, quod non conuenit alijs Sacramentis, quamuis tamen Sacramenta consistant in vsu, seu in actione illa, qua fiunt, nihilominus possumus in ipsis cōsiderare, & fieri ipsorum, vt formaliter fieri, seu actio est, & factum esse, licèt hoc factum esse, eo ipso, quod est, desinat esse, eo modo, quo possumus considerare generationem ignis, vt formaliter generatio est, & ignis ipse vt genitus, licèt in eo instanti, in quo haberet esse in facto, etiam periret.

Eucharistia est sacramētum etiam extra vsum non alia.

4 Conclusio 1. Si Sacramenta in fieri considerentur, intentio ministri est de intrinseca ratione ipsorum. Probatur conclusio. Illud est de intrinseca ratione alicuius, quo posito simul cum alijs requisitis id intelligitur, & quo ablato, & positis omnibus alijs id non intelligitur: sed posita intentione ministri vnientis materiam cum forma intelligitur fieri Sacramentorum, sola intentione ablata, & positis omnibus alijs fieri Sacramentorum non intelligitur; ergo materia, forma, & intentio ministri sunt de intrinseca ratione Sacramentorum in fieri: maior videtur nota lumine naturæ, & constat ex ijs, quæ alibi diximus de complexis, & præsertim de complexo actionis; nam actio cum sit complexum dependentiæ agentis, & termini, de intrinseca ratione actionis est agens, & terminus, & sic de alijs complexis vniuersaliter alibi diximus: minor constat ex Florentino in decreto vnionis, quod postquam enumerauit omnia Sacramenta nouæ legis, hoc pacto definit. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conficientis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum*, vbi noto, quod Concilium non dicit, *tribus perfecta sunt*, quæ verba denotarent Sacramentum in facto esse, *sed tribus perficiuntur*, quæ denotant Sacramentum in fieri, & secundùm quod actio quædam humana est. Confirmatur: quia Concilium vniuersaliter definit omnia Sacramenta tribus perfici: sed, si loqueretur de Sacramentis in facto esse, non posset vniuersaliter intelligi; nam Sacramentū Eucharistiæ etiam præscindendo ab vsu, & ab eius fieri, est verum Sacramentum in facto esse, & tamen in facto esse non constat intentione, nec persona ministri, nam postquam minister consecrauit, potest deficere, & mori, vel potest retractare intentionem, & nihilominus adhuc Sacramentum ibi erit, ergo in facto esse Sacramentum non constat tamquam intrinsecis constitutiuis materia, forma, intentione, & persona ministri.

5 Conclusio 2. Sacramentum in facto esse consideratum non includit tamquam partem intrinsecam sui constitutiuam personam, aut intentionem ministri, sed persona ministri, & intentio habent rationem causæ efficientis. Hæc conclusio colligitur clarè ex Florentino supracitato, vbi habet Sacramenta perfici *rebus tamquam materia, verbis tamquam quam forma, & persona ministri conficientis Sacramentum cum intentione &c.* ergo si per Concilium persona ministri cum intentione se habet per modum perficientis Sacramentum, persona cum intentione non erit causa intrinseca, sed extrinseca, & efficiens Sacramenti.

6 Probatur ratione: Eo modo debemus loqui, & explicare essentiam Sacramentorum, quo explicamus essentias rerum naturalium, & rerum artificialium, & moralium: Sed in facto esse, neque res naturales, neque artificiales, & morales in earum essentia includunt causas eorum productiuas, sed istæ semper sunt eorum essentiæ extrinsecæ; ergo & in Sacramentis idem dicendum est: maior patet: nam etiam Sacramenta sunt quædam composita moralia artificialia à Deo instituta: probatur nunc minor, quia licet generatio ignis essentialiter includat, & ignem generantem, & materiam, & formam genitam, quia sine his omnibus non potest generatio nec esse nec cōcipi, nihilominus ignis stans tim ac est productus, etiamsi in instanti immediatè sequenti deberet desinere, non includit in sua essentia generantem, etsi quis ædificet domum, licèt ædificatio includat ædificantem, nihilominus postquam ædificata est, ædificans non est

est de illius essentia, sed quid extrinsecum & hoc verissimum est, licèt in instanti immediatè sequenti deberet domus destrui, & idem apparet in alijs quibusuis compositis; ergo etiam de Sacramentis idem dicendum est.

7 Dices. Sacramenta omnia, Eucharistia excepta, sunt tantùm Sacramenta in vsu: sed in vsu considerata non possunt esse signum, & causa gratiæ Sacramentalis, nisi includant ministrum cum debita intentione operantem tamquam instrumentum, & ministrum Christi; ergo saltem de essentia horum Sacramẽtorum, quæ consistunt in vsu est minister cum debita intentione tamquam parte Sacramenti intrinsecè constitutiua. Sed contra: quia quamuis sex Sacramenta consistant tantùm in vsu, vt fides docet, nihilominus in ipsis possumus, imò debemus distinguere fieri, & factum esse, seu actionem, qua fiunt, & ipsa, vt facta, & perfecta sunt; sed in omnibus alijs compositis siue physicis, siue moralibus, & artificialibus, imò & in ipso Sacramento Eucharistiæ, licet in fieri includant agens, nihilominus in facto esse, agens est semper quid extrinsecum, & ad hoc esse comparatur tantùm, vt causa efficiens; ergo etiam in Sacramentis idem dicendùm est.

8 Nec sufficit, quod Sacramenta Eucharistia excepta non permaneant; nam licèt ignis productus, nec per secundum instans deberet permanere, & domus statim ac fuit perfecta, deberet destrui; nihilominus in omnibus istis, & similibus compositis datur fieri, & factum esse, & licèt in fieri includant agens, in facto esse tamen illud non includunt, sed ad hoc esse comparatur vt efficiens; ergo & in Sacramentis idem dicendum est, cum sit par omninò ratio.

9 Obijcies 1. Contra primam. Si intentio ministri est de intrinseca ratione Sacramenti in fieri, maximè propter rationem allatam pro probatione nostræ conclusionis: sed hæc ratio nimis probat, ergo nihil probat: minor probatur: nam hinc sequeretur, quod vnum Sacramentum sit pars alterius, & sic Sacramentum ordinis includeret essentialiter, Sacramentum baptismi, & Sacramentũ ordinis ministri conferentis, & Sacramentum baptismi ordinati, nam altero eorum deficiente non conficitur Sacramentum.

Respondeo negando minorem: ad probationem, nego sequelam; nam sequitur tantùm, quod Sacramentum ordinis, dum fit, supponat caracterem baptismalem in eo, qui debet recipere ordinem, vt subiectum fiat aptum, & potestatem in conferente, quæ diuinitus potest esse in ipso, etiamsi non esset ordinatus, vt de facto fuit semper in Christo, & tamen in ipso nullum erat ordinis Sacramentum, ideo solùm à nobis enumerata sufficiunt ad Sacramentum conficiendum; & idem dicendum de alijs Sacramentis, quorum vnum supponit aliud.

10 Obijcies 2. Potestas v.g. absoluendi à peccatis nihil aliud est, quam præcedens ordo, nihil enim aliud assignari potest: sed hæc potestas requiritur ad absoluendum à peccatis in Sacramento pœnitentiæ; ergo Sacramentum pœnitentiæ constituetur intrinsecè ex Sacramento ordinis, quod falsum est.

Respondeo negando maiorem, quod sit præcedens ordo; fundatur enim in charactere ab ordine causato, vt tamen non repugnet, quod quis possit absoluere, quamuis non habeat huiusmodi characterem, vt patet de Christo, qui poterat absoluere, licèt non haberet ordinem; ita potuisset Deus dare hanc potestatem alteri non habenti ordinem, sicuti de facto contulit potestatem baptizandi omnibus.

11 Obijcies 3. Ideo per nos ordinis Sacramentum non est de essentia Sacramenti pœnitentiæ in fieri, quia potuit à Deo tribui potestas absoluendi sine ordine: sed etiam potuit decernere, quod fieret Sacramentum sine intentione per hoc, quod solùm minister adhiberet materiam, & formam etiam sine intentione faciendi, quod facit Ecclesia; ergo neque intentio esset de essentia.

Respondeo: quod vtique potuisset Christus sic Sacramenta instituere: at de facto instituit, vt ea fierent cum debita intentione, & humano modo, vt constat ex Concilio Florentino, quod definit Sacramenta perfici materia, forma, & intentione ministri, quo modo non loquitur de alijs, quare tria hæc essentialiter requiruntur ad conficienda Sacramenta, non alia.

12 Obijcies 4. Si intentio ministri est intrinseca Sacramento; ergo etiam intentio recipientis: probatur consequẽtia; nam non minus requiritur intentio in recipiente, quam in dante: sed huius intentio est essentialis; ergo & intentio suscipientis.

Respondeo negando consequentiam vniuersaliter loquendo; nam potest administrari Sacramentum paruulis sine ipsorum intentione; ceterum fateor etiã intentionem recipientis in adultis requiri. Florentinum autem enumerauit tantùm intentionem ministri, quia hæc vniuersaliter requiritur in omnibus Sacramentis

mentis conficiendis. Addo, quod quãdo conficitur Sacramentum Eucharistiæ non requiritur intentio recipientis, quia hoc est Sacramentum verum extra ipsius vsum:

15 Obijcies 5. Si confici non potest Sacramentum sine intentione, sequitur quod aliquando peccatum sit quid constitutiuum Sacramenti in fieri: hoc videtur absurdum; ergo & vndè sequitur, sequela probatur. Nam improbi ministri multoties habent intentionem malam in conficiendis Sacramentis, vt dum Sacerdos consecrat hostiam, vt ea malè vtatur.

Respondeo, quod Lugus concedit sequelam: sed melius est illam negare: ad probationem dico, quod intentio ministri improbi potest dupliciter considerari, vel vt est intentio instrumenti Christi ea vtentis ad conficiendum Sacramentum, seu quatenus habet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, & sic est semper bona, & sub hac ratione conficitur Sacramentum, vel vt procedit à causa principali ipsius ministri ob malum finem, & sic non ingreditur essentiam Sacramenti, sed est mala, & complexum diuersum realiter saltem inadæquatè, & hoc modo non ingreditur essentiam Sacramenti, & explicatur hoc exemplo in seruo, qui ex fine malo dat eleemosynam iussu Domini; vt talis eleemosyna est iussu Domini, est bona, & meritoria, mala verò, vt à tali seruo fit ex fine malo. Ita à pati &c.

14 Obijcies 1. Contra secundam. Si de essentia Sacramenti in facto esse non est intentio ministri; maximè quia minister requiritur, vt causa efficiens ex Florent. Sed licèt, dum conficit, sit causa efficiens, adhuc potest esse compars Sacramenti in facto esse; ergo verè ita est; probatur minor; nam anima est causa efficiens nutritionis hominis, & tamen est etiam causa formalis, & pars hominis nutriti; ergo etiam ministri intentio potest esse causa efficiens Sacramenti, & nihilominus compars ipsius in facto esse.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem: concedo antecedens, & nego consequentiam: disparitas est, quia non implicat, quod eadem forma physica, & habeat rationem causæ efficientis, & simul postea etiam componat, quia est eadem forma, quæ agit, quæ iam supponitur intrinseca: at si loquamur de efficiente extrinseco, vt de generante, licèt generans sit de intrinseca ratione actionis generatiuæ; quia non potest concipi generatio, nisi concipiatur generans, & genitum: nihilominus generans numquam potest esse de intrinseca ratione geniti, sicuti nec ædificator potest esse de intrinseca ratione ædificij: cum ergo minister cum intentione sit agens omnino extrinsecum respectu Sacramenti in facto esse, quod ad ipsum comparatur, vt effectus, numquam poterit esse pars intrinseca, & constitutiua.

15 Obijcies 2. In Sacramento matrimonij intentio est constitutiua Sacramenti matrimonij in facto esse; ergo idem dicendum de alijs Sacramentis: Probatur antecedens: in tantùm intelligitur in facto esse Sacramentum matrimonij, in quantùm intelligitur perfectus contractus contrahentium: sed non potest intelligi contractus perfectus contrahentium sine intentione contrahendi; ergo nec potest intelligi Sacramentum matrimonij in facto esse, & perfectum sine intentione contrahendi.

Respondeo, quod in Sacramento matrimonij consensus, seu intentio contrahentium, si sub diuersa ratione consideretur, & habet rationem materiæ, & formæ, & causæ efficientis instrumentalis: habet rationem materiæ, prout est voluntaria traditio corporum, habet rationem formæ, prout est voluntaria acceptatio corporum, habet postea rationem causæ efficientis instrumẽtalis prout contrahentes volunt facere, quod intendit Christus, & Ecclesia; quare intercedunt tres actus, quorum vnus est, traditio potestatis corporis alteri coniugi, & habet rationem materiæ: secundus est acceptatio potestatis in corpus alterius coniugis, & habet rationem formæ: tertius est intentio faciendi, quod facit Ecclesia, & habet rationem efficientis: primi duo actus habentes rationem formæ, & materiæ remanent in Sacramento in facto esse, non hic tertius, qui habet rationem causæ efficientis. Vnde ad argumentum in forma intentio, seu consensus est de intrinseca ratione matrimonij in facto esse, prout intentio, seu consensus importat actus traditionis proprij corporis, & acceptationis alterius, concedo antecedens; prout importat actum faciendi, quod facit Ecclesia, & intendit Christus, nego antecedens; ergo &c. negatur consequentia: nec probatio officit; cum ad celebrandum contractum sufficiant actus, quibus coniuges tradant, & accepent mutuam potestatem in corpora; & actum intendendi, quod intendit Ecclesia, vel Christus, esse diuersum ab alijs, quibus celebratur contractus matrimonij, patet: nam antequam Christus instituisset hoc Sacramen-

cramentum, dabatur verus contractus matrimonij, & tamen non dabatur in esse Sacramenti, nec erat necesse, quod contrahentes intenderent facere, quod facit Ecclesia, ergo intentio faciendi, quod facit Ecclesia est actus diuersus ab alijs, qui se habent tamquam materia, & forma.

ARTICVLVS XIV.

Quid sit in Sacramentis res tantùm, Sacramentum tantùm, & res & Sacramentum.

1 ADmittunt communiter Theologi in omnibus Sacramentis res tantùm, Sacramentum tantùm, & res, & Sacramentum, & id desumitur ex Cap. cum Marthæ de celebratione Missarum, vbi Innocentius III. in Sacramento Eucharistiæ hæc tria distinguit, & videtur fundamētum ex Patribus habere, qui hęc tria in omnibus Sacramentis aliquo modo distinguūt, & proinde omnes Theologi illā admittūt distinctionē.

2. Omnes conueniunt in hoc, quod in Sacramentis id, quod significat, & non significatur sit Sacramentum tantùm, quod significatur, & non significat, sit res tantùm, quod significat & significatur sit res, & Sacramentum simul. Nota tamen ad tollendam confusionem, quæ posset oriri, quod hoc nomen *Sacramentum* hic non accipitur pro eo solùm, quod est signum practicum gratiæ, sed accipitur in latiori significatione pro signo pertinente ad Sacramentum, licèt non sit materia, vel forma Sacramenti, sed solum effectus, cuiusmodi est character, qui tamen communiter dicitur res, & Sacramentum. In hoc omnes conueniunt. Solùm ergo difficultas est in assignando in omnibus Sacramentis hæc tria enumerata; res est tamen parui momenti, & solùm potest esse pura quæstio de nomine. Quare breuiter, & non disputatiuè modo hęc tria in omnibus Sacramentis assignabimus secundum probabiliores, & clariores opiniones; cum non sit necesse in hac quæstione, quæ est tantū de pura voce tempus conterrere.

3. Et quidem in Sacramentis imprimentibus characterem facilè est hæc tria assignare; nam materia, & forma horū Sacramentorum, quia significant, & non significantur dicuntur res tantùm, character, quia significatur, & significat gratiam, dicitur res, & Sacramentum simul.

4. Dixi gratiam esse rem tantùm: per gratiam autem hic intelligo gratiam sanctificantem, nam si sermo sit de auxilijs actualibus, quæ dantur per Sacramēta, quia significantur per materiam, & formam, & significant gratiam habitualem, non video cur non possint dici res, & Sacramentum simul.

5. In Sacramento Eucharistiæ hæc tria facillimè assignantur, nam species Sacramentales cum significent gratiam, & Christum præsentem, & non significentur sunt Sacramentum tantùm; gratia cum significetur, & non significet, est res tantum: corpus Christi, cum significet gratiam, & significetur per species sacramentales, est res, & Sacramentum simul.

6. In matrimonio etiam materia, & forma, seu verba contrahentium sunt Sacramentum tantùm, gratia producta est res tantùm, vinculum verò indissolubile, quod specialiter habet matrimonium Fidelium, eo quia Sacramentum est, & significat vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, & gratiam, est res, & Sacramentum simul, nam significatur per materiam, & formam, & significat gratiam, & coniunctionem indissolubilem Christi cum Ecclesia.

7. In Sacramento extremæ vnctionis, materia, & forma sunt Sacramentum tantùm, gratia est res tantùm; res verò, & Sacramentum simul, alij volunt esse confortationem mentis, & hilaritatem, seu vnctionem quandam internam dantem hilaritatem mentis, & confortantem animam ad maiorem laborum, & dolorum sustinentiam, quæ est res, quatenus significatur per materiam, &, formam, est verò Sacramentum, quatenus significat gratiam præsentem: alij volunt in hoc Sacramento sanitatem corporalem esse rem, & Sacramentum simul; est res, quatenus significatur per materiam, & formam; est Sacramentum, quatenus significat animæ sanitatem; licèt enim sanitas corporalis non semper obtineatur, sufficit tamen, quod semper per materiam, & formam significetur. Sic plures Doctores, sed prior opinio, quod in hoc Sacramento res, & Sacramentum simul sit hilaritas, & confortatio mentis, seu vnctio quædam spiritualis, est communior, & clarior.

8. Circa Sacramentum pœnitentiæ: confessio, & absolutio sunt Sacramentum tantùm, gratia est res tantùm. Quid autem in hoc Sacramento sit res, & Sacramentum simul diuersissimè sunt Doctores. Cardinalis de Lugo ponit sex modos explicandi, & omnes reijcit, & postea ipse ponit pro rē, & Sacramento simul serenitatem, & pacem conscientiæ, quæ iuxta Trid. sess. 14. cap. 3. causatur à suscipientibus Sacramentum pœnitentiæ, quæ est res, quatenus significa-

gnificatur, & causatur per materiam, & formam; est verò Sacramentum, quatenus significat gratiam: hęc opinio est probabilis, sed non video cur etiam dici non possit cum Thomistis, Suarez, Vasquez, & communi, quod dolor de peccatis sit res, & Sacramentum simul, res quatenus significatur per confessionem, Sacramentum verò, quatenus significat gratiam, non enim est necesse vt causetur per confessionem, sed solùm vt significetur, quare licèt confessio sit effectus contritionis, & doloris, nihilominus confessio potest esse signum doloris, imo, & causa cognoscendi dolorem; cum omnis effectus sit signum cognoscendi causam. Et hæc in hac quæstione de voce, & de tota prima quæstione de Sacramentis.

QVÆSTIO II.

De necessitate Sacramentorum.

SAcramenta absolutè non fuisse necessaria homini certum est; eorumdem enim institutio dependet à pura, & libera voluntate Dei, qui sicuti illa instituit, ita potuit non instituere, quare non accipitur hìc necessitas, nisi in ordine ad naturam, & conditionē hominis, an .s. stante natura, & conditione hominis fuerit necessarium, seu potius fuerit cōgruū, quod Deus instituerit Sacramenta: potuerunt autem esse hoc modo necessaria Sacramenta, vel in statu innocentiæ, vel in lege naturæ, & scripta, vel deniq; in lege noua gratiæ, & de omnibus his statibus potest esse difficultas.

ARTICVLVS I.

An in statu Innocentiæ debuerint esse Sacramenta.

1 HOmini secundum se considerato fuisse consentanea Sacramenta probat D.Thom. hic q. 61. art. 1. Eo quod sanctificatio hominis per Sacramenta conformis est naturæ humanæ, tum secundùm partes essentiales, tum secundùm intellectum, & voluntatem: secundum partes essentiales, quia cum homo sit compositus ex anima, & corpore, conueniens fuit, vt eius vita spiritualis haberetur per sensibilia signa, & causalitatem spiritualem: fuit conueniens quo ad intellectum, quia intellectus humanus deuenit naturaliter in cognitionem spiritualium per sensibilia: fuit etiam conueniens, quo ad voluntatem, quia cum hæc sit propensa ad res materiales fuit valde conueniens, vt per res materiales ad cælestia duceretur, Nec est indecens, quod homo subdatur sensibilibus, quæ in Sacramentis adhibentur, nam esset quidem indecens, si homo subderetur sensibilibus eis inhærendo, aut cultum eis deferendo, non verò vtendo ipsis ad propriam sanctificationem ex Dei ordinatione. Quod si ad Rom. 5. passio Christi dicitur sufficiēs causa nostræ iustificationis; debet tamen applicari per Sacramenta. Supposito igitur, quod Sacramenta sint conuenientia homini secundùm se considerato præscindendo à quocumque statu ipsius, nunc in particulari videnum est de statu innocentiæ.

2 Durandus in 4. dist. 1. quæst. 2. Alanus de Sacramentis cap. 7. Alensis 3. part. q. 1. mem. 2. att. 1. asserunt de facto fuisse à Deo instituta aliqua Sacramenta etiam pro illo breuissimo tempore, quo durauit status innocentię, & idem sentiūt plures alij, qui docent matrimonium Adami cum Heua fuisse Sacramentum.

Suarez disputat. 3. sect. 3. & Coninchus hic fatentur quidem, quod pro illo breui tempore, quo durauit status innocentiæ nulla fuerunt Sacramenta; nihilominus, si status durasset, & Christus Incarnatus fuisset aliquod futurum fore Sacramentum, præsertim Eucharistiam, & ordinem, vt Eucharistia posset ritè administrari. Nugnus verò quæst. 61. art. 2. docet, quod si status durasset, & posteri Adam de facto peccassent, pro ipsis essent instituta Sacramenta, idem docet Serra ibidem.

Caietanus, & Syluius hic, Ioann. à S. Thom. disp. 23. at. 2. dub. 2. Gonet. disp. 2. ar. 2. Vasquez disp. 130. cap. 2. Valent. disput. 3. qu. 2. punct. 2. Lugus de Sacram. disp. 3. sect. 1. Amicus ibidem, & alij negant futura fuisse Sacramenta, & Arriaga disp. 8. sect. 2. docet fuisse possibilia, nec repugnate illi statui sect. verò 3. docet incertum omnino esse, quid tunc facturus esset Deus.

3 Conclusio prima. Durante statu innocentiæ poterat Deus congruenter aliqua instituere Sacramenta. Probatur conclusio, quia si Deus instituisset Sacramenta in statu innocentiæ non fecisset contra debitum, & ordinem illius status, è contra verò potuit habere plures congruentias, & rationes illa instituendi; potuit enim ea instituere ad ostēdendam suam misericordiā, & ad ostendendum amorem erga suas creaturas, & præsertim, si eo statu durante plures peccassent, congruum videbatur si aptasset medicinas, quibus salutem consequeretur; ergo durante statu innocentię poterat Deus congruenter aliqua instituere Sacramenta: antecedens proba-

tur,

tur, quia Sacramenta, vel possunt considerari, vt signa sunt, vel vt causatiua gratiæ: sed nullo modo essent contra ordinem illius status, & ex alia parte poterat Deus habere varias congruentes rationes illa instituendi; ergo congruenter poterat illa instituere: probatur minor quo ad primam partem; nam vt signa sunt poterant esse vtilia ad profitendam exterius interiorem fidem, secundò ad excitandam memoriam supernaturalium, & ad facilius cognoscenda supernaturalia; nam etiam in tali statu homo naturaliter operatus fuisset, & per sensibilia deuenisset in cognitionem supernaturalium; ergo vt signa sensibilia poterant esse conuenientia. Probatur modò, quo ad secundam partem eadem minor, quod etiam vt causatiua gratiæ fuerint conuenientia; nam possent homines illis vti ob maximam gratiæ vtilitatem, & ad demonstrãdam subiectionem, & obedientiam ad Deum; & maximè hoc verum esset de Sacramento Eucharistiæ, data sententia, quod Christus venisset, etiam si originale non fuisset, propter sola actualia; etenim cum secundùm corporalem præsentiam non esset futurus omnibus præsens, potuisset instituere hoc Sacramentum, vt arctius vniretur cum hominibus per amorem, & intimam vnionem.

4 Dices ex Soto, homines tunc debuisse vti sensibilibus signis ad cognoscendas res naturales, non verò supernaturales, quia supernaturalium cognitiones cum gratia, & iustitia originali infundebantur. Sed contrà, quia fateor quidem, quod durante illo statu debuissent infundi gratia, & iustitia originalis; at falsum est, quod debuissent infundi species, & cognitiones rerum supernaturalium, quæ infusæ fuerunt Adamo, etenim istæ debuissent acquiri; nam tũc non debuisset fieri hominibus immediata reuelatio omnium credendorum, sed ista debebant doceri filij à parentibus, & per sensibilia signa, nam hic est connaturalis modus operandi, & addiscendi naturæ humanæ ex corpore, & animæ constitutæ.

5 Conclusio secunda. In statu innocentiæ de facto nulla fuerunt Sacramenta. Probatur, tum quia nulla scriptura de illis meminit, nullam de illis habemus traditionem, quod fuerint instituta, neque ex Concilijs, aut Patribus vllum firmum fundamentum habemus asserendi Sacramenta in illo statu fuisse: tum quia status ille fuit præuisus breuissimus, ita vt nec tempus adesset vtendi huiusmodi Sacramentis: tum quia Sacramenta instituuntur præsertim ad instruendum in gratia, & scientia homines; in illo autem breuissimo tempore Adam, & Heua erant in gratia, iustitia originali, & scientijs instructissimi. Quare nec matrimonium Adami cum Heua, nec lignum vitæ fuere Sacramenta, licèt enim fuissent signa rei sacræ, nempe coniunctionis Christi cum Ecclesia, & lignum vitæ fuerit signum Eucharistiæ, non erant tamen vllo modo signa practica sanctitatis; sed matrimonium erat tantùm institutum in remedium naturæ, non vt Sacramentum, & lignum vitæ fuit tantùm signum speculatiuum Eucharistiæ, non practicum sanctitatis.

6 Conclusio tertia. Durante statu innocentiæ incertum omnino est, an essent futura Sacramenta. Probatur, nam de decretis diuinis nos non possumus loqui, nisi in quantum nobis innotescunt ex scriptura, & reuelatione: sed nulla extat reuelatio, vel scriptura, quæ dicat nobis, quid esset facturus Deus circa Sacramentorum institutionem Adamo non peccante; ergo neque nos quicquam certi statuere possumus circa Sacramentorum institutionem si Adam non peccasset. Possumus quidem adducere varias congruentias, quod futura non fuissent Sacramenta, quales sunt illæ, quas adducit D. Thom. nempe prima, quia Sacramenta dantur, vel ad sanctificandos homines, vel ad eos instruẽdos de spiritualibus: sed in tali statu fuissent creati in sanctitate, & iustitia originali, & ab initio habuissent omnes habitus supernaturales infusos; ergo non erant vllo modo necessaria Sacramenta. Verùm hæc ratio est tantùm congruentia quædam; poterant enim institui ad pietatem, & charitatem diuinam ostendendam, & ad profitendam exterius fidem. Secunda ratio: quia debemus loqui de Sacramentis ex vi præsentis decreti: sed ex vi præsentis decreti omnia Sacramenta fuerunt instituta in remedium originalis, aut actualis ab originali prouenientis; ergo si originale non fuisset, & status innocentiæ perseuerasset, etiam si futura fuissent aliqua actualia, nulla fuissent instituta Sacramenta, quia cessante motiuo, etiam voluntas cessare debuisset. Verùm neque ista ratio, nisi secundùm quandam congruentiam probat; etenim quis consiliarius Dei fuit, vt possit asserere tantum ex hoc motiuo peccati originalis delendi Deum instituisse omnia Sacramenta, quæ de facto sunt? cur non possumus dicere motiuum instituendi aliqua Sacramenta fuisse eximium Christi amorem, vt homines per charitatem intimius Deo vnirentur? & licet nos di-

camus, quod si Adam non peccasset, Christus non venisset; sequitur tantùm, quod in tali statu non essent futura Sacramenta, quæ efficaciam haberent à passione Christi, & quæ essent ordinata ad hominum sanctificationem eo modo, quo verè sunt nostra Sacramenta, quod vltra fateor: at non probat, quod si Adam non peccasset, etiam cessasset quodcumq; motiuum, quod de facto habuit Deus in institutione Sacramentorum; etenim quis neget ex præcipuis motiuis instituendi Sacramenta fuisse eximiam Dei charitatem, & pietatem erga genus humanum, & vt facilius instruerentur de rebus diuinis, exteriusq; homines per sensibilia signa profiterētur eamdem fidem? quare si hæc motiua fuerunt in institutione nostrorum, & potuerunt esse in statu innocentiæ, nullum habemus firmum fundamentum asserendi in eo statu nulla futura fuisse Sacramenta.

7 Obijcies primò contra primam. In statu innocentiæ homo erat perfectè ordinatus, nam appetitus subdebatur rationi, corpus animæ, & totus homo Deo; ergo indecens erat subdi sensibilibus signis ad eorum sanctificationem.

Respondeo concedendo antecedens, & negando cōsequentiam; etenim cum tali ordine in intelligendo homines dependissent à phātasmatibus, & secundū naturalem cursum ad sustentandam vitam corporalem debuissent vti cibis; ita ad protestandam fidem, & ad percipiendum cibum animæ, scilicet gratiam, poterant vti Sacramentis; in hoc enim, quæ inordinatio esse potest?

8 Obijcies secundò. Si in illo statu fuissent Sacramenta, maximè, vel ad tollenda peccata, vel ob cognitionem supernaturalium, vel ob protestationem fidei; sed in illo statu non fuissent peccata, & si fuissent potuissent deleri per contritionem, & ex alia parte ab initio habuissent cognitionem supernaturalium, & omnes cognoscerentur vnius fidei; ergo nullo modo erant cōuenientia Sacramenta.

Respondeo, Sacramenta potuisse institui propter hæc omnia, & etiam propter peccata, quæ potuerunt esse, sicuti fuere in Adamo, quæ licèt potuissent tolli per contritionem, faciliùs tamen poterant tolli per Sacramenta; nego postea, quod ab initio omnes haberent cognitionem rerum supernaturalium, & probabile est aliquos potuisse deficere à fide, & ideò Sacramenta potuerunt esse in protestationē fidei, licèt si nullus defecisset, adhuc essent ordinata ad demonstrādam subiectionem, & obedientiam erga Deum, & propter alias rationes, quas adduximus in conclusione.

9 Quæres, An in tali statu colendus fuisset Deus per sacrificia?

Respondeo omnino conuenientem fuisse sacrificiorum institutionem. Sic communiter Doctores contra Sotum in 4. dist. 1. q. 2. & probatur ex D. Thom. qui 2.2. q. 85. ar. 1. dicit, quòd offerre sacrificium est de lege naturæ, eo quod ratio naturalis dictat nos debere recognoscere ipsum Deum, & per quædam sensibilia signa ostendere nostram subiectionem erga ipsum, vnde probabile est Adamum Deo obtulisse sacrificium, vt inquit D. Thom. secundò, quia à Deo nō tantùm accepimus animam, & corpus, sed etiam omnia bona externa; ergo non tantùm debemus corpore, & animo Deum colere, sed etiam ratio dictat nos ei debere offerre res externas, vt ipsum recognoscamus omnium Dominum, iuxta illud Paralip. 29. *Tua sunt omnia, & de his, quæ de manu tua accepimus reddimus tibi.* Quæ ratio militat pro omni statu etiam innocentiæ, vt de se patet; ergo verè etiam in illo statu fuit cōuenientissimum, quod Deus per sacrificia coleretur: tum denique, quia naturale est reddere gratias ei, à quo beneficia accepimus; cum ergo in statu innocentiæ homines plura beneficia à Deo acciperent, congruum omnino est ei gratias agere per sacrificia.

ARTICVLVS II.

An in lege naturæ fuerit Sacramentum ad tollendum originale.

1 Status legis naturæ fuit totum illud tempus, quod durauit ab Adam post eius peccatum vsque ad Moysen, qui legē, & cæremonias à Deo accepit; & dicitur status legis naturæ; quia tunc homines solo lumine naturali rationis supposita fide, & gratia dirigebantur ad salutem, nec aderant præcepta à Deo data, quæ deberent obseruari, præter ea, quæ lumen naturæ dictabat esse obseruāda. Pro hoc statu Deum prouidisse remedium paruulis ad tollendum originale constans est Scholasticorum opinio, vt paruuli ipsi possent saluari, quod remedium dicitur durasse in lege scripta pro fœminis, quæ non circumcidebantur. Dubium, quod modo oritur est, an tale remedium fuerit aliquod verum Sacramentum, an verò solum actus internus fidei ipsorum parentum.

Status legis naturæ quantum durauerit.

Sensus quæstionis quæ lis.

2 Sotus in 4. dist. 1. q. 2. art. 3. & dist. 2. q. 1. ar. 4. Vasquez hic disp. 165. præte-

rea

rea Alensis, Ricchardus, Martinus Ledesma, Martinez de Prado, & alij negant in lege naturæ vllum fuisse Sacramentum ad delēdum originale, sed pro remedio paruulorum fuisse sufficientem actum merè internum, elicitum tamen cum ordine ad salutem pueri.

D. Tho. hic art. 3. Caietanus, Nugnus, & communiter Thomistæ ibidem, Ioa. à Tho. disp. 23. art. 3. dub. 1. Gonet. disp. 2. art. 2. Scotus in 4. dist. 1. quæst. 3. & 7. Durand. quæst. 2. & 8. Suarez disp. 4. sec. 3. & 4. Lugo disp. 3. sec. 2. Amicus disp. 3. sec. 2. Arriaga disp. 8. sec. 4 & alij communiter volunt remedium pro paruulis fuisse verum Sacramentum, sensibile, & externum.

3 Conclusio. Remedium originalis pro paruulis in lege naturæ fuit verum Sacramentum. Probatur auctoritate clara D. Augustini lib. 5. contra Iulianum Pelagianum cap. 21. vbi sic habet: *Nec ideò tamen credendum est ante Circumcisionem famulos Dei, quandoquidem illis inerat mediatoris fides, nullo Sacramento eius opitulatos esse paruulis suis; quamuis; quod illud esset aliqua necessaria causa, sacra scriptura tacere voluit*. Idem habent plures alij Sancti Patres, vt Bernardus, Beda, Gregorius, Vgo de S. Victore, qui videri possunt apud auctores citatos.

4 Probatur ratione. Dabatur aliquod remedium ad tollendum originale, vt fatentur communiter omnes Doctores: sed tale remedium non poterat esse actus merè internus parentum: ergo erat aliquod signum externum, & Sacramentum: probatur minor, quia tale remedium debebat prodesse paruulis, & illis applicari in persona Ecclesiæ: sed actio merè interna non potest applicari nomine Ecclesiæ; ergo debebat esse actio externa, & Sacramentum: probatur maior: nam actio vnius non prodest alteri, nisi vel per modum meriti, vel per modum suffragij, & impetrationis, vel per modum Sacramenti: sed si talis actus debuisset prodesse paruulis per modum meriti, suffragij, vel impetrationis, multoties non profuisset, cum sæpè sæpius talis actus posset esse informis, & sine charitate, & gratia; ergo debuit prodesse per modum Sacramenti, & meriti Ecclesiæ; hoc autem requirit actionem sensibilem externam, quæ actio cum esset signum gratiæ in paruulis; nam ipsos emundabat ab originali, & iustificabat; vtique esse debebat verum Sacramentum.

5 Dices cum pluribus: Hoc remedium originalis in paruulis fuisse fidem parentum, quæ rectè poterat paruulis applicari per solum actum internum, & sic ipsi poterant à peccato emundari, & iustificari. Sed contrà: si fides interna parentum potuit applicari paruulis, & illos iustificare: vel hoc conuenit actui fidei ex natura sua, vel ex Dei institutione: sed neutro modo hoc conuenit actui fidei; ergo nullo modo: maior patet nullus enim alius modus potest assignari, quomodo conueniat actui fidei iustificare paruulos, nisi hoc ei competat ex natura talis actus, vel ex speciali institutione Dei: probatur ergo minor, tum quia actus fidei verus non potest producere gratiam in habente ipsum actum, secus omnes habentes fidem, haberent etiam gratiam, quod falsum est, cum ex Trid. maneat fides sine gratia: tum quia fides in statu legis naturæ non erat maioris efficaciæ, quam modo sit post Christi aduentum: sed nunc non sufficit fides ad alicuius iustificationem, sed ad iustificandos paruulos requiritur baptismus; ergo neque tunc sola fides interna sufficiebat; & tamen, si ex natura sua iustificare paruulos conueniret actui fidei, sicuti tunc per aduersarios iustificabantur paruuli, etiam nunc post Christi aduentum deberent per actus fidei parentum posse iustificari; cum natura actus fidei semper eadem fuerit; tum, si potuissent paruuli iustificari per actum internum fidei parentum, talis actus potuisset prodesse ipsis, tum in vtero matris, tum in quacumq; distantia, quod tamen nec aduersarij admittunt, & meritò; ergo dicendum est ex natura sua actum fidei internum nullo modo potuisse iustificare paruulos. Neque talis actus fidei ex Dei institutione habuit, quod posset iustificare paruulos in lege naturæ; cum de hoc nulla habeatur reuelatio, & nullibi constet de hac Dei institutione; Sequitur ergo, quod hoc remedium debuerit esse aliquod signum externum sensibile, iuxta illud D. Pauli ad Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Quatenus parentes per actum fidei credentes, signo externo Deo offerebant puerum, quod signum externum, cum fuerit gratiæ signum, vtique fuit verum, & proprium Sacramentum.

6 Quod nam verò fuerit hoc signũ, non legitur in scriptura: probabile tamen est Deum docuisse Adam de huiusmodi remedio, eiq; significasse debere paruulos iustificari ex meritis futuri Redemptoris, vnde per oblationem quandam, quam parentes ipsius pueri faciebant Deo iustificabantur, quod etiā nunc Hebræi respectu fœminarum, falsò existimantes Christum necdum venisse, faciunt; & hoc est, quod communiter

Quo sensu paruuli iustificantur in fide parentum.

niter dicitur paruulos iustificatos fuisse in fide parentum, quia nimirum, dum offerebant pueros, exterius fidem Dei protestabantur, non verò quod per solos actus internos iustificarentur.

7 Obijcies primò. Sacramentum debet esse ex diuina institutione; sed in statu legis naturæ nulla fuit diuina institutio Sacramentorum; de hac enim institutione nullo modo constat ex scriptura; ergo hoc remedium originalis non fuit Sacramentum, sed solus actus fidei. Confirmatur, quia ideò talis status fuit dictus status legis naturæ, quia proprio lumine intellectus regebantur homines; sed si fuisset institutum aliquod Sacramentum, homines non fuissent directi à proprio lumine intellectus, sed à Deo Sacramentum instituente; ergo nullum fuit institutum Sacramentum, sed remedium originalis erat per solos actus fidei.

Respondeo negando minorem: ad probationem, licèt non constet expressè ex scriptura, constat tamen implicitè ex ijs locis, ex quibus habetur Deum voluisse omnes homines saluos fieri, & prouidisse auxilia sufficientia omnibus ad salutem, & expressè ex Augustino loco citato in conclusione, & ex communi Scholasticorum volentium adfuisse remedium originalis pro paruulis; & cum hoc remedium nō possit esse actus internus, vt probatum fuit, sequitur, quod fuerit aliqua actio externa, quæ cum fuerit signum practicum gratiæ, vtique fuit verum Sacramentum. Ad confirmationem dico, statum illum non ita vocari, quia ei repugnet accipere aliquod Sacramentum, aut præceptum à Deo, sed quia in eo statu non habebant alia præcepta, præter ea, quæ consequuntur lumen naturale illustratum per fidem, & hac ratione accepit Adam remedium originalis; lumen enim naturale lumine fidei illustratum dictat non solùm sibi, sed etiam ijs, qui se ipsos iuuare non possunt, amicitiam Dei post peccatum esse procurandam.

8 Obijcies secundò. Plures Patres, qui docent solam fidem pueros iustificare; Augustinus enim lib. 2. de nuptijs, & concupiscentijs habet: *Sed superioribus temporibus omnino latuit Sacramentum iustificationis ex fide; eadem tamen fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos, pusillos cum magnis.* D. Gregor. lib. 4. moral. cap. 3. ver. 3. *Quod verò apud eos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij.* Idem docent D. Bernard. epistol. 77. Vgo de S. Victore lib. 1. de Sacram. part. 12. cap. 2. & D. Tho. infra quæst. 70. ar. 3. ergo non datur Sacramentum pro remedio originalis.

Respondeo. Augustinum stare pro nobis, vt patet ex loco adducto in conclusione; neque locus, qui hic adducitur est contrarius, nam dicit: *Quòd fides mediatoris faciebat saluos iustos antiquos, pusillos cum magnis*; ergo supponit Augustinus, quòd per gratiam antiqui facti fuerint iusti, & postea permanente in ipsis iustis fide mediatoris per hanc constituerentur in vera Ecclesia, & saluarentur: de reliquo sola fides numquam iustificauit, vnde tot antiqui, qui erant fideles in vera Ecclesia, non per hoc saluati sunt, nisi etiam essent iusti; quare talis locus nobis potius fauet. Difficilior videtur locus D. Gregor. sed verè, & ipse explicatur, quòd fides applicata per Sacramenta cunctos saluos faciebat, sicuti nunc aqua baptismatis, & idem dicendum ad alios Patres.

9 Obijcies tertiò. Sequitur ex conclusione nostra, quod salus infantium facilior fuerit in statu legis naturæ, quam nunc in statu gratiæ; quod videtur absurdum: sequela probatur, quia tunc remedium originalis non fuit limitatum ad aliquod signum, sed ad libitum hominum, nostrorum autem determinatum est ad aquam naturalem, & ad certa verba.

Respondeo primò, quòd si sufficiebat solus actus internus, idem sequeretur. Dico secundò, tale remedium fuisse secundùm quid facilius, & proinde etiam secundū quid faciliorem fuisse salutē infantium in tali statu; at simpliciter nequaquam, quia etiam nostrum remedium facillimum est, institutum in aqua naturali, quæ facilè haberi vbique potest, & vberiorem dat gratiam; & hoc etiam magis conueniebat, quia maiores nos debemus habere fidei expressionem.

ARTICVLVS III.

Soluuntur quædam dubia circa Sacramentum legis naturæ.

1 Dubitatur primò vtrum illud remedium non tantùm fuerit pro paruulis, sed etiam pro adultis.

Cabrera hic quæst. 61. art. 3. conclus. 2. affirmat illud remedium fuisse necessarium necessitate finis, & præcepti etiam adultis ad remittendum originale, idem docent Nugnus ibidem, Io. à S. Th. disp. 22. art. 3. dub. 1. Gonet disp. 2. art. 2. & alij.

Amicus dispu. 3. sect. 2. num. 106. Arriaga disp. 8. sect. 5. negant hoc remedium fuis-

fuisse Sacramentum pro adultis necessarium ad delendum originale.

2 Respondeo tale remedium, quatenus Sacramentum erat, probabilius nõ fuisse necessarium adultis pro remissione originalis. Probatur: quia in tantùm admittimus tale remedium fuisse Sacramentum necessarium paruulis, in quantùm communis auctoritas Patrum, & Scholasticorum id suadet, & vt saluemus quomodo Deus prouiderit remedia sufficientia ad salutem paruulis, qui cum non possent ex se per proprios actus iustificari, nec per meros actus internos fidei parentum, ideò debuit Deus eos iustificare per aliquod signum sensibile, & externum, quod cum fuerit verum signũ gratiæ, vtique erat verum Sacramentum; sed hæc ratio non militat de adultis; cum ipsi possint iustificari per proprios actus contritionis, & amoris Dei; ergo pro adultis non est necesse ponere huiusmodi Sacramentum. Loquor tamen de adultis rationis capacibus; nam si sint perpetuo amentes tales vtique indigebunt huiusmodi remedio ad iustificationem.

3 Dices. Adulti debebant iustificari protestando veram fidem iuxtà illud Apostoli ad Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad salutem*; ergo non tam pro paruulis, sed etiam pro adultis erat necessarium illud remedium quod erat Sacramentum. Sed contra quia esto deberent exterius profiteri veram fidem; nego hanc protestationem in adultis fuisse Sacramentum, sicuti enim nunc fideles protestantur sæpè sæpiùs fidem, & nihilominus hæ protestationes non sunt Sacramentum, ita in lege naturæ poterat hoc accidere, præsertim cum nullum de hoc fundamentum firmum habeamus; nec adulti poterant iustificari, nisi supposita fide eliciendo actus contritionis, vel dilectionis Dei super omnia.

4 Dubitatur secundò, an illa fides, quæ requirebatur in parentibus ad iustificationem paruulorum, deberet esse fides formata, vel sufficeret informis, fueritque necessaria fides explicita Christi Redemptoris, vel implicita sufficeret. Vasquez disp. 165. cap. 4. existimat probabilius requiri fidem formatam; Lugo vero disp. 3. sect. 2. num. 40. licèt non requirat fidem formatam, vult tamen requiri veram fidem actualem Christi venturi. Sotus in 4. dist. 2. qu. 1. art. 4. & Paludanus volunt satis fuisse actum, quo puer offerretur Deo, qui actus fuisset tantùm implicita fides Christi venturi. Suarez disp. 10. sect. 1. & Amicus disput. 3. sect. 2. idem videntur sentire, nam docent satis fuisse fidem implicitam Christi venturi etiam informem, quatenus ille, qui puerum offerebat, habebat voluntatem faciendi, quod faciebat Ecclesia. Tandem Arriaga disp. 8. sect. 5. vult sufficere quidem fidem Dei, non tamen voluntatem faciendi, quod facit Ecclesia. In tanta opinionum varietate, & re incerta

5 Conclusio. Probabilius est fuisse requisitam veram fidem Dei remittentis peccata, quocumque modo Deus esset peccata remissurus, quæ fides erat implicitè Christi venturi, cum vniuersale medium remittendi peccata fuerit Christus. Probatur, quia in re incerta illam debemus sequi sententiam, quæ est conformior Sanctis Patribus, & Doctoribus; Sed Sancti Patres, quando agunt de remedio legis naturę explicitè dicunt fuisse fidem, & paruulos iustificari in fide parentum; ergo veram fidem fuisse requisitam asserendum est: probatur minor: nam Augustinus lib. 2. de nuptiis, & concupiscentiis cap. 11. habet. *Fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos pusillos cum magnis.* Greg. lib. 4. moral. cap. 3. *Quod apud nos valet aqua baptismatis hoc egit pro paruulis sola fides.* Bernard. Epist. 21. *Paruulis solam fidem suffecisse credimus.* Et idem plures alij habent.

6 Ex quo patet non sufficisse intentionem faciendi, quod faciebat Ecclesia; etenim intentio faciendi, quod facit Ecclesia potest stare sine vera fide, vt patet in pagano baptizante, & intendente facere, quod facit Ecclesia, iste habet veram intentionem sufficientem ad baptismum, & tamen nullam fidem habet, cum sit gentilis; ergo cum ex Patribus adductis constet pro remedio paruulorum in statu legis naturæ fuisse necessariam veram fidem in offerente puerum, sequitur clarè non fuisse sufficientem illam intentionem generalem faciendi, quod facit Ecclesia.

7 Quod verò sufficeret fides Dei remittentis peccata quocumque medio Deus illa esset remissurus probatur, quia si adultus habuisset veram fidem Dei, & sperasset Deum sibi remissurum peccatum, & cum hac fide eliciuisset actum supernaturalem contritionis, vel amoris Dei, super omnia, etiamsi explicitè non credidisset in Christum futurum mediatorem, eo quia tale obiectum non esset illi sufficienter propositum, sed solùm implicitè in illum crederet, eo quod crederet Deum sibi remissurum peccata per media ipsi Deo bene visa; Certè iste iustificatus fuisset, & tamen non habuisset, nisi fidem explicitam Dei remuneratoris, quæ est illa, quæ ex Apostolo ad hebræos 11. necessariò requiritur, dum dicit.

dicit. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit*, implicitam autem solum Christi futuri, & mediatoris; ergo etiam si aliquis huiusmodi actum fidei elicuisset, & simul postea Deo obtulisset suum puerũ, cum talis actus sit verus actus fidei, & implicitè sit etiam Christi mediatoris, verè talis puer iustificatus fuisset, cum Patres, & Scholastici communiter nihil aliud dicant fuisse remedium legis naturæ, quatenus erat verum Sacramentum, quam actus fidei, & oblatio externa pueri simul facta Deo à parentibus suis.

8 Hæc tamen aderat differentia inter iustificationem adultorum, & infantium, quod cum adulti non iustificarentur per Sacramentum, vt supra vidimus, vt remissionem peccati obtinerent, ipsa fides debebat formari gratia, & in pueris, cum isti iustificarentur per Sacramentum, non erat necessè, quod actus fidei offerentis esset formatus gratia, sed sufficiebat verus actus fidei, nam ille cum oblatione externa constituebat signum practicum gratiæ pro puero, qui per tale Sacramentum emundabatur à peccato, & iustificabatur.

9 Obijcies 1. ex Suarez. Augustinus contra Cresconium cap. 31. æquiparat Circumcisionem cum Baptismo in hoc, quod Circumcisio data etiam à ministro infedeli non est reiteranda, sicut nec baptismus; ergo etiam idem dicendum de remedio legis naturæ: sed Baptismus, & Circumcisio non requirunt veram fidem in ministro, sed tantùm intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; ergo neque remedium legis naturæ fidem requirebat.

Respondeo concedendo, quod Circumcisio non sit reiteranda, imò nec posset reiterari, vt ibi loquitur Augustinus, & eo ipso quod facta est, iam ille puer adimpleuit legem Circumcisionis, & non sequitur quod talis puer ab infedeli circumcisus fuerit iustificatus, sed deberet vt iustificaretur recipere remedium legis naturæ, hoc autem à tali puero non esse recipiendum non dicit Augustinus; Baptismus autem non est reiterandus, quia ex Concilijs habemus, quod quando confertur cum intentione faciendi, quod facit Eccleasi, à quocumque conferatur, validum sit; De remedio autem legis naturæ Patres, & Scholastici, qui sunt vnicum firmum fundamentum illud admittendi, dum de eo loquuntur, dicunt requiri fidem in parentibus puerum offerentibus; quare si puer ab aliquo sine fide oblatus fuisset, vtique esset de nouo offerendus.

10 Dices sicuti Patres dicunt paruulos in lege naturæ iustificatos fuisse in fide parentum, ita etiam Iustinus martyr quæst. 56. ad orthodox. dicit in lege gratiæ paruulos iustificari: sed hoc non obstante, sufficit in lege gratiæ ad verum baptisma, quod minister intendat facere, quod facit Ecclesia, etiamsi fidem non habeat; ergo & pro remedio legis naturæ eadem intentio generalis sufficit.

Respondeo D. Iustinum non requirere fidem ad valorem baptismi; sed dicit *Digni autem habentur ijs bonis, quæ affert baptismus eorum fide, qui illos baptismo offerunt*, vndè vt de se patet non requirit fidẽ parentum, vt dantem valorem baptismo; sed intendit, quod causa meritoria de cõgruo cur pueri consequãtur baptismũ, & alia bona gratiæ, & gloriæ sit fides, quia poterat inquiri, cur hi digni fuerũt baptismo, & nõ alij, & dicit esse regulariter fidẽ & solicitudinem parentum pro procurando baptismo paruulis; cum in ipsis paruulis nullum sit meritum, & ex hoc nihil sequitur, quod fides requiratur ad valorem baptismi, & sic explicatur etiam Augustinus, vel secundò fidem exigere ad baptismum, eo quod dum pueri baptizantur exigitur à suscipientibus ipsos, si credant; at numquam docuit Augustinus, vel alius Sanctus, pueros in lege gratiæ iustificari fide parentum.

11 Obijcies 2. Si requirebatur fides in offerente puerum, sequitur, quod fuisset valdè dubium tale Sacramentũ, & sæpè sæpius fuisset iterandum; hoc dici nequit; ergo fatendum est fuisse sufficientem intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.

Respondeo retorquendo argumentum, si requiritur intentio faciendi, quod facit Ecclesia, cum non fuerint certi, an ministri habuerint eam intentionem, sequitur, quod tale Sacramentum foret dubium, & sæpè iterandum. Quare absolutè dico, sicuti nos non iteramus baptismum, etiamsi ad eius validitatem requiratur intentio faciendi, quod facit Ecclesia; nisi aliundè constet ministrum hanc intentionem non habuisse; ita nec fuisset reiterandum illud remedium, nisi constasset ministrum non elicuisse actum fidei.

12 Obijcies 3. vel illa fides debebat esse formata, & supernaturalis, vel sufficisset informis: Si formata, fuisset nimis difficile tale remedium, si informis, nullo modo potuisset mereri ipsis infantibus; ergo dicendum est sufficisse intentionem faciendi, quod faciebat Ecclesia.

Respondeo Patres exigere fidem, cuiusmodi autem deberet esse illa fides nõ expli-

explicare, puto probabilius fuisse sufficientem fidem, qua parentes credebant Deum remissurum peccatum originale parvulis per media illis bene visa, quomodocumque postea esset haec fides, siue formata, siue informis, siue naturalis, siue supernaturalis; non enim requirebatur per modum meriti, sed per modum conditionis ad conficiendum illud Sacramentum, quod postea erat signum practicum gratiae.

13 Dubitatur 3. an illud remedium originalis debuerit fieri à solis parentibus, vel à quocumque etiam inuitis parentibus, licitè fieri potuerit. Vasquez disp. 163. docet omnes potuisse illud remedium applicare paruulis, Suarez loco cit. sect. 2. Lugo disp. 3. sect. 2. à num. 35. Arriaga disp. 8. sec. 5. n. 38. censent validè potuisse omnes illis infantibus remediū applicare, sed licitè tantùm à parentibus, vel de eorum consensu.

Respondeo cum hac sententia; Etenim, licèt incertum hoc sit, & potuerit Deus aliter ordinare; nihilominus suadetur à pari de Baptismo; Ideo enim nunc non licèt inuitis parentibus aliquē infidelem baptizare, quia si baptizaretur, & postea relinqueretur sub potestate paterna, relinqueretur in periculo proximo peruersionis, & irreuerentiae verae religionis, quod non licet: sed eadem ratio esset de illo, cui applicatum fuisset remedium originalis; ergo &c. Hoc tamen debet intelligi extra casum necessitatis, qua sicuti in casu necessitatis, quod aliquis paruulus infidelis esset moriturus, potest licitè à quolibet baptizari; quia moriendo non esset amplius in proximo periculo peruersionis, & irreuerentiae verae religionis: ita & de remedio originalis dicendum est.

14 Dices. Remedium originalis nō erat nisi oblatio pueri facta Deo: sed oblatio pueri Deo, à quocumque fiat est honesta; ergo etiam esset licita.

Respondeo distinguendo minorem; oblatio pueri facta Deo est honesta, si ex se consideretur, vt actio quaedam est; concedo minorem: si consideretur vt Sacramentum, quo destinatur puer ad veram religionem à quocumque fiat est honesta, nego minorem, nam si fiat inuitis parentibus, & postea relinquatur sub patria potestate, à qua nonnisi cum iniuria Patris potest extrahi, relinqueretur in periculo proximo peruersionis, & irreuerentiae verae religionis, quod illicitum est, vt de se patet.

15 Dubitatur 4. An in lege naturae fuerint alia Sacramenta.

Respondeo: id ex scriptura non posse certò colligi: certum quidem est semper extitisse sacrificia; nam Cain, Abel, Noe, Melchisedech, Abraham, Iacob, & Iob in lege naturae oblationes, & sacrificia offerebant: an verò aliquod ex enumeratis esset etiam Sacramentum, praesertim illud Melchisedech: Suarez, & alij existimant probabile; sed verè cum hoc ex scriptura nullo modo constet, nihil certi definire possumus.

ARTICVLVS IV.

An in lege scripta, & gratia debuerint esse Sacramenta.

1 IN lege veteri varia fuisse Sacramenta certum supponitur ab omnibus Theologis, & clarè deducitur ex Florentino in decreto vnionis, & in Trid. sess. 7. can. 2. vbi habet. *Si quis dixerit ea ipsa nouae legis Sacramenta à Sacramentis antiquae legis non differre, nisi quia caeremoniae sunt aliae, & alii ritus externi: anathema sit*: ex quo loco patet in antiqua lege supponere Concilium plura fuisse Sacramenta. Difficultas aliqua est in assignando quaenam fuerint Sacramenta antiquae legis.

2 Conclusio. Sacramenta veteris legis erant plura, quam nostra. Probatur ex D. Augustino lib. 19. contra Faustum cap. 13. vbi sic habet. *Sacramenta veteris legis ablata sunt, quia impleta, & alia sunt instituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, & numero pauciora.*

3 Quaenam verò fuerint ex scripturis deducitur aliqua fuisse, quae correspōdebant nostris, vt Circumcisio Baptismo, Esus agni Eucharistiae, consecratio sacerdotum Ordini, expiationes pro peccatis Poenitentiae; Confirmationi autem, quę est Sacramentum plenitudinis gratię nullum respondebat Sacramentum, quia nondum aduenerat tempus plenitudinis gratiae; neque etiam extremae vnctioni vllum correspondebat Sacramentum, quia extrema vnctio est praeparatio ad introitum gloriae, cuius aditus non patebat in lege veteri: Matrimonium etiam non erat Sacramentum, sed erat tantùm concessum in bonum naturae; de cetero plura alia dabantur Sacramenta praesertim ad expianda peccata, & plura numero erant, quam sint nostra.

4 Quaerit postea Angelicus; an in lege Euangelica sint Sacramenta, & an sint futura in statu gloriae. Verum dari septem nouae legis Sacramenta de fide tenemus ad salutem necessaria, non quidem omnia omnibus, sed omnibus absolutè est necessarius Baptismus; post Baptismum, lapsis est necessaria Poenitentia, & Sacerdotibus Ordo, an verò

Eucha-

Euchar istia sit necessaria, & quomodo infra dicemus suo loco. Hæc nostra Sacramenta sunt antiquis in quantum ad gratiam, quàm efficiunt præstantiora, & quoad significationem expressiora. Demum in futura gloria opus non erit Sacramentis, etenim ibi nudè, & apertè omnibus veritas apparebit.

QVAESTIO III.

De Principali Sacramentorum effectu, qui est gratia.

Haec quæstio communiter tractatur de nostris Sacramentis inquirendo, an nostra Sacramenta causent gratiam, & quomodo; Verùm, vt clarior appareat efficacia nostrorum Sacramentorum, & maior quam fuerit illa antiquæ legis: in hac quæstione primò inquiremus, an Sacramenta veteris legis essent causæ gratiæ, & postea de nostris agemus: sic enim clariùs apparebit, quomodo nostra in virtute, & efficacia antiqua superent.

ARTICVLVS I.

An aliqua Sacramenta antiquæ legis causarent gratiam.

1 Difficultas præcipua est de Sacramento Circumcisionis, an per illud remitteretur peccatum originale, & daretur gratia suscipientibus ipsum, an verò solùm esset institutum, vt signum distinctiuum populi Iudaici ab alijs nationibus, quæ tamen verum Deum confitebantur.

2 Prima sententia negat per Circumcisionem datam fuisse vllam gratiam. Sic Vasquez disp. 184. cap. 3. qui citat Capreolum, Ferrariensem, Canum, Ledesmam, & alios, eam tenent Bellarminus to. 2. lib. 2. de Sacramentis à cap. 14. Coninchus hic q. 62. art. 6. & plures alij recentiores.

Secunda sententia docet per Circumcisionem datam fuisse gratiam. Sic Nugnus q. 70. ar. 4. dub. 2. Cabrera q. 62. ar. 6. Ioann. à S. Thoma disp. 22. art. 1. dub. 5. & disp. 23. ar. 3. dub. 2. Gonet disp. 5. a. 1. & 2. Suarez hic disp. 5. sect. 1. & disp. 10. sect. 1. & 2. Valentia q. 70. p. 11. Arriaga disp. 9. ex antiquis vero Bonauent. Durand. Palud. Maiòr. & alij, quos refert Vasquez loco citato. Cardinalis verò de Lugo docet Circumcisionem non fuisse institutam ad dandam gratiam; sed quia regulariter Iudæi per Circumcisionem satisfaciebant etiam præcepto remedij legis naturæ, dicit in tali casu conferre gratiam. Diuersi sunt etiam in explicando modum, quo per Circumcisionem dabatur gratia: nam alij volebant per Circumcisionem dari gratiam tamquam per causam moralem, alij solùm tamquam per conditionem sine qua non, hanc docet Amicus disp. 4. sect. 1.

3 Conclusio. Circumcisio erat verum Sacramentum in lege veteri ordinatum non tantùm ad segregandum populum Iudæorum, sed etiam ad delendum originale in paruulis per gratiam sanctificantem, quæ tunc dabatur per ipsum, non quidem tamquam per causam physicam, aut moralem ipsius gratiæ, sed tamquam per conditionem sine qua non.

4 Prima pars, quod Circumcisio fuerit verum Sacramentum docent communiter Doctores, imò Suarez loco citato vult esse de fide. Quod colligitur ex illo ad Rom. 4. *Et signum accepit Circumcisionis signaculum iustitiæ fidei*; Si ergo erat signum, cum esset cæremonia sacra, & esset signaculum iustitiæ, vtique erat Sacramentum; quia, cui conuenit definitio, conuenit, & definitum.

5 Secunda pars, quod Circumcisio fuerit ordinata ad segregandum populũ descendentem ab Abraham à reliquis fidelibus patet, tum quia tantùm descendentes ab Abraham obligabat, cum ad Abraham solum, & ad posteros eius factum fuerit præceptum Circumcisionis, vt patet ex Gen. 17. vbi dicitur. *Signum fæderis*, & Apost. ad Rom. 3. habet. *Quæ vtilitas Circumcisionis, multum inquit per omnem modum: primum quidem, quia credita sunt eis eloquia Dei.* En quod Apostolus docet Circumcisionem datam fuisse in signum, ratione cuius Deus credidit tali populo scripturas sacras, & quia ex huiusmodi populo debebat descendere Christus; data igitur fuit Circumcisio ad segregandum populum Iudaicum ab alijs, quod clarè patet ex eo, quod in deserto non fuit circumcisus populus, eo quod esset sufficienter ab omnibus alijs segregatus.

6 Tertia pars, quod etiam data fuerit ad tollendum originale in paruulis per gratiam sanctificantem, quę in Circumcisione dabatur. Probatur ex Scriptura Gen. 17. *Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit delebitur anima illius de populo suo*; vbi Sept. legunt. *Masculus, cuius præputii caro octauo die circumcisa &c.* Ex quo constat talem locum intelligi de paruulis, qui octauo die debebant circumcidi, quibus Deus comminatur pœnam, nisi circumcidantur; Sed hæc pœna non poterat infligi paruulis propter peccatum actuale, quod in paruulis dari

dari non poterat: ergo propter originale, & propter pactum initum cum Adamo, quod pactum omnes posteri irritum fecerunt in Adamo peccando.

7 Dices cum Lugo, talem locum posse intelligi de pacto inito cum Abrahamo, quod irritum facerent, nisi circumciderentur, & proinde mererentur pœnam separationis à populo. Sed contra, quia in paruulis non poterat esse peccatum actuale, ratione cuius merentur talem pœnam; tum quia hoc apertè repugnat Innoc. III. in cap. maiores, vbi postquam dixisset, *Quod baptismus Circumcisioni successit*, adducit locum adductum Genesis; deinde habet. *Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur*. Sed culpa non remittitur, nisi per gratiam sanctificantem; ergo per Circumcisionem dabatur gratia sanctificans. Idem docet pluribus in locis D. Augustinus, & præsertim lib. 4. de baptismo cap. 24. vbi habet. *Ex circumcisione carnis, quam prior populus accepit, conijcere nos posse, quid valeat in paruulis baptismi Sacramentum*, & lib. 3. contra Iulianum c. 18. *Responde si potes, cur ipse Isaac, nisi baptismati Christi signo circumcisus octauo die fuisset, perijsset anima eius de populo suo? Explica si potes, cur merito tanta pœna plecteretur, nisi ab hoc tanto Sacramento liberaretur?* Et D. Gregor. 4. moral. cap. 2. *Quod autem apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro iis, qui de stirpe Abrahæ prodierunt mysterium Circumcisionis*. D. Bernardus serm. 2. de Assumptione. *In Baptismo sola gratia lauat hanc maculam, quã olim rasit petra circumcisionis*. Idem docent Beda. Hom. de Circumcisione, & plures alij Sancti Patres.

8 Quarta denique pars, quod Circumcisio non esset causa, nec physica, nec moralis gratiæ, probatur ex Concilio Florent. in decreto vnionis, vbi habetur. *Noua legis Sacramenta multum differunt à Sacramentis antiquæ legis; hæc enim non causabant gratiam, sed solum per passionem Christi dandam figurabant; nostra verò Sacramenta, & continent gratiam, & dignè suscipientibus eam conferunt*, & Trid. sess. 7. can. 2. supra adducto in princ. & ad Gal. 4. vocantur Sacramenta antiquæ legis *egena, & vacua*, eo quod non causarent gratiam.

9 Dices nostra Sacramenta, ab antiquis differre, quia nostra causant gratiã physicè, antiqua verò tantùm moraliter. Sed contra: tum quia non est certum nostra Sacramenta causare gratiam physicè, & certè, dum reuiuiscunt, non possunt causare physicè, quia non existunt; ergo non per hoc tantùm, quod causent physicè differunt à Sacramentis antiquæ legis: tum quia absolutè Concilium dicit Sacramenta antiquæ legis non causare gratiam; ergo non possunt dici causæ morales, quia causa moralis est vera causa: tum quia Concilium dicit antiqua solùm figurasse gratiam dandam per Christum; ergo si solùm erant figuræ gratiæ dandæ per Christum, nullo modo gratiam causabant.

10 Ex dictis deducitur, quod si in Circumcisione dabatur gratia, & tollebatur peccatum originale, & hoc non poterat à Circumcisione causari, nec physicè, nec moraliter, cum ex alia parte, quotiescumque infantes Circumcisionẽ accipiebant, etiam reciperent gratiam, deducitur inquam, quod Circumcisio saltem fuerit conditio, sine qua non dabatur gratia, nec remittebatur originale, quod probatur: quia illa est saltem conditio, qua posita infallibiliter sequitur effectus: sed posita Circumcisione in paruulis infallibiliter eis remittebatur peccatum originale, & infundebatur gratia; ergo Circumcisio erat saltem conditio sine qua non dabatur gratia, nec remittebatur peccatum.

11 Dices Circumcisionem, quã talem nullo modo conferre gratiam, sed esse vacuam, & inanem, sed solùm conferre, quatenus in eo applicabatur remedium originalis, & eodem modo se habere, quo se haberet musica, si quis proferret verba baptismi in musico cantu, talis musica esset vtilis ad effectum baptismi, sed non quã musica, sed quatenus quis in musica proferret verba baptismi. Sed contra, quia ideo musica, vt talis nõ est vtilis in baptismo ad salutem, quia est accidens respectu vocis, & vt accidens ab omnibus apprehenditur: at Circumcisio non ita se habet, sed in indiuiduo est signum protestatiuum fidei distinctũ à remedio legis naturæ, & vt tale est vtile ad salutem; ergo dispar omninò est ratio, & eodem modo se habet aqua, vel vinum ad extinguendam sitim, panis, vel caseus ad expellendam famem, sicuti remedium legis naturæ, vel Circumcisio ad tollendum originale: sed si quis expellat sitim per aquam, aut famem per panem, non sequitur, quod ad expellendam sitim etiam non sit vtile vinum, & ad expellendam famem non conducat caseus; ergo etiã licet per remedium legis naturæ tollatur originale, & infundatur gratia, etiam per Circumcisionem tollitur; & datur gratia; vt expressè docent Patres supra citati, & D. Tho. q. 70. a. 4. & alibi.

12 Obijcies 1. ad Rom. 3. habetur.

 Quid

Quid ergo amplius Iudeo est, aut quæ vtilitas Circumcisionis? Multum quidem per omnem modum. Primum, quia credita sunt eis eloquia Dei. Ergo si primum fuit esse signum, propter quod credita sunt Iudeis eloquia Dei, certè non fuit gratia expellens originale, quia hic effectus cum sit nobilior, deberet esse primus, & tamen de eo numquam loquitur Paulus; imò 1.ad Corint.2. habet: *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est.* Et ad Galat.4. *Quomodo iterū conuertimini ad infirma, & egena elementa, quibus iterum seruire vultis.* Et alibi idem docet Apostolus. Accedunt plures Sancti Patres, vt Iustinus Dialog. cum Triphone, Irenæus lib.4. cap.30. Epiphanius hæresi 30. Ambrosius in epist. ad Roman.4. Chrysost.Hom.27.in Gen.qui omnes dicunt fuisse tantùm signum,nec causasse gratiam.

Respondeo, Apostolum fecisse comparationem inter Iudeos, & alios, qui non circumcidebantur, & docet, quod in ordine ad remittendum originale nihil ampliùs est Iudeo,quam alii, cum omnes haberent remedium remittendi originale, & quod fiebat per Circumcisionem in Iudeis, hoc idem fiebat per remedium originalis in aliis, vnde quo ad hoc non aderat, in quo gloriarentur Iudei super alios; sed tantùm poterant gloriari,quod per Circumcisionem credita sunt Iudeis eloquia Dei; & quo ad hanc vanam gloriationem dicit Apostolus, quod Circumcisio nihil est, vacua, & egena est. Loca etiam ad Corin. & ad Gal. possunt intelligi de Circumcisione post aduentum Christi,vt consideranti patet. Ad Patres dico eos loqui vel in sensu Apostoli explicato, vel de Circumcisione Abrahæ, & adultorum, qui iam ante erant iustificati antequam reciperent Circumcisionem;quod si aliqui difficulter hanc explicationem admittant, dico in hoc magis standum esse Innocentio III.Augustino, & aliis Patribus à nobis adductis, qui clarissimè tenent per Circumcisionem peccatum originale remitti, & gratiam dari, vt expressè idem docet D. Thom. hic quæst. 62.ar.6.ad 3.vbi habet: *Et ideò in Circūcisione conferebatur gratia in quātùm erat signū passionis Christi futuræ*; quod infra repetit quæst.70.ar.4.

13 Obijcies secundò. Concilium Florentinum, quod dicit Sacramenta antiqua solùm figurasse gratiam dandā per nostra Sacramenta; ergo nullo modo eam conferebant.

Respondeo iam nos assignare discrimen inter nostra, & antiqua, quia hæc non cōtinebant, nec causabant gratiam, quam significabant, sed tantùm erant conditiones: nostra verò causant gratiam, quam continent; insuper gratia, quæ dabatur in Sacramentis antiquis nō aperiebat eis Regnum Cœlorum, quod tātùm per Christi mortem apertum est, & per nostra Sacramenta datur gratia, qua iustus habet statim ius ad Regnum Cœlorum;& hanc responsionem,vt bonam debent admittere omnes alij, qui fatentur per remedium legis naturę collatam fuisse gratiam, quod tamen erat vnum ex Sacramentis, quod perseuerabat in lege scripta pro fœminis, & pro paruulis masculis, qui erant in periculo mortis ante octauum diem; nam ipsis non poterat applicari Circumcisio; ergo debebant iustificari per hoc remedium;si ergo omnes debent fateri;quod per hoc Sacramentum dabatur infallibiliter gratia; fatendum est, quod dum Concilium ponit differentiam inter antiqua, & nostra, hæc differentia nulla alia sit, nisi quod nostra causant gratiam, vel physicè, vel moraliter, de quo infra, antiqua verò erant tantùm conditiones, sine quibus non dabatur gratia.

14 Obijcies tertiò. Si per Circumcisionem dabatur gratia, & remittebatur originale, sequitur primò, quòd debuisset dari omnibus,tam masculis, quā fœminis, secus peioris conditionis fuissent fœminæ in ordine ad salutem, quam fuerunt masculi; sequitur secundò, quod omnes masculi non possent iustificari sine circumcisione, quod tamen falsum est;nam ante octauum diem non poterat dari, & qui non erant ex stirpe Abrahæ illam non recipiebant.

Respondeo negando sequelam; nam cum hoc purè dependeat à voluntate Dei, potuit Deus obligare masculos,nō fœminas; nec sequitur peioris conditionis fuisse fœminas in ordine ad salutem, quia eadem gratia, quæ dabatur masculis per Circumcisionem, dabatur fœminis per remedium legis naturæ: neque secunda sequela officit, sequitur enim tantùm, quod non potuerint iustificari sine voto Circumcisionis, sicuti nunc nullus potest iustificari sine voto Baptismi, & hoc verum est de posteris Abrahæ; nam alios non afficiebat præceptum Circumcisionis, & poterant iustificari per remedium legis naturæ, sicuti etiam paruuli ante octauum diem, si essent in periculo mortis, & huius rei causa est voluntas Dei sic instituentis,quæ voluntas ex auctoritate innotescit.

ARTI-

ARTICVLVS II.

An Sacramenta nouæ legis sint causæ gratiæ.

1 Plures hæretici negant nostris Sacramētis vim causatiuam gratiæ sanctificantis, sic Messaliani, de quibus Augustinus hæresi 57. sic sensere etiam quidam Armeni ex Guido Carmelita in sua summa, eumdem errorem suscitauit Lutherus ex Roffensi ar. 1. ad Leonem X. quem sequuti sunt postea hæretici nostri temporis, vt Caluinus lib. 4. institutionum c. 14. §. 16. Melancton, & alij.

2 Conclusio. Catholica veritas est, omnia Sacramenta nouæ legis gratiam causare, quam significant in omnibus non ponentibus obicem. Sic definitum fuit in Trid. sess. 7. can. 6. vbi habetur: *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre; quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel iustitiæ; & notæ quadam Christianæ professionis, quibus apud homines discernitur fideles ab infidelibus; anathema sit.* Idē definitur in Concilio Florentino in decreto vnionis, vbi docetur nostra Sacramenta differre ab antiquis, quia nostra verè conferunt gratiam, quam antiqua non causabant. Eadem veritas remanet definita in Symbolo Niceno, vbi dicitur: *Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum*, in Concilijs Mileuitano c. 2. Arausicano 2. cap. 25. & pluribus alijs Concilijs.

3 Ratio huius veritatis fuit sola Dei, & Christi Domini voluntas sic Sacramenta instituentis; talem autem fuisse Christi Domini voluntatem collegit Ecclesia ex scripturis clarè talem causalitatem significantibus; vt de Baptismo Io: 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu &c.* Vbi Augustinus: *Aqua regenerat hominem in Christo.* Et epist. 23. inquit. *Non enim scriptum est, nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium, vel ministrantium fide, sed nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto.* Quibus verbis figmentum hæreticorum nostri temporis iugulat, qui volūt solam fidem sufficere, & eam solam iustificare. De Confirmatione Act. 8. *Cum vidisset, quod per impositionem manuum daretur Spiritus Sanctus.* De Eucharistia Ioan. 6. *Qui manducat me, viuet propter me; Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* De Pœnitentia: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* De Ordine 2. ad Tii. 1. *Resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* De extrema Vnctione Iacobi 5. *Oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis est, dimittuntur ei.* De Matrimonio, licèt non ita habeatur expresè in scriptura, id tamen semper tenuit Ecclesiæ vniuersalis traditio, & Concilia docuerunt; & Trident. definiuit sess. 23. dicens: *Si quis dixerit Matrimonium non esse verè, & propriè vnum ex septem nouæ legis Sacramentis, neque gratiam conferre; anathema sit.* Ex quibus auctoritatibus adductis notandæ sunt illæ particulæ *Ex, propter, per*, & modum dicendi absolutum; huiusmodi enim phrases semper denotant causalitatem aliquam, & præsertim, dum scriptura vtitur ablatiuo instrumentali, vt de Baptismo ad Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*, ibi enim clarè denotatur causalitas instrumentalis, ac quando quis dicit: *Scribo calamo.*

4 Obijcies primò, illud ad Ephes. 5. *Mundans eam* (nempe Ecclesiam) *in verbo vitæ.* Sed verbum vitę est ex fide, & operatur excitando fidem; ergo Baptismus mundat solum excitando fidem, non producendo gratiam.

Respondeo. Per verbum *Vitæ* intelligere Apostolum verba formæ Baptismi, quibus consecratur baptisma, iuxtà illud Augustini: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Vnde verba sunt consecratoria, non concionatoria, & habent excitare fidem, & producere gratiam, qua mundatur Ecclesia, & quęlibet anima.

5 Obijcies secundò. Indecens est auertere mentes à Deo, & eas conuertere ad vilia elementa: sed si aqua, oleū, & similia causarent gratiam, quā sanctificaremur, deberemus mentes nostras conuertere ad illa, & sic auerterentur à Deo; ergo hoc esset indecens.

Respondeo negando minorem, cum enim Sacramenta sint instrumenta gratiæ, & signa sensibilia, illis vtimur, vt magis conuertamus in Deum, & per ea mentes nostras erigamus ad Deum, ipsiq; magis vniamur tamquā auctori, & causæ principali gratiæ.

6 Obijcies primò. Petri 3. dicitur; *Vos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi.* Et Augustinus tract. 80. in Ioan. *Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*; ergo per Augustinum in tantùm Baptisma sanctificat, in quantùm quis credit.

Respondeo. D. Petrum nullo modo fauere hæreticis, solùm enim vult, quod effectus Baptismi non est mundatio sordium carnis, quod verissimum est, sed

sanctificatio per gratiam, quam vocat conscientiæ interrogationem in Deum, quod est à posteriori cognoscere, an simus iusti nec nè; quod tunc fit,quando interrogando,& examinando conscientiam nostram, nullum cognoscimus habere peccatum, licèt enim per hoc non simul iusti, iuxta illud Apostoli: *Nihil mihi conscius sum, sed non per hoc iustificatus sum*; nihilominus quando quis non est conscius vllius peccati, potest aliquo modo sperare se esse in gratia, saltem coniecturaliter. Ad Augustinum respõdet D.Thomas hic quæst.60.art.7. ad 1. *Quod verbum operatur in Sacramentis, non quia dicitur,idest, non secundùm exteriorem sonum vocis; sed quia creditur, idest, secundùm sensum verborum,qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licèt non eadē voces sint, quantùm ad sonum.* Aliam explicationem Augustini vide supra quæst.1. ar.9. in fine.

ARTICVLVS III.

An Sacramenta nouæ legis sint causa morales gratiæ, & in quo consistat hac causalitas moralis.

1 SACRAMENTA nostra causare gratiam sanctificantem in nobis vidimus art. præcedenti; illamq; causare ex opere operato est de fide, quidquid latrent hæretici nostri temporis; sic enim definitum fuit in Trid. sess. 7. can.8. his verbis: *Si quis dixerit per ipsa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam &c. anathema sit.* Solum igitur est explicandum, quid sit conferri gratiam ex opere operato, & conferri gratiam ex opere operantis. Res in se non est magni momenti, tunc ergo confertur gratia ex opere operantis, quando à Deo iuxta proportionem operis, & meriti ipsius, qui operatur, vt si quis eliciat actum amoris supernaturalem, vt sex, dum Deus intuitu illius meriti dat gratiam vt sex, dat illam ex opere operantis: In Sacramentis verò res non ita se habet: nam aliquando qui recipit gratiam nullum opus bonum exercet,nec meritum vllum habet, vt si infans baptizetur, & tamen Deus per Sacramentum dat gratiam: aliquando actū aliquem exercet de se insufficientē ad merendam gratiam, vt si quis accedat ad Sacramentum pœnitentiæ cum sola attritione supernaturali, nihilominus cum Sacramento iustificatur,& gratia cum detur vltra meritum operantis & ratione meritorum Christi, dicitur dari ex opere operato: aliquādo quis est in gratia, & cū dispositione vt quatuor accedit ad aliquod Sacramentū,v.g. Eucharistiam; tūc recipiens Sacramentum non tantùm recipit gratiam correspondentem dispositioni vt quatuor, sed vltra hanc recipit gratiam, quam ex institutione diuina causat Sacramentum, & hæc dicitur dari ex opere operato. Quare breuiter illud datur ex opere operato, quod datur supra totum meritum operantis, siue illud meritum sit de condigno,siue tantùm de congruo,& datur solùm ex meriti Christi passi.

2 Dices. Sequitur ex hoc,quod ego satisfacerem ex opere operato, si quis mihi applicaret eleemosynam factam pauperi, vel aliud pium opus, sicuti quādo lucror indulgentiam acquiro eam ex opere operato. Respondeo hanc esse quæstionem de pura voce; nam aliqui non volunt posse dici ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis tunc quempiam satisfacere, quia talis satisfactio applicatur alteri ratione boni operis, quod est vltima ratio satisfaciendi, quod non cōtingit in Sacramentis; nam etiamsi à ministro conficiatur cū peccato,adhuc producit gratiā,& est optima, & probabilissima responsio; alij dicunt posse dici, hominem cui applicatur eleemosyna satisfacere ex opere operato alterius; verùm hæc est quæstio de pura voce, & in hoc standum communi Scholasticorum, qui intelligunt tunc solùm aliquem acquirere gratiam, vel satisfacere ex opere operato, quando gratiam acquirit,vel satisfacit ex meritis Christi.

3 Difficultas modò celebris est inter Theologos, quomodo Sacramenta sint causa gratiæ, an morales tantùm, vel physicæ, & in quo consistat propriè hęc causalitas moralis, quæ sit diuersa in nostris Sacramentis,ac fuerit in Sacramenris veteris legis. In hoc articulo agemus de causalitate morali, in sequenti, an etiam sint causæ physicæ instrumentales gratiæ.

4 Causalitatem moralem conuenire omnibus Sacramentis nouæ legis docent communiter omnes Scholastici, diuersi sunt tamen in explicando hanc moralem causalitatem, taliter, vt Arriaga hic disput.10.sec.3. duodecim modos explicandi hanc causalitatem ponat; non est tamen animus omnes enumerare, sed solum principaliores ponam.

Durandus in 4.dist.1.quæst.4.vult nostra Sacramenta esse causas, sine quibus non conferret Deus gratiam. Eandem opinionem sequitur Ocham quæst. 1. Aliacen.quæst.1.art.1. Gabriel, & Marsilius.

Ca-

Canus releſt. de Sacramentis in gene. re par.4. Coninch.quæſt.62.art.4. & alij volunt eſſe cauſas morales, quia ſunt veluti burſæ plenæ meritis Chriſti, ex cuius meritis mouetur Deus ad dādam gratiam in Sacramentis noſtris, quod Sacramentis antiquis conuenire non poterat.

Vaſquez hic diſp. 132. cap. 5. & 134. cap.4. docet noſtra Sacramenta eſſe cauſas morales gratiæ, quia ſunt impetratoria gratiæ ex pacto, & promiſſione Dei, & ideò vult actiones Sacramentales eſſe honeſtas. Sic etiam docet Amicus diſp.4.ſec.9.n.213.

Alij explicant, quod noſtra Sacramēta ſunt veluti moneta, quæ ex Principis voluntate tantùm valet in communibus contractibus, ita Chriſtum obſignaſſe Sacramenta, vt eſſent veluti moneta, qua poſita daretur gratia.

Cardinalis de Lugo diſp. 4. Arriaga diſp. 10. ſec.3. ſubſec. 2. docent noſtra Sacramenta eſſe cauſas morales gratiæ, quia exercentur nomine Chriſti, & à delegatis eius miniſtris, & actiones miniſtrorum cenſentur actiones delegantis, quæ ratio cum non militet de miniſtris antiquæ legis; ideò illa Sacramenta non poterant eſſe cauſæ morales gratiæ.

5 Concluſio prima, ſententiæ Durandi, & Vaſquez reiiciuntur. Et quidē illa Durandi communiter ab omnibus reiicitur, & ex profeſſo eam reiicit D. Thom.in 4.diſt.1.quæſt.1.ar.4.& hic art. 1.Sic autem reiicitur.Per Durandum eo modo Sacramēta noſtra ſunt cauſæ gratiæ, quomodo denarius plumbeus facta Regis ordinatione eſt cauſa, quod ipſum habenti dentur centum libræ auri, v. g. ſed denarius plumbeus non eſt vera cauſa, quod dentur centum libræ auri, ſed merum, & purum ſignum; ergo etiam Sacramenta noſtra eſſent huiuſmodi: hoc autem eſt apertè falſum, & contra Concilia Florentinum, & Tridentinum, vt ſupra vidimus; hæc enim Concilia definiunt noſtra Sacramenta verè eſſe cauſas gratiæ, quod non conueniebat antiquis: ſed antiqua aliqua, vt remedium originalis, & Circumciſio erant conditiones, ſine quibus non gratia, vt concedit etiam ipſe Durandus; ergo ſi per Concilia noſtra Sacramenta diuerſo modo cauſant gratiam, quam cauſarent antiqua non poſſunt eſſe cauſæ, ſine quibus non, vel tantum puræ conditiones.

6 Dices cum Durando. D. Bernardus in ſerm. de Cœna Domini, inquit: Sicut Canonicus inueſtitur per librum Abbas per baculum, Epiſcopus per baculum, & anulum ſimul, ſic diuerſæ gratiæ diuerſis ſunt traditæ Sacramentis: ſed liber, baculus, & anulus ſunt tantùm ſigna, & conditiones, ſine quibus non; ergo & Sacramenta. Sed contra, quia vt docet D.Thom.hic q.62.ar.1. in corpore liber, baculus, & anulus ſunt tantùm ſigna, per quæ conſtituitur aliquis Canonicus, vel Abbas, non cauſæ poteſtatis: ſed noſtra Sacramenta debent eſſe cauſæ gratiæ: ergo non poſſunt ſe habere eo modo, quo ſe habet baculus ad Abbatem, vel anulus, & baculus ad Epiſcopum, quare D. Bernardus illis verbis comparat Sacramenta baculo, anulo, &c. quoad ſignificationem præciſè, non quoad cauſalitatem; nam de cauſalitate antea dixerat, dum dixit Sacramenta operari gratiam.

7 Eodem modo reiicitur, quod alij dicunt, noſtra Sacramenta eſſe veluti chirographum, quo oſtenſo, Deus dat gratiā; etenim hoc nō tranſcendit rationem puri ſigni de debito cōtracto, vnde ſi debitum aliter cōſtaret, non eſſet opus Chirographo ad hoc vt debitum ſolueretur; cum ergo noſtra Sacramenta ſint cauſæ, nullo modo poſſunt ſe habere ſolum vt Chirographum.

8 Neque Vaſquez ſententia ſuſtineri poteſt; nam debet aſſignare diuerſum modum conferendi gratiam in noſtris Sacramentis, quam conueniat Circūciſioni, & remedio legis naturæ: ſed ſi noſtra Sacramēta dicerentur cauſæ morales gratiæ: quia ſunt impetratōria gratiæ ex pacto, & promiſſione Dei, licèt nullā habeant condignitatem cū gratia, nō cauſarēt diuerſo modo gratiā, quam facerent Sacramenta legis naturæ, & Circumciſionis; nam etiam in illis ex pacto, & promiſſione Dei dabatur gratia; ergo neque iſta Vaſquii opinio ſuſtinenda eſt. Confirmatur, quia eſſe id, quo poſito ex pacto Dei conceditur gratia; ſi illud non habeat condignitatem ad mouendum Deum, non excedit puram rationem cōditionis; & eodem modo ſe haberet, ac denarius plumbeus, quem qui afferret Regi, promiſit Rex ſe daturum aureum: ſed verè in hoc caſu, qui afferret denarium plumbeum, afferret tantùm conditionem, & ſignum dandi aureum; ergo & Sacramenta eſſent ſolùm huiuſmodi, quod dici nequit; cum Concilia dicant noſtra Sacramenta eſſe veras cauſas.

9 Concluſio ſecunda. Noſtra Sacramenta ſunt cauſæ morales gratiæ, quia in eorum vſu applicantur merita Chriſti ſuſcipientibus ipſa, quæ mouent Deum ad dandam gratiam. Probatur primo ex Concilio Trident. ſeſſ.7.can.6.

vbi habetur: *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant &c. anathema sit.* Ex quo loco sic argumentor: Sacramenta nouæ legis continent gratiam, quam significant, & eam conferunt suscipientibus ipsa, vt docet idem Concilium ibidem: sed non possunt eam continere, & conferre, nisi saltem sint causæ morales applicatiuæ meritorum Christi suscipientibus ipsa; ergo verè sunt causæ morales gratiæ, quia in eorum vsu applicatur ipsa merita Christi suscipientibus ipsa: maior patet: probatur minor: quia aqua, & forma baptismi, si secundùm se cōsiderentur, & idem dic de alijs materijs, & formis Sacramētorum, nec continent gratiam, nec illam habent conferre, vnde, si quis baptizasset antequam Christus instituisset Sacramentum Baptismi, & vsus fuisset aqua naturali, eadem forma, & intentione faciendi, quod facturus esset Christus, & Ecclesia post institutum baptisma, nihilominus gratiam nullo modo contulisset; ergo, quod contineat, & conferat gratiam, habet ex institutione Christi: sed Christus instituit, vt Sacramenta per ministros, tamquam per sui ministros, & dispensatores conficerentur, vt patet ex illo Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*; vndè minister Sacramenti semper Sacramenta conficit in persona Christi; vt constat præsertim in consecratione Eucharistiæ; nam si Sacerdos nòn proferret in persona Christi, falsum diceret; & idem est de alijs Sacramentis; ergo si Sacramenta per ministros Christi, & in persona Christi operantes, & tamquam per dispensatores mysteriorū Dei conficiuntur, sequitur, quod in Sacramētorum vsu semper merita Christi fidelibus applicētur, ad quæ respiciens Deus moraliter determinatur ad dandam gratiam: Et hoc est, quod aliqui dicunt, quod Sacramenta sunt bursæ plenæ, quæ continent valorem meritorum Christi, quod sunt nummi aurei, qui dantur fidelibus, vt ipsis emant gratiam. In quo sensu Sacramenta antiqua dicuntur vacua, & egena; nam licèt in illis aliquando daretur gratia intuitu meritorum Christi, nihilominus ipsa Sacramenta non poterant confici in persona Christi, neque actu continebant merita Christi, quæ per eius ministros in persona sua applicarentur; quia cum actu nō extitisset Christus, neque poterat habere ministros, qui nomine ipsius operarentur, neque poterant applicari merita, quia nondum extabant, sed tantùm à Deo præuidebantur futura: vndè talia Sacramenta erant tantùm conditiones ponendi gratiam, non causæ morales.

10 Obijcies 1. in tantùm Sacramenta nostra sunt causæ morales gratiæ, in quantùm applicantur nobis merita Christi per ministros eius: sed etiam in lege veteri poterant applicari merita Christi, per ministros eius; ergo etiam Sacramenta antiqua erant hoc modo causæ morales gratiæ: probatur minor, quia de facto Christus meruit antiquis Patribus prædestinationem, & gratiam, vt diximus de Deo vno de prædestinatione, & in tractatu de Incarnatione; ergo etiam potuit determinare, vt ministri Sacramentorum antiquæ legis suo nomine ministrarent, & conferrent gratiam.

Respondeo negando minorem; nam cum nondum extitisset Christus, nec essent in rerum natura eius merita, non poterant per Sacramenta, tamquam per instrumenta applicari fidelibus: nam instrumentum non agit, nisi prius supponatur causa principalis in se; diuersa autem est ratio de gratia data Patribus; nam Deus erat, qui respiciebat ad merita, quæ præuidebat futura; at Sacramentum non poterat continere in se, quod actu non erat in rerum natura, & ideò potuit Deus dare gratiam intuitu meritorum Christi futurorum; non autem Sacramenta poterant causare gratiam ex meritis Christi futuris.

11 Dices causa moralis non est necessè, vt actu existat, sed sufficit, vt præuideatur futura pro aliqua tēporis differentia, & sic moueat operans ad aliquid efficiendum; ergo etiam merita Christi non est necesse, quod existerent, vt Deus per ea moueretur ad dandam gratiam in Sacramentis antiquis, sed sufficiebat, quod a Deo præuiderentur. Sed contra aliud est, quod Deus potuerit moueri ad dandam gratiam antiquis ex præuisione meritorum Christi, & hoc fateor; aliud est, quod potuerit Deus moueri ex meritis Christi contentis in Sacramentis antiquæ legis, & hoc falsum est, cum Sacramentum non possit in se continere, quod nondum est; vndè talia Sacramenta, cum non continerent pretium gratiæ, sicuti nostra, erant egena, & solùm conditiones, nostra veró veræ causæ.

12 Obijcies 2. Sacramenta antiqua applicabantur nomine Ecclesiæ, & in virtute meritorum Ecclesiæ; sicuti nunc nostra applicantur in virtute meritorum Christi: sed nunc, quia Sacramenta nostra continent merita Christi mouent Deum moraliter ad dandam gratiam, & illam moraliter saltem causant; ergo & antiqua, quia continebant merita

Eccle-

Ecclesiæ, & ea applicabantur, erant causæ morales mouentes Deum ad dandam gratiam.

Respondeo negando, quod illa Sacramenta applicarentur nomine Ecclesiæ, & in virtute meritorum Ecclesiæ; nam etsi de facto nullus fuisset iustus in rerum natura, & nihilominus aliquis puerum obtulisset Deo protestando fidem in Christum venturum, talis partuulus fuisset iustificatus, & tamen Deus non fuisset motus à meritis Ecclesiæ, quæ in dato casu nulla supponuntur, erant ergo illa Sacramenta protestationes in Christum futurum, & ipsa erant conditiones dandæ gratiæ, non causæ morales, vt dictum est. Addo, quod etsi nomine sinagogæ fuissent illa Sacramenta applicata, non tamen potuissent mereri ipsa suscipientibus gratiam; tum quia actio puri hominis tota est in promerenda sibi gratia, vel augmentum eius, non alteri; tum quia nulla creatura potest mereri remissionem mortalis; quare etsi illa Sacramenta applicarentur nomine Ecclesiæ, numquam poterant habere condignitatem ad remissionem originalis.

13 Obijcies 3. In tantùm dicimus, quod nostra Sacramenta sunt causæ morales gratiæ, in quantùm applicantur per ministros in persona Christi, cum applicatione meritorum eius; sed sæpe conficiuntur à malis ministris, & ex fine malo; ergo tunc non conficiuntur in persona Christi, quia Christus nullam potest habere actionem malam.

Respondeo negando consequentiam; nec sequitur, quod Christus faciat actionem malam, sed tantùm minister, vt patet exemplo trito, si Dominus iubeat famulo, vt det eleemosynam, & ipse illam det ob finem malum v.g. causa aliciendi pauperem ad finem malum; nihilominus actio illa, & eleemosyna, vt est à Domino, est bona, & tantùm mala ex prauo fine ministri; & si Dominus det nummum aureum famulo, vt emat aliquid, etiamsi ille ex fine malo emat illud, non sequitur, quod ille nummus aureus non sit condignum pretium pro illa re; ita cum Christus etiam per ministros malos in Sacramentis applicet pretium infinitum sui sanguinis, parum interest, quod ministri sint mali; nam Deus mouetur à meritis Christi infinitis, quæ in Sacramentis applicantur.

14 Obijcies 4. Si Sacramenta sunt causæ morales, quia exercentur in persona Christi, & per ea applicantur merita Christi, sequitur, quod causent per modum meriti: sed Christus nunc non est amplius capax meriti; & aliqua Sacramenta instituit post resurrectionem, quo tempore non erat capax meriti; ergo ratio adducta nulla est.

Respondeo negando sequelam, nempe, quod causent per modum meriti, causant enim per modum pretij, & solutionis; nam semel seipsum Christus obtulit in ara crucis, qua oblatione condignè satisfecit Deo quo ad sufficientiam pro omnibus, deinde reliquit pretium infinitum suorum meritorum in thesauro Ecclesiæ applicandum singulis per Sacramenta, inito pacto cum Deo, vt quotiescumque Sacramenta applicarentur, daretur gratia; vnde licèt nunc non mereatur, cum tamen in persona Christi per Sacramenta applicentur eius merita infinita; ideo illa sunt causæ morales gratiæ per modum solutionis, & pretij.

ARTICVLVS IV.

An nostra Sacramenta sint etiam causæ physicæ instrumentales gratiæ.

1 HÆc est omnium, quæ in hoc tractatu de Sacramencramentis habetur præcipua controuersia mordicus contendentes aliqui hanc causalitatem physicam, non solùm eis non conuenire, sed nec etiam esse possibilem, alijs contendentibus de facto Sacramenta nostra esse veras causas physicas instrumentales gratiæ.

2 Prima sententia est Scoti in 4. dist. 1. num. 12. & 13. Scotistarum communiter Herincx tom. 4. disp. 4. quæst. 2. hæc negat Sacramentis causalitatem vllam physicam respectu gratiæ, & solùm eis concedit moralem. Vasquez 1. part. disp. 176. cap. 3. & hic disp. 136. cap. 6. & alibi Gaspar Hurtadus disp. 3. de Sacramentis in genere, & alij ita negant causalitatem physicam Sacramentis, vt asserant eam repugnare. Alij tractant solùm quæstionem de facto, & dicunt Sacramenta esse tantùm causas morales, non physicas gratiæ sic Cano relect. de Sac. in genere p. 4. Molina 1. p. q. 43. art. 8. Coninch. hic. quæst. 62. art. 4. Lugo disp. 4. sect. 4. Amicus dispur. 4. sect. 9. Arriaga disp. 11. sect. 3. & plures alij.

Secunda sententia est Caiet. hic q. 62. art. 1. Nugnez ibidem diff. 7. Cabreræ disp. 3. conc. 5. Syluii art. 1. Ioan. à S. Thom. disp. 24. art. 1. dub. 7. Gonet. disp. 3. art. 2. & communis Thomistarum, hæc asserit Sacramenta vltra causalitatem moralem etiam esse physica instrumenta gratiæ; hanc sequitur Bellar. lib. 2. de Sacra. cap. 11. Suarez hic disp. 9.

disp. 9. sect. 2. Valentia disp. 3. quaest. 3. Ezparza lib. 10. quaest. 24. praeterea Henriquez, Reginaldus, Granado, Ripalda, & Hyacintus Choquetius lib. 2. de gratia disp. 6. cap. 1. vt testatur Gonet, citat pro hac senria 53. Doctores, Verùm quidem est, quod non omnes eodem modo eam defendunr; nam aliqui volunt Sacramenta recipere in se virtutem quandam à Deo, qua per modum instrumenti eleuantur ad producendum effectum gratiæ, sic plures Thomistæ. Sotus verò in 4. dist. 1. & alij volūt, quod Sacramenta non producant gratiam, sed hanc creari à Deo, ipsa vero Sacramenta esse instrumenta, quæ vniunt gratiam cum anima, & producunt hominem gratum, quemadmodum generatio hominis non producit animam, sed hominem.

3 Notandum primò ad euidentiam nostræ sententiæ in omnibus rebus creatis esse potentiam obedietialem ad omne id, quod non implicat contradictionem. Hoc colligitur ex pluribus scripturæ locis, vt ex facto Christi Domini, quando vsus est luto ad cæcum illuminandum, & Sap. 16. habetur. *Mirabile erat, quod in aqua, quæ omnia extinguit plus valeret ignis, & supra virtutem vndique exardescebat*. Et Exod. 15. Mirum de paruo ligno, per quod aqua amara dulcedinem recepit, & ex pluribus aliis locis id colligitur. Neque dicant ista opera fieri à Deo ad præsentiam earum rerum, nam talem explicationem non recipit locus Sapientiæ, ibi enim dicitur, quod *ignis exardescebat*, & eodem capite huius rationem reddens dicit. *Creatura enim tibi Factori deseruiens exardescit in tormentum aduersus iniustos*, & ratio huius esse potest, quia Deus habet perfectum, & absolutum dominium suæ creaturæ; è contra verò creatura perfectam, & omnimodā subiectionem ad Deum: atqui hoc absolutum dominium Dei super creaturam, & omnimoda subiectio creaturæ ad Deum non potest consistere, sine potentia obedientiali; ergo hæc potentia obedientialis datur in creaturis: maior patet: probatur minor. Perfectum dominium Dei super creaturam includit absolutam facultatem disponendi de illa ad omnem actum possibilem; ergo ad perfectam subiectionem spectat, quod possit creatura adhiberi à Deo ad omne id, quod non implicat contradictionem: hoc autem posse adhiberi ad omne &c. est potentia obedientialis actiua: sicuti posse recipere omne id, quod non implicat contradictionem est potentia obedientialis passiua.

4 Notandum secundò hanc potentiam obedientialem esse eandem cum qualibet entitate rei, siue materiali, siue spirituali, siue accidentali, siue substantiali, & solùm differre à naturali formaliter, vt volunt aliqui, seu melius inadæquatè, quatenus potentia naturalis est adæquatè illa entitas creaturæ; obedientialis verò est entitas creaturæ, vt subest Deo potentiori concursu operanti, seu est eadem vt facit complexum cum Deo potentius operante. Adest etiam alia disparitas, quod naturalis est tantùm in ordine ad effectus naturales; obedientialis verò etiam ad supernaturales, & ad omne, quod non dicit implicantiam. His positis.

5 Causa gratiæ sanctificantis potest esse principalis, vel instrumentalis. Principalis in proposito respectu effectuum supernaturalium est Deus, & Christus, instrumentalis sunt Sacramenta. Hoc colligitur ex Trid. sess. 6. cap. 7. vbi assignando causas gratiæ sanctificantis dicit, Deum esse causam principalem, scilicet effectricem physicam, meritoriam, hoc est principalem moralem, Christum, quatenus sua passione meruit nobis iustificationem, instrumentalem verò esse Sacramenta, vt baptismus, vndè saltem causalitatem moralem omnes Doctores Catholici Sacramentis nostris concedunt, vt articulo præcedenti vidimus. Quare id, quod modò inquirimus est, an præter causalitatem moralem Sacramenta nouæ legis habeant etiam physicam; itaut Sacramenta nostra sint instrumenta physica productiua gratiæ.

6 Conclusio 1. Sacramenta, vt sint causæ instrumentales gratię non debent recipere in se qualitatem; aut tantùm producere hominem gratum, seu tantùm vnire gratiam cum anima. Probatur prima pars, quia in tantùm volunt Doctores contrariæ sententiæ Sacramenta debere recipere in se qualitatem, in quantùm volunt esse de ratione instrumenti recipere in se aliquid præuium antequam operetur, quod præuium sit dispositio ad principalem effectum: sed falsum est instrumenta debere in se recipere aliquid præuium ad principalem effectum; ergo etiam erit falsum, quod Sacrameta debeant prius in se recipere illam qualitatem: maior est fundamentum aduersariorum: probatur minor, quia eodem modo debemus philosophari de instrumentis in ordine supernaturali, sicuti loquimur de instrumentis naturalibus in ordine artificiali: sed in ordine artificiali calamus v. g. optimè intelligitur instrumentum aptum ad scribendum per hoc, quod actu coniungatur cum manu scriptoris

ergo

ergo etiam Sacramenta per hoc, quod coniunguntur cum Deo tamquam cum principali agente, etiamsi hanc qualitatem non recipiant, intelligentur instrumenta apta causatiua gratiæ.

7 Impugnatur 2. Hæc opinio; quia illa qualitas, quæ recipitur in Sacramentis, est diſpoſitio ad gratiam, & efficit gratiam, vel eſt qualitas naturalis, vel ſupernaturalis: ſi naturalis eadem eſt improportio de hac qualitate, ac de Sacramentis; nam aliquid naturale non poteſt eſſe diſpoſitio ad ſupernaturale, neque poteſt habere proportionem ad ſupernaturale efficiendum: ſi verò dicatur, quod ſit ſupernaturalis: quæro vtrum producatur à Sacramentis, aut verò à ſolo Deo? Si à Sacramentis; ergo quod dicimus de hac qualitate ſupernaturali, poſſumus dicere de gratia, quod ſcilicet producatur à Sacramentis immediatè: Si deniquè hæc qualitas producitur à ſolo Deo, & poſtea ipſa eleuatur ad producendam gratiam, ſequitur, quod Sacramenta non concurrant vllo modo ad productionem gratiæ, ſed quod gratia producatur ab hac qualitate, quod tamen non admittunt aduerſarij neque dicere poſſunt, quod gratia producatur ab hac qualitate; & Sacramentis: nam ideo ponunt hanc qualitatem, quia Sacramenta ſunt improportionata reſpectu gratiæ, cum ſint materialia: ſed etiam poſita hac qualitate remanent materialia; ergo ſi ſine hac qualitate ſunt improportionata, etiam cum hac qualitate remanebunt improportionata.

8 Impugnatur 3. Quia non poteſt explicari, quid ſit illa qualitas; nam vel eſt character, vel aliquid aliud: non character, quia hic producitur tantum in tribus Sacramentis, & ex alia parte non eſt diſpoſitio ad gratiam, quia gratia producitur ſine illo; & poteſt eſſe character ſine gratia: non aliquid aliud, cum non habeamus vllum fundamentum ex Scriptura, & Patribus ponendi in Sacramentis præter gratiam, & characterem; ergo gratis fingitur.

9 Secunda pars, quæ eſt Soti ſententia ſic reijcitur. Quia in tantùm vult hic auctor Sacramenta non efficere gratiam quia ſupponit gratiam creari; ſpectat autem ad Deum creare; & Sacramenta ſolùm vniunt gratiam, ſicuti generatio hominis non producit animam, ſed vnit illam: Sed falſum eſt gratiam creari, vt in tractatu de gratia diximus quæſt. 6. a. 2. eſt enim accidens; creatio autem eſt ſubſiſtentium, vnde diximus educi de potentia obedientiali animæ. Confirmatur: Si Sacramenta ſolùm vniunt gratiam, vtique debet illa præexiſtere producta per diuerſam actionem, in illo ergo ſigno, vel exiſtit per ſe independenter à ſubiecto, & hoc non, quia eſt accidens, cui naturaliter conuenit eſſe per ſe, fingendi verò miraculum nulla eſt neceſſitas; vel exiſtit dependenter à ſubiecto, & ſic iam eſt vnita, nec per Sacramenta vnitur, & hoc pacto Sacramenta non producerent hominem gratum, ſed iam ſupponeretur homo gratus: tum quia quod gratia præexiſtat producta per creationem, vel habet gratia, vt qualitas accidentalis eſt, vel vt forma eſt, vel vt ſpiritualis eſt: non primum, aut ſecundum, ſecus omne accidens, & omnis forma prius produceretur, deinde per aliam actionem vniretur: vnde hoc non eſſet proprium animæ rationalis, neque vt ſupernaturalis eſt, nam amor Dei ſuper omnia, & viſio beata ſunt ſupernaturales, & tamen immediatè producuntur ab intellectu noſtro, & voluntate; ergo & gratia poterit produci per Sacramenta.

10 Concluſio ſecunda. Sacramenta noſtra non ſolùm ſunt cauſæ morales gratiæ, ſed etiam ſunt cauſæ phyſicæ inſtrumentales eiuſdem per hoc ſolùm, quod faciant complexum cum Deo per illa agente, & eis vtente ad gratiam producendam. Quod Sacramenta ſint cauſæ morales gratiæ, articulo præcedenti probatum fuit; quod nõ implicet, quod poſſint eſſe inſtrumenta phyſica, imò ſit poſſibilis, hæc cauſalitas, Vaſquez, & nonnullis alijs exceptis, ferè omnes alij admittunt, & ego ex alibi dictis, & ex philoſophia ſuppono, nec eſt animus immorandi in probanda hac poſſibilitate, quod Sacramenta poſſint, vt inſtrumenta phyſica producere gratiam; ſolum igitur breuiter ſuadetur ſic: Deus habet perfectiſſimum dominium in creaturam, & in creatura eſt perfectiſſima ſubiectio ad Deum, vt Deus poſſit ea vti, ſed perfectiſſimum dominium nõ poteſt ſtare, niſi Deus poſſit vti creatura quacumque ad omne id, quod non implicat contradictionem; ergo in creatura quacumque eſt potentia obedientialis ad efficiendum quicquid non implicat contradictionem: nulla autem eſt implicantia, quod Sacramenta aſſumantur à Deo ad producendam phyſicè gratiam; ergo eſt poſſibilis hæc cauſalitas phyſica in Sacramentis reſpectu gratiæ: probatur ſubſumptum ſi eſt aliqua implicantia, maximè quia gratia creatur, & eſt ſpiritualis, & ſupernaturalis, Sacramenta vero ſunt res materiales, & corporeæ; ſed hoc nihil obſtat; ergo

verè nulla implicantia datur: probatur minor; nam in primis falsum est gratiam creari; nam cum sit accidens educitur de potentia obedientiali animæ, vt dictum fuit de gratia quæst.6.ar.2 Deinde etiamsi crearetur; cur non possent eleuari Sacramenta ad creandum? cum in hoc nulla sit implicantia, vt suppono ex physicis, neque obstat, quod gratia sit supernaturalis, & spiritualis; nam sequitur tantùm, quod Sacramenta secundum potentiam naturalem non possint efficere gratiam, non verò secundùm potentiam obedientialem, & quatenus sunt instrumenta Dei per ipsa agentis, vt constabit ex solutione argumentorum; ergo si nullo modo repugnat hæc causalitas physica, sequitur, quod sit possibilis; posita igitur possibilitate huius causalitatis, remanet solum probandum, quod de facto hanc causalitatem physicam Sacramenta nostra habeant.

11 Probatur modò conclusio, quod de facto nostra Sacramenta sint causæ physicæ instrumentales gratiæ. In hac difficultate de causalitate Sacramentorum illam debemus sequi opinionem, quæ conformior est Scripturis, Patribus, & Concilijs; etenim enim sit possibilis causalitas physica, vt dixi, quod de facto habeant hanc causalitatem, dependet purè à voluntate Dei, & Christi; quæ nobis innotescere non potest, nisi per Scripturas, Patres, & Concilia: Sed Scripturæ Patres, & Concilia clariùs intelliguntur, & explicantur, si sustineamus, quod verè Sacramenta sint causæ instrumentales physicæ, & non tantùm morales; ergo, quod de facto sint Sacramenta nostra etiam causæ physicæ instrumentales gratiæ dicendum est: maior patet: probatur minor, primò ex varijs locis Scripturæ. Ioan.3. dicitur de baptismo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest &c.* vbi notanda est illa particula *ex* denotans generationem per gratiam, quæ tribuitur tum Spiritui Sancto, tum aquæ baptismi. Vndè sic argumentor: particula *ex* denotans causalitatem gratiæ tribuitur, tū aquæ, tum Spiritui Sancto: Sed Spiritus Sanctus physicè causat gratiam; ergo etiam aqua physicè illam causabit; eamdem vim habet particula *per* Act.8. *Cum vidisset quod per impositionem manuum daretur Spiritus Sanctus*, & 2.ad Tit. 1. *Resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*, & cap. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum*, & ad Ephes.5. *Mundans eam lauacro aquæ*, sed particula *per*, & ablatiuus casus denotant causalitatem instrumentalem; ergo verè Sacramenta sunt causæ instrumentales gratiæ; etenim iuxta regulam D. Augustini lib.3.de Doctrina Christiana, quotiescumque verba Scripturæ possunt cum omni proprietate intelligi sine vllo inconuenienti, & in sensu maximè accommodato ad res, de quibus agitur, non est recurrendum ad sensus mysticos, & metaphoricos: Sed verè prædicta testimonia intelligi possunt cum omni proprietate sine vllo inconuenienti, & causalitas physica est magis propria, quam moralis; ergo de causalitate physica intelligi debent.

12 Probatur 2. eadem minor principalis argumenti ex Concilijs Florentino in decreto vnionis, & ex Trident. sess.7. can.6. vbi habetur. *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre &c. anathema sit.* Ex hoc sic arguo. Sacramenta continent gratiam, vt definit Concilium: sed hæc continentia non est localis, vt aqua in vase, & pecunia in bursa, vt docet D. Bonauent.in 4.dist.1.ar.1.q.3. vbi habet. *Non aliquo modo dicendum est, quod gratia contineatur in ipsis Sacramentis tamquam aqua in vase, aut medicina in pyxide*: neque continetur in ipsis, quia inhæreat tamquam accidens Sacramentis, nam ipsa non sunt subiecta gratiæ; ergo debet intelligi Cōcilium de continentia virtuali, & effectiua, non principali; nam solus Deus est causa principalis gratiæ; ergo instrumentali vera, & physica, sicuti continetur planta in semine, & effectus artis in instrumento artificis.

13 Probatur 3. eadem minor ex varijs Patribus. Tertullianus lib. de baptismo cap.4 sic habet. *Igitur omnes aquæ de pristina originis prærogatiua, Sacramentum sanctificationis consequuntur, inuocato Deo; superuenit enim statim spiritus de cælis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt*, & ibidem, *Aquam olim produxisse animantia, vt mirum non sit in baptismo, si aqua animare nouerunt.* Leo Papa serm. 4. de Natiuitate. *Omni homini renascenti baptismus est ad instar vteri virginalis, eodem spiritu replente fontem, quo repleuit, & Virginem*, & serm.5. *Virtus altissimi, quæ fecit, vt Maria pareret Saluatorem, facit, vt regeneret vnda credentem.* Cyrillus Alexandr. lib. 2. in Ioan. cap. 42. *Quemadmodum virtus ignis intensius aqua calefacta non aliter vrit, quam ipse ignis: Sic Spiritus Sancti operatione aqua, quæ baptizati corpus abstergitur, reformatur ad diuinam virtutem, & potestatem.* Nyssenus lib. de baptismo. *Ostende mihi modum Natiuitatis, quæ fit secundùm carnem. Dices fortassis, semen causa effectrix hominis est. Audi igitur contra à nobis, quod aqua, quæ benedicitur,*

tur, purgat, & illuminat hominem. Chrysostomus Hom.25.in Ioan. *Quod est matrix embrioni hoc, & fideli aqua*. Et idem docent plures alij Sancti Patres: Sed aquas sanctificatas combibere vim sanctificandi, eodem modo animare homines, quo produxit pisces, esse ad instar vteri virginalis, ex quo natus est Christus, matricis, in qua homo concipitur, ad instar hominis, ex quo homo generatur, & aquæ feruentis, ex qua homo aduritur, denotat causalitatem physicam instrumentalem, vt consideranti patet; ergo fatendum est, quod Sacramenta verè concurrunt, vt causæ physicæ instrumentales.

14 Dices hæc omnia loca posse optimè explicari de causalitate morali, sicuti passio Christi est causa moralis nostræ iustificationis, nec nos debere ponere tam grande miraculum, quod res materialis, vti aqua, vel oleum producat physicè rem spiritualem, & gratiam. Sed contra, quia loca adducta Patrum, non possunt nisi sinistrè explicari de sola causalitate morali: nam aqua in principio mundi physicè produxit pisces, vterus virginalis physicè produxit Christum, semen est causa effectrix hominis, & matrix physicè concurrit ad embrionem; ergo si Sacramenta his modis producunt gratiam, physicè illam producunt; quod si grande miraculum est, quod res materialis producat gratiam, mirum esse non debet, cum ab ipso Christo instituta fuerint, cui ita facilè erat dare hanc efficientiam physicam Sacramentis, sicuti moralem respectu gratiæ; cum ergo physica efficientia sit magis conformis auctoritati Scripturæ, Conciliorum, & tot Patrum, hanc concedere debemus ipsis Sacramentis, sicut enim humanitas Christi erat instrumentum physicum patrandi miracula, sed coniunctum; ita Sacramenta sunt instrumentum separatum, sic habet D. Thom.hic ar.5.dicens. *Oportet, quod virtus salutifera à Diuinitate Christi per eius humanitatem in ipsa Sacramenta deriuetur*. Ad id quod dicitur, quod passio Christi est tantùm causa moralis, respondet D.Th. supra quæst.48.art.6. quod passio Christi, secundùm quod comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ, & efficienter causat salutem humanam, licèt sit per modum meriti, quatenus comparatur ad voluntatem animę Christi. Videatur hic locus vbi S. Doctor clarè explicat quomodo passio sit causa moralis, & quomodo physica.

15 Probatur eadem conclusio varijs congruentijs, sed verè nihil probant, quia quod Sacramenta causent instrumentaliter physicè gratiam totum dependet à voluntate instituentis, qui potuit aliter instituere. Alij probant, quod non verificaretur forma Sacramentorum, & præsertim illa pœnitentiæ, si nõ concurreret physicè, nam si solus Deus producit gratiam verè sacerdos non absolueret. Sed neque hæc ratio quicquam probat; nam sufficit causalitas moralis, vt verè dicatur absoluere, vt pater in Principe, dum dicit libero te à morte, à carcere, ab exilio &c, hæc enim omnia tantùm moraliter præstantur; item dum Sacerdos dicit. *Absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, &c.* verè sacerdos absoluit, & tamen nihil physicè producit, aut tollit, quia excommunicatio, aut suspensio &c. nihil sunt physicum.

16 Esparza probat conclusionem dicendo, quod Sacramenta sunt causæ instrumentales gratiæ, vt sensibiliter conferendæ; eo quod Sacramenta causant speciem impressam sui in sensibus, & deinde media sensatione interna inducunt cognitionem gratiæ, quatenus collatæ dependenter ab ipsis. Sed verè hæc causalitas conueniebat etiam Sacramentis legis naturæ, & Circumcisionis; etenim etiam ipsa Sacramenta causabant sui speciem in sensibus, & media sensatione interna inducebant in cognitionẽ gratiæ, quatenus collatæ dependenter ab illis Sacramentis; ergo si in hoc tantum stat causalitas nostrorum Sacramẽtorum, non distinguerentur in causalitate ab antiquis contra Concilia, vt supra vidimus, & solùm verbis concedit hic auctor causalitatem physicam nostris Sacramentis respectu gratiæ; nam in re negat entitatem gratiæ à Sacramentis, vt à causis instrumentalibus physicis produci.

17 Obijcies primò. Concilium Moguntanno 1549.cap.11. habet de Sacramentis: *Eaque non esse ritus simplices, quod quidam impurè confingunt, sed sacrosancta signacula, & efficacia signa, quæ ritè ea suscipientes gratiam eis conferendo, sanctificant; gratiam verò Sacramentorum non ex ipsa externarum rerum virtute, nec ex merito ministri, sed ex interna, & diuinæ operationis virtute æstimandam esse*; ergo si per consilium nõ prouenit gratia ex virtute rerum externarum, sed ex virtute diuina, Sacramenta non sunt causæ physicæ, sed tantùm morales.

Respondeo Concilium stare pro nobis; nam si sunt efficacia signa, quæ gratiam conferunt, & suscipientes sanctificant, vtique physicè concurrent ad gratiam; nec quod subiungit dicendo: *Gratiam verò Sacramentorum &c.* fauet aduer-

sarijs; nam & ab ipsis debet explicari, cum de fide sit Sacramenta esse causas gratiæ; negat ergo Concilium virtutem rebus externis producendi gratiam ex se tamquam causis principalibus, quod verissimum est; at instrumentaliter, vt sunt instrumenta diuinæ operationis, verè physicè concurrunt.

18 Obijcies secundò. Plures Patres, tantùm causalitatem moralem tribuunt Sacramentis. Et primò D. Cyprianus serm. de Baptismo, vbi habetur: *Remissio peccatorum siue per Baptismum, siue per alia Sacramenta donetur, propria Spiritus Sancti est, & ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet.* Secundò, Ambrosius lib. de dignitate Sacerd. cap. 5. *Homo manum imponit, & Deus largitur gratiam.* Tertiò, D. Hieronymus in cap. 4. Isaiæ: *Ex hoc diximus, quòd homo solùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum Sanctum.* Idem habent Augustinus epistol. 23. ad Bonifacium, & 15. de Trin. cap. 26. Bernardus, & alij.

Respondeo in primis retorquendo argumentum, nam si quid probarent hæ auctoritates, probarent etiam, quod moraliter non causarent gratiam, & sic quod nullo modo essent causæ gratiæ, quod est hæreticum, vnde etiam ab aduersarijs sunt explicandæ. Dico ergo directè Patres solùm velle Deum esse causam principalem gratiæ, & quod homines, & res materiales Sacramentorum ex se non habent vim producendi gratiam; licèt illam habeant ex eo, quod sunt instrumenta Dei.

19 Obijcies tertiò. De ratione instrumenti physici est, quod immediatè attingat subiectum, in quo effectum suum producit, vt patet de securi, hæc non potest facere scamnum, nisi lignum attingat, calamus non potest scribere, nisi cartam attingat, & sic de alijs: sed Sacramenta sæpe distant localiter ab homine, in cuius anima causanda est gratia, vt patet in matrimonio contracto per procuratorem; potest enim matrimonium celebrari Romæ, & Sponsus, vel Sponsa esse Mediolani, & in pœnitentia, cum Sacerdos absoluit pœnitentem, verba non tangunt physicè pœnitentem, & in Eucharistia verba consecrationis non esse necesse, quod panem, & vinum attingant; ergo saltem tunc Sacramenta non causant physicè gratiam, sed tantùm moraliter.

Respondeo distinguendo maiorem: de ratione instrumenti physici est, quod immediatè attingat subiectum, in quo effectum suum producit, immediatè immediatione virtutis, concedo maiorem: immediatè immediatione suppositi semper, nego maiorem: distinguo postea minorem: Sacramenta sæpe distant localiter, & supposito ab homine, in cuius anima causanda est gratia, transeat minor: virtute nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: dixi transeat minor; nam verè Sacramenta non distant à subiecto, in quo debent causare gratiam, etenim aliud est loqui de materia, & forma Sacramentorum, & hæc fateor, quod non sit necesse, quod sint simul localiter, & physicè, quia cum sint composita tantùm moralia ex diuina institutione eam solùm simultatem requirunt, quam natura cuiuscumque Sacramenti exigit, sic quia contractus, in quo fundatur Sacramentum Matrimonij potest fieri, & celebrari inter absentes, etiam Matrimonium verum, vt Sacramentum est, potest celebrari inter absentes; & absolutio, cum sit per modum iudicij, vt fiat hoc Sacramentum, sufficit illa simultas, qua intelligatur forma cadere super materiam moraliter præsentem, & in Sacramento Eucharistiæ, quod tanta sit præsentia, quod possint verificari voces illæ *Hoc, & hic*, & sic de ceteris Sacramentis: aliud est loqui de Sacramentis ipsis, quæ nos dicimus causare physicè gratiam, & hæc negamus esse distantia à subiectis, in quibus debent causare gratiam, semper enim secundùm partem Sacramentorum sunt præsentia; sic in matrimonio si celebretur Romæ per procuratorem, & Sponsus sit Mediolani, consensus Sponsi Mediolani existens est, qui conficit Sacramentum, & si retractasset mādatum, aut consensum, matrimonium nullum esset; vt decisum fuit à Bonifacio VIII. in cap. fin. de Procuratoribus in 6. In Sacramento Pœnitentiæ actus pœnitentis, qui sunt materia proxima Sacramenti sunt in ipso pœnitente; & in Eucharistia id, quod causat gratiam est Sacramentum ipsum, vt actu sumitur: perfectis verò Sacramentis, cum agant per modum vnius, etiam si tantùm secundùm aliquid, Sacramenta sint indistantia à subiectis, in quibus debent causare gratiam, nihilominus totum Sacramentum secūdùm virtutem est præsens, & physicè causat gratiam, quia per modum vnius agit; & hoc patet etiam in agentibus physicis; ignis enim, v. g. palmaris totus dicitur concurrere ad alium ignem producendum, licèt secundùm omnes partes suas lignum, ex quo producit ignem non tangat; & securis tota dicitur instrumentaliter concurrere ad producendum scamnum, quamuis secundùm partes interiores, lignum, ex quo scamnum conficitur non contin-

gat,

gat; ex quo patet quomodo Sacramenta numquam sint indistantia à subiectis, in quibus causant gratiam: potest etiam assignari disparitas inter Sacramenta, & alia instrumenta artis, vt sunt securis, serra, calamus, & huiusmodi, quod hæc, vt experientia constat, nullam habeant virtutem concurrendi, nisi subiectum contingant; hinc semper requirunt immediatum contactum: at Sacramenta, cum agant per potentiam obedientialem, vt subsunt Deo tamquam causæ principali, cum hæc vbique sit præsens, eis potest vti ad physicè causandum in quacumq; distantia: Verum hęc responsio, quæ est Ioann. à S. Thom. & Gonet. videtur petere principium, vnde clarior, mihi videtur prima responsio.

20 Obiicies quartò. Eo modo concurrunt Sacramenta ad productionem gratiæ, quomodo concurrit passio Christi, à qua Sacramenta virtutem accipiūt: sed passio Christi Domini tantum concurrit moraliter, non physicè; ergo & Sacramenta tantùm moraliter, non physicè concurrunt; probatur minor, quia passio Christi iam præterijt, & non est actu physicè, sicuti nec mors eius; sed quod non est, non potest physicè operari; ergo passio Christi, cum de facto non sit, non potest physicè operari.

Respondeo cum D. Thom. 3. p. quæst. 48. ar. 6. & quæst. 49. ar. 6. negando minorem; ad probationem, licèt passio, & mors Christi actu non sint, sed transierint, manent tamen in virtute in humanitate passa, & morte affecta; vnde concludit S. Thom. quæst. 56. ar. 1. ad 3. *Quòd Resurrectio Christi est causa efficiens, & exemplaris nostræ resurrectionis; efficiens quidem, in quantùm humanitas Christi, secundùm quam resurrexit, & quodammodo instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in virtute eius; & ideò sicut alia, quæ Christus in sua humanitate fecit, & passus est ex virtute diuina sunt nobis salutaria, & Resurrectio eius.* Et certè, si de humanitate Christi docent Patres fuisse instrumentum coniunctū diuinitatis, quo Christus miracula faciebat. Vnde dicitur Lucæ 6. *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Et 8. *Ego sensi virtutem de me exisse:* Et sanitates fiebant etiam in absētia, vt patet de puero Centurionis; sic etiam possumus dicere, humanitatem Christi in Cælo, quæ passa est, mortua, & resurrexit, vt instrumentum coniunctum diuinitatis concurrere physicè ad causandam gratiam per Sacramenta. Possumus etiam concedere, passionem Christi nunc non concurrere physicè ad causandam gratiam, quia amplius non est; at hoc negamus de Sacramentis, cum hæc actu sint instrumenta Dei, & indistantia à subiectis, in quibus debet produci gratia, vt in præcedenti responsione diximus.

21 Obiicies quintò. Oculus non potest eleuari ad videndum spirituale; ergo neque Sacramenta possunt eleuari ad producendum aliquid spirituale, cuiusmodi est gratia.

Respondeo, quòd sistendo præcisè in ratione naturali posset negari antecedens, vt à multis negatur; quod si auctoritas dicat spirituale non posse videri, etiam dicit spirituale posse produci à Sacramentis, vt patet ex auctoritatibus adductis, iuxta tamen id, quod diximus de visione Dei in tractatu 1. quæst. 3. negatur consequentia, & assignatur disparitas, quia oculus deberet intrinsecè cōcurrere ad visionem per suam potentiam naturalem, & vt causa principalis, quæ tamen, cum sit talis in ordine ad suum obiectum, scilicet coloratum, quātum, & lucidum, non potest ferri extra illud, secus non esset eadem potentia, sed alia; at potentia obedientialis, secundùm quam Sacramenta producunt gratiam, non habet pro obiecto aliquid particulare, sed omne id, quod non implicat contradictionem, & concurrit instrumentaliter, non principaliter; ideò possunt Sacramenta producere gratiam, non oculus videre spirituale.

22 Obiicies sextò. Quæcumq; actiuitas rei materialis est tota materialis: sed Sacramenta sunt materialia; ergo etiam eorum actiuitas materialis erit; ergo numquam poterunt attingere rem spiritualem.

Respondeo, veram esse maiorem, si considerentur res secundùm potentiam naturalem, falsam si secundùm potentiam obedientialem.

23 Dices. Potentia obedientialis nō distinguitur à naturali: sed actiuitas rei materialis naturalis est materialis; ergo etiam obedientialis.

Respondeo, quòd aliud est potentiam obedientialem esse materialem, aliud est, quod effectus productus debeat esse materialis primum concedo, sed secundum nego; etenim materiale per potentiam obedientialem potest producere spirituale; nam licèt res materiales, cuiusmodi sunt Sacramenta, secundùm se non possint, nec habeant hanc actiuitatem; possunt tamen, et eam actiuitatem habent, vt faciunt complexum cum Deo per illa operante; quemadmodum calamus secundùm se non potest scribere, at coniunctus cum scriptore habet proportionē, & est id, quo scriptor scribit; ita Sacramenta secundùm se non possunt producere gratiam; at coniun-

iuncta cùm Deo per potentiam obedientialem possunt illam producere, & de facto producunt.

24 Obijcies septimò. Sacramenta per illam coniunctionem, & eleuationem cum Deo, vel recipiunt in se aliquid, vel nihil; si nihil; ergo sicuti prius erant improportionata, etiam post erũt; si aliquid; ergo Sacramenta agunt per illud aliquid, quod tamen in prima conclusione refutauimus.

Respondeo. Sacramenta nihil in se recipere, sed tantùm subordinari Deo, quatenus faciunt complexum cum Deo operante per illa tamquam per instrumenta, & per hanc coniunctionem proportionari ad producendam gratiam: quemadmodum, vt dixi, calamus secundùm se est improportionatus ad scriptionem at coniunctus cũ scriptore absq; eo, quod recipiat in se aliquid, est illi subordinatus, & proportionatissimus, ita Sacramenta sunt ex se improportionata, at vt coniuncta Deo, vt primo, & principali mouenti, & causanti, sunt illi subordinata, & proportionatissima ad gratiam producendam, per eumdem enim influxum Dei, vt in priori naturæ primò venit à Deo, & tangit Sacramenta, & per eadem operatur, Deo subordinantur, & proportionantur ad producendam gratiam: & quemadmodum calamus, vt possit scribere, debet esse aptatus; ita & Sacramenta secundùm potentiam naturalem non sunt apta instrumenta, verùm secundùm potentiam obedientialem sunt instrumenta aptissima ad gratiam, ad quam producendam tantùm requirunt actualem coniunctionem cum Deo, vt agente principali.

25 Instabis primò. Ex data responsione calamus, vt sit aptum instrumentum ad scribendum debet esse aptatus, quod fit antecedenter antequam coniugatur cum scriptore, ergo etiam idem debemus dicere de Sacramentis: atqui ex nostra conclusione non ita se habent; ergo debent antecedenter semper aliquid recipere, vt fiant apta: subsumptum probatur; nam Sacramenta sunt apta tantùm per potentiam obedientialem; sed potentia obedientialis consistit in actuali coniunctione cum Deo; ergo ante non erant apta, & sic non poterant assumi.

Respondeo concedendo antecedens, & consequentiam; nego postea subsumptum: ad probationem concedo, quod Sacramenta sint apta tantùm per potentiam obediẽtialem; verum potentia obedientialis potest considerari in actu primo, vt actualiter subordinatur Deo, & in actu secundo formaliter: in actu primò est eadem entitas naturalis, vt dicit ordinem ad Deum potentem operari, etiamsi actualiter non operetur, sed sit paratus operari; vt actualiter subordinatur, est eadem entitas, vt subest Deo per influxum suum primò mouenti: in actu verò secundò formaliter est eadem entitas, vt facit complexum cum Deo actualiter concurrente ad effectum simul cum ipsa entitate tamquam Dei instrumento.

26 Instabis secundò. Sacramenta, vt actualiter subordinantur Deo sunt ipsæ entitates materiales Sacramentorum, vt subsunt Deo per influxum suũ primo mouenti; ergo huius motionis, & influxus debet dari aliquis terminus, qui producatur, & recipiatur in Sacramẽtis, ergo vt subordinentur debent Sacramẽta in se recipere aliquid: hoc autẽ esset qualitas, quam supra impugnauimus.

Respondeo, hunc influxum, quo primò mouet Sacramenta esse ipsissimum met influxum, quo Deus producit gratiam, quo Sacramenta tamquam instrumẽta applicat, & cum eis facit complexum ad producendam gratiam.

ARTICVLVS V.

Quando nam Sacramenta gratiam conferant.

1 Vidimus Sacramenta ex se habere vim conferẽdi gratiam, nunc tempus, in quo gratiam conferunt explicandum est, tempus autem, vel potest esse antecedens susceptionem Sacramentorum, vel potest esse illud, in quo Sacramenta suscipiuntur, vel potest esse post transactam susceptionem Sacramenti, & in hoc articulo explicanda est quæstio in primo sensu, deinde in secundo, & tertio: de his enim maior est difficultas.

2 Quo ad primum sensum: idem est quærere, an Sacramentum antequam suscipiatur causet gratiam ex opere operato, ac quærere, an Sacramentum susceptum in voto gratiam ex opere operato conferat.

3 Conclusio prima. Nullum Sacramentum confert gratiam ex opere operato antequam re ipsa suscipiatur. Est communis omnium Scholasticorũ contra quosdam solùm relatos à Soto, qui docebant gratiam Eucharistiæ, quæ cõfertur ex opere operato conferri saltem in extrema necessitate ob solum desiderium illam suscipiendi. Probatur tamen conclusio; nam quando quærimus; an Sacramenta sumpta in voto conferant gratiam ex opere operato, vel per gratiam

tiam intelligimus habitualem, & sanctificantem, vel auxilia actualia, quæ dantur ad rectè, & bene exercenda munia cuiuscumque Sacramenti, vel alios effectus Sacramentorum, vt sunt character, & aliæ potestates Sacramentorum: Sed per susceptionem Sacramentorum in voto nihil ex enumeratis recipitur ex opere operato; ergo absolutè Sacramenta suscepta in voto ex opere operato nihil causant; nihil enim præter enumerata potest reperiri, quod causetur. Probatur minor, & quidem certum est de fide per susceptionē Sacramenti in voto non recipi characterem; quare etsi quis haberet votum baptismi intensissimum non per hoc recipit characterem, nec est capax aliorum Sacramentorum, nec ille, qui actu non recepit ordines, potest celebrare, aut absoluere; nec qui matrimonium actu non contraxit potest licitè copulam habere, quamuis desiderauerit summè talem mulierem habere vxorem: certum insuper est non recipi auxilia actualia, quæ dantur ad rectè exercenda munia, quæ vi Sacramentorum possunt exerceri; etenim, cum sine Sacramentis actu susceptis non possint exerceri, non enim quis sine ordine potest celebrare, vel absoluere &c. ita nec sine Sacramentis actu susceptis dantur auxilia ad bene, & rectè illa munia exercenda, cum esse secundùm quid supponat esse simpliciter, & hęc omnia certa sunt apud Catholicos: Probatur modo, quod nec etiam vllum Sacramentum confert gratiam ex opere operato antequam re ipsa suscipiatur, Quando Sacra Scriptura loquitur de gratia conferenda per Sacramenta, illam promittit solùm reali susceptioni Sacramentorum, vt de Euchatistia, *Qui manducat meam carnem habet vitam æternam.* Ioan. 6. De Pœnitentia. Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata &c.* De Baptismo. Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* De Extrema Vnctione. Iacob. 5. *Vngentes eum &c.* Sed manducare, baptizari, vngi, &c. significant actualem susceptionem; qui enim manducare desiderat, aut vngi, &c. propriè non manducat, aut vngitur; ergo solum reali susceptioni Sacramentorum promissa fuit gratia.

4. Dices D. Thom. infra quæst. 80. art. 1. ad 3. & alibi docet absolutè posse effectum Sacramenti ab aliquo percipi, si Sacramentum suscipiatur in voto; ergo verè Sacramentum in voto susceptū causat gratiam ex opere operato.

Respondeo negando consequentiam: Fateor quidem per Sacramenta suscepta in voto recipi gratiam, verùm hæc non datur ex opere operato, sed ex opere operantis, sicuti datur ex vi boni operis; vnde si quis est in gratia, & desideret Eucharistiam sumere, vtique accipiet maiorem gratiam; si est in peccato, & eliciat actum contritionis, & amoris Dei perfectum, qui actus includit votum pœnitentiæ, recipit gratiam, sed ex opere operantis, non ex opere operato; & hoc est, quod docet Trid. sess. 13. cap. 8. dum dicit. *Illos, qui voto propositum illum cælestem panem edentes Fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructum eius, & vtilitatem sentiunt,* vbi notanda sunt illa verba *Fide viua, quæ per dilectionem operatur.* Denotant enim clarè hunc fructum recipi ex opere operantis; vnde si quis ardenter desideret Eucharistiam, deinde illam actu suscipiat, maiorem gratiam recipiet, quam ille, qui eam ita non desiderauit. Et hoc est, quod volunt Patres spirituales, dum sæpius hortantur ad spiritualem cōmunionem. Et hęc de difficultate proposita in primo sensu. Si verò quæramus quando nam Sacramenta actu suscepta causent gratiam, sunt variæ opiniones.

5 Prima opinio est Soti in 4. dist. 9. quæst. 2. art. 7. Nugni hic quæst. 62. ar. 1. diff. 5. Cabreræ ibidem disp. 3. §. 13. Ioan. à S. Thom. disp. 24. art. 1. dub. 5. Gonet. disp. 3. §. 5. & communis Thomistarum, quos sequitur Vasquez disp. 132. cum aliis, hęc vult Sacramenta producere gratiam in primo non esse.

Secunda opinio est illorum, quos suppresso nomine citat Lugo hic disp. 4. sect. 6. hæc opinio vult gratiam conferri à Sacramentis in tempore indeterminato; ipse verò Lugo vult conferri gratiam in tempore determinato ante vltimum instans terminatiuum actionis Sacramentalis. Amicus vult conferri gratiam in instanti negatiuo, quo moraliter completur significatio ita disp. 4. sect. 7. sic etiam videtur docere Esparza lib. 10. quæst. 29. sed hoc instans vocat positiuum, quo coexistat inadæquatæ parti temporis eo modo, quo instantia Angelica discreta correspondēt partibus motus continui.

Tertia opinio est Suarez disp. 8. sect. 2. Coninch. quæst. 62. art. 1. dub. 4. Arriagæ disp. 12. Bonac. disp. 1. quæst. 4. p. 7. Auersæ, & plurium aliorum, qui volunt Sacramenta producere gratiam in vltimo instanti, quo perficitur Sacramentum, & hæc loquendo de Sacramentis, quæ consistunt in vsu, quo ad Sacramentum verò Eucharistiæ idem dicunt, quo ad positionem Christi sub speciebus, nam quando tale Sacramentum postea causet gratiam; infra dicetur.

6 Hæc quæstio tota quanta pendet ab illa philosophica, quomodo continuum componatur, an scilicet componatur solum ex partibus, an ex partibus, & punctis, an verò ex solis punctis, siue finitis, siue infinitis, & iuxta diuersas opiniones philosophicas etiam hæc decidenda est, cum eadem sit omnino ratio de gratia, ac de anima quandonam producantur à Deo: quare iuxta diuersitatem sententiarum de continui compositione decidi debet, & nos quid probabilius sentiamus breuiter aperiemus.

7 Conclusio prima. Opiniones primo, & secundo loco positæ efficaciter non possunt impugnari; & quidem sententia Thomistarum solet sequentibus argumentis impugnari.

8 Primum est. Nihil potest producere effectiuè effectum nisi existat: sed per aduersarios Sacramenta in eo instanti, quo producitur gratia non existunt; ergo nec physicè possunt eam causare: Secundò, quia implicat rem existentem pendere in suo esse à re non existente: Tertiò, res antequam sit non potest producere etiamsi futura sit, ergo neque, quæ antea fuit, & modo non est: secus posset res, quæ fuit heri causare effectum hodie: Quartò, quia causa, & effectus sunt relatiua: relatiua verò sunt simul natura, & cognitione; ergo Sacramenta quando primò non sunt, non possunt esse causæ. Verùm hæc argumenta nullo modo præmunt Vasquez, qui admittit in Sacramentis tantùm causalitatem moralem; potest autem id, quod immediatè tàtùm præcessit causare moraliter, quia sufficit, quod mouerit causā principalem ad causandum, quod autem præcessit, vtique potuit mouere Deum ad dandam gratiam. Neque præmunt Thomistas; nam dicunt hāc esse naturam entium successiuorum, vt causent, quando primò non sunt in esse successiuo, & dant exemplum de mixtis, quæ causantur ab elementis, quando primò non sunt, de forma; quæ dispositiuè causatur ab alteratione, quando primò desinit alteratio: addunt Cabrera, & Gonet locis citatis, quod licèt in eo instanti extrinseco Sacramenta non sint in esse successiuo, sunt tamen virtualiter, & in esse perfecto, nam tunc solum est perfecta significatio, & sic possunt causare; vnde patet hanc opinionem non differre, nisi in nomine ab illa Suarez; nam eodem modo soluuntur argumenta, quo modo à Suarez soluuntur.

9 Est aliud argumentum, quod magni faciunt Lugus, & Arriaga, nempe sequeretur data hac sententia, quod possit contingere, aliquem, qui iam recepit perfectum Sacramentum baptismi, si moriatur in illo instanti extrinseco, gratiam non recepturum, & proinde, si infans in illo instanti post receptum baptisma, aut adultus post Sacramentum pœnitentiæ moreretur, neuter saluaretur; quod planè durissimum videtur; nam cum omni rigore talis infans fuisset baptizatus, & adultus recepisset Sacramentum pœnitentiæ; ergo deberent saluari. Cum Christus dicat Marci 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit*; & qui egerit pœnitentiam saluabitur. Verùm neque hoc argumentum multum vrget; nam Vasquez, Cabrera, Gonet, & alij concedunt sequelam, & duplicem assignant causam, propter quā talis infans, & adultus gratiam non reciperent; prima causa est, quia non adest subiectum receptiuum gratiæ, sicuti enim in naturalibus, si in vltimo instanti alterationis destrueretur materia, ibi non produceretur forma substantialis, quia non adest subiectum, in quo recipiatur; ita in proposito, cum desit subiectum capax gratiæ recipiendæ, quod est anima corpori vnita, non separata, mirum non est si gratiam non recipiat. Secunda causa est, quia Sacramentum non producit gratiam, nisi sit vltimò completum in esse significationis, non est autem tale, nisi in instanti illo, quod est suum vltimum mutatum esse; vnde mirum non est si in illo instanti moriente homine gratiam non reciperet.

10 Zumel, & Arriaga, cum durum eis videatur concedere, quod talis infans, vel adultus non debeant in data suppositione saluari, dicunt illum hominem, recipere Sacramentum, & vi illius recipere gratiam quamuis moriatur in illo primo non esse Sacramenti. Sed prior responsio tenenda est, nam Sacramentum non causat gratiam in subiecto existente extra viam, nec antequam sit perfectum in esse Sacramenti; in illo autem instanti, iam anima esset extra viam, & sic Sacramentum effectum suum habere non posset, quia deesset subiectum, quando Sacramentum esset perfectum in esse significationis.

11 Secunda sententia sic communiter reijcitur, & primò probatur gratiam non produci in parte determinata contra Cardinalem de Lugo: Etenim hic auctor vult gratiā produci post aliquod instans continuatiuum ante instans terminatiuum in parte determinata: Sed quodcumque instans continuatiuum accipiatur, vtique inter illud, & aliud instans terminatiuum mediant infinita alia instan-

instantia continuatiua, in quibus omnibus existeret iam gratia, cum adhuc non esset perfectum Sacramentum, sed adhuc superesset aliqua pars eius; ergo hæc sententia intelligi non potest, cum capi non possit, quomodo gratia sit producta antequam sit essentialiter perfectum Sacramentum; & si ei deest aliqua pars, certè non est perfectum.

12 Neque dicas posse ministrum protrahere vltimam syllabam v.g. in baptismo literam *i.* Spiritus Sancti; Nam talis protractio, non perficeret Sacramentum, nam Sacramentum perficitur in prolatione vltimæ syllabæ cum debita intentione, præcisa quacumque protractione. Secundò impugnatur, quia si gratia incipit in aliqua parte determinata, vel hæc est vltima, vel non; non primum, quia accipio illam partem, adhuc illa est diuisibilis in aliam partem, & hæc in aliam, & sic in infinitum; & idem sequitur, si secundum dicatur; è contra verò cum gratia consistat in indiuisibili debet produci in instanti. Verùm hæ rationes licèt difficilem captu reddant sententiam docentem gratiam produci in parte determinata, non tamen efficaciter probant intentum; etenim quando auctores huius sententiæ dicunt produci in parte determinata, vel comparatio productionis gratiæ potest fieri cum parte temporis fluentis, vel cum motu successiuo, & fieri Sacramentorū, ita vt dicatur in parte determinata huius motus successiui Sacramentorum produci gratiam: si comparatio fiat productionis gratiæ cum parte temporis; non video cur tali parti non possit correspōdere, licet gratia sit indiuisibilis, & tota simul, vt dicitur communiter de perfectè sphærico posito super planum, quod si quiescat, tangit in puncto, & correspondet puncto plani, at si moueatur, punctum tangit partem, & correspondet parti, licèt punctum sit indiuisibile; quia in motu, cum omne corpus debeat occupare spatium maius se ipso, ita & punctum in motu occupat partem, & tangit partem; & hoc est verum siue moueatur punctum, & planum, supra quod mouetur, quiescat, siue moueatur planum, & punctum quiescat, quia est eadem in vtroque casu ratio; ergo etiam licèt gratia sit indiuisibilis, cum producatur in tempore semper fluente, eius productio debet correspondere parti temporis. Si verò comparatio productionis gratiæ fiat cum motu successiuo Sacramentorum, idem dici potest; nam licèt gratia non producatur, nisi a Sacramento perfecto, eo ipso, quod est, & Sacramentum fuit in motu, gratia sicut correspondet parti temporis, ita, & parti motus Sacramenti correspondere potest.

13 Quod verò gratia non producatur in parte indeterminata. Sic communiter probatur; quia gratia, quæ producitur est res determinata, & actio Dei est determinata; ergo debet correspondere alicui rei determinatæ, non durationi temporaneæ, nam illa esset adhuc diuisibilis in aliam, & aliam vsque in infinitum; ergo debet correspondere alicui instanti. Verum hæc ratio efficaciter non probat; tum quia aliquod indiuisibile, & quod sit totum simul potest in motu correspōdere parti indiuisibili: tum quia, dum conseruatur gratia, non minus conseruatur tota, & vti est indiuisibilis, & tamen in conseruatione, quæ est actio determinata Dei, correspondet parti, non enim in conseruatione potest correspondere instanti, quia post instans non datur instans, sed pars, secus continuum cōponeretur ex solis indiuisibilibus, quod nō admittunt, qui sic argumētantur: tum quia potest Deus Angelo imponere præceptum, vt ante tale instans eliciat actum amoris; ergo tunc tenebitur Angelus talem actum elicere; hic autem non posset correspondere instanti, sed tempori, quia ante instans, non est instans, sed tempus; quod præceptum licèt negent possibile Suarez, & Lugus; non video tamen vllam implicantiam, quæ ex dictis facile solui non possit. Quare istæ opiniones de productione gratiæ in parte determinata, vel indeterminata rationibus efficacibus certè non possunt, & solùm eas non defendimus, quia faciliores sunt, vt intelligantur sententiæ, quas ponemus.

14 Conclusio 2. Si admittamus continuum componi ex solis indiuisibilibus siue finitis, siue infinitis, producitur gratia in vltimo instanti intrinseco, in quo perficitur significatio. Probatur, nam data hac opinione, quod continuum componatur ex solis indiuisibilibus, siue finitis, siue infinitis in quacumque re possumus assignare, & primum, & vltimum instans, vt de se patet, si indiuisibilia sint finita, si verò sint infinita etiam idem possumus incipiendo ab extra, valet enim dicere ab hoc instanti incipit Sacramentum intrinsecè, & in hoc instāti definit intrinsecè; In hoc ergo vltimo instanti cum sit perfecta significatio, & Sacramentum sit perfectum, etiam dicimus produci gratiam; est enim indiuisibilis, & carens contrario, quæ potest in instanti produci, & Deus habet virtutem infinitam, & potest illam in instanti producere.

 15 Di-

15 Dices implicat continuum componi ex solis indiuisibilibus; ergo etiam falsò dicimus gratiam produci à Sacramentis in vltimo instanti intrinseco.

Respondeo me nunc non defendere hanc opinionem, sed dicere, quod data tali sententia, quam nunc, vtpotè philosophicam, non explico, Sacramenta producunt gratiam in instanti intrinseco, quo terminantur.

16 Conclusio 3. Si continuum componitur ex partibus, & punctis, gratia producitur in vltimo instanti, in quo perficitur Sacramentum. Sic auctores tertiæ opinionis, à qua non discrepant Thomistæ, nisi in nomine, nam isti vocant hoc instans extrinsecum Sacramentis, seu primum non esse Sacramentorum, vt entia successiua sunt; Suarez verò, & alij vocant intrinsecum Sacramentis consideratis secundum esse perfectum; vndè apparet esse tantùm discrepantiam in nomine, cum in re conueniant omnes in tali instanti gratiam produci; & vt hoc clarius intelligatur.

17 Sciendum, est Sacramenta esse de genere successiuorum, quæ licèt incipiant extrinsecè per vltimum non esse, v.g. in baptismo per vltimum non esse ablutionis, aut prolationis verborum, nihilominus omnia Sacramenta terminantur in vnico instanti intrinseco, vt patet ex physicis: quando debet produci calor vt quatuor in subiecto, talis calor incipit extrinsecè per vltimum sui non esse, & quando deuenitur ad vltimum eius, terminatur calor per vnam mutationem instantaneam, quam philosophi dicunt *mutatum esse motus*, quod mutatum esse, licèt sit extrinsecum motui productiuo caloris, est tamen terminus intrinsecus caloris, & eius complementum, in quo verum est dicere, nunc est calor, vt quatuor, & antea non erat, & id quod dicitur de calore, est etiam dicendum de Sacramentis; nam licèt in suo fieri habeant esse successiuum, nihilominus terminantur in aliquo instanti extrinseco quidem motui, intrinseco tamen Sacramentis; nam verum est dicere in tali instanti, nunc completum est Sacramentum, quod antea completum non erat: Hoc posito.

18 Probatur conclusio. Tunc debet fieri effectus Sacramenti, quando Sacramentum est perfectum, & existit in ratione perfecti Sacramenti, habetque perfectam significationem Sacramentalem; sed in instanti assignato sunt hæc omnia; ergo in tali instanti producitur effectus Sacramenti: maior patet: probatur minor, quia in hoc instanti Sacramentum est perfectum, cum antea non esset, neque post futurum sit, item in eodem instanti subiectum supponitur capax, & gratia postulat fieri indiuisibiliter; ergo in eo instanti producitur.

19 Obijcies 1. Sacramentum est ens successiuum: sed ens successiuum non habet instans intrinsecum, sed tantùm extrinsecum suæ desitionis, in quo verum est dicere, nunc primò non est, immediatè antea erat; ergo non potest causare gratiam in instanti intrinseco, sed tantùm extrinseco.

Respondeo Sacramentum dupliciter considerari posse; vel secundùm suum fieri, vel secundùm esse perfectum Sacramenti: primo modo est ens successiuum, at secundo modo est in instanti; in hoc enim distinguitur à motu, quod motus tunc dicitur existere, quando aliquid ipsius factum est, & aliquid superest faciendum: at Sacramentum habet suum esse perfectum, & hoc est in instanti, quod instans, licèt sit extrinsecum motui, est tamen intrinsecum Sacramẽto considerato secũdùm esse perfectum, vt diximus de calore, vt quatuor in explicatione conclusionis.

20 Obijcies 2. vel omnes partes Sacramenti concurrunt ad producendam gratiam, vel tantùm illud instans: Sed in hoc instanti partes Sacramenti non possunt concurrere, quia non sunt; neque illud instans, cum illud non sit Sacramentum; ergo in hoc instanti nihil potest producere gratiam; ergo debet à Sacramentis produci in parte determinata, vel indeterminata.

Respondeo omnes partes Sacramenti concurrere per modum vnius ad producendam gratiam; in hoc autem instanti, licèt partes Sacramenti non sint secundùm esse fluens, & successiuum, sunt tamen secundum esse perfectum, & in ratione perfectæ significationis, quare licèt illud instans præcisè sumptum non sit Sacramentum, est tamen complementum Sacramenti, in quo verùm est dicere, nunc est perfectum Sacramentum, cum antea non esset.

21 Obijcies 3. Sacramentum, ante illud instans non est perfectum; ergo neque posito instanti erit perfectum: probatur consequentia, quia instans additum instanti non facit maius.

Respondeo, quod licèt hoc instans non faciat maius, complet tamen Sacramentum, quemadmodum punctum nõ facit maiorem lineam, complet tamen illam, & terminat; ita hoc instans, licèt non faciat maius tempus, aut Sacramentum secundùm suum esse successiuum, complet tamen Sacramentum.

22 Di-

22 Dices si in illo instanti vltimo desineret minister, vel aet, in quo deberet recipi sonus, vel subiectum moreretur, adhuc deberet produci gratia; quia verùm esset dicere tale subiectum recepisse Sacramentum, & tamen non esset illud instans completum; ergo signum est Sacramentum conferre gratiam in tempore.

Respondeo hoc argumentum iam supra solutum fuisse, nunc dico dato tali casu, qui tamen regulariter loquendo numquam eueniet, gratiam non produci, tum quia subiectum non adest capax gratiæ, qui est tantùm homo viuus non mortuus; tum quia falsum est, quod tale subiectum receperit verum Sacramẽtum, cum illud non sit completum, & in esse perfecto, nisi in tali instanti.

23 Obijcies 4. Si Sacramentum, vt causet gratiam, debet esse perfectum in esse significationis, sequitur, quod nec in tali instanti producatur gratia, sed debeat expectari aliqua morula, vt vera significatio cognoscatur, & sic Sacramenta non producent gratiam in illo instanti assignato, sed in tempore sequenti: probatur sequela: vt verba constituant debitam formam nihil debent post se habere, quo destruatur perfectus eorum sensus: Sed nisi expectetur aliqua morula non erit perfectus eorum sensus; ergo talis morula debet expectari: probatur minor nam si quis in matrimonio post illa verba: *Accipio te in meam* adderet *famulam* non contraheret matrimonium. Sic si in consecratione post illa verba *Hoc est corpus meum* adderet *aereum*, non fieret consecratio, & sic de ceteris Sacramentis; ergo Sacramenta non producunt gratiam in instanti assignato, sed in tempore sequenti.

Respondeo negando sequelam; ad probationem: nego minorem; ad secundam probationem dico, quod minister, dum profert verba formæ, vel habet intentionem verã faciendi, quod facit Ecclesia, & post prolatam vltimam syllabam, qua perficitur verus sensus mutat intentionem, & addit in matrimonio *famulam* in consecratione *aereum*, & sic de alijs, vel dum profert verba formæ habet intentionem ea verba dicendi per iocum, vel propter alium finem contrarium intentioni veræ faciendi Sacramentum: Si hoc secundum dicatur, certum est nullum confici Sacramentum, quia sine vera intentione non conficitur: Si verò dicatur primum, eo ipso, quo cõpleta est significatio cum vera intentione, Sacramentum est perfectum absque vlla alia expectatione, quare licèt postea mutet intentionem, & addat verbum, quod reddat falsam extrinsecè significationem, non redditur nullum Sacramentum, quia cum iam factum sit, non potest reddi infectum, & nullum; esto possit extrinsecè causare confusionem, & æquiuocationem, verùm in re ipsa, & coram Deo, si cum vera intentione protulit omnia verba formæ Sacramentum erit factum.

ARTICVLVS VI.

An omnia Sacramenta habeant vim conferendi primam gratiam.

1 GRATIA sanctificans, de qua hic loquimur, diuiditur cõmuniter à Scholasticis in primam, & secundam: prima gratia illa est, quæ primò ponitur in subiecto, in quo nullus gradus gratiæ sanctificantis reperitur: secunda verò gratia illa dicitur, quæ aduenit subiecto iam grato, & eamdem gratiam auget; & hic quærimus, vtrum omnibus Sacramentis conueniat aliquo modo conferre primam gratiam, vel hanc dare solùm aliquibus conueniat.

2 Suppono primò. Tamquam certum Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ per se, & ex eorum specifica institutione fuisse ordinata ad producendam primam gratiam, Baptismus quidem ad tollendum originale, & actuale, si in subiecto, quod baptizatur, adsit; quod patet, tum ex Florentino in decreto vnionis, tum ex Apostolo ad Titum 3. vbi dicitur per Baptismum nos spiritualiter regenerari. vocat enim Apostolus Baptismum *Lauacrum regenerationis*; Pœnitentia verò ordinatur ad remissionem actualium post baptismum; vt definit Trid. sess. 14. cap. & can. 1. Regenerare verò, & reconciliare non possunt sine prima gratia: Tum quia hæc Sacramenta ad conferendum suum effectum tantùm requirunt attritionem, vt de pœnitentia constat ex Trid. sess. citat. cap. 4. & idem de baptismo dicendum est, cum ex eius intrinseca institutione sit ordinatum ad delendum peccatum vitæ spirituali contrarium; quapropter hæc Sacramenta à Theologis vocantur *Sacramenta mortuorum*, eo quod sint instituta pro illis, qui vita spirituali per peccatum carent; cetera verò Sacramenta vocantur *Sacramenta viuorum*, eo quod Christus ea instituerit pro illis, qui vitã spiritualem gratiæ habebant, & per se sũt ordinata ad augendam gratiam hoc colligitur ex Florent. in institutione Armenorum, vbi habetur: *Per Baptismum spiritualiter renascimur, per confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide, re-*

nati autem pascimur Eucharistiæ alimonia, quod si per peccatum in ægritudinem animæ incurrimus per pœnitentiam sanamur &c. Hoc posito.

3 Prima sententia, quam docuerunt Gabriel in 4. dist. 4. quæst. 2. & dist. 14. q. 2. Ocham dist. 4. quæst. 8. vult nullum Sacramentum in adultis causare primam gratiam, sed illam supponere, & numquam facere de attrito contritum.

Secunda sententia est Vasquez 3. par. disp. 205. cap. 4. Card. de Lugo de Eucharist. disp. 12. sec. 1. Gasparis Hurtadi disp. 3. diff. 4. Villalobos tract. 4. diff. 7. Bernal. disput. 11. sec. 2. Esparzę lib. 10. quæst. 26. hæc docet Sacramenta viuorum non producere primam gratiam, sed solum Sacramenta mortuorum, nempe Baptismum, & Pœnitentiam, & aliqui hoc concedunt etiam Extremæ Vnctioni, non aliis.

Tertia sententia, quam sustinent D. Thom. infra quæst. 72. Capreolus, & Paludanus in 4. dist. 9. Nugnus hic quæst. 62. art. 1. diff. 2. Cabrera ibidem disput. 2. Ioann. à S. Thom. disp. 24. dub. 2. Goner. disp. 3. ar. 5. Suarez disp. 7. sec. 4. Amicus disp. 4. sec. 5. Arriaga disp. 16. sec. 1. 2. & 3. Valentia, Auersa, Granadus, & alij, docet Sacramenta viuorum non producere per se primam gratiam, sed tantùm per accidens, quod sub aliis terminis aliqui ex Doctoribus enumeratis dicunt, nempe Sacramenta viuorum non producere primam gratiam ex specie sua athoma, sed tantùm secundùm rationem genericam; Sacramenta verò mortuorum habere per se, & ex specie sua athoma producere primam gratiam, omnibus autem Sacramentis competere aliquo modo procucere primam gratiam, hanc etiam, quo ad Sacramentum Eucharistiæ docent Scotus in 4. dist. 9. §. *Dicendum.* Petrus Sotus de Euchar. sect. 12. Vega, Syluester, & alij; de aliis Sacramentis nullam mentionem faciunt.

4 Conclusio prima. Sacramenta viuorum non sunt per se instituta, & primariò ad producendam primam gratiam. Probatur; quia de Sacramentis in ordine ad productionem gratiæ, vel primæ, vel secundæ in tantum nos possumus quidquam decernere, in quantum hoc habemus ex institutione Christi, cuius voluntas nobis innotescit ex scripturis, Conciliis, communi sensu Ecclesiæ, & Doctorum; nam si Christus voluisset omnia instituere ad producendam primam gratiam, vel secūdam, vel vtramq; vtique potuisset: sed ex pluribus scripturis, & clarè ex Concilio Florentino in decreto vnionis habemus per Baptismum nos renasci spiritualiter, per pœnitentiam sanari ab ægritudine mortalis, propter quod hæc duo Sacramenta communiter ab Ecclesia, & Doctoribus vocantur Sacramenta mortuorum, per alia verò Sacramenta, vel roborari in fide, quod sit per Confirmationem, vel pasci spiritualiter, quod fit per Eucharistiam, vel remitti reliquias peccatorum nempe venialia per Extremam Vnctionem, vel gubernari Ecclesiam, & augeri, quod operantur ordo, & Matrimonium, qui omnes effectus supponunt vitam spiritualem, vnde etiam dicuntur Sacramenta viuorum; ergo ex his clarè deducimus ex sua institutione Baptismum, & Pœnitentiam fuisse per se primariò instituta ad producendam primam gratiam, & dici proinde Sacramenta mortuorum, alia ad eamdem gratiam augendam, & proinde vocari Sacramenta viuorum.

5 Quod verò aliqua Sacramenta dicantur primariò instituta ad producendam primam gratiam, & secundariò ad producendam etiam secundam, vel dicantur ex ratione sua specifica instituta ad producendam primam gratiam, vt Baptismus, & Pœnitentia, aliqua ex ratione sua generica esse instituta ad producendam primam gratiam, non ex ratione sua specifica, vt sunt reliqua Sacramenta, est quæstio pura de nomine, vt notat Arriaga loc. cit. vnde nullius roboris sūt argumenta, quæ facit Suarez, cum in re conueniat, & solùm discrepet in modo loquendi, quod ipse vult Baptismum, & Pœnitentiam primariò fuisse instituta ad producendam primam gratiam, reliqua verò primariò fuisse instituta ad producendam secundam, & solùm secundariò, & per accidens ad producendam primam; alij verò dicunt Baptismum, & Pœnitentiam esse instituta secundum rationem eorum specificam ad producendam primam gratiam: reliqua verò esse instituta secundū rationē specificā solùm ad producēdam secundam, & secundùm rationem genericam etiam ad primam. Omissa igitur hac quæstione de modo loquendi.

6 Conclusio secunda. Omnia Sacramenta habent vim producendi primam gratiam, vel primariò, & per se, vt Sacramenta mortuorum, vel secundariò, vt per accidens, vt Sacramenta viuorum. Probatur 1. quia omnia Sacramenta habent vim ex institutione sua conferendi gratiam; ergo etiam habent vim conferendi primam gratiam: probatur antecedens ex Trid. sess. 7. can. 6. vbi habetur: *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre; anathema sit*: Probatur modo

dò consequentia, quia si quis accedat ad Sacramentum cum peccato habituali inuincibiliter ignorato, putans se esse in gratia, & cum attritione supernaturali, & vniuersali de omnibus peccatis, hic non ponit obicem, & ex alia parte est sufficienter, & supernaturaliter dispositus; ergo recipiet gratiā per quodcumq; Sacramentum; ergo & primam gratiam, cum prima gratia illa sit, quæ primò ponitur in subiecto.

7 Dices primò. Ad hoc vt quis accedat dispositus ad aliquod Sacramentum viuorum, debet accedere cum contritione; si autem est necesse, quod accedat cum contritione, sequitur, quod numquam producetur prima gratia à Sacramento, & ex opere operato, sed dabitur ex opere operantis. Sed contra primò, quia Tridentinum requirit tantùm, vt qui accedit ad Sacramentum nō ponat obicem: sed qui inuincibiliter nō cognoscit aliquod peccatum; sed existimat nullum peccatum habere, & ex alia parte habet attritionem vniuersalem, & supernaturalem non ponit obicem, & est supernaturaliter dispositus; ergo si recipit Sacramentum, hoc, cum non inueniat obicem, gratiam causabit. Contra secundò, si in dato casu, quod quis habeat inuincibiliter aliquod peccatum, cum attritione vera, & supernaturali adhuc datur obex gratiæ; vel obex est ratione actus præteriti, qui moraliter censetur durare, vel ratione priuationis gratiæ; in nullo enim alio peccatum habituale consistit, vt dictum fuit in tractatu de vitijs, & peccatis quæst.6. art.1. non potest esse obex ratione actus præteriti; cum sufficienter retractetur per attritionem supernaturalem in Baptismo, & Pœnitētia, vt docet Trid. & attritio est vera dispositio, & retractatio sufficiens ad gratiam in talibus Sacramentis: ergo & in alijs; cum attritio tam respectu vnius Sacramenti, quam respectu alterius semper sit eadem essentialiter: neque potest obex ex eo, quod peccatum sit priuatio gratiæ, vti formæ contrariæ: etenim priuatio, vt talis, non est obex formæ introducendæ, vt patet de luce, vt lux introducatur in subiectū, tenebræ non sunt obex, & sic de alijs priuationibus; ergo si peccatum habituale non est obex, neque vt actus præteritus moraliter perseuerans, cum sit talis actus per attritionem retractatus; neque vt priuatio gratiæ est, cum ex alia parte in Sacramentis sit virtus producendi gratiam, quotiescumque non est obex, sequitur, quod in tali casu omnia Sacramenta possunt producere primam gratiam.

8 Dices secundò. Ex Lugo peccatum inuincibiliter ignoratum, & per attritionem supernaturalem retractatū non esse obicem in Sacramentis Baptismi, & Pœnitentiæ, quia hæc Sacramenta ex se sunt instituta ad causandam primam gratiam, & ad delenda peccata: at Eucharistia, cum causet gratiam per modum nutritionis, & cibi spiritualis, si subiectum est per peccatum mortale mortuum, vtique nutriri, & cibari non potest; cum mortui non nutriantur, nec cibentur; ergo hoc Sacramentum numquam poterit producere primam gratiam: & idem dicit de alijs Sacramentis viuorum, excepta Extrema Vnctione. Sed contra: quia ex hoc sequitur tantùm, quod Eucharistia per se primò non sit instituta à Christo ad dandam vitam, sicuti fuere instituta Baptismus, & Pœnitentia. De reliquo, quod Eucharistia sit instituta ad dandam gratiam per modum cibi, & nutritionis non officit; nam istæ comparationes non sunt semper in omnibus tenendæ; etenim corpus mortuum nullas operationes exercere potest, nec habet vim se ipsum reducendi de morte ad vitam; anima autem licèt dicatur mortua per peccatum, eo quod careat gratia sanctificante, non caret tamen fide, & spe, & potest habere alia auxilia supernaturalia, quibus disponatur ad vitam gratiæ recuperandam, neque ex hac similitudine cibi, & nutritionis quicquam solidè probatur, nisi quod Eucharistia conferat suum effectū dum comeditur; & quod per se ex sua primaria institutione supponat vitam, quatenus nemo debet accedere ad Eucharistiam, nisi existimet se esse in gratia: Ceterum retorquetur argumentum; nam non minus directè Eucharistia, & cetera Sacramenta viuorum supponunt vitam, quam Baptismus, & Pœnitentia illam non supponant, sed supponant peccatum; atqui licèt Sacramenta mortuorum supponant peccatum, nihilominus si inueniant gratiam illam augent; ergo etiam Sacramenta viuorum, licèt supponant vitam, nihilominus, si quis per attritionem sit dispositus, & existimet se non habere peccatum, dabunt gratiam.

9 Probatur secundò conclusio, & magis reijcitur allata Lugi responsio. Si Christus dedisset hanc vim Eucharistiæ producendi per accidens vitam, si illam non inuenisset in subiecto, non obstante, quod eam instituerit per modum cibi, vtique vitam dedisset, & esset cibus viuificans mortuos; & hoc nullo modo possunt negari aduersarij: sed Christum sic instituisse Eucharistiam colligitur, & ex

ex Trid. loco cit. sess. 7. can. 6. ex D. Augustino, qui, vt refert Durandus in 4. dist. 9. quæst. 4. num. 7. dixit: *Corpus Christi dum manducatur viuificat mortuos*. Ex Diuo Cyrillo Alexandrino lib. 4. in Ioan. cap. 14. qui docet, carnem Christi manducatam in hoc Sacramento suscitare mortuos, sicut tactu suæ carnis suscitauit filium Viduæ Naim. Ex D. Damasceno 4. de fide cap. 14. qui docet corpus Christi in hoc Sacramento habere vim abstergendi omnem immunditiam. Ex D. Thom. infra quæst. 79. art. 3. vbi habet: *Potest hoc Sacramentum operari remissionem peccatorum dupliciter, vno modo non perceptum actu, sed voto, sicuti cum quis primo iustificatur à peccato; alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali cuius conscientiam, & affectum non habet, fortè enim primò non fuit sufficientèr contritus, sed deuotè, & reuerentèr accedens consequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficit, & remissionem peccati*. Idem docet de confirmatione quæst. 72. art. 7. ad 3. & de Extrema vnctione in 4. dist. 23. quæst. 1. art. 2. vbi habet. *Quia hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatum; ideò ex consequenti si inuenit peccatum aliquod, vel mortale, vel veniale, quoad culpam tollit ipsum, dummodò nō ponetur obex ex parte recipientis, sicuti etiam de Eucharistia, & confirmatione supra dictum est*. Ergo verè ex his omnibus deducendum est, Christum hoc modo instituisse Eucharistiam, vt modo explicato det etiam primam vitam, & primam gratiam, & idem de ceteris Sacramentis viuorum dicendum est.

10 Obijcies 1. Sacramenta causant illam gratiam, quam continent, & significant ex Trid. sess. 7. & can. 6. Sed Sacramenta viuorum nec cōtinent, nec significant primam gratiam; ergo neque illam causant: probatur minor: nam gratia, quam significant Sacramenta viuorum, vel est per modum corroborationis, vt in Confirmatione, vel per modum nutritionis, & cibi, vt in Eucharistia, & sic de ceteris Sacramentis viuorum: Sed corroboratio, refectio &c. supponunt iam vitam, & primam gratiam; ergo illam non causant.

Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem: Sacramenta viuorum non continent, nec significant primam gratiam primariò, & directè, concedo minorem: secundariò, & per accidens, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: ad probationem, distinguo maiorem: gratia sanctificans, quam significant Sacramenta viuorum est per modum corroborationis, refectionis &c. si secundùm suum esse simplex consideretur hæc gratia, nego maiorem; nam secundum se considerata gratia sanctificans, siue, quæ producitur per vnum Sacramentum, siue per aliud, siue, quæ datur extrà Sacramentum per contritionem, & actum amoris Dei super omnia, semper est eiusdem rationis, & remissiua peccati, si illud inuenit: Si consideretur secundùm esse complexum cum specialibus auxilijs: concedo maiorem: distinguo postea minorem: Sed corroboratio, refectio &c. supponunt vitam, vel in priori temporis, vel naturæ, concedo minorem, in priori temporis semper; nego minorem, ergo &c. negatur consequentia; etenim cum corroboratio, refectio &c. proueniant non a gratia sanctificante, sed ab auxilijs actualibus, sufficit si in priori natura supponatur gratia, & vita, vt dicantur Sacramenta viuorum dare gratiam corroborantem, reficientem &c. etenim potuit Christus instituere cibum viuificatiuum, & sic de alijs Sacramentis; & taliter Christum instituisse, vt secundariò, & per accidens darent etiam primam vitam collegimus ex Concilijs, & Patribus, nec non communi Scholasticorum, vt supra probatum fuit.

11 Dices ex Lugo: si Sacramenta viuorum habent causare primam gratiā per accidens, vtiq; illam haberent præter intentionem instituentis, eo modo, quæ monstra occurrunt in rerum natura præter intentionem naturæ; cum natura communicauerit virtutem causis secundis ad suos effectus; & cum aliquando ex concursu contrariorum, & comixtione agentium sequantur monstra, hinc est, quod non potuit natura communicare vim causis ad suos effectus, quin etiam illam dederit ad causandum monstra: Sed hoc nō est necessè respectu Christi in institutione Sacramentorum; nam ex eo, quod voluerit v. g. Eucharistiam esse nutritiuam, non est necessè, quod voluerit eam esse causatiuam gratiæ primæ in aliquo casu; ergo cū habeamus Christum instituisse Eucharistiam tamquam refectiuam, & nutritiuam, eam non voluit vt causatiuam primæ gratiæ; & sic de ceteris Sacramentis viuorum.

Respondeo causare Sacramenta gratiam primam per accidens, esse illam causare præter intentionem primariam instituentis, non tamen præter intentionem secundariam; vnde licèt potuerit Christus contrarium statuere ad differentiam naturæ, dum dedit vim suis causis ad producendos effectus, & monstra, eo quod natura sit causa operās necessariò, Christus liberè Sacramenta institue-

stituerit; nihilominùs etiam potuit sic Sacramenta instituere, vt debet concedere Lugus; quod sic autem huiusmodi Sacramenta instituerit, deducimus probabilissimè ex Concilijs, & Patribus supra adductis; ideò negatur consequentia.

12 Obijcies 2. Si conuenit omnibus Sacramentis conferri primam gratiam; maximè quia conueniunt omnia in ratione generica producendi gratiam: sed quod competit alicui secundùm rationem genericam competit per se; ergo per se omnia Sacramenta deberent conferre primam gratiam, quod tamen est contra id, quod superiùs diximus.

Respondeo ad maiorem, vt supra notatum fuit, posse esse quæstionem de nomine, an Sacramenta dicenda sit productiua gratiæ primæ secundùm rationem genericam: quare ad tollendam æquiuocationem dico, eis conuenire ex institutione Christi, qui dedit eis virtutem producendi gratiam, vel primam: vel secundam: si inueniunt in subiecto primam, producunt secundam; si verò in subiecto non inueniunt gratiam vllã, producunt primam; cum hac tamen disparitate, quod Sacramenta viuorum sunt directè instituta ad producendam secundam; secundariò, & per accidèns ad producendam primam, etenim, quod dicunt Lugus, & alij de extrema vnctione, quæ est Sacramentum viuorum; & tamen ipsi admittunt, quod habeat virtutem ad producendam primam; ità nos de omnibus Sacramentis viuorum dicimus; Sacramenta verò mortuorum directè, & primariò sunt instituta ad producendam primam; si tamen inueniunt gratiam in subiecto, etiam producunt secundam, quia Sacramenta semper producũt gratiam quotiescumque non est obex, qui autem est in gratia, certè nullum habet obicem.

13 Dices esse disparitatem de extrema vnctione, & alijs Sacramentis viuorum, quod extrema vnctio est ordinata ad delenda peccata, vt patet ex illo Iacob. 5. vbi de hoc Sacramento dicit. *Et si in peccatis est dimittentur ei*; quod non habemus de alijs Sacramentis; ergo hoc potest esse institutum ad producendam primam gratiam, non alia Sacramenta viuorum. Sed contra, quia etsi adsit talis auctoritas, nihilominus omnes fatentur esse Sacramentum viuorũ, vnde, si quis est sui compos, dum vult recipere hoc Sacramentum, & esset conscius peccati mortalis, non posset illud licitè recipere, nisi priùs præmitteret pœnitentiam, qua iustificaretur; ergo directè illa auctoritas intelligitur solùm de peccatis venialibus, ad quæ delenda fuit institutum hoc Sacramentum; & nihilominus quamuis ex sua primaria institutione habeat tantùm dare secundam gratiam, fatetur Lugus cum alijs posse per accidens producere primam; ergo eodem modo illud, quod isti auctores dicunt de extrema vnctione, nos probabilissimè de alijs Sacramentis dicere possumus.

14 Obijces 3. Si omnia Sacramenta haberent vim producendi primam gratiam, sequeretur omnia posse assumi ex intentione remittendi mortale cognitũ vt tale, saltèm quando non posset applicari Sacramentum pœnitentiæ: sed hoc est falsum; ergo & vnde sequitur.

Respondeo negando sequelam; nam vt aliquod Sacramentum possit assumi ad remissionem mortalis cogniti, debet esse directè institutum, & principalitèr ad delendum mortale, non secundariò, & per accidens; nam hoc pacto solùm ob ignorantiam inuincibilem potest frequentari, imò etiamsi quis per susceptionem alicuius Sacramenti viuorum fuisset iustificatus, & de hoc esset certus etiam per reuelationem, si postea recordaretur, se ante susceptionem illius Sacramenti fuisse in peccato mortali, deberet illud confiteri, nam deletum fuit in ordine ad pœnitentiam, quæ in voto includitur in attritione.

15 Dices Extrema vnctio, quando non potest applicari Sacramentum Pœnitentiæ assumitur ex intentione delendi mortale, & Parochus licèt non possit dare absolutionem moribundo, si nulla signa dedit, aut si vult illam dare, tantùm sub conditione posset dare, non absolutè, nihilominùs tenetur dare absolutè Sacramentum extremæ vnctionis; ergo saltèm hoc Sacramentum potest directè recipi, & applicari ex intentione delendi mortale.

Respondeo, quod disparitas, cur Parochus teneatur dare Sacramentum extremæ vnctionis moribundo, qui nulla signa dedit, non possit autem dari illi absolutionem, esse manifestam; est autem, quia ad conficiendum aliquod Sacramentum requiritur materia proxima, & forma, & cum actus pœnitentis noti Sacerdoti tamquam Iudici sint materia proxima Sacramenti pœnitentiæ; si non adest hæc materia, nec forma poni licitè potest, an verò saltem sub conditione possit dari, aliqui affirmant, & de hoc infra de pœnitentia: pro Extrema vnctione verò adest materia, forma, & intentio, & ideò absolute debet dari Sacramentum; Non sequitur tamen, quod hoc Sacramentum possit directè

Cur debeat dari absolute extrema vnctio illi, qui nulla signa dedit, non possit autè dari absolutio.

rectè assumi ad delendum mortale; nam si recipiens illud esset in statu, quod possit elicere actum contritionis, deberet illum præmittere, imò in tali articulo priùs confiteri, si posset: Ecclesia autem absolutè illud Sacramentum dat, vt omni meliori modo, quo potest, prouideat saluti æternæ morientis; etenim præsumitur in tali articulo, quod quilibet eliciat actum contritionis; secundò potest esse, quod talis moribundus sit in gratia, & quod solùm indigeat delere reliquias peccatorum; & tertiò, quia iudicat probabilem sentētiam nostram, quod Sacramenta etiam viuorum possint producere primam gratiam, quando quis est attritus supernaturalitèr, nec Sacramenta ad dandam primam gratiā directè instituta potest recipere.

16 Obijcies 4. Qui meretur augmētum gratiæ non potest mereri primam gratiam; ergo nec Sacramentum, quod est ordinatum ad causandum augmentum gratiæ, potest causare primam gratiam.

Respondeo negando consequentiam: disparitas est, quia ad meritum necessariò requiritur gratia habitualis in subiecto, non sic vt Sacramentum posit producere primam gratiam; nam quod possit producere, non pendet à gratia præexistente in subiecto, sed ab eleuatione Dei concurrentis. Ideò, &c.

ARTICVLVS VII.

An gratia Sacramentalis sit diuersa ab habituali, & in quo consistat.

1 DVm quis iustificatur siue in Sacramentis, siue extra, certum est, quod non solùm recipit gratiam sanctificantem, sed etiam recipit alios habitus supernaturales, & quod simul recipiat fidem, spem, & charitatem definitum est in Trid. sess. 6. cap.7. vbi habetur. *Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem.* Quod autem etiam simul infundantur virtutes morales, & dona, licèt aliqui negent, diximus de virtutibus in cōmuni; vnde non est opus eadem iterum repetere; & de hoc non est quæstio in hoc loco; Sed difficultas est, an quādo aliquis iustificatur in Sacramentis recipiat aliquid, quod nō recipiat, dum iustificatur extrà Sacramentum, & dum recipit vnum Sacramentum diuersam gratiam recipiat, ac quando aliud Sacramentum recipit; & in quo consistat hæc diuersitas, an sit gratia speciè diuersa, vel habitus diuersus, vel aliquid aliud.

Sensus quæstionis.

2 D. Bonauentura, Richardus, & Gabriel vt refert Gonet. *disp.3.art.4.* volunt gratiam Sacramentalem differre solùm ab habituali per denominationem extrinsecam, quatenùs talis gratia est producta per Sacramenta simul cum Deo, gratia verò habitualis producatur à solo Deo.

Paludanus in 4. dist. 2. qu. 3. & Aureolus dist.1.qu.3.art.4. volunt gratiam Sacramentalem addere gratiæ sanctificanti habitum quemdam distinctum iuuantem ad proprios cuiuscumque Sacramenti effectus.

Nugnus hic quæst.62. art.2. Cabrera ibidem disp. 1. Ioan. à S. Tho. disp.24. art.2. Serra, Martinez à Prado, & alij qui alij volunt esse eumdem habitum realitèr, sed formalitèr, seù modalitèr distinctum à gratia habituali.

Communis denique sententia, quæ est D. Tho. hic quæst.62. art.2. in corpore, Caiet. Syluij, & plurium Thomistarum ibidem, Gonet loco supra citato, Suarez hic disp.7. sect.4. Vasquez q.62. art.2. Lugi disp.4. sect.3. Arriagæ dis. 16. sect. 2. Amici disput. 4. sect.3. Esparzæ lib.10. quæst.28. & plurium aliorum, docet, gratiam Sacramentalem differre ab habituali ob diuersa auxilia diuina, quæ debentur tali gratiæ in opportunis occasionibus ad finem Sacramenti obtinendum.

3 Conclusio 1. Gratia Sacramentalis differt aliquo modo à gratia communi virtutum. In hac conclusione omnes conueniunt, & est certa inter Theologos, & colligitur ex Florent. in instructione Armenorum, vbi diuersos effectus tribuit Baptismo, ac alijs Sacramentis. Et ratione probatur, quia si omnia Sacramenta eumdem gratiæ effectum conferrent, plura sequerentur absurda; nam primò omnia essent paria, & nullum esset alio dignius; secundò Sacramenta formalitèr inter se non differrent, sed solùm in ritu: tertiò quędam Sacramenta non essent magis necessaria, quam alia: quartò non esset ratio aliqua, cur omnia non possent iterari; quintò quia frustrà tot fuissent instituta, si gratia, quæ potest haberi per vnum, posset etiā haberi per quodcumque aliud, quæ omnia repugnant Trid. sess.7. can.3. & 9. fatendum igitur est, gratiam Sacramentalem ab habituali aliquo modo esse diuersam.

4 Conclusio 2. Gratia Sacramentalis non differt à gratia habituali per habitum superadditum, sed differt realitèr

tèr inadæquatè, quia est complexum ex habituali, & auxilijs, quæ debito tempore dantur. Probatur prima pars, quia iste habitus est superfluus: ergo non datur; probatur antecedens; nam vel datur ad sanctificandum, & hoc non; quia sanctificatio fit per gratiam habitualem; vel ob speciales fines Sacramentorum; & ad hoc etiam non est necessarius iste habitus, cum ad quoscumque speciales fines sufficiant actus virtutum, non enim est excogitabilis aliquis actus, ad quem non sufficiat aliqua virtus.

5 Probatur modò secunda pars: gratia sacramentalis datur ad obtinendos fines, propter quos instituta sunt Sacramenta: Sed actualitèr numquam obtinerentur isti fines, nisi adderentur auxilia actualia Dei conducentia ad hos fines; ergo gratia sacramentalis non tantùm debet includere gratiam sanctificantem, & virtutes, sed etiam auxilia actualia Dei: maior patet: probatur minor; nam vt aliquis iustus eliciat actum bonum, & meritorium non sufficit, si in se habeat gratiam sanctificantem, & habitus virtutum, sed insuper debet habere auxilia actualia, quibus in operando subordinetur Deo, secus numquam operabitur; ergo etiam, vt aliquis obtineat fines speciales Sacramentorum nō sufficit, si habeat gratiam sanctificantem, & habitus virtutum, sed debet etiam habere auxilia actualia, quibus fines ipsos consequatur; Sacramenta ergo, dum aliquem sanctificant, non solùm infundunt gratiam, & virtutes in suscipiente Sacramētum, sed etiam dant ius quoddam morale recipienti, ratione cuius exigit vt in tempore opportuno dentur illa auxilia ad hoc, vt obtineantur peculiares fines Sacramentorum.

6 Huiusmodi porro auxilia specialia aliquando dantur, vel in tempore, quo suscipitur Sacramentum, vel in tempore, quod magis expedit suscipienti, & quando suscipitur fructuosè Sacramentum, semper datur hoc ius morale ad hæc auxilia: Siue modò hæc auxilia actualia consistant in illuminatione intellectus, siue in motionibus voluntatis, siue spectent ad gratiam excitantem, siue adiuuantem, siue in remotione impedimentorum, puta occasionum peccandi, vel similium. Et sic patet quomodo intelligi debeat id, quod definit Florentinum, nempè ab omnibus Sacramentis conferri gratiam, ita tamen, vt per singula Sacramenta homo diuersimodè iustificetur; hoc enim fit, quia vltra gratiam habitualem, & virtutes, quæ dantur in omnibus Sacramentis, dantur etiam diuersa peculiaria auxilia in opportunis occasionibus, & maiora, quam essent illa, quæ dantur à Deo sine Sacramentis, & in gratia habituali per Sacramenta producta est ius morale speciale ad hæc vberiora auxilia.

7 Vnde gratia sacramentalis Baptismi est complexum ex gratia habituali, & iure morali ad specialia auxilia à Deo danda ad minuendum fomitem concupiscentiæ, & ad faciliùs obseruanda præcepta; per Baptismum enim non solùm efficimur debitores fidei, sed vniuersæ legis seruandæ, ex Trid. sess. 7. cap. 7. In Confirmatione gratia sacramentalis est habitualis, vt habet ius ad speciale auxilium in opportunis occasionibus dandum, quo fidem constanter quis teneat, & profiteatur: In Pœnitentia erit complexum ex gratia habituali, & iure ad copiosiora auxilia ad facilius detestanda peccata, ad fugiendas occasiones, & ad plenius pro peccatis satisfaciendum: In Eucharistia eadem gratia habet ius ad peculiaria auxilia, quibus homo præseruatur à peccatis ex Trid. sess. 13. cap. 2. & ad faciliùs præstandos varios actus virtutum, quibus anima nutritur; idem dicendum de fide coniugali, & castitate respectu matrimonij, de victoria tentationum in articulo mortis respectu extremæ vnctionis, ac demùm de debita administratione Sacramentorum ex vi gratiæ Sacramenti ordinis. Ex quibus constat, quomodo inadæquatè distinguatur ab habituali, & quomodo etiam ipsæ Sacramentales gratiæ inadæquatè distinguantur, quia nimirum quodlibet Sacramentum vltra habitualem includit ius semper ad diuersa peculiaria auxilia.

8 Obijcies 1. Quidquid obtinetur in Sacramento, potest obtineri extrà Sacramentum ex opere operantis; ergo gratia sacramentalis differt ab alia, quę posset obtineri extra Sacramentum per solam denominationem extrinsecam, quia Sacramentalis obtinetur à Sacramentis, alia à solo Deo.

Respondeo falsum esse antecedens, si absolutè intelligatur de omnibus Sacramentis; nam gratia habitualis baptismi, & pœnitentię non potest haberi sine his Sacramentis, vel in re, vel in voto; item character non potest haberi sine actuali susceptione Sacramentorum: tandem peculiaria auxilia, licèt absolutè possint haberi, vt si quis non confirmatus in tempore protestandæ fidei peteret auxilium à Deo, obtineretur, & sic de alijs, nihilominus ex vi gratiæ datæ per Sacramenta homo habet ius ad talia auxilia, & dantur copiosiora, quam dentur extra Sacramentum. Ideò &c.

9 Obijcies 2. Gratia sacramentalis

addit aliquid gratiæ habituali, vt diximus: sed hoc aliquid additum non potest esse auxilium actuale Dei; ergo erit aliquid habituale: probatur minor, nam hoc additum debet fieri à Sacramento, dum ipsum est: Sed auxilium actuale datur aliquando transacto Sacramento; ergo non poterit esse effectus Sacramenti; & consequenter gratia habitualis includet aliquid habituale pro opportunitatibus in ordine ad effectus Sacramentorum.

Respondeo ad minorem, hoc additum non esse præcisè auxilium actuale Dei, sed insuper esse ius morale fundatum in gratia habituali per Sacramenta producta ad auxilia diuina obtinenda in occasionibus opportunis: vnde ad probationem dico, hoc additum debere fieri à Sacramentis physicè in radice, & fundamento, quatenus efficiūt gratiam, quæ habet ius ad peculiaria auxilia: actualitèr verò tale additum non fit à Sacramentis physicè, sed tantùm moralitèr in opportunis occasionibus; nam dantur à Deo ista peculiaria auxilia vi gratiæ habitualis Sacramenti transacti.

10 Obijcies 3. Gratia habitualis, dona, & virtutes, vel sufficiūnt ad proprios Sacramentorum effectus, vel non sufficiunt: Si primum; ergo frustrà ponuntur alia auxilia: Si secundum; ergo quæ præstantur per talia auxilia, conuenientius præstabuntur per habitum superadditum: consequentia patet, quia connaturalius est operari per habitum intrinsecum, quam per auxilia extrinseca.

Respondeo gratiam, virtutes, & dona sufficere inadæquatè, non adæquatè; nam, vt habeantur proprij Sacramentorum effectus, debet homo cooperari, ad cooperandum verò, non solùm requiruntur gratia intrinseca, & virtutes, sed etiam requiruntur actualia auxilia Dei, quæ licèt possint dari etiam extra Sacramentum in multis occasionibus; nihilominus gratia habitualis, quæ obtinetur extra Sacramentum non habet ius ad peculiaria, & copiosiora auxilia, sicuti habet illa, quæ datur vi Sacramenti, nec ordinatur ad proprios fines Sacramentorum, sicuti sacramentalis, neque enim gratia, quæ habetur extra Sacramenta ordinatur ad rectè administrāda Sacramenta, & ad peculiares fines Sacramentorum, sicuti sacramentalis: insuper multoties non possunt obtineri fines Sacramentorum sine aliquo extrinseco, deberet enim obtineri per illuminationes, excitationes, & per remotionem impedimentorum, quæ sunt quid extrinsecum: per quod patet ad argumentum: fateor enim esse connaturaliùs operari per aliquid intrinsecum, quam sine: verùm nos hoc non asserimus; nam homo per gratiam, & virtutes est intrinsecè potens, sed vltra intrinseca requiruntur etiam auxilia actualia, vt explicatum fuit.

11 Obijcies 4. Hæc auxilia à Sacramentis collata, vel sunt sufficientia tantùm, vel efficacia; Si primum dicatur, ista auxilia conferuntur etiam omnibus extra Sacramenta: Si secundum, sequitur, quod nullus accedens ritè dispositus ad aliquod Sacramentum vmquam deflecteret à fine Sacramenti, quod est falsum, vt patet in recidiuis post iteratas confessiones.

Respondeo hæc auxilia à Sacramentis collata aliquando esse efficacia, aliquando sufficientia; hoc enim pendet à libera volūtate diuina diuersimodè prædestinante, eligente, & vocante. Quod verò detur gratia efficax potiùs, quam sufficiens, vel è contra nulla potest assignari ratio, nisi illa Christi. *Ita Pater, quia sic placitum fuit ante te* Matth. 11. quocumque modo tamen dentur hæc auxilia, in gratia habituali, quæ datur extra Sacramenta non est ius ad illa habenda; sicuti est in sacramentali, quæ habet ius ad illa, & ad illa copiosiora, & abundantiora.

ARTICVLVS VIII.

Quænam dispositio requiratur, vt Sacramenta conferant gratiam.

1 HÆc quæstio tractatur communitèr à Doctoribus agētibus de Sacramentis in particulari, nihilominus, cum etiam hic quamplures Scholastici tractent eamdem in genere, non abs re erit de ea nonnulla saltèm generatìm definire, & potest esse quæstio, tùm de dispositionibus requisitis ad recipienda Sacramenta mortuorum, tùm ad Sacramenta viuorum.

2 Certum in primis est Sacramenta semper conferre gratiam non ponentibus obicem, hoc colligitur ex Trident. sess. 7. can. 6. definiente. *Si quis dixerit gratiam ipsam non ponentibus obicem non cōferre; anathema sit.* Et can. 7. *Si quis dixerit non dari gratiam per huiusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantùm est ex parte Dei, etiamsi ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.* Et hanc gratiam simul cum omnibus donis, & auxilijs conferunt ex opere operato; nam duplicitèr aliquis potest consequi gratiam, primò ex opere operantis per actū scilicèt proprium, & meritorium: secundò

Quid sit dare gratiam ex opere operato, & ex opere operantis.

cundò non ex vi proprij actus, sed vi signi externi à Christo instituti, vt quotiescumque quis vtitur tali signo, consequatur gratiam: quod idem est ac dicere vi Sacramenti, in quo applicantur nobis merita operata à Christo; Sacramenta igitur nostra conferunt gratiam, & dona nobis ex opere operato, vt definitum est in Trid. sess. 7. can. 8. vbi habetur. *Si quis dixerit per ipsa noua legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam; anathema sit*. Conferri autem gratiam ex opere operato contradistinguitur à modo conferendi gratiam ex opere operantis per actum proprium, & meritorium, & à modo, quo per Sacramenta antiqua dabatur gratia, ipsa enim erant tantùm signa, quibus positis, intuitu meritorum Christi futuri dabatur gratia à Deo ex sui promissione, nec ipsa erant causæ gratiæ, vnde per illa Sacramenta dabatur gratia ad modum operis operati, & ex opere operando: at nostra sunt causæ gratiæ, per quæ applicantur nobis merita Christi Domini operata. Hoc posito, cum certum sit gratiam semper conferri non ponentibus obicem, videndum est, quid sit obex, & quænam dispositio requiratur, vt detur gratia.

3 Certum secundò est, in infantibus, & in perpetuò amentibus nullam requiri dispositionem, vt eis remittatur originale per Baptismum, quidquid in contrarium dicant hæretici nostri temporis; sicuti enim originale non fuit propria voluntate contractum, ita Deus in istis nullam exigit propriam dispositionem pro remissione originalis.

4 Certum est tertiò, obicem gratiæ esse duplicem, nimirum positiuum, & negatiuum: obex positiuus est peccatum mortale, siue actuale, siue habituale: obex negatiuus est negatio dispositionis requisitæ ad hoc, vt infundatur gratia, & peccatum remittatur. Quare primò videbimus de dispositione requisita in adultis ad dignè, & fructuosè recipiendum Sacramenta mortuorum, deinde de dispositione requisita ad recipienda Sacramenta viuorum.

5 Prima sententia docet in adultis peccato mortali infectis requiri perfectam contritionem ad hoc, vt Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ conferant ipsis gratiam. Ita Magist. in 4. distin. 14. Alens. Ocham, Argent. Gabriel, Capreolus, Ioann. Medina de confess. quæst. 38. & plures alij antiqui, quam opinionem apud antiquos asserit Gabriel fuisse communem. Alij requirunt contritionem saltem probabiliter putatam. Sic Cordub. lib. 1. theol. quæst. quæst. 2. §. quarto. Nauarr in summ. cap. 1. nu. 39. Vega lib. 13. in Trid. cap. 33. Sotus in 4. dist. 0. q. 1. art. 7. & alibi; qui tamen loquitur tantùm de Sacramento Pœnitentiæ; nam de Baptismo dicit, sufficere attritionem.

Secunda communis sententia docet sufficere attritionem supernaturalem, etiam si non putetur contritio, sed vt attritio cognoscatur. Sic D. Thom. hic, quæst. 68. ar. 4. Nugnez hic quæst. 62. art. 1. diff. 3. Ioann. à S. Thom. dispur. 24. ar. 1. dub. 3. Scotus in 4. dist. 14. quæst 4. ar. 3. & alibi, & Scotistæ communiter. Suarez hic disp. 7. sec. 4. & disput. 28. sec. 2. Vasquez disp 158. cap. 4. Amicus disput. 4. sec. 4. Lugus disp. 9. sec. 1. Arriaga disput. 10. sec. 4. subsec. 1. Esparza lib. 10. quæst. 33. & communiter nunc omnes fere alij Doctores.

6 Conclusio prima. In adultis accedentibus ad Sacramenta mortuorum, si peccata mortalia actualia, vel habitualia habent, vt recipiant gratiam debent habere attritionem supernaturalem, quæ sufficiens est. Dixi, si adultus cōmisit aliquod peccatum mortale; nā data sentētia, quod possit dari adultus cū solo originali, vt dictum fuit in tractatu de Peccatis q. 4. art. 8. Sicuti peccatum originale nō contrahitur per proprium actum, ita neque debet per proprium actum expelli, sed in tali casu sufficiet voluntas suscipiendi Baptismum, & actus fidei, & spei. Sicuti dicitur Marc. vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Et ratio quare ista voluntas requiratur est, quia cum nullus adultus iustificari possit sine fide, & spe, vt de fide diximus, & etiam in tractatu de gratia; & cum per Baptismum fiat debitor vniuersæ legis seruandæ, vtique vt subeat hanc obligationem propria voluntas requiritur, qua velit Baptismum suscipere, non requiritur autem retractatio peccati originalis, quia illud propria voluntate non cōmisit, rarò tamen accidere potest hic casus; nam fere semper adultus, qui ab originali non iustificatur, labitur in mortale, vt dictum est de gratia.

7 Probatur modò conclusio ex scriptura Actorum 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum.* Vnde Tridenr. sess. 6. cap. 6. docet hominem disponi ad Baptismum per fidem, spem, & pœnitentiam; quænam vero sit hæc pœnitentia, quæ est sufficiens dispositio, docet idem Trid. sess. 14. cap. 4. dicens: *Quòd quamuis* (nempe contritio imperfecta, de qua supra locutum fuerat *sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam*

fine actuali distractione; probatur, quia hæc gratia sacramentalis consistit in sanctis cogitationibus, & piis affectibus immissis à Deo per Sacramenta; sed actualis distractio impedit has motiones immissas in intellectum, & voluntatem; ergo impedit gratiam sacramentalem; minor patet; nam cum intellectus, & voluntas nequeant perfectè attendere ad plura, si occupantur in voluntariis distractionibus, & mentis euagationibus, vtrique non erunt capaces recipiendi motiones illas, & illuminationes diuinas. Vnde D. August. lib. 50. Homil. Homilia 50. cap. 3. de peccatis venialibus dicit, quod *Velut scabies nostrorum decus ita exterminant, vt ab illius sponsi speciosi forma præ filijs hominum castissimis amplexibus separent.*

14 Requirunt ergo per se Sacramenta viuorum gratiam in subiecto, vt augmentum gratiæ conferant; & quod quis accedat sine actuali distractione, vt gratiam sacramentalem conferant, vt quis verò possit accedere ad Sacramenta viuorum licitè requiritur respectu Eucharistiæ actualis confessio peccati mortalis, si adsit copia Confessarij, vt expressè definit Trid. sess. 13. can. 11. respectu aliorum Sacramentorum requiritur, quod quis se constituat in gratia saltem per contritionem. Sic communiter Doctores. Dixi per se; nam quomodo per accidens possint Sacramenta viuorum producere primam gratiam dictum est superius.

15 Obijcies primò. Nullus actus peccaminosus potest esse ratio augendi gratiam; sed accedere ad Sacramenta cum actuali distractione est actus peccaminosus; ergo non potest esse ratio augendi gratiam.

Respondeo concedendo totum argumentum, neque enim actus ille peccaminosus est ratio dandi gratiam, sed est ratio, & obex impediens gratiam sacramentalem; ratio verò cur detur augmentum gratiæ, est status gratiæ, qui est in tali subiecto, & efficacia Sacramenti.

16 Obiicies secundò. Cibus naturalis non nutrit viuens, nisi ipsum viuens calore suo naturali agat in cibum; ergo nec cibus spiritualis Sacramenti Eucharistiæ nutrit hominem, nisi homo calore supernaturali charitatis agat in ipsum.

Respondeo negando cõsequentiam; disparitas est, quia cibus materialis, vt nutriat, debet conuerti in ipsum viuens, & ideò debet viuens agere in ipsum: at cibus spirtualis Sacramenti potius conuertit nos in ipsum, & agit in nos producendo augmentum gratiæ in nobis.

17 Obijcies tertiò. Sequitur ex nostra sententia tot Sacerdotes quotidiè celebrantes, sed tepidè plus consequi gratiæ, quam sanctissimi viri consequantur in exercitijs spiritualibus; sed hoc est contra experientiam; nam cum gratia sit operatiua deberent quotidiè euadere feruentiores.

Respondeo hanc comparationem nos non posse cum solido fundamento facere, quia nescimus quanta gratia conferatur per Sacramentum, & quanta conferatur per actus intensos virtutum; cum hoc tamen stat, quod Sacerdotes tepidè celebrantes gratiam recipiant; quod verò feruentiores non euadant, nihil obest, quia ipsa per se non est operatiua sine auxilijs, & motionibus actualibus, quas Sacerdos non recipit, si distractè accedat.

18 Quæres primò, An dari possit casus, quod quis licitè possit accedere ad Sacramentum viuorum cum mortali peccato cognito.

Vasquez de Euch. disp. 207. cap. 1. & Lugus disput. 9. de Sacram. sect. 1. docent aliquando posse euenire casum, quod quis licitè accedat ad Eucharistiam cum peccato mortali cognito, vt si quis in altari recordetur peccati cõmissi, & ita arctetur angustijs temporis, vt non possit attendere ad eliciendum actum contritionis, nisi cessando a sacrificio inchoato cum sui honoris dispendio, tunc dicit posse licitè consumare, & Eucharistiam sumere sine peccato, quamuis talis sumptio esset etiam sine fructu.

Respondeo cum Suarez è contra infra disp. 6. a. sec. 5. & Arriaga hic disp. 10. sec. 4. nu. 60. qui sustinent talem non posse licitè suscipere Sacramentum, nisi eliciat actum contritionis, sicuti enim, si tali esset denunciata mors imminens, teneretur elicere actum contritionis, secus talem actum omittendo denuo peccaret, ita etiam antequam sumat Sacramentum, debet elicere contritionem, semper enim gratia est parata, & per ipsum stabit, nisi eliciat; neque vllum dispendium potest esse honoris, si vt eliciat actum contritionis, & ad eum se præparet, aliquantulum moretur in Missa, potius enim acquiret nomen deuoti, aut ad summum scrupulosi, quæ non est nota, quæ vllo modo præponderet. Dato tamen casu, quod ille faciat quantum potest, & quod nihilominus iudicet se nullo modo habere contritionem, quod moraliter existimo impossibile, & etiam iudicet se habere non posse attritionem, in tali casu dico, posse communicare; quia magis obligat perfectio sacrificij, quam debitum ad Sacra-

cramentum accedendi sine peccato; qui casus admitti non potest in ijs, qui non celebrant, & volunt communicare, aut alia Sacramenta suscipere; quia in alijs casibus numquam datur hæc necessitas, vt de se patet.

ARTICVLVS IX.

An Sacramenta æqualiter dispositis æqualem conferant gratiam.

1 Sacramenta nostra maiorem gratiam conferre, quam Sacramenta antiquæ legis certum est inter Theologos, tum quia hoc conuenit institutioni Sacramentorum factæ à Christo, tum quia nostra sunt causæ gratiæ, quod non conuenit antiquis, vnde etiā propter hanc rationem vocantur ab Apostolo egena, & vacua, & ita tradunt communiter Patres, & Doctores. Certum insuper est Sacramenta nouæ legis, si inter se comparentur, aliqua esse alijs digniora, vt definitum est in Trid. sess. 7. can. 2. & sess. 13. can. 1. 2. & 3. præfertur Eucharistia ceteris, eo quod contineat Christum; ex quo probabiliter deducitur, quod Sacramenta nobiliora etiam maiorem conferant gratiam; vnde si duo sint æqualiter dispositi, & vnus accedat ad Eucharistiam, alius ad Confirmationem, maiorem recipiet gratiam, qui accedit ad Eucharistiam, quam qui accedit ad Confirmationem, quanta autem sit gratia maior, quæ debetur per vnum Sacramentum, & non per aliud res omnino incerta est dependens à voluntate Dei, de qua nihil nobis innotescit. Quare dubium est, an idem Sacramentum in specie, v. g. Eucharistiæ, si recipiatur a duobus cum æquali dispositione, æqualem eis conferat gratiam; secundò; an idem Sacramentum in specie, si recipiatur à duobus, sed inæqualiter dispositis; inæqualem gratiam conferat ex opere operato, an verò ex opere operato semper eamdem conferat.

2 Paludanus in 4. dist. 4. quæst. 1. Maio. & Gabriel quæst. 2. videtur docere idem Sacramentum conferre diuersam gratiam æqualiter dispositis, eo quod vnus prædestinatus sit ad maiorem gloriam, quam alius; tribuitur etiam Scoto in 4. dist. 4. quæst. 7. & Caiet. q. 64. art. 1. sed verè Caietanus de hac quæstione non loquitur, & dicit solùm orationes ministri posse impetrare gratiam illi, qui recipit Sacramentum, sicuti enim potest aliquis iustus impetrare gratiam alteri, ita & minister, cum non sit deterioris conditionis, quia sit minister, nec loquitur Caietanus de gratia, quæ producitur per Sacramenta, & sic etiam sensisse Scotum explicat Herincx disp. 4. q. 3. n. 34.

D. Thom. infra quæst. 69. art. 8. Nugnus q. 62. art. 1. diff. 4. Ioan. à S. Thom. disp. 24. art. 1. dub. 4. Syluius q. 69. art. 8. Suarez disp. 7. sec. 5. Lugus disp. 6. sec. 2. Amicus disp. 4. sec. 6. Arriaga disp. 10. sec. 4. subsec. 2. Ezparza lib. 10. quæst. 27. & communique Doctores volunt Sacramenta eiusdem speciei æqualiter dispositis æqualem conferre gratiam inæqualiter verò dispositis inæqualem ex opere operato.

3 Conclusio 1. Sacramenta eiusdem speciei semper habent æqualem effectum in subiecto æqualiter disposito. Est communis, & expressè D. Cypriani epist. 59. vbi loquens de Baptismo dicit: *Habere apud omnes homines curam diuini muneris æqualitatem*. Id deducitur etiam ex Trid. sess. 7. can. 7. vbi definitur Sacramentum, quantùm est ex parte Dei, semper producere gratiam; ergo signum est, quod Christus determinauit quanram gratiam debeat recipere puer, qui sine vlla dispositione baptizatur, vnde si nulla est diuersitas ex parte suscipientis, vt sunt duo pueri, qui baptizentur, nec etiam erit diuersitas in gratia; & ratio huius, est Christi Domini voluntas; cum potuerit aliter statuere, innotescit autem nobis hæc Christi voluntas per communem consensum Ecclesiæ. Potest tamen hæc conclusio sequenti ratione aliquo modo confirmari. Quando Deus concurrit præcisè ob exigentiam causæ secundæ, etiam instrumentalis, non variatur effectus, nisi simul varientur causæ secundæ: sed gratia sacramentalis præcisè datur ob exigentiā Sacramētorum; ergo nisi varientur Sacramenta, nec ipsā gratia variabitur.

4 Neque fundamenta aduersæ opinionis quicquam roboris habent; nam dicere, quod puero prædestinato ad maiorem gloriam detur in baptismo maior gratia, gratis dicitur, & falsum est; nam hæc maior gratia non debet dari in baptismo, qui determinatum effectum, quantùm est ex se, producere debet, sed spectauit ad prouidentiam diuinam efficere, vt viuendo per opera bona mereatur augumentum gratiæ; secus possemus dicere fore dandam illam gratiam etiam puero existente in vtero matris, si talis puer prædestinatus est, & & deberet mori antequam nasceretur; quod si dicant puerum prædestinatum præuisum fuisse à Deo non moriturum sine baptismo; ita dico ego, puerum prædestinatum ad tantam gloriam præuisum fuisse à Deo non decessurum, nisi

cum

cùm tantis meritis eam gloriam meruerit. Falsum etiam est homines debere habere eam gloriam, quam Angeli rebelles perdidere; nam absolutè homines sunt prædestinati ad gloriam, & non ad ad reparandas ruinas Angelorum; & Beatissima Virgo maiorem gloriam habet, quam omnes Angeli habeant; imo multi sancti superabunt Angelos in gloria, & quilibet Angelus superat in gloria puerum decedentem cum baptismo solo. Neque tandem maior sanctitas ministri facit, vt maior gratia detur baptizato ex opere operato; nam minister se habet tamquam causa applicans tantùm, & causa principalis est Deus, qui cum sit idem pro omnibus ministris & Sacramentis, si Sacramenta sunt eadem, semper causabunt eumdem effectum quotiescumque in subiecto est par, & æqualis dispositio. Non negauerim tamen quod probitas ministri non possit impetrare de congruo, si oret pro puero, maiorem gratiam; contentaneum enim est Deum audire orationes amicorum suorum: sicuti enim, si sanctus aliquis oret pro puero, potest ei de congruo impetrare aliquam gratiam; ita etiam minister, per hoc quod sit minister, cum non sit peioris conditionis, si pro puero orauerit, poterit de congruo ei impetrare aliquam gratiam; at non ex opere operato: & hoc tantùm est, quod docet Caietanus, qui sinistrè pro contrària citatur.

5 Conclusio 2. Si ad idem Sacramentum specie accedant duo inæqualiter dispositi, Sacramentum inæqualem in eis ex opere operato producet gratiam. Probatur primo ex Damasceno lib.4. cap.20. vbi dicit: *Quamuis peccatorum remissio omnibus æquè per baptismum detur: spiritus tamen gratia pro fidei, ac præcedentis purgationis modulo, ac ratione comparatur* 2. ex Trid sess.6. cap. 7. vbi habet. *Nos iustificari iustitiam in nobis recipientes vnusquisque suam, secundùm mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, & secundùm propriam cuiuscumque dispositionem, & cooperationem*: sed accipere gratiam per baptismum secundum propriam cuiuscumque dispositionem est illam recipere ex opere operato, modò maiorem, modò minorem secundum propriam cuiuscumque dispositionem: ergo verè per Concilium deducimus idê Sacramentum specie inæqualiter dispositis inæqualem conferre gratiam ex opere operato.

6 Dices: Concilium ibi non loqui de gratia per Sacramenta collata, sed vniuersaliter de quacumque iustificatione, siue in Sacramentis, siue extra ipsa; extra autem certum est dari secundùm propriam cuiuscumque dispositionem, sed ex opere operantis non ex opere operato. Sed contra: quia Concilium vniuersaliter loquitur de omni iustificatione; ergo loquitur etiam de iustificatione, quæ fit per Sacramenta, cum iustificatio, quæ fit per Sacramenta aliqua iustificatio sit: sed verè definit Concilium, quod in omni iustificatione infundatur gratia secundùm propriam cuiuscumque dispositionem; ergo etiam in iustificatione, quæ fit in Sacramento infunditur gratia secundùm propriam cuiuscumque dispositionem; quod autem datur per Sacramenta ex opere operato datur, non ex opere operantis.

7 Probatur 2. ratione D.Thom. Eodem modo debemus loqui de Sacramentis respectu productionis gratiæ in subiecto disposito, sicuti de agentibus naturalibus respectu suorum subiectorum: sed si agentia naturalia inueniunt subiectum magis dispositum etiam nobiliorem producunt effectum, vt patet de calore producente maiorem calorem in subiecto magis disposito; ergo etiam idem dicendum de Sacramentis. Quæ ratio licèt se sola non probet intentum, quia efficientia Sacramentorum dependet tota quàsi à volútate Christi, qui potuit aliter statuere, nihilominus iuncta cum auctoritate Concilij, & Damasceni probat, quia ex illis nobis innotescit, quæ fuerit voluntas Christi. Et confirmatur primò, quia sic decuit diuinam prouidentiam, vt homines magis se disponerent ad maiores fructus per Sacramenta recipiendos. Confirmatur 2. Demus duos accedere ad Sacramentum pœnitentiæ cum attritione, sed inæquali, isti iustificabuntur, & recipient inæqualem gratiam, vt definit Tridentinum: sed non possunt recipere inæqualem gratiam vi attritionis, quia attritioni secundùm se non debetur gratia; ergo recipiunt gratiam inæqualem vi Sacramenti, & sic ex opere operato illam recipiunt.

8 Obijcies primò contra secundam. Causare gratiam ex opere operato est illam causare ex meritis Christi. sed si Sacramenta causarent gratiam iuxta mensuram cuiuscumque dispositionis, illam non causarent ex meritis Christi; ergo illam non causarent ex opere operato.

Respondeo distinguendo minorem: Si Sacramenta &c. illam non causarent ex meritis Christi, si Christus ita non instituisset, concedo minorem: si ita Christus instituisset, nego minorem: Christus enim instituit dare gratiam dispositis iuxta mensuram vniuscuiusque; vnde

vnde illa dispositio non est meritum, sed se habet instar conditionis, qua posita Sacramenta dant gratiam.

9 Obijcies 2. Sacramenta seruant proportionem cum causis naturalibus; sed istæ habent determinatam virtutem versus maximum, ita vt vltra agere non possint, etiam posita qualibet dispositione; ergo idem dicendū de Sacramentis.

Respondeo distinguendo maiorem, quæ vera est, si Sacramenta considerentur secundùm se, non verò si considerentur, vt subsunt Deo agenti, cuius virtus numquam deficere potest; vnde si inuenit subiectum magis dispositum, semper maiorem confert gratiam; quare negatur consequentia.

10 Obijcies 3. Significatio practica Sacramenti semper est eadem; ergo quocumque modo quis sit dispositus æqualem semper conferret gratiam.

Respondeo semper esse eãdem significationem practicam, si acciperetur Sacramentum secundùm se; & præscindendo à dispositione: at accipiendo subiectum dispositum, significatio practica in actu secundo variatur. Ideò &c.

11 Obijcies 4. Dispositiones tantùm remouent obicem, quo remoto Sacramentum operatur: Sed omnes dispositiones sufficientes æquè remouent obicem; ergo quacumque posita dispositione semper eadem gratia causabitur.

Respondeo negando maiorem, nam non solùm remouent obicem, sed etiam sunt a Christo determinatæ tamquam conditiones, vt iuxtà earum inæqualitatem inæqualis etiam detur gratia.

12 Quæres 1. quid intelligatur nomine melioris dispositionis; an sit maior gratia habitualis, quæ sit in subiecto, an verò tantùm actus ipsius subiecti, & si actus, an omnes, qui præcesserunt receptionem Sacramenti, an verò, qui tantùm durant, dum recipitur Sacramentum.

Respondeo per meliorem dispositionem non intelligi maiorem gratiam habitualem; nam maior gratia non est actus operantis, dispositio verò debet esse actus operantis, neque sunt omnes actus, qui præcesserunt susceptionem Sacramenti, sed sunt tantùm illi, qui moralitèr censentur influere in opus, hi enim soli actus censentur dispositiones actuales, alij actus tantùm habituales. Lugus tamen videtur docere omnes actus præcedentes, (etiamsi multò ante præcesserint esse dispositiones, sed re vera, nisi moraliter censeantur adesse illi actus, nec etiam possunt dici dispositiones, quarum intuitu detur maior gratia. Sic Arriaga, & alij.

13 Quæres 2. an in Sacramentis vltra gratiam, quæ datur ex opere operato, detur etiam alia ex opere operantis?

Respondeo in susceptione Sacramenti, quando dispositiones sunt sufficientes sine Sacramento ad gratiam, posse dari gratiam etiam correspondentem merito operantis, in hoc enim nulla videtur implicantia, & possunt stare simul isti duo modi habendi gratiam, & ita fieri docet Nugnus loco citato: Probabiliùs tamē censeo tunc dari gratiam ex vi Sacramenti tantùm, quæ correspondeat etiam dispositioni, & hoc est conformius supra dictis: si quis tamen recepto Sacramento diù perseueret in oratione, vel aliquid aliud boni faciendo, consequetur maiorem gratiam ex opere operantis; nam tunc homo supponitur in gratia, & omnibus eius bonis operibus debetur maior gratia. Qualis verò sit maior, an illa, quæ datur ex opere operato, an quæ datur ex opere operantis, incertum est, & certam regulam dare non possumus, nisi diuinando.

ARTICVLVS X.

An Sacramenta recedente fictione conferant gratiam.

1 Duplex est fictio, vna est contra substantiam Sacramenti, vt quando quis accedit ad aliquod Sacramentum, sed cum animo illud non recipiendi, & cum voluntate deridendi, vel decipiendi; & hoc pacto clarum est Sacramenta non reuiuiscere, nam solùm Sacramentum Eucharistiæ tunc recipitur, sed actu talis peccat mortalitèr, alia Sacramenta non recipiuntur. Altera fictio est ex parte dispositionis, eo quod quis accedat cum voluntate recipiendi Sacramentum, sed indispositus, & tunc recipitur Sacramentum, non tamen fructus Sacramēti, nempe gratia, & ista fictio ex parte dispositionis duplicitèr contingere potest, vel inculpabilitèr, vel culpabilitèr: primo modo, si quis bona fide accedit ad aliquod Sacramentum existimans se habere dispositionem sufficientem, & non habeat, hic recipit Sacramentum, non tamen recipit gratiam, neque peccat: secundo modo, quando quis actu cognoscit se esse in peccato, & sacrilegè vult recipere aliquod Sacramentum, ita vt actu peccet in susceptione talis Sacramenti: quod ergo hic quærimus est, an ablato obice, & posita dispositione, Sacramentum, quod receptum fuit, habeat suum effectum, & ex opere operato causet gratiam.

Fictio duplex.

2 Sup-

2 Suppono ad euidentiam, quod postea suis locis, & præsertim de pœnitentia tractabitur, posse dari Sacramenta valida, sed informia, quod patet inductione; si quis accedat ad Sacramenta imprimentia characterem sine dispositione supernaturali, imo etiam cum peccato, hic recipit Sacramenta, sed non gratiam, idem dicendum de matrimonio, & Extrema vnctione; si quis etiam putet se esse in gratia, & non sit, & accedat ad Eucharistiam sine attritione supernaturali, iste non peccabit, nec tamen recipiet gratiam, licèt recipiat Sacramentum, quia adultus, vt iustificetur, debet esse dispositus. saltèm per attritionem supernaturalem, vt supra dictum fuit; dubium ergo remanet de Sacramento pœnitentiæ, an possit esse validum, sed informe, verùm & hoc Sacramentum (vt præsens difficultas tractetur) suppono posse dari validum, sed informe; nam an re vera dari possit, infra suo loco tractabitur de pœnitentia; in hoc articulo claritatis gratia decidetur quæstio de baptismo, in sequentibus de alijs.

3 Glosa, & aliqui iuristæ de consecr. dist. 4. in cap. *Tunc valere*. negant baptismum, & omnia alia Sacramenta reuiuiscere, & gratiam, quæ postea recipitur non esse ex opere operato, sed vi contritionis, vel Sacramenti pœnitentiæ, sic etiam videtur docere Medina de pœnitentia cum alijs.

Communis omnium aliorum sententia cum Augustino docet Sacramentum baptismi reuiuiscere. Sic D. Tho. in 4 dist. 17. quæst. 3. art. vlt Caiet. tom. 1. opusc. tractat. 5. cap. 5. Nugnus quæst. 62. art. 1. diff. 6. Ioan. à S. Thom. disp. 24. art. 1. dub. 6. Gonet. disp. 4. de Baptismo art. 2. Suarez disput. 28. sect. 4. Lugus disp. 9. sect. 3. Amicus disput. 4. sect. 7. Arriaga disp. 14. sect. 1. Conhinchus, Granadus, Valentia, & communitèr Doctores.

4 Conclusio 1. Baptismus cum fictione susceptus recedente fictione reuiuiscit. Fundamentum huius conclusionis est auctoritas D. Augustini pluribus in locis, sed præsertim ex eo loco, qui insertus est in iure de Consecr. distin. 4. Can. *Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel sacrilegio perseueranto peccatorum abolitionem non sinebat fieri.*

5 Dices 1. cum Glosa, valere baptismum, non quod ipse baptismus conferat gratiam, sed quia gratia collata per contritionem, vel veracem confessionem confert illud, quod faceret gratia baptismalis. Sed contra: quia Augustinus dicit valere baptismum ad salutem: sed non potest valere ad salutem, nisi Baptismus ipse sit, qui conferat gratiã, & remittat peccata; ergo, si per Augustinum valet baptismus ad salutem, per ipsum confertur gratia, & remittuntur peccata, secus si valeret tantùm per contritionem, cum contritio conferat gratiam etiam sine baptismo, baptismus nullo modo valeret ad salutem, dum est fictè susceptus.

6 Dices 2 Ex Scoto valere baptisma eo quod postquam aliquis recepit baptismum non tenetur amplius baptizari, & valere, eo quod reddiderit subiectum aptum ad recipienda alia Sacramenta. Sed contra: quia Augustinus dicto loco dicit *Tunc incipit valere baptismus ad salutem*. Et lib. 1. de Bapt. contra Donatistas cap. 13. habet. *Tunc incipit valere baptismus ad dimittenda peccata, cum ad Ecclesiæ vnitatem venerint*: ergo intelligit Augustinus baptismum ipsum valere ad causandam gratiam, qua dimittuntur peccata. Confirmatur: quia statim ac quis est fictè baptizatus, eo ipso satisfecit præcepto baptismi, nec debet amplius baptizari, & redditus fuit capax ad recipienda alia Sacramenta; ergo Augustinus nõ posset cum veritate dicere, *Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum cum illa fictio veraci confessione recesserit*; quia statim, ac recepit baptisma, satisfecit præcepto, & redditus fuit capax aliorum Sacramentorum; fatendum igitur est baptismum recedente fictione causare gratiam.

7 Dices 3. Cum Gabriele: Valere tunc baptismum ad remittendum reatum pœnæ, culpam verò remitti per contritionem. Sed contra primò quia hæc responsio est contra mentem Augustini; nam lib. 1. de Bap. cap. 2 habet. *Non iterùm baptizandus est, quia ipsa reconciliatione, ac pace præstatur, vt ad remissionem peccatorum eius in vnitate iam prodesse incipiat Sacramentum, quod acceptum in schismate prodesse non poterat*. Et lib. 3. cap. 13. habet *Tunc incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata*. Sed dimissio, & remissio peccatorum non est remissio reatus pœnæ, sed culpæ; ergo per Augustinum baptismus fictè susceptus recedente fictione confert gratiam, & remittit peccata. Contra 2. Non potest remitti reatus pœnæ, nisi per infusionem gratiæ, vt patet ex Sacramento pœnitentiæ, quod tollit pœnam æternam, & in Extrema vnctione, quæ ordinatur ad tollendas reliquias peccatorum: & pœnas illis debitas: atqui hæc Sacramenta non possunt tollere hunc

reatum poenæ, nisi infundendo gratiam; ergo neque baptismus poterit tollere reatum poenæ, nisi simul conferat gratiam. Contra 3. Non est maior ratio cur baptismus possit concurrere ad remittendum reatum poenæ, & non etiam culpæ: sed per aduersarios concurrit ad remittendum, dum reuiuiscit, reatum poenæ; ergo etiam potest remittere reatum culpæ.

8 Probatur 2. Conclusio ratione Caietani. Remissio peccati originalis, & aliorum peccatorũ ante baptismum non potest aliter haberi, quam per baptismum in re, vel in voto: Sed postquam semel validè est susceptum baptisma non potest quis denuò baptizari, atque adeò neque habere votum baptismi; ergo necesse est, vt per ipsum idem baptisma talem remissionem is, qui baptizatus fuit consequatur: maior est definita in Trid. sess. 5. can. 3. minor est etiam de fide ex Trid. sess. 7. can. 11. Consequentia ergo currit; secus quis non posset amplius iustificari; quod tamen falsissimum est. Fatendum igitur est baptismum ablata fictione reuiuiscere, & gratiam producere; Christumque hac ratione baptismum instituisse.

9 Obijcies 1. Si baptismus reuiuiscit maximè quia non potest haberi remissio originalis, & aliorum peccatorum ante baptismum commissorum, nisi per baptismum in re, vel in voto; Sed hæc ratio nulla est; ergo neque dicendum est baptismum reuiuiscere: probatur minor: si quis iustificetur ante baptismum per actum contritionis, baptismus nullo modo concurrit ad causandam infusionem gratiæ; ergo etiam, si quis post baptismum iustificetur per actum contritionis, baptismus nullo modo concurret.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem dico, quod aliud est, quod baptismus non concurrat, quando quis iustificatur per actum contritionis, & hoc verum est; nam cum nondum sit actu baptisma, vtique non potest esse instrumentum causandi gratiam; aliud est, quod talis eliciendo actum contritionis non iustificetur per actum, qui includit Sacramentum in voto, & hoc falsum est; hoc autem est, quod requirit Trid. & si baptismus fictè susceptus non reuiuisceret, nec in re, nec in voto concurreret ad iustificationem, non in re, vt de se patet, neque in voto, quia votum est propositum sumendi baptismum, & desiderium eius; si autem homo semel ipsum recepit, non potest habere desiderium illum recipiendi.

10 Obijcies 2. Quod non est, non potest causare gratiam: Sed baptismus recedente fictione non est amplius; ergo non potest causare gratiam.

Respondeo, quod eo modo, quo est causat gratiam: baptismus autem fictè susceptus est in diuina acceptatione eo ipso, quod fuit applicatus, & ideò moraliter causat gratiam, non physicè. Plures Thomistæ admittunt adhuc causare physicè gratiam, & per characterem, & quia est Sacramentum secundum quamdam modificationem in subiecto: Sed verè nec character est Sacramentũ baptismi, nec ista modificatio potest esse quid physicum ipsius Sacramenti; & ideò clarior responsio est, quod in reuiuiscentia Sacramenta solùm moralitèr causent gratiam, non physicè.

11 Obijcies 3. Sacramentum non producit gratiam antequam re ipsa suscipiatur, eo quod non existat: Sed etiam transacto Sacramento non est; ergo etiam transacto Sacramento non potest gratiam producere.

Respondeo, quod Sacramentum antequam suscipiatur nullo modo est, nec physicè, nec moralitèr; transacto verò, licèt non sit physicè, est tamen moralitèr, & ideò moralitèr potest causare gratiam.

12 Obijcies 4. Impossibile est, quod opera facta in peccato, vel peccaminosa reuiuiscant ad gratiam: sed susceptio baptismi cum fictione est opus peccaminosum; ergo numquam reuiuiscet.

Respondeo, concedendo tale opus peccaminosum numquam reuiuiscere: verùm id, quod causat gratiam, & reuiuiscit, non est opus peccaminosum, sed est Sacramentum, quod fuit validè applicatum, & sublato obice producit gratiam; Sacramentum enim non est opus peccaminosum, & mortuum, sed in se sanctùm, & viuum

ARTICVLVS XI.

An etiam omnia alia Sacramenta reuiscant.

1 Diximus de Sacramento baptismi, nunc videndum est, an etiam omnia alia Sacramenta reuiuiscant, qua in re diuisi sunt admodum Theologi.

2 Sotus in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 8. & Vasquez absolutè negant alia Sacramenta reuiuiscere. Durandus in 4. distinct. 4. quæst. 4. & dist. 27. qu. 13. nu. 7. solum baptismo, & poenitentiæ concedit reuiuiscentiam, negat hoc de alijs, cui consentit Amicus disp. 4. sect. 7.

D. Bona-

D. Bonauentura in 4. dist. 4. artic. 2. quæst. 3. Richard. art. 1. quæst. 2. Gabr. dist. 17. quæst. 1. art. 3. Ioan. Med. de Confess. quæst. 20. & alij docent Sacramenta imprimentia characterem reuiuiscere non alia. Paludanus in 4. dist. in. 4. quæst. 5. art. 3. & dist. 17. quæst. 8. & Capreol. dist. 7. art. 1. & dist. 17. qu. 2. ar. 1. vltra Sacramenta imprimentia characterem, volunt etiam pœnitentiam reuiuiscere. Esparza vult Sacramenta imprimentia characterem, & matrimoniū reuiuiscere, non alia sic. lib. 10. qu. 30.

Suarez disp. 28. sect. 6. Coninch. qu. 62 dub. 5. Lugo disp. 9. sect. 6. quos alij sequuntur docent omnia Sacramenta reuiuiscere excepta Eucharistia, sic docet etiam Gonet. disp. 4. de baptis. art. 5.

Caiet in Opusc. tract. 5. quæst. 5. Petr. Soto de instit. Sacerd. sect. 5. de baptis. Nugnus quæst. 62. art. 1. diss. 6. Ioan. à S. Tho. disp. 24. art. 1. dub. 6. Serra, Gandidus, Philippus à S. Trinitate, Henriquez, Diana, & alij dicunt omnia Sacramenta nouæ legis ablato obice reuiuiscere, quam probabilem censet Arriaga disp. 14. sect. 4.

3 Conclusio 1. Incertum est, an alia Sacramenta reuiuiscant; potuit quidem Christus sic ea instituere, vt omnia reuiuiscant; sed de facto quid dicendū sit, nisi diuinando respondere possumus. Probatur, quia fundamentum quare baptismus reuiuiscat est auctoritas Augustini, & omnium Scholasticorum: sed hoc non habemus de alijs Sacramentis; ergo de alijs nihil certò dicere possumus nisi diuinando. Potuit quidem Christus ea omnia sic instituere, vt reuiuiscant, sicuti dicimus de baptismo, sed quod ita fecerit nullum firmum fundamentum habemus.

4 Dices 1. ex Lugo: non minus necessarium est Sacramentum pœnitentiæ ad remittendum peccatum post baptismum commissum, quam sit necessarius baptismus ad remittenda peccata ante baptismum commissa: sed propter hanc rationem deduximus supra Sacramentum baptismi reuiuiscere; ergo & Sacramentum pœnitentiæ reuiuiscere dicendum est. Sed contra; quia in primis nos non probauimus simplicitèr conclusionem ea ratione, sed ex auctoritate D. Augustini, D. Thomæ, & Scholasticorum communitèr, & ex eo, quod Sacramentum baptismi semel validè susceptum non potest amplius reiterari, neque in re, neque in voto, quod de Sacramento pœnitentiæ dici non potest, cum possit iterari, & in contritione semper includitur votum Sacramenti pœnitentiæ, & sic numquam remittitur peccatum post baptismum commissum, nisi per Sacramentum pœnitentiæ in re vel in voto.

5 Dices 2. Sacramenta imprimentia characterem non possunt reiterari, & ex alia parte constituunt hominem in aliquo statu, in quo homo indiget auxilijs specialibus, vel ad protestandam fidem per Confirmationem, vel ad rectè conficienda, & administranda Sacramenta per Ordinem: sed non videtur dicendum hominem per hoc, quod fictè suscepit ista Sacramenta in perpetuum esse priuandum opportunis auxilijs tali statui conuenientibus, & ex alia parte huiusmodi auxilia dantur tantùm per illa Sacramenta; ergo cū non possint reiterari, dicendum est fictè suscepta reuiuiscere; & idem dicendum de Sacramento matrimonij propter eandem rationem; nam & hoc reiterari non potest viuente altero coniuge. Sed neque hæc ratio quicquam probat; nam licèt non possint hæc Sacramenta reiterari, non per hoc tamen priuabitur homo auxilijs opportunis ex opere operantis, si illa petat à Deo per orationem; priuabitur ergo homo, qui fictè hæc Sacramenta suscepit illo iure particulari habendi illa auxilia, quod ius habetur per Sacramentum ritè susceptum, at per aliam viam, & præsertim per orationem poterit illa obtinere.

6 Conclusio 2. Probabiliùs tamen existimo, omnia Sacramenta reuiuiscere, si validè recepta sunt, sed fuere informia defectu dispositionis supernaturalis, & in eorum receptione quis non peccauit; secus verò dicendum, si in eorum receptione quis mortalitèr peccauit. Prima pars probatur: tum auctoritate D. Tho. qui in 4. dist. 17. qu. 3. art. 4. postquam docuit posse dari Sacramentum pœnitentiæ validum, sed informe subiungit. *Et quamuis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipit, sicuti etiam est in alijs Sacramentis*. Ergo ex auctoritate D. Tho. probatur omnia Sacramenta recedente fictione reuiuiscere: tum auctoritate tot Scholasticorum, qui asserunt Sacramenta reuiuiscere; tum rationibus adductis, quas licèt soluerimus, negari tamen non potest eas non reddere valdè probabilem nostram conclusionem; quæ rationes non tantùm militant de Sacramentis imprimentibus characterē, & de matrimonio, sed etiam de aliis; fundantur enim in efficacitate Sacramentorum, quæ cum fuerint applicata, & effectū gratiæ non produxerint propter obicem, seu carentiam dispositionis, congruum est, vt illam gratiam produ-

cant ablato obice, & posita sufficienti dispositione.

7 Secunda pars probatur; quia secundùm fere omnes Theologos, & secundùm rectam ipsam rationem censetur maximum absurdum, quod Sacramentum Eucharistię sacrilegè receptum reuiuiscat; nam sequeretur, quod Sacerdos sacrilegè celebrans per totam vitam, propter finem sacrilegum, & pessimum, si in fine vitæ cum remissa attritione confiteretur peccata sua, deberet recipere augmentum gratiæ ex opere operato correspondens illis omnibus communionibus sacrilegè receptis, quare propter prope infinita sacrilegia commissa fieret sanctissimus, & eo sanctior, quo plura sacrilegia commisit, quis autem non videat hoc esse alienissimum à mente omnium fidelium? Si autem hoc reputatur absurdum, vt verè est, in Sacramento Eucharistiæ, idem absurdum est in alijs Sacramentis sacrilegè susceptis; fundatur enim hoc absurdum in sacrilega ipsa susceptione Sacramenti, quæ semper sacrilega est, siue semel tantùm possit sumi Sacramētum aliquod, siue pluries; igitur est fatendum alia Sacramenta à Baptismo distincta numquam reuiuiscere, si sacrilegè sumantur.

8 Dices Sacramentum baptismi etiā sacrilegè receptum reuiuiscit; ergo & alia Sacramenta, licèt sacrilegè recepta sint reuiuiscere possunt, cum nulla possit assignari disparitas. Sed contra concesso antecedente, nego consequentiam; & disparitas est, quia quod Baptismus etiam sacrilegè receptus reuiuiscat habemus ex Augustino, alijs Patribus, & communi Scholasticorum, quod non habemus de alijs, imò sunt ità diuersi Theologi in hac re, vt vidimus: tum quia diuersa est ratio de Baptismo, ac de alijs, etenim nullus potest emundari ab originali, & à peccatis ante baptismum commissis, nisi per baptismum in re, vel in voto: Si autem Baptismus non reuiuisceret, non posset quis iustificari per ipsum in re, vel in voto, quia nullus potest iterùm recipere baptismū, aut desiderare ipsum recipere, quæ ratio non militat de alijs Sacramentis, vt supra dictum est.

ARTICVLVS XII.

Qualis dispositio requiratur, vt Sacramentum fictè susceptum reuiuiscat.

1 Dvplicitèr potest aliquis fictè recipere Sacramentum baptismi, primò per fictionem negatiuam, seù absque eo, quod committatur aliquod peccatum in susceptione baptismi v. g. quis putat se esse dispositum ad recipiendum baptismum per actum fidei, spei, & attritionis supernaturalis, & re vera non est dispositus, hic recipit Sacramentum, non tamen gratiam, nec Sacramentum recipiendo peccat. Secundò quis potest recipere Sacramentum cum fictione positiua, v. g. cum affectu ad aliquod peccatum mortale, vel cum desiderio illud committendi; hic recipit Sacramentum, peccat tamen in receptione Sacramenti, nec recipit gratiam. Insuper quando Baptismus reuiuiscit, vel reuiuiscit antequam quis de nouo cadat in peccatum mortale, vel debet reuiuiscere postquam quis iam lapsus est in mortale; & de his omnibus diuersimodè loqui debemus.

2 Prima opinio, quæ est Paludani in 4. dist. 4. qu. 5. probabile censet sufficere solam attritionem, ad hoc, vt reuiuiscat Baptismus, etiam in homine, qui alia peccata mortalia commisit post Baptismum.

Secunda opinio est Vasquez disput. 160. cap. 2. qui etiam si admittat ad recipiendum Baptismum in homine adulto qui mortaliter peccauit, sufficere attritionem; dicit tamen, quod ad hoc vt reuiuiscat, siue quis positiuè fictus accesserit, siue tantùm negatiuè, requiri contritionem, vel attritionem cum Confessione.

Tertia sententia est Nugni quæst. 69. ar. 10. dub. 3. Gonet. disp. 4. de baptismo, art. 4. Suarez disp. 28. sec. 5. Lugi disp. 9. sec. 5. Coninch. quæst. 62. dub. 6. Amici disp. 4. sec. 8. Arriagæ disp. 15. sec. 2. Bonacinæ, Dianę, Auersæ, Herincx, & communis; hæc dicit, quod si quis accessit fictus negatiuè, sufficit attritio; si verò accessit fictus positiuè, ita vt peccauerit in susceptione Sacramenti, requiritur contritio, vel attritio cum confessione, & idem dicit de illo, qui licèt non peccauerit in recipiendo Sacramentum, commisit tamen postea aliquod peccatum mortale.

3 Conclusio prima. Quando quis nec in susceptione baptismi, nec post baptismum peccauit mortaliter, sed ex inculpabili ignorantia fictus negatiuè accessit, sufficit sola attritio ad hoc, vt baptismus reuiuiscat. Probatur: quia si quis in susceptione baptismi habuisset attritionem, illa fuisset sufficiens ad hoc, vt baptismus daret gratiam; ergo etiam post sufficiet; probatur consequentia; quia tollere fictionem non est tollere peccatum, sed tollere carentiam dispositionis: sed hæc carentia dispositionis

erat

erat carentia attritionis, quæ attritio, si fuisset, baptismus contulisset gratiam; ergo si postea ponatur, cum nullum aliud peccati impedimentum positum sit, baptismus habebit suum effectum. Confirmatur per id tollitur formaliter fictio negatiua, quod præcisè antea desiderabatur: sed antea sola attritio desiderabatur, vt baptismus haberet suum effectum; ergo per solam attritionem tollitur fictio, vt baptismus habere possit suum effectum.

4 Nota tamen cum Arriaga, quod hæc conclusio supponit, quod adultus accedens ad baptismum, peccauerit ante mortaliter; nam si posset dari casus, quod quis sit adultus, & quod nihilominus nullum aliud peccatum habeat, nisi originale, cum de originali non possit esse pœnitentia, neque etiam debuisset habere attritionem, vt fructuosè reciperet baptismum, sed in tali casu ad recipiendum fructuosè baptismum sufficisset voluntas illum recipiendi cum fide supernaturali, & spe, & has dispositiones requiri patet ex dictis de gratia, & de fide; quia nullus adultus potest iustificari sine fide, & spe, & nisi voluntariè velit Sacramentum aliquod recipere. Verùm hic casus, vel rarò, vel in sententia Thomistarum numquam accidit.

5 Conclusio secunda. Quando quis in receptione baptismi peccauit, vel postea aliquod peccatum mortale commisit, vt baptismus reuiuiscat requiritur contritio, vel attritio cum Sacramento Pœnitentiæ. Probatur conclusio ratione; & quidem si post baptismum aliquod peccatum mortale commissum est, patet; quia illud peccatum, quod post baptismum commissum est, est materia Sacramenti Pœnitentiæ, & non baptismi ex Trid. sess. 14. cap. 2. ergo sola attritio non sufficit: probatur consequentia, quia ad tollendum aliquod peccatum hominis, qui sit subiectus clauibus Ecclesiæ, vel requiritur contritio, qui includit votum Sacramenti Pœnitentiæ, vel attritio cum confessione, ex eodem Trid. sess. cit. cap. 4. sed in proposito casu deberet remitti peccatum hominis, qui illud commisit, dum erat subiectus clauibus Ecclesiæ; ergo vt remittatur requiritur contritio, vel attritio cum confessione. Confirmatur: si quis post baptismum validè, & fructuosè receptum peccet, ad hoc peccatum tollendum requiritur contritio, vel attritio cum confessione; quia est peccatum hominis subiecti clauibus Ecclesiæ: sed etiam peccatum commissum ab eo, qui ficte accessit, est hominis subiecti clauibus Ecclesiæ; ergo & huius peccatum debet tolli per contritionem, vel attritionem cum confessione, secus melioris esset conditionis, qui ficte accessit, & reportaret fructum ex sua fictione.

6 Quod verò idem dicendum sit ad tollendum peccatum sacrilegæ fictionis probatur; nam vel loquimur de affectu malo, & peccaminoso, quem quis habuit ante instans receptionis baptismi, quando verò suscepit baptismum iam omnino cessauit, & solũ postea ex inaduertentia homo sine requisita attritione suscepit baptismum; & hoc peccatum clarum est remitti posse per solam attritionem; nam tale peccatum non esset hominis subiecti clauibus Ecclesiæ: sed peccatum hominis non subiecti clauibus Ecclesiæ potest remitti per solam attritionẽ à baptismo, vt dictũ fuit in prima cõclusione; igitur &c. Loquimur ergo de peccato sacrilegæ fictionis, & de peccato, quod durat dũ recipitur Sacramentum, & sic probatur; nam hoc peccatum, vel subsequitur baptismum, vel est concomitans; sed siue consequatur, siue sit cõcomitans est peccatũ hominis subiecti clauibus Ecclesiæ; ergo debet tolli vel per contritionẽ, vel per attritionẽ cum confessione: probatur minor: si subsequitur (vt multi probant esse subsequẽs, quia peccatũ impediens gratiã est peccatum hominis, qui iam recepit Sacramentum; nam Sacramentum non potest producere gratiam, nisi iam receptum sit) sic arguo. Peccatum subsequẽs Baptismum debet tolli per contritionem, vel attritionem cum confessione: sed peccatum sacrilegæ fictionis est subsequens Baptismum; ergo &c. si verò sit tantùm concomitans idem sequitur; quia peccatum, quod committitur in instãti reali, in quo suscipitur baptismus, committitur ab homine subiecto clauibus Ecclesiæ: sed peccatum commissum ab homine subiecto clauibus Ecclesiæ debet remitti per pœnitentiam, nõ per baptismũ; ergo huiusmodi peccatum, quod cõmittitur in instanti quo recipitur Sacramentũ debet remitti per contritionem, vel attritionẽ cũ confessione: maior probatur, quia in instanti, in quo quis baptizatur peccat, & recipit characterem: sed in eodem instanti, in quo quis habet caracterem est subiectus clauibus Ecclesiæ; ergo in eodem instanti, in quo peccat per sacrilegam fictionem est subiectus clauibus Ecclesiæ; peccatum verò hominis subiecti debet remitti per contritionem, vel attritionem cum confessione.

7 Dices cum Paludano: vt Sacramentum Baptismi causet gratiam nullam aliam dispositionem requirit, nisi attri-

attritionem: sed quando Baptismus reuiuiscit est ille, qui causat gratiam; ergo nullam aliam dispositionem requirit, nisi attritionem, qua posita siue peccatum fuerit commissum ante baptismum, siue in actuali susceptione eiusdem, siue post, semper causabat gratiam. Confirmatur, quia Sacramentum Pœnitentiæ remittit indirectè omnia peccata etiam in Confessione non manifestata, dummodo sit attritio vniuersalis de omnibus; ergo etiam baptismus, cum ad causandā gratiam non requirat, nisi attritionem, ipsa posita remittet omnia peccata, quæ sunt in subiecto, siue fuerint ante, siue post commissa. Sed contra: quia verum equidem est, quod Baptismus non requirit, nisi attritionem ad causandam gratiam, & ad remittenda peccata, quæ per ipsum deleri debent: peccata tamen quæ sunt hominis subiecti clauibus Ecclesiæ per ipsum remitti non debent, sed per pœnitentiam, vt docet Trid. & ideò mirum non est, si per ipsum remitti non possunt posita sola attritione. Nec paritas de Sacramento Pœnitentiæ adducta est ad rem; nam peccata non manifestata sunt commissa ante Sacramentum Pœnitentiæ, & sufficienter retractata per attritionem supernaturalem, & ideò possunt per pœnitentiam remitti. at sicuti pœnitentia non potest remittere peccatum post ipsam commissum, nisi per nouam veram pœnitentiam, quia nullum Sacramentum est institutum ad delenda peccata post ipsum commissa; ita & de baptismo dicendum est. Et ratio est, quia Sacramenta sunt medicinæ curatiuæ præcedentium, & præseruatiuæ peccatorum subsequentium, non curatiuæ futurorum, quæ non adhibentur, nisi ægritudo sit; vnde nullum Sacramentum neque directè, neq; indirectè, neque vllo alio modo habet virtutem ad remittendum peccatum subsequens.

8 Obijcies primò contra secundam: Si ad tollenda peccata post baptismum commissa esset necessaria contritio, vel attritio cum Confessione; ergo etiam esset necessaria de peccatis ante baptismum commissis: hoc dici non debet; est enim contra illud, quod supra diximus; ergo neque illud, vnde sequitur: probatur prima consequentia, quia non remittitur vnquam vnum peccatum, sine alio; ergo si baptismus reuiuiscens non potest remittere peccatum post ipsum commissum sine cōtritione, neque peccatum ante commissum poterit remittere sine contritione.

Respondeo distinguendo cōsequens: ergo est etiam necessaria contritio, vel attritio cum confessione per se de peccatis commissis ante baptismum, nego consequentiam; per accidens, concedo consequentiam; nam eo ipso, quod per se requiritur contritio de vno peccato per accidens etiam requiritur contritio de alio; eadem autem contritio, quæ est de vno est etiam virtualiter de alijs, vt dicemus de pœnitentia; non sequitur tamen per hoc, quod effectus baptismi impediatur, eo quod iam esset homo per contritionem viuificatus, sed simul & semel baptismus cum contritione adueniente, vel cum attritione, & confessione remittunt peccatum, & dant primam gratiam.

9 Obijcies secundò. Si dum reuiuiscit Sacramentum Baptismi per Pœnitentiæ Sacramentum, vel per contritionem daretur simul gratia, tum per Baptismum, tum per Sacramentum Pœnitentiæ &c. pars gratiæ deberet correspondere baptismo, pars pœnitentiæ; vel ergo sunt primi gradus gratiæ, qui producuntur per baptismum, & sic baptismus remittet omnia peccata etiam consequentia, vel primi gradus gratiæ sunt producti à contritione, vel confessione, & sic baptismus numquam confert primam gratiam.

Respondeo, quod antequam Baptismus, vel Pœnitentia conferant gratiam, supponunt in priori naturæ remotam fictionem, vel per contritionem, vel per attritionem cum confessione, deinde simul, & semel producunt gratiam, qui gradus, vt sunt gratia per baptismum producenda, ipsi correspondent, vt sunt augmentum gratiæ correspondent pœnitentiæ: an verò dici debeant Baptismus, & Pœnitentia causę totales, vel partiales parum refert; possunt dici partiales, quia vna non producet tantum effectum sine alia, possunt etiam dici totales in suo ordine respectu proprij effectus; verùm in hoc esset quæstio pura de nomine, de qua parum curandum; per quod patet nullum absurdum sequi, vt intendebat argumentum.

10 Ex quo patet, quod, si quis cum affectu ad peccatum, vel cum sacrilega fictione accessit ad baptismum, quæ peccata durauerint vsque ad instans inclusiuè, in quo perficitur Sacramentum, debere talia peccata explicari in Confessione, quia sunt peccata hominis subiecti clauibus Ecclesiæ: patet etiam peccata commissa ante baptismum deleri, & quoad culpam, & quoad pœnam, quæ verò subsequentur quo ad culpam, & quo ad pœnam æternam, non temporalem.

ARTICVLVS XIII.

An Sacramenta dum reuiuiscunt producant gratiam iuxta dispositionem subiecti, an verò minimam tantùm; & quædam alia circa Sacramentorum reuiuiscentiam explicantur.

1 DIximus supra Sacramenta causare inæqualem gratiam ex opere operato, iuxta diuersitatem dispositionis illorum, qui recipiunt Sacramenta, nunc videndum est, an etiam hoc sit verum, cum Sacramenta reuiuiscunt: sit exemplum, duo fictè accesserunt ad recipiendum baptismum, postea vnus tollit obicem, & fictionem per contritionem, vt octo, alius per contritionem, vt quatuor; hic inquirimus, an qui habuit contritionem vt octo, ratione cuius reuiuiscit Sacramentum, recipiat maiorem gratiam ex opere operato, quã recipiat alius, qui habet tantum contritionem vt quatuor, an verò ambobus detur æqualis gratia, & minima, quæ dari solet per baptismum.

2 Prima opinio est Vasquez disput. 159. cap. 5. quem sequitur Lugus disp. 9. à nu. 70. hæc asserit iuxta inæqualitatem dispositionis, Sacramenta, quæ reuiuiscunt etiam inæqualem conferre gratiã ex opere operato.

Secunda opinio est Suarez disput. 28. sect. 4. Coninch q. 62. ar. 1. dub. 6. quam probabiliorem iudicat Arriaga disp. 15. sect. 1. subsc. 2. & 3. hæc vult in reuiuiscẽtia, v. g. baptismi, quamuis dispositiones sint inæquales, dari tamen omnibus æqualem gratiam, quæ est minima, quæ dari solet per baptismum, cuiusmodi est, quæ datur infantibus, dum sine dispositione baptizantur.

3 Conclusio est cum hac secunda sententia. Probatur 1. in re, quæ tota quanta pendet à voluntate Christi, nihil certi dicere possumus, nisi illud colligamus ex auctoritate, sed ex auctoritate licèt colligamus baptismũ reuiuiscere, & ideò probabile id censeamus etiã de alijs Sacramentis; non tamen ex ea colligere possumus, quod causent maiorem gratiam melius disposito, dum reuiuiscunt; ergo non debemus extendere efficaciam Sacramentorum etiam ad producendam maiorem gratiam melius dispositis in eorum reuiuiscentia; cum nullum de hoc firmum fundamentum habeamus.

4 Probatur secundò. Qui Baptismũ validè, & fructuosè recipit per attritionem dispositus, etiam si postea actum feruentiorem eliciat nõ recipit ex opere operato maiorem gratiam; ergo etiã, qui fictè accessit non debet postea recipere maiorem gratiam; quia secus melioris esset conditionis ille, qui fictè recipit Sacramentum, quam qui fructuosè; nam huic non valent actus feruentiores, sic verò illi valerent.

5 Dices. Ille, qui fructuosè recipit Sacramentum, ideò per actum feruentiorem postea elicitum non recipit maiorem gratiam, quia Sacramentum iam habuit suum effectum; in eo verò, qui fictè accessit, cum Sacramentũ necdum habuerit suam efficaciam, sicuti posita dispositione sufficienti producit gratiam; ita posita maiori dispositione maiorem producit. Sed contra: quia in tantùm dispositio cõfert ad effectum, & melior dispositio ad meliorem effectum, in quantùm conferunt ad applicationem, vel meliorem applicationem causæ: sed dispositiones, quæ ponuntur in reuiuiscentia Sacramentorum remouent tantùm obicem, & nullo modo cõcurrunt ad applicationem Sacramentorum, quæ iam fuere applicata; ergo neque etiam possunt concurrere ad meliorem effectum. Probabile enim est Christum voluisse dare per Sacramenta meliorem gratiam melius dispositis, vt feruenter ad Sacramenta accederent, & quia cum sunt, operantur per modum causæ physicæ, quæ semper producit meliorem effectum in subiecto melius disposito; quando autem reuiuiscũt, cum non sint in se, nec physicè producant gratiam, sed tantùm moraliter, quæcumq; dispositio ponatur remouet tantùm obicem, vt Sacramenta moraliter proprium effectum causare possint.

Quãdo Sacramẽtum reuiuiscit dispositio remouet tã tùm obicẽ

6 Obijcies primò. Ex Triden. sess. 6. cap. 7. Adultis datur gratia inæqualis, iuxta propriam cuiuscumq; dispositionem: sed quando reuiuiscũt Sacramenta datur gratia; ergo datur inæqualis iuxta propriã cuiuscumq; dispositionẽ.

Respondeo Tridentinum intelligi, vel quod detur gratia inæqualis ex opere operantis iuxta propriam cuiuscumq; dispositionem, & hoc semper verum est, vel ex opere operato, quando applicantur Sacramenta, vt supra diximus; at de reuiuiscentia Sacramentorum nullo modo ex tali loco Cõcilij colligitur, cum de tali reuiuiscentia in Concilio actum non sit.

7 Obijcies secundò. Contritio maior, vel minor est maior, vel minor dispositio ad dandam gratiam: sed quando reuiuiscunt Sacramenta datur gratia; ergo dum reuiuiscunt minor contritio erit dispositio ad minorem gratiã, intẽsior, & maior ad maiorem gratiam.

Re-

Respondeo, quòd contritio maior, vel minor non solùm inseruit pro dispositione ad dandam gratiam, sed etiam pro dispositione ad dignè, & reuerenter recipiendum Sacramentum, quando ergo inseruit pro dispositione ad recipiendum Sacramentum, maior, vel minor contritio confert ad maiorem, vel minorem gratiam dandam ex opere operato; quando verò non inseruit pro dispositione ad recipiendum Sacramentum, sed tantùm pro dispositione ad gratiam, maior, vel minor contritio confert ad maiorem, vel minorem gratiam dandam ex opere operantis; cum ergo quando reuiuiscit Sacramentum illa maior, vel minor contritio non inseruiat pro dispositione ad recipiendum Sacramentum; cum iam supponatur susceptum, sequitur, quod solùm conferat ad gratiam dandam, & sic iuxta maiorem, vel minorem dispositionem, maior, vel minor gratia dabitur ex opere operantis, non ex opere operato.

8 Quęres, an Sacramenta reuiuiscant etiam ad remissionem venialium?

Vasquez disp. 160. cap. 3. negat Sacramenta reuiuiscere ad remissionem venialium.

Suarez è contra dispu. 28. sec. 4. Lugo disp. 9. sec. 5. nu. 91. Arriaga disp. 15. sec. 2. affirmant.

Respondeo. Per Sacramenta dum reuiuiscunt remitti posse etiam venialia. Probatur, quia baptismus quantùm est ex se, habet mundare animam, & ipsam regenerare in nouam, & veram vitam supernaturalem, ita vt baptizati constituantur innocentes puri, & immaculati, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu Cœli remoretur, vt habet Triden. sess. 5. sed dum reuiuiscit Sacramentum dicendum est, quòd talis sit verè, at fructuosè baptizatus; ergo mundatus fuit ab omnibus peccatis, non solùm mortalibus, sed etiam venialibus, non tantùm quo ad culpam, sed etiam quo ad pœnam; ita vt nihil prorsus eum ab ingressu Cæli remoretur: hoc tamen intelligendum est de peccatis commissis ante baptismum, nam nullum Sacramentum remittit peccata post ipsum commissa.

9 Dices. Si adultus baptizetur cum vera dispositione de omnibus mortalibus, sed cum affectu ad aliquod veniale, & sine retractatione venialium, quæ commisit, huic baptismus non remittit venialia; ergo debebunt purgari antequam Cælum ingrediatur, & sic Concilium non potest intelligi, nisi de pueris, & de adultis, qui verè in susceptione baptismi omnia venialia retractarunt.

Respondeo, quod peccata venialia illius adulti sunt in duplici differentia, nam vel est sermo de affectu illo durante, dum recipit baptismum, & hic affectus est peccatum veniale hominis habentis characterem, & subditi clauibus Ecclesiæ; & hoc peccatum non remittitur, quo ad pœnam, & culpam per baptismum, sed vel per alia Sacramenta, vel alio modo, dum retractabitur, & tūc remittetur quo ad culpam, non quo ad pœnam totalem, nisi sit proportionata satisfactio, & de hoc peccato non loquitur Concilium, quia est peccatum hominis subditi clauibus Ecclesiæ, nec per baptismum remittitur: vel est sermo de alijs peccatis venialibus commissis ante baptismum, & non retractatis; & hæc omnia dico remitti quo ad pœnam, & culpam, dum Sacramentum reuiuiscit per positionem sufficientis retractationis ipsorum, vnde si post baptismum statim moreretur, recta via ibit in Cælum: sicuti enim dicitur de Martyre, quod si moriatur, & non retractauerit omnia venialia in hac vita, statim post mortem elicit actum feruentissimum omnia retractantem, & virtute martyrij delentur ei omnia, tam quo ad culpam, quàm quo ad pœnam, & ideò pro martyre nemo oratjita de tali baptizato dicendum est.

Cur pro Martyre non ora Ecclesia.

10 Obijcies primò ex Vasquez: fundamentum, quod Sacramenta reuiuiscant habemus ex Augustino: sed Augustinus non dicit Sacramenta reuiuiscere respectu venialium; ergo respectu venialium non reuiuiscunt.

Respondeo Augustinum implicitè etiam dicere Sacramenta reuiuiscere respectu venialium; nam fundat efficaciam Sacramentorum in eo, quod Sacramenta sancta sint, & ideo nullius iniquitate minuuntur. Sic lib 6. de baptismo cap. 5. secundò à fortiori id colligimus, quia, si habent vim remittendi mortalia, multò magis venialia, quia hæc facilius remittuntur. Tertiò id colligimus ex allato loco Trid. sess. 5. nam, si in renatis nihil est, quod eos ab ingressu cęli remoretur, & ex alia parte possit quis baptizari cum peccatis venialibus, quæ non retractauit; certè si ea peccata non sunt retractata, neque statim remittuntur per baptismum, dum suscipitur; & ex alia parte, si statim post susceptum baptisma, quis moriatur, debeat etiam rectà ire in Cælum, fatendum est postea virtute Sacramenti reuiuiscentis deleri, tam quo ad pœnam, quam quo ad culpam. Sic ad hæc duo argumenta respondet Lugus loco cit. num. 93 sed verè ex allato loco Trid. colligimus venialia omnia etiamsi

non

non sint retractata deleri virtute Sacramenti, siue dum primò quis recipit Sacramentum, siue dum reuiuiscit: nam baptismus habet ex virtute sua vt omnia remittat, & idem dicendum de martyre; velle enim mori propter amorem, & fidem Christi est virtualis retractatio omnium peccatorum, siue mortalium, siue venialium. Et quod dicimus de baptismo dicendum est etiam de alijs Sacramentis suo modo; nam si reuiuiscant habent etiam ipsa quod possint remittere ex vi sua venialia.

11 Excipere tamen debemus ab hac regula Sacramentum pœnitentiæ; nam hoc, dato, quod possit reuiuiscere; sicuti, dum directè sumitur, potest remittere mortale, non veniale, vel vnum veniale, non aliud; ita etiam dum reuiuiscit idem dicendum: cetera verò Sacramenta absoluta sunt ex se in sua efficacitate, hoc autem potest dici respectiuum ad vnum veniale non aliud, vel ad mortale, non veniale. Sic Arriaga loco cit. n.32.

QVAESTIO IV.

De Charactere Sacramentali.

SEcundus Sacramentorum effectus est character, qui cum non producatur ab omnibus Sacramentis, sed à quibusdam tantùm, neque sit tantæ perfectionis, sicuti est gratia, meritò secundo loco post gratiam de ipso agendum est. De charactere fusè tractant, qui contra hæreticos nostri temporis illum negantes controuersias explicant; sic Vvaldensis tit.2. de Sacramentis c. 109. Bellar. lib.2. de Sacram. cap 18. & Scholastici hic communiter cum D.Thom.& in 4. sententiarum cum Magistro.

ARTICVLVS I.

An aliqua Sacramenta imprimant characterem.

1 CHaracter est nomen græcum, quod latinè idem significat, quod figura, seu nota, ferro, vel alio instrumento impressa, vnde propriè est signum, vel sigillum, quo res aliqua signatur, vel vt ab alijs dignoscatur distincta, & in pretio habeatur tamquam alicuius domini particularis, sicuti solebant signari animalia, & serui, vel quatenus aliquis deputatur ad aliquod peculiare munus, quomodo antiquitus signari solebant, qui militiæ adscribebantur.

2 Vvicleffus ex Vvaldensi cap. 109. Caluinius in Antidot. Trid.sess. 6.can 9. Kemnitius, & alij hæretici nostri temporis negant dari characterem per aliqua Sacramenta; sed hunc, dicit Kemnitius, fuisse excogitatum ab Innocentio III.

3 Conclusio. Veritas catholica est, tria Sacramenta imprimere characterem, nempe Baptismum, Confirmationem, & Ordinem. Sic definitum est in Concilio Florentino in decreto vnionis. In Trid. sess. 7. can. 9. vbi habetur. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, vnde ea iterari non possunt; anathema sit.* Et idem habetur in cap. Maiores de Baptismo. Ecclesiá autem ad hanc veritatem determinandam fundamentum habuit ex perpetua traditione, quæ semper fuit in Ecclesia ab Apostolis accepta, vt probat Vvaldensis loco citato; ex pluribus scripturæ locis eadem veritas insinuatur 2. ad Cor. 1. *Qui vnxit nos Deus, & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris* ad Ephes.1. *In quo, & credentes signati estis spiritu promissionis sancto*, quod repetit cap.4.& expressè ex Patribus, qui plures hac veritatem tradiderunt, vt Dionisyus de cælesti Hierarchia cap. 2. Basilius tract.13. Cyrillus Hierosol.præf. in catechef.August. pluribus in locis, vt lib. 6. de Baptismo cap. 1. Epist. 23.& 204. Tract. 5. in Epist. 1. Ioan.& plures alij Sancti Patres.

4 Ratio à priori huius veritatis est Christi, & Dei voluntas, qui sic voluit, & instituit, vt notarunt Lugus, & Arriaga; potuit enim Deus dare potestatem recipiendi alia Sacramenta, etiamsi non reciperetur character in baptismo, resistendi Tyrannis in confessione fidei sine confirmationis charactere, & pec Ordinem priuilegium consecrandi, & absoluendi sine charactere, sicuti enim sine Charactere eam habuit Christus, ita potuit eam communicare alteri; vnde à priori huius veritatis nulla alia ratio est, nisi Christi Domini voluntas, quæ Ecclesiæ innotuit ex perpetua traditione, Sanctis Patribus, & locis adductis scripturæ.

5 Ratio à posteriori adducitur à Concilijs Florentino, & Trid. locis citatis, & est hæc. Hæc tria Sacramenta imprimunt characterem; ergo non possunt iterari; quod argumentum Concilij sic potest formari. In tantùm aliqua causa siue naturalis, siue supernaturalis applicatur, vel potest rationabiliter applicari ad producendum aliquem effectum, in quantùm talis effectus non est in rerum natura; nam si est, naturaliter non po-

test idem numero produci, & multi tenent absolutè hoc repugnare, & saltem de via ordinaria idem numero non producitur, cum Deus, & natura nihil frustra faciant: sed baptismus, confirmatio, & ordo non sunt iterabilia, vt fatentur etiam hæretici; ergo fatendum est hæc tria Sacramenta produxisse alialiquem effectum, qui indelebiliter perseueret; at hic effectus non potest esse gratia, cum hæc sæpè sepius per peccatum mortale amittatur; ergo debet esse character, qui est signum impressum indelebiliter in anima.

6 Dices ex Arriaga. Potuisse Deum tunc decernere, vt in secunda susceptione non reciperetur character, vel etiam ponere duos characteres simul, vel denique auferre priorem; ergo ex eo, quod productus fuit character non sequitur, quod Sacramanta non possint iterati. Sed contra, quia si Deus decreuisset, vt in secunda susceptione non reciperetur character, iam mutasset institutionem illius Sacramenti, & decreuisset aliam, & sic non esset idem Sacramentum, sed aliud, imo non esset stabile, quam tamen stabilitatem saltem centum annorum dicit cuilibet Sacramento conuenire debere: neque possunt poni duo characteres simul; nam Deus & natura nihil frustra faciunt, & cum vnus sit sufficiens, alius esset frustraneus, & superfluus; neque potest auferri prior, nam esset contra suppositionem, quam facit Concilium, nempe quod sit signum indelebile; ex quo deducit Sacramenta non posse iterari; fatendum igitur est Concilium rectè probare, & veram deducere conclusionem: ergo non possunt iterari, & hoc propter rationem adductam.

7 Congruentiæ cur hæc tria Sacramenta imprimant characterem afferuntur à D. Thoma, & communiter à Theologis approbantur, quia sicuti in exercitu bene ordinato datur distinctio totius exercitus ab alio, & equitum, & peditum ab alijs, & tertiò etiam Ducum; & idem dicendum in familia Principis: sic per characterem baptismalem distinguitur totus exercitus Christi ab exercitu Diaboli; per confirmationem distinguuntur milites destinati ad pugnam contra fidei persecutores à communi populo; per ordinem distinguuntur duces à reliquis; sunt enim ordinati veluti duces, qui alios ducere debent, & eis Sacramenta administrare. Vel dicas sicuti in lege veteri deputabantur ad obseruandam legem, & ad populum Dei per circumcisionem, quæ erat signum quoddam carnale, ita nunc per signum spirituale deputantur ad participanda Sacramenta; sicuti antiquitus per signum deputabantur milites ad pugnam; sic Christi fideles per confirmationem ad pugnam spiritualem deputantur per signum aliquod spirituale; & sicuti peculiaribus signis deputabantur sacerdotes ad offerenda sacrificia; ita nunc deputantur ministri per ordinem ad ritè administranda Sacramenta.

8 Obijcies primò. Templa, calices; & clerici per primam tonsuram remanent consecrata Deo per solam actionem externam sine charactere interno; ergo & homines possunt remanere deputati ad recipienda alia Sacramenta per baptismum externum, ad profitendum fidem per confirmationem, & ad administranda Sacramenta per ordinem absque charactere interno.

Respondeo concedendo antecedens, & consequentiam, si de possibili loquamur; & nego consequentiam de facto; nam cum opera Dei sint perfecta, & perfectius sit esse tale intrinsecè, quam extrinsecè tantùm; Deus in recipientibus tria illa Sacramenta characterem intrinsecè ponit, & talem fuisse Christi Domini voluntatem ex Concilijs, & auctoritatibus adductis colligimus.

9 Obijcies 2. Indecens est Deum ininfundere huiusmodi dona intrinsecè, ergo non infunduntur à Deo: probatur antecedens; nam hæc deberent infundi à Deo, etiam si quis cum peccato accedat: sed indecens est Deum dare dona intrinseca actu peccantibus; ergo indecens est, quod Deus hos characteres imprimat.

Respondeo hos characters non esse dona, quæ ordinentur ad sanctitatem, sed esse signacula quædam, & notas quibus homines consignantur ad quædam officia obeunda, hæc autem possent competere etiam inimicis, vt pater de Prophetia, quæ datur aliquando etiam peccatoribus, vt ex varijs locis scripturæ colligitur.

10 Circa Sacramentum Ordinis aduerte, quod cum plures sint ordines varios etiam habet characteres, qui in singulorum receptione imprimuntur, & omnes ordinantur ad Sacerdotium tamquam ad finem, & complementum; non sunt tamen ita inter se connexi, vt irrita sit ordinum susceptio, si non præcesserit ordo inferior; vnde ordinatus per saltum recipit characterem: Excipitur tamen Episcopatus, qui siue sit ordo distinctus, vt volunt aliqui, siue indistinctus, essentialiter supponit Sacerdotium; & character Baptismi, cum sit ianua Sacramentorum ita est necessarius, vt nullus alius character imprimatur, nisi

nisi ipso supposito. Character autem Confirmationis non est hoc modo necessarius; vnde licèt præcedere debeat receptionem Ordinum, non tamen hoc necessariò requiritur; imo secundùm probabilem opinionem aliquorum excusantur quandoque à mortali si accedant ad ordines non confirmati.

11 Quæres, an per Circumcisionem, vel aliud Sacramentum antiquæ legis imprimeretur character.

Respondeo cum D.Thom. & alijs negatiuè; ratio D. Thom. est, quia non erant causæ valentes producere aliquem effectum spiritualem operantem; & ideo illis sufficiebat sola circumcisio externa. Vnde D. Chrisost. Hom. 2. in Epist. ad Ephes. habet. *Obsignati sunt Israelitæ, sed circumcisione quemadmodum pecudes*, nempe signo corporali externo, non interno vt Christiani.

12 Quæres 2. An alia Sacramenta nouæ legis imprimant characterem.

Respondeo negatiuè. Ratio affertur à Concilijs, quia sunt iterabilia; quæ autem iterari possunt, non imprimunt characterem.

13 Dices matrimonium iterari non potest; ergo saltem matrimonium imprimit characterem. Sed contra falsum est martimonium iterari non non posse; nam mortuo coiuge, potest quis cum alio contrahere, imo si alter coniugum moreretur, & postea resurgeret, non posset licitè copulari cum alio, nisi prius de nouo contraheret matrimonium; quia matrimonium durat tantùm vsque ad mortem iuxta illud Pauli 1.ad.Cor.7. *Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit, quod si dormierit vir eius libera est, cui vult nubat*. Sic Henriquez lib. 1. de Sacramentis cap. 13. num.4. & Lugus hic. Si autem imprimeretur character per matrimonium, non posset, etiamsi quis resurgeret, de nouo cotrahere; vt patet de sacerdote, qui si resurgeret, non deberet iterum ordinari.

ARTICVLVS II.

Quid sit Character Sacramentalis.

1 Prima sententia est Durandi in 4. q. 1. num. 11. qui voluit esse relationem rationis, per quam homo ex diuina institutione deputatur ad sacras functiones exercendas eo modo, quo Deus destinauit Dauid Regem, huic opinioni videntur adhærere Rub. in 4. dist. 17. quæst. 2. art. 2. & Sotus dist. 1. q. 4. art. 4.

Secunda sententia est Scoti in 4. dist. 6. quæst. 10. §. Hic dicitur, & plurium Scotistarum asserentium esse relationem prædicamentalem, verùm plures Scotistæ negant ipsum posuisse characterem tamquam relationem prædicamentalem, sed volunt ipsum intellexisse relationem transcendentalem.

Tertia sententia est D. Thom. hic. q. 63. art. 2. Caiet. Nugni, Cabreræ, & Thomistarum communiter, sic Ioan. à S. Thom. disp. 25. art. 1. dub. 1. Gonet disp. 4. art. 2. Suarez disp. 11. sect. 2. Vasquez disp. 134. cap. 2. Lugo disp. 6. sec. 2. Amicus disp. 7. quæst. 3. Arriaga disp. 17. sec. 3. & communiter Doctores docent characterem esse spiritualem qualitatem realem positam in anima.

2 Conclusio prima. Character sacramentalis non est ens rationis, aut relatio prædicamentalis. Prima pars est contra Durandum, & ita certa, vt multi Doctores vocent Durãdi opinionem erroneam, & falsam. Probatur ex Trid. sess. 7. can. 6. vbi habetur. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis &c. non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, vnde ea iterari non possunt; anathema sit*. Sed ens rationis non imprimitur in anima, neque est spirituale, & indelebile, vt de se patet; ergo character non est ens rationis.

3 Dices 1. Ex Vasquez, & Arriaga: hoc argumentum non conuincere sententiam Durandi esse falsam; nam solemus nos dicere per peccatum imprimi maculam in anima, & in Apoc. peccatum vocatur character bestiæ, & tamen peccatum habituale non est, nisi denominatio extrinseca ab actu præterito peccati moralitèr perseuerans; insuper in moralibus solemus dicere, fuisse impressam alicui notam, vel infamiam, & tamen infamia, & nota non sunt, nisi denominationes extrinsecæ; ergo etiam possumus rectè dicere esse impressum characterem, etiamsi character sit tantum denominatio extrinseca. Sed contra primò, quia sic dicendo, iam non defenditur opinio Durandi in terminis, cum ipse dicat esse relationem rationis. Contra secundò esto Durandi sententia sit, quod character sit denominatio extrinseca, nihilominus hanc aperte damnat Concilium; dum dicit per illa tria Sacramenta imprimi in anima signum quoddam spirituale, & indelebile; etenim dum Concilium definit imprimi characterem, tamquam signum quoddam spirituale, & indelebile; aliquid ampliùs voluit esse characterem sacramentalem, quam id quod ponunt hæretici: sed hæretici non possunt negare per receptionem Sacramentorum hominibus non aduenire

denominationem extrinsecam eo modo quo admittitur à Durando; ergo cum Concilium damnet errorem hæreticorum, & hanc Durandi opinionem videtur damnare.

4 Dices 2. Concilium damnare hæreticorum errorem, qui negant Sacramentum Confirmationis, & Ordinis, & consequenter etiam denominationem, prout à Durando ponitur. Sed contra quia Concilium non solùm damnat hæreticos, eo quod negent Sacramentum Confirmationis, & Ordinis, quod facit sess. 23. cap. 3. & 4. & can. 1. & 3. sed etiam cap. 3. & can. 4. damnat eos, qui negant per Sacramenta illa Baptismi, Confirmationis, & Ordinis non imprimi characterem, quod prius fecerat sess. 7. can. 9. Ergo responsio Vasquez nullo modo subsistit; Sunt enim diuersi errores negare Sacramentum Ordinis, & Confirmationis, aut negare potestatem conficiendi Sacramenta, vel negare imprimi per illa tria Sacramenta characterem, & Concilium distinctis in locis hos errores damnat; nullo igitur modo hæc sententia Durandi potest admitti.

5 Probatur 2. Quia Trid. dicit characterem esse signum spirituale impressum in anima, & indelebile: sed per solam denominationem extrinsecam non potest intelligi, quod character sit signum spirituale, indelebile; nam valor monetæ, quo exemplo vtitur Durandus ex voluntate Principis mutatur, quod quis sit Comes, Marchio, vel Doctoratus non est signum indelebile; nam licèt titulus Comitis, vel Marchionis possit esse signum nobilitatis, nihilominus non sunt signa indelebilia; nam potest quis perdere, & titulum, & nobilitatem; nec Doctoratus est signum indelebile doctrinæ, nam de facto plures doctrinam progressu temporis amiserunt, & sic de ceteris denominationibus dicendum; ergo cum definitum sit characterem esse signum spirituale, & indelebile, fatendum est non posse consistere in sola extrinseca denominatione.

6 Secunda pars, quod non sit relatio prædicamentalis sic probatur; nam vel relatio prædicamentalis nihil aliud est, nisi complexum ex fundamento, & termino, vt probatum fuit in tractatu de Trin. quæst. 2. art. 1. & sic cum in re non sit, nisi denominatio extrinseca reiicitur hæc opinio iisdem argumentis factis contra sententiam Durandi: Si verò dicatur hanc relationem esse rem, vel modum, debet assignari fundamentum, in quo fundetur, sicuti enim, vt consurgat relatio similitudinis in duobus parietibus albis, debeat ambò parietes habere albedinem, quæ est fundamentum similitudinis; ita vt perpetuò per tria illa Sacramenta deputentur homines de familia Christi debet assignari aliquod fundamentum reale in anima, quod prius non erat, & supra quod fundetur illa relatio, quæ denominetur character, quo sensu saluantur quidē Concilia, sed non potest dici character relatio prædicamentalis; quod sic probatur; nam nomine characteris, vel intelligunt hi Doctores fundamentum cum respectu illo reali adueniente, & prædicamentali, vel intelligunt purum respectum: si purum respectum; contra, quia purus respectus non producitur, neque imprimitur; cum ad relationē ex Arist. 5 Physic. non sit per se motus; vel intelligunt fundamentum cum respectu prædicamentali, & neque hoc dici potest; nam relatiua prædicamentalia sunt simul natura, & cognitione; character autem sacramentalis, vel est in ordine ad recipienda Sacramenta, quæ actu non sunt, vt est character baptismalis, vel ad ea administranda, vt est in Ordine, vel ad profitendam fidem, vt est in Confirmatione, vbi patet adesse characterem, licèt non sint actu isti termini; vel isti characteres ponuntur ad denotanda subiecta ipsorum esse de familia Christi; & neque hoc dici potest esse relationem prædicamentalem; nam in triduo mortis verè fuit character in Apostolis, & tamen Christus non erat in rerum natura; ergo neque erat ista relatio prædicamentalis ad Christum.

7 Dices cum Arriaga, relationem prædicamentalem non requirere terminos existentes; nam relatio prioris, & posterioris non requirit terminos existentes; ergo potest stare absque eo quod sint actu termini; tum quia licèt in triduo mortis Christus non extiterit in rerum natura, existebat tamen anima ipsius, vnde licèt non potuerit manere ille ordo prædicamentalis ad Christum, vt dicit vnionem animæ cum corpore, remanebat tamen in ordine ad animam Christi. Sed contra; nam hic auctor confundit relationem prædicamentalem cum transcendentali; nam licèt verum sit, quod quando ponitur primus terminus possit dici transcendentaliter prior respectu alterius termini ponendi, non tamen prædicamentalitèr, nisi & secundus actu ponatur, nam antequam ponatur terminus correlatiuus prædicamentaliter neque est prior, neque posterior, & hoc debet, & ipse admittere; cum ponat relationem esse complexum ex fundamento, & termino essentialiter;

quare

quare sicuti posito solo corpore, & non anima rationali implicat dicere, quod positus sit homo; cum homo essentialiter includat animam, & corpus, ita posito tantùm vno termino, implicat dicere ipsum esse prædicamentalitèr priorem, vel posteriorem, cum hæc relatio essentialitèr requirat actu, & fundamentum, & terminum; & eadem ratione reijcitur secunda responsio; nam si essentialitèr relatio characteris est ad Christũ, vt dicit vnionem animæ cum corpore, implicat remanere hanc relationem destructa vnione, sed erit alia, & sic, si character esset relatio prædicamentalis, non esset signum indelebile, sed mutabile, & delebile.

8 Conclusio 2. Character est qualitas quædam spiritualis posita in anima, seu per Sacramenta impressa in anima, quæ tamquam signum ex institutione diuina designat domesticos Christi per Baptismum, milites per Confirmationem; & ministros per Ordinem; quod sit signum ex institutione diuina, seu ad placitum, est contra Salas 1. 2. tom. 1. tract. 2. disp. 8. sect. 3. num. 61. & Lugum hic disp. 6. sect. 3. num. 38. est tamen Gabrielis in 4. dist. 6. quæst. 1. Ocham. q. 2. Suarez disp. 11. sect. 2. & 3. Vasquez disp. 134. nu. 61. Arriagæ disp. 17. sect. 4.

9 Prima pars, quod sit qualitas quędam spiritualis posita in anima probatur; nam non est ens rationis, aut relatio realis prædicamentalis, vt supra probatum fuit; neque potest esse modus; nam modi per nos non dantur; tùm quia ijs datis, modus nec diuinitus potest conseruari separatus à re, cuius est modus: at nullum fundamentum habemus dicendi Deum non posse separare characterem ab anima, illumque conseruare; ergo nullum fundamentum habemus dicendi ipsum esse modum; debet ergo esse res realis, & absoluta, & cum non possit pertinere ad aliud prędicamentum, quam ad qualitatem, vt discurrenti facilè patet, dicendum est characterem esse qualitatem.

Character nõ est modus.

10 Secunda pars, quod sit signum clarè colligitur ex Trid. quod characterem definiens dicit: *esse signum quoddam spirituale, & indelebile*, & esse signum, seu sacrum sigillum Patres, & omnes Scholastici admittunt: vnde remanet tantùm probandum, quod non sit signum naturale, sed sit signum ad placitum ex institutione diuina. Probatur 1. ex Patribus, & 1. ex D. Basilio *Orat.* 13. vbi comparat baptismi characterem tesseræ, quam Duces dant militibus, vt amici faciliùs se noscant: sed tessera est signum ad placitum; ergo & character; Eumdem modum loquendi habent Nazianzenus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, & alij, quos ad longum adducit Bellar. lib. 2. de Sacra. cap. 21.

11 Probatur 2. ratione in hac materia de charactere in se obscura, supposita ea cognitione, quam habemus ex Concilijs, & Patribus, eam debemus eligere opinionem, quæ ab hominibus facilè capi possit, non fere in intelligibilem: sed difficillimum captu est dicere hanc qualitatem habere necessariam, & essentialem connexionem cum hac numero secunda persona Trinitatis, vt subsistente in natura hac humana, cum respectu ad talia, & talia Sacramenta, licèt enim hoc non videatur implicare; durissimum tamen est ad percipiendum quod si secunda persona non fuisset incarnata, sed Spiritus Sanctus, non potuissent esse idem character, nec eadem Sacramenta, sed alia; quæ omnia cessant, si dicamus esse signum ad placitum ex institutione diuina; Sic enim clarè cognoscimus, quod sicuti Principes tesseras, & characteres sensibiles habent, quibus cognoscantur secundùm varios gradus illi, qui eis inseruiunt: Ita Deus charactere insigniuit domesticos suos, milites, & ministros, quo ab Angelis clarè, & distinctè omnes cognoscantur.

12 Obijcies 1. Pro sententia Durandi. In re obscura illam debemus sequi opinionem, quæ clarè explicat mysteria: Sed clarè explicantur, si dicamus esse relationem rationis, vel denominationem extrinsecam, ergo sic dicere debemus.

Respondeo concedendo maiorem, si cohærentèr ad dicta Conciliorum, & Patrum loquamur; opinio autem Durandi repugnat Concilijs, vt vidimus, & ex alia parte adhuc clarior est nostra opinio; nam dicimus characterem esse qualitatem realem, quæ est signum ad placitum ex institutione diuina.

13 Obijcies 2. pro Scoto: Character est signum indelebile demonstrans habentes illud, vel esse de familia Christi, vel milites Christi, vel ministros eiusdem; Sed hæc omnia non possunt concipi sine relatione ad Christum, & ad Sacramenta, vel recipienda, vel administranda; ergo character essentialiter est aliquid relatiuum.

Respondeo distinguẽdo consequens character est aliquod relatiuum prædicamentale, nego consequentiam; transcendentale, concedo consequentiam: hoc autem relatiuum transcendentale identificatur cum re absoluta, & dicit tantùm ordinem ad terminos, tamquam

ad

ad aliquid extra ipsius essentiam, vt ex alibi dictis suppono.

14 Obijcies 3. Vel hæc qualitas, quę dicitur character dicit ex se ordinem ad Christum, & ad Sacramenta, vel ex institutione diuina: si primum incidimus in sententiam Lugi, quam tamen impugnauimus: si secundùm; ergo iste ordo non est transcendentalis, sed prædicamentalis: probatur hæc vltima consequentia: ordo transcendentalis non potest separari à fundamento; cum sit de ipsius essentia, ordo autem prædicamentalis potest separari: sed quod est tale ex institutione diuina, potest diuinitus separari; nam potuit Deus non instituere talem qualitatem, vt dicentem ordinem ad Christum, & Sacramenta; ergo erit relatio prædicamentalis, & sic erit sententia Scoti, quam reiecimus.

Respondeo ad hoc argumentum, quod prima facie videtur difficile, characterem dupliciter posse considerari, vel vt qualitas quædam mortua est, & hoc modo nullum ordinem dicit, neque ad Christum, neque ad Sacramenta, sed in se qualitas quædam absoluta est; vel consideratur vt subest institutioni diuinæ, quatenùs Deus eam qualitatem assumpsit ad designandum eam habentes, vel de familia, vel milites, vel ministros Christi; & sub hac ratione, vt subest institutioni Dei est illi essentialis, & inseparabilis iste ordo. Hoc totum explicatur exemplo tesseræ, v. g. ceruleæ, quæ à Principe detur militibus suis, si hæc tessera secundùm se consideretur, non facit distinguere eam habentem esse potiùs de familia vnius, quam alterius, imo posset quis eam gestare, & tamen non esse de familia vllius Principis: at si consideretur, vt datur à Principe ex intentione distinguendi milites suos ab alijs tunc tali tesseræ, vt subest intentioni Principis, essentiale est distinguere milites Principis ab alijs ita & in proposito de charactere dicendum est.

15 Obijcies 4. pro Lugo: Non repugnat dari qualitatem, quæ ex se habeat connexionem naturalem, & sit apta facere deuenire in cognitionem ex natura sua, quod qui eam habet sit de familia, vel miles, vel minister Christi; ergo si est possibilis, dicendum est, huiusmodi esse characterem.

Respondeo quidquid sit de antecedenti; negatur consequentia; quia esto non possit facilè assignari implicantia, cur non possit dari; nihilominus difficillimè capere possumus, quomodo illa qualitas, quæ in se mortua est, dicat essentialem ordinem ad Christum, vt ad Dominum, ad Sacramenta administranda, & recipienda &c. cum ex alia parte nullum habeamus fundamentum eam ponendi, & faciliùs possimus explicare essentiam characteris, si dicamus esse signum ex institutione diuina; in hac autem materia suppositis principijs fidei, & firmis manentibus auctoritatibus Conciliorum, & Patrum, illam debemus sequi opinionem, quæ faciliùs, & clariori modo explicat characteris essentiam; vt supra diximus.

16 Obijcies 5. Si esset character signum ad placitum, nullum fundamentum haberemus ponendi illum supernaturalem; nam sufficeret esse naturalem: sed communiter omnes admittunt illũ esse supernaturalem; ergo dicendùm est non esse signum ad placitum, sed naturale.

Respondeo, quod etiam si character esset signum naturale non esset necessè illum ponere in entitate supernaturalē, nam supernaturalitas non desumitur à terminis, sed à modo respiciendi terminos, vnde per actum naturalem hæreticus, vt diximus de gratia, & alibi, potest credere mysterium supernaturale. Dico ergo esse signum ad placitum supernaturale; quia cum ratio signi ad placitum, tam possit conuenire enti naturali, quam supernaturali, Deus elegit potius signum supernaturale, quia est conformius gratiæ, & auxilijs, propter quæ datur.

ARTICVLVS III.

In qua specie qualitatis sit character

1 CVm ex hucusque dictis constet characterem esse qualitatem, vtique ad aliquam speciem qualitatis reduci debet ex illis quatuor, quæ ab Arist. ponuntur in prædicamento qualitatis; sunt autem quatuor species qualitatis, quas enumerat Philosophus, nempe habitus, & dispositio, potentia, & impotentia, passio, & passibilis qualitas, forma, & figura, & in hac difficultate, quætamen meo videri non est, magni momenti, sed potiùs de nomine, mirum est, in quam varias abierint opiniones fere omnes Scholastici. Dixi esse potiùs de nomine, nempe quod debeat potius vocari habitus, vel potentia &c. Nam potest postea esse quæstio de re, supposito, quod dicamus esse habitum, vel potentiam; an moraliter concurrat tantum ad proprios actus eliciendos, vel etiam phisicè instrumentaliter.

2 Prima sententia docet spectare ad tertiam speciem qualitatis, sic Bonauen-

uentura, Ocham, Lugo disput.6. sect.3. num.48. Arriaga disp.17. sect.6. & alij. Secunda vult spectare ad quartam, quia est figura quædam spiritualis, sic Marsilius, Richardus in 4. dist.5. art.2. qu.1. Tertia opinio vult propriè ad nullam pertinere, sed reductiuè ad omnes.

Quarta sententia principalis est Alensis 4. p. quæst.19.memb.1. art.2. Suarez disput.11. sect.3. Vasquez hic, Bellarm. cap.19. Amici disp.7. & plurium aliorum, hæc vult spectare ad primam speciem qualitatis, quam probabiliorem censet Arriaga loco cit.

Quinta denique sententia vult spectare ad secundam speciem qualitatis, nempe ad potentiam, & impotentiam; eo quod sit potentia saltem imperfecta ad agendum, vel recipiendum; hæc est expressa D. Tho. hic quæst.63. art.2. Nugni, Caiet. Cabreræ ibidem, Ioann. à S. Tho. disput.25. art.2. dub.2. Gonet. disp.4. art.2. Thomistarum communiter, & plurium aliorum.

3 Conclusio prima. Si character sub diuersa ratione consideretur potest aliquo modo reduci ad quamlibet ex enumeratis speciebus qualitatis. Probatur, quia prima species est habitus, & dispositio, si ergo consideretur character quatenùs est indelebilis potest reduci ad habitum, qui est difficile mobilis à subiecto; si consideretur quatenùs est necessarius ad recipienda Sacramenta, vel administranda, potest reduci ad dispositionem: si in ordine ad administranda Sacramenta potest dici potentia, sicuti enim potentia concurrit ad effectum, ita & aliquo modo concurrit character, vel physicè, vel moralitèr, de qua difficultate conclusione sequenti, si per impotentiam intelligitur potentia debilis, sic character, quia ex se, nisi eleuatus à Deo nihil potest producere, sub hac ratione potest reduci ad impotentiam: si nomine passibilis qualitatis comprehenduntur etiam qualitates spirituales, potest dici passibilis qualitas; denique quatenus signum est indelebile potest dici figura spiritualis: sed re vera character in nulla ex his speciebus qualitatis propriè est. Non in quarta, quia figura, vt docet D. Tho. hic ar.2. ad 1. est quædam terminatio quantitatis, vnde propriè non est, nisi in rebus corporeis, & solùm metaphoricè dicitur de spiritualibus: non in tertia, quia in hac propriè non sunt, nisi sensibiles qualitates, vt pallor, qui fit ex metu, rubor, qui oritur ex verecundia; cuiusmodi non est character vt de se patet: non in secunda, quia potentiæ, vel non distinguuntur ab anima, vel si distinguuntur fluunt ab anima; character autem à Deo solo producitur, & imprimitur per Sacramenta: non in prima, quia habitus, & dispositio intenduntur, & remittuntur, quod non conuenit characteri; si igitur ad omnes species aliquo modo reduci potest, & ad nullam propriè, videndum nunc est, in quanam reductiuè sit potiùs ponenda,

4 Conclusio 2. Character debet potiùs reduci ad secundam speciem qualitatis, quam ad vllam aliam. Probatur ratione D. Tho. In tantùm imprimitur character per Sacramenta, in quantùm per characterem deputatur homo ad cultum Dei secùdùm ritum Christianæ religionis, iuxtà D. Dionysium in 2. cap. Eccles. Hierarch. *Perficiens eum diuinum, & communicatorem diuinorum*: Sed cultus diuinus consistit, vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradendo alijs: atqui ad tradendum alijs requiritur potentia actiua, ad recipiendum potentia passiua, & hoc habetur per characterē; ergo character est aliqua potentia; quæ tamen, cum tantùm sit instrumentalis, reductiuè solum reducitur ad secundam speciem qualitatis, non propriè, & hæc de voce.

5 Conclusio 3. Character non est potentia physica, sed moralis. Hanc conclusionem pono, non quia iudicem esse impossibile, quod character concurrat tamquam potentia physica instrumentalis, vt docent Thomistæ communiter, ad actiones sacramentales, nullam enim video implicantiam, aut vllum esse argumentum efficax, quod à Thomistis optimè non soluatur, sed quia illam actiuitatem solam debemus tribuere characteri, quæ necessaria est, vt saluentur dicta Conciliorum, & Patrum de ipso charactere: sed ex dictis Conciliorum, & Patrum nullo modo colligimus esse necessariam in ipso physicam actiuitatem; ergo hanc ipsi pro libito nostro, & sine firmo fundamento concedere non debemus: maior patet, quia in re obscura, & quam nos in se ipsa cognoscere non valemus, si ex Patribus, & Concilijs non colligamus actiuitatem physicam illi conuenire, nō nisi diuinando hanc ei tribuere possumus: probatur minor: quia nullam actiuitatem tribuunt Patres, & Concilia characteri, quam clarè saluare non possimus per actiuitatem moralem; imo in characteribus Ordinum minorum, Subdiaconatus, & Diaconatus nihil assignari potest, ad quod physicè concurrat character, omnia enim, quæ fiunt ab ipsis Ministris, vt cantare Epistolam, & Euangelium, & ministrare in Missa

possent

possent fieri sine charactere, & character confirmationis ad nullam actionē concurrit, quam quis non possit efficere sine charactere; ergo si aliqui characteres non concurrunt physicè, neque est necesse, vt id de alijs dicamus. Confirmatur à pari, quia eodem modo debemus dicere de charactere sacramentali in ordine ad Sacramenta, sicuti loquimur de lignis, & tesseris corporalibus, quæ dantur a Principe militibus suis, vel Ducibus, vel alijs de familia sua: sed huiusmodi signa non concurrunt physicè ad munera obeunda illis imposita; ergo nec character Sacramentalis.

6 Obijcies primò contra secundam pro Suarez, quòd character debeat poni in specie habitus, non potentiæ. Illud debet poni in specie habitus, quod non est indifferens ad bonum, & malum, sed tantùm est determinatum ad bonum: sed character est huiusmodi; ergo est habitus, non potentia: maior patet: probatur minor; nam character est qualitas supernaturalis, ad quam Deus speciali auxilio concurrit, & est participatio Sacerdotij Christi: sed implicat, quod qualitas supernaturalis, & participatio Sacerdotij Christi concurrat ad malum; ergo tantùm ad bonum, & sic erit habitus.

Respondeo distinguendo maiorem, dupliciter enim potest aliquid esse determinatum ad bonum, vel obiectiuè vel subiectiuè, vt aliqua res sit habitus non sufficit si sit determinata obiectiuè ad bonum, sed debet etiam determinare subiectiuè ipsum operans ad bonum, non verò relinquere indifferentiam in ipso operante: character igitur, licèt ex eo, quod sit qualitas supernaturalis, & participatio Sacerdotij Christi sit determinatus obiectiuè ad verū cultū Dei; nō tamen facit bonū habētem illū, nec determinat subiectiuè, sed relinquit subiectum, in quo est, vt illo vtatur benè, vel malè, vt patet in dono prophetiæ, quod est donum Dei supernaturale, & tamen datur alicui peccanti mortaliter, vt patet de Balaam, Caipha, & alijs.

7 Obijcies secundò. Omnis potentia debet sequi aliquam essentiam: sed character non sequitur essentiam vllam, ergo non est potentia, sed habitus: maior patet: quia omnis potentia, quæ est principium proximum, sequitur essentiam aliquam, quæ est principium radicale, & remotum: probatur minor; nam non sequitur essentiam naturalem, quia est supernaturalis; neque gratiam, quia potest stare sine ipsa; ergo nullam essentiam sequitur. Confirmatur, quia character sacerdotalis in simplici Sacerdote non potest conferre characterem cōfirmationis, aut ordinum minorum; & tamen potest ex commissione Pontificis; ergo signum est non esse potentiam.

Respondeo, maiorem esse veram de potentijs physicis, & naturalibus, non autem de instrumentarijs, quæ reductiuè tantùm sunt potentiæ, & moraliter, sufficit enim, si istæ deriuentur à causa principali, & ab extrinseco nobis communicentur. Ad confirmationem, dico ex hoc confirmari nostram tertiam cōclusionem, non verò militare contra secundam.

8 Obijcies primò contra tertiam. Per characterem homo consignatur ad ad aliquos actus sacramentales pertinentes ad cultum diuinum, item homo per characterem aliquid potest, quod sine illo non potest, & hoc certum est apud omnes: vel ergo illa qualitas characteris ex se sufficit constituere homines potentes ad tales actus, vel non sufficit, & insuper requiritur deputatio extrinseca Dei, vt moraliter tales actus habeant valorem ab illis hominibus; si sufficit; ergo est potentia physica; si verò non sufficit; ergo est superflua, quod dici nequit.

Respondeo, quod eo ipso, quod Deus charactetem imprimit, etiam simul deputat hominem ad cultum Dei, & ad illos actus exercendos, quos prius non poterat ex officio, & validè exercere; sicuti enim Princeps designando aliquem Iudicem potest actus iudiciales validè exercere, quos antea non poterat; ita eo ipso, quod Deus charactetem imprimit, etiam deputat ad validè, & ex officio exercendos actus, quos prius, vel non poterat validè, vel saltem ex officio non poterat exercere; vnde non dat Deus characterem, & postea deputat, sed simul, & semel imprimendo characterem deputat homines ad tales actus validè, vel ex officio exercendos.

9 Dices; Ergo potest Deus etiam sine charactere illos homines deputare, & sic superfluus erit character. Probatur consequentia, nam vel illa qualitas intrinsecè concurrit ad tales actus, vel tantùm ex extrinseca deputatione Dei; si intrinsecè concurrit; ergo erit potentia physica, si tantùm ex extrinseca deputatione; ergo eodem modo fieret actus validè, si homo extrinsecè deputaretur à Deo, & sic esset superfluus character.

Respondeo distingendo consequens; ergo posset Deus sine charactere tali illos homines deputare, imprimendo tamen aliud signum, concedo consequentiam:

tiam: nullum signum, aut characterem imprimendo, nego consequentiam, & disparitas est de deputatione hominum ad aliquod officium exercendum, & de deputatione Dei, quod deputatio hominum potest fieri per actum liberum deputantis, absque eo, quod aliquod intrinsecum ponat in deputato, quia illud ponere non possunt; vnde deputant, vel per patentes, litteras, vel per aliquod signũ, vel per verba exterius prolata; at in Deo, cum debeat suæ voluntatis efficacis deputantis ad aliquod, dari aliquis effectus ad extra, qui sit in ipso deputato, dum ipse deputat ad actus sacramentales efficiendos in anima intrinsecè ponit aliquid tamquam signum suæ volũtatis deputantis: per quod patet ad probationem, dico enim illam qualitatem ex se intrinsecè non concurrere physicè, cum sit qualitas mortua; concurrere tamen moraliter, quia per illam fuit intrinsecè deputatus homo ad tales actus.

10 Obijcies secundò. Si character est potentia, vel est potentia actiua, vel passiua: sed si est hoc modo potentia, erit physicè talis in ordine ad actus; ergo non erit talis tantum moraliter.

Respondeo, characterem Baptismi esse essentialiter potestatem passiuam moraliter requisitã ad alia Sacramenta, non quidem ex natura sua, sed ex Christi, & Dei voluntate, characterem ordinis esse potestatem actiuam moraliter requisitam ad rectè exercenda, munera imò characterem Sacerdotij esse essentialiter requisitum ad conficiendum corpus Christi, & ad absoluendum; characterem verò confirmationis esse potestatem moralem ad ea peragenda, quæ spectant ad pugnam spiritualem fidei.

ARTICVLVS IV.

In quo subiecto sit character, & an sit indelebilis.

1 IN quonam subiecto ponatur character tam sunt diuersæ opiniones, vt mirum sit quomodo in tam varias abierint sententias.

Durandus in 4. dist. 4. q. 1. nu. 9. illum ponit in potentijs executiuis corporalibus, vt in manu, vel ore; sed hæc sententia est falsa; cum Trid. sess. 7. can. 9. dicat expressè imprimi in anima; & cõmunis opinio doceat etiam durare post mortem; ergo non potest poni in his partibus corporeis, quæ corrumpuntur.

Bonauentura in 4. dist. 6. ar. 1. q. 3. eum collocat in anima, & potentijs.

Scotus ibidem quæst. 11. §. *Dico ergo* in voluntate, quem Scotistæ, & alij sequuntur.

Thomistæ hic q. 63. ar. 4. in intellectu eum ponunt, sic Caiet. Syluius, Nugnus, Cabrera, Ioann. à S. Thom. Gonet. & alij communiter.

Suarez disp. 11. sec. 4. Vasquez disput 134. c. 4. Amicus disp. 7. q. 4. Lugo disp. 6. sec. 4. Arriaga disp. 17. sec. 6 num. 38. & plures alij docent recipi in anima.

2 Conclusio. Probabiliùs est characterem recipi immediatè in anima. Probatur, quia in re obscura, & quam in se cognoscere non possumus illam debemus sequi opinionem, quæ conformior est Concicilis: sed Concilium Trid. loco cit. habet: *Si quis dixerit non imprimi characterem in anima &c. anathema sit*, ergo in anima immediatè collocandus est.

3 Dices. Hoc argumentum non probare, nam etiam si recipictur in potentijs animæ, adhuc verificaretur illum recipi in anima, licèt anima non esset subiectum immediatum, sed mediatum. Sed contra 1. licèt hoc verum sit, si sustineamus potentias non distingui, nisi ratione, ab anima, quo casu siue dicatur characterem poni in intellectu, siue in voluntate, siue in voluntate, & intellectu; cum anima, & istæ potentiæ sint vna, & eadem res, si in aliqua ex his potentijs recipitur, & in anima recipiatur: si tamen dicatur potentias distingui realiter ab anima, per hoc, quod recipiatur in vna potentia, non dicitur absolutè recipi in anima, nisi mediatè, scilicet mediante potentia, & sic non ita clarè saluatur definitio Concilij, quod absolutè dicit recipi in anima. Contra secundò. Character iste non creatur, sed educitur de potentia obedientiali animæ, quæ concurrit materialiter sustentando actionem eductiuam ipsius, character enim est qualitas, & accidens: sed quod concurrit materialiter sustentando actionem eductiuam istius qualitatis, quæ character est, non potest esse accidens; nã accidens nõ sustẽtat, sed sustentatur; ergo debet esse substantia: si autem substantia est, debet esse anima: nam hæc sola substantia est, cum intellectus, & voluntas sint accidentia, vt concedunt etiam omnes, qui potentias realiter ab anima distinguunt: si autem anima sustentat actionem eductiuam, etiam anima est, quæ immediatè recipit characterem, cum eadem actione, qua educitur etiã recipiatur, & educi sit recipi.

4 Dices secundò. Etiam fides, & spes sunt accidentia, & educũtur de potentia animæ, non creantur, & tamen fides recipitur in intellectu, spes in voluntate, & omnes actus, tum intellectus, tum vo-

luntatis recipiuntur in proprijs potẽtijs; imò etiam in rebus materialibus quantitas est subiectum immediatum accidentium; ergo etiam character, licèt sit accidens, & educatur, non verò creatur, poterit immediatè recipi in intellectu, qui sit accidens. Sed contra 1. quia hæc responsio ostendit opinionem contrariam esse probabilem: at non euacuat vim argumenti; nam argumentum probat etiam, quod intellectus, & voluntas, si sunt subiectum sustentans actionem eductiuam habituum fidei, & spei, sint etiam realiter ipsa substantia animæ, & quod ab anima non distinguantur; cum nihil, quod non sit substantia possit immediatè sustẽtare, cum hoc sit proprium substantiæ; idem dico de quantitate, non enim ostendi potest quantitatem esse realiter distinctam à substantia materiali, & ab accidentibus materialibus, vt dictum fuit in philosophia, & plures Doctores hoc latè probant in physicis, & respondent argumento, quod maximè ducitur ex Sacramento Eucharistiæ, in quo fides docet non remanere substantiam, remanere autem quantitatem illam accidentalem; dicunt enim non remanere quantitatem, quæ identificatur cum substantia panis, & vini, remanere autem quantitatem identificatam cum colore, sapore, odore, & ceteris accidentibus panis, & vini. Contra secundò, esto habitus recipiantur immediatè in potentiis etiam distinctis, contrarium tamen debet dici de charactere; quia ideò recipiuntur in potentijs, quia sunt comprincipia cum ipsis ad producendos actus, & potentias ipsas determinant: sed character non est habitus, sed potius reducitur ad potentiam; ergo cum omnes potentiæ recipiantur in anima, etiam character, qui ad potentiam reducitur in anima recipi debet.

Quãtitas an sit à substantia distincta.

5 Obijcies primò pro Durando. In ea potentia debet poni character, ad quã perficiendam ordinatur: sed ordinatur ad perficiendam potentiam executiuam Sacramenti administratricem, hæc autem, vel est lingua, vel manus; ergo in his partibus ponendus est character.

Respondeo negando maiorem, ars enim ordinatur ad perficiendas potentias executrices, & tamen est in anima; dico igitur debere poni in eo subiecto, è quo educitur, cum eo ipso, quod educitur, etiam recipiatur; hoc autem subiectum est anima, vt dictum fuit.

6 Obijcies secundò pro alijs. Character ordinatur ad cultum diuinum, & ad protestationem fidei; ergo debet poni, vel in intellectu, in quo ponitur fides, vel in voluntate, qua obedimus præceptis Dei, vel in vtraque potentia.

Respondeo negando consequentiam nam anima ipsa est, quæ per characterem ordinatur ad cultum diuinum, & quæ debet protestari fidem, & cum ab anima educatur, etiam in ipsa debet poni, & hoc dicendum, quia Concilium dicit imprimi in anima.

7 Quo ad secundam difficultatem propositam. Certum in primis est in hac vita semper manere, hoc definiunt Concilia Florent. & Triden. & eo ipso, quod hæc Sacramenta iterari non possunt, sequitur, quod semper maneat character, secus possent iterari, & quod saltem in hac vita sit indelebilis patet, quia Concilia dicunt *Esse signum impressum in anima indelebile*; vnde saltem in vita debet semper durare indelebiliter. Maior difficultas est, an maneat etiam post mortem.

8 Conclusio secunda. Character ita est indelebilis, vt etiam post mortem maneat in anima. Ita communiter omnes Theologi, a quorum communi sententia sine temeritatis nota non licèt discedere. Probatur à posteriori, quia si Sacerdos mortuus resurgeret, non debet rebaptizari, aut ordinari; ergo manet in ipso prior character. Secundò probatur, quia si non maneret post mortem, deberet, si quis resurgeret, iterum produci, vel conseruari à Deo in tali subiecto à Deo præuiso resurrecturo in vitam: sed hoc non posset fieri sine nouo miraculo, non sunt autem multiplicanda miracula sine necessitate; ergo dicendum est semper durare eumdem characterem etiam post mortem.

9 Obijcies primò. Si quis moriatur cum peccato mortali, & damnetur, & postea resurgat, statim post mortem amittet fidem, & tamen rediuiuo infundetur de nouo fides; ergo idem possumus dicere de charactere.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia fides non est habitus natura sua perpetuus, nec necesse est, vt producatur per Sacramentum, sed posito actu fidei statim infunditur, & ideò, si per mortem deperderetur, si postea resurgeret talis homo, & actum fidei eliciat, statim infundetur fides: at character cum imprimatur tantùm per Sacramenta, & rediuiuo nõ possint iterum dari Sacramenta characterem imprimentia, & ex alia parte si erat Sacerdos possit & recipere, & conficere Sacramenta, debemus asserere manere semper characterem.

10 Obijcies secundò. In Beatis, aut damnatis nihil deseruiet character Sacerdotis, cum anima beata non possit con-

consecrare, aut absoluere, imò nec cum corpore glorioso, saltem post diem iudicij; & nullo modo hoc conueniet damnatis; ergo in ipsis non debet remanere.

Respondeo, quod in Beatis deseruiet ad maiorem gloriam ipsorum, & in damnatis ad maiorem eorum confusionem, eo quod cognoscentur per characterem eos fuisse de familia Christi, & ministros eius, & quod nihilominus malè vsi sint tali, & tanta gratia.

11 Objicies tertiò. Character est supernaturalis; ergo non poterit cognosci à damnatis, nam in ipsis nulla debet dari cognitio supernaturalis.

Respondeo, quod sicuti cognoscent mysterium Incarnationis, & Trinitatis coacti multitudine signorum abstractiuè, ita etiam poterunt cognoscere characterem, potest enim quis per actum naturalem cognoscere obiectum supernaturale abstractiuè, vt alibi dictum est.

12 Ex his deduces primò probabilius esse characterem esse qualitatem ex natura sua indelebilem, nam non repugnat huiusmodi qualitas natura sua talis; ergo debemus dicere esse huiusmodi; sic enim clarius innotescunt, quæ de charactere dicuntur.

13 Deduces secundò. Characterem non esse intensibilem, aut remissibilem, cum eadem sit potestas in ordinatis, nec vnus habeat maiorem vim conficiendi Sacramenta, quam alius; & eadem est potestas in omnibus baptizatis recipiendi Sacramenta. Quod si fœminæ non possint ordinari Sacerdotes, hoc prouenit ex voluntate Dei, non quia character in ipsis non det capacitatem ad omnia Sacramenta recipienda; sed quia deest in ipsis conditio requisita; Christus enim voluit tantùm viros posse ordinari, non fœminas. Et hæc de charactere.

QVÆSTIO V.

De causis Sacramentorum.

De causis materiali, & formali satis dictum est in quæstione prima; De finali hucusque tractauimus, dum de gratia sacramentali, & charactere difficultates explicauimus, gratia enim, & character sunt fines, ad quos Sacramenta ordinantur; solùm igitur superest dicendum de efficiente, instituente, & conferente Sacramenta, & de causa subiectiua ipsa suscipiente, quæ in hac quæstione explicabimus, & in fine de numero Sacramentorum, de quo D. Thom. in quæst. 65. pertractat, breuiter agemus.

ARTICVLVS I.

An Christus omnia Sacramenta nouæ legis immediatè instituerit.

1 Causa efficiens Sacramentorũ potest esse, vel principalis auctoritatiuè, & hæc est solus Deus, sicuti enim ipse solus est causa gratiæ, ita est causa Sacramentorũ; vel secundò potest esse principalis per potestatẽ excellentiæ, & hæc potestas quatuor includit ex D. Thom. hic ar. 3. Primum est, quod ipsius meritum operetur in Sacramentis per hoc, quod eis meruerit efficaciam; secundùm, quod in nomine ipsius sanctificentur Sacramenta, non quod requiratur expressa ipsius inuocatio, sed quia eius institutione, & mandato conficiantur: Tertium est, quod possit Sacramenta instituere. Quartum, quod independenter à Sacramentis possit eorum effectus præstare; & hæc quatuor habuit Christus; nam meruit omnibus Sacramentis efficaciam; in nomine Christi sanctificantur Sacramenta, non quod expresè in omnibus Sacramentis adsit Christi inuocatio, cum in plerisq; non adsit, sed quia omnia eius institutione, & mandato conficiuntur; ipse Christus instituit Sacramenta nouæ legis, & independenter ab ipsis potuit dare gratiam, vt fecit cum Magdalena, & alijs; vel tertiò, causa Sacramentorum est ministerialis, & instrumentalis, & hæc est minister, qui administrat Sacramenta, & subordinatur principali agenti, in cuius virtute agit.

2 Et quidem de Sacramentis antiquæ legis certum est omnia fuisse à Deo instituta; sicuti enim tota lex fuit à Deo data, ita & Sacramenta, & per Moysen, vel alios ministros promulgata fuere. Idem dicendum de Sacramento legis naturæ, licèt enim permiserit Deus hominibus determinare sensibilia signa; per hoc tamen solum sequitur determinationem sensibiliũ signorum fuisse ex voluntate humana, non autem Sacramẽtorum institutionem; Deus enim per se instituit, & voluit, quod homines in tali statu vterentur sensibilibus signis, licèt per eosdem determinandis. Quare difficultas est solùm de Sacramentis nouæ legis, an scilicet Christus immediatè omnia instituerit, vel aliquorum institutionem Apostolis, & Ecclesiæ commiserit.

3 Magister in 4. dist. 23. c. 2. Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, p. 15. cap. 2. Alensis 4. par. quæst. 5. nu. 2. ar. 1. & Bonauent. in 4. dist. 7. ar. 1. q. 1. & dist. 23.

ar. 1. quæst. 2. negant Extremam Vnctionem fuisse à Christo institutam, sed volunt eam fuisse institutam ab Apostolis; & duo vltimi volunt etiam Confirmationem fuisse institutam ab Ecclesia in Concilio Meldensi.

Omnes alij Scholastici docent omnia Sacramenta fuisse à Christo immediatè instituta, licèt non omnes velint hoc esse de fide, vt Suarez disp. 12. sec. 1. cui consentiunt Arriaga disp. 19. sec. 1. & quidā alij, sed Vasquez disp. 135. cap. 1. Gonet. disp. 5. art. 1. Lugo disp. 7. sec. 1. Amicus disp. 8. & communiter alij docent esse de fide omnia Sacramenta nouæ legis fuisse à Christo immediatè instituta.

4 Conclusio. Omnia Sacramenta nouæ legis fuerunt immediatè à Christo Domino instituta est de fide. Hæc conclusio clarè deducitur ex Trident. sess. 7. can. 1. vbi dicit: *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Christo instituta; anathema sit*; ergo de fide est omnia fuisse à Christo immediatè instituta: probatur consequentia. De fide est omnia fuisse à Christo Domino instituta, vt patet ex Trid, loco adducto, & concedunt Suarez, & alij; ergo est de fide omnia fuisse immediatè à Christo Domino instituta; probatur consequentia: vt quis sit immediatè Sacramentorum institutor, non sufficit, quod habeat facultatem determinandi in particulari hanc, vel illam materiam, quæ à Christo iam sit determinata in vniuersali, sed debet habere facultatem eligendi quodlibet voluerit ad obtinendum peculiarem finem, quem ipse elegerit ex suo libero arbitrio: sed si de fide est omnia Sacramenta fuisse à Christo instituta etiam de fide erit, quod propter varios fines peculiares ea instituerit; cum omnis actio à Christo facta propter peculiarem finem eam fecerit; ergo cum Ecclesia non potuerit pro libito suo determinare aliquod signum, nisi iuxta finem à Christo intentum, nec etiam immediatè potuit instituere Sacramentum, sed fatendum est omnia immediatè à Christo instituta.

5 Dices cum Suarez, & Arriaga, esse quidem certum omnia Sacramenta fuisse immediatè à Christo instituta, sed hoc non esse de fide, quia non fuit definitum sub hoc termino *immediatè*; neque ex definitione posita sequitur euidenter. Sed contra, quia si de fide est Christum omnia instituisse, de fide etiam euidenter erit ea propter peculiares fines determinasse: sed hoc est immediatè ea instituere, etiamsi postea potuerit relinquere Ecclesiæ potestatem determinandi particularia signa; ergo si de fide est ea Christum instituisse, de fide etiam erit ea omnia immediatè instituisse.

6 Probatur 2. In Ecclesia non fuit potestas mutandi substantias Sacramentorum, sed tantùm cæremonias, vt definitur in Trid. sess. 21. cap. 2. vbi habetur. *Declarat hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret, vel mutaret &c. quæ expedire iudicaret*; Sed si Ecclesia aliquando potuisset instituere Sacramenta non fuisset perpetuò ista potestas in eadem Ecclesia solùm circa cæremonias, sed aliquando etiam circa substantiam Sacramentorum; ergo fatendum est numquam potuisset instituere Sacramenta, sed omnia à Christo fuisse instituta.

7 Dices ex Arriaga, Christum dedisse potestatē instituēdi Sacramēta Ecclesiæ nō tamen variādi postea circa illorū substantiam, quia est res magni momenti; circa cæremonias verò dedisse etiam potestatem variandi. Sed contra: quia Concilium dicit perpetuò fuisse in Ecclesia Dei potestatem circa cæremonias non circa substantiam: sed si fuisset in Ecclesia potestas instituendi, aliquando fuisset potestas circa substantiam, & sic non fuisset perpetuò solùm circa cæremonias; ergo numquam fuit in Ecclesia potestas instituendi, sed omnia immediatè fuerunt à Christo Domino instituta.

8 Probatur tertiò; quia omnia Sacramenta in particulari, vt ex Euangelistis colligit Trid. fuerunt instituta à Christo. Baptismus, & Eucharistia expressè habentur Matth. 26. & vlt. Marci 14. & Lucæ 22. Pœnitentia Ioan. 20. vt docet Trid, sess. 14. cap. 1. Ordo institutus fuit in vltima cœna ex Trid. sess. 22. de Sacr. missæ cap. 1. Matrimonium Matth. 19. & Marci 10. vt docet Trid. sess. 24. ca. vnico. Extrema vnctio fuit immediatè à Christo instituta ex Trid. sess. 14. de Extrema vnctione cap. & can. 1. Confirmatio instituta fuit ex Concilio Senon. decreto 10. de Sacr. ordinis Matth. 19. quando Christo oblati sunt paruuli, vt manus eis imponeret: vel secundùm Fabianum Papam in 2. Epist. ad. Episc. Orient. tom. 1. Concil. p. 1. pag. 97. in vltima cœna. *In illa die*, inquit, *Dominus Iesus postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit pedes eorum, sicuti à Sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt Chrisma conficere docuit*. Vnde falsum est in Concilio Meldensi fuisse Chrisma institutum; solùm enim præcipitur, vt in feria quinta maioris hebdomadæ conficiatur vt patet ex cap. 45. & 46. uam Fabianus Papa, qui vixit anno 238. eius memi-

meminit, & Concilium Meldense celebratum fuit anno 845. Imo Clemens Papa, qui vixit tempore Apost. huius meminit lib. 3. Apost. const. cap. 16. dicens. *Postea Episcopus baptizatos chrismate vngat*; ergo si clarè de omnibus in particulari habemus quod fuerint instituta à Christo immediatè, etiā de fide erit omnia absolutè Sacramēta nouæ legis fuisse immediatè à Christo Domino instituta.

9 Ratione non potest hæc conclusio demonstrari, cum hoc pendeat à sola libera voluntate Dei. Tres tamen à D. Thom. afferuntur congruentiæ. Prima ne fideles in homine, sed in Christo spem suam ponerent. Secunda ne diuisio in Ecclesia oriretur propter diuersa Sacramenta. Tertia, quia fundatio Ecclesiæ præsupponitur operationi ministrorum; Ecclesia autem fundatur per fidem, & Sacramenta; ergo ministri, quales fuere omnes Apostoli, & Ecclesiæ Patres præsupponunt Sacramenta iam instituta, & ipsi sunt solùm ministri, & dispensatores, iuxta illud 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*.

10 Obijcies primò. D. Cyprianus ser de ablutione pedum sic ait. *Ipse summus sacerdos sui est Sacramenti institutor, & auctor, & ceteros homines Spiritum Sanctum habuere Doctorem*; ergo solam Eucharistiam Christus instituit.

Respondeo Cyprianum per *sui Sacramenti* intelligere omnia Sacramenta per ly verò *in ceteris*, cæremonialia. Addo talem sermonem non esse Cypriani, sed incerti auctoris, qui non facit fidem. Secundo hic locus debet etiam ab ipsis hæreticis explicari, qui vltra Eucharistiam admittunt etiam baptismum à Christo immediatè institutum.

11 Obijcies secundò. Christus communicauit Apostolis totam suam auctoritatem, vt patet ex his verbis. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: sed Christus habuit auctoritatem instituendi Sacramenta; ergo etiam hanc dedit Apostolis, & Ecclesiæ.

Respondeo negando maiorem, nec talis locus est in contrarium, sed significat quandam proportionem, quod sicuti Christus missus fuit à Patre; ita Christus misit Apostolos ad prædicandum, & conuertendum mundum.

ARTICVLVS II.

An potuerit puræ creaturæ communicari potestas instituendi Sacramenta

1 Quæstio ista non procedit, an potuerit Deus communicare puræ creaturæ potestatem instituendi Sacramenta per propriam auctoritatem supremam, & independentem; hoc enim modo clarum est, Deum hanc potestatem non posse creaturæ communicare; cum hæc sit propria solius Dei: sed quæstio est de potestate dependente, participata, & delegata, eo modo, quo eam habuit Christus, vt homo, cum illis quatuor conditionibus, quas assignat D. Th. hic art. 4. & nos enumerauimus in principio articuli præcedentis.

2 Prima sententia negat. Sic Scotus in 4. dist. 1. quæst. 3. §. *De secundo dico*. Durand. dist. 2. q. 1. Gabriel dist. 1. q. 2. art. 1. dub. 2. Vasquez. disp. 135. cap. 2. Fauent. in 4. disp. 5. Poncius. d. 41. q. 6. num. 40. & alij.

Secunda affirmat sic D. Thom. hic q. 64. art. 3. & 4. Caiet. Syluius, Nugnus Gonet. disp. 5. art. 2. Lugus disp. 7. sec. 2. Amicus disp. 8. sec. 2. Arriaga disp. 18. sec. 2. & communis fere aliorum, quos refert, & sequitur Suarez disp. 12. sec. 2.

3 Conclusio. Potuit Deus communicare creaturæ facultatem instituendi Sacramenta. Noto tamen cum Lugo, Arriaga, & alijs, hanc potius esse quæstionem de nomine, quam de re; nam tam prima, quam secunda sententia conueniunt in hoc, quod Deus potuerit delegare alicui facultatem designandi materias, & formas Sacramentorum; ita vt dicat Deus, si tu volueris, quod aliqua signa sensibilia conferant, & significent gratiam infallibiliter, hoc totum pono in tua potestate; differunt verò, quia prima docet in tali casu huiusmodi hominem non posse dici institutorem Sacramentorum, quod secunda affirmat; ex quo patet tantùm esse discrepantiam de nomine, non de re; in hoc tamen standum est cum D. Thom.

4 Probatur primò ex August. tract. 5. in Ioan. vbi habet. *Potuit Dominus noster Iesus Christus, si vellet dare potestatem alicui seruo suo, vt daret baptismum suum tamquam vice sua, & transferret à se baptizandi potestatem, & constitueret in aliquo suo, & tantam vim daret baptismo translato in seruum, quantam vim haberet baptismus datus à Domino*.

Probatur 2. Quia si Deus iniret pactum cum homine ad suscitandum mortuum, vel sanandum infirmum ad positionem alicuius signi, quod ipse magis elegisset, verè homo diceretur talis signi institutor; ergo etiamsi concederet facultatem alicui determinandi aliquod signum causatiuum gratiæ, iste diceretur Sacramenti institutor.

5 Dices primò ex Vasquez. Instituere est aliquam rem inchoare, & ab initio statuere: sed hoc non potest competere

petere creaturæ respectu Sacramentorum; ergo nulla creatura potest instituere Sacramenta: probatur minor; nam antequam Deus hanc facultatem committat creaturæ debuit prius habere decretum de illa danda; ab hoc ergo decreto incipit prima institutio Sacramentorum, non à determinatione creaturæ. Sed contra hæc ratio parum vrget; nam nec vllus Princeps potest condere legem aliquam, nec fabricator ædificare, neque vlla creatura efficere aliquid, nisi supposito decreto Dei de illa re; & tamen stat, quod Princeps sit institutor, & conditor talis legis, fabricator ędificij, & quælibet creatura rationalis potest de nouo instituere aliquam rem; ergo licèt creatura præsupponat decretum Dei, poterit etiam esse institutrix Sacramentorum. Contra 2. ad hominem contra ipsum; nam ipse disp. 135. docet Christum non posse dici institutor cæremoniarum, quas Ecclesia instituit, sed Ecclesiam esse institutricem, licèt eas auctoritate à Christo accepta instituerit; ergo etiam si accepisset auctoritatem instituendi Sacramenta, licèt hoc faceret dependenter à decreto Dei, verè posset dici institutrix.

6 Dices 2. cum Scoto. Quod si creatura haberet potestatem instituendi Sacramenta, sequeretur, quod determinaret Deum ad conferendam gratiam, & per consequens Deum esse causam secundam respectu illius creaturæ in productione illius gratiæ. Sed contra, neque hoc argumentum vllo modo vrget, cum debeat solui ab ipso; nam sequeretur hominem non posse ministrare Sacramenta; nam etiam in tali casu potest fieri argumentum Scoti, quod Deus in productione gratiæ illius sacramentalis determinaretur à creatura, & idem dum elicit actum contritionis, vel iustus alia bona opera efficit; vnde hoc argumentum non est peculiare contra hanc conclusionem, sed vniuersaliter contra illam doctrinam, an Deus præmoueat causas secundas, an verò tantùm simultaneè concurrat; & quidquid dicatur, nihil est contra hanc conclusionem. Directè in nostra sententia respondeo, Deum in quacumque occasione supposita scientia media præmouere causas secundas, non secundas Deum.

7 Obijcies primò: Si aliqua creatura posset instituere Sacramenta; maximè quia posset à Deo habere libertatem determinandi, & eligendi aliquod signum causatiuum gratiæ: sed hoc non sufficit ad hoc vt aliquis sit Sacramentorum institutor; ergo nulli creaturæ potest communicari, quod sit Sacramentorum institutrix: probatur minor; nam in lege naturæ erat in potestate hominum eligere aliquod signum, quodcumque illud esset ad delendum originale; & tamen tales homines non erant institutores Sacramenti legis naturæ; ergo neque nunc, eadem enim est omnino paritas.

Respondeo rationem, cur possit aliquis esse Sacramẽtorum institutor, esse, quia potest accipere facultatem à Deo determinandi pro libito suo aliquod signum causatiuum gratię, determinando etiam gradus gratiæ, cuius esset signum, & promulgando ipse primò tale Sacramentum, vt à se institutum ex facultate sibi concessa à Deo; in quo sensu, nego postea minorem: ad probationem, dico in lege naturæ fuisse à Deo determinatum aliquod signum in genere, & in vniuersali, & habuisse postea homines facultatem determinandi in particulari, sicuti de facto faciunt etiam homines determinando panem, vel azimum, vel fermentatum, vinum album, vel rubrum, & eo modo, quo diximus supra determinasse Ecclesiam pro ordinibus in particulari materiã; at neque in lege naturæ, neque nunc possunt ministri pro libito suo eligere quamcumq; sensibilem materiam, nec possunt determinare quot gradus gratiæ Sacramenta debeant producere, sicuti nec Sacramenta promulgare tamquam à se ipsis instituta, sed ad summum ea promulgare tamquam instituta à Deo, vt fecit D. Iacob. promulgando Sacramentum Extremæ vnctionis, vt docet Trid. sess. 14 de hoc Sacramento.

8 Obijcies 2. De ratione Sacramenti nouæ legis est esse signum causatiuum gratiæ: sed nullus homo, vel Angelus potest tribuere alicui signo sensibili hãc causalitatem; ergo nullum signum sensibile potest habere vim Sacramenti ex designatione puræ creaturæ.

Respondeo negando minorem dependentèr à Deo: sicuti enim Deus hãc facultatem concessit humanitati Christi Domini; ita potuit eamdem concedere puræ creaturæ, vt eligeret medium sensibile causatiuum gratiæ, & tantæ gratiæ.

9 Obijcies 3. Ille potest esse institutor Sacramentorum, qui potest habere illas quatuor excellentias, quas hic enumerat D.Tho. art. 3. & nos in principio articuli præcedentis diximus fuisse in Christo: sed nulli puræ creaturæ possunt communicari illæ quatuor excellentiæ; nam nulla creatura ex meritis proprijs potest dare efficaciam Sacramentis, nec in no-

in nomine cuiusquam creaturæ possunt conferre gratiam; ergo nulla pura creatura potest instituere Sacramenta.

Respondeo negando maiorem; nam vt aliquis sit institutor Sacramentorum non est necessè, vt ea instituat cum illa potestate excellentiæ, cum qua ea instituit Christus, sed sufficit, quod ex commissione Dei possit eligere quā malue. rit rem sensibilem, & ei det vim significatiuam, & causatiuam talis, & rantæ gratiæ; hoc autem ex commissione Dei potest facere creatura, etiamsi sit in peccato, nec requiritur, quod applicet sua merita, sed esset sufficiens, si applicaret merita Christi, vel Ecclesiæ.

ARTICVLVS III.

Quis possit esse minister Sacramentorum.

1 Certum est homines viatores esse ministros Sacramentorum, fœminas autem non posse esse ministras, nisi Sacramenti baptismi, & matrimonij; Viros verò solos Sacerdotes ministros Pœnitentiæ, conficiendi Euchatistiam, & Extremæ vnctionis, solos Episcopos de iure ordinario ministros Ordinis, & Confirmationis, licèt ex commissione Pontificis Sacerdotes possint administrare Confirmationem, & aliquos Ordines. Ratio huius veritatis est sola Christi Domini voluntas nobis per Ecclesiam declarata, quod ergo vertitur in dubium est, an Angeli, & animæ separatæ possint esse ministri Sacramentorum.

Status quæstionis.

2 Scotus in 4. dist.6. quæst.1. docet Angelos etiam de lege ordinaria posse esse Sacramentorum ministros; Bernal. verò disp.17.sect.1. vult Angelos de potentia Dei extraordinaria posse administrare Sacramenta, non tamen ea conficere.

Circa animas verò beatas, si de nouo resurgerent, vel assumerent corpus, etiāsi non essent viatores, sed comprehensores docent plures posse absq; nouo miraculo administrare Sacramenta. Sic Nugnus hic quæst.64. art.7. Soto ibid. Martinez à Prado, Suarez disp.13.sec.1. Goner. disp.6. art.1.

Alij vt Cabrera hic, Coninch. Vasquez, Lugus disput.8. sect.1. & alij volunt posse esse ministros de lege extraordinaria non ordinaria. Arriaga de lege extraordinaria vult Angelos etiā posse esse ministros. Quid sentiam sequentibus conclusionibus dicam, nam dissidiū est parui membri.

3 Conclusio 1. Soli homines, non Angeli de via ordinaria sunt ministri Sacramentorum. Probatur ex illo ad Hebræos. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum.* Vnde Chrysost. lib.3. de Sacerdotio. *His, qui terram incolunt, atque in eā versantur, commissum est, vt ea, quæ in Cœlis sunt, dispensent: ijs datum est, vt potestatem habeant, quam Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit; neque enim ad illos dictum est: quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata, & in Cœlis, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in Cœlis.* Hocque in particulari constat de Eucharistia, nam hominibus, non Angelis dictum est. *Hoc facite in meam commemorationem*, & de Baptismo. *Baptizantes eos in nomine Patris &c. & baptizate omnes gentes*; & de Extrema vnctione. *Inducant Presbyteros Ecclesiæ*: Angeli autem non sunt Presbyteri Ecclesiæ: matrimonium etiam constat non posse fieri, nisi ab hominibus; & sic de ceteris dicendum est; cum Apostolus ad Hebræos, & Chrysostomus adducti vniuersaliter loquantur; ergo de via ordinaria fatendum est solos homines esse Sacramentorum ministros.

4 Conclusio 2. De via extraordinaria Angeli, & animæ beatæ possunt esse Sacramentorum ministri; imo si aliquis homo resurgeret etiāsi simul esset comprehensor, & fuisset Sacerdos, vel Episcopus, posset tamquam ordinarius minister Sacramenta conficere, & administrare. Ita expressè D. Tho. hic art.7. & potest confirmari ex pluribus historijs, vt de S. Amphilochio in Episcopum consecrato ab Angelis, quam consecrationem ratam habuerunt ceteri Episcopi, vt narrat Nicephorus lib.11. historiæ Ecclesiasticæ cap.20. de Ecclesia S. Michaelis in Monte Gargano ab Angelis consecrata. De templo D. Dionysij prope Parisios ab ipso Christo commitantibus eum Petro, & Paulo, & Martyribus Dionisio, Rustico, & Eleuthero consecrato; de qua re Gagninus lib.3. cap.2. & 3. de templo D. Petri in Anglia ab ipso B. Petro consecrato, de quo Bar. tom.8. anno 610. De D. Catharina Senensi, & B. Stanislao Kosta, quibus Angeli Eucharistiam ministrarunt, & plura huiusmodi exempla possent adduci, quibus probatur Angelos, & animas separatas, vel Sacramenta administrasse, quod est proprium Sacerdorum, vel Ecclesias consecrasse, quod tamen munus est proprium Episcoporum.

5 Addo, quod si aliquis verè resurgeret, & adhuc esset viator, certum est, quod, si prius erat Sacerdos, vel Episcopus,

ſcopus, etiam poſt reſurrectionem poteſt tamquã ordinarius miniſter Sacramenta adminiſtrare; & idem exiſtimo cum pluribus Theologis, ſi reſurgeret cum corpore glorioſo; nam talis haberet omnia requiſita ad conficiendum, & adminiſtrandum Sacramentum, licèt hoc non ſit ita certum, ſed tantùm probabile.

6 Dices: Tantùm Apoſtolis viatoribus, & eorum ſucceſſoribus dictum eſt à Chriſto. *Hoc facite in meam commemorationem*; & tantùm Presbyteris Eccleſię, vt adminiſtrent Extremam vnctionem, vel Sacramentum Pœnitentiæ: Sed ſi D. Petrus v. g. reſurgeret glorioſus non eſſet amplius viator, nec Presbyter Eccleſiæ militantis; ergo tamquam ordinarius miniſter non poſſet conficere, & adminiſtrare Sacramenta. Sed contra: quia quando Chriſtus dedit poteſtatem Apoſtolis, dedit eis poteſtatem abſolutè imprimendo in eis characterem, nec dixit quoadusq; eritis viatores; ergo cum poſt mortem remaneat character, ſi verè aliquis reſurgeret; cum in tali homine ſint omnia requiſita ad conficiendum, & adminiſtrandum Sacramentum poterit validè, & rectè illud conficere, & adminiſtrare.

7 Obijcies 1. contra ſecundam. Sacramenta nouæ legis debent conſtare rebus, & verbis: ſed verba ab Angelis, & animabus beatis in corporibus aſſumptis prolata non eſſent vera verba, cum non ſint à principio intrinſeco vitæ, ſed ſolùm erunt ſimilia noſtris verbis, quoad ſonum; ergo non poſſunt conficere Sacramenta, eſto poſſint adminiſtrare Euchariſtiam, quia ad hanc adminiſtrandã non requiritur prolatio verborum.

Reſpondeo conceſſa maiori, diſtinguendo minorem: verba ab Angelis, & animabus beatis in corporibus aſſumptis prolata non ſunt vera verba ſignificatiua, nego minorem: non ſunt verba vitaliter prolata, concedo minorem; ergo &c. negatur conſequentia; etenim ad verum conficiendum Sacramentum requiruntur vera verba ſignificatiua, cum vera intentione faciendi, quod fecit Chriſtus, & debita materia, nec eſt neceſſè, quod vitaliter proferantur; cum ergo Angeli, & animæ ſeparatæ poſſint in corporibus aſſumptis proferre vera verba ſignificatiua, verè etiam poterunt conficere Sacramenta.

8 Obijcies 2. Soli homines viatores ſunt capaces recipiendi Sacramenta; ergo etiam ſoli viatores poſſunt illa adminiſtrare.

Reſpondeo negando conſequentiã: diſparitas eſt, quia receptio Sacramentorum eſt ad dandam gratiam, vel augendam, & ideò poteſt tantùm competere viatoribus, nam beati nõ ſunt in ſtatu recipiendi gratiam primam, quia illam habent, nec augendi eam, quia iam ſunt in termino. Ideò &c.

9 Obijcies 3. Si D. Petrus reſurgeret nullam haberet poteſtatem iuriſdictionis in Eccleſia, nec ipſe eſſet Papa, ſecus duo Pontifices ſimul eſſent; ergo neque etiam haberet poteſtatem Ordinis, cum nulla ſit diſparitas.

Reſpondeo concedendo antecedens, & negando conſequentiam: diſparitas eſt; quia poteſtas iuriſdictionis illi competebat ratione matrimonij ſpiritualis, quod habebat cum Eccleſia; matrimonium autem morte terminatur; non ſic dicendum de poteſtate Ordinis, quę fundatur in charactere: eſt alia diſparitas, quod poteſtas iuriſdictionis obeſſet paci & tranquillitati Eccleſiæ; non ſic poteſtas Ordinis. Ideò &c.

10 Obijcies 4. Sequitur ex noſtra ſententia, quod ſi Epiſcopus damnatus eſſet in inferno in anima, & corpore poſſet ibi conſecrare Euchariſtiam, & ordinare, vel dare confirmationem alijs damnatis; imo quod hoc faceret in Dei contemptum; hoc autem dici nullo modo debet; ergo nec vnde ſequitur. Sic Lugus.

Reſpondeo negando ſequelam, iuſtiſſimè enim Deus damnatis denegat hanc poteſtatem, quam relinquit Beatis, eo quod iſti nõ niſi ex ordinatiſſima cum Deo voluntate, ea vtentur, quod non facerent damnati, cum iſti ſint incapaces ratione ſtatus cuiuſcumq; gratiæ, & doni; & ſolùm relinquitur eis character in pœnam; non verò, quia poſſint eo vti ad Sacramenta conficiẽda.

ARTICVLVS IV.

An ad valorem Sacramenti requiratur intentio miniſtri.

1 SVppono contra varios hæreticos, vt Donatiſtas; Vvicleffum, & alios nec fidem, nec probitatem miniſtri requiri ad validitatem Sacramenti: ſic in pluribus Concilijs definitum eſt, & expreſsè in Trid. ſeſſ. 7. can. 12. de Sacramentis in communi, vbi habetur. *Si quis dixerit miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modo omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſeruauerit, non conficere, aut conferre Sacramentum; anathema ſit*; & can. 4. de Baptiſmo ait: *Si quis dixerit, baptiſmum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti,*

Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia non esse verum; anathema sit. Hoc supposito. Aliquam intentionem requiri ad faciendum Sacramentum est etiam de fide contra Lutherum, & alios hæreticos nostri temporis, qui negant ad valorem Sacramenti aliquam intentionem ministri requiri; & dicunt Sacramentum perfici, si apponatur materia, & verba proferantur, tametsi à ministro ioco, aut irrisione, vel fictè id exteriùs peragatur. Contra hunc errorem est definitio Concilij Florentini in decreto vnionis, & Trid. sess.7. can.1. vbi habetur. *Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltèm faciendi, quod facit Ecclesia; anathema sit.* Quare hoc stante, omnes Catholici fatentur ad valorem Sacramenti exigi aliquam intentionem ministri; Insurgit tamen difficultas, vtrum ad valorem Sacramenti sufficiat intentio faciendi solùm actum externũ; vel aliquid aliud requiratur.

Aliqua intentio requiritur.

Sensus quæstionis.

2 Catherinus in opusculo de intentione ministri, Scribonius Gallus in Pantalithiâ, seu summa Theolog.disp.1. de Sacra. in genere quæst.6.& 7. Salmeronius, & Pasqualigius, quos citat Martinez à Prado hic dub.7.existimât,quod ad valorem Sacramenti sufficiat, quod verba modo seriò proferantur prout solet fieri ab Ecclesia absque vlla alia intentione interna, quam proferendi verba, & adhibendi materiam Sacramenti, pro hac opinione citat Gabrera hic ar.8 disp. vnic. Syluestrum, Alanum, Paludanum, & alios.

Communis sententia, quam docent Caiet. Nugnus, Cabrera, & communiter Thomistæ quæst.64. art.8. Gonet. disp.6. art.2. Suarez disp.13. sect.4. Vasquez disput.137.Lugus disput.8. sect.2. Arriaga disp.19. sect.1. & communitèr ceteri omnes Theologi, negant huiusmodi intentionem esse sufficientem.

3 Conclusio 1. Ad valorem Sacramenti non sufficit solùm intentio faciendi actum externum. Probatur primò ex loco citato Florentini, & Trid. Concilia enim deficiunt requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia: sed intentio faciendi actionem exteriorem, proferendi verba, & adhibendi materiam Sacramenti, non est intentio faciendi, quod facit Ecclesia; ergo hæc intentio non est sufficiens; probatur minor: quia intentio faciendi actionem exteriorem non est propria Ecclesiæ,sed est omnino necessaria ad loquendum humano modo, siue velit facere, quod facit Ecclesia, siue oppositum, & ouersum, siue iocari: sed Concilia definiunt ministrum debere habere intentionem faciendi, quod propriè Ecclesia facit, seu faciendi actionem, quæ sit propria Ecclesiæ; ergo cum intentio faciendi actum externum non sit propria Ecclesiæ, sed possit conuenire etiam actui irrisorio, non erit sufficiens ad validitatem Sacramenti.

4 Confirmatur ex eodem Triden. sess.14. cap 6. & can.9. vbi definit pœnitentem non esse absolutum, nec perfici Sacramentum, *si Sacerdoti animus seriò agendi, & verè absoluendi desit*: atqui voluntas præcisè proferendi verba non est voluntas seriò agendi, & vere absoluendi; nam sæpè potest quis ea verba proferre, & velle proferre per iocum; ergo voluntas, seu intentio proferendi verba externa, & applicandi materiam nullo modo est sufficiens ad validitatem Sacramenti; & idem apparet in matrimonio, si enim quis exterius proferat verba, & velit ea proferre, sed non habeat voluntatem, seu intentionem contrahendi matrimonium, contractus nullus est, nec matrimonium constat; ergo & idem dicendum de omnibus Sacramentis; vnde aliqui hanc opinionem notant tamquam falsam, & nullo modo à Catholicis admittendam.

5 Probatur ratione D.Tho. Quando aliquid indifferens est ad multa, vt aliud fiat, debet per aliquid determinari ad vnum; Sed in Sacramento Baptismi v. g. & idem dicendum de alijs Sacramentis, minister est indifferens ad operandum, vel nomine proprio, vel nomine Christi, tàm in ablutione, quàm in prolatione verborum, item ablutio est indifferens ab abluẽdum à sordibus, vel ad refrigerandum, vel ad abluendũ à peccatis, item prolatio verborum est indifferens ad hominem lauãdum à sordibus, vel refrigerandum, vel abluendum à peccatis; ergo vt hæc omnia determinentur ad effectum sacramẽtalem requiritur intentio faciendi, quod facit Ecclesia, quæ est intentio conficiendi, Sacramentum, & non tantùm actionem exteriorem. Confirmatur, quia Christus voluit hæc Sacramenta administrari humanò, & serio modo, & vt ministri se accommodarent intentioni Christi, vel Ecclesiæ, quod in idem recidit: sed Christus, & Ecclesia intendunt facere verum Sacramentum; ergo & ministri id debent intendere; sic autem non sufficit intentio illa faciendi actionem exteriorem: nam hæc potest fieri iocosè, & ficte, & hæc non est propria Christi, & Ecclesia.

6 Obijcies 1. D. Tho. qui hic art.8. ad 2. cum retulisset opinionem aliquorum,

quorum, qui dicebant, quod, si desit intentio, suppletur per Ecclesiam in pueris, & in adultis per deuotionem, & hanc reiecisset, quia per deuotionem non potest imprimi character, nisi actu suscipiatur Sacramentum, subiungit; *Et ideò alij melius dicunt, quod minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem, quæ profert exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum.* Et idem docet in 4. dist.6. quæst.4. art.2. quæstiunc.1. ad 2. ergo ex S. Thom. ad validitatem Sacramenti sufficit habere intentionem faciendi actionem exteriorem.

Respondeo cum Caiet. D. Tho. non excludere intentionem ministri, quod patet ex varijs contextibus eiusdem, nam hic art.10. habet, quod *intentio ministri potest peruerti dupliciter, vno modo respectu ipsius Sacramenti, puta cum aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisoriè aliquid agere, & talis peruersitas tollit veritatem Sacramenti*; & idem apertè docere colligitur quæst.6. art.7. ad 3. & qu.68. art.7. ad 2. solùm ergo vult, quod quoties per verba ministri seriò prolata exterius exprimitur intentio Ecclesiæ, hoc sufficit ad certitudinem, & quietem eius, qui recipit Sacramentum, quatenùs, dum minister profert seriò verba Ecclesiæ, ostendit se habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; & ideò quis potest esse certus de Sacramento suscepto, præsertim, cum in hoc non sit desiderãda certitudo metaphysica, sed sufficiat moralis omnem excludens necessitatem inquisitionis; & hanc esse mentem D. Tho. in tali loco patet; nam hoc sufficiebat ad soluendum illud secundum argumentum, quod tale erat: Si requiritur intentio ministri nullus erit certus se recepisse Sacramenta necessaria ad salutem; eo quod intentio occulta ministri non sit nota; & ad hoc respondet sufficere ad hanc certitudinem habendam intentionem Ecclesiæ per verba ministri expressam.

7 Dices ex Arriaga, hanc explicationem esse nimis duram; nam in eo articulo non agit D. Tho. de intentione explicita, vel implicita, quæ posset explicari per intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, sed absolutè de necessitate intentionis, quæ requiritur ad perfectionem Sacramenti: tum quia si ageret, quo ad tranquillitatem conscientiæ suscipientis, quare recurrisset ad hoc, quod homo operetur nomine Ecclesiæ? cum ad valorem Sacramenti sufficiat, quod homo velit facere, quod fecit Christus, etiamsi de Ecclesia nihil cogiter. Tertiò quia reijcit sententiam docentium defectum intentionis suppleri per deuotionem suscipientis in adultis, in pueris per Christum, qui exterius baptizat, & docet in tali casu, si desit intentio in ministro non causari characterem; ergo quando statim addit eam intentionem suppleri per Ecclesiam, cuius nomine minister operatur, non dicit suppleri per actualem intentionem ipsius ministri faciendi, quod facit Ecclesia, quia iam poneret in ipso ministro intentionem, & proinde nulla esset necessitas ipsius supplementi; agit ergo de omnimoda carentia intentionis. Hæc Arriaga. Sed contra; quia licèt D. Tho. in eo articulo agat de necessitate intentionis, quæ requiritur ad perfectionem Sacramenti; nihilominus in loco adducto in contrarium respondet ad argumentũ factum, quod si requiritur intentio nullus esset certus; ergo hoc solùm debet soluere, & non aliud: neque secundum, quod adducit vllo modo officit, nam velle facere, quod fecit Christus, vel velle facere, quod facit Ecclesia sunt omninò idem realitèr, vt ipse Arriaga docet infra sect.3. ergo D. Thom. tãm vnum, quàm aliud poterat ponere. Neq; tertium; nam si ipse D. Tho. docet, quod sine intentione ministri per deuotionem accedentis non imprimitur character; ergo sentit necessariò intentionem ministri requiri, sufficere autem ad quietem, quod minister agat in persona Ecclesiæ, & eo ipso, quod verba determinata profert, iudicandum est cum certitudine morali, ipsum habuisse intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, & hæc de mente D. Tho.

8 Obijcies 2. Baptismus ab Athanasio adhuc puero collatus per iocum cathecumenis approbatus fuit ab Alexandro Patriarcha, vt referunt Eusebius lib.1. Histor. cap.24. Nicephorus lib.8. cap.44. & in cap. Spiritus Sanctus 1. q.1. similiter baptismus collatus S. Genesio mimo in scena in derisum, & cõtemptũ Christianorum fuit validus; etenim Angelus illi apparens ante ablutionem, ex Vincentio Beluacensi in speculo Histor. lib.12. c.104. postquã ei in libro demonstrauit omnia peccata sua, dixit. *Aqua hæc delet omnia ista, quæ te fecisse cognoscis; cum autẽ aqua perfusus esset, simul, & liber ille perfusus niue candidior effectus est, ita etiam vt signum scripturæ prateritta non demonstraret.* & tamen, qui illum abluit non habuit intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, sed tantùm per iocum, & fictè; ergo ad validitatem baptismi, & aliorum Sacramentorum nõ est necessaria intentio mini-

ministri interna faciendi, quod facit Ecclesia, sed solùm intentio faciendi actionem illam exteriorem.

Respondeo, quod Athanasius, & alij pueri moti fuerint ex ioco, nihilominus habuerunt intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, vnde interrogatus Athanasius, dixit se habuisse intentionem faciendi, quod fieri videtur à Patriarcha, licèt postea hoc ad detestationem, & iocum referret: & eodem modo respondetur ad casum illum de quodam puero Iudeo, qui refertur in cap. *A quodam Iudeo* de consecr. dist. 2. Ad casum S. Genesij varij varia dicunt, nam alij volunt fuisse vocatum verum Sacerdotem Christianorum, qui ipsum cum vera intentione baptizauit; Sed hoc absolutè reiicit Lugus, eo quod sit omninò improbabile, quod Sacerdos veniret ad cooperandum ludicro spectaculo absque ingenti sacrilegio; alij, quod mimus habuerit intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, vt dictum est de D. Athanasio; sed hoc etiam est improbabile; non propter rationem, quã adducit Lugus, sc. quia nec Christiani ipsi, quando in scena agunt personam Sacerdotis baptizantis habēt intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; ergo multò minus gentiles. Etenim Christiani in scena non habent hanc intentionem, quia sciunt iam ipsum esse baptizatum, & baptisma iterari non posse sine ingenti sacrilegio, vnde solùm illam actionem fingunt, & repræsentant sine vlla intentione; quæ tamen intentio potest cadere in gentili, qui putat non peccare irridendo Christianos; est igitur hoc improbabile, quia tota illa actio erat derisoria, & non possumus probabiliter iudicare talem fungentem munere sacerdotis habuisse aliam intentionem, nisi irridendi; dicendum igitur est S. Genesium, vel iustificatum fuisse per baptismum in voto, & postea per baptismum sanguinis, nempè martyrium, quod suscepit; vel post eius conuersionem ritè baptizatum fuisse; & sic possunt intelligi illa verba Angeli. *Aqua ista delet omnia hæc, quæ te fecisse cognoscis*. licèt hæc verba possint etiam denotare non actum, sed aptitudinem; ac si diceret. Aqua ista, si ritè collata sit, apta est delere omnia, quæ te fecisse cognoscis.

9 Obijcies 3. Christus Dominus ita potuit instituere Sacramenta, vt per solam intentionem faciendi actionem illam exteriorem Sacramenta essent valida: sed hic modus fuit conuenientior, vt sic certi esse possimus de valore Sacramenti, & ne quis ex dolo ministri fraudaretur fructu Sacramenti, & sic in æternum periret, quod valdè durum est; ergo fatendum est sic Christum instituisse.

Respondeo concedendo, quod potuerit sic instituere; at de facto, vt constat ex Conciliis, voluit in ministro adesse intentionem saltèm faciendi, quod facit Ecclesia, & hic modus fuit conuenientior, vt Sacramenta humano modo fierēt, & subordinaretur minister causæ principali; de reliquo fateor posse contingere, quod quis culpa ministri priuetur fructu Sacramentorum, & etiã occasionalitèr æterna salute: verùm hoc posset contingere etiamsi non requireretur intentio; posset enim minister non apponere veram materiam, vel formam; & quamuis hoc durum videatur, nihilominus non ita durum est, cum vnusquisque per contritionem possit iustificari.

10 Obijcies 4. Si requiritur intentio in ministris maximè ad constituendam significationem sacramentalem: sed hæc habetur à Christo, & minister in Sacramentis nihil facit præter actionem extrinsecam materialem; ergo satis erit si minister velit exhibere illam actionem extrinsecam, qua posita resultabit significatio sacramentalis.

Respondeo requiri intentionem ministri, primò quia sic constat ex definitionibus Conciliorum: secundò etiam requiritur, vt minister subordinetur causæ principali in constituenda significatione; etenim actiones à ministro factæ non sunt ab eo assumptæ ad significandum secundùm esse physicum, sic enim sunt indifferentes ad varia significanda; assumptæ ergo sunt secundùm esse morale, quatenùs nimirum actiones humanæ sunt; tales autem non essent nisi in illis minister se conformaret institutioni, & intentioni principalis agentis: etenim disparitas est inter Sacramēta, & alia signa sensibilia, puta vocem; nam vox imponitur ad significandum secundum se, vt est sonus articulatus, vnde quamuis à Psitaco proferatur significat: at verbum sacramentale non significat, nisi vt prolatum humano modo à ministro. Ideò &c.

11 Obijcies 5. Implicat ponere materiam, & formam Sacramenti, nisi ponatur Sacramentum, sicuti implicat poni materiam, & formam artefacti, nisi ponatur artefactum: sed materia, & forma Sacramenti potest poni sine intentione; ergo & Sacramentum poterit poni sine intentione.

Respondeo negando maiorem; nã ad conficiendum Sacramentum non tantũ

debent poni materia,& forma,sed etiam intentio, cum hæc essentialiter requiratur ad Sacramentum, vt definiunt Concilia, & eodem modo dico de artefacto; nam numquam erit artefactum, nisi arte ipsa dirigente, & intendente opus illud; vnde si casu poneretur aliqua materia cum figura, quæ videretur introducta per artem, sed re vera non esset, illud totum non esset artefactum, sed aliquid casu productum: potest etiam assignari disparitas, quia artefactum essentialiter includit tantùm subiectum cum tali figura: at Sacramentum includit etiam intentionem essentialiter, vt fiat. Ideò &c.

12 Contra hanc cōclusionem coaceruauit Scribonius decem, & nouem alia argumenta, quæ fusè ponit,& soluit Lugus, quæ tamen omnia vel tantùm probant potuisse Christum instituere Sacramenta, quæ essent vera Sacramenta sine intētione ministri faciendi, quod facit Ecclesia; vel probant tantùm à pari de alijs rebus,sed hæc omnia vno verbo soluuntur,quod potuit quidem Deus sic instituere Sacramenta, at de facto ita non instituit, vt patet ex Concilijs; nec argumenta à pari probant, nam præterquam quod multa possunt retorqueri contra ipsum auctorem, quod Christus voluerit essentialiter requiri intētionem in ministro faciendi, quod facit Ecclesia, dependet purè purè ab ipsius voluntate, quod non militat in alijs rebus, quæ adducuntur, & consultò ea omitto, cum clarè omnia soluta apud ipsum Lugum, & Atriagam videri possint; & omnia facillimè soluentur eo modo, quo dictum est.

13 Quæres quodnam sit obiectum illius intentionis, qua minister intendit facere quidquid facit Ecclesia.

Respondeo, obiectum illius intentionis esse conformitatem in ea operatione cum intentione Christi, vel Ecclesiæ, & cum Christus, & Ecclesia intendant facere illam actionem sacram religiosam, & productiuam gratiæ,ac characteris, vel saltem gratiæ in subiecto recipiente Sacramentum; etiam minister in confuso hæc omnia intendit, itaut illud, quod expressè intenditur à ministro sit conformitas cum intentione Christi, & Ecclesiæ,in confuso verò sint ea omnia, quæ intendit Christus, vel Ecclesia. Est cōtra Lugum hic disp. 8. sec. 2. qui vult, quod obiectum huius intentionis sit aliquid impossibile nempe, quod sua actio sit actio ipsius Christi. Contra Suarez,& Vasquez, qui volunt obiectum huius intentionis esse faciendi Sacramentum sine vlla distinctione maiori, & alios, qui volunt esse actualem gratiæ causationem.

14 Probatur tamen impugnando opinionem Lugi. Nam illud est obiectum talis intētionis, quod omnes communiter intendunt, dum conficiunt Sacramenta: sed rusticus, dum contrahit matrimonium, vetula,dum baptizat, nō cognoscunt, imò nec etiam apprehendunt, quod eorum actio sit actio Christi; & tamen verè ille contrahit,& hæc baptizat;ergo obiectum eorum intentionis non est aliquid impossibile, nimirum, quod eorum actio sit actio Christi: consequentia patet, quia nihil potest intendi, quod prius non cognoscatur, cum nihil volitum sit, quod prius non fuerit præcognitum.

15 Impugnatur modò sententia Suarez, & Vasquez, quia nulla intentio potest habere se ipsam pro obiecto: sed si intentio, quam habet minister haberet pro obiecto Sacramentum,vt faciendum, etiam haberet se ipsam pro obiecto; ergo si nulla intentio potest habere se ipsam pro obiecto, nec potest habere pro obiecto Sacramentum faciendum: maior patet, nam intentio, seu volitio est alicuius distincti volitio non sui ipsius: probatur ergo minor: nam volitio ponendi Sacramentum, vel est volitio ponendi materiam, & formam Sacramenti; & hoc non, quia possunt poni materia, & forma, & quis velle ponere materiam,& formam, & actu eas ponere, absque eo, quod fiat Sacramentum, vt patet ex dictis in toto articulo præcedenti; vel volitio ponendi Sacramentum est volitio ponendi materiam, formam, & intentionem, & sic volitio habet pro obiecto se ipsam; nam Sacramentum verum non stat sine intentione; neque potest dici,quod intentio habeat pro obiecto aliam volitionem, seu intentionem imperatam, hanc autem constituere Sacramentum; nam nos loquimur de intentione necessariò, & essentialiter requisita ad fieri Sacramentorum: hæc autem, vt patet, si haberet pro obiecto Sacramentum, haberet pro obiecto se ipsam. Nihilominus, si non haberemus clariorem modū explicandi obiectum huius intentionis, posset sustineri hæc sententia Suarez, dicendo obiectum huius intentionis non esse,neque velle ponere materiam, & formam tantùm, neque velle ponere intentionem tantùm, sed velle Sacramentum, nimirum complexum ex materia, forma,& intentione, quod totum, cum sit realiter inadæquatè distinctum ab ipsa intentione, potest esse obiectum illius intentionis, & in hoc sensu iuxta nostra

Sententia Suar.& Vasq. quo modo pos. sit defendi.

prin-

principia de complexis potest hæc sententia facilè sustineri.

16 Nullo tamen modo potest admitti illorum opinio, qui dicunt obiectum huius intentionis esse gratiæ causationem: nam potest verè validè confici Sacramentum, etiam si quis nullo modo de gratia cogitet; imò etiamsi nollet eam produci; ergo gratiæ causatio nullo modo potest esse obiectum illius intentionis.

17 Probatur ergo directè nostra responsio; quia intentio, quæ essentialiter requiritur, est intentio faciendi, quod vult Christus, & quod facit Ecclesia: sed quando aliquis vult id, quod vult alius, eius intentio est voluntas se conformandi cum voluntate alterius; ergo etiam cum voluntas ministri sit intentio faciendi, quod vult Christus, et quod facit Ecclesia, eius intentio est se conformandi in tali actione cum eo, quod vult Christus, & quod facit Ecclesia. Quare, si quis dicat alteri: *Ego faciam quidquid volueris*. Si postea interrogetur: *Quid est, quod per huiusmodi actum voluisti?* dicet, volo expressè me conformare cum voluntate alterius, secus in particulari, quid ipse velit nescio, quidquid tamen ille voluerit, & ego in confuso volo; ita in proposito minister expressè per intentionem vult se conformare cum intentione Christi, & Ecclesiæ, & in confuso vult ea omnia, quæ vult postea Christus, & Ecclesia.

Quid velle minister dã vult id, quod vult Ecclesia.

18 Dices. Si minister pro obiecto suæ intentionis habet conformitatem cũ voluntate Christi, & Ecclesiæ, & vult in confuso, quæ vult Christus, & Ecclesia per tale Sacramentum; sequitur, quod cum hac intentione non conficeret Sacramentum, quod tamen falsum est; ergo &c. sequela probatur, quia potest dari hæreticus, qui putet falsò non conferri gratiam per baptismum, imò nolle, quod per baptismum conferatur gratia; & nihilominus, si iste baptizet cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, verè baptizat, & gratia confertur; ergo obiectum intentionis non est conformitas cum voluntate Christi, & Ecclesiæ; & in confuso quidquid vult Christus, & Ecclesia; antecedens patet: probatur consequentia; nam talis hæreticus non est conformatus cum voluntate Christi, & Ecclesiæ, sed expressè habet voluntatem contrariam. Sed contra nego sequelam: ad probationem, concedo antecedens, & nego cõsequentiam: ad aliam probationem; nego quod talis hæreticus nõ sit conformatus cum intentione Christi, & Ecclesiæ in voluntate sua absoluta; concedo verò non esse conformatum in voluntate conditionata, verùm hoc non repugnat, & possunt stare simul, & voluntas conditionata corrigitur per absolutam, vt dictum est supra quæst. 2. ar. 12. vide, quæ ibi dicta sunt.

ARTICVLVS V.

Qualis intentio requiratur ad valorem Sacramenti.

1 Explicata necessitate intentionis, nunc explicandum est qualis debeat esse illa intentio, vt verè sit sufficiens ad conficiendum Sacramentum.

2 Triplex communiter assignari solet intentio, nempe actualis, virtualis, & habitualis: prima, quæ est etiam omnium perfectissima est illa, secundùm quam ministrans Sacramentum actu, & formaliter intendit illud conficere, & administrare, & hac, sicuti certum est apud omnes Sacramentum confici, quãdo adest, quia ipsa perfectissima est; ita etiam est certum non esse essentialiter requisitam, quia moraliter loquendo impossibile est, aut saltem maximè difficile, vt minister, dum conficit Sacramentum habeat semper intentionem actualem, & non cogitet de alijs rebus; vnde D.Thom. hic quæst.64. ar.8. ad 3. dicit, quod nõ est totaliter positũ in hominis potestate habere semper intentionem actualem; contigit enim sæpè, vt dum homo multum vult intendere, præter intentionem suam incipiat de alijs cogitare, iuxta illud Psalm.39. *Cor meum dereliquit me*. Et D.Augustinus lib.1. de libero arbit. ait: *Non est in nostra potestate semper cogitare, quod volumus*; cum igitur Deus hominem non obliget ad impossibile, aut ad nimis difficile, certum erit ministrum non obligari ad habendam semper intentionem actualem in confectione Sacramentorum; quamuis doceat D.Thom. 2.2.qu.83. art.13. ministrum debere curare illam habere, inquit enim: *Studiosè tamen curare debet Sacramenti minister, vt etiam actualem intentionem adhibeat*.

3 Virtualis est illa, quæ licèt præcesserit, & iam non duret in se ipsa, perseuerat tamen in aliquo effectu, ratione cuius censetur ad Sacramentum concurrere, quatenus fuit causa alicuius, cum quo proximè connectitur actio Sacramentalis, vt videre est, in eo, qui ex intentione celebrandi confert se ad Ecclesiam, manus lauat, parat missam, induit se sacris vestibus, pergit ad altare, inchoat missam, & consecrat, in his enim

enim actionibus perseuerat prima intentio, licèt ex obliuione, aut distractione non duret in se, & hæc vocatur propriè virtualis, eo quod virtute duret in effectu. A D. Thom. tamen hic ar. 8. nominatur habitualis, forsan vt notat Sotus, quia eo tempore sic appellaretur; verùm Theologi nunc communiter reliquerũt illud nomen, & solùm appellant intentionem virtualem.

4 Habitualis est promptitudo, & inclinatio ad actum ex vsu, vel habitu acquisito relicta, & quæ remanere censetur post actualem voluntatem non retractatam, quæ tamen non influit in effectum; cum nec in se, nec in aliquo sui formaliter remaneat. Præter has intentiones datur etiam alia, quæ dicitur remota, indirecta, interpretatiua, & in causa, cuiusmodi esset, si quis sciret se in somno, vel ebrietate baptizare, vel consecrare, & antequam se somno daret, vel inebriaret intenderet conficere Sacramenta in somno, vel in ebrietate. His positis.

5 Conclusio 1. Certum est intentionem habitualem, vel interpretatiuam, & in causa nõ esse sufficientem ad valorem Sacramenti. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia ad conficiendum Sacramentum requiritur intentio, quæ sit actio humana, hæc autem debet esse cum aduertentia, & deliberatione: actio autem, quæ fit ex habitu non est huiusmodi, sed fit sine deliberatione, & aduertentia; ergo nullo modo est sufficiens: & eadem ratio probat etiam intentionem interpretatiuam, & in causa non esse sufficientem, quia nõ est actio humana.

6 Dices primò. Si quis hodie intendat applicare sacrificium pro amico, & cras celebret non mutando intentionem, intentio habitualis sufficit, vt pro amico intelligatur applicatum sacrificium; ergo etiam sufficiens erit, vt conficiatur validè Sacramentum. Sed contra respondeo, negando consequentiam, & disparitas est; nam applicatio sacrificij fit, vel per modum solutionis, si adsit obligatio applicandi, vel per modum donationis, si gratis applicetur; ad hoc autem sufficit si sit, qui acceptet, quando exhibetur, quæ acceptatio est quid morale; Deus igitur est, qui acceptat, quando exhibetur ab offerente, & ideò ad valorem applicationis sufficit intentio præcedens habitualiter manens, at ad valorem Sacramenti non sufficit intentio habitualis in ministro, quia hęc debet fieri modo humano, & ex deliberatione per actum verè humanum, quæ fiunt autem ex habitu, possunt quidem dici actiones hominis, non humanæ.

7 Dices secundò: Si quis ante somnum, vel ebrietatem desideret baptismum, & postea dormiens, vel ebrius baptizetur, verè recipit baptismum; ergo etiam, si ante ebrietatem, vel somnum habeat intentionem conficiendi Sacramentum, si in ebrietate, vel somno consecret, vel baptizet, verum efficiet Sacramentum: consequentia currit ex paritate rationis: antecedens autem colligitur ex Concilijs Carthag. 3. cap. 34. & Arausic. 1. cap. 12. vbi habetur Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ administrari posse etiam destitutis sensibus, si nimirum ea saltem petijsse constet; & ex cap. *Maiores*, baptismus confertur validè dormienti, ebrio, vel etiam insano, si ante petierit illum; in istis autem non est intentio virtualis. Sed contra concedo antecedens, & nego consequentiam: disparitas est: tum quia suscipiens habet se passiuè, minister autem actiuè; plura autem requiruntur in agente, quã in patiente: tũ quia sic Deus prudẽter instituit Sacramenta; quia scilicet, etsi sapientem sæpè deceat sua bona dispensare in amentes; numquam tamen decet eum dispensare eadem per amentes.

8 Aduertendum autem est, neque in recipiente sufficere voluntatem interpretatiuam, & indirectam suscipiendi Sacramentum, qualis esset si quis præuidens sibi dormienti conferendum esse baptismum, somno se daret, quia cum hac voluntate dormiendi stare potest contraria voluntas refugiens baptismum: secus esset si hoc præuidens, baptismum desideraret, quia in tali casu maneret voluntas habitualis sufficiens ad validam susceptionem: similiter in recipiente necessaria est voluntas absoluta suscipiendi Sacramentum, quia cõditionata suspendit valorem. Hæc certa sunt apud omnes: difficultas est de intentione virtuali, quam dicemus esse sufficientem ad valorem Sacramenti, quomodo distinguatur ab habituali, & actuali, & in quo propriè consistat.

9 Coninchus hic qu. 64. ar. 8. dub. 2. vult intentionẽ virtualẽ debere habere aliquid sui præsens saltem in imaginatiua, ad hoc vt dicatur verè concurrere, & sit distincta ab habituali. Lugus verò disp. 8. sec. 5. & Esparza lib. 10. qu. 15. volũt intentionem virtualem secundũ aliquid sui debere esse præsentem, nõ tantũ ex parte imaginatiuæ, sed etiã ipsius voluntatis, ita remissè tñ, vt nõ percipiatur.

Diuus Thomas hic artic. 8. ad 3. & 5: contra Gentes cap. 138. vult virtualem intentionem eam esse, quæ virtute perseuerat in aliqua externa actione à ministro imperata, & directa ad opus facia-

cramentale exequendam, & quamdiu motio illa durat ex vi prioris imperii, & applicationis dicitur intentio manere virtualiter in aliquo effectu à priori intentione; & dat exemplum D. Thom. de eo, qui vocatus ad celebrandum pergit in Ecclesiam, lauat manus, induit se vestibus, & pergit ad celebrandum; istæ enim actiones sunt subordinatæ, & sunt effectus illius prioris intentionis, quæ virtute dicitur remanere in effectu, hanc sequuntur communiter Thomistæ, Caiet. hic q.64. ar.8. Nugnus, Cabrera, & alij ibidem, Gonet. disp.6. ar.2.§.5. Suarez hic disp.13. sec.3. Vasquez disp.138. cap.6. Amicus disp.9. sec.2. Arriaga disp. 19. sec.4. subsec. 2. & 3. & communiter Doctores.

10 Conclusio secūda. Intentio virtualis sufficit ad validè conficiendum Sacramentum. Hæc est communis, & remanet probata ex dictis; nam actualis intentio non est necessaria, sed potest confici Sacramentum sine actuali intentione, ex alia parte habitualis indirecta, & interpretatiua non sufficit; ergo dicendum est virtualem esse sufficientem, cum nulla alia detur præter enumeratas. Secundò probatur ratione fundamentali: illa intentio sufficit ad administrandum Sacramentum, ex qua sequitur actio humana, & humano modo facta: sed ad intentionem virtualem sequitur actio humana, & humano modo facta; ergo est sufficiens: secus si ista non esset sufficiens, sæpissimè irrita essent Sacramenta ob varias distractiones o ccurrentes in humanæ vitæ actionibus.

11 Conclusio tertia. Ad hoc, vt detur vera intentio virtualis non est necesse, quod debeat intentio esse præsens secundùm aliquid sui, vel in voluntate, vel in imaginatiua, sed sufficit quod maneat virtute in effectu, licèt actus ipse in se non sit, sed transierit. Probatur primò conclusio: Omnes fatentur intentionem virtualem distinctam non tantùm ab habituali, sed etiam ab actuali esse sufficientem ad valorem Sacramentorum: sed si intentio virtualis debet esse actu præsens secundùm se, quando fit Sacramentum distingueretur quidem ab habituali, non tamen ab actuali; nam quod actu secundùm se est, verè actualiter est; ergo si actu est, non esset distincta ab intentione actuali.

12 Dices intentionem virtualem distingui ab habituali, quia hæc actu non est, nec influit, distingui verò ab actuali, quia licèt actu sit, est tamen actus ita remissus, vt percipi non possit. Sed contra primò, quod actus sit intensus, vel remissus non sequitur, quod actualiter nō sit, vnde si duo peccatores conuerterentur ad Deum, vnus per actum contritionis intensum vt octo, alter per solum actum vt vnum remississimum, nihilominus ambo iustificarentur per actum formalissimum contritionis tamquam per vltimam dispositionem, nec posset dici, quod ille, qui habuit tantùm contritionem vt vnum, habuerit solum contritionem virtualem, sed verè habuit contritionem actualem; ergo etiā, qui actu habet intentionem conficiendi Sacramentum, licèt remississimam, verè habet intentionem actualem, non virtualem. Contra secundò. Intantùm cum aliquo firmo fundamento potest poni, quod actus ille intentionis virtualis actu sit, sed remissus in quantùm percipi potest saltem per intellectum: sed etiam aduersarij fatentur esse ita remissum, vt sit imperceptibilis; ergo sine firmo fundamento ponitur.

13 Probatur secundò. Esse aliquid per virtutem suam in aliquo loco non est esse ibi per suam substantiam, sed tantùm per aliquid à se productum; sic Sol est in visceribus terræ per suam virtutem producendo aurum, & alia metalla, est in terra per lucem, & calorem; agens dum proicit lapidem est simul cum lapide, non per suam substantiam, sed per virtutem impressam; ergo etiam intentio dicitur virtualiter existere, non quia in se sit, sic enim esset actualis, sed quia ex imperio intentionis motæ fuerunt potentiæ ministri ad perficiendam actionem sacramentalem.

14 Probatur tertiò, & simul impugnatur aduersariorum fundamentum. Si remanet aliquid intentionis in imaginatiua; ergo etiam in intellectu, cum nihil imaginatio cognoscat, quod etiam intellectus non intelligat; idem dicendum est de voluntate, nam cum voluntas sit potentia cæca, nihil potest velle, nisi intellectu face sua cognoscitiua præeunte: sed experientia constat, nos operari aliquid propter aliquem finem primò intentum, & non solùm non considerare actu finem, sed nec etiam cognoscere media ad ipsum conducentia, vt patet de illo, qui vult ire ad ambulandum animo perueniendi ad aliquem terminum, & in itinere tractat cum amico de rebus serijs, vel de negotio grauissimo ad ipsū pertinente, quod totum hominem requirit, iste vtique neque aduertit ad finem, neque ad media; nam multoties peruenit ad terminum antequam aduertat ad media, quæ pertransijt; ergo si non aduertit, neque intendit actu media illa, vel terminum, sed tantum habuit intentionem in principio

cipio. Confirmatur: quia si quis offerat aliquas particulas consecrandas simul cum hostia, si tempore consecrationis hostiæ nullo modo recorderur particularum, neque tunc poterit habere aliquam intentionem actualem consecrandi illas particulas, cum nihil actu sit volitum, quin præcognoscatur; & nihilominus secundùm communem, & vt fatetur etiam ipse Lugus, tales particulæ omnes sunt consecratæ; sed non sunt consecratæ per intentionem, quæ actu sit, cum supponamus Sacerdotem tempore consecrationis omnino earum oblitum fuisse; vnde si nullam cognitionem de illis habuit, neque vllam intentionem actu habere potuit; ergo debent dici consecratæ per intentionem virtualem, quæ licèt in se ampliùs non duraret, durabat tamen virtute in effectibus, & actibus ad eadem, dum existeret imperatis.

15 Obijcies ex Lugo: Si quis ambulando clauderet oculos, aut de repente auferretur lumen, statim non pergit amplius; ergo signum est, quod debet cognoscere viā, vt pergat; sed notitia illa, seu visio viæ non dirigit, nisi illuminando appetitum, vt imperet motum pedis ad hanc potius partem, quam aliam; ergo in quocumque actu debet esse intentio aliqua, siue imperium appetitus, si autem appetitus, ergo etiam voluntatis, cum non operetur vna potentia sine alia.

Respondeo concedendo antecedens; & primam consequentiam: concedo etiam, quod notitia illa non dirigat, nisi illuminando appetitum; nego autem illuminare, ut imperet appetitus motum pedis ad hanc potius partem, quam aliā: sufficit enim, si semel in principio motum imperauerit, prærequiritur tamen notitia tamquam conditio, sine qua non, & idem dicimus de voluntate, sufficit enim si semel in principio habuerit intentionem ambulandi, & talem ambulationem imperauerit, licèt amplius talis intentio in se nō duret, sed tantùm virtualiter in effectu; eo modo, quo ad proiciendum lapidem requiritur actus proicientis, at postea virtus illa aliquantulum conseruatur, licèt non duret in se amplius actus proicientis, ita ad motum requiritur imperium, seu intentio voluntatis; & appetitus, at semel posita intentione, potest non amplius in se durare, & tantum durare virtualiter in effectu.

16 Obijcies 2. Si forma alicuius Sacramenti deberet cantari, non posset homo cantum continuare sine arte; nam si ab illo homine auferretur cantandi peritia, statim à cantu cessaret; signum ergo est, quod habitus ille concurrit: sed habitus non cūcurrit, nisi per actum elicitum, & actus intellectus non determinat potentias, nisi ratione volitionis; ergo semper debet interuenire aliqua volitio, & intentio; & idem argumentum habet eamdem vim, casu, quo quis debeat legere.

Respondeo hoc argumentum retorqueri in intentione habituali, etenim, si quis ex habitu cantaret non posset continuare cantum sine habitu artis cantandi, & habitus non concurrit, nisi per actum elicitum; & tamen ex habitu cantans non determinat potentias per nouum actum voluntatis; ergo etiam, quando quis ex habitu operatur, deberet habere nouum actum voluntatis, quod non puto admitti ab aduersarijs; secus cum intentione habitnali quis posset conficere Sacramentum, etenim tunc adesset materia, forma, & intentio actu faciendi, quod facit Ecclesia; ergo cum intentione habituali conficeretur Sacramentum; quod tamen falsissimum est.

Respondeo igitur directè concedendo, quod si forma debet cantari non possit homo continuare siue arte, & quod habitus concurrat per actum elicitum cognitionis; nego autem cognitionem semper determinare potentias ratione nouæ volitionis, sufficit enim si in principio determinauerit, & postea cognitio illa se habet solùm tamquam fax, quæ præit, vt potentiæ exteriores iam determinatæ per intentionem prosequantur suos actus, & eadem responsio danda est in casu, quo quis debet legere formam.

17 Dices primò. Sequitur ex hac responsione, quod non distinguatur intentio virtualis ab habituali, cum eodem modo concurrant. Sed contra, nego sequelam, nam virtualis est in ordine ad actiones exteriores subordinatas conducentes ad conficiendum Sacramentum, vnde moraliter per modum vnius se habent, & sunt omnes liberæ dependenter ab intentione actuali posita, & virtualiter perseuerante, & non interrupta; quo modo non concurrit intentio habitualis; nam hæc supponitur interrupta per actiones vel contrarias, vel disparatas; vnde non influit, sicut virtualis.

18 Dices 2. Potest quis ex data responsione perseuerare motum vi cognitionis; ergo etiam incipere, cum nulla sit disparitas. Sed contra, nego consequentiam; nam non perseuerat motum quis vi cognitionis, quasi cognitio sit causa

causa motum perseuerandi; sed cognitio est tantùm conditio sine qua non; causa autem motiua incipiendi fuit intentio imperans motum potentijs exterioribus, causa autem perseuerandi est vis motiua, quæ est in ipsis potentijs exterioribus perseuerante virtualiter motione voluntatis eo modo, quo perseuerat virtus motiua in proiectis, licèt actus projecientis desierit.

19 Obijcies 3. ex Esparza: Intentio sufficiens ad conficiendum Sacramentum est intentio causatiua, & donatiua gratiæ: sed quod non existit non potest hic, & nunc esse causatiuum, aut donatiuum gratiæ; ergo intentio, quæ non existit non potest esse sufficiens ad conficiendum Sacramentum. Confirmatur: quia potentiæ exteriores non possunt percipere intentionem actu non existentem, aut vllum impulsum ab illa recipere; ergo quando mouentur ab intentione aliqua actu existente mouentur, & ab ea actu impulsum recipiunt.

Respondeo distinguendo minorem, quod non existit, neque formaliter neque virtualiter non potest esse causatiuum gratiæ, concedo minorem; quod non existit formaliter in se, sed existit virtualiter in effectu suo non potest esse causatiuum gratiæ, nego minorem; eodem modo distinguo consequens, & concedo, & nego respectiuè consequentiam. Ad confirmationem dico, quod potentiæ exteriores non possunt percipere intentionem actu non existentem, sed sufficit, quod eam perceperint, quando existebat, vt postea dependenter ab ea moueantur ad effectum, ad quem motæ fuere.

20 Obijcies 4. Actio, qua quis baptizat v. g. debet esse libera: sed si non requiritur, vt aliqua intentio actu sit, dum quis baptizat non esset libera in se, sed ad summum tantùm in causa; ergo nisi aliqua intentio actu sit, non est sufficiens. Confirmatur: quia si sufficeret quod esset libera in causa; ergo etiam actio dormientis, & ebrij posset esse sufficiens; nam si ebrius, vel dormiens habuisset in vigilia, & extra ebrietatem intentionem conficiendi Sacramentum, dum conficeret, talis actio esset libera in causa, licèt non in se,

Respondeo distinguendo maiorem: actio, qua quis baptizat debet esse libera, vel formaliter, vel virtualiter concedo maiorem: formaliter per actum voluntatis actu existentem, nego maiorem: deinde distinguo minorem: si non requiritur, vt aliqua intentio actu sit, dum quis baptizat non esset libera in se per actum voluntatis actu existentem, concedo minorem: non esset libera per actum voluntatis virtualiter existentem, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: neque sequitur, quod esset libera tantùm in causa; nam in hoc latet æquiuocatio, nam si dicatur libera tantùm in causa, eo quod actiones externæ non sunt liberæ, nisi dependenter ab actu interno voluntatis: hoc verissimum est; verum hoc actionibus externis etiam conuenit, quando actu est intentio voluntatis libera: si velit dicere, quod sint liberę tantùm in causa, vt faciunt complexum cum intentione libera virtualiter existente, sic falsum est; nam ita sunt formaliter liberæ, ac si actu esset intentio voluntatis libera, per quod patet ad Confirmationem; nam actiones ebrij, & dormientis non sunt actiones hominis proximè liberi, nec humanæ in sè, cum habeant iudicium impeditum, vnde sunt actiones instar brutorum: at operationes hominis habentis intentionem virtualem sunt actiones humanæ, & sunt hominis, qui est in statu proximo attendendi; ideo istæ liberæ censentur, & sufficientes ad Sacramenta conficienda; non verò illæ dormientis, aut ebrij.

Actiones factæ cum intentione virtuali sunt formaliter liberæ.

ARTICVLVS VI.

An intentio debeat esse absoluta, vel sufficiat conditionata, & quædam alia dubia explicantur.

1 Conueniunt Doctores communiter intentionem ministri debere esse absolutam: conditionatam verò, si sit conditionata de præsenti, vel de præterito, adhuc esse validam, non autem de futuro: Sic Suarez disp. 13. sec. 13, Amicus disp. 4. num. 76, Arriaga disp. 19. sec. 4. subsec. 4, & communiter Doctores.

2 Conclusio. Intentio necessaria ad conficiendum Sacramentum debet esse absoluta, vel conditionata de præterito, vel præsenti, non autem de futuro. Probatur: quia ad conficiendum Sacramentum requiritur intentio efficax per quã Sacramentum ponatur in esse: sed tantùm absoluta intentio, vel conditionata de præterito, vel de præsenti est efficax, non de futuro; ergo tantùm absoluta intentio, vel conditionata de præterito, vel præsenti conficit Sacramentum; non conditionata de futuro. Vt magis vis huius rationis declaretur.

3 Aduerte, quod intentio sub conditione de præterito, & præsenti transit in absolutam, si tales conditiones sint, vel fuerint, vel si tales conditiones non

adsint, neque intentio censetur adesse, & consequenter non fit Sacramentum ob defectum intentionis: at intentio sub conditione de futuro, ita se habet, vt dum adest materia, & forma Sacramenti non possit poni Sacramentum in esse, quia tunc non adest intentio; hæc enim cum sit conditionata de futuro non potest tunc esse efficax, quia voluntas conditionata, quamdiu talis est, nihil ponit in esse; neque etiam potest esse efficax, dum postea ponitur conditio, quia materia, & forma iam transierunt, & consequenter tunc Sacramentum non potest incipere esse; cum non sit in potestate ministri suspendere significationem Sacramenti, & efficere vt postea incipiat esse; cum igitur intentio conditionata de præsenti, vel præterito transeat in absolutam, intentio autem sub conditione de futuro suspendat intentionem præsentem, hæc obstabit validitati Sacramenti, non autem illa i

Cur intentio conditionata de futuro non sufficiat.

4 Explicemus hoc exemplis si quis dicat *absoluo te si restituisti* est conditionata de præterito, & fit absoluta, quia si verè ille restituit, etiam minister, absolutè absoluit; si verò restitutionem non fecit, Sacramentum non fit, quia intentio deficit non verificata conditione. Si verò quis dicat: *absoluo te si es dispositus*, est conditionata de præsenti, & eodem modo transit in absolutam verificata conditione.

5 Aduertit tamen Suarez conditionem de præsenti, vel præterito non obstare validitati Sacramenti, dummodo conditio sit illarum rerum, quæ secundum humanum modum apponi solent, & cadunt sub hominis cognitione, secus autem si sit earum rerum, quæ sciri ab homine non possunt, & non nisi temerè, & stultè apponi possunt pro conditionibus; Quare Baptisma collatum sub conditione, si es prædestinatus, censet esse repetendum, saltem sub conditione; idem dicit de alijs similibus. Circa quā doctrina meritò dixit temerè, & stultè apponi similes cōditiones; cum sit iniquissimum, & peccatum apponere huiusmodi conditiones; baptisma tamen colatum pótest esse verum, quia hæc, *si es prædestinatus*, est conditio de presēti, qua verificata, baptisma validum est. Merito, etiam dicit talem rebaptizandum esse sub conditione *si non es baptizatus ego te baptizo &c.* quia si de facto talis non esset prędestinatus, nullum esset baptisma, & multa posunt sequi incommoda in Ecclesia Dei; nam posset postea iste ordinari Sacerdos, & fieri Episcopus, & sic consecrare, absoluere, & ordinare; quæ omnia inualidè fierent, si prius non recipisset baptismum, & plura alia posent sequi inconuenientia, quæ euitantur rebaptizando ipsum sub conditione.

Qualis debeat esse conditio quæ apponitur.

6 Denique si conditio sit de futuro, vt si dicatur *Absoluo te si cras restitues*, vel *baptizo te si cras venies ad Ecclesiam* nullum fit Sacramentum; nam forma illa facit hunc sensum *Absoluam te, baptizabo te, si restitues, si venies*; cras autem, quo tempore debet verificari intentio, non adest materia, & forma, & ideo nullum in tali casu fuit Sacramentum.

7 Obijcies primò validè potest dari absolutio ab excommunicatione cum conditione de futuro, si restitues; ergo etiam poterit validè dari absolutio á peccatis

Respondeo negando consequentiam: disparitas est, quia absolutio ab excommunicatioue dependet tantùm á voluntate absoluentis, & potest dari etiā cōtra volūtatē eius, qui absoluitur: at absolutio á peccatis exigit, vt sint simul materia forma, & intētio, & cū nō sit intentio absoluēdi, nisi posita cōditione, hac verò posita non sit amplius materia, & forma, hinc est, quod absolutio á peccatis sub conditione de futuro non est valida.

8 Obijcies 2. Si quis dicat: *Si Deus tenouit cras restituturum, vel si verum est se restituturum, ego te absoluo nunc*, talis conditio est de futuro; & tamen valida est absolutio, cum hic, & nunc cognoscat Deus an cras talis restitututus sit nec ne; & hic, & nunc est verum cras talem esse restiturum, vel non restiturum, licèt confessarius id nesciat; ergo ad validitatem Sacrameti sufficit intentio conditionata de futuro.

Respondeo negando talem conditionem esse de futuro; nam talis conditio verificatur de præsenti, licèt sit de obiecto in se futuro, & ideo potest esse valida absolutio; iniquè tamen faceret minister sic absoluendo, vel baptizando, quia ponitur conditio ex natura rei hominibus ignota, præsertim cum ex hoc In baptismo, & ordine possint sortiri plura inconuenientia, vt diximus in conclusione.

9 Dices tamen contra hanc responsionem. Scientia Dei non extrahit propositionem á futuro contingenti; & licèt sit verùm cras Petrum esse restiturum, vel non, tamen hæc veritas fundatur etiam in restitutione crastina: ergo quando ponitur conditio de re futura numquam validum fit Sacramentum.

Respondeo aliud esse, quod scientia Dei, & veritas de futuro non extrahant propositionem á futuro contingenti: aliud esse quod scientia, & veritas futuri contingentis hic, & nunc

non

non sit: primum est verum: at hoc secundum est falsum; nam hic, & nunc scit Deus, & est verum, an Petrus eras restiturus sit nec ne: & cū conditio cadat super scientiam, & veritatem, & hæc hic, & nunc sint conditio, erit de præsenti, non de futuro, & ideo potest esse validum Sacramentum, licèt minister iniquè faceret tales conditiones apponendo; quod verò veritas fundetur etiam in restitutione crastina, non facit, quod hic, & nunc non sit: sicuti à pari, si ponatur conditio de præterito, veritas fundatur in præterita restitutione, & tamen hic, & nunc est vera. Ita &c.

10 Obijcies 3. In Sacramento matrimonij per procuratorem contrahitur matrimonium sub conditione de futuro v.g. *si eras alter consenserit, ego consentio* ergo etiam in alijs Sacramentis intentio sub conditione de futuro erit sufficiens.

Respondeo talem consensum esse omnino absolutum, quantùm est ex parte vnius contrahentis; & quod ponatur illa conditio, *si alter consenserit*, est quid necessarium in omnibus contractibus, qui non possunt celebrari, nec intelligi perfecti, nisi vtraque pars consenserit: vnde si tempore, quo celebratur contractus, quis apponeret conditionem de futuro v.g. *Si Pater tuus dabit mihi tantam dotem, ego te accipio*; etiam tale matrimonium nullum esset, & vt fieret validum posita conditione, deberet iterum contrahi; & hoc est peculiare in Sacramento matrimonij, in quo non est vnus minister, sed ambo coniuges sunt ministri; in alijs verò Sacramentis, cum vnus tantùm sit minister, ab ipsius tantùm voluntate dependet, quod ponatur Sacramentum.

11 Obijcies 4. Sacramenta non solùm sunt causæ physicæ, sed etiam morales: sed causæ morales possunt operari etiam quando non sunt, vt diximus supra de Sacramentis, quæ reuiuiscunt recedente fictione; ergo etiam collata sub conditione de futuro, & ipsa adimpleta, poterunt causare gratiam; si autem possunt causare gratiam, validè etiam poterunt conferri sub conditione de futuro.

Respondeo negando consequentiam; & ratio huius est, quia causa moralis vt causet, vel est, vel aliquando fuit: at Sacramenta sub conditione de futurò, numquam sunt, nam quando ponitur materia, & forma non ponitur intentio, sed suspēditur, donec verificetur conditio; verificata verò conditione, iam non sunt amplius materia, & forma, & sic numquam potest esse Sacramentum.

12 Quæres primò, an intentio ministri debeat esse circa materiam determinatam? Respondeo affirmatiuè: sic communitèr Doctores, Suarez disp 13. sect.3. Vasquez disp.138. cap.7. Lugo disp.8. sect.7. Amicus disput.9. num 19. Arriaga disp.19. num.40. Gonet.disp.6. art.2. nu.55. & tamquam certa ab omnibus defenditur; hocque indicant formæ Sacramentorum per pronomina *te*, *vel hoc*, *& hic*, quæ certas personas, certamque materiam designant: tum quia intentio efficax debet esse ad materiam, & personas determinatas: sed intentio ministri conficientis Sacramentum est efficax; ergo ad materiam, & personas determinatas dirigi debet.

13 Dices tamen 1. cōtra hanc communem doctrinam. Si quis putans baptizare filium Petri, vel puerum, baptizet filium Pauli, vel puellam, validè baptizat, & tamen non est illa determinata persona, & materia, quam minister existimat; ergo ad validitatem Sacramenti non requiritur materia, & persona determinata: secundò si quis apponat hostiam super patenam, & deinde alius auferat illam, & ponat aliam, Sacerdos verè consecrat, & tamen putat consecrare hostiam, quam ipse posuit: tertiò in Sacramento pœnitentiæ: si quis putat absoluere Petrum, & absoluit Paulum, & in ordinatione Episcopus habet animum ordinandi Franciscum, & ordinat Ioannem, ista Sacramenta sunt valida, & tamen non est eadem materia, nec persona, quam minister putat; ergo vt valida sint Sacramenta, non requiritur materia determinata.

Respondeo ad primum, Syluestrum in summa verbo Baptismus 3. quæst. 15. cum Hostiensi videri docere tale Sacramentum esse inualidum, sed communiter docent omnes esse validum, eo quod quilibet minister debeat habere intentionem circa materiam, & personam determinatam præsentem, ne se exponat periculo irritum reddendi Sacramētum, eo ipso autem, quod minister habet intentionem conferendi Sacramentum personæ, quæ præsens est determinatè, accidit, seu est mutatio accidentalis, quod talis persona sit filius Pauli, vel Petri, sit masculus, vel fœmina, error autem accidentalis non inualidat Sacramentum, secus substantialis, & eodem modo respōdent doctores ad casum de hostia in consecratione, de Sacerdote absoluente Paulum pro Petro in Sacramento pœnitentiæ, & de Epi-

ſcopo ordinante Ioannē pro Franciſco.

14 Verùm cõtra hanc communem reſponſionem eſt inſtantia de matrimonio; nam in hoc Sacramento error circa perſonam eſt ſubſtãtialis irritans matrimonium, vnde ſi quis putat ducere primogenitam, & ei offeratur ſecundò genita, matrimonium nullum eſt, quia eſt error in ſubſtantia; ſed eo modo eſt error in ſubſtantia, quod ponatur vna hoſtia pro alia, ponatur Petrus pro Paulo in baptiſmo, pœnitentia, & ordine; ergo ſi matrimonium per errorem perſonæ redditur irritum, etiam in alijs Sacramentis idem dicendum eſt. Nihilominus nullo modo eſt recedendum à prima reſponſione; nam etiam in matrimonio, ſi contrahens habet verè animum contrahendi cum perſona præſente, quæcumque illa ſit, etiamſi putet eſſe primogenitam, cum ſit ſecundo genita, verè contrahit, & validum eſt matrimoniũ, vt docent Nauarrus in ſumm. cap.22.num.32. Petrus Ledeſma de matri. quæſt.51.art.2.dub.3. & Sanchez de matr. diſp.48. num.33. Diſparitas igitur ſolùm eſt inter matrimonium, & cetera Sacramenta, quod in matrimonio contrahentes, qui ſunt miniſtri, poſſunt habere limitatam intentionem contrahendi cum illa, quam exiſtimant eſſe, & hoc licitè; at in alijs Sacramentis non poteſt licitè miniſter coarctare intentionem ad illam materiam, & perſonam, quam exiſtimat eſſe, ſed tenetur miniſtrare præſenti, quęcumque illa ſit. Et ratio huius eſt, quia in Sacramento matrimonij propter vinculum perpetuũ illius, vitam communem, ac onera, quæ ſecum affert, licitum eſt habere determinatam intentionem; nam nullus cenſetur habere propoſitum accipiendi quamcumque fœminam, aut virum, ſed determinatè illam perſonam, quam ſibi elegit, nec vult ipſo inſcio fieri mutationem, quia hoc expoſitum eſt varijs periculis: quæ ratio non militat in alijs Sacramẽtis, ſed tenetur miniſtrare determinatè perſonæ præſenti, quęcumq; illa ſit, & conſecrare hoſtiã præſentem, ſiue ſit illa, quam ipſe ſuper patenam poſuit, ſiue ſit alia ab alio poſita; & hoc ne ſe exponat periculo irritandi Sacramenta. Sic Sanchez lib.7. de matrim. diſput.18. num. 12. qui quamplurimos alios Doctores allegat. Suarez, Vaſquez, Lugo, & Arriaga locis citatis.

Differentia de intentione pro matrimonio, & pro alijs Sacramentis.

15 Ex his patet ſolutio illius dubij, an quando Archidiaconus ante ordinũ collationem proteſtatur Epiſcopum nolle eos ordinare, qui cũ aliquo impedimento accedunt, vel ſunt aliqua cenſura irretiti, vel ſine licentia ſui Epiſcopi, vel ſine dimiſſorijs, & patrimonio ſufficienti, ſi aliquis accedat cum aliquo impedimento, verè recipiat ordinem? Reſpondeo enim, quod ſi Epiſcopus non haberet intentionem eos ordinandi, vtique non eſſent ordinati, quia ſine intentione non conficitur Sacramentum; ceterum hanc intentionem non habet Epiſcopus, nec poteſt licitè illam habere, ne ſe exponat periculo irritandi Sacramentũ; & illa verba ſolùm dicuntur ad terrorem ad arcendos indignos, & ad proteſtãdum ſuam voluntatem in generali, nempè quantùm eſt ex ſe non habere intentionem ordinandi indignos, cum quo tamen ſtat, ſe ſemper habere intentionem determinatam ordinandi quemcumque præſentem. Aliter reſpondent Lugus, & Arriaga, ſed reſponſio allata eſt communis, & tenenda, & ſignum veritatis noſtræ reſponſionis eſt, quia ſic ordinati, habentur ab Eccleſia pro ordinatis, & ſuſpenduntur ab executione ordinum, non autem de nouo ordinantur.

16 Quæres ſecundò, an ſi miniſter non haberet intentionem conficiendi Sacramentum in principio formæ, ſed tantùm in fine aut medio conficiat Sacramentum?

Reſpondeo, quod ſi miniſter profert aliquod verbum eſſentiale formæ, cum intentione non conficiendi Sacramentum, aut ſine intentione actuali, vel virtuali, licèt poſtea mutet intentionem, & habeat intentionem actualem conficiendi, dum profert reliqua verba, non conficit Sacramentum, ſecus ſi in baptiſmo v.g. vel pœnitentia, dum dicit *Ego* non haberet intentionem conficiẽdi, & poſtea dum dicit *te baptizo &c.* mutat animum, & habet veram intentionem, in tali caſu adhuc conficit Sacramentum: ſic in terminis Cabrera quæſt.64.art.8. num.62. & deducitur ex dictis, & eſt communis. Ratio huius eſt, quia intentio requiritur ad dandam ſignificationem ſacramentalem formæ, ſed ſi ſunt prolata verba eſſentialia formæ ſine intentione, intentio non poteſt applicari, & cadere ſupra totam ſignificationem; ablata autem eſſentiali ſignificatione, tollitur Sacramentum; ergo ſi intentio non cadit ſuper omnia verba eſſentialia formæ, non fit Sacramentum; ſecus autem dicendum, ſi in baptiſmo quis diceret *Ego* ſine intentione, imo cum intentione contraria non conficiendi, & deinde, dum dicit *te baptizo &c.* mutat animum, & habet veram intentionem, nam intentio cadit ſupra totam ſigni-

Intentio debet cadere ſupra eſſentialia formæ.

significationem essentialem; idem dico in Sacramento pœnitentiæ, imo in hoc si quis diceret *Ego te* sine intentione, deinde mutaret animum, & haberet veram intentionem dum diceret *absoluo à peccatis tuis* esset absolutus; nam suppositis peccatis confessis, & dicendo *absoluo à peccatis tuis* essentialiter saluatur forma Sacramenti; an verò sufficiat cum intentione dicere tantùm *absoluo*, quod aliqui dicunt; infra cum de pœnitentia.

17 Quæres 3. an intentio mali finis, aut disparati tollat veritatem Sacramēti.

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia ad conficiendum Sacramentum tria illa requiruntur, nempe debita materia, forma, & intentio ministri faciendi, quod facit Ecclesia: sed in prædicto casu dantur illa tria, vt suppono; ergo conficitur Sacramentum. Vnde, si quis vellet baptizare puerum cū debita materia, forma, & intentione faciendi, quod facit Ecclesia ad hunc finem extrinsecum, vt commodius committeret adulterium cum matre pueri, verè conficeret Sacramentum, quia finis prauus baptizantis non tollit verum Sacramentum, quia prius non dependet à posteriori, maximè in ijs, quæ inuicem sunt separabilia, vt in proposito est iste finis prauus baptizantis; qui tamen sic conficeret Sacramentum, tria committeret peccata, vnum adulterij, alterum sacrilegij ex abusu Sacramenti, tertium contra dignam Sacramenti collationem. Sic D. Tho. hic quæst.64. artic.10. & communitèr Doctores.

18 Quæres 4. An deficiente intentione ministri Deus suppleat dando effectum Sacramenti?

Aduerte quod hic duplex potest esse quæstio; Primò an Deus suppleat intentionem, & fiat Sacramentum; secundò an deficiente intentione, ex qua deficientia non perficitur Sacramentum, nihilominus Deus ex sua misericordia conferat effectus Sacramenti.

Partem affirmatiuam docent Syluester verbo baptismus 3. num.12. Alanus de Sacramentis cap.5. Paludanus in 4. dist.6. quæst.2. art.3. D. Antoninus 3.p. tit.14. cap.13. §.10. Alensis, & Bonauentura apud Gonet disp.6. ar.2. §.5.

Communis Doctrina aliorum scholasticorum tenet partem negatiuam. Sic Gonet loco citato, & deducitur ex dictis supra, vbi probauimus non sufficere intentionem faciendi āctionem exteriorem.

19 Respondeo primò Deum, neque Ecclesiam supplere intentionem ministri, vt fiat verum Sacramentum, si talis intentio desit in ministro. Probatur: quia ex vna parte ex Florentino, & Trid. locis supra citatis art.4. habemus clarè ad conficiendum Sacramentum requiri debitam materiam, formam, & intentionem ministri saltem faciendi, quod facit Ecclesia; sed si desit materia, & forma, vel altera ipsarum nec Christus, neq; Ecclesia supplet vt fiat Sacramentum; ergo cum ex Concilijs essentialitèr requiratur etiam intentio ministri, si illa desit, nullo modo Christus, aut Ecclesia supplebit, & sine vllo prorsus fundamento id dicetur.

20 Respondeo 2. Neque adultum per suam deuotionem, & conuersionem in Deum semper supplere effectum Sacramenti in baptismo; neque Christum supplere defectum intentionis ministri conferendo gratiam infantibus; prima pars probatur, quia si adultus cum mortali accedat ad baptismum tantùm attritus, vtique non iustificabitur, si non recipiat Sacramentum, quod non supponitur validum, nisi adsit intentio; ergo &c. antecedens patet, quia baptismus flaminis est perfecta conuersio includens veram contritionem, & charitatem, simulque desiderium, & votum veri baptismi; dato tamen, quod per verā contritionem supplere possit vnus effectus, nempe gratia, non tamen reciperet characterem; hic enim tantùm per Sacramentum imprimitur, vt apertè docet D. Tho. hic art.8. ad 2.

21 Secunda pars etiam probatur: quia lex generalis est Ioan.3. *Nisi quis renatus fit ex aqua, & Spiritu Sancto &c.* sed infantes non recipiunt validum baptismā; vt suppono; ergo neque renascuntur ex aqua, & Spiritu Sancto, nec possunt introire in Regnum Dei.

22 Dices D.Tho. hic art.8. ad 2. videtur docere Christum Dominum supplere defectum intentionis respectu paruulorum, ita vt quamuis non recipiant characterem, recipiant tamen gratiam. Respondeo D. Tho. ibi referre opinionem quorumdam, quæ, cum duo membra quoddamodo contineat, alterum quoad characterem, alterum quoad gratiam; & quo ad characterem, eam penitus improbat; quoad gratiam verò illam approbat pro adultis, qui possunt per baptismum in voto, & veram contritionem iustificari; quod non dicit de paruulis: & quinam sit verus sensus intentus à D. Tho. iam explicatum fuit supra art.4.

ARTI-

ARTICVLO VII.

Quid requiratur vt ministri rectè Sacramenta administrent.

1 Certum est in primis ministros habere obligationem non ministrandi Sacramenta sine debita potestate, & auctoritate, quare nullus, si non sit Sacerdos potest consecrare, aut administrare Extremam vnctionem; aut Sacerdos sine iurisdictione ordinaria, vel delegata (mortis articulo excepto) potest validè absoluere à peccatis, aut licitè sine necessitate Baptismum, & Extremam vnctionem; nullus, si non sit Episcopus potest Ordines conferre, aut de viaordinaria Confirmationem dare; & quomodo quis peccet sine debita iurisdictione administrando Sacramenta dictum est in tract. 5. quæst. 4. art. 14. de actibus humanis, vide, quæ ibi dicta sunt.

2 Dubitatur modo, an in exercendis actionibus sacris semper requiratur status gratiæ, ita vt peccet mortalitèr, si quis eas actiones in peccato mortali exerceat. Circa quod variæ sunt opiniones, sicuti variæ sunt actiones, quæ possunt exerceri, cuiusmodi sunt fungi officio Ordinum maiorum, vel minorum, concionari, benedicere oleum, chrysma, Ecclesiam, consecrare calices, Sacramenta conficere, vel ea administrare, & hæc efficere, vel solemniter, & ex officio, vel ex necessitate, & ideò de his omnibus in particulari breuitèr agendum est.

3 Conclusio prima. Minister solemnitèr administrans, vel conficiens Sacramenta in peccato mortali, mortalitèr peccat. Sic D. Tho. hic quæst. 64. art. 6. Caietanus, Nugnus, & Thomistæ communiter ibidem, Gonet disput. 6. art. 4. Suarez disp. 15. sect. 4. Vasquez dis. 136. cap. 3. Lugo dis. 8. sect. 9 Arriaga dis. 20. sect. 1. Coninchus, Esparza, & communiter omnes Doctores. Probatur ex scriptura. Exod 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum sanctificentur* Leu. 19. *Sancti eritis quoniam ego Sanctus sum* Ioan. 2 *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata remittentur eis*. quasi innuat Christus prius hominem debere recipere Spiritum Sanctum, quam peccata remittat. Hæc veritas colligitur ex cap. *Quæsitum de temporibus ordinandorum*; vbi de peccatoribus occultis dicitur. *Monendi sunt, & sub interminatione diuini iudicij obtestandi, vt in testimonium sua damnationis in susceptis etiam ordinibus non ministrent.* idem habetur ex cap. *Necesse est* 1. quæst. 1. & cap. *Sacerdotes* ibidem. Succedit August. lib. 2. contra Epist. Parmeniani cap. 10. vbi habet. *Omnia Sacramenta cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.* & ex alijs locis hæc veritas colligitur.

4 Probatur ratione D. Thom. Illa actio est grauitèr peccaminosa, quę non est recta, sed valdè incedens: atqui actio sacramentalis, quæ fit à ministro in peccato mortali, non est recta, sed magnam indecentiam includit; ergo est grauitèr, & mortalitèr peccaminosa: maior per se patet; nam illud est peccatum mortale, quòd magnam dissonantiam dicit ad naturam rationalem: probatur minor: nam minister est instrumentum Christi; & Dei, & concurrit ad producendam gratiam per Sacramenta: Sed supposita institutione Sacramentorum, & supposito, quod sint ministri specialitèr per characterem, & gratiam destinati, lumen naturale ostendit esse summam indecentiam, quod minister aliquis deputatus per gratiam, & characterem, & qui se habet, vt instrumentum Dei Sanctissimi velit se immundum associare Deo, & producere gratiam in alijs; ergo minister sic administrans Sacramenta semper peccat mortalitèr.

5 Conclusio secunda. Probabile est quemcumque ministrum Sacramenti, siue ministret ex officio, & solemnitèr, hoc est per specialem ordinationem ad id deputatum, siue non, peccare mortaliter in peccato administrans Sacramentum, est contra Caiet. Nugnum, Gonet, Suarez, & alios; est tamen Vasquez, Lugi, Arriagæ, & aliorum losciscitatis. Ratio est adducta, quia licèt minister nō administret solemnitèr, hoc est per specialem ordinationem ad id ordinatus, nihilominus tunc est verè minister Sacramenti, & est instrumentum Dei, & Christi Sanctissimi, & producit gratiam, qua alij redduntur grati, & filij adoptiui Dei; sed summa indecentia est, velle se associare Deo mundissimo, & producere gratiam, qua alij reddantur grati, & filij adoptiui, si ipse in peccato mortali sit, immundus, & inimicus Dei; ergo semper peccatum mortale erit sacramenta in peccato mortali administrare.

6 Dices: Qui administrat sine solemnitate non administrat, vt minister Ecclesiæ, sed ex debito misericordiæ succurrit saluti indigentis; neq; acquisiuit ius ad peculiaria auxilia, sicuti hoc ius habet, qui ex officio, & solemniter administrat; ergo in tali casu, qui sine contemptu, cum debita fide, intentione, & exte-

& exteriori reuerētia Sacramentum administrat, non peccat. Sed contra fateor talem ministrum non esse ad huiusmodi officium specialitèr deputatum, & non habere ius ad specialia auxilia, quia hoc ius datur per specialem ordinationem: at cum hoc stat, quod talis velit se associare Deo purissimo tamquam instrumentū eius producendi gratiā, & vt minister eius, & voluntariè hoc facit, non ex necessitate, vt suppono: sed summa indecentia est velle immundum se associare Deo tamquam instrumentū, & ministrum eius, & velle producere gratiam in alijs; ergo licet ad huiusmodi officium nō sit aliquis specialitèr deputatus, nec habeat ius ad specialia auxilia, adhuc summam indecentiam committit, & consequenter peccat mortalitèr; & ita in particulari de matrimonio docent Pontius lib.1.cap.8. num.11. Ledesma quæst.42. art.3. Nauarrus, Vasquez, & alij: eadem autem est ratio de ceteris Sacramentis.

7 Excipitur tamen ab hac communi conclusione casus extremæ necessitatis. Sic D. Tho. & communitèr Doctores hic. Ratio est, quia in extrema necessitate, si periclitaretur infans sine baptismo, vel infirmus sine confessione, duo concurrunt præcepta, vnum naturale de subueniendo proximo in extrema necessitate constituto, aliud de administrando cum puritate conscientiæ Sacramentum: sed in tali casu secundùm prudentem existimationem magis censetur obligare præceptum naturale de subueniendo proximo, quam aliud de administrando Sacramento cum puritate conscientiæ; Sic enim censendum est etiam esse Christi voluntatem; ergo in tali casu administrando Sacramentū cum peccato non erit peccatum; & idē dicendum de illo ministro, qui ex officio tenetur administrare, & aliquis ab eo petit Sacramentum, & non potest se excusare, nisi prodendo se ipsum, nam etiam tunc concurrit præceptum naturale de bona fama sui ipsius conseruāda; tenetur tamen minister in his casibus curare, quantùm in ipso est, habere contritionem, & reuerenter & cum debita intentione illud Sacramentum administrare, & si propter temporis inopiam, vel propter aliud non habeat veram cōtritionem excusabitur à nouo peccato; nam in tali casu non se ingerit, & associat Deo tamquam instrumentum eius producendi gratiam; sed potiùs patitur se associari.

In peccato administrās in extrema necessitate nō peccat.

8 Quæres I. An ministrans Eucharistiam in peccato mortali peccet mortalitèr?

Respondeo affirmatiuè. Ità D. Tho. in 4. dist. 24. quæst. 1. art. 3. qu. 5. ad 4. Gonet loco citato num. 109. Filliucius, Diana tom. 1. tract. de celeb. Missarum resol. 23. vbi quamplures alios allegat Doctores, hanc probabilem censet Nugnus loco citato, est tamen contra Vasquez, Arriagam, & alios locis citatis. Probat Suarez responsionem, quia administrans Eucharistiā siue sit Sacerdos, siue sit Diaconus id facit ex officio, & tamquam Ecclesiæ minister ad hoc specialitèr consecratus: sed ministrare Sacramentum ex officio, & tamquam Ecclesiæ ministrum in peccato mortali est peccatum; ergo &c. Reijcit Arriaga hanc rationem, eo quod in primitiua Ecclesia ipsimet laici communicantes ex altari, aut ex patena proprijs manibus accipiebant Eucharistiam, & solùm est ex determinatione Ecclesiæ, quod soli Sacerdotes, aut Diaconi in absentia Sacerdotis possint hoc Sacramentum administrare, hoc autem non inducit maiorem obligationem in ministro, vt sit in gratia. Sed contra, esto sit ex determinatione Ecclesiæ, quod Sacerdotes, & Diaconi ministrent hoc Sacramentum nihilominus est talis, vt si laicus acciperet nunc proprijs manibus Eucharistiam, censeretur grauem irreuerentiam Sacramento facere, quia faceret contra determinationem Ecclesiæ, eo quod non sit consecratus; ergo, quod conueniat Sacerdoti, & Diacono est, quia sunt consecrati ad hoc, & ideò Ecclesia statuit eos solos posse illud Sacramentum ministrare; vnde semper quod Sacerdotes, & Diaconi soli possint licitè administrare reducitur ad hoc, quia sunt consecrati. Quare aliud est, quod Ecclesia permiserit aliquando laicis, quod ipsimet sumerent panem consecratum, aliud, quod eis hoc conuenerit ex officio, primnm verum est, at secundum est falsum; cum hoc solùm ex officio conueniat Sacerdotibus, & Diaconis, vt habetur in cap. *Diaconus* dist 93. Neque officit, quod addit idem auctor, nempe: si laicus à terra, aut è vicino igne eriperet hostias consecratas, non peccaret mortalitèr; ergo &c. Nō officit inquam; nā vel hoc faceret ex necessitate absente Sacerdote; & Diacono, vel faceret ipsis præsentibus; si primum, fateor talem non peccare, verùm hoc esset; vt reuerentia exhiberetur Sacramento, & non permaneret in terra, vel in periculo combustionis: ceterum præsente Sacerdote, vel Diacono maxima esset temeritas velle Sacramentum contingere. Ideò &c.

9 Pro-

9 Probatur secundò. Conficere corpus Christi cum corporali maximè sordido mortale peccatum est ob maximam irreuerentiam erga Christi Domini corpus: sed magis est sordida, & polluta manus hominis in peccato mortali existentis, quam sordidum esse possit corporale, quamuis summopere conspurcatum; ergo si peccatum mortale est consecrare cum corporali maximè sordido; etiam Sacramentum cum peccato mortali ministrare peccatum erit. Quare Sacerdos In mortali celebrans, & alteri Eucharistiam præbens tria mortalia cõmittit, vnũ quia indignè cõsecrat, secundum, quia indignè communicat, tertium, quia indignè alteri administrat.

An verò tot peccata committat, quot personas communicat?

Censeo probabile esse vnicum tãtùm peccatum, quando successiuè plures communicat; moraliter enim censetur vna actio continua; plura autem censenda sunt peccata, si diuersis temporibus interruptis Eucharistiam pluribus administret.

10 Quæres 2. An Diaconus, & Subdiaconus ministrantes solemniter in mortali peccent mortaliter?

Respondeo, probabilius esse ipsos peccare mortaliter. Sic D. Thom. in 4. dist. 24, quæst. 1. ar. 3 quęst. 1. ad 2. Gonet. loco cit. num. 11. Syluester, Nauarrus, Nugnus, Toletus, & alij apud Dianam 2. tom. tract. 4. mor. resol. 195. colligitur ex cap. *Quæsitum, de temporibus ordinandorum*; vbi Pontifex sub interminatione diuini iudicij prohibet huiusmodi ministrare in susceptis ordinibus; ergo administrantes peccant contra hanc prohibitionem Pontificis. Ratio esse potest, quia ministrantes ex officio faciunt vnũ quid cum Sacerdote in ordine ad sacrificium missæ, & se associant Christo, vt ministri eius: sed Sacerdos ex eo, quod se associet Christo in ordine ad conficiendum Sacramentum peccat mortaliter, si sit in peccato; ergo etiam diaconus, & subdiaconus.

11 Dices. Idem debere dici de acholitis ministrantibus, & alijs in ordinibus minoribus cõstitutis; imò de confirmato profitente fidem coram Tyranno; nam omnes hæc munera faciunt ex officio. Sed contra nego sequelam, nam in minoribus constituti valde remoti sunt ad conficiendum Sacramentum, nec faciũt vnum quid cum Sacerdote, sicut faciunt diaconus, & subdiaconus; confirmatus verò in profitendo fidem non conficit Sacramentum, nec physicè, nec moraliter, idem dicendum de reddendo debitum in peccato mortali; licèt enim ex vi Sacramenti recepti habeant ius ad specialia auxilia gratiæ, vt ritè possint obire sua officia, opus tamen, quod efficiunt non est Sacramentum, nec aliquid ad Sacramentum efficiendum ordinatum. Ideò &c.

12 Quæres tertiò. An Episcopus conficiens Chrisma, benedicens oleum, aut consecrans, seu benedicens Ecclesiam in peccato mortali peccet mortaliter?

Respondeo negatiuè. Sic Amicus disput. 20. nu. 6. contra Medinam, Cod. de Pœnitentia tract. 1. qu. 6. & contra Lugum, & Gonetum locis citatis docentes peccare Episcopum Chrisma conficientem in peccato mortali, licèt hi duo vltimi nobiscum sentiant de alijs actionibus. Ratio est, quia nullum firmum fundamentum habemus, neque ex auctoritate Conciliorum, & Patrum, neque ex ratione, & ex alia parte, neque Episcopus benedicens oleum, aut Chrisma se associat Deo, sicuti dum conficit Sacramenta, neque per has benedictiones producitur gratia, aut tales actiones sunt tantæ dignitatis, vt exigant gratiam sanctificãtem in illo, qui huiusmodi actiones efficit; ergo cessante fundamento non debemus ex nostro arbitrio asserere esse peccatum mortale tales actiones efficere in peccato.

13 Dices cum Lugo: Chrisma, & oleum infirmorum sunt materia Sacramenti Confirmationis, & Extremæ vnctionis, & ideò illæ actiones sunt sacramentales, per quas incipiunt fieri Sacramenta, & sunt actiones, quæ spectant ad Episcopum ex officio; ergo semper requirunt gratiam. Sed contra hæc ratio nimis probat, & ideò nihil probat; nam probaret etiam, quod consecrare Ecclesias, & calices in peccato esset peccatum mortale, cum & istæ actiones sint propriæ Episcopi, quod tamen non cõcedit hic auctor, insuper probaret, quod afferre aquam, vt quis baptizetur, aut conficere hostias, vt consecrentur, sit peccatum mortale; cum in his actionibus preparetur materia Sacramẽti; quod tamen nullus dicit; ergo ratio allata nulla est.

14 Ex hoc infero, quod fungi officio hebdomadarij in choro, aquam lustralem benedicere, aut concionem habere in peccato non sit peccatum graue propter rationes allatas. Eadem ratione nec Parochus assistens matrimonio in peccato mortali peccat, nam ipse non est minister, nec ei competit, vt Sacerdos, sed vt Parochus, qui debet fungi munere Notarij, vel testis, ad quod officium peragendum non requiritur gratia,

tia; peccant tamen ipsi contrahentes, si in peccato contrahant; nam ipsi sunt ministri huius Sacramenti.

15 Quæres quartò. An audire Confessiones in peccato mortali, licèt quis habeat animum eliciendi contritionem ante absolutionem sit peccatum mortale?

Respondeo affirmatiuè. Est contra Lugum loco cit. nu. 158. Henriquez lib. 6. cap. 18. num. 6 Dianam tom. 1. tract. de circumstantijs aggrauantibus resolut. 47. & alios apud ipsum. Est tamen Ludouici de Ponte tom. 4. de Christiana perfectione, tract. 5. cap. 3. Gonet. loco citat. num. 108. & Arriagæ nu. 11. & plurium aliorum. Ratio est, quia in illa auditione incipit Sacramentum, & eadem est pars Sacramenti, & in illa auditione minister se associat Deo tamquam instrumentum eius ad causãdam gratiam; omnes enim partes Sacramenti concurrunt ad gratiam causandam: associare autem se Deo tamquam instrumentum, & ministrum eius ad gratiam causãdam in peccato mortali, semper mortale est, vt dictum fuit.

16 Dices ex Lugo, Sacerdos in illa actione tantùm passiuè se habet, & non agit, & talis confessio est solùm actus pœnitentis, non ipsius Confessarij; ergo non peccat, nisi dando absolutionem in peccato mortali, vel imponendo pœnitentiam, quia tunc Sacerdos agit. Sed contra: quia Confessarius audiendo confessionem debet attendere, & iudicare grauitatem peccatorum, & ea discernere, vnde si nullo modo attenderet, vel dormiret, confessio esset repetenda; sed attentio est actus positiuus, sicuti etiam est indicare de grauitate peccatorum; ergo falsum est, quod dicit Lugus, quod in auditione tantùm merè passiuè se habeat Sacerdos.

17 Adest etiam in ministro obligatio non mutandi materiam, & formam, sed de hac sufficienter dictum est supra in quæst. 1. & in tractatu 5. de actibus humanis loco supra cit. in principio articuli, ideò nil amplius hic addendum est.

18 Quæres quintò. An minister in in peccato mortali existens, vt conferat Sacramentum teneatur præmittere confessionem?

Respondeo sufficere contritionem: ita communiter DD. Ratio est, quia obligatio confessionis est solùm, quando quis debet recipere Sacramentum Eucharistiæ, vt docet Trid. quo ad Sacramenta verò administranda sufficit status gratiæ per contritionem.

ARTICVLVS VIII.

An licitè peti possint Sacramenta ab iniquo ministro.

1 Certum est non licere petere Sacramenta ab eo, qui vel notorio defectu auctoritatis, vel ex malitia inualidè Sacramentum collaturus est, vnde non licèt petere absolutionem ab eo, qui iurisdictionem non habet, nec baptismum ab hæretico non vtente debita forma, aut omittente aliquid ex necessarijs, hoc enim esset petere aliquid in se malum, quod numquam licet; nam in primis peterem aliquid, quod est ex se inutile, eo quod non potest effectum intentũ causare, & esset irrisio grauis Sacramenti veri; vnde fatentur omnes hoc numquam licere.

2 Difficultas igitur est de ministro; qui validè quidem collaturus est Sacramentum, sed non nisi cum peccato id daturus est: in duplici autem differentia esse potest huiusmodi minister; nam alius est præcisus ab Ecclesia, sed toleratus alius præcisus, & non toleratus: minister præcisus, & non toleratus est ille, qui per sententiam Iudicis nominatim fuit publicatus pro hæretico, schismatico, apostata, excommunicato, suspenso, vel interdicto; vel qui fuit publicè condemnatus de crimine, cui ipso facto annexa est excommunicatio, vel publici clerici percussor, vel tandem, qui per sententiam Iudicis fuit degradatus: præcisus verò, & toleratus est quicumq; excommunicatus, suspensus, vel interdictus, dummodo non nominatim, sed per sententiam generalem à iure, vel ab homine latam, præterea criminosus, vt publicus concubinarius, hæreticus, apostata, quamdiu non declaretur per specialem sententiam, percussor clerici non manifestus, & irregularis, sed occultus. Hoc colligitur ex Concilio Cõstantiensi in constitutione edita à Martino V. in gratiam, & fauorem fidelium, quæ constitutio refertur à D. Antonino 3. p. tit. 25. cap. 2. à Caiet. Cabrera, & alijs hic quæst. 64. art. 6. disp. 2. per talem autem constitutionem ministri non tolerati sunt illi, qui nominatim sũt excommunicati &c. aut publici clericorum percussores, quorum factum nulla tergiuersatione queat celari; & qui nõ sunt huiusmodi censentur tolerati.

3 Hic autem aduertendum, quod tempore D. Tho. omnes prorsus excommunicati, suspensi, & interdicti non erant tolerati ab Ecclesia, vt ipse D. Th. docet hic q. 64. ar. 6. ad 2. imo secundùm

ius antiquum non erat licitum interesse missæ clerici concubinarij, vt constat ex cap. *Si qui sunt*, dist. 81. & cap. *Præter*, & cap. *Nullus*, dist. 32. & ex alijs locis: vnde D. Thom. quodlib. 11. ar. 8. & Nauarr. in summ. cap. 22. nu. 4. & cap. 25. nu. 80. docent interesse missæ clerici concubinarij esse mortale; verū huiusmodi iura per talem constitutionem Martini V. & per consuetudinē sunt abrogata. His positis.

4 Conclusio prima. Si non adsit necessitas, vel vtilitas non est licitum petere Sacramenta, vel illa recipere ab iniquo ministro, siue non tolerato, siue tolerato. Sic Cabrera hic q 64. disp. 2. §. 2. Nugnus, Suarez disp. 18. Arriaga disp. 20. sec. 2. & communiter Doctores. Ratio huius est, quia præbere alteri occasionem ruinæ spiritualis, & peccati, est peccatum scandali; sed petens, aut recipiens Sacramenta ab iniquo ministro præbet ei occasionem peccandi; ergo peccat. Confirmatur; quia quis petens, aut recipiens Sacramenta ab iniquo ministro paruipendit censuras Ecclesiæ, irrogat iniuriam Sacramento, & communicat alieno peccato: sed hęc omnia sunt peccata in se; ergo &c.

5 Conclusio secunda. Si non adsit extrema necessitas non licèt petere, aut recipere Sacramentum à ministro præciso, & non tolerato; secus verò in articulo mortis, & extremæ necessitatis. Prima pars probatur: quia non possum petere, aut recipere ab aliquo licitè, quod ipse non potest licitè administrare; sed si non sit extrema necessitas minister præcisus, & non toleratus, non potest licitè Sacramentum administrare; ergo nec possum ab illo licitè illud petere, aut recipere; maior patet; nam petendo essem illi occasio ruinæ spiritualis, & esset cooperatio ad ipsius peccatum; probatur modo minor, quia si non sit extrema necessitas, talis ab Ecclesia est prohibitus grauiter Sacramenta administrare, & circa Sacramentum Pœnitentiæ caret iurisdictione, defectu cuius non potest fieri validum Sacramentum; vnde si peterem, quod mihi administraret Sacramentum Pœnitentiæ, peterem; quod conficeret Sacramentum inualidum. Confirmatur: quia non solùm nō licet tali ministro administrare aliquod Sacramentum, sed etiam mihi prohibitum est communicare cum illo, præcipuè in administratione Sacramētorum; ergo ab huiusmodi ministro præciso, & non tolerato, numquam licitum est extra casum extremæ necessitatis petere, aut recipere aliquod Sacramentum.

6 Secunda pars probatur; quia in tali casu, vt docet Trident. sess. 14. can. 7. quilibet Sacerdos potest quoslibet pœnitentes à quibusuis censuris, & peccatis absoluere, & omnis verus Sacerdos habet iurisdictionem, & potest validè administrare Sacramentum, & Ecclesia censetur cum eo dispensare, vt valeat licitè absoluere, si eliciat actum contritionis; ergo cum elicere actum contritionis sit in eius potestate, & ego habeam necessitatem Sacramenti, non tantùm possum, sed etiam teneor petere, nam peto rem mihi nō modo vtilem, sed necessariam, & quæ licitè potest ab huiusmodi ministro fieri.

7 Dices adultus potest iustificari per actum contritionis; ergo non debet, nec potest petere Sacramentum pœnitentiæ, imo nec Sacramentum baptismi pro se, quia sufficienter potest iustificari per votum ipsius, & contritionem; nec pro infante, quia ipse potest talem infantem baptizare. Sed contra: quia quod non obseruetur præceptum recipiendi baptismum, & Sacramentum pœnitentiæ sola impotentia obseruandi tale præceptum excusat: sed in dato casu potest obseruari huiusmodi præceptum, & licitè potest administrari Sacramentum, vt diximus; ergo in prędicto casu articuli mortis tenemur illud petere, & Sacramentum recipiendo præceptum obseruare. Contra secundò: quando concurrunt duo præcepta diuinum, & ecclesiasticum præferendum est diuinum Ecclesiastico: sed præceptum de recipiendo Sacramentum, & de petendo illud in articulo mortis est diuinum, præceptum verò de non petendo, vel recipiendo Sacramentum à ministro præciso, & non tolerato est tantùm Ecclesiasticum; ergo diuinum in tali articulo obseruandum est. Neque quod dicitur de infante obest, nam licèt possit adultus, qui petit baptismum pro infante, baptizare illum, nihilominus, si non sit sacerdos, vel saltē diaconus nō potest illū baptizare ex officio, & ex alia parte in extrema necessitate licitum est petere baptismū etiā ab hæretico, vel ab alio extra Ecclesiam existēte vt habetur ex 24. q. 1. cap. *Si quem forte &c.*

8 Conclusio 3. A ministro præciso, sed tolerato, non solum in casu necessitatis licèt petere, & recipere Sacramentum, sed etiam extra casum necessitatis, si adsit rationabilis causa, qualis est vtilitas spiritualis propria, licitum est petere, & recipere Sacramentum. Quod in casu necessitatis sit licitum sequitur à fortiori ex dictis supra conclusione præcedenti de ministro præciso, & non tolerato: etenim, si licitum est in tali casu casu petere, & recipere Sacramentum, imo si teneor illud petere, & recipere à mini-

ministro præciso, & non tolerato; multo magis tenebor illud petere, & recipere à ministro tolerato, licèt præciso.

9 Quod verò licitum sit illud petere, & recipere etiam extra casum necessitatis, si adsit rationabilis causa probatur. Quia licitum est mihi, ex rationabili causa petere, & recipere, quod in se honestum est, & mihi vtile, & quod potest ab alio dari sine peccato: sed petere Sacramentum, & illud recipere in se honestum est, & mihi vtile, & potest à ministro præciso, sed tolerato dari sine peccato, si prius conteratur de peccato, & proponat se subiicere Ecclesiæ; ergo existente rationabili causa possum à ministro præciso, sed tolerato Sacramentum petere, & recipere. Confirmatur ex D. Thom 2.2. quæst.43. art.7. & 8. vbi docet, quod non est dimittenda spiritualis vtilitas, etiamsi quis prævideat aliquem ex tali actione bona scãdalum accepturum: & ex eò, quod diximus de peccatis posse fœminam ire ad Ecclesiam ad audiendum sacrum, vel concionem, nec esse obligatam manere domi, aut carere concione, etiamsi sciat ab alio turpiter concupiscendam, quia in tali casu non præbet scandalum, sed vtitur iure suo, & scandalum est tantùm passiuum, non actiuum; ergo etiam eodem modo hic dicendum, præsertim cum receptio gratiæ sacramentalis sit maior vtilitas, quam audire sacrum, aut concionem.

10 Dices. Nõ est licitum petere, quod non est licitum ab alio dare; sed nõ est licitum excommunicato dare Sacramentum antequam absoluatur à censura, nisi in casu extremæ necessitatis; ergo neque erit licitum Sacramentum ab illo petere, nisi in casu extremæ necessitatis; esset enim cooperari ipsius peccato; vnde, si excommunicatus non potest sacrificium conficere, nisi incurrendo irregularitatem, & peccando; ita nec potest alia Sacramenta administrare. Sic arguit Cabrera loco citato cõclusione 6. Sed contra: quia conclusio nostra procedit de ministro præciso, sed tolerato, qui per pœnitentiam fit contritus antequam ministret Sacramentum, & non possit impetrare absolutionem, vel quia superior sit absensens, vel ob aliam causam; quo casu sicuti mihi licitum est petere propter rationabilem causam, ita & illi erit licitum dare, hæc enim sunt correlatiua, quæ sibi correspondent; vnde falsum est ministrum contritum, & qui pœnitentiam egit non posse dare petenti licitè Sacramentum, etiamsi non possit celebrare, nisi prius saltem indirectè absoluatur; & disparitas est, quia vt licitè quis administret Sacramentum, sufficit, si sit in gratia; vt tamen consecret debet prius confiteri; & hoc à fortiori si sit aliqua censura nodatus; de reliquo, si supponatur minister pœnitentiam egisse, sed non potuisse absolutionem obtinere, quia superior eam denegauit, tunc do manus; nam esset petere aliquid, quod hic, & nunc licitè dari non posset.

Sententia contraria in quo sẽsu admittenda.

11 Quæres primò, an licitum sit petere Sacramentum a próprio parocho excommunicato, sed tolerato, si possum illud obtinere ab alio?

Respondeo negatiuè, est contra plures Doctores, qui dicunt licere petere à proprio, nõ ab alio, quia proprius tenetur illud dare nõ alius. Est tamẽ Suar. disp. 18. sec.2. Arriagæ loco cit sec. 3. Cabreræ concl.3. & aliorum; & probatur, nam licèt non peccem contra iustitiam petendo, pecco tamen contra charitatem; nam non licèt vti iure proprio sine rationabili causa: sed nulla est rationabilis causa petendi à proprio parocho, si possum eamdem vtilitatem habere petendo illud Sacramentum ab alio, qui non sit excommunicatus; ergo non possum in tali casu à propro parocho illud petere: Addo, quod esset irreuerentia Sacramenti, si peterem fieri ab excõmunicato quod potest fieri cum eodem fructu, & vtilitate mea ab alio.

12 Quæres 2. An si duo sint ministri præcisi, sed tolerati, & vnus sit paratus dare, alius non v. g. quia primus est expositus in confessionali, alius non, debeam potius petere illud Sacramentum à parato, quam ab alio?

Respondeo ceteris paribus me debere petere à parato. Ratio est, quia eo ipso, quod video ipsum paratum, etiamsi paulò ante viderim ipsum peccantem, nihilominus possum existimare, ipsum pœnituisse, & nunc esse dispositum; tum quia, si ambo sint in peccato, qui paratus est, iam se exhibet ad ministrandum Sacramentum; quod non facit alter; ergo si eamdem possum consequi vtilitatem tam ab vno, quam ab alio, potius à parato, qui minus censetur peccare supposita priori voluntate, quam ab alio, debeo petere Sacramentum.

13 Quæres tertiò. Quanta debeat esse vtilitas, vt possim à malo ministro Sacramentum petere?

Respõdeo cum Suar. disp. 18. sec. 1. Arriaga disp. 20. sec. 2. & aliis sufficere augmẽtũ gratiæ, quod per Sacramentũ recipio. Ratio est, quia vt ego licitè possim aliquam actionem facere, sufficit, si in se sit bona, & mihi vtilis, nec ego debeo cum meo damno relinquere actionem,

quæ in se honestissima est; nam si alij inde sumant occasionem peccandi sibi imputent, cum ex eorum malitia, & merè per accidēs ex bono opere sequatur: sed petere Sacramentum propter augmentum gratiæ est mihi vtile, & in se honestum; ergo non debeo hoc relinquere ex hoc, quod præuideam sacerdotem peccaturum illud conferendo; nam sibi imputet minister, si indignè illud administrat, cum possit pœnitere, & illud sine peccato administrare. Vide quæ dicta sunt de peccatis quæst.2. art.9. num.8.

ARTICVLVS IX.

Qualis sit obligatio non ministrandi Sacramenta indignis.

1 DVpliciter aliquis potest esse indignus Sacramenti, vel primò, quia sit incapax illud recipiendi, vt si fœmina vellet suscipere sacros ordines, vel aliquis non baptizatus vellet recipere cetera Sacramenta: vel secundò, quia sit capax recipiendi Sacramentum, sed per peccatum hic, & nunc se reddit indignum. Si de indigno primo modo loquamur. Certum est numquam licere, quia hoc esset tentare conficere Sacramentum contra institutionem Christi Domini, quod ex se patet esse illicitum. Quæstio igitur est de indigno secundo modo, qui sit verè capax recipiendi Sacramentum, sed propter peccatum, vel censuram aliquam Ecclesiæ sit indignus Sacramentum recipiendi. Hic autem indignus potest esse vel publicus peccator, vel occultus, & tam vnus, quam alter possunt Sacramentum petere publicè, vel occultè.

2 Tripliciter autem potest quis esse publicus peccator, vt habetur ex cap. *Quæsitum de cohabitatione Clericorum, & mulierum*, vbi Gregorius IX. dicit peccatum esse publicū, seu notorium, quod est *per sententiam, seu per confessionem factam in iure, aut per euidentiam rei, quod tergiuersatione aliqua celari non possit*, & sub hoc comprehenditur, si quis publicum officium, aut artem exerceat, cuius officium sit peccatum mortale, vt sunt meretrices publicæ, & publici vsurarij. Addit Bonac.disp.1.q.6.p.4. de Sacramentis quando fama alicuius delicti, & delinquentis orta ex sufficientibus inditijs innotuit maiori parti oppidi, vel parochiæ, vel Collegij, in quo peccator degit; sed verè hæc non est sufficiens, vt habetur ex cap. *Tua nos de habitatione Cleric. & mul.* nisi sit coniuncta cum euidentia facti, aut publica sententia iudicis, vel propria confessione in iudicio facta: quare vt hoc modo, quo dicit Bonacina aliquod delictum sit publicum, debet constare euidenter, quod delictum sit factum, & deinde, quod ex fama, quæ oriatur ex sufficientibus inditijs innotescat maiori parti oppidi, parochiæ, vel Collegij, quod eiusmodi delictum sit à tali persona patratum; vel per publicam iudicis sententiam, vel per propriam confessionem in iudicio; occultus autem peccator est ille, cuius delictum nullo ex his modis cognoscitur. His positis.

Peccator publicus quis &c.

3 Conclusio prima. Occulto peccatori publicè petenti non est denegandum Sacramentum. In hac conclusione omnes Doctores conueniunt. Probatur quia non licet punire delictum priuatum publica pœna; sed delictum est priuatum, & occultum; ergo non potest publica pœna puniri, si quis autem peccatorem occultum priuaret Saramento, dum publicè petit, ipsum puniret publica pœna, nam priuaret ipsum iure, quod habet ratione baptismi recipiendi Sacramentum. Confirmatur primò non est licitum fieri actionem ex qua sequatur scandalum in proximo; sed si quis denegaret Sacramentum peccatori occulto publicè petenti sequeretur scandalum in proximo; nam adstantes, vel iudicarent temerè ipsum petentem habere peccatum graue, vel malè iudicabunt de ministro Sacramentum negante; ergo peccatori occulto publicè petenti Sacramentum negandum non est: Confirmatur 2. ex facto Christi Domini, qui Sacramentum Eucharistiæ dedit Iudæ, quem sciebat indignè Sacramentum suscepturum; & tamen, quia erat peccator occultus, illum communicauit; ergo cum facta Christi Domini sint regulæ ministrorum, si Christus Iudæ peccatori occulto præbuit Sacramentum, etiam peccatori publicè petenti, si eius peccatum est occultum non est denegandum iustè Sacramentum.

4 Obijcies primò. Si non potest denegari Sacramentum peccatori occulto publicè petenti, maximè quia ratione baptismi habet ius petendi Sacramenta; sed mortale tollit hoc ius petendi Sacramentum; ergo iustè denegabitur.

Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem, mortale occultum tollit ius petendi occultè, concedo minorem, petendi publicè, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: explico responsionem mortale priuatum tollit quidem ius (in ipso petendi siue publicè, siue priuatè, quia petendo cum mortali semper peccat; at supposito; quod petierit publicè, habet ius, quod

quod ei non denegetur publicè, quia habet ius, quod non puniatur pęna publica propter delictum priuatum & ideo non potest minister illi Sacramentum denegare.

5 Obijcies secundò. Per hoc quod minister deneget Sacramentum peccatori occulto publicè petenti nullum sequitur scandalum, & ex alia parte euitatur peccatum sacrilegæ sumptionis; ergo minister tenetur denegare Sacramentum peccatori occulto etiam publicè petenti: probatur antecedens: nam vel nomine scandali intelligitur quædam admiratio in circumstantibus, vel occasio aliqua peccandi: sed occasio peccandi nulla datur ex eo, quod quis deneget Sacramentum, imò impeditur peccatum sacrilegæ susceptionis; neque admiratio est tanti facienda, vt propterea debeat indigno Sacramentum administrari; ergo peccatori priuato etiā publicè petenti est denegandum Sacramentum.

Respondeo negando antecedens; sequitur enim scandalum in circumstantibus ex actione mea mala, nempe ex actione diffamatiua peccati occulti petentis, non licet autem vlli peccatum, nec minimum committere, vt euitetur peccatum securturum alterius: nam ex tali denegatione punitur publicè pœnitens propter peccatum occultum, quod non licet; vnde actio illa est in se mala; si autem actio est in se mala, & ex ea circumstantes sumunt occasionem iudicandi talem reijci propter peccatum, iam est occasio diffamandi tale peccatum priuatum, & quod circumstantes scandalizentur temere iudicando: fateor quidem, quod propter solam admirationem, si nihil aliud obstaret posset denegari; nam cum tali admiratione possent circumstantes iudicare, præsertim si minister esset maximè auctoritatis, quod hoc faceret ad probandum spiritum pœnitentis; at numquam euitatur, quod actio illa non sit mala ex hoc, quod pœna publica puniret delictum occultum, quod numquam licet, cum sit diffamatio peccati occulti.

6 Obijcies tertiò. Concurrentibus duobus præceptis maius semper debet præualere, & obseruari: sed maius præceptum est, quod quis non sacrilegè recipiat Sacramentum, quam quod proximi diffametur in generali aliquod peccatum; ergo illud præualere debet, & obseruare minister, & per consequens ei denegare Sacramentum, etiam si publicè petat.

Respondeo distinguendo maiorem: concurrentibus duobus præceptis maius semper debet obseruari, si aliud simul obseruari non potest: concedo maiorem; si ambo obseruari possunt, maius tantùm obseruari debet, & præualere, nego maiorem, ambo enim obseruari debent: concedo postea minorem; & nego consequentiam; nam minister potest vtrumq; obseruare, & ideò ad vtrumq; tenetur.

7 Dices. Est impossibile, quod minister vtrumq; præceptum obseruet; etenim vel denegat Sacramentum, vel non denegat; si denegat; ergo facit contra ius, quod habet occultus peccator, ne ei denegetur, dum publicè petit Sacramentum, & aliquo modo diffamat peccatum occultum; si non denegat; ergo cooperatur sacrilegæ sumptioni: sed maius peccatum est cooperari sacrilegæ sumptioni, quàm facere cōtra ius, quod habet occultus peccator, dum publicè petijt, aut quam aliquo modo diffamare peccatū occultū; ergo potius debet denegare Sacramentum, quàm cooperare sacrilegæ fictioni. Sed contra respondeo, & nego antecedens; ad probationem dico, quod si non denegat vtrumq; præceptum obseruat; nam in primis non facit contra ius, quod habet occultus peccator nè ei denegetur, dum publicè petijt; nec vllo modo diffamatur eius peccatum occultum; neque cooperatur sacrilegæ sumptioni, sed quantum est ex se facit actionem bonam, & ad quam tenetur, & sacrilega sumptio sequitur tantùm ex libera voluntate, & malitia suscipientis, cum possit illud Sacramentum rectè recipere eliciendo actum contritionis, & agendo pœnitentiam.

8 Obijcies quarto. Si occultè sciam aliquem velle occidere proximum, vel se ipsum, vt euitetur hoc peccatum possum licitè diffamare malam voluntatem illius; ergo etiam licitum erit diffamare in generali peccatum proximi nè irrogetur irreuerentia grauis Sacramento, aut nè se ipsum quis spiritualiter interficiat per sacrilegam sumptionem.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est prima, quia secundùm lumen naturæ magis teneor seruare vitam innocentis, quam seruare famam peccatoris occulti; & etiam respectu eiusdem peccatoris magis præponderat vita ipsius, quam fama, vnde possum diffamare eius voluntatem, vt saluem vitam: secunda disparitas est, quia nisi diffametur; vita, vel alterius, vel ipsius, qui vult se ipsum interimere, periclitabitur; quod non euenit in proposito, quia etiam si non diffametur, potest talis peccator Sacramentum sumere sine peccato, si volue

rit

rit conteri, vnde si non conteratur, & Sacramentum recipiat, ex sua malitia solùm recipit, nec minister ad id cooperatur.

9 Obijcies quintò: Si sciam etiam secretò aliquem sumere velle Eucharistiam, vt eam postea conculcet; vel proijciat in locum immundum, teneor eam illi negare, etiam si ex hoc sequatur eius infamia; ergo etiam si sciam velle indignè communicare, tenebor eidem negare communionem, quia eam ponit in indigniori loco, quam sit sterquilinium.

Respondeo, quod ille, qui vult communicare, vt ponat in sterquilinio hostiam, vel vult hoc facere secretò, vel publicè, si publicè, teneor illi negare communionem, quia sic consulo etiam eius honori, & vitæ, quæ facilè periclitaretur, si incideret in manus superiorum; si verò vult ponere in sterquilinio secretò, adhuc debeo eam negare, quia magis præponderat reuerentia extrinseca, quę debetur Sacramento, quam illa aliqualis diffamatio, quod petens sit peccator. Neque est eadem ratio de eo, quem scio velle indignè communicare; nam in isto extrinseca reuerentia adest, & si peccat, est, quia vult, cum possit côteri, & dignè Sacramentum recipere, & cum peccatum dependeat à voluntate peccantis non potest impediri à ministro: at conculcatio illa exterior Sacramenti, vel quod ponatur in sterquilinio potest impediri, & ideò debet in tali casu Sacramentum denegare.

10 Quæres primò. An peccatori occulto petenti publicè possit à Sacerdote dari hostia non consecrata?

Respondeo negatiuè ita communiter DD. nam in primis per talem sumptionem non excusatur à peccato, quia ipse putat sumere hostiam consecratam: tum quia esset periculum idololatriæ; nam adoraretur, ac si ibi esset Christus; tum quia falsò diceret Sacerdos: *Corpus Domini nostri &c.* quare id nullo modo licitum est.

11 Quæres secundò. An non solùm proprius Parochus, sed etiam alij Sacerdotes teneantur dare Eucharistiam occulto peccatori publicè petenti?

Respondeo, quod vel ille petit communionem circa tempus Paschæ, quo tempore est præceptum communicandi, vel extra tempus Paschatis, quo tempore non vrget præceptum cômunicandi; si intra tempus, in quo vrgeat præceptum, vel iste petit in Sacristia communionem, v.g. & tunc dico, quod tam Parochus, quam alius possunt se excusare, & facile, absque eo quod diffametur peccatum illius; nec Parochus tenetur, nisi in Paschate dare communionem: si verò quis ad altare publicè communicet, & accedat ille occultus peccator, & publicè petat, tam Parochus, quam alius tenetur illi dare communionem. In Paschate verò si petat à Parocho publicè in Sacristia, vel in alio loco, tenetur Parochus dare, quia ad id tenetur ex officio; nec pro alijs habet locum quæsitum; quia soli Parochi possunt communionem dare pro seruando præcepto communicandi in Paschate. Ita Sotus, Ledesma, Suarez, Arriaga, & alij locis citatis.

11 Conclusio secunda. Si peccator occultus occultè petat Sacramentum est ei denegandum. Est contra Sotum in 4. dist. 12. quæst. 1. ar. 6. qui sustinet non esse negandam Eucharistiam occulto peccatori occultè petenti; præsertim, si illam petat à proprio Prælato tempore necessitatis, secus si ab alieno Sacerdote etiam tempore præcepti; vel à proprio extra tempus necessitatis; nostra tamen conclusio est communis ceterorum Doctorum, Sic D. Thom. in 4. dist. 9. quæst. 1. art. 5. D. Bonauent. ar. 2. quæst. 4. Durand. q. 5. Nugnus infra q. 80. ar. 6. Suarez, Coninchus, Arriaga, Amicus, & alij locis citatis, Bonauent. de Sacrament. disp. 1. q. 6. punct. 4. & alij apud ipsum. Probatur ex illo Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus*; ergo tunc debet negari Sacramentum. Ratio est, quia ceteris non debet negari peccatori occulto publicè petenti; quia eius famæ detraheretur, & posset sequi scandalum; at in casu proposito nihil eius famæ detrahitur; ergo est deneganda; & hoc verum est, etiam si petat coram duobus, vel tribus, vel pluribus, qui omnes sciant eius peccatum; nam nihil detrahitur eius famæ, cum omnes id sciant.

13 Dices ex Soto: non solùm danda est communio peccatori occulto publicè petenti, nè infametur, sed etiam, quia ratione baptismi habet ius petendi Eucharistiam: sed hoc ius non amittit peccator per peccatum occultum: ergo etiam si occultè petat ei deneganda nô est. Sed contra: quia peccator occultus per occultum crimen amittit priuatum ius ad communionem, vnde siue petat à Parocho, siue ab alijs est illi deneganda, imò magis Parochus debet eam denegare, cum ei incumbat cura animæ ipsius.

14 Quæres primò. Quid si occultus peccator petat communionem à Sacerdote coram tribus, vel quatuor, qui sciant eius peccatum, & vno, vel duobus, qui id nesciant;

Re-

Respondeo non esse denegandam. Ratio est allata pro prima conclusione, nam non debet diffamari apud illum, qui eius peccatum ignorat; contrarium videtur docere Henriq. lib.8. de Euch. cap.59. quatenus docet esse negandam, si petat coram Sacerdote, & eius ministro tantùm, ex eo, quod minister non censeatur alius à sacrificante; sed verè hæc ratio non subsistit cum verè sit diuersus etiam moraliter.

15 Dices tamen non minus tenetur Sacerdos non diffamare petentem, quã se ipsum: sed dando Eucharistiam peccatori coram tribus, vel quatuor, qui sciũt eius peccatum infamaret se ipsum tamquam ministrum indignum ministrantem; ergo cum in tali casu magis teneatur curare famam propriam, quam alienam, debet negare Eucharistiam. Sed contra, quia minister potest monere eos, qui sciunt peccatum petentis, hoc fecisse, ne infamaret petentem apud alium, qui id nesciebat, vnde iudico probabilius tali sic petenti non posse negari Sacramentum.

16 Quæres 2. An si quis Sacerdos sciat peccatum pœnitentis, qui accedit ad confessionem, & reticet tale peccatum, debeat ei denegare absolutionem, præsertim si interrogatus de illo, neget se tale peccatum habere?

Respondeo nõ posse, & hoc est peculiare in hoc Sacramento, quia eo ipso, quod aliquẽ admisit ad confessionem ei debet credere, tàm pro se, quàm contra se, & hoc præsertim postquam audiuit alia peccata, quia ex tunc acquisiuit ius, vt detur ei absolutio.

17 Quæres 3. An si quis sciat peccatum alicuius solùm ex confessione, possit illi denegare Eucharistiam, si post confessionem priuatẽ illam petat. v. g. quis audiuit confessionem alicuius, cui Confessarius non dedit absolutionem, quia non est dispositus, eo quod sit in occasione proxima, deinde statim accedit ad Sacramentum Eucharistiæ; an possit ei negare Eucharistiam?

Respondeo non posse: est contra quamplurimos Doctores, quos citat Sanchez lib.4. de matr. disp.16. num.2. & in particulari contra Suarez disp.67. sect.3. de Euch. Tabienam v. *communio* §.52. Victoriam in summa num.86. & alios; est tamen Gabrielis in 4. dist.9. qu.2. art.3. Nugni infra quæst.80. art 6. diff.2. Sanchez de matrimonio loco cit. & aliorũ apud ipsum, Amici hic disp 30. num.22. Arriagæ disp.21. sect.2. nu.10. & hanc iudico debere teneri non contrariam. Ratio est, quia non licet absq; expressa licentia pœnitentis de peccatis ipsius in cõfessione auditis extra confessionem, loqui, illum corripere, aut monere, vel minimo signo ostendere huiusmodi peccatum esse auditum: sed si quis negaret Eucharistiam propter peccatum in confessione auditum, illum corriperet, & aliquo signo ostenderet se hoc facere propter peccatum auditũ; ergo nullo modo hoc licet. Poterit quidem, si verè non est Sacerdoti commodum, hanc causam assignare, vel aliam rationabilem, ex qua moueatur ad non dandam communionem, & hoc dò priori sententiæ: at Parochus dum in Paschate tenetur ex officio, vel Sacerdos celebrat, si peccator, cuius indignitatem tantùm ex confessione cognoscit, petat communionem, tenetur eam illi dare, nec potest eam negare.

18 Dices ex Suarez. Si habeam apud me ensem alicuius, quem scio ex confessione me velle occidere; possum talem ensem illi negare, & me abscondere, ne occidar; quia hæc non est reuelatio confessionis; ergo etiam negare communionem, quia non per hoc reuelatur confessio. Sed contra respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia negatio dandi ensem potest prouenire à pluribus causis, quas quilibet facilè excogitare potest, ne reddat, & eodẽ modo dico, si quis se abscondat; at quando volumus celebrare non solemus vlli negare communionem, nisi indigno, vnde si negaretur esset virtualis reuelatio confessionis, quod numquam licitum est.

19 Conclusio 3. Peccatori publico siue priuatè, siue publicè petenti semper est denegandum Sacramentum. Est communis DD. & in hoc casu vrget præceptum Christi Matth.7. *Nolite dare Sanctum canibus.* Ratio est, quia ministri sunt tantùm dispensatores mysteriorum Dei, vt docet Apostolus, & per cõsequẽs debent prudẽter, & fideliter ea administrare: imprudenter antẽ ea administrarẽt præbẽdo ea publico peccatori. Tum quia ratio cur licitum sit dare ea occulto peccatori publicè petenti est, ne sequatur infamia in petente, aut adstãtes scandalizentur: sed hæc ratio cessat in peccatore publico; nam eius delictum iam est diffamatum, & ex alia parte, si publicè peteret, & ei daretur, scandalizaretur adstantes, qui sciunt ipsum esse publicum peccatorem, & indignum; ergo &c.

20 Quæres 1. An si publicus peccator doleat de peccatis possit admitti?

Respondeo extra casum mortis non posse publicè, nisi publicè pœniteat. Est communis. Ratio est, quia si publicè admitteretur, semper sequeretur scandalum

dalum in adstantibus, qui cognoscunt esse publicum peccatorem; excipitur tamen casus mortis, quia tunc prævalet extrema necessitas, & scandalum potest facilè tolli publicando ipsum pœnituisse. Dixi non posse publicè, quia si occultè pœniteat, potest ei occultè ministrari, quia in tali casu datur digno, & nullum sequi potest scandalum.

21 Quæres 2. an si delictum verè non sit publicum, nihilominus aliquis sit grauiter suspectus de aliquo crimine, & tanta sit grauitas suspicionis, vt moralem quandam certitudinem inducat, Sacramentum sit ei denegandum?

Respondeo affirmatiuè propter easdē rationes in conclusione tertia adductas. Sic Suarez de Euch. disp.66. sect.6. Coninchus quæst.80.art.6. Bonac. loco cit. Arriaga dicta disp.21. num.28. & plures alij: Si tamen suspicio sit leuis, & temeraria, imo etiam probabilis non debet ei negari, quia cum sint probabilitates hinc inde de aliquo facto faciunt illud dubium, vt de conscientia diximus: in dubio autem melior est conditio possidentis, & possessio stat in fauorem rei; Excipitur tamen casus mortis; nam etiamsi aliquis sit verè, & grauiter suspectus de crimine, & ipse dicat se esse innocentem, videtur ei credendum; vnde si Sacramentum petat non est ei negandum ob magnam ipsius necessitatem. Sic Suarez, & Arriaga locis citatis.

22 Quæres 3. An si delictum non sit publicum, sed nihilominus sit multis notum, an sit ei denegandum Sacramentum? v.g. delictum non est publicum illis modis, quibus in articuli principio diximus, sed nihilominus scitur à multis, quæritur quot debeant esse viri, qui illud sciant ad hoc, vt ei licitè denegetur Sacramentum?

Respondeo, quod aliqui volunt sufficere, quod sex sciant delictū, alij volunt sufficere decē, quia decem sufficiunt ad constituendā Parochiam: at probabilius dicendum est cū Soto, Suarez, Arriaga, & alijs in hoc non posse certam regulam tradi; sed standum esse prudentum iuditio; nam publicum, & secretum sunt termini respectiui; ex quo fit, vt quod scitur à sex, vel octo in parua villula, censeatur ibi publicum, quod si sciatur etiam à decem in magna Ciuitate, adhuc censeatur occultum.

23 Non approbo tamen casum, quem Arriaga admittit, nempe, quòd si totum Monasterium sciat delictum alicuius Religiosi; & nihilominus si celebrante aliquo conscio eius delicti, talis accedat coram secularibus, & petat Eucharistiam, debeat ipsum communicare; Dico enim esse ei denegandam, quia talis est indignus, nec potest talis Sacerdos cooperari sacrilegæ eius sumptioni: nec sequitur ex hoc diffamatio ipsius apud seculares: tum quia seculares optimè sciunt Religiosos multoties ad virtutis experimentum id facere: tum quia sibi imputet talis, si imprudenter accessit, ex quo possit aliquo modo eius fama in vniuersali denigrari; cum iam in Monasterio pro publico peccatore habeatur; vnde non videtur sibi constare Arriaga; nam docet paulò ante quod si delictum sit publicum in vna Ciuitate, etiam denegandum sit Sacramentum alibi, vbi delictum non est notum, quia iam ille amisit ius in bonam famam, & reuerentia Sacramenti exigit, ne illam famam hic, & nunc consideremus; vel ergo debet affirmare cum Soto in 4. dist.12. qu.1. art.6. Nugno qu.80. art.6.diff.3. Henriquez de Euch. cap.57. Coninch. locis cit.& alijs licere publico peccatori in vna Ciuitate dare Sacramentum in alia, vbi eius peccatum non agnoscitur; vel etiam negare esse licitū dare Sacramentum religioso, cuius delictum publicum est in Monasterio, licèt occultum apud seculares.

24 Dici tamen potest pro Arriaga esse disparitatem de religioso, & seculari, quod delictum secularis publicum in vna Ciuitate de facili fiet etiam publicum in alia, quod non euenit de delictis religiosi: secundò quia licèt eius fama non præponderet, præponderat tamen fama religionis, quæ per delictū etiam vnius religiosi denigratur. Sed contra vtinam hoc esset verum, quod delictum religiosi publicum in vno monasterio, non perueniret ad seculares, cùm experientia constet contrarium sæpissimè fieri; neq; fama religionis præponderat, etenim fama obseruantiæ religiosæ non in hoc consistit, quod nullus vmquam in ea delinquat, sed quod non delinquat impunitè; secus etiā si religiosus atrocissima crimina patraret nō deberet publicè puniri, vt seruaretur fama religionis, quod dici nequit; saluatur enim fama per hoc, quod minima etiam impunita non relinquit; vnde si seculares viderent aliquem religiosum repelli à communione, non per hoc iudicarent scelus aliquod enorme patrasse; sed potiùs iudicarent exactam regularum obseruantiam in tali religione vigere ex hoc, quod superior non permittat suos religiosos sine debita obedientia ad Sacramenta accedere. In hoc autem, quæ infamia religioni inuritur?

25 Quæres 4. An quæ huc vsque diximus de Sacramēto Eucharistiæ debeat intelli-

intelligi etiam de baptismo, & ordine?

Respondeo diuersam esse rationem de his duobus Sacramentis; nam Baptismus cum detur ad delenda delicta, potest dari cuicumque peccatori, siue publico, siue priuato, dummodo non constet ipsum nolle deserere huiusmodi delicta, & deinceps christiané viuere. Dixi dummodo non constet ipsum nolle deinceps deserere huiusmodi peccata, nam si interrogatus diceret se velle pristinam vitam sequi, non deberet baptizari propter iam dicta.

26 Quo ad Ordinem verò: cum Episcopus teneatur inquirere de aptitudine in scientia, & moribus consecrandi, nec vllus possit ordinari sine præuio examine, & testimonio de vita, moribus, & alijs requisitis, neque detur omnibus, potest hoc Sacramentum denegari, etiamsi crimen sit occultum. Hocque constat ex cap. *Ad aures* de tempor. ordinand. vbi decernitur non debere ordinari quempiam religiosum suo superiore contradicente, eo quod superiores possunt scire aliqua peccata secreta subditorum; nec religiosi ex eo, quod sint tales, habent ius ad ordines, nisi dependenter ab obedientia, quam professi sunt.

27 Posset hic inquiri, an eadem sit ratio de Parocho matrimonio assistenti, & an si sciat esse contrahentes indignos possit nihilominus assistere. Verùm quo ad hoc, vel Parochus scit adesse aliquod impedimentum inter contrahentes siue impediens, siue dirimens etiam secretum, & tunc non potest assistere, sed debet deferre ad Episcopum, ad quem spectat iudicare; vel scit aliquod aliud peccatum, ratione cuius indigné contrahunt, & sic potest assistere, quia est tantùm testis, nec ipse administrat, sed ministri sunt contrahentes; vnde solùm meré passiué, & permissiué se habet. Sic Sanchez lib.2. de matr. disp. 15. Lugo disp. 8. hic sect. 13. Arriaga disp. 21. sect. 6 De ipsis contrahentibus verò est diuersa ratio, ac de alijs ministris; nam non tantùm ministrant, sed etiam recipiunt Sacramentum, vnde diuersimode loquendum; sed de hoc videantur de matrimonio tractantes.

ARTICVLVS X.

Qualis intentio requiratur in suscipientibus Sacramenta.

1 INtentionem ex parte ministri requiri, vel actualem, vel virtualem art. 5. & 6. huius quæstionis ostendimus; nunc videndum est, an ex parte suscipientis Sacramentum requiratur aliqua intentio, & qualis sit sufficiens.

2 . Certum in primis est intentionem non esse necessariam in infantibus respectu illorum Sacramentorum, quorum sunt capaces, licet enim potuerit Christus instituere Sacramenta, vt nullus sit eorum capax sine intentione illa suscipiendi, & consequenter infantes fore incapaces omnium Sacramentorum; nihilominus constat ex vsu totius Ecclesiæ præsertim circa baptismum, Christum in infantibus, & eadem est ratio in perpetuò amentibus, non requisisse hanc intentionem in ipsis, sed validum esse baptisma, etiamsi nullam ipsi habeant intentionem, in hoc supplente ipsa Ecclesia; vnde certissimum est paruulos veré recipere baptismum, & eius effectum nempe characterem, & gratiam, etiamsi in ipsis non possit esse voluntas baptismum recipiendi; Ex baptismo autē deducitur argumentū efficax ad probandum, quod etiā ad recipienda reliqua Sacramenta, quorū sunt capaces nempe Confirmationem, & Ordinem nō requiratur intentio. Ratio autem cur paruuli possint recipere baptismum sine voluntate illud recipiendi, non autem adulti, in quibus supponitur semper actuale, adducitur ab Innocentio III. *in cap. maiores de Bapt.* dicente. *Originale igitur, quod sine consensu contrahitur sine consensu per vim remittitur Sacramenti: actuale verò quod consensu contrahitur sine consensu minimè relaxatur.* Extremæ vnctionis verò paruuli non sunt capaces, non ob defectum voluntatis præcisé, sed quia in ipsis non supponuntur peccata actualia, ad quorum reliquias delendas est instituta; quare paruuli sunt incapaces Extremæ vnctionis non solùm ob defectum materiæ, vt vult Arriaga hic disp. 22. sect. 1. Sed etiam ob defectum voluntarij; nam peccata actualia non relaxantur sine consensu: ex cap. *Maiores* nuper citato.

3 Difficultas modo insurgit de adultis, an scilicet in ipsis requiratur aliqua intentio, vt validé recipiant Sacramenta; de quo variæ extant sententiæ.

Prima opinio est Glossæ in cap. Maiores de Baptismo prope finem, hæc docet, baptismum recipi, etiamsi adultus corde contradicat, dummodò dicat ore se consentire.

Secunda est Caiet. infra quæst. 68. at. 7. Ledesmæ in 4. 1. p. quæst. 9. art. 7. Serræ quæst. 68. art. 7. & quorundam aliorum, hæc vult ad receptionem baptismi sufficere, quodquis non habeat voluntatem

contrariam etiamsi non habeat, nec habuerit vmquam voluntatem recipiendi baptismum.

Tertia communis sententia vult ad valorem Sacramenti requiri consensum positiuum adulti, qui illud recipit, qui tamen consensus in aliquibus casibus sufficit si sit habitualis, nempè, quod aliquando habuerit actum, quo illud concupierit, & quem per actum contrarium non retractauerit, imo etiamsi sit extortus ex metu cadente in constantem virum. Sic Nugnus infra quæst.68 art.7. Gonet. disp.3. de baptismo art.2. Suar. in præsenti disp.14.sect.2.Vasquez disp.157. cap.2. Scotus in 4. dist.4.qu.2. Lugus hic disput. 9. sect.7. Amicus disp.11. de baptismo sect.6. Arriaga loco cit.sect.2.& communis Theologorum.

4 Conclusio 1. Ad recipiendum validè Sacramentum non sufficit,si adultus, neque consentiat, neque dissentiat, si ante nullum actum habuit, quo Sacramentum desiderauerit. Probatur ex Concilio Carthaginensi 3. cap.34. vbi habetur. *Aegrotantes si pro se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimoniū hi, qui sui sūnt dixerint baptizentur.* Et idem habetur ex Concilio Arausi. 1. can.12. & D. Aug. lib.4. de Baptis. cap.24. habet. *Si pro eo, qui respondere potest alius respondeat, non ad idem valet. Ex qua regula illud Euangelij dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter monet, etatem habet, ipse pro se loquatur.* Accedit D. Tho. qui quæst.68. art.7. ad 2. dicit. *Si adulto deesset intentio recipiendi baptismum esset rebaptizandus.* Idem habetur ex Rituali Romano Pauli V. vbi prohibetur baptizari eum, qui adultus cum sit, numquam habuit voluntatem baptismi.

5 Probatur ratione. In susceptione Sacramentorum contrahitur obligatio per Baptismum, quod quis sit subditus Ecclesiæ, & obseruet omnia, quæ per legem Christi mandantur; per Confirmationem, & Ordinem constituitur illa Sacramenta recipiens in perpetuo statu: in Matrimonio oritur mutua obligati: in Pœnitentia pœnitens se subijcit, vt reus, & per Extremam vnctionem debent deleri peccata propria voluntate contracta: Sed est contra lumen naturale, quod quis sine propria voluntate subeat huiusmodi obligationes; ergo semper in receptione Sacramentorum aliquis consensus requiritur.

6 Conclusio 2. Intentio requisita ad recipienda Sacramenta est, vel intentio præcedens non retractata per actum contrarium, & solùm habitualiter permanens, vel interpretatiua, vel intentio etiam coacta ex metu cadente in constātē virum, siue hic metus sit iustè,siue iniustè incussus: patet hoc ex Concilijs supradictis Carthaginensi, & Arausicano, & ex cap. maiores, vbi permittuntur baptizari ij, qui in amentiam inciderint, vel in morbum, & respondere non possint, dummòdo actum aliquem elicuerint, quo baptismū desiderauerint & idem dicendum deSacramento Ordinis,& Confirmationis,possent enim valide dari amenti:vel dormienti, si ante petierint; licèthoc non esset licitum, quia horum Sacramentorum non est necessitas, & ex alia parte dignitas hórum Sacramentorum exigit, vt cum debita decentia dentur,& cum solitis cæremonijs; Sacramentum autem Extremæ vnctionis potest, & debet dari ijs; qui illud non petierunt, & idem dicendum cum Lugo, Vasquez, & alijs locis citatis de Eucharistia, si iam quis supponatur in graria, & illam petere non possit.

7 Ratio huius est, quia ad suscipiendum baptismum minor intentio requiritur, quam ad dandum, & idem de alijs Sacramentis,dicēdū est; nam homo concurrit tantùm passiuè in recipiendo Sacramentum, dum verò quis administrat concurrit actiuè; & ideo maior intentio requiritur in conferente, quam in recipiente Sacramenta: an verò intentio habitualis, & interpretatiua sufficiat in matrimonio, & pœnitentia dicemus in solutione argumentorum;cum sit de ipsis specialis difficultas.

8 Obijcies primò pro Caietano dictum cap. maiores de baptismo, vbi habetur. *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrarie voluntatis non inuenerit*: sed qui neque consentit, neque dissentit non ponit obicem contrariæ voluntatis; ergo recipit Sacramentum.

Respondeo Pontificem se clarè explicare, quod requiratur aliqua intentio, vel per præteritum actum non retractatum, vt in amentibus, & dormientibus, qui ante petierunt, vel per actum elicitum ex metu,vt de illis, qui vt effugiant mortem recipiunt Sacramentum, vel de Cathecumenis, qui prius habuissent propositum Baptismi; ex his præmissis deducit postea illam consequentiam, *Tunc ergo Charactere &c.* quæ,vt sit bona,debet esse ex præmissis deducta; nēpe tūc obicem non adesse, quando aliquando fuit voluntas Sacramenta recipiendi, vnde talis auctoritas magis probat nostram conclusionem, quam infirmet.

9 Obijcies 2. Intentio non requiritur in paruulis; ergo neque in adultis.

Res-

Respondeo negando consequentiam; nam adulti ætatem habent, & possunt habere intentionem, cuius sunt incapaces paruuli, vnde &c.

10 Obijcies 3. Ex Florentino, & Trid. tria requiruntur ad conficiendum Sacramentum materia, forma, & intentio ministri; ergo non requiritur intentio suscipientis.

Respondeo Concilia enumerare ea tria, quia essentialiter in omnibus requiruntur, intentio autem suscipientis non requiritur in paruulis respectu eorum Sacramentorum, quorum sunt capaces, nec in receptione Eucharistiæ, quæ extra vsum est Sacramentum.

11 Obijcies 4. Sacramentum Extremæ vnctionis datur ijs, qui subitò vsum rationis amiserunt, etiamsi antea non petierint; ergo non requiritur consensus, & intentio recipiendi Sacramentum, sed sufficit, quod quis non ponat obicem.

Respondeo etiam in hoc casu præcessisse actum; nam qui Christiano more vixit, & qui Sacramēta suo tempore recepit, præsumitur etiam velle catholicè mori; & Ecclesiæ Sacramentis iuuari.

12 Dices. In Sacramento pœnitentiæ non sufficit, quod quis christiano more vixerit, & Sacramenta suo tempore frequentauerit, vt si subitò perderet vsum rationis, postit confessarius illum absoluere, sed requiritur, quod hoc Sacramentum petierit, vel saltem det aliquod signum; ergo vel non sufficit, quod quis more christiano vixerit vt possit in Sacramentum administrari; vel hoc debemus etiam dicere de pœnitentia.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia Sacramentum pœnitentiæ est per modum indicij, & ipsa accusatio peccatorum externa est materia proxima Sacramenti, & ideo non potest dari absolutè absolutio, nisi materia adsit, nec sufficit intentio interior, quia de internis nisi manifestentur, non iudicat Ecclesia: Sacramentum autem Extremæ vnctionis, cum adsit materia, & forma; etiam si quis subitò vsum rationis amiserit, & nullum signum dederit, debet Parochus illud administrare absolutè cum sufficiat intentio interna.

13 Lugus aliam rationem assignat; nempe quod pœnitens debet implorare officium iudicis, vt iudicium possit inchoari. Sed contra est iudex non poterit saltem inchoare, & perficere iudicium ex officio, licèt, non possit in tali casu ad instantiam partis, si nullum signum dedit. Sustendum igitur est in data responsione, quia accusatio externa requiritur tamquam materia, quod non est in alijs Sacramentis; & si non requireretur tamquam materia proxima, etiā intentio sufficiens ad recipiendum Sacramentum pœnitentiæ esset vita Christiana præterita: an verò vita Christiana præterita, sit sufficiens ad dandam absolutione sub conditione, dicam infra suo loco.

14 Obijcies 5. Si voluntas generalis, qua quis voluit Christianè more viuere sufficit ad Extremam vnctionem; ergo etiam ad Eucharistiam; ergo si quis casu comederet hostiam consecratam putans esse simplicem panem reciperet fructum Eucharistiæ, quod dici non potest; ergo &c.

Respondeo sufficere quoque ad Eucharistiam, vnde antiquitus in primitiua Ecclesia dabatur etiam pueris recenter baptizatis, & potest dari ijs, qui subitò, correpti vsum rationis amiserunt quando absque irreuerentiæ periculo fieri potest, atque etiam amentibus in articulo mortis, quando ante habuerunt vsum rationis, & supponuntur sine peccato, & possunt illam sumere sine irreuerentia: nego tamen secundam consequentiam, & disparitas est, quia homo, qui christianæ vixit, præsumitur in tali casu mortis velle iuuari Ecclesiæ Sacramentis, at non præsumitur velle recipere Sacramentum, quando casu comedit hostiam consecratam, putans esse panem. Ideò &c.

15 Quæres primò an si Iudeus, aut Gentilis habeat actum attritionis ex metu inferni, & postea subito corripiatur, & amittat vsum rationis, possit validè, & fructuosè baptizari.

Respondeo necdum posse baptizari est contra Coninchum q.64.ar.8. n.103. est tamen Suarez disp. 14. sec. 2. Lugi disp.9. sec.7.& Arriagæ hic disp.22. sec.4. Ratio est, quia, vt gentilis, vel Iudeus censeatur velle Sacramentum baptismi debet velle subire onus seruandi omnia præcepta Ecclesiæ: nullus autem adultus præsumitur velle subire hoc onus & velle mutare religionem, in qua natus est, nisi facto prius diligenti examine.

16 Quæres 2. An eadem intentio, quæ sufficit ad recipienda alia Sacramenta, sufficiat etiam ad recipiendum Sacramentum Matrimonij.

Respondeo affirmatiuè, sic Sanchez lib.2. de matr. disp.12. Lugus, & Arriaga locis citatis. Quare contrahentes possunt dupliciter considerari, vel vt ministri, & sic debent habere intentionem actualem, vel saltem virtualem, vel vt subiecta recipientia Sacramentum ma-

trimonij, & sic, licèt quando celebratur in præsentia coram Parocho, & testibus, quia ministrando semper habent intentionem actualem, vel saltem virtualem; etiam illud recipiendo eamdem habeant quia dū vnus vult ministrare illud alteri, vult etiam vicissim ab alio illud recipere, cū consistat in mutuo consensu; quare si vt ministrans habet intentionem vel actualem, vel saltem virtualem, etiam vt recipiens illam habet: Nihilominus dari potest casus, in quo, quādo quis recipit, non habeat intentionem, neque actualem, neque virtualem, sed sit omnino distractus, vt si quis scribat literam, qua quis dicat *Ego trado me tibi, & accepto te in meam*, & mulier vicissim rescribat, *Ego etiam trado me tibi, & accepto te in meum* nihilominus non est perfectus contractus, donec notitia ad primum perueniat; sed dum peruenit, & perficitur Sacramentum potest esse quod mulier sit distracta, vel dormiat, & tamen solùm tunc recipit Sacramentum; ergo etiam in recipiente hoc Sacramentum, vt recipiens est, non requiritur alia intentio, quam habitualis, sicuti in alijs Sacramentis.

17 Potest hic tractari de numero Sacramentorum nouæ legis: sed constat de fide esse septem. Conuenientiæ huius numeri possunt videri apud Doctores. Ratio verò à priori est Christi Domini voluntas, qui sic instituit. Et hæc de toto hoc tractatu de Sacramentis in communi sint satis.

TRACTA-

TRACTATVS TERTIVS.

DE VENERABILI EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

SACROSANCTVM Eucharistiæ Sacramẽtum omnium Sacramentorum maximum, quod proinde à D. Dionysio cap. 3. de Ecclesiastica hierarchia dicitur: *Consummatio, ac perfectio Sacramentorum omnium*, in quo Saluator noster è terris ascensurus ad Patrem amoris sui diuitias omnes effudit, pignus æternæ gloriæ, quod Sponsæ suæ Ecclesiæ in hac miseriarum valle peregrinanti reliquit, miraculorum ab ipso factorum maximum; cum non solum sit signum, & causa gratiæ, vt cetera omnia Sacramenta nouæ legis, sed etiam ipsum fontem, & auctorem gratiæ contineat; ita vt, qui dignè ipsum suscipit, idem cum Christo efficiatur, inquit Gregorius Nissenus in cap. 3. Ecclesiast. vbi sic habet: *Ob hanc enim causam in escam se nobis proponit is, qui semper est, vt accipientes illum in nobis id efficiamur, quod ipse est.* Tractat autem D. Thomas de hoc augustissimo Sacramento tertio loco, eo quod, cum sit cibus perfectorum, debuit homo prius regenerari per Baptismum, deinde per Confirmationem reduci vsq; ad statum virilem, in quo statu constitutus accipit Eucharistiæ alimoniam, quæ perfectorum cibus est. De hoc Sacramento agit Angelicus à quæst. 73. vsque ad 84. Nos totum hunc tractatum octo quæstionibus concludemus, quarum prima erit de Eucharistia secundùm se: Secunda de materia necessariò requisita ad ipsum Eucharistiæ Sacramentum conficiendum: Tertia de eiusdem transubstantiatione: Quarta de modo, quo Christus est in Eucharistia: Quinta de accidentibus Eucharisticis: Sexta de forma: Septima de effectibus, & vsu Eucharistiæ: Octaua denique erit de Missæ sacrificio; sicq; plenam de hoc sacratissimo mysterio eo modo, quo in terris habere possumus, tractationem habebimus.

QVÆSTIO I.

De Eucharistia Sacramento secundùm se.

ORdo doctrinæ postulat, vt prius ab vniuersalioribus incipiamus, quare de Eucharistiæ Sacramento tractaturi, prius videndum est, an sit, simul breuiter hæreses, quæ contra huius Sacramenti veritatem insurrexere indicantes, deinde explicabimus quid sit, quem ordinem Angelicus Præceptor tradidit, prius de Sacramento secundùm se, deinde de materia, forma, modo, quo existit, & effectibus eius disputãdo; quod & nos ipsum sequentes præstabimus.

ARTICVLVS I.

An detur verum Eucharistiæ Sacramentum.

1 NOmine Sacramenti Eucharistiæ intelligimus species consecratas panis, & vini in se continentes verum corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, & inquirimus, an detur tamquam verum Sacramentum; quod, vt clarè appareat, breuiter prius indicabimus errores, qui circa hoc diuinissimum Sacramentum à Sathana inuenti sunt, mox veritatem catholicam, & quid secundùm fidem tenendum sit explicabimus.

2 An aliqui ex antiquis hæreticis negauerint Eucharistiam esse Sacramentum? Suarez hic tom. 3. disp. 39. affirmat, cui nouissime subscribit Passerinus hic. Com. t. cap. 1. qui probabilius esse dicit Archonticos altaris mysterium negasse ex Epiph. hæres. 40. Messalianos dixisse nullius esse roboris, ex Theodoret. lib. 4. histo. cap. 10. Petrobrusianos sectatores Petri de Bruis negasse Christum dedisse alijs potestatem conficiendi Eucharistiam. Vasquez verò hic disput. 157. cui consentit Lugus, docet nullum hæreticum hucusq; negasse Eucharistiam esse Sacramentum, imò dicit etiam ipsum Mahomethum capit. 4. Alcorani fateri hoc esse Sacramentum veneratione dignum, ex Prateolo lib. 11. Elenchi hæresium, verb. Mahometus, sed quidquid sit de hoc, an fuerint aliqui hæretici, qui negauerint Eucharistiam esse Sacramentum, vel non.

3 Certum in primis est, plures hæreticos circa Eucharistiam errasse, nam Berengarius Andegauensis Diaconus primò docuit, Eucharistiam esse solummodò signum corporis Christi, & ibi non adesse verum corpus, & sanguinem Christi; quem errorem abiurauit sub Nicolao II. vt habetur de consecr. dist. 2.

po-

postea ad vomitum rediit, & profitebatur quidem adesse corpus, & sanguinem Christi Domini, sed transubstantiationem negabat asserens simul cum corpore, & sanguine Christi adesse substantiam panis, & vini, quem errorem in Concilio Romano sub Gregorio VII. solemniter abiurauit. Hunc errorem Lutherus amplexus est, quem plures eius discipuli in Germania sequuntur, qui propterea *Impanatores*, seu *Panistæ* vocantur. Negat etiam Lutherus in confectione Eucharistiæ in missa verum sacrificium confici, quem errorem à diabolo se didicisse fatetur. Quare Petrus Faber Iurisconsultus illi obiurgat, quod non potest Lutherus sicut Apostolus loqui dicendo: *Quod accepi à Domino hoc tradidi vobis*; sed debet dicere: *Quod accepi à diabolo hoc tradidi vobis*. Vualdenses verò, Vvieleph, Caluinus, Occolampadius, Zuinglius, Petrus Martyr, & alij sectarij negant veram, & realem præsentiam corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia, & solùm volũt esse signum præsentiæ Christi. Iconomaei anno Domini 700 dicebant, nullam aliam imaginem esse adorandam, præter illam, quam Christus Dominus instituit, quæ est Eucharistia; vnde ex Suarez volebant Christum esse ibi tamquam in imagine. Alij dicebant in Eucharistia esse quidem realiter Christum, sed eo modo tãtùm, quo est in omnibus rebus, & hi dicti sunt vbiquetarij; Alij volebant panem, & vinum assumi hypostaticè à Verbo diuino, & proinde propter communicationem idiomatum dici de pane, & vino esse corpus Christi Domini, & alij fuere errores de hoc diuinissimo Sacramento.

4 Conclusio. Catholica veritas est Eucharistiam esse verum, & proprium Sacramentum sub speciebus panis, & vini verè continens corpus, & sanguinem Christi Domini. Quoad primam partem, quod nimirum Eucharistia sit verum, & proprium Sacramentum, definita fuit hæc veritas in Concilio Lateranen. in cap. firmiter. In Florentino in decreto vnionis, & Trid tum sess. 7. can. 1. tum sess. 13. per totam, & sess. 21. in Carthag. 3. cap. 28. & 29.

5 Probatur ratione: vt aliquid sit verum, & proprium Sacramentum requiritur, quod sit signum sacrum sensibile practicum gratiæ sanctificantis: sed huiusmodi est Eucharistia: nam Ioan. 6. dicitur: *Panis, quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis*. Species autem panis, & vini sunt quid sensibile; & vita est gratia, quæ significatur: ergo Eucharistia est verum, & proprium Sacramentũ, & de hac veritate ex Vasquij, & Lugi opinione nullus vnquam hæreticus dubitauit.

6 Secunda pars est etiam de fide definita in pluribus Concilijs in Niceno primo anno 330. celebrato. In secũdo, seu quod idẽ est, in septima Synodo Oecumenica, in Ephes. in epist. Cyrilli ad Nestorium à Concilio approbata, in Vercellensi sub Leone IX. In Turonensi sub Victore II. in Romano sub Nicolao II. & alio ibidem sub Greg. VII. in quibus Berengarius publicè suam hæresim abiurauit. In Lateranesi sub Innocentio III. In Florentino in decreto vnionis, ac demum in Trident. sess. 13. cap. 1. vbi habetur: *Principio docet Sancta Synodus, ac apertè, & simpliciter profitetur in almo Sanctæ Eucharistiæ Sacramento post panis, & vini consecrationem Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum atque hominem, verè, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri*: Quibus verbis omnium sectariorum errores iugulat: dum enim ait post consecrationem, destruit errorem vbiquetariorum; dum docet ibi esse Christum Dominum verum Deum, & verum hominem substantialiter, reicit errorem impanationis: dum ait esse ibi Christum verè, & realiter, damnat Iconomacos, & Caluinistas, qui dicunt Christum esse ibi tantùm in signo.

7 Probatur hæc eadem veritas ex perpetua traditione, & consensu totius Ecclesiæ siue Latinæ, siue Græcæ, quæ semper intactam hane veritatem retinuit, & contra errores insurgentes semper validè dimicauit, ex loco scripturæ Ioann. 6. supra adducto. Vnde D. Hilarius lib. 8. de Trinitate: *De veritate carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus, nunc enim, & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est*. Matth. 26. *Accipite, & comedite hoc est corpus meum*. Quod testimonium est adeò clarum, vt Lutherus ipse contra Carlostadium, Zuinglium, & alios negantes realem Christi præsentiam in Apologia de Cœna Domini, & alijs in locis acriter inuehatur; Verùm opus non est Lutheri testimonio ad hanc veritatem probandam, cum ex tot Concilijs, scripturis, & innumeris Sanctis Patribus habeatur.

8 Obijciunt primò Hæretici plures auctoritates scripturæ. Ioann. 6. cum dixisset Christus: *Caro mea verè est cibus*. Et Et, videret quosdam scãdalizatos de eo, quod dixerat, statim subdit: *Spiritus est, qui*

qui viuificat: caro autem non prodest quicquam: verba, quæ locutus sum vobis spiritus, & vita sunt: ac si diceret non debetis hæc, vt sonant, intelligere, sed spiritualiter tantùm, & sola fide caro Christi est sumenda, non realiter manducanda. Sic arguit Zuinglius, quod existimat hoc argumentum insolubile.

Respondeo cum D. Augustino tract. 27. in Ioann. Carnem dici non prodesse quicquã non simpliciter, sed quomodo illi intellexerunt, visibiliter scilicet intelligendo carnem *Quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodò spiritu vegetatur: Accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum; nam si caro non prodesset, Verbum caro non fieret*, Et paulò post: *Sicuti illi intellexerunt carnem, non sic ego do ad manducandum carnem meam*. Quare verba Christi sunt spiritus, & vita ratione materiæ, de qua tractant, quia nimirum sunt de carne sua spirituali, & viuifica, quæ non visibiliter, & sub propria specie, sed inuisibiliter, & sub specie panis est recipienda; vnde apparet Zuinglij argumentum nullum esse.

9 Obijciunt secundò. Varia loca scripturæ: 1.Matth.26. dicitur Christum accepisse panem, benedixisse, fregisse, ac discipulis dedisse; ergo si panem accepit, fregit, & dedit discipulis; etiam solùm panem manducauerunt Apostoli: 2. Apost. ad Cor. 10.& 11. appellat Eucharistiã panem; & Marci 14. dixit Christus post consecrationem calicis: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec bibam illud nouum in regno Dei*; ergo si post consecrationem adhuc est panis, & vinum, non potest Eucharistia esse corpus, & sanguis Christi.

Respondeo ad primum locum cum D. Ambrosio lib.4. de Sacramentis cap. 5. vbi habet: *Antequam consecretur, panis est; vbi autem Christi verba accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem: Accipite, & edite ex eo omnes: Hoc est corpus meum*. Ex quo patet responsio ad primum locum, verum enim est, quod ante consecrationem accepit panem, & benedixit, ac fregit, sed post consecrationem dedit, dicẽdo esse corpus suum; sicuti etiam in communi sermone frequenter accidit, vt multa verba simul referantur ad eumdem casum, licèt res eadem non perseueret, vt si quis dicat hominem vidi, percussi, sepeliui; hæc tria verba ad eumdem hominem referuntur, & tamen nullus dicet ex hoc, quod quis sepelierit hominem viuum, licèt viuum viderit, & percusserit, ita in proposito. Ad secundum, & tertium locum dico adhuc vocari panem, & vinum, quia adhuc remanent species panis, & vini; sicuti Gen. 18. & Actorum 1. quia Angeli habebant speciem hominis, vocantur viri. Ita &c.

10 Obijciunt tertiò. Verbum *est* sumitur in pluribus locis scripturæ pro significato, & repræsentato; vt 1. ad Cor. 10. *Petra autem erat Christus*; & in Euangelio de se dicit Christus: *Ego sum vitis vera; ego sum ostium*. In quibus locis tantùm metaphoricè dicitur de Christo, quod sit petra, vitis, ostium; ergo etiam hæc verba: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, tantùm metaphoricè sumi debent.

Respondeo, quod licèt in scriptura verbum *est* accipiatur aliquando pro significato, & repræsentato; attamen quãdo hoc modo sumitur constat vel ex contextu, vel auctoritate Ecclesiæ, vel communi expositione Patrum, vel euidenti ratione, quod metaphoricè sumi debeat; quare si Christus dicitur petra, etiam subditur: *Omnia in figura contingebant illis*; si dicit Christus, quod sit vitis, statim dicitur de discipulis, quod sint palmites, & tamen certum est Apostolos non esse cõuersos in palmites. Idem dico, dum dicitur *ostium*, quod non potest intelligi de ostio materiali; in proposito autem nihil est, ex quo colligatur Christum fuisse metaphoricè locutum, imò communis expositio Patrum, perpetua traditio, & Ecclesia ipsa, ad quam spectat verum sensum explicare scripturæ, semper docuit Christum in institutione Eucharistiæ cum omni proprietate fuisse locutum.

11 Obijciunt quartò. Euangelistæ post illa verba: *Hoc est corpus meum*, subdunt: *Hic est sanguis meus noui testamenti*; vel vt Lucas cap.22. & Apost.1. ad Corint. 10. habent: *Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine*. Sed hoc perinde est ac dicere: *Hic calix, & hic panis nil aliud sunt, quam memoriale quoddam noui pacti, quod mea morte confirmo in Cruce per effusionem sanguinis mei*. Cum quibus concordant illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*; ergo non significant ibi non verum corpus, & sanguinem Christi.

Respondeo negando minorem; nam ex illis verbis, non solùm colligitur Eucharistiam ordinari ad repræsentandam passionem Christi, sed etiam corpus, & sanguinem sub illis speciebus constitui, & ordinari ad formandum pactum nouæ legis, & ad reducendum in memoriam sacrificium Christi cruentum.

12 Obijciunt quintò. Varios Patres, primò Tertullianum lib.4. contra Marcionem cap. 40. vbi explicans illa verba Christi: *Hoc est corpus meum*: sic ait: *Acceptum panem, & distributum discipulis, corpus*

suum

suum fecit dicendo; Hoc est corpus meum, idest figura corporis mei; secundò Augustinum pluribus in locis, vt tract. 26. in Ioan. vbi habet. *Quid paras ventrem, & dentem, crede, & manducasti*. in Psal. 3. *Christus adhibuit Iudam ad conuiuium, in quo corporis, & sanguinis sui figuram commendauit, & tradidit discipulis*; & idem docet alijs in locis cum alijs Patribus.

Respondeo primò in vniuersali adPatres, quod ipsi vocant quidem interdum Eucharistiam figuram, & signum Corporis Christi, sed accipiunt solas species, & Symbola externa, quæ sunt figura corporis Christi, & cum hoc stat, quod sub illis speciebus verè contineatur corpus Christi, & hanc esse mentem Patrū patet ex Augustino de Consecr. dist. 2. can. *Vtrum sub figura*; vbi habet: *Corpus Christi, & veritas, & figura est. Est veritas, dum Corpus Christi, & sanguis ex panis, & vini substantia efficitur. Figura verò est, quod exterius sentitur*. Et eamdem explicationem dant alij Patres; ex quo patet ad locum Tertuliani, & ad 2. Augustini dico, ipsum velle sacramentalem manducationem nihil prodesse, nisi animo disposito quis accedat, nam si quis indispositus accedat, iuditium sibi manducat, vt inquit Apostolus, quare cum Patres verba Christi Domini accomodant spirituali manducationi per fidem, vel per gratiam non excludunt sensum proprium, sed docent requiri fidem, & gratiam, vt sit fructuosa. Cum videntur detrahere reali præsentiæ, & manducationi Christi, excludunt tantùm modum ordinarium præsentiæ, & manducationis, quomodo intelligebāt Capharnaitæ: cum dicunt corpus Christi esse cibum spiritualem, solùm contendunt Corpus Christi, licèt percipiatur ore, non percipi tamen vt nutriatur corpus, sed anima: cum dicunt Corpus Christi tantùm manducari à fidelibus, loquuntur solùm de manducatione fructuosa: demùm cum affirmant Christi corpus tangi, & dentibus atteri, volunt solùm cum emphasi quadam affirmare veritatem huius mysterij, quia nimirum corpus Christi est intimè coniunctum cum illis accidentibus, quæ alterantur, & conteruntur, ac si ibi adesset propria eorum substantia.

13 Obijciunt 6. rationibus: De ratione signi est vt signatum sit absens: sed Eucharistia est signum Corporis Christi; ergo hoc debet esse absens: probatur maior, nam signum, & signatum sunt opposita; ergo non possunt esse simul.

Respondeo negando maiorem; nam significari non conuenit rei quatenùs est absens, sed quatenùs occulta: sic opera miraculosa Christi significabant eius Diuinitatem, quæ tamen erat præsens, & baptismus significat regenerationem spiritualem per gratiam, quæ tamen tunc ponitur, cum fit ablutio: vnde rectè D. Tho. opusc. 58. cap. 11. docet, quod sicut signum ex hominum impositione duplex est, aliud, quod tantùm significat rem, vt circulus apertus est signum vini venalis, aliud, quod continet id, quod significat, vt artocreas, quod significat carnes, & eas continet. Ita Sacramentum, quod est signum ex impositione Dei duplex est, aliud, quod tantùm significat, vt Sacramenta legalia, aliud continens id, quod significat, vt Sacramenta nouæ legis, & inter cetera Sacramentum Eucharistiæ, non tantùm habet significare gratiam, sed etiam Corpus Christi, quod sub speciebus continetur; & ad hoc videtur alludere illud Ecclesi. 36. *Innoua signa, & immuta mirabilia*; quasi dicatur, quia Sacramenta vetera non continent gratiam, quam significant, fac noua, quæ contineant gratiam, quam significant.

14 Obijciunt 7. Data reali præsentia Christi in Eucharistia multa sequuntur absurda eius maiestate indigna, nam esset subiectus innumeris contumelijs, & fœditatibus, quibus necessariò subiacet quilibet cibus, & quas inferre potest hominum improbitas.

Respondeo negando sequelam, nam cum Christus in Eucharistia non sit modo passibili, & externo, sed modo impassibili, & indiuisibili, nullo modo lædi potest, nec fæditatibus subiacet, sed omnia ista penes species solùm fieri possunt. Sic sol in cæno sine sordibus volutatur, & si quis occidat corpus, animam tamen non potest occidere, ita fęditates, quæ possunt ab improbis fieri contra Eucharistiam, species tantùm afficient, non Christi corpus. Vnde Cyprianus de Cœna Domini. *Integer erogatur, distributus non demembratur, incorporatur, & non iniuriatur, recipitur, & non includitur*.

15 Arguunt præterea, quod idem corpus non possit esse in pluribus locis, quod diuisibile non potest poni in indiuisibili; & plura alia ex phylosophia ducta. Verùm hæc nullo modo implicare suppono ex phylosophia, dum inquiritur, an idem corpus possit poni, & replicari in pluribus locis, & plura possint poni in eodem loco; vnde non opus est in istis soluendis immorari; & si aliqua occurrent explicanda, infra, prout se dederit occasio, explicabuntur.

ARTI-

ARTICVLO II.

An Sacramentum Euchariſtiæ ſint ſpecies conſecratæ, vel corpus Chriſti, vel vtrumque ſimul.

1 Sacramentum Euchariſtiæ eſſe diuerſum ab alijs Sacramentis patet; quia, vbi eſt diuerſa materia, & diuerſa forma, ibi eſt diuerſum Sacramentum: ſed diuerſa eſt materia, & forma Sacramenti Euchariſtiæ ab alijs Sacramentis, vt de ſe paret; ergo etiam eſt diuerſum Sacramentum. Et ſic ſemper Florent. Trid. & alia Concilia de Euchariſtia tanquam de Sacramento ab omnibus alijs diuerſo loquuntur.

2 Dices tamen diuerſitas Sacramẽtorum deſumitur ex diuerſo fine, propter quem Sacramenta inſtituta ſunt: Sed finis Euchariſtiæ non eſt diuerſus à fine Confirmationis; ergo ſaltem in fine non diſtinguitur à Confirmatione: probatur minor; nam Confirmatio ordinatur ad augendam, & confirmandam vitam ſpiritualem: ſed etiam Euchariſtia ordinatur ad eamdem augendam, vel confirmandam; ergo in hoc fine non diſtinguuntur.

3 Mirum quam varij ſint Doctores in hoc ſoluendo argumento, cum tamen re vera nullius ſit momenti; etenim Confirmatio datur ad augendam, & confirmandam vitam ſpiritualem, ſed non vniuerſaliter ad omne opus, ſed præſertim ad profitendam fidem in lucta contra Tyrannos, & per modum corroborationis, & vnctionis, ſicuti antiquitus luctatores vngebantur; Euchariſtia verò datur ad augendam, & corroborandam vitam ſpiritualem per modũ cibi; qui ſicuti aptus eſt corroborare omnes vires; ita Euchariſtia corroborat vniuerſaliter ad omnes fere præcipuas actiones vitæ ſpiritualis efficiendas ad amorem, ad ſpem, ad fidem, ad patientiam, ad temperantiam, ad fortitudinem, ad caſtitatem, humilitatem &c. & ad mortem, tum in martyrio, tum extra ſubeundam.

4 Certum inſuper eſt hoc Sacramẽtum eſſe ceterorum omnium præſtantiſſimum: colligitur ex Trident. ſeſſ. 7. can. 3. vbi definit Sacramenta non eſſe inter ſe paria, ſed vnum alio excellentius; & ſeſſ. 13. cap. 3. docet hoc in Euchariſtia eſſe excellens, & ſingulare, quia continet Chriſtum, quod alia Sacramenta non habent. Idem habetur ex can. *Nihil de ſacrificijs de conſecra. diſt. 2.* vbi Gloſa hoc expreſse tradit: tum quia vt dicit Trid. loco cit. cap. 2. in hoc Sacramento *Diuitias diuini ſui erga homines amoris velut effudit memoriam faciens mirabilium ſuorum*; & in hoc maximè elucescit omnipotentia Dei, vnde ob hanc cauſam ante illius inſtitutionem dixit Ioan. *Sciens Ieſus, quod omnia dedit ei Pater in manus*: tum quia varijs figuris fuit præfiguratum, quod eſt ſignum eius excellentiæ: tum quia varijs nominibus nominatur; dicitur enim Euchariſtia, ideſt bona gratia; dicitur communio, eo quod nos vniat, & connectat in charitate, & cum Chriſto; dicitur Synaxis, eo quod populus religionis, & cultus cauſa ad eum ſumendum cõgregari ſoleat; quare ſicuti ad manifeſtandam Regis, vel Principis excellentiam varijs titulis illum nominamus; ita ad manifeſtandam excellẽtiam huius Sacramenti varijs nominibus fuit inſignitum. Et ſic docet D. Tho. ſupra quæſt. 65. art. 3. & communiter DD. His poſitis.

Euchariſtia omniũ Sacramentorum præſtantiſſimũ

5 Vvaldenſis tom. 2. de Sacramentis cap. 21. vult totam eſſentiam huius Sacramenti conſiſtere in ſola, & reali Chriſti præſentia.

Scotus in 4. diſt. 8. quæſt. 1. docet Sacramentum Euchariſtiæ adæquatè conſiſtere in ſolis ſpeciebus panis, & vini, & Corpus Chriſti, & ſanguinem, quæ continentur in hoc Sacramento non conſtituere hoc Sacramentum neque partialiter, neque totaliter, Scotum ſequitur Lauræa tom. 1. in 4. diſp. 17. ar. 2. eſt etiam Nugni hic dub. 2. Ioann. à S. Tho. hic diſp. 26. art. 2. Gonet. de Euch. diſp. 2. art. 1. qui citat Sotum in 4. diſt. 8. quæſt. vnic. art. 1. & dicit eſſe communem Thomiſtarum.

D. Tho. in 4. diſt. 8. qu. 1. art. 2. ad 2. & opuſc. 58. cap. 17. Caiet. infra qu. 75. art. 1. Capreolus in 4. diſt. 8. art. 3. ad 1. Suarez diſp. 42. ſect. 3. Vaſquez diſp. 167. cap. 5. & 6. Lugo diſp. 1. ſect. 2. Amicus diſp. 15. de Euch. nu. 27. Arriaga diſp. 4. de Sacram. in genere ſect. 5. Eſparza lib. 10. quæſt. 64. Paſſarinus quæſt. 73. com. 1. art. 1. cap. 4. & plures alij docent Sacramentum Euchariſtiæ eſſentialiter includere non tantùm ſpecies, ſed etiam corpus, & ſanguinem Chriſti.

6 Concluſio. Sacramentum Euchariſtiæ eſſentialiter, & adæquatè conſiſtit in ſpeciebus conſecratis, & corpore Chriſti. Prima pars, quod hoc Sacramentum eſſentialiter includat ſpecies conſecratas probatur; quia Sacramentum eſſentialitèr eſt ſignum ſenſibile rei ſacræ ſanctificantis homines: ſed ſpecies conſecratæ ſunt huiuſmodi; ergo ſpecies conſecratæ eſſentialiter ſunt requiſitæ ad conſtituendum hoc Sacramentũ. Confirmatur: illud eſſentialiter requiritur ad conſtituendum aliquid, quo poſito

poſito illud intelligitur, & quo ablato id per ſe primò non intelligitur: ſed poſitis ſpeciebus conſecratis, ſaltem partialiter intelligitur Sacramentum, ablatis ſpeciebus conſecratis non intelligitur Sacramentum; ergo ſpecies conſecratæ eſſentialiter requiruntur ad conſtituendum Euchariſtiæ Sacramentum: ſicuti enim, quia ad conſtituendum album requiruntur eſſentialiter albedo, & ſubiectum, & albedine ſublata non intelligitur ſubiectum album, optimè probatur albedinem eſſe eſſentialiter requiſitam ad conſtituendum album, ita cum ablatis ſpeciebus conſecratis amplius non intelligatur Sacramentum Euchariſtiæ, ſequitur, quod eſſentialitèr requirantur ad Sacramentum Euchariſtiæ conſtituendum.

7 Dices hoc argumento nimis probari; etenim probatur ſpecies conſecratas eſſe adæquatè Sacramentum; quod probatur: quia illud eſt adæquatè Sacramentum, cui adæquatè conuenit definitio Sacramenti: ſed ſpeciebus conſecratis ex prima probatione poſita conuenit adæquata definitio Sacramenti; nam ſunt ſignum rei ſacræ ſanctificantis homines; ergo ipſæ ſpecies ſunt adæquatè Sacramentum. Sed contra quia aliud eſt, quod ſpeciebus conſecratis conueniat definitio Sacramenti, vt ſic, & hoc concedo: aliud, quod eis conueniat adæquata definitio ſpecifica Sacramenti Euchariſtiæ, & hoc eſt falſum, quemadmodum, ſi de animali, quod eſt in homine dicam, quod ſit viuens ſenſibile, ipſum adæquatè definio vt animal eſt, non verò adæquatè, vt tale animal eſt, nempè rationale; ita in propoſito dicendum eſt; nec enim Sacramentum Euchariſtiæ eſt tãtùm ſignum ſenſibile rei ſacræ ſanctificantis homines, ſed eſt ſignum rei ſacræ ſanctificantis homines per modum refectionis, & cibi ſpiritualis: ſpecies autem ſolæ non ſunt per modum refectionis ſpiritualis ſine corpore Chriſti; nam ſi ſub ſpeciebus non eſſet corpus Chriſti, ſed eſſent ſolæ ſpecies, ipſæ non eſſent cauſæ gratiæ.

8 Secunda pars; quod etiam corpus Chriſti eſſentialiter requiratur ad conſtituendum Sacramentum Euchariſtiæ ab Amico, & Paſſarino probatur ſic. Hoc Sacramentum eſſentialiter eſt ſacrificium, ſeu eſt eſſentialiter ſacrificium incruentum repræſentatiuum ſacrificij cruenti in ara Crucis perfecti: ſed de eſſentia ſacrificii eſt, quod conſtet ſpeciebus ſenſibilibus, & corpore Chriſti; ergo etiam de eſſentia Sacramenti eſt, quod conſtet ex ſpeciebus ſenſibilibus, & corpore Chriſti: minor probatur ex cap. *Hoc eſt* de Conſec.diſt.2 vbi dicitur. *Hoc ſacrificium duobus conſtare viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini Noſtri Ieſu Chriſti carne, & ſanguine*; & idem colligitur ex Trid.ſeſs.22. cap.1. & 2. Sed contra hæc ratio non probat, quia Euchariſtia non tantùm eſt Sacramentum, quando conficitur in Miſſa, in qua eſt verum ſacrificium, ſed etiam poſt Miſſam, quando ſeruatur in Altari, etiam extra ipſius vſum, vt definit Trid. & tamen tunc non eſt ſacrificium; ergo bene ſtat, quod de eſſentia ſacrificij noſtri ſit corpus, & ſanguis Chriſti, quia id, quod offertur, & hoſtia,quæ mactatur eſt Corpus Chriſti; & nihilominus corpus, & ſanguis non ſint de eſſentia Sacramenti,ſed tantùm effectus.

9 Probatur igitur primò ex Tridentino, quod ſeſs.21. cap.3. habet. *Fatendum eſſe etiam ſub altera tantùm ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi*: ex quo ſic argumentur ideò communicantes ſub altera tantùm ſpecie verum Sacramentum ſumunt per Concilium, quia ſub vna tantùm ſpecie totum atque integrum Chriſtum ſumunt: ſed hæc ratio Concilij non probaret, ſi corpus, & ſanguis Chriſti non ſpectarent ad eſſentiam huius Sacramenti; ergo fatendum eſt corpus, & ſanguinem Chriſti ſpectare ad eſſentiam huius Sacramenti: probatur minor; nam ſi ſub altera tantùm ſpecie contineretur tantùm corpus, vel ſanguis, ſeù non contineretur integrè Chriſtus, quoad fructum attinet aliqua gratia defraudarentur fideles ſub altera tãtùm ſpecie communicantes, quo propterea fructu non defraudantur per Concilium, quia ſub altera tantùm ſpecie integrè Chriſtus accipitur; ergo euidens ſignum eſt, Concilium ſupponere, quod non tantùm ſpecies, ſed etiam Chriſti corpus, & ſanguis ſint de eſſentia Euchariſtiæ: hæc conſequentia probatur: quia id eſt de eſſentia Sacramenti Euchariſtiæ, quod eſt cauſatiuum gratiæ in tali Sacramento: ſed per Concilium adductum corpus Chriſti, & ſanguis ſunt cauſatiua gratiæ in recipientibus Euchariſtiam; ergo corpus, & ſanguis Chriſti ſunt de eſſentia Euchariſtiæ.

10 Probatur 2. ex eodem Trident. ſeſs.13. vbi docet: *Sumi hoc Sacramentum tamquam ſpiritualem animarum cibum*. Et cap.5. & can.6. definit hoc Sacramentum eſſe adorandum adoratione latriæ: ſed non poteſt eſſe cibus ſpiritualis ratione ſpecierum, quia ipſæ ſunt materiali modo, nec ſpecies adorantur adoratione

ratione latriæ, sed coadorantur; ergo hoc Sacramentum ratione corporis, & sanguinis Christi est cibus spiritualis, & adoratur adoratione latriæ; & consequenter non tantùm species, sed etiam Christi corpus,& sanguis sunt de intrinseca ratione Eucharistiæ.

11 Probatur 3. ex Patribus; nam Damascenus lib.4. cap.14 habet *Quia compositi sumus ex duplici natura, datus est nobis cibus, qui est Dominus noster, & sub specie panis nobis proponitur*. Irenæus lib 4. cap.34. dicit, *Eucharistiam duabus rebus constare terrena, & cælesti*. D. Ambro. lib. de ijs, qui initiantur cap.9. *Sacramentum, quod accipis Christi sermone conficitur, & in illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi; non ergo corporalis esca est, sed spiritualis*; & idem habet Conciliũ Florent. quod docet, hoc Sacramentum confici verbis: sed species non conficiuntur, sed corpus Christi Domini, & complexum ex speciebus, & corpore Christi; ergo totum hoc complexum est Sacramentum.

12 Probatur 4. Ratione. In eo essentialitèr consistit Sacramentum Eucharistiæ, quod est signum causatiuum gratiæ per modum cibi spiritualis; sed solæ species non sunt signum causatiuũ gratiæ per modum cibi spiritualis, sed totum complexum ex speciebus, & corpore Christi; ergo totum hoc complexum est Eucharistiæ Sacramentum.

13 Obijcies 1. in cap. *cum Marthæ de celebratione Missarum* habetur, quod species sunt Sacramentum tantùm, corpus Christi est res, & Sacramentum, rem verò tantùm esse gratiam cibantem. Ex quo sic argumentor: illud, quod est signatum non potest essentialiter constituere signum, seu signum non potest constitui tale à signato: sed corpus Christi contentum sub speciebus est signatum; nam est res, quæ significatur per species, vt ex dicto cap. habetur, & docent Patres passim; ergo corpus Christi non potest esse pars constitutiua Sacramenti: sicuti enim baptismus non constat ex ablutione, & charactere, quia character est res signata per ablutionem; ita nec Eucharistia potest constitui in ratione Sacramenti per Corpus Christi; cum corpus Christi Domini sit res signata per Sacramentum Eucharistiæ.

Respondeo,quod in tali capite à Pontifice species vocantur Sacramentum tantùm, quia ipsæ sunt signum, & corporis Christi præsentis, & gratiæ, & nullo modo significantur: corpus Christi dicitur res, quia significatur per species, & est Sacramentum; quia significat gratiam cibantem: gratia autem est res tantùm, quia significatur, & non significat: vnde duplici titulo species sunt Sacramentum;sicuti etiam hæc vox Sacramentum æquiuocè sumi potest, & in proposito casu duplicitèr; nam species dicuntur primò Sacramentum impropriè hoc est signum rei occultæ, nempe corporis Christi occultati sub speciebus: secundò dicuntur Sacramentum propriè, vt hic sumitur, hoc est signum, & causa gratiæ sanctificantis: corpus autem Christi, licèt sit signatum, hoc est, sit res occulta significata per species; nihilominus est signum, & causa gratiæ sanctificantis simul cum speciebus; vnde verè simul cum speciebus constituit Sacramentum, hoc est signum, & causam gratiæ sanctificantis. Quare ad argumentum in forma. Quod est signatum non potest constituere signum, sub ea ratione, sub qua est signatum, concedo maiorem: sub alia, nego maiorem: ad minorem: dico corpus Christi esse signatum, vt quid occultum est; at ipsum in ordine ad gratiam sanctificantem producendam simul cum speciebus esse verum signum practicum causatiuum gratiæ; & ideò esse de essentia Sacramenti; quare tollenda est æquiuocatio nominis Sacramenti, in qua æquiuocatione tota vis fundatur, qua ablata, ruit argumentum, vt de se patet. Nec instantia de charactere est ad rem; nam character in baptismo non est signum practicum gratiæ, sed tantùm res occulta, ratione cuius dicitur res, & Sacramentum; res quidem, quia significatur, Sacramentum verò, quia est res occulta; & non est signum causatiuum gratiæ, vt est corpus Christi.

Æquiuocatio tollenda.

14 Obijcies 2. ex Trid. sess.13. cap.1. Corpus Christi dicitur contineri in Sacramento Eucharistiæ: sed si Corpus Christi Domini esset de essentia Eucharistiæ, non posset dici, quod contineretur in hoc Sacramento; ergo non est de essentia: probatur minor; nam nihil continetur in seipso.

Respondeo negando minorem; nam sicuti anima dicitur esse in corpore, ita Corpus Christi dicitur esse sub speciebus, & in hoc Sacramento, licèt propriè propter rationem allatam dici non possit Corpus Christi contineri sub hoc Sacramento: sicuti enim non rectè dicitur materia, continetur sub composito, bene autem sub forma, ita nec rectè dicitur Corpus Christi continetur sub hoc Sacramento; vnde Trid. lòco citato di-

eit, Corpus Christi esse in hoc Sacramento sub speciebus.

15 Obijcies 3. De ratione Sacramenti, vt sic, est quod sit signum sensibile practicum causatiuum gratiæ; ergo etiam de ratione cuiuscumque Sacramenti in specie est, quod sit signum sensibile practicum gratiæ: sed Corpus Christi vt est in Sacramento non est signum sensibile; ergo non est Sacramentum.

Respondeo me posse concedere totum argumentum; verùm ex hoc nihil sequitur contra nos; nam non dico, Corpus Christi esse Sacramentum in specie, sed esse partem Sacramenti, & simul cum speciebus constituere Sacramentum in specie, non debet autem id; quod conuenit toti, conuenire partibus, vt patet in hoc argumento: de ratione compositi physici est esse materiale; ergo etiam de ratione compositi humani, quod continetur sub composito physico vt sic, est, quod sit compositum materiale: sed anima rationalis non est materialis; ergo non est compositum, quod totum verissimum est; at sicuti stat optimè cum hoc, quod anima sit de essentia compositi physici materialis, licèt ipsa non sit materialis, ita optimè stat, quod Corpus Christi sit pars essentialis Sacramenti sensibilis, licèt ipsum per se non sit sensibile; vt igitur aliquid pars sit alicuius Sacramenti sensibilis, sufficit, si sit per accidens, seu per aliud sensibile, non per se; vt patet in contritione in Sacramento pœnitentiæ, quæ per se non est sensibilis, & est tantùm sensibilis per confessionem, & tamen est vera pars Sacramenti pœnitentiæ; ita & in proposito dicendum est.

16 Dices ex Laurça. Ad hoc vt aliquid sit sensibile per accidens, seu per aliud, debet illud aliud immittere speciem illius: sed nec verba consecrationis, nec species panis, & vini immittunt species corporis Christi in ullum sensum; ergo Corpus, & Sanguis Christi, neque etiam per accidens sunt sensibilia; & assignat disparitatem de contritione, quod hæc potest esse sensibilis per confessionem, quia potest tali energia, & emphasi circumstantiari, vt immittat species doloris in sensum. Hæc ille. Sed contra, quia contritio est actus internus spiritualis, supernaturalis, & indiuisibilis, ergo nullo modo potest immittere speciem sui ad sensum; nam sensus nullo modo potest cognoscere spirituale; esse igitur sensibile per accidens nihil est aliud nisi quod illud aliud transmittat sui speciem ad sensum, qua posita intellectus tamquam per speciem alienam cognoscit illud, quod in se occultum est, nec per sensum cognosci potest; quo modo sicuti per confessionem externam intellectus cognoscit contritionem internam, & spiritualem; ita audita forma consecrationis, & visis speciebus, intellectus per fidem apprehendit sub illis speciebus esse Corpus Christi.

17 Obijcies 4. Si Corpus Christi spectat ad essentiam Sacramenti Eucharistiæ, debet ad illud spectare, vel vt materia, vel vt forma: sed non potest ad illud spectare, neque vt materia, neque vt forma, ergo nullo modo.

Respondeo Corpus Christi posse habere rationem materiæ, & formæ respectu diuersorum; nam comparatum ad verba consecrationis simul cum speciebus habet rationem materiæ: comparatum verò ad species potest habere rationem formæ, eo quod eas sanctificat, & est quid nobilius; potest etiam habere rationem materiæ, quia in complexo accidentali id, quod habet rationem materiæ est nobilius. En quo modo Corpus Christi possit ad essentiam Sacramenti Eucharistiæ pertinere.

18 Obijcies 5. Omnia Sacramenta sunt instrumenta separata Dei: sed Corpus, & Sanguis Christi sunt instrumenta coniuncta; ergo non sunt Sacramentum, neque pars Sacramenti: Sic arguit Gonet.

Respondeo quod Sacramenta secundùm quod sunt sensibilia per se sunt separata, non autem omnes partes essentiales Sacramentorum; adhuc ergo Sacramentum Eucharistiæ prout includit species, & formam consecrationis est instrumentum separatum, licèt non sit instrumentum separatum, prout includit Corpus Christi; nec maior probatur à Goneto, vnde sicuti facilè dicitur; ita etiam facilius negatur.

19 Ex dictis Colligas, quid hoc Sacramentum dicat in recto, & pro quo supponat, de quo plures varia dicunt; sed immerito in re clara, & in quæstione, quæ non potest esse, nisi de puro nomine; dico ergo, quod sicuti composita physica dicunt in recto materiam, & formam simul v. g. compositum humanum est anima, & corpus simul, & artefactum est subiectum, & forma artificialis simul; ita hoc Sacramentum sunt species consecratæ, & Corpus, & Sanguis Christi; & pro hoc toto supponit, quando dicitur Sacramentum Eucharistiæ: potest tamen in ratione signi sensibilis aliquando supponere tantùm pro specie-

speciebus, quia ratio signi sensibilis pec se conuenit speciebus, & sic intelligitur illud Angelici Doctoris, quod in solemnitate Corporis Christi canit Ecclesia. *Fracto demum Sacramento &c* nam Corpus Christi non frangitur, sed solę species: verùm tunc inadæquatè tantùm supponit pro Sacramento, scilicet pro Sacramento sensibili non pro adæquato Sacramento, quæmadmodum communiter dicitur Petrus fuit vulneratus, etiamsi bracchium tantùm vulneratum fuerit; ita in proposito.

ARTICVLVS III.

An consecratio sit pars intrinseca Sacramenti Eucharistiæ.

1 Quæstio non est de tansubstantiatione ipsa, sed de verbis ipsis consecrationis, quæ dicuntur forma Sacramenti Eucharistiæ; an scilicet huiusmodi verba sint de essentia ipsius Sacramenti Eucharistiæ, vt Sacramentum est; dixi vt Sacramentum est, quod est tale etiam permanens independenter ab vsu, & dicitur conseruari, deferri, &c. Nam si accipiatur vt Sacrificium, quod consistit in exteriori imolatione, & oblatione victimæ, certum est, quod consecratione imolatur, & offeretur Christus sub specie panis, & vini, vt infra dicemus suo loco. Dixi etiam, quod non est quæstio de ipsa transubstantiatione, nam de ipsa est peculiaris quæstio, quam infra explicabimus.

2 Prima ergo sententia negat verba consecrationis esse partem essentialem Sacramenti Eucharistiæ. Sic Scotus in 4. dist. 8. q. 1. Lauræa tom 1. in 4. disp. 17. art. 2. & Scotistæ communiter. Capteolus in 4. dist. 8. art. 3. ad 9. Vasquez disp. 167. cap. 3. Amicus hic disp. 15. num. 21. Passarinus qu. 73. art. 1. num. 35, qui quamplures alios allegat, quam probabilem censet Suarez disp. 42, sec. 2.

Secunda sententia affirmat verba consecrationis esse partem essentialem Sacramenti Eucharistiæ: est Nugni hic qu. 73. art. 1. diff. 2. con. 6. Ioan. à S. Thom. de Sacr. in communi qu. 60. disp. 22. ar. 6. Gonet ibidem disp. 1. art. 7. licèt contrarium doceat disp. 2. de Euchar. num. 27. Suarez loco citato, Lugi de Euch. disp 1. sec. 4. & 5. Arriagæ de Sacram. disp. 4. sec. 2. Valentiæ disp. 3 qu. 1. p. 2. Esparzę lib. 10. qui 64. & aliorum.

3 Conclusio. Verba consecrationis sunt forma, & pars intrinseca, & essentialis constitutiua Sacramenti Eucharistiæ. Probatur 1. Ex Concilio Florentino, quod dicit omnia Sacramenta perfici rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & D. Thom. supra. q. 60. ar. 6. ad. 2. habet. *Ex verbis, & rebus fit quoddamodo vnum in Sacramentis, sicuti ex materia, & forma, in quantum scilicet, per verba perficitur significatio rerum*, & Caietanus ibidem dicit quod Concilii Florẽtinũ dum determinauit Sacramẽta perfici rebus tamqam materia, & verbis tãquã forma *Canonizauit omnia Sacramẽta per fici rebus tãquã materia, & verbis tãquam forma:* sed Eucharistia est vnum ex septem Sacramentis, & forma est pars intrinseca, & essentialis cuiuscumque compositi; ergo verba consecrationis sunt de intrinseca ratione Sacramenti Eucharistiæ. Vnde Pontifex ibidem dicit, formam Eucharistiæ esse verba consecrationis.

4 Dices. Ita Pontifex Eugenius in Concilio Florentino dixit formam Eucharistiæ esse verba consecrationis, sicuti dixit panem, & vinum esse materiam: sed certum est panem, & vinum non esse materiam intrinsecam Sacramenti Eucharistiæ, sed tantum extrinsecam, & remotam; ergo etiam verba non sunt froma intrinseca, sed extrinseca. Sed contra: quia ideo debemus asserere panem, & vinum esse materiam remotam, quia fides nos docet post consecrationem non manere substantiã panis, & vini, & cõstat materiam sæpè in scholis vsurpari pro materia remota, vt patet de peccatis, quæ sunt materia remota sacramenti pœnitentiæ, & sunt materia destruenda per formam absolutionis, sicuti panis, & vnum sunt materia conuertenda in Corpus Christi: at nulla forma datur, quæ non sit intrinseca ipsi composito, quodcumque illud sit; ergo cum verba consecrationis sint forma Eucharistiæ, erunt etiam pars intrinseca, & essentialis Sacramenti Eucharistiæ.

5 Probatur 2. Conclusio. Illud est de essentia alicuius Sacramenti, quod constituit illud formaliter, & determinat in ratione signi sensibilis practici gratiæ: sed verba consecrationis determinant species, & illas constituunt formaliter in ratione signi sensibilis practici gratię; nam species panis, & vini sine verbis hoc non significant; ergo verba consecrationis sunt pars essentialis, & intrinseca ipsius Sacramenti. Confirmatur. Illud est de essentia alicuius Sacramenti quo posito simul cum alijs requisitis intelligitur Sacramentum, & quo ablato, & omnibus alijs positis Sacramentum non intelligitur: sed positis verbis consecrationis, speciebus panis, & vini cum corpore Christi intelligitur Sacramentum

tum Eucharistiæ; solis verbis ablatis, Sacramentum Eucharistiæ non intelligitur; ergo verba consecrationis sunt de essentia ipsius Sacramenti Eucharistiæ.

6 Dices: Verba requiri, vt ponatur ibi corpus Christi, ceterum, si ibi à Deo poneretur corpus Christi sub speciebus sine verbis, adhuc ibi esset idem Sacramentum causatiuum gratiæ. Sed contra: quia Sacramentum debet esse signum sensibile hominibus causatiuum gratiæ: sed si à solo Deo ibi poneretur corpus Christi sub speciebus non esset signum sensibile gratiæ; nam nullo modo distinguibilis esset ille panis à non consecrato; nec aliquid datetur, quod demonstraret illud, quod de facto verba illa demonstrant. Quod si Deus alio modo demonstraret Christi præsentiam, ille alius modus spectaret ad constitutiuum Sacramenti, & esset Sacramentum inadæquatè distinctum ab eo, quod de facto est.

7 Obijcies primò. Non potest aliquid esse causa efficiens alicuius effectus, & forma illius: sed verba consecrationis ex Concilio Florentino in decreto vnionis sunt causa efficiens huius Sacramenti; inquit enim Concilium de verbis consecrationis: *Quia ipsorum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur*. Et rationem addens, dicit: *Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum*; ergo si verba consecrationis sunt causa efficiens huius Sacramenti non possunt esse forma.

Respondeo distinguendo maiorem: verum equidem est, quod idem sub eadem ratione non potest esse causa efficiens alicuius effectus, & forma ipsius; falsum si sub diuersa ratione sumatur; vt patet de anima rationali, quæ in nutritione est causa efficiens nutritionis, deinde conuerso alimento in substantiam aliti, est forma ipsius; ita in proposito verba sunt causa efficiens instrumentalis ponendi sub speciebus corpus, & sanguinem Christi; at ipsis positis, simul cum ipsis, & speciebus tamquam forma constituit Sacramentum Eucharistiæ.

8 Dices: Anima rationalis, licèt possit esse causa efficiens nutritionis, non tamen potest esse causa efficiens nutrimenti conuersi in substantiam aliti; sed huius est tantùm causa formalis: sed per Concilium verba conficiunt hoc Sacramentum; ergo verba non possunt esse forma huius Sacramenti. Sed contra: quia quando Concilium dicit, per verba confici hoc Sacramentum, non intendit verba esse causam efficientem productiuam totius Sacramenti, sed tantùm corporis, & sanguinis Christi, quæ dicuntur Sacramentum, quia res occultæ sunt, & sunt partes præcipuè huius Sacramenti, vnde accipit partem pro toto; & hoc patet; nam species panis, & vini spectant essentialiter ad hoc Sacramentum, & tamen non producuntur istæ species, producitur ergo effectiuè per verba corpus Christi cũ sanguine, quo producto resultat Sacramentum constans ex speciebus panis, & vini, & corpore, & sãguine Christi tamquam partibus materialibus, & verbis consecrationis tamquam forma.

9 Obicies secundò. Illud est de essentia alicuius Sacramenti tamquam forma, qua posita simul cum alijs requisitis ponitur Sacramentum, & qua ablata, etiam si alia remaneant non remanet Sacramentum: sed pereunte forma consecrationis, adhuc remanet Sacramentum Eucharistiæ, quod conseruatur in sacrario, adoratur, & defertur; cum tamen verba nec conseruari, nec adorari, nec deferri possint, nam statim post prolationem pereunt; ergo verba non sunt forma huius Sacramenti, aut pars intrinseca ipsius in facto esse, sed tantùm dicuntur forma, quia sunt certa, & determinata verba, quæ sub certa, & determinata forma habent virtutem consecrandi, & ponendi ibi corpus Christi.

Respondeo ad maiorem: quod ad hoc, vt aliquid sit forma alicuius Sacramenti, sufficit, si ipsa posita simul cum alijs requisitis ponatur Sacramentum, & ipsa ablata tam formaliter, quàm moraliter, & virtualiter pereat Sacramentum, ceterum cum Sacramentum sit ens compositum morale, vt ipsum permaneat, sufficit si forma virtualiter, & moraliter permaneat: distinguo postea minorem: pereunte forma consecrationis formaliter, adhuc remanet Sacramentum Eucharistiæ, concedo minorem; pereunte forma consecrationis, tam formaliter, quàm virtualiter, & moraliter adhuc remanet Sacramentum Eucharistiæ, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia; etenim licèt desinant verba formaliter, adhuc remanent virtualiter in effectu in speciebus consecratis, & moraliter: hæc autem perseuerantia moralis sufficit ad constituendum Sacramentum, & licèt verba in se non dicantur conseruari, deferri, & adorari; totum tamen conseruetur, defertur, & adoratur; & certè sicuti aqua, & oleum dicũtur benedicta à benedictione præcedente, & aliquis peccator ab actu præterito peccati, quia tam benedictio, quàm actus peccati censentur moraliter perseuerare; Ita Sacramentum Eucharistiæ con-

constituitur tale à verbis consecrationis moraliter, & virtualiter perseuerantibus.

10 Dices ex Conincho qu. 78. art. 2. Permanentia moralis solum conuenit actibus voluntatis; ergo non habet locũ in verbis, quæ sunt purè quid physicum. Sed contra; nego antecedens, vt patet in benedictione aquæ, olei, & balsamo, & in Confessione facta heri, quæ censetur hodie perseuerare. & pro peccatis heri confessis, potest hodie quis à Sacerdote, qui peccatorum recordatur, absolui.

11 Obijcies tertiò. Illud est pars intrinseca alicuius Sacramenti, quod est signum sensibile gratiæ sanctificantis; sed verba non significant gratiam sanctificantem, sed tantùm præsentiam corporis Christi sub speciebus, quam efficiũt; ergo verba non sunt pars intrinseca Sacramenti Eucharistiæ.

Respondeo negando minorem; nam non solùm habent verba efficere præsentiam, sed etiam significare gratiam, & illam simul cum speciebus, & corpore Christi efficere, totum enim Sacramentum à Christo institutum est, vt signum gratiæ; & præscindendo à verbis, species illæ, & corpus Christi non habent, quod sint signum sensibile gratiæ; nam præscindendo à consecratione, non posset discerni vna hostia consecrata ab alia non consecrata; species igitur, corpus Christi, & verba constituunt vnum perfectum signum gratiæ sanctificantis.

12 Obijcies quartò. In tantùm verba per nos sunt de essentia Sacramenti Eucharistiæ, in quantùm moraliter perseuerant: sed in tantùm moraliter perseuerant, in quantùm non sunt retractata; ergo etiam non retractatio erit de essentia Eucharistiæ.

Respondeo negando minorem, si loquamur de non retractatione ministri; nam facta consecratione, etiam si minister retractet suam voluntatem, & desideret consecrationem non esse, adhuc tamen Sacramentum permanet, sicuti posita benedictione aquæ, etiam si postea retractet suam intentionem, & velit eam non esse benedictam, adhuc remanet benedicta, quia effectus iam est productus, & quamdiu durat, quantumuis minister retractet, censetur durare, nec dependet amplius ab ipsius voluntate, vt duret, vel non. Si verò loquamur de non retractatione Dei, certum est, quod si Deus nollet conseruare corpus Christi sub Eucharistia posset, subtrahendo suum concursum; at hoc non fieri à Deo habemus ex communi consensu fidelium, & Doctorum, quod ibi permaneat, quoad vsque deberet remanere substantia panis, & vini; vnde illa non reuocatio Dei non est quid intrinsecum Sacramento, sed actus Dei extrinsecus. & insensibilis, & ideò nullo modo spectans ad essentiam Sacramenti Eucharistiæ. Plura de hac non reuocatione habent Arriaga disput. 4. cit. sec. 3. & Lugo sect. 5. sed non est in hoc immorandum.

ARTICVLVS IV.

An vsus Eucharistiæ sit de essentia huius Sacramenti.

1 SVppono cum communi Doctorum transubstantiationem ipsam non esse partem intrinsecam Sacramenti Eucharistiæ, contra Lugum hic disput. 1. sect. 6. contrarium tenentem, & probatur, transubstantiationem non esse de essentia. Actio productiua cibi non est cibus; ergo neque actio productiua corporis Christi per modum cibi spiritualis, est cibus spiritualis. Et confirmatur, quia transubstantiatio essentialiter est transitus à substantia panis, & vini in substantiam corporis Christi; vnde essentialiter in suo conceptu adæquato includit substantiam panis, & vini, quæ desinit, & substantiam corporis, & sanguinis Christi, quæ producitur, vt infra dicemus, vel aduenit, vt cum alijs loquar; sed Sacramentum Eucharistiæ non includit tamquam partem intrinsecam substantiam panis, & vini, vt fides docet, & nos infra suo loco probabimus; ergo neque includit essentialiter transubstantiationem tamquam partem intrinsecam: patet consequentia; nam sic includeret etiam substantiam panis, & vini, quam essentialiter includit transubstantiatio.

2 Dices cum Lugo: in hoc sensu transubstantiationem vtique non esse de essentia, seu non esse de essentia sub ratione primæ positionis corporis Christi sub speciebus, sed esse de essentia, quatenus est consecratio corporis Christi sub speciebus, seu esse de essentia vnionem corporis Christi cum speciebus. Sed contra, quia hinc sequitur transubstantiationem formaliter non esse de essentia; nam transubstantiatio est formaliter transitus à substantia panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi. Probatur modo, quod neque, vt consecratio est, formaliter sit de essentia; nam hæc est complexum ex actu diuinæ voluntatis, & corpore, & sanguine Christi sub speciebus, sed actus diuinæ voluntatis non est quid intrinsecum Sacramento; ergo neque consecratio adæquatè sumpta: neque vnio illa cor-

la corporis Christi sub speciebus; nam probabilius est non dari talem vnionem, vt infra suo loco videbimus; ergo ad summum deducitur ex Lugi ratione, quod corpus, & sanguis Christi sint de essentia Sacramenti, quod libentissimè concedo; at hoc non est transubstantiatio, vt de se patet.

3 Circa propositam verò difficultatem. Hæretici nostri temporis sentiunt vsum esse de essentia Eucharistiæ, ita vt aliqui sentiant Christum in Eucharistia non contineri ante vsum, alii non contineri Christum, nisi dependenter ab vsu futuro; quem errorem damnat Trid. sess. 13. can. 4. dicens: *Si quis dixerit peracta consecratione in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, sed tantùm in vsu, dum sumitur, non autem ante, vel post, & in hostijs, seu particulis consecratis, quæ post communionem reseruantur, vel supersunt non remanere verum corpus Domini; anathema sit.* Hoc posito. Inquirunt Theologi, quomodo vsus spectet ad Sacramentum Eucharistiæ.

4 Aureolus apud Capreolum in 4. dist. 8. art. 2. censet vsum esse partem Sacramenti Eucharistiæ. Gabriel verò ibidem censet esse aliud Sacramentum diuersum; non esse tamen octo Sacramenta, quia ad idem reducitur.

Communis tamen sententia, quam docet D. Tho. infra q. 78. ar. 1. ad secūdum, & alibi, quem sequuntur communiter Thomistæ, Scotus, & Scotistæ, Suarez disp. 42. sect. 4. Vasquez disp. 167. cap. 3. Lugo, Arriaga, & ceteri omnes negat sumptionem esse de essentia Eucharistiæ.

5 Conclusio. Vsus, seu perceptio Eucharistiæ non est de essentia ipsius Sacramenti Eucharistiæ, sed est tantùm conditio, sine qua non causat gratiam. Probatur primò ex Trid. quod sess. 13. cap. 3. habet: *Illud excellens in Eucharistia, & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis vtitur: at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante vsum est:* Et Trid. & alia Concilia, & Patres loquuntur de Eucharistia tamquam de vero Sacramento ante vsum; vt dum Trid. docet asseruari, circumferri, adorari ante vsum. Confirmatur; quia minister conficiens hoc Sacramentum est solus Sacerdos, vt definiunt Concilia; sed si in vsu conficeretur Sacramentum, aut vsus esset pars essentialis Sacramenti, etiam alij possent esse ministri; ergo &c.

6 Probatur secundò. De ratione Sacramenti perfecti, & adæquatè sumpti est esse signum sensibile practicum causatiuum gratiæ: sed Eucharistia ante vsum est signum practicum sensibile causatiuum gratiæ; ergo ante vsum est perfectum Sacramentum: sicuti enim cibus antequam sumatur est verus cibus, quantùm est ex se causatiuus nutritionis, ita species consecratæ cum corpore Christi verè sunt cibus spiritualis animæ causatiuus quantùm est ex se gratiæ sanctificantis, etiam antequam sumatur.

7 Dices. Hinc probari Eucharistiam esse essentialiter Sacramentum ante vsum; non autem probari vsum non esse partem integralem; quemadmodum Sacramentum Pœnitentiæ est essentialiter Sacramentum posita absolutione, & tamen adhuc ei deest pars integralis, nempe satisfactio. Sed contra, quia pars propriè integralis Sacramenti Pœnitentiæ non est satisfactio, quæ peragitur data absolutione; nam hoc Sacramentum consistit tantùm in vsu, & perficitur à Sacerdote, dum datur absolutio; vnde illa pœnitentia, quæ iniungitur à Sacerdote pœnitenti, non est pars integralis, quæ a Trid. requiritur tamquam pars materialis, quatenus postea data absolutione perficitur à pœnitente, sed est pars quatenus à Sacerdote iniungitur, & à pœnitente acceptatur, cum proposito illam adimplendi, quod totum fit ante absolutionem; quare si postea pœnitens ex negligentia, vel etiam data causa pœnitentiam non adimpleret, non per hoc faceret propriè mutilum pœnitentiæ Sacramentum, sed tantùm impropriè, quatenus faceret contra præceptum ei à Confessario iniunctum, ad quod præceptum adimplendum tenetur, vt dicam de pœnitentia; ergo è contra cum Sacramentum Eucharistiæ non consistat in vsu; & Concilia, & Patres, & Theologi communiter loquantur de ipso, vt perfectò ante vsum, verè erit tale ante sumptionem. Notat Arriaga Trid. sess. 13. c. 3. dicere: *Sacramentum perfici ante vsum*, & ly *perfici*, denotare Sacramentum esse in se perfectum: sed verè in tali loco Tridentini non reperiuntur huiusmodi verba, vt legenti ipsum patet.

8 Probatur secunda pars: quia illa est conditio alicuius causæ, quæ requiritur, vt causa causet, & ipsa non influit in effectum, sicuti applicatio ignis ad lignum est conditio, cur ignis comburat, & ipsa non comburrit: sed eodem modo se habet sumptio in Eucharistia; est enim applicatio Sacramenti iam facti subiecto, in quo possit producere gratiam; ergo sumptio, seu vsus Eucharistiæ est tantùm conditio necessaria ad

hoc,

hoc, vt Sacramentum cauſet gratiam in anima.

9 Obijcies 1. Chriſma, & oleum infirmorum aſſeruantur in Eccleſia, & circumferuntur: ſed hæc nō ſunt Sacramenta, niſi quando adhibentur; ergo etiam Euchariſtia non erit Sacramentum, niſi quando ſumitur.

Reſpondeo negādo conſequentiam; quia alia tantùm conficiuntur, dum applicantur, cuius ſignum eſt, quod tunc proferuntur verba: at Euchariſtia, dum datur fidelibus non conficitur, ſed ſupponitur, quia continet corpus Chriſti, quod non habent alia; ideò &c.

10 Dices ſupponi quidem Sacramentum Euchariſtiæ, vt eſt ſignum ſenſibile corporis Chriſti occulti, non verò ſupponi, vt eſt ſignum ſenſibile practicum gratiæ ſanctificantis, niſi in vſu. Sed contra: quia vt aliquid ſit ſignum ſenſibile practicum gratiæ non eſt neceſsè, vt actu illam conferat, ſed tantùm, quod ſit aptum conferre gratiam, ſpecies autem conſecratæ ſimul cum corpore Chriſti ſunt aptæ cauſare gratiam poſita ſola conditione applicationis. Ideò &c.

11 Obijcies 2. Illud eſt Sacramentū Euchariſtiæ, quod Chriſtus Dominus in cœna inſtituit, & mandauit fieri illis verbis. *Hoc facite in meam commemorationem*: ſed illis verbis mandauit fieri totam actionem præcedentem ſignificatam illis verbis: *accepit panem, benedixit, &c.* ergo Sacramentum Euchariſtiæ conſiſtit in aggregato illarum actionum.

Reſpondeo negando maiorem, ſi vniuerſaliter intelligatur de omni eo, quod Chriſtus mandauit, & inſtituit fieri; nam non ſolùm mandauit Sacramentum, ſed etiam ea, quæ ad ſumptionem eius, vſum, & conſecrationem ſpectant; vnde illud tantùm eſt Sacramentum, quod Chriſtus conſecrauit in corpus, & ſanguinem ſuum.

12 Obijcies 3. Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile ſacrum, ſeu cęremonia ſacra ſenſibilis, & practica gratiæ: ſed ſpeciēs Euchariſtiæ, vt exponuntur in altari, vel vt conſeruantur in pixide non ſunt cęremonia ſacra ſenſibilis, & practica gratiæ; ergo ſpecies in altari conſeruatæ non ſunt Sacramentum.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile, ſeu cœremonia ſacra practica gratiæ in actu primo, concedo maiorem: in actu ſecundo, nego maiorem: deinde diſtinguo minorem, quo ad primam partem ſpecies Euchariſtiæ, vt in pixide conſeruantur, non ſunt cœremonia ſacra, ſi phiſicè, & ſecundùm ſe ſpectentur, concedo minorem: vt includunt conſecrationem moralitèr perſeuerantem nego minorem: & practica gratiæ, iterum ſubdiſtinguo in actu primo, nego hanc partem minoris; in actu ſecundo, concedo eamdem partem minoris; ergo &c. nego conſequentiam.

13 Obijcies 4. Illud eſt verum Sacramentum Euchariſtiæ, quod eſt ſignū ſenſibile, ſeù cęremonia ſacra ſenſibilis, & practica gratiæ: ſed ſumptio Euchariſtiæ eſt ſignum ſenſibile, ſeu cęremonia ſacra ſenſibilis, & practica gratiæ; ergo ſumptio Euchariſtiæ eſt verum Sacramentum.

Reſpondeo negando minorem: ſumptio enim eſt tantùm conditio, quæ requiritur ad hoc, vt Euchariſtia cauſet gratiam, ſicuti approximatio ignis eſt tantùm conditio, ad hoc vt comburrat, ita ſumptio eſt conditio ad hoc, vt Sacramentum iam factum cauſet gratiam; ſicuti enim ſumptio cibi non eſt cauſa nutritionis, ſed tantum conditio, & cibus eſt, qui cauſat nutritionem; ita ſumptio Euchariſtiæ eſt tantùm conditio, & Euchariſtia ipſa, quæ eſt cibus ſpiritualis, cauſat gratiam.

14 Dices: non minus cibus ſpiritualis cauſat nutritionem ſpiritualem, quā medicina ſpiritualis cauſet ſanitatem ſpiritualem: ſed Extrema vnctio, quæ eſt per modum medicinæ ſpiritualis eſſentialiter includit ſumptionem; ergo etiam cibus ſpiritualis eſſentialiter includit ſumptionem.

Reſpondeo negando conſequentiam, ſequitur enim tantùm, quod potuerit Chriſtus ita cibum ſpiritualem Euchariſtiæ conſtituere in vſu, & ſumptione ipſius, ſicuti conſtituit medicinam ſpiritualem Extremæ vnctionis in vſu: at contrarium habemus ex Trid. ex quo conſtat Sacramentum Euchariſtiæ eſſe tale ante vſum; Extremam autem vnctionem non eſſe talem, niſi in vſu; & à poſteriori etiam id colligimus; nam dum applicatur Euchariſtiæ Sacramentum, tunc nec requiruntur verba miniſtri, nec requiritur ſpecialis miniſter; vnde antiquitus etiam ipſi communicantes accipiebant hoc Sacramentum ex ſe, & certè ex diſpenſatione Pontificis hoc poteſt fieri: at conficere Euchariſtiam nullus poteſt, niſi Sacerdos, qui ſolus etiam eſt miniſter Extremę vnctionis, qui dum hoc Sacramentum adminiſtrat materiam applicat, & formam determinatam profert, Sacramentumq; conficit.

15 Quæres an ſi miraculosè hoſtia conſecrata poneretur in ſtomacho, &

 ote

ore non sumeretur, deberet producere gratiam? vt de quodam Comite narrat Salmeron tom.3. tract.33. qui morti vicinus, cum non posset propter frequentes vomitus sumere Eucharistiam, quam ardentèr optabat, dum supra pectus eius reuerentèr posita fuisset, eo diuinitus aperto, eam in se recepit.

Suarez disput.63. sect.7. dicit talem in prædicto casu non recepturum gratiam. Lugus loco citato num.117. esse nouum asserere in tali casu hominē recepturum gratiam; Arriaga verò nihil certi posse decidi, nisi diuinando; & siue vnum, siue aliud dicatur non per hoc eludi difficultatem, cur contactus in stomacho non sit causa, sed solùm conditio, cum idem possit fieri argumentum.

16 Respōdeo igitur, in simili casu talē non recepturum gratiam ex opere operato; quia hanc promisit Deus reali manducationi, non alteri contactui; casum autem illum adductum fuisse ad solamen illius animæ ardentèr præsentiam Christi in Eucharistia desiderantis, ex qua præsentia potuit magis per actus charitatis meritorios Christo præsenti copulati; ceterum manducationem esse tantùm conditionem, tum propter rationes adductas patet; tum quia sumptio illa, nec physicè, nec moralitèr est causa gratiæ, sed Sacramentum est, quod continet in se gratiam, & illam causat; & sumptio illa est pura conditio.

ARTICVLVS V.

An Sacramentum Eucharistiæ sit vnum specie atoma, vel multiplex specie.

1 GAbriel in 4. dist.8. quæst.2. art.2. Maior ibidem videntur docere Sacramentum sub specie panis esse diuersum specie à Sacramento sub specie vini.

D. Tho. hic, & communiter omnes alij scholastici docent Sacramentum Eucharistiæ tàm sub specie panis, quàm sub specie vini, esse vnum specificè simplicitèr, licèt postea sint diuersi in probanda hac vnitate.

2 Sacramentum Eucharistię sub duplici specie conficitur, nempè sub specie panis, & sub specie vini: insuper sub specie panis ex vi verborum continetur corpus Christi tantùm, sanguis ibi ponitur per concomitantiā: & è contra sub speciebus vini continetur ex vi verborum sanguis, corpus verò per concomitantiam; quare si in triduo mortis Apostoli consecrassent sub speciebus panis fuisset tantùm corpus, & sub speciebus vini tantùm sanguis: tertiò certum est, species vini, & species panis, si physicè considerentur inter se differre specie, sicuti eodem modo differunt consecrationes panis, & vini, color enim; sapor, & odor panis specie differunt à colore sapore, & odore vini; imo etiam in ipso vino color, sapor, & odor vini albi non sunt, sicuti color, sapor, & odor rubei: quartò certum est, tàm Sacramentum sub specie panis causare gratiam, quam Sacramentum sub specie vini. Quare quæstio est vtrum hæc omnia moralitèr, & in ratione signi Christi, & gratiæ debeant dici vnum Sacramentum specie, an verò duo Sacramenta specie diuersa.

Status quæstionis.

3 Conclusio. Eucharistia, si præcisè consideretur ex parte specierum consecratarum, & materialiter, est plura Sacramenta specie, si consideretur verò formaliter ex parte corporis Christi, & formaliter, vt conuiuium est, est vnum specie. Prima pars probetur, quia in Missa corpus, & sanguis dicuntur Sacramenta in numero plurali. *Quem tam pura, & sancta refecerunt Sacramenta.* idem habetur can. *Sacramenta de consecra. dist.* 1. *& can. Comperimus*. Et ratio est, quia quando plura specie diuersa concurrunt ad constituendum vnum, illud vnum est inadæquatè plura, inadęquatè vnum: sed ad constituendum hoc Sacramentum plura specie diuersa concurrunt; ergo hoc Sacramentum est inadæquatè plura inadæquatè vnum: etenim hoc Sacramentum essentialitèr includit species sacramentales, & corpus Christi; quatenùs ergo includit corpus Christi, cum semper idem sit numero, tam sub speciebus panis, quàm sub speciebus vini, erit vnum; quatenùs verò includit species sacramentales; cum istæ sint diuersæ specie, erunt plura Sacramenta.

4 Secunda pars nimirum, quod, si hoc Sacramentum consideretur formalitèr, & moralitèr, vt conuiuium est, sit vnum specie, probatur; quia vt aduertit D. Tho. ex Arist. 5. Metaph. text.9. Vnum potest esse triplicitèr, indiuisibilitate, continuatione, & perfectione: sicuti ergo ad construendam domum, vel ad perficiendum conuiuium, licèt plura diuersa specie requirantur; tamen simplicitèr dicitur vna domus, & vnum conuiuium; ita licèt plures specie diuersæ, & diuersæ consecrationes requirantur ad conficiendum hoc Sacramentum sub speciebus panis, & sub speciebus vini, nihilominus omnia hæc integrant vnum conuiuium spirituale. Confirmatur, quia ex Florentino, & Trid. definitum est Sacramenta esse tantùm septem;

septem: sed si Eucharistia sub speciebus panis, & sub speciebus vini essent diuersa specie Sacramenta non essent tantùm septem, sed octo, vt de se patet, ergo fatendum est, tàm sub speciebus vini, quàm sub speciebus panis, quatenùs constituitur vnum perfectum conuiuiū spirituale, esse vnum specie Sacramentū.

5 Dices 1. ex Vasquez dis.73.cap.1. posse dici Sacramenta esse tantùm septem, quia Sacramentum Eucharistiæ est vnum in genere, quod postea diuiditur in duas species. Sed contra, quia, vt notant communitèr Doctores: sic possemus dicere Sacramenta omnia esse vnum in genere, vel duo, vnum viuorum, aliud mortuorum; & Trid. æquiuocè fuisset locutum, nam Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Extrema vnctio, & Matrimonium sunt quinque species atomæ; vnde malè dixisset esse septem, hoc est, quinque species atomas, & duo genera, sub quibus includantur diuersæ aliæ species atomæ; etenim, cur non debuisset enumerare omnes species atomas, vel solùm numerare diuersa genera? maneat ergo Eucharistiam in ratione conuiuij esse vnum specie atoma perfectum Sacramentum.

6 Dices 2. In refectione corporali non tantùm requiritur cibus, sed etiam potus, qui diuersos præbent effectus; ergo etiam in Eucharistia cibus, & potus diuersos producent effectus. Sed contra respondeo, concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia in spiritualibus nō distinguitur cibus à potu, sed refectio fit semper per eamdem gratiam habitualem; nō enim est duplex indigentia in anima, sicuti in corpore, in quo est fames, & sitis ratione duplicis appetitus; sed fames, & sitis spiritualis extinguuntur per eamdem gratiam; vnde Matth. 5. dicitur. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.* Et D. August. tractat.25. docet in spiritualibus famem, & sitim non distingui.

7 Obijcies 1. Si Sacramentum Eucharistiæ esset vnum specie atoma tàm sub speciebus panis, quam sub speciebus vini, non fuisset necesse ipsum instituere sub vtraque specie, sed fuisset sufficiens Sacramentum instituere, vel sub speciebus panis, vel vini; ergo cū Christus Eucharistiā instituerit sub vtraq; specie, signū est in duas species atomas distingui.

Respondeo, quod sufficeisset quidem in ordine ad sanctificationem nostram; nō verò in ordine ad perfectam refectionem, ad passionem Christi, & ad gloriam significandam; nam melius significatur perfecta refectio per cibum, & potum, quam per cibum, aut potum tantùm; meliùs etiam significatur passio Christi per effusionem sanguinis; & etiam gloria expressiùs significatur, cuius hoc Sacramentum est pignus, quia melius exprimitur perfecta satietas, quam Sancti habebunt in gloria.

8 Obijcies 2. Sacramentum Eucharistiæ, est pignus gratiæ, & gloriæ: sed diuersum est pignus corpus Christi sub speciebus panis, ac sit sanguis sub speciebus vini; etenim si Rex in morte sua relinqueret, vel corpus suum, vel sanguinem in pignus alicuius dignitatis, vel hæreditatis acquirendæ, vel vtrumque simul, non posset negari, quin sanguis esset pignus diuersum à corpore, licèt corpus, & sanguis hoc pignus magis exprimerent: ergo etiam licèt corpus, & sanguis Christi sint pignus magis expressum, nihilominus tàm corpus, quàm sanguis sunt pignus sufficiēs; cum igitur sunt duo pignora specie diuersa, duo etiam erunt Sacramenta specie.

Respondeo Sacramentum non constitui in ratione Sacramenti per hoc, quod sit pignus gratiæ, vel gloriæ, vt vult Arriaga, sed per hoc, quod sit signum practicum gratiæ sanctificantis, quare cum tàm corpus, quàm sanguis sint signum eiusdem gratiæ sanctificantis per modum cibantis, & reficientis; hinc est, quod licèt species ipsæ panis, & vini sint diuersæ, nihilominus integrant vnam perfectam refectionem, & vnum conuiuium, vt sæpè dictum est.

9 Obijcies 3. Concilia, & Patres vocant Eucharistiam Sacramenta in numero plurali; ergo censent esse plura, & specie distincta Sacramenta.

Respondeo sic vocari, si hoc Sacramentum inadæquatè sumatur, & materialitèr ex parte accidentium panis, & vini, quæ plura sunt, vt explicatum fuit in conclusione, ceterum in ratione perfecti conuiuij vnicum est specie Sacramentum.

10 Obijcies 4. Illud est perfectum Sacramentum, quod continet totum id, quod requiritur ad totalem rationem Sacramenti: sed tàm species panis, quàm species vini continent totum id, quod requiritur ad totalem rationem Sacramenti; ergo sunt duo Sacramenta.

Respondeo hinc probari esse duo Sacramenta materialiter, & ratione specierum panis, & vini, non autem formaliter in ordine ad perfectam refectionē spiritualem, nam hoc Sacramentum, non tantùm includit species, sed etiam corpus, & sanguinem Christi, & hoc totum est signum gratiæ cibantis; vnde cum tàm sub speciebus panis, quàm vini sit idem corpus, & sanguis Christi,

& omnia hæc constituant vnicum signum morale gratiæ cibantis; hinc est, quod formaliter, tàm sub specie panis, quàm vini est vnicum specie atoma Sacramentum.

11 Quæres an plures hostiæ sint vnũ numero Sacramentũ, vel plura numero?

Hæc quæstio potius est de nomine, quam de re, quæ nihilominus Doctores in varias diuisit sententias; nam aliqui volunt desumi vnitatem numericam huius Sacramenti a diuersa morali sumptione, ita vt si quis plures hostias vnica sumptione sumat vnicum numero dicatur sumere Sacramentum: alij volunt desumi ex diuersa numero gratia, quam Sacramentum producit; alij quod tot numero sunt Sacramenta, quot sunt species distinctæ, & separatæ; alij demum, quod tam sub speciebus omnibus panis, quam vini est vnicum numero Sacramentum, quia in omnibus idem Christus est, & huius opinionis est Lugo, eo quod existimet hoc Sacramentum dicere in recto solùm Corpus, & Sanguinem. In hac quęstione; quæ vt dixi est de nomine.

12 Respondeo physicè, & inadæquatè desumi à diuersitate specierum discontinuatarum vnde tot numero erunt Sacramenta, quot sunt species consecratæ diuersæ, cuilibet enim conuenit definitio Sacramenti: dixi inadæquatè, & ex parte specierum, nam sic sunt plura numero Sacramenta, quia plures sunt species: at ratione rei contentæ, scilicet Christi, cum hic sit semper idem in omnibus, vnicum semper Sacramentum erit in omnibus hostijs, siue consideretur Christus sub speciebus panis, siue vini. Hæc per se videntur clara explicatis terminis,

13 Si verò moraliter loquamur, dico diuersitatem numericam Sacramenti desumi ex diuersis sumptionibus moraliter non interruptis; sic enim moraliter illę species censentur vnicum Sacramentum, quia omnes ordinantur ad producendam eamdem numero gratiam cibantem, & ad vnam, & eamdem refectionem spiritualem.

4 Dices: Sumptio non est de essentia Sacramenti; ergo à diuersis sumptionibus non potest desumi diuersitas numerica Sed contra aliud est, quod sumptio non sit de essentia Sacramenti, & hoc verum est; aliud quod posita sumptione diuersa, tamquam conditione, illę species non censeantur diuersum Sacramẽtũ ex eo, quod sunt causatiuæ diuersæ gratiæ cibantis numero, & hoc falsum est; dicimus enim posita diuersa sumptione morali, species illas, non censeri vnum Sacramentum numero, quia diuersæ gratiæ cibantis numero sunt significatiuæ, & hoc sufficit.

ARTICVLVS VI.

An Sacramentum Eucharistiæ sit necessarium ad salutem tam paruulis, quam adultis.

1 NOn potest hæc difficultas rectè explicari, nisi prius explicemus diuersitatem, quæ intercedit inter necessarium necessitate medij, & necessarium necessitate præcepti, in quorum terminorum assignanda differentia variant omnino Doctores, & antiqui de hac re ex professo non tractarunt, sed nunc plures Doctores, pręsertim Societatis differentiã aliquam inter necessarium necessitate medij, & necessarium necessitate præcepti assignare conantur.

2 Laurea disp. 6. de Sacra. art. 2. & disp. 25. ar. 1. num. 2. citans D. Thom. 3. p. quæst 65. ar. 4. & Scotum in 4. dist. 5. qu. 2. & dist. 17. qu. vnica de Pœnitentia negat dari vllam diuersitatem inter necessitatem præcepti, & necessitatem medij, sed vult, quod omne, quod est necessarium necessitate medij, est etiam necessarium necessitate præcepti, & e contra; vnde admittit tãtùm duplicem necessitatẽ nẽpe necessitatẽ simpliciter, idest eã sine qua salus haberi nõ potest, & necessitatè ad melius esse, idest qua re posita facilius & melius salus haberi potest, Laureæ consentit Passarinus hic q. 73. art. 3. à num. 3. ex quo deducunt baptismum esse necessarium simpliciter, quia sine illo salus haberi non potest, idem dicunt de pęnitentia sed supposito peccato; alia verò Sacramenta volunt singulis non esse necessaria, nisi ad melius esse.

Communiter tamen alij Doctores docent esse diuersam necessitatem medij à necessitate præcepti. Sic Ioan. à S. Th. hic disp. 26. art. 4. Gonet. disp. 2. de Euc. ar. 4. Vasquez disp. 169. cap. 1. Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 31. sec. 1. Lugo disp. 3. de Euc. Arriaga disp. 29. de Euc. sec. 2. Coninch. qu. 68. art. 2. licèt diuersi postea sint in explicando, quomodo necessitas pręcepti distinguatur à necessitate medij.

3 Conclusio prima. Ponenda est aliqua diuersitas inter necessitatem medij, & necessitatem præcepti. Probatur: ea sunt diuersa aliquo modo, quæ peculiari & distincto modo concurrunt ad salutem; sed ea, quę sunt necessaria necessitate medij diuerso modo concurrunt ad salutem, ac ea, quæ sunt necessaria tantùm necessitate præcepti: ergo aliquo modo sunt diuersa: maior patet; probatur minor: baptismus, & pęnitentia

tentia, quæ dicuntur necessaria necessitate medii diuerso modo concurrunt ad salutem nostram, ac concurrat restitutio rei alienæ, vel obseruatio alicuius præcepti; nam baptismus, & pœnitentia, quando existunt dant primam gratiam, & positiuè influunt in salutem: restitutio verò non est causa per se gratiæ, neque primæ, neque secundæ, sed est tantùm remouens prohibens, & nullo modo influit in salutem: sed hoc est diuerso modo concurrere; ergo admittenda est diuersitas inter necessitatem medii, & præcepti. Confirmatur: Ideo baptismus est necessarius in re, vel in voto, quia quando existit vel in se, vel in voto in actu contritionis, est causatiuus gratiæ: sed restitutio rei alienæ v.g. nec in se est causatiua gratiæ, nec essentialiter, vt est in voto; ergo diuerso modo concurrit ad salutem baptismus, vel eius votum, quam concurrat restitutio, vel eius votum: maior patet: probatur minor; nam si quis habeat rem alienam, sed sine peccato, dum illam restitui, aut habet votum illam restituendi, non per hoc iustificatur, si sit in peccato mortali; nam potest actu naturali, & habere desiderium illam restituendi, & actu naturali illam restituere, quo casu certè in obseruatione illius præcepti, nulla gratia causatur in subiecto; e contra verò, quando quis actu recipit baptismum, aut per actum contritionis habet votum ipsius, semper causatur gratia; ergo diuerso modo concurrunt ad salutem ea, quę sunt necessaria necessitate medii, ac ea, quę sunt tantùm necessaria necessitate pręcepti. Confirmatur 2. si quis omittat ex igno antia inculpabili obseruantiam alicuius præcepti non per hoc damnabitur; & si omittat, etiam ex ignorantia inculpabili aliquod, quod sit medium necessarium ad salutem, nihilominus damnabitur; ergo adest diuersitas.

4 Obijcies primò. Ideo baptismus est necessarius necessitate medii ad salutem, quia requiritur, vel in re, vel in voto ad causandam primam gratiam; sed si quis sit in peccato mortali, vt resurgat requiritur, quod in re, vel in voto velit obseruare omnia pręcepta; ergo eodem modo est necessaria ad salutem obseruantia præceptorum, ac baptismus.

Respondeo distinguendo minorem, vt resurgat requiritur, quod in re, vel in in voto velit obseruare omnia præcepta, ita vt obseruantia, vel votum talium præceptorum causent primum gratiam; nego minorem; ita vt se habeant tamquam remouens prohibens, concedo minorem; ergo &c. negatur consequentia.

5 Dices votum obseruandi omnia præcepta includitur in contritione; sed contritio est causatiua gratiæ; ergo saltem votum obseruantiæ præceptorum est causatiuum gratiæ.

Respondeo distinguendo minorem contritio est causatiua gratiæ, vt actus pœnitentiæ est, concedo minorem, vt votum est obseruandi præcepta, nego minorem, vt sic enim est tantùm remouens prohibens; quod patet; nam si quis sit iustus, debet obseruare præcepta, & habere voluntatem illa non transgrediendi, & tamen potest sine augumento gratiæ habere voluntatem naturalem obseruandi præcepta, & ea actu obseruare, vt actu facere restitutionem.

6 Obijcies 2. Quod remouet obicem peccati est medium necessarium ad salutem: sed obseruantia præceptorum remouet obicem peccati; ergo est medium necessarium ad salutem; ergo, quę sunt necessaria necessitate medii, sunt etiam necessaria necessitate præcepti, & è contra.

Respondeo negando minorem; nam medium necessarium debet positiuè influere, & causare primam gratiam, vt dictum est, vnde si omittatur etiam inculpabiliter, adhuc talis peribit, quod non euenit in obseruantia præcepti, vt dictum est. Ideo &c.

7 Obijcies 3. Quod est necessarium necessitate medij est tale, vt sine eo non possit haberi salus: sed sacramenta omnia, quæ sunt necessaria necessitate præcepti sunt talia, vt sine ipsis non possit haberi salus; ergo omnia erunt necessaria necessitate medij.

Respondeo negando minorem; nam necessaria necessitate medii ita sunt necessaria vt nullo modo possit haberi salus sine eis in re, vel in voto; Sacramenta autem, quæ sunt necessaria tantùm necessitate præcepti non sunt huiusmodi; nam si quis sit in gratia, & moriatur antequam instet præceptum recipiendi talia Sacramenta, sine ipsis, & sine voto ipsorum saluatur, vt patet in pueris decedentibus eum solo baptismo, aut etiam in adultis, qui statim post baptismum moriuntur. Ideo &c. Hac difficultate breuiter explicata.

8 Occurrit modo decidendum. An Eucharistia sit necessaria necessitate medij ad salutem; nam ipsam esse necessariam necessitate præcepti, vt aliquo tempore sumatur, certum est apud omnes, loquendo tamen de necessitate medij; certum etiam est non esse medium absolutè necessarium ad salutem; nam poterat Deus nos iustificare, & ducere in vi-

in vitam æternam, etiam si hoc Sacramentum non instituisset; loquimur ergo de necessitate ex suppositione, quod Christus tale Sacramentum instituerit, an sit medium necessarium omnibus ad salutem.

9 Suppono ad euidentiam ex D. Thom. hic art. 3. rem huius Sacramenti scilicet gratiam, & vnionem cum Christo esse simpliciter necessariam ad salutem, non quatenus producitur per hoc Sacramentum; nam etiam quatenus habetur per baptismum, vel per Sacramentum Confessionis, vel extra Sacramentum per contritionem est sufficiens ad iustificationem: dicitur tamen talis gratia res Sacramenti Eucharistiæ per quandam appropriationem; nam cum vnio cum Christo essentialiter requiratur ad salutem, & hæc vnio sit proprius effectus huius Sacramenti, talis gratia, prout vnit nos Christo, dicitur res huius Sacramenti. Sic habet D.Thom. hic art. 3. Hoc posito quæstio præsens est, an Eucharistia ipsa sit necessaria necessitate medij ad salutem omnibus, vel in re, vel in voto.

10 Et quidem in re non esse necessariam Eucharistiam ad salutem docet expresè D. Thom. hic ar.3. & pluribus alijs in locis, quem sequuntur communiter Doctores, diuisi sunt tamen inter se in definiendo, an sit necessaria in voto.

11 Sotus in 4.dist.12.quæst.1.art.11. Syluius ad hunc ar. Ioan. à S.Thom. disp. 26.art.4. Gonet.disp.2. de Euch.art.4.& communiter Thomistæ docent, Eucharistiam esse necessariam in voto necessitate medii, verùm hoc votum non debere esse explicitum,& formale, sed sufficere implicitum,& virtuale, quod imbibitur in susceptione baptismi, & aliorum Sacramentorum.

Caiet. tamen hic, Suarez disp.40. sec. 1.& 2 Vasquez disp.173.Coninch.super hunc ar.Lugo disp.3.sec.2.Lauræa tom. 1.in 4.disp.25.ar.1.nu.5. Arriaga disput. 29.;sec. 2. subsec. 4. & plures alij negant Eucharistiam esse necessariam necessitate medij in re, vel in voto.

12 Conclusio secunda. Eucharistia non est necessaria necessitate medij, neque paruulis, neque adultis ad salutem, siue in re, siue in voto. Probatur prima pars de paruulis ex Triden.sess.21.cap.4. vbi habetur: *Denique sancta Synodus docet paruulos vsu rationis carentes nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem; siquidem per baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt*; & in can.4. idem definit. Et ratio est; quia ad salutem sufficit iustificatio per gratiam sanctificantem: sed per Baptismum infantes iustificantur, & in illa ætate iustificationem amittere non possunt, cum sint incapaces peccati; ergo paruulis nullo modo est necessaria Eucharistia.

13 Secunda pars de adultis probatur. Illud est necessarium necessitate medij adultis ad salutem, quod ex sua primaria institutione est causatiuum primæ gratiæ; propter hanc enim rationem baptismus est necessarius ad salutem, siue in re, siue in voto, quia cum per baptismum detur prima gratia, sine illa non potest haberi salus; Pœnitentia verò est necessaria lapsis post baptismũ; quia etiam ipsa est, quæ dat primam gratiam: sed Eucharistia non est instituta ad dandam primam gratiam; nam vel adultus quis baptizatur, & sic iustificatur, vel infantes baptizati sunt, & postea peccant, & sic iustificari debent per pœnitentiam, qua iustificatione habita, si moriantur salutem consequentur; ergo Eucharistia nõ est necessaria necessitate medij adultis ad salutem.

14 Dices: Si quis bona fide accedat ad Sacramentum Eucharistiæ attritus existimans se nullum peccatum habere, cum tamen re vera sit in peccato, hic per Eucharistiam recipit primam gratiam; ergo saltem in hoc casu erit medium necessarium ad salutem. Sed contra concesso antecedenti, nego consequentiam; nam ad hoc, vt aliquid sit medium necessarium ad salutem, debet ex natura sua, & ex propria ratione esse ordinatum ad dandam primam gratiam, quomodo non est in prædicto casu Eucharistia, quæ tantùm per accidens producit primam gratiam, non per se ideò &c.

13 Tertia pars, quod non sit necessaria in voto probatur; quia tunc aliquid est necessarium in voto, quando in re ipsa illud suscipi non potest, & est causatiuum primæ gratiæ: sed Eucharistia non est necessaria in re ipsa, vt supra probatum fuit; ergo neque in voto: tum quia in paruulis non potest esse huiusmodi votum, cum sint illius incapaces; in adultis autem ad hoc, vt aliquid sit necessarium in voto, non sufficit, quod votum ipsius, nempe contritio, vel baptismus conducat positiuè ad primam gratiam, sed requiritur, quod illud, quod hoc modo est medium necessarium cõducat per se positiuè ad primam gratiam: huiusmodi autem non est Eucharistia, quæ tantùm per se conducit ad augmentum gratiæ; ergo &c. Confirmatur: quia Eucharistia ex sua institutione

tione est per modum cibi, & dat gratiam nutritiuam; sed cibus, & nutritio supponunt primam gratiam, & vitam spiritualem; ergo numquam Eucharistia est medium necessarium ad habendam primam gratiam.

16 Dices primò. Saltem Eucharistia est necessaria ad perseuerantiam; nam moraliter, qui diu vult abstinere ab hoc Sacramento, cadet in mortale. Sed contra; fateor quidem Eucharistiam esse vtilissimam ad perseuerãdum, vt docet Trid. at simpliciter nullum est peccatum, ad quod vitandum non sufficiat gratia Dei; quare aliud est, quod Eucharistia conferat vberiora auxilia, nè quis cadat, aliud est, quod perseuerantia ipsa sit effectus huius Sacramenti; primum est verum, secundum falsum; cum possit haberi perseuerantia sine Eucharistia per auxilia, & specialem Dei protectionem.

17 Dices secundò. Hæc verificari de Sacramenti reali susceptione, non de sumptione in voto. Sed contra, quia votum Eucharistiæ, vel debet esse in fidelibus, vel in Ecclesia, vel in baptismo: non est in ipsis fidelibus; nam infantes sunt incapaces voti, non in Ecclesia nam si haberet tale votum daret infantibus Eucharistiam, quod tamen non facit: neque in baptismo; nam baptismus non est votum Eucharistiæ, nisi lato modo: neque hoc votum debet esse in adultis, nam in Hispania, & Gallia, Ecclesia consentiente, ex Nauarr. in man. cap. 21. damnatis ad mortem non præbetur Eucharistia, quæ tamen si esset necessaria necessitate medij deberet dari; quia Sacramentum Pœnitentiæ ex eo, quod est necessarium in voto, si adsit commoditas debet re ipsa suscipi: sed damnatis ad mortem etiam si adsit commoditas non datur in Hispania, & Gallia, & hoc consentiente Ecclesia; ergo fatendum est nullo modo neque in voto esse necessariam necessitate medij. Idem dicendum de illo, qui post sumptum viaticum incidit in mortale: hic enim non tenetur iterum sumere viaticum, imò multoties non poterit, nec debet dari, & pœnitentia est sufficiens.

18 Obijcies primò. Ideò baptismus est necessarius simpliciter omnibus necessitate medij, quia Ioann. 3. vniuersaliter habetur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest &c.* Sed etiam Ioann. 6. habetur de omnibus: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; ergo etiam Eucharistia est necessaria simpliciter necessitate medij ad salutem.

Respondeo negando consequentiam: non enim eodem modo se habent illa verba; nam de baptismo intelligitur necessitas simpliciter, & medij; eo quod ille sit, qui dat vitam spiritualem, sine qua haberi non potest salus: at Eucharistia supponit vitam; cum autem de fide sit, quod habenti vitam supernaturalem gratiæ, debeatur salus; hinc deducitur, quod talia verba dicta à Christo sint tantùm significatiua præcepti, ac si diceretur, nisi audias missam, vel nisi restituas, non eris saluus. Dici potest secundò talia verba intelligi de manducatione spirituali, eo quod nullus consequi possit salutem, nisi sit vnitus Christo, qui effectus per appropriationem tribuitur Eucharistiæ; & in hoc sensu intelligi debent Patres, vt Cyrillus lib. 3. in Ioann. cap. 37. & lib. 4. cap. 10. dum dicit: *Vt discerent, si mortem effugere vellent, necesse esse de illo pane participare.* Ciprianus, Isidorus, & alij: verum primus sensus adductus est proprius, & litteralis.

19 Obijcies secundo. Huic Sacramento tribuitur resurrectio gloriosa corporum, vt patet ex verbis Christi: *Et ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Et Cyrillus lib. 10. in Ioann habet: *Non potuisse aliter corruptibilem hanc naturam corporis ad incorruptibilem vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur*; & idem habent plures alij Patres, quos affert Suarez disp 64. sec. 2.

Respondeo, Resurrectionem gloriosam tribui huic Sacramento ratione gratiæ, quæ nos vnit Christo, & quia summopere iuuat ad præseruandum à peccatis; ceterum in se non est medium necessarium ad consequendam resurrectionem, vt patet de pueris decedentibus cum solo baptismo, qui gloriosi resurgent, & tamen nec in re, nec in voto hoc Sacramentum receperunt.

20 Obijcies tertiò. D. Thom. qui hic art. 3. docet Eucharistiam esse consumationem, & finem Sacramentorum, & pueros suscipere in voto Eucharistiam, quia dum suscipiunt baptismum, sicuti fide Ecclesiæ credunt, ita etiam per baptismum desiderant Eucharistiam; & idem alibi hoc repetit; ergo saltem in voto est necessaria Eucharistia.

Respondeo, D. Thom. expressè docuisse contrarium supra quæst. 65. art. 4. neque hic est vllo modo sibi contrarius, sed hic tantùm docet, hoc Sacramentum esse finem omnium Sacramentorum, & vitæ spiritualis, eo quod contineat Christum, qui est finis, & quia omnia Sacramenta producunt gratiam, quæ nos vnit Christo, hæc autem vnio speciali ratione tribuitur huic Sacramen-

cramento, & sicut finis causat in intentione, quia eius intentio præsupponitur ante electionem medij; ita secundùm appropriationem potest dici necessarium omnibus in voto tamquam finis, eo modo, quo explicat Angelicus Præceptor: ceterum propriè, neque in voto est necessarium, quia votum propriè significat desiderium alicuius rei; hoc autem desiderium Eucharistiæ non est necesse necessitate medij, vt sit in aliquo ad salutem consequendam; & solum necessitate præcepti, scilicet instante præcepto est necessarium, quod suscipiatur in re, vel in voto, sicuti est necessaria obseruantia omnium aliorum præceptorum.

21 Obijcies quartò. Non minus est necessaria nutritio spiritualis ad vitam spiritualem, quam corporalis ad corporalem: sed corporalis est necessaria necessitate medij ad vitam corporalem; ergo & spiritualis ad spiritualem: atqui nutritio spiritualis habetur per Eucharistiam, ergo Eucharistia est simpliciter necessaria necessitate medij ad salutem.

Respondeo concesso primo argumento, ad subsumptum, quod non omnis nutritio spiritualis habetur per Eucharistiam; potest enim haberi per actus virtutum, & per alia Sacramenta; & ideò simpliciter non est necessaria Eucharistia, sicuti in corporali non est potius necessarius vnus cibus, quam alius.

22 Quæres. Cur sicuti adultis est necessaria Eucharistia ex vi præcepti, non sit etiam paruulis hoc modo necessaria?

Respondeo, hoc esse præceptũ Ecclesiasticum, quod ex sola volũtate Ecclesiæ dependet, quæ præcepit, vt in Paschate communicent adulti; licèt enim sit præceptum diuinum communicare; attamen Christus non determinauit tempus, neque personas, sed hoc fecit Ecclesia. Et cur paruuli non teneantur ad communionem, est, quia non possunt dijudicare corpus Christi, vt vult Apostolus 1. ad Cor. 11.

QVÆSTIO II.

De materia Sacramenti Eucharistiæ.

CVM supra dictum sit, hoc Sacramentum includere species consecratas, & corpus, & sanguinem Christi; hinc meritò in hac quæstione agendum est de materia, ex qua conficitur tam corpus, quàm sanguis Christi Domini.

ARTICVLVS I.

Qualis debeat esse materia, ex qua conficitur Eucharistia.

1 PLures fuere errores circa materiam Eucharistiæ, nam Artotyritæ offerebant panem, & caseum: Cataphrygæ, & Peputiani offerebant panem confectum ex farina, & sanguine infantis, quem de toto corpore eius minutis vulneribus eliciebant. Gnostici, & Manichei, qui ex pane humano semine conspersо corpus Christi conficiebant. Ophitæ panem, quam serpens lambuerat pro consecrato habebant. Aquarij solum aquam consecrabant. Alij in lacte consecrabant. De his erroribus passim in hoc loco tractant Doctores, & omnes eruditè enumerat Passarinus hic q.74. art.1. com.4. Sed veræ istæ hæreses nullum, vel apparens habent fundamentum.

2 Conclusio prima. Panis, & vinum sunt materia propria huius Sacramenti: est de fide in multis Concilijs, sed præsertim in Florentino in decreto Eugenij, & Triden. sess. 13. cap. 1. 3. & 4. & ex cap. *Cum Marthæ, de celebratione missarum*; hocq; constat ex perpetuò vsu Ecclesiæ, & ex facto Christi Domini; nam illa materia est adhibenda, quam ipse consecrauit: sed Christus consecrauit in pane, & vino, vt constat ex Matth. 26. Marc. 14. & Luc. 22. ergo &c. Congruentiæ variæ afferũtur à D.Th. Prima, nam in hoc Sacramento traditur corpus, & sanguis Christi in ordine ad refectionem spiritualem; ergo conueniens fuit tradi sub speciebus panis, & vini, quæ sunt instituta ad corporalem refectionem: Secunda, quia hoc Sacramentum est Sacramentum amoris, & vnionis, quemadmodum igitur ex pluribus granis fit panis, & ex pluribus accynis fit vinum; ita etiam fideles de hoc Sacramento participantes charitate inter se, & cum Christo vniuntur.

3 Conclusio secunda. Solus panis triticeus est materia sufficiens, & necessaria Sacramenti Eucharistiæ. Ita communiter Doctores, & habetur expressè in Florent. in decreto Eugenij vbi de hoc Sacramento dicitur: *Cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Vnde de hoc non est ampliùs dubitandum.

4 Ex quo colliges panem confectum ex granis, quæ non continentur sub tritico non esse materiam sufficientem ad conficiendam Eucharistiam; hinc certum est panem confectum ex hordeo, millio, panico, auena, fructibus, & le-

& leguminibus non esse materiam sufficientem; nam talis panis non est ex tritico; ex Concilio autem requiritur panis triticeus.

5 Vtrùm verò panis confectus ex siligine, quam Hispani vocant *Centeno*, I tali *Segala* sit materia sufficiens? Diuus Thomas hic ad secundum affirmat,quē sequitur Ferr. 4. cap. 69. Nugnus hic dub. 1. Syluester ver. Eucharistia, Gonet. hic disp. 3. nu.6. Passarinus art. 3. com.6. cap.1.num.8.& plures alii apud ipsum; probāt communiter hoc, quia siligo est eiusdem speciei cum tritico; tum ex similitudine magna, quæ est inter triticum, & siliginem, tum ex eo, quod si seminetur triticum in pluribus regionibus nascitur siligo; ex quo deducunt, quod sit eiusdem speciei, quia omne simile generat sibi simile. Tertiò, quia ferè per per totam Europam ex segala fit panis vsualis. Sed verè hæ rationes non probant, non vltima; nam ex Maijzzo in Indijs occidentalibus communiter fiebat panis vsualis, & tamen talis panis non erat materia; neque ex eo, quod sæpè seminatur triticum, & nascitur siligo; nam sæpè etiam ex tritico puro nascitur lolium, vel auena, vel aliud, quæ tamen sunt specie diuersa; neque ex similitudine hoc colligitur, nam panis ex siligine est diuersi odoris, coloris, & saporis; vnde ad summum talis panis est materia dubia, in qua non est licitum consecrare. Sic Suarez, Vasquez, & plures alii, quos sequitur Ioan. à S.Tho. disp. 27.ar.2.

Siligo est materia dubia.

6 An spelta, seu panis ex spelta confectus sit materia sufficiens? Affirmatiuè tenuerunt Albertus dist. 11.ar.7. Argentinas ar.1. Paludanus, Caietanus hic art. 3. & quidam alij. Sed re vera dubium est, quid intelligatur nomine speltæ; si nomine speltæ intelligatur Tifa, seu Biada, certum est non esse materiam sufficientem, quia hæc est potius pabulum iumentorum, quam triticum, neq; de hac loquuntur auctores. Speltæ igitur nomine, de qua auctores citati loquuntur, puto esse speciem quandam tritici, & habet grana ferè similia tritico nostro, sed coloris quodammodo nigrioris, & tantillo minora tritico, & panis, qui ex his granis conficitur est simillimus in sapore, & odore illi, qui ex tritico conficitur, sed leuioris nutrimenti; & si speltæ nomine prædictum granum intelligatur, hoc puto verè esse triticum, & consequenter materiam sufficientem. Sic etiam Arriaga disp.30. nu. 5. verùm si speltæ nomine quid aliud intelligatur, certum est non esse triticum, nec sufficientem materiam. Sic communiter Doctores.

Spelta quid sit.

7 Conclusio tertia. Materia Eucharistię debet esse panis triticeus confectus ex aqua naturali solùm. Est contra Caietanum in hoc articulo 3. qui videtur docere, quòd panis confectus ex alia aqua, quam communi, v. g. rosacea sit sufficiens, & contra Arriagam disp. 30. sect. 2. qui probabile iudicat, quod si loco aquæ ponatur lac, & cum lacte fiat panis, talis materia sit sufficiens; nostra tamen conclusio est S.Thom. infra ar.7. ad 3. Ioann. à S.Thom. disp. 27.ar.2. Passarini hic com 6.cap.2. qui quamplures alios citat, Scoti in 4.dist.11.q.6. Laurēt de Eucharistia disp.28.nu.9. Suarez disp. 44. sect. 2. Vasquez disp.70. cap.2. Probatur ratione, quia illa sola materia est valida, & apta ad consecrationem, qua vsus est Christus: sed Christus vsus est pane communi, & vsuali ex aqua naturali confecto, vt constat ex perpetuo vsu, & consuetudine Ecclesiæ, ergo solùm panis communis, & vsualis ex aqua naturali confectus est materia apta ad consecrationem.

8 Dices cum Caietano, & Arriaga: liquor in massa farinæ tantùm deseruit ad vniendas partes farinæ, qui postea, dum panis coquitur totus euanescit; ergo siue ex aqua rosacea, siue ex lacte coagmentetur panis, semper erit panis vsualis, & aptus consecrationi, & similes panes sunt panes vsuales, qui in pluribus locis, vt tales adhibentur in mensa. Sed contra, quia panis non tantùm constituitur intrinsecè ex farina, sed etiam ex aqua; ergo si ponatur aqua diuersæ speciei, vel lac non constituetur panis eiusdem speciei adæquatè cum pane, quo vsus est Christus, & vsuali; & falsum est totum illum humorem euanescere in furno vi caloris, sed conglutinatur, & augmentatur cum farina; si igitur non est panis vsualis, & eiusdem speciei adæquatè cum pane, quo vsus est Christus, sequitur, quod non sit materia apta, vel ad minimum est dubia, vt docet Lugus hic disp. 4.

9. Limitant tamen Doctores conclusionem positam, vt non habeat locum quando aqua rosacea, vel lac, vel huiusmodi ponitur in tam modica quātitate, vt nullo modo amittat rationem panis communis, & vsualis: in tali enim casu esset materia sufficiens, licèt non esset licita, quia esset contra consuetudinem Ecclesiæ, quæ semper vsa fuit pane azimo, vel fermentato vsuali sine admixtione cuiuscumq; alterius. Si verò tantùm lactis, facchari, butiri, olei, mellis, vel huiusmodi ponatur, vt post coctionem maneat eius odor, & sapor non erit

Si remanet odor olei, vel butiri, &c non est panis, sed placenta.

erit materia apta, quia esset potius placenta, quam panis, vt notant Suarez, Vasquez, Passatinus, & alij communiter.

10 Limitant secundò conclusionem si panis conficiatur ex farina triticea cui sit admixta alia farina, vel hordei, vel millij, vel huiusmodi alterius speciei; nam si maior pars sit farina triticea, adhuc panis est triticeus, & vsualis; si verò tanta sit farina v. g. hordei, ac sit farina triticea non erit materia apta, quia talis non esset panis vsualis, & triticeus, & quo vsus est Christus.

11 Conclusio 4. Pasta, vel laganum non est materia apta, sed debet esse panis igne coctus. Est communis Doctorum. Probatur, quia pasta, vel laganum non est panis communis, & vsualis, quali vsus fuit Christus, sed materia apta ad consecrationem debet esse eiusdem rationis cum illa, qua vsus fuit Christus, & debet habere eumdem vsum, ergo si pasta, vel laganum non est huiusmodi, neque materia apta.

12 Neque officit si dicatur, quod pasta non differt specie à pane, & ideo sit apta materia consecrationis. Contra enim est, nam siue sit diuersæ speciei, vt multi Thomistæ contendunt, siue sit eiusdem speciei, vt Scotistæ volunt; nihilominus fatendum est pastam non habere vsum panis, nec moraliter censeri panem; ideoque tam in vna, quam in alia opinione non est materia apta, quia apta materia est panis vsualis, non aliud.

13 Secunda pars, quod debeat esse igne coctus patet, quia solus panis igne coctus habet rationem panis, & propter eamdem rationem debet esse igne assus, non elixus; quia tantùm panis igne assus habet rationem panis.

14 Ex his Colligas primò, Quod si mica panis cocti digitis comprimatur, & reducatur in massam adhuc erit materia sufficiens, quia verè est panis coctus, sicuti Hostia etiamsi madefiat adhuc est panis, & retinet consecrationem. Sic Lugus loco cit. num. 5.

15 Colligas 2. panem confectum ex amydo non esse materiam aptam est contra Maiorem, & Paludanum in 4. dist. 11. est tamen D. Thom. Scoti, Lauræ, Lugi locis citatis, & communis Theologorum. Ratio est, quia triticum antequam fiat amydum corrumpitur, neque talis panis retinet vsum, & communem saporem panis. Ideo &c.

16 Conclusio 5. valida est consecratio siue fiat in azimo, siue fermentato, est de fide contra Græcos contendentes solùm in fermentato validè consecrari & est definita in Florentino in decreto vnionis vbi habetur. *Definimus in azimo, siue fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici*. Probatur ratione, quia vterque panis est essentialiter, & simpliciter panis, & habet eumdem vsum, & nomen, sicuti vinum album, & nigrum essentialiter vinum sunt, & idem vsui deseruiũt; ergo eruut sufficiens materia Eucharistiæ. Confirmatur de azimo in particulari, nam de fermentato omnes concedunt; etenim Christus celebrauit Pascha prima die aziniorum, quo tempore non licebat Iudeis vti pane fermentato, vt constat Exodi 12. tum quia etiamsi Christus anticipasset celebrationem Paschæ, vt contendunt Græci; nihilominus Christus seruauit omnes cæremonias, & leges illius Paschæ, inter quas vna erat, vt azimo pane tantùm vterentur; ergo si Christus tales leges, & cæremonias in celebratione Paschæ seruauit, solùm pane azimo vsus est, & in azimo consecrauit, sequitur, quod consecratio in azimo non solùm sit sufficiens, sed & conuenientior, cum sic Christus consecrauerit.

17 Conclusio 6. Græci tenentur consecrare in pane fermentato, & Latini in azimo. Hoc statutum fuit à Leone IX. in Epistola ad Michaelem Cerularium Patriarcham Constantinopolitanum; & in motu proprio Beati Pij V. qui incipit, *Prouidentia Romani Pontificis* anno 1566. vbi habetur. *Quibusuis presbyteris tam Græcis, quam Latinis præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ, ac perpetuæ suspensionis à diuinis, pœnis, districtius inhibemus, vt deinceps presbyteri Græci, præsertim vxorati, Latino more, & Latini græco ritu, huiusmodi licentiarum, & facultatum, aut alio quouis prætextu, missas, & alia diuina officia celebrare, vel celebrari facere non præsumant*.

18 Quæres primò. An instante necessitate audiendi missam in die festo, vel communicãdi infirmum possit Græcus deficiente fermentato consecrare in azimo, vel Latinus deficiente azimo consecrare in fermentato.

Respondeo non licere ita communiter Doctores contra Lauræam disp. 18. n. 44. Ratio est, quia hoc Sacramentum non est necessarium necessitate medij ad salutem, sed per pœnitentiam potest quis iustificari, & saluari; ergo non potest quis, vt communizet moribundum, si Græcus est, consecrare in azimo, & si Latinus in fermentato, cum præceptum sit in contrarium, nec communio in articulo mortis sit medium simpliciter necessarium ad salutem. Neque potest quis Latinus consecrare in fermentato, aut Græcus in azimo, vt populus audiat

audiat missam in die festo; nam hoc præceptum audiendi missam non obligat, nisi cum debitis circumstantiis; ergo cũ non liceat in prædictis casibus sacrũ facere sine vestibus sacris, sine lumine; aut altari sacro, aut sine ieiunio, neque etiam licebit, si non adsit materia determinata ab Ecclesia.

19 Dices ex Lauræa. Præceptum communicandi moribundum, & audiendi missam in die festo sunt præcepta charitatis, & religionis; ergo debent præualere præcepto de obseruatione ritus, & debet præsumi, quod in tali casu Pontifex dispenset. Sed contra: nego consequentiam, nam ex hoc sequeretur, quod etiam non ieiunus, aut carens vestibus sacris posset celebrare, quia hoc tantùm est præceptum de obseruatione ritus: sunt igitur præcepta charitatis, & religionis, sed quæ non obligant, nisi in debitis circumstantijs; nam communio in articulo mortis non est medium necessarium ad salutem, nec obligat, nisi cum commodè haberi potest; nec præceptum audiendi missam obligat, nisi adsit, qui possit licitè, & cum debito ritu, & cultu celebrare.

20 Quæres 2. An Sacerdos Latinus in Ecclesia Græca, & Græcus in Latina possint, ille in fermentato, hic in azimo consecrare.

Ledesma relatus à Suarez disp. 44. sec. 4. vult Græcum transeuntem per Ecclesias Latinas, si vult consecrare, debere conficere in azimo. Lauræa verò loco citato vult posse Græcum consecrare in azimo, vt se conformet Ecclesiæ Latinæ; non verò viceuersa Latinum posse conficere in fermentato, vt se conformet Græcæ.

21 Respondeo primò. Quod in templis Græcorum, quæ sunt inter Latinos, & in templis Latinorum, quæ sunt inter Græcos, numquam licèt, aut Græcis consecrare in azimo, aut Latinis in fermentato. Ita Suarez loco cit. Gonet disp. 3. de Euch. at. 1. & communiter Doctores; hocque deducitur clarè ex locis adductis in conclusione 3. & habetur clarè ex Eugenio IV. in litteris vnionis, vbi habetur: *Vnum quemque sacerdotem debere conficere Eucharistiam in azimo vel fermentato iuxta sua Ecclesiæ consuetudinem.*

22 Dices ex Lauræa: præciso scandalo, si Græcus vellet conficere in azimo, vt se conformet Ecclesiæ Romanæ, quæ est omnium caput, & quæ præcipit, vt consecratio fiat in azimo; licitè id faceret; nam solùm permittit Græcis vt consecrent in fermentato propter eorum renitentiam; ergo sicuti melius facerent Græci, si omnes se conformarent Romanæ Ecclesiæ, & consecrarent in azimo; ita bene faceret, si aliquis vellet se conformare Ecclesiæ Romanę, & consecraret in azimo. Sed contra: quia Ecclesia Romana non solùm permittit Græcis consecrare in fermentato, sed etiam hoc præcipit, vt patet ex locis adductis Florentin, & B. Pij V. ergo non erit licitum Græco consecrare in azimo, sicuti nec Latino consecrare in fermentato; fateor quidem, quod si tota Ecclesia Græca peteret à Pontifice potestatem consecrandi in azimo, & Papa hoc illi concederet, licitè hoc faceret, at stantibus prohibitionibus adductis, quælibet Ecclesia tenetur seruare suum ritum, cum hoc præceptum sit.

23 Respondeo 2. Probabilius est peregrinanti Græco inter Latinos, vel Latino inter Græcos non licere, neque Græco conficere in azimo, neque Latino in fermentato: Sic Gonet loco cit. Suarez & alij. Ratio est, quia in motu proprio B. Pij V. præcipitur, tam Græcis, quam Latinis vt seruent proprium ritum & tale præceptum afficit personas, quæ semper, in quocumque loco sint, ad tale præceptum obligantur. Dixi probabilius esse, nam iuxta caput *Illa autem* dist. 12. ex Augustino sumptum, posset quis, si vellet conformari ritui, & consuetudini eorum, inter quos peregrinatur (dummodo in ijs locis non adsint templa Græcorum pro Græcis, vel Latina pro Latinis, vt supra dictum fuit) consecrare, vel Græcus in azimo, vel Latinus in fermentato.

24 Quæres 3. An in aliquo casu teneatur sacerdos Latinus consecrare in fermentato, & Græcus in azimo.

Respondeo teneri in casu, quo quis post consecrationem, tum hostiæ, tum calicis aduerteret panem à se consecratum esse corruptum; nam in tali casu teneretur alium panem consecrare; quare si daretur casus, quod Latinus non posset habere alium panem, quam fermẽtatum; nec Græcus nisi azimum, teneretur ille in fermẽtato, hic in azimo perficere sacrificium. Ratio est, quia datur præceptum diuinum de perficiendo sacrificio, quod semper præualet Ecclesiastico, & ideo illud obseruandum. Sic Gonet loco citato, & puto communem, licèt in terminis apud alios non inuenerim.

ARTICVLVS II.

Qualis debet esse materia consecrationis calicis.

1 VInum est altera pars materiæ, ex qua hoc Sacramentum confici debet, quare hic videndum est, quale debeat esse hoc vinum, & an debeat esse purum, vel mixtum.

2 Conclusio 1. Vinum de vite solùm est materia consecrationis calicis. Est de fide definita in Cõcilio Carthag. 3. cap. 24. in Lateranensi in cap. *Firmiter*, in Florentino in litteris vnionis, & in Trident. Et probatur, quia illa est materia consecrationis calicis, qua Christus vsus est, & quam distribuit Apostolis: sed ex perpetua traditione Ecclesiæ Christus vinum de vite consecrauit, & distribuit Apostolis; ergo vinum de vite est materia consecrationis calicis; & fuisse vinum de vite illud, quod Christus consecrauit, colligitur etiam ex illis verbis Christi. Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*.

3 Ex his sequitur primò, vinum ex granatis, vel ex alijs fructibus non esse materiam huius Sacramenti. Secundò agrestum expressum ex vuis immaturis, & acetum non esse materiam huius Sacramenti; illud quidem, quia nondum est vinum; hoc autem, quia est corruptum. Vinum verò acescens, quamuis possit esse materia, est tamen peccatum grauissimum in illo consecrare, ex D. Tho. hic ad 2. Tertiò vinum in ipsis vuis existens non esse materiam consecrationis; ità communitèr Doctores, licèt varient in assignanda ratione, missis tamen varijs rationibus, quæ plures patiuntur difficultates. Dico. ideò non posse consecrari, quia in vuis non habet rationem vini, sed cibi, & fructus, cuius ratio est, quia sic communitèr omnes iudicant; vnde qui comedit vuam frangit ieiunium, non verò, qui bibit vinum; neque in hac re morali debemus attendere ad rem physicam, sed ad illud, quod moralitèr existimatur; moralitèr autem vinum in vuis censetur cibus, non potus, seu vinum. Quartò Loram Italicè, *Aquatecco*, quæ fit ex aqua postquam iam vuæ sunt expresæ non esse materiam, quia hæc non exprimitur ex vuis, sed est mera aqua corticibus vuarum infusa. Sic communitèr Doctores. Notat tamen Suarez disp. 45. hoc non posse vniuersalitèr definiri; nam diuersis modis fit, aliquando enim parum musti extrahitur, & deinde aqua superimponitur, vnde retinet etiam colorem, & saporem vini, quare, an sit materia apta, iudicandum erit in praxi, an communitèr iudicetur vinum nec ne, & si iudicatur, erit materia, secus si è contra: semper tamen illicitum erit, vti tali materia, eo quod sit dubia. Sic Suarez loco citato, & communitèr Doctores. Quintò liquor, qui communitèr dicitur *Aqua vita*, licèt factus sit ex vino non est materia apta; quia moralitèr non est vinum, sed quid moralitèr diuersum.

Cur vinum in vuis nõ possit consecrari.

4 Quæres 1. An vinum congelatum sit materia apta pro consecratione.

Duæ in hoc sunt sententiæ; prima negat esse materiam aptam. Sic Armilla v. Euch. num. 9. Angles qu. 1. de Euch. ar. 5. diff. 3. Nugnus hic dub. 2. Ledesma 1. p. quæst. 15. artic. 5. dub. 2. Valentia disp. 6. qu. 2. punct. 1. Secunda sententia affirmat esse materiam aptam. Sic Syluester v. Eucharistia, Angelus v. Missa num. 23. Suarez disp. 45. sect. 1. Vasquez disput. 175. cap. 2. Lugo disput. 4. sect. 1. Laurça tom. 1. in 4. disp. 18. art. 3. Passarinus quæst. 74. art. 4. com. 7. n. 12. & alij.

5 Respondeo, quod vel vinum est tantùm congelatum in aliqua superficie & tunc dico esse materiam aptam; si vero est totalitèr congelatum, & in glaciem durum versum, dico esse materiam dubiam, quam non licet consecrare; Ratio primæ partis responsionis est clara, quia adhuc est verum vinum, & habet vsum vini. Secunda pars probatur, quia sæpè, si vinum perfectè congeletur, & postea liquefiat apparet ipsum nimio frigore fuisse corruptum; ergo sic illud consecrare numquam est licitum, nam est saltem materia dubia, vt notat Gonet; tum propter rationem allatam; tùm propter opinionum diuersitatem.

6 Dices si vinum post consecrationem congeletur debet liquefieri, & sumi cum reuerentia tamquam sanguis Christi, vt dicitur in cap. *In Sacramento* de Consecra. dist. 2. & in Missali Romano de defectibus Missæ; ergo poterit etiam consecrari. Respondent Doctores communitèr, negando consequentiam, eo quod possit habere dispositiones sufficientes ad retinendum sanguinem, licèt non possit habere ad consecrationem: Adderem, quod tale vinum deberet priùs liquefieri, & sumi, & si dum sumitur, cognoscatur adhuc esse verum vinum, & non corruptum, sacrificium esse perfectum, neque aliud requiri; si autem quis experiretur per congelationem vinum fuisse corruptum, deberet apponere aliud vinum, & consecrare, vt sacrificium perficeretur. Ex quo apparet numquam licitum esse consecrare vinum

vinum vndequaque congelatum, cum sit materia dubia.

7 Quæres 2. An mustum possit validè consecrari. Respondeo affirmatiuè ità D. Tho. hic ad 3. & communitèr Doctores; ratio est, quia est simplicitèr vinum, licèt non perfectè purgatum. Vnde in cap. *Cum omne crimen.* de Consecr. dist. 2. dicitur si necessè fuerit posse botrum in calice exprimi, & aqua misceri, & ita confici; & mustum in scriptura dicitur vinum. Isa 49. *Quasi musto sanguine suo inebriabuntur*; & Act. 2. *Musto pleni sunt isti*.

8 Quæres 3. An possit consecrari in succo expresso ex vuis passis, in quo censent aliqui consecrare Abissinos in Aetiopia degentes?

Respondeo probabiliùs esse non esse materiam aptam. Ita Lauræa loco cit. Ratio est: quia talis liquor non habet nec vsum, nec saporem vini, sed est veluti humor viscosus, & tenax. Si tamen vuæ non essent nimis passæ, sed liquor, qui exprimeretur haberet saporem, & vsum vini, & iudicaretur vinum, vtiq; esset materia sufficiens. Sic Gonet, & alij.

9 Conclusio 2. Vino consecrando admiscenda est ex præcepto Ecclesiæ aqua naturalis, & in modica quantitate. Est contra errorem Armenorum, qui existimabant aquam non esse vino consecrando admiscendam, vt constat ex decreto fidei in Conc. Florent. Probatur ex Trid. sess. 22. cap. 7. vbi dicitur. *Monet S. Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo miscerent*; & in margine Concilij citantur Synodus 6. cap. 32. Concilium Carthag. 3. cap. 14. Brachar. 3. c. 1. cap. *cum Martha* §. *quæsiuisti*, & alia loca, in quibus hæc veritas docetur.

10 Rationes, cur aqua vino admisceatur, adducit Trid. eodem loco dicens. *Tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur; tùm etiam quia, è latere eius aqua simul cum sanguine exierit, & cum aqua in Apocalypsi B. Ioannis populi dicantur; ipsius populi fidelis cum capite Christo vnio repræsentatur*. Potest addi, apponi in vino aquam ad significandam gratiam, quæ est aqua saliens in vitam æternam, & ad exprimendam duplicem Christi naturam diuinam scilicèt, & humanam. Quod verò aqua debeat esse in modica quantitate, habetur ex consuetudine Ecclesiæ, & ex Florentino vbi dicitur, *esse miscendum paululum aquæ, & aquam modicissimam*. Ratio verò, cur aqua debeat esse modicissima est, quia materia simpliciter necessaria consecrationis est vinum, sed si multùm aquę quis misceret non remaneret vinum, sed fieret quid tertium, ergo modica aqua esse debet, vt post infusionem aquæ totum illud censeatur esse moralitèr vinum, & habere vsum vini.

11 Quæres 1. A quo tempore inceperit hoc præceptum in Ecclesia apponendi aquam in vino in consecratione calicis?

Respondeo semper in Ecclesia Dei solitum fuisse miscere aquam vino in cōsecratione calicis, & hoc habitum fuisse ex traditione Apostolica, primùm verò, qui præcepit aquam esse vino miscendam, fuisse Alexandrum Papam I. Est hæc responsio contra Valentiam in præsenti disp. 6. qu. 2. p. 1. & aliquos alios; est tamen communis Thomistarum, & in particulari Ioan. à S Tho. hic disp. 27. art. 3. Suarez disp. 45. sect. 2. Vasquez disp. 177. cap. 1. Lugi disp. 4. de Euch. sect. 2. & certa; & quidem esse præceptum Ecclesiæ non diuinum clarè probatur ex Trid loco cit. sess. 22. cap. 7. vbi dicit. *Monet S. Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo miscerent*; vnde de hoc post talem definitionem non videtur esse dubitandum. Quod verò hoc habitum sit ex traditione Ecclesiæ ex Patribus, & ex Apostolis. Probatur ex Alexandro Papa 1. Epist. 1. cap. 4. vbi habet. *Non enim debet vt à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini, aut vinum solùm, aut aquam solùm, offerri*. Et in lectione officij eiusdem Pontificis habetur. *Vinum autem aqua misceri iussit*.

12 Dices Cyprianus lib. 2. Epist. 2. & refertur de Consecrat. dist. 2. cap. *sic in sacrificando*. Vult contra diuinum mandatum fieri, si aqua vino non misceatur. Sed contra, quia infra habet. *Si quis de antecessoribus vestris, vel ignoranter, vel simpliciter non hoc seruauit, & tenuit, quod nos Dominus facere, & exemplo, & magisterio suo docuit: potest simplicitati eius de indulgentia Domini venia concedi*; vnde Cyprianus non intelligitur de mandato Christi strictè sumpto, sed latè, prout omne factum Christi, mandatum dici potest, quia ab ipso et ab exemplari dimanat in nos; & Ecclesia postea strictè præcipit. Vasquez fatetur Cyprianum in contraria fuisse sententia; verùm satius est ipsum explicare de mandato latè sumpto, vt dictum fuit.

13 Quæres 2. Quanta debeat esse aqua vino miscenda?

Respondeo in Concilio Triburiensi cap. 19 dici. *Quod duæ partes sint vini, tertia aquæ*. Sed Florentinum in decreto docet *modicissimam aquam esse miscendam*; certè quęlibet paruitas aquæ etiam gutta est

se simulcum forma omnia alia acciden-tia, quæ sunt propria illius, in quod conuersum est, vt patet de ligno, dum fit ignis, de nutrimetito, dum fit caro, de succo attracto è terra, dum fit arbor, & sic de reliquis; ergo etiam, si aqua verè, & physicè conuertitur in vinum, debe-ret hoc retinere omnes vires, & spiritus vini, quos priùs habebat; ergo cum experientia constet contrarium, fatendum est numquam aquam posse naturaliter in vinum physicè conuerti.

6 Dices cum Passarino, Coqueto, & alijs, quod mixta quando agunt in aliud etiam repatiuntur secundùm qualitates, quas habent, & sic semper qualitates eius diminuuntur; quod non euenit de elemento, quia quando elementum agit in aliud, non repatitur, nisi secundùm eam qualitatem, secundùm quam agit, & ideò, si vincit, aliud in se conuertit, & perfectè superat, & secundùm qualitatem suam facilè ad suum statum se reducit: Sed contra quia ideò elementum facilè se reducit secundùm qualitates ad suum statum; quia alio conuerso forma ipsius exigit proprias qualitates in tali, & tanto gradu: sed etiam in mixtis forma exigit proprias qualitates in tali, & tanto gradu; ergo eadem paritas: Contra secundò: quando nutrimentum conuertitur in substantiam carnis, in tali carne conuersa sunt omnia accidentia, & omnes qualitates carnis, quæ sunt in viuente conuertente, & idem apparet in omnibus veris conuersionibus physicis; ergo etiam, si aqua conuerteretur in vinum, vinum illud deberet retinere omnes qualitates spiritosas, quas priùs habebat, vel saltèm de facilè deberet posse eas recuperare; & tamen experientia constat, deperdi, debilitari, & numquam recuperari; ergo fatendum est, aquam numquam physicè verti in vinum.

7 Secunda ratio est Lugi, & sic potest proponi. Quod exigit ex natura sua produci per virtutem nutritiuam, non potest naturaliter alio modo produci; sicuti sanguis, quia elaboratur in iecore animalis, & ibi virtute nutritiua producitur, non potest separatus ab animali guttam aquæ in sanguinem transmutare: Sed vinum est succus substantiæ viuentis elaboratus intra vuam per viitutē nutritiuam; ergo si ponatur extra vuam non poterit neque guttam vnam aquæ in eius substantiam physicè conuertere. Accedunt plures, & variæ experientiæ, quas doctè, & erudite addncit, Aresius, ex quibus probatur, aquam in vino positam numquam physicè in vinum conuerti, sed varijs experiētijs posse extrahi. Et certè si sit vas ex Edera confectum, & in eo ponatur vinum purum, totum remanet intra vas, si verò huic vino misceatur parum aquæ, hæc per porros ipsius vasis paulatim exit.

8 Dices cum Goneto, & alijs id, quod exit, vel per artem chymicam separatur à vino, non esse aquam, sed aqueum humorem, qui est quodamodo similis aquæ, & realiter esse substantialitèr vinum, non satis excoctum; vel secundò esse quidem aquam, quæ de nouo generatur, & à vino extrahitur. Sed contra, quia, si in vase ex Edera elaborato ponatur vinum purum, nullo modo exit; si verò ponatur in eodem vino parum aquæ, hæc statim exit; ergo non est humor, qui sit substantialitèr vinum, sed aqua, quæ exit; de nouo verò generari aquam gratis dicitur, vt vis argumenti effugiatur, cum tamen eadem experientia conuincatur.

9 His tamen non obstantibus, sentio huiusmodi rationibus, & experientijs solidè non probari conclusionem nostram theologicam; nam certum est vinum solùm esse materiam consecrationis calicis, & aquam solùm ex præcepto Ecclesiastico debere infundi, & totum; quod est in calice conuerti in sanguinem Christi; igitur si theologicè non possemus probare conclusionem, deberemus corrigere rationem naturalem, & dicere cum auctoritatibus primæ sententiæ, aquam prius conuerti physicè in vinum, vt possit conuerti in sanguinem; sicuti enim, si lumine naturali tantùm discurramus, fatemur accidentia non posse stare sine subiecto; verum lumine fidei illustrati cognoscimus in hoc Sacramento accidentia esse sine subiecto; ita licèt, si sistamus in pura ratione naturali, aqua non possit conuerti in vinum, nihilominus ex hoc mysterio; cum habeamus tantùm vinum de vite esse materiam calicis, & ex alia parte adsit præceptum Ecclesiæ, quod vinum modicissima aqua misceatur, vt totum, quod est in calice sit materia, deberemus dicere hoc esse, quia aqua mixta vino transit in vinum; nec enim conclusiones theologicæ solùm rationibus naturalibus debent probari, aut eorum veritas à rationibus naturalibus pēdet, sed ad summum rationibus naturalibus confirmantur, quando istæ non pugnant cum reuelatione, secus si pugnant, rationes debent corrigi; & multò faciliùs hoc deberemus dicere in præsenti materia, vbi tot sapientissimi Doctores asserunt, aquam posse in vinum conuerti, etiam in ratione naturali sistendo. Probanda igitur est conclu-

sio, &

tio, & auctoritate, & rationibus theologicis, quibus positis rationes naturales adductæ, & plures aliæ, quæ adduci possent, pro confirmanda nostra conclusione inseruient.

10 Probatur igitur conclusio, primò ex cap. *Cum Martha, de celebratione missarum.* Vbi Innocentius III. relatis tribus sententiis concludit, dicens: *Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior iudicatur, quæ asserit aquã cum vino in sanguinem transmutari, vt expressiùs eluceat proprietas Sacramenti; nam cum aquæ multæ sint populi multi; ideò vino aqua vnitur, vt Christo populus adunetur.* Ecce, quod Innocentius dum ex mente propria loquitur, non dicit eam esse probabiliorem, quæ asserit aquam in vinum conuersam transire in sanguinem, sed dicit eam esse probabiliorem, *Quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari*, nec requirit conuersionem, sed solùm, quod vino aqua vniatur, vt expressiùs eluceat proprietas Sacramenti.

11 Dices: Innocentius dixit: *Inter prædictas opiniones &c.* sed opinio, quam ipse approbat est secunda ab ipso relata; hæc autẽ dicebat, aquam in vinum conuerti; ergo ex mente Pontificis approbatur opinio, quæ asserit aquam in vinum conuerti. Sed contra, quia quando Pontifex illam opinionem retulit, non tãtùm dixit, aliquos sentire aquam in vinum conuerti, sed etiam dixit physicos contrarium asserere; quare dum suam postea posuit, nec physicos, neque alios contrarium dicentes nominauit, sed tãtùm dicit eam esse probabiliorem, *Quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari*; & vt fiat hæc transubstantiatio, nihil aliud requirit, nisi vnionem aquę cum vino: sed potest esse vnio aquę cum vino, absque eo, quod aqua vertatur in vinum; ergo posita vnione potest fieri transubstantiatio absque eo, quod prius aqua in vinum conuertatur.

12 Probatur secundò ex Patribus. Damascenus lib. 4. fidei, cap. 14. habet: *Non potest panem suum ipsius corpus facere, & vinum, & aquam sanguinem?* Et idem habet infra: *Propositionis panis, vinumq; & aqua per inuocationem, & aduentum Spiritus Sancti supernaturaliter transmutatur in corpus, & sanguinem Christi.* Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Vinum, & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione.* Et cap. 5. *Ante verba Christi calix est vini, & aquæ plenus; vbi verba Christi operata fuerint ibi sanguis efficitur.* Alia testimonia refert Lugus loco citato; & plura alia Baronius ad annum 1188. inter quæ sunt verba Paschalis lib. de corpore, & sanguine Christi, cap. 11. dicentis: *Aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed vertatur in sanguinem.* Et Petri Blesensis tract. de Eucharistia cap. 14. *Post consecrationem sanguis bibitur, quia in sanguinem mutatur aqua.* Et Hidelberti apud eumdem: *Aqua in sanguinem vertitur.* Et plures alii idem docent, ergo ex Patribus clarè probatur non esse necesse aquam physicè verti in vinum ad hoc, vt vertatur in sanguinem.

13 Verùm hæc ratio ex auctoritate Patrum deducta, facit quidem probabilem nostram conclusionem, quod non sit necesse aquam verti physicè in vinum ad hoc, vt vertatur in sanguinem; sed efficaciter non probat intentum; nam respondent auctores contrarię sententię, Patres intelligi per ampliationem, dum dicunt aquam verti in sanguinem, nempe id, quod prius fuerat aqua, & quæ versa fuit prius in vinum, esse conuersam in sanguinem; sicuti Ioann. 2. dicitur: *Vt gustauit Architriclinus aquam vinum factam.* Vbi vinum iam factum vocat aquam; ita in proposito dicendum est. Accedit, quod materia huius Sacramenti est vinum, & aqua tantùm est ex præcepto Ecclesiæ apponenda: Ecclesia autem non potest decernere pro materia huius Sacramenti, nisi id, quod statutum fuit à Christo, cum supra substantiam Sacramentorum non habeat potestatem, vt definit Trid. sess. 21. cap. 2. sicuti ergo, & nos tenemur respondere talibus auctoritatibus dicendo, Patres intelligi, quod id, quod physicè est aqua, sed per mixtionem cum vino facta est moraliter vinum, & habet nomen, & vsum vini, conuertitur in sanguinem; ita ipsi dicunt de conuersione physica aquæ, quæ prius in vinum vertitur antequam conuertatur in sanguinem.

14 Probatur igitur tertiò ratione fundamentali. Materia consecrationis calicis, vt definiunt Concilia, et docent communiter Doctores est vinum eiusdem rationis cum illo, quo vsus est Christus in consecratione calicis in suprema illa Cœna, sed vinum, quo vsus fuit Christus, fuit vinum de vite, cui aqua mixta fuit, vt colligitur ex Trid. sess. 22. cap. 7. vbi docet aquam esse vino miscendam, eo quod *Christum Dominum ita fecisse credatur.* Et ex liturgia S. Basilij, vbi habetur: *Similiter calicem vini nati è vite postquam cœnauerunt accepit, mistumq; aquis, gratias egit, dicens &c.* Et in liturgia B. Iacobi Apostoli: *Similiter postquam cœnauit, accipiens calicem, & permiscens ex vino, & aqua, ac adspiciens in Cœlum, ac ostendens tibi Deo Patri, gratias agens, sanctificans, benedicens, implens Spiritu Sancto, dedit nobis, dicens &c.* Ergo vinum aqua mixtum

mixtum est materia consecrationis calicis: hoc certum est, neque negatur ab auctoribus contrariæ sententiæ, & solum in hoc discrepant, quod dicunt aquam prius fuisse physicè in vinum conuersam antequam à Christo consecraretur, vnde probandum est, non esse necesse, quod aqua physicè conuertatur in vinum, vt vertatur in sanguinem; probatur autem sic.

15 Certum est secundum omnes Theologos, & praxim Ecclesiæ, quod totum illud, quod continetur in calice ante consecrationem vertatur in sanguinem: tum quia totum, quod est in calice adoratur vt sanguis Christi, tum quia, si totum, quod est in calice sumatur à Sacerdote adhuc remanet ieiunus: sed non est certum, aquam in vinum fuisse physicè conuersam; nam multi hoc negant esse possibile, & ab illis, qui hoc iudicant possibile, nihilominus fatentur requiri tempus, vt possit fieri cōuersio; qui tamen multoties non adest, vt in casu, quo quis consecrauit acetum, vel aquam loco vini, debet de nouo apponere vinum, & modicam aquam, & deinde statim consecrare, & sumere; & ita fecisse Christum videtur colligi ex liturgiis Iacobi, & Basilij; ergo quod illud totum, quod est in calice, vertatur in sanguinem non potest dependere ab hoc, quod aqua prius vertatur physicè in vinum: hæc vltima consequentia patet; nam quod est certum nō potest dependere ab illo, quod minus certum est, imò incertum, & dubiū: Sed certum est totū, quod est in calice verti in sāguinem; incertum, an aqua physicè vertatur in vinum; ergo quod vertatur in sanguinem totum, quod est in calice non potest dependere ab hoc, quod aqua vertatur physicè in vinum.

16 Probatur quartò. Illud est materia certa consecrationis calicis; quod moraliter totū est vinum, habetq; vsum, & nomen veri vini; sed vinum modicè lymphatum est verè, & simpliciter vinum, habet vsum, & nomen veri vini; ergo vinum modicè lymphatū est materia consecrationis calicis. Sic Sap. 6. vinum mixtum dicitur simpliciter vinum; sic enim habetur: *Comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Et Matth. 26. de calice mixto aqua dixit Christus: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis.* Ecce quod Christus vocat genimen vitis calicem mixtum ex vino, & aqua; ergo illud vinum, cui modica aqua est admixta, est simpliciter vinum, & genimen vitis.

17 Dices forsan: sic vocari à Christo, quia aqua iam erat conuersa physicè in vinum. Sed contra esto, quod aqua fuerit iam conuersa physicè in vinum, nihilominus physicè totum illud non esset de genimine vitis, cum aliquid sit ex aqua, nec sit generatum ex vite; & tamen Christus simpliciter illud vocat de genimine vitis; ergo etiam licèt non sit physicè conuersa aqua, sed tantum moraliter in vinum; seu sit vinum lymphatum, verè, & propriissimè illud est vinum, habet nomen, & vsum vini; & per consequens vera materia erit consecrationis calicis.

18 Obijciès primò. Innocentius III. in cap. *Cum Marthæ, de celebratione missarum &c.* dicit illam esse probabiliorem opinionem, quæ asserit, aquam cum vino in sanguinem transmutari: sed hæc est secunda, quam ipse enumerauit, & hæc docet, aquam in vinum transire; ergo ex mente Pontificis aqua primum in vinum transit, quam transeat in sanguinem. Confirmatur hanc esse mentem Pontificis; ex eo, quod docet de Altaris mysterio cap. 32. vbi habet: *Aqua transit in sanguinem, ea scilicet ratione, quod aqua per admixtionem transit in vinum; & vinum per consecrationem in sanguinem. Quis enim ambigat aquam in vinum transire cum multo vino modicum aquæ infunditur?* ergo ex mente Pontificis aqua debet prius transire in vinum, quam in sanguinem.

Respondeo, Pontificem stare pro nobis, vt patet ex dictis suprà in probanda conclusione. Ad confirmationem dico mentem ipsius esse, quod aqua per admixtionem cum vino moraliter fit vinum, & habet nomen, & vsum vini, & hoc indicat Pontifex, dum dicit non absolutè aquam transire in vinum, sed ea ratione, qua aqua transit per admixtionem cum vino: vnde Pontifex potius nobis vbique fauet, quam sit contrarius.

19 Obijciès secundò. Ex Concilio Florentino materia calicis: *Est vinum de vite*, cui modicissima aqua misceri debet: sed non ob aliud potuit Concilium determinare modicissimam aquam esse debere, nisi quia debet conuerti in vinum; ergo ex mente Concilij aqua prius vertitur in vinum, quam in sanguinem; & hanc esse mentem Concilij Florentini ex eo probatur, quia correxit id, quod Concilium Prouinciale Triburiense cap. 19. statuerat, nempe tertiā partem aquæ esse vino admiscendam.

Respondeo, mentem Concilij esse, ideò modicissimam aquam esse admiscendam, quia vinum, quod consecratur debet esse moraliter verum vinum, & habere nomen, & vsum veri vini de vite, quod non eueniret, si multa aqua

admisceretur; nam tunc non censeretur moraliter vinum, & propter hoc correxit Concilium Triburiense; nam aliquādo vinum est debile, & si tertia pars esset aquæ, multoties non censeretur vinum, & ideò, vt verum semper remaneat vinum, statuit modicissimam debere esse aquam; neque de conuersione physica aquæ in vinum Concilium vllo modo curauit.

20 Obijcies tertiò. Trid. sess. 13. cap. 3. dicit, substantiam vini conuerti in sanguinem Christi: *Manentibus dumtaxat speciebus vini*; ergo per Concilium aqua ante consecrationem vertitur in vinum, secus remanerent etiam species aquæ. Confirmatur, quia si remaneret aqua, posset separari; ergo tunc sub speciebus aquæ remaneret sanguis: probatur consequentia ex Trid. sess. 13. can. 3. vbi definit: *Si quis negauerit in Eucharistia Sacramento sub vtraque specie, & sub singulis cuiuscumq; speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri; anathema sit.*

Respondeo 1. intentum Concilij esse definire contra hæreticos contendentes post consecrationem verè corpus, & sanguinem Christi in Eucharistia non contineri; nec loquitur de conuersione aquæ, quia de hoc cum ipsis non erat controuersia.

Respondeo secundò, nomine substantiæ vini, Concilium intelligere vinum verum, & vsuale, & quod re vera moraliter iudicatur vinum, etiam si sit modicè lymphatum; hoc enim totum est propriè vinum, & tale nominatur à scripturis, vt supra dictum est; & habemus exemplum in pane; Si fieret ex maiori parte farinæ triticeæ, & ex modica farina millij, vel hordei, adhuc ille est verus panis triticeus, & est materia consecrationis corporis, & quamuis panis confectus ex sola farina millij, vel hordei non sit materia apta, nihilominus totus panis, cui sit admixtum parum farinæ millij, vel hordei, est verè, & propriè triticeus, & est materia apta consecrationis; ita & in proposito dicendum est, & sic verè Concilium dicit; *Manentibus dumtaxat speciebus vini*, quia species, tum vini puri, tum vini lymphati, sunt species veri vini, & non aquæ. Ad confirmationem dico, dato casu, quod species aquæ separarentur à speciebus vini, eo ipso ibi desinere esse sanguinem, & poni, seu reproduci substantiam aquę, sicuti etiam ad conficiendum panem requiritur aqua, & ex farina triticea, & aqua fit panis, & tamen si aqua à pane separaretur, sub illa non esset corpus Christi; ita & in proposito: & ratio est, quia Christus manet sub speciebus tantùm, quantùm manent species panis, & vini; in tali autem casu, quo fieret separatio specierum aquæ à speciebus panis, vel vini; tales species non essent ampliùs species panis, vel vini, sed tantùm aquæ; ideò sub illis non contineretur Christus. Neque Concilium est contra nos; nam solùm intendit, quod per meram separationem partium non deperditur Christi præsentia sub singulis: at quando per separationem deperdunt, quod sint species panis, vel vini; vtiq; sub illis ampliùs Christus non est.

21 Obijcies quartò. Si aqua non vertitur physicè in vinum ante consecrationem, maximè quia aqua non potest verti physicè in vinum, vt colligitur ex experientijs, & rationibus physicis: sed gutta aquæ vino mixta diuiditur in tenuissimas partes, vt verè non possit resistere actiuitati vini; & Aristoteles 1. de Generatione cap. 5. & D. Thom. infra q. 77. ar. 8. dicit: *Gutta aqua multo vino permixta transit in speciem vini.* Et idem docet Cathechismus Beati Pij V. mandato compositus; ergo verè dicendum est, aquam transire in vnum physicè.

Respondeo, quidquid sit de quæstione philosophica, an aqua possit conuerti physicè in vinum, nec nè, alijs affirmantibus, alijs mordicus id negantibus, dico nostram conclusionem theologicam non dependere ab illa physica, sed sustineo si aqua physicè vel moraliter ante consecrationem vertatur in vinum, totum illud, quod est in calice, siue physicè sit conuersum in vinum, siue tantùm moraliter, per consecrationem verti in sanguinem, quia totum, quod est in calice adoratur adoratione latriæ, vt docet D. Thomas hic quæst. 74. artic. 8. & quia si sumatur à Sacerdote adhuc est ieiunus; ergo siue physicè conuertatur aqua in vinum, siue tantùm moraliter, totum conuertitur in sanguinem. Cuius verò sint opinionis circa quæstionem physicam D. Thom. & Arist. censeo eos inclinare in partem affirmatiuam, nempe, quod aqua possit conuerti physice in vinum; licèt plures alij hoc negent. Dixi circa quæstionem physicam Diu. Thom. sensisse aquam physicè posse verti in vinum; tum propter locum adductum; tum quia in 4. dist. 11. q. 2. ar. 4. quæst. 1. idem videtur supponere; Ceterum circa conclusionem theologicam, clarè docet hic art. 6. in sacrificio offerri vinum aqua permixtum & ar. 3. docet farinam aliquam, quæ non sit triticea mixta triticeæ non obesse consecrationi, quia, *Quod est modicum quodammodo absumitur à plurimo.* Farina autem hordeacea

cea v.g. per admixtionem non conuertitur in farinam tritici ficuti nec puluis argenteus conuertitur in aurum per hoc, quod misceatur cum maiori quantitate pulueris aurei.

22 Ex dictis hoc vnum certum tenendum est, modicissimam aquam esse apponendam in calice, & hoc præsertim; si vinum sit debile, quia quod consecratur debet esse vinum, vel phisicè tale, vel saltem moraliter: si autem magna quantitas aquæ apponeretur in vino præsertim debili non censeretur vinum.

23 Ex dictis etiam colliges, quid dicendum sit de farina millij, vel hordei admixta farinæ triticeæ, an sit materia consecrationis. Si enim parua est farina hordei, vel millij, & multò maior triticea, adhuc est panis vsualis triticeus, & per consequens materia consecrationis; secus si tanta esset, vt est farina tritici, vel tanta vt non censeatur panis triticeus tunc enim non esset materia consecrationis. Sic communiter doctores adhunc articulum.

24 Quæres 1. An, si gutta aquæ misceretur vino post inchoata verba consecrationis, verteretur in sanguinem.

Respondeo negatiuè. Ita Suarez disp. 45. sec.4. Lugo disp.4. sec.4. Arriaga disp. 31. sec.4. Passer. com. 12. cap.4. num. 72. Bonac. & alij contra Nughum in præsenti qu. 74. ar. 8. Vasquez disp. 201. n.42. & alios. Ratio est, quia materia debet esse præsens, dum demonstratur per pronomen *hic*: sed si non est infusa gutta aquæ, dum dicitur *hic*, non est præsens; ergo neque verificatur forma, neque transustantiatur.

26 Quæres 2. An, si vera esset sententia, quod aqua debeat verti physicè in vinum antequam vertatur in sanguinem, si post consecrationem à speciebus vini alteretur, conuertatur in sanguinem, vel in vinum?

Respondeo quod conuertetur in vinum, non in sanguinem. Ratio est, quia forma consecrationis iam habuit suum effectum; tum quia species agunt, vt virtutes vini, ac si vinum ibi esset ad vini generationem. Ita Suarez loco citato Bonacina disp. 4. quæst. 2. par. 4. Passarinus loco citato n.70. & alij.

ARTICVLVS IV.

An materia consecranda debeat esse præsens ministro sub certa quantitate.

1 POst explicationem materiæ capacis consecrationis, nunc debemus explicare circumstantias, quæ requiruntur ad validam consecrationem, quæ ad tres reducuntur, nempe ad præsentiam, determinationem, & quantitatem, circa quas varij casus possunt deduci.

2 Conclusio prima: Materia consecranda ita debet esse moraliter præsens, vt possit demonstrari pronomine hoc, vel hic: Est communis Doctorum. Probatur, quia materia consecrationis ita debet esse præsens, vt supra ipsam intelligamus cadere formam, & eamdem verificari: sed nisi possit demonstrari pronomine *hoc*, vel *hic* non intelligimus, quod forma verificetur, aut supra ipsam materiam cadat; ergo debet esse ita moraliter præsens, vt possit demonstrari pronomine hoc, vel hic.

3 Ex hoc deducitur primò non posse consecrari materiam existentem post parietem, quia humano modo illa materia non potest designari pronomine *hoc* & *hic*: considerandum autem est, an corpus interpositum se habeat, vt proximum continens, seu operiens; an verò absque huiusmodi habitudine interponatur; nam hoc secundò modo moralem præsentiam excludit, vnde quis existens ad portas clausas sui cubiculi non potest consecrare vinum, aut panem in cubiculo existentia propter rationem adductam, poterit tamen consecrare pixidem clausam, aut calicem, vel canistrum panis coopertum, & huius rei ratio desumitur ab hominum acceptione; quia cubiculum non solet accipi pro re contenta, sicuti accipitur calix, cista & huiusmodi. Sic Nugnus hic qu.74. art.2. Gonet disp.3. ar. 5. Suarez disp.43. sec.5. Vasquez disp.171. cap. 4. Lugo disp. 4. n.121. Arriaga disp.31. sec. 4. Passarinus qu. 74. ar. 2. num.77. & plures alij apud ipsum. Contra Maiorem, Bernal de Sacramentis disp.29. sec.2. num.11. cui videtur consentire Diana p.10. tract.16. res.40. contendentes, quod si medio aliquo sensu percipiatur talis materia, possit consecrari, etiamsi sit post parietem, vt si odor percipiatur, vel videatur; verùm non est discedendum à priori sententia; nam licèt talis materia videatur, aut eius odor percipiatur, nihilominus, si sit post parietem, non demõstratur pronomine hoc, vel hic sed dicitur illud, vel ille. Excipio tamen cum Vasquez, Arriaga, Passarino, & alijs locis cit. casumquo quis tangat materiã post parietem existentem, vt si brachio extenso panẽ, vel calicẽ tangat; & ratio est quia quod tangitur physicè præsens est tangenti, & ibi aliquis esse censetur, vbi est per partem suam; quia totus locus hominis est ille, qui eum, & omnes eius partes continet.

4 Deducitur 2. Non sufficere præsent iam per aliquam partem materiæ adhoc vt possit tota consecrari. Sic Suarez disp. 43. sec. 5. Lugo disp. 4. sec. 7. Arriaga loco cit. contra Vasquez disp. 171. cap. 4. Passarinum, Gonetum, & alios locis citatis. Ratio est eadem, quia debet materia posse determinari per pronomen *hoc* & *hic*: sed si aqua maris esset vinum non posset nihilominus quis existens Venetijs per ly *hic* designare mare Balticum, vel Iapponicum, cum tamen omnia ista maria continuentur; ergo non sufficit præsentia vnius partis materiæ ad hoc, vt possit consecrari, nisi tota simul præsens sit. Sic nec posset aliquis consecrare totum panem existentem in foro, quia panis existens in loco dissito à sacerdote, v.g. in extremitate fori, non esset hic panis, sed ille.

5 Dices Si quis sit in littore maris, & dicat hæc aqua, verum dicit, etiamsi intelligat de tota aqua maris,& hoc cum proprietate sermonis; ergo si mare totum esset vinum posset totum illud consecrare: nam de toto illo verificaretur forma. Sed contra, quia falsum est quod quis in litiore maris dicendo hanc aquã, possit intelligi etiam de aqua maris Baltici, aut Iapponici, si dum dicit *hæc aqua* sit Venetijs; nam aqua maris Baltici, & Iapponici, est illa aqua, non hæc. Ideo &c.

6 Deducitur 3. Quamcumque materiam aptam in quacumque magna quantitate existat, dummodo sit præsens, & possit demonstrari per pronomen *hoc* & *hic* posse consecrari; vnde si Deus poneret mihi præsentem infinitam materiam panis, sed penetratam, ita vt omnes partes mihi censerentur moraliter præsentes, possem omnem illam materiam simul consecrare. Ratio est; quia de tota illa materia verificaretur forma. Sic D. Thom. hic ar. 2. Gonet loco cit. & communiter alij; contra Alensem, Paludanum, & quosdam alios asserentes, materiam consecrandam esse determinatam quoad quantitatem: eo quod materia consecranda sumi debet in ordine ad vsum fidelium, propter quod hoc Sacramentum fuit institutum. Sed contra hæc ratio est falsa, quia Eucharistia est Sacramentum etiam præscindendo ab vsu, vt definit Trid. & ad hoc vt consecretur materia, sufficit, quod possit verificari forma; fateor quidem esse illicitum maximam quantitatem panis, aut vini consecrare: at hic loquimur de validitate tantùm.

7 Deducitur 4. Non posse consecrari materiam longè distantem, licèt Sacerdos illam videat 5. non requiri contactum materiæ, quia sine contactu potest esse vera præsentia 6. non esse necessariam visibilitatem materiæ ab ipso sacerdote; Vnde refert Sotus se vidisse Tridenti quemdam Episcopum cæcum, qui ex dispensatione Papæ, quotidie celebrabat. Ratio est iam adducta; & sic communiter docent Doctores.

8 Conclusio 2. Vt consecratio sit valida, debet determinari quantitas, tam continua, quam discreta materiæ, scilicet panis, & vini. Si Durand. in 4. dist. 11. qu. 7. Syluester V. Eucharistia n.8. Nugnus hic qu. 74. art. 2. dub. vltimo; Passarinus ibidem n. 4. Gonet loco cit. n. 81. Suarez, Vasquez, Lugo, Arriaga,& alij locis citatis. Probatur: quia debet verificari forma: sed non verificaretur, nisi esset determinata quantitas; ergo debet esse quantitas determinata: maior patet: probatur minor: nam in forma sunt illa pronomina *hoc* & *hic*, quæ certam, & determinatam materiam significant.

9 Porro hæc materiæ determinatio fit ex agentis intentione; quæ intentio, vt diximus de Sacramentis in communi, est essentialiter necessaria ad conficiendum quodcumquè Sacramentum; igitur ex ministri intentione debet determinari, quæ & quanta debeat esse materia, quam quis vult consecrare.

10 Ex prædicta conclusione colligitur primò, quod si quis habeat v. g. decem hostias ante se positas, & intendat consecrare tantùm octo, non determinando in particulari, quas velit consecrare, nulla est consecrata. Secundò si quis intendat consecrare dimidiam partem hostiæ non determinando quam partem, nulla pars est consecrata; idem dicendum, si quis intenderet consecrare aliquas partes proportionales. Ratio est, quia tunc materia non est determinata. Sic Durandus, Syluester, Suarez disp. 43. sec. 6. Gonet disp. 3. art. 5. Lugo disp. 4. sec. 7. & propter eamdem rationem dico, quod si quis habeat ante se plures hostias, & dicat intendo consecrare illam, quam Deus vult, nullam esse consecratam, quia illa non potest demonstrari pronomine *hoc*. posset tamen si voluntas Dei manifesta fieret ministro, de qua hostia sit; tunc enim posset demonstrari pronomine *hoc*. Ita Lugus citato loco. Suarez, Vasquez, Passarinus & alij.

11 Dices potest sacerdos applicare sacrificium missæ pro ea anima, quam Deus nouit; ergo & consecrare eam hostiam, quam Deus voluerit esse consecratam. Sed contra concesso antecedente, nego consequentiam disparitas est, quia

quia sacrificium eo ipso, quod est oblatum, sufficit quod à Deo applicetur cuicumque voluerit, quemadmodum enim ego possum dare nummum alicui relinquendo in potestate ipsius, vt det ipsum in eleemosynam cuicumque voluerit; ita in sacrificio dicendum est; at in confectione Sacramenti tantùm possum consecrare in quantùm verba habent determinatam significationem circa materiam determinatam; quare si ignorem materiam, nulla erit consecratio; ex hoc soluitur alia obiectio de eo, qui vellet absoluere à duobus venialibus, quæ Deus nouit; dico enim à nullo absoluere, quia intentio debet esse circa determinatam materiam.

Alius casus similis

12 Colligitur secundò: quid dicendum sit ad illum casum, qui pluries solet accidere: Sacerdos defert ad altare non tantùm hostiam, sed etiam plures particulas in pixide v. g. consecrandas; tempore tamen consecrationis solùm recordatur hostiæ, quam habet in manibus, non aliarum, siue aliæ sint in pixide, siue super corporale, an omnes censeantur consecratæ?

Respondeo enim cum distinctione, nam vel sunt aliæ hostiæ, seu particulæ super aram sacram, & corporale, vel sunt extra, hoc est relinquuntur extra aram, & corporale; si primum omnes hostiæ sunt consecratæ; si verò secundū, non sunt consecratæ. Sic Syluester v. Eucharistia. Suarez disp.43. sect.6. Gauant. noster in Rubr. Miss. par.3. tit.7. num.4. Reginaldus lib.29. cap.2. nu.19. Palaus tract.27. par.6.num.3. Diana p.3. tract.6. resol.103. Passarin. loco cit. & alij contra Angelum v. Euch. num.27. Nauarr. cap.25.num.91. & Leandrum tract.8. quæst.73. Prima pars nostræ responsionis probatur, quia ad verè consecrandum sufficit intentio virtualis, & quod materia sit præsens: sed in tali Sacerdote, qui habuit intentionem consecrandi omnes illas particulas durat intentio virtualis, & tales particulæ sunt præsentes; ergo omnes sunt consecratæ. Secunda pars probatur, quia in Sacerdote consecrante non debet præsumi intentio irreligiosa, & mala, seu peccaminosa: sed velle consecrare aliquas particulas existentes extrà aram sacram sacrificij, & extrà corporale est actio irreligiosa, mala, & peccaminosa; ergo hæc non debet præsumi in Sacerdote consecrante; minor patet; quia non est licitum cōsecrare materiam existentem extrà aram sacram, & corporale, esset enim velle facere contra ritum, & præceptum Ecclesiæ.

Omnes particulæ super aram præsentes consecrantur.

13 Nota tamen primam partem nostræ responsionis debere intelligi, modò, dum Sacerdos consecrat, non habeat expressam intentionem, quæ virtualem excludat; vt si consecrando actu intenderet consecrare tantùm illam hostiam, quam præ manibus habet, & nullam aliam; nam si huiusmodi intentionem haberet, etiamsi alias particulas obtulisset, & essent super aram, & corporale; nihilominus non essent consecratæ; quia intentio ministri restringitur ad solam hostiam, quam habet in manibus, & excludit omnes alias; ergo aliæ non essent consecratæ. Sic Passerin. loco cit. & alij.

Exceptio.

14 Quæres 1. an illæ guttæ vini maneant consecratæ, quæ vel sunt extra calicem, vel in calice sunt seiunctæ à vino, quod est in fondo calicis.

Respondeo primò guttas extra calicem existentes non esse consecratas. Ità communitèr Doctores sequenti numero citandi. Ratio est, quia si Sacerdos intenderet guttas extra calicem existentes consecrare, grauitèr peccaret, & contra præceptum Ecclesiæ, & contra debitam reuerentiam debitam tanto Sacramento; quæ intentio peccaminosa nullo modo debet præsumi in Sacerdote conficiente; ergo nullo modo censentur consecratæ, nisi Sacerdos haberet tam peruersam voluntatem illas etiam consecrandi, quam tamen ordinariè nullus habet.

15 Respondeo 2. Probabiliùs esse guttas, quæ sunt in calice seiunctas à vino, quod est in fundo calicis non remanere consecratas. Sic Suarez, & Reginaldus locis cit. Layman lib.5. tract.4. cap.2. num.15. Gauant. 3. p. tit.7. nu.4. Leander tract.8. quæst.76. qui citat Coninch. Toletum, & Rodriquez. contra Bonac. disp.4. quæst.2. par.5, num 7. & Chamerotam de Euchar. cap.6. dub.6. Ratio huius est quia intentio Sacerdotis debet esse intentio consecrandi vinum mixtum aqua: cum hoc sit præceptum Ecclesiæ: sed guttæ vini seiunctæ à vino existente in fundo calicis non sunt vinum mixtum aqua; ergo non remanent consecratæ.

16 Ne tamen erret Sacerdos in cōsecratione, non debet coarctare suam intentionem in his subtilibus disquisitionibus, sed debet habere intentionem faciendi, quod communitèr intendit Ecclesia Romana, cui se conformare debet. Sic Laiman. loco cit. Passarinus ibidem Tambur. de sacrif. Missæ lib.2. cap.21. num.29. & habendo diuersam intentionē est se exponere periculo errandi, quod non licet.

Qualis debeat esse Sacerdotis consecrantis intentio.

17 Quæres 2. An fragmenta illa minima

nim a hostiæ inhærentia, sed non continua censeantur consecrata?

Respondeo probabiliùs esse consecrata. Sic Leander tract. 8. quæst. 77. secutus Hurtadum, & Dicastillum disput. 2. d. 12. num. 223. apud Passarinum qu. 74 art. 2. num. 14. qui tenet contrarium. Ratio responsionis est, quia omnia habent rationem veri panis triticei, omnia sunt præsentia, & intentio consecrandi fertur in totam illam materiam; ergo omnia illa remanent consecrata: tum quia ex usu Ecclesiæ diligentèr perquiruntur, & tamquam sacra sumuntur; tum quia intentio consecrandi debet esse determinata, non vaga, secus nulla esset consecratio; ergo non potest Sacerdos consecrare dicendo volo consecrare in hac hostia quidquid est continuum, non quod videt Deus, vel Angelus esse tantùm contiguum, nam non esset materia Sacerdoti determinata; unde sicuti nulla esset consecratio, si quis diceret volo consecrare ex duabus hostijs, quas præsentes habeo solùm unam, quam Deus maluerit; quia tunc materia non est determinata, nec potest ab ipso Sacerdote designari per pronomen hoc; ita neque in proposito casu, cum ipse nesciat, quæ materia sit conjuncta, & continua, quænam tantùm contigua.

18 Quæres 3. An si particulis consecratis immiscerentur aliquæ non consecratæ, quas certò quis sciret non esse consecratas, & postea non possit dignosci quænam sint consecratæ, & quæ non; possint huiusmodi particulæ cōsecrari?

Respondeo, quod si Sacerdos dicat conditionatè: *volo consecrare quidquid hic est, si non est consecratum*, potest etiam illas non consecratas consecrare; si verò absolutè dicat: *volo illas non consecratas consecrare*, tunc dico non remanere consecratas.

19 Prima pars est communis, quia iam non consecratæ simul demonstratæ sunt cum alijs; unde sicuti, quando quis consecrat quidquid est in pixide, consecrat omnes particulas etiam, quæ sunt subtus alias, quia omnes determinantur per modum unius; ita etiam in proposito dicendum est. Secunda pars est contra Passarinum loco cit. num. 26. est tamen Cardinalis de Lugo disput. 4. sect. 7. num. 136. quem sequitur Arriaga disp. 30. sect. 4. Ratio est, quia debet determinatè verificari pronomen, *Hoc*. Sed si nesciam quænam sit consecrata, quænam non, non possum per pronomen, *Hoc*, designare non consecratam; ergo numquam possum illam consecrare. Sicuti enim inter centum homines non possum dicere hic est Princeps, si illum non agnosco, ità in proposito.

20 Dices potest quis consecrare dimidiam hostiam, etiam si non possit mathematicè designare illam medietatem; ergo etiam hostiam non consecratam, quam scio reperiri inter consecratas. Sed contra nego consequentiam: disparitas est; quia dum volo hanc medietatem hostiæ consecrare, moralitèr illam designo, & determino, nempè vel partem dexteram, vel sinistram: at hostiam non consecratam cum consecratis confusam nullo modo possum designare. Ideò &c.

ARTICVLVS V.

An qualibet paruitas materiæ possit validè consecrari.

1 Egimus in superiori de termino materiæ, quoad magnitudinem, nunc quædam pauca circa paruitatem agendum est; & hic sermo est de validitate Sacramenti; nam esse illicitum velle minimum panis separatū consecrare, docent communiter Doctores; eo quòd intentio ministri debeat subordinari intentioni Ecclesiæ, quæ hoc Sacramentum conficit, & conseruat in usum fidelium: minimum autem vini, aut panis non est aptum, ut manducetur, vel sumatur à fidelibus.

2 Cōclusio 1. Qualibet parua quantitas panis, & vini, dummodò sit sensibilis, potest validè consecrari. Est communis Doctorum contra Sotum, qui vult posse consecrari etiam minimum, quod nullo modo sit sensibile. Probatur prima pars. Illud potest validè consecrari, quod est panis, & vinum: Sed qualibet quantitas panis, & vini verè est panis, & vinum; ergo qualibet potest validè consecrari. Confirmatur dū hostia consecratur, non tantùm consecratur tota hostia, sed omnes illius partes, quamuis infinitæ sint, consecrantur; ita ut sub qualibet parte totus Christus contineatur; ergo etiam, si aliqua pars sit separata ab alia, dummodò panis sit, vel vinum, & possit à ministro designari, poterit consecrari; consequentia patet; nam qualibet est panis, & vinum.

3 Dices in Sacramento baptismi nō qualibet paruitas aquæ est apta ad baptizandum; ergo neque qualibet quantitas panis, & vini est apta materia ad consecrandum. Sed contra est disparitas; quia aqua Baptismi debet esse apta ad abluendum; unde si sit ita parua, ut non possit esse apta ablutioni, neque etiam est apta ad baptizandum: at materia

teria Eucharistiæ, cum hæc non consistat in vsu, sed tantùm, quod sit panis, & vinum, quod conuertatur in corpus, & sanguinem Christi; eo ipso, quod est panis, & vinum, etiamsi sit modicissima materia, est apta vt consecretur.

4 Secunda pars probatur, vt aliquid sit consecrabile, debet posse demonstrari per pronomen *hoc*, & *hic*: sed quod nullo modo est sensibile, nõ potest demonstrari; ergo nec consecrari. Confirmatur: quia de ratione Sacramenti est, quod sit signum sensibile; ergo quodlibet Sacramentum debet esse sensibile; quidquid enim dicitur de superiori, etiam de omni inferiori dici debet; sicuti quidquid est de essentia animalis, est de essentia cuiuslibet speciei, quæ sub animali continetur.

5 Dices, hanc rationem non probare intentum; etenim homo est species animalis, & tamen quidquid conuenit animali, non conuenit omnibus partibus hominis seiunctim sumptis, nam nec corpus hominis est viuens sensibile, neque anima secundùm se est sensibilis, & sufficit, quod totum sit sensibile; ergo etiam licèt materia Sacramenti Eucharistiæ non sit sensibilis, sufficit, si sit sensibilis per formam, & quod totum constans ex materia, & forma consecrationis sit sensibile. Sed contra; esto hoc non probet vniuersalitèr, quod quidquid dicitur de superiori, debeat dici de partibus inferioris; hoc tamen verum est in Sacramentis, vt experientia constat in omnibus; omnia enim alia Sacramenta, vt consideranti patet, sunt signa sensibilia, tàm secundùm materiam, quàm secundùm formam; ergo etiam de hoc Sacramento Eucharistiæ idem dicendum; præsertim cum debeat demonstrari materia per pronomen *hoc*, & *hic*, ideò &c.

6 Tractant etiam hic Doctores aliã difficultatem; an validè possit consecrari dimidium minimi panis v.g. vel vini. Supponunt enim panem, & vinum non posse in indiuisibili conseruari, sed habere aliquod minimum naturale, infra quod existere non potest, hoc posito inquirunt primò, an dimidium minimi panis separatum possit validè cõsecrari; secundò, an saltèm hoc dimidium minimi possit vnitum cum alijs validè cõsecrari. Ego existimo hanc secundam difficultatem esse inutilem, quod optimè notant Cardinalis de Lugo, & Arriaga hic disp. 30. num. 26. etenim vel de facto non dantur huiusmodi minima panis, & vini, vel si dantur, ita erit subtilis huiusmodi diuisio, vt non possit ab homine illa dimidia pars minimi demonstrari; quod si demonstrari non potest, nec etiam potest validè consecrari. Nè tamen videar effugere difficultates, breuitèr recensebo opiniones, deinde quid probabiliùs sit aperiam.

7 Suarez hic disp 43. sect. 7. Lugo disp. 4. sect. 6. sentiunt, quod possit validè consecrari dimidium minimi, quam probabilem censet Arriaga disp. 30. n. 26.

8 Conclusio 2. Dimidium minimi naturalis non potest validè consecrari, si sit separatum ab alio dimidio. Probatur, ad validam consecrationem Eucharistiæ requiritur, quod materia sit panis, & vinum; sed sub dimidio minimi naturalis panis, vel vini non potest conseruari panis, & vinum; ergo nec validè potest fieri consecratio.

9 Dices potest Deus adhuc conseruare substantiam panis sub dimidio minimi; ergo tunc poterit consecrari. Sed contra; nego consequentiam; nam non solùm debet Deus conseruare substantiam panis, sed etiam accidentia propria panis, vt possit consecrari, vnde si Deus conseruaret substantiam panis sub speciebus olei non posset ibi consecratio fieri; ergo, cum in dimidio minimi non conseruetur quantitas requisita ad substantiam panis, non poterit consecrari, quia pronomen, *hoc*, denotat accidentia propria panis. Hoc vnum aduerto, plures Doctores negare, panem, & vinum habere huiusmodi minima physica & consequentèr dicunt, quod data quacumq; separatione, dummodò pars separata sit sensibilis, potest validè illa consecrari; vnde conclusio intelligenda est supposito, quod dentur ista minima physica panis, & vini.

10 Conclusio 3. Dimidium minimi vnitum, etsi possit demonstrari, non poterit tamen validè consecrari. Dixi etsi possit demonstrari; nam de facto in diuisione tàm subtili moralitèr nõ potest aliquis designare partem, quam vellet consecrare, vt distinctam ab alia, quam non vult consecrare, quod si non potest designare, nec poterit consecrare, quia vt dictum fuit supra, consecratio debet cadere super materiam certam, & determinatam.

11 Probatur conclusio. Illud potest consecrari validè, quod est panis: sed data tali sententia de minimis physicis panis, talis substantia, quæ est sub dimidio minimi, non est panis; ergo neque poterit validè consecrari: maior patet: probatur minor: Si materia consecratio-

secrationis esset aliquid heterogeneum v. g. pomum, dimidium pomi non esset pomum, sicuti neque caput Leonis est Leo: sed data sententia de minimo physico, panis esset aliquod heterogeneum; ergo dimidium minimi non esset panis. Confirmatur, quia omne viuens est heterogeneum, ergo quod conficitur ex materia rei viuentis est heterogeneum; etenim, quia Leo est aliquod heterogeneum, si tota materia Leonis reducatur in puluerem talis puluis resoluta ex carne, ossibus, neruis, & huiusmodi erit heterogenea: sed triticum, & vua sunt quid heterogeneum; ergo & farina, quæ ex omnibus partibus tritici, & vinum, quod ex partibus vuæ educitur erunt aliquod heterogeneum; ergo & panis, qui conficitur erit talis: sed in hetorogeneis caput Leonis non est Leo, & dimidium pomi non est pomum; ergo dimidium minimi panis, aut vini, non est panis, aut vinum.

12 Dices illud dimidium panis non esse panem secundùm se, & esse panem inadequatè, vt vnitum cum alio dimidio minimi. Sed contra etiam caput Leonis secundum se non est Leo, & vt coniunctum cum aliis partibus constituit Leonem, & tamen quia est heterogeneum quid, numquam potest dici, quod caput Leonis sit Leo; ergo etiam cum panis, & vinum sint quid heterogeneum, numquam dimidium minimi physici panis potest dici panis, nec dimidium vini vinum.

13 Quia tamen existimo cum communioni, non dari ista minima physica panis, & vini, & nullam esse tam paruam quantitatem, quæ non possit esse, & appellari panis, vel vinum; ideò dico, quemlibet paruam quantitatem panis, & vini, dummodò, aliquo sensu demonstrabilis sit, posse validè consecrari, vt constat ex dictis in Conclusione prima. Et satis de hac difficultate, cum parum intersit, an dimidium minimi separari possit consecrari, nec ne; tum quia incertum est, an dentur ista minima, & probabiliùs est non dari; tum quia esto darentur, quis vmquam cognouit, vel cognoscere potuit aliquid panis esse minimum physicum ipsius, ita vt sub minori non possit esse panis?

QVÆSTIO III.

De conuersione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini.

ALIQVI Doctores tractant hic plures quæstiones phylosophicas, vtrum idem corpus possit esse circumscriptiuè in pluribus locis, quid sit conuersio, quid spatium imaginarium, quid sit vbi, quo aliquid constituitur in loco, quæ omnia prorsus, vel sunt philosophica, vel exactè à Phylosophis tractantur, quare ex industria his omnibus omissis, ea explicabimus, quæ propria sunt huius mysterij; etenim, cum egetimus de materia remota, quæ transit, nempè de pane, & vino, nunc de reali præsentia corporis, & sanguinis Christi in hoc Sacramento remanentis, & de modo, quo fiat præsens, hoc est de ipsa conuersione panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi, quæ conuersio ab Ecclesia, & Tridentino vocatur transubstantiatio, agendum est.

ARTICVLVS I.

An tota substantia panis, & vini conuertatur in substantiam corporis, & sanguinis Christi.

1 CONuersio definitur communitèr, quod sit *transitus vnius rei in aliam*, vnde debet versari semper inter duos terminos positiuos, quorum vnus dicitur terminus *à quo*, alius *ad quem*, vt cum lignum conuertitur in ignem, lignum est terminus *à quo*, ignis terminus *ad quem*; quare quando isti termini non sunt positiui, nec etiam datur propriè cõuersio, vt dum aer de tenebroso, fit lucidus; nam tenebræ non sunt quid positiuum.

2 Hinc sequitur, quod in conuersione semper interueniant duæ mutationes, vna positiui in negatiuum, alia negatiui in positiuum; vt in proposito casu de conuersione ligni in ignem; lignum transit de esse lignum in non esse ligni, ignis verò è contra transit de non esse ignis ad esse ignis. Quare conuersio alia est substantialis, alia accidentalis, alia partialis, alia totalis; substantialis partialis est, cum vna forma substantialis transit in aliam, vt cum ex ligno fit ignis; vel si diuinitus mutaretur

tur materia ligni in materiam ignis, hæc tamen naturaliter numquam datur; accidentalis cum forma accidentalis mutatur in aliam, vt cum ex calido fit frigidum, vel è contra: totalis denique cum tota substantia mutatur in aliam, vt cum ex pane fit corpus Christi, & hęc mutatio dicitur transubstantiatio, & de hac loquimur in præsenti, & quærimus, an tota substantia panis, & vini conuertatur in corpus, & sanguinem Christi; ita vt tota substantia panis, & vini desinat esse sub accidentibus; & loco substantiæ panis, & vini sub iisdem accidentibus succedat substantia corporis, & sanguis Christi.

3 Christi corpus, & sanguinem post consecrationem esse in hoc Sacramento realiter vidimus in articulo primo quæstionis 1. esse de fide, vbi etiam posuimus errores hæreticorum, qui circa realem Christi præsentiam in hoc Sacramento errauerunt. Multi tamen dantur hæretici, qui licèt realem Christi præsentiam in hoc Sacramento admittant, errant tamen in ea explicanda, & circa hoc plures sunt errores.

4 Primus igitur error est, quod remaneat substantia panis, & vini simul cum substantia corporis, & sanguinis Christi, & huius erroris auctor fuit Berengarius, quem secuti sunt Lutherus, & alij hæretici nostri temporis, & dicti sunt auctorem companationis.

Secundus error est, quod in hoc Sacramento remaneat substantia panis, & vini simul cum corpore, & sanguine Christi, quia scilicet corpus, & sanguis Christi ratione Verbi sint vbique, quare isti hæretici non solùm dicunt corpus, & sanguinem Christi esse in hoc Sacramento simul cum pane, & vino, sed etiam esse in omnibus locis, sicuti in omnibus locis est Verbum. Sic Vbiquistæ, quos sequuntur Ioann. Brentius in Apolog. pro Confess. Vvtemberg. *tract. de Cæna Domini, & lib. de duabus naturis.* Matthias Illiricus, & ferè omnes Lutherani.

Tertius error est, quod panis, & vinum remaneant hypostaticè vnita Verbo diuino. Quisnam verò fuerit huius erroris auctor ignoratur, licèt à multis tribuatur Valeramo, alij Ruperto. Huius hæresis meminit Algerus lib. 1. de hoc Sacra- cap. 6. Suarez, Vasquez, Bellarm. & ad longum Passerinus hic q. 75. art. 2. nu. 31.

Quartus error fuit, illam materiam solùm consecrari, quam sumpturi essent boni. Quintus omnem quidem materiā consecrari, sed cum sumitur ab indignis statim iterum conuerti in panem.

5 Ex Catholicis verò Durandus in 4. dist. 11. q. 3. nu. 5. sensit remanere materiam panis informatam anima Christi, eo modo, quo alimentum in nutritione informatur forma aliti. Alij remanere formam panis, & vini, de hac opinione D. Thom. hic art. 6. sed auctores non nominantur. Alij remanere existentiam panis post consecrationem. Sic tenuit Gotfridus quodlib. 8. q. 17. & indicauit probabilem Bannes 1. part. q. 4. ar. 2. Alij remanere subsistentiam.

6 Conclusio prima. Nihil substantiæ panis, & vini manet post consecrationem, sed totum conuertitur in corpus, & sanguinem Christi. Sic communiter DD. omnes catholici nunc, & est de fide definita in varijs Concilijs. In Concilio Romano sub Gregorio VII. in quo Berengarius suum errorem retractauit. In Later. sub Innnoc. III. In Constantiensi sess. 8. vbi damnatur error Vvicleffi asserentis substantiam panis manere in Sacramento. In Florent. in instructione Armeniorum. Et demum in Trid. sess. 13. can. 2. vbi habetur: *Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini, vna cum corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi, negaueritq; illam mirabilem, & singularem conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, remanentibus dumtaxat speciebus panis, et vini &c. anathema sit.*

7 Probatur ratione D. Thom. Si post consecrationem maneret panis, nō posset verè dici, hoc, quod in manibus habetur, est corpus Christi: sed verè Christus dixit: *Hoc est corpus meum*; ergo sub illis speciebus non potest amplius esse panis; probatur maior: si quis ostenderet crumenam plenam partim auro, partim argento, vel plenam auro, & argento simul cum auro penetrato, non posset cum veritate dicere, *Hoc est aurum*, nam non solùm ibi est aurum, sed etiam argentum; ergo etiam, si sub speciebus panis, non solùm esset corpus Christi, sed etiam substantia panis falsum dixisset Christus dicendo, *Hoc est corpus meum*.

8 Dices primò ex Scoto in 4. distin. 11. q. 3. Durando, Paludano, & alijs ibidem, fieri quidem in hoc Sacramento veram, & realem transubstantiationem, seu conuersionem substantiæ panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, verùm prædictam transubstantiationem non inferri efficaciter ex præcisa significatione verborum Christi: *Hoc est corpus meum*, sed solum ex definitione Ecclesiæ, quæ in varijs Concilijs definiuit substantiam panis, & vini non remanere in hoc Sacramento. Sed contra, quia

 Trid.

Trid. sess. 13. cap. 4. habet: *Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat verè esse dixit; ideò persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuò hac sancta Synodus declarat per consecrationem panis, & vini conuersionem fieri totius substãtia panis in substantiã corporis Christi Domini &c.* Ex quo loco sic argumentor: Id efficaciter probat conuersionem substantiæ panis in corpus Christi, ex quo Conciliũ sumpsit efficax fundamẽtum ad determinãdam hanc veritatem: sed Concilium ex eo, quod Christus dixit id, quod offerebat esse verè corpus suum, sumpsit efficax fundamentum ad probandam veram conuersionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi; ergo ex verbis Christi, quibus verè dixit: *Hoc est corpus meum* efficaciter probatur conuersio totius substantiæ, panis in substantiam corporis Christi.

9 Dices secundò cum Lauræa disp. 20. de Eucharistia, art. 5. Per hoc, quod Christus dixerit: *Hoc est corpus meum*, non infertur necessariò; ergo non adest substantia panis; ergo præscindendo à definitione Ecclesiæ ex verbis Christi non arguitur, quod ibi non sit panis: probatur antecedens: quando duplex effectus est possibilis ad positionem alicuius causæ alter ipsorum necessariò non concluditur, sed vel vnus, vel alter: sed est possibile, quod corpus Christi maneat cum substantia panis, & sine substantia panis; ergo, quod maneat sine substantia panis, non potest colligi, nisi ex definitione Ecclesiæ. Sed contra nego antecedens: ad probationem: aliud est, quod illi duo effectus assignati sint possibiles, aliud, quod sint possibiles stãte veritate verborum Christi; primum est verum; nam potuisset Deus ponere corpus Christi sub speciebus panis, remanente substantia panis: at in tali casu non potuisset Christus cum veritate dicere: *Hoc est corpus meum*, sed debuisset dicere: *Hoc est corpus meum, & panis.* Sicuti si misceatur vinum cum sanguine humano, non potest dici cum veritate: *Hic est sanguis*; sed debet dici: *Hic est sanguis, & vinum.* Cum non possint designari accidentia, sub quibus est sanguis, non designatis iis, sub quibus est vinum: cum supponatur commixtio, & hæc sit natura illius pronominis *hoc*, & *hic*, vt designent totum, quod sub accidentibus continetur. Contra secundò. Si illa verba: *Hoc est corpus meum*, possent habere duplicem sensum assignatum ex eo, quod Christus verè dixit illud esse corpus suum, non potuit Ecclesia sibi efficaciter persuaderi non manere in Sacramento substantiam panis, sed conuerti in corpus Christi; nam potuisset etiam sibi persuaderi ibi manere substantiam panis: sed ex Concilio habetur, quod, quia Christus dixit verè illud esse corpus suum, semper persuasum sit in Ecclesia Dei fieri conuersionem totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi; ergo verba Christi vnicum tantùm habent, & habere possunt significatum, non duplex; non enim aliam de hoc habuit reuelationem Ecclesia, sed solùm hoc collegit ex verbis Christi; vt patet ex Concilio.

10 Dices tertiò. Non est necesse, vt pronomen *hoc* designet totum id, quod continetur sub speciebus; sed potest ex intentione loquentis determinari cum omni proprietate verborum ad significandum Christi corpus, licèt ibi remaneat substantia panis; ergo &c. probatur antecedens: possumus ostenso dolio vini dicere, *Hoc est vinum*, etiam si ibi adsit substantia rei continentis, nempe dolii; ergo etiam potuit Christus dicere verè *Hoc est corpus meum*, licèt ibi remaneret substantia panis. Sed contra, quia pronomen *hoc* potest applicari, vel ad rem, quæ ex natura sua, vel arte, vel vsu hominum aliam substantiam continet; & tunc propriè designare potest substantiam contentam sub alia substantia, vt in exemplo allato dolii, vel cum dicitur, *hic sanguis*, non destructo calice; vel applicatur rei, quæ non est apta ex natura sua, vel vsu hominum continere aliam, vt est panis, & tunc proprie significat substantiam, quæ sub illis accidentibus continetur; etenim ly *hoc* designat contentum, non quomodocumq; sed vt demonstratur per illa accidentia, illa autem accidentia, cum sint accidentia panis, non possunt nõ designare panem, quamdiu sub illis continetur, quia illi inhærent; ergo si ibi remanet substantia panis, panem designarent non corpus Christi; & sic semper falsa esset propositio Christi; cum igitur propositio Christi sit verissima, debemus fateri ibi nullo modo esse substantiam panis: sicuti enim ostensa crumena, in qua sit aurum, & argentum; non possumus cum veritate dicere simpliciter, *Hoc est aurum*; ita si sub illis accidentibus esset etiam substantia panis, non posset Christus cum veritate dicere, *Hoc est corpus meum.*

11 Conclusio secunda. Substantia panis non manet hypostaticè vnita in hoc Sacramento Verbo diuino. Est certissima, & deducitur ex præcedenti; nam si non remanet substantia panis; ergo neque remanet vnita; nam ad hoc, vt vniatur, debet esse. Confirmatur 1. quia Concilium Tridentinum sess. 13. can. 2. defi-

desinit remanere dumtaxat species panis, & vini; ergo substantia panis non potest remanere vllo modo vnita. Confirmatur secundò; nam vel illa vnio facta esset immediatè inter naturam substantialem panis, & Verbum, vel inter Christi corpus, & naturam panis; non primum, quia sic quotidiè fieret hæc vnio, & impanatio, qua nihil videtur absurdius: tum quia, si hoc ita esset, maximè vt verificari posset illa locutio Christi: *Hoc est corpus meum*, cum ly *hoc* designet panem, non posset autem corpus Christi prædicari de pane, nisi panis sit Verbo vnitus: sed etiam data vnione hypostatica panis ad Verbum, panis non posset prædicari de corpore Christi; aut corpus Christi de pane; ergo nullo modo est ponenda hæc vnio, & ad nihil inseruiret: probatur minor; nam modo est vnita natura humana cum Verbo, cum quo identificatur natura diuina, & tamen est falsa ista propositio: *Natura diuina est corpus Christi*, sicuti & ista: *Corpus Christi est Deus*, vel *Est natura diuina*; ergo etiam si daretur talis vnio, quam fingunt inter Verbum, & panem, non per hoc posset dicere Christus, *Panem esse corpus suum, aut vinum sanguinem ipsius.*

12 Ex his constat falsam esse sententiam Durandi in 4. dist. 11. q. 3. asserentis remanere materiam panis, & vini; secundò falsas etiam esse sententias asserentes remanere formam, vel existentiam, vel subsistentiam; cum Concilium Tridentinum clarè definiat fieri in hoc Sacramento conuersionem totius substantiæ panis, & vini, in substantiam corporis, & sanguinis Christi, remanentibus dumtaxat accidentibus; ergo si remanent dumtaxat accidentia, nihil substantiæ panis remanet; & sic neque materia, neque forma, neque existentia, neque subsistentia, aut indiuiduatio panis, & vini remanent, cum hæc omnia spectent ad substantiam ipsius.

13 Dices tamen: in tantùm non remanet panis, in quantùm conuertitur in substantiam corporis Christi: sed subsistentia non conuertitur in subsistentiam corporis Christi, quia hæc est diuina, in quam nihil potest conuerti; ergo saltem subsistentia permanet. Sed contra nego consequentiam, nam subsistentia desinit esse non per hoc, quòd conuertatur in subsistentiam corporis Christi, sed quia destructa substantia panis, vel vini, etiam subsistentia desinere debet; quare sicuti subsistentia Verbi est tantùm per concomitantiam in hoc Sacramento, non ex vi verborum, vt infra explicabimus; ita subsistentia panis, vel vini desinit esse non ex vi conuersionis formaliter, sed per concomitantiam, quia scilicet desinit natura panis, sine qua non manet subsistentia.

14 Obijciunt primò Hæretici. Hoc Sacramentum sæpe in scriptura dicitur panis; ergo verè ibi adest panis, licèt etiam adsit caro Christi, ratione cuius aliquando dicitur caro.

Respondeo hoc Sacramentum aliquando vocari panem, vel quia ex pane conficitur, vel quia intuentium oculis, cum caro sit, panis videatur, vel quia vsum panis retineat cibando, & nutriendo, vel quia terminus *ad quem* sæpe retinet nomen, quod illi conueniebat sub termino *à quo*; sic de Heua Genes. 2. dicitur: *Hoc nunc os de ossibus meis.* Ex alia verò parte, cum hoc Sacramentum sæpius dicatur panis cum addito, nempe panis vitæ, cœlestis, supersubstantialis, his satis indicatur non esse verum panem, sed verum corpus Christi. Idem potest responderi, dum in scriptura sanguis Christi dicitur vinum.

15 Obijciunt secundò. Quædam Sanctorum Patrum testimonia, quibus videntur asserere post consecrationem substantiam panis in Eucharistia remanere, vt Gelasij in lib. de duabus naturis, sic loquentis: *Sacramentum corporis, & sanguinis Christi diuinum est, & tamen non desinit esse substantia panis, & vini.* Chrysostomi epist. ad Cæsarium Monachum, qui dicit: *Post consecrationem liberari panem ab appellationibus panis, & dignum fieri appellatione Dominici corporis, etiam si natura panis in ipso permaneat.* Theodoreti, qui dialogo 2. sic ait: *Signa mystica post sanctificationem à natura propria non recedunt, manent siquidem in priori substantia, figura, forma, &c.*

Respondeo, duo prima testimonia non esse Gelasij, & Chrysostomi, vt rectè ostendit Canus lib. 6. de locis theologicis cap. vltimo, & communiter Doctores de hoc scribentes. Ad Theodoretum aliqui ipsum legunt, non vt obijcitur: *Sed in prioris substantiæ, figura, forma &c.* quo modo stat pro nobis, non contra, vt ex se patet: si autem legatur, vt obijcitur, neque etiam est contrarius; nam dicit signa mystica non recedere post sanctificationem à natura propria; at signa sunt accidentia non substantia panis, nam panis non est signum, vt de se patet; cum ei conuenire non possit signi definitio; hæc autem signa manere in priori substantia est idem, ac manere in priori essentia eorum, quo sensu essentia accidentium dici potest substantia ipsorum, quæ à Græcis *ousia* appellatur; vnde nihil contra nos.

16 Obijciunt tertiò. Ex accidentibus, & operationibus colligitur existentia substantiæ; tum quia Deus homines non decipit; tum quia ex operationibus naturæ humanæ in Christo colligitur vera humanitas; ergo similiter ex accidentibus, & operationibus panis, & vini in hoc Sacramento colligitur substantiam panis,& vini ibi adesse.

Respondeo antecedens esse verum naturaliter loquendo, non verò in ordine ad Dei potentiam; neque hinc sequitur vlla deceptio,quoniam, vt rectè docet D.Thom.hic ar.5. ad 2.accidentia, quæ sensibus obijciuntur verè existunt; substantia autem non est obiectum sensus, sed intellectus; hic autem per fidem præseruatur ab errore; è contra verò in mysterio Incarnationis fides, & auctoritas diuina est conformis sensui; & ideò ex operationibus naturæ humanæ in Christo vera colligitur humanitas.

ARTICVLVS II.

An per absolutam potentiam possint esse substantia panis simul cum corpore Christi.

1 QVæstio præsens non procedit, an possint esse simul substantia panis cum substantia corporis Christi per actionem conuersiuam, sicuti modo fit; nam clarum est, quod si substantia panis conuertitur in substantiam corporis Christi, vtique non remanet, sed quæstio est,an alia actione, quæ non sit conuersiua substantiæ panis in substantiam corporis Christi, existente corpore Christi in Cœlo possit nihilominus fieri præsens in Sacramento sub speciebus panis, & vini, taliter tamen, vt etiam remaneat ibi substantia panis, & vini.

2 Prima sententia est Capreoli in 4. dist. 11.q.5. Palud.q.2. Ferrar.in 4.contra Gentes cap.63.D.Bonauent.in 4.dist.11. quæst.3.ar.1. Gonel.disp.4. art.1.nu.19. Nugni hic q.75.art.2. diff.3.& aliorum, quos citat Passarinus hic art. 2. hæc vult implicare contradictionem, quod corpus Christi possit poni in hoc Sacramento simul cum substantia panis, & vini; Nugnus tamen, & Passarinus volunt tantùm hanc opinionem esse probabilem, cum& contrariam probabilem iudicent.

Secunda sententia est Caiet. hic q. 75. ar.2. Scoti in 4.dist.10.q.1.& dist.11.q.3. Durand. quæst. 1. Suarez disp.49. sect.1. & plurium aliorum; hæc docet nullam esse implicantiam, & per consequens posse Deum ponere corpus Christi in Eucharistia remanente corpore in Cœlo, sicuti modo est,& remanēte ibi substantia panis, & vini.

3 Conclusio est cum hac secunda sententia. Probatur; potentiæ diuinæ concedendum est quidquid non inuoluit contradictionem: sed nulla, vel leuis contradictio apparet in hoc, quod corpus Christi constituatur præsens remanente substantia panis, & vini;ergo hoc Deo nullo modo est denegandum: probatur consequentia: hæc implicantia si est, vel oritur ex eo, quod quantitas corporis Christi non possit esse cum quantitate panis; & hoc non; quia duo corpora possunt simul penetrari in eodem loco, & de facto nunc quantitas corporis Christi est, vbi adest quantitas panis; ergo ex hoc capite nulla est repugnantia, quæ per Dei potentiam vinci non possit; vel oritur ex eo, quod non possimus assignare actionem,qua ibi ponatur corpus Christi, si non fit per conuersionem; & neque hæc ratio vllo modo probat; nam posset constitui præsens per hoc, quod reproducatur à Deo sub illis speciebus, & penetratiuè cum substantia panis,absque eo, quod Deus cesset à conseruatione substantiæ panis; ergo &c.

4 Obijcies primò cum D. Th. art.2. & in 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. quæstiunc. 1. Impossibile est, quod aliquid ponatur alicubi, vbi prius non erat, nisi per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum: sed Corpus Christi non potest poni in Sacramento per loci mutationem, quia sic desineret esse in Cœlo.ergo debet poni præsens per conuersionem; sed implicat poni per conuersionem, nisi destruatur substantia panis; ergo implicat poni Corpus Christi in hoc Sacramento cum substantia panis.

Respondeo negando maiorem: potest enim aliquid poni præsens in aliquo loco per hoc,quod ibi replicetur, siue hæc replicatio debeat fieri per reproductionē, siue alio modo, de qua quæstione infra, dū inquirēmus terminum actionis transubstātiatiuæ;quicquid enim ibi dicemus hic applicari potest. Neque D. Thom. est contrarius loquitur enim de facto contra hæreticos; sic autem Christus fit præsens per conuersionem substantiæ panis in Corpus Christi, quomodo certè debet desinere substantia panis. Sic explicant D. Thom. Caiet. Sotus, & plures alij, tum ex Thomistis, tum ex alijs.

5 Instabis hæc replicatio, vel fit per creationem, & hoc non, quia quod præexistit non potest creari, vel per adductionem, & neque hoc, quia, quod adducitur, debet transire per medium, & re-

& relinquere terminum à quo, ergo tantùm per conuersionem: nulla enim alia actio potest excogitari; si verò fiat per conuersionem; ergo non potest remanere substantia panis.

Respondeo hanc actionem non esse propriè creationem, propter rationem adductam, sed esse replicationem ipsius corporis in aliquo loco; an verò hæc dicenda sit actio adductiua, vel productiua, dicetur infra.

6 Obiicies 2. Si Corpus Christi fieret præsens siue conuersione, vel esset præsens per suam substantiam, vel per quantitatem, vel per vtrumque simul: non secundum, aut tertium, quia alioquin esset præsens quantitatiuè; neque primum, quia substantia materialis, vt abstrahit à quantitate, non potest fundare aliquod genus præsentiæ, cum abstrahat à contactu.

Respondeo Corpus Christi fore præsens substantiæ panis per suam substantiam, & quantitatem, quæ consequitur substantiam, non tamen esset præsens quantitatiuè, sed indiuisibiliter correspondendo accidentibus panis.

ARTICVLVS III.

An desitio panis, & vini sit adnihilatio.

1 HÆc quæstio potius est de nomine, quam de re; nam omnes catholici fatentur, (paucis exceptis, de quibus egimus art. 1. huius quæstionis,) nihil substantiæ panis, & vini remanere, sed desinere; an verò propter hoc talis desitio dicenda sit anihilatio, nec ne, quis non videat esse puram quæstionem de nomine, vnde nulla censura notari potest ea opinio, quæ asserit desitionem panis esse adnihilationem, quid quid dixerit Sotus in 4. dist. 9. qu. & ar. 4. cum hæc sit opinio grauium Doctorum, qui de facto nunc eam defendunt.

2 Maior in 4. dist. 11. qu. 1. Ocham qu. 6. dub. 7. Gabriel qu. 1. Scotus citatus à Lauræa disp. 20. de Euch. ar. 6. plures Scotistæ, & alij sustinent desitionem panis esse adnihilationem, hancque probabilem etiam censet Arriaga disp. 35. sec. 5. subsec. 2.

D. Thom. hic ar. 3. Caietanus, Nugnus, Syluius, Porrecta, ibidem Gonet disp. 4. de Euch. ar 3. Passarinus com. 15. & plures alij Thomistæ. Suarez disp. 50. sec. 7. Vasquez disp. 183. cap. 2. Amicus disp. 18. sec. 7. Lugus disp. 7. sec. 12. Arriaga loco citato, & communiter DD. negant talem desitionem esse adnihilationem.

3 Conclusio. Desitio panis, & vini in Eucharistia non est propriè adnihilatio. Probatur conclusio ab aliquibus sic. quia aliquid substantiæ remanet; ergo non adnihilatur. Sed contra hæc ratio supponit falsum; nam in articulo primò vidimus ex definitione Concilij Tridentini remanere dumtaxat accidentia.

4 Probatur à Ledesma sic, quam rationem approbat Arriaga. Remanent accidentia, quæ possunt reputari aliquid panis & vini; ergo verè panis, & vinum non adnihilantur: probatur consequentia, quia adnihilatio debet tendere in purum nihil. Sed contra, quia adnihilatio apponitur creationi; ergo sicuti creatio est productio entis nullo concurrente subiecto, ita adnihilatio erit subtractio concursus conseruantis rem independenter à subiecto: sed verè desinit substantia panis, & vini nullo remanente subiecto: ergo adnihilatur. Confirmatur, quia si de nouo producatur eadem materia subiisdem accidentibus creatur; nàm esset producatio entis ex nullo præsupposito subiecto. Verùm nedum ex hoc remanet impugnata ratio allata: nam creatio est ex nihilo simpliciter; ergo, & adnihilatio debet tendere in nihilum simpliciter, quoadusque autem manent accidentia panis, & vini, semper remanet aliquid panis, & vini; & ideo nec eorum productiò sub iisdem accidentibus est creatio, nec desitio remanentibus accidentibus est adnihilatio, quare fateor hanc rationem posse sustineri; nam quotiescumque aliquid remanet rei alicuius, certè res illa non est adnihilata, censetur autem remanere aliquid panis & vini, dum accidentia ipsa remanent.

5 Probatur modo ratione fundamentali D. Thom. Vt aliquod absolutè adnhiletur requiritur primò, vt nihil rei, quæ desinit esse maneat: secundò, vt desitio non habeat subiectum permanens post illam; tertiò, vt nihil positiuum rei desinenti succedat: defectu primi composita materialia, dum corrumpuntur, non dicuntur adnihilari; defectu secundi formæ materiales, dum desiniunt esse, non adnihilantur; defectu verò tertii conuersio vnius substantiæ in aliam substantiam non est adnihilatio.

6 Quia tamen possunt aduersarij respondere dicendo, hoc esse, quod quæritur, & hoc ipsum debere probari, cur conuersio totius substantiæ in aliam substantiam non sit adnihilatio, cum de facto prior substantia tota pereat: Sic probatur: Actio desumit suam specificationem, & denominationem à termino *ad quem* vltimato; sed terminus vltimatus illus

tus ilius actionis conuersiuæ non est non esse panis, sed positio Corporis Christi: ergo cum terminus vltimatus sit quid positiuum non verò non esse panis, talis actio debet denominari positiua, & transubstantiatio, vt vocant Concilia, non adnihilatio. Et explicatur magis; nam adnihilatio tendit ad nihilum essentialiter, ita vt omnis terminus positiuus, qui sequitur per accidens se habeat ad illam: sed desitio panis intrinsecè tendit in Corpus Christi per conuersionem; ergo desitio panis nullo modo est dicenda adnihilatio: maior probatur, quia adnihilatio secundùm se dicit mutationem directè oppositam creationi; ergo sicuti creatio essentialiter est ex nihilo simpliciter, ita adnihilatio tendit in nihilum simpliciter: probatur minor primi argumenti: nam sicuti corruptio aquæ per se pendet à generatione aeris v.g. ita desitio panis per se pendet à positione Corporis Christi. ergo &c.

7 Obijcies primò. Etiamsi productio animæ rationalis per se vltimatè tendat ad constituendum compositum hominis, quia tamen per se primò fit ex nihilo verè creatur; ergo à contrario, etiam desitio panis, quia per se primò tendit in nihilum, etiamsi ei succedat Corpus Christi, adnihilatur.

Respondeo negando consequentiam: disparitas est, quia productio animæ rationalis est actio, realiter distincta antecedens productionem hominis, & est absolutè ex nihilo: at desitio panis est actio tendens in Corpus Christi, & ideo non est adnihilatio.

8 Dices. Desitio panis fit per suspensionem diuini concursus, quo conseruatur in esse; ergo est actio distincta, & vera adnihilatio. Confirmatur, si Deus statueret in instanti, quo moritur homo & generatur cadauer, suspendere suum concursum, quo conseruatur anima rationalis, hæc adnihilaretur, licèt talis adnihilatio esset cum productione alterius formæ; ergo etiam cum Deus ad positionem Corporis Christi suspendat suum concursum, quo conseruatur panis, desitio panis erit adnihilatio.

Respondeo distinguendo antecedens: desitio panis fit per suspensionem concursus diuini in genere causæ efficientis præcisè, nego antecedens: fit per suspensionem concursus diuini in genere causæ efficientis, & per positionem Corporis Christi in genere causæ formalis, eo modo, quo ad positionem vnius formæ materialis est incompossibilis alia, concedo antecedens; ergo est adnihilatio; negatur consequentia; fateor quidem esse actionem distinctam, si inadæquatè sumatur, quatenus est transitus de esse panis ad non esse panis; at adæquatè est transitus de esse panis in Corpus Christi, ex quo sequitur non esse panis, quare cum terminus, qui primò intenditur sit quid positiuum, nempe Corpus Christi, nullo modo potest esse adnihilatio. Ad Confirmationem, Arriaga negat antecedens, nam in tali casu non adnihilaretur, sed ei succederet alia forma, si tamen aliquantulum duraret post separationem, & postea desineret in tali casu fatetur fore adnihilatam: sed melius negatur consequentia, & disparitas est, quia anima rationalis etiam separata à corpore debet naturaliter existere, & est mutatio distincta, ad quam non concurrit productio formæ cadaueritatis: at desitio panis fit per positionem corporis Christi, & est de ratione talis actionis transubstantiatiuæ, vnde non est adnihilatio.

9 Obijcies 2. Si dum desinit forma materialis, desineret etiam materia, talis res esset adnihilata: sed hic desinit, & materia, & forma panis; ergo est vera adnihilatio.

Respondeo, quod dum desinit forma cum materia, vel ita desinit, vt nihil succedat, & sic fateor esse adnihilationem: vel aliquid aliud succedit sub aliquo termino communi, nempè sub iisdem accidentibus, & sic nego esse adnihilationem, huiusmodi autem est desitio panis per positionem corporis Christi. Tandem dicas, ne faciamus quæstionem puram de nomine: si per adnihilationem velis intelligere nihil substantiæ panis, & vini remanere, certè in hoc sensu potest dici adnihilatio: sed verè hæc non est propria adnihilatio, nam ad hanc propriè sumptam non solùm requiritur, vt nihil remaneat, sed etiam vt nihil positiuum succedat.

ARTICVLVS IV.

Quid sit præsentia corporis Christi sub speciebus.

1 CHristum verè, ac realitèr esse præsentem sub speciebus panis, & vini post consecrationem, certum est de fide; & colligitur ex Tridens. sess. 13. cap. 1. vbi definitur, Christum verè realitèr, ac substantialitèr esse in hoc Sacramento, qua veritate posita, inquirunt modo Theologi, quid sit, & qualis nam sit hæc præsentia corporis Christi?

2 Prima sententia est Scoti in 4. dist. 10. quæst. 1. art. 1. & alibi, Laureæ de Eucharistia disp. 21. art. 3. & communis

Scoti-

Scotistarum, hæc vult præsentiam nil aliud esse, quam relationem quandam extrinsecus aduenientem, quam dicunt fieri per actionem consecrandi. Non multùm ab hac opinione differt Durandus in 4. dist.11. quæst.1. qui vult hanc præsentiam esse præsentiam ordinis corporis Christi ad species, ratione cuius ita se illis exhibet, vt sine sui mutatione possit in illis, aut per illas vbicumque illæ fuerint operari, sicuti etiam de Angelis in 1. distin 37. qu.1. dixit eos esse in loco per præsentiam ordinis. Alij quos suppresso nomine citat Suarez disput.47. volunt hanc præsentiam esse actionem corporis Christi, qua conseruat species sacramentales.

Secunda sententia communior inter Doctores docet hanc præsentiam esse modum quemdam realem absolutum, sed in hoc, adhuc diuisi sunt auctores, nam alij volunt hunc modum esse substantialem; sic Nugnus disp.76. artic.6. diff.2. Gonet. disp.5. de Euch.art.3. Alij verò volunt esse modum accidentalem de prædicamento vbi, sic Suarez hic disp.47. Lugo disp.5. sect.7. Amicus disput.19. sect.8. Arriaga disp.32.sect.1. & plures alij.

Tertia sententia principalis est Nominalium, & omnium illorum, qui negant modos Caiet. hic Aluarez 3. par. disp.13. Ioan. à S. Tho. in Phylos. qu.6. art.3. Passann. hic qu.76.art.4. Coninch. qu.75. art.4. dub.1. Bernal. disp.31. de Sacra. §. 2. & plurium aliorum, hæc vult hanc præsentiam nihil aliud esse, quam complexum reale ipsius corporis Christi sub speciebus; ita vt quemadmodum prius erat præsens substantia panis sine alio modo, ita nunc sit substantia corporis Christi, quæ loco substantiæ panis succedit; in ordine verò ad locum sit complexum eiusdem substantiæ corporis Christi cum spatio, seu loco.

3 Conclusio prima. Hæc præsentia non est ordinis præsentia, neque relatio, neque actio aliqua corporis Christi circa species, neque modus aliquis siue substantialis, siue accidentalis.

4 Probatur prima pars, quod non sit præsentia ordinis, vt voluit Durandus; nam hic auctor vult corpus Christi ita se exhibere præsens speciebus per hanc præsentiam ordinis,vt sine sui mutatione possit in illis,& per illas vbicumque fuerint operari, eo modo, quo alibi dixit Angelum esse vbique per præsentiam ordinis, & animam Christi per solam eam præsentiam descendisse ad inferos; sed hic modus præsentiæ erroneus est; ergo nullo modo admittendus: probatur minor; quia hic modus dicit tantùm præsentiam secundùm virtutem, & efficaciam, non rei veritatem, & substantiam; sed corpus Christi esse præsens secundùm virtutẽ, & efficaciam, non secundùm veritatẽ,& substantiam est contra Trident. quod sess.13. cap.1. definit Christum post consecrationem sua substantia esse multis in locis nobis præsentem; ergo iste modus præsentiæ à Durando assignatus,vt erroneus est reijciendus. Confirmatur: quia si Christus existens tantùm in Cœlo vteretur speciebus ad effectus supernaturales, diceretur esse præsens illis per præsentiam ordinis secundùm virtutem, & efficaciam; sed hæc præsentia non saluat veram realem,& substantialem præsentiam, quam vult Trid.ergo nullo modo admittenda est hæc opinio.

5 Secunda pars sic reijcitur; nam vel per relationem hi auctores intelligunt realitatem quandam aduenientem corpori Christi, & hoc non, quia non dantur huiusmodi relationes, quæ sint distinctæ realitèr à fundamento, & termino, vt probatum fuit in tract. de Trinitate quæst.2.art.1. vel intelligunt complexum indistantiæ corporis Christi à spatio imaginario, & speciebus sacramentalibus, quod complexum potest vocari relatio; & si hoc modo, non distinguitur in re hæc opinio à nostra,quã infra ponemus, malè tamen dicitur relatio; cum hoc esse in loco non sit relatio, sed quid spectans ad prædicamentum vbi. Reijcitur 2. Si admitteremus relationem esse entitatem quandam resultantem posito fundamento, & termino; nihilominus in proposito relatio ipsa non esset præsentia, quod sic probatur. In eo non consistit præsentia,quod resultat posita præsentia: sed hæc relatio resultaret posita præsentia Christi in spatio imaginario indistante à speciebus consecratis; ergo in relatione ista non consistit præsentia: maior patet; probatur minor: in tantùm resultat ista relatio in quantũ intelligitur corpus Christi indistans à spatio, & intimè penetratum cum speciebus consecratis; ergo per prius est corpus Christi esse indistans à spatio, & esse penetratum cum speciebus,quam quod resultet relatio: sed eo ipso, quod corpus Christi est indistans à spatio, & penetratum cum speciebus est præsens ipsis;non enim distat ab ipsis; ergo per prius est adesse præsentiam, quam resultet ista relatio realis. Et propter eamdem rationem non potest esse actio corporis Christi circa species, etenim dato, quod detur huiusmodi actio Christi circa species; nihilominus prius est corpus Christi esse præsens, quam opere-

operetur, ficuti prius eft aliquid effe alicubi, quam operetur; ergo etiam priùs eft corpus Chrifti effe præfens fpeciebus, quam operetur circa illas.

6 Dices hanc actionem non effe quidem actionem, quam exercet corpus Chrifti erga fpecies, fed effe actionem conuerfiuam fubftantiæ panis in corpus Chrifti. Sed contra, quia conuerfio panis in corpus Chrifti poteft effe eadem abfque eo, quod corpus Chrifti fit in hoc loco,& femel pofita, adhuc corpus Chrifti mutat locum, fi fpecies circumferantur; ergo ipfa nō poteft effe ratio formalis conftituendi corpus Chrifti præfens loco, & fpeciebus; vnde aliud eft, quod prærequiratur illa conuerfio, aliud eft, quod conuerfio fit ratio formalis conftituendi corpus Chrifti in loco, & fub fpeciebus; primum eft verum; at fecundum falfum eft, vt de fe patet, & remanet probatum; & de hoc nos loquimur.

7 Tertia pars, quod hæc præfentia non fit modus fubftantialis, vel accidentalis, fic reijcitur 1. quia non funt ponendę entitates modales fine neceffitate: fed omnes ifti modi funt fuperflui, vt alibi probatum fuppono, & magis patebit ex probatione noftræ conclufionis; ergo nullo modo funt admittendi. Reijcitur fecundò, quod non fit modus fubftantialis, quia in hoc Sacramento poft confecrationem remanēt dumtaxat accidentia panis, & vini, & fubftantia corporis, & fanguinis Chrifti, vt definit Trid. fefs. 13. can. 2. fed ille modus fubftantialis, neque fpectat ad fubftantiam corporis Chrifti, neque poteft effe accidens panis, vel vini; ergo non datur ille modus fubftantialis in Sacramēto; quod non pertineat ad fubftantiam corporis Chrifti probatur, quia vel fpectat ad fubftantiam vt fubfiftentia fubftantiæ, & hoc non; quia in Chrifto nulla eft fubfiftentia, nifi diuina; vel vt exiftentia; & neque hoc, quia exiftentia non diftinguitur à re exiftente, fed eft vna & eadem res; vel fpectat ad fubftantiam, vt in loco; & neque hoc, quia aliquid effe locatum non eft prædicatum fubftantiale, fed accidentiale; ergo nullo modo eft admittendus hic modus fubftantialis.

8 Conclufio 2. Hæc præfentia corporis Chrifti in ordine ad fpecies eft cōplexum facramentale ipfius cum fpeciebus, in ordine verò ad locum eft complexum ex corpore Chrifti fpeciebus, & fpatio.

9 Explicatur conclufio: duplicitèr poteft confiderari ifta præfentia corporis Chrifti, vel in ordine ad fpecies, & hoc modo ficuti erat illis præfens fubftantia panis, & vini penetratiuè cum omnibus fpeciebus, ita modò eft fubftantia corporis Chrifti, feclufa tamen inhærentia accidentium, quia accidentia remanent fine fubiecto, nec inhærent vllo modo corpori Chrifti: vel poteft confiderari in ordine ad locum, & fic ficuti fubftantia panis erat præfens per hoc, quod fimul cum fpeciebus faceret complexum cum fpatio; ita nos dicimus corpus Chrifti effe præfens, quia fimul cum fpeciebus facit complexum locale cum tali fpatio. Hac explicatione pofita.

10 Probatur conclufio. Eo ipfo, quod intelligimus corpus Chrifti fub fpeciebus, præcifo quocumque alio modo, verè intelligimus corpus Chrifti præfens illis, & fi idem corpus fimul cum fpeciebus comparetur ad fpatium, intelligimus tale corpus in loco; ergo præcifo quocumq; modo per complexum, quo intelligatur effe penetratiuè cum fpeciebus, & per complexum corporis cum fpeciebus comparatum ad fpatium, intelligimus corpus Chrifti effe fub fpeciebus, & in loco. Confirmatur eo ipfo, quod corpus Chrifti intelligitur effe penetratiuè cum fpeciebus & fimul cū fpeciebus in tali fpatio verè eft indiftans à fpeciebus, & à fpatio: fed effe indiftans à fpeciebus, & fpatio eft effe præfens fpeciebus, & fpatio; ergo eo ipfo, quod intelligitur corpus Chrifti effe penetratiuè cum fpeciebus, & fimul cum fpeciebus in tali fpatio, intelligitur præfens fpeciebus, & fpatio.

11 Dices: In tali cafu corpus Chrifti effe indiftans negatiuè non pofitiuè, feu effe indiftans materialitèr, & fundamentalitèr, non formalitèr, quo modo tantùm per vbi modale poteft fieri præfens. Sed contra quia per hoc quod intelligantur paries A. & paries B. albi intelliguntur formalitèr fimiles; nam funt formalitèr tales per formam albedinis; & per hoc, quod duo lapides fint vnius palmi, funt formalitèr æquales; quia habent eamdem formam quantitatis; ergo etiam eo ipfo, quod corpus Chrifti eft penetratiuè cum fpeciebus, & fimul cum fpeciebus cum tali fpatio, eft formalitèr præfens fpeciebus, & fpatio, & non tantùm fundamentalitèr. Confirmatur: quod eft penetratum cum aliquo formalitèr non diftat ab illo; ergo formalitèr eft indiftans ab ipfo; fed aliquid effe formalitèr indiftans ab aliquo, eft formalitèr effe præfens illi; ergo fi corpus Chrifti intelligatur penetratiuè cum fpeciebus, & fimul cum fpeciebus in fpatio, intelligetur formalitèr præfens fpeciebus, & fpatio.

12 Obijcies 1. Hæc præfentia corporis

poris Christi sub speciebus est quid reale in rerum natura, quod prius non erat; ergo est modus: probatur consequentia; quod est de nouo in rerum natura, & non est, neque corpus Christi, neque species, neque spatium locale, debet esse distinctum ab his omnibus: sed nihil potest intelligi distinctum, nisi sit modus; ergo verè modus est.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad probationem, nego minorem: dico enim hoc esse distinctum non esse species, neque corpus Christi, neque spatium, si hæc omnia sumantur secūdùm esse simplex; esse tamen hæc omnia, si sumantur secundùm esse complexum sacramentale, quod faciunt post consecrationem quod complexum priùs non faciebant, vt explicatum fuit in conclusione. Contra hanc responsionem potest instari omnibus argumentis, quæ militant contra complexa, quæ tamen soluta sunt varijs in locis, & præsertim in tractatu de Deo vno quæst. 3. art. 7. & de Incarnatione, dum de vnione Verbi cum natura humana egimus.

13 Obijcies 2. Patres, & Concilia dicūt hanc præsentiam esse opus insigne diuinæ potentiæ; ergo est aliquis effectus realis distinctus à corpore Christi, & speciebus: probatur consequentia; quia ea distinguuntur realitèr, quorum vnum potest dari, & datur in rerum natura sine alio: sed dantur in rerum natura species, corpus Christi, & spatium, & non datur corpus Christi sub speciebus in hoc spatio; ergo corpus Christi esse sub speciebus, & in hoc spatio est aliquid realitèr distinctum, à corpore Christi, speciebus, & spatio.

Respondeo distinguendo cōsequens; ex aliquis effectus simplex; nego consequentiam; est aliquis effectus, qui sit complexum resultans ex his omnibus enumeratis, concedo consequentiam: dico enim opus insigne diuinæ potentiæ in hoc consistere, quod corpus Christi ponatur sub speciebus loco panis, & vini, & quod corpus humanum, integrum, & quantùm constituatur ibi in indiuisibili per penetrationem suarum partium, & per complexum sacramentale cum speciebus, & spatio: vndè ad probationem, dico dari in rerum natura ea omnia, si accipiantur secundùm esse simplex; at si sumantur secundùm esse sacramentale, seu vt corpus Christi est sub speciebus in tali, & tali spatio, quod est ea sumere secundùm esse complexum, nec dantur, nec dari possunt, quin corpus Christi sit præsens speciebus, & spatio. Ideò &c.

14 Obijcies 3. Corpus Christi ita est sub speciebus, vt verè ad motum earum moueatur localitèr, & circumferatur; ergo intercedere debet aliqua vnio cum illis; solùm enim complexum locale cum illis non facit, vt ad motum vnius moueatur aliud; ergo datur iste modus vniens corpus Christi cum speciebus.

Respondeo negando consequentiam, sufficit enim, quod sit veluti penetratiuè cum illis, seu succedat loco substantiæ panis, vt dum mouentur species moueatur, & corpus Christi.

15 Dices: substantia panis est vnita accidentibus, & ideò mouetur ad motum accidentium; ergo & substantia corporis Christi est vnita speciebus, vt ad motum earum moueri possit: probatur consequentia ex Damasceno lib. 4. fidei cap. 14. vbi habet. *Quia consuetudo est hominibus comedere panem, & vinum coniugauit eis diuinitatem, & fecit ea corpus, & sanguinem suum.* Quod explicat S. Tho. in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 1. quæstiunc. 1. dicens. *Quod verbum Damasceni intelligendum est quantùm ad species, quibus corpus Christi diuinitati vnitum modo ineffabili coniungitur.*

Respondeo concedendo antecedens; & negando consequentiam, si de vnione modali propria loquamur; nam vnio propria, vel est formæ cum materia, vel accidentis cum subiecto, aut agentis cum passo, vel suppositi cum natura; nulla autem vnio ex his intercedit inter corpus Christi & species; nec enim consentio cū Suario, qui admittit vnionem quandam effectiuam, quatenus corpus Christi positum sub speciebus effectiuè sustentat accidentia, & accidentia attrahendo conseruant corpus Christi. Etenim corpus Christi, quatenus præsentiam sacramentalem habet, nullam habet efficientiam, nec species habent vim conseruandi corpus Christi ibi, cum in illud nullo modo agere possint; vnde D. Tho. dicit, *esse modo ineffabili*. Quare potiùs debet assimilari alicui substantiæ, si intra terminos alterius substantiæ sine quantitate poneretur, & possumus dicere corpus Christi esse penetratiuè sub accidentibus panis; sicuti enim vnum corpus penetrās aliud est intra terminos quantitatis ipsius, & ipsa penetratione illi coniungitur, nec potest ab eo diuelli; ita Christus per præsentiam sacramentalem est intra terminos quantitatis panis, vt ab eis separari non possit, nisi accidentibus destructis; re tamen vera non est propriè penetratiuè sub speciebus, quia non est modo quantitatiuo in Eucharistia; vnde potiùs assimilatur

 substan-

substantię, si intra terminos alterius substantiæ poneretur; & hæc est vnio, quam ponit Damascenus, & quam D. Thō. vocat ineffabilem, & nos explicamus per complexum penetrationis corporis Christi cum accidentibus, seu potius per complexum, quo vna substantia poneretur in loco alterius, quod mysterium cum clarè explicare non valeamus, meritò à D. Thom. vocatur ineffabile; non verò intentum Damasceni fuit ponere in hoc mysterio vnionem quamdam modalem, vt ponunt modalistæ, cum omnino modi omnes sint superflui.

ARTICVLVS V.

An præsentia Sacramentalis pendeat à naturali.

1 PRæsentia naturalis, & sacramētalis in multis conueniūt, & in multis differunt: conueniunt primò, quod vtraque est complexum, vtraque est terminus motus, vel mutationis, vtraque est fundamentum propinquitatis, & indistantiæ: differunt autem, quia præsentia sacramentalis est modo indiuisibili, naturalis modo quantitatiuo excludens aliud corpus in eodem loco, vnde hæc commensuratur loco, non illa; hinc hæ duæ præsentiæ possunt dici differre specie, vt docet D. Thom. in 4. dist. 10. nam sicuti præsentia localis Angeli, & corporis differunt specie, ita & præsentia corporis Christi sacramentaliter considerati, & in propria, & naturali præsentia; etenim in hac est modo quātitatiuo cum partium extensione, & excludens aliud corpus ab eodem loco, in illa verò est modo supernaturali sine actuali extensione, ita vt totum corpus sit in omnibus speciebus, & in toto illo loco, & totum sub qualibet parte, & puncto spatij, & specierum. His positis.

2 Notandum ad euidentiam propositæ difficultatis, quod aliud est loqui de naturali præsentia corporis Christi, quæ (vt dixi) est complexum ex esse naturali, & spatio, aliud est loqui de esse corporis Christi; hic non comparamus præsentiam sacramentalem cum esse; clarum enim est, hoc esse necessariò requiri; nam cum etiam præsentia sacramentalis sit complexum ex corpore Christi, & loco, si non adesset corpus Christi vtique essentialiter non esset præsentia ipsius sacramentalis: Comparamus ergo præsentiam sacramentalem cum præsentia naturali, & quærimus an ad hoc, vt habeat præsentiam sacramentalem, debeat prius habere naturalē; etsi pendet à naturali præsentia, an pendeat essentialiter ab illa, vel quomodo.

3 Caietanus quæst. 76. art. 2. Altisiodorensis lib. 4. summ. tract. 5. cap. 5. q. 6. & Gonet. disp. 5. de Euchar. ar. 2. nu. 63. sustinent partem affirmatiuam: docent enim, ita præsentiam sacramentalem pendere à naturali, vt si illa tolleretur, & sacramentalis tollenda esset; imò Caietanus dicit oppositum esse chimæricum; sed verè si rationes attendantur Caietani, tantùm probant, quod præsentia sacramentalis dependet ab esse corporis Christi, quod non negant, qui sustinent contrariam opinionem.

Scot. in 4. dist. 10. q. 4. Maior. q. 8. Soto q. 1. ar. 2. Ledesma, Gabriel, & alij, quos citat, & sequitur Suarez disp. 48. sect. 2. Vasquez disp. 192. c. 1. Lugo disp. 5. sec. 8. Arriaga disp. 33. sec. 1. & 2. Lauræa de Eucharistia disp. 21. art. 6. Nugnus q. 76. art. 2. §. *Circa rationem*, & plures alij negant huiusmodi essentialem dependentiam, vel essentialem connexionem inter has duas præsentias.

4 Conclusio prima. Sacramentalis præsentia corporis Christi sub speciebus essentialiter, & intrinsecè non pendet à naturali. Probatur, quia præsentia naturalis non pendet à sacramentali; ergo nec sacramentalis à naturali: antecedens patet: tum quia ante institutionem Eucharistiæ erat in rerum natura præsentia naturalis, & non erat sacramentalis, & etiam post finem mundi erit naturalis non sacramentalis; imo etiam nunc, si consumarentur omnes hostiæ consecratæ, adhuc remaneret Christus secūdùm propriam præsentiam naturalem in Cælo; ergo naturalis non pendet à sacramentali: probatur ergo prima consequentia: quod essentialiter est indifferens ad essendum modo naturali quantitatiuò, & modo indiuisibili, potest à Deo poni, vel sub vno, vel sub alio, vt Deus maluerit: sed corpus Christi est essentialiter indifferens, vt ponatur modo naturali, vel sacramentali, & indiuisibili; ergo potest à Deo poni, vel sub vno, vel sub alio, vt Deus maluerit: maior patet; etenim, quia animal est essentialiter indifferens, vt sit rationale, vel irrationale, potest à Deo poni à parte rei, vel rationale, vel irrationale; & homo, quia est essentialiter indifferens, vt viuat per comestionem carnis, piscium, vel fructuum, potest viuere, vel tantùm comedendo carnes, vel tantùm fructus &c. probatur minor: quia corpus Christi non exigit essentialiter esse modo naturali, & diuisibili, quod patet; quia secus non posset poni in indiuisibili, & sacramentali: tum quia de facto, dum

dum exijt ex vtero Virginis, non retinuit locum diuisibilem, sed positum fuit in indiuisibili; ergo si essentialiter non exigit esse modo naturali, essentialiter erit indifferens ad essendum, vel modo naturali, vel sacramentali.

5 Confirmatur, non repugnat producere corpus penetratum cum alio corpore; ergo nec corpus, quod habeat omnes suas partes penetratas, & reductas ad indiuisibile, imò maius miraculum esset producere aliquod corpus penetratum alicubi, & quod simul etiam habeat esse naturale alibi, quam solùm producere idem corpus penetratum in aliquo loco, vel sub aliquibus accidentibus; quia in priori casu vltra miraculum penetrationis reperitur aliud, quod idem corpus sit in pluribus locis; sequitur ergo clarum, quod sicuti præsentia naturalis non pendet essentialiter à sacramentali; ita neq; sacramentalis pendet essentialiter à naturali.

6 Conclusio secunda. Probabile est de facto Deum vti corpore Christi secundum suam præsentiam naturalem considerato ad efficiendam præsentiam sacramentalem. Probatur, quia Christus est auctor omnium Sacramentorum; ergo verè sicuti potest vti instrumento quocumq; ad constituendum suum corpus sub speciebus, potuit etiam vti proprio corpore secundùm præsentiam suã naturalem considerato ad efficiendam præsentiam sacramentalem; tum quia sic videtur factum fuisse in nocte cœnę, tum quia hoc videntur indicare verba formæ consecrationis, quæ proferuntur in persona Christi. Ex quo patet præsentiam sacramentalem non pendere essentialiter, & intrinsecè à præsentia naturali, pendere tamen extrinsecè, & in genere causæ efficientis instrumentaliter concurrentis ad sacramentalem efficiendam ex Dei beneplacito, qui ita determinauit. Non pendet tamen ex vi præsentis institutionis à Christo viuo, sed tantùm à corpore secundùm præsentiam naturalem considerato; etenim secundùm communem Theologorum potuissent Apostoli consecrare in triduo mortis; sed in triduo mortis non poterat prĕsentia sacramẽtalis pendere à prę sentia naturali Christi viui, quia tunc non erat in rerum natura viuus; ergo tantùm poterat dependere à corpore tamquam instrumento.

7 Obijcies primo contra primam. Si corpus Christi desineret esse extra Sacramentum, desineret etiam esse in Sacramento; ergo signum est prĕsentiam sacramentalem pendere a naturali; antecedens probatur ex communi consensu Theologorum dicentium, quòd si Christi corpus fieret exanime extra Sacramentum, fieret etiam exanime in Sacramento; ergo si destrueretur extra Sacramentum, destrueretur etiam in Sacramento. Confirmatur, corpus Christi tale ponitur in Sacramento, quale est extra Sacramentum, scilicet passibile, vel impassibile, viuum, vel mortuum; ergo signum est sacramentalem præsentiam habere originem, & dependentiam à naturali.

Respondeo negando antecedens: ad probationem, dico communem consensum Theologorum esse, quod corpus Christi tale ponitur in Sacramẽto, quale est extra Sacramentum ratione concomitantiæ; at postquam positum est, etiam si destrueretur extra Sacramẽtum posset remanere in Sacramento, sicuti modo ex eo, quod desinat esse in vna hostia, non desinit esse in alia, aut in propria naturali præsentia; & sic patet ad confirmationem; etenim aliud est præsentiam sacramentalem dependere ab esse, quod habet Christus, aliud dependere à præsentia naturali; primum vltro concedo, at secundum est falsum.

8 Obijcies secundò. Ex hac responsione sequitur animam Christi posse separari à corpore extra Sacramentum, & non in Sacramento, & per consequens posse esse viuum, & mortuum, seu viuũ, & non viuum: sed hoc implicat contradictionem; ergo nullo modo potest esse: minor patet; nam esset idem corpus, quod esset viuum, & non viuum: sed implicat idem esse viuum, & non viuum, vt de se patet; ergo implicat animam Christi separari à corpore extra Sacramentum, & non in Sacramento.

Respondeo concedendo, posse animam separari à corpore extra Sacramentum, & non in Sacramento, vel è contra, & de facto, si Sacramentum fuisset conseruatum in triduo mortis in Sacramento fuisset viuum corpus Christi, & in præsentia naturali mortuum: nulla autem est in hoc contradictio; nam est respectu diuersorum locorum; vnde tunc corpus Christi fuisset viuum in vno loco, & mortuum in alio; in quo nulla est contradictio.

9 Dices primò. Locus est quid extrinsecum corpori; & prædicatum viui, vel mortui est independens à loco; ergo diuersitas loci non tollit contradictionem.

Respondeo, quod etiam tempus est quid extrinsecum corpori, & tamen idem corpus in diuerso tempore potest esse viuum, & mortuum, seu viuum, & non viuum; & nulla est contradictio,

quia est respectu diuersi temporis, ita licèt locus sit quid extrinsecum corpori, nulla sequitur cōtradictio, quod in vno loco sit corpus viuum, & in alio non; nam sicuti idem corpus in diuerso tempore potest esse viuum, & mortuum sine vlla contradictione; quia corpus in diuerso tempore æquiualet duplici corpori; ita in diuerso loco æquiualet duplici corpori; falsum autem est illa prædicata corporis viui, vel mortui esse independentia à loco, implicat enim dari corpus viuum, vel mortuum in rerum natura, quod non sit in aliquo loco; quare sicuti diuersum tempus tollit contradictionem, ita & diuersus locus.

10 Dices secundò. Si adnihilaretur corpus extra Sacramentum, deberet etiam adnihilari in Sacramento; ergo si fieret exanime extra Sacramentum, deberet etiam mori in Sacramento: antecedens patet; quia secus esset adnihilatum, & non adnihilatum.

Respondeo, quod si desineret esse extra Sacramentum, adhuc non adnihilaretur, si esset in Sacramento; nam ad propriam adnihilationem requiritur, vt nihil rei permaneat, permaneret autem in Sacramento, licèt desineret esse in propria specie. Dixi ad propriam adnihilationem, & nè faciamus quæstionem de nomine, requiri, vt nihil rei permaneat; ceterum, si desineret esse extra Sacramentum, & permaneret in Sacramento, posset etiam dici esse in propria specie adnihilatum, licèt non posset dici absolutè adnihilatum, cum adhuc habeat esse in Sacramento.

11 Obijcies tertiò. Si præsentia sacramentalis non pendet essentialiter à naturali, sequitur potuisse à Deo prius poni in Eucharistia, quam poneretur in propria specie: sed hoc implicat; ergo & vnde sequitur: probatur minor; nam tunc prius esset præsens in Eucharistia, quam esset in se: sed implicat aliquid prius esse in aliquo loco, quam sit in se; ergo implicat prius esse in Eucharistia, vbi esset tamquam in loco, quam sit in esse naturali.

Respondeo concedendo sequelam, & negando minorem: ad probationem nego, quod prius esset in Eucharistia, quam sit in se: in priori enim naturæ prius esset in se, sed modo indiuisibili antequam faceret complexum præsentiæ cum speciebus, & loco, non esset autem prius in se modo naturali, & extenso; vnde fit transitus ab esse ad præsentiam naturalem; dico enim, quod tunc prius esset sub præsentia sacramentali, quam sub naturali, non autem prius, quam esset in se; nam verè produceretur corpus Christi sub illis speciebus, & in priori naturæ prius haberet esse in se, quam in Sacramento.

12 Hæc dicta sint sistendo semper in dependentia essentiali, quam dixi non adesse; de facto tamen, quia verba consecrationis habent vim dependenter ab humanitate Christi; & quia, vt dixi in secunda conclusione, probabile est corpus Christi concurrere, vt instrumentū; dicendum est, quod si destrueretur in propria specie, probabile est etiam destrui in Sacramento, & si non esset in propria specie, nec posset poni ex vi verborum in Sacramento: tum quia, vt dixi, Christus se habet, vt causa vniuersalis, qua ablata, particularis non agit; tum quia secundum præsentem institutionem id verba formæ videntur significare, dum dicitur: *Hoc est corpus meum*; nam semper præsupponunt corpus in propria specie; vnde est concludendum, adesse dependentiam extrinsecam, & vt à causa vniuersali, non autem intrinsecam, & essentialem.

13 Obijcies contra secundā, vel hęc dependentia ab præsentia naturali Christi est tamquā a causa efficiente physica, vel morali: sed non potest esse vllo modo; ergo nulla adest dependentia; & quidem non potest esse præsentia naturalis Christi causa efficiens physica; tum quia si in triduo mortis Apostoli consecrassent, verè confecissent Eucharistiam, & tamen Christus tunc non erat in rerum natura; tum quia causa efficiens requirit indistantiam ad agendum: nunc autem humanitas Christi est secundùm præsentiam naturalem in Cœlo summè distanti à terra, vbi fit consecratio; ergo nullam potest exercere causalitatē physicam, neque potest esse causa moralis, nam in triduo mortis non erat Christus in rerum natura; quod autem non est, nullo modo potest esse causa moralis; nam causalitas moralis fundatur in esse physico.

Respondeo, hanc dependentiam à præsētia naturali posse esse, & tamquam à causa efficiente physica instrumentali, & morali: vnde ad primam probationem dico, in triduo mortis non fuisse Christum in rerum natura, fuisse tamen corpus Christi, & hoc poterat esse instrumentum coniunctum.

Ad 2. dico. Humanitatem Christi nunc esse in Cœlo, & esse distantem; at hoc non prohibet, quin possit esse instrumentum Dei vbique præsentis, qui potest tali instrumento vti ad quidquid non implicat; licèt autem sit distans, est tamen intra sphęram actiuitatis Dei, vnde potest esse causa instrumentalis physica

Quomodo humanitas possit esse instrumentum physicum præsentiæ sacramentalis.

fica ipsius. Ad aliam probationem dico; quod ad hoc, vt aliquid sit causa moralis sufficit si aliquando extiterit, Vt apprehensa mouere possit.

14 Quæres, an Christus in hoc Sacramento sit in loco, & quomodo?

Respondeo esse verè in loco, sed modo Sacramentali; Quod sit propriè in loco, patet ex dictis supra, & colligitur ex Trid. cap 13. sess. 1. vbi habetur. *Nec enim hac inter se pugnat, vt ipse Saluator noster semper ad dexteram Patris assideat iuxta modum existendi naturalem, & multis nihilominus alijs, in locis sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit*. Quomodo autem sit vocanda ista præsentia, certè hęc non est circumscriptiua; quia tunc, aliquid est circumscriptiuè in loco, quando totum est in toto loco, & pars in parte. Christus autem hoc modo non est in hostia; cum sit totus in tota hostia, & totus in qualibet parte. Quare quoad hoc posset vocari præsentia definitiua; sed verè propriè non est definitiua, quia esse definitiuè alicubi, est ita definiri à tali loco, vt non sit alibi; quod non conuenit præsentiæ Sacramentali Christi. Existit igitur, inquit Concilium citatum. *Ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo cogitatione per fidem illustrata assequi possumus, & constantissime credere debemus*; hancq; præsentiam non circumscriptiuam, nec definitiuam; sed sacramentalem appellamus.

ARTICVLVS VI.

Quinam sit terminus productus per actionem conuersiuam.

1 HÆc est præcipua huius tractatus quæstio, & in Scholis celeberrima, cum difficile admodum sit assignare terminum, qui per hanc actionem conuersiuam producatur.

2 De fide tamen est conuersionem substantiæ panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi Domini esse veram transubstantiationem. Sic definitum est in Concilio Lateranense sub Innocentio III. in Romano sub Gregorio VII. demum in Florentino, & Trid. sess. 13. cap 4. & can. 2. Ratio est, quia transubstantiatio est desitio totius substantiæ ad positionem alterius: sed tota substantia panis, & vini desinit ad positionem Corpus, & Sanguinis Christi; ergo vera est transubstantiatio: quid quid oblatrent hęretici hoc nomen non reperiri in scriptura: nam ad hoc vt aliquod nomen verum in fidei mysterijs excogitari possit, satis est, vt detur à parte rei aliquod mysterium, ad quod significandum vsurpatur tale nomen; huiusmodi autem esse Eucharistiæ Sacramentum, ex dictis patet.

3 Conuersionis nomine intelligimus transitum vnius rei in aliam; & cum dupliciter possit vna res transire in aliam, vel partialiter, vel totaliter; hinc duplex conuersio, alia partialis, alia totalis; partialis adhuc duplex, nempe substantialis, & accidentalis; vel enim vna forma substantialis conuertitur in aliam, vt dum ex ligno fit ignis, & habetur conuersio partialis substantialis, & coincidit cum generatione substantiali, vel vna forma accidentalis conuertitur in aliam, vt dum ex frigido fit calidum, & habetur conuersio accidentalis coincidens cum generatione accidentali, totalis verò est, quando tota vna substantia conuertitur, seu transit in aliam, nempe tam secundùm materiam, quam formam, & hæc dicitur transubstantiatio.

4 Quatuor autem præcipuæ conditiones requiruntur ad veram conuersionem totalem. Prima est, quod versetur inter terminos positiuos, quorum vnus sit terminus *a quo*, alter terminus *ad quem* nam verè quando aliquid conuertitur, vnum transit in aliud. Secunda est, quod terminus *a quo* desinat, & terminus *ad quem* aliquo modo incipiat esse de nouo, & hæc etiam conditio desumitur ex ipsa natura conuersionis; nam si est transitus vnius rei in aliam, vtique vna res debet aliquo modo desinere, alia aliquo modo accipere de nouo esse. Tertia vt intercedat aliqua connexio inter terminum *a quo*, & terminum *ad quem*; ita vt ex positione vnius sequatur desitio alterius, secus si non intercederet hæc connexio, non esset conuersio; vnde si Deus adnihilaret lapidem in loco, & in eodem instanti produceret alium lapidem, vel in eodem loco, vel alibi, talis productio non esset conuersio, quia nulla esset connexio inter productionem lapidis A. & adnihilationem lapidis B. Quarta conditio est, quod detur tertium commune vtrique termino, sub quo communi, terminus *a quo*, & terminus *ad quem* sibi succedat, vt de facto hoc commune datur in conuersione Eucharistica vbi remanent eadem accidentia panis sub quibus succedit Corpus Cristi; nam cum conuersio sit transitus vnius rei in aliam, vt detur iste transitus debet dari aliquod commune sub quo sit id, quod transit.

In hac quæstione plures communiter enumerantur sententiæ & Amicus hic disp. 18. sec. 3. octo enumerat; principa-

cipaliores tamen reducuntur ad tres, sub quibus postea sunt varij modi explicandi.

5 Prima igitur sententia est Scoti in 4. dist. 10. Lauręæ disp. 20. de Euch. ar. 7. Scotistarum communiter, Bellar. lib. 3, de Euch. cap. 18. & plurium aliorum, hæc docet terminum huius actionis conuersiuæ esse præsentiam Corporis Christi sub speciebus, & actionem ipsam esse adductiuam Corporis Christi ad hunc locum. Hęc in re est; quam ponit Passarinus com. 16. cap. 8. vbi docet non produci per hanc actionem, neque species, neque Corpus Christi, sed hoc totum, nempe, Christi Corpus sub speciebus, seu hoc complexum Sacramentale non productis partibus, & pro hac opinione citat Caietanum, Ferra. Sotum, Ledesmam, & quamplurimos alios, tum antiquos, tum recentiores.

Secunda sententia vult esse Corpus Christi, vt succedens loco substantiæ panis; ita vt terminus huius actionis sit Corpus Christi non absolutè in se, sed pro vt ex pane. Sic Ioan. à S. Thom. disp. 28. ar. 2. citans Caiet. & alios. Ad hanc opinionem reducitur id, quod dicit Valentia disp. 6. qu. 3. nempe esse substantialem habitudinem Corporis Christi ad accidentia panis; & Amicus, qui asserit esse Corpus Christi succedens substantiæ panis in munus sustentandi præcisa inhærentia, sic loco citato allegans Capreolum, Aureolum, & alios. Alij volunt esse vnionem substantialem Corporis Christi cũ speciebus: pro hac citatur Soto in 4. dist. 9. q. 2. Capreolus, & alii.

Tertia sententia vult terminum huius actionis formalem esse ipsam substantiam Corporis Christi; in hac tamen explicanda varij sunt Doctores; nam aliqui dicunt esse quidem Corpus Christi, sed cum illud præexistat, dicunt produci hic, quatenus supplet substantiam panis: alij esse substantiam Corporis Christi, quatenus in illud est conuersus panis: alij esse substantiam Corporis Christi, quæ quidem non recipiat influxum realem, sed quatenus talis actio apta est efficere corpus, si non esset alibi: alij esse Corpus Christi, quod simpliciter non recipit esse, quia est alibi, sed tantùm recipit per modum conseruationis, sic Suarez disp. 50. sec. 4. qui pro hac sententia refert Henricum quod lib. 9. quæst. 8. Alex. Bonauent. Marsilium, & alios. Alij denique docent terminum formalem esse Corpus Christi de nouo productum. Sic Nugnus quæst. 75. art. 4. Gonet disp. 4. de Euch. ar. 2. qui docet esse plurium Thomistarum, Arriaga disp. 35. sec. 3. & citat pro hac opinione Coninchum, Petrum Hurtadum, Tannerum Albertinum, & alios.

6 Conclusio prima. Actio transubstantiatiua panis in Corpus Christi non est actio adductiua, neque terminus formalis illius actionis est præsentia Corporis Christi sub speciebus. Probatur: In hac admirabili conuersione debet saluari transubstantiatio, vt docent Concilia, & Patres: sed per actionem adductiuam non saluatur transubstantiatio ergo conuersio Eucharistica non potest esse actio adductiua: probatur minor: transubstantiatio est transitus totius substantiæ in aliam substantiam incompossibilem: sed nisi producatur Corpus Christi nòn erit transitus totius substantię panis in substantiam incompossibilem Corporis Christi; ergo neque erit transubstantiatio: maior patet: probatur minor: talis est actio, & conuersio, qualis est terminus, qui producitur: sed terminus, qui producitur in hac conuersione per aduersarios est tantùm præsentia Corporis Christi sub speciebus: hæc autem est accidens quoddam; ergo & conuersio accidentalis erit, non substantialis, & transubstantiatio.

7 Dices primò. In conuersione pręcipuè attendi terminum *a quo*, qui cum sit substantia, quæ desinit, sufficit vt dicatur transubstantiatio. Sed contra, quia id includit essentialiter transubstantiatio, quod exprimitur in eius definitione: sed in definitione trãsubstãtiationis non tantùm includitur terminus *a quo*, sed etiam *ad quem*; definitur enim *transitus vnius substantiæ in aliam substantiam*, vnde, si desineret tantùm substantia, & non posset dici, nec concipi transubstantiatio; ergo verè ad trãsubstantiationẽ non tantùm debet esse substantia terminus *a quo*, sed etiam terminus *ad quem*.

8 Dices 2. cum Vasquez, Cònuersionem Eucharisticam esse transubstantiationem, non quia producatur de nouo substantia, sed quia interuenit ordo substantiarum, quarũ vna succedit alteri, & ideo dici in illam conuerti. Sed contra: quia successio vnius substantiæ loco alterius potest quidem dici translocatio, non autem transubstantiatio; nam si in loco in quo erat Petrus, qui à Deo destruatur, ponatur Paulus, ei quidem succedet in loco, at nullahic interuenit transubstantiatio, vt de se patet; ergo sola successio vnius substantiæ in loco alterius, quæ desinit, nullo modo est, vel dici potest transubstantiatio.

9 Dices 3, cum Lauræa. Si Angelus existat in aliqua parte spatij sibi adæquati, poterit se præsentem facere alteri nòn relicta priori, non per actionem productiuam

ctiuam, sed tantùm adductiuam: ergo etiam Christus existens in Cœlo, potest fieri præsens in Eucharistia actione adductiua; & cum hac actione adductiua stat, quod vera sint verba, *Hoc est corpus meum*; stat quod panis conuertatur in Corpus Christi, quod panis desinat secundùm materiam, & formam, quod Corpus Christi sit præsens, & quod terminus ad *quem* panis conuersi sit Corpus Christi; ergo præter actionem adductiuam nulla alia exigitur. Sed contra: quia Angelus fit præsens per extensionem quandam in actu secundo, quatenus eius virtus apta occupare tantùm spatium, si sit tantùm in mediatè spatij extenditur ad totam sphæram suam, vnde non potest esse in partibus dissitis suæ sphæræ, & non in medio; at de Christi Corpore in Eucharistia hoc dici non potest; nam est in Eucharistia, & non in medio; quomodo ergo ibi positum fuit, si nec ibi productum fuit, nec per medium delatum fuit? Confirmatur hoc, & supponamus claritatis gratia, quod Corpus Christi sit tantùm in Cælo sacerdos consecret, fit præsens substantialiter Corpus Christi; ergo si Corpus Christi adduceitur; & non reproduceitur deberet quoddammodo extendi, & peruenire ad locum, in quo erat substantia panis; ergo vel debet transire per spatia intermedia, quod aduersarij non admittũt, vel debet ibi de nouo produci, & aliter hoc in intelligibile est; si autem sine productione non potest intelligi corpus præsens, sequitur quod sine productione non sint vera illa verba, *Hoc est corpus meum*, quod panis non conuertatur in Corpus Christi, & quod hoc non possit intelligi præsens, & tamquam terminus conuersionis.

10 Cardinalis de Lugo disp. 7. sec. 6. n. 28. cum reprobasset sententiam, quæ asserit Corpus Christi fieri præsens in Eucharistia per actionem adductiuam; eo quod adductio solùm terminatur ad præsentiam localem, quæ non sufficit ad conuersionem istam, quæ fit in ordine ad substandum accidentibus; & etiam, quia adductio sonat Corpus Christi venire per motum localem successiuum transeundo per medium; ponit suam sententiam dicendo, quod talis actio conuersiua dicitur constitutiua Corporis Christi sub speciebus connotando etiam desitionem substantialem panis, cum nec desitio secundùm se, nec vnitio secundùm se sit; conuersio, sed ad veram conuersionem requiratur, & desitio substantiæ panis, & vnitio Corporis Christi sub speciebus; Deinde totus est in probando, quomodo possit esse vera transubstantiatio, etiamsi non producatur substantia Corporis Christi; quod clarius iam ante docuerat à n. 27. & dicit: Quod panis conuertatur in Corpus Christi, non est, quod panis desinat & producatur Corpus Christi, sed est, quod succedat Corpus Christi substantię panis, & explicat hoc exemplo generationis hominis, vbi considerat duas actiones, alteram qua creatur anima rationalis, alteram, qua vnitur corpori; hinc deducit, quod illa prior, licèt præsupponatur ad generationem hominis, nõn est generatio hominis, sed generatio est altera, qua vnitur corpori; ita à pari in præsenti; etiamsi daretur actio productiua Corporis Christi, illa non esset conuersiua, & transubstantiatiua; sed vltra hanc deberet dari alia actio vnitiua ipsius Corporis Christi cum accidentibus & hæc esset conuersiua panis in Corpus Christi, quia posita hac ratione vnitiua intelligitur succedere substantia Corporis Christi substantiæ panis, quæ desinit. Sed contra: In hoc mysterio duo debent saluari, & quod hæc actio sit conuersio transubstantiatiua, & quod Corpus Christi fiat præsens in Eucharistia: sed si non produceretur Corpus Christi hæc duo non saluantur; ergo debet necessariò produci: maior est certa, & de fide quoad vtramque partem; Tridentinum enim id definit sess. 13. cap. 1. & 4. probatur ergo minor: vt detur generatio v.g. Petri, non sufficit, si anima ipsius Petri sit producta existens in cœlo, nam quomodocumque vltimo disponatur materia in terra, numquam intelligitur generatio, nisi prius anima ponatur indistans, & à generante possit attingi, quo ad vnionem cum corpore; ergo si Corpus Christi sit tantùm in Cœlo, etiamsi desinat substantia panis per consecrationem, numquam poterit vniri accidentibus panis, & succedere loco substantię panis, nisi ponatur indistans ab ipsis accidentibus: sed nisi producatur, aut adducatur transeundo per medium, numquam poterit succedere substantiæ panis, & substare accidentibus; ergo cum per aduersarios Corpus Christi non adducatur transeundo per medium, vt succedat substantiæ panis, debet produci.

11 Dices 5. Corpus Christi est indifferens, vt sit potius hic, quam alibi, positio verò vbi sacramentali, cum essentialiter tale vbi esse nequeat sine Corpore Christi, etiam essentialiter constituitur præsens; ideo non est necesse, quod producatur Corpus, sed sufficit, quod producatur vbi, seu modus ille præsentię. Sed contra: Corpus Christi secundùm suum naturale esse habet suam præsen-

præsentiam circumscriptiuam in Cœlo, siue hæc præsentia sit modus, siue complexum; ergo est determinatū ad essendū ibi, non indifferens ad essendū potius hic, quam alibi; quando ergo Sacerdos Romæ v. g. consecrat, hæc præsentia debet poni in corpore Christi Romæ, seu in corpore Christi, quod sit Romæ si non formaliter, saltem radicaliter, seu quod sit aptum esse Romæ: sed corpus Christi, quod determinatè est in Cœlo, non est radicaliter Romæ, seu aptum esse Romæ, nisi vel adducatur, vel producatur; ergo sine productione numquā potest intelligi transubstantiatio, nam per aduersarios non adducitur de Cœlo in terram.

2 Conclusio secunda. Neque terminus actionis transubstantiatiuæ est vnio substantialis corporis Christi cum speciebus; neque corpus Christi, vt succedens substantiæ panis. Probatur prima pars, quia corpus Christi succedit substantiæ panis: sed substantia panis nullam habebat vnionem substantialem cum suis accidentibus, sed tantùm illa sustentabat in genere causæ materialis, & accidentia inhærebant substantiæ, quæ vnio nullo modo potest esse substantialis, etiam in sententia admittentium modos; ergo neque corpus Christi hanc vnionem substantialem habere potest: tum quia in hoc Sacramento præter corpus Christi adsunt dumtaxat accidentia panis, & vini: sed iste modus vnionis substantialis, neque esset corpus Christi, neque accidentia panis, & vini; ergo non datur; tum quia tertiò, ideò admittitur ab aduersarijs, vt saluetur transubstantiatio; nam cum per ipsos non producatur substantia corporis Christi, debet saltem produci hic modus substātialis: sed etiam dato hoc modo non saluatur transubstantiatio: nam hæc est transitus vnius substantiæ in aliam substantiam, non in modum substantiæ; ergo etiam dato illo modo, non per hoc saluatur transubstantiatio.

13 Probatur secunda pars; quia quādo DD. huius opinionis dicunt terminū huius actionis esse corpus Christi, vt succedens substantię panis, vel volūt corpus Christi produci, vt succedens substantiæ panis, vel non, si sic damus manus, & conueniunt nobiscum; si verò negent produci, de hoc quærimus, quomodo corpus Christi possit succedere substantiæ panis, si non producatur, nec per motum localem adducatur, vt ipsi fatentur?

14 Conclusio tertia. Terminus formalis actionis transubstātiatiuæ est substantia corporis Christi de nouo producta sub speciebus. Probatur primò ex Patribus; etenim Cyprianus sermone de Cœna Domini dixit; *Panis iste non effigie sed natura mutatus omnipotentia Dei factus est caro*; Et inferiùs loquens de Christo, ait: *Qui vsque hodie verissimum, & sanctissimum suum corpus creat.* Ambros. lib. 3. de Sacram. cap. 4. *Panis iste panis communis est ante verba consecrationis, vbi aduenit consecratio, de pane fit corpus Christi.* Et Aug. relatus in can. *Vtrum sub figura, de consecrat. Voluit Dominus hunc panem, & vinum in mysterio verè carnem suam, & sanguinem suum consecratione Spiritus Sancti potentialiter creari: vt sicut de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro sine coitu creatur; ita per eumdem ex substantia panis, & vini mysticè idem corpus Christi consecretur.* Ex quo loco sic potest formari argumentum. Per Augustinum eo modo mysticè consecratur, & creatur corpus Christi in Eucharistia, sicuti de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro sine coitu creatur: sed de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro producta fuit; ergo etiam in Eucharistia verè corpus Christi producitur; his addere possumus celebrem illam sententiam, quæ Sancto Augustino, & D. Gregorio tribuitur: *O magna Sacerdotum dignitas, in quorum manibus velut in vtero Virginis Christus quotidiè incarnatur.* Et plures alias Patrum auctoritates adducit Suarez disp. 50. Quare Ambrosius vtitur exemplo virgæ conuersæ in colubrum. Cyrillus Hierosolim. Cathes. 4. & Cyprianus epistol. 63. vtuntur exemplo conuersionis aquæ in vinum: sed in cōuersione aquæ in vinum verè productum fuit vinum; ergo etiam dicendum est, quod in Eucharistia verum Christi corpus sub speciebus producatur.

15 Probatur ratione. Id dicendum est in hoc mysterio, quo saluemus, & veram præsentiam corporis Christi, & veram transubstantiationem: sed eo ipso, quod dicimus corpus Christi ex pane reproduci sub speciebus sacramentalibus, statim intelligimus veram transubstantiationem, nempe transitum substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & veram præsentiam ipsius in hoc Sacramento; & aliter hoc intelligi nequit, vt supra ex refutatione aliarum sententiarum vidimus; ergo dicendum est vere corpus Christi in Eucharistia sub speciebus sacramentalibus reproduci. Confirmatur, quia si non reproducitur, maximè quia implicat rem existentem posse iterum reproduci: sed verè hoc non implicat; ergo dicendum est corpus Christi in hoc Sacramento reproduci; vt clarè sic explicemus, & saluemus hoc mysterium: maior patet, & conceditur ab aduersarijs: probatur ergo mi-

go minor; Non implicat eumdem numero effectum esse à pluribus causis totalibus in eodem loco, & eodem tempore applicatis; ergo nec etiam implicabit, quod idem producatur per diuersas actiones in diuersis locis, & diuerso tempore; eadem enim est paritas; nec maior est difficultas in vno, quā in alio.

16 Obijcies primò. Data hæc sententia sequitur corpus Christi efficere seipsum in Eucharistia: sed hoc implicat; ergo & vnde sequitur: sequela probatur; nam Deus vtitur corpore Christi tamquam instrumento coniuncto ad ponendum Christi corpus in Eucharistia: probatur ergo minor: nam sic esset antequam esset, nec possemus ex effectibus arguere existentiam causarum, & & idem dependeret à seipso, quæ omnia sunt contra rationem, & omnia philosophiæ principia; ergo dicendum est nullo modo corpus Christi reproduci.

Respondeo, dato id, quod superius diximus esse probabile, nempe Deum vti substantia corporis Christi tamquam instrumento coniuncto ad ponendum eiusdem corpus in Eucharistia, etiam nos debere concedere, corpus Christi instrumentaliter efficere se ipsum, non absolutè, sed sub speciebus Eucharisticis; nego autem minorem; neque hoc est contra rationem; esset enim tantùm in se, & naturali modo antequā esset in Eucharistia, respectu autem diuersorum locorum nulla est implicantia, quia idem non produceret se ipsum absolutè, sed tantùm produceret se ipsum in tali loco, & sub talibus speciebus; & eadem ratione idem non penderet à se ipso, sed idem secundum esse sacramentale dependeret à se ipso secundùm esse naturale tamquam ab instrumento; falsum est autem, quod adhuc ex effectibus non deducamus existentiā causarum; quare nihil sequitur contra principia phylosophica; hæc enim tantùm volunt, quod res non possit dare sibi primum esse antequam sit, nec dependeat à se ipso quo ad primam existentiam; at postquam res producta est; sicuti Deus potest illa vti tamquam instrumento ad aliud producendum; ita eadem potest vti ad eamdem rem reproducendam in alio loco.

17 Dices, hoc esse contra communem consensum Patrum, & præcipuè contra D. Augustinum qui in caput primum Ioannis contra Arium colligit Verbum diuinum non esse factum, quia omnia per ipsum facta sunt, quæ collectio nulla esset, si aliquid posset fieri per se ipsum instrumentaliter.

Respondeo tamen similiter, quod Patres loquuntur de prima productione; nam si omnia per Verbum facta sunt, ipsum vtique non est factum; nam quod non erat per se ipsum fieri non potuit, per quod facta sunt omnia, sic concludit Augustinus: at postquam res est, potest Deus illa vti, ad eamdem alibi efficiendam, quod non implicat; Verbum autem fieri non potuit, quia præintelligebatur non factum, & Deus, quod autem essentialiter est non factum, & actus purus, fieri implicat, quia Deus fieri nequit, cum essentialiter factus non sit, nec fieri possit.

18 Obijcies secundò. Hæc actio substantialis productiua corporis Christi sola non sufficit ad conficiendum hoc mysterium sine alia adductiua, aut constitutiua corporis Christi sub speciebus; hæc verò sufficit sine illa; ergo hæc tantùm est ponenda, non illa: antecedens probatur, quia substantia corporis Christi secundùm se non constituit hoc Sacramentum, neque etiam vt reproducta, sed tantùm vt substat, & est sub speciebus loco panis, sicuti anima rationalis non est terminus generationis, vt producta, sed vt vnitur corpori; ergo etiam substantia corporis Christi, vt producta, non esset terminus conuersionis transsubstantiatiuæ, sed tantùm vt subest speciebus, loco substantiæ panis: sed actio productiua corporis Christi, quæ à nobis ponitur, attingit tantùm substantiam corporis Christi, non præsentiam; ergo necessaria est alia actio, qua fiat præsentia, in hac autem, nempè, quod sit constituta præsens sub accidentibus, consistit transsubstantiatio; ergo si hæc ponatur, & non productiua, sufficit.

Respondeo negando antecedens; ad probationem: distinguo antecedens: substantia corporis Christi secundùm se, & vt absolute reproducta, non constituit hoc Sacramentum, concedo antecedens; potuit enim produci de nouo corpus Christi, & non reproduci sub speciebus panis, vel vini, quo casu certè non esset Sacramentum Eucharistiæ, vt reproducta loco substantiæ panis, non constituit hoc Sacramentum; nego antecedens; nam posito, quod corpus Christi ponatur loco substantiæ panis, eo ipso intelligitur complexum cum illis, & cum loco absque aliquo alio; sicuti eo ipso, quod producatur corpus quantum, eo ipso intelligitur facere complexum cum loco; nam præsentia non est aliquid simplex superadditum, sed tantùm complexum consurgens ex corpore Christi, & tali spatio simul cum speciebus, vt supra dictum fuit. Et ex hoc apparet disparitas de anima; nam hæc non

sufficit, quod producatur, aut quod ponatur indistans à corpore, sed debet esse vnita per modum actus corpori, & ad hoc vt vniatur per modum actus, requiritur actio generatiua; quod non requiritur in Sacramento, quia eo ipso, quod corpus Christi ponitur loco substantiæ panis, eo ipso intelligitur Sacramentum, & complexum ex speciebus, loco, & corpore Christi.

19 Dices. Corpus Christi debet succedere loco substantiæ panis: sed hæc erat vnita accidentibus; ergo, vt corpus Christi intelligatur succedere, debet intelligi vniri speciebus panis: atqui hæc vnio non intelligitur fieri per productionem corporis Christi; ergo alia noua actio requiritur, qua vniatur, & hæc erit transubstantiatio. Sed contra: nego primam consequentiam; nam secundum fidem Christi corpus non est subiectum sustentans accidentia, vt erat substantia panis, sed accidentia manent sine subiecto; vnde nullo modo debet admitti illa vnio corporis Christi cum speciebus, vt supra probauimus, sed sufficit, quod corpus Christi succedat substantiæ panis eo modo, quo ipsa erat penetratiuè sub accidentibus præcisa inhærentia; & hoc posito, præciso quocumq; modo, aut alia quacumq; entitate simplici, vel qualitate, intelligitur Sacramentum Eucharistiæ ex speciebus, & corpore Christi Domini. Addo, quod si etiam requireretur hæc vnio corporis Christi cum speciebus, quod tamen falsum est, vt dixi, non posset vniri, nisi prius reproduceretur indistans à speciebus, vnde semper requiritur, quod reproducatur.

20 Obijcies tertiò. Illud solùm acquirit corpus Christi per transubstantiationē, quod sufficit ad verificanda verba consecrationis: sed verba consecrationis verificantur, etiam si solùm producatur præsentia corporis Christi; ergo corpus Christi per transubstantiationem solùm acquirit præsentiā nouam, non verò producitur: maior patet; nā verba consecrationis solùm efficiunt, quod significant: sed significant solùm præsentiam; ergo solùm præsentiam efficiunt.

Respondeo negando minorem; est enim de subiecto non supposito, cum implicet intelligere præsentiam corporis Christi sub speciebus, nisi vel corpus Christi moueatur localiter, vel reproducatur; cum ergo certum sit non moueri localiter, fatendum est reproduci. Quare probatio maioris nihil officit; cum non possit intelligi præsentia realis corporis Christi sub speciebus, nisi vel moueatur localiter, vel reproducatur, & cū non moueatur localiter dicendum est reproduci.

21 Obijcies quartò. Illud producitur de nouo, quod transit de non esse ad esse: sed corpus Christi per conuersionem Eucharistiam non transit de nō esse ad esse; ergo non producitur: maior patet: probatur minor, quod supponitur esse non transit de non esse ad esse; sed corpus Christi supponitur esse; ergo non transit de non esse ad esse; erit igitur actio conseruatiua eiusdem esse, non productiua.

Respondeo, quod eo modo, quo aliquid transit de non esse ad esse, eo modo etiam producitur: vnde ad minorem: corpus Christi per conuersionem Eucharisticam non transit de non esse ad esse simpliciter, concedo minorem; non transit de non esse sub speciebus ad esse sub speciebus, nego minorem; ergo &c. distinguo consequens: non producitur absolutè, & simpliciter, concedo consequentiam; non producitur sub speciebus, & ex pane, nego consequentiam; an verò dicenda sit noua actio conseruatiua, vt vult Suarez, vel productiua, esset quæstio de nomine, de qua parum curandum; melius tamen dicitur productiua corporis Christi sub speciebus, quia verè ibi de nouo recipit esse, licèt non diuersum absolutè, sed est diuersum quo ad modum essendi sub speciebus, quod sufficit, vt dicatur vera productio.

23 Dices. Idem esse, quod Christi corpus accipit per reproductionem, est illud, quod prius habebat, secus non esset reproductum: sed hoc esse reproductum est posterius esse, quod prius habebat; ergo secundùm idem esse corpus Christi esset prius, & posterius se ipso.

Respondeo, quod illud esse, quod corpus Christi accipit per reproductionem est idem cum eo, quod accepit per primam productionem, sed non cum eodem modo essendi; nam prius est cum modo essendi naturali, posterius cum modo essendi sacramentali, & sub speciebus panis: vnde non est prius se ipso absolutè, sed tantùm sub diuerso modo essendi, quod nullo modo implicat.

ARTICVLVS VII.

An actio conuersiua panis in corpus Christi inducat mutationem in corpore Christi, & quædam alia quæsita explicantur.

1 Prima sententia negat hanc conuersionem fieri per mutatio-

tationem in corpore Christi. Sic D. Tho. in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 1. & hic quæst. 75. art. 4. & communitèr Thomistæ, nec non Alensis, Bonauentura, Richardus, & alij, quos citat Suarez disp. 50. sect. 5.

Secunda sententia docet fieri aliquam mutationem in corpore Christi. Sic Scotus in 4. dist. 10. qu. 1. § *quantum ergo*. Nominales, Ocham, Gabriel, & alij, quos citat, & sequitur Suarez loco cit. & hanc docet etiam Ioan à S. Tho. hic disp. 28. art. 3. vbi notat esse potiùs difficultatem de modo explicandi quæstionem, quam de re.

2 Conclusio. Corpus Christi prout est in Cœlo per hanc conuersionem nihil deperdit, neque mutatur, nisi terminatiuè, & acquirendo nouam præsentiam. Prima pars patet; quia per hanc conuersionem, nec deserit locum, quem habet in Cœlo, nec mouetur localitèr, aut aliquid aliud deperdit; ergo prout est in Cœlo per hanc conuersionem, non mutatur; & hoc existimo voluisse auctores primæ sententiæ.

3 Secunda pars, quod non mutetur, nisi terminatiuè, etiam explicatis terminis clarè apparet; nam vel mutatio sumitur propriè, & in rigore, prout importat aliquod subiectum aliter se habere, ac priùs, vt manus, quæ non est calida, & per receptionem caloris fit calida; & in hoc sensu etiam clarum est, corpus Christi non mutari; nam hæc mutatio importat subiectum commune vtrique extremo, quod hic non datur, sed tota substantia panis perit, & producitur corpus Christi: terminatiuè verò corpus Christi aliter se habet, ac prius, nam verè producitur sub speciebus panis, ex qua productione constituitur in diuerso loco, ac esset prius; nam prius erat tantùm in Cœlo post consecrationem est etiam in Sacramento; & hoc modo dicimus terminatiuè mutari; ita enim habet esse per hanc conuersionem vt etiamsi desineret esse in Cœlo secundum suam præsentiã naturalem, adhuc haberet esse in Sacramento.

4 Dices Christi corpus est in statu gloriæ, & impassibile; ergo est incapax cuiuscumque mutationis.

Respondeo distinguendo consequens est incapax cuiuscumque mutationis, qua aliquid deperdat de eo, quod illi conuenit, concedo consequentiam; est incapax cuiuscumq; mutationis terminatiuè, qua sacramentalitèr fiat de nouo præsens in Sacramento, nego consequentiam.

5 Quæres 1. An hæc conuersio possit dici creatio, vel quomodo differat à creatione?

Respondeo cum D. Tho. hic qu. 75. art. 8. Suarez, Ioan. à S. Tho. locis citatis, & alijs non esse propriè creationem; est quidem similis creationi, vt inquit D. Tho. hic art. 3. quia non fit ex præsupposito subiecto; at propriè non est creatio; quia ad creationem non solum requiritur, vt fiat ex non præsupposito subiecto, sed etiam ex nihilo; ista autem conuersio essentialitèr fit ex pane; vnde dicenda est conuersio, & productio, non creatio.

6 Quæres 2. An præsentia corporis Christi in Eucharistia sit supernaturalis in substantia, vel tantùm quo ad modum?

Respondeo esse tantùm supernaturalem, quo ad modum. Sic Soto in 4. dist. 10. qu. 1. art. 4. Arriaga disp. 33. & alij contra Suarez disp. 53. sect. 4. de Lugo disp. 5. sect. 7. Bernal. disp. 23. & plures alios, qui volunt esse supernaturalem in substantia. Probatur tamen; quia hæc præsentia nihil aliud est, quam entitas partium corporis Christi, quæ sunt inuicem penetratæ, & ad punctũ redactæ omnes, & correspõdentes loco, & speciebus sacramentalibus: sed hoc totum est ens naturale cum carentia propriæ extensionis debitæ, seu est totum corpus Christi naturale per penetrationem suarum partium redactum ad indiuisibile; ergo præsentia corporis Christi est secũdum suam substantiam naturalis, & tantùm supernaturalis quo ad modum.

7 Dices 1. Præsentia sacramentalis non distinguitur à carentia extensionis: sed carentia extensionis est supernaturalis cuicumque corpori; ergo & præsentia erit supernaturalis cuicumque corpori. Sed contra: nego antecedens; nam præsentia sacramentalis non est carentia extensionis, sed est complexum ex partibus corporis Christi penetratis, & ad indiuisibile redactis, seu sub carentia extensionis simul cum loco, & speciebus sacramentalibus; vnde cum partes corporis sint entia naturalia, species sacramentales, & locus sint naturales, & tantùm partium penetratio sit supernaturalis, clarè apparet, quod hæc præsentia sit tantùm supernaturalis quo ad modum.

8 Dices 2. Quod est supernaturale tantùm quo ad modum potest naturalitèr cognosci ab Angelo, quando existit: sed hæc præsentia non cognoscitur; ergo est supernaturalis in substantia. Sed contra potest negari minor, certe bonus Angelus Christi corpus in Eucharistia videre existimo; forsan Dæmones impedit Deus per miraculum, ne ipsum videant: vel clariùs Angeli vident in Eucharistia non

Angeli boni vident corpus Christi in Euchariũ.

non adesse panem, & vident partes corporis Christi penetratas, & esse sub speciebus, sicuti erat substantia panis præcisa inhærentia; sicuti enim priùs videbant panem, ita post possunt videre corpus Christi.

9 Quæres 3. Vnde oriatur, quod in hac conuersione desinat substantia panis.

Circa hanc difficultatem variæ sunt opiniones. Scotus in 4. dist. 11. qu. 4. & Vasquez disp. 181. volunt, panem desinere ex voluntate Dei; licèt Vasquez hoc explicet ex veritate verborum, sed in re idem sunt; nam desinere ex veritate verborum est desinere ex eo, quod Deus voluit illa verba debere verificari. Suarez disp. 50. sect. 6. vult panem desinere vi actionis, qua accidentia separantur à pane, quam opinionem plures alij sequuntur. Nugnus hic quæst. 75. art. 4. diff. 1. Ioan. à S. Tho. disp 28. art. 3. Gonet. disp. 4. nu. 81. & communitèr Thomistæ volunt desinere, quia sunt incompossibiles terminus *à quo*, & terminus *ad quem*. Arriaga verò disput. 35. sect. 3. vult panem desinere esse sub speciebus ex vi positionis corporis Christi, eo quod corpus Christi repugnet physicè in eodem loco cum alio corpore quanto.

10 Respondeo cū Thomistis: ideò substantiam panis desinere, quia est terminus *à quo* incompossibilis cum termino *ad quem*. Probatur quia in hac conuersione ex pane fit corpus Christi, & substantia panis conuertitur in substantiam corporis Christi, vt definit Tridentinum: sed non potest ex pane fieri corpus Christi, nec substantia panis potest fieri corpus Christi, nisi desinat substantia panis; ergo ex vi conuersionis debet desinere; probatur minor; nam si panis substantia non desineret, non esset conuersa in corpus Christi. Confirmatur implicat vt terminus *à quo* sit simul cum termino *ad quem*: sed in hac conuersione substātia panis est terminus *à quo*, corpus Christi est terminus *ad quem*; ergo posito corpore Christi non potest intelligi ampliùs esse substantiam panis.

11 Ex quo patet nullo modo esse admittendam opinionem Scoti, & Vasquez; etenim si intrinsecè hæc incompossibilitas oritur ex ipsa conuersione, non est necesse recurrere ad voluntatem Dei extrinsecam. Neque est necesse recurrere ad eam incompossibilitatē, quam ponit Suarez; nam prius est substantiam panis desinere, quam substantia Christi possit conseruare species sacramentales; etenim, ideo conseruat, dato quod detur hæc actio conseruatiua, quia periit substantia panis; ergo prius est substantiam panis perijsse, quam quod corpus Christi conseruet hæc accidentia.

12 Data tamen sententia, quod quantitas non distinguatur à substantia materiali, potest sustineri ratio Arriagæ; nam substantia panis est quanta, & corpus Christi est quantum; ergo potest vnum expellere aliud; quemadmodum enim, si quantitas palmaris A. esset penetrata cum quantitate palmari B nihilominus expelleret quantitatem palmarem C. ab eodem loco; ita licet corpus Christi secundùm omnes suas partes esse penetratum, non per hoc tamen esset penetrabile à substantia panis.

13 Dices corpus Christi est gloriosum, & cum dono subtilitatis; ergo poterit penetrare quodcumque aliud corpus. Sed contra: distinguo consequens; ergo poterit penetrare quodcumque corpus, si voluerit, concedo consequentiam: ex natura dotis subtilitatis, vel quia ablata sit exigentia ne corpora penetrentur; nego consequentiam. Vide dicta in tract. 4. quæst. 3. art. 17. de subtilitate corporis gloriosi.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum qualibet res possit in aliam conuerti.

1 Hæc difficultas est annexa conuersioni Eucharistiæ, & per istius explicationem magis clucescet quæ diximus de conuersione Eucharistica.

Prima sententia est Durandi in 4. distinct. 11. qu. 2. Aureoli qu. 4. art. 2. Vasquez disp. 184. cap. 2. negantium, quamlibet rem posse conuerti in quamlibet; diuersa tamen sunt horum Doctorum fundamenta, quæ infra afferemus, & soluemus.

Secunda affirmat quamlibet rem posse conuerti in aliam non solùm creatam sed etiam diuinam, licèt è contra neget Deum posse conuerti in creaturam. Sic Cardinalis de Lugo disp. 7. sect. 10. & Amicus disp. 18. sect. 7.

Tertia sententia est D. Tho. hic. q. 75. art. 4. ad 3. Caiet. ibidem. Nugni diff. 3. Ioan. à S. Tho. disp. 28. art. 3. & communis Thomistarum Scoti in 4. dist. 11. Bellar. lib. 3. de Euchar. cap. 13. Suarez disp. 50. sect. 10. Arriagæ disp. 34. sect. 5. hæc negat creaturam posse conuerti in Deum, vel Deum in creaturas, affirmat autem quamlibet rem creatam posse in aliam conuerti.

2 Conclusio 1. Deus non potest cōuerti in creaturam, neque hæc in Deum. Probatur prima pars: quod potest conuerti, potest destrui: sed Deus essentialitèr

litèr est indestruibilis; ergo etiam inconuertibilis: maior patet; nam, quod conuertitur in aliud, non remanet id, quod erat.

3 Secunda pars etiam probatur: si aliqua creatura posset conuerti in Deum deberet posse produci Deus, vt patet ex supradictis art.6. huius quæstionis: sed Deus nullo modo potest produci, cum sit purissimus actus essentialitèr improducibilis; ergo si non potest produci, neque etiam vlla creatura potest in ipsum conuerti.

4 Dices 1. Si personalitas diuina assumeret naturam humanam expellendo ab ipsa, & destruendo personalitatem humanam; tunc personalitas humana esset conuersa in diuinam; ergo aliqua creatura potest conuerti in Deum. Sed contra; nego sequelam, neque enim tunc produceretur persona diuina, sed tantùm terminaret, & faceret id, quod faciebat personalitas humana, vnde posset quidem dici, personam diuinam succedere personalitati humanæ, non autem personam humanam fuisse conuersam in diuinam.

5 Dices 2. Non repugnat panem conuerti in Deum, vt in terminum partialem; ergo neque vt in terminum totalem: probatur antecedens. Si forma Sacramenti Eucharistiæ esset hæc, *Hoc est corpus meum Deificatum*, panis partialitèr conuerteretur in Deum; ergo etiam totalitèr posset conuerti. Sed contra nego antecedens: ad probationem dico sensum illorum verborum fore, quod panis conuerteretur in corpus Christi, cui vnita esset diuinitas, non verò,quod partialitèr conuerteretur in diuinitatem, cum diuinitas nullo modo sit producibilis, & ideò nec conuertibilis.

6 Dices 3. verè alimentum dicitur conuerti in hominem, licèt non producatur anima rationalis; ergo & persona creata in personam diuinam, licèt non producatur personalitas diuina. Sed contra,quia aliud est, quod complexum personæ creatæ possit dici conuerti in complexum,quod fiat à persona diuina, & hoc concedo, quia hoc esse complexum de nouo producitur;aliud est,quod aliquid creatū possit conuerti in Deum, vel in aliquid Dei secundùm esse simplex, & hoc falsum est; in hoc autem sensu nos loquimur; & hoc modo potest etiam responderi ad præcedentia argumenta.

7 Conclusio 2. Quælibet creatura potest per absolutam pótentiam conuerti in aliam. Probatur; Ad conuersionem requiritur productio termini *ad quem*, & desitio termini *à quo* sub aliquo tertio communi: sed quælibet res creata potest produci sub aliquo tertio communi, & quælibet desinere; ergo quælibet res creata potest conuerti in aliam: minor patet; nam quælibet res creata habet aliquod commune, nempe, vel materiam, vel formam, vel accidentia, & quælibet potest produci, & destrui saltèm per absolutam potentiam, vt hic loquimur; ergo quælibet est conuertibilis in aliam.

8 Obijcies 1. Contra 2. Aug. 7. super Genesim habet. *Corpus posse mutari in spiritum, aut naturam incorpoream, nec aliquos sensisse scio, nec fides habet*, & Boetius lib de duab. nat. & vna persona habet. *Illa sola inter se transmutari possunt, quæ habent vnius materiæ commune subiectum.*

Respondeo hos Patres loqui spectata Dei potentia ordinaria, non absoluta, de qua nos loquimur.

9 Obijcies 2. Si quęlibet res posse conuerti in quodlibet, sequitur lapidem posse conuerti in Angelum, & è contra; sed nihil commune datur lapidi, & Angelo; ergo illa numquam esset conuersio.

Respondeo concedendo sequelam, & negando minorem,etenim secundùm Caietanum, & alios Thomistas sufficit, quod lapis, & Angelus conueniant in natura entis conuertibilis, vt dicit D. Tho. hic art.4. ad 3. Dico secundò in lapide posse esse accidentia, sub quibus potest poni Angelus, in Angelo verò sunt habitus, & species impressæ, & secundùm probabilem sententiam sunt potentiæ distinctæ, sub quibus posset poni substantia lapidis; & hoc sufficit, vt detur hoc tertium commune necessarium ad conuersionem.

10 Ex his, & ex dictis in præcedentibus colligas quando corpus Christi desinit esse in Eucharistia, eo quod corrumpantur species panis, & generatur v.g. Vermis, non posse dici corpus Christi mutari in vermes; ratio est, quia ad veram conuersionem requiritur, quòd terminus *à quo* verè desinat esse,& quod detur tertium aliquid commune; corpus autem Christi, licèt desinat ibi esse, non tamen absolutè desinit, cum sit alibi; nec dantur accidentia communia; quia accidentia panis recedunt, & noua producuntur. Ideò &c.

Cur Christus quãdo desinit in Eucharistia nõ dicatur mutari in vermem.

ARTI-

ARTICVLVS IX.

Quæ prædicata dici possint de Christo ratione præsentiæ sacramentalis.

1 QVæstio præsens videtur coincidere cum illa, quam explicauimus in tractatu de Incarnatione de communicatione idiomatum, & quia specialia prædicata conueniunt Christo ratione præsentiæ sacramentalis, videndum hic est quęnam sint, ne in modo loquendi in hoc mysterio error committatur.

2 De hac quæstione tractant ad longum Suarez disput.4. sect.4. & Vasquez disp.195. licèt res non sit tanti momenti, sed vt aduertit Arriaga disput.33. sect.8. est solùm de modo loquendi.

3 Primò igitur. Omnia prædicata absoluta, tàm substantialia, quàm accidentalia secundùm se Christo conuenientia prædicari possunt de Christo hic existente, non tamen reduplicatiuè, sed specificatiuè; sic rectè dicemus de Christo, qui est in hoc Sacramento, esse in Cœlo, & ibi existere modo naturali, esse immensum, æternum, sapientem, pulchrum &c. imò esse Deum, & sapientem possunt illi conuenire etiam prout est in hoc Sacramento.

4 Secundò. Omnia significantia modum existendi sacramentalem verè de Christo prædicari; talia enim prædicata significant solam præsentiam. Sic dicere possumus Christum esse hic substantialitèr, realitèr, indiuisibilitèr, & etiam corporalitèr, & naturalitèr, si tamen corporalitèr significat solùm præsentiam corporis, & naturalitèr idem sit, ac verè, & realitèr, secus si corporalitèr significet naturalem præsentiam corporis, & naturalitèr opponatur modo supernaturali.

5 Tertiò. Omnia prædicata denotantia ordinem ad locum possunt verè conuenire Christo, sic verè possumus dicere de Christo, prout est in hoc Sacramento, moueri, circumferri, eleuari; nam dum species mouentur, circumferuntur, & eleuantur, verè etiam corpus Christi mouetur &c. Non potest tamen dici sedere, aut stare in hoc Sacramento, quia sessio, aut statio denotat præsentiam naturalem, & quod partes sint extra partes loci, quod vere non conuenit Christo, vt est in hoc Sacramento. Potest tamen dici propriè, Christum in hoc Sacramento manducari, quia hæc vox tantùm denotat motum localem, quo Christus simul cum speciebus traijcitur in stomachum; si tamen manducari sumatur pro compressione partium facta inter dentes, & pro diuisione illarum inter se, non potest conuenire Christo, quia nullæ partes Christi possunt comprimi, aut diuidi; cum consistant in indiuisibili.

6 Similitèr dicimus, corruptis speciebus verè Christum desinere esse hic; nam corruptis speciebus non habet ampliùs complexum præsentiæ cum loco; absolutè tamen non dicitur desinere esse, quia licèt desinat esse hic, adhuc tamen alibi est; neque dici potest corrumpi, aut digeri, quia hæc prædicata indicant mutationem substantialem. Dici tamen potest Christum esse hic, esse alibi, esse in Cœlo, in pluribus locis, habitare in tabernaculo, contineri sub speciebus, quia hæc omnia prædicata conueniunt illi realitèr.

7 Prædicata fractionis, & commixtionis in aliquo sensu possunt tribui Christo in hoc Sacramento, & quidem in Canone Missæ dicitur. *Hæc commixtio corporis, & sanguinis*; nam commixtio aliquando sumitur per hoc, quod simul ponantur aliqua, quare cum possit denotare positionem corporis simul cum sanguine in calice sine vlla corruptione, in hoc sensu potest hoc nomen *mixtio* conuenire corpori, & sanguini Christi; & sic hoc prædicatum reducitur ad præsentiam localem. Si tamen nomen mixtio denotet aliquam corruptionem, vel resultantiam alicuius tertij mixti distincti, tunc nec ratione sui, nec ratione specierum illi conuenit. Fractio etiã secundùm metaphoram potest dici de corpore Christi, vnde potest dici corpus Christi frangi, quia cum fractio non fiat sine motu locali, quando fit fractio specierum, verè corpus Christi mouetur, & ita aliquid participat de fractione; propriè autem fractio significat partium diuisionem, quæ non habet locum in corpore Christi. Eodem modo possumus dicere corpus Christi tangi, quia cum species cõparentur ad corpus Christi, vt habitus ad rem vestitam, sicuti dicitur homo tangi, dum tanguntur eiusdem vestes; ita dicimur tangere Christum, tangendo species; propriè tamen non dicitur Christi corpus tangi, quia contactus propriè est solùm inter res extensas localitèr, quorum extrema sunt simul, qua ratione nec ipse species tangunt corpus Christi.

8 Quartò ex mox dictis deducitur, ea prædicata, quæ sunt propria specierum, v. g. videri, illuminari, esse rotundum, quadratum, album &c. propriè non tribui Christo Domino, sicut nec frigefieri, alterari, calefieri, madefieri

fieri &c. Ratio est, quia cum species non habeant vnionem physicam cum corpore Christi, denominationes, quæ speciebus ipsis tribuuntur non participantur à corpore Christi; non nego tamen, quod aliquæ ex his denominationibus metaphoricè non possint tribui, vt videri, & illuminari eo modo, quo numero præcedenti diximus posse Christũ tangi; & huius rei ratio est, quia ex his locutionibus aliquæ sunt in vsu hominum, aliæ non.

9 Dices: Berengarius in sua fidei professione, quæ habetur de consecrat. dist. 2. c. *Ego Berengarius &c.* coactus est fateri corpus Christi verè esse in altari, frangi & sensibiliter manibus sacerdotum contrectari, ac dentibus ateri: sed fidei confessio verbis propriis confici debet; ergo hæc prædicata propriè, & non metaphoricè Christi corpori conueniunt. Sed contra, ideo hoc factum est, quia, vt notat Innoc. lib. 4. cap. 9. & 10. hic hæreticus antea dolosè fatebatur corpus Christi; sed postea explicabat fieri circa signum corporis Christi, quod verè præsens esse negabat; & ideo coactus est fateri, hæc fieri circa corpus Christi, hoc est circa Sacramentum, quod constat ex speciebus, & ex verò, & reali corpore Christi.

QVÆSTIO IV.

De modo, quo Christus est sub speciebus.

Diximus supra Christum esse realiter præsentem sub speciebus panis & vini; nunc videndum est quomodo sit præsens, & quanam ratione; etenim cum in Christo sit diuinitas, corpus, anima, sanguis, & accidentia; & hæc omnia duobus modis possint fieri præsentia in hoc Sacramento, scilicet vel ex vi verborum formæ Eucharistiæ, vel per concomitantiam; videndum est, an hæc omnia fiant præsentia ex vi verborum, vel aliqua ex vi verborum, aliqua per concomitantiam.

ARTICVLVS I.

An totus Christus cum omnibus suis accidentibus sit in hoc Sacramento.

1 Nestorius cum realiter duas personas in Christo poneret diuinam, & humanam, asserebat in hoc Sacramento non adesse diuinitatem. Hæretici verò dicti Intinctores ex Valdensi tom. 2. cap. 87. qui panis species tinctas speciebus vini ad complementum Sacramenti communiter dabant, existimabant, sanguinem non esse sub speciebus panis, & e contra sub speciebus vini non esse corpus, & plures alij hæretici errarunt circa præsentiam realem Corporis, & Sanguinis Christi in Sacramento, vt supra vidimus.

2 Durandus in 4. dist. 10. qu. 2. n. 7. probabile existimat Christum esse in hoc Sacramento sine propria quantitate, Ocham in 4. dist. 10. qu. 4. & tract. de Euch. cap. 29. Maior qu. 3. Gabriel q. vnic. & alij Nominales, dicunt corpus Christi esse quidem in hoc Sacramento cum quantitate, quam habet in Cœlo, sed ibi non esse quantum, quia esse quantum est habere partem extra partem situaliter; qua in re, cum ipsi Nominales ponant quantitatem indistinctam à re substantiali materiali, & indistinctam etiam ab accidentibus materialibus, ac fateantur in Sacramento esse substantiam corporis Christi, debent fateri, ibi adesse quantitatem à substantia corporis Christi indistinctam, & cum fateantur esse ibi cum suis qualitatibus, consequenter coguntur fateri esse ibi quãlitatem accidentalem: quare quando negant ibi adesse quantitatem, non possunt per quantitatem aliud intelligere, quam situalem extensionem, quam vocant quantitatem; nec per quantitatem possunt intelligere varia vbi modalia, vt existimant Suarez, & Arriagã; Nam Nominales penitus semper negant istos modos: quo sensu explicati Nominales, supposita eorum opinione de indistinctione quantitatis à substantia materiali, & ab accidentibus materialibus, non differt nisi nominetenus à communi, & sic intelligit Nominales Sotus in 4. dist. 10. qu. 1.

D. Thom. hic qu. 76. ar. 4. & in 4. dist. 10. ar. 2. qu. 2. Capreolus qu. 2. Sotus qu. 1. ar. 4. Caietanus, Nugnus, Porrecta ad ar. 4. qu. 76. Ioan. à S. Thom. disp. 28. ar. 4. Gonet disp. 5. ar. 2. Passarinus hic qu. 76. ar. 4. com. 23. c. 1. Scotus in 4. dist. 10. qu. 1. Henricus quodlib. 1. qu. 5. Ægidius quodlib. 1. qu. 4. Suarez disp. 51. sec. 2. Vasquez disp. 187. cap. 2. Amicus disp. 19. sec. 6. Arriaga disp. 36. sec. 1. Lugus disp. 8. sec. 1. n. 20. & communiter ceteri omnes Doctores, tum antiqui, tum recentiores docent, totum Christum cum sua quantitate, & alijs accidentibus eidem inhærentibus poni in hoc Sacramento verè, & realiter.

3 Aduerte ex Tridentino duos modos adesse ponendi Christum sub speciebus, nempe ex vi verborum, & per concomitantiam: illud dicitur poni ex vi verborum, quod formaliter, & rigorosè verba significant: illud verò ponitur

per

per concomitantiam, quod est vnitum cum eo, quod ex vi verborum ponitur. In hoc, & sequenti articulo non quærimus, an Christus ponatur in hoc Sacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam sed an ponatur totus Christus cum omnibus accidentibus eius sub qualibet parte specierum, in alijs verò articulis, qui sequentur, inquiremus quænam ponantur ex vi verborum, quænam per concomitantiam.

4 Conclusio prima. Totus Christus totaque substantia eius est in hoc Sacramento, & sub singulis speciebus eius. Est de fide definita in Concilijs Constantiensi sess. 13. in Florent. in decreto vnionis, & in Trid. sess. 13. cap. 3. & can. 1. & in multis alijs locis hæc veritas remanet definita. Probat Suarez conclusionem ex scriptura Ioan. 6. *Ego sum panis, viuus, qui manducat me viuet propter me*: sed particulæ *me*, & *ego* significant totum Christum cum omnibus partibus eius substantialibus; ergo verè ex scriptura probatur totum Christum cum omnibus partibus eius substantialibus esse in hoc Sacramento. Sed contra hæc ratio non probat: nam si in triduo mortis facta fuisset consecratio totus Christus non fuisset positus sub speciebus, & tamen tunc verùm fuisset positum Sacramentum; ergo stantibus auctoritatibus scripturę potuit poni verum Sacramentum absque eo, quod ponerentur omnes partes substantiales Christi Domini; nam in triduo mortis non fuisset posita anima, neque sub speciebus panis fuisset positus sanguis, nec sub speciebùs vini corpus debuisset poni.

5 Probatur ergo ratione D. Thom. qua ratione vtitur Ecclesia ad hanc veritatem comprobandam. Quotiescumque aliqua realiter, & adéquatè sunt cōiuncta, vbi est vnum eorum, ibi etiam realiter est aliud; sed nunc de facto corpus Christi coniunctum est animę Diuinitati, sanguini, & cuilibet, quod est in corpore Christi glorioso; ergo vbi fuerit corpus, ibi erit anima Diuinitas, sanguis, & quidquid est in corpore Christi glorioso; & idem argumentum fit de sanguine, qui est in corpore Christi viuo, & glorioso, & illi vnito.

6 Dices, hanc rationem nimis probare, & ideo nihil probare; nam probaret etiam corpus Christi esse vbique, quod sic ostendo. Quotiescumque aliqua sunt vnita, vbicumque est vnum, ibi est aliud: sed corpus Christi est vnitum Diuinitati, & hæc vbique est: ergo vbicumque erit Diuinitas, erit corpus Christi, quod tamen falsissimum est. Insuper sequeretur, quod caput esset vbicumque est anima; & per consequens, quod caput esset vbi sunt pedes quia anima est in pedibus. Sed contra, quia D. Thom. debet intelligi de vnione adæquata cum mutua dependentia, quo sensu semper est verum, quod vbicumque est vnum est etiam aliud; Verbum autem ita vnitum est corpori Christi, vt etiam vbique sit, & anima ita vnita est capiti, vt etiam sit in pede, vnde non sunt hæc adęquatè vnita, & cum mutua dependentia. Secundò loquitur D. Thom. de potentia ordinaria; nam per absolutam potentiam posset poni in hoc Sacramento sanguis, non caro, caput, non pes &c.

7 Est igitur in hoc Sacramento totus Christus, scilicet adsunt omnes partes integrantes substantialiter corpus Christi, non enim adest corpus Christi in hoc Sacramento mutilum, & monstruosum, sed pulchrum, & ornatum, & ideo debet habere omnes partes, quæ requiruntur ad ipsum tale constituendum; quare capilli, vngues, dentes, & omnes partes, quæ integrant corpus Christi nunc in Cœlo ponuntur in hoc Sacramento, sicuti in nocte cęnæ positæ fuerunt omnes, quæ integrabant tunc Christi corpus. Addit Lugo nunc poni etiam præputium Christi; eo quod existimet nunc esse reassumptum à Christo in Cœlo; saliua tamen, cibus indigestus, & alia excrementa, quæ erant in còrpore Christi tempore cęnæ non fuerunt positæ in Sacramento; eo quod illæ partes non essent de integritate corporis.

8 Conclusio 2. Etiam quantitas Corporis Christi cum omnibus suis accidentibus absolutis est in hoc Sacramento; ita vt ibi sit quantum, & extensum in ordine ad se, non tamen in ordine ad locum.

9 Probat Vasquez conclusionem; eo quod in hoc Sacramento debent poni partes integrantes corporis Christi distinctæ; sed per solam quantitatem corpus Christi habet partes distinctas; ergo si debent poni distinctæ, debent poni cum sua quantitate. Sed contra: quia innititur principio difficili, & quod vt plurimum negatur in philosophia; nempe, quod substantia materialis independenter à quantitate non habeat partes, quod durum multis videtur, & communiter negatur; cum res eo ipso, quod materialis sit, habeat suas partes entitatiuas distinctas; ergo ex principio incerto, & dubio, & quod a pluribus existimatur falsum non bene probatur hæc veritas theologica.

10 Simili ratione eamdem conclusionem

sionem probat Suarez, nempe, quod debet poni corpus organicum, non potest autem esse organicum sine quantitate. Sed neque hæc ratio efficaciter probat intentum; nam nomine organizationis, vel intelligit, quod partes sint inter se substantialiter diuersæ; & hoc modo possunt esse tales sine quantitate per entitates suas; vel intelligit, quod sint etiam accidentaliter; & hoc est, quod quærimus; vnde probatio esset petitio principij.

11 Ratio igitur ad probandam hanc conclusionem est iam allata, & quæ adducitur à Trid. sess. 13. nempe totum, atque integrum Christum esse sub qualibet specie ratione naturalis connexionis, qua partes Christi inter se copulantur: sed quantitas, & omnia sua accidentia absoluta copulantur inter se vi illius vnionis, qua partes Christi sunt; ergo quantitas cum omnibus accidentibus absolutis verè ponitur in hoc Sacramento. Quare ponuntur in hoc Sacramento lumen gloriæ, scientiæ, quæ sunt in Christo, pulchritudo, figura, densitas, raritas, molities, durities, & aliæ huiusmodi qualitates ad corpus humanum spectantes; non tamen ponitur extensio localis partium, situs quem habet in cęlo, nec complexum, aut vbi locale, quod ibi facit, quia hęc sunt dependentia à loco.

12 Secunda pars, quod corpus Christi sit quantum in ordine ad se non autem in ordine ad locum probatur. Quia implicat poni formam in aliquo subiecto, & ei non conferre suum effectum formalem: sed quantitas inhæret corpori Christi in Sacramento, vt dictum fuit in conclusione præcedenti; ergo eidem confert suum effectum formalem: sed effectus formalis quantitatis est reddere subiectum quantum in ordine ad se, non in ordine ad locum; ergo corpus Christi in hoc Sacramento, cum habeat vnitam quantitatem, erit quantum in ordine ad se, non ad locum: maior patet; quia effectus formalis formæ est ipsa forma, vt inhærens subiecto; ergo implicat esse in subiecto, & ei non conferre suum effectum formalem.

13 Dices cum Nominalibus ibi adesse quidem quantitatem, quia quantitas non distinguitur à substantia corporea: at non ad esse denominationem quanti; quia esse quantum, vel debet constitui tale per accidens distinctum à subiecto, vel per extensionem actualem ad locum: quæ extensio cum non sit in corpore Christi in hoc Sacramento, ideo non potest dici quantum, sicuti albedo, si non sit in subiecto distincto non potest constituere, nec denominare album. Sed contra data hac sententia Nominalium, quod quantitas non distinguatur à substantia corporea, & ab accidentibus materialibus, adhuc debent fateri accidentia materialia Christi corporis esse in hoc Sacramento: sed ista accidentia essentialiter per ipsos sunt quanta, seu essentialiter non distinguuntur à quantitate accidentali; & hæc sunt in corpore Christi: ergo constituunt corpus Christi quantum: cum implicet formam esse in subiecto, & ei non conferre suum effectum formalem.

14 Obijcies primò. De essentia quantitatis est extensio partium; sed corpus Christi in hoc Sacramento non est extensum; ergo nec quantum.

Respondeo de essentia quantitatis esse extensionem partium in ordine ad se, non in ordine ad locum, seu esse exigentiam impenetrabilitatis cum alia quantitate, non verò actualem impenetrationem, vt patet de corpore Christi, quod exijt clauso Virginis vtero, & intrauit ad discipulos ianuis clausis; ita in hoc Sacramento exigit non penetrari corpus Christi cum alio corpore: at cum hoc stat, quod actu sint omnes partes eius penetratę, & redactæ ad punctum.

15 Obijcies 2. Non potest indiuisibile comparari ad aliud diuisibiliter; ergo nec diuisibile ad aliud indiuisibiliter.

Respondeo primò. Falsum esse antecedens; nam punctum indiuisibile vnit partes diuisibiles, & Angelus, qui est indiuisibilis occupat locum diuisibilem: negatur etiam consequentia; nam quod est indiuisibile formaliter caret diuisibilitate, & ideo alicui diuisibili formaliter comparari non potest, nisi aliquid addatur; at diuisibile potest comparari indiuisibili per solam subtractionem occupationis loci. Ideo &c.

ARTICVLVS II.

An totus Christus sit sub qualibet parte, & indiuisibili specierum.

1 QVæstio præsens supponit sententiam communem Aristotelis, quod in continuo dentur partes, & puncta, & quærimus, an Christus contineatur non tantùm sub omnibus partibus, sed etiam punctis; ceterum si negetur in continuo adesse puncta, non erit necesse inuestigare, an sub indiuisibili constituatur Christus; cum non supponantur dari huiusmodi indiuisibilia. Si verò tertiò quis sustineat continuum componi ex solis indiuisibilibus, siue finitis

finitis, siue infinitis, debebit etiam fateri sub omnibus contineri Christum; nam ibi continetur Christus, vbi erat substantia panis; data autem hac sententia, sub quolibet, puncto erat substantia panis; ergo sub quolibet puncto est Christus totus: Quæstio igitur tractanda est supposita sententia Aristotelis de partibus, & punctis in continuo, & quærimus, an sub qualibet parte, & quolibet puncto specierum detur totus Christus, tam ante fractionem, quam post fractionem specierum; Hic dicemus prius, an Christus sit sub qualibet parte, deinde quæremus de punctis.

Prima sententia tribuitur Altisiod.lib. 4.tract.5.cap.4.& Alberto in 4. dist.13. ar.11. hæc docet in vna hostia integra semel tantùm esse totum Christum, & partibus hostiæ non totum corpus, sed partes eius correspondere.

Secunda sententia est D. Thom. hic qu.76. art.3. Caiet. Nugni, Syluij, ibidem Passarini com.22.cap.1.& plurium aliorum apud ipsum. Suarez disp. 52. sec. 8. qui citat Scotum, Richardum, Paludanum, Maiorem, Henricum, Ægidium, & alios, Amici disp.19.sec.7.Gonet disp.5.ar.2. Lugi disp.8. sec.3. Arriagæ disp.36. sec.1. & communis Doctorum, hæc docet Christum totum contineri sub qualibet parte specierum.

3 Conclusio prima. Totus Christus continetur sub quauis parte hostiæ quãtumuis minima, non solùm separata, sed etiam coniuncta. Prima pars, quod totus Christus contineatur sub qualibet parte hostiæ separatione facta est, de fide definita in Florent.in decreto vnionis,& Trid. sess. 13. can.3. vbi habetur: *Si quis negauerit in Venerabili Sacramento Eucharistiæ sub vnaquaque specie, & sub singulis cuiusq; speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri; anathema sit.*

4 Secunda pars, quod totus Christus contineatur sub qualibet minima parte etiam coniuncta, seu ante separationem, non est quidem de fide; est tamen certissima, & probatur: quia partes hostiæ separatæ continent totum Christum; ergo & ante separationem: probatur consequentia; quia in tantùm continetur Christus in parte hostiæ, in quantùm fuit consecrata; sed per separationem non fuit facta noua consecratio; ergo si post separationem de fide est, quod ibi sit; etiam ante separationem certum erit, quod ibi totus Christus esset.

5 Tertia pars, quod totus Christus contineatur sub quauis parte quantumuis minima, probatur, quia Christus succedit loco substantiæ panis; sed sub qualibet parte, quantumuis minima, erat substantia panis; ergo etiam sub qualibet parte quantumuis minima, vt coniuncta est, continetur totus Christus. Dixi, vt coniuncta, quia si posset separari aliqua pars ita parua, vt sub ea non posset conseruari substantia panis, neque sub ea posset conseruari corpus Christi; quia corpus Christi succedit loco substantiæ panis, & tamdiù sub speciebus manet, quamdiù remaneret substantia panis; sub minore autem quantitate minimi physici panis; in data opinione, non posset conseruari substantia panis, si hæc separetur à toto; ergo nec corpus Christi; Dum autem talis pars est vnita, semper sub illa quantumuis minima adest panis; & per consequens etiam aderit totus Christus.

6 Obijcies primò. Si Christus est totus sub singulis partibus hostiæ non dum diuisis, sequitur, cum partes specierum sint in infinitum diuisibiles, quod Christus in Sacramento habeat infinitas præsentias, quod implicat: sequela probatur, tot præsentias debet habere Christus in Eucharistia, quot partes sunt specierum: sed partes sunt actu infinitæ; ergo & præsentiæ Christi in qualibet hostia erunt infinitæ; infinitum autem actu implicat.

Respondeo, missis varijs responsionibus, quæ solent dari, quod cum partes sint tantùm sincategorematicè in infinitum diuisibiles, etiam Christus habet præsentias sincategorematicè infinitas correspondenres tamen omnes spatio finito; in hoc autem nullum, nec minimum absurdum sequitur.

7 Obijcies secundò ex Concilio: tot præsentias actù totales haberet Christus in Eucharistia, quot partes actu proportionales sunt in illa hostia: sed partes proportionales sunt actu numero categorematicè infinitæ; ergo & præsentiæ totales Christi essent actu numero categorematicè infinitæ. Confirmatur, quia præsentiæ Christi sunt discretæ, non continuæ: partes autem specierum sunt continuæ; ergo licèt non implicet dari partes specierum sincategorematicè infinitas proportionales minores, & minores correspondentes spatio finito; implicabit tamen dari præsentias Christi infinitas, cum istæ sint totales, & discretæ, & vna ab alia separata.

Respondeo, in hoc posse esse quæstionem de nomine, non de re, concedo enim tot habere præsentias sub partibus, sub quibus assignabilibus sit totus Christus, quot partes actu proportionales sunt in illa hostia; & etiam concedo posse dici partes proportionales esse actu infi-

infinitas numero, sed semper proportionales, sed hoc alij vocant fincategorematicè infinitas, eo quod omnes spatio finito correspondeant; & in hoc sensu etiam dici potest Christum in Eucharistia habere præsentias infinitas, sed proportionales spatio finito correspondentes. Ad confirmationem falsum est præsentias corporis Christi esse discretas, sunt enim eo modo, quo erat panis; substantia autem panis erat continua, ita & præsentiæ corporis Christi.

8 Secunda difficultas est, an Christus contineatur sub omnibus indiuisibilibus hostiæ consecratæ, & quæstio hæc etiam tractatur supposita sententia Arist. quod continuum componatur ex partibus, & punctis.

Prima sententia est Scoti in 4. dist. 10. qu. 9. §. *Hic dicitur*, Lauræ disp. 21. de Euchar. ar. 2. num. 73. hæc docet Christi corpus non replicari præsentialiter sub omnibus punctis, licèt non neget esse sub omnibus punctis. Vasquez autem disp. 188. cap. 4. Richardus, Maior. & alij apud ipsum negant absolutè Christum esse sub accidentibus indiuisibilibus. Amicus disp. 19. & quidam Thomistæ, quos suppresso nomine citat Gonet. volunt esse sub omnibus punctis, quæ reperiuntur in hostia ante consecrationem, non verò in illis, quæ resultant per fractionem hostiæ post consecrationem.

Secunda sententia docet Christi corpus esse sub omnibus punctis hostiæ, siue, quæ sunt ante consecrationem, siue, quæ resultant per fractionem hostiæ post consecrationem. Sic Capreolus in 4. dist. 10. qu. 4. ar. 3. ad 2. Sotus qu. 1. ar. 1. Nugnus q. 76. ar. 3. Gonet. disp. 5. de Eucharistia art. 2. Arriaga disp. 36. sect. 2. & alij. Lugus verò disp. 8. sec. 3. in fine dicit neganda esse omnia huiusmodi indiuisibilia.

9 Conclusio secunda. Totum Christi corpus continetur sub quolibet puncto hostiæ consecratæ tam continuatiuo, quàm terminatiuo. Probatur ibi debet succedere corpus Christi, vbi erat substantia panis, sed ante consecrationem substantia panis, vel saltem aliquid ipsius erat sub quolibet indiuisibili suæ quantitatis; ergo & corpus Christi quod succedit substantiæ panis erit sub quolibet indiuisibili illius quantitatis panis: probatur minor; quodlibet indiuisibile quantitatis est accidens, atq; adeò substantiæ panis inhæret; ergo aliquid substantiæ panis existit sub eis ante consecrationem: si autem corpus Christi est sub indiuisibili quantitatis panis, totum erit sub quolibet indiuisibili; cum ipse Christus in Sacramento modo indiuisibili existat.

10 Confirmatur: ante consecrationem, vel aliquid substantiæ panis correspondebat indiuisibili quantitatis, vel nihil: si aliquid substantiæ panis correspondebat, quodcumq; illud sit, siue pars panis, siue indiuisibile panis; cum corpus Christi succedat substantiæ panis, & indiuisibiliter succedat, debet & ipsum correspondere indiuisibili quantitatis; si verò dicas secundum, nempe nihil substantiæ panis correspondere indiuisibili quantitatis panis, sequitur, quod substantia panis sit sub sua quantitate diuisa, & discontinua, & sic etiam corpus Christi esset sub accidentibus Eucharisticis discontinuatum, & diuisum, quod est absurdum; ergo data hac sententia Aristotelis de punctis, & partibus in continuò debemus fateri, quod sicut substantia panis ante consecrationem erat sub indiuisibili quantitatis panis; ita corpus Christi post consecrationem succedens, etiam ipsum sit sub quolibet indiuisibili quantitatis panis; & hæc ratio probat de quolibet indiuisibili, siue continuatiuo, siue terminatiuo, quia quodlibet est accidens, vel saltem indiuisibile accidentis, quod debet inhærere, vel parti substantiæ, vel puncto indiuisibili substantiali; toti autem substantiæ panis succedit post consecrationem corpus Christi indiuisibiliter.

11 Obijcies primò. Corpus Christi non est, nisi vbi erat substantia panis: sed substantia panis, vtpote materialis, non erat sub puncto; quia, quod materiale est, habet partes extra partes, saltem entitatiuas; ergo nec corpus Christi, quod succedit potest esse sub puncto.

Respondeo, quod possumus respondere, vel cum pluribus Thomistis, qui docent, quòd substantia secundùm se, & intra propriam lineam non habet partes entitatiuas, sed est indiuisibilis, vel in sententia communiori, quæ admittit substantiam materialem habere proprias partes entitatiuas substantiales copulatas, & vnitas per puncta substantialia: data igitur priori sententia, substantia panis est sub indiuisibili quantitatis: data verò secunda sententia; cum in substantia sint partes entitatiuæ, & puncta substantialia, & Christus succedat loco substantiæ panis, debet succedere non tantùm partibus entitatiuis, sed sed etiam punctis substantialibus panis, vt in conclusione probatum fuit.

12 Obijcies secundò. Si corpus Christi est sub indiuisibilibus hostiæ consecratæ, sequitur, quod Sacerdos pos-

possit consecrare solùm punctum hostiæ, vel solam superficiem: nam Sacerdos potest cõsecrare quamlibet partem hostiæ sensibilem, & designabilem: sed potest designare superficiem solam; ergo solam superficiem consecrare.

Respondeo negando sequelam, ad probationem, nego maiorem: etenim poterit quidem illam superficiem extrinsecè designare, non intrinsecè, cum intrinsecè non sit designabilis, & per consequens, nec etiam consecrabilis; nã id, quod cadit sub intentione consecrantis debet esse absolutè in se determinatum, vt in quæst. 2. dictum fuit.

13 Dices primò. Potest Sacerdos velle cõsecrare medietatem hostiæ cum puncto, aut linea continuante ipsum cum altera medietate: atqui hæc linea continuans vnam medietatem cum alia non plus spectaret ad medietatem consecratam, quam ad aliam non consecratam; ergo si sub illa, quia spectat ad medietatem consecratam est Christus; etiam sub eadem, quia spectat ad medietatem non consecratam erit panis; & sic sub eadem linea esset corpus Christi, & panis, quod dici nequit.

Respondeo negando maiorem; nam vt materia aliqua sit consecrabilis debet esse determinata, & designabilis, imò designata ab ipso Sacerdote, non potesr autem Sacerdos designare lineã indiuisibilem continuantem vnam medietatem cum alia, & ideò hoc modo non esset consecrabilis vna medietas, nisi à Sacerdote physicè determinaretur, posita autem physica, determinatione partis non officit argumentum adductum de puncto indiuisibili, vel linea, cum hæc physicè non sint designabilia.

14 Dices secundò. Si vino consecrato misceatur aliud nõ consecratum, statim resultabunt ibi noua puncta continuatiua: atqui hæc puncta continuatiua non magis spectant ad vinum consecratum, quam ad non consecratum; ergo sub illis non ponetur Christus, vel si dicas poni Christum sub illis; ergo sub illis etiam erit vinum, & sic simul erit vinum, & Christi sanguis.

Respondeo, Christum esse sub omnibus punctis, quæ adsunt, dum panis, vel vinum consecratur, non sub illis, quæ resultant, post consecratioñe, etenim sub illis est, super quæ potest cadere consecratio, super puncta autem resultantia post consecrationem non cadit consecratio, nec cadere potest, & hoc verum est, tam de punctis continuatiuis, vt argumentum vrget, quàm de terminatiuis resultantibus per fractionem hostiæ, aut diuisionem specierum vini. Alij aliter respondent, & admittunt poni Christum sub illis, quæ resultant per fractionem, & diuisionem specierum, quia ea puncta non supponuntur habere substantiam panis, vel vini, cui inhæreant; non poni autem sub continuatiuis, quæ resultant per vnionem vini non consecrati cum speciebus consecrati, quia hæc habent vnionem cum substantia vini, cui inhærent, & alij alias dant responsiones, & omnes captu difficiles, sicuti difficillima est quæstio de compositione continui. Quare faciliùs se expediunt ab hac theologica difficultate, qui admittunt continuum componi ex solis partibus sine punctis, vel ex solis punctis physicis: at supposita Aristotelis opinione, quod continuum componatur ex punctis, & partibus clarior responsio est, quam dedimus; & hæc de hac difficili quæstione satis, quæ non magis est theologica, quam implicitè inclusa in illa physica de continui compositione.

ARTICVLVS III.

An aliqua forma substantialis ponatur in Sacramento ex vi verborum.

1 Christum Dominum totum poni in Eucharistia visum est, nunc inuestigandum est quid ponatur ex vi verborum, & cum illud ponatur ex vi verborum, quod formaliter significant verba, primò inquirimus, quid formaliter significet ly *corpus* in verbis consecrationis, an significet nudam materiam, vel materiam cum accidentibus, vel eamdem cum aliqua forma substantiali.

2 Prima sententia negat aliquam formam poni in Sacramento ex vi verborum, sed vult solùm poni materiam primam. Sic Gabriel in 4. dist. 11. & lec. 42. in can. missæ, Maior dist. 10. q. 5. Marsilius quæst. 8. art. 2. Aegidius theor. 28. quos sequitur Auersa quæst. 4. de Euchar. sec. 1.

Secunda sententia vult poni quidem formam, sed vt abstrahentem ab anima, & forma cadaueris, & esse formam secundùm conceptum communem formæ corporeæ. Sic Caiet. hic ar. 6. Capreol. in 4. dist. 10. q. 2. ar. 3. Durand. q. 2. nu. 6. Nugnus q. 76. art. 1. Ioann. à S. Dhom. disp. 28. ar. 4. Gonet disp. 5. ar. 1. & communiter Thomistæ. Suarez disp. 51 sec. 4. Vasquez disp. 186. cap. 3. & plures alij, licèt in hac opinione explicanda inter se etiam isti auctores differant; nam Vasquez vult nomine corporis venire mate-

materiam in recto connotando formam in obliquo, cum quo consentiunt Sotus, Ledesma, & alij.

Tertia sententia est Lugi disput. 8. sec. 4. hæc vult venire nomine corporis materiam cum organizatione sufficienti ad hoc, vt habeat diuersitatem partium, nempe carnis, ossis &c. duplicem autem ponit organizationem, vnam substantialem prouenientem à forma substantiali tali, & tali modo vnita materiæ; aliam accidentalem prouenientem ab accidentibus; vnde materiam, vt subest his organizationibus dicit venire nomine corporis. Huic opinioni in parte consentit Arriaga disp. 36. sec. 4. quatenus dicit nomine corporis venire molem, & figuram varijs accidentibus organizatam.

Quarta sententia est Henrici quodlib. 3. q. 6. & 8. Scoti in 4. dist. 11. q. 3. arr. 2. & alibi, Lauræ de Eucharistia disp. 21. ar. 8. & communis Scotistarum, Coninchi hic art. 2. Amici disp. 19. de Eucharistia sec. 3. Arcsij disp. 2. de Gener. q. 10. sec. 3. hæc affirmat nomine corporis venire materiam cum formis partialibus substantialibus ossis, carnis &c. licèt Scotistæ communiter has formas partiales vocent formam corporeitatis, vel mixtionis, sed verè in re idem dicunt.

3 Certum in omnium sententia est, animam rationalem, vt rationalis est, non poni in hoc Sacramento ex vi verborum, sed per concomitantiam; hoc claré colligitur ex Trid. sess. 13. cap. 3. dicente: *Animamq; sub vtraq;* (scilicet speciei) *vi naturalis illius connexionis, & concomitantia, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit non amplius moriturus inter se copulantur.* Si igitur anima non ponitur hic ex vi verborum, videndum est, quid significet ly *corpus*, quod vi verborum ponitur in Sacramento.

5 Conclusio prima. Corpus, quod hic ponitur ex vi verborum non est sola materia prima. Est contra auctores primæ opinionis. Probatur, quia nomine corporis hic debet intelligi corpus, quod sit proprium viuentium: sed materia prima nō est corpus, quod sit proprium viuentium; ergo materia prima non venit nomine corporis in verbis consecrationis: maior patet; nam Christus est, qui loquebatur, & dicebat: *Hoc est corpus meum*; corpus autem Christi erat corpus proprium viuētium: minor patet etiam; nam si corpus, quod est proprium viuentium, esset materia prima, valeret consecratio dicendo: *Hæc est materia mea*: nam verba, quæ significant idem & sunt solùm synonima non variant formam: sed falsum est per huiusmodi verba posse fieri validam consecrationem; ergo non idem significatur per corpus, quod significatur per nomen, *materia prima*.

5 Conclusio 2. Corpus, quod hic ponitur ex vi verborum non includit animam quatenùs dat esse corporeum, nec est materia in recto, vt connotans formam in obliquo. Est contra secundam sententiam. Probatur conclusio. In hoc Sacramento ex Trident. sess. 13. cap. 3. anima ponitur tantùm per concomitantiam vi naturalis connexionis, qua partes Christi inter se copulantur: sed si ex vi verborum veniret materia cum anima, quatenùs dat esse corporeum, aut si veniret materia in recto, & anima in obliquo, anima non poneretur in hoc Sacramento vi naturalis connexionis, qua partes Christi inter se copulantur, sed vi identitatis eiusdem cum gradu corporeo, quem tribuit materiæ; non enim distinguitur realiter, aut ex natura rei gradus corporeus, quem anima dat materiæ ab ipsa anima, vt dat esse specificum, & indiuiduale; ergo materia cum anima quatenùs dat esse corporeum, aut materia in recto, anima in obliquo non sunt id, quod venit nomine corporis, & quod ponitur in hoc Sacramento ex vi verborum.

6 Dices 1. ex Gonet esse quidem animam, quæ dat esse corporeum, viuens, specificum, & indiuiduale, nihilominus, vt dat esse corporeum, distingui virtualitèr à se ipsa, vt dat esse viuens, & specificum; sicuti similis distinctio, quæ reperitur inter filium, & essentiam diuinam, inter subsistentiam Verbi, & naturam diuinam sufficit ad hoc vt generetur filius non essentia diuina, & primariò terminet subsistentia diuina humanitatem, non verò eadem terminet natura diuina. Sed contra: quia falsum est in anima distingui gradum corporeum, quem dat alteri comparti à gradu specifico eo modo, quo relationes distinguuntur ab essentia in diuinis, secus sicuti potest dici, & verissimè dicitur, producitur relatio, & non essentia, possemus etiam verissimè dicere, producitur anima secundùm gradum, quo dat esse corporeum, & non secundùm gradum, quo dat esse specificum, quod tamen apertè implicat; cum sit vna, & indiuisibilis entitas, quæ dat esse corporeum, viuens, & specificum; ergo falsum est distingui hos gradus in anima sicuti distinguuntur essentia diuina, & relationes. Contra secundo etiā admissa hac distinctione, adhuc stat in suo robore argumentum factum, quod anima non poneretur in hoc Sacramento vi naturalis connexionis, qua pars Christi est, sed ratione identitatis

nam

nam illi gradus omnes, licèt admitteremus virtualitèr eos esse inter se distinctos nihilominus realitèr idem sunt; ergo si anima ponitur ex vi verborum, vt dat esse corporeum, ratione identitatis ponetur vt dat esse specificum, & animatum, non verò ponetur ratione naturalis connexionis, qua pars Christi est.

7 Dices 2. cum Suarez ex vi verborum poni quidem aliquā formam, quæ sufficiens sit constituere corpus organicum humanum, verùm secundùm se abstrahere ab hoc, quod sit anima, vel forma cadaueris; cum corpus humanum Christi possit constitui tale, vel per animam, vel per formam cadaueris, vti erat tale in triduo mortis, in re ipsa tamen semper, vel est anima, vel forma cadaueris; verùm cum possit verificari tàm de vna, quàm de alia forma; hinc est, quod modò veniat anima, sit per concomitantiam, quia modò pars Christi est. Sed contra: quia ex vi verborum non ponitur corpus, vt sic, quatenùs est prædicatum superiùs, quo modo accipitur, dum quis dicit, homo est animal, viuens, corpus, substantia; sed hic accipitur corpus pro altera parte hominis, & quod non potest prædicari in recto de homine, quo sensu, sicuti non potest dici, homo est anima, ita nec potest dici, homo est corpus; ponitur ergo hoc numero corpus; ergo etiā ponetur ex vi verborum hæc numero forma, vel cadauerica, vel anima rationalis: tum sic: si ponitur cadauerica ex vi verborum; ergo tunc non ponetur per concomitantiam anima rationalis, imo nec posset poni; quia tunc non posset poni vt compars, cum iam supponeretur totum; si verò dicatur, poni animā ex vi verborum, iam patet esse implicantiam, quod eadem ponatur postea per concomitantiam.

8 Conclusio 3. Neq; sententiæ Lugi, & Arriagæ sunt admittendæ. Prima sic reijcitur; quia hæc sententia nomine corporis intelligit materiam cum organizatione substantiali, & etiam materiā cū organizatione tantùm accidētali: sed materia cum organizatione substantiali, vel accidentali nō potest venire nomine corporis, quod ponitur vi verborū consecrationis; ergo quocumq; modo explicetur hęc opinio non est admittēda: probatur minor, quoad primā partem: organizatio substantialis nō est materia sola, vt Lugus fatetur; ergo est materia cum anima: sed materia cum anima est totū, non pars; ergo materia cum anima non potest venire nomine corporis; nam nomine corporis hic accipitur illa pars, quę simul cum anima constituit hominem.

9 Dices 1. Nomine corporis esse materiam in recto connotantem tamen in obliquo formam substantialem, sic autem non esse compositum hominis, sed tantùm corpus, & partem; nam compositum dicit materiam, & formam in recto. Sed contra quomodocumque connotetur forma, saltèm vt connotata ex vi verborum veniret; ergo non veniret vi naturalis connexionis, & concomitantiæ, qua pars Christi Domini est: probatur consequentia, vt connotata veniret vi verborum: sed forma vt connotata non distinguitur à se ipsa, vt in se est; ergo si veniret ex vi verborum vt connotata, etiam veniret ex vi verborum, vt forma est; & sic currit argumentum, quod supra contra præcedentem sententiam formatum est; et in hoc sensu solùm verbis differt à sententia, quam sequitur Suarez, quam tamen ipse confutat.

10 Dices 2. Organizationem substantialem heterogeneam prouenire à diuersis vnionibus substantialibus materiæ cum anima, cum ex his diuersis vnionibus partes corporis humani differant inter se substantialitèr in esse carnis, ossis, & huiusmodi. Sed contra 1. Quia per nos non dantur isti modi vnionis, vt fusè ex alibi dictis probatum fuit. Secundò, etiam illis admissis, ab illis non potest prouenire diuersitas substantialis partium; nam huiusmodi partes sunt substantialitèr, & intrinsecè inter se diuersæ; ergo per formam substantialitèr talem, non per vnionem tantùm. Tertiò implicat, quod nomine corporis veniat materia cum vnione, nisi etiam veniat forma; cum vnio essentialitèr sit partium vnio; Sed si debet venire forma, quomodocumque postea veniat, non potest postea esse in hoc Sacramento per concomitantiam, sed veniret per identitatem, quod est contra Concilium Trid. vt supra dictum fuit; ergo quomodocumque explicetur hæc opinio, nullo modo admittenda est.

11 Probatur modò minor principalis argumenti, quoad secundam partem; nempè, quod nomine corporis non possit venire materia cum organizationibus accidentalibus: etenim corpus, quod hic ponitur est altera pars essentialis Christi, & corporis nomine intelligimus aliquod substantiale; prædicatum enim corporis est prædicatum substantiale, non accidentale: sed, quod corpus sit pars essentialis, & substantialis Christi, non potest prouenire ab accidentibus; cum accidens nullum possit dare prædicatum substantiale; neque potest prouenire à materia sola, quia

hæc

hæc non est corpus, vt fatentur etiam aduersarij; ergo corpus, quod venit per verba consecrationis, non potest esse materia cum organizationibus accidentalibus.

12 Dices ex Arriaga: corpus secundùm totum, quod dicit, non esse de essentia hominis, sed solùm secundùm quod dicit in recto, scilicèt secundùm materiã primam, vnde si diuinitus sola materia vniretur animæ esset id substantialiter homo, & essentialitèr, non tamen esset corpus;& proinde in tali casu non constaret homo anima,& corpore. Sed contra: Phylosophi omnes, & non vulgus tantùm ponunt differentiam inter viuentia, & non viuentia, quod hæc non constant essentialitèr, nisi ex materia, & forma, licèt numquam recipiatur forma in materia, nisi hæc priùs per accidentia sit disposita, & tamen talis materia cum illis dispositionibus accidentalibus à nullo dicitur corpus: illa verò constant essentialitèr ex anima, & corpore tamquam partibus substantialibus, & essentialibus: quæ differentia non adesset, si subsisteret Arriagæ responsio; ergo nullo modo talis opinio est admittenda, cum aduersetur non solùm cõmuni conceptui,quem habent homines communitèr,sed quem habent etiã Phylosophi omnes; quod totũ magis patebit in sequenti conclusione,dum nostram probabimus sententiam.

13 Conclusio 4. Id quod venit nomine corporis in forma consecrationis, est materia cum formis partialibus; istæ enim constituunt corpus organicũ substantiale humanum cum materia. Probatur primò ex refutatione aliarum sententiarum; & ampliùs sic confirmatur nostra conclusio. Illud venit nomine corporis in forma consecrationis, quod essentialitèr requiritur, cum materia ad constituendum corpus humanum organicum heterogeneum in esse ossis, carnis, nerui &c. quæ partes sint inter se substantialiter diuersæ: sed formæ partiales essentialitèr requiruntur cum materia ad constituendum corpus organicum humanum habens in se diuersas partes ossis, carnis, nerui &c. substantialitèr diuersas; ergo formæ partiales cum materia veniunt nomine corporis humani organici heterogenei in esse carnis, ossis &c. per verba consecrationis. Maior patet: probatur minor: corpus humanum, quale est illud Christi Domini habet carnem, quæ formalitèr est caro, & ossa, quæ sunt formaliter ossa, & sic de alijs partibus: sed huiusmodi partes non possunt else formaliter tales per animam; ergo sunt formaliter tales per proprias formas partiales: probatur minor, quia anima virtute tantùm continet formam substãtialem carnis, ossium &c. sed non sufficit continentia virtualis ad constituendum aliquid formaliter tale; ergo nòn sufficit anima ad constituendas has partes formaliter tales: maior sæpè vsurpatur, & conceditur ab aduersarijs: probatur minor; quia piper, vinum, & huiusmodi continent virtualiter calorem: atqui hoc non sufficit, vt sint formalitèr calida, sed insuper requiritur etiam, vt in ipsis sit formaliter calor;ergo etiam non sufficit, quod anima sit virtualitèr forma carnis, ossium &c. vt constituat formalitèr carnem, & ossa;

14 Dices 1. carnem, & ossa non differre inter se substantialiter, & essentialiter, sed tantùm accidentaliter, & ideò non dari diuersas formas partiales substantiales illas partes constituentes in esse carnis, ossis &c. Sed contra: quia in tantùm ponitur forma substantialis, & colligimus illam dari, in quantùm videmus accidentia diuersa, & diuersas operationes: sed videmus in ossibus accidentia diuersa, quam sint in carne, & neruis; ergo etiam debemus colligere formam substantialem diuersam: Explicatur maior; nam ideò nos ponimus in Cane v.g. diuersam specie formam ab illa, quam in Lupo ponimus, quia videmus diuersa accidentia, & operationes esse in Cane, quæ non sunt in Lupo, & sic de reliquis rebus omnibus; arguimus enim has operationes debere prouenire ab aliquo principio substantiali existente in tali subiecto,quod principium vocamus formam substantialẽ; ergo etiam, cum videamus accidentia diuersa in carne, ac sint in ossibus, debemus arguere ibi diuersas formas; secus, si licet dicere, has partes tantùm differre accidentalitèr, etiam mihi licebit dicere, aurum non differre per formam substantialem ab auricalcho, aut argento, vel Lupum à Cane, & sic de ceteris; magis enim conueniunt in accidentibus Lupus, & Canis, auricalchum, & aurum, quam caro, & ossa; si igitur aduersarij dicunt, esse alienum à philosophia, asserere Lupum differre tantum accidentaliter à Cane, eo quod habeant diuersa accidentia, & ipsi eodem argumento coacti debent fateri, carnem differre essentialiter, & substantialiter ab ossibus &c.

15 Dices 2. Canem, & Lupum, auricalchum, & aurum else diuersa supposita, quod non conuenit carni, & ossibus,quę sunt in eodem supposito, ideò in Cane, & Lupo &c. else diuersitatem substan-

substantialem, non verò inter carnem, & ossa. Sed contra sumo corpus animalis mortui, ibi caro, & ossa substantialiter differunt, & tamen sunt in eodem supposito; ergo quod sit idem suppositum nihil officit, sed satis est, quod adsint diuersa accidentia, vt arguatur diuersitas formæ: antecedens probatur nam si solùm separetur caro ab ossibus, iam ibi erunt diuersa supposita, & diuersa accidentia; ergo ibi erunt diuersæ formæ substantiales: sed tales formæ non fuerunt productæ per illam separationem partium, cum mera separatio non sit productiua formæ substantialis; ergo antea ibi erant tales formæ in eodem supposito.

16 Dices 3. Esse diuersitatem substantialem in istis partibus, quia adest diuersa pars substantialis materiæ. Sed contra materia secundum se est eiusdem speciei in omnibus: sed ossa, & caro debent esse substantialiter diuersæ speciei; ergo hæc diuersitas non potest prouenire à materia; ex alia parte; cum non possit prouenire ab anima rationali debet prouenire à formis partialibus, quæ simul cum materia cõstituunt corpus organicum humanum; & hoc est, quod venit nomine corporis in forma consecrationis.

17 Confirmatur: quia data hac nostra sententia, claré explicantur, quæ de Christo traduntur communitèr à Theologis: & primò, quod numquam dimiserit, quod semel assumpsit; nam cum data hac opinione, non detur forma cadaueris in Corpore Christi mortui, nec etiam talem formam assumpsit, nec in resurrectione dimisit, quod fieri debebat in triduo, nisi darentur formæ partiales. Secundò quomodo remanserit idem numero corpus etiam in triduo, cum habuerit eamdem numero materiam, & formas partiales sine alia forma aduentitia. Tertiò quomodo anima Christi non ponatur in hoc Sacramento ex vi verborum, sed tantùm per concomitantiam ex se patet, quia corpus significat tãtùm materiam cum formis partialibus; vnde anima ponitur tamquam alia pars vi naturalis connexionis, qua pars Christi Domini est. Cõtra nostram conclusionem plura congeruntur argumenta, quæ tamen non tam sunt contra nostram conclusione, quàm contra sententiam phylosophicam, quod in viuentibus non dentur formæ substantiales partiales; non est animus omnia proponere, & soluere, cum sint purè phylosophica, præcipua tamen ponam, & soluam.

18 Obijcies 1. contra vltimã. Compositum substantiale viuens est vnum; ergo vnicam habet formam substantialem; consequentia probatur, quia vnicum esse prouenit ab vnica forma; ergo &c.

Respondeo negando consequentiam: ad probationem: dico vnicum esse prouenire ab vnica forma completiuè, non verò totalitèr; cum enim esse compositi, & corporis organici sit compositum ex pluribus partialibus, hoc esse habetur etiam ab alijs formis partialibus, quæ in ordine ad animam se habent, vt materia.

19 Obijcies 2. Non potest explicari, quo pacto illæ formæ sint substantiales; vel enim illę formę radicantur in anima vel è contrariò anima radicatur in illis: si primùm, non erunt magis substantia, quam aliæ dispositiones accidentales: si secundùm; ergo anima non erit substantia: probatur consequentia; quia substantia debet esse prima radix corũ, quæ sunt in composito.

Respondeo negando antecedens, dico enim esse substantiales, quia ipsæ constituunt suas partes diuersas substantialiter; constituunt enim carnem, ossa, neruos &c. substantialiter talia cum hæc prædicata formalia haberi non possint ab anima, vt probatum fuit, & sunt hæ partes formaliter tales, tàm ante aduentum animæ, quàm post recessum ipsius, vnde ipsæ non radicantur in anima, sed ipsæ sunt primæ radices cõstituendi has partes formaliter, & substantialiter diuersas; neque anima radicatur in ipsis, sed in corpore, & ipsa est radix operationum vitalium, vnde argumentum nullum est.

20 Obijcies 3. Ex duobus entibus in actu completo non potest fieri vnum per se: sed quælibet forma substantialis constituit compositum in actu completo; ergo posita vna forma, anima, quæ postea adueniret, non posset constituere vnum ens per se.

Respondeo veram esse maiorem de entibus in actu completo vltimate: formæ autem carnis, ossis &c. sunt actus completi mixtum constituentes, non verò viuens, respectu enim viuentis sunt in potentia, vnde dixit Arist. quod anima est actus corporis organici, non vt talis, sed potentia vitam habentis.

21 Obijcies 4. Vel quælibet harum formarum tribuit esse specificum, vel altera genericum, altera specificum: vtrumque est absurdum; ergo non dantur istæ formæ: probatur minor quoad primam partem, quia sequeretur idẽ esse in duabus speciebus vltimis, & completis, quoad secundam partem

vero

veró idem patet; cum nulla forma possit tribuere esse genericum, quin tribuat esse specificum.

Respondeo quamlibet formam tribuere esse specificum: ad impugnationem, dico nullum esse absurdum, quod idem sit in duplici specie, si sint ad inuicem subordinatæ, vti essent in proposito, quia forma carnis subordinatur formæ animalis viuentis; etenim quamuis logicè forma carnis non subordinetur ipsi animæ; physicè tamen est subordinata, & respectu illius se habet vt materia; sit exemplum in moralibus, sacerdos habet plures ordines, neque tamen vnus ordo ponitur ad tribuendum esse specificum, alter genericum, sed quilibet ordo tribuit esse specificum genericum, & indiuiduale, nam alia species ordinis est Diaconatus, alia Sacerdotium; nihilominus ordo inferior est dispositio ad superiorem, ad quem tamquam ad finem ordinatur, ita a pari in proposito dicendum est de his formis partialibus, & anima.

22 Dices: Forma carnis constituit compositum indiuiduum, & singulare; non enim est vniuersalis; ergo etiam illud constituit in vltima specie atoma cum repugnet dari indiuiduum, quod non sit in vltima specie atoma.

Respondeo concesso antecedenti: distinguendo consequens; illud constituit in vltima specie atoma logica, concedo consequentiam: physica, nego consequentiam: concedo enim non posse dari indiuiduum, quin sit in vltima specie logica; potest tamen dari indiuiduum in specie non vltima physica, & non est inconueniens, quod idem indiuiduum sit in duabus speciebus physicis subordinatis, & in vna vltimatè.

23 Obijcies 5. Auferat Deus omnes formas partiales ab homine, relicta materia cum accidentibus, & anima rationali; tunc tale compositum vel esset homo, vel non: si sic; ergo cōstaret anima, & corpore sine formis partialibus: si non, contra, quia, quod constat anima rationali, & materia organizata vt comparte, est verum compositum corporeum: ergo esset constans anima, & corpore; & consequenter esset homo.

Respondeo tale compositum non fore hominem, quia cum de essentia hominis sit habere corpus organicum, quod essentialiter dicit partes substantialiter diuersas, si illas non haberet, non esset adæquatè homo; etenim sicuti aduersarij fatentur quod manus hominis non est homo, licèt ibi sit materia cum organizationibus, & tota anima rationalis; ita ego dico, tale compositum ex materia, accidentibus, & anima rationali esse quidem compositum, & corporeum, non tamen fore hominem, quia homo essentialiter includit corpus cum suis organizationibus, & partibus substantialiter diuersis, quod fieri nequit, nisi per formas partiales.

24 Dices. Nec Philosophi antiqui, nec latinæ linguę auctores per hanc vocem *corpus humanum* vllo modo voluerunt significare formas partiales, & idem dicendum de alijs idiomatibus; ergo independenter ab istis formis partialibus debemus intelligere, quid significet ly *corpus humanum*. Sic arguit Arriaga. Sed contra retorquetur argumentum contra ipsum: nam nullus Philosophus antiquus, nec latinæ linguæ auctores per hanc vocem *corpus humanum* voluerunt significare materiam primam cum accidentibus; ergo, quod contra nos obijcit eodem modo ab ipso solui debet. Dico igitur verissimum esse, nec phylosophos antiquos, neque auctores linguæ latinæ solicitos fuisse de hisce formis, dum posuerunt hanc vocem *corpus humanum*; sed tantùm illi per hanc vocem *corpus humanum* voluerunt intelligere corpus constans carne, ossibus, neruis, tali figura &c., an verò hoc esset materia cum formis partialibus vel sola corpuscula diuersimode vnita, vt volebat Democritus, vel materia cum organizationibus solum accidentalibus, certè de hoc non curarunt: Sed philosophi nunc considerantes tales, partes corporis humani diuersas, arguunt esse tales per suas formas partiales, & per illas constitui corpus humanum; si igitur per illas constituitur; vtrique illæ omnes cum materia veniunt nomine corporis positi in verbis consecrationis.

25 Quæres primò. Quid ponatur ex vi illius vocis *sanguis*.

Respondeo ex dictis clare deduci, poni materiam cum forma sanguinis; sicuti enim aliæ partes corporis humani habent suas formas partiales, quibus constituuntur substantialiter tales inter se diuersæ: ita de sanguine dicendum est.

26 Quæres 2. An totus sanguis, qui erat in corpore Christi in nocte cænę, vel qui nunc est in corpore glorioso ponatur in Sacramento sub speciebus vini.

Respondeo affirmatiuè; nam forma *hic est sanguis meus*, vel *hic est calix sanguinis mei* significat totum sanguinem; nam quælibet pars est sanguis Christi. Neque officit, quod Christus dixerit, *sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur*; etenim per ly *effundetur* non limitat præcedentia verba ad sanguinem, qui fuit effusus, sed solum exprimit primarium

finem huius Sacramenti, qui est repræsentatio passionis Christi, & adhuc potest denominatio cadere supra totum sanguinem; sicuti totus homo dicitur combustus, quamuis ossa non sint combusta & si Christus, dum conuertit aquã in vinum dixisset, *Hoc est vinum, quod à vobis potabitur* verè tota aqua, quæ erat in illis hidriis esset conuersa in vinum, etiamsi postea circumstantes totum illud vinum non bibissent.

ARTICVLVS IV.

An quantitas, & alia accidentia sint in Sacrameneto ex vi verborum, vel per concomitantiam.

1 Vasquez disp. 187. cap. 4. vult ex vi verborum poni in Sacramento aliquam organizationem accidentalem, idem docet Arriaga disp. 36. sec 3. subsec. 4.

D. Thom. hic qu. 76. ar. 4. quem sequuntur omnes Thomistæ, Suarez. disp. 50. sec. 6. Lugus disp. 8. sec. 4. Gonet disp. 5. ar. 1. & fere omnes alij Doctores docent quantitatem, & alia accidentia non poni ex vi verborum in hoc Sacramento, sed tantùm per concomitantiam.

4 Conclusio. Quantitas; & alia accidentia non ponuntur hic ex vi verborum, sed per concomitantiam. Dixi quantitatem, & alia accidentia; nam suppono quantitatem distingui à substãtia materiali; nam si sustineremus quantitatem materiæ non distingui ab ipsa materia, & solùm distingui à materia illam quantitatem, quæ est identificata cum accidentibus; in tali casu deberemus dicere, poni ex vi verborum quantitatem idemtificatam cum materia, non verò aliam idemtificatam cum accidentibus; verùm in conclusione suppono sententiam communem, quod quantitas distinguatur tamquam accidens a materia.

3 Probatur ratione. Illud ponitur ex vi verborum, quod formaliter significant verba: sed verba formaliter significant corpus substantiale, non quantitatem, & alia accidentia; ergo solùm corpus substantiale ponitur ex vi verborum, reliqua per concomitantiam: maior patet: probatur minor: id formaliter significant verba, quod formaliter conuertitur; sed id, quod formaliter conuertitur est substantia, vt patet ex Trid. sess. 13. cap. 4. dicente. *Sancta Synodus declarat per consecrationem panis, & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius*; ergo substantia corporis, & sanguinis est, quæ formaliter ponitur ex vi verborum, quantitas autem, & cetera accidentia per concomitantiam ponuntur.

4 Obijcies primò. In hoc Sacramento ex vi verborum debet poni corpus organicum: sed corpus organicum essentialiter includit quantitatem, & alia accidentia; ergo si ex vi verborum debet poni corpus organicum, debent ex vi verborum poni quantitas, & alia accidentia; minor patet; nam corpus organicum includit raritatem, densitatem membrorum distinctionem, & huiusmodi, quæ esse non possunt sine quantitate &c.

Respondeo, quod duplex est organizatio, alia substantialis, & radicalis, alia formalis, & accidentalis, prima habetur à formis partialibus: alia à quantitate, & ceteris accidentibus; in hoc igitur Samento ponitur ex vi verborum prior organizatio substantialis, & radicaliter exigens diuersas dispositiones, figuras &c. non verò ponitur ex vi verborum organizatio accidentalis, sed hæc ponitur solùm per concomitantiam.

5 Obijcies 2. Ex vi verborum ponitur illud corpus, quod apparebat esse corpus Christi: sed hoc est cum organizatione accidentali; ergo &c.

Respondeo, quod ex vi verborum ponitur illud corpus, quod formaliter significant verba; hoc autem est corpus substantialiter organizatum, concomitanter autem ponitur etiam omne, quod est cum corpore connexum, cuiusmodi sunt etiam organizatio accidentalis, & alia accidentia, quæ sunt inhæsiuè in Christo, hęc enim ponuntur ratione connexionis, quam habent cum corpore Christi.

ARTICVLVS V.

An Verbum Diuinitas, & aliæ personæ sint in hoc Sacramento, & quomodo

1 Certũ est Verbum Diuinum, & Diuinitatem speciali ratione esse in hoc Sacramento: ita vt si per impossibile Verbum Diuinum non esset vbique ratione consecrationis fieret præsens propter admirabilem vnionem hypostaticam, quam habet cum natura Christi. Quæstio modo insurgit, an Verbum, vnio hypostatica, & diuinitas sint præsentia in hoc Sacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam.

2 Bellar. lib. 4. de Euch. cap. 23. putat subsistentiam Verbi esse in hoc Sacramento præsentem ex vi verborum. Nagnus

gnus verò q.76.a.1.vult vnionem hypostaticam fieri præsẽtem ex vi verborum.

D. Thom. hic qu.76. ar.1. ad.1. Thomistæ communiter, & Scotistæ. Suarez disp.51. sec.6. Vasquez. Arriaga, Gonet, Ioan. à S. Thom. Passarinus, & communiter Doctores docent vnionem hypostaticam, & subsistentiam Verbi esse tantùm præsentes per concomitantiam.

3 Conclusio. Vnio hypostatica, & Verbum non sunt in hoc Sacramento ex vi verborum, sed solùm per concomitantiam. Probatur ex Trid. sess. 13. cap.3. vbi explicat, quid sit sub specie panis ex vi verbornm, & quid sub specie vini, & definit: *Corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum*; deinde subiungit, *Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cum corpore, & anima hypostaticam vnionem*.

4 Dices: Concilium dicere Diuinitatem esse hic per concomitantiam: sed Diuinitas est natura diuina, nõ Verbum; ergo bene stat diuinitatem esse hic per concomitantiam,& Verbum esse hic ex vi verborum. Sed contra: quia Concilium explicat, & definit, quæ sint præsentia in Eucharistia ex vi verborum, & quæ per concomitantiam, & tradit regulam generalem cognoscendi, quæ sint præsentia ex vi verborum, & quæ per concomitantiam, sed si per diuinitatem non intelligeret etiam prrsonam Verbi, doctrina Concilii esset manca; nam non explicasset, quomodo Verbum sit præsens; ergo verè per diuinitatem intelligit etiam Verbum. Contrà secundò si Verbum esset inSacramento ex vi verborum, Diuinitas non esset præsens *propter admirabilem illam eius cum corpore, & anima hypostaticam vnionem* vt definit Concilium, sed per identitatem cum Verbo; nam Diuinitas vt significat naturam diuinam, non est immediatè vnita naturæ humanæ, sed Verbum est immediatè vnitum:atqui per Concilium illud, quod habet hanc vnionem hypostaticam est præsens per concomitantiam; ergo Verbum in hoc Sacramento tantùm per concomitantiam præsens esse debet.

5 Ex quo remanet probatum, quod nec etiam vnio hypostatica sit præsens ex vi verborũ sed tantùm per concomitantiam; etenim non potest intelligi vnio, formaliter vt talis, præsens ex vi verborum, nisi etiam Verbum esset præsens ex vi verborum; cum vnio sit essentialiter duorum vnio: sed Verbum non est præsens ex vi verborum, sed tantùm per concomitantiam, vt probatum fuit: ergo nec vnio hypostatica erit præsens ex vi verborum, sed tantùm per concomitantiam.

6 Tandem vniuersaliter probatur conclusio sic. Illud est præsens ex vi verborum, quod formaliter significant verba: sed verba consecrationis non significant Verbum, aut vnionem, sed solùm corpus, & sanguinem; ergo tantùm corpus, & sanguis sunt præsentia ex vi verborum, corpus quidem sub speciebus panis, sanguis sub speciebus vini, non verò reliqua.

7 Obiicies primò. Verbum diuinum est, quod in consecratione loquitur, & dicit. *Hoc est corpus meum*; ergo ponitur in hoc Sacramento corpus Verbi: sed non est corpus Verbi, nisi per vnionem; ergo si ponitur corpus Verbi, debet essentialiter poni vnio.

Respondeo illud verbum *meum* in rigore non significare corpus Christi, quod ponitur in hoc Sacramento, poni ibi, vt Verbo vnitum ita vt ibi etiam ponatur vnio; etenim, si per impossibile corpus Christi non haberet in Sacramento vnionem ad Verbum, sed tantùm hanc haberet in Cælo, adhuc verificari possent verba Christi, quia ly relatiuum *meum* significaret identitatem illius corporis cum corpore, quod alibi esset vnitum Verbo, non verò denotaret illud corpus habere hic talem vnionem; & sic Verbum vere dicere potuisset *Hoc est corpus meum*: vnde ad argumentum; concesso antecedente cum sua consequentia; distinguo subsumptum; dico enim posse verificari, quod sit corpus Verbi, etiamsi hic non habeat vnionem, sed tantùm alibi. Confirmatur hæc responsio: nam valdè diuersa est significatio horum verborum *Hoc est corpus meum*, ac sit horum aliorum; *Hoc est Christus*, vel horum; *Hoc est corpus meum Verbo vnitum*, nam hæc postrema significant Deum, & hominem, & Verbum, & vnionem, non priora.

8 Obiicies 2. Corpus hoc loco significat naturam subsistentem, sicuti etiam pronomen hoc, quod hic sumitur substantiuè: sed corpus non est subsistens subsistentia Verbi, nisi mediante vnione; ergo si ponitur in hoc sacramento corpus subsistens ex vi verborum, ponitur subsistens subsistentia Verbi, & per vnionem.

Respondeo negando minorem; etenim corpus, quod hic ponitur ex vi verborum neque includit, neque significat naturam subsistentem, sed tantùm compositum aliquod ex materia, & forma substantiali; quemadmodum etiam anima, licèt in re subsistat, nihilominus, vt significatur hac voce *anima*, non significatur vt subsistens, sed tantùm vt pars; nam si per absolutam potentiam

corpus, & anima dimitterentur à Verbo, & conseruarentur sine propria subsistentia; adhuc verè dicerentur corpus, & anima, & nihilominus tunc non essent subsistentia; ergo in significato formali corporis, & animæ non includitur subsistentia. Addo, quod sicut anima, & corpus Christi, alia actione producta sunt sine subsistentia, alia vnita Verbo, facta subsistentia, ita etiam, licèt per actionem conuersiuam ponatur hìc corpus Christi præsens, nō est tamen necesse, vt ponatur tamquam subsistens, sed id habebit per aliam actionem concomitantem. Idem dicendum de illo pronomine, *Hoc*, quod non est necesse, vt demonstret subsistens, sed potest demonstrare solùm hoc contentū sub speciebus.

9 Obijcies primò. Illud ponitur ex verborū ex parte termini *ad quem*, quod desinit ex parte termini *à quo*: sed ex vi verborum ex parte termini *a quo* non tantùm desinit substantia panis, sed etiam subsistentia; ergo etiam ex vi verborum ex parte termini *ad quem*, non tantùm ponitur substātia corporis Christi, sed etiam subsistentia.

Respondeo negando minorem; nam ex vi verborum substantia panis desinit, destructa autem substantia, etiam concomitanter subsistentia perit, quia, si est modus, non potest stare sine re cuius est modus, si verò sit res, adhuc debet perire, quia est res affixa naturæ, quæ cum pereat, & ipsa perire debet, si igitur ex vi verborum in termino *a quo* non perit subsistentia, sed solum concomitanter; ita & in termino *ad quem*, non ponitur ex vi verborum subsistentia, sed tantùm substantia corporis &c.

10 Obijcies quartò. Concreta substantialia in suo formali significato includunt subsistentiam: sed corpus, & sanguis sunt concreta substantialia; ergo in suo formali significato includunt subsistentiam: probatur maior: nam aliquid amplius significatur, dum dicitur, *corpus, sanguis, homo*, ac quando dicitur *corporeitas, sanguineitas, humanitas*, atqui hoc amplius, quod significatur non potest esse, nisi subsistentia; ergo hęc formaliter importatur ex vi verborum. vt de se patet.

Respondeo, quod concreta substantialia sunt in duplici differentia; alia sunt concreta substantialia, quæ sunt partes alicuius naturæ completæ, vt sunt sanguis, corpus, caput, brachium &c. quæ complent vnam naturam humanam; alia sunt concreta substantialia significantia naturam completam, vt homo, equus &c. hæc includunt in suo significato subsistentiam, non illa; hinc verè dicemus Verbum diuinum assumpsisse sanguinem, corpus, & animam, caput, & brachia &c. non tamen assumpsisse hominem, & disparitas est, quia, quod significatur formaliter, vt subsistens, debet intelligi, vt existens per se, quod verificatur tātùm de naturis completis, non de partibus, quæ semper existunt cum toto.

11 Ex his colligas etiam per concomitātiam esse in hoc Sacramento Diuinitatem, Patrem, & Spiritum Sanctum; nam cum per concomitantiam rationc vnionis hypostaticæ sit in hoc Sacramento Verbum, & Verbum identificetur cum Diuinitate, & hæc cum Patre, & Spiritu Sancto, sequitur, quod si per concomitantiam est in hoc Sacramento Verbum, etiam sint Diuinitas, Pater, Spiritus Sanctus; non sunt tamen eodem modo; nam Verbum est immediatè tamquam proprium suppositum humanitatis, Diuinitas est mediante Verbo, Pater verò, & Spiritus Sanctus, etiam mediante Diuinitate, quatenus identificantur cum Diuinitate, quæ est idem cum Verbo, quod immediatè est humanitati vnitum.

ARTICVLVS VI.

An Christus in hoc Sacramento possit moueri localiter, & agere, & pati actione corporea.

1 SVppono primò. Corpus Christi per accidens posse moueri ad motum specierum; hoc enim quotidiè faciunt Sacerdotes, dum eleuant Sacramentum, & illud portant; nam simul etiam mouent corpus Christi: neque obstat, quod alij dicunt, Sacerdotes, & alios non posse mouere corpus Christi, eo quod habeat præsentiam supernaturalem: Sacerdos autem, dum mouet hostiam nihil supernaturale operatur. Secundò, quia species non sunt vnitæ corpori Christi. Tertiò, quia cum corpus Christi retineat suam grauitatem, debere Sacerdos illam sentire, dum mouet hostiam, sicuti dum aurum est in cista, dum mouetur cista sentitur grauitas auri; Vnde propter has rationes censet Arriaga disp. 37. sec. 2. probabilius esse moueri à Deo. Sed verè hæ rationes nullo modo vrgent; non prima; nam supernaturalitas præsentiæ consistit tantum in hoc, quod partes Christi sint penetratæ, & redactæ ad indiuisibile, quæ etiamsi moueatur corpus Christi semper tales permanent, & in se, & in ordine ad species, quod postea ex corpore Christi sic constituto resultet comple-

xum

xam præsentiæ ad spatium, nihil in hoc est, quod sit supernaturale, & sic potest fieri à Sacerdote, à & quocũq;alio;imò ex hoc, quod videamus id quotidiè fieri à Sacerdotibus, qui nihil supernaturale operantur, deducendum est,præsentiam corporis Christi, cum spatio non esse modum in substantia supernaturalem, sed complexum omnino naturale. Neque ratio secunda vrget; nam corpus Christi licèt non sit vnitum speciebus, succeslit tamen, & conseruatur à Deo loco panis; sicuti autem substantia panis ad motum specierum mouetur, ita, & corpus Christi. Neque tertia, nam cum succedat loco panis tantùm ea grauitas sentiri debet, quæ pani conueniebat, & hoc præsertim, vt meritum fidei saluaretur.

2 Non igitur de hoc motu per me vlla est difficultas, sed difficultas est, an anima Christi existens in Sacramento possit mouere corpus ibi existens localiter; vel præscindendo à decreto diuino de coniunctione corporis Christi cum speciebus, possit Angelus, vel alia virtus naturalis tale corpus indiuisibili modo existens mouere localiter.

3 Suppono secundò. Deum ipsum posse sua absoluta potentia mouere corpus Christi, & illud transferre in alium locum, absque eo, quod illuc transferat species; in hoc enim nulla est implicantia, imò nec vlla firma ratio dubitandi; Vnde, quod de facto Deus non moueat Christi corpus, est ratione sui decreti, quo statuit,vt semper sub speciebus permaneat quoadusq; permanent integræ, & incorruptæ species; & hoc ad firmandam nostram fidem. His positis.

4 Prima sentẽtia est Palud.in 4.dist. 10.q.3. Capreoli ibid.Richardi ar.4.q.3. Gabr.q.1.ar.3. dub.4.Marsil.q.7. Suarez disp.53.sec.1. Arriagæ disp.37.sec.1. Lugi disp.9.sec.1.Gonet.disp.5.ar.3.hęc negat Angelum posse mouere corpus Christi, vel animam Christi posse mouere corpus suum in Eucharistia.

Secunda sententia est Scoti in 4. dist.10.q.7.Lauræ disp.22.ar.3.Ocham in 4.dist.10.q.5. ad 2.ar. Aureol.q.3.art. 3.Amici disp.20.& aliorum. Hæc docet Christum posse mouere se ipsum motu delatiuo non verò organico, & progressiuo, & etiam posse moueri ab Angelo.

5 Conclusio prima. Corpus Christi in hoc Sacramento existens non potest se ipsum mouere motu progressiuo. Est communis, & probatur, quia, vt detur motus progressiuus requiritur localis extensio membrorum: sed Christus, vt est in hoc Sacramento, nullam habet extensionẽ,sed est omnino in indiuisibili; ergo non potest habere motum progressiuum. Hinc deduces Christum in hoc Sacramento non posse augeri, nutriri, respirare, comedere &c. huiusmodi peragere,quæ exigunt localem extensionem membrorum, cum sit in indiuisibili.

6 Conclusio secunda. Corpus Christi prout est in hoc Sacramento potest moueri ab ipsa anima localiter motu delatiuo. Probatur, quia corpus Christi prout est in hoc Sacramento, adhuc est corpus beatum. sed corpus beatum potest ex voluntate animæ moueri; ergo etiam Christus, prout est in hoc Sacramento, poterit à voluntate animæ propriæ moueri, si vellet. Confirmatur: tum quia in hoc nulla videtur implicantia: tum quia ita factum fuisse legitur, dum hostia nullo deferente ex se mota est, vt S. Catherina Senensis Eucharistiam reciperet, vel ex se mota est, vt deuitaret infidelium iniuriam, vt legi potest apud Sozomenum lib.6.Histor.cap.29.& licèt dici possit, hoc factum fuisse virtute Angelica; nihilominus, nec probari potest, quod hoc factum non sit ab anima Christi.

7 Conclusio tertia. Quamuìm est ex se potest etiam localiter moueri ab Angelo sine speciebus. Hæc conclusio supponit duo;primum est Angelum cognoscere Christum in Eucharistia intuitiuè, & hoc,vel per scientiam beatam,vel per speciem infusam, si Deus illam daret Angelis: secundum, quod supponit, est præscindendo à decreto diuino, quo statuit, quod nullibi sit corpus Christi, vbi non sint species consecratæ, quibus suppositis sic argumentor. De facto corpus Christi simul cum speciebus mouetur non tantùm ab Angelo, sed etiam à quocumq; homine: sed potest Angelus vniri corpori Christi; sicuti modò vnitæ sunt species; ergo sicuti modò ad motum specierum mouetur corpus, etiam tunc ad motum Angeli, corpus Christi moueri deberet.

8 Dices: Corpus Christi non est vnitum vnione physica cum speciebus, sed tantùm ex voluntate Dei;ergo cum Angelo vniri non posset. Sed contra fateor vnione physica non esse vnitum corpus speciebus, nihilominus penetratiuè est cum illis; sicuti ergo, si vnum corpus esset penetratiuè cum alio, ad motum huius, & aliud moueretur; ita quod facit penetratio in corporibus posset effectiuè fieri ab Angelo,qui certè, si videret indiuisibile separatum,posset illud mouere, ita effectiuè posset sibi vnire corpus Christi, & postea illud mouere.

Obij-

9 Obijcies primò contra secundam. Anima non potest esse principium motus, nisi per membra organica: sed in corpore Christi in Eucharistia in ordine ad locum non sunt membra organica; ergo nec respectu corporis Christi in Eucharistia potest esse principium motus: maior probatur, quia anima intantùm potest mouere corpus, in quantùm est actus,& forma corporis organici.

Respondeo, maiorem esse veram de motu, eo modo, quo fit à corporibus nostris; talis autem motus fieret per imperium animæ habentis sibi vnitum corpus gloriosum; quare sicuti corpus gloriosum ad imperium animæ mouetur,etiam motu delatiuo,ita pariter corpus Christi moueri posset.

10 Obijcies secundò. Si corpus Christi moueri posset, maximè quia ad motum specierum etiā ipsum moueretur: sed corpus Christi in Eucharistia, licèt sit gloriosum, non habet posse mouere species consecratas,cum sit ibi modo mortuo, & in indiuisibili; ergo nullo modo potest moueri.

Respondeo, corpus Christi gloriosum habere moueri per se primò ab anima; eo ipso autem, quod mouetur corpus, cum sit penetratiuè cum speciebus etiam species mouerentur; neque quod Christus sit ibi modo mortuo officit; nam dicitur hoc modo esse ibi; quia nullum actum sensuum exercet; secus Christus ibi viuus est. Ideò &c.

11 Dices, corpus Christi est in indiuisibili: sed indiuisibile non potest moueri localiter; ergo &c. Sed contra nego minorem; nam sicuti quantitas potest mutari de vno loco ad locum; ita etiam potest mutare locum aliquod indiuisibile; cum in hoc nulla sit implicantia.

12 Argumenta, quæ possunt fieri contra tertiam conclusionem facilè soluentur si attendatur ratio, qua nostra conclusio probatur, & à nobis explicatur, & intenditur.

Maior difficultas est, an corpus Christi Sacramentaliter existens possit agere, & pati actione corporea.

13 Prima sententia est Nominalium asserentium corpus Christi non tantùm posse alterare corpora extrinseca propinqua, sed etiam vicissim posse calefieri, alterari &c.sic Ocham in 4.dist.10. quæst.4. ar.1. Maior.quæst.penultima, Aliacus quæst.5.ar.2.Gabriel lect.45.in canonem, quibus consentit Arriaga disput.37.sec.3.& 4.

Secunda sententia negat Christi corpus posse à corporibus alterari, vel eadem alterare. Sic D.Thom.q.76. ar.7.& infra q.81. art.4. & communiter omnes Thomistæ. Scotus in 4. dist.10.q.6. Suarez disp.53.sec.2.Vasquez disp.191.cap.3. Gonet.disput.5. art.3. & communiter alij recentiores omnes.

14 Conclusio quarta. A corporibus naturaliter non potest Christi corpus aliquid recipere, vel alterari. Probatur, omnis passio corporea requirit in passo extensionem localem, & quantitatiuam: sed corpus Christi in Eucharistia non est extensum localiter, & quantitatiuè; ergo non est capax alicui passionis: minor est de fide: probatur maior: quia quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur; ergo si passum, quod recipit est indiuisibile, id quod recipit debet esse indiuisibile: sed nulla res corporea est indiuisibilis, vt de se patet; ergo nulla res corporea potest recipi in corpore Christi in Eucharistia: cum ibi sit modo indiuisibili.

15 Obijcies primò ex Arriaga.Si indiuisibile stuppæ poneretur intra fornacem ardentem secundùm lumen naturale deberet comburri, nec posset resistere efficacitati tanti ignis;ergo aliquod indiuisibile potest alterari actione corporea.

Respondeo,quod lumen naturale ostendit potius contrarium, nempe, quod tale indiuisibile nullo modo alteraretur; nam cum sit indiuisibile, non potest recipere qualitatem caloris, nisi hæc reducatur ad indiuisibile; nulla autem qualitas corporea potest ad punctum reduci.

16 Obijcies secundò. Homo generans producit vnionem animæ ad corpus indiuisibilem ex parte animæ, & diuisibilem ex parte corporis; ergo potest producere qualitatem indiuisibilem, quæ recipiatur in indiuisibili.

Respondeo falsum esse,quod generans producat huiusmodi vnionem tamquam modum materialem ex parte corporis, indiuisibilem ex parte animæ; cum per me nihil aliud sit hæc vnio, quam complexum ex anima, & corpore, vt alibi dictum est: & certè dari modum partim spiritualem, partim materialem ex se videtur implicare.

17 Ex his colligas, quod si corpus Christi in hoc Sacramēto nō potest passione corporea aliquid recipere,aut alterari,nec etiā possit agere actione corporea;cum eadē sit ratio, vnde Sacramentaliter existens non potest naturaliter se ipsum,vel circumstātes videre, aut vllam externam sensationem efficere, cum eadem sit ratio de his actibus, & de alijs materialibus ab extrinseco productis.

ARTICVLVS VII.

An anima Christi in hoc Sacramento possit intelligere, & velle?

1 ACtus, qui materiales sunt, non posse ab anima Christi in hoc Sacramento existente naturaliter exerceri ex huc usq; dictis constat; dixi naturaliter; nam loquendo de potentia absoluta, non video vllam, vel leuem repugnantiam, cur non possit tales actus elicere; dubium ergo est de actibus spiritualibus, qui cum sint in duplici differentia; alij enim eliciuntur ab anima Christi independẽter à phantasmatibus, cuiusmodi sunt actus scientiæ infusæ, & omnes illi, qui non dependent à phantasmatibus, vt eliciantur; etenim, vt suppono ex philosophia anima in intelligendo, etiam in hac vita non semper dependet à phantasmatibus, sed posita semel cognitione dependenter à phantasmate, potest alia vice exire in actum etiam sine phantasmate; imò hoc videtur accidere in altissimis contemplationibus, & extasibus; Non est ergo dubium, an possit elicere actus à phantasmatibus independentes, quia cum sint per se indiuisibiles, possunt ab anima in Eucharistia produci; Difficultas igitur solùm remanet de illis actibus intellectus, qui non possunt elici, nisi phantasia operetur, an isti possint ab anima Christi in hoc Sacramento produci.

2 Suarez disp. 52. sec. 3. Vasquez disp. 191. num. 27. & 28. cum alijs, affirmant Christum posse in Eucharistia existentem elicere huiusmodi actus, dummodo actus phantasiæ eliciat in Cœlo, vbi naturali modo existit.

Lugo disp 9. sec. 2. nu. 16. Amicus disp. 20. num. 44. negant posse animam Christi in hoc Sacramento existentem elicere actus intellectionis, vel Volitionis, qui à phantasia, & appetitu sensitiuo dependent.

3 Conclusio. Si phantasmata concurrunt efficienter ad intellectionem, non potest Christus in hoc Sacramento existens producere actus intellectionis, qui à phantasmatibus dependent: si verò non alio modo concurrant, nisi ratione sympatiæ potentiarum, quod vna non operatur, nisi simul, & alia operetur, tunc est probabilis opinio Suarez. Probatur prima pars, quia in tantùm possunt elici huiusmodi actus, in quantùm phantasmata efficienter concurrunt: sed phantasmata, quæ habentur in Cœlo non possunt concurrere ad intellectionem existentem in Eucharistia; ergo huiusmodi actus intellectionis in Eucharistia non poterunt elici: maior supponitur: probatur minor: quia causa efficiens, vt concurrat debet esse indistans à passo: sed phantasma, quod est in Cœlo distat ab intellectione, quæ est in Eucharistia; ergo non potest ad illam concurrere.

4 Dices, esse eamdem animam entitatiuè, quæ intelligit in Cœlo, & in Eucharistia, & ideò sufficere, quod operetur per phantasiam in Cœlo ad hoc, vt possit intelligere in Eucharistia. Sed cõtra, quia ad intellectionem in Eucharistia debet concurrere efficienter phantasma, vt suppono: sed quod distat ab hac intellectione, non potest concurrere ad eam efficienter; nam agens non agit indistans; ergo &c. vnde aliud est, quod anima Christi, quæ est in Cœlo, & in Eucharistia sit eadem, & hoc verissimum est; aliud est, quod intellectio, quæ habetur in Cœlo, & in Eucharistia sit eadem, & hoc falsum est; sunt enim duæ intellectiones, vna, quæ fit in Cœlo, alia, quæ deberet fieri in Eucharistia, vt ex alibi dictis suppono. Ideò &c.

5 Secunda pars probatur: quia si concursus phantasiæ nullus alius est, nisi quod phantasia operetur, dum intellectus intelligit, certè dum intellectus in Eucharistia intelligit, si phantasia operetur in Cœlo, & sint idem intellectus, & eadem phantasia in Cœlo, & in Eucharistia, nulla ratio est in contrarium, cur non possit, vt in Eucharistia existens, intelligere, quæ phantasia alibi phantasiatur.

6 Ex hic colligas, posse animam Christi in Eucharistia existentem loqui cum Angelis, & alijs spiritibus, eosq; audire; nam ad hanc locutionem non requiritur operatio phantasiæ, aut aliorum sensuum, cum talis locutio fiat per solos actus spirituales, vt dictum fuit de locutione Angelorum in tract. de Angelis, q. 3. ar. 17.

ARTICVLVS VIII.

An Christus in hoc Sacramento existens possit cognosci ab alijs, & præsertim ab oculo corporeo videri.

1 CErtum in primis suppono, Christi corpus naturaliter non posse videri oculo corporeo contra Nominales, & quosdam alios asserentes, posse, quantùm est ex se, videri, nisi diuinitus impediretur ad occultandum mysterium; & ratio huius est, quia naturaliter nullum obiectum est visibile,

Christus in Eucharistia naturaliter ab homine nec videri, nec cognosci potest.

nisi

nisi sit sensibile,& quantum: corpus autem Christi in Eucharistia, licèt habeat suam quantitatem, nihilominus est modo indiuisibili, nec transmittit sui speciem ad oculum, sine qua visio corporea fieri nequit, ex hoc etiam probatur, quod naturalitèr non potest ab intellectu humano cognosci, quia hic non cognoscit, nisi dependenter à sensibus.

2 Certùm 2. est posse cognosci à Beatis per scientiam infusam,& beatam, & abstractiuè à nobis lùmine fidei, in hoc omnes conueniunt. An verò naturalitèr ab Angelo possit cognosci negant Caietanus, Syluius, Gonet disp.5. art.4. Lugus disp.9.sect.2.Suarez disp.52. sect.5. Amicus disp.21. sect.2. & plures alij apud istum. Affirmant Scotus in 4. dist.10. qu.8. Nominales, & Arriaga disp.37. sect.6. num.25. & hoc iudico probabilius; etenim modus existendi Christi in Eucharistia non est supernaturalis in substantia, vt supponunt aduersarij, sed dicit tantùm, quod omnes partes Christi sint penetratæ, & redactæ ad punctum: sed licèt duo corpora diuinitùs penetrentur, non est dubium, quin possent ab Angelo cognosci; ergo etiam, cum corpus Christi in Eucharistia sit ibi, quia eius partes sunt inuicem penetratæ, poterunt eædem partes, vt penetratæ cognosci; & sic sicur Angelus post consecrationem clarè percipit ibi amplius non adesse substantiam panis, & vini, ita etiam potest cognoscere ibi esse Corpus Christi. Difficultas est, an per absolutam potentiam possit Christus in Eucharistia existens videri oculo corporeo.

Ab Angelis potest cognosci.

3 Prima sententia negat: sic Paludanus, & Capreolus in 4. dist.10.qu.vlt. Ioan. à S. Tho. disput.28.art.4. Suarez disp.53. sect.4. Granado, Ruuius de anima, & Auersa hic qu.4. sect.7. cum alijs.

Secunda sententia affirmat. Sic Diu. Tho. hic qu.76. artic.7. ad 2. Nugnus, Syluius,Serra,Martinez à Prado ibidem Gonet disp.5. art.4. Scotus in 4. dist.20. qu.9. Vasquez disp.191. cap.2. Lugus disp.9. sect.2. Amicus disp.21. Valentia, Coninchus,& alij.

Tertia sententia, quam probabilem censet Lugo, & Auersa locis citatis, & indicat Serbellonus de anima, docet posse videri in hoc sensu, nempe, cum corpus Christi sit in quauis parte spatij, quod Deus ostendat in vna parte spatij vnam solam partem corporis v.g. caput cum sola præsentia capitis, in proxima parte collum, & sic de ceteris; ita vt si hostia esset magnitudinis humanæ verè videretur Christus in tota hostia, & singulæ partes in in singulis partibus hostiæ occultando Deus reliquas præsentias in singulis partibus hostiæ.

4 Conclusio prima. Potest oculus corporeus eleuari ad videndum Corpus Christi, vt indiuisibiliter existit in Sacramento Eucharistiæ. Probatur ratione. Quotiescumque potentia aliqua non fertur extra rationem genericam sui obiecti, potest tendere in tale obiectum: sed si oculus corporeus videret Corpus Christi modo indiuisibili existens in Eucharistia non ferretur extra rationem genericam sui obiecti; ergo potest illud videre: probatur maior: ideò omnes Theologi fatentur intellectum nostrum posse eleuari ad videndum Deum,quia, licèt Deus sit obiectum improportionatum, cum sit ens supernaturale, nihilominus, cum in Deo sit ratio generica obiecti intellectus, scilicet ratio entis, potest tale obiectum attingere, cum non feratur extrà rationem genericam sui obiecti; ergo quotiescumque potentia cognoscendo aliquid non fertur extra rationem genericam proprij obiecti, potest cognoscere illud: probatur ergo minor, quia ratio generica obiecti visus est colorarum, lucidum, & quantum: sed Corpus Christi, vt est in Sacramento Eucharistiæ, est colorarum, lucidum, & quantum; ergo illud videndo non fertùr extra rationem genericam proprij obiecti, & sic potest illud videre.

5 Dices 1. Obiectum debere esse extensum, cum potentia sit extensa. Sed contra hoc verū est naturalitèr loquendo; at diuinitùs hoc est falsum; cum licèr obiectum sit indiuisibile, non per hoc tamen ferretur extrà rationem genericam sui obiecti.

6 Conclusio 2. Neque est vlla repugnantia in hoc, quod videatur Christus in Eucharistia eo modo, quo explicat tertia opinio, vt consideranti patet, cum hoc totum pendeat à libertate Dei, qui posset tale corpus demonstrare, si vellet. Verùm quidem est, quod videre Corpus Christi hoc modo, non est videre Christum, vt est in Eucharistia; nam ibi est totum corpus indiuisibiliter in qualibet parte hostiæ; in tali autem suppositione videretur modo quantitatiuo.

7 Obijcies 1. contra primam. Non potest videri aliquod obiectum indiuisibilitèr existens, nisi videatur modus,quo indiuisibilitèr existit: sed implicat videre modum indiuisibilem; ergo etiam implicat videre Christum in Eucharistia indiuisibili modo existentem: probatur maior: quia non potest videri corpus album, nisi visa albedine, neque vt habens

habens figuram, nisi visa figura; ergo neque aliquid indiuisibilitèr existens; nisi viso modo indiuisibili, quo existit: minor etiam probatur, quia talis modus est ad modum rei spiritualis, & est omninò extrà obiectum potentiæ visiuæ: sed nulla potentia potest ferri extra suum obiectum; ergo nec videre illum modum.

Responsio communis eorum, qui admittunt modos distinctos, est negatio maioris, & dant exemplum in eadem potentia visiua, quæ videt in pomo colorem non odorem, aut saporem, eo quod, neque odor, neque sapor vllo modo spectent ad obiectum potentiæ visiuæ; ita etiam cum ille modus non sit, neque coloratus, neque lucidus, neque quantus, mirum non est, si videri non possit, cum sit quid, quod omninò est extrà obiectum potentiæ visiuę, nec officit probatio maioris; nam albedo non est distincta à forma, quæ constituit album, nec figura est entitas distincta à quantitate, sicuti modus iste est realitèr modalitèr distinctus à Corpore Christi; & ideò stat, quod non possit videri album sine albedine, aut habens figuram, nisi visa figura, possit autem videri Christus sine isto modo; eo quod iste modus realiter modaliter distinguatur à corpore Christi, & sit quid, quod omninò est extrà obiectum potentiæ visiuæ, quæ omnia dici non possunt de albo, & albedine habente figuram, & figura, & qui sic respondent consequentèr respondent iuxtà sua principia.

Responsio probabilis argumenti

Respondeo tamen iuxtà nostra principia, concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem, quando dicitur, quod talis modus sit ad modum rei spiritualis, vel vult inuerè esse spiritùalem, & sic falsa est illa propositio, cum sit materialis, vel vult dicere esse indiuisibilem, sed materialem, & hoc modo, sicuti figura non est extrà obiectum potentiæ visiuæ, ita neque illud indiuisibile est extra rationem genericam potentiæ visiuæ, adhuc enim est coloratum, & lucidum, & ideò diuinitus poterit à potentia materiali attingi:

8 Dices, hunc modum non solùm esse indiuisibilem, sed etiam supernaturalem: sed implicat potentiam materialem, & naturalem, vt est visiua potentia percipere obiectum supernaturale; ergo etiam implicat videre hunc modum. Sed contra hoc argumentum nimis probat, & ideò nihil probat; nam probaret etiam, Deum non posse videri ab intellectu creato, quia Deus est supernaturalis, intellectus naturalis; & nihilominus fides docet, Deum posse ab intellectu creato videri, si supernaturaliter eleuetur; ergo etiam licèt concederemus hunc modum esse in substantia supernaturalem, ex hoc præcisè non argueretur non posse videri à potentia visiua, sed tantùm argueretur non posse naturalitèr videri. Quia tamen falsum est hunc modum esse in substantia supernaturalem, cum in re nihil aliud sit, quam partes esse inuicem penetratas, & in puncto constitutas; per hoc autem, quod penetrentur partes, non constituuntur in esse supernaturali, licèt actio, qua penetrantur, fiat supernaturalitèr; hinc est, quod argumentum non vrget; sicuti enim ex eo, quod Petrus penetretur cum Paulo, non per hoc constituuntur in esse supernaturali, vt non possint videri; ita etiam, quod omnes partes alicuius corporis penetrentur, & reducantur ad punctum, non per hoc constituuntur in esse supernaturali, sed cum adhuc tale corpus sit lucidum, coloratum, & quantum, poterit diuinitus à potentia visiua attingi, cum illud videndo non feratur extrà rationem genericam sui obiecti,

9 Obijcies 2. Si posset videri Corpus Christi in indiuisibili existens in Eucharistia, maximè per speciem: sed indiuisibile non potest transmittere speciem; ergo nec videri.

Respōdeo minorem esse veram naturaliter loquendo, falsam diuinitus, vt nos loquimur, posset enim Deus imprimere speciem talis obiecti indiuisibilitèr existentis. Ideò &c.

10 Obijcies 3. Implicat videri aliquid, quod non sit lumen, vel color: sed modus indiuisibilis existendi Christi non est lumen, vel color; ergo nullo modo potest videri.

Respondeo negando maiorem, nam videtur quantitas, quæ non est lumen, vel color; ita etiam poterit videri aliquod indiuisibile, quod habeat lumen, vel colorem; Verùm equidem est, quod non videbitur tamquam obiectum proprium, at videbitur tamquam obiectum commune.

11 Ex dictis de visu constat quid dicendum sit de alijs sensibus, cum sit æqualis ratio de omnibus.

ARTICVLVS IX.

Quando, & quomodo Corpus Christi desinat esse in hoc Sacramento.

1 DVo sunt, quæ hic veniunt explicanda: primùm est tempus, in quo Christi corpus desinit esse in Eucharistia: secundùm est modus, quo desinit. Quoad primum.

2 Prima opinio tenet, quod statim ac species dentibus teruntur, desinat ibi esse corpus Christi. Sic Gloss. in cap. *Tribus gradibus de consecrat. dist* 2. vbi habet. *Certum est, quod species, quam cito dentibus teruntur, tàm cito in Cœlum rapitur corpus Christi*. Cum Glossa videtur sentire Vgo de S.Victore lib.2. de Sacr. par.8. cap.13. & Innocen. lib.4. de hoc mysterio cap.15.ex Suarez disp.54.sect.2. Vvaldensis verò tom.2.de Sacra. cap.60. & Bonauentura apud eumdem Suarez volunt Corpus Christi desinere sub speciebus, etiamsi in ipsis non sit facta mutatio, quando indecens est corpus Christi ibi manere, vt si Sacramentum proijceretur in locum immundum, aut à mure comederetur.

Secunda, & communis opinio D. Tho. hic qu.77. art.7. & alibi, quam communitèr omnes alij Theologi sequuntur, est corpus Christi numquam desinere esse sub speciebus, nisi quando ita sunt alteratæ species, vt succedere debeat aliqua alia substantia diuersa à pane, & vino.

3 Conclusio 1. est cum hac secunda sententia est ita certa, vt Gonet disp.5. art.5. dicat priorem esse erroneam, & à Greg. XI. damnatam, vt refertur in directorio Inquisitorum. Probatur breuitèr; quia Christi corpus ponitur loco substantiæ panis, & vini; ergo tamdiù sub illis accidentibus manet, quamdiù maneret substantia panis, & vini, sed substantia panis, & vini numquam desinit esse, nisi quando accidentia ita alterantur, vt ibi debeat succedere noua aliqua substantia diuersa; ergo etiam Corpus Christi numquam desinit esse sub accidentibus consecratis, nisi quando debet succedere alia substantia à pane, & vino diuersa. Confirmatur Deus numquam se subtrahit à creaturis, nisi res ipsæ subtractionem exigant, iuxtà Apost. ad Rom. 11. *Dona Dei sunt sine pænitentia*: sed præsentia Christi sub speciebus est maximum Dei donum datũ creaturis; ergo numquam desinit esse, nisi quando id exigit natura eorum accidentium, quæ sic alterantur, vt alia substantia succedere debeat.

4 Dices 1. Si vino consecrato misceatur vinum non consecratum, illud non remanet amplius consecratum, & tamen non aduenit noua substantia speciè diuersa, sed semper remanent species, & accidentia vini. Sed contra aliud est, quod post mixtionem non possint discerni partes consecratæ à non consecratis, aliud, quod non sint adhuc consecratæ, & sub illis non remaneat Christus; primùm est verum, at secundum est falsum; nam per mixtionem non alterantur, vt tendat ad deperdendam substantiam, sed semper remanent accidentia vini, & sub accidentibus illis, quæ fuerunt consecrata, quo ad vsque remanent accidentia vini, sub illis semper stat Christus.

5 Dices 2. Possunt vina specie differe, vt album, & rubrum, & vinum aliquod esse multò potentiùs alio, quo casu potentiùs debile conuerteret, vel rubrum conuerteret album; ergo tunc cessaret corpus Christi sub illis speciebus, & tamen non produceretur substantia à vino distincta. Sed contra concedo quidem dari vnum vinum alio potentiùs, & etiam esse probabile, quod vinum album, & nigrum specie differant, licèt probabiliùs sit contrarium; nego tamen vnũ posse conuerti in aliud; nam vinum non generatur, nisi modo vitali in vuis, retundetur quidem vigor potentioris per mixtionem cum debili, at vini substantia non mutabitur. Ideò &c.

6 Quomodo verò desinat Christi corpus in Eucharistia, quod est secundum punctum difficultatis in hoc articulo explicandum.

Prima opinio docet corpus Christi in huiusmodi desitione nullo modo mutari, sed totam mutationem fieri circa species, & ab illa denominari corpus Christi desinens sub speciebus. Sic Caiet. hic art.6. Alens. Ledes. & Marsilius apud Suarez disp.54. sect.1.

Secunda sententia est omnium illorũ, qui dicunt Christum fieri præsentem in Eucharistia solùm per productionẽ præsentiæ localis, & per actionem adductiuam, qui consequentèr dicunt desinere esse hic per deperditionem huius præsentiæ, & huius opinionis est Suarez loco citato, sed an consequentèr ad id, quod dixerat supra de termino actionis conuersiuæ, ipse videat, certè Arriaga disput.39. sect.1. aliquo modo conatur eum defendere.

Tertia sententia docet Christi corpus desinere esse in Eucharistia, quia amittit illud esse substantiale sacramẽtale, quod per consecrationem habebat. Sic Gonet.

nét. disp. 5. art. 5. Amicus disp. 22. nu. 9. Arriaga loco citato, & omnes illi, qui docent Christum fieri præsentem speciebus, non solùm per productionem præsentiæ, sed etiam per actionem substantialitèr reproductiuam.

7 Conclusio 2. est cum hac tertia sententia. Probatur eodem modo proportione seruata debemus loqui de modo quo desinit, Corpus Christi sub speciebus, sicuti loquimur de modo, quo fit præsens sub eisdem: contrariorũ enim eadem est disciplina; sed corpus Christi nō potest fieri præsens sub speciebus per solam actionem adductiuam, aut per productionem solius præsentiæ, nisi verè reproduceretur in Eucharistia; ergo etiam non potest desinere esse in Eucharistia, nisi deperdatur ea præsentia, & desinat esse actio illa substantialis reproductiua Corporis Christi. Confirmatur, quia per desitionem Corporis Christi in Eucharistia non tãtùm amittit Christus denominationem essendi in Eucharistia, sed etiam denominationem reproducti, quam habebat; hanc autem non posset amittere, nisi hoc esse, vt reproductum amitteret; ergo verè hoc amittit, & talitèr, vt si Christus alibi non haberet esse, simplicitèr desineret esse in rerum natura.

8 Obijcies 1. Corpus Christi est gloriosum; ergo nullo modo potest desinere esse.

Respondeo distinguo consequens: non potest absolutè desinere, & secundùm suum esse naturale, concedo consequentiam: secundùm suum esse sacramentale, nego consequentiam; sicuti enim implicat, quod Corpus Christi de nouo ponatur sub speciebus, nisi per reproductionem eiusdem sui esse, vt supra probatum fuit; ita implicat desinere esse hic, nisi destruatur actio reproductiua eiusdem esse; absolutè tamen non desinit, quia semper conseruatur suum esse naturale.

9 Obijcies 2. Si Christus esset tantùm sub speciebus sacramentalibus, & alibi non esset, per hoc, quod periret eius præsentia sacramentalis adhuc non desineret esse; nam adhuc haberet animam, & corpus, quæ exigerent in æternum durare; ergo per hoc, quod desinat esse sub speciebus, non desinit esse substantialiter, sed vel acquirit nouam præsentiam in Cœlo, vel alibi.

Respondeo, quod data suppositione, spectaret ad Deum determinare, an vellet illi dare nouam præsentiam destructis speciebus, vel non, de qua non possumus, nisi diuinando discurrere, cum hoc pendeat à Dei voluntate; de facto autem non dat, quia iam habet suam præsentiam naturalem in Cœlo; falsum autem est, quod per desitionem in Eucharistia acquirat nouam præsentiam in Cœlo, vel alibi; nam sicuti, quando præsentiam sacramentalem acquisiuit, non descendit de Cœlo; ita neque, quando deperdit hanc præsentiam, pergit in Cœlum.

10 Quæres 1. An quando miraculosè apparet puer, vel caro in Eucharistia desinat ibi esse Christus.

De hac quæstione D. Tho agit q. 76. art. 8. Thomistæ communitèr ibidem Suarez disp. 55. de hac ad longum tractat, & plures alij.

Respondeo tamẽ breuitèr cum communi manere ibi adhuc Christum. Ratio est, quia miracula illa fiunt ad firmandam fidem nostram, & ad ostendendam veritatem huius mysterij, & præsentiæ Christi in hoc Sacramento: sed dicendo tunc desinere Christum in Eucharistia non firmaretur veritas huius mysterij, & nostra fides præsentiæ realis Christi in Eucharistia, sed potiùs destrueretur; ergo dicendum est verè Christum ibi perseuerare.

11 Dices tamdiu manet Christus sub speciebus, quamdiu manent accidentia panis, & vini: sed talia accidentia per huiusmodi apparitiones immutantur; ergo amplius ibi non remanet corpus Christi. Sed contra, quia licèt aliquando in huiusmodi apparitionibus species immutentur, quo ad colorem, & figuram, non tamen amittunt temperamentum requisitum ad formam panis, quo stante non desinit præsentia Christi, quantumuis exterius immutentur illæ species, siue ad breue, siue ad longum tempus. Addo multoties non fieri immutationem in ipsis accidentibus panis, sed solùm immutari species visus, & hoc præsertim contingit quando aliqui tantùm videnr puerum, vel carnem, & alij vident eodem modo Sacramentum, ac prius.

12 Quæres 2. Quanto tempore durent species in stomacho antequam corrumpantur, ita vt amplius non possint continere corpus Christi.

Hæc quæstio vtilis est in praxi, vt si quis sciat singulis fere quadrantibus pati vomitum, an possit licitè cõmunicari; secundò quãtùm tẽporis debeat quis abstinere à cibo post cõmunionem ob reuerentiam tanti Sacramenti, licèt ex alia parte potius sit physica, & à medicis decidẽda, & in praxi difficile sit statuere determinatum tẽpus; cũ stomachi sint diuersi, & vnus alio debilior, & ideo citiùs in vno stomacho desinet, quã in alio.

13 Respondeo tamen cum Lugo disp. 10. sec. 2. quod licet difficile sit statuere determinatum tempus, nihilominus censeo, quadrantem horæ vniversaliter esse sufficientem ad hoc, vt ita alterentur species, quod ibi amplius non remaneat corpus Christi. Ratio est, quia hostia, quæ communiter datur in communione admodum parua est, quæ facile in stomacho potest à virtute concoctrice alterari, & corrumpi, corruptis autem speciebus panis, ibi amplius non remanet Christus. Dixi quadrantem horæ regulariter esse sufficientem, non quod existimem non posse etiam corrumpi species in minori spatio, existimo enim posse; non quidem intra spatium, quod sacerdos absoluit sacrum, & exuit vestes, vt tenet Arriaga, cum plures post quartam partem quadrantis horæ per vomitum eiecerint apparentem hostiam; sed dico quadrantem horæ vniuersaliter esse sufficientem pro omnibus, quamuis stomachi debiles sint; post quadrantem enim horæ moraliter non est amplius dubium, tales species non esse corruptas.

QVÆSTIO V.

De accidentibus Eucharisticis.

Tractat de his accidentibus D. Th. in tota quæstione 77. verùm cum ea, quę à sancto Doctore in hac quæstione explicantur potius philosophica sint, quam theologica, ideo de illis hic à nobis breuiter agendum est, vt theologica clarius explicemus.

ARTICVLVS I.

Quomodo accidentia maneant sine subiecto.

1 Manere in hoc Sacramento aliqua accidentia panis, & vini definitum est in Florent & Trid. sess. 13. can. 2. & sensibus ipsis notum est; videmus enim post consecrationem eumdem colorem, saporem, odorem, figuram &c. An verò omnia remaneant; Vasquez disp. 194. cap. 1. censet de fide omnia remanere, cui consentit Lugo disp. 10. sec. 1. È contra verò Suarez disp. 56. sec. 1. censet esse de fide remanere omnia accidentia sensibilia non tamen alias qualitates occultas panis, & vini. Verum Concilijs, & Theologis conformior est opinio, quæ asserit remanere omnia accidentia; tum quia nulla datur qualitas panis, & vini, quæ vel in se, vel in suo effectu perceptibilis non sit; sed certum est remanere omnia accidentia sensibilia; ergo absolutè omnia remanent, cum omnia aliquo modo sint sensibilia: tum quia, si dum Concilium definit, *manentibus dumtaxat speciebus*, intelligatur tantùm de accidentibus sensibilibus, esset de fide non remanere qualitates occultas, & insensibiles, si quæ darentur, quod tamen nullus concedit; ergo per species intelligit Concilium omnia accidentia remanere, præsertim cum nullum detur accidens, quod in se, vel in suo effectu non sit sensibile. Non per hoc tamen existimo esse de fide, quod omnia remaneant, vt vult Vasquez, quia intentum concilij erat definire contra hæreticos, quod ibi nulla remaneat substantia panis; an verò remanerent accidentia aliqua occulta, nec ne, Concilium non curauit. Hoc igitur supposito, inquirimus quomodo maneant hæc accidentia, cum non habeant subiectum substantiale, in quo inhæreant.

2 Duplex hic potest insurgere difficultas; vna mere physica cum Nominalibus, qui volunt non dari quantitatem distinctam à rebus quantis, qua sententia data, hic consequenter dici debet, omnia accidentia remenere sine subiecto; nam cum omnia inhæreant substantiæ, & hæc destructa sit, sequitur, quod omnia sine subiecto permaneant; Verùm cum opposita sententia, quod quantitas sit accidens distinctum à substantia sit communis & ipsa quantitas sit immediatum subiectum aliorum accidentium, sequitur nullam fieri mutationem in reliquis accidentibus, sed ea inhærere quantitati, sicuti antea inhærebant, & totam difficultatem reduci ad hoc, quomodo quantitas maneat sine subiecto.

3 Prima sententia ita sustinet quantitatem remanere sine subiecto, vt à Deo communicetur quantitati modus aliquis existendi per se, ratione cuius subsistit independenter à subiecto. Sic Caiet. hic ar. 1. Serra ibidem Gonet disp. 6. ar. 3. Ferrar, Nazarius, & Aluarez apud eumdem Suarez disp 56. sec. 2. Vasquez disp. 184. cap. 2. Coninch. hic qu. 77. ar. 1. dub. 3. Lugo disp. 10. sec. 1. & plures alij.

Secunda sententia est Soti in 4. dist. 10. qu. 2. art. 2. Nugni hic ar. 1. diff. vnic. Martinez à Prado hic dub. 1. §. 3. Scoti in 4. dist. 12. qu. 1. & 2. Lauræ dispur. 32. de Euchar. art. 1. & 2. Amici dispur. 23. sec. 2. Arriagæ disut. 38. sec. 2. & 3. & plurium aliorum, hæc docet accidentia ideo per se stare, quia actualiter non inhærent; non verò, quia eis tribuatur modus positiuus.

4 Conclusio. Quantitas per se existit in

stit in hoc Sacramento Eucharistiæ non per aliquem modum superadditum, sed solùm, quia Deus illam conseruare continuat sine subiecto. Probatur prima pars impugnando fundamentum contrariæ sententiæ. Iste modus superadditus quantitati, quo quantitas quodamodo per se existat est impossibilis; ergo non datur: probatur antecedens; iste modus quicumque ille sit, vel est substantialis, vel accidentalis; sed neutrum dici potest; ergo non datur: probatur minor, quod non possit esse substantialis: tum quia in Eucharistiæ Sacramento nulla substantia permanet, aut de nouo ponitur præter corpus Christi; tum quia modus, si detur, debet esse eiusdem rationis cum re, cuius est modus; sed quantitas est accidens; ergo non potest habere modum, qui sit substantia; tum quia alia accidentia, in sententia illorum cum quibus disputo, vt existant in Eucharistia non requirunt, quod eorum immediatum subiectum sit substantia cum sit eadem quantitas, in qua prius inherebant; ergo nec quantitas ipsa, vt sit sine subiecto, exigit modum substantialem: probatur eadem minor, quo ad secundam partem, nempe quod talis modus non sit accidentalis; tum quia modus accidentalis non potest dare esse per se; tum quia eadem quæstio fiet de hoc modo, sicuti de aliis accidentibus, quomodo stet per se.

5 Dices primo ex Gonet, talem modum posse esse substantialem, & accidentalē: & respondet ad argumenta facta Ad primum, quod in Eucharistia nihil de substantia panis, & vini permanet, & nihil aduenit, nisi corpus, & sanguis Christi, cum quo tamen stat, quod quantitati detur modus substantialis supernaturalis, quo ipsa, & alia accidentia subsistant. Ad 2. quod argumentum valet de modo naturali non supernaturali, cuiusmodi est modus, de quo agimus. Ad 3. non respondet, eo quod illud non sibi obiecerat. Dicit insuper posse esse accidentalem entitatiuè, & vt quod, substantialem virtualiter, & vt quo; vnde licèt inhæreat quantitati, habet tamen virtualiter illam facere existere per se, & esse modùm supernaturalem accidentalem, cui repugnat inhætere. Sed contra manifestè hæ responsiones nullo modo subsistunt. Non prima; quia licet non sit contra definitionem Concilij ponere hunc modum substantialem; negari tamen non potest, quod clarius non intelligatur Concilium, si dicamus nihil de substantia panis, & vini remanere, & nihil aduenire substantiale, nisi corpus Christi. Non secunda, quia modus est essentialiter eiusdem rationis cum re, cuius est modus; ergo si est essentialiter talis, hoc erit verum non tantùm de modo naturali, quam supernaturali. Neque subsistit responsio, quod possit esse accidentalis; nam quod essentialiter, & entitatiuè est accidens, est ens entis; ergo non potest ei repugnare inhærentia; alia autem responsio, quod licèt inhæreat quantitati huiusmodi modus virtualiter faciat per se illam existere, præter quam quod est cōtradictoriè opposita alteri, quam ipse approbat, & nuper impugnauimùs, sic reijcitur; quia, quod in se & entitatiuè est accidens, non potest informando esse virtualiter substantia, nam informat per propriam entitatem; vnde exemplum de semine, quod non est viuum, & tamen est virtus producendi viuens, & accidentia non sunt substantia, & tamen possunt producere substantiam, nullo modo sunt ad rem; nam semen in ordine ad producendum viuens, & accidentia in ordine ad substantiam concurrũt tantùm vt instrumenta, & in genere causæ efficientis instrumentalis, de ratione autem instrumenti est producere effectum nobiliorem se ipso; at modus concurrit in genere causæ formalis, vnde sicuti implicat, quod albedo constituat nigrum, vel quod forma substantialis constituat accidens; ita modus accidentalis, siue naturalis, siue supernaturalis sit, non potuit constituere aliquod quod stet per se.

6 Dices secundò. Talem modum esse accidentalem, verùm non repugnare, quod Deus efficere possit, vt tale accidens aliqualiter participet modum existendi substantiæ, & ideò posse per se stare. Sed contra, Deus non potest immutare naturam essentialem alicuius rei; sed de essentia accidentium est aptitudo ad inhærendum; ergo & tali modo conueniet; ergo implicabit, quod habeat repugnantiam ad inhærendum. Confirmatur: repugnat aliquam substantiam propriè exigere aptitudinem ad inhærendum; ergo etiam accidenti repugnat, quod habeat exigentiam ad per se standum.

7 Probatur secunda pars. Ex solo conceptu negationis subiecti sufficienter intelligitur accidens esse per se; ergo superfluus est iste modus positiuus, quo quantitas per se existat: probatur antecedens; nam sicuti anima rationalis dicitur separata à corpore per solam negationem informationis; ita quantitas à substantia separata, si à Deo conseruatur, vtque per se stabit absque vllo alio modo

modo; ergo superfluus est omnino iste modus.

8 Obijcies primò substantia, vt per se subsistat, habet modum subsistentiæ; sed quantitas in Eucharistia se habet per modum substantiæ; ergo debet habere modum, quo subsistat.

Respondeo sistendo in ratione naturali me posse negare maiorem; quod si dicamus subsistentiam esse complementum substantiæ, & entitatem realem, vel saltem modalem, hoc deducimus ex mysterio Incarnationis; nullum autem huiusmodi fundamentum habemus ad asserendum quantitatem, dum remanet sine subiecto, debere habere hunc modum, cum sufficienter talis intelligatur per hoc, quod existat, & actu non inhæreat. Ideò &c.

9 Obijcies secūdò. Ablato vno modo ponitur naturaliter loquēdo alius sic ablato modo subsistentiæ ab humanitate Christi ponitur subsistentia Verbi, & ablato puncto à linea statim resultat aliud punctum terminans; ergo etiam ablata inhærentia debet resultare modus oppositus, quo quantitas per se existat.

Respondeo, quod argumentum falsum supponit, cum supponat inhærentiam esse modum, quod tamen falsum est, cum sit tantùm complexum accidentis cum subiecto, quod complexum in hoc Sacramento dissoluitur.

10 Obijcies tertiò. Illud, cui connaturaliter conuenit esse in alio, non potest existere per se, nisi immutetur, & aliquid de nouo acquirat: sed quantitas, & quodlibet aliud accidens connaturaliter existit in alio; ergo, vt existat per se, debet immutari, & aliquid de nouo acquirere: maior probatur: tum quia existere per se est aliquis effectus realis; ergo ab aliquo principio formali pendens: tum quia, si non acquirat aliquid, & immutetur eodem modo semper se habebit, & sic non existet per se.

Respondeo negando maiorem, sufficit enim, quod tollatur inhærentia, vt per se existat negatiuè, hoc est existat, & non inhæreat: per quod patet ad probationem maioris; existere enim per se negatiuè, seu non inhærere, non est effectus positiuus; nec sequitur, quod eodem modo sēper se habebit, nam prius quantitas inhærebat, postea non.

11 Obijcies quartò. Quantitas prius conseruabatur à Deo, & à subiecto, modo conseruatur tantum à Deo; ergo aliquid addi debet, quo suppleatur concursus subiecti.

Respondeo negando consequentiam, sufficit enim idem concursus, vt permaneat in esse; an verò debeat dici hic concursus creatiuus, cum prius esset eductiuus, quia conseruabatur dependenter à subiecto, modò non, est quæstio pura de nomine, de qua non est curandum, potest dici creatiuus, quia conseruatur sine subiecto, potest dici eductiuus, quia est idem dicēs ordinem ad subiectum, à quo primò educta fuit ipsa quantitas.

ARTICVLVS II.

Quomodo species agere, & pati possint.

1 Actiones, & passiones sunt in duplici differentia, aliquæ enim sunt reales, aliquæ intentionales & de his omnibus breuiter agendum; sunt enim potius quæstiones physicæ, de quibus quisq; iuxta propria principia discurrit.

2 Conclusio prima. Species Eucharisticæ omnem illam actionem, vel passionem, quam habēbant in proprio subiecto, habent etiam extra illud. Hæc conclusio patet experientia; nam eodem modo immittunt sui species, & videntur per oculos, & per alios sensus percipiuntur, ac antea; hoc autem est habere easdem actiones, & passiones intentionales. Ratio est, quia vt accidentia habeant huiusmodi actiones non indigent subiecto, nisi ad existendum: sed existunt sine subiecto: ergo easdem actiones intentionales possunt habere. Et eadem ratio est de passionibus intentionalibus.

3 Conclusio secunda. Accidentia Eucharistica etiam actiones reales assimilatiuas sui, vel passiones habere possunt. Hæc etiam patet experientia; nam vinum consecratum calefacit, & frigefacit, & potest calefieri, & frigefieri, vt experientia ipsa constat. Ratio verò huius est adducta iam pro priori conclusione, & hæc in se clara sunt.

4 Conclusio tertia. Accidentia Eucharistiæ possunt habere actionem dispositiuam ad formam substantialem, non tamen possunt illam producere, sed hæc producitur à Deo. Prima pars sequitur ex dictis in conclusione præcedenti. Secunda pars probatur ex philosophia, quia accidentia non habent vim producendi substantiam, sed tantùm disponunt subiectum, quo disposito, ipsa substantia producit aliam substantiam, & hoc suppono ex physicis: atqui hic non adest substantia, quæ possit producere aliam substantiam, ergo debet produci à Deo, qui supplet defectum causarum secundarum.

5 Conclusio quarta, Actiones re-

pata-

paratiuæ, quibus accidentia reducunt se ad pristinum statum, vt si species vini consecrati fuissent nimis calefactæ, & ablato extrinseco calefaciente reducantur ad pristinum statum propriæ frigiditatis, non proueniunt à qualitate occulta, vt volunt aliqui, sed à Deo, qui ex suppositione institutionis huius mysterij concurrit ad illud occultandum. Quod non proueniat à qualitate occulta: probatur, quia non dantur istæ qualitates, & si darentur de ipsis curreret difficultas, nam etiam ipsæ possunt imminui, quomodo ergo reducent se ad pristinum statum? dicendum ergo est, hoc prouenire à Deo ad occultandum hoc mysterium, secus ex defectu talium actionum, possemus aliquo modo in cognitionem huius mysterij deuenire.

ARTICVLVS III.

An ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, & nutriri possit.

1 Species ipsas desinere, & corrumpi sensibus ipsis patet, dum generantur vermes, & in stomacho alterantur, ita vt vi illius alterationis desinat ibi esse Christus. Quomodo verò corrumpantur, dico hoc prouenire ex aduentu aliorum contrariorum in eadem quantitate, quæ cum sit immediatum subiectum accidentium eodem modo alterantur, ac corrumpuntur, ac si ibi adesset proprium subiectum substantiale; difficultas ergo est, quomodo ex his accidentibus aliquid generari, vel nutriri possit.

2 Vvaldens. tom. 2. de Sacram. cap. 26. & Algerus lib. 2. de Euchar. cap. 1. & quidam alij dixerunt, quod quando species sacramentales corrumpuntur, apparenter tantùm noua substantia videtur generari, sicuti etiam apparenter dicunt aliquem his speciebus nutriri. Sed verè hæc opinio ex ipsa experientia apparet non posse sustineri, nam verè generantur vermes ex speciebus sacramentalibus, qui se mouent, & diù permanent; ergo non sunt tantùm apparentiæ, & si quis in magna quantitate sumeret species consecratas panis, certè non minus nutriretur, quam si verum panem sumeret.

3 Alensis 4. par. quæst. 40. membr. 2. ar. 4. Bonauent. in 4. dist. 12. q. 1. art. 1. & Innoc. lib. 4. de mysterio missæ dixerunt redire denuò in hoc Sacramento substantiam panis, & vini, & ex illa postea aliam generari. Sed neque hæc opinio debet sustineri, nam, vt vidimus suprà tamdiu manet Christus, quamdiu maneret substantia panis, & vini: sed data hac opinione nõ tamdiù maneret Christus, quamdiù maneret substantia panis, & vini, sed postquam recessit Christus adhuc adessent dispositiones sufficientes, vt ibi poneretur substantia panis, & vini, non enim potest poni substantia panis, & vini, nisi vbi sunt dispositiones sufficientes ad tales formas; ergo &c.

4 Alij, quos refert D. Thom. hìc ar. 5. docent gigni nouam substantiam non ex ipsis speciebus, sed ex aere circumfuso. Sed neque hæc subsistit, quia actio naturalis agentis est circa species non circa aerem; imò aer ipse habet rationem agentis. Confirmatur, quia si sacra hostia in ignem conijcitur statim vertitur in flammam, & cineres; ergo corpus circumstans non potest esse id, ex quo gignitur aliquid; cum clarum sit ignem esse agens conuertens hostiam in flammam, & cineres.

5 Fuit olim celebris opinio plurium Theologorum, quod quando ex speciebus Eucharisticis aliquid generatur, quantitas ipsa tunc gerat vicem materiæ, ita vt compositum, quod resultat constet solum quantitate, & forma substantiali. Sic Henricus quodlib. 4. q. 36. Ægidius theor. 44. & 45. Ruardus Taper ar. 14. Ferra. 4. contra Gentes, cap. 66. Viguer. in institutionibus theologicis cap. 16. §. 3. & alij.

Communis tandem sententia est materiam de nouo creari à Deo, quando ex speciebus sacramentalibus aliquid generatur. Sic Scotus, Durandus, Aureol. Maior, Marsilius in 4. dist. 12. Suarez disp. 57. sec. 3. Vasquez disp. 195. cap. 3. Coninchus hìc art. 5. Lugus disp. 10. nu. 31. Auersa quæst. 5. de Eucharistia, sec. 5. Arriaga disp. 38. sec. 5. Gonet. disp. 6. à n. 5. & ferè communis omnium aliorum.

6 Conclusio prima. Quantitas non gerit vicem materiæ, quando aliquid generatur ex speciebus Eucharisticis, sed noua materia producitur, quæ probabilius est eadem numero, quæ prius fuit sub speciebus panis, & vini.

7 Prima pars, quod quantitas non possit gerere vicem materiæ, probatur; quia in generatione vermis, v. g. producitur vera forma substantialis; ergo etiã debet dari vera materia, quam possit talis forma informare: antecedens conceditur: probatur consequentia: nulla forma substantialis potest habere suum effectum formalem circa aliquod accidens, cum ad illud non habeat proportionem; ergo debet illum habere circa materiam substantialem: consequentia patet;

patet: probatur antecedens: effectus formalis formæ substantialis est constituere compositum substantiale: sed cum quantitate non potest constituere compositum substantiale, sed accidentale; ergo debet dari materia, cum qua constituat compositum substantiale. Confirmatur: tum quia vermes, qui generarentur non essent composita substantialia, sed monstra: tum quia secundò, si homo longo tempore viueret solis speciebus consecratis, iam tandem non esset homo, sed compositum ex anima rationali, & quantitate. Tum quia tertiò. Si post varias transmutationes illa quantitas reciperet formam panis, iam tunc non posset validè consecrari, quia illud nō esset verè panis, sed forma panis cum quantitate, & tunc, vel desineret totum, & sic deberet desinere etiam quantitas, vel desineret tantū forma, & sic nō esset transubstantiatio; & multa alia absurda sequuntur; ergo nullo modo hæc opinio debet admitti.

8 Secunda pars, quod producatur noua materia; probatur, quia dum fit generatio substantialis, necessaria est aliqua materia: sed toto tempore præcedenti ibi non aderat, quia erat præsens corpus Christi; ergo necesse est, vt in instanti generationis prius natura ibi producatur, vt forma substantialis educi possit.

9 Tertia denique pars, quod probabilius sit, hanc materiam esse eamdem numero, quæ prius fuerat sub speciebus panis, & vini probatur; quia hoc est valde consentaneum vniuerso; hac enim ratione nihil materię deperit, sed eadem semper perdurabit: tum quia hæc quantitas educta est ex tali materia, vnde connaturale est eidem inesse; nec ex parte Dei vlla est repugnantia, cur non possit eamdem reproducere; ergo probabilius est, quod eadem numero reproducatur.

10 Conclusio secunda. Hæc materia per creationem reproducitur, non verò per conuersionem quantitatis in materiam. Est contra Gonet. loco citato, est tamen communis aliorum. Probatur; quia materia hæc debet produci, vt fiat generatio substantialis: sed non potest produci per conuersionem quantitatis in ipsam; ergo debet produci per creationem; hic enim est modus ordinarius producendi materiam: probatur minor: quod remanet in re genita, non desinit esse per conuersionem ipsius in materiam: sed quantitas remanet in verme genito, vel in quocumq; alio, quod ex speciebus generatur; ergo non conuertitur in materiam ipsius: maior ex se patet: minor etiam videtur clara; nam in re genita, nō tantùm est materia, sed etiam quantitas, vel ergo hæc quantitas fuit producta per conuersionem prioris quantitatis in ipsam, vel conuersa quantitate in materiam fuit postea educta ex materia; non primum; quia quantitas non potest conuerti in quantitatem; neque secundum; etenim si possunt saluari omnia per hoc, quod tantùm per creationem producatur materia, ad quid conuertere quantitatem in materiam, cum debeat postea denuò reproduci?

11 Quæres. A quonam agente producatur in eo instanti forma substantialis?

Respondeo, produci ab agente naturali. Est contra Vasquez disp. 195. cap. 3. est tamen communis aliorum. Probatur; quia non debemus recurrere ad Deum, quando possumus assignare causam secundam, vt communiter docent omnes Philosophi: sed productio talis formæ potest tribui agenti creato; ergo non debemus recurrere ad Deum: probatur minor explicando modum, quo possit hoc cōtingere; nam materia tunc creatur à Deo, quando in quantitate sunt omnes dispositiones vt ponatur forma vermis, v. g. & desinat Christus: eo ipso autem, quod est creata, cum quantitas habeat aptitudinem ad inhærendum eidem (suppono enim fuisse intimè quantitati creatam) naturaliter ipsi inhæret, & consequenter intelligitur vltimò disposita: à materia autem disposita, si agens est applicatum, vt in proposito supponitur, potest educi forma substantialis.

12 Dices tamen cum Vasquez. Agens creatum non habet virtutem producendi formam substantialem ex materia, quam prius non disposuit: sed hæc materia non fuit prius disposita ab agente creato, cum in hoc instanti sit producta à Deo; ergo agens creatum ex hac materia non potest educere formam. Confirmatur. Omnis generatio essentialiter est mutatio, & transitus de non esse ad esse: sed dum materia producitur in instanti, quo producitur forma ipsa materia non transit de non esse formæ, ad esse formæ; ergo nec talis forma producitur per generationem ab agente creato. Sed contra: respondeo cum Caiet. hic ar. 5. Ioann. à S. Thom. lib. 1. de gener. qu. 1. art. 1. & alijs: distinguendo maiorem: agens naturale non habet virtutem producendi formam ex materia, quam prius non disposuerit, vel in se, vel in aliquo æquipollenti, concedo maiorem, quam prius non disposuerit

in se,

in se, sed tamen disposuerit in aliquo æquipollenti; nego maiorem: cum igitur hæc materia fuerit prius ab agente naturali disposita in quantitate æquipollenti materiæ, & de æquipollentibus eadem sit ratio, & iudicium; ideò ab ipso poterit agens naturale educere formam; etenim, cum in instanti, quo creatur materia, ipsi inhæreat quantitas, in qua tamquam in subiecto immediato sunt dispositiones ad formam generandam, sequitur, quod etiam ipsa materia censeatur disposita, & per consequens ab agente naturali poterit educi forma; & hæc responsio debet etiam aptari ad confirmationem. Alij respondent ad veram eductionem, & generationem non requiri, quod subiectum præcedat formam prioritate temporis, sed tantùm prioritate naturæ; hoc autem modo materiam præcedere formam, quæ responsio etiam potest sustineri, sed in proposito clarior, & solidior mihi videtur prior responsio.

QVÆSTIO VI.

De forma Sacramenti Eucharistiæ.

SICVTI hoc Sacramentum constat duplici materia, nempe pane, & vino, ita constat duplici forma, nempe forma consecrationis panis, & forma consecrationis calicis, & de vtraq; in hac quæstione agendum est.

ARTICVLVS I.

Quæ sit forma consecrationis corporis.

1 NON est controuersia inter Catholicos, an hæc verba: *Hoc est corpus meum*, sint valida, & essentialis forma cõsecrationis corporis Christi, sed aliqualis controuersia est, an hæc quatuor verba sufficiat, vel requirantur alia, siue præcedentia, siue subsequentia.

2 Scotus in 4. dist. 8. quæst. 2. dicit, prædicta quatuor verba essentialiter quidem constituere formam consecrationis corporis Christi, nihilominus, si quis omitteret illa verba: *Qui pridiè quam pateretur*, dubium esset, an consecraret, quia dubium esset, an proferantur in persona Christi. Scotum sequitur Lauræa disp. 19. de Eucharistia art. 1. & Angelus ver. Eucharistia nu. 24. & Scotistæ communiter.

3 Conclusio. Verba essentialia consecrationis panis sunt tantùm ista: *Hoc est corpus meum*. Sic communiter omnes Doctores. Probatur primo ex Concilio Florent. in litteris vnionis vbi dicit formam consecrationis panis esse illam: *Hoc est corpus meum*: & ex Triden. sess. 13. cap. 4.

4 Secundò probatur conclusio ratione. In illis verbis consistit essentialiter forma consecrationis panis, quæ sine antecedẽtibus, & cõsequentibus sufficienter significant præsentiam corporis Christi, & conuersionem panis in ipsum: sed verba assignata sunt huiusmodi; ergo in illis tantùm consistit essentialiter forma consecrationis panis: maior patet: minor etiam ex se clara est, & ex illis verbis Christi deducit Trident. loco citato sub speciebus panis verè, & realiter contineri corpus Christi.

5 Probatur tertiò. Illa verba sunt essentialia ad consecrandũ corpus Christi, quæ Christus protulit conficiendo hoc Sacramentum, & Sacerdos profert, vt gerens personam Christi, vt constat ex Florent. loco citato, vbi habetur: *Forma huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus conficitur Sacramentum; Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum*: sed verba, quæ profert Sacerdos in persona Christi sunt tantùm essentialiter illa *Hoc est corpus meum*; ergo alia non sunt essentialia: maior constat ex Concilio adducto; probatur minor: si alia verba sunt essentialia, vel sunt illa, *Accipite, & comedite*, vel particula *enim*, vel denique illa, *Quod pro vobis tradetur*: sed nullum ex his verbis est essentiale; ergo tantùm illa quatuor à nobis posita constituunt essentialiter formam consecrationis: probatur minor quo ad illa verba *Accipite; & comedite*: tum quia hæc tantùm significant vsum, & distributionem, quæ non sunt de essentia huius Sacramenti: tum quia licèt Matthæus, & Paulus habeant illa verba, Marcus tamen solùm posuit, *sumite*, & Lucas vtrũque omisit; ergo signum est, hæc verba non esse essentialia. Probatur modò minor; quo ad particulam *enim*. Nam particula *enim* à D. Paulo, ab Euangelistis, & à Florentino prætermittitur, & tamen Concilium ibi assignat formam consecrationis; ergo signum est non esse de essentia: tum quia tunc aliqua particula est de essentia alicuius formæ, quando ipsa ablata mutatur sensus verus, & essentialis formæ: sed ablata particula *enim* adhuc manet sensus essentialis formæ consecrationis; ergo nullo modo est de essentia; tum quia tertiò particula *enim* reddit rationem vsus huius Sacramenti, refertur enim ad ea verba, *Accipite, & manducate*, quæ significant vsum huius Sacramenti; sed vsus non est de essentia huius Sacramenti; ergo nec particula *enim*.

6 Quod denique, neque illa verba, *Quod pro vobis tradetur*, sint de essentia, patet ex perpetuo vsu Ecclesiæ Romanę omnium Ecclesiarum matris, & magistræ, quæ tamen illa verba non dicit in consecratione corporis, sed statim post ly *meum* proponit hostiam populo adorandam.

7 Obijcies primò pro Scoto Constare debet, ministrum proferre verba consecrationis in persona Christi: sed nisi minister præmittat verba illa, *Qui pridie, quam pateretur &c.* non potest constare, an in propria, vel aliena persona loquatur; ergo verba illa sunt necessaria, vt possit forma significatiuè proferri in persona Christi.

Respondeo negando minorem; etenim, si quis indutus vestibus regijs in theatro loquatur in persona Regis, quam repræsentat, non est necessè, vt dicat se loqui in persona Regis, quia omnes ex tali circumstantia facilè intelligunt, ipsum loqui in persona Regis; ità & in proposito omnes Catholici videntes Sacerdotem indutum vestibus sacerdotalibus in altari, facilè intelligunt, quod loquatur in persona Christi; imò absq; tali circumstantia hoc sufficientèr significatur, si solùm habeatur notitia, quod talis sit Sacerdos, sicuti Legatus intellitur loqui nomine Regis habita notitia, quod si Legatus; sic Angelus Exodi 3. dixit Moysi. *Ego sum Deus Patris tui*, & tamen non prius significauit Moysi, se loqui in persona Dei; idem cernitur in Sacramento pœnitentiæ, & alijs Sacramentis, vbi Sacerdos tamquam Christi minister hæc Sacramenta administrat, & tamen non est necessè, vt dicat, tunc se gerere vt ministrum Christi.

8 Obijcies 2. Greci verè consecrant: sed Græci post ly *meum* addunt, *quod pro vobis tradetur*; ergo hæc verba sunt essentialia.

Respondeo retorquendo argumentum: Latini verè consecrant, vt de fide est: sed isti non addunt illa verba, *quod pro vobis tradetur*; ergo non sunt essentialia; & ità debent etiam fateri Græci, licèt enim teneantur illa proferre, vt se conforment ritui propriæ Ecclesiæ, debent tamen fateri non esse de essentia, secus errarent.

9 Obijcies 3. In lyturgijs Sanctorum Iacobi, Basilij, & Chrysostomi, quæ ab Apostolis censentur compositæ post illa verba, *Hoc est corpus meum*. dicitur. *Emitte spiritum tuum, & fac hunc panem pretiosum Corpus Christi tui, quod verò in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui*; ergo &c.

Respondeo in illis lyturgijs per illa verba, *emitte &c.* non peti, vt fiat simpliciter Corpus Christi, sed vt nobis fiat, hoc est prosit nobis, sic se explicauerunt Græci in Concilio Florentino, vel, vt alij interpretantur, per illa verba rogant Deum, vt licèt verba transierint, permaneat tamen corpus Christi sub speciebus, vt prosit nobis ad salutem, neque in explicandis his lyturgijs multùm debemus esse solliciti, cum de fide sit, quod Romana Ecclesia omnium magistra non possit errare, & cum in Romana Ecclesia non addantur illa verba, certum est non esse de essentia.

10 Quæres, an si quis in consecratione omitteret particulam *enim* peccaret mortalitèr?

Respondeo, quod voluntariè illam omittens peccaret mortalitèr. Sic Nugnus hic art. 2. con. 3. Gabriel. in 4. dist. 8 quæst. 2. art. 3. Vasquez disp. 199. cap. 4. Angelus v. Euch. num. 22. & alij contra Suarez hic disp. 59. sect. 1. Coninch. hic art. 2. dub. 2. num. 37. Henriq. Bonac. Dianam, & alios, qui existimant esse tantùm veniale ratione paruitatis materiæ. Ratio est; quia in re ita graui minima illa particula, quæ deseruit ad connexionem verborum, & sensus, grauis censeri debet; & ita non solùm erit peccatum illud *enim* omittere ex cōtemptu; sed etiam si quis sciens, & volens illud omittat. Confirmatur argumēto morali: immutare litteras, & Breuia Pontificia est morale, cui annexa est excommunicatio, & auferre gemmam ex corona Regis, etiamsi in se talis gemma non esset magni valoris, sed solùm ex eo, quod esset ornamentum talis coronæ, censetur res grauis; ergò multò magis erit peccatum immutare formam tanti Sacramenti: Et hoc existimo verum, non solùm, si fiat ex contemptu, vt volunt aliqui, in hoc enim sensu existimo certissimam nostram responsionem, sed etiam iudico esse certam, si quis sciens, & volens illam omittat; vnde solùm potest quis excusari à culpa mortali, si ex oscitantia, & aliquali negligentia talem particulam *enim* omiserit.

ARTICVLVS II.

Quæ verba sint necessaria ad consecrationem calicis.

1 Verba, quibus vtitur Romana Ecclesia in consecratione Calicis sunt sequentia. *Hic est enim calix sanguinis mei, noui, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Dum dicitur *calix* accipitur continens

pro

pro contento per metonymiam; de cetero idem est dicere *hic est sanguis meus*, ac dicere, *hic est calix sanguinis mei*, sed melius explicatur per modum potus dicendo *calix &c.* quam dicendo *sanguis*, quia sanguis seorsum se non est potus. Dum dicitur *noui*, *& aterni testamenti* innuitur æterna hæreditas, quæ per Christi sanguinem nobis promittitur, tamquam per testamentum: dum dicitur *mysterium fidei* significatur fides, quam in hac vita habemus, quæ in nullo alio mysterio sic elucet, sicut in isto: Dum denique dicitur. *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Significatur effectus sanguinis Christi, qui est remissio peccatorum. Hæc cum sint certa apud omnes; Insurgit modo grauis difficultas, an omnia illa verba sint de essentia consecrationis calicis.

Prima sententia est D. Tho. hic art.3. Alberti in 4. dist.8. art.7. Heruæi qu.4. Palud.qu.3.art.2. Capreoli qu.1.conc.6. Martinez à Prado hic dub.5. §.2. qui citat D. Anton. Syluestrum, Tabienam, Viguerium, Sotum, Arauium, Bartholomæum Spinam, & alios, quos sequitur Gonet. hic disp.7. art.2. hæc docet omnia verba, quæ ab Ecclesia Romana dicuntur in consecratione calicis esse de essentia talis formæ.

Secunda sententia docet hæc sola verba *Hic est sanguis meus*, vel *Hic est calix sanguinis mei*, esse de essentia formæ, reliqua, vel esse solùm de substantia, vt docent Caiet. Nugnus, Ioan. à S. Tho. hic, Sotus in 4. dist.11. qu.1. art.1. Ledesma, Lugus disp.11. sect.4. & alij; vel esse solùm de præcepto, vt sentiunt Scotus in 4. dist.8.q.2. Lauræa disp 19. art.2. Suarez disp.60. sect.1. Vasquez disp. 193. cap.3. Coninch. hic art.3. Henric. quod lib.9. art.10. Auersa qu.6. de Euch. sect.3. qui citat Alensem, Bonauent. Durandum, & alios. Addere possumus sententiam aliquorum, inter quos est Amicus disp.24. num.25. qui dicunt formam essentialem esse hanc. *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur*. à qua opinione non multùm discrepant Corneio, & Philippus à Sanctiss. Trinitate.

3 Conclusio 1. Verba essentialia consecrationis calicis sunt illa. *Hic est sanguis meus*, vel. *Hic est calix sanguinis mei*. Probatur illa verba sunt de essentia formæ consecrationis calicis, quæ sunt significatiua côuersionis vini in sanguinem Christi Domini: sed verba assignata sunt huiusmodi, non alia; ergo verba assignata sunt de essentia formæ non alia: maior patet; nam facta conuersione etiam factum est Sacramentum, cum hoc nihil aliud sit, quam corpus, & sanguis Christi sub speciebus: probatur minor: in primo instanti, quo absoluuntur hæc verba, constituunt propositionem integram: sed tunc non possunt esse falsa, neq; quatenùs à Christo prolata sunt, neque quatenùs à Sacerdote in persona Christi proferuntur; ergo in primo instanti, quo absoluuntur, efficiunt, quod significant; & cum significent commutationem vini in sanguinē Christi, hanc etiam efficient; facta autem conuersione, quidquid aliud addatur, non potest esse essentiale; quia iam tota essentia Sacramenti adest.

4 Dices: Verba Sacramentorum habere vim efficiendi, vt sacramentaliter accipiuntur, nimirum, vt sunt ita instituta à Deo: Verba autem huius formæ non sunt instituta præcisè ad significandam conuersionem in sanguinem Christi, sed sunt instituta etiam ad significandum sanguinem effusum, & cofirmantem nouum testamētum; ergo donec impleta sit tota huiusmodi significatio, verba nihil efficiunt; non completur autem huiusmodi significatio, nisi etiam alia verba proferantur. Sed contra; quia verba essentialia formæ sanguinis Sacramenti Eucharistiæ sunt illa, quæ significant conuersionem vini in sanguinem: sed tantùm à nobis assignata sunt huiusmodi; ergo &c. Quod verò sit effusus, vt confirmans nouum testamentum, non significat hanc conuersionem, sed significat virtutem sanguinis, quod licèt conueniat huic Sacramento, conuenit tamen illi tamquam quid extra essentiam eius, cum tota essentia eius intelligatur per hoc, quod sanguis sit sub speciebus vini, quod totū significatur per verba à nobis assignata.

5 Probatur 2. Verba essentialia consecrationis corporis sunt tantùm illa, *Hoc est corpus meum*; ergo etiam verba consecrationis calicis essentialia sunt solùm illa: *Hic est sanguis meus*, vel: *Hic est calix sanguinis mei*. Probatur consequentia: ideo pro consecratione corporis illa sunt sufficientia, & essentialia, quia sufficienter saluant conuersionem panis in Corpus Christi, & illam significant: sed etiam: *Hic est sanguis meus*, vel: *Hic est calix sanguinis mei*; sufficientèr saluant conuersionem vini in sanguinem, & illam significant; ergo in his verbis consistit essentialitèr forma consecrationis calicis.

6 Probatur 3. Ex varijs lyturgijs, in quibus aliqua omittuntur ex verbis, quibus vtitur Romana Ecclesia. Etenim in Missali Græco, vt testantur Durandus, & Caietanus non habentur hæc

quatuor verba *calix*, *æterni*, *mysterium fidei*. In lyturgijs B. Iacobi Apostoli. dicitur: *Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effunditur, & datur in remissionem peccatorum*. S. Ioann. Chrysost. *Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effunditur in remissionem peccatorum*. S. Ioan. Euangelistæ, Sanctorum Apostolorum, Sancti Eustasij, Sancti Ioannis Patriarchæ verba sunt. *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*. S. Marci Euangelistæ: *Corpus meum est hoc, sanguis meus est hic*. S. Matthæi Pastoris. *Hoc caro mea est: Hoc sanguis meus est*. Quas formas testatur Cardinalis de Lugo se vidisse in Missali Maronitarum à Monte Libano Romam misso, & quas formas eidem dedit doctus vir Victorius Scinlach Abbas S. Gregorij natione Maronita, ac in Vrbe à multis annis publicus linguarum interpres: sed omnes hæ lyturgiæ tolerantur ab Ecclesia Romana aliarum Magistra, & in Concilio Florentino fuerunt examinatæ, & super hoc numquam fuit dubium, quin omnes isti verè Sacramentum conficerent; ergo fatendum est, ea tantùm verba à nobis assignata esse de essentia, cum in omnibus lyturgijs ea habeantur, cetera verò verba, aliqua sunt in vna, non in alia.

7 Dices ex Gonet, formam consecrationis calicis non fuisse determinatam à Christo secundùm speciem, sed relictam determinationi Ecclesiæ, sicuti est in forma Confirmationis, & Ordinis; nam forma Græcorum in his Sacramentis est omninò diuersa ab illa, qua vtitur Ecclesia Latina; & tamen verba, quibus vtuntur, tàm Græci, quàm Latini, sunt essentialia pro conferendis huiusmodi Sacramentis, ergo etiam, licèt diuersæ sint formæ consecrationis calicis pro diuersitate lyturgiarum, omnia, tamen verba cuiuscumque formæ erunt de essentia talis formæ. Sed contra, quia quando forma Sacramenti alicuius reperitur in scriptura instituta à Christo, Ecclesia non habet auctoritatem illam mutandi, vt definit Trident. sess. 21. cap. 2. cum non habeat auctoritatem immutandi substantiam Sacramentorum: forma autem spectat ad substantiam Sacramenti: sed forma consecrationis calicis refertur ab Euangelistis, & à D. Paulo; ergo instituta fuit à Christo in specie, & proinde non potest Ecclesia illam immutare; Christum autem instituisse formam calicis habetur de Consecrat. dist. 2. ca. *Vtrum sub figura*. vbi dicitur. *Credendum est, quod in verbis Christi Sacramenta conficiantur &c.* & cap. *Cum Martha*. habetur Christũ expressisse formam verborum, *cum in corpus, & sanguinem suum panem transubstantiauit, & vinum*: quare licèt de Sacramento Ordinis possimus dicere Christum determinasse formam tantùm in genere, non in specie, vt supra diximus de Sacramentis in communi, & libentèr concedimus Goneto; hoc tamen dici non potest de forma Eucharistiæ, quæ in specie determinata fuit à Christo: vnde in Concilio Florent. in decreto pro Armenis dicitur. *Formam huius Sacramenti esse verba, quibus Christus hoc Sacramentum confecit*, Si igitur certum est formam huius Sacramenti esse verba à Christo instituta, & quibus ille hoc Sacramentum confecit, certè non dedit potestatem Ecclesiæ ea determinandi in specie, vt vult Gonet.

8 Conclusio secunda. Reliqua verba, quæ proferuntur in consecratione calicis, nimirum *noui, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, sunt quidem de præcepto, non autem de substantia, si propriè loquamur.

Prima pars patet: quia omnia illa verba ponuntur in Missali Romano, & eodem ritu proferuntur à Sacerdote; vnde sicuti diximus in articulo præcedenti de particula *enim*, quam si quis sciens, & volens omitteret peccaret mortalitèr; ita & de omittente quodlibet ex prænarratis verbis dicendum est.

9 Secunda pars, quod propriè non possint esse de substantia formæ probatur: quando aliquid concurrit ad constituendum totum quantitatiuum, quidquid est de integritate illius totius est etiam de substantia, & de essentia, & è contra: sed per aduersarios talia verba non sunt de essentia formæ consecrationis calicis; ergo neqùe erant de substantia, seù integritate. Confirmatur: vel sine ipsis potest esse forma consecrationis valida, & conuersio vini in sanguinem erit facta, vel non: si primum ergo reliqua verba merè accidunt; si secundum; ergo essentialitèr requirerentur, & partes essentiales formæ essent.

10 Dices cum Ioan. à S. Thoma alia verba esse essentialia sanguini non absolutè, sed quantùm ad expressionem virtutis eius; stat autem, quod id, quod est essentiale expressioni virtutis, sit solùm de integritate respectu conuersionis, & constitutionis Sacramenti. Sed contra: hæc verba non sunt essentialia formæ sanguinis, vt conuersi, & constituentis Sacramentum, sed tantùm sanguini, quantùm ad expressionem virtutis eius; ergo non sunt de integritate formæ conuertentis vinum in sanguinem, & constituentis Sacramentum:

proba-

probatur consequentia: eodem modo se haberent sequentia verba, *noui*, *& æterni &c.* ad formam essentialem sanguinis, sicuti se habent oculi videntes in ordine ad pedes: sed dum oculi vident, licèt possint denominare totum hominem videntem, non possunt tamen denominare pedes videntes; ergo etiam, licèt illa verba possint dici essentialia sanguini, quantùm ad expressionem virtutis eius, non possunt tamen dici de substantia formæ sanguinis, quo ad conuersionem eius: nam sicuti denominatio vnius partis, non denominat alteram, licèt denominet totum; ita, cùm tota illa forma sit totum quoddam, seù sit vna oratio totalis, prior pars, quæ est forma essentialis sanguinis, non potest integrari ab alia parte, sicuti pes non integratur ab oculo, licèt homo integretur à partibus suis, & forma sanguinis, vt expressiua virtutis eius, integretur ab omnibus verbis positis; at forma sanguinis, vt Sacramenti, numquam integrari potest ab illis verbis *noui*, *& æterni &c.* & hoc est, quod vult D. Thom. dum dicit esse de integritate. Etenim hic artic. 3. habet. *Quod per prima verba significatur conuersio; per sequentia verò virtus sanguinis effusi, & sunt quædam determinationes prædicati, idest sanguinis Christi, vnde pertinent ad integritatem huius locutionis.*

11 Obijcies 1. Illa est forma calicis, qua vtitur Ecclesia Latina in eius consecratione: sed Ecclesia Latina omnia illa verba profert eodem ritu, & modo, tenendo calicem in manu, & antequam proponatur sanguis populo adorandus; ergo omnia illa verba sunt de essentia formæ calicis.

Respondeo Ecclesiam Latinam habere certam formam consecrationis calicis indubitatum est, & certissimum; an verò omnia illa verba, quæ proferuntur in consecratione calicis sint de essentia talis formæ, de hoc est quæstio, & dicimus negatiuè propter rationes allatas in conclusione.

12 Obijcies 2. Ea verba sunt de essentia formæ calicis, quæ adæquatè exprimunt naturam Eucharistiæ: sed nequit adæquatè exprimi natura Eucharistiæ, nisi exprimatur sanguinis effusio; ergo saltèm illa verba, *qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorũ*, quibus exprimitur sanguinis effusio, sunt de essentia: maior patet: probatur minor; nam Eucharistia, non solùm est Sacramentum, sed etiam sacrificium: sed sacrificium non exprimitur, nisi per sanguinis effusionem; ergo &c.

Respondeo, quod eo ipso, quod facta est conuersio vini in sanguinem, eo ipso etiam mactata censetur hostia sacrificij, & intelligitur sanguinis effusio; cum separatim sit facta consecratio corporis, & sanguinis; vnde illa verba: *qui pro vobis &c.* adduntur ad exprimendam virtutem sanguinis effusi, non verò, quia sint de essentia formæ Eucharistiæ, siue hæc sumatur in ratione Sacramenti, siue in ratione sacrificij.

13 Obijcies 1. contra secundum. Illud est de integritate formæ, & de substantia eius, quod ex institutione Christi requiritur ad integritatem, & effectũ formæ, quamuis, si desit, non per hoc Sacramentum erit nullum: sed huiusmodi sunt verba formæ calicis, *noui*, *& æterni &c.* ergo hæc omnia verba sunt de substantia: probatur maior: in forma baptismi, & pœnitentiæ pronomen ego non est de essentia, & tamen cum profertur, est de substantia. Secundò quando baptismus fit trina mersione, omnes sunt de substantia, licèt non de essentia. Tertiò in Sacramento Pœnitentiæ confessio vnius venialis est sufficiens ad essentiam in eo, qui non habet mortalia, & tamen, si fiat confessio plurium venialium, illa omnia erunt de substantia, & integritate Sacramenti; ergo eodem modo dicendum hic de forma calicis.

Respondeo maiorem esse falsam, nempè, quod sit de integritate, & substantia &c. nam si Sacramentum sine illis verbis est verum, & validum, certè illa verba accidunt ipsi, & tantùm ex præcepto ponuntur: ad primam probationem: transeat antecedens; nego consequentiam, nam ly *ego* includitur implicitè in ly *baptizo*, & *absoluo*, & ideò nil mirum, si quando ponitur explicitè fit sit de substantia, & essentia, quia etiam influit in effectum: at in proposito illa verba, *noui*, *& æterni &c.* nec implicitè includũtur in verbis essentialibus formæ, nec concurrunt ad effectum. Ideò &c. Ad secundam dico, quod cum primum facta est ablutio, & forma integrè est prolata, perfectum est Sacramentum; quare quidquid postea fiet, non erit de substantia Sacramenti. Ad tertiam est disparitas: nam materia Sacramenti pœnitentiæ non est definita ad hæc, vel illa peccata, sed est confessio vt sic, nimirum, vel omnium mortalium, vel venialium, quæ pænitens confiteri voluerit, & ideò talem, & tantam materiam definire spectat partim ad consciẽtiæ obligationem, partim ad voluntatem pœnitentis: at forma Sacramenti certa est, & determinata. Ideò &c.

14 Obijcies 2. Etiamsi perfecta sit significatio, dum quis dicit, *ego te baptizo*; nihilominùs baptismus non est factus, nisi

nisi addatur *in nomine Patris, filij, & Spiritus Sancti*; ergo etiam licèt sit perfecta significatio conuersionis vini in sanguinem per illa verba. *Hic est sanguis meus*, vel *Hic est calix sanguinis mei*, nihilominus alia verba erunt de substantia.

Respondeo hoc argumento nimis probari, probat enim, quod sicut expressio personarum Trinitatis est de essentia formæ baptismi, ita illa verba formæ consecrationis, nempe, *noui, & æterni &c.* sint de essentia formæ consecrationis, quod non admittunt aduersarij: concedo igitur, quod baptismus non sit perfectus, nisi addatur, *in nomine Patris &c.* sed nego consequentiam, quia forma baptismi debet esse expressa inuocatio Trinitatis; cum sit non tantùm regeneratio, sed professio fidei, quę non militant in Sacramento Eucharistiæ ideo &c.

15 Obijcies 3. Digitus etsi non sit necessarius ad essentiam hominis, est tamen de integritate eiusdem; ergo etiam, licèt illa verba, *noui, & æterni &c.* non sint de essentia formæ consecrationis, erunt de integritate eiusdem. Confirmatur: quia si quis protrahat vltimam syllabam formę, hæc protractio non influit & tamen erit de integritate, & substantia formæ; ergo aliquid potest esse de integritate formæ Eucharisticæ, & non de essentia eiusdem.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est: quia digitus informatur eadem anima, & est physicè vnitus cum alijs partibus, & proinde est pars integralis hominis; at in formis Sacramentorum, non alio modo eis tribuitur ea denominatio partis integralis, nisi quatenus concurrunt ad effectum Sacramenti; cum ergo illa verba *noui & æterni &c.* non concurrant ad ponendam Christum in Eucharistia, vt probatum fuit; ideo non possunt dici de substantia, & integritate formæ. Eodem modo dico ad confirmationem, si protractio vltimæ litteræ non influit: si verò dicatur quod protractio vltimæ litteræ influat, eo quod protractio reputetur eadem prolatio vltimæ litteræ, erit etiam pars essentialis, sicuti prolatio vltimæ litteræ est essentialis; sed meo iudicio probabilius est cum Vasquez, quod talis protractio non influat, & quod effectus habeatur eo ipso, quod sufficienter est pronunciata vltima litera præcisa protractione.

ARTICVLVS III.

An verba consecrationis proferantur recitatiuè, vel significatiuè.

1 Proferre verba recitatiuè, seu materialiter, est tantùm proferre illa tanquam ab alio dicta; vt si quis recitet tantùm, quod fecit Christus in vltima cæna. Proferre verò formaliter, seu significatiuè, & assertiuè tunc dicimus aliquid, quando verba proferimus cum intentione aliquid significandi affirmando, vel negando. Hinc insurgit difficultas, quomodo à sacerdote verba consecrationis proferantur, recitatiuè ne, an significatiuè, an verò vtroque modo.

2 Prima sententia tenet solùm recitatiuè proferri sic Innoc. III. lib. 4. cap. 17. Durandus in 4. dist. 8. qu. 2. ad 1. Maior qu. vnic. ad 2. Mirand. in Apolog. qu. 10. Salmeron. tom. 9. in Euang. tract. 113. & alij.

Secunda asserit proferri solùm significatiuè, non recitatiuè. Sic Marsilius in 4. dist. 6. ar. 1. ad. 6. Alexander, Gabriel, Richardus, & alii quos sequuntur Vasquez disp. 200. cap. 2. & Amicus disp. 24. sec. 4.

Tertia sententia est D. Thom. hic ar. 5. Nugni ibidem diff. 1. Gonet disp. 7. ar. 4 & Thomistarum communiter. Suarez disp. 58. sec. 4. Coninch hic qu. 78. ar. 3, dub. 1. Lugi disp. 11. sect. 5. num. 110. Arriagæ disp. 40. sec. 7. & plurium aliorum, hæc docet proferri, tum recitatiuè, tum significatiuè.

3 Conclusio 1. Verba à sacerdote non proferuntur tantùm recitatiuè. Probatur ex Concilio Florentino in decreto vnionis, vbi habetur. *Sacerdotem in persona Christi loquentem conficere hoc Sacramentum* & ex Trid sess. 22. cap. 2. *Idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit*, & idem docet Amb. 4. de Sacra. c. 4. vbi haber. *Quando peruenit sacerdos ad conficiendum Sacramentum iam non suis, sed vtitur sermonibus Christi.* Sed qui tantùm recitat verba alterius, non loquitur in persona illius; ergo si Sacerdos offerens sacrificium, & consecrans loquitur in persona Christi non profert verba tantùm recitatiuè: minor patet; nam referre, quod alter dixit, vel egit, non est loqui in persona ipsius, vt de se constat.

4 Probatur 2. ex Trid. sess. 13. c. 4. vbi ex eo, quod Christus id, quod sub specie panis offerebat, verè corpus suũ esse dixit, colligit Conciliũ nunc per consecrationem transsubstantiari panem, & vinum in cor-

in corpus,& sanguinem ipsius: sed si verba à sacerdote tantùm recitatiuè dicerentur, non posset concilium colligere quod per consecrationem fiat transubstantiatio; ergo tantùm recitatiuè non proferuntur: minor patet; nam recitare, quod fecit, & dixit Chhristus non est conuertere panem in corpus, aut vinum in sanguinem Christi.

5 Dices cum Lugo, & Artiaga, hoc argumentum non esse efficax: nam potest responderi, Ecclesiam collegisse præsentiam Christi ex veritate verborum, quæ ipse Christus dixit, & consequenter collegisse præsentiam Christi in nostra Eucharistia, quia Christus dedit potestatem sacerdotibus conficiendi hoc Sacramentum per hoc, quod recitarent eadem verba. Sed contra, quia Concilium ex eo, quod verè dixit id, quod offerebat, esse corpus suum, ideo colligit in nostra Eucharistia conuersionem; ergo id colligit non ex eo præcisè, quod dedit potestatem sacerdotibus, sed ex eo, quod etiam nunc verba illa quæ proferuntur à sacerdote, vera sunt: sed si dicerentur tantum recitatiuè, adhuc essent vera, etiamsi nunc non fieret conuersio, vt patet, si quis narret factum Alexandri magni illa narratio erit vera, licet factum illud amplius non sit in rerum natura; ergo cum à Concilio ex verbis Christi colligatur præsentia corporis eius in nostra Eucharistia, fatendum est non dici merè recitatiuè.

6 Conclusio 2. Verba essentialia consecrationis dicuntur à sacerdote, tum recitatiuè in persona propria, tum significatiuè in persona Christi. Probatur primò ex contextu antecedentium verborum,& ex particula *enim* continuante sensum hystoricum. Nam in illis verbis *benedixit, fregit, deditque*, sacerdos refert quid Christus egerit, in verbis aut *dicens &c.* refert, quid dixerit; ergo etiam idem euenit in illis verbis: *Hoc est corpus meum*, quia non est ratio, cur relatio hystoriæ præcidatur, & prætermittatur.

7 Probatur 2.Si non dicuntur verba consecrationis,& recitatiuè, & significatiuè, maximè quia repugnet verba ille simul dici vtroque modo: sed verè non solum hoc non repugnat, sed in familiaribus locutionibus hoc quotidie fit, vt cum dico D. Thomas dixit, quod & ego nunc dico, *Sacramenta Ecclesiæ sunt septem numero*, repeto, quod tu nuper dixisti *obiectum beatitudinis est summum bonum* Ecce istæ locutiones dicuntur, & hystoricè, seu recitatiuè, & significatiuè, seu assertiue, vt de se patet; ergo etiam verba illa consecrationis hoc pacto dicuntur. Vnde D. Thom. hic ar. 5. & super caput 26. Matthęi versu 2. habet. *Dicendum, quod recitatiuè dicuntur,& simul recitatiuè & significatiuè*,

8 Conclusio 3. Ad valorem consecrationis non est necesse, quod verba proferantur recitatiuè. Probatur; nam si sacerdos nulla alia verba proferat, sed immediatè animo consecrandi supra panem dicat. *Hoc est corpus meum*, valida erit consecratio; quia in tali casu adest vera materia, & vera, & essentialis forma cum debita intentione; ad faciendum autem verum Sacramentum nihil aliud requiritur, & tamen huiusmodi verba non proferuntur recitatiuè; ergo ad valorem consecrationis non est necesse, quod verba proferantur recitatiuè.

9 Obiicies primò Sacerdos, dum peruenit ad formam cõsecrationis exuit personam propriam, & loquitur in persona Christi, vt plures Patres docent; & dictum fuit in prima conclusione, ergo non profert ea verba recitatiuè; consequentia patet, quia recitare non est proprium personæ Christi, sed sacerdotis narrantis, quæ fecit, & dixit Christus.

Respondeo quod quando Patres, & Concilia dicunt sacerdotem consecrantem loqui in persona Christi non excludunt, quod etiam ipse non loquatur, sed volunt tantùm sacerdotem tunc exuere personam puri hystorici narrantis; & assumere personam Christi, per hoc autem non negatur, quod adhuc ipse non narret, quod Christus fecit.

10 Obiicies 2. Proferre verba recitatiuè, & significatiuè non possunt coniungi in eodem sermone; ergo &c. antecedens probatur; per illos duos modos verba habent diuersam significationem; etenim, si sacerdos referat, quod Christus dixit, verba Consecrationis designabunt illas numero species, quæ fuerunt in manibus Christi; si verò formaliter, & significatiuè loquatur, designabũt species, quæ sunt in manibus ipsius sacerdotis; ergo illi duo modi inducunt diuersitatem in significatione.

Respondeo negando antecedens: ad probationem, concedo habere diuersam significationẽ,sed quæ de facto coniungitur in vno,& eodem sermone: ad aliam probationem, nego sacerdotem consecrantẽ asserere, quod hæ numero species panis fuerint in manibus Christi, sed asserit Christum accepisse alium numero panem, super quem protulit verba, quæ nunc sacerdos profert; vnde rectè saluatur, quod verba proferantur à sacerdote, & recitatiuè, & significatiuè.

ARTI-

ARTICVLVS IV.

Quid significet pronomen Hoc, vel Hic.

1 TRactant hic plures Theologi an verba consecrationis physicè instrumentaliter producant sub speciebus Eucharisticis corpus Christi, & pro quo instanti illud causent; verùm hæc remanent soluta ex dictis de Sacramentis in communi qu. 3. ar 3. 4. & 5. vnde non opus est iterum eadem repetere. Difficultas igitur proposita desumitur ex illa particula *Hoc*, nam vel ly *Hoc*, dum profertur significat panem, & sic falsa erit propositio, quia panis non est corpus Christi, vel significat accidentia, & eadem est ratiò, quia neque accidentia panis sunt corpus Christi, vel significat corpus Christi, & neque hoc: quia, dum profertur *hoc* cum ibi non sit corpus Christi, neque etiam poterit vllo modo demonstrari per pronomen *Hoc*; & quod dicitur de *Hoc* in consecratione corporis, dicitur de *Hic* in consecratione sanguinis.

2 Prima sententia docet ly, *Hoc*, significare panem, non quidem, qui permaneat, sed qui conuertitur in corpus Christi in fine propositionis, & quando profertur *Hoc* panis sit signum Christi ibi futuri. Sic Bonauent. in 4. dist 8. part.2. ar.1. qu.1. & Alexander in 4. quæst. 10. Secunda vult per ly *Hoc*, demonstrari accidentia panis, quia tantùm hæc cadunt sub sensum, & perseuerant eadem vsque ad finem consecrationis. Sic Aureolus in 4. dist.8. qu,2.ar.2.

Tertia sententia vult pronomen *Hoc*, formaliter designare aliquid commune substantiæ panis, & corporis Christi, commune quidem non secundùm rem, sed secundùm rationem *contenti sub his speciebus*, ita vt sit sensus, *hoc, quod sub his accidentibus continetur, est corpus meum* Sic D. Thom. hic art. 5. & in 4. dist. 8. qu.2. ar. 1. quæstiunc. 4. ad 1. Ioan. à S. Thom. hic disp.19. ar.1. Gonet disput.7. ar.4. §.3. Syluius 3.p.qu.78. ar.1, quær.1. & Thomistæ communiter. Scotus in 4. dist.8. qu.1. Lauræa disp.19. de Euchar. ar.4. Suarez hic disp. 58. sec. 7. Vasquez disp. 210.c.4. Lugus disp.11. sec.4. Amicus disp.24. sec.3. Arriaga disp.40. sec.8. qui aduertit cum Suarez, quod differentia, quæ videtur esse inter aliquos Doctores, cum aliqui velint ly, *Hoc*, debere sumi substantiuè, alij adiectiuè, est de nomine, non de re, cum verè omnes in explicatione sententiæ propriæ in idē conueniant.

3 Conclusio prima. Reijciuntur duæ priores opiniones. Prima sic reijcitur; si ly, *Hoc*, significat panem, vel esset panis, vt permanens in fine rationis, vel panis destructus; sed neutrum potest dici; ergo &c. maior patet: probatur minor, quod non sit panis permanens; quia de pane non prædicatur corpus Christi, cum falsum sit, quod panis sit corpus Christi; ergo pronomine *Hoc*, non potest denotari panis permanens; neque potest esse panis destructus; nam panis destructus non est in rerum natura; ergo non potest dici, quod sit corpus Christi, quia, quod non est, non identificatur cum corpore Christi verò, & realiter existente.

4 Dices, non denotari panem, neque existentem in fine prolationis, neque destructum, & non existentem, sed denotari panem, qui transit in corpus Christi; ex quo deducit Arriaga, rationem factam nun esse efficacem ad probandum intentum, vnde, si non haberemus clariorem explicationem, nos non habere rationem vllam ad hanc reijciendam. Sed contra quomodocumque denotetur panis, de ipso affirmaretur, quod sit corpus Christi: sed quomodocumque sumatur, & denotetur panis falsum est, quod sit corpus Christi; ergo, quomodocumque sumatur, numquam, nisi falsò potest affirmari, quod sit corpus Christi. Contra secundò: quando dicitur denotari panem, qui transit: vel panis, qui transit est adhuc verè panis, vel non est, & est destructus: si est; ergo de pane prædicatur, quod sit corpus Christi; si non est; ergo de aliquo, quod non est, prædicatur corpus Christi verum, & existens, quod ex se patet esse falsissimum.

5 Eadem ratione conuincitur falsitas secundæ opinionis, cum falsum sit accidentia panis esse corpus Christi; ergo ly, *Hoc*, non potest denotare accidentia panis.

6 Dices ly, *est*, non significare identitatem accidentium panis cum corpore Christi, sed solùm continentiam; ita vt idem sit dicere *hoc est corpus meum*, ac, *Hoc continet corpus meum*. Sed contra; quia hoc est destruere veram significationem verbi *est* & veram transubstantiationem, quæ tamen ex Trid. sess. 13. cap. 4. ex verbis formæ colligitur; ergo neque hæc opinio vllo modo est admittenda.

7 Conclusio 2. Pronomen, *Hoc*, significat contentum sub speciebus in fine prolationis verborum esse corpus Christi. Probatur; nam iuxta hanc explicationem saluatur veritas illius propositionis, verba enim in rectâ, ac propria significatione accipiuntur, & insuper explicatur conuersio, quam talia verba

verba ſignificant, & efficiunt; ergo huiuſmodi explicatio eſt tenenda: probatur antecedens, quo ad primam partem: nam vel pronomen, *hoc*, ſumitur ſubſtantiuè, vel adiectiuè; ſi ſubſtantiuè, vt videtur ſumi, cum ſit integrum ſubiectum propoſitionis, demonſtrat in confuſo ſubſtantiam ſub illis accidentibus contentam; ſi adiectiuè ſemper intelligitur aliquid aliud commune; vt cum dicitur, *hic eſt ſanguis*, ſubintelligitur, *hic potus eſt &c.* & cum dicitur, *hoc eſt corpus*, ſubintelligitur *hoc edulium*; imo etiam abſque eo, quod quicquam ſubintelligatur, ſumuntur adiectiuè, quatenus *hic* concordat cum ly *ſanguis*, & *Hoc* cum ly *corpus* quemadmodum dicere ſolemus, *hic eſt Petrus, eſt meus frater*, & huiſmodi: ſed ſi ſic ſumantur ly *Hoc*, & *Hic* ſemper ſaluatur veritas illius propoſitionis; ergo tam adiectiuè, quam ſuſtantiuè poſſunt ſumi: probatur minor: nam in huiuſmodi locutionibus practicis in quibus res, quæ ſignificatur non ſupponitur, ſed fit, pronomina demonſtratiua non demonſtrant rem ad ſenſum in principio, ſed in fine locutionis; etenim cum dicant habitudinem ad prædicatum, à quo in ſua ſignificatione determinantur, non poſſunt habere determinatam ſignificationem, niſi in fine completæ locutionis: ſed in fine prolationis verborum verè adeſt ſub accidentibus corpus Chriſti, ergo in fine prolationis verborum ſaluatur veritas propoſitionis.

8 Dices. Pronomen, *Hoc*, deſignat contentum ſub ſpeciebus; quando ipſum profertur: ſed quando, *Hoc* profertur, contentum ſub ſpeciebus eſt ſubſtantia panis; ergo hanc ſignificabit. Sed contra, reſpondeo quod pronomen, *hoc*, duobus modis accipi poteſt, primò ſecundum ſe, vt eſt quidam ſimplex terminus, & hoc modo non habet determinatam ſignificationem, ſed vagam & indefinitam: ſecundò conſiderari poteſt vt eſt terminus, & ſubiectum propoſitionis, cuius ſignificatio determinatur à prædicato: pronomen ergo, *Hoc*, vtroque modo conſideratum non ſignificat, cum primùm profertur, ſubſtantiam panis; non primò modo conſideratum, quia tunc habet ſuſpenſam ſignificationem, indefinitam, & vagam; neque ſecundo modo; quia vt ſubiectum debet determinari à prædicato: deſignat ergo, vel hoc ens, vt ſentit Scotus, vel ſecundùm alios, quod tamen in idem recidit, hoc ſenſibile, vel hoc contentum ſub ſpeciebus, in fine autem prolationis determinatur à prædicato, quod eſt corpus Chriſti; Ideo abſoluto prædicato pronomen illud, *Hoc*, ſignificat corpus Chriſti ſub his accidentibus contentum, & ſenſus eſt, *Hoc contentum ſub ſpeciebus eſt corpus Chriſti*.

9 Confirmatur. Si Deus conferret virtutem creandi aurum his verbis, *Hoc eſt aurum*: pronomen, Hoc, non poſſet demonſtrare, niſi ſolùm aurum; cum nullum ante ſupponatur ſubiectum, quod poſſit demonſtrari; ergo non eſt neceſſe, quod demonſtret aliquid, dum profertur, ſed ſufficit, ſi illud demonſtret in fine prolationis verborum; cum verò in noſtro caſu ſubiectum adſit, ſufficit, ſi illud indefinitè ſub ratione contenti ſignificet.

10 Quod autem iuxta prædictam explicationem aptè ſignificetur conuerſio patet, quia verba efficiunt, vt contentum ſub his ſpeciebus ſit corpus Chriſti, quod verba aptè ſignificant;

11 Obiicies primò. Pronomen: *Hoc*, dum profertur aliquid ſignificat, & dum profertur non poteſt aliud ſignificare, niſi id, quod continetur ſub ſpeciebus, ſed illud quod cõtinetur ſub ſpeciebus dũ profertur non eſt corpus Chriſti, nec vnquam erit, aut poterit identificari cũ corpore Chriſti; ergo ly Hoc, dum profertur, non poteſt ſignificare contentum ſub ſpeciebus.

Reſpondeo, quod pronomen, *Hoc*, dum profertur ſignificat, quod contentum ſub ſpeciebus in fine prolationis verborum eſt corpus Chriſti, ſeu clarius, quod continebitur ſub illis ſpeciebus in fine prolationis verborum eſt corpus Chriſti.

12 Obiicies ſecundò. Hæc propoſitio: *Hoc eſt corpus meum*, eſt propoſitio practica, quæ efficit, quod ſignificat: ſed non eſſet practica, ſi pronomen, *hoc*, ſupponeret pro corpore Chriſti; ergo pro illo ſupponere non poteſt.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: non eſſet practica, ſi ſupponeret pro corpore Chriſti iam facto, & explicitè, & clarè; concedo minorem: ſi ſupponeret pro corpore Chriſti per conuerſionem ponendo, implicitè, & confusè, nego minorem; ergo &c. negatur conſequentia: nam ly *Hoc*, ſupponit pro corpore Chriſti in confuſo ſub ratione contenti per conuerſionem ponendo in fine prolationis verborum.

ARTICVLVS V.

An per plures formas conſecrationis poſſit ſimul conſecrari eadem materia.

1 Naſcitur hæc difficultas ex praxi Eccleſiæ. Primò in ordinatione Sacerdotum, qui vt conſtat

ex nouo Pontificali edito iussu Clementis VIII. cuius ritum præcipit Pontifex ab omnibus Episcopis obseruari, debent omnes Sacerdotes, dum ordinantur, simul cum Episcopo ordinante consecrare eamdem materiam. Secundò in consecratione Episcopi, in qua Episcopus consecratus simul cum consecranti bus verba profert consecrationis, vt habetur in Pontificali. Tertiò in summo Pontifice, quo solemniter celebrante Presbyteri Cardinales olim concelebrabant, & idem ritus seruabatur in Sacerdotibus, qui Episcopo solemniter celebranti assistebant, vt tradit Innocentius lib. 4. de mysterijs Missæ cap. 25. sed tunc isti duo casus non sunt in vsu, vt notat Suarez de Sacramentis disp. 71. sec. 3. Quartò ex vsu recepto apud Græcos Sacerdotes, qui in missa solemni, dum celebranti assistunt, eamdem hostiam, & vinum consecrant, teste Molfesio in summ. tract. 2. cap. 10. num 41. Extra hos casus numquam licet; & si plures Sacerdotes eamdem Hostiam vellent consecrare, sacrilegè peccarent, & possent ab Inquisitoribus puniri, & ab eis inquirere, quid sentiant de Missæ sacrificio, vt notat idem Molfesius.

Quando licet pluribus eamdē hostiam cōsecrare.

2 Quare, stante hac vniuersali consuetudine Ecclesiæ fatendum est, posse plures Sacerdotes eamdem materiam simul consecrare, & temeritatis ab omnibus Catholicis, notantur Durandus in 4. dist. 13. q. 3. & quidam alij, qui ausi sunt huiusmodi consuetudinem apertè improbare; & nunc præsertim hæc Durandi opinio est temeraria, cum apertè se opponat non solùm consuetudini vniuersali Ecclesiæ, tam Græcæ, quam Latinæ, sed etiam præcepto Summi Pontificis præcipientis in ordinatione Sacerdotum cam consuetudinem obseruari.

3 Maior difficultas inter Theologos est, quomodo possint Sacerdotes, qui ordinantur simul cum Episcopo consecrare; nam cum moraliter sit impossibile, quod plures, vt fit in publicis ordinationibus, simul proferant verba consecrationis, & quod vnus non perficiat prolationem formæ prius, quam alius, posset euenire casus, quod aliquis priusquam Episcopus perficiat verba, proferat totam formam, & sic Episcopus non consecrabit, & insuper proferendo verba super materiam iam consecratam peccaret, vel è contra, si Episcopus prius proferat verba, quam alij formam consecrationis absoluant. Vt hæc difficultas soluatur variæ recitantur opiniones.

Nodus difficultatis qualis sit.

4 Prima sententia docet omnes Sacerdotes tunc consecrare, quia omnes omnes dirigunt suam intentionem ad illud instans, in quo Episcopus absoluit, quod si præueniant, intendunt tantùm materialiter verba proferre. Sic Innocent. lib. 4. de mysterijs missæ cap. 25. D. Thom. infra quæst. 82. art. 2. Paludanus in 4 dist. 13. q. 4. ar. 2. Soto, Ledesma, & alij ibidem, & varij Thomistæ; sic etiam sentit Lauræa de Eucharistia disp. 24. art. 4. nu. 51.

Secunda sententia docet Episcopum tantùm formaliter consecrare, Sacerdotes verò concelebrantes solùm materialiter. Sic Richardus in 4. dist. 13. ar. 2. quæst. 1. Angelus ver. Eucharistia, in quam propendit Suarez disp. 61. sec. 3. in fine, & Caiet. 3. par. q. 82. ar. 2. quatenus vult Sacerdotes concelebrantes non debere habere intentionem, neque consecrandi, neque non consecrandi, sed *Intendo dicere hæc verba cum ea intentione, quam debeo.*

Tertia sententia docet, omnes habere intentionem saltem conditionatam consecrandi, & non recitandi solùm materialiter illa verba, ex eo quod nemo certus est, dum profert vltimam syllabam, quod illam proferat super materiam consecratam. Sic Lugus disp. 11. sec. 8. nu. 172. Amicus disp. 24. sec. 7. qui citat Sotum, & Vasquez.

Quarta sententia est Suarez disput. 61. sec 4. in fine, & Coninch. q. 81. art. 2. qui volunt Sacerdotes concelebrantes debere habere hanc intentionem conditionatam, nimirum aut consecrandi simul cum Episcopo, aut si absoluant verba prius, vel posterius, quam Episcopus, non consecrandi, nisi materialiter; & hoc ad vitanda omnia incommoda, quæ hinc possent oriri.

Quinta sententia vult omnes Sacerdotes simul cum Episcopo constituere moraliter vnum ministrum conficiendæ Eucharistiæ, & proinde, etiam si vnus prius absoluat verba, quam alius, nihil officere, quia moraliter est vnica forma consecrationis. Sic Marchinus noster de ordinibus in particulari tract. 2. part. 8. cap. 10. Arriaga disp. 4. sec. 9. & alij. In hac opinionum varietate.

5 Conclusio prima. Si formæ in eodem instanti absoluantur supra eamdem materiam, etiam simul efficiunt Sacramentum. Probatur, quia omnes consecrantes supponuntur legitimi ministri, item supponitur eos proferre veram formam cum recta intentione consecrandi veram materiam non consecratam; ergo si simul omnes formam absoluant super eamdem materiam, omnes simul eamdem consecrabunt; & hoc non vertitur in dubium, sed supponitur

tam-

tamquam certum ab omnibus: an verò dicendæ sint causæ totales, vel partiales, esset quæstio de nomine; diceremus tamen esse omnes ministros causas totales instrumentales Dei, qui potest vti simul pluribus instrumentis ad eumdem effectum producendum, & in hoc nulla, vel leuis est repugnantia, vt suppono ex physicis.

6 Conclusio secunda. Prima, & secunda sententia non saluant incommoda, quæ possunt oriri. Probatur de prima, quia, vel Sacerdotes, dum verba proferunt, habent intentionem absolutam consecrandi; vt vult Paludanus, & hoc modo est impossibile, quod talis intentio possit pertrahi vsque ad instans, in quo absoluit Episcopus, sed statim, ac primus verba absoluit, consecrat; ergo alius, qui postea absoluit verba, non consecrat: probatur antecedens; quia quod Christus ponatur sub speciebus, non est in libera potestate Sacerdotis, nisi in causa, quatenus in ipsius potestate est proferre verba, & habere intentionem: at si proferat verba, habeat veram intentionem, & materia apta sit præsens, non est amplius in potestate operantis, quod non sequatur effectus, sicuti in physicis, si adsint stuppa, & ignis, est in potestate mea appiicare, vel non applicare ignem stuppæ: at si applicauero, non erit amplius in mea potestate, quod ignis nō comburrat stuppam, sed comburret, quia est causa physica, ita in proposito.

7 Dices cum Paludano, quod virtus talium verborum conseruatur in aere vsque ad illud instans, Ecclesia ex congruenti causa hoc permittente, vt vult Valentia hìc quæst. 10. part. 2. Sed contra, quia hæc omnino ridicula sunt, & sine fundamento conficta, vnde à Durando, & alijs Paludanus irridetur; neque responsio Valentiæ est melior; nam Ecclesia non habet potestatem suspendendi talem effectum; vnde, sicuti quis non potest dicere, volo nunc seriò proferre verba cum vera intentione baptizandi, volo tamen, quod gratiæ effectus producatur, nisi post quatuor, vel quinque instantia; ita nec potest dicere, volo verè cum vera intentione proferre verba consecrationis super debitam materiam, nolo tamen, quod præsens sit Christus, nisi post quatuor, vel quinque instantia, vel nisi pro illo instanti, in quo absoluit Episcopus, vel vltimus.

8 Si verò dicatur, quod Sacerdos non habeant intentionem consecrandi, nisi pro tali instanti, quo vltimus, vel Episcopus perficit. Contra; quia ex hoc sequitur illos, qui prius verba absoluūt, non consecrare, sed tantùm Episcopum, vel vltimum, si etiam Episcopus hanc haberet intentionem: Hoc autem est valde durum; nam si vellent vltimum, excluderetur Episcopus ab illa intentione, qui ordinariè primò absoluit. Si autem dicatur Sacerdotes referre intentionem ad instans, in quo absoluit Episcopus, sequitur; quod tantùm Episcopus consecret, non alij, nisi illi, qui casu in eodem instanti perficerent. Insuper de hac intentione non constat in cæremoniali, imò admonentur omnes, vt cum Episcopo consecrent.

9 Secunda sententia sic reijcitur; quia si non habent intentionem consecrandi, ad quid dicunt verba consecrationis? tum quia in Pontificali præcipitur Episcopo, vt clarè, & paulatim verba proferat, vt possint alij dicere; & redditur ratio, quia etiam alij consecrant; ergo dici non debet alios præter Episcopum non habere intentionem consecrandi.

10. Conclusio tertia. Neque tertia, & quarta sententia saluat incommoda: has duas opiniones simul reijcio; nam licèt prima facie videantur diuersæ, tamen ambæ fundantur in voluntate conditionata consecrandi; sed de hac conditione non admonentur noui Sacerdotes, sed eis dicitur, vt habeant intentionem consecrandi, & simul cum Episcopo recitent verba; ergo hæc voluntas conditionata nō saluat incommoda: nam adhuc sequitur, quod plures non consecrent: Secundo intentio Sacramētorum debet esse absoluta, nec est in potestate consecrantis suspēdere effectum, vt supra probatum fuit. Tertiò etiam Episcopus deberet habere hanc voluntatem conditionatam; nam non magis verba Episcopi, quam ordinatorum sunt efficacia; ergo, si alij, vt ritè faciant debent cum Episcopo conditionatè intendere, etiam Episcopus, vt ritè consecrer, deberet cum alijs conditionatè intendere, nè isti in consecrando committant sacrilegium; & cum seriò admoneantur, nè præueniant Episcopum, signum est, ab Ecclesia iudicari eos consecraturos, si præuenirent Episcopum.

11 Conclusio quarta. Clarius saluantur incommoda, si dicamus omnes Sacerdotes constituere moraliter cum Episcopo vnum ministrum conficiendę Eucharistiæ, eo modo, quo dicit quinta opinio. Probatur: quando plures ministri faciunt moraliter vnum, intendunt omnes simul conficere eamdem Eucharistiam: vnde licet vnus proferat citius formam, quam alius perficiat, nihilominus, qui nec dum perfecit non repetit totam formam, sed tantùm profert

verbum, quod debebat perficere; quare sicuti, dum aliquis solus consecrat, si prolata verba cum vera intentione super materiam, iterum eadem vellet proferre cum vera intentione repetendo *Hoc est corpus meum*, peccaret, quia ea proferret super materiam iam consecratam; si tamen post prolatum vltimum verbum, *meum*, iterum repeteret, *meum*, non per hoc repeteret formam, ita cum consecratio, quæ fit à pluribus, fit per modum vnius, idem iudicium debemus facere de eo, qui vltimo dicit, *meum*, ac de illo, qui solus consecrat, & repetit, *meum*: sed, qui solus repetit, *meum*, non per hoc repetit formam, aut peccat, si ex conscientia inuincibiliter erronea illud repetat; ergo nec Sacerdotes per modum vnius consecrantes, etiam si vnus post alium dicat, *meum*, repetunt formam, aut peccant, sed efficiunt tantùm id, quod eis præcipit Ecclesia.

12 Obijcies primò. Quando ab aliquo prolata est tota forma, vel fit præsens Christus in tali instanti, vel fit tantùm præsens, quando vltimus profert, & perficit formam; si primum dicatur; ergo reliqui non consecrant, sed tantùm primus, qui perficit; si verò dicatur secundum; ergo suspenditur intentio aliorum vsque ad tale instans, quod supra impugnauimus.

Respondeo, quod eo ipso, quod ab aliquo prolata est forma, fit præsens Christus; nego autem, quod reliqui moraliter non consecrent; cum omnes se habeant per modum vnius instrumenti moralis subordinati Deo tamquam primo, & principali agenti.

13 Obijcies secundò. Eo ipso, quod perfectè prolata est forma, fit præsens Christus; ergo sacrilegè alij intendunt cōsecrare perficiendo singuli propriam formam.

Respondeo negando consequentiam, quia in eo casu nullus profert scienter vltimum verbum post alios, sed quilibet facit quantùm est in se, vt simul perficiat cum alijs; habent autem eam intentionem ex mandato Ecclesiæ, quæ vult, vt omnes simul cum Episcopo cōsecrent; & hæc in re ita obscura. Existimo etiam intentionem consecrantium in praxi hanc esse legitimam. Volo conari perficere formam consecrationis pro eo instanti, quo eam perficit Episcopus, quod si à me tunc non perficiatur, cum iam præsens sit Christus, mea intentio est solùm talis, qualis debet esse; & hanc puto esse mentem D. Thom. & quod monuit Caietanus.

QVÆSTIO VII.

De effectibus, vsu, & ministro Eucharistiæ.

QVÆ D.Thom. à quæstione 79. vsque ad 82. tractat, ex se facilia sunt, & potius ad casus conscientiæ spectantia, quam ad Theologiam speculatiuam; vnde nos omnia vnica quæstione concludemus; primò inuestigantes effectus præcipuos huius Sacramenti; deinde ea, quæ scitu erunt digna circa ministrum, & sumptionem huius Sacramenti explicabimus.

ARTICVLVS I.

Quinam sint præcipui effectus Eucharistiæ.

1 TRibus modis recipi potest Christus in Eucharistia, vt docet Trid. sess. 13. cap. 8. primò spiritualitèr tantùm, vt cum quis desiderat Christum actu sumere; secundò sacramentalitèr tantùm, vt cum quis in peccato mortali recipit hoc Sacramentum, sed non recipit gratiam, imò peccat. Tertiò sacramentaliter, & spiritualiter, quo pacto existens in gratia, & recipiens Sacramentum, nō tantùm recipit Christum, sed etiam recipit Sacramenti effectus, & de effectibus, qui causantur à Sacramento hoc tertio modo sumpto, hic quærimus; nam secundo modo sumptum non solùm non causat gratiam, sed affert mortem; & primo modo non causat gratiam ex opere operato, sed solùm ex opere operantis.

2 Primus Eucharistiæ effectus, quem habet ex se, & ex sua propria institutione est conferre gratiæ augmentum. Sic D.Thom. hic q. 79. ar. 1. & communiter omnes alij Theologi. Colligitur ex scriptura Ioann. 6. *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Vita autem spiritualis habetur per gratiam; & hæc veritas est definita in Florent. sess. vltima, & Trid. sess. 13. cap. 3. Portò hanc gratiam confert ex opere operato, vt constat ex Trident. sess. 7. can. 8. vbi habet: *Si quis dixerit per ipsa noua legis Sacramenta non conferri gratiam ex opere operato; anathema sit.* Quod autem hæc gratia, quæ ex sua institutione confertur ab Eucharistia sit gratiæ augmentum patet, quia datur per modum cibi; sed cibus supponit vitā in eo, qui cibatur; ergo cū gratia, quæ datur per Eucharistiam, sit per modum cibi, semper erit augmentum gratiæ. An verò Eucharistia possit aliquando producere primam gratiam, pendet ex his, quæ diximus de Sacramentis: in

Primus effectus est augmētum gratiæ.

com-

communi, quæst. 3. ar. 6. videantur, quæ ibi dicta sunt.

3 Secundus effectus huius Sacramenti est gloria animæ, quando datur suo tempore. Constat ex illo Ioann. 6. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Vita autem æterna est gloria. Vnde Trid. sess. 13. cap. 2. dicit: *Pignus prætetea id esse voluit futura gloria, & perpetua felicitatis.* Variis autem titulis dicitur causare gloriam animæ. Primò, quia causat gratiam; gratia autem est semen gloriæ: Secundò, quia causat perseuerantiam: hæc autem est veluti ianua, qua intramus in gloriam. Tertiò, quia est memoriale passionis Christi, qui sua morte æternitatis nobis aditum deuicta morte reseraurit, vt orat Ecclesia in Paschate. Quartò, quia est testamentum in morte confirmatum: testamentum autem dat ius ad hæreditatem; vnde ad Hæbreos 9. *Noui testamenti mediator est, vt morte intercedente &c. Qui vocati sunt, accipiant repromissiones æterna hæreditatis.* Quintò, quia est viaticum, & dat robur perueniendi ad Patriam. Vnde Chrysost. lib. 6. de Sacerdotio ait: *Animas eorum, qui hoc Sacramentum in fine vita suscipiunt, ab Angelis propter assumptum illud Sacramentum recta ad Cælum via deduci; eorum verò corpora satellitum more stipantibus Angelis in vitam æternam custodiri.*

Quibus titulis causet gloriã.

4 Tertius effectus huius Sacramenti est dare gratiam actualem, qua ardor charitatis excitatur, & reficere animam cum quadam dulcedine, & gaudio spirituali. Sic D. Thom. hic art. 1. ad 2. & plures Sancti Patres idem docent, & hãc gratiam, & dulcedinem spiritualem experiuntur sæpius animæ puræ. Notandum tamen est cum Caietano, quod Eucharistia non semper causat hanc delectationem, & feruorem spiritualem, præsertim sensibilem in exteriores etiã potentias redundantem, sed solùm dum expedit ad augmentum gratiæ, & virtutum, & cum nullum ponitur impedimentum, quale est, dum quis distractus ad hoc Sacramentum accedit.

5 Quartus effectus huius Sacramenti est delere venialia, & præseruare à mortalibus. Hoc habetur ex Trid. sess. 13. cap. 2. dicente, esse *Antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur.* Ex duplici autem capite tollit peccata venialia, vt docet D. Thom. hìc ar. 4. primò ex ipsa ratione gratiæ cibantis, & nutrientis: sicut enim cibus reparat, quod quotidiè per calorem naturalem deperditur; sic gratia cibans restaurat, quod quotidiè per peccata venialia de feruore charitatis deperditur. Secundò remittit venialia excitando feruorem charitatis, quo peccata venialia tolluntur, vt dictum fuit in tractatu de gratia. A peccatis verò mortalibus præseruat, in quantùm interius anima per gratiam, & dona ab hoc Sacramento causata roboratur tamquam à spirituali cibo, & exteriùs expellendo impugnationes dæmonum: Vnde Psal. 21. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus omnes, qui tribulant me.* Et Ecclesia canit:

> *O salutaris Hostia.*
> *Qua Cæli pandis ostium*
> *Bella premunt hostilia*
> *Da robur fer auxilium.*

6 Quintus effectus est vnio spiritualis inter Christum, & fidelem, qui Sacramentum recepit. Vnde ad Cor. 10. *Vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus.* Hæc tamen vnio non est hypostatica, non continuatiua, non materiæ, & formæ, aut vlla alia physica; certum enim est huiusmodi vnionem non dari. Est igitur, quia per receptionem huius Sacramenti, Christus realitèr intra sumentem constituitur, & suo contactu quodamodo corpora nostra sanctificat; & Christus censetur habere specialem curam eius, qui illum hospitio recepit; & tertiò, quia per effectum anima cum Christo realiter præsente colloquitur, & speciali quodam modo vnitur.

7 Sextus effectus est remittere aliquam pœnam temporalem; non quidem directè ex vi Sacramenti, sed consequẽter, & concomitantèr. Ita D Tho. hic art. 5. Ratio primi est, quia hoc Sacramentum non est per se institutum ad remittenda peccata, sed ad nutriendum, & roborandum per modum cibi; remittit ergo pænam concomitanter, & ex consequenti. Tùm quia aliquando potest causare primam gratiam non causatur autem vnquã prima gratia; quin etiam cõmutetur pœna æterna in temporalem; Secundò, quia per hoc Sacramentum excitatur feruor charitatis, quo remittitur peccatum veniale, non remittitur autem peccatum aliquod, nisi etiam aliqualis pœna relaxetur: Tertiò si consideretur hoc Sacramentum sub ratione sacrificij, sic habet rationem satisfaciendi, & placandi Deum, vt infrà dicemus, cum de Missæ sacrificio.

8 Septimus effectus est mitigare fomitem appetitus sensitiui, & causare resurrectionem corporis. Mitigat autem fomitem appetitus sensitiui excitando in nos feruorem charitatis, vnde in Catechismo Rom. iussu B. Pij V. edito de hoc Sacramento dicitur. *Dum Charitatis igne animos magis incendit, concupiscentia ardorem extinguat necesse est.* & idem dicit

dicit D. Tho. hic art.6. ad 3. cum Augustino. Secundò mitigat fugando dęmones, & præseruando à peccatis, vt supra dictum fuit.

9 Quod verò causet etiam resurrectionem corporis est doctrina plurium Sanctorum Patrum, quos ad longum allegat Suarez disp.64. sect. 2. & probatur ex illo Ioan.6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Vnde D. Tho. in cap.6. Ioan. lect.7. ex Augustino habet. *Verbum resuscitat animas, sed Verbum caro factum resuscitat corpora.*

10 Quomodo autē resurrectio corporis dicatur specialis effectus huius Sacramenti, plura ab auctoribus dicuntur. Censeo id esse, quia perseuerantia in gratia, & gloria ipsa est peculiaris effectus huius Sacramenti, vt dictum fuit; ergo, & gloria corporis, & resurrectio, quæ debetur animæ beatæ: tum quia caro Christi verbo vnita contactu suo viuificat; cum ergo, qui dignè communicant, intra se sumant veram Christi carnem, sicut ex eo, quod Virgo beatissima in suo vtero nouem mensibus Christum habuit, meruit, vt post tres dies resurgeret; ità conueniens quodammodo est, vt qui dignè corpus Christi suscepit etiam suo tempore resurgat. Sic arguit Lugus.

Resurrectio corporis cur specialis effectus huius Sacramēti.

ARTICVLVS II.

Quandò nam Eucharistia producat gratiam in anima.

1 EVcharistiam non producere gratiam, nisi manducetur, certum est inter Theologos, & constat ex illo Christi. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*; & gratia non est promissa, nisi soli manducationi; vnde non confertur per hoc, quod videatur, aut aliquo modo Sacramētum tāgatur, sed solùm cum Sacramentum manducatur. Verùm adhuc difficultas est, in quo propriè consistat manducatio, an sufficiat, quod Sacramentum in ore sumatur, vel necessè sit, quod per guttur traijciatur ad stomachum; vel tertiò, an Sacramentum gratiam causet, quan do species sunt in stomacho, & ibi per calorem digeruntur.

Sensus quæstionis.

2 Et quidem nullo modo est admittendum, species manducari eo ipso, quod sunt in ore, vel dentibus atteruntur, quidquid dicat Valquez disp.203. cap.2. quo in loco, vt notat Lugus, sibi contradicit, dum asserit verè manducari Sacramentum per hoc, quod ore sumatur; incertum autem esse, an talis esset recepturus gratiam, si moreretur antequam species deglutiret; Etenim si certum est eum, qui ore accipit species, illas manducare, certum etiam erit, ipsum recipere gratiam, cum Christus eam infallibilitèr promiserit manducanti: at verè ad manducationem non sufficit aliquid ore sumere, & dentibus illud atterere, nisi deglutiatur; nec quisquam censetur violare ieiunium naturale per hoc, quod os aqua, vel vino abluat, aut aliquid aliud dentibus atterat, dummodò nihil in guttur traijciatur, sed iterùm foras eijciatur; requiritur ergo ad veram manducationem, vt id, quod ore sumitur, per guttur ad stomachum traijciatur; in gutture enim est aliquis certus terminus, vltra quem, cum primum cibus est, dicitur manducatus.

Manducatio quando fiat.

3 Lugus disp.12. sect.2. vult tunc solùm posse dici factam esse manducationem, quando cibus transiuit illum terminum in gutture irreuocabilitèr. Sotus, Nugnus, Gonet. disp.8. art. 1. §.2. & communitèr Thomistæ, Suarez disp. 63. sect.4. Arriaga disp.41. sect.1. & communitèr alij volunt, gratiam conferri in instanti extrinseco manducationis, in quo verum est dicere de aliqua parte specierum, nunc non est manducatio, immediatè antea erat; seù cum primùm aliquid specierum sacramētalium transijt terminum in gutture præfixum ad manducationem.

4 Conclusio. Cum primum aliquid specierum sacramentalium transierunt certum illum terminum in gutture præfixum, gratia sacramentalis producitur in anima. Probatur: gratia promissa fuit à Christo ijs, qui panem illum cœlestē manducauerint: sed cum primum aliquid specierum sacramentalium transierit certum illum terminum in gutture præfixum, dicitur panis ille cœlestis manducatus; ergo tunc producet gratiam,

5 Dices cum Lugo: Manducatio hic debet accipi, sicuti sumitur communiter apud homines in alijs cibis: sed alii cibi tunc dicuntur manducari, non quando quomodocumque traijciuntur in stomachum, sed solùm quando traijciuntur irreuocabilitèr; ergo etiam hoc dici debet de Eucharistia: probatur minor: nam si filum ferreum longum in os mittas, ità vt extrema eius pars tangat vltimam, & imam gutturis partem, & postea illud extrahas, nullus dicit te comedisse ferrum, & ratio est, quia manducatio humana inuoluit traiectionem: traijci autem non dicitur, quod non ita transit, vt facilè reuocari non possit,

possit. Sed contra; nego minorem; falsum enim est, quod ad veram manducationem requiratur, quod cibus perueniat ad stomachum irreuocabiliter; etenim si bolus panis filo apensus traijciatur vsque ad stomachum, certè talis panis est manducatus, secus posset digeri antequam manducetur, quod est absurdum, & nihilominus potest facilè per filum iterùm extrahi; ergo ad rationem manducationis non requiritur, quod ita traijciatur, vt non possit reuocari; neque exemplum de ferro immisso est ad rem; nam ideò non dicitur manducatum ferrum illud, quia non est res comestibilis, & quia non est deglutitum actiuè à virtute animalis deglutiua, sed purè extrinsecè immissum, vnde nil mirum, si non dicatur manducatum; nam manducatio est denominatio actiua, non passiua; ceterum eo ipso, quod aliquid est deglutitum, censetur manducatum, & nihil refert ad veram manducationem, quod hoc fiat irreuocabiliter, vel quod facilè reuocari possit, vt pluribus exemplis probat Arriaga.

6 Objicies 1. tunc censetur manducatus Christus, quando species censentur manducatæ; nam Christus non manducatur, nisi per species; sed cum primum species pertingunt terminū illum indiuisibilem diuidentem partem superiorem ab inferiori parte gutturis, nec dum species censentur manducatæ; ergo neque Christus censetur manducatus, & sic nedum producit gratiam, donec omnes deglutitæ fuerint.

Respondeo, quod Christus censetur manducatus, non solùm quando omnes species deglutitæ sunt, sed etiam quando aliquid specierum deglutitum est; nam cum in qualibet parte, & puncto specierum contineatur Christus, eo ipso, quod aliquid specierum deglutitum est; quodcumque illud sit, siue parum, siue multum, etiam censetur deglutitus, & manducatus Christus; & per consequens in tali instanti extrinseco manducationis, in quo verum est dicere, nunc non est manducatio, sed immediatè antea fuit alicuius partis, vel minimi specierum in tali instanti producetur gratia.

7 Objicies 2. Eucharistia causat gratiam per modum cibi spiritualis; sed cibus non nutrit viuentem, nisi postquam corruptus est; ergo neque Eucharistia nutriet spiritualitèr gratiam conferendo nisi postquam species corruptæ sunt.

Respondeo negando cōsequentiam; disparitas est, quia cibus materialis nutrit per conuersionem substantiæ ipsius in substantiam aliti; at Eucharistia nutrit producendo gratiam effectiuè, & cum hanc producat dependentèr à voluntate Christi, Christus hanc promisit manducationi, non corruptioni specierum. Ideò &c.

8 Objicies 3. Ex nostra opinione sequuntur duo absurda; ergo reijcienda: probatur antecedens; nam primò, si quis dignè reciperet Sacramentum, & posteà moreretur antequam species deglutiret, iste recepisset Christum, & tamen non recepisset gratiam: secundò, si quis indignè reciperet Eucharistiam; deinde antequam deglutiret species eliceret actum contritionis; iste reciperet gratiam; & tamen indignè recepisset Sacramentum.

Respondeo negando esse absurda ea, quæ deducuntur: non primum, quia Christus non promisit gratiam ore sumentibus, aut dentibus terrentibus species sacramentales, sed manducantibus, non est autem manducatio, nisi species deglutiantur: neque secundum propter eamdem rationem, nam licèt indignè ore sumpserit; si tamen antequam species deglutiret contritus fuit, dignè manducauit, & ideò gratiam recipere debuit.

9 Ex quo deducas, eum non recipere gratiam, qui ore suscepit Sacramentum, sed postea species expuit non valens eas ob infirmitatem deglutire. Idem dicendum de eo, qui diù species in ore retinet, ita vt corrumpantur antequam eas deglutiat; ratio est, quia gratia promissa est manducantibus tantum. E contra verò, si quis species deglutiat, licèt postea eas iterùm euomat, nihilominus gratiam recepit, quia verùm est, à tali Christum dignè manducatū fuisse.

ARTICVLVS III.

An Eucharistia causet gratiam quamdiù perseuerat in stomacho.

1 HOc est aliud dubium, quod proposuimus, nempè an Eucharistia conferat gratiam, quamdiù in stomacho perseuerat, & hoc ex opere operato, an verò suum effectum causet tantùm, dum manducatur.

2 Prima sententia est Caietani hic qu.79. art.1. vbi docet, hoc Sacramentum causare gratiam quamdiù permanet in stomacho, hanc probabilem censet Nugnus ibidem, & Gonet disput.8. art.1. §. 2. Caietanum sequitur Suarez disp.3. sect.7. citans Maiorem, & Gabrielem, eamdem sequitur Coninchus quæst.cit. art.1. dub.2. Lugus disput.12. sect.2. Amicus disp.25. sect.2. & alij.

Secunda sentētia est Soti in 4. dist.11. qu.2.

qu.2. art.1. Palatij dist.12. disput.4. Vasquez disp.203. cap.2. Hurtadi disput.8. difficultate 1. Tanneri disput.5. quæst.7. dub.2. Arriagæ dis.41. sect.2. & aliorum; hæc negat gratiam dari in tempore, quo durat Eucharistia in stomacho siue succedar noua dispositio, siue non, quam opinionem, vt probabiliorē, & de mente D. Tho. infra qu.80. art.8. ad 6. sustinet Passarin. hic q.79. art.1. com.40. in fine.

3 Conclusio. Eucharistia non producit ex opere operato maiorem gratiam, quamdiù permanet in stomacho, siue succedat noua dispositio, siue non. Probatur 1. In re, quæ tota pendet ex pura volūtate Christi nihil solidè possumus dicere, nisi talis voluntas nobis innotescat, vel ex scripturis, vel ex Concilijs, vel Sanctis Patribus: sed quod producatur gratia pendet ex pura voluntate Christi, & neque ex scriptura, neque ex Concilijs, aut Patribus possumus colligere, gratiam causari, quamdiù manet in stomacho ipsa Eucharistia; ergo illud velle asserere non est solidè dicere, sed merè gratis: maior patet; quia Christus certè potuit instituere, quod gratia causaretur tantùm, quando Eucharistia recipitur, potuit etiam velle, quod causaret gratiā tamdiù, quamdiù maneret in stomacho; sicuti igitur dicimus gratiam causari, quando recipitur, & manducatur; quia hoc colligimus ex scripturis &c. Ità ad dicendum causari quamdiù remanet in stomacho deberemus habere fundamentum in scriptura, quę nobis manifestaret volūtatem Christi, quam tamen non habemus; ergo, id asserere, est sine fundamento dicere:

4 Dices: id colligi ex eo, quod scriptura, & Concilia dicunt Eucharistiam causare gratiam per modum cibi nutrientis, vnde manducatio est tantùm conditio, seù applicatio; ergo quamdiù cibus erit in stomacho poterit operari; si quidem causa necessaria applicata debet operari. Sed contra primò, quia, si Eucharistia causaret gratiam tantùm in actuali manducatione, & non quamdiù permanet in stomacho, adhuc causaret per modum cibi nutrientis, vt debent fateri omnes, qui dicunt gratiam non causari ab Eucharistia in stomacho existente, nisi accedat noua dispositio; nam in tali casu Eucharistia produxisset gratiam in manducatione per modum cibi nutrientis; & tamen non produxisset quamdiù fuit in stomacho; ergo ex allegoria cibi id non colligitur.

5 Contra 2. Si standum est in allegoria cibi, etiam Eucharistia, quando est in ore est cibus, & tamen fatentur, & benè, aduersarij, quod si species retineantur in ore, & non deglutiantur non producetur gratia, quia non adest manducatio; sed etiam, quando species sunt in stomacho, non est manducatio; ergo neque producent gratiam, quia gratia promissa fuit à Christo tantùm manducantibus.

6 Contra 3. esto, quod manducatio sit conditio sine qua non; sicuti causæ naturales non producent effectum, nisi stante conditione necessaria; ita Eucharistia non debet producere gratiam, nisi stante manducatione, quæ est conditio: sed mansio in stomacho non est manducatio; ergo stante mansione, & non manducatione Eucharistia non potest producere gratiam.

7 Contra 4. Si volumus stare in allegoria cibi nutrientis, hic non nutrit, nisi dum corrumpitur, & semel tantùm nutrit; ergo & Christus tantùm nutriet, quando species corrumpuntur; quod tamen ab aduersarijs negatur, & benè negatur ex eo, quod gratia promissa est manducationi, non specierum corruptioni; ergo & ego deduco allegoria de cibo nutriente est sine fundamento, cū velint assimilari Eucharistiam cibo nutrienti tantùm in eo, cum quo possint suam conclusionem defendere, non in alijs, quod est ad libitum velle assimilare Eucharistiam cibo nutrienti, non cum fundamento in re.

8 Contra 5. Et præsertim contra illos, qui dicunt requiri nouam dispositionem. Si manducatio est conditio, & applicatio, & virtus producendi gratiam est in ipso Sacramento, quod eo ipso, quod applicatum est, debet agere tamquam causa naturalis; ergo deduco ego, posita applicatione Sacramenti, licèt noua nō producatur dispositio, producet gratiam: probatur consequentia: posito igne applicato ligno, etiamsi noua non ponatur dispositio, semper comburrit; ergo etiam posito Sacramento applicato subiecto per gratiam disposito, etiamsi noua non ponatur dispositio, nihilominus semper producet gratiā, quod tamen non admittunt aduersarij.

6 Probatur 2. Conclusio. Ex opposita sententia sequitur, si duo æqualitèr se disponant, & cum æquali dispositione perseuerent post susceptam Eucharistiam vsque ad consumationem specierum, quod nihilominus vnus maiorem gratiam recipiet ex opere operato quam alius, quod videtur absurdum: sequela probatur: sint duo, qui recipiant Eucharistiam, vnus robusti stomachi, & caloris, alter infirmi, hi si æqualitèr perseuerent in actibus supernaturalibus vsque ad consumationem specierū,

nihilo-

nihilominus inæqualem recipient gratiam ex opere operato; nam ille, qui eſt robuſti ſtomachi, faciliùs corrumpet ſpecies,& ſic ex opere operato non poterũt iſtæ ampliùs in hoc ſubiecto producere gratiam, quam tamen producent in alio infirmi ſtomachi; vnde poſſent homines expetere maiores hoſtias, vt maiorem fructum poſſent recipere, & Sacerdotes implere calicem, vt maiorem fructũ reportarent; quod tamen fatetur Suarez ab Inquiſitoribus damnari, vt ſuperſtitioſum; non eſſet autem ſuperſtitioſum, ſi quis expeteret maiorem gratiam, dum expeteret maiorem hoſtiam; fatendum igitur eſt, hoc Sacramentum, ſicuti, & omnia alia ſemel ſolum producere gratiam ex opere operato, hancque tantùm producere, dum manducatur. Pluribus reijciunt Vaſquez, & Arriaga locis cit. contrariã opinionem, vt videre eſt apud ipſos. Ego quidem ſummoperè optarem contrariam opinionem eſſe veram, vt maior gratia ex opere operato ex Euchariſtiæ communione recipere poſſem, at nullum ſolidum fundamentum reperio ad hoc dicendum. Ideò &c.

10 Obijcies 1. Ioan. 9 dicitur. *Quamdiù ſum in mundo, lux ſum mundi*; ergo quamdiù Chriſtus eſt in ſtomacho, producet gratiam.

Reſpondeo negando conſequentiam; vnde enim deducunt aduerſarij, quod Chriſtus in tali loco loquatur de ſe ipſo ſacramentato exiſtente in ſtomacho magis, quam in ore, aut altari? certè id Chriſtus non dixit; & talis locus intelligitur de Chriſto promulgante legem gratiæ. Poteſt tamen in aliquo ſenſu explicari de Chriſto in ſtomacho exiſtente; etenim, cum ille, qui ſe communicauit, per fidem habeat, Chriſtum eſſe in pectore ſuo præſentem, faciliùs ex tali præſentia excitatur in actus feruentiſſimos amoris, quibus ex opere operantis datur augmentũ gratię,& hoc concedo; at non datur per hoc ex opere operato.

11 Obijcies 2. Cauſa neceſſaria debitè applicata ſemper debet cauſare ſuũ effectum; ſed Euchariſtia in ſtomacho perſeuerans eſt cauſa neceſsaria debitè applicata; ergo in ſtomacho perſeuerans producet gratiam: maior patet: probatur minor; quia manducatio eſt conditio applicans Euchariſtiam.

Reſpondeo conceſſa maiori, negãdo minorem: ad probationem: retorquetur argumentum, ſi enim manducatio eſt conditio applicans; cũ Euchariſtia perſeuerans in ſtomacho non ſit manducatio, certè, ſi non adeſt hæc conditio neceſſaria, neque Euchariſtia producet effectum.

ARTICVLVS IV.

An vtraque ſpecies Euchariſtiæ conferat maiorem gratiam.

1 QVæſtio præſens in hoc conſiſtit, an Sacerdos, qui recipit ſpecies tùm corporis, tum ſanguinis plus gratiæ recipiat, quam Laicus, vel alius, qui recipit Sacramentum tantùm ſub ſpecie panis; nam qui non eſt celebrans, non poteſt communicare ſine ſpeciali diſpenſatione, niſi ſub ſpecie panis, cum ipſi ab Eccleſia vetitum ſit ſub vtraque ſpecie communicare.

2 Prima opinio eſt Vaſquez diſ. 215 cap. 2. vbi citat pro ſua opinione Alexãdrum, Gaſparem Caſſalium, Arbotcum, & Richardum, hæc docet maiorem gratiam haberi per vtramq; ſpeciem, quam per vnicam tantùm, Vaſquio conſentit Lugus diſp. 12. ſect. 3. qui adducit Franciſcum Blancum Archiepiſc Compoſtellanum, qui interfuit Trid & qui dixit, vnanimem fuiſſe ſenſum Patrum Concilij, quod vtraque ſpecies cauſaret maiorem gratiam, noluiſſe tamen id definire, ne vlla daretur hæreticis occaſio vociferandi; pro hac opinione ſtant Meratius, & Martinonus, & aliqui alij.

Secunda opinio eſt D. Tho. q. 80. ar. 12 ad 3. Caiet. ibid. Sylui ibid. & omnium Thomiſtarum, vt reſtatur Gonet diſp. 8. ar. 4. Eſt etiã Scoti, Lautęæ diſp. 26. ar. 1. Bellar. lib. 4. de Euchar. cap. 23. Suarez diſp. 63. ſect. 6. Coninchi q. 80 ar. 1. dub. 2. Arriagæ diſp. 42. ſect. 4. qui plures tum antiquos, tum recentiores citat, Amici diſp. 25. ſect. 3. Eſparzæ lib. 10. q. 69. & fere omniũ aliorum, qui hoc tempore contra hęreticos ſcripſerũt; hæc negat plus gratiæ conferri ex opere operato per communionem ſub vtraq; ſpecie, quam conferatur per vnicam minimam particulam.

3 Concluſio eſt cum hac ſecunda ſententia. Probatur 1. ex Trid ſeſs. 21. cap. 3. vbi ait. *Fatendum eſſe, etiam ſub altera tantùm ſpecie totum, atq; integrum Chriſtũ, verumq; Sacramentum ſumi; ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnam ſpeciem ſolùm accipiunt,*

4 Dices cum Vaſquez, & Lugo, Concilium notantèr dixiſſe, *nulla gratia neceſſaria ad ſalutem*; non autem abſolutè dixiſſe *nulla gratia defraudari*, & proinde Concilium eſſe potiùs contra nos, quam nobis fauere; & propter hoc Suarez, Coninchus, & Amicus exiſtimãt ex hoc loco efficaciter non probari intentum.

Sed contra: quia Concilium loquitur de gratia, quæ eſt fructus,& effectus huius Sacramenti; ſed gratia, quæ eſt effe-

ctus huius Sacramenti, non est prima gratia, quæ sola est simpliciter necessaria ad salutem, sed est secunda gratia, seu augmentum gratiæ; huius autem gratiæ, sicuti est necessarius secundus gradus, ita est necessarius tertius, & quartus &c. nam quilibet gradus confert ad maiorē gloriam; ergo, si Concilium definit Laicos communicantes sub altera tantùm specie nulla defraudari gratia ad salutē necessaria, fatendum est, ipsum voluisse definire tantam gratiam dari ex opere operato per sumptionem vnius speciei, ac duplicis.

5 Contra secundò. Quando Concilium definit, laicum communicantem tantùm sub specie panis nulla defraudari gratia ad salutem necessaria, loquitur de illa gratia, de qua erat quæstio cum hæreticis: sed isti non negabant per Sacramentum Eucharistiæ sub specie panis dari gratiam, sed negabant, dari tantam, quanta datur per Sacramentum sub vtraque specie; ergo dum definit fideles nulla defraudari gratia, intentum ipsius est, quod tanta gratia detur per susceptionem vnius speciei, ac vtriusque. Confirmatur; ratio, ex qua deducit Concilium laicos communicantes sub altera tantùm specie nulla defraudari gratia est, quia sub altera tantùm specie totus Christus continetur, verumque Sacramentum sumitur; ergo, si sub altera tantùm specie est tota virtus, quæ est sub vtraque specie in ordine ad producendam gratiam, tantam gratiam recipiet, qui sumit minimam particulam, ac qui sumit vtramque speciem.

6 Probatur 2. Conclusio. In tantum nos possumus dicere per sumptionem vtriusque speciei dari maiorem gratiam ex opere operato, quam detur per sumptionem vnius solum, in quantum huius rei aliquod fundamentum possumus habere ex scripturis; nam cum hoc pendeat purè purè à voluntate Christi, potuit Christus Dominus, & habere voluntatem dandi tantam gratiam per receptionem vnius speciei, ac per receptionem vtriusque, vel maiorem per receptionem vtriusque, ac alterius tantùm, & e contra; sed ex scripturis non colligimus Christum voluisse dare maiorē gratiam per sumptionem vtriusque speciei, quam alterius tantùm, sed potius colligimus semper eamdem dari; nam, vt ponderat Concilium Trid. sess. 13. cap. 1. *Qui dixit de vtraque simul specie; nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam aeternam, & iterum: in me manet & ego illo. Dixit quoque si quis manducauerit ex hoc pane viuet in aeternum: panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita; & qui manducat hunc panem, viuet in aeternum*; ergo cū totum hoc pendeat à voluntate Christi & scriptura non dicat dari maiorem gratiam per sumptionem vnius speciei, quam vtriusque, imo scriptura eumdem effectum tribuat tam communicanti sub vna specie, quam sub vtraque, sine firmo fundamento asseritur maiorem gratiam dari per cōmunionem sub vtraq; specie, quam sub altera tantùm; non enim licèt nos discernere hos effectus, vbi promissio, & voluntas Dei non discernit.

7 Probatur 3. Si quis sumat successiuè tres, vel quatuor particulas in vna communione, non plus gratiæ recipit ex opere operato, quam qui vnam tantùm, quia est idem Sacramentum; ergo etiam, qui post sumptionem corporis Christi sub specie panis, sumit etiam sub specie vini, non plus gratiæ recipit, quia est idem Sacramentū, quod sumitur, & id, quod continetur sub specie panis, etiam continetur sub speciebus vini.

8 Probatur 4 In materia Sacramentorum, in qua Ecclesia est dispensatrix, eam debemus eligere sententiam, in qua saluemus Ecclesiam nullam facere iniuriam laicis in dispensatione illorum; sed si dicamus tantam gratiam dari per sumptionem Sacramenti sub specie panis, ac detur per sumptionem vtriusque speciei, saluamus, quod Ecclesia nullam facit iniuriam laicis, præcipiendo communionem sub specie panis tantùm, quod non saluatur, si contrarium dicatur; ergo &c.

9 Obiicies primò. Clemens VI. in Bulla ad Regem Galliæ concedens illi, quod posset comunionem recipere sub vtraq; specie addit, hòc illi concedere *ad maius gratiæ augmentum*; ergo Pontifex sentit plus gratiæ dari per communionem sub vtraq; specie, quā sub altera tantùm.

Respondeo Pontificem loqui de augmento gratiæ ex opere operantis, supponebat enim maximum desiderium in Rege communicandi sub vtraque specie; & ex hoc desiderio certè poterat augeri gratia ex opere operantis.

10 Obijcies 2. ex Lugo, qui ait Franciscum Blancum Archiepiscopum Compostellanum (cuius meminit Henriquez lib. 8. de Euchariſt. cap. 44. §. 5.) dixisse vnanimem consensum Patrum Tridentini fuisse quod vtraque species causaret maiorem gratiā, noluisse tamen id extra tempus definire ne vlla daretur hæreticis occasio vociferandi; ergo &c.

Respondeo admittendo hystoriam, & relationem, sed non vt dicit Lugus, vt

rectè

rectè notauit Arriaga, nam Henriquez, ex quo eam sumpsit Lugus non dicit vnanimem sensum Patrum pro ea sententia fuisse, sed solùm plures Patres ex Tridentinis ita sanciisse potuerunt autem plures Patres ita sentire, & multo plures secutire contrarium; deinde etiam si sensissent, vt dicit Lugus; nego consequentiam; nam ex eo; quod non fuerit decretum maiorem fructum recipi; arguo non ita esse; nam ad hæc declaranda erant in Spiritu Sancto Congregati; Quare si non decreuerunt, fuit eorum priuata sententia, non Spiritus Sancti, alioquin decreuissent; falsum enim est, eos noluisse definire, ne vlla daretur occasio hæreticis vociferandi; Concilium enim non timet hæreticos, nec Ecclesia veritatem abscondit; quare sicuti tot alia decreuit contra hæreticos, & hanc etiam sine vllo timore definire poterat; nec Henriquez vllo modo dicit, quod Patres propenderint pro ipsa definienda; vnde argumentum est potius contra Lugùm.

10 Obiicies 3. Sacramenta nouæ legis causant id, quod significant: sed species vini significant gratiam peculiari modo, & peculiarem refectionem; ergo etiam illam causant: probatur minor; nam vtraque species significat plenitudinem conuiuii spiritualis, & perfectam animi refectionem, quam nō significant singulæ species seorsim sumptę.

Respondeo concessa maiori: distinguendo minorem: significant gratiam peculiari modo ex parte rei significatæ, nego minorem; ex parte modi significandi ex allegoria ad cibum, & potum corporalem, concedo minorem; ergo &c. negatur consequentia; per quod patet ad probationem minoris: non enim sufficit diuersus modus significandi ex allegoria ad cibum, & potum corporalem, ad hoc vt dicatur dari diuersam gratiam; nam fames, & sitis in spiritualibus non distinguuntur, sed per eamdem gratiam explentur; vnde dicitur Matt. 5. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.*

12 Obiicies 4. Alia Sacramenta; licèt causent eamdem gratiam, quia tamen ordinantur ad diuersos fines, distinctam etiam conferunt gratiam: sed species panis, & vini ordinantur ad diuersos fines; ergo conferunt distinctam gratiā: probatur minor ex Hymno, quod canit Ecclesia in festo corporis Christi.

Dedit fragilibus corporis ferculum,

Dedit, & tristibus sanguinis poculum.

& Psalm. 103. *Panis cor hominis confirmat*, & ibidem. *vinum lætificat cor hominis*: sed lætificare cor, & confirmare sunt res diuersæ; ergo &c.

Respondeo eodem modo, quo supra responsum fuit, nempe esse diuersos non ex parte rei significatæ, sed ex modo significandi in ordine ad cibum, & potum, qui in spiritualibus non distinguuntur; ideo &c.

13 Obiicies 5. Si species panis, & vini nō causarēt diuersas gratias, vel tota hæc gratia producitur, dum recipiuntur species panis, vel vini; si hoc secundum; ergo species panis non causant gratiam; si primùm; ergo species vini numquam causabunt gratiam, quam significant, & sic non erunt Sacramentum.

Respondeo, quod tota gratia recipitur, dum recipitur species panis; nego autem consequentiam, nam in primis moraliter causāt gratiam; quia species panis, & vini sumuntur per modum vnius conuiuii, & vnius Sacramenti: secundo species vini sunt aptæ, quantùm est ex se causare gratiam, si sumerentur sine speciebus panis: & tertiò, quia si sacerdos sumēdo species panis nō esset dispositus, sed in peccato mortali, & antequam reciperet species vini eliceret actum contritionis, tunc species vini causarent gratiam; falsùm autem est, quod ad hoc vt aliquid sit Sacramentum Eucharistiæ actu causet gratiam; nam species panis, quæ sunt in pixide, & species vini in calice sunt verum Sacramentum, quia continent Christum, & tamen tunc non causant gratiam; vt sit ergo Sacramentum, sufficit si contineant Christum, & tales species sint aptæ causare gratiam; & quemadmodum, dum quis recipit plures hostias consecratas successiuè per sumptionem secundæ non recipit maiorem gratiam, vt fatentur etiam aduersarij, quia tota gratia recepta fuit per receptionem primæ; ita & in proposito dicendum est.

14 Obiicies 6. In triduo mortis maior data fuisset gratia sub vtraque specie quam sub vna tantùm; ergo etiam nunc ita datur: probatur antecedens; nam in triduo mortis sub specie panis data fuisset gratia solùm per modum cibi, quia ibi tunc non fuisset sanguis, & sub specie vini data fuisset solùm per modum potus, quia ibi non fuisset corpus; ergo maior gratia data fuisset per vtramq; speciem, quam per vnicam tantum.

Respondeo negando antecedens: ad probationem: iam dictum est, quod in spiritualibus sitis, & fames non distinguuntur; vnde eadem gratia fuisset apta extinguere sitim, & famem spiritualem, sequitur ergo tantùm, quod ex parte modi significandi, & ex allegoria ad cibum materialem diuersa esset gratia; nō ex parte ipsius gratiæ signi ficatę, vt supra dictum est, & iam responsum, ideo &c.

ARTICVLVS V.
Quod nam sit subiectum capax huius Sacramenti.

1 Certum est primò Angelos, nec animal homine inferius habere capacitatem recipiendi fructum huius Sacramenti; nam fructus huius Sacramenti datur per modum cibi, & per realem manducationem corporis Christi; Angeli autem non sunt capaces manducandi realiter corpus Christi, & idem dicendum de anima separata; animal autem brutum, licèt possit manducare illas species, non tamen est capax fructus huius Sacramenti, nempe gratiæ.

2 Certum est secundò ad fructuosam receptionem huius Sacramenti requiri baptismum, qui est ianua omnium Sacramentorum, sic communis consensus Theologorum, & Ecclesiæ; Vnde nullus non baptizatus, etiamsi sit cathecumenus, est capax huius Sacramenti, vt colligitur ex Augustino tract. 11. in Ioan.

3 Dubitatur primò de infantibus, & perpetuò amentibus, an sint capaces Eucharistiæ. Eucharistiam infantibus non esse necessariam, definitum est in Trid. sess. 21. cap. 4. & ratio adducitur à Trid. quia gratiam, quam receperunt per baptismum in illa ætate amittere non possunt; & eadem ratio est de perpetuò amentibus.

4 Conclusio prima. Infantes, & perpetuò amentes sunt capaces fructus Eucharistiæ. Est contra Alensem in 4. q. 11. in 2. ar. 3. Palud. dist. 9. qu. 4. ar. 3. & quosdam alios antiquos, quos citat Amicus disp. 28. est tamen communis inter Doctores, & constat ex vsu à sanctis Patribus introducto in primitiua Ecclesia, quo infantibus baptizatis dabatur Eucharistia, & de quo vsu Trid. sess. 24. cap. 4. docet sanctos illos Patres probabilem habuisse causam. Ratio verò est; quia ad hoc, vt percipiatur fructus huius Sacramenti, nihil aliud requiritur, nisi quod suscipiens Sacramentum sit in gratia, & illud manducet; sed pueri, & perpetuò amentes gratiam receptam in baptismo retinent, & manducant verè Christi corpus; ergo sunt capaces fructus. Confirmatur, quia sunt capaces confirmationis, & ordinis; ergo & Eucharistiæ; cum non sit maior ratio de vno Sacramento, quam de alio.

5 Dices primò D. Paulus vult, quod homo probet se ipsum, antequam accedat ad hoc Sacramentum; sed pueri & perpetuò amentes non possunt probare se ipsos; ergo nec recipere fructum Eucharistiæ. Secundò, si infans sine voluntaria susceptione suscipit fructum huius Sacramenti; ergo & adultus illum recipiet. Tertiò cibus datur ad restaurandum deperditum: at in pueris, & amentibus perpetuò nihil est deperditum de gratia; ergo non sunt capaces fructus huius Sacramenti. Sed contra respondeo, quod Apostolus requirit probationem, ne recipiatur in peccato, in pueris autem, & perpetuò amentibus non est peccatum; & ideo in ipsis hæc probatio non requiritur. Ad secundum Arriaga concedit consequentiam: sed melius est illam negare, & disparitas est, quia adulti, cum sint capaces voluntarij, debent aliquam intentionem habere recipiendi Sacramentum, quod non euenit in infantibus, & talem esse voluntatem Christi nobis constat ex communi Theologorum consensu. Ad tertium dico, quòd cibus non solùm datur ad restaurandum deperditum; sed etiam ad augmentum, & ideo potest dari ad augendam gratiam in ipsis paruulis.

6 De facto tamen prohibitum est dare Eucharistiam, tam paruulis, quàm perpetuò amentibus; & hoc colligitur ex consuetudine ab Ecclesia approbata, quam Rituale Pauli V. Parochis tradit, & colligitur ex cap. *Omnis vtriusq; sexus*; ibi enim, dum dicitur debere omnes, cum ad annos discretionis peruenerint, communionem percipere; virtualiter etiam dicitur, ante non esse dandam; cum non habeant annos discretionis, & forsitan prohibita est Eucharistia propter inconuenientia, quæ occurrere poterant, vel in deglutienda hostia, vel in vsu calicis.

7 Quæres primò. An, qui habuerunt vsum rationis, sed postea amentia, vel phrenesi correpti sunt, danda sit Eucharistia in articulo mortis?

Respondeo cum D. Thom. hic art. 9. & communi Doctorum posse, & debere dari Eucharistiam in articulo mortis, si antea huius Sacramenti deuotionem ostenderint; hæc enim deuotio est probabilis dispositio; nisi tamen adsit periculum vomitus, aut alterius irreuerentiæ. Sic decisum fuit in Concilio Carthaginensi 4. c. 76. & habetur in can. *Is, qui*, 26. quæst. 2. & in Concilio Toletano 11 cap. 11. Ratio esse potest; quia in tali subiecto, posita præuia dispositione, est capacitas, & indigentia in articulo mortis. Idem dicendum de Energumenis obsessis à dæmone, vt constat ex vsu, & praxi Ecclesiæ; si tamen non priuentur vsu rationis, & non adsit periculum irreuerentiæ, vt docet D. Tho. loco cit. ad 2.

8 Quæres secundò. Quando nam detur in fidelibus obligatio recipiendi Eucharistiam?

Dari præceptum Ecclesiasticum de recipienda Eucharistia constat ex cap. *Omnis vtriusque sexus*, vbi Pontifex in generali Cócilio decreuit omnes vtriusq; sexus, cum ad annos discretionis peruenerint, teneri peccata sua confiteri, & Eucharistiam recipere, saltem in Paschate. D. verò Thom. hîc art. 11. dicit: *Manifestum est, quòd homo tenetur hoc Sacramentum sumere, non solùm ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem.* Et Ioann. 6. dicitur: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quare, quod sit etiam præceptum diuinum sumendi Eucharistiam, docent Syluius, Nugnus, Coninch. Pesantius, & alij hic art. 11. Gonet. disp. 9. ar. 1. Suarez disp 69. sec. 1. Auersa quæst. 8. sec. 2. & plures alij apud ipsum.

9 Respondeo primò. Ex præcepto diuino obligantur fideles ad hoc Sacramentum recipiendum in articulo mortis, & etiam aliquoties in vita. Ratio est, quia hoc præceptum obligat aliquando; ergo in articulo mortis; patet consequentia; nam si tunc non obseruaretur non posset amplius obseruari. Vnde can. *De his* 26. q. 6. ex Concilio Niceno dicitur: *De his, qui recedunt ex corpore antiquæ legis regula obseruabitur nunc etiam; ita vt si forte quis recedat ex corpore necessariò vitæ sua non defraudetur viatico.*

10 Quod verò etiam aliquoties in vita hoc præceptum obliget, patet, quia ordinatur ad nutriendam, & roborandam animam; sicuti ergo ad vitam corporalem nutriendam non sufficit semel in vita sumere cibum; ita multò minus ad spiritualem; imò ex hoc deducitur. quod aliquoties in vita debet sumi, vt vita nutriatur, & roboretur.

Respondeo 2. Præceptum Eucharisticum obligare pueros omnes fideles, cum ad annos discretionis peruenerint. Hoc colligitur expressè ex cap. *Omnis vtriusque sexus*: ibi enim definitur, & præcipitur, quod omnes *Postquam ad annos discretionis peruenerint*, teneantur in Paschate Eucharistiam sumere.

11 Quæres tertiò. Quando nam intelligatur puerum peruenisse ad annos discretionis?

Respondeo. In hoc non posse certam regulam tradi. Nam Caietan. Nugnus, Syluius, Pesantius, Coninchus hîc ar. 9. Suarez disp. 70. sec. 1. Vasquez disp. 214. cap. 4. volunt tunc esse, quando puer perfectiorem, & maturiorem iudicij vsum assequitur. D. Antoni. 3. par. tit. 8. cap. 8. §. 2. Ioann. Sancius in selectis, disp. 26. Palaus, & reputat probabile Diana par. 3. tract. 6. resol. 70. intelligunt statim, ac puer vsum rationis attigerit. Alij intelligunt annos pubertatis, nempe annum 14. alij decimum. Sed verè, vt notat Arriaga disp. 43. sec. 3. non potest in hoc certa regula præscribi; nam alij, qui scholas frequentant in septimo, vel octauo anno possunt esse capaces, alij in duodecimo nil solidè percipiunt, aliqui rustici etiam in anno decimosexto erunt incapacissimi, quare prudentis Confessarij iudicio id erit determinandum, qui pueros ad communionem admittet, prout videbit eos esse tanti mysterij capaces.

12 Quæres quartò. An ex præcepto diuino teneantur pueri rationis, & peccati capaces in articulo mortis Eucharistiam sumere, licèt adhuc non teneantur ex præcepto Ecclesiastico eamdem in Paschate sumere?

Respondeo probabilius esse teneri. Ita Nugnus, Caiet. in summ. ver. *Minister communionis.* Suarez disp. 70. sec. 1. Lugus disp. 13. sec. 4. Auersa quæst. 8. sec. 2. Arriaga disp. 43. sect. 3. & plures alij apud citatos auctores. Contra Vasquez disp. 214. Granad. tract. 10. disp. 3. nu. 11. Meratium disp. 35. sect. 4 Amicum disput. 29. nu. 60. & alios, qui docent, quod si non tenentur pueri ad communicandum in Paschate, nec teneantur in articulo mortis. Probatur primò: quia datur præceptum diuinum de communione obligans in articulo mortis, vt seruetur ab omnibus, qui sunt capaces illud seruandi: Sed pueri rationis, & peccati capaces, etiam sunt capaces tale præceptum seruandi, ergo ad id tenentur: maior patet ex dictis: probatur minor, nam tales pueri sunt capaces præcepti audiendi Missam, annuæ Confessionis, abstinentiæ à carnibus, cognoscunt, & adorant Christum in Eucharistia existẽtem; ergo etiam sunt capaces seruandi præceptũ Eucharistiã sumendi in articulo mortis, nã si tunc non seruatur, nõ poterit ampliùs seruari. Quod si Ecclesia hoc non determinauit, est, quia hoc tempus iam erat determinatum ex præcepto diuino, & Ecclesia tantùm determinauit id, quod erat indeterminatum; Quare licèt adhuc non teneantur pueri rationis capaces ad præceptum Ecclesiæ sumendi Eucharistiam, tenentur tamen ad præceptum diuinum, quod obligat omnes capaces in articulo mortis.

13 Dices. Tunc obligat Christus pueros ad communionem in morte, quando

do sciunt discernere inter cibum, & cibum: sed etiam Ecclesia tunc obligat pueros ad communionem in Paschate, quando sciunt discernere hunc cibum ab aliis; ergo si ex præcepto Ecclesiæ non tenetur aliquis puer ad communionem in Paschate, nec tenebitur ex præcepto Christi in morte. Sed contra falsa est minor; nam pueri antequam communionem recipiant in Paschate, iam à multo tempore sciunt discernere hunc cibum ab alijs; nam tenentur adesse Missæ, & Sacramentum reuerenter adorant.

14 Quæres quintò. An si dubitetur de pueri capacitate debeat dari Eucharistia in mortis articulo?

Respondeo cum Lugo disp. 13. sec. 4. & Arriaga disput. 43. sec. 4. posse dari, præsertim si aliquibus interrogationibus possit saltem probabilitèr formari iudicium de capacitate pueri. Ratio est, quia prohibitio Ecclesiæ non dandi Eucharistiam infantibus fundantur in approbata consuetudine Ecclesiæ explicata in Rituali Romano: sed ibi æquali modo prohibetur Eucharistia, ac Extrema Vnctio, & nihilominus hæc datur pueris, de quibus dubium est, an sint doli capaces, vt docet Diana tract. 4. de Sacram. resol. 69. ergo & Eucharistia debet dari. Confirmatur; quia pro articulo mortis instat præceptum diuinum, & ex alia parte nulla irreuerentia irrogatur Sacramento

15 Dices primò. Qui dubitat, an sit ieiunus non potest communicare contra præceptum Ecclesiæ; ergo neque ille, de quo dubitatur, an habeat vsum rationis. Secundò, qui dubius est, an sit in peccato, non potest accedere ad Eucharistiam; ergo neque qui dubius est, an habeat vsum rationis. Sed contra respondeo concedendo vtrumq; antecedens, & negando vtramq; consequentiam: prima negatur, quia fit transitus à casu nullius necessitatis, ad casum necessitatis, in quo vrget præceptum diuinum, vnde sicuti in adultis in articulo mortis potest Sacramentum recipi à non ieiunis, ita à pueris, de quibus dubium est, an habeant vsum rationis: secunda negatur; quia accedere cum dubio de peccato est magna irreuerentia, quæ non est dando Eucharistiam pueris, de quibus dubium est, an valeant discernere inter cibum, & cibum; cum antiquitus etiam daretur infantibus nouiter baptizatis.

16 Quæres sextò. An adultis habentibus dubium vsum rationis danda sit Eucharistia?

Respondeo cum D. Thom. hic art. 9. qui dicit: *Qui habentes debilem vsum rationis, possunt aliquam deuotionem huius Sacramenti concipere, non est eis denegandum.* Quare vel est spes, quod tractu temporis possint habere certum vsum rationis, & in tali casu eadem est quæstio, ac de pueris, quod potest differri communio Paschalis vsque dum perueniant ad vsum rationis; eis tamen non est deneganda communio in articulo mortis, sicuti dictum est de pueris; vel non est spes, quod tractu temporis possint habere meliorem vsum rationis, & in tali casu, cum possint habere deuotionem huius Sacramenti, eis non est deneganda communio, neq; in articulo mortis, neq; in Paschate. Sic Henriquez lib. 8. c. 42. n. 3. Bonacina quæst. 6. pun. 1. nu. 3. Lugus disp. 13. sec. 5. Auersa q. 8. sec. 2. Arriaga disp. 43. sec. 5. & alij: quare quod de Indis Lugus refert, asserunt hi DD. talem consuetudinem esse reformandam; Verùm ego cum mores illius gentis prorsus ignorem, videant, & iudicent illius gentis Episcopi, & Parochi, quid cum Indis huiusmodi agendum sit.

ARTICVLVS VI.

Quando, & quomodo obliget præceptum communionis.

1 DAri præceptum diuinum, & ecclesiasticum sumendi Eucharistiam præcedenti articulo vidimus, vbi diximus diuinum obligare in mortis articulo, & aliquoties in vita; Ecclesiasticum autem obligare, vt saltem semel in anno in Paschate omnes vtriusq; sexus, cum ad annos discretionis peruenerint, communicent; vt constat ex cap. *Omnis vtriusque sexus, de pœnitentia, & remiss.* quod præceptum latum fuit in Concilio Lateranens. sub Innocent. III. Nomine autem Paschatis intelligitur totum tempus à Dominica Palmarum vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè; & in aliquibus Prouincijs, vt in Germania extenditur à principio Quadragesimæ vsque ad 15. diem post Pascha. Ante hoc præceptum à Concilio Lateranens. factum, aderat decretum Fabiani Papæ obligans ad communicandum ter in anno, nempe in die Paschæ, Pentecostes, & Natalis Domini; vt colligitur ex can. *Etsi*, de consecrat. dist. 2. & can. *Seculares*, ibidem. Et Sother. Papa decreuerat diem *Cæna Domini*, can. *in In Cæna*, eadem dist. hæc tamen decreta non obligant post præceptum latum in Lateranensi. Hæc cum sint certa, nunc quædam dubia explicanda sunt.

Quæ-

2 Quæres primò. An præceptum diuinum communionis afficiat omnes etiam infideles?

Respondeo afficere immediatè tantùm afficere fideles baptizatos. Est Soti in 4. dist. 18. q. 1. ar. 3. Gonet. disp. 9. de Euch. art. 1. & aliorum contra Suarez disp. 69. sec. 2. Vasquez disp. 214. cap. 4. Lugum disp. 26. sec. 2. Arriagam disp. 47. sec. 2. & alios volentes obligare, etiam infideles. Probatur, in tantùm potest obligare infideles, in quantùm possunt esse capaces communionis, & gratiæ: sed immediatè non possunt esse capaces communionis, & gratiæ, nisi prius baptizentur; ergo nec possunt immediatè obligari, sed solùm mediante baptismo: maior patet, quia obligatio ad communionem supponit capacitatem in eo, qui est obligatus, & communionis, & effectus, qui est gratia; maior patet ex sententia aduersariorum, qui admittunt Cathecumenum, & infidelem non baptizatum, nec satisfacere præcepto, nec recipere gratiam, sed grauiùs peccare recipiendo communionem ante baptismum; obligantur ergo ad seruandum hoc præceptum infideles tantùm mediatè, quatenus obligantur ad recipiendam fidem, & baptismum, quo recepto consurgit obligatio communicandi, eo modò, quo quis, si emittat votum simplex alicuius religionis, non tamen per hoc tenetur ad obseruantias eius, donec profiteatur.

Infideles quomodo obligentur ad Eucharistiam.

3 Dices. Christus dixit ad omnes: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c.* ergo omnes etiam infideles afficit. Respondeo, consequentiam esse tantùm veram mediatè, non immediatè; nam cum posuerit baptismum tamquam ianuam Sacramentorum, & sine quo non possunt licitè vlla Sacramenta recipi, hoc stante non potuit immediatè velle obligare, sed tantùm mediante baptismo.

4 Quæres secundò. An præceptum diuinum communicandi in articulo mortis afficiat eum, qui paulo antequã incideret in periculum suscepit Eucharistiam, vel ex præcepto in Paschate, vel ex deuotione?

Respondeo, probabile esse adhuc obligare præceptum diuinum sumendi Eucharistiam in articulo mortis. Sic Vasquez disp. 214. cap. 2. & alij apud ipsum. Contra Suarez disp. 69. sect. 3. Coninchum, Sotum, & alios, quos citat, & sequitur Amicus disp. 29. n. 17. est etiam contra Lugum disp. 16. num. 37. Arriagam disput. 47. sect. 3. & alios, qui putant probabiliter satisfactum esse præcepto per communionem paulò ante factam, & aliqui dicunt, si quis duobus, aut tribus, vel etiam octo diebus ante communicauerat. Probatur tamen nostra responsio. Ratio, cur obliget præceptum diuinum sumẽdi Eucharistiam in articulo mortis, desumitur ex institutione huius Sacramenti, quę est per modũ cibi nutriẽtis, & roborantis: sed nullus vnquam habet maiorem necessitatem huius cibi, quam in illo articulo, ex quo pendet vltimò æternitas, & imminet vltima lucta cum hoste ad decernendum de tota re; ergo in illo articulo obligatur ad illud sumendum.

5 Dices. Iam satisfactum fuisse huic præcepto, quia qui paulò ante communicauit, potuit habere intentionem virtualem satisfaciẽdi huic præcepto: & insuper, quia per opera antecedenter facta possum satisfacere pręcepto sequenti, vt si quis mane ante receptionem subdiaconatus recitet horas canonicas, satisfacit obligationi, quam postea suscipit per subdiaconatum; ergo etiam per communionem susceptam paulò ante periculum mortis quis satisfacit præcepto sumendi viaticum in articulo mortis. Sed contra: quia estò, quod aliquibus præceptis quis possit satisfacere antequam adueniat obligatio, non tamen id est verum de omnibus, & de illis præsertim, quæ obligant pro tali determinato tempore, sic non possum hodie satisfacere præcepto audiendi sacrum pro crastina die, in qua incidit festum S. Annæ, & si hodie esset dies ieiunij seruandi, non possem satisfacere per ieiunium factum heri; cum igitur obligatio sumendi viaticum sit affixa tempori, in quo est articulus, vel periculum, eo quod tunc anima habeat maiorem necessitatem huius cibi, cum tunc agatur de tota re, & immineat maxima lucta cum hoste, & ab hoc puncto pendeat æternitas, sequitur, quod per communionem factam ante hoc periculum huic præcepto non fiat satis, nec exemplum de subdiaconatu est ad rem; nam obligatio recitandi officium, licèt incipiat post susceptionem subdiaconatus tantùm, nihilominus pro satisfaciendo, sufficit si in illa die quis recitauerit officium, quia tota dies integra est præfixum tempus ad satisfaciendum; ita à pari totum tempus, in quo est proximum periculum mortis, est sufficiens ad satisfaciendum, non aliud, & hoc modo respondetur alijs exemplis, quæ affert Lugus.

6 Quæres tertiò. An quis satisfaciat præcepto diuino sumendi Eucharistiam, si quis illam sumat in peccato mortali?

Respondeo negatiuè, sed vt quis satis-

satisfaciat præcepto diuino communionis, debet illam sine peccato recipere, sic Durand. in 2. dist. 28. q. 4. num. 6. Nugnus hic q. 80. ar. 11. dub. 4. Syluius ibidem quæst. 2. Gonet. disp. 9. ar. 3. num. 13. Arriaga disp. 47. sect. 2. Amicus disp. 29. nu. 50. contra Suarez disp. 70. sec. 3. Vasquez de pœnit. quæst. 92. ar. 3. dub. 5. Coninch. hic quæst. 80. ar. 11. dub. 4. Henriquez lib. 8. de Eucharist. cap. 5. Lugum disp. 16. sect. 2 n. 22. & 44. & alios.

7 Probatur; quia præceptum diuinum sumendi communionem, non solùm est illam sumendi, sed etiam sumendi in gratia; ergo quis non satisfacit sacrilegè illam sumendo: patet consequentia; quia iam facit contra præceptum; cum eam nō sumat in gratia: antecedens probatur: tum quia directè mandauit, nè quis Eucharistiam reciperet, nisi præmissa confessione: tum quia ex primaria institutione huius Sacramenti requisiuit pro dispositione gratiam: tum quia, vt docet Trid. sess. 1. cap. 2. *Sumi voluit Sacramentum hoc tamquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & conforientur viuentes*: Sicuti ergo non fieret satis præcepto naturali sumendi cibum, si quis loco cibi sumeret venenum; ita nec fit satis præcepto diuino sumendi Eucharistiam, si quis eam in peccato suscipit. Nam vt dicit August. tract. 26. in Ioann. *Nonne buccella Dominica venenum fuit Iudæ*? Confirmatur, eadem est ratio de præcepio communionis, ac de præcepio confessionis, sed per confessionē sacrilegā quis non satisfacit præcepto annuæ confessionis, vt declarauit Alexander VII. in Congreg. Generali Inquisitionis habita die 24. Septem. anni 1665. & oppositam tamquam scādalosam, & temerariam damnauit; ergo pariter, qui sacrilegè communicat non satisfacit præcepto, quod dedit Christus dignè communicandi.

8 Et hæc ratio probat, quod non solùm præcepto diuino fit satis per indignam communionem, sed nec etiam præcepto Ecclesiastico annuæ communionis; nam hoc non est, nisi determinatio præcepti diuini, si ergo præceptum diuinum obligat ad dignam susceptionem, etiam obligabit Ecclesiasticum, quod est diuini determinatiuum, quo ad tempus; fateor tamen, quod circa præceptum Ecclesiasticum respōsio nostra non est ita certa; nam licèt determinatum sit, non satisfieri præcepto annuæ confessionis per sacrilegam confessionem; non tamen determinatum est non satisfieri præcepto annuæ communionis per sacrilegam communionem; nihilominus eadem paritas videtur currere; & ideò nostra est probabilior, & tutior.

9 Dices primò. Etiam baptismus est in præcepto, & si quis habeat peccatum mortale, dum accedit ad baptismum debet dolere de ipso; & tamen, si quis indignè accedat ad hoc Sacramentum satisfacit præcepto; & alia Sacramenta viuorum requirunt gratiam in suscipiēte, & nihilominus, si quis in peccato ea suscipit, satisfacit; ergo etiam in Eucharistia idem dicendum. Sed contra respondeo esse disparitatem de Baptismo, & Eucharistia; nam Baptismus ex Christi institutione imprimit characterem, & non potest iterari; vnde eo ipso, quod semel susceptus est, debuit Christus velle ipsum esse validè susceptum, secus contradictoria voluisset, nempe, quod adhuc esset simpliciter necessarius, vt susciperetur, & non posset ampliùs susciपi; quod non militat in Eucharistia, quæ potest iterari, & in peccato suscepta, nec est cibus animæ, neque vllum bonum effectum causat in animam. Idem potest dici de alijs Sacramentis imprimentibus characterem; & de Matrimonio, quod non potest iterari viuentibus iisdē coniugibus, & de Extrema Vnctione, quæ stante eadem infirmitate iterari nō potest; quæ non militant in Eucharistia, vt constat.

10 Dices secundò. Finis præcepti non est in præcepto: sed quod Eucharistia recipiatur in gratia est finis præcepti Eucharistiæ; ergo non est sub præcepto. Sed contra respondeo, quod duplex est finis præcepti, alius extrinsecus, alius intrinsecus, & essentialis; primus non cadit sub præcepto, sic vero secundus, & huiusmodi est, quando actus præceptus non potest haberi sine huiusmodi fine, talis est actus præceptus sumendi Eucharistiam; nam præcipitur, vt sumatur tamquam cibus spiritualis; non potest autem sic sumi, nisi in gratia; nam aliter sumpta est venenum non cibus; vnde non sunt duo præcepta à Christo posita vnum communicandi, alterum dignè communicandi, sed vnum communicandi dignè.

11 Dices tertiò. Saltem præcepto annuæ communionis satisfit per communionem indignam; nam Ecclesia non potest præcipere actus internos. Sed contra etsi Ecclesia non possit directè præcipere actus internos, potest tamen indirectè; vnde præcipiendo recitationem diuini officij, præcipit indirectè attentionem, quæ est de essentia orationis; ita præcipiendo communionem præcipit eam sumi, eo modo, quo Christus determinauit, nempe in gratia;

tia; cum præceptum Ecclesiæ de annua communione sit determinatio præcepti diuini; vnde negatur antecedens.

12 Quæres quartò. An qui in Paschate omisit communionem teneatur adhuc communicare, vel libet sit vsque ad sequens Pascha?

Respondeo. Adhuc teneri quamprimum communicare, ita Nugnus, Syluius, & Coninchus hic qu.70. art. 11. Gonet disp.9.ar.3. Suarez disp.70. sec.2. Vasquez de Pœnitentia q.90.art.3. dub. 2. Lugus disp.16.sect.4. Arriaga disput. 47.sec.4.& plures alij apud ipsum Auersa quæst.8. sect.3. & communior contra Syluestrum, Tabienam, Medinam, Sotum, & Victoriam apud Suarez loco citato,& quosdam alios,qui sustinent non ampliùs eum teneri communicare, eo modo, quo quis si omisit hodie officiũ, non tenetur illud pro hodierno die cras recitare.

13 Probatur tamen nostra responsio. Quia illud præceptum communionis Paschalis non solùm præcipit, vt quis communicet in Paschate propter reuerentiam festi Paschæ, sed etiam nè talis communio differatur vltra annum; ergo quamuis elapso tempore Paschali non possit quis amplius in tali tempore communicare, cum hoc sit impossibile, semper tamen habet obligationem satisfaciendi; eo modo, quo quis, si debet dare centum Petro v.g. in principio Aprilis, si tali die non dat, non per hoc est exemptus à solutione, sed semper est obligatus,vt quam primũ satisfaciat; ita & in proposito dicendũ est.

14 Aduerte Lugum loco citato dicere, talem obligationem non vrgere ipsum, qui non communicauit,ad quãprimum communicandum, sed posse expectare vsque ad principium Ianuarij; sed re vera hęc anni distinctio pro communione videtur à Lugo arbitrarie dici, cur enim non vsque ad sequens Pascha, vel solùm vsque ad Aduentum, quo tempore annus Ecclesiasticus in ordinatione officij incipit? Addo, quid si talis in die Epiphaniæ communicasset, & postea nõ communicasset in Paschate, teneretur nè iste iterum communicare? Standum igitur est in eo, quod diximus nempe, quod si quis in Paschate non communicauit, quamprimum communicet.

15 Quæres quintò. An qui præuidet tempore Paschali non posse communicare,teneatur anticipare, vt præcepto satisfaciet?

Respondeo non teneri, vt satisfaciat præcepto communicandi in Paschate, si tamen præuideat non posse ampliùs communicare in reliquo anni tempore, teneri communicare, nè maneat siue communione toto anno,dummodo tamen ex deuotione non communicauerit eo anno. Sic Suarez, Coninch, Auersa, Lugus, Arriaga, & alii, locis supra citatis, contra Nugnum, Syluium, Vasquez, Fagundez, & alios. Prima pars probatur, quia eo modo debemus loqui de hoc præcepto, ac de aliis, sed si ego præuiderem me die Dominico non posse audire Missam nõ teneor anticipatè eam audire die Sabbati; imò si audirem Missam die Sabbati, vt satisfacerem præcepto audiendi die Dominico, quo die præuideram me non posse audire Missam, si postea casu die Dominico possem Missam audire, deberem illam audire, & peccarem non audiendo; ergo signum est, quod per auditionem Missæ die Sabbati non satisfeci; nam si satisfecissem ampliùs non essem obligatus eam audire; ergo idem dicendum de obligatione communionis; est enim eadem omnino par ratio.

16 Secunda pars, quod quis teneatur anticipatè communicare si præuideat se non posse communicare in reliquo anni tempore. Probatur; quia hoc præceptũ est virtualiter duplex, vt supra probatum fuit, nempe communicandi in Paschate, & non differendi communionem toto anno; ergo si præuideam me non posse communicare in Paschate, debeo saltem adimplere præceptum eo modo,quo possũ, & satisfacere pręcepto non omittendi cõmunionem per totũ annum;hoc autem possũ adimplere accipiendo communionem ante Pascha, si iam ex deuotione Eucharistiam non sumpsi; nam si semel, licèt ex deuotione Eucharistiã in anno sumpsi,iãsatis factũ fuit præcepto, quoad fieri potuit.

ARTICVLVS VII.

Quæ dispositio requiratur ad dignam sumptionem Eucharistiæ ex parte corporis.

1 Dispositio potest esse, vel ex parte corporis, vel ex parte animæ; ex parte corporis requiritur ieiunium naturale, & quod non corpore sordido, sed mundo, & decenter composito quis ad communionem accedat; ex parte animæ requiritur status gratiæ, nec sufficit, quod quis sit attritus, aut contritus, sed, si quis habet conscientiam peccati mortalis, prius præmittat confessionem Sacramẽtalem,antequam accedat ad celebrandum, vel communicandum, vt definitum fuit in Trident. sess.13.cap.7.hoc cum sit certum; variæ

hic monentur à Doctoribus difficultates, tam circa dispositiones necessariò requisitas ex parte corporis, quam circa requisitas ex parte animæ, & præcipuas breuiter explicabimus; in hoc tamen articulo agemus de dispositionibus requisitis ex parte corporis, in sequenti de alijs ex parte animæ

2 Quæres primò. An pollutio siue voluntaria, siue inuoluntaria, & copula siue illicita, siue licita impediat eo die suscipere Eucharistiam; & suppono, quod si sermo sit de pollutione voluntaria, vel de copula illicita debeat præmitti confessio Sacramentalis, cum in ijs sint peccata mortalia,& inquirimus, an præmissa confessione de his peccatis, licitum postea sit eo die communicare.

3 Respondeo ex se non esse illicitum, neque etiam sub culpa veniali tali modo accedere, licèt aliquando ex congruentia, & decentia quadam melius sit abstinere, sed in hoc standum est prudentiæ confessarij: est D. Thom. hic qu. 80. ar. 7. Gonet disp. 9. ar. 2. Ioan Sancii in selectis disp. 23. num. 30. Suarez disp. 68. sec. 2. Arriagę disp. 44. sec. 1. & aliorum contra nonnullos contendentes esse semper saltem veniale.

4 Probatur nostra responsio: In pollutione illa, vel copula duo possumus considerare; vnum est ratio peccati: alterum est fæditas corporalis, & euagatio mentis, quæ vt plurimum est coniuncta cum pollutione, & multò magis, si fuit voluntaria: quoad primum hoc peccatum non magis impedit communionem, quam alia grauioria, vt periurij, furti grauis &c. sed hæc post præmissam confessionem non impediunt: ergo nec pollutio, licèt voluntaria post præmissam confessionem impedit.

5 Quo ad secundum, si fæditas corporalis secundum se consideretur, neque hæc impedit; quia nihil aliud est, nisi denominatio quędam extrinseca, quæ iam transiit; si verò consideretur, vt coniuncta est cum commotione spirituum, & euagationibus mentis, tunc dicit D. Th. ex congruentia quadam melius esse abstinere, & peccatum veniale esset sic accedere. Verum quia non semper sunt coniunctæ istæ mentis euagationes, & potest contingere, vt ille, qui etiam voluntariè pollutionem commisit, ita sit mutatus, & per confessionem mundatus, vt magis sit dispositus, quam plures alij; ideo hoc committitur prudentiæ confessarij, qui habita ratione personæ iudicet, quid magis expediat: legendus est D. Thom. loco citato, qui distinctissimè totam hanc difficultatem tractat.

6 Quæres 2. An quælibet paruitas materiæ frangat ieiunium naturale, & impediat communionem.

Respondeo affirmatiuè patet hoc ex Concilio Tolet. VII. can. 2. vbi habetur. *Nullus post cibum potumque quemlibet minimum sumptum missas facere præsumat*; & ex alijs Concilijs, & consuetudine ab Ecclesia approbata id constat. Ratio autem cur sit peccatum graue sumere Eucharistiam post sumptionem cuiuscumque paruitatis cibi, vel potus est, quia hoc præcepto non prohibetur sub mortali illa parua materia cibi, vel potus sed prohibetur communio post sumptionem cuiuscumque cibi, vel potus: communio autem semper est materia grauissima; quam rationem confirmat Arriaga hoc modo: si Rex prohibeat, aliquem sumere centum aureos ex thesauro regio, nisi prius genuflectat Regi, certè si quis sine genuflexione eos aureos acciperet grauiter peccaret; quia Rex non vult eos dare, nisi posita genuflexione tamquam conditione, licèt genuflexio in se sit res parua; Ita cum Ecclesia prohibeat communionem absolutè non ieiunis, licèt sumptio parui cibi, vel potus sit paruitas materiæ, est tamen conditio, sine qua non intendit Ecclesia dare vllo mòdo Eucharistiam.

7 Quæres 3. Quid requiratur, vt violetur ieiunium naturale?

Respondeo cum Lugo disp. 15. sec. 2. Arriaga disp. 44. sec. 2. & communi Doctorum apud eosdem, requiri, quod aliquid ab extrinseco sumatur per modum cibi, & potus. Probatur quia ab Ecclesia prohibetur quilibet cibus, & potus; sed cibus, & potus, vt sit talis, debet sumi ab extrinseco; ergo vt violetur hoc ieiunium naturale debet sumi ab extrinseco: minor patet ex communi hominum acceptione. Hinc deducũt primò, quod, si aliquis humor, vel sanguis à capite in os diffluat, & deglutiatur, non per hoc violatur ieiunium, quia alioquin illa conditio esset moraliter impossibilis: nam cogeretur homo ante communionem omnem saliuam spuere, quod est difficillimum, & dedecens.

8 Deducunt 2. Reliquias, quæ inter dentes ex cibis præcedentis diei remanserunt, etiamsi postea traijciantur non violare ieiunium, limitant hoc D. Thom. hic. qu. 80. ar. 8. ad 4. Suarez, Lugus, & alij, si huiusmodi reliquiæ casualiter transglutiantur, secus si ex industria; verum hanc limitationem vocat Arriaga nimis scrupulosam, cum Ecclesia non sit sollicita de illis reliquijs, cum non sint ea die in os immissæ. Sed certè hæc ratio Arriagæ non placet;

nam

ram si heri bolus aliquis fuisset positus in os, & deglutiretur hodie, neque iste deberet impedire communionem, quia non fuit hodie in os immissus; securior ergo est limitatio posita.

9 Deducunt 3. Quod, si quis abluendo os, & deglutiendo saliuam, aliquam guttam aquæ traiiciat, non per hoc violatur ieiunium, quia talis non est potatio sed deglutire saliuam; verum in hoc dicerem, quod vel ille, qui abluit os aduertit ex frigiditate aquæ, vel ex alio accidenti se deglutisse aquam & in tali casu deberet abstinere à communione: vel casu deglutitum est parum aquæ veluti saliua, & sic non impedit.

10 Deducunt 4. Quod si respirando attrahatur musca, vel culex in os, & deglutiatur, non per hoc impediatur communio, quia talis actio non est comestio, sed respiratio; vnde notat Lugus, quod esset grauissimum præceptum redolens iudaicam superstitionem, si oporteret nihil omnino cum saliua, aut respiratione traiicere: nam oporteret semper tenere clausum os, ne puluis, aut aliquid aliud cum respiratione traiiceretur.

11 Quæres 4. Quomodo à Cardinali celebrante in nocte Natiuitatis in sacello Pontificio obseruetur ieiunium naturale?

Ratio dubitandi consistit in hoc, quia ieiunium naturale debet incipere à media nocte præcedentis diei; missa autem solet absolui ante mediam noctem; igitur Cardinalis celebrans non est ieiunus, cum in eadem die hora solita prandium sumpserit.

Respondeo Pontificem cum tali Cardinali celebrante dispensare; an verò debeat dici dispensatio in ieiunio, vt fert communis opinio, vel dispensatio in anticipatione diei, vt vult Lugus, vtrumque est probabile,sed nihil certum.

12 Dices cum Lugo: si est dispensatio in ieiunio; ergo tunc Pontifex dispensat cum Cardinali, vt in vigilia Natiuitatis celebret duas missas; ergo posset talis Cardinalis in Natiuitatis celebrare tria sacra, & si vigilia esset in die dominico posset aliquis satisfacere præcepto audiendi missam, audiendo tale sacrum, quæ omnia sunt falsa; ergo non est dispensatio in ieiunio, sed in anticipatione diei. Sed contra, quia si est dispensatio in anticipatione diei; ergo tunc poterit quis ante mediam noctem comedere carnes, vel sumere Eucharistiam. Quod si respondeat Lugus hæc non sequi, quia hæc est dispensatio particularis pro tali Cardinale celebrante tantùm; ita possunt auctores opinionis contrariæ dicere. hanc dispensationem esse tantùm particularem pro illo Cardinale, vt possit in nocte vigiliæ celebrare non ieiunus, & anticipare vnum ex tribus sacris, non verò, quod alij possint satisfacere pro ipso die vigiliæ, si in Dominica venerit; vnde in tali sacro non potest sumere ablutionem, si mane vult celebrare alia duo sacra.

13 Quæres 5. An aliquando liceat non ieiuno Eucharistiam sumere?

Respondeo dari plures casus in quibus licitum est communionē suscipi à non ieiuno. Primus est, quando datur per modum viatici, quia in periculo mortis datur præceptum diuinum de sumenda Eucharistia: præceptum autem diuinum præualet Ecclesiastico de ieiunio, & talis est praxis totius Ecclesiæ vt habetur in Rituali Rom. Pauli V.

14 Secundus est si consecrata altera specie Sacerdos recordetur se non esse ieiunum; nihilominus debet prosequi sacrificium, & sumere; quia præceptum diuinum de perficiendo sacrificio præualet Ecclesiastico de ieiunio, & propter eamdem rationem, si sumpto calice, cognoscat non esse vinum, quod consecrauit, debet iterum consecrare, & sumere. Similiter si sacerdos facta consecratione moriatur, debet alius non ieiunus perficere sacrificium, si non adsit alius, qui ieiunus possit illud perficere.

15 Tertius si sacerdos post ablutionem sūptam reperiat aliquas particulas à se consecratas, seu aliqua fragmenta, quæ commodè seruari non possunt, potest eadem sumere, quia sunt reliquiæ, & complementum eiusdem sacrificij.

16 *Dixi à se consecratas*; nam si ab alio fuerunt consecratæ, non potest illas sumere, quia non spectant ad complementum sui sacrificij, sed alterius, qui illas consecrauit. Item si particula hostiæ adhæreat calici, vel palato potest infundere vinum, & postea sumere; imo communiter fit, quod aliquid sanguinis,qui remanet in calice simul sumitur cum vino, quod pro purificatione infunditur; ergo & particula illa hostiæ simul cum vino sumi potest,si forte calici, vel palato adhæreat; & ratio huius affertur à Caietano, quia cum tota illa actio ordinetur ad vnam refectionem sacramentalem, sufficit, quod quis accedat ieiunus in principio totius actionis,cùm sic accedat simpliciter ieiunus ad totam actionem sacramentalem.

17 Quartus. Si periculum esset,quod Eucharistia conculcetur ab hæreticis, vel perueniat in manus infidelium, vel

ab animali deuoretur, aut cadat in lutum, vel comburratur, tunc ad vitandam hanc irreuerentiam licitum est Eucharistiam sumi à non ieiuno, & ratio est, quia præceptum de non irroganda irreuerentia Sacramento est diuinum naturale; præceptum verò sumendi illud tantùm à ieiunis est positiuum Ecclesiasticum.

18 Quæres 6. An qui mane ex deuotione communicauit, si à prandio incidat in periculum mortis, possit iterum sumere Sacramentum per modum viatici.

Respondeo probabile esse, quod iterum possit communicare per modum viatici. Sic Gaspar Hurtadus disput. 10. diff. 2. aducens Vasquium disput. 214. num. 14. quod probabilissimum censet Diana p.4. tract.4. resol. 197. & Arriaga disp. 44. sec. 3. Aducit etiam Hurtadus Theologos aliquos Salmanticenses, & Complutenses, quos dicit interrogatos ea de re, tali sententiæ subscripsisse; & factum P. Claudi Aquauiuæ Generalis Societatis, & aliorum ex eadem Societate, qui mane cum communicassent, & vesperi in graue periculum mortis incidissent, iterum per modum viatici communicarunt, contra Suarez disp.69. sec.3 Coninchum hic qu.80. ar. 11. Lugum disp.16. num.37. Gonetum disp.9. n. 35. & plures alios negantes id licere, sed præcepto satisfactum esse per communionem mane factam. Probatur tamen nostra responsio. Quando concurrunt duo præcepta, vnum diuinum, aliud Ecclesiasticum, seruandum est diuinum: sed præceptum de sumenda Eucharistia in periculo, vel articulo mortis est diuinum, præceptum de communicando cum ieiunio, vel semel tantùm in vna die, est Ecclesiasticum; ergo illud seruandum, non Ecclesiasticum.

19 Dices iam esse satisfactum præcepto diuino per communionem factã mane, nec esse necesse, quod infirmus sciat se esse in periculo, vel articulo mortis, vt satisfaciat, vt patet de eo, qui in die festo audit missam ignorans esse diem festum, etenim postquam cognouit esse diem festum non tenetur aliud sacrum audire, quia iam satisfecit obligationi & de eo, qui in Paschate communicat ignorans se teneri in Paschate communicare; nam habita cognitione non tenetur amplius communicare, quia iam satisfecit; ergo etiam in proposito, qui iam communicauit satisfecit præcepto diuino. Sed contra, quia hęc probant, quod ille, qui mane communicauit iam satisfecerit, quia erat iam in periculo mortis, etiamsi ille nesciret, se esse in illo periculo: at non probant de eo, qui mane communicauit sanus, & postea à prandio fuit grauiter vulneratus, vel de eo, qui mane iudicabatur non esse in periculo, & post prandium propter morbum superuenientem iam iudicatur in periculo mortis: sicuti autem per ieiunium hodiernum non possum satisfacere præcepto pro crastino, quia non possum satisfacere præcepto, nisi ipso vrgente, & lato; ita nec per communionem factam mane, quo tempore non erat periculum mortis, nec vrgebat præceptum diuinum communicandi, fit satis ipsi præcepto. Confirmatur, quia si quis infirmus heri ex deuotione communicauit, quo tempore non censebatur in periculo, potest hodie, in quo iudicatur in periculo per modum viatici communicare secundum communem, & secundùm alios debet communicare, vt satisfaciat præcepto; ergo etiam si mane communicauit, quo tempore non censebatur esse periculum; si postea periculum aduenia, potest iterum per modum viatici communicare, vt præcepto satisfaciat.

20 Dices secundò, esse disparem rationem; nam qui communicauit heri, licèt infirmus esset, potest hodie communicare, quia non facit contra præceptum communicandi bis eadem die: at qui mane communicauit faceret contra præceptum de non communicando bis eadem die. Sed contra, quia qui communicauit heri ex deuotione, licèt esset infirmus, potest hodie, & secundùm alios debet communicare per modum viatici, quia vrget præceptum diuinum communicandi in periculo mortis, cui cedit præceptum Ecclesiasticum de non communicando, nisi quis sit ieiunus: sed etiam præceptum de non recipienda bis eadem die Eucharistia est tantùm Ecclesiasticum; ergo & istud cedere debet præcepto diuino. Confirmatur, quia si Sacerdos celebrans post consecrationem moriatur, debet alius Sacerdos, etiã si non sit ieiunus, sacrificium illud perficere, & iterum communicare, quia vrget præceptum diuinum de perficiendo sacrificio; sed etiam in proposito vrget præceptum diuinum de communione in periculo mortis; ergo licèt quis mane communicauerit, & modo non sit ieiunus, vt seruet præceptum diuinum, potest, & debet communicare.

21 Probatur 2. Quando Christus posuit præceptum communicandi in articulo mortis, debuit nomine articuli comprehendere aliquid, quod esset ab homi-

homine cognoscibile, vt posset tale præceptum adimplere: sed homines prudentes, & Medici in hoc periti non iudicant proximum periculum mortis, & multò minus articulum mortis, quando quis benè valet, aut quando quis est infirmus quacumque infirmitate; sed solùm quando infirmus in tali statu est, vt nulla secundùm artem, vel leuissima solùm est spes salutis; ergo tantùm pro illo periculo proximo, vel articulo mortis obligat, & non ante; si autem pro tunc obligat præceptum diuinum, huic præcepta Ecclesiastica cedere debent.

22 Dices 1. ex Arriaga. Non est verisimile, Christum voluisse obligare ad communionem in periculo mortis illū, qui iam mane communicauit; cum finis illius præcepti sit armare fideles contra tentationes diaboli in hora mortis, ad quod sufficit communiò facta etiam præcedenti die. Sed contra hoc est dicere, non adesse præceptum diuinum de communione in periculo mortis, quod præceptum tamen adesse ipse admittit; ergo vel debet negare adesse præceptum, vel hæc ratio nulla est.

23 Dices 2. cum communi. Hoc Sacramentum repræsentat vnitatem passionis Christi, & consuetudo Ecclesiæ est non communicandi bis eodem die; ergo in vno die vnica tantùm potest fieri communio. Sed contra per hoc, quod bis recipiatur nō per hoc sequitur, quod non significet eamdem vnitatem passionis, vt patet de Sacerdotibus, qui bis celebrant, & omnes in die Natalis ter celebrant, & communicant, & tamen semper significatur eadem vnitas passionis Christi. Ad consuetudinem Ecclesiæ dico, non esse vniuersaliter veram, vt patet ex exemplis illorum supra adductis, qui bis in eodem die communicarunt.

24 His tamen non obstantibus, fateor opinionem contrariam esse probabilissimam: tùm propter numerum, & auctoritatem Doctorum, qui eam sequuntur, qui sunt ferè omnes, ijs exceptis, quos pro nostra responsione adduximus; tùm propter consuetudinem communem Ecclesiæ, quæ non est solita dare bis communionem in eodem die; nam hæc explicat, quod præceptum diuinum Christi de communione in morte sit de die, in quo quis incidit in periculum, siue mane quis sit in periculo, siue non, quo posito per communionem in mane huic præcepto satis fit, eo modo, quo Subdiaconus satisfacit præcepto, si mane recitet officium antequam sit ordinatus.

25 Quæres 7. An durante eadem infirmitate possit quis pluries communionem recipere non ieiunus?

Respondeo esse licitum intra eamdē infirmitatem, si aliquantulum protrahatur pluries communicare sine præuio ieiunio. Sic Nugnus qu. 80. art. 3. Coninchus ibidem, Tabiena verbo Communio, Suarez disp. 68. sect. 5. Lugus disp. 15. sect. 3. Amicus disp. 27. nu. 10. Arriaga disp. 44. & alij apud ipsum contra Vasquez disp. 211. cap. 4. Ioannem de Cruce, & alios. Probatur ex Rituali Rom. Pauli V. vbi Pontifex sic habet. *Quod si æger sumpto viatico dies aliquot vixerit, vel periculum mortis euaserit, & communicare voluerit eius pio desiderio Parochus non deerit*. Vbi notandum, quod Pontifex ponit duos casus, in quibus potest dari communio: primus est, si vixerit aliquot dies, & periculum non euadat; dicit posse dari illi communionem; ergo loquitur, quod possit dari eidem etiam non ieiuno: probatur consequentia, quia communio infirmo ieiuno in eadem infirmitate potest dari sæpius; ergo vt concessio Pontificis sit aliquid amplius, debet posse dari pluries etiam non ieiunis; nam si periculum euaserit poterit quidem communicare, sed ieiunus; nam communio non ieiuno non datur, nisi sit in periculo mortis. Ratio esse potest; quia Ecclesia est pia mater, & cum cognoscat ingentem fructum percipi à suis filijs in perceptione huius Sacramenti, præsertim tali tempore, in quo agitur de tota re, & salute æterna, existimandū est etiā sæpius velle dispensare, vt etiam à non ieiunis sumi possit.

26 Quæres 8. Quantum spatium debeat intercedere inter vnā communionem, & aliam, quando in eadem infirmitate sumitur à non ieiunis?

Respondeo in hoc multùm dissidere Doctores, quando nam id licitum sit. Nam aliqui statuunt spatium triginta dierum, vt Nauarrus: Alij octo, vt Nugnus, Suarez, Henriquez, Fagundez, & alij; Sylvius hic vult sufficere septem. Alij volunt sufficere sex, sic Armilla, Filliuccius, & Diana tom. 1. tract. de celebr. Missarum reso. 77. Alij post tres dies. Layman verò lib. 5. Theolog. mor. tract. 4. cap 6. vult posse etiam sequenti die, si quis solitus sit communicare, & ei difficile sit abstinere. Nihilominus in hoc standum est vlui, & consuetudini Ecclesiæ, & diceremus post septem, vel octo dies posse quemlibet iterùm communicare: Religiosos verò, & alios hoc Sacramentum solitos frequentare, posse etiam post quatuor, vel quinque dies; hoc enim videtur innuere Paulus V. in Rituali Rom. dum dicit

Quod

Quod si æger sumpto viatico dies aliquot vixerit, & communicare voluerit Parochus eius pio desiderio non deerit. Quatuor verò, vel quinque dies possunt dici aliquot dies.

27 Vnum notant in hoc communitèr Doctores, quod si infirmi possunt facilè ieiuni communicare, debent ità etiam prima vice facere, & multò magis, si velint secundò, vel tertiò id facere. Dixi facilè, quia quælibet difficultas excusat, & in hoc non est nimis scrupulizandum. Insuper quod in periculo mortis possit quis non ieiunus cōmunicare, intelligitur non tantùm de infirmis, sed etiam de damnatis ad mortem; non enim tenetur Iudex differre executionem. Sic Lugo disp.15.sect.3. quem sequitur Arriaga disp.44. nu.40.

28 Quæres 9. Vtrum Sacerdos pro communicando infirmo possit celebrare non ieiunus.

Respondeo cum distinctione, vel debet celebrare pro communicando se ipso in periculo mortis constituto, vt si esset occidendus, vel si sumpto veneno esset moriturus, vel esset proximus morti, & non haberet à quo posset recipere viaticum; & in his casibus dico cum Lugo, & Arriaga locis citatis, Goneto disp.9. art.2. & aliis, posse talem Sacerdotem celebrare, etiamsi non sit ieiunus, ad se communicandum. Ratio est; quia in hoc nulla est maior ratio, quod possit infirmus in periculo mortis constitutus recipere viaticum non ieiunus, & Sacerdos non possit; cum in vtroque casu sit eadem, & par ratio; ergo si potest infirmus proximus morti communicare non ieiunus, etiam Sacerdos, vt se ipsum in simili periculo constitutus communicet, poterit celebrare.

29 Vel secundò debet celebrare pró communicando alio infirmo, & in hoc, licèt plures affirment posse, quos allegat ad longum loco citato Lugus, qui ideò talem opinionem vocat probabilem; nihilominus sustineo non licere. Sic Nugnus qu.80. art.7. Coninchus ibidem num.56. Syluius ibidem. Suarez dis.68, sect.5. Vasquez disp.211. cap.5. Homobonus de Bonis, Fagundez, Armilla, & alij, quos refert, & sequitur Diana 1. tom. tract. de celebr. Missarum resol.66. & alibi. Bonaci. de Euch. disput.4. qu.6. pun.2. num.24. qui plures alios allegat. Lugus, Arriaga, & alij locis citatis. Ratio est consuetudo Ecclesiæ, quæ in hoc non censetur velle dispensare; & disparitas potest assignari, cur dispenset, vt infirmus possit non ieiunus communicare, non autem Sacerdos possit non ieiunus celebrare ad communicandum infirmum; nam Ecclesia solet seruare Eucharistiam pro communicandis infirmis, vnde non nisi rarissimè potest occurrere casus, quod sit necessè Sacerdotem non ieiunum debere celebrare ad infirmum communicandum; & ideò non dispensauit nisi in casu, qui sæpissimè accidere solet. Secunda disparitas est, quia præceptum diuinum communicandi in articulo mortis est infirmi periclitantis, qui debet Eucharistiam sumere quando potest; at hoc præceptum non est factum Ecclesiæ, & Sacerdotibus, vt illud Sacramentum dent, nisi quando cum debita reuerentia potest dari; vnde sicuti nō licèt Sacerdoti illud dare infirmo, si sit periculum vomitus, vel irreuerentiæ erga Sacramentum, nec licèt celebrare sine vestibus, aut ara; ita nec licet Sacerdoti non ieiuno celebrare, vt infirmum communicet.

30 Dices. Si Sacerdos sit in peccatò mortali, nec habeat copiam Confessarij, potest celebrare, vt det viaticum infirmo; ergo etiam potest celebrare nō ieiunus. Sed contra respondeo concesso antecedente, negando consequentiam; nam, etiamsi sit in peccato mortali, potest, & debet elicere actum contritionis, quo posito nulla est irreuerentia; quæ semper remanet in non ieiuno. Est alia disparitas, quia, si quis sit in peccato mortali, non tenetur prodere se ipsum, & tunc concurrit præceptum naturale de seruanda propria fama: at per hoc, quod quis non sit ieiunus, nihil famæ deperdit; ideò &c.

31 Tandem ex dispensatione Summi Pontificis potest quis non ieiunus celebrare, vel communicare, causa rationabili interueniente. Cuius rei plurima extant exempla; nam dispensauit cum Carolo V. Imperatore, vt posset non ieiunus ad Eucharistiam accedere, vt testatur Famianus Strada lib.1. de bello Belgico; & Gonetus loco citato narrat, quod Paulus V. anno 1619. dispensauit cum Domina de Londey in Gallia, vt posset quotidiè post prandium communicare ad compescendum Dæmonis maleficium; cum enim vix sumpto cibo, & potu horribili totius corporis tremore corriperetur, etiam cum vitæ periculo, nisi eidem Sacramentum administraretur; Ideò statim eidem administrabatur, quo vix labia, aut linguam tangente, tremor ille horribilis sistebat, & pristinæ saluti restituebatur; & de hoc miraculo fatetur Gonetus, se testem esse de visu.

32 Quæres 10. Vtrum Sacerdos possit celebrare vtendo pileolo, aut ementitis capillis, seù perucca absque dispensatione Papæ?

Hoc

Hoc quæsitum continet duas difficultates; prima est, an liceat Sacerdoti celebranti vti pileolo, vel perucca: Secunda, an si hoc non liceat, possit tamen esse licitum ex dispensatione Papæ, vel alterius superioris.

33 Respondeo 1. Nulli Sacerdoti licitum esse celebrare missam vtendo pileolo, seu perucca. Probatur primò ex can. *Nullus Episcopus de Consecr. distinct.* 1. vbi prohibetur sub pœna priuationis communionis, ne quis Episcopus, aut Presbyter missam celebret velato capite & desumptum fuit hoc ex Apost. 1. ad Cor. 11. vbi habetur. *Omnis vir orans, aut prophetans velato capite deturpat caput suum*. Ratio est, quia lumen naturale dictat, debere seruum, & subditum aperto capite, non verò cooperto, seu velato tractare cum Domino suo præsente, & irreuerentia magna est cum eodem cooperto capite velle tractare; at sacrificans celebrando Missam tractat cum Christo vero Deo, & Domino nostro realitèr præsente; ergo illicitum est, quod Sacerdos celebrans vtatur pileolo, aut perucca. Sic communiter Doctores, vt testatur Marchinus de Ordine tract. 3. par. 3. cap. 4.

34 Respondeo 2. Dispensationē vsus pileoli, vel peruccæ in missa ad Papam spectare. Est contra Zerolam in praxi Episcopali V. Missa 2. par. §. 11. Fagundez de quinq; præceptis Ecclesiæ par. 1. lib. 3. cap. 21. num. 33. Nauarr. Consil. 4. lib. 2. tit. 41. de celebr. Missarum, Syluestrum v. Missa 1. quæst. 2. & alios existimantes posse Episcopum dispensare. Nostra tamen responsio est Marchini loco cit. & Gauanti Com. in Rub. Missalis par. 2. tit. 2. vers. *Verùm Sedi Apostolicæ*. Sic responsum fuit à Sacra Congregatione Card. super negotia Episcop. 2. Ianuarij 1590. & 17. Ianuarij 1595. Archiepiscopo Vrbinati, & ob decretū Sacræ Congregationis Rituum 31. Ianuarij 1626. & 24. Aprilis eiusdem anni, quorum meminit Gauantus loco citato & talis est stylus Curiæ Romanæ nunc, vt Papa dispenset.

35 Respondeo 3. non expedire, quod Papa dispenset à consecratione vsque ad sumptionem. Sic Gauantus, & Marchinus locis cit. Franciscus Scorcia de sacrificio Missæ lib. 3. cap. 4. & alij. Ratio est; quia huiusmodi dispensatio cederet in non modicam Sacramenti irreuerentiam; Vnde ipsi Pontifices celebrantes a tempore consecrationis vsque ad sumptionem pileolum deponunt, siue primatum, siue solemniter celebrent, etsi à Papa fit huiusmodi dispensatio semper excipitur tempus canonis; vt testatur idem Gauantus.

ARTICVLVS VIII.

Quam dispositionem requirat hoc Sacramentum ex parte animæ.

1 EX dictis de Sacramentis in communi requiri gratiam ad hoc, vt Sacramenta viuorum ritè recipiātur, & producant suos effectus constat; vbi etiam qu. 3. art. 8. diximus peccatum veniale non esse obicem ad recipiendum augmentum gratiæ in Sacramento Eucharistiæ; actualem verò deuotionem rantùm requiri ad acquirendam spiritualem dulcedinem, non verò ad hoc, vt producatur augmentum gratiæ ibidem docuimus; vnde non opus est iterùm eadem repetere; quare solùm quædam dubia huius loci propria explicabimus; & supposito ex Trid. definitum, quod si quis habeat conscientiam peccati mortalis, & habeat copiam Confessarij teneatur priùs præmittere confessionem sacramentalem antequam accedat ad hoc Sacramentum recipiendum. Sic enim habet Trident. sess. 13. cap. 7. *Quare communicare volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum. Probet autem se ipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem debere esse per confessionem, modo non desit copia Confessoris*; & in fine mandat Sacerdotibus, quod si vrgente necessitate celebrant absq; præmissa confessione, quam primùm confiteantur. His positis.

2 Quæres 1. A quo sit impositum hoc præceptum confessionis ante sacramentalem communionem.

Respondeo præceptum de confessione ante communionem esse diuinum positiuum, ita Sotus in 4. dist. 12. qu. 12. art. 4. Nugnus hic art. 4. diff. 2. Gonet. disp. 9. art. 2. Suarez disp. 63. sect. 2. Vasquez disp. 207. cap. 4. Lugus disput. 14. sect. 4. Arriaga disp. 46. sect. 2. & communis Doctorū contra Medinam Cod. de pœnitentia q. 17. Nauarrum in Sum. cap. 21. num. 49. & Coninch. hic qu. 80. art. 1. dub. 1. qui dicunt hunc præceptum non esse diuinum, sed ex consuetudine fidelium. Probatur tamen ex Apostolo 1. ad Cor. 11. vbi habet. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*. Ex quo loco colligitur clarè, quod ea, quæ tradidit de communione accepit à Domino: sed Apostolus tradidit præceptum de præmittenda confessione, dum dicit. *Probet autem se ipsum homo*. vt Trid. declarat, quod ea probatio debet esse per confes-

confessionem; ergo hoc præceptum accepit à Domino, & Paulus promulgauit.

3 Quæres 2. An aliquando sit licitum accedere ad communionē etiamsi non præmittatur confessio, si quis sit cum conscientia mortalis?

Respondeo certū esse aliquem cū conscientiæ mortalis posse aliquando accedere ad communionem non præmissa confessione, nempe cum deest copia Confessarii, & necessitas communicandi, vel celebrandi vrget: patet hoc ex Trid. loco adducto, vbi habetur. *Modò non desit illis copia Confessoris; quod si necessitate vrgente Sacerdos absque prauia confessione celebrauerit, quamprimùm confiteatur.* Quare communitèr omnes Theologi duas exigunt conditiones in eo, qui habens conscientiam peccati mortalis, communicat, ad hoc, vt licitè id facere possit; nempe vt copia desit Confessarij, & secunda vt adsit vrgens necessitas; in tali enim casu præmissa solùm contritione potest communicare, vel celebrare.

4 Quæres 3. Quis censeatur non habere copiam Confessoris?

Respondeo dari multos casus, in quibus communicaturus censetur non habere copiam Confessarij. Primus, quando nullus planè adest. Secundus, si adsit, mutus tamen sit, vel nolit audire confessiones. Tertius, si Confessarius sit in tali distantia, vt propter corporis imbecillitatem, vel temporis intemperiem, vt propter inundationem, pluuiam, vel niues, vel propter latronum periculum ad illum quis accedere non possit. Quartus, quando Confessarius est præsens, sed si quis illi peccatum confiteatur timet probabiliter, vel reuelationem confessionis, vel aliud graue damnum, & quidquid excusat ab integritate confessionis, quando non est alius Sacerdos, excusat in nostro casu à præmittenda confessione, si quis non habeat aliud peccatum, quam illud ex cuius confessione imminet periculum.

5 Non dicitur tamen aliquis carere copia Confessarij, quando non habet proprium Confessarium, vel alium, cui possit deuotiùs, & vtiliùs confiteri, vel adest Confessarius quidem, sed apud quem pœnitens est in bona existimatione, & non vult confiteri, ne apud ipsum deperdat bonum nomen; nam reuerentia huius Sacramenti præualet priuatæ vtilitati, & commoditati, nec per confessionem deperditur existimatio propria, & licèt aliquo modo deperderetur penes talem Confessarium, non per hoc excusatur ab integra confessione, quia hoc est essentialitèr connexum cum peccato, quod commisit. Sic communitèr Doctores, quidquid aliqui in contrarium dicant.

6 Quæres quartò. An si Confessarius sit absens duo, vel tria milliaria, & alius debeat communicare, vel celebrare, hoc perinde sit, ac si quis non habeat copiam Confessarij?

Respondeo. In hoc non posse dari certam regulam, sed debere considerari circumstantias personæ, loci, & temporis. Sic Nugnus, & Coninchus hic, Suarez disp.66.sect.4. Vasquez disp.208.cap.2. Lugus disp.14.sect.5. Arriaga disp.46. sect.3. Auersa quæst.8.sect.6. etenim respectu alicuius spatium trium milliarium posset pro recreatione inseruire, respectu alterius, etiam vnum milliare erit talis distantia, vt meritò dici posset, eum non habere copiam Confessarij. Certè, si Parochus sit sanus, & diù deberet celebrare sine confessione, vtique deberet inquirere Confessarium, etiam si distaret per tria milliaria; imò alicui non esset nimium, etiam si deberet pergere ad locum magis distantem.

7 Quæres quintò. An si adsit Confessarius, sed non habeat facultatem absoluendi à reseruatis, teneatur tunc pœnitens confiteri reseruata tali Confessario, vel possit dimidiare confessionem, & confiteri tantùm non reseruata, vel denique hæc censeatur carentia copiæ Confessarij, & possit quis communicare, vel celebrare non præmissa confessione.

8 Vasquez hic disp.208. cap.2. & de Pœnitentia quæst.91.ar.3. dub.9. censet necessitate vrgente celebrandi, vel communicandi, non posse huiusmodi pœnitentem habentem reseruata confiteri tali Confessario non habenti auctoritatem absoluendi a reseruatis, eo quod à reseruatis non potest absolui, & dimidiare confessionem non liceat. Diana verò cum aliis, quos allegat par.2. tract. 14.resol.65.& par.3 tract.4.resol.104.dicit probabile esse, huiusmodi posse confiteri, sed non teneri.

9 Arriaga verò loco citato citans Antoninum, Gersonem, Alensem, Petrum Soto, Ledesmam, Nugnum, Dianam, & Ferdinandum de Castro docet tunc posse fieri dimidiatam confessionem, quam opinionem sustinet Lugus dispu.14. sect.5. & est probabilis. Ratio cur debeat confiteri antequam accedat ad communionem est, quia potest indirectè absolui à reseruatis. Ratio verò, cur possit dimidiare confessionem, & tacere reseruata est, quia si pœnitens,

dum

dum timet graue damnum, potest dimidiare confessionem; ita in præsenti poterit, nè subeat onus bis eadem peccata confitendi, nempe tali Confessario, qui non potest directè pœnitentem absoluere, & secunda vice superiori, vt directè à talibus reseruatis absoluatur; hoc autem censetur onus graue, ratione cuius possit pœnitens licitè dimidiare confessionem.

10 Ex hoc deducunt ijdem auctores, quod, si probabile est, hoc modo posse fieri dimidiatam confessionem, etiam teneatur pœnitens habens reseruata talem confessionem præmittere ante communionem. Ratio huius desumitur ex Trid. vbi dicit: *Nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus videatur absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat*: sed qui habet mortalia, & reseruata est conscius sibi mortalis peccati, & potest præmittere sacramentalè confessionem; ergo quantumuis sibi contritus videatur, debet illam præmittere antequam ad Eucharistiam accedat.

11 Dices primò. In tantùm teneor confiteri aliquod peccatum, in quantùm Confessarius potest illud absoluere; sed ex Trid. sess. 14. cap. 7. Sacerdos inferior extra mortis articulum nihil potest in casibus reseruatis; ergo extra mortis articulum nullus habens reseruatum tenetur peccata confiteri Sacerdoti inferiori, seu Confessario non habenti iurisdictionem.

Respondeo enim sufficere, si Confessarius possit illud absoluere, vel directè, vel indirectè; Sacerdos autem inferior nihil potest extra mortis articulum in casibus reseruatis directè, potest tamen indirectè; sicuti enim, si quis ex obliuione omittat peccatum reseruatū, tunc secundùm omnes absoluitur indirectè, ita & in proposito.

12 Dices secundò. Si quis habeat peccatum reseruatum, & illud confiteatur Sacerdoti non habenti iurisdictionem, talis Sacerdos non potest illud absoluere, neque directè, neque indirectè; ergo multò minus poterit absolui si reticeatur.

Respondeo, quod talis Sacerdos non potest illud absoluere, si nulla sit causa, aut necessitas absoluendi; at quando adest causa, qualis est obligatio communionis, hæc est sufficiens, vt indirectè absoluat; & ideò indirectè etiam potest absolui, si reticeatur cum proposito illud confitendi suo tempore superioris; neque enim tenetur pœnitens subire hoc graue onus confitendi bis idem peccatum; sicuti enim, quando quis timet graue damnum, si aliquod peccatum confiteatur, potest illud reticere, cum animo illud alteri confitendi, ita in proposito, nè patiatur hoc graue onus bis confitendi idem peccatum, potest illud reticere.

13 Dices tertiò. Sequitur, quod qui habet sola venialia, & aliquod reseruatum, teneatur confiteri venialia, vt indirectè absoluatur à reseruato: sed hoc est falsum, cum venialia non sint confitenda ex præcepto, ergo &c.

Responsio, communis est negatio sequelæ, eo quod obligatio venialium, vt confiteantur non sit in præcepto: sed Arriaga concedit sequelam; etenim licèt venialia non sint ex præcepto per se confitenda; possunt tamen esse per accidens ex suppositione, quod quis teneatur accedere ad communionem, & debeat quis procurare certitudinem moralem gratiæ, quam certitudinem cum non possit habere per hoc, quod quis existimet se esse contritum, vt definiuit Trid. loco supra citato, debet hanc habere per confessionem dimidiatam, vt dictum est.

14 Respondeo tamen ad quæsitum, quod vrgente necessitate communionis, vel celebrandi, si quis habeat reseruatum tenetur illud Confessario inferiori simul cum alijs confiteri, vt indirectè absoluatur. Sic Nugnus quæst. 80. art. 4. Coninch. ibidem, Suarez disp. 66. sect. 4. Bonacina q. 6. par. 1. num. 31 Sà ver. Eucharistia nu. 13. Reginald. lib. 29. n. 103. Auersa quæst 8. sect. 6. & communior Doctorum. Ratio est, quia homo debet moraliter esse certus de gratia antequam accedat ad Eucharistiam, & non sufficit, quod quis existimet se esse contritum, vt docet Trid. loco citato; ex alia parte onus bis subijciēdi clauibus idem peccatum non est onus ita graue, vt propter illud possit fieri contra præceptum diuinum de integritate confessionis; ergo tenebitur quis illud confiteri simul cum alijs, vt indirectè absolui possit, & in statu gratiæ poni ea maiori certitudine morali, qua quis potest.

15 Hinc colliges, quid dicendum sit ad casum, si quis sit excõmunicatus, & teneatur celebrare, vel communicare, nec adsit, qui possit absoluere ab excommunicatione, an teneatur confiteri non habenti iurisdictionem absoluendi à censura, vt saltem absoluatur à peccato, (suppono enim cum communiori posse aliquem validè absolui à peccato antequam absoluatur à censura) dico enim eodem modo teneri, quo diximus teneri, qui habet casum reseruatum; cum militet eadem ratio; & ita

Doctores supra citati; contra aliquos, qui tenent excommunicatum etiam occultum non posse, nisi in articulo mortis communicare. Sic Henriquez lib. 8. de Eucharistia, cum alijs. Sed nostra opinio est communior.

16 Quæres sextò. An qui in confessione oblitus est alicuius peccati mortalis, si post confessionem illius recordetur, possit nihilominus sine noua confessione accedere ad communionem; & quæstio est de eo, qui sine nota potest iterum accedere ad Confessarium ante communionem.

Respondeo non posse, sed debere prius cõfiteri illud peccatum antequam communicet. Est communis fere omnium Doctorum, licèt pauci eam ex professo tractent; eam tamen in terminis docent Suarez disp.66.sect.4. Lugus disput.14. sect.6. Diana par.2.tract.14. resol.48. Arriaga disp.46 sect.3. subsect.2. licèt hic auctor iudicet speculatiuè contrariam opinionem probabilem, quam, licèt obscurè, videtur sequi Henriquez lib.8. de Eucharistia cap.46. §.2. Probatur, quia ratio cur ante communionem debeat præmitti confessio, est præceptũ diuinum positiuum: sed illius peccati non est præmissa confessio; ergo fideles si recordantur illius, illam præmittere tenentur; & sic intelligendum esse præceptum à Christo positum, docet praxis communis fidelium, nullus enim accedit ad Eucharistiam, si post confessionem recordatur alicuius peccati grauis, nisi prius illud confiteatur.

17 Dices primò ex Arriaga. In tantùm non possum accedere ad communionem cum mortali, sine confessione, in quantùm hoc vetitum fuit in Trid. sed ex Trid non colligitur, quod qui iam est confessus, iterum debeat confiteri, sed solùm, quod quantumuis quis sibi videatur contritus debeat confiteri, vt quis cum magna reuerentia accedat, & sit moraliter certus se esse in gratia, et qui autem est confessus, & per obliuionem omisit aliquod peccatum, ita est certus se esse in gratia, ac si illud peccatum confessus fuisset. Sed contra, quia, quod quis non possit accedere ad Eucharistiam cum mortali sine confessione, non est, quia hoc vetitum fit à Tridentino, sed quia hoc vetitum fuit à Christo, quod præcèptum ita intelligendum esse declarat Ecclesiastica consuetudo, & vsus fidelium, vnde cum peccatum oblitum non sit confessum, certè debet eiusdem præmitti confessio, præsertim cum non sit homo moraliter certus se esse in gratia, dum illius peccati recordatur; nam potest esse, quod illius oblitus sit culpabiliter. Secundò, quod habuerit tantum dolorem de peccatis confessis, non de hoc; vnde peccatum non esset remissum, neque ille talis esset in gratia; ergo vt moraliter sit certus de statu gratiæ, debet ante communionem illud confiteri. Confirmatur: quia nullus negare potest, quod Christus non potuerit taliter imponere suum præceptum confessionis ante communionem, vt quilibet teneatur subijcere clauibus Ecclesiæ omnia peccata, quorum recordatur antequam Eucharistiam suscipiat, quo casu certè, qui post confessionem recordaretur mortalis alicuius, teneretur illud confiteri: atqui Christum sic imposuisse suum pręceptum constat ex praxi communi fidelium, & ex consuetudine recepta in Ecclesia; ergo fatendum est, quod, qui post confessionem recordatur alicuius peccati, teneatur illud ante communionem confiteri.

18 Quæres septimò. Quid intelligatur nomine necessitatis communicandi?

Respondeo, varias adduci à Doctoribus, quæ tamen communiter ad quatuor reducuntur. Prima necessitas est periculum mortis; potest enim esse, quod tunc non sit Sacerdos, qui possit absoluere, vt si sit mutus, vel adsit tantùm diaconus; qui tamen possunt ministrare Eucharistiam; in tali casu etiam non præmissa confessione potest sumi Eucharistia.

19 Secunda necessitas est periculum infamiæ, vel scandali grauis, si communio, vel missa omittatur; sic communiter dicunt, quod si quis sit ad cancellos, vt cõmunicet, & recordetur peccati grauis non confessi, & non possit surgere sine infamia, quod tunc possit licitè cõmunicare. Ego fateor quidem, quod si scandalum immineret, aut infamia tunc posset communicare; sed communiter loquendo ego non video, quomodo ex hoc possit sequi infamia, aut scandalum; nam multoties dum communionem ministrarem, ferè in actu, quo se debebant aliqui communicare, se retraxerunt, neque per hoc vllus scandalizatus est; aut ipsi infamati sunt, & hoc sæpè in magnis Vrbibus contingit, potest esse, quod in vicis, pagis, & paruis Vrbibus, imò etiam in magnis aliquando scandalum oriatur, & aliquo modo infamiam aliquam contrahant illi, qui iam ad cancellos positi se retrahunt, quo casu iudico, tales posse communicare, at vniuersaliter hoc non dicerem, quia ex hoc nullum scandalum, aut infamia communiter oritur.

20 Tertiò, est necessitas sacrificij, vnde

vnde si missæ sacrificium iam inchoatum est, & quis recordetur peccati, potest nihilominus non præmissa confessione Missam perficere, quia secus scandalum oriretur; nisi casus accideret, quod ministrans missæ esset Confessarius, & nullus alius præsens esset, nec esset periculum scandali, vel infamiæ, tunc enim deberet præmittere confessionem.

21 Quarta est necessitas populi, nè maneat sine missa, quæ ratio solùm habet in Parochis locum, qui ex officio tenentur curare, vt populus missam audiat, & eadem ratione, si quis esset moribundus posset Parochus celebrare ad ei dandum viaticum.

22 In his tamen casibus semper præmittenda est contritio; nec sufficit attritio, quidquid aliqui dicant, quia hoc est Sacramentum viuorum, vnde quilibet est obligatus accedere cum statu gratiæ: si quis tamen existimaret se contritum, & re vera esset tantùm attritus, adhuc posset hoc Sacramentum per accidens producere primam gratiam, & vt diximus in tract. de Sacram. quæst. 3.

23 Quia verò Trid. loco cit. sess. 13. cap. 7. dicit: *Quod si Sacerdos vrgente necessitate absque præuia confessione celebrauerit quamprimum confiteatur*, per quæ verba communiter Doctores, exceptis Ledesma par. 1. summ. cap. 11. de Eucharist & Villalobos tom. 1. summ. tract. 7 dub. 37. intelligunt positum esse præceptum nouum quamprimum confitendi illis, qui in peccato celebrant.

24 Quæres octauò. Quas personas comprehendat hoc præceptum?

Respondeo, comprehendere solùm Sacerdotes ex necesitate sine confessione celebrantes, non laicos, aut Sacerdotes more laico communicantes. Sic communiter Doctores. Ratio est, quia hoc præceptum est strictè intelligendum: sed Concilium dicit Sacerdotes vrgente necessitate celebrantes absque præuia confessione debere quamprimum confiteri; ergo hos tantùm afficit non alios.

25 Hinc colligas hoc præcepto non comprehendi Sacerdotes voluntariè, & ex malitia celebrantes in statu peccati. Sic Suarez, Nugnus, Coninchus, & alij communiter locis citatis; Concilium enim dicit Sacerdotes necessitate vrgente celebrantes non alios.

26 Quæres nonò. An hoc præceptum afficiat Sacerdotes, qui bona fide incipiunt sacrum, deinde ante consecrationem, vel ante communionem recordantur alicuius peccati?

Respondeo, probabilius esse hoc præcepto adstringi. Sic Suarez loco citato, Reginaldus lib. 29 cap 7. nu. 110. Arriaga disput. 46. sect. 4. & alij contra Vasquez disp. 208. nu. 19 Lugum disp. 14. num. 146. Dianam par. 2. tract. 14 resolu 61. & alios. Ratio est, quia isti celebrant vrgente necessitate: sed sic celebrantes hoc præcepto adstringuntur; ergo &c.

27 Dices primò. Concilium dicere: qui absque præuia confessione celebrant; ergo tota celebratio missæ debet fieri sine præuia confessione. Sed contra, quia præceptum de non celebrando sine præuia confessione, non factum fuisset pro simplici inchoatione missæ, aut pro legendo Euangelio, sed pro consecratione, & sumptione; ergo si quis bona fide incipit missam, & postea ante consecrationem recordatur peccati, vel ante communionem; hic verè vrgente necessitate celebrat, & hoc præcepto adstringitur.

28 Dices secundò. In Rubricis Missalis de eo, qui ante celebrationem recordatur dicitur: *Debet quamprimum confiteri post sacrum*; De illo vero, qui inter celebrandum recordatur, dicitur, quod conteratur cum proposito confitendi; ergo, qui inter celebrandum recordatur alicuius peccati, non comprehenditur in tali præcepto confitendi quamprimum. Sed contra ex hoc deduco, comprehendi; nam si non comprehenderetur non esset necesse, quod adderetur *Cum proposito confitendi*; sed fuisset sufficiens dicere, *Quod conteratur*; cum in contritione includatur propositum confitendi: ergo cum additum sit *cum proposito confitendi*, hoc refertur ad id, quod supra dixerat, nempe, *quamprimum*.

29 Quære 10. Quomodo sit intelligendum illud *quamprimum*?

Respondeo, id non debere intelligi statim finita missa, vt dicit Sancius in selectis disp. 12. Ratio est, quia quamprimum non significat idem, ac statim, vel illicò, sed debet intelligi moraliter, vnde, qui post duos, vel tres dies confiteretur adhuc diceretur confiteri quamprimum. Sic Diana tract. de celebratione missarum resolut. 60 qui quamplures alios allegat. Lugus disp. 14. nu. 163. Arriaga loco cit. Auersa, & alij: hoc tamen intelligendum est, nisi post sacrum haberet commoditatem confitendi, quam non est habiturus post triduum; nam tunc teneretur confiteri; & secundo ne si differatur ad triduum, sit periculum iterum celebrandi sine confessione.

ARTICVLVS IX.

Quinam sit minister huius Sacramenti.

1 Ministrum conficientem hoc Sacramentum esse solùm sacerdotem ritè ordinatum, est de fide definitum in cap. Firmiter de summa Trinitate, & fide cathólica, & colligitur ex Trid. sess. 23. cap. 1. Quisnam verò sit minister distribuens Eucharistiam, an sit solus sacerdos, vel aliquis alius, vt Diaconus, & quomodo possit hoc Sacramentum administrare, in hoc articulo breuiter quædam quæsita decidendo, explicabimus.

2 Quæres primò. An si sacerdos propter infirmitatem non possit celebrare, possit seipsum communicare ex deuotione, vel saltem in casu necessitatis ad sumendum viaticum.

Respondeo, non existente alio sacerdote posse licitè, & piè vtrumque facere sic in casu necessitatis sustinent Caiet. & Armilla in summa v. communio, Filliucius tom. 1. tract. 4. cap. 9. nu. 285. Villalobos tom. 1. tract. 3. caput. 48. & etiam ex deuotione Homobonus noster par. 1. tract. 4. cap. 11. num. 106. Syluius hic ar. 2. Gonet disp. 10. ar. 2. num 19. Vasquez disp. 219. cap. 1. Suarez disp. 72. sec. 3. Lugus disp. 18. sec. 1. & plures alij. Ratio est; quia ipse iam est cōsecratus; ergo sicuti potest dare alijs, potest etiam sumere pro se ipso; ex alia verò parte nulla est prohibitio in contrarium; imo in Canone 14. Concilij Niceni conceditur Diacono, vt absente sacerdote det alijs, & sumat sibi Eucharistiam ex sacrario; ergo à fortiori hoc conueniet ipsis sacerdotibus.

3 Quæres 2. An solus Sacerdos sit minister huius Sacramenti, vel hoc officium possit competere Diacono, & alijs.

Respondeo, ministrum proprium, & ordinarium, cui ex officio competit ministrare hoc Sacramentum esse solùm Sacerdotem; Diaconum verò ex commissione sacerdotis in casu necessitatis, non alios. Sic D. Thom. hic ar. 3. & alij communiter. Prima pars colligitur ex Trid. sess. 13. cap. 8. Vbi habetur. *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, vt laici ex Sacerdotibus communionem acciperent, sacerdotes autem celebrantes se ipsos communicarent: qui mos tamquam ex traditione apostolica descendens iure, ac merito retineri debet*, & hoc in reuerentiam tanti Sacramenti, vt à nulla alia re tangatur, nisi à sacrata, vnde, & corporale, & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis.

4 Secunda pars colligitur ex eo; quod dixit D. Laurentius Sancto Sixto Pontifici. *Cui commisisti dominici sanguinis dispensationem.* Idemque fuit decisum in Niceno can. 14. & Carthag. 4. Clemens. 1. lib. 8. Constitur. Apostolic. ca. 28. dixit. *Diaconus oblationem à Presbytero factam dat populo, non tamquam sacerdos, sed tamquam, qui sacerdoti ministrat*; & rationem reddit D. Thom. *Quia Diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali aliquid participat de eius officio.*

5 Quare Diaconus ex officio dispensabat sanguinem non corpus; & rationem reddit D. Th. quia Sanguis Christi continetur in vase, vnde non oportet, quod tangatur a dispensante, sicuti tangitur Corpus Christi. Non per hoc tamen poterat Diaconus dispensare Sanguinem sine commissione Sacerdotis; nā cum sit minister Sacerdotis, nihil potest sine ipsius licentia; quare licèt proprium officium ipsius Diaconi sit cantare Euāgelium in Missa; nihilominus hoc non potest cantare, nisi prius petita benedictione à Sacerdote; ita licèt dispensare sanguinem fidelibus esset eius officium, hoc tamen facere non poterat, nisi habita commissione.

Diaconus nihil potest sine commissione sacerdotis.

6 Denique, quod nullus alius possit hoc Sacramentum administrare, clarè colligitur ex can. *Peruenit* de consecrat. dist. 2. quod desumptum fuit ex Concilio Rhemensi ca. 2. vbi omnino interdicitur laicis, & fœminis communionem administrare, & contrarium vocat horribile, & detestabile, & Trid loco cit. dicit hunc morem, vt laici communionem acciperent à sacerdotibus ex Apostolica traditione prouenisse; vnde non sunt audiendi aliqui, qui sustinent in casu necessitatis etiam nunc esse licitum.

7 Dices. Fuit mos antiquus in Ecclesia vt testatur Baronius āno Domini 57. vt fideles proprijs manibus sumerent Eucharistiā à sacerdote acceptā, & colligitur ex D. Basilio in Epistola ad Cæsariam Patritiam, & ex Cyrillo Hierosolimitano catechesi mystagogica 5. vbi ait. *Non expansis manuum volis accede, sed sinistram veluti sedem quandam supponens dexteræ, quæ tantùm Regem suscepturæ est concaua manu corpus Christi suscipe*, ergo etiam nunc in casu necessitatis potest laicus sibi ipsi Eucharistiam administrare: quod factum fuisse legitur à Maria Stuarda Scotiæ Regina antequam martyrium iussu impiæ Elizabet pateretur.

Respondeo concedendo talem morem fuisse, quia tunc nulla extabat prohibitio, sicuti nunc est: addo tamen, quod neque tunc laici sibi Eucharistiam, aut alijs administrabant: sed sacerdotes

erant

erant ministri, qui illam dabant, & sicuti nunc illam ponunt in ore, tunc ponebant in manibus, & sicuti nunc lingua sumptum Sacramentum gutturi applicant, ita tunc etiam manu ori applicabant; hoc autem non est administratio Eucharistiæ, sed applicatio Eucharistiæ à sacerdotibus administratæ. Ad exemplum Reginæ Mariæ dico, cum illa dispensatum fuisse à B. Pio V. vt Causinus in Hystoria martyrij eiusdem Reginę asserit.

8 Quæres 3. An omnes sacerdotes possint hoc Sacramentum ministrare?

Respondeo negatiuè; sed requiritur licentia Parochi. Sic communiter Doctores. Ratio est; quia ad eam rectè administrandam, non solùm requiritur potestas sed etiam iurisdictio, quia distributio illa est actus pastoris pascentis: Verum equidem est, vt notant Suarez, Lugus, & Arriaga locis citatis, quod hæc licentia non requiritur ita expressa in administratione Eucharistiæ, sicuti in administratione Sacramenti pœnitentiæ, sed sufficit præsumpta, & ita communiter volenti communicare quilibet sacerdos celebrans communionem præbet, & solùm Parochi videntur sibi reseruare communionem Paschalem, & infirmorum, quam à proprijs Pastoribus fideles recipere debent. Insuper Religiosi, ex Pontificum priuilegijs possunt dare communionem omnibus dignis ad eorum Ecclesias confluentibus, excepto die Paschatis.

Quam communionē spectet ad Parochos dare.

9 Quæres 4. An per diem Paschatis intelligatur solus primus dies Paschæ, an omnes dies, qui assignantur pro tempore satisfaciendi præcepto?

Respondeo non intelligi solum primum diem, sed intelligi paschalem communionem, qua fideles satisfacere tenentur præcepto Ecclesiæ, quocumque die fiat. Est communis contra Nauarrum apud Suarez disp.72. sec.3. qui existimat solum primum diem excipi. ratio est, quia mens Pontificis fuit, vt à proprijs Parochis cognoscerentur fideles, an satisfecerint præcepto communionis; ergo quacumque die voluerint fideles huic præcepto satisfacere debent communionem à Parochò accipere.

10 Circa tempus mortis, certum est, quod si Parochus adest, ille debet eam administrare; si verò sit absens; communis opinio est, licere eam administrare ab alijs, etiam Religiosis, contra Nauarrum, Syluestrum, & quosdam alios: & ratio est; quia non est verisimile voluisse Ecclesiam priuare proultimo illo puncto fideles suos hoc diuinissimo Sacramento, & præsertim, vt supra diximus, cum sit de precepto diuino in articulo mortis huius sacratissimi Sacramenti susceptio.

QVÆSTIO VIII.

De sacrosancto missæ sacrificio.

POst tractationem de Eucharistia, vt Sacramentum est, superest, vt de ipsa, quatenus sacrificium est vnicum legis nouæ, tractemus, quod D. Thom. hic qu. 83. perficit, & cum eo omnes Theologi, & controuersistæ contra hæreticos nostri temporis fusè pertractant, vnde nos breuiter ea, quæ necessaria sunt ad huius sacrificij cognitionem explicabimus.

ARTICVLVS I.

Quid sit sacrificium in communi acceptum.

1 VT clarius innotescat, quid sit sacrificium nostrum, quod in missa peragitur, quid sit sacrificium in communi prius explicabimus.

Varij sunt Doctores in assignanda vera ratione sacrifici; etenim missis hæreticis, qui contendunt quodlibet opus, bonum, siue externum, siue internum verè esse sacrificium, quod latè refutatur à Doctoribus, & infra apparebit ex dicendis; diuersæ sacrificij definitiones afferuntur à Doctoribus.

2 Vasquez disp.220. n.25. & alij definiunt sacrificium. *Quod sit nota ex istens in re, qua profitemur Deum auctorem vitæ, & mortis.* Alij quod. *Sit oblatio facta Deo per immutationem alicuius rei in signum legitimè institutum diuinæ excellentiæ, & reuerentiæ.* Alij *Est actus externus religionis continens supremum cultum latriæ, soli Deo debitum*, & alij aliter; Verùm hæ definitiones videntur conuenire alijs rebus, vt constructioni altaris, oblationi candelæ accensæ, & huiusmodi; hæc enim possunt offerri in signum supremæ excellentiæ, sunt cum immutatione, & per has res possumus profiteri Deum auctorem vitæ, & mortis, & tamen certum est apud omnes, ista non esse sacrificia; His ergo omissis.

3 Conclusio sacrificium in communi, sic aptè definitur. *Est oblatio externa a legitimo ministro oblata Deo cum immutatione, qua homo protestatur se habere totum suum esse à Deo, & Deum habere supremum dominium vitæ & mortis.* Sic Marchinus noster de Ordine tract.3.p.1.cap.4. Coninchus hic qu.83. ar.1. Scortia de sacrificio missæ cap.3. Arriaga disp. 49. & plures alij. Explicatur, & probatur definitio.

Dicitur

4 Dicitur oblatio externa loco generis, in hoc enim conuenit sacrificium cum omnibus alijs oblationibus, & actibus religiosis, vt sunt oblationes cerei, calicis altaris &c. tonsionibus pectoris, & huiusmodi.

5 Dicitur *à legitimo ministro*; nam sacrificium est oblatio significans ad placitum; vnde non potest, nisi publica auctoritate institui, & offerri; & ideo requiritur verus, & legitimus minister.

6 Dicitur *oblata Deo cum immutatione &c.* per quas particulas explicatur peculiaris ratio sacrificij, & hæ particulæ stant loco differentiæ; non enim potest offerri sacrificium, nisi Deo soli. Consistit enim in hoc sacrificium, quod significet ex parte Dei, quod Deus sit dignus, vt in illius honorem vita nostra consumetur; ex modo verò significandi, hoc fit per immutationem rei, quæ offertur loco vitæ nostræ, quæ daretur, si liceret; quare de essentia sacrificij est immutatio, seu destructio alicuius rei, vel physica, vel saltem moralis, vt patet in omnibus sacrificijs, tum sacris tum prophanis antiquis; nam si animalia erant, occidebantur: cetera, vel comburrebuntur, vel effundebantur, qualia erant omnia liquida, vt vinum, oleum &c. quæ dicebantur litari, & per hæc protestabantur Deum esse supremum Dominum vitæ, & necis nostræ, loco cuius illa offerebantur. Sic explicata conclusio, patet esse bonam, cum non conueueniat alteria definito.

7 Obijcies primò. Dantur plura sacrificia, quæ non fiebant per destructionem rei, vt erant oblationes panis, & vini; & quæ fiebant ex farina in sartagine, & sacrificium Melchisedech, qui obtulit panem, & vinum; ergo de ratione sacrificij non est destructio, seu immutatio rei.

Respondeo, quod omnia ista semper fiebant cum aliqua destructione, nam vinum libabant, saltem partim; idem dic de pane, oleo &c. & per hoc, quod pars adoleretur, vel effunderetur, totus panis, & totum vinum censebantur sacrificata. Ad illud de Melchisedech dico, scripturam non dicere modum, quo sacrificaretur, qui vtique debebat esse per al quam destructionem, & forsan scriptura hoc non dicit, eo quod notus esset modus, quo fieret.

7 Obijcies 2. Si non est necesse de destruere rem alienam, sed sufficit destructio propriæ vitæ, sequitur mortem martyrium fuisse sacrificia, sed hoc est falsum, vt omnes concedunt; ergo &c.

Respondeo non esse sacrificia tales mortes, quia licèt ex priuata eorum intentione potuerit quilibet martyr offerre Deo propriam vitam, & mortem protestando supremum dominium Dei supra seipsos, hoc tamen non sufficit ad sacrificium, quia debet esse oblatio facta publica auctoritate à legitimo ministro: mors autem martyrium non fuit huiusmodi, vt de se patet; mors tamen Christi fuit verum sacrificium, quia fuit oblata à Christo summo sacerdote, & Principe habente publicam auctoritatem. Ideo &c.

9 Obijcies 3. Sacrificia, quæ fiebant ab Ethnicis erant vera sacrificia, sed ista non significabunt supremam potestatem Numinis in vitam, & mortem offerentis; ergo hæc significatio non est de essentia: probatur minor, quia si significassent hoc, significassent falsum, cum falsa numina non habeant hanc auctoritatem.

Respondeo concedendo maiorem; & negando minorem: ad probationem, distinguo sequelam: si significassent hoc, significassent falsum formaliter: seu veritate formali, quæ consistit in conformitate rei ad rem, concedo sequelam significarent falsum transcendentaliter, seu in actu primo, quantùm est ex parte signi, nego sequelam: quemadmodum hæc propositio *Petrus currit* est vera, & realis propositio significans cursum Petri; & tamen si à parte rei Petrus non curraт, est falsa; ita illa sacrificia, quantum est ex se, significabunt supremum dominium veri numinis in mortem, & vitam, licèt Etnici ex falsa eorum imaginatione errarent in cognoscendo verò numine.

10 Obijcies 4. Multi verè offerunt sacrificium, & tamen non habent hanc voluntatem protestandi ipsos esse paratos offerre propriam vitam Deo; ergo hæc protestatio, quam nos ponimus in definitione non est de essentia sacrificii.

Respondeo sufficere, quod hæc voluntas significetur per actionem externam sacrificandi, nec actus internus est essentialiter requisitus, cum sacrificium sit oblatio externa; talis ergo actio exterior, quantùm est de se, significat hanc protestationem, licèt offerens eam voluntatem non habeat; & hoc sufficit.

11 Ex his constat sacrificium debere esse publica auctoritate institutum, quia debet fieri à legitimo ministro; quare potuit quidem aliquis priuata auctoritate instituere aliquid pro sacrificio; quod tamen à parte rei non erat, donec publica auctoritate acceptaretur, & à legitimo ministro offerretur.

ARTI-

ARTICVLVS II.

An in Missa offeratur verum sacrificium.

1 CIrca nomen *Missæ* variæ sensrà Doctoribus tradi ex plicationes; nam plures Doctores, quos adducit Marchinus loco citato cap. 4. & ipse sequitur, voluerunt esse nomen hebraicum à nomine *Missah*, quod significat spontaneam oblationem. Græci vocant liturgiam, hoc est munus, & ministerium publicum. Syri Quedossa, hoc est Sanctum; ceterum communitèr Doctores recentiores volunt hoc nomē *Missæ* esse latinum. Sic Gauantus in Rubricis Missalis, Azorius lib. 10. & alij, qui volunt à vulgo sumpsisse originem, eo quod in fine Euangelii à Diacono dimittebantur Cathecumeni illis verbis, *ite Missa est*; non enim permittebantur assistere consecrationi Corporis Christi; & nunc etiam in fine completo sacrificio dimittitur populus fidelis iisdem verbis *ite Missa est*, quod idem est ac dicere, *Missa est oblatio apud Deum*, vt notat Alcuinus de diuinis officiis cap. de celebr. Missæ, vel *missus est Christus à Patre ad nos*; & quia alta voce à Diacono dicebantur illa verba, *ite Missa est*, cepit à populis totum Missæ sacrificium Missa appellari; hæc quoad nomen *Missa*; ceterum Missa sumitur à Doctoribus omnibus hic pro toto officio diuino, quod ex Missa Cathecumenorum, & fideliū, Sacerdotisque orationibus, & precibus constat.

Missa vnde dicta.

2 Grauis modò insurgit difficultas inter hæreticos nostri temporis, & totam vniuersalem Ecclesiam Catholicam: etenim tota Catholica Ecclesia omnibus sęculis tenuit, & prædicauit in Missa verum sacrificium offerri, quod hæretici nostri temporis negant, de hoc puncto videri possunt, qui tractant de controuersijs, vt Bellar. lib. 1. de Missa, Valentia hic puncto 6. Marchinus de Ordine tract. 3. par. 1. de sacrificio Missæ, & alij, qui fusè contra hæreticos in Missa verum offerri sacrificium probant: nos breuitèr conclusionem catholicam ponemus, & præcipuis argumentis hæreticorum respondebimus.

3 Conclusio. Catholica veritas est in Missa verum, & proprium sacrificium offerri Deo. Sic vniuersalitèr Patres omnes, quos longum esset afferre, & possunt videri apud auctores citatos.

Probatur 1. ex Concilio Trid. sess. 22. vbi cap. 1. egregiè hoc docet, & adducit illud Malachiæ 2. *Ab ortu Solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur mihi, & sacrificatur oblatio munda*. & can. 1. eiusdem sess. dicit. *Si quis dixerit in Missa non offerri verum, & proprium sacrificium, aut quod offerri nihil aliud sit, quam nobis Christum ad manducandum dare; anathema sit*. & idem repetit can. 2.

5 Probatur 2. De facto in Ecclesia Christi sunt Sacerdotes, vt constat ex Patribus, ex perpetua traditione Ecclesiæ, & successione tot Episcoporum, & Sacerdotum: sed Sacerdos est in ordine ad sacrificandum; ergo datur in Ecclesia aliquod verum sacrificium. Confirmatur; quia nulla reperitur natio tàm barbara, quæ non habuerit aliquod sacrificium; ergo Ecclesia Catholica Christiana debet & ipsa habere aliquod sacrificium; nullum autem aliud extat, nisi Missæ sacrificium; ergo hoc verum, & proprium sacrificium est.

3 Probatur 3. Illud est verum sacrificium, cui conuenit vera definitio sacrificij: sed Missæ conuenit vera definitio sacrificij; ergo in Missa verum, & proprium offertur sacrificium: probatur minor: nam in Missa fit vera oblatio rei sensibilis Deo, scilicèt corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini; etenim vt ait Augustinus lib. 4. de Trinit. cap. 14. *Quid tàm gratè offerri, & suscipi posset, quam caro sacrificij nostri, corpus effecta Sacerdotis nostri*. hæc oblatio fit à legitimo Sacerdote, & ministro, cum Christus hanc potestatem eis dederit, dum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: reperitur etiam sufficiens hostiæ mactatio; nam Christus licèt sit viuus, tamen ponitur in Sacramento veluti mortuo modo, nam ibi neque sentit neque videt; & ex vi verborum corpus ponitur seorsim à sanguine; tandem in Missa recognoscitur Deus, vt habens supremum dominium vitæ, & mortis nostræ; ergo Missa est verum, & proprium sacrificium.

6 Obijciunt 1. Hæretici. Si esset missa verum sacrificium colligeretur ex scriptura: sed nullus locus scripturæ docet hoc; ergo &c.

Respōdeo colligi ex illis verbis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*, adiuncta perpetua traditione Ecclesię ab Apostolis deriuata. Quare sicuti hæretici fatentur Christum in Cruce sacrificium cruentum obtulisse, & tamen ex scriptura non colligitur, quod se ipsum sacrificauerit; ita multò magis hoc debent fateri de cœna, in qua tot actiones sacræ interfuere.

7 Obijciunt 2. Si Missa est sacrificium, maximè quia est commemoratio

tio sacrificii cruenti à Christo peracti: sed hac ratione etiam possemus dicere, Natiuitatis festum propriè esse Natiuitatem, cum sit commemoratio Natiuitatis; ergo cum verè commemoratio Natiuitatis non sit Natiuitas; neque commemoratio sacrificij facti à Christo erit sacrificium.

Respondeo negando maiorem, nempè Missam esse sacrificium, quia præcisè est commemoratio sacrificij cruenti; sed est sacrificium, quia est vera oblatio noua cum ceteris requisitis ad verã rationem sacrificij.

8 Obijciunt 3. Eucharistia est testamentum; ergo non est sacrificium; probatur consequentia; quia per testamentum testator dat nobis; per sacrificium nos debemus dare Deo; ergo si Eucharistia est testamentum, non potest esse sacrificium.

Respondeo negando consequentiam; concedo enim esse testamentum, quatenùs dat nobis; at nos postquam accepimus, offerimus illud idem Deo. Sicuti, si Deus daret nobis agnum, vt inde illi eumdem sacrificemus; ita à pari hic dicendum est:

9 Obijciunt 4. Sacrificium debet esse aliquid sensibile: sed circa Corpus Christi nihil fit sensibilitèr; ergo non est sacrificium.

Respondeo sufficere si sit sensibile per accidens, scilicèt per speciem, sicuti hoc sufficit ad veram rationem Sacramenti. Reliqua hæreticorum argumenta, vel infra soluentur, vel facilia sunt.

10 Quæres, an Christus in vltima Cœna sacrificium obtulerit?

Respondeo affirmatiuè; id definitum fuit in Trid. sess. 22. cap. 1. & idem tradunt communitèr Patres, & patet ex Euangelica historia; nam Christus tunc corpus suum, & sanguinem consecrauit, Patri obtulit, & discipulis dedit; ergo &c.

ARTICVLVS III.

In qua Missæ actione consistat essentialitèr vera ratio sacrificij.

1 SEx potissimum sunt actiones, de quibus dubitari potest, an in ipsis cõsistat sacrificium Missæ Prima est oblatio panis, & vini, quæ fit in offertorio ante consecrationem, & communiter offertorium vocatur. Secunda est consecratio corporis, & sanguinis Domini sub speciebus panis, & vini. Tertia est oblatio facta post consecrationem, siue modo hæc oblatio fiat, dum ponitur corpus Christi sub altari, siue dum dicimus, *offerimus præclaræ maiestati tuæ*, vel *supplices te rogamus &c.* secundùm diuersas Doctorum opiniones. Quarta est fractio hostiæ in tres partes, quarum vna mittitur in calicem. Quinta est sumptio huius Sacramẽti à Sacerdote. Sexta est distributio Sacramenti, quæ fit populo. Hoc posito.

2 Certum nunc est inter Theologos sacrificium Missæ, neque consistere in prima actione, nempe in offertorio, neque in distributione Sacramenti, quæ fit populo volenti communicare; non in oblatione, quæ fit in offertorio, quia id, quod offertur in sacrificio Missæ, vt definit Trid. sess. 22. cap. 2. est corpus, & sanguis ipsius Christi Domini: sed per illam oblationem, quæ fit ante consecrationem non offertur corpus, & sanguis Christi Domini, sed solùm illa materia panis, & vini consecranda; ergo in illa non consistit sacrificium: tum quia de ratione sacrificij est aliqua mutatio: sed per illam oblationem non mutatur panis, & vinum; ergo in ea non consistit sacrificium: Neque consistit in distributione; nam potest fieri verum, & perfectum sacrificium, vt docet Trid. sess. 22. cap. 6. etiamsi populo non distribuatur communio; imò communitèr tot Missæ perficiuntur absque eo, quod vllus adstantium communicet; ergo neque in hac distributione potest consistere sacrificium Missæ. Difficultas igitur est de alijs actionibus, in quanam ex illis essentialitèr consistat Missæ sacrificiũ.

3 Prima sententia est Cani lib. 12. de locis Theologicis cap. 13. & aliorum: hæc docet ad rationem sacrificij Missæ requiri essentialiter consecrationem, oblationem, fractionem hostiæ, eiusdem comixtionem cum vino, & sumptionẽ.

Secunda sententia est Scoti in 4. dist. 13. qu. 2. & Gabrielis ibidem qu. 1. ar. 3. hæc vult, essentiam huius sacrificij in sola oblatione consistere, quæ fit immediatè post consecrationem.

Tertia sententia vult essentialem rationem sacrificij cõsistere in sola sumptione. Sic Ledesma par. 1. qu. 23. artic. 4. Ioseph de Angles. q. de valore missæ art. 1. diff. 2.

Quarta sententia vult ad rationem sacrificij Missæ requiri consecrationem, oblationem, & sumptionem. Sic Cardinalis de Lugo disp. 19. sect. 5. Scortia lib. 1. de sacrificio cap. 5. & alij: nomine tamen oblationis non intelligunt offertorium, quod fit ante consecrationem, neque oblationem, quæ fit per illa verba: *supplices te rogamus &c.* sed volunt fieri talem oblationem ipsa consecratione, quatenùs eo ipso, quod consecrata est

est hostia, & ponitur in altari, eo ipso ex natura rei offertur ipsi Deo.

Quinta sententia vult essentialem rationem sacrificij missæ in consecratione consistere, reliqua omnia esse extra essentiam. Sic Ioann. à S.Tho. quæst. 83.disp.32. disp.32. ar.1. Alanus lib. 2. de Eucharist. cap.18. Suarez disp.75.sect.4. Vasquez disp.222. Coninch.q.83. art.1. Lessius de iustit. & iure lib.2. cap. 38. & quamplurimi alij recentiores.

Sexta sententia vult consistere in consecratione, & sumptione. Sic Gonet. disput. 11. ar.2. & plures alij Thomistæ. Marchinus de ordine tract.3. part.1.cap. 1.& 2. Bellar.lib.1.de missa cap.vltimo, Henriquez lib.9.de sacrificio missæ cap. 9. Amicus disput.33. de sacrificio missæ sect. 3. & plures alij. Vnum noto, quod hæ tres vltimæ sententiæ in re aliquo modo videntur conuenire, & solùm in nomine discrepare, seu modo explicandi; nam nullus negat oblationem requiri, sed dicunt non esse diuersam ab ipsa consecratione; circa sumptionem verò, alij dicunt connotari, vel esse partem integralem, non verò de essentia; sed verè, quod essentialiter connotatur, & est pars integrans sacrificium, an debeat dici pars essentialis sacrificij spectat ad modum loquendi iuxta diuersa principia phylosophica, de quo in hac quæstione theologica parum curandum.

4 Conclusio prima. Tres priores sẽtentiæ reijciuntur. Et prima sic reijcitur. In ea actione debet consistere sacrificiũ missæ, quod à nobis peragitur, in qua constituit sacrificium suum Christus, quando in nocte cœnæ instituendo hoc Sacramentum sacrificauit, vt definit Trid.sess.22.cap.1. & nũc in tantùm sacrificium offerimus, in quantùm facimus id, quod Christus perfecit, & mandauit, vt faceremus illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*: sed Christus post consecrationem, non fecit commixtionem corporis, & sanguinis sui; nec fractio hostiæ est necessaria ad sacrificium, vt patet ex rubricis Missalis, quæ præscribunt, quod si hostia tota cadat in calicem, non extrahatur, nec frangatur, sed tota simul sumatur cum sanguine; neq; oblatio, quæ post consecrationem fit, potest esse de essentia; nam actio sacrificandi debet fieri in persona Christi: oblatio autem illa fit in persona Ecclesiæ, vt patet ex verbis canonis: *Vnde, & memores Domine nos serui tui &c. offerimus præclara maiestati tuæ, & supplices te rogamus.* Ergo nec oblatio, quæ fit post consecrationem, nec fractio, nec comixtio sunt de essentia sacrificij missæ; & ex hoc reiecta remanet etiam secũda sententia.

5 Tertia sic reijcitur: quia de fide est Christum in vltima cœna obtulisse sacrificium, ex Trident.sess.22.cap.1. sed non est de fide, Christum sacramentales sumpsisse species, licèt hoc sit probabilius, vt docet D. Tho. supra quæst.81. ar.1. ergo in sumptione non consistit sacrificium; nam certum non potest fundari incerto: tum quia sacrificium essentialiter debet fieri in altari: consumptio autem specierum, seu alteratio ipsarum, ratione cuius desinit ibi Christus, fit in stomacho, non in altari; ergo in tali cõsumptione specierum non potest consistere essentialis ratio sacrificij.

6 Dices. Sacrificium non consistere in actione, qua desinat Christus sub speciebus, sed in hoc, quod sumantur ore species, quod totum fit in altari. Sed cõtra, quia talis sumptio est sumptio hostiæ iam mactatæ; ergo est sumptio sacrificij iam facti, non verò in ea actione consistit sacrificium essentialiter.

7 Conclusio secunda. Sacrificium missæ essentialiter consistit in consecratione, & sumptio requiritur solum, vt pars integralis, & vt hoc sacrificium assimiletur holocausto.

Explicatur conclusio. Sicuti homo est essentialiter homo sine manibus, & pedibus, non tamen sine istis est integrè homo, quia etiam istę requiruntur tamquam partes integrantes verum hominem; ita dicimus hoc sacrificium esse essentialiter tale posita consecratione, sed non integrè; cum ad eius integritatem requiratur etiam sumptio. Insuper cum sumptio non consistat in indiuisibili, sed partes hostiæ, & vini sint plures, dum sumitur moraliter vna pars hostiæ perficitur sacrificium, cum hoc tamen stat, quod quando sumuntur aliæ partes, sicuti extrinsecè durat actio sacrificij, sic dicitur durare sacrificium, & per sumptionem hostiæ, & vini completè perficitur, & integratur: posita hac explicatione.

8 Probatur primò prima pars huius conclusionis pluribus auctoritatibus Sãctorum Patrum, qui dicunt sacrificium tunc fieri, cum fit consecratio; sufficiat tamen adducere Gregorium Nyssenum orat.4. de Christi resurrectione col.6. vbi loquens de consecratione facta à Christo in vltima cœna, sic habet: *Tunc apertè declarauit agni sacrificium esse perfectum; nam victima corpus non est ad edendum idoneum, si animatum sit; quare cum corpus edendum, & sanguinem bibendum discipulis exhibuit tam arcana, & non aspectabili ratione corpus erat immolatum.* Ecce quomodo clarè supponit Gregorius ante sumptionem iam fuisse sacrificatum corpus

 Chri-

Christi. Idem docent Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 32. Greg. Magnus Dialog. cap. 37. Cyrillus, Isidorus, Ambrosius, & quamplurimi alij, quos adducunt Suarez, & Vasquez, alijq;

9 Probatur 2. eadem pars. Eodem modo debemus loqui de hoc sacrificio, ac de sacrificijs veteris legis; sed in sacrificijs veteris legis, si semel hostia, & victima mactata fuisset, quamuis postea à Sacerdote, vel alio offerente non ederetur, non per hoc deperdebatur essentialis ratio sacrificij; ergo etiam, cum consecratio in sacrificio missæ faciat id, quod faciebat mactatio in victima, sequitur, quod in consecratione essentialiter includatur ratio sacrificij missæ: consequentia patet; nam per consecrationem corpus Christi accipit esse diminutum; ponitur enim sub speciebus sacramentalibus modo mortuo, & aptatur, vt possit manducari, quæ mutatio est essentialis & sufficiens ad rationem sacrificij.

10 Dices: Non potest intelligi sacrificium sine oblatione; sed consecratio non est oblatio; ergo in consecratione non consistit essentialis ratio sacrificij missæ. Sed contra, fateor quidem requiri oblationem, verùm non est necesse, quod sit expressa, sed sufficit tacita, & implicita; eo ipso autem, quod Sacerdos sublatis in Cœlum oculis consecrat, & corpus Christi in altari ponit, facit, quod iussit Christus, & Deo offert; & quidem, quod consecratio sit etiam simul oblatio; probatur, quia offerre sacrificium, & consecrare sunt vnum, & idem; ergo, dum Sacerdos consecrat, etiam sacrificat, & offert sacrificium: antecedens probatur; quia Sacerdos in sua ordinatione solùm accipit potestatem offerendi sacrificium; nam non dicitur illi: *Accipe potestatem consecrandi*, sed *accipe potestatem offerendi sacrificium &c.* ergo consecrare est offerre; nam alias non apparet vbi accipiat potestatem consecrandi; ergo offerre est consecrare.

11 Dices secundò. Consecrare est conficere Sacramentum; ergo non est sacrificare: probatur consequentia, quia ista duo sunt diuersa. Sed contra respondeo, quod consecratio dupliciter potest considerari, primò, vt est effectiua Sacramenti, & sic non est sacrificium: secundò pro vt est actio in Dei cultum, & honorem ad nostra peccata expianda, & facit hostiam, seu corpus Christi edibile, dando ei esse diminutum, & mortuo modo, quod æquipollet mactationi victimæ; & sic dico esse sacrificium.

12 Probatur tertiò eadem pars. In eo essentialiter consistit sacrificium missæ incruentum, in quo essentialiter repræsentatur sacrificium cruentum factum à Christo in Cruce per effusionem sanguinis, & mortem eius: sed consecratione repræsentatur sacrificium cruentum factum in Cruce per effusionem sanguinis, & mortem Christi; ergo in consecratione essentialiter consistit sacrificium missæ: maior patet: probatur minor; quia per consecrationem panis ponitur tantùm corpus ex vi verborum, & per consecrationem calicis solus sanguis, & consecratio quantùm est de se sacramentaliter mactat Christum, & per eam fit mystica quædam effusio sanguinis per *Gladium verborum*, vt loquitur Cyrillus, ergo consecratione verè repræsentatur sacrificium cruentum à Christo in Cruce peractum, & consequenter in consecratione essentialiter missæ sacrificium consistit.

13 Secunda pars conclusionis probatur primò ex D. Augustino lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 5. vbi habet: *Manducare panem esse in nouo testamento sacrificium Christianorum.* Secundò probatur ex cap. *Relatum*, *de consecrat. dist.* 2. desumpto ex Concilio Tolet. XII. vbi habetur: *Quale erit sacrificium, cuius nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.* Et in cap. *Comperimus eadem distinctione*, dicitur: *Grande esse sacrilegium non sumi vtramq; speciem ab eo, qui sacrificat.* Et cap. *Nihil contra*, caus. 7. q. 1. habetur: *Nullus absq; prouentu patentis molestiæ minister, vel Sacerdos cum ceperit imperfecta officia præsumat omnino relinquere*; & ibidem præcipitur, quod si Sacerdos post consecrationem ægritudine non possit perficere sacrificium, alius subintret, & perficiat; & rationem addit dicendo: *Quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur.* Ex quibus locis sic argumentor. Quod est de perfectione sacrificij est saltem pars integralis ipsius: sed ex locis adductis sumptio est de perfectione sacrificij missæ, & grande sacrilegium esset vtramq; speciem non sumere; ergo sumptio est pars integralis sacrificij missæ.

14 Probatur secundò ratione. Sacrificium nostrum missæ assimilatur holocaustis, quæ erant sacrificia perfectissima antiquæ legis, sed in holocaustis erat necesse consumare totam victimam in honorem Dei; ergo etiam in missa necesse est consumare victimam, hoc autem fit per sumptionem. Confirmatur; quia hoc sacrificium fit sub speciebus panis, & vini, & per modum cibi, & potus; sed cibus, & potus ordinantur ad sum-

sumptionem tamquam ad terminum; ergo sumptio est pars terminatiua huius sacrificij missæ.

15 Obijcies primò contra primam partem. De ratione sacrificij est destructio victimæ, sed per consecrationem producitur potius victima, quam destruatur; nam per consecrationem ponitur sub speciebus panis, & vini, corpus, & sanguis Christi, qui est victima; ergo per consecrationem non fit sacrificium.

16 Respondent aliqui, destrui substantiam panis, & vini in cultum, & honorem Dei. Sed contra hæc responsio fundatur in falso; nam ex hoc sequeretur non Christi Domini corpus, sed substantiam panis, & vini sacrificari; etenim illud sacrificatur, per cuius destructionem Deus colitur: sed destruitur substantia panis, & vini; ergo substantia panis, & vini sacrificaretur; vnde sequeretur nostrum sacrificium non esse idem cum illo Crucis, imò esse ignobilius multis alijs sacrificijs antiquæ legis.

17 Respondent alij. In sacrificijs esse attendendum id, quod destruitur, & id, quod producitur; si id, quod destruitur est nobilius, vt quando iugulatur ouis, vel vitulus, & mutatur in cadauer, tunc animal est, quod sacrificatur, quia est nobilius: si verò id, quod destruitur est ignobilius, & quod producitur nobilius, hoc est, quod sacrificatur, vt dum offertur thus, & thimiama, ex quorũ destructione producitur suffitus, & odor, qui sunt quid nobilius, dicunt suffitum, & odorem esse, qui sacrificantur; & in proposito, cum corpus Christi, quod producitur, sit nobilius, hoc est, quod sacrificatur. Sed contra illud sacrificatur, quod destruitur, vt patet ex dictis in definitione sacrificij, & thimiama, & thus sacrificantur, dum destruuntur non odor, & suffitus; ergo etiam in sacrificio missæ, si corpus Christi sacrificatur, vt fides docet, ipsum corpus Christi debet immutari, & destrui. Confirmatur, quia ex hoc sequeretur, quod ædificatio templi sit sacrificium, & producendo aliquid posset fieri sacrificium, quod est contra rationem sacrificij; nam D.Thom.2.2.q.85.art.3.ad 3. habet: *Sacrificia propria dicuntur, quando circa res oblatas aliquid fit, sicut, quod animalia occidebantur, & comburrebantur &c.* Quare hæc Suarez responsio communiter à Doctoribus reijcitur.

Quod sacrificatur destruitur.

18 Respondet tertiò Vasquez, destructionem rei esse de ratione sacrificij absoluti, non verò commemoratiui; sic sacrificium Eucharistiæ, cum in tantùm sit tale, in quantum repræsentat sacrificium Crucis, nullam debet subire destructionem. Sed contra: quia, quod est de essentia sacrificij vt sic, omni sacrificio debet conuenire; sed de essentia sacrificij vt sic est, quod habeat veram, & realem destructionem, vel saltem moralem, ergo & sacrificium missæ tale esse debet; quare distinctio illa de sacrificio absoluto, & commemoratiuo planè est arbitraria ad illudendum argumentum. Confirmatur: quia si in aliqua tragedia repræsentaretur mors Caroli Angliæ Regis, talis non esset vera mors Regis, etiam si esset commemoratio illius mortis; ergo etiam si in missa repræsentaretur mors Christi in Cruce, & sacrificium Crucis, tamen hoc non esset verum sacrificium.

19 Dices. In tragedia Regis Angliæ non interuenire ipsum Regem, in missa autem interuenire Christum; ideò &c. Sed contra, etiamsi Carolus Angliæ Rex resurgeret, & in tragedia repræsentaret eius mortem, non tamen de nouo verè moreretur; ergo etiam licèt in missa interueniat Christus, & repræsentet eius mortem, si tamen non destruatur aliquo modo, non erit idem sacrificium, cum eo, quod peractum fuit in Cruce.

20 Respondeo ergo negando minorem; nam Christus est in rerum natura, & per consecrationem quodammodo gladio verborum iugulatur; nam ponitur ex vi verborum sub specie panis, vt corpus exangue, mortuo modo, & vt manducabilis, cum prius non esset.

21 Dices. Actio, quæ est productiua victimæ, non est destructiua ipsius: sed consecratio est productiua corporis Christi sub speciebus, qui est victima; ergo non potest esse destructiua ipsius.

Respondeo distinguẽdo maiorem; actio, quæ est productiua victimæ non est destructiua ipsius, si sub vnica formali ratione sumatur, & sub eodem respectu, concedo maiorem, si sumatur sub diuersa ratione, & respectu, nego maiorem; in proposito, si consecratio præcisè consideretur, vt est productiua corporis Christi, certè non est destructiua: at si consideretur, vt productiua cum respectu ad esse, quod habet Christus in proprio esse naturali, & vt tali modo est productiua ex vi verborum, separando corpus à sanguine, sub hac ratione actio productiua est etiam destructiua, quia dat ei esse diminutum, & veluti mortuum, & esse manducabile, quod prius non habebat.

Consecratio dat esse diminutum Christo.

22 Obijcies secundò. Ita se habet consecratio ad sacrificium missæ, incruentum, sicuti Incarnatio ad sacrificium Crucis cruentum: nam sicut Chri-

stus homo factus in Cruce oblatus fuit; ita Christus sub speciebus panis, & vini positus Deo offertur: sed Incarnatio nõ est de essentia sacrificij Crucis, sed solùm quid prærequisitum; ergo etiam consecratio non est de essentia sacrificij missæ, sed solùm quid prærequisitum.

Respondeo negando maiorem, nam ante Incarnationem Christus non erat in rerum natura, & Incarnatio non est actio destructiua, nec per Incarnationem positus fuit Christus in altare: in consecratione verò Christus iam est in rerum natura, vt principalis offerens, & per consecrationem accipit esse diminutum, & mactatur in altari, vt supra explicatum fuit; ideò hæc est verum sacrificium, non Incarnatio.

23 Obijcies tertiò. Si sacrificium essentialiter consisteret in consecratione, non posset applicari pro defunctis post consecrationem, quia iam habuisset suũ effectum; non enim effectus sacrificij potest esse suspensus: sed in missa applicatur sacrificium defunctis post consecrationem; ergo in consecratione non potest consistere essentialiter sacrificium.

Respondeo fore veram maiorem, si sumptio non esset pars integralis sacrificij, vt dictum fuit in conclusione, ceterum cum sumptio sit pars integralis, & toto tempore à consecratione ad sumptionem duret actio sacrificatiua, sequitur etiam, quod possit applicari, sic respondet Lugus.

24 Sed contra instari potest. Qui dat eleemosynam pro missa celebranda pro mortuis cum applicatione sacrificij, vult, quod totum sacrificium applicetur pro defunctis: sed si consecratio esset pars essentialis, & præcipua, totum sacrificium numquam applicaretur pro defunctis, sed solùm pars; cum applicatio pro defunctis fiat tantùm post consecrationem; ergo cum danti eleemosynam pro defunctis cum applicatione sacrificij debeatur applicatio totius sacrificij, fatendum est sacrificium non consistere in consecratione, sed solùm in sumptione.

Respondeo quod aliud est loqui de applicatione, quæ fit in missa pro defunctis, aliud de applicatione sacrificij: applicatio sacrificij, vt plurimum non fit in missa, sed ante missam, & possum hodie applicare missam, quam crastina die spero celebrare: at commemoratio pro mortuis non est propriè applicatio sacrificij, sed oratio, quam fundit sacerdos ad Deum, vt velit animas illas, pro quibus orat, facere participes fructus illius sacrificij, quod tunc offert; qui fructus datur perfecto sacrificio: vnde; ex hoc, quod Ecclesia orat pro mortuis post consecrationem, deducitur, quod adhuc non sit perfectum sacrificium, nisi post sumptionem.

25 Obijcies primò contra secundam partem. Si sumptio esset pars integralis sacrificij, semper teneretur sacerdos ad sumptionem: sed communiter docent Doctores, quod si contingat corpus Christi in altari apparere sub specie carnis, non teneatur sacerdos illam sumere, neque aliam hostiam consecrare, vt sumat; ergo sumptio hostiæ, & calicis non est pars integralis sacrificij.

Respondeo veram esse maiorem, si Deus non censeatur dispensare; dato autem casu illo miraculoso, censetur Deus dispensare ob peculiares fines, quos intendit per tale miraculum; ceterum docet D. Thom. hic qu. 82. ar. 4. ad 3. quod consultius esset, si sacerdos iterum consecraret, & sumeret.

26 Obijcies 2. Quod est essentiale in hoc sacrificio, debet fieri in persona Christi; atqui sumptio non fit in persona Christi, sed tantum à sacerdote, vt est priuata persona; ergo sumptio non est pars &c.

Respondeo distinguendo maiorem; debet fieri in persona Christi, qui actiuè concurrat, vel permittat id fieri circa personam suam, concedo maiorem; qui actiuè solùm concurrat, nego maiorem; dico igitur ad minorem, sumptionem fieri in persona Christi permittente se sumi, & hoc sufficit, sicuti enim sacrificium crucis factum fuit à Christo permittente se crucifigi; ita incruentum hoc missæ, quo ad sumptionem, sufficit si fiat à Christo permittente se sumi. Potest etiam absolutè negari maior: sicuti enim sacerdotes gentiles non semper occidebat victimas, sed sufficiebat, si signum occidendi darent, vt dicerentur sacrificare; sic licèt sumptio fiat à sacerdote tantùm, tamen cum fiat ex præcepto Christi, potest spectare ad complementum sacrificij; & sufficit, quod in persona Christi fiat consecratio, quæ est præcipua, & essentialis pars huius sacrificij.

27 Obijcies 2. In sacrificio debet destrui victima: sed per sumptionem non destruitur Christus, sed tantùm species, quæ non sunt victima; ergo sumptio non est sacrificium, nec pars sacrificij.

Respondeo sufficere, quod destruatur pars, vt dicatur destructum totum; sicuti in cruce non fuit destructa anima, neque materia corporis Christi; & tamen, quia humanitas fuit destructa partes fac-

tes fuerunt sacrificatae; ita species cum corpore Christi sunt, quae offeruntur Deo, & sacrificantur, & vt totum dicatur oblatum, sufficit destructio vnius partis. Dico 2. per sumptionem destrui corpus Christi sacramentaliter, licèt non statim, sed per destructionem specierum.

28 Obijcies 4. Si sumptio esset pars sacrificij, laici, dum communicarent, etiam sacrificarent, aut saltem sacerdos, dum de manu alterius accipit communionem; ergo &c.

Respondeo negando sequelam, nam laicus non est legitimus minister, quod requiritur ad sacrificandum; & etiam sacerdos, dum de manu alterius accipit communionem, non sacrificat incompletè, vt vult Lugus; nam tunc communicat more laico, & instar laici, imo si haberet intentionem incompletè sacrificandi, grauiter peccaret.

29 Obijcies 5. Si sumptio esset pars sacrificij, sequitur fideles teneri assistere missae, quae celebratur in die Parasceues, quaecumque illa sit, licèt fiat ex praesanctificatis, si in tali die incidat dies festus Annunciationis.

Cur fideles in die parasceue nō tenentur assistere, si sit licèt esset dies festus.

Respondeo negando sequelam; & sic declarauit Sacra Rituum Congregatio die 19. Februarii anni 1622. & ratio esse potest, quia fideles tenentur audire missam in die festo: talis autem non est missa.

30 Quaeres an species panis, & vini sint pars rei oblatae in sacrificio?

Respondeo quod Lessius, & Coninchus hic ar. 1. dub. 4. id negant. Communis tamen sententia, quam docet Suarez disp. 75. sec. Lugus disp. 19. n. 97. Arriaga disp. 50. n. 37. est affirmatiua, & hoc probatur: quia id, quod sacrificatur debet esse quid sensibile; ergo requiruntur species: hae autem tripliciter possunt considerari, vel primò, vt offerũtur cum Christo, & sic se habent sicuti forma cadaueris, vel vt sunt formae partiales in holocaustis; nam ratione ipsarum Christus est manducabilis; vel secundò pro vt sumuntur, & sic sunt de perfectione sacrificij; nam & ipse destruuntur; vel tertiò pro vt in missa offeruntur etiam panis, & sic se habent vt accidentia in immolatione ouis.

Quomodo spec. sint pars rei oblatae.

ARTICVLVS IV.

An ex dispensatione Papae possit sacrificari sub vna specie sine alia.

1 Maior in 4. dist. 9. qu. 3. ad 5. Gabriel, Adrianus, & alii apud Azorium lib. 10. cap. 19. tenent partem affirmatiuam; Imo Raphael Volateranus lib. 7. Geograf. cap. 4. asserit Innocentium VIII. cum Noruegiis dispensasse, vt in sola specie panis consecrarent.

D. Thom. hic qu. 80. art. 12. Caiet. ibidem Gonet disp. 3. de materia Eucharistiae at. 6. communiter Thomistae, Suarez disp. 43. sec. 4. Vasquez hic disp. 123. cap. 3. Lugus disp. 19. sec. 8. Arriaga disp. 50. sec. 6. & communiter Theologi tenent partem negatiuam.

2 Conclusio 1. Pontifex non potest dispensare, vt sub specie panis tantùm, & non vini fiat consecratio. Probatur, quia licèt Ecclesia possit aliqua variare circa administrationem Sacramẽtorum, & sacrificii; non potest tamen variare, nisi salua manente substantia Sacramentorum, & sacrificij: sed per dispensationem, vt sacrificium fiat in vna tantùm specie, non saluatur substantia sacrificij à Christo instituti; ergo non potest in hoc dispensare: maior patet ex Trid. sess. 21. c. 2. probatur minor, quia ad substantiam sacrificij essentialiter spectat significatio: sed si fieret consecratio in vna tantùm specie mutaretur significatio; ergo mutaretur substantia: probatur minor: significatio instituta à Christo est ad expressè significandam suam passionem, & mortem, vt constat & dictis Christi *Hoc facite in meam commemorationem*, & ex Trid. sess. 22. cap. 1. vbi dicitur. *Quod Christus; vt dilectae sua Sponsae Ecclesiae visibile sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repraesentaretur &c. Corpus, & Sanguinemsuum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, & sub earundem rerum symbolis Apostolis, quos tunc noui testamenti Sacerdotes constituebat, vt sumerent tradidit; & eisdem eorumque in sacerdotio successoribus, vt offerrent praecepit per hac verba: Hoc facite in meam Commemorationem.* Sed, si non fieret consecratio sub vtraque specie, non fieret ista significatio, & repraesentatio; ergo &c.

3 Dices hoc sufficienter repraesentari per positionem vnius speciei; nam eo ipso quod fit consecratio ex vi verborũ sub specie panis ponitur tantùm corpus, & mortuo modo; ergo sufficienter habetur significatio, quam voluit Christus. Sed Contra, quia licèt ex vi verborum non significetur, nisi corpus, nihilominus à parte rei non ponitur separatum à sanguine, cum realiter ponatur etiam sanguis; ergo ad significationem illius sacrificij cruenti requiritur etiam consecratio sanguinis. Deinde esto, quod aliquo modo possit significare; nihilominus numquam ità expressè significaretur

sed

sed tantùm implicitè, quod non sufficit; quemadmodum enim ista verba: *Ego te baptizo in nomine Trinitatis*, implicitè significant idem, quod significant hæc alia: *Ego te baptizo in nomine Patris,& Filii, & Spiritus Sancti*, & tamen illa non sufficiunt ad baptismum, sed ista posteriora requiruntur; nec potest Ecclesia in hoc dispensare; eo quod Christus expresè voluit debere exprimi personas omnes Trinitatis in forma baptismi: sed etiam expresè voluit exprimi debere sacrificium cruentum Crucis per sacrificium nostrum incruentum; & hoc fit per consecrationem sub vtraque specie; ergo consecratio sub vtraque specie fieri debet, nec potest in hoc Ecclesia dispensare.

4 Probatur secundò. Pontifex non potest dispensare in iis, quæ sunt de iure diuino, vt habetur in can. *Sunt quidam*,& can. *Contra* 25. *qu.* 1. non enim inferior potest dispensare in lege superioris: sed præceptum de consecrando sub vtraq; specie est diuinum; ergo in hoc præcepto non potest Pontifex dispensare.

5 Dices. Papam non posse quidem dispensare in præcepto diuino, posse autem illud interpretari, si concurrat causa, qualis esset, si in tota aliqua regione non adesset vinum. Sed contra: quia nulla potest concurrere huiusmodi causa, cum nulla sit pars mundi, ad quam commodè non deferatur vinum.

6 Obiicies primò. Papa potest dispensare in votis, iuramentis, matrimonio rato,& residentia Episcoporum &c: ergo etiam vt consecretur vna species sine alia: probatur consequentia: quia si non, maximè quia hoc esset iuris diuini: sed etiam votum, iuramentum, matrimonium ratum, & residentia Episcoporum sunt iuris diuini,& tamen dispẽsat; ergo etiam poterit dispensare, vt consecretur vna species sine alia.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad probationem, nego hoc esse præcisè, quia sit iuris diuini; sed quia consecratio sub vtraque specie est de essentia sacrificij à Christo instituti, in essentia autem, & substantia sacrificij non potest dispensare Pontifex, vt patet ex Trid. sess. 21. cap. 2. & ex loco adducto in conclusione. Addo, quod nec etiam in iure diuino potest dispensare, nisi in ædificationem, & concurrente causa; nulla autem potest concurrere huiusmodi causa; cum in omnes regiones etiam remotissimas abundè vinum deferatur.

7 Dices Innocentius VIII. dispensauit cum Noruegijs, vt refert Volateranus, vt consecrarent sine vino; eo quod in Noruegia vinum non crescat, & aliunde importatum citò acescat; ergo &c. Sed contra falsum, est Innocentium dispensasse, cum de tali dispensatione non constet, nec alius historicus eam referat; neque ratio adducta vera est, cum ibi sit nunc vinum abundans, etiam quoad vsus humanos, nec vlla sit regio etiam remotissima, ad quam vinum non deportetur.

8 Obijcies 3. In Parasceuè fit sacrificium sub vna tantùm specie; ergo falsum est de essentia sacrificii esse offerre vtramque speciem.

Respondeo in Parasceue non fieri absolutè sacrificium nouum, sed fieri ex præsanctificatis, & consummari, quo ad extensionem præcedens.

9 Obijcies 3. Dantur multi casus, in quibus licitum est cõsecrare panem sine vino; ergo per Pontificem poterit dispensari: probatur antecedens: primò si quis per errorem solùm panem consecrauit, & postea vinum non potuit habere, vel si possit haberi, non potest, nisi cum magna difficultate, & offensione populi adstantis, tunc dicunt Maior, & Adrianus, quod licitum est perficere sacrificium sine vino. Secundò quando populus deberet communicare in Paschate, & ægrotus esset proximus morti, nec adesset Sacramentum, nec posset haberi vinum. Tertiò, si facta consecratione corporis adesset hostium, & inimicorum irruptio, vnde probabiliter timeret Sacerdos mortem; tunc potest consumari corpus sine consecratione calicis; ergo etiam in consecratione calicis potest dispensari.

Respondeo negando antecedens, scilicet, quod possit dari casus, in quo possit consecrari panis sine vino, hoc est cum intentione expressa non consecrãdi vinũ: Ad primum casum dico, talem Sacerdotem habuisse intentionem consecrandi vinum, quare si probabile est, tunc posse non consecrare vinum, est quia concurrit cum præcepto naturali non prębendi scandalum: Ad secundum dico nullo modo esse licitam consecrationem huiusmodi, quia maius est præceptum consecrandi sub vtraque specie, quam vel communicandi, vel audiendi Missam. Ad tertium dico hoc esse probabile, quia concurrit cum præcepto naturali de conseruanda vita; si quis tamen minaretur mortem, nisi consecraret sub vna tantùm specie, deberet potius mori, quia hoc esset in cõtemptum fidei.

10 Quæres primò. An si Sacerdos vel-

vellet consecrare solam hostiam, & expressè nollet consecrare vinum talis hostia esset consecrata?

Respondeo affirmatiuè, ita communiter Doctores contra Lugum disp. 19. sect. 8. Probatur tamen: quia verba consecrationis sunt absoluta, & efficiũt, quod significant; ergo si quis habeat intentionem consecrandi panem, & verba proferat super materiam debitam; etiam si habeat expressam intentionem non consecrandi calicem, verè consecraret corpus; & quidem hoc communiter Doctores supponunt, quando inquirunt, quid faciendum, si Sacerdos ex nequitia consecraret in cellario dolium vini, vel in foro quantitatem panis; imò, vt notat Arriaga disp. 50. nu. 46. aliquando contigit Sacerdotem ex nequitia consecrasse panes obuios sibi, quando vinum non habebat, quod posset velle consecrare, & Ecclesia illos panes habuit pro consecratis; ergo si quis vellet vnam speciem consecrare, & non aliam, adhuc validè consecraret. Confirmatur Sacerdos post consecrationem hostiæ illam eleuat, & offert populo, vt adoretur; ergo validè potest vna species consecrari sine alia.

11 Dices ex Lugo talem esse consecratam, quia habuit intentionẽ etiã consecrandi vinũ, cum intentio consecrandi sit etiam intentio sacrificandi, & potestas sacrificandi, & consecrandi non sint duæ, sed vna, & eadem; ergo si quis nollet sacrificare, nec etiam posset validè consecrare, sicuti non validè contraheret, qui vellet contrahere matrimonium, non tamen recipere Sacramentum. Sed contra, quia etsi quis habeat intentionem non consecrandi vinum, non per hoc sequitur, quod non habeat intentionem sacrificandi partialiter, & consecratio panis est partialiter sacrificium, licèt non completum; ergo licèt potestas consecrandi, & sacrificandi sit vna, & eadẽ, potest Sacerdos habere intentionem tantùm consecrandi vnam speciem, & sacrificandi partialiter, non verò consecrandi aliam, aut sacrificandi totaliter; Vnde hæc Lugi sententia communiter reijcitur.

12 Quæres 2. An sacrificium missæ sit vnum, vel plura?

Respondeo, cum communi esse vnum, quia licèt sint diuersæ species, & diuersæ formæ consecrationis, referuntur tamen ad eumdem finem perfecti conuiuij, & quatenus est vna perfecta significatio repræsentans sacrificium cruentum coalescens ex duplici specie panis, & vini.

ARTICVLVS V.

A quibus, & pro quibus possit offerri Missæ sacrificium.

1 Inter offerẽtes hoc sacrificium primus est Christus, qui est principalis offerens; Secundò Sacerdos; Tertiò Ecclesia, quæ illum designauit, & cuius nomine celebrans offert. Quartò sunt illi, qui dant eleemosynam. Quintò sunt circumstantes, & de his omnibus dubia quædam offeruntur explicanda.

2 Quæres primò. Qua ratione dicatur Christus offerens principalis in Missa?

Gabriel lect. 26. & 27. in canonem Missæ, Corduba lib. 1. quæst. Theolog. quæst. 3. Vasquez disp. 226. cap. 3. Amicus disp. 33. sect. 4 & quidam alij dicunt, Christum esse principalem offerentem, quia hoc sacrificium instituit, illudq; in Ecclesia celebrari præcepit, & applicuit sua merita, vt haberet efficaciam; vnde hi Doctores volunt Christum solùm remotè concurrere, Sacerdotes verò celebrantes proximè.

3 Respondeo, Christum esse principalem offerentem, non solùm remotè ratione institutionis, sed quia actu offert cum ipso Sacerdote tamquam cum ministro suo. Sic Gonet. disp. 11 art. 3. Suarez disp. 77. sec. 1. Coninch hic quæst. 83. dub. 6. Marchinus noster de ordine trac. 3. par. 2. cap. 5. Lugus disp. 19. sect. 7. Arriaga disp. 50. sect. 8. Probatur ex Triden. sess. 22. cap. 1. vbi habetur; *Vna eademq; hostia; idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diuersa.* Quomodo autem Christus concurrat; communiter dãt exemplum de Oratore Regio, qui dum tractat cum alio Principe, vel Rege, quidquid tractat nomine sui Principis, vel Regis, censetur tractari ab ipso Principe, vel Rege.

4 An verò Christus in Cœlo, dum Sacerdotes sacrificant eliciat aliquos actus, quibus offerat æterno Patri omnia illa sacrificia. Affirmant Suarez, & Marchinus; sed res incerta est, de qua non nisi diuinando possumus discurrere. Ideò &c.

5 Quæres secundò. An omnes Sacerdotes possint hoc sacrificium conficere?

Certum est solos Sacerdotes, & nõ alios posse hoc sacrificium offerre, ita definitum fuit in Concilio Niceno cap. 4. & Trid. sess. 22. cap. 1. quare quæstio est de-

de Sacerdotibus ab Ecclesia per censuras præcisis, hæreticis, vel degradatis, an possint validè hoc sacrificium offerre.

Respondeo, validè posse omnes istos Sacerdotes istud sacrificium offerre: est communis omnium ferè Doctorum contra Magistrum in 4.distin.13. & quosdam alios. Ratio est,quia qui semel Sacerdos ordinatus est, cum recipiat characterem, numquam potest amplius fieri laicus, aut illum characterem deperdere, vt definit Trident. sess.23. cap. & can.4.ergo si consecrat,& offert sacrificium, validè consecrat,& offert;quia cum habeat characterem offert in persona Christi.

6 Verum equidē est,quod tales Sacerdotes præcisi non possent offerre nomine Ecclesię,seu tamquam ministri ad orādum publicè deputati, quia Ecclesia per censuras illos tali facultate priuauit; & hoc forsan est,quod volunt Magister, & alij,qui contrarium sentiunt.

7 Quæres tertiò. Quomodo Ecclesia, qui dant eleemosynam, & circumstantes sacrificium offerant?

Respondeo, Ecclesiam dici offerre sacrificium, quia Sacerdos nomine Ecclesiæ offert illud, diuerso tamen modo Sacerdos dicitur offerre sacrificium in persona Christi, ac nomine Ecclesiæ; nam in persona Christi offert, vt inferior minister nomine, & mandato superioris; nomine verò Ecclesiæ, vt superior pro inferioribus. Est enim Ecclesia, prout à Sacerdotibus distinguitur, populus fidelis, qui hoc sacrificium offert per Sacerdotes, vt per superiores suos, & aduocatos apud Deum. Concurrunt denique omnes fideles ad offerendum hoc sacrificium;etenim, vt docet Petrus Damianus epist.13. ad Leonem, cap.8. exponens illa verba canonis: *Vnde, & memores nos serui tui. In his verbis patenter ostenditur, quod à cunctis fidelibus, non solùm viris, sed etiam mulieribus sacrificium illud laudis offertur, licèt ab vno specialiter Sacerdote offerri videatur, quia quæ ille offerendo manibus tractat, hęc multitudo fidelium intenta mentium deuotione cōmendat. Quod adhuc quoque declaratur, dum dicitur: Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ &c Quibus verbis luce clarius constat, quia sacrificium, quod à Sacerdote sacris altaribus superponitur, à cuncta Dei familia generaliter offeratur.* Specialius tamen concurrunt diaconus, & subdiaconus, qui Missæ inseruiunt, & qui stipem dant Sacerdoti, vt pro ipsis offerat, denique assistentes per deuotam huius sacrificij venerationem. Sic D. Thom.hic quæst.82.ar.6. Sotus in 4.dist. 13. q.1.ar.6. Marchinus de ordine tract. 3.part.2. cap.6. Gonet disput.11.ar.3. & Amicus disp.33. de sacrif. Missæ sect. 4. cum alijs.

8 Superest modò explicandum, pro quibus possit hoc sacrificium offerri, & quinam possint fructum huius sacrificij participare; nam primò potest inquiri, an iusti baptizati sint capaces: secundò, peccatores baptizati; tertiò, an excommunicati, seu hæretici; quartò, an Cathecumeni: quintò, an Beati in Cœlo: sextò, an animæ purgatorij baptizatæ, vel non baptizatæ: septimò denique, an damnati; cum ferè de his omnibus sint variæ opiniones.

9 Dupliciter autem potest aliquis participare fructum huius sacrificij. vel primò per modum impetrationis, vel secundò per modum satisfactionis pro pœna temporali, quos fructus in ijs, pro quibus potest applicari, hoc sacrificium causat.

Fructus sacrificij quo modo participari possit.

10 Quæres quartò. An omnes baptizati siue iusti, siue peccatores sint capaces fructus huius sacrificij.

Respondeo cum distinctione;quod vel loquimur de fructu impetrationis, & sic omnes baptizati, siue iusti, siue peccatores sunt capaces huius effectus; vel loquimur de satisfactione,& sic prodest solis iustis ex opere operato. Est cōmunis inter omnes Theologos; nam Sacerdos accipit in sua ordinatione potestatem offerendi sacrificium non solùm per se, sed pro viuis, & defunctis; & D. Paulus ad Hebr. 5. dicit, quòd omnis Pontifex ex hominibus assumptus debet offerre sacrificia, non tantùm pro se,sed etiam pro populo. Quod vero peccatores, quo ad satisfactionem non sint capaces fructus huius sacrificij, patet; quia reatus culpæ non remittitur, nisi remisso mortali.

11 Quæres quintò. An liceat offerre sacrificium pro excommunicato publico, & præciso ab Ecclesia?

Respondeo negatiuè. Ita communiter Doctores. Suarez tom.5.disp.9.sec. 1. Lugus disp.19. num. 185. Marchinus loco citato cap. 8. Probatur breuiter; quia essentia excommunicationis consistit in hoc, quod excommunicatus priuetur communibus Ecclesiæ suffragijs: sed inter suffragia Ecclesiæ præcipuum est sacrificium Missæ;ergo excommunicatus priuatur quolibet Missæ fructu ex opere operato, tam impetratorio,quàm satisfactorio.

12 Aduertunt autē Doctores, quod non per hoc excluditur, quod quilibet, vt priuata persona, non possit pro excōmunicato orare, etiam in Missa, sicuti potest alias priuatas orationes offerre pro illo; non potest tamen id facere nomine

Quilibet vt persona priuata potest pro excommunicato orare

mine Ecclesiæ, quod si faciat nomine Ecclesiæ, illicitè, & inualidè id facit; imò illicitè id faceret, si vellet offerre pro excommunicato, vt minister Christi; nam Ecclesia id prohibet, & per excommunicationem intendit priuare excommunicatum communibus suffragijs.

13 Quæres 6. An possit Sacerdos, vt Minister Christi, & nomine Ecclesiæ offerre sacrificium pro excommunicato non vitando?

Respondeo negatiuè, est contra Nauarrum in manuali cap. 27. nu. 36. Hugolinum de censuris tabula 2. §. 2. Henriquez lib. 13. cap. 11. Coninchum dis. 14 de excom. dub. 6. num. 40. Lugum loco cit. num. 187. & alios apud ipsum. Est tamen Valentiæ tom. 4. disput. 7. qu. 17. pun. 1, Suarez de censuris loco supra cit. Vasquez de excom. dub. 2. num. 1. Arriagæ disp. 52. sect. 4 Marchini loco cit. & aliorum apud ipsum. Probatur 1. quia de essentia excommunicationis est, quod excõmunicatus sit priuatus communibus Ecclesiæ suffragijs: sed si esset licitum nomine Ecclesiæ offerre pro illis sacrificium, essent excommunicati, & non essent; essent, quia nec dum essent absoluti; non essent autem excommunicati, quia communicarent in omnibus Ecclesiæ suffragijs; & sic essent priuati, & non priuati, quod implicat.

14 Probatur 2. Euertendo fundamentum contrariæ sententiæ. Si potest offerri sacrificium pro excommunicato occulto, & tolerato, maximè quia ex Concilio Cõstantiensi permittitur cum eiusmodi excommunicatis communicare, & cos in quibuscumque diuinis, vel extra non vitare: sed hæc concessit Concilium solùm ad euitanda scandala, & succurendum conscientijs timoratis, intendens in hoc nullo modo se velle fauere excõmunicatis; ergo si mens Concilij est per illa, quæ concessit nullo modo se velle fauere excommunicatis, fatendum est, eos adhuc esse priuatos communibus Ecclesiæ suffragijs, & præcipuè hoc sacrificio, quod est præcipuum ex communibus Ecclesiæ suffragijs.

15 Dices 1. Multi viri pij offerunt sacrificia pro Prouincijs hæresi infectis; ergo pro excommunicatis, & hæreticis possumus offerre sacrificium, si sint tolerati. Sed contra hoc nihil probat, quia illi viri non offerunt pro excommunicatis, vel hæreticis, sed directè pro fidei dilatatione, & indirectè tantùm pro hæreticis, quo modo etiam orare possumus pro excommunicatis vitandis, & paganis; nam non offerimus pro ipsis sacrificium, sed pro dilatatione fidei.

16 Dices 2. Possumus excommunicatum occultum sepelire in loco sacro; non potest autẽ sepeliri, nisi preces fundantur pro eo; ergo suffragia Ecclesiastica possunt pro huiusmodi offerri. Sed contra hoc argumentum nimis probat; nam huiusmodi preces possumus fundere, etiamsi ille sit mortuus in peccato, vel in sua hæresi, vbi est libertas religionis; quo casu certum est, cum sit damnatus, quod pro eo non potest offerri sacrificium, nec preces fundi possunt; quomodo, ergo sepelitur sine precibus? Dico igitur posse sepeliri in loco sacro, quia est in fauorem sepelientium, ne teneantur alia loca quærere, quam ordinaria; nec preces diriguntur ad huiusmodi excommunicatos, sed ad existentes in purgatorio.

17 Dices 3. Tales excommunicati admittuntur cum alijs, quando Missa offertur, & Sacerdos orat *in memento*, dicens, *& omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus hoc sacrificium*. ergo &c. Sed contra retorqueo argumentum; nam ibi additur, *quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio*. Ergo Sacerdos non absolutè offert pro omnibus circumstantibus, sed tantùm pro illis, quorum Deo nota est fides, & deuotio, & pro capacibus; nam certè, si ibi esset hæreticus vitandus, vel infidelis, & paganus pro eo non offerretur sacrificium, quia non est capax, ita & in proposito.

18 Dices 4. Possumus cum tali excõmunicato cantare officium diuinum, & dicere *Misereatur tui, Dominus vobiscum &c* & si Sacerdos eum communicet potest dicere *Corpus Domini nostri &c.* ergo etiam &c.

Sed contra neque hoc argumentum vrget; nam admittere ad huiusmodi actiones excommunicatum cedit in bonum aliorum, qui non sunt excommunicati, ne cogantur, vel sacrum omittere, vel exire è templo, vel augi scrupulis conscientiæ, vnde concilium censetur in his dispensare; at in oblatione sacrificij nulla interuenit ratio; imò cum per talem declarationem Concilium dicat, se per hoc nolle fauere excommunicatis, semper censentur exclusi. Et ex hoc patet, quid dicendum sit de hæreticis; est enim par omnino ratio.

19 Quæres 7. An possit offerri Missę sacrificium pro Cathecumenis, & infidelibus non baptizatis.

Respondeo 1. Ad satisfaciendum ex opere operato nullo modo posse offerri, & si offeratur eis nullo modo prodesse. Est communis Doctorum, & probatur: Quia qui non est capax fructus Sacramẽtorum, neque est capax fructus sacrificij, ex opere operato; sed, qui non sunt

baptizati, non sunt capaces fructus Sacramentorum, cum baptismus sit ianua ad percipienda Sacramenta; ergo neque sunt capaces fructus sacrificij: maior probatur; quia sacrificium Missæ consistit essentialitèr, vt dictum est, in consecratione Corporis Christi; eo ipso autem, quod Corpus Christi est consecratum, est Sacramentum; ergo non baptizatus si non est capax fructus Sacramenti, neque erit capax fructus sacrificij.

20 Respondeo 2. Quoad impetrationem potest hoc sacrificium prodesse etiā Cathecumenis. Est contra Vasquez disput. 227. cap. 3. Marchinum loco citato cap. 7. & alios apud ipsum. Est tamen Suarez dis. 78. sect. 2. Lugi disp. 19. sect. 10. Arriagæ disp. 5 2. sect. 3. & aliorum. Probatur primò ex Clemente Rom. lib. 8. Constitut. cap. 6. vbi agens de precibus, quæ in sacro offerebantur habet. *Omnes pro Cathecumenis Deum obsecremus.* Secundò ex D. Chrysost. in sua lyturgia to. 5. vbi Diaconus dicit. *Fideles pro Cathecumenis oremus.* Tertiò ex Tertuliano lib. ad Scapulum, vbi loquens de Imperatoribus gentilibus habet. *Sacrificamus, & pro Imperatoribus.* Quartò ex ordine Romano cap. cui titulus est. *Incipit ordo, vel denotatio scrutinij ad electos*; vbi dum Cathecumeni præparantur ad baptismum ad infra actionem sic habetur. *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ quæsumus Domine vt placatus accipias, quam tibi offerimus pro famulis, & famulabus tuis, quos ad æternam vitam, & beatum gratiæ donum vocare dignatus es.* Ex quo loco sic argumentor: In ritu, quem seruat Ecclesia Rom. in Canone Missæ nihil potest contineri falsum, vt definit Trid. sess. 22. cap. 4. Sed ex Canone habetur, quod Ecclesia Romana oret, & offerat sacrificium pro Cathecumenis; ergo in hoc nihil debet reperiri falsum, sed solum purum, & verum.

21 Dices 1. ex Vasquez Ecclesiam quidem orare pro Cathecumenis, & etiam pro infidelibus, non tamen pro illis offerre sacrificium. Sed contra; quia ex locis adductis clarè constat ipsā offerre pro illis sacrificium; dicit enim *offerimus*, & Tertullianus *sacrificamus*.

22 Dices 2. ex Marchino, Ecclesiam offerre sacrificium pro Cathecumenis, & infidelibus in generali, & indirectè, quatenùs orat, & offert pro fidei propagatione, & dilatatione, ex quo indirectè offert pro infidelibus, & Cathecumenis. Sed contra: quia ex loco adducto constat Ecclesiam sacrificium offerre pro Cathecumenis baptizandis.

23 Vnum tamē notandum est, quo facilè possunt conciliari hi Doctores, qui videntur contrarij; nam Vasquez, Marchinus, & alij, qui dicunt non posse offerri pro Cathecumenis, & si offeratur nullum fructum ex opere operato eis prouenire, loquuntur de fructu, qui ex opere operato, seu impetratoriè, seu satisfactoriè à sacrificio causatur, & dicunt hunc fructum nullo modo à Cathecumenis participari; cum non sint baptizati, & baptismus sit ianua hos fructus percipiendi. Arriaga verò, vt patet ipsum legenti loco cit. num. 9. vult hunc fructum percipi ab ipso offerente, cui à Deo fit gratia, & est dignus, vt exaudiatur; indirectè autem hunc fructum prouenire alteri, pro quo orat; quod etiam affirmat Marchinus loco cit. num. 6.

24 Obijcies tamen 1. Augustinum lib. 20. de anima cap. 9. vbi habetur. *Quis enim offerat corpus Christi, nisi pro eis, qui sunt membra Christi?* Sed nullus fit membrum Christi, nisi, vel in bapitsmate, vel in morte pro Christo, vt subdit idem Doctor; ergo cum Cathecumeni non sint baptizati, non sunt capaces, vt pro eis offeratur Corpus Christi.

Respondeo cum D. Tho. in 4. dist 12. qu. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 4. Ibi Augustinum loqui de ijs, qui moriuntur absque baptismò, quibus nullo modo potest prodesse sacrificium, sicuti ijs, qui actu viuunt, qui licèt non sint actu membra Christi, sunt tamen potentia. Et eodem modo explicandum est Concilium Bracharense 1. cap. 35. dum prohibet fieri sacrum, aut orationem pro Cathecumenis defunctis sine remedio baptismi; licèt hoc possit esse statutum in pœnam, vt ceteri serius curent baptismum suscipere.

25 Obijcies 2. Ante offertorium solitus erat Diaconus cantare: *si quis Cathecumenus est recedat*; ergo si Ecclesia eos eijcit, signum est nullo modo esse capaces fructus sacrificij.

Respondeo eos Ecclesiam eijcere, quia non sunt capaces offerendi cum Sacerdote, cum soli fideles baptizati sint capaces; sic respondent Lugus, & Arriaga.

26 Quæres 8. An animæ in purgatorio, Beati in Cœlo, & damnati in inferno sint capaces fructus huius sacrificij.

Respondeo 1. Missæ sacrificium offertur pro animabus purgatorij, quibus remittit satisfactorias pœnas: Est de fide certa contra hæreticos nostri temporis, & definitur in Trid. sess. 22. cap. 2 vbi habetur. *Quare non solùm pro fidelium viuorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & alijs*

necessi

necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis ritè iuxta Apostolorum traditionem, offertur, & idem habetur sess.25. decreto de Purgatorio; & in ordinatione Sacerdotis dicitur. *Accipe potestatem offerendi sacrificium pro viuis, & defunctis*; ergo verè sacrificium offerri potest pro animabus purgatorij.

27 An verò prosit animabus Purgatorii ex infallibili Christi lege, & promissione, an verò solùm ex diuina voluntate, & liberalitate. Sotus in 4. dist. 19 qu. 2. art. 4. Cano lib. 12. de locis theologicis cap. 13. ad 9. & Corduba lib. 1. qu. 3. opin. 4. volunt prodesse solùm ex voluntate, & liberalitate Dei, sed probabiliùs est illis prodesse ex infallibili Christi lege, & promissione. Sic Suarez disp. 79. sect. 10. Marchinus loco cit. qui allegat Azorium, Petrum Sotum, Canisium, Couarruuiam, Nauarrum, & alios, eamdem tenet Lugus loco citato num. 17. Probatur, nam forma, qua ordinatur Sacerdos est. *Accipe potestatem offerendi sacrificium pro viuis, & defunctis*; sed Missa oblata pro viuis lege infallibili prodest illis; ergo & oblata pro defunctis: patet consequentia: nam æqualiter datur potestas tàm pro viuis, quàm pro defunctis. Et explicatur hoc ex differentia, quæ intercedit in applicatione indulgentiarum, & applicatione sacrificii pro animabus Purgatorij; nam indulgentiæ applicantur illis à Papa per modum suffragij; quia illæ animæ non sunt amplius sub iurisdictione Pontificis: at Missa offertur à Sacerdote in persona Christi, cui omnes animæ sunt subiectæ, & idem Christus, qui offert pro viuis, offert etiam pro defunctis: atqui pro viuis Christus semper pro sua reuerentia exauditur; ergo & pro defunctis semper exaudietur.

Differentia inter sacrificium, & Indulgentias pro defunctis.

28 Respondeo 2. pro Beatis posse dici aliquo modo offerri, non quidem, vt illis sit propitiatorium, cum liberi sint ab omni culpa, & pœna; vnde rectè dixit Augustinus *Iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*: offertur igitur in gratiarum actionem pro beneficiis in ipsos collatis, in honorem ipsorum, vnde Ecclesia in offertorio dicit; *vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem*: vt intercedant pro nobis, vnde subditur; *vt ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam agimus in terris*. Illis tamen non offertur sacrificium, sed soli Deo, qui eos coronauit, & qui est auctor vitæ, & mortis, quod expresse definit Trid. sess. 22. cap. 3.

29 Respondeo 3. Damnatis nihil omninò prodest hoc sacrificium. Sic omnes Theologi contra aliquos apud Suarez, verum hæc nostra responsio est certissima, quia in inferno nulla est redemptio. Idem dicendum de paruulis decedentibus sine baptismo; neque obstant aliqua exempla, quæ in contrarium adducuntur, vt de anima Traiani precibus D. Gregorii ab inferis liberata, & quibusdam alijs; nam vel hæc facta sunt ex singulari priuilegio; & ideò non sunt adducenda in exemplum, vel apocripha sunt, vt probat Bellarmin. lib. 2. de Purgatorio cap. 8. & 18.

ARTICVLVS VI.

Quinam sint effectus huius sacrificij Missæ.

1 SErmo est de effectibus huius sacrificij ex opere operato, hoc est de effectibus, qui causantur ab ipso independenter à bonitate, vel malitia Sacerdotis offerentis, in quo sensu loquitur Trid. sess. 22. cap. 1. dicens. *Nulla indignitate, aut malitia offerentium hanc oblationem inquinari posse*; quia non operatur, vt actio personalis ministri, sed vt actio instrumentalis Christi, qui est principalis offerens, vt dictum est.

2 Prima ergo difficultas, quæ venit examinanda est, an hoc sacrificium ex opere operato conferat immediatè augmentum gratię, & aliquando etiam causet primam gratiam attrito.

Gabriel in Can. Missæ lect. 85. & Petrus Soto lect. 7. de Euch. apud Marchinum loco cit. cap. 10. volunt hoc sacrificium ex parte rei oblatæ, & ex opere operato conferre primam gratiam, & facere de attrito contritum non minus, ac faciant baptismus, & pœnitentia, & Valentia tom. 4. disp. 6. qu. 11. de ritu, & oblatione Eucharistiæ puncto 1. § 22. prope finem docet, per accidens hoc sacrificium producere primam gratiam, eo modo, quo Sacramenta viuorum, & infundere primam gratiam sanctificantem illis, pro quibus offertur, quando culpa occulta erat, neque per confessionem, aut cōtritionem fuit sublata, quod probabile, & pium existimat idem Marchinus cum alijs loco cit.

Communis tamen, & vera sententia, quam docet D. Tho. in 4. dist. 12. qu. 2. art. 2. ad 4. vult effectum huius sacrificij esse delere peccata, non vt causam immediatam, sed quatenus impetrat auxilia, & donum pœnitentiæ concedit, qua delentur peccata. Sic Nugnus quæst. 83. art. 1. dub. 6. Syluius ibidem quæst. 14. Ioan. à S. Tho. disput. 32. de sacrificio Missæ art. 3. Gonet. disp. 11. art 4. Suarez disp. 79. sect. 3. Vasquez disput. 228. cap. 2. Lugus disp. 19. sect. 9. num. 136.

Amicus dis.33.de sacrificio Missæ sec.5. & plures alij apud ipsum, Arriaga dis.51. sect.1. & innumeri alij.

3 Conclusio 1. Hoc sacrificium non habet vim immediatè remittendi mortalia, nec conferendi primam gratiam; sed solùm habet impetrare auxilia, & donum pœnitentiæ, qua deleantur peccata. Probatur primò ex Trid. sess.22. cap.2. vbi assignatur modus, quo peccata per hoc sacrificium remittuntur; Sic enim habet. *Huius oblatione placatus Dominus gratiam* (nempe excitantem) *& donum pœnitentiæ concedens crimina, & peccata etiam ingentia, dimittit*. Et D.Tho. loco cit. habet. *Peccata mortalia in eis delet non sicuti causa proxima, sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat*. Ex quibus locis sic argumētor. Eo modo debemus dare huic sacrificio vim causatiuā gratię sanctificantis, & remissionē peccatorū, quo modo id nobis innotescit ex Concilio, & auctoritate Doctorum; nam quantam habeat vim secundùm se non possumus scire: sed Concilium Tridendocet hoc sacrificium delere crimina, & ingentia peccata in illis, qui de hoc sacrificio participant, in quantum gratiam contritionis eis impetrat, quod non est immediatè, sed tantùm mediatè peccata remittere; ergo tantùm mediatè habere hanc vim, & efficaciam dicere debemus.

4 Probatur 2. Nullus Catholicorum vmquam existimauit se à peccato mortali liberari, & sibi gratiam sanctificantem infundi per hoc, quod curet pro se sacrificium offerri, etiamsi simul habeat attritionem; & omnes docent, quod, si Sacerdos sit in altari, & recordetur peccati mortalis commissi, tenetur conteri, nec vllus existimat per attritionem, & consecrationem offerendo pro se sacrificium remitti sibi mortale, & esse iam in gratia; ergo immediatè hoc sacrificium hanc causalitatem non habet. Confirmatur non maioris est efficacitatis sacrificium Missæ incruentum, quam sacrificium cruentum Crucis: sed sacrificium Crucis, quamuis sit infiniti valoris, numquam tamen immediatè causauit gratiam in hominibus, pro quibus oblatum fuit; ergo nec sacrificium altaris hanc causalitatem habet.

5 Dices. Trid. dicit, quod *si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reuerentia, contriti, & pœnitentes ad Deum accedamus misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno*; igitur supponit Tridentinum nos accedere ad hoc sacrificium cum pœnitentia; ergo, si tunc misericordiam consequimur, & gratia inuenimus in auxilio opportuno nō loquitur de gratia requisita ad ipsam bonam dispositionem, quia hæc iam supponitur, sed agit de ipsa immediata remissione peccati, & immediata infusione gratiæ. Sed contra: quia Tridentinum ibi non potest loqui de vera contritione, vt ab attritione distincta; nam quando vera contritio est, est iam remissum peccatum, & infusa gratia; loquitur ergo de attritione, & alijs dispositionibus requisitis nempe, recta fide, de vero corde, & reuerentia, quo casu dat auxilia, quibus contritionem eliciamus, & remissionem peccatorum, & gratiam consequamur.

6 Dices 2. Ad obtinenda auxilia per modum impetrationis non opus est, quod quis accedat cum attritione; quia etiam peccatoribus, ex efficacia huius sacrificii possunt impetrari, quamuis de sua conuersione non cogitent; ergo, dum Concilium requirit dispositionem ex parte nostra, agit non de concessione auxiliorum, vt disponamur, sed de ipsa remissione peccatorum, & infusione gratiæ. Sed contra fateor, quod simpliciter non sit necessaria attritio; at ipsa posita facilior redditur impetratio; Concilium enim agit de illis, qui curant per se sacrificium offerri, in quibus supponit serium desiderium conuersionis suæ.

7 Conclusio secunda. Impetratio auxiliorum, & doni pœnitentiæ, quibus deleantur peccata causantur ex opere operato à sacrificio Missæ in illis, pro quibus offertur. Est contra Suarez, Serram, & alios, qui negant hanc causalitatem sacrificio Missæ ex opere operato. Probatur tamen. Ille effectus causatur ex opere operato, qui causatur independentèr à dignitate Sacerdotis offerentis, & illius, pro quo offertur: sed impetratio auxiliorum, & doni pœnitentiæ causantur ab hoc sacrificio independentèr à dignitate Sacerdotis offerentis, aut illius, pro quo offertur; ergo causantur ex opere operato: maior patet; probatur minor ex Trid. sess.22. cap.2. dicente. *Quoniam in diuino hoc sacrificio, quod in Missa peragitur idem ille Christus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara Crucis semel seipsum cruentè obtulit, declarat Sancta Synodus sacrificium istud verè propitiatorium esse. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, ac donum pœnitentiæ concedens crimina, & peccata etiam ingentia dimittit; vna enim eademque est hostia, idem nunc offerens &c.* Sed quod conuenit sacrificio ratione rei oblatæ, & ratione Christi, conuenit ex opere operato, non operantis; ergo quod hoc sacrificium causet hoc modo gratiam, & donum

pœni-

pœnitentiæ conuenit illi ex opere operato, non operantis.

8 Quæ dicta sunt de prima gratia sanctificante, dicendum est etiam de augmento ipsius, neque enim hoc sacrificium habet immediatè gratiam illam causare; cum hoc proprium sit Sacramentorũ; vnde Eucharistia illam causat per modum cibi spiritualis, vt alibi dictum fuit.

9 Ex his patet, quid dicendum sit de peccatis venialibus; fatendum enim est hoc sacrificium remittere venialia, vt docet Trid. sess 22. cap. 1. dicens, quod *Per hoc sacrificium passionis eius virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicatur* remittuntur autem mediatè, quatenus imperrat nobis auxilia, quibus peccata venialia detestamur & hoc certum est ex loco adducto Concilij: & ex can. *Iteratur de consecrat. dist. 2.* & alijs locis; ex quibus Valentia, Corduba, Nugnus, Gonet, & alij, quos adducit Marchinus loco cit. prop. 5. sustinent etiam immediatè per hoc sacrificium deleri venialia; sed probabilius est tantùm mediatè deleri, eo quod numquam deleatur aliquod veniale, nisi noua gratia sanctificans addatur; atqui nullum habemus fundamentum dicendi, quod hoc sacrificium immediatè augeat gratiam sanctificantem; ergo neque habemus vllum firmum fundamentum asserendi hoc sacrificium immediatè delere peccata venialia. Sic Suarez, Arriaga, Bonac. Fagundez, & plures alij.

10 Dices peccata venialia remittuntur per sacramentalia; ergo multo magis per hoc sacrificium; quod est maioris efficaciæ. Sed contra, quia per sacramentalia non remittuntur immediatè; sed semper interuenit aliquis actus detestans venialia, vt diximus de gratia quæst. 7. ar. 5.

11 Conclusio 3. Hoc sacrificium habet vim ad remittendas pœnas peccatis debitas tam pro viuis, quam pro defunctis. Hæc conclusio est communis, & definita in Trid. sess. 22. cap. 2. & can. 3. & sess. 25. in decreto de Purgatorio. Ratio etiam id suadet; nam cum in lege naturæ, & scripta fuerint sacrificia, non tantùm impetratoria, sed etiam propitiatoria, & sacrificium nostrum eminenter contineat in se omnia sacrificia antiqua; vnde in oratione secreta post septimam Dominicam Pentecostes dicit Ecclesia. *Deus, qui legalium differentiam victimarum vnius sacrificij perfectione sanxisti* & Leo Papa ser. 7. de passione. *Vt nouo expleretur sacrificio variarum differentia victimarum*, & Aug. lib. 17. de ciuit. Dei cap. 20. *Id sacrificium successit omnibus illis sacrificijs veteris testamenti quæ immolabantur in vmbra futuri*: atqui ex antiquis sacrificijs aliqua erant ad impetrandas gratias, alia ad remittendas pœnas, alia propitiatoria, alia impetratoria; ergo, cum hoc nostrum omnibus illis successerit, hanc efficaciam habere debet.

12 Obijcies contra secundam. Si hoc sacrificium est impetratorium ex opere operato sequitur, quod hæc impetratio auxiliorum sit semper infallibilis: at sæpe experientia constat offerri pro peccatoribus hoc sacrificium, qui non per hoc conuertuntur; ergo non erit ex opere operato.

Respondeo quod hæc impetratio auxiliorum est semper infallibilis, sed non semper impetrantur auxilia efficacia, semper tamen suis locis, & opportuno tempore dantur auxilia sufficientia; Ideo &c.

ARTICVLVS VII.

An valor sacrificij missæ sit finitus, vel infinitus tum intensiuè, tum extensiuè.

1 Certum est hoc sacrificium nõ habere valorem infinitum ex parte Sacerdotis offerentis, imò, si hic sit in peccato mortali, nõ potest quicquam mereri, aut impetrare; quia cum actualiter peccet mortaliter, non potest esse vllius premij meritorius, sed fit dignus pœna, & odio; si verò sit in gratia nec satisfactio, nec impetratio potest esse nisi finita, cum proueniat à pura creatura, quæ semper finita est; & propter eamdem rationem, prout hoc sacrificium est nomine Ecclesiæ, semper finitum est, & si offerens sit excommunicatus, aut suspensus non potest ab Ecclesia vllum valorem accipere, quia est contra voluntatem Ecclesiæ, quod tunc oret.

2 Dices; ergo etiam Christus prohibet ne tunc offerat; & sic neque ex Christo vllum valorem habebit. Sed contra quia licèt tunc talis oblatio sit peccaminosa, & proinde ex hac parte contra voluntatem Christi; quia tamen Christus Dominus voluit, vt quamuis Sacerdos sit in peccato, & peccando conficiat, validè nihilominus conficiat; hinc est, quod semper offert nomine Christi; vnde duas habuit Christus voluntates, vnam, prohibuit Sacerdoti existenti in peccato, ne sacrificet, aut administret Sacramenta; alteram, quod si nihilominus Sacerdos peccans voluerit sacrificare, aut administrare sacramenta, hoc faciat vt minister Christi, & repræsentans personam eius

vt do-

vt docet Concilium Trid. & sub hæc ratione cum Christus sit semper principalis offerens, & id, quod offertur sit corpus, & sanguis Christi, inquirimus, an sub his rationibus consideratum sacrificium missæ sit valoris infiniti.

3 Prima sententia negat hoc sacrificium habere valorē inifinitum, & consequenter vult eius effectus esse finitos, & limitatos ad tot gradus, & non plures. Sic Bonauent. in 4. dist. 45. ar. 3. qu. 3. ad vlt. Scotus quodlib. 20. Valentia disp. 6. 3. p. qu. 11. p. 1. §. 25. Suarez disp. 79. sec. 12. conc. 2. Bonac. disp4. qu. vlt. p. 4. Coninch. qu. 83. ar. 1. dub. 10. Syluius ibidem q. 15. Amicus disp. 33. sec. 7. Lugus disp. 19. sec. 12. Arriaga disp. 52. sec. 7. & plures alij.

Secunda sententia docet valorem huius sacrificii esse infinitum tum intensiuè, tum extensiuè. Sic Caiet. hic qu. 79. ar. 5. & tom. 2. opusc. tract. 3. qu. 2. Nugnus qu. 83. ar. 1. dub. 7. & 8. Canus super hunc articulum. Io. à S. Tho. dis. 32. ar. 3. Gonet disp. 11. de sacrificio missæ ar. 5. & communis Thomistarum, ex nostris Gauantus in Rub. Missalis par. 2. lib. 8. n. 3. & Marchinus tract. 3. de sacrificio missæ par. 2. cap. 12. & 13. Vasquez disp. 230. cap. 3. & plures alii.

4 Conclusio prima. Valor sacrificij ad impetrandum est infinitus. In hac conueniunt etiam Suarez, Lugus, Amicus, Arriaga, & plures alii. Hæc conclusio debet intelligi, non quod per hoc sacrificium impetremus aliquid simpliciter infinitum; nam cum Deus non producat illud infinitum, neque etiam de facto possumus illud impetrare, sed dicitur talis valor infinitus ad impetrandum, quatenus numquam possumus aliquid petere, quo non possimus petere aliquid maius, nec possumus pro tot orare, quin possimus etiam pro pluribus.

5 Ratio autem huius est, quia cum hoc sacrificium incruentum, & ratione rei oblatæ, & ratione Christi offerentis sit illud idem, quod semel oblatum fuit in ara crucis: cum illud infinitè Deo placuerit, etiam hoc infinitè placebit; vnde potero petere non solùm pro me ipso vitam æternā, sed etiā pro omnibus aliis in infinitum; hæc tamen petitio nō obtinet infallibiliter suū effectū, vt experiētia cōstat; cū hic effectus dependeat ex libera volūtate Dei admittentis impetrationē pro vno, nō pro alio, vel eā etiam absolutè nō admittentis; cum hoc ex sua sola mera liberalitate dependeat.

6 Conclusio 2. Valor sacrificii, quo ad satisfaciendum, seu quo ad ablationem pœnæ temporalis, quam debemus pro peccatis iam condonatis, est intensiuè infinitus, quo ad sufficientiam, licèt quo ad efficaciam, seu ex parte effectus finitus sit. Hæc est expressa mens D. Thom. qu. 79. ar. 5. vbi habet. *Quamuis hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundùm quantitatem suæ deuotionis, & non pro tota pœna.*

7 Probatur prima pars: quia valor sacrificii ex duplici capitè desumitur, nempe ex re oblata, & principali offerente, à quo licèt aliorum ministerio offeratur, eumdem semper habet valorem etenim *Illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari potest* ex Trid. sess. 21. cap. 1. non potest autem hæc oblatio vlla indignitate offerentium inquinari: quia vt docet idem Trid. *Est idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit sola offerendi ratione diuersa*; sed principalis offerens est ipsemet Christus, vt definitur in cap. *firmiter* in Concilio Lateranensi, & ex Trid. adducto, & res oblata est corpus, & sanguis eius vnita hypostaticè Verbo Diuino; hæc autem sunt dignitatis simpliciter infinitæ ratione vnionis ad Verbum; ergo & sacrificium istud prout offertur à Christo, & ratione rei oblatæ, est simpliciter valoris infiniti. Confirmatur sacrificium missæ est idem cum sacrificio crucis sola offerendi ratione diuersa: atqui sacrificium crucis fuit valoris infiniti; ergo & sacrificium missæ.

8 Secunda pars probatur, quia non maiorem efficaciam debemus tribuere huic sacrificio, quam illi crucis; sed sacrificium crucis, licèt fuerit infiniti valoris intensiuè, quo ad efficaciam tamen semper finitum, & limitatum effectum habet; ergo idem dicendum de sacrificio missæ.

9 A quo autem limitetur effectus huius sacrificij, docet D. Thom loco citato, limitari à deuotione recipientis; vnde non est taxatus à Christo certus remissionis pœnę gradus, neque limitatur ab offerente sacerdote, vt alii volunt, sed solùm a varia dispositione, & deuotione recipientis; etenim, vt optimè obseruat Ioan. à S. Thom. loco cit. remissio pœnæ ex meritis Christi dupliciter datur in Ecclesia, primò per Indulgentiam ex thesauro Ecclesiæ, secundò per sacrificium missę: primo modo determinatio spectat ad illum, qui applicat; vnde Papa aliquando concedit indulgentiam tot annorum, & dierum, aliquando plenariam, quæ remittit totam pœnam: secundo autem modo determinatio non fit à sacerdote, qui offert, sed prouenit à deuotione, & dispositione il-

lius, pro quo celebratur missæ sacrificium.

10 Conclusio 3. Missę sacrificium habet valorem extensiuum infinitum, & æquè multis, ac paucis prodesse potest secundùm quantitatem suæ deuotionis. Hæc conclusio sequitur ex dictis nam si est illud idem cum illo, quod oblatum fuit in ara crucis sola offerendi ratione diuersa, quatenus illud fuit cruentum, hoc incruentum, vt definit Trid. sess. 22. cap. 2. sequitur, quod sicut illud fuit infinitum intensiuè, & extensiuè, & applicatur vnicuique secundùm propriam cuiuscumque dispositionem, etiã hoc sit eiusmodi.

11 Secundò probatur: si missa esset finiti valoris extensiuè, sequeretur, quo plures missæ intersunt, eo minorem fructum recipere, quia talis fructus diuideretur inter illos, & ideo, quo plures missam audirent, eo minus singuli acciperent, vnde consulendum esset omnibus, vt audirent missam vbi pauciores sint, vt maiorem fructum perciperent; Hoc autem quis non videt esse absurdum?

12 Dices cum Suarez, & aliis, circumstantes induere personam offerentium cum sacerdote, & ideo respectu illorum fructum huius sacrificii non esse taxatum, neque in singulis diuidi, sed multiplicari; nos autem hic loqui de personis, pro quibus offertur, respectu quorũ fructus est taxatus Sed contra circũstantes nõ tantũ sunt offerentes, sed etiã sunt illi pro quibus offertur, vt patet ex illis verbis canonis, *& omnium circumstãtium &c. & pro quibus tibi offerimus*; ergo si iste fructus pro illis, pro quibus offertur est taxatus, & semper pro circumstantibus offertur, sequitur planè, quod, quo plures sunt circumstantes, minorem fructum ex tali sacrificio percipiant.

13 Dices 2. ex Arriaga verissimum esse, quod si satisfactio etiam specialiter offeratur à Sacerdote pro audientibus præ aliis, qui non audiunt, etiam minus fructuosa erit, si plures audiant, quam si pauciores; verùm hoc non esse absurdũ, eo quod Sacerdos nõ offerat specialiter pro audientibus; nam Sacerdos pro libitu, etiam si præsentes sint pauci, potest sacrificium pro multis offerre; & è contra, si sint multi, potest offerre pro paucis; ex quo deducit, quod tam audire sacrum cum multis, quàm cum paucis ex hoc capite sit æqualis fructus; ex alio verò capite auditio Missæ cum multis auget fiduciam in Deum, & deuotionem ex opere operantis. Sed contra istum est primò, quod Sacerdos non offerat specialiter pro circumstantibus, vt patet ex illis verbis Canonis: *Et omnium circumstantium &c. pro quibus tibi offerimus.* Ergo semper verum erit, quod quo plures sunt circumstantes, minorem fructum recipient ex opere operato; per accidens autem est, quod auditio Missæ cum multis augeat fiduciam, & deuotionem in Deum ex opere operantis; nam multitudo etiam sæpè solet esse occasio distractionis, curiositatis, & euagationis mentis, vt experientia ipsa constat; ergo &c.

14 Dices tertiò. Talem oblationem pro circumstantibus esse tantùm generalem, sicuti fit pro Papa, Episcopo, Rege, & pro omnibus fidelibus viuis, & defunctis; hanc autem non minuere fructũ huius sacrificii sicuti minuitur, quando offertur pro pluribus particularibus secundum fructum Missæ medium. Sed contra si fructus huius sacrificii est finitus, tam diminuitur per oblationem generalem, quàm per particularem; nã eo ipso, quo aliquid finitum est, si illud in plures diuidatur, certè minor pars semper singulis obueniet, quam si in pauciores diuideretur, vt ex terminis ipsis constat; neque admittenda est responsio aliquorum, qui dicunt sacrificium oblatum generali oblatione pro Ecclesia, & membris eius solum esse impetratorium auxilii sufficientis, vel congrui, non autem remittere pœnas debitas ex opere operato; etenim est contra ferè omnes Theologos Scotum, Syluestrum, Adrianum, Maiorem, Nauarrum cap. 25. nu. 111. Vasquium disp. 231. cap. 6. num. 36. & alios, qui supponunt tamquam certum, Missam pro his omnibus etiã generaliter oblatam, aliquam pœnæ partem illis remittere; & certè hoc non debet negari de animabus purgatorii, secus frustratoria esset oblatio illa generalis pro ipsis, cum hoc sacrificium ipsis non possit impetrare auxilia vlla, vel congrua, vel sufficientia, cum sint incapaces meriti; ergo debet illis prodesse, quo ad remissionem pœnæ, & sic, quo plures erũt ii, pro quibus offertur sacrificium, semper minor fructus illis obueniet.

15 Obiicies primò. Si hoc sacrificium est infiniti valoris, maximè quia Christus est principalis offerens, & res oblata: sed Christus nunc non meretur, nec satisfacit; ergo sacrificium, quod nunc offertur, non est infiniti valoris; sic arguit Lugus.

Respondeo retorquendo argumẽtum, quia si hoc sacrificium non est infiniti valoris, quia Christus nunc non meretur, nec satisfacit; ergo neque est finiti valoris, pro vt est à Christo offerente; quia nunc Christus nullo modo meretur, nec satisfacit; quam tamen con-

consequentiam non potest Lugus, nec vllus alius concedere, cum saltem finitum valorem hoc sacrificium habere omnes concedant. Dico ergo, quod licèt actu Christus nunc non mereatur, potuit tamen applicare eius merita, quando instituit hoc sacrificium, vt semper haberent hunc valorem quoties à legitimis Sacerdotibus offerretur.

16 Obijcies secundò. Si quælibet Missa esset infiniti valoris, & æquè prodest paucis, ac multis, non opus esset tot Missas multiplicare pro eadem persona; imò superfluum esset Missas in speciali petere, vt pro se ipso offerantur; cum vnica Missa hæc posset præstare.

Respondeo negando sequelam, licèt enim sacrificium sit valoris infiniti quo ad sufficientiam, est tamen finiti quo ad efficaciã, cum eius virtus limitetur à deuotione eius, pro quo offertur; & cum hæc deuotio, & dispositio crescat per augmentum stipendij variarum missarum, etiam fructus sacrificij per varia sacrificia crescit; vnde debent plures missæ peti, vt quod vnica missa non præstatur, per plures haberi possit, & in speciali sunt petendæ, quia ipsa petitio sacrificij est aptior dispositio ad maiorem fructum cõsequendum: tum quia, vt definit Concilium Constantiense sess. 8. contra Vvicleff. orationes pro aliquo in specie factæ plus valent pro ipso, quam generales; ita & de hoc sacrificio dicendum est.

17 Obijcies tertiò. Communis consensus fidelium est, quando petunt aliquod sacrificium, vt pro ipsis solis applicetur; ergo supponunt tamquam certum non tantùm prodesse, si eodem modo non applicaretur.

Respondeo, communem sensum fidelium esse, quod quando petunt aliquod sacrificium pro ipsis solis specialiter applicetur ex iustitia, & eo modo, quo Sacerdos idem sacrificium illis applicare tenetur; per hoc autem non sequitur, quod ex charitate, non possit idem alijs etiam applicare, eo modo, quo potest, & falsa est consequentia; nam ipsi fideles communiter nesciunt, an hoc sacrificium sit valoris finiti, vel infiniti, & hanc quæstionem relinquunt Theologis.

18 Obijcies quartò. Si hæc sententia esset vera, potest Sacerdos vnica Missa satisfacere etiam pro infinitis (si isti existerent) & ei omnes dedissent stipendium pro Missis celebrandis: hoc autem est contra sensus omnium; ergo & id, vnde hoc sequitur falsum est.

Respondeo negando sequelam; nam vt habet Vrbanus VIII. in decretis de celebratione Missarum, si sic fieret, deperirent piæ testantium voluntates, obstricta benefactoribus fides violaretur, defunctorum animæ suffragijs priuarentur, Ecclesijs debitus cultus subtraheretur, fideles scandalizarentur, & damnabile lucrum auaritiæ fieret à Sacerdotibus, cum tale stipendium detur in substentationem Sacerdoti, qui altari seruiens, de altari viuere debet; turpe autem, & damnabile lucrum esset, velle vnica Missa pro tot stipendiis satisfacere; ideò nullo modo potest Sacerdos vnica Missa satisfacere pro pluribus, qui stipendium dederunt.

ARTICVLVS VIII.

An superior possit contra voluntatem offerentis applicare sacrificium.

1 NON requiri intentionem actualem, vel virtualem ad applicandum sacrificium, sed sufficere habitualem, & quod possim hodie applicare sacrificia, quæ cras, & sequentibus diebus volo celebrare, est communis Doctorum, & constat ex dictis supra de intentione requisita ad conficienda Sacramenta, & cur saltem virtualis requiratur in confectione Sacramentorum, sufficiat autem habitualis in applicatione sacrificij ibidem dictum est.

2 Præsens ergo difficultas consistit in hoc, an possit superior voluntatem offerentis impedire, v. g. Superior religiosus mandat mihi, vt ego sacrificium offeram pro Petro, ego verò offero, vel pro Paulo, vel pro me ipso; an præualeat applicatio Superioris, vel offerentis.

Prima opinio docet, applicationẽ dependere à voluntate Prælati, & si subditus applicet sacrificium diuersimodè, ac Prælatus applicauerit, valere applicationem factam à Prælato, non à subdito. Sic Ledesma 1. part. quæst. 16. art. 4. Barbos. de officio, & potestate Episcopi. Alleg. 24. num. 28. Bordonus tom. 1. variarum resol. 25. quæst. 4. Gauantus in Rubrica Missalis par. 1. tit. 12 num. 28. quod probabile censet Diana prima par. tract. de celebrat. Missarum resolut. 72. cum alijs.

Secunda opinio censet quidem peccare Sacerdotem, vel cõtra obedientiam, vel iustitiam, si applicat sacrificium contra voluntatem Prælati, sed applicationem ab ipso offerente factam valere, & fructum sacrificij ad ipsum peruenire, cui ipse applicat. Sic Suarez disput. 79. sect. 9. Vasquez disp. 230. cap. 6. Lugus disp. 19. sect. 10. dub. 9. Coninchus hic art. 1. dub. 9. conc. 11. Auersa quæst. 11. de

11. de sacrificio Missæ sect. 10. Arriaga disp. 53. sect. 1.

3 Conclusio est cū hac secunda sententia. Probatur, quia ad illū spectat applicare ad quē spectat cōficere hoc sacrificiū: sed ad Sacerdotē offerentē spectat conficere, non verò ad Prælatū; ergo ad Sacerdotem offerētem spectat applicare sacrificium, non verò ad Prælatum: probatur maior: quia in confectione, & applicatione quidquid fit, totum fit auctoritate Christi; ergo si auctoritate Christi sacrificat, etiam applicat; Prælatus enim non est, qui sacrificat. Confirmatur, non maior est potestas superioris, quam sit Ecclesiæ in sibi subditos Sacerdotes: sed si aliquis sit excommunicatus, vel suspēsus, imò etiam degradatus, & velit consecrare, & applicare alicui sacrificium, validè consecrat, & applicat; etiam si hoc sit contra voluntatem Ecclesiæ; ergo etiam, si subditus applicabit sacrificium contra voluntatem superioris, validè erit applicatum; fateor quidem talem peccare, quia facit contra obedientiam, vel etiam contra iustitiam, si ad talem applicationem ex iustitia teneatur: at applicatio ab ipso facta est valida.

4 Obijcies primò. Subditus non habet nec velle, nec nolle, vnde nec etiam potest validè efficere votum contra voluntatem superioris, ergo neque potest applicare sacrificium contra ipsius voluntatem.

Respondeo subditum non habere nec velle, nec nolle circa actiones exteriores, quia eas iam subiecit superiori: at verò habere velle, & nolle internum, sic enim per tales actus potest mereri, & demereri; cum ergo applicatio sit actio merè interna, potest à subdito validè fieri; nec eadem paritas est de voto: tum quia votum scimus non posse fieri, nisi dependenter à Prælatis, quia cum votum obliget ad aliquas actiones, & hæ iam non possint fieri, nisi dependenter à Prælatis, dum Prælatus prohibet, nè fiant illæ actiones, prohibet etiam consequenter, nè fiat votum, nisi dependenter ab ipso; at applicatio est actio purè interna, nec vlla alia actio exterior requiritur, quę fiat ab ipso offerēte, sed applicatione posita executioni mandatur ab ipso Deo. Ideo &c.

5 Obijcies secundò. Potest superior iuste præcipere, vt Sacerdos offerens applicet sacrificium pro anima Petri, non pro alijs; ergo & subditus tenetur obedire, ergo si non applicat iuxta intentionem superioris inualidè applicat.

Respondeo concesso antecedente cum prima consequentia, negando secundam consequentiam, fateor enim subditum teneri obedire, & si non obediat, peccare; at nego, quod si contra eius voluntatem sacrificium applicet, inualidè applicet; nam cum in applicatione operētur vt minister Christi, & applicatio sit actus purè internus, in hoc, quo ad validitatem non est essentialiter subordinatus superiori; nec potest Prælatus Christo inferior ipsum coarctare.

6 Quæres 1. An teneatur Sacerdos missam offerre pro omnibus fidelibus?

Respondeo affirmatiuè, vnde peccaret, si aliquem excluderet. Sic communiter Doctores. Ratio est, quia in Canone Ecclesia ponit illa verba vniuersalia: *Sed pro omnibus fidelibus &c.* Ergo si Sacerdos aliquem excluderet, faceret contra præscriptum Ecclesiæ, & peccaret.

7 Quæres 2. An sit in potestate applicantis sacrificium diuidere effectum impetrationis ab effectu satisfactionis?

Respondeo affirmatiuè. Sic Suarez, Lugus, & Arriaga locis citatis. Ratio est, quia si ego offero sacrificium pro duobus, qui mihi dederunt stipendium, & sunt contenti, verè diuido, tam satisfactionem, quam impetrationem inter illos duos, ergo etiam multò magis possum diuidere satisfactionem ab impetratione; vt si offero sacrificium pro anima purgatorij, & pro Petro existente in peccato; pro anima purgatorij offero satisfactionem, pro Petro verò impetrationem; nam hic, cū supponatur in peccato, non est capax fructus satisfactionis; sicuti neque anima in purgatorio est immediatè capax fructus impetrationis.

8 Quæres 3. An si Sacerdos nulli specialiter applicet hoc sacrificium, Deus nihilominus id alicui applicet?

Respondeo. In tali casu probabiliùs est fructum totum esse Sacerdotis offerentis. Sic Suarez dispu. 79. Arriaga disp. 53. sect. 2. Lugo, & alij, contra Vasquez disp. 231. nu. 10. & 11. qui vult tale sacrificium nulli prodesse. Probatur, quia si quis ieiunet, oret, vel recitet officium, & talia opera nulli applicet, nihilominus cum sint ab ipso operante facta, sunt ipsius operantis; ergo eodem modo id dicendum est de sacrificio. Fateor tamen esse probabile huiusmodi sacrificium applicari omnibus per illam applicationem generalem, qua in offertorio dicitur: *Offero tibi pro innumerabilibus peccatis, & offensionibus meis, sed & pro omnibus fidelibus Christianis &c. vt mihi, & illis proficiat ad salutem*; quare si nulla alia accedat applicatio specialis, hæc quæ nomine Ecclesiæ fit, sufficit, vt omnibus hoc sacrificium censeatur applicatum.

ARTICVLVS IX.

Quo titulo accipi possit stipendium pro Missa.

1 SAcerdos, qui recipit stipendium pro celebranda missa, tenetur ex iustitia non tantùm celebrare missam, sed applicare sacrificium pro illa persona, quæ stipendium dedit; hæc autem prima facie videtur symonia, quæ est venditio rei spiritualis pro re temporali; quare Doctores, vt soluant quomodo non sit symonia accipere stipendium pro missæ celebratione cum sacrificij applicatione in varias abiere sententias.

Difficultas vnde oritur.

2 Primò enim aliqui dicunt hoc debitum nō esse ex iustitia, sed ex obedientia. Sed verè hic modus dicendi non subsistit; quia debitum obedientiæ non obligat ad satisfaciendum ex iustitia: sed Sacerdos, qui celebrauit potest petere ex iustitia, vt qui promisit stipendium satisfaciat; ergo non est tantùm ex obedientia, sed etiam ex iustitia.

3 Secundò. Alii dicunt non dari pecuniam in pretium, sed sub conditione, *Vt tibi dabo centum, si Petrum salutaueris*; vbi salutatio non meretur centum, sed tamen est conditio dandi centum. Tertiò alij dicunt dari propter obligationem, quam Sacerdos subit dicendi missam. Sed contra hi modi dicendi nullo modo subsistunt; nam tollerent de medio omnem prorsus symoniam; nam possem dare centum, vt quis mihi ministret Sacramenta, vt eligerer in Episcopum, & eiusmodi, & dicere, ea dare, non vt emam Sacramenta, vel Episcopatum, sed quia hæc sunt tantùm conditio dandi, vel ob obligationem, quam subit alius, vel administrandi Sacramenta, vel dandi Episcopatum, quod dici nequit: tum quia nullus dat pecuniam alteri propter obligationem, quam sumit, sed propter missas, quas vult sibi applicari; reijciendæ ergo sunt istæ opiniones.

4 Quartò. Alij dicunt stipendium dari pro labore, qui in ipsa celebratione reperitur, quem modum tamquam probabilem sustinet Arriaga disp. 56. sect. 1. Sed contra; quia si est hoc stipendium pro labore; ergo eo ipso, quod quis celebrat missam, etiamsi non applicet sacrificium pro illo, qui stipendium dedit satisfacit: probatur consequentia, quia iste subiuit pro eo, qui dedit stipendium, totum illum laborem, qui merebatur illud stipendium; neque subsistit, quod dicit Arriaga, quod licèt non vendatur applicatio, sed labor, hic tāmen non venditur, nisi dependenter ab applicatione, eo modo, quo quis emendo calicem, si dicat, volo emere calicem consecratum, & non alium, nullo modo quis illi satisfaciet, si alium calicem daret eiusdem valoris non consecratum. Contra enim est; nam etiam si quis intendat emere calicem consecratum, & non alium, nihilominus, si alius det illi calicem non consecratum tanti valoris, ac erat consecratus nihil aliud tenetur ex iustitia illi dare, licèt ex alio capite talis peccet, eo quod fidelitatem non seruauerit dando ei in particulari eumdem calicem, quem vendere promiserat; ergo etiam in proposito, esto peccet contra fidelitatem non applicando sacrificium pro illo, qui missæ stipendium dedit; nihilominus, si hoc datur pro labore, quem subit Sacerdos in celebranda missa, si de facto Sacerdos hūc laborem subiuit, & illum applicauit illi, qui dedit stipendium, iustè posset retinere stipendium, licèt sacrificium alteri applicasset; quod tamen falsum est.

5 Conclusio. Stipendium missæ non datur in pretium sacri, sed ob substentationem ministri. Sic Ioan. à S. Tho. disp. 32. ar. 4. Gonet. disp. 11. ar. 6. Lugus disp. 21. sect. 1. Sanchez Consil. Mor. lib. 2. ca. 2. dub. 11. Auersa q. 11. sect. 17. Arriaga loc. cit. & communis Doctorum, & eam docet D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 2. Probatur, quia si non est licitum accipere stipendium pro missa celebranda, maximè quia hoc esset symonia: sed quando aliquid accipitur non in pretium sacri, sed propter substentationem non est symonia; ergo potest accipi; quare sicuti quis pro celebratione missæ potest petere vestes, ceram, & quę necessaria sunt ad missam celebrandam absq; vlla labe symoniæ; ita cum vita ipsius Sacerdotis sit necessaria ad missam celebrandam, potest iustè petere sui ipsius sustentationem; & hoc est conforme cum illo Apostoli 1. ad Cor. 9. *Qui altari deseruiūt, de altari participant.* Et Glossa super illud 1. ad Timoth. 5. *Qui benè præsunt Presbiteri &c.* ait: *Accipiant substentationem necessitatis a populo mercedem dispensationis à Domino.*

6 Obijcies primò. Si licèt accipere stipendium missæ propter substentationem Sacerdotis; ergo etiam licebit Episcopo accipere stipendium pro conferendis ordinibus, & Parochis pro administrarione Sacramentorum: sed hoc nō licèt sine symonia: ergo nec licèt accipere stipendium pro missa sine symonia.

Respondeo negando sequelam maioris; & disparitas assignatur à D. Th. loc. cit. quod Episcopi pro collatione ordinum, & Chrismate, & Parochi pro administratione Sacramentorum habent suffi-

sufficientem sustentationem sibi assignatam ex redditibus, & alijs bonis, ideò nihil possunt accipere: at pro missis celebrandis Ecclesia assignat pro sustentatione stipendia, quæ pro ipsis missis dantur.

7 Obijcies secundò. Quilibet tenetur sustentare propriam vitam siue celebret, siue non celebret; ergo pro sustentatione propriæ vitæ non potest Sacerdos petere stipendium ex iustitia.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; nam cum Sacerdos eo ipso, quod talis est, non possit sustentare vitam, vel mercatura, vel arte mechanica, vel aliquo officio ei indecenti Ecclesia prouidit, vt sustentaretur celebrando; ideò, & qui promisit stipendium tenetur illud ex iustitia reddere, & qui missam celebrauit, potest illud petere.

8 Quæres primò. An non solùm Sacerdotes pauperes, sed etiam diuites possint stipendia pro missis celebrandis accipere?

Respondeo etiam diuites posse stipendium accipere. Ita communiter Doctores; & ratio est, quia etiam Sacerdos aliunde diues habet ius se sustentandi ex altaris ministerio; nec in hoc debet esse deterioris conditionis.

9 Quæres secundò. Quale sit iustum missæ stipendium?

Respondeo, hoc debere mensurari ex lege Ecclesiastica id taxante, vel ex laudabili consuetudine recepta, vt hic Romæ communiter stipendium vnius missæ est vnus Iulius, quod si hæc deficiant, potest mensurari ex frugali, & honesta Sacerdotis in vnum diem sustentatione. Ita communiter allegati Doctores.

10 Plura possent hic inquiri de stipendio missarum, quæ tamen, vel aliundè iam tractata fuere à Doctoribus tam Theologis, quam casuistis, vel iam decisa fuere per decreta edita ab Vrbano VIII. anno 1625. de celebratione missarum; & per varias Sacræ Congregationis declarationes; ideò nihil aliud addendum est. Et hæc de missæ sacrificio, & de toto tractatu Eucharistiæ dicta sint.

TRACTATVS QVARTVS.

DE VIRTVTE, ET SACRAMENTO POENITENTIAE.

POENITENTIAE nomine intelligimus dolorem, & afflictionem animi, & quandam voluntariam punitionem; quam pro commissis culpis sibi ipsi peccator infligit, & eumdem poenitet anteactæ vitæ; Quare non importat solam animi resipiscentiã, & peccati agnitionem, propositumque dumtaxat nouæ vitæ inchoandæ, vt Erasmus, Lutherus, & alijhæretici nostri temporis falsò dixerunt, etenim vt docet Trid. sess. 14. cap. 4. *Certè qui illos Sanctorum clamores consideraverit. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum; Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, & alia huius generis: facilè intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse.* Verum; mirãdũ nõ est hos hæreticos sic prolapsos fuisse; nam cum aspera quęque fugiant, & quæ ad sensum faciunt maximè sectentur, omnem veram poenitentiam, dolorem, & detestationem peccati auersantur. Hęc pęnitentia est pars Sacramenti a Christo Domino instituti, quod a præcipua sui parte Sacramentum pęnitentiæ nuncupatur, Quare D. Th. cum hic nõ agat de virtutibus, sed de Sacramentis, nec de virtute pęnitentiæ tractet, nisi quatenus est pars Sacramenti; hinc est, quod optima ratione prius egit de Sacramento, deinde de virtute pęnitentiæ nihilominus, cum perfectè non possimus cognoscere totum, nisi prius cognoscamus partes, facilior, & clarior forsan euadet tractatus, si cum Aristotele, & alijs incipientes ab vniuersalioribus, prius de virtute ipsa pęnitentiæ, postea de Sacramento tractauerimus; plura tamen relinquẽtes, quæ de pęnitentiæ virtute dici possent, cum ea alibi tractata fuerint, & pręcipuè in tractatu de gratia, & iustificatione; quę igitur alibi explicata non fuerint hic adamusim explicabuntur. Totum hunc tractatum sex quæstionibus concludemus, quarum prima erit de virtute poenitentiæ; Secunda de actibus ipsius pęnitentiæ; Tertia de essentia Sacramenti pęnitentiæ; Quarta de confessione sacramentali; Quinta de satisfactione; Sexta tandem de ministro Sacramenti pęnitentiæ, & obligationibus eius.

QVÆSTIO I.

De quidditate virtutis pœnitentiæ;

DAri virtutem pęnitentiæ est certum contra quosdam hæreticos antiquos; nam primò aliqui dixerunt eis, qui semel à recta via aberrassent non prodesse poenitentiam; in hoc errore fuisse Ciceronem tradidit Lactantius lib. 6. diuin. institut. Alij secundò dixerunt peccãtibus post, perceptam notitiam veritatis non adesse locum pęnitentiæ; Tertiò alij affirmarunt semel tantùm prodesse poenitentiam post baptismum; Quarto alij volebant de quibusdam tantùm peccatis esse vtilem poenitentiam, non verò de grauioribus, isti fuerunt Armeni, vt refert Castro Verbo *peccatum* heresi 6. Qui verò alios errores docuerunt fuerunt Nouatus, Montanus, Cathari, & Cathafriges, suspecti etiam fuere de his erroribus Origenes, & Tertullianus, licèt non constet ex tribus prioribus erroribus quemnam errorem singuli docuerint; certissimum tamen est, & de fide definitum in pluribus Conciliis, & ex scriptura apertè colligitur, dari in Ecclesia veram poenitentiam pro lapsis post baptismum, & ante institutum à Christo Poenitentiæ Sacramentum, veram fuisse poenitentiam, & vtilem ad remissionem peccatorum. Hoc colligitur clarè ex scriptura Matth. 18. Petro interroganti quoties deberet fratri suo peccatum dimittere? respondit Christus. *Non tantùm septies, sed & septuagies septies.* Hoc est quotiescumque quis ad pęnitentiam redierit, vt explicant communiter Patres, & Doctores; & Matth. 16. & 18. quodcumque peccatum, & quemlibet peccatorem posse absolui clarè colligitur ex illis verbis Christi Domini. *Quodcumque solueris super terram erit solutum & in Cœlis.* Eadem veritas definita fuit in Concilio Niceno can. 4. contra Nouatianos. In Concilio Lateranen. cap. firmiter de Summa Trinit. & in Trid. sess. 6. cap. 14. can. 19. & sess. 14. cap. 1. alijsque in locis: Quare omisso an sit, statim inquirimus, quid sit.

ARTICVLVS I.

An Pœnitentia sit virtus

1 NOtandum ad euidentiam, quod hic loquimur de pœnitentia, quæ secundùm Deum est; nam fateor posse dari pœnitentiam, quæ sit odium, & detestatio de peccato, & nihilominus non solùm non sit virtus sed peccatum; vt si quis detestatur peccatum ob solam infamiam, quæ illi euenit, de reliquo vellet de nouo peccare; vel quia doleat de aliquo facto suo, eo quod amiserit commodum patrandi alia peccata, aut ex similibus motiuis; pœnitentia verò, quæ secundùm Deum est, debet detestari peccata ex motiuo honesto, quale verò debeat esse hoc motiuum, quod sit proprium pœnitentiæ infra dicemus; nomine autem pœnitentiæ intelligimus tum habitum, tum actum pœnitentiæ, qui dicitur actus virtuosus, licèt magis sit sermo de pœnitentia, quatenus habitus est.

2 Conclusio. Pœnitentia simpliciter & absolutè est vera, & propria virtus. Ita D. Th. hic quest. 85. ar. 1. & communiter omnes scholastici. Probatur 1. ex Aristotele 2. Ethic. cap. 6. *Virtus est habitus, qui facit bonum habentem, & opus eius reddit bonum*: Sed pœnitentia est huiusmodi; ergo pœnitentia est vera virtus: probatur minor ex D. Ambros. Serm. de Cathedra S. Petri, vbi habet. *Fidelior perfecto factus est Petrus postquam fidem se perdidisse defleuit; atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit*. Et Chrys. serm. de pœnitentia habet. *O pœnitentia, quæ peccata Deo miserante remittis, & Paradisum reseras contritum sanas*, & infra. *Per te o pœnitentia Dauid afflictus, vel contritus factus est sanctus*; & scriptura, & Patres non tantùm commendant pœnitentiam, sed illam præcipiunt, & huius veritatis sint fere innumera loca: Sed solùm virtutes sunt laude dignæ, & solùm opera virtutum præcipiuntur; ergo, si pœnitentia præcipitur à scriptura, & Patribus, & summis laudibus commendatur, verè pœnitentia est virtus.

3 Probatur secundò. Ille habitus virtus est, qui versatur circa difficilè, & cuius actus sunt boni, & laudabiles: sed habitus pœnitentiæ versatur circa difficilè, & actus eius sunt boni, & laudabiles; ergo est vera virtus: maior patet; probatur minor; & quidem, quod versetur circa difficilè ex se patet; nam velle relinquere commoditates sensus in cibo, potu, & alijs voluptatibus difficilè est; cum natura humana ex se prona sit ad corporis commoditates: quod verò actus pœnitentiæ sint boni, & laudabiles probatur; quia illi actus sunt boni, & laudabiles, qui possunt ex electione fieri: cadunt super materiam conuenientem, & sũt propter bonũ finẽ cum omnibus circumstantiis: tales sunt actus pœnitentiæ; ergo sunt boni, & laudabiles: probatur minor, quia congruum est deliberare, quod sit dolendum de peccatis commissis: Insuper actus pœnitentiæ versantur circa malum, illud odio prosequendo propter offensam Dei: sed hæc omnia sunt secundùm rectam rationem; ergo &c. Sicuti enim est secundùm rectam rationem amare bonum, ita secundùm eamdem est odio habere malum; ergo verè hi actus virtuosi sunt; ergo & habitus, à quo isti actus eliciuntur vera virtus est.

5 Probatur 3. Virtus ex Aristot. & communi debet tenere mediocritatem inter duo extrema: sed pœnitentia est huiusmodi: ergo est vera virtus: probatur minor; quia hominem gaudere de omnibus operibus à se factis, siue bonis, siue malis, vitium est; sicuti etiam dolere de omnibus, siue bonis, siue malis: ergo dolere de malis tantùm, quatenus sunt offensa Dei bonum est, & virtuosum: Insuper præsumere de venia obtinenda à Deo siue vlla pœnitentia vitium est, sicuti etiam vitium est desperare de misericordia Dei, vt Caim, qui dixit Gen. 4. *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear*; ergo pœnitere, & dolere de peccatis suis, quatenus sunt offensa Dei cum spe veniæ, actus erit virtuosus, & bonus.

5 Obiicies primò. Virtus per se tendit in bonum: sed pœnitentia non tendit in bonum, sed in malum; ergo non est virtus.

Respondeo distinguendo minorem: pœnitentia tendit in malum, illud prosequendo, nego minorem; illud fugiendo, concedo minorem; ergo &c. nego consequentiam; virtus enim desumit suam speciem ex modo tendẽdi in obiectũ, nõ ex obiecto materiali destruẽdo; modus autẽ tẽdẽdi per modũ fugæ in malũ æquiualet modo tendẽdi in bonũ per prosecutionem, & ideo formale obiectum pœnitentiæ semper bonum est: & licèt peccatum sit malum, nihilominus hoc est tantùm obiectum extrinsecum, & destruendum. Ideo &c.

6 Obiicies 2. Omnis virtus est per se expetibilis: sed pœnitentia non est expetibilis, nisi supposito peccato; ergo per se non est virtus, sed tantùm per accidens ex suppositione peccati.

Respondeo distinguendo maiorem; om-

omnis virtus est per se expetibilis ex obiecto proprio, concedo maiorem; absolutè, & semper nulla facta suppositione, nego maiorem: sufficit enim, si ante peccatum sit expetibilis conditionatè ex obiecto suo, sicuti expetibilis est medicina, si detur morbus: concedo postea minorem; & nego consequentiam: nam supposito peccato ipsa pœnitentia est per se expetibilis ad illud destruendum, & ad satisfaciendum Deo offenso, ideo simpliciter est virtus; sicuti virtus est misericordia, & iustitia punitiua, & tamen semper supponunt malum proximi.

7 Obijcies 3. Arist. 2. Ethic. cap. 7. docet pudorem non esse virtutem, eo quod nascatur ob res malas; sed etiam pęnitentia est huiusmodi; ergo nec pęnitentia est virtus.

Respondeo cum D. Thom. ar. 1. ad 2. Ideo verecundiam, vel pudorem nō esse virtutem; quia sæpè sæpius est de re præsenti, & actualiter comparitur secum voluntatem prauam, cum sit timor vituperij, vel obbrobrij, quod imminet, vel nascitur, nec talis timor tollit affectū ad peccatum, aut illud destruit, at pœnitentia, est de facto præterito, & tendit ad illud destruendum. Secundò verecundia, & pudor est potius passio corporis, quam electio voluntatis; vnde aliquis deprehēsus in turpi facto sæpè erubescit etiā ipso inuito, virtus autem spectat ad electionem voluntatis. Cæterum, si verecundia consideretur, vt est actus voluntatis electiuus timens malum ex affectu voluntatis oppositæ, est actus bonus; Verum quia vt plurimum talis non est, ideo dicitur, quod pudor, & verecundia non est virtus.

8 Obijcies 4. Virtus operatur cum delectatione: Sed pœnitentia non operatur, nisi cum tristitia, & dolore; ergo nō est virtus.

Respondeo distinguendo maiorem. Virtus operatur cum delectatione de suo obiecto semper, nego maiorem: cū delectione de suo actu, quem elicit circa obiectum, concedo maiorem: distinguo postea minorem; pœnitentia non operatur, nisi cum tristitia, & dolore de obiecto, hoc est de peccato, quod curat tollere, concedo minorem: non operatur nisi cum dolore, & tristitia de actu, quem elicit, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia; etenim pœnitentia dolet quidem de peccato; sed eliciendo actum pœnitentiæ gaudet se dolere. Sic respondet D. Thom. qu. vnic. de spe ar. 1. ad. 14. Arriaga negat absolutè maiorem; dicit enim de ratione virtutis esse, quod operetur cum facilitate, non cum delectatione. Verùm responsio D. Thom. est optima; nam experientia constat hominem gaudere, se de peccato dolere.

9 Obijcies 5. Virtus est essentialiter dispositio perfecti ad optimum actum; absolutum, efficacem, & perfectum: sed pœnitentia, quæ dolet de peccatis præteritis non potest de ijs, dolere actu absoluto efficaci, & perfecto, sed tantùm inefficaci, & conditionato; nam impossibile est, quod peccatum præteritum non sit præteritum: vnde potest tantùm dicere vellem non commisisse peccatum, si esset possibile; ergo non est virtus.

Respondeo pęnitentiam tendere actu absoluto, & efficaci ad destruendum peccatum, quod moraliter permanet, & illud de facto tollit; quod verò non possit facere, quod præteritum non fuerit præteritum, nihil officit, sed satis est ad rationem virtutis, quod efficaciter tollat peccatum moraliter permanens. licèt circa præteritum, vt præteritum, non possit habere, nisi actum illum inefficacem, & conditionatum, vt probat argumentum.

ARTICVLVS II.

An Pęnitentia sit virtus ab alijs distincta & quodnam sit eius obiectum.

1 Prima sententia negat esse specialem virtutem, sed vult esse generalem quæ includitur in omnibus alijs virtutibus; cum quælibet virtus inclinet ad bonum, & detestetur malū oppositum. Sic docent Altisiodoren lib. 4. tract. 6. cap. 1. quæst. 3. Rubion. in 4. dist. 14. qu. 3, ar. 1. Maior ibidem qu. 1. & quidam alij.

Secunda communis sententia affirmat esse specialem virtutem, hanc docent D. Thom. hic ar. 2. Caietanus, Nugnus, Syluius, Gonet, & Thomistæ communiter ibidem, Vasquez super eumdem articulum, Suarez disp. 2. & 7. Coninch. disp. 1. dub. 4. Auersa qu. 2. de pęnitentia sec. 2. & 3. Amicus disput. 1. sect. 3. Lugus disp. 2. Arriaga disp. 1. & alij communiter; quia tamen hæc specifica diuersitas pœnitentiæ ab alijs virtutibus debeat sumi ex diuerso, & proprio ipsius obiecto, diuersi sunt isti auctores in assignando proprio obiecto pœnitentiæ.

2 Plures recentiores, vt testatur Lugus disp. 1. sec. 2. licèt nullos in particulari citet, volunt obiectum pęnitentiæ esse bonum compensationis, & præcipuum actum huius virtutis esse velle compensare seu satisfacere Deo pro offensa

fensa propter bonum, quod inuenit in hoc, quod est compensare, seu satisfacere; ex quo deducunt primò, non posse dari actum absolutum huius virtutis ante peccatum, quia, qui non peccauit, non potest velle compensare prò peccato. Deducunt 2. non dari actum doloris aut retractationis circa peccata præterita, quia ille actus non posset habere pro motiuo formali bonum compensationis; cum peccata præterita non opponantur compensationi futuræ, sed supponantur, & necessaria sint, vt sequatur compensatio, quam solam hæc virtus vult formaliter. Porro ex affectu circa compensationem dicunt, hanc virtutem imperare alijs virtutibus, vt retractent peccata. Hæc Lugus, & Arriaga disp. 2. sec. 1. vult hanc sententiam esse Vasquez de Pœnitentia qu. 85. ar. 3. dub. vnico. Non multùm differt ab hac opinione sententia, quam ipse Lugus sequitur, nempe, quod obiectum, formale pœnitentiæ sit bonum, quod relucet in bono pacis cum Deo, seu in hoc quod Deus non habeat vllum ius, vt possit mihi iustè esse offensus.

Caietanus hic ar. 2. quem sequitur Coninchus disp. 1. dub. 4. vult pœnitentiam esse quidem specialem virtutem, sed non distinctam à religione, eo quod pœnitere sit actus, & quidam cultus Deo debitus, & plures aliæ circumferuntur sententiæ, sed leuioris momenti.

Communis, & vera sententia docet, obiectum formale pœnitentiæ, ratione cuius illa specificè distinguitur ab omnibus aliis, esse velle operari ad destructionem peccati in quantùm est offensa Dei; sub qua ratione hoc est proprium pœnitentiæ, nec conuenit vlli alij virtuti. Sic expresè D. Tho. hic qu. 85. art. 2. Thomistæ cōmunitèr super eumdem articulum, Syluius ibidem: Gonet disp. 2. art. 2. Valentia qu. 2. de Pœnitentia par. 1. Suarez disp. 2. & 7. Auersa q. 2. sect. 2. Arriaga disput. 2. sect. 6. & plures alij.

3 Conclusio prima. Pœnitentia non est virtus generalis, quæ transcendat omnes virtutes. Est contra primam sententiam. Probatur; quia, vt communis sensus Theologorum, & omnium fidelium habet, potest aliquis peccator habens multa, & diuersa peccata vnico actu ea omnia complecti, de ijs dolere, & iustificari per verum actum pœnitentiæ: sed, si pœnitentia esset transcendens omnes virtutes, seu aggregatum ex omnibus virtutibus, nullus habens varia, & diuersa peccata posset vnico actu, imò nec breui tempore moralitèr loquendo ea omnia peccata detestari, de ijs dolere, & iustificari per verum actum pœnitentiæ; ergo pœnitentia non est virtus generalis transcendens, seu aggregatum ex omnibus virtutibus; maior ex communi omnium consensu patet: probatur minor: nam qui multa, & diuersa peccata patrasset, deberet priùs apprehendere singillatim motiua specialia virtutum omnium, contra quas peccauerat, deinde singillatim dolere de illis peccatis sub diuersis motiuis virtutum: hoc autem est planè incredibile; nam multum temporis requireretur, antequam quis posset iustificari.

4 Non nego tamen, quod pœnitentia non possit considerari, vt quoddam transcendens omnes virtutes, & tali pacto considerata non est distincta ab eis, sed est identificata cum ijsdem virtutibus v. g. quia ad temperantiam spectat velle temperatè agere in futurū, & gaudere de temperatè factis in præterito; etiam spectat ad ipsam dolere de intemperatè factis, & nolle intemperatè agere in futurum. Insuper ad charitatem spectat gaudere de bono Dei, & desiderare placere Deo, ita etiam spectat dolere, seu pœnitere de peccato apprehenso, vt malo intentato Dei, & in futurum nolle illud committere ex eodem motiuo. Tertiò si consideretur peccatum, vt est contra legem, & obedientiam, dolere de hoc peccato sub hoc motiuo ad obedientiam spectabit, & sic de alijs virtutibus, & in hoc sensu concedo pœnitentiam non distingui ab alijs virtutibus; verùm in hoc sensu accipitur vt trāscendit alias virtutes; at probabitur habere proprium obiectum, & consequenter esse specialem virtutem ab alijs diuersam.

5 Conclusio 2. Obiectum formale pœnitentiæ, ratione cuius est specialis virtus ab alijs distincta, non est bonum compensationis pro peccato commisso. Probatur 1. quia hæc sententia, vt explicatur à Lugo, ponit virtutem pœnitentiæ, quæ non dolet de peccatis: sed hoc est contra Patres, & Trid. expresè; ergo non est admittenda: probatur minor; nam Greg. Magnus Hom. 34. in Euangelia habet. *Pœnitentia est peccata præterita plangere, & plangenda iterum non committere*. D. Hieron. in Psal. 118. super illa verba. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei*. dicit. *Vera est pœnitentia inter fletibus commissa diluere, & ablata non iterare*. Idem docent. Augustinus, Ambrosius, & alij, quos citat Lugus, & Trid. sess. 14. cap. 4. enumerans actus pœnitentis, sic definit. *Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso* cum

cum proposito non peccandi de cetero.

6 Probatur 2. ratione. Virtus pœnitentiæ, dum vult bonum compensationis pro peccato commisso vult tollere peccatum: sed non potest velle tollere peccatum, nisi illud odio habeat; ergo de ratione pœnitentiæ est, quod odio habeat, & detestetur peccatum commissum: probatur minor: in tantum vult tollere peccatum, in quantùm est malum, & malum odio habetur; ergo si pœnitentia, dum vult bonum compensationis vult tollere malum peccati, necessariò odio habet, & detestatur peccatum; igitur falsum est, quod circa peccatum præteritum non possit elicere actum doloris, detestationis, & odij.

7 Ex quo clarè deducitur, quod si pœnitentia posito peccato illud detestatur, odio habet, & de illo dolet, potest etiam antequam ponatur optare, ne ponatur; sicut enim iustitia, posito furto vult illud tollere, illud detestatur, & ideò vult ponere æqualitatem, & etiam antequam ponatur optat, ne fiat, & si fiat, vult ponere æqualitatem, ita in proposito &c.

8 Dices: Gratitudo non potest optare ne ponatur beneficium, & ipso posito non potest dolere, quod positum sit; nam sic tolleretur obiectum suum, nec potest velle recompensare; ergo etiam pœnitentia, cum velit ponere compensationem pro offensa, & iniuria Deo illata, non potest dolere, quod peccatum fuerit præteritum, aut optare, quod non ponatur. Sed contra duplex est disparitas inter gratitudinem, & pœnitentiam: prima est, quia beneficium non ponitur, à persona, quæ vult gratitudinem exercere, sed ab alia, ideò, qui vult gratitudinem exercere, non potest velle, quod non ponatur beneficium, aut dolere, & detestari, quod positum sit; nam sic vellet priuationem sui obiecti: at in nostro casu, idem, qui compensat reddendo bonum, posuit peccatum, & malum; ergo potuit ante optare, ne poneretur, vt non contraheretur debitum, & remaneret ea æqualitas, quam vult ponere per debitam compẽsationem: secunda disparitas, & clara est, quod positio beneficij est bonum, vult enim, qui confert beneficium suam ostendere liberalitatem, & suum amorem erga illum, qui beneficium accipit, quod bonum nullo modo posset ostendere, si non poneretur beneficium; nam licèt tunc esset æqualitas ex eo, quod ille non plùs pro me fecisset, quam ego pro illo; nihilominus non adesset illud bonum positiuum, quod benefactor, & ille, qui vult esse gratus intendunt: at in nostro casu, cum in positione peccati nulla sit honestas, sed pura malitia, & offensa contra Deum; pœnitentia non solùm debet velle destruere peccatum, & de ipso dolere, vt faciat compensationem; sed debet etiam optare, vt non ponatur, ne offendatur Deus.

9 Et ex iisdem argumentis reijcitur etiam opinio Lugi, nempe, quod obiectum pœnitentiæ non sit bonum, quod relucet in bono pacis cum Deo; ratio est, quia totum hoc potest amari, etiamsi quis non doleat de peccatis; ergo hoc obiectum amando non assignatur, aut ponitur pœnitentia, quia hæc, vt probatum est, debet dolere de peccatis: antecedens probatur: nam si rusticus existimet hoc bonum pacis obtineri per puram confessionem suorum peccatorum sine dolore de illis; certè hic amaret hoc bonum pacis, & tamen non esset verè pœnitens, nec illa confessio illi remitteret peccatum; ergo bonum pacis simpliciter cum Deo non est obiectum pœnitentiæ. Quod si ipse dicat hoc bonum pacis cum Deo debere poni cum dolore de peccatis, optando ne ponantur, & cum proposito ea cauendi in futurum, iam non differret à sententia communi, quam ponit D. Thom. & infra explicabimus.

10 Conclusio 3. Pœnitentia est virtus specialis distincta ab omnibus alijs, quia eius obiectum est tẽdere ad destructionem peccati, quatenùs peccatum est offensa Dei. Probat Valentia conclusionem ex Trid. quod distinctè hæc omnia nominauit, *credere, sperare, diligere, & penitere*. Verùm efficaciter ex hoc capite non probatur; nom potest pœnitentia ista oriri ab habitu charitatis, vel spei, vt docent illi, qui illam non distinguunt ab istis habitibus; nec Concilium solicitum est de hac distinctione, quam nos inquirimus; nihilominus talis locus Concilij valdè fauet, & communis consensus Doctorum hoc suadet.

11 Probant alij conclusionem sic; Datur speciale peccatum impœnitentiæ; ergo etiam datur specialis virtus pœnitentiæ, cui aduersatur. Sed neque hæc ratio quicquam probat; nam qui negant dari specialem virtutem pœnitentiæ, possunt etiam negare dari speciale peccatum impœnitentiæ, & dicere possunt, hoc peccatum esse contra charitatem, vel spem, vel aliam virtutem, contra quam peccatum est.

12 Probatur ergo ratione fundamentali D. Thom. Illa est specialis virtus distincta ab alijs, quæ habet specificam rationem diuersam ab omnibus alijs,

aliis, quæ habet specificam rationem diuersam ab omnibus aliis: sed pœnitentia est huiusmodi; ergo est specialis virtus ab omnibus aliis distincta: maior patet; quia virtutes specificantur ex diverso modo tendendi in suum obiectum: probatur minor: tendere in destructionem peccati, & dolendo de peccatis, quatenus sunt offensa Dei, seu velle satisfacere Deo offenso est aliquod bonum, & arduum, & consequenter obiectum aptum ad dandam specificationem alicui virtuti: sed hæc ratio nulli alij virtuti conuenit, nisi pœnitentiæ; ergo verè pœnitentia est specialis virtus.

13 Et explicatur hoc; nam in peccatis non solùm est turpitudo contra propriam virtutem contrariam, vt in furto, non solùm est turpitudo contra iustitiam, nec solùm est veluti quoddam malum intentatum Deo, aut malum proprium hominis, aut contra legem, & obedientiam, sed etiam est, quod sit offensa, & iniuria illata iuri diuino; velle ergo pœnitere sub hoc motiuo ad destructionem peccati de eo dolendo, & velle hominem, quantùm potest satisfacere huic iuri diuino læso, est obiectum, quod specificat virtutem pœnitentiæ; nam nulli alii virtuti conuenit.

14 Ex hoc reiicitur opinio Caietani asserentis pœnitentiam non distingui à religione; etenim diuersum est motiuum, & obiectum religionis, ac sit pœnitentiæ; nam motiuum, & obiectum religionis est ex motiuo reuerendi, & profitendi supremum eius dominium, & excellentiam, nostramque vilitatem, & subiectionem, eo quod esse, et plura alia beneficia à Deo accepimus: motiuum verò, et obiectum pœnitentiæ est ex motiuo destruendi peccatum, et compensandi iniuriam illi illatam. Vnde D. Thom. in 4. dist. 14. qu. 1. ar. 1. quæstiunc. 5. habet. *Aliquis efficitur Deo debitor per hoc, quod ab eo aliquid recepit, & hac ratione Deo reddit debitum honorem latria, siue religio. Alio modo, quod contra Deum peccauit; & sic reddit Deo debitum pœnitentia.*

14 Obiicies contra tertiam. Virtus specialis non potest opponi, nisi determinato vitio; quia sicuti habet determinatum bonum, à quo specificatur; ita determinatum malum, cui opponitur: sed pœnitentia contrariatur omnibus omnino vitijs, & peccatis; ergo non est determinata, & specifica virtus, sed transcendit omnes virtutes.

Respondeo distinguendo maiorem: virtus specialis non potest opponi, nisi determinato vitio, si vitium accipiatur, prout vnum distinguitur ab alio, & singula opponuntur diuersis virtutibus, concedo maiorem: Si vitia omnia accipiātur, vt conueniunt sub aliquo motiuo vniuersali, & sub vna ratione contra aliquam honestatem, nego maiorem; concedo postea minorem, & nego consequentiam; nam pœnitentia opponitur omni vitio, quatenus omnia vitia & peccata conueniunt in hoc, quod omnia lædunt ius diuinum. Quare sicuti charitas est virtus specialis, & tamen contrariatur omnibus peccatis: ita pœnitentia est virtus specialis, licèt contrarietur omnibus peccatis, quia contrariatur illis in hoc, quod omnia lædunt ius diuinum, & ideo ipsa tendit ad destructionem omnium peccatorum intendens satisfacere, & compensare ius diuinum.

16 Vt soluantur plures obiectiones, quæ possent fieri, sistendum est in doctrina data, quod pœnitentia considerari potest, vt est quid transcendens ceteras virtutes, quo pacto non est distincta à ceteris virtutibus, sed spectabit ad illam virtutem, ob cuius motiuum exercetur talis actus pœnitentiæ: vel pœnitentia consideratur, pro vt dolet de peccatis tendens ad destructionem eorum, vt sunt offensa Dei, eique satisfacere intendens, & sic est virtus specialis, nam sub hoc motiuo nulla alia virtus tendit ad destruendum peccatum, & ad satisfaciendum Deo.

17 Obijcies 2. Si pœnitentia est virtus distincta ab aliis, vel esset theologica vel moralis: non theologica, quia solùm fides, spes, & charitas sunt virtutes theologicæ; non moralis; nam respicit Deum; ergo est tantùm generalis omnes transcendens.

Respondeo esse moralem; nego autem respicere immediatè Deùm: nam respicit immediatè peccatum destruendum, & reparationem, seu satisfactionem iuris diuini læsi; vnde negatur consequentia.

18 Obijcies 3. Si pœnitentia esset virtus ab alijs distincta, sequeretur eo magis aliquem esse studiosum, quo magis peccaret; nam eo màgis pœnitentiam ageret, & consequenter perfectiorem virtutem pœnitentiæ haberet; hoc autem videtur inconueniens; ergo &c.

Respondeo primò idem sequi, etiamsi non poneretur distincta, vnde argumentum debet etiam ab aduersarijs solui. Dico 2. verùm esse, quod quo magis quis pœnitet, siue de pluribus peccatis, siue de eodem, potest ille fieri magis studiosus; verùm hoc erit ratione actuum virtutis, non peccatorum, quod non inconuenit.

19 Obiicies 4. Non distingui à charitate. Amare bonum Dei, qua tale, est motiuum spectans ad charitatem; sed nolle Deum offensum est amare bonum Dei, qua tale; ergo, si pœnitentia non vult Deum offensum, tendit in motiuum spectans ad charitatem; & consequenter non distinguitur à charitate.

Quomodo charitatis obiectum sit diuersũ ab obiecto pœnitentiæ.

Respondeo quod pœnitentia non dolet de peccato, vt est malum Dei, eiusque bonitati contrarium, sed vt est malum hominis, & vt contrarium diuinæ iustitiæ, & ideo tendit in peccatum vt delendum ad Deum placandum; vnde obiectum charitatis est Deus secundum se sumptus, qui etiam est finis *cuius gratia*; at obiectum pœnitentiæ & finis eius *cuius gratia* est peccatum, vt destruibile ad placandum Deum, qui est finis *cui*, quare pæniteutia non amat bonum Dei, qua tale, nec immediatè habet tendere in nolle Deum offensum, sed tendit in peccatum, vt destruendum ad Deum placandum.

20 Obiicies 5. Non distingui à religione. Eiusdem virtutis est reddere debitum Deo benefactori, & offenso; ratio etenim debiti non variatur ex eo, quod sit pro beneficiis, vel pro offensis; sicuti debitum in accepto, vel per mutuum, vel per furtum est eiusdem rationis: sed reddere debitum Deo pro beneficiis est religionis; ergo etiam reddere pro offensis est religionis. Confirmatur nã in lege veteri peccata expiabãtur per sacrificia, & modo expiantur per susceptionem Sacramentorũ, & per sacrificiũ missæ: sed offerre Deo sacrificium, & suscipere Sacramenta pertinet ad religionem; ergo &c.

Respondeo negando maiorem; diuersimode enim quis se gerit in reddendo debito benefactori, & offenso; nam benefactori reddit debitum grãtias agendo, vel retribuendo aliquid pro beneficio accepto, offenso autem dolendo de offensa, & compensando iniuriam, ad ipsum placandũ: quod patet in redditione debiti pecuniarij; si quis enim accepit mutuum ab aliquo, reddendo æqualem pecuniam, & ei gratias agendo satisfacit; at si furto accepit pecuniam, non solùm debet illam reddere, sed insuper dolere, & deprecari, vt ei parcat: vnde falsa est maior; licèt enim sit eiusdem rationis debitum ex furto, & ex mutuo, prout ad iustitiam commutatiuam propriè spectat, diuersæ tamen rationis est satisfactio pro offensa in furto, quia hæc fit per pænitentiam, quæ est tantum pars potestatiua iustitiæ vt infra dicetur; concedo postea minorem, & nego consequentiam. Ad Confirmationem: dico non esse absurdum, quod actus elicitus ab vna virtute imperetur ab alia, & consequenter, quod actus offerendi sacrificia, & sumendi Sacramenta pro expiatione peccatorum imperetur à pæuitentia, & eliciatur religione; sicuti è contrario potest actus pænitentiæ, vt contritio, imperari à religione, si ordinetur in cultum Dei: quo sensu intelligitur illud Psalm. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*.

ARTICVLVS III.

Qualis virtus sit Pænitentia.

1 Ex hucusque dictis constat, pænitentiam non esse virtutem theologicam, sed moralem, & proinde debere reduci ad vnam ex quatuor Cardinalibus: quare videndum hic est, an sit vera species alicuius virtutis cardinalis, vel tantùm sit pars potestatiua, & ad quam propriè reducatur.

2 Durandus in 4. dist. 14. quæst. 2. Arriaga disp. 2. sec. 5. citans Tannerum, & alios docent pænitentiam esse verè, & propriè iustitiam commutatiuam.

Scotus in 4. dist. 14. qu. 2. in ar. 1. docet velle punire in seipso culpam esse iustitiam vindicatiuam, quã peccator tamquam minister Dei vindicat in se ipso peccatum, quo Deum offendit; ponit verò alios actus pænitentiæ, & dicit, quod quatenus elicit alios actus, cuiusmodi sunt dolere, & detestari peccata, tristitia, gaudium, & complacentia de tristitia, non est specialis virtus, sed reducitur ad singulas in propria materia.

D. Thom. hic ar. 3. & in 4. dist. 14. qu. 1. ar. 1. quæstiunc. 5. Gonet disput. 2. ar. 3. §. 4. Valentia quæst. 2. p. 1. Suarez disp. 7. sec. 2. Auersa qu. 2. sec. 3. Amicus disp. 1. sec. 4. & communiter Doctores sustinent pænitentiam esse partem iustitiæ commutatiuæ, sed potestatiuam.

3 Conclusio. Pænitentia est quædam iustitia commutatiua erga Deum, sed potestatiua. Probatur 1. ex illo Baruch. 2. *Anima, quæ tristis est super magnitudine mali, dat tibi gloriam, & iustitiam Domino*. Sed date iustitiam Domino est reddere, quod iustum est, & soluere, quod ex iustitia debetur Deo; ergo pænitere de malo est aliqua iustitia, quæ à peccatore ponitur erga Deum.

4 Probatur secundò Ad iustitiam propriè requiritur debitum satisfaciendi alicui, eo quod hic habeat ius exigendi satisfactionem: sed in Deo est ius exigendi

gendi satisfactionem à peccatore, & in isto est debitum satisfaciendi pro peccatis suis Deo; ergo dum peccator per pænitentiam intendit tollere peccatum, & offerre aliquam recompensationem Deo, aliquam iustitiam exercet.

5 Quod verò hæc iustitia sit commutatiua, sed potestatiua probatur; & quidem, quod possit esse inter Deum, & hominem iustitia commutatiua, suppono ex dictis in tractatu de Incarnatione quæst. 2. art. 10. quod verò actus, quos exercemus, vt satisfaciamus Deo, non sint ex perfectè commutatiua, sed tantùm protestatiua; probatur, quia ad perfectam iustitiam commutatiuam requiritur perfecta æqualitas, nempe, quod tantùm reddatur, quantùm ablatum fuit: sed peccator per actus pœnitentiæ, licèt reddat quantùm potest Deo, non tamen potest ei satisfacere ad æqualitatem, vt in eadem quæst 2. de Incarnatione probatum fuit, sed tantùm imperfectè, & inæqualiter; ergo numquam poterit Deo satisfacere ex iustitia commutatiua propriè, sed tantùm imperfectè, & inæqualiter; imitâtur tamen pœnitentia, & æmulatur rationem iustitiæ, quia licet non ponat æqualitatem, reddit tamen quantùm potest, & aliquo modo ex iustitia satisfacit: sicuti enim in humanis, qui non potest reddere æquale, nihilominus, si aliquid reddat, aliquo modo, sed imperfectè ex iustitia satisfacit; ita cum pœnitentia reddat aliquam satisfactionem Deo, sed inæqualem, aliquam iustitiam exercet commutatiuam quidem, sed potestatiuam; quod totum docet D.Thom. hic ar. 3. ad 3. dicens: *Sicut est commutatio quædam in beneficijs (cum scilicèt aliquis pro beneficio accepto gratiam rependit) ita etiam est commutatio in offensis, cum aliquis pro offensa in alterum commissa, vel inuitus punitur, quod pertinet ad vindicatiuam iustitiam, vel voluntariè recompensat emendam, quod pertinet ad pœnitentiam, quæ respicit personam peccatoris, sicuti iustitia vindicatiua personam Iudicis.*

6 Dices. In humanis, dum debitor soluit partem debiti, aliquid soluit, & remittit partem debiti, quod potest diuisibiliter remitti: sed iniuria, & offensa illata Deo per peccatum non potest, nisi indiuisibiliter tolli; ergo si per pœnitentiam tota non tollitur, nihil tollitur; quod si nullo modo tollitur, nullo modo ex iustitia commutatiua, etiam potestatiua ei satisfit. Sed contra ex hoc sequitur tantum, quod pœnitentia non sit commutatiua propriè, hoc est non sit pars subiectiua ipsius, seu species, sed tantùm potestatiua, ad hanc enim solùm requiritur, quod faciat quantùm potest, vt satisfaciat, & conetur destruere peccatum, & iniuriam, licèt postea culpa indiuisibiliter à Deo remittatur: quo ad pœnam tamen, quæ relinquitur post remissionem culpæ, ei satisfacit pœnitens diuisibiliter per partes. Ideò &c.

7 Obijcies primò pro Scoto. Ad iustitiam vindicatiuam spectat sumere punitionem de delicto: sed pœnitens, dum dolet de peccatis, sumit punitionem tamquam minister Dei de peccato suo; ergo talis actus est iustitiæ vindicatiuæ.

Respondeo distinguendo maiorem; spectat sumere punitionem de delicto in ordine ad destructionem peccati, vt quantùm potest, satisfaciat Deo, nego maiorem: spectat sumere punitionem habendo pro fine ipsam punitionem, non verò reconciliationem cum parte læsa, aut ipsius emendationem, sed in ordine ad satisfactionem Reipublicæ, concedo maiorem: Pœnitens autem, dum sumit punitionem de delicto, intendit emendationem destruendo peccatum, & satisfacere quantùm potest Deo: Differt etiam iustitia vindicatiua à pœnitentia, quod punitio, quæ sumitur per vindicatiuam iustitiam est taxata à lege, & Iudice, & est inuoluntaria patiendi; vnde requirit semper distinctum subiectum; at, quæ sumitur à pænitentia, est voluntaria, & actus virtutis, & debet exerceri in proprio subiecto: differt tertiò, quod pæna, quæ infligitur per vindicatiuam iustitiam extenditur aliquando vsque ad mortem, quod non conuenit pænitentiæ.

Differẽtia inter pœnitentiam, & iustitiam vindicatiuam.

8 Obijcies secundò. Illa est vera iustitia commutatiua, in qua tantùm redditur Deo, quantùm ablatum fuit: sed per actum contritionis tantùm redditur Deo, quantùm ablatum fuit per peccatum; ergo est vera iustitia commutatiua.

Respondeo negando minorem; nam satisfactio desumitur penes personam satisfacientem, offensa penes personam offensam; & cum persona offensa sit infinita, nulla pura creatura potest ad æqualitatem satisfacere pro sua culpa lethali: vide, quæ de hoc argumento fusius diximus in tractatu de Incarnatione quæst. 2. artic. 3. nè toties eadem repetamus.

ARTICVLVS IV.

An pœnitentia sit necessaria ad salutem de omnibus peccatis, seu de obiecto materiali pœnitentiæ.

1 NECESSARIAM esse pœnitentiam ad salutem certum est fidei dogma; quicumq; enim aliquod peccatum graue cõmisit sine pęnitentia, ingredi gloriã ęternã non potest, dicente Christo Matth. 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, simul omnes peribitis.* Et plura scripturæ loca hanc veritatem docent. Ioel. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra.* In nouo testamento D. Ioannes Baptista incepit pręducationem suam dicens: *Agite pœnitentiam.* Matth. 3. & Lucæ 5. *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Et innumera possent adduci loca hanc veritatem probantia. Certum igitur est, requiri in peccatoribus pœnitentiam; vnde si quis recordatur peccatorum, debet pœnitere, & ea confiteri, vt magis infra patebit. Quare, quod hic inquirimus est, quorumnam peccatorum sit necessaria pœnitentia?

2 Notandum peccata esse in multiplici differentia; nam aliud est originale, aliud personale: hoc aliud mortale, aliud veniale, & vtrumq; aliud habituale, aliud actuale; & in his, vel potest considerari culpa, vel macula, quæ ex peccatis relinquitur; insuper, vel peccata considerantur, vt committi possunt, vel vt iam commissa sunt; inter commissa, alia sunt dimissa, alia memoria exciderunt, alia per ignorantiam commissa sunt. Tertiò possunt considerari peccata, vel vt sunt commissa ante baptismum, vel post; vt sunt propria, vel aliena, & de his omnibus inquirimus, an sit necessaria pœnitentia; quod idem est, ac quærere, an omnia ista sint obiectum materiale pœnitentiæ. Incipiendo ab originali.

3 Conclusio prima. De peccato originali non est necessaria pœnitentia; potest tamen esse; seu peccatum originale non est obiectum materiale pœnitentiæ propriæ, licèt aliquo modo possit esse obiectum, quatenus est offensa Dei. Sic D. Thom. q. 84. art. 2. ad 3. Suarez de pœnitentia disp. 1. sect. 1. Bonauentura, Richardus, Soto, Ledesma apud ipsum, Lugo disp. 3. sect. 1. Arriaga disp. 4. sect. 2. & communiter Theologi; videtur contra Esparzam lib. 10. q. 81. qui peccatum originale assignat pro obiecto materiali pœnitentiæ, quatenus etiam hoc deletur per pœnitentiam, sed verè non differt hic auctor à communi sententia. Probatur prima pars: Quia talis pœnitentia, vel est ex præcepto necessaria, vel ad obtinendam gloriam: sed neutro modo est necessaria; ergo nullo modo: probatur minor; non est necessaria ex præcepto, quia non datur tale præceptum; nõ ad obtinendam gloriam; quia per baptismum sufficienter remittitur, & ita in lege naturæ, & scripta remittebatur per remedium legis naturæ, & Circumcisionem; ergo absolutè non est necessaria pœnitentia de originali. Confirmatur. Illud peccatum debemus retractare, quod est propria voluntate commissum: sed peccatum originale non fuit propria voluntate commissum; ergo neque est necesse, vt per pœnitentiam propria voluntate retractetur.

4 Secunda pars, quod possit esse pœnitentia de peccato originali, & quod etiam ipsum possit esse obiectum materiale pœnitentiæ; patet, quia illud potest esse obiectum materiale pœnitentiæ, circa quod potest versari pœnitentia illud destruendo: sed peccatum originale potest destrui per pœnitentiam; ergo potest circa illud versari pœnitentia: etenim potest quis existens in originali considerare in ipso offensam Dei, & damnum proprium; ergo potest velle destruere hoc peccatum; hoc autem est posse pœnitere talis peccati.

5 Dices. De eo potest esse pœnitentia, quod est propria voluntate contractum: sed originale non est propria voluntate contractum; ergo de illo non potest esse pęnitentia. Sed contra: aliud est, quod quis non possit habere actum retractationis de peccato originali, quia illud solùm retractatur, quod est propria voluntate commissum; aliud est, quod pœnitentia non possit circa illud versari, illud destruendo, dolendo, quod sit offensa Dei, & damnum proprium, & ad hoc non requiritur, quod sit propria voluntate contractum physicè, sed sufficit, si sit moraliter contractum propria voluntate.

6 Dices secundò. Quando quis per Procuratorem init aliquem cõtractum, concurrit tantùm moraliter ad illum contractum, & nihilominus potest postea illum contractum retractare; ergo etiam, cum moraliter peccatum originale sit nobis voluntarium, poterimus illud propriè retractare. Sed contra, quia quando quis init contractum per Procuratorem, talis habet actum proprium saltem, quo dat suas vices Procuratori, & ideò potest talem contractum retractare; at nullus hominum actu commisit propriam voluntatem in voluntate

Ada-

Adami, & ideò nullus poteſt tale peccatum retractare; licèt poſſit de eo dolere, quatenus eſt offenſa Dei, & damnum proprium.

7 Concluſio ſecunda. De omnibus peccatis proprijs mortalibus, ſiue ante, ſiue poſt baptiſmum commiſſis eſt neceſſaria pœnitentia. Hæc concluſio inter catholicos omnes eſt certiſſima; & quidem de peccatis commiſſis poſt baptiſmum eſt de fide, & patet ex dictis in principio huius articuli. De commiſſis etiam ante baptiſmum patet, tum ex dictis in tractatu de gratia, & de Sacramẽtis in communi, vbi vidimus definitum eſſe contra hæreticos noſtri temporis requiri propriam diſpoſitionem in adulto ad hoc, vt iuſtificetur. Et plura loca ſcripturæ, & Patrum hãc veritatem docent. Actorum 3. Petrus dixit: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum.* Et de conſecrat. diſt. 4. habetur ex Auguſt. *Omnis homo, qui ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, nouam vitam incohare non poteſt, niſi pœniteat eum veteris vitæ, à qua pœnitentia ſoli paruuli immunes ſunt.* Et ratio huius eſt, quia ſicuti propria voluntate peccatum commiſerunt, ita illa plangere debent, & retractare, vt iuſtificationem conſequantur.

8 Dices: Inter peccata mortalia eſt peccatum habituale, quod vt ſit, requirit non condonationem Dei: ſed peccator non poteſt retractare non condonationem Dei; ergo non poteſt retractare peccatum habituale: minor patet; quia non condonatio eſt actus Dei; nulla autem creatura poteſt retractare actum Dei. Sed contra: quia peccatum habituale nihil aliud eſt, niſi actus præteritus malus moraliter permanens cum priuatione gratiæ, neque non condonatio extrinſeca Dei ingreditur eſſentiam peccati, vt dictum eſt in tractatu de vitijs, & peccatis, quæſt. 6. ar. 1. & de iuſtificatione; ergo licet peccator propter rationem factam non poſſit per pœnitentiam retractare non condonationem Dei extrinſecam, non per hoc ſequitur, quod non poſſit retractare ipſum actum præteritum malum, vt moraliter permanentem, & deteſtari ſe eſſe maculatum, & priuatum gratia; hoc autem eſt poſſe retractare peccatum habituale, & pœnitentiam tendere in peccatum habituale, vt adæquatè deſtruendum.

9 Concluſio tertia. Peccata venialia ſunt materia, circa quam tamquam circa obiectum materiale verſatur pœnitentia, licèt non ſint materia neceſſaria abſolutè, ſed tantùm in ordine ad ſalutem. Prima pars probatur, quia eodem modo debemus loqui de hac virtute pœnitentiæ in ordine ad ſuum obiectum, quo de alijs virtutibus in ordine ad propria earum obiecta: ſed aliæ virtutes ſe extendunt non ſolùm ad materiam grauem, ſed etiam leuem; ſic iuſtitia non tantùm eſt contra furtum graue, ſed etiam leue, temperantia non ſolùm contra gulã graũe ſed etiam in materia leui; ergo etiam pœnitentia nõ tantũ deteſtatur offenſam grauem Dei, ſed etiam leuem; quare obiectum materiale ipſius eſt velle deſtruere omnem offenſam Dei, ſeu omne peccatum, ſiue mortale, ſiue veniale, quia etiam hoc eſt aliqualis offenſa Dei.

10 Secunda pars patet: quia per venialia non excidimus à gratia; ergo abſolutè non eſt neceſſaria de illis pœnitentia, vt gratiam Dei conſequamur; Verùm quidem eſt, quod in ordine ad ſalutem etiam de venialibus debemus agere pœnitentiam, vel in hac vita, vt deleantur, vel in Purgatorio, vt deleatur pœna temporalis illis debita.

11 Dices: Pœnitentia tendit tantùm ad ſatisfaciendum Deo inæqualiter: ſed pro peccatis venialibus poſſumus Deo ſatisfacere ad æqualitatem; ergo peccata venialia non reſpiciuntur à pœnitentia, ſed ab alia virtute diſtincta. Sed contra, quia pœnitentia quantùm eſt ex ſe tendit ad ſatisfaciendum Deo pro ſuo peccato, & tendit in deſtructionem ipſius, vnde, quod non poſſit ſatisfacere ad æqualitatem pro mortali, eſt ratione diuerſitatis perſonæ offenſæ, quæ eſt in altiori ordine; cæterum quantum eſt ex ſe tendit ad ponendam æqualitatem. Ideò &c.

12 Quæres primò. Quid dicendum de peccatis oblitis, aut per ignorantiam commiſſis?

Reſpondeo, quod ſi ita oblita ſunt, vt nullo modo, nec in particulari, nec in generali recordemur ea patraſſe, non eſſe neceſſariam pœnitentiam diuerſam ab illa, quam quis de alijs peccatis habet. Ratio eſt, quia ita ſe habent talia peccata, ac ſi ea quis non commiſiſſet; cum de illis, vt ſuppono, nullo modo recordetur; ergo non poteſt quis ea in particulari deteſtari: vt remittantur tamen, dum quis deteſtatur alia peccata ob motiuum vniuerſale, & hæc, & alia etiam remittuntur. Si verò ſaltem in generali quis ſciat, vel dubitet ea commiſiſſe, tunc eſt neceſſaria pœnitentia ſaltem in generali de illis; & ratio eſt, quia de peccatis pœnitere debemus; ergo de peccatis in genere, ſaltem in genere debemus agere pœnitentiam. Docent tamen Doctores communiter, quod dũ peccator de particularibus peccatis dolet, etiam vni-

vniuersalis doleat de omnibus, vt eo modo, quo potest de omnibus habeat pænitentiam; & ad hoc facit illud Diu. Gregorij: *Bonarum mentium est illic culpam agnoscere, vbi culpa non est.* Et Apostol. ad Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.*

13 De commissis verò per ignotantiam, vel hæc ignorantia fuit inuincibilis, & sic non sunt peccata, nec de illis est necessaria pænitentia, quia hæc tendit ad destruenda peccata, & satisfaciendum Deo pro offensa illi illata: vel hæc ignorantia fuit vincibilis, & culpabilis, & tunc eadem ratio est de his, ac de alijs peccatis.

14 Quæres secundò. An peccata aliena sint materia, supra quam cadat pænitentia.

Respondeo, quod quis est causa, vel occasio alieni peccati, & tunc de proprijs quatenus sunt causa, vel occasio alieni peccati dolendum est. Ratio est, quia dum quis est causa, vel occasio, quod alius peccet, etiam ipse peccat; sed de proprijs dolendum est; ergo etiam de alienis, quatenus à proprijs causantur. Et ad hoc facit illud Dauid: *Ab alienis parce seruo tuo.* Si verò alieni peccati quis nullo modo est causa, vel occasio; de tali peccato potest esse quædam displicentia; potest enim quis dolere, quod ab alijs Deus offendatur; hic autem actus erit quid spectans ad pænitentiam.

15 Quæres tertiò. An peccatum nondum commissum sit materia pænitentiæ?

Respondeo, quod vel pænitentia sumitur pro retractatione peccati, quæ retractatio est præcipuus actus ipsius, & sub hac ratione peccatum nondum commissum non cadit sub pænitentia; nam quod nondum commissum est retractare nun possumus; vel sumitur pænitentia secundùm totam suam adæquatam rationem, & sic ad pænitentiam veram spectat non solùm dolere de præteritis, sed etiam proponere nolle peccare in futurum, vt magis infra suo loco probabitur.

ARTICVLVS V.

An pænitentia efficaciter detestetur peccatum præteritum.

1 Explicato obiecto formali, & materiali pænitentiæ, nunc quos actus eliciat circa obiecta sua videndum est; & in primis potest pœnitentia habere simplicem complacentiam in bono, quod intendit, nempe in destructione peccati, & in hoc, quod aliquo modo satisfaciat Deo, & pacem cũ illo consequatur: potest secundò habere intentionem efficacem ponẽdi à parte rei hoc bonum: Tertiò sequitur electio mediorum, nempe detestatio peccatorum, & dolor: Quartò spes, quod per talia media obtinebit finem: Quintò timor, quod talis finis ob aliquem defectum non obtineatur: & sextò gaudium de fine obtento, si quis sciret se finem obtinuisse, vel saltem gaudium, quod benè faciat agendo pœnitentiam, vt docet D.Thom. q.vnic. de spe, ar.1. ad 14. dicens: *Vnde etiam pænitens de dolore gaudet.*

Actus pænitentiæ quot sint.

2 Præcipuus tamen actus pænitentiæ est pœnitere, quod pœnitere duobus modis fit, vel per modum fugæ detestando dolendo, & odio habendo peccatum, & hoc modo intelligitur quomodo sit efficax, quia operatur ad destructionem peccati; vel hic actus elicitur per modum prosecutionis circa bonum obseruantiæ legis, & ideò detestatur se peccasse; & de hoc actu inquirimus, quomodo possit esse efficax; nam cum peccatum præteritum impossibile sit, quod non sit præteritum, nec voluntas potest efficaciter velle ipsum non fuisse præteritum; ex alia parte, cum non sit vera pœnitentia, nisi actus sit efficax, explicandum est, an talis actus aliquo modo efficax esse possit.

3 Adrianus in 4.dist. 12.q.1. non solùm negat talem actum posse esse efficacem absolutè, sed etiam negat posse esse efficacem conditionatè. E contra verò Alensis 4.par.quæst.12. membr.1.ar.2.§.2. contendit talem actum posse esse absolutum, & efficacem, quo pœnitens dicat: *Volo me non peccasse.*

Communis sententia, quam docent Medina q.1.de pænit. Suarez disp.3.sec.2. Auersa quæst.2.sect.11. Lugus disp.4. sect.2. Coninch.disp.1.dub.2. Arriaga disp. 5. sect. 2. & plures alij, vult talem actum detestationis non esse absolutè efficacem, esse tamen efficacem secundùm quid.

4 Conclusio est cum hac communi sententia. Prima pars, quod talis actus non sit absolutè efficax probatur; quia ille actus potest esse efficax absolutè, cuius obiectum est possibile: sed non est possibile, neque etiam diuinitus, quod peccatum præteritum non sit præteritum; ergo non est possibilis actus efficax absolutè, quo voluntas velit peccatum non esse præteritum; vnde D.Thom. hic art.1. ad tertium ait, quod stultum esset sic velle; quia non datur potentia ad præteritũ; nec Deus ipse potest facere, quod præteritum non sit præteritum.

Dices

5 Dices cum Alensi. Peccatum fuisse præteritum non est simplicitèr, & absolutè necessarium; cum sit tantum necessarium ex suppositione; sed quod est tantum necessariùm ex suppositione, non est simplicitèr impossibile, quod non fuerit, sed est tantùm impossibile ex suppositione, & est secundùm se possibile; nam potuit voluntas illud non ponere; ergo voluntas nunc potest efficacitèr nolle illud fuisse; nam vellet aliquid, quod secundum se possibile est. Sed contra, quia aliud est, quod voluntas, antequam esset peccatum, potuerit illud non velle efficacitèr, & per consequens, quod secundùm se sit possibile, quod non fuerit, & hoc verum est; aliud est, quod ex suppositione, quod fuerit, voluntas hic, & nunc possit velle efficacitèr ipsum absolutè non fuisse; & hoc falsum est, & implicat, quia, quod fuit, ex eo quod fuerit, licèt liberè positum sit, implicat, quod non fuerit.

Præteritũ implicat non fuisse.

6 Probatur modò secunda pars, nempe, quod voluntas detestans peccatum præteritum sit efficax secundùm quid; quia illa voluntas est efficax secundùm quid, quæ ita versatur circa obiectum illud detestando, vt si haberet potentiam ad faciendum, quod illud non fuerit, id faceret; cuiusmodi est voluntas in eo, qui est condemnatus ad mortem, licèt enim videat esse impossibile, quod illam non subeat, nihilominus talis est de se, vt posita conditione, quod posset illam effugere, per talem voluntatem illam effugeret; vnde hic actus non est simplex velleitas inefficax, quæ solet explicari per *vellem*, si hoc esset possibile, per quod *vellem* non denotatur voluntas, quæ actu sit, sed quæ esset, si obiectum esset possibile, sed est voluntas, quæ actu est, & potest explicari per *volo* hoc pacto: *volo, quod peccatum præteritum, si possibile esset, quod non esset præteritum, quod verè non fuisset*, & hanc dico esse voluntatem secundùm quid efficacem, quam D. Tho. & plures alij auctores vocant conditionatam; quod intelligendum est, quod sit conditionata tantùm ex parte obiecti, ceterum in se est actu, & absoluta, & ideò secundùm quid efficax.

Qualis sit volũtas secundùm quid efficax.

7 Ex triplici autem capite talis detestatio peccati præteriti potest dici efficax: primò, quia distinguitur à simplici odio seù displicentia, quæ potest dari cum affectu ad peccatum, vt si quis dicat; *vellem non peccare, vel non peccasse, si inde non sequerentur alia incommoda, quæ nolo subire*: actus autem, quem nos ponimus dicit. *Nolo quantùm est in mea potestate, quod peccatum non fuerit, si hoc esset possibile*. Ideò dicitur talis actus efficax quantùm est ex se: secundò dicitur efficax, quoad effectum, quia quamuis realitèr facere non possit, quod peccatum non fuerit; talis tamen actus ex Dei acceptatione habet valorem, & vires ad delendum peccatum, perinde ac si non fuisset. Tertiò dicitur efficax quoad effectum, quia posita illâ detestatione, destruitur prior affectus ad peccatum, & homo nõ censetur amplius perseuerare habitualitèr in peccato, quæ omnia non conueniunt simplici displicentiæ de peccato; vt consideranti patet.

8 Obijcies. Hæc detestatio peccati præteriti debet esse honesta, & laudabilis: sed si vellet efficaciter, quod peccatum non fuerit, non esset huiusmodi, ergo hæc detestatio non potest esse efficax: probatur minor; quia stultum est conari ad hoc, quod peccatum non fuerit; cum id sit impossibile.

Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: si vellet efficacitèr absolutè, quod peccatum non fuerit, non esset huiusmodi, concedo minorem; si vellet efficacitèr, secundùm quid, seu conditionatè ex parte obiecti, & efficacitèr, quantùm est ex se, non esset huiusmodi, nego minorẽ; ergo &c. negatur consequentia: ad probationem dico, quod stultum est conari efficacitèr absolutè; cum id sit impossibile, non autem efficacitèr conditionatè ex parte obiecti, & certè, cum experientia constet nos habere odium de re præterita, quæ specialis repugnantia in hac detestatione peccati? cum peccatum summo odio haberi debeatur.

QVÆSTIO II.

De contritione, & attritione.

CONTRITIO, & attritio sunt actus præcipui pœnitentiæ, ideò postquam in generali de pœnitentia, vt virtute egimus, nunc de actibus ipsius agendum est.

ARTICVLVS I.

An si quis doleat de peccato ex motiuo, quod sit infertus charitate, talis actus sit sufficiens ad iustificationem.

1 CONtritionem perfectam ex se esse vltimam dispositionem ad iustificationem extrà Sacramentum pænitentiæ, & diximus in tractatu de gratia agentes de iustificatione, & infra magis explicabitur; nunc videndum est, an sit vera contritio sufficiens ad iustifica-

stificationem, si quis doleat de peccato non propter Deum summè dilectum, sed vel ex motiuo satisfaciendi Deo, vel consequendi remissionem peccatorum, vel ex motiuo iustitiæ, religionis, obedientiæ, aut alterius virtutis inferioris charitate.

2 Prima sententia est Scoti in 4. dist. 14. qu. 2. §. *de secundo*. Basso.qu.2. art.2. Richardi art.7. qu.1. Durandi distin.17. qu.1.num.8. Altisiod.lib. 4.tract.3.cap.2. quam probabilem iudicat Suarez hic disp.4. sect.2. & Lugo disp.5. sect.1. hæc docet contritionem elicitam ex motiuo satisfaciendi Deo, vel ex alio motiuo virtutis inferioris charitate esse sufficientem ad iustificationem.

Secunda communis sententia negat contritionem elicitam ex alio motiuo, præterquam ex motiuo charitatis, esse sufficientem ad iustificationem extra Sacramentum. Sic D. Tho. hic quæst.85. art.2. & alibi Medina Cod. de Pœniten. tract.1. quæst.4. Capreolus in 4. dist.17. qu.1. art.1. concl.1. Suarez disp.4. sect.2. Vasquez qu.85. art.2. dub. vnic. Valentia disp.7.qu.8.punct.1. Coninch.disp.2. dub.2. Amicus disp.4. sect.1. Arriaga disp.6. sect.3. & communiter alij Doctores.

3 Conclusio. Contritio vt sit proxima dispositio ad iustificationem non sufficit, si sit ex motiuo aliquo, quod sit inferius charitate, sed debet oriri ex motiuo peculiari charitatis, scilicèt, Dei super omnia dilecti. Probatur ex scriptura. Ioan. 10. *Qui non diligit manet in morte*. & 1. ad Cor.13. *Sine charitate nihil sum*. Accedit August. lib de vera, & falsa pœnitentia cap.9. & 17. *Sine amore nemo vmquam gratiam inuenit, nec veniam assequutus est*. & Ser.7.de tempore. *Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei*. & lib.2. contra Cresconium cap.11.loquens de dilectione habet; *Qua si absit cetera frustra fiunt*; & plures aliæ auctoritates possunt adduci, quas ad longum affert Suarez loco citato.

4 Dices ex Arriaga, hæc loca nihil probare; nam cum certum sit hominem iustificari in Sacramento pœnitentiæ cũ sola attritione, & hæc loca loquantur vniuersalissimè, vtique nihil probant, sed debent explicari. Sed contra, quia hic loquimur de contritione, quæ est vltima dispositio ad gratiã extra Sacramentum, & præscindendo à Sacramentis: (quidquid sit, vtrum in Sacramento pœnitentiæ possit haberi iustificatio sine charitate nec ne, de quo infra, cum de attritione) sed extra Sacramentum ex his locis deducitur, quod sine charitate non habetur vera, & certa pœnitentia; ergo absolutè probant intentum; & ad hoc facit illud Christi Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum; cui autem minus dimittitur minus diligit*. Qui locus, cum dictus fuerit à Christo ante institutionẽ Sacramenti, verè probat non posse haberi iustificationem extra Sacramentum sine dilectione.

5 Probatur 2. Efficaciter ex Concilio Trid. sess.14. cap.4. vbi habetur. *Docet praterea, etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur &c.* & infra. *Illam verò contritionem imperfectam, qua attritio dicitur, quoniam, vel ex turpitudini peccati consideratione, vel ex gehenna, & pœnarum metu communiter concipitur &c.* Ecce Concilium ponit differentiam inter contritionem; quæ est vltima dispositio ad gratiam, & sanctificat ante receptionem Sacramenti, & attritionem, quod hæc habet pro obiecto turpitudinem peccati, & pœnas inferni; illa verò est ex charitate; ergo per Concilium contritio perfecta, quæ ad iustificationem extra Sacramentum vltimò disponit, debet esse ex obiecto, & motiuo charitatis.

6 Dices per charitatem intelligi à Concilio charitatem habitualem; hæc enim est, quæ Deo reconciliat, & sanctificat. Sed contra primò, quia Concilium tribuit iustificationem contritioni, quatenus includit votum confessionis: sed habitus gratiæ, & charitatis non sunt vllo modo votum confessionis, sed votum essentialiter includitur in actu; ergo, dum Concilium loquitur de charitate requisita ad perfectam contritionem, loquitur de actu charitatis, non de habitu. Contra 2. si Concilium nomine charitatis, qua perficitur contritio, seu formatur intelligeret ipsam charitatem habitualem, seu gratiam, inanis, & ridicula esset definitio Concilij; nam cum ipsa charitas habitualis, seu gratia sit formalis reconciliatio, seu sanctificatio, definiret, quod tunc contritio reconciliat Deo, quando reconciliat, quæ est definitio planè identica, & indigna Concilio; ergo dicendum est, tunc Concilium loqui de charitate actuali.

7 Congruẽtia huius potest esse, quia cum peccatum sit summum malum, & summa Dei iniuria, & offensa, congruum fuit, vt non remitteretur, nisi per nobilissimum actum specie, qualis est amor Dei super omnia. Quod si intra Sacramentum baptismi, & pœnitentiæ remittitur peccatum cum sola attritione, hoc est specialis fauor Dei, qui sic determinauit, quia in his Sacramentis

Quod peccatum in Sacramentis remittatur sine amore Dei super omnia, vnde oriatur.

tis applicantur merita infinita Christi Domini.

8 Obijcies 1. Trid. loco citato dicit. *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat.* Ex quo loco sic argumentor. Id, quod accidit alicui, non est de essentia ipsius; sed quod contritio sit perfecta per charitatem contingit ipsi contritioni, vt definit Concilium; ergo charitas, seu actus charitatis non est de essentia contritionis: tum quia accipio contritionem sine charitate, a qua formetur, vel tunc erit sufficiens dispositio ad iustificationem, vel non; si non; ergo contritio, etiamsi sit perfecta, & distincta ab attrione, non erit sufficiens dispositio ad iustificationem; hoc autem est contra omnium sensum, qui dicunt contritionem ab attritione distinctam esse sufficientem dispositionem ad gratiam: si verò est sufficiens; ergo sine charitate est perfecta contritio.

Respondeo dato loco Concilij: distinguendo maiorem: id quod accidit alicui physicè non est de essentia ipsius, concedo maiorem: quod accidit alicui tamquam generi, & metaphysicè non est de essentia illius physicè considerati; nego maiorem: deinde distinguo minorem; sed quod contritio, prout abstrahit à contritione perfecta, & imperfecta, seù attritione, sit formata per charitatem accidit illi in genere, & metaphysicè, concedo minorem: sed quod contritio perfecta prout est distincta ab attritione sit formata per charitatem accidit illi physicè consideratæ, nego minorem; ergo &c. negatur consequentia: sicuti enim dicimus, animali accidit esse rationale, vel brutum, & tamen non sequitur, quod tali animali non sit de essentia rationale; ita & in proposito dicendum est, quod contritioni, vt sic, accidit contrahi per attritionem, vel per contritionem perfectam, at quando contrahitur per cõtritionem perfectam, hæc semper est charitate formata. Ex quo patet ad confirmationem; dico enim, contritionem sine charitate, non esse perfectam contritionem, & ideò non esse sufficientem ex se ad iustificationem, quæ tantùm perfectæ contritioni tribuitur.

8 Obijcies 2. Ezechielis 18. habetur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius,* & idem sæpius repetitur in eodem capite: sed hic nulla fit mentio de motiuo charitatis; ergo potest esse vera pœnitentia sufficiens ad iustificationem sine motiuo charitatis.

Respondeo hunc, & similia loca scripturæ, quæ possunt adduci, sicuti, & loca Patrum debere intelligi de pænitentia, quæ fit ex motiuo charitatis, vt supra ex dictis in probatione nostræ conclusionis constat; & quidem, quod talitèr debeant intelligi, patet; nam cum non explicetur aliquod motiuum, ex quo impius agat pænitentiam, si deberent in sua vniuersalitate accipi, dicendum esset, quod etiamsi quis agat huiusmodi pænitentiam metu inferni, deberet iustificari extra Sacramentũ, quod tamen falsum est; sicuti ergo dicunt aduersarij, quod hæc loca debent intelligi de pænitentia, quæ fit ex motiuo alicuius virtutis; ita dicimus nos, hanc virtutem debere esse charitatem, vt supra probatum fuit.

9 Obijcies 3. Quando quis dolet, & detestatur peccatum, quatenùs est offensa Dei, verum elicit actum contritionis, & veram pænitentiam: sed hic actus potest elici ex motiuo solius pænitentiæ, non charitatis; ergo potest dari perfecta pænitentia sine charitate: perfecta autem pænitentia sufficit ad iustificationem.

Respondeo distinguendo maiorem: quando quis dolet, & detestatur peccatum quatenùs est offensa Dei, hoc est, quatenùs est malum ipsius Dei, veram elicit pænitentiam, & verum actum contritionis, concedo maiorem: quando quis dolet de offensa Dei, vt malum afficiens moralitèr hominem, elicit veram pænitentiam, & verum actum contritionis, nego maiorem, in hoc autem secundo sensu potest dari actus pænitentiæ sine charitate, qui tamen non erit sufficiens ex se ad iustificationem; dolor autem, & detestatio peccati, quatenùs est offensa Dei, hoc est quatenus est malum ipsius Dei, semper est ex motiuo charitatis; nam detestari malum alicuius, qua malum illi est, est formalissimè amor illius; velle enim ab aliquo auferre malum, non minus bonum illi est, quam ei velle positiuum bonum; sicuti ergo dum volo alicui positiuum bonum illum amo, ita etiam amabo, dum volo ab eo auferre malum: per quod patet ad argumentum.

Detestari malum alicuius est formalitèr amor illius

10 Obijcies 4. Ad suauem Dei prouidentiam spectat tribuere homini fragilissimo modum facilem, quo possit se à peccato auertere, & iustificari: sed, si semper requireretur motiuum dilectionis Dei, esset difficile elicere actum verum contritionis; ergo attenta fragilitate ho-

te hominum, & suaui prouidentia Dei erit sufficiens ad iustificationem, si eliciatur contritio ex motiuo alicuius alterius virtutis.

Respondeo hunc modum facilem dedisse in lege gratiæ in Sacramentis; & ex alia parte non est magis difficile pœnitere ex motiuo dilectionis Dei, quam iustitiæ, religionis, aut alterius virtutis imò faciliùs est apprehendere Deum summè bonum, vt illum amem, quam bonitatem iustitiæ, aut religionis &c. ideò &c. Addo, quod peccatum est summum malum, vnde conueniens fuit, vt non remitteretur, nisi per actum perfectissimæ virtutis, quo auerteretur peccator à malo, & in Deum toto corde conuerteretur.

ARTICVLVS II.

An contritio necessaria ad salutem per actum proprium sufficiat si sit virtualis, & implicitè talis.

1 Necessariam esse contritionē ad iustificationem per actū proprium certum est inter scholasticos, & traditur à D. Tho. 3. p. q. 84. artic. 7. ad 1. & colligitur ex Trid. sess. 14. cap. 4. vbi habet. *Quouis tempore fuit ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* & cap. 2. comparat pœnitentiam cum baptismo, qui est necessarius necessitate medij, & ratio huius est, quia id, sine quo non potest tolli peccatum, est necessarium necessitate medij: sed sine contritione non potest tolli, vt colligitur ex Trid. loco supra citato; ergo est necessaria necessitate medij. Dixi per actum proprium; nam in lege veteri erat absolutè necessaria ad iustificationem per actum proprium; Nunc tamen in lege gratiæ; cum sint instituta Sacramenta baptismi, & pœnitentiæ, potest adultus iustificari sine contritione. Hoc cum sit certum, illud, quod hîc inquirimus est, an requiratur semper contritio formalis, vel sufficiat virtualis, cuiusmodi est actus dilectionis Dei super omnia, qui actus dicitur virtualis contritio, vel quia de se tantæ est perfectionis, vt æquiualeat contritioni; vel quia, qui efficacitèr diligit Deum, vi talis dilectionis paratus est tollere omnia, quæ aduersantur tali dilectioni, cuiusmodi sunt peccata.

Sensus difficultatis.

2 Prima sententia docet sufficere virtualem penitentiam inclusam in actu dilectionis formalis Dei ad remissionem peccatorum. Sic D. Tho. hic qu. 87. ar. 1. Caiet. ibidem Vega lib. 6. in Trid. cap. 34. Medina C. de pœnitentia tract. 1. qu. 2. Scotus in 4. dist. 14. qu. 1. §. *Ex his* Valentia hic disp. 7. qu. 3. punct. 2. Vasquez disp. 86. art. 2. dub. 1. Suarez disp. 9 sect. 1. Coninch. disp. 1. de effectu pœnitentiæ dub. 6. & plures alii Theologi.

Secunda sententia est Cani relect. de pœnitentia par. 3. Soti lect. 4. de necessitate pœnitentiæ, Arriagæ hic dispur. 7. sect. 1. & plurium aliorum, hæc docet, non posse peccatorem verè diligere Deum, si recordetur peccatorum, nisi etiam simul doleat de peccatis. Amicus verò disp. 4. sect. 3. docet non esse sufficientem dispositionem ad gratiam illam dilectionem, quæ non statim excitat peccatorem, vel ad formalem detestationem peccatorum, quorum memoriā habet, vel ad diligentem inquisitionem eorum peccatorum, quæ possunt memoriæ occurrere, vel saltèm ad detestationem in genere, si dubius sit aliqua peccata, commisisse; & citat pro se D. Tho. Caiet. Medinam, Nauarrum, Vegam, & alios.

3 Conclusio 1. Pœnitentia virtualis inclusa in actu amoris Dei super omnia est sufficiens dispositio ad iustificationē extra Sacramentum. Probatur 1. ex scriptura de Magdalena dixit Christus Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*; & subiungit. *Cui autem minus dimittitur minus diligit.* Ecce quod Christus remissionē tribuit amori, licèt ipsa Magdalena fleuerit, & doluerit. Prouerb. 8. *Ego diligentes me diligo.* 1. Io. 4. *Qui diligit me diligetur à Patre meo, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*; & passim in tota sua prima Epist. id repetit; vnde dicit, *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*, & plura alia possunt scripturæ loca adduci; & cū hæc loca mentionem non faciant de dolore, & contritione, fatendum est, actum dilectionis Dei esse sufficientem dispositionem ad iustificationem.

4 Probatur ratione. Illa est sufficiens dispositio ad iustificationem, qua homo perfectè conuertitur in Deum; sed amor Dei efficax super omnia est perfectissima conuersio creaturæ in Deum; ergo est sufficiens dispositio; maior patet; nam eo ipso, quod creatura perfectè se conuertit ad Deum, etiam Deus conuertitur ad creaturam; vt constat ex illo Zacch. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Neque enim Deus sinit se vinci à creatura. Minor patet ex locis scripturæ supra adductis; & confirmatur; quia posita dilectione Dei super omnia, vel Deus vicissim amat creaturam, vel etiam odio habet; si pri-

Amantem non redamare peruersum est

si primum; ergo signum euidens est, quod dilectio Dei fuit vltima dispositio ad gratiam habendam, si secundum, hoc communitèr reputatur absurdum, & contra scripturas supra adductas, & contra communem hominum existimationem, si enim in humanis peruersum existimatur, si is non redamet, qui summè ab altero diligitur, multò magis hoc dedecet summam illam, & infinitam bonitatem.

5 Probetur 2. Detur aliquis, qui peccauerit mortalitèr, & inuincibilitèr nunc ignoret se peccatum illud commisisse, hic non debet destitui ordinario medio ad salutem: sed hic non potest elicere actûm contritionis, quo doleat, & pœniteat se peccasse; cum facta quacumque diligentia, adhuc ignoret se peccasse; ergo tunc poterit iustificari per actum dilectionis Dei super omnia; & sic verè dilectiò Dei super omnia erit vltima dispositio ad gratiam.

6 Conclusio 2. Si quis sit memor peccati non potest iustificari, nisi eliciat actum contritionis. Probatur ex Trid. sess. 14. cap. 4. vbi habet. ***Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.*** Ex quo loco sic possum argumentari. Id quod est medium necessarium ad salutem, debet eligi ad hanc salutem consequendam: sed per Tridentinum contritio fuit quouis tempore medium necessarium ad salutem; ergo, vt quis salutem consequatur, debet contritionem habere.

7 Dices 1. Licèt Sacramentum pœnitentiæ sit medium necessarium ad salutem, nihilominus potest haberi salus per votum ipsius inclusum in contritione; ergo etiam licèt contritio sit medium necessarium ad salutem, nihilominus poterit haberi salus per solum actum dilectionis, qui actus erit votum contritionis. Sed contra, quia in re, quæ dependet à voluntate Dei, debemus id asserere, quod docent Concilia, & Patres: sed Concilium Trid. licèt doceat Sacramentum pœnitentiæ esse necessarium necessitate medij ad salutem, nihilominus dicit, posse obtineri salutem per votum ipsius inclusum in contritione: nullatenus autem dicit posse obtineri salutem per contritionem in voto, vel actum dilectionis esse votum contritionis; ergo quamuis Sacramentum pœnitentiæ sufficiat ad salutem, vel in re, vel in voto, licèt sit medium necessarium; hoc tamen non est dicendum de contritione. Et ratio huius esse potest; quia Sacramentum pœnitentiæ, vt recipiatur, non pendet tantùm à peccatore, sed etiam à voluntate Confessarij, qui velit ipsum audire, & absoluere; ideò suauis Dei prouidentia statuit, vt sufficeret ad salutem votum Sacramenti pœnitentiæ, quia hoc votum potest haberi ab ipso solo pœnitente, qui in quocumque tempore potest se iustificare; nec est necesse, quod actu suscipiatur Sacramentum pœnitentiæ, nisi instante præcepto; at contritio est actus, qui potest haberi ab ipso solo pœnitente; ideò si est medium necessarium ad salutem, vt docet Concilium, debet actu elici, nec sufficit in voto.

Ad salutē cur sufficiat votum Sacramēti, nō votum contritionis.

8 Dices 2. Non ne diximus in priori conclusione, esse sufficientem ad iustificationem actum dilectionis Dei super omnia: ergo si peccator eliciat actū amoris Dei super omnia iustificabitur, & talis actus erit votum contritionis, quia cum contritio sit medium necessarium ad salutem, non potest haberi salus sine tali medio in re, vel in voto. Sed contra; quia aliud est, quod actus dilectionis Dei super omnia sit pænitentia virtualis, & æquivaleat actui pænitentiæ, & contritionis; aliud est, quod sit votum contritionis: primum est verum, at secundùm est falsum; nam votum alicuius est desiderium efficax illius rei, si quis ergo ex se potest elicere actū contritionis, & non elicit, signum est, quod non habeat votum efficax illius, quod dici non potest de Sacramento pænitentiæ; nam hoc externe debet recipi, & eius receptio, non tantum ab ipso peccatore dependet, sed etiam à voluntate ministri, actus verò dilectionis Dei tunc iustificat, vel quando quis non recordatur vllius peccati, vel non aduertit se peccasse; ceterum si aduertat se peccasse semper tenetur elicere actum contritionis, quem si non elicit, signum est ipsum non habere verum actum efficacem dilectionis.

9 Probatur 2. ratione. Sit aliquis, qui verè, & efficaciter diligat amicum, vel filium, si videt illi illatum fuisse aliquod graue damnum, statim prorumpit in odium, & detestationem illius mali, & habet voluntatem illud malum destruendi; ergo etiam peccator, si videat, se grauiter Deum offendisse per peccata sua, & vult modò elicere actum amoris efficacem erga Deum, etiam mouetur ad odium, & detestationem peccati, & dolet, quod ipsum offenderit. Confirmatur, si quis amicum grauiter offendit, deinde de nouo incipiat cum amare efficaciter, dolet, & detestatur offensam illi illatam, pudore afficitur, & dolore, quod ipsum offenderit; ergo etiam in peccatore idem contingit, dum

de nouo post peccatum efficaciter vult amare Deum.

10 Probatur 3. Amor Dei super omnia anteponit Deum omnibus aliis rebus, & mauult omnia alia perdere, quam Deum ipsum offendere, vnde odio habet omnia peccata futura; ergo etiam à fortiori odio habebit omnia peccata præterita, & præsentia, per quæ videt se Deum offendisse; eadem enim est ratio; imo maior de præteritis, & præsentibus, quam de futuris, quia præsentia magis mouent.

11 Obijciès primò contra primam. Eo modo est necessaria pænitentia ad iustificationem, sicuti fides; tam enim fides, quam pænitentia sunt necessariæ necessitate medij: sed fides requiritur formalis, & explicita, & non sufficit virtualis; ergo etiam pænitentia debet esse formalis, & non sufficit actus amoris.

Respondeo negando paritatem; nam fides ideo est necessaria, quia est fundamentum omnis dispositionis ad iustificationem, & ex cognitione fidei mouemur; non potest autem mouere, nisi sit de aliquo obiecto explicitè, & formaliter; cum ipsa sit prima cognitio supernaturalis, sine qua res supernaturales sperari, & quæri, vt oportet, non possunt; Pœnitentia autem, ideo per scripturas necessaria est, quia per illam homo perfectè conuertitur in Deum; & cum eædem scripturæ doceant, nos perfectè cõuerti in Deũ per actum charitatis, qui est nobilissimus omnium actus; hinc est, quod etiam actus dilectionis super omnia sufficit, hic enim virtualiter est pænitentia.

12 Obijcies 2. Qui actu recordatur alicuius peccati mortalis à se commissi non potest verum actum dilectionis Dei super omnia habere, nisi simul detestetur peccatum commissum; ergo quamuis nõ recordetur alicuius peccati commissi, non poterit habere actum dilectionis efficacem, nisi saltem in genere doleat se offendisse Deum.

Respondeo negando consequentiam; nam non potest quis dolere de peccato commisso, nisi aliquo modo sciat, & recordetur se illud commisisse; quare qui ignorat, vel non aduertit se illud commisisse, poterit verè iustificari, etiamsi illud formaliter non detestetur, sed solùm virtualiter per verum actum amoris.

13 Obijcies primò contra secundam. Si actus dilectionis Dei super omnia in eo, qui habet memoriam peccati à se commissi, non potest iustificare sine formali pœnitentia; vel est primò, quia adsit præceptum pænitentiæ; vel quia non possit haberi sine pœnitentia, vel quia solus actus dilectionis non sit sufficiens: sed nihil horum obstat; ergo &c. probatur minor, quo ad primam partem; quia supponitur esse tẽpus, quo non adsit præceptum pænitentiæ formalis; Quo ad 2. quia si non potest haberi, maximè quia est essentialis dependentia inter actum dilectionis, & pænitentiæ; sed non est; nam verè datur aliquando vnus actus sine alio; ergo non adest dependentia essentialis; quo ad 3. quia scripturæ, & Patres verè promittunt iustificationem Deum diligenti super omnia; ergo, si quis memor peccati eliciat actum dilectionis Dei super omnia sine formali pænitentia, iustificabitur.

Respondeo rationem, cur non possit quis iustificari sine formali pænitentia, si sit memor peccati commissi esse, non quia pænitentia tunc sit in præcepto, vt bene probat argumentum; certum enim est, quod si tunc non pæniteat formaliter, non peccet, cum non supponatur ad esse præceptum, sed esse, quia pænitentia est medium necessarium ad salutem; quando verò aliquid est medium, debet suscipi, cum per ipsum solùm stet illud suscipere, vel non; vnde si non suscipiatur, signum est dilectionem illam non esse efficacem, & super omnia, & per consequens non iustificare, nec eadem est ratio de baptismo, aut Sacramento pænitentiæ; nam ad iustificationem sufficit illorum votum; tum quia de his habemus Concilium quod docet, ad iustificationem sufficere, quod quis eorum habeat votum in actu contritionis inclusum, quod tamen non dicit de voto contritionis, sed dicit fuisse quouis tempore necessariam ad iustificationem; ergo vbi Trid. non distinguit nec nos distinguere debemus; per quod patet ad primam probationem minoris. Ad 2. dico, id non prouenire, quia adsit essentialis dependentia, sed quia in eo, qui est memor peccati, non erit verus actus efficax amoris super omnia, nisi simul etiam doleat, & detestetur peccatum, vt probatum fuit in conclusione: per quod patet ad tertiam.

14 Obijcies 2. Si quis ex amore detestetur peccatum prius habebit actum amoris, quam doloris, seu prius amabit Deũ quam detestetur peccatum: sed eo ipso, quod quis habeat actum amoris Dei iam est remissum peccatum; ergo ad remissionem non est necessarius iste dolor, aut ista detestatio.

Respondeo negando, quod quis prius habeat actum amoris efficacem, quam detesle-

detestetur peccatum, si sit memor peccati; nam verus amor super omnia non tantùm dicit velle bonum amico, sed etiam velle auferre malum, & offensam ab ipso; vnde si mater videret filium malum aliquod graue patientem, quod malum posset tollere, & non tolleret, non censeretur efficaciter, & super omnia amare filium; ita in proposito dicendum est, præsertim cum Trid. doceat pænitentiam esse medium necessarium ad salutem.

15 Obijcies 3. Sequitur ex dictis, nos numquam posse amare Deum super omnia, nisi detestemur omnia peccata; quæ fecimus in tota vita, etiamsi pro illis satisfecerimus: sed hoc est contra experientiam; nam sæpe habemus verum amorem sine vllo dolore; ergo &c.

Respondeo negando sequelam; nam pro peccatis pro quibus iam satisfecimus, cum supponantur iam remissa, & censeatur ablata offensa, non est necesse, quod iterum doleamus, nisi ad summum sub conditione, si offensa non esset ablata; at quando cognoscimus nos commisisse peccatum, & offensam Dei adhuc moraliter durare, ad verum amorem non tantùm spectat velle bonum summæ Dei bonitati, sed etiam tollere illius offensam.

6 Obijcies 4. Eodem modo sunt malum extrinsecum Dei aliena peccata, sicut propria; ergo si vi amoris Dei super omnia tenemur detestari propria peccata, vt iustificemur; etiam tenemur detestari aliena.

Respondeo negando consequentiam; nam de ratione amoris efficacis Dei super omnia est tantùm, quod pænitens velit potius omnia sua perdere, quam Deum, quid autem alij sunt facturi non curat: probabile tamen est, si quis aduertat ad aliena peccata, quibus offenditur Deus, quod dum quis elicit actum amoris Dei super omnia, etiam dolere debeat, quod Deus per alios offendatur.

ARTICVLVS III.

An vera contritio debeat detestari peccatum super omne aliud malum.

1 MAlum aliud est culpæ, aliud pænæ: malum culpæ est peccatum ipsum: malum pænæ aliud est temporale, vt sunt omnia mala, quæ in hac vita patimur, aliud est æternum, cuiusmodi sunt pænæ inferni, quando quærimus, an vera contritio debeat detestari peccatum super omne aliud malum, loquimur de malo pænæ, siue temporalis, siue æternæ; nam si fiat comparatio inter ipsa mala culpæ, infra videbimus, num vnum peccatum debeat esse alio detestabilius.

2 Rursus potest esse quæstio, an contritio, quando detestatur peccatum super omne aliud malum, debeat esse intensior, quam dolor, quem quis sentit de amissione alicuius boni, vt parentis, amici, diuitiarum, famæ, sanitatis, & huiusmodi; an verò quomodo debeat esse super omne malum.

3 Prima opinio est Adriani in 4. de Pænitentia qu. 2. hæc vult nullam dari perfectam contritionem, nisi sit summa intensiuè. Scotus ibidem qu. 2. ar. 2. Aureolus ar. 4. & Basso. qu. 2. at. 2. & quidam alij docent, ad veram contritionem requiri certum gradum intensionis, quem Deus determinauit, ita vt infra illum gradum non sufficiat contritio ad iustificationem extra Sacramentum.

Secunda communis sententia docet; contritionem nullam exigere certam intensionem, sed in quocumque gradu esse sufficientem ad iustificationem, dici verò detestari peccatum super omne aliud malum, quia est summa appretiatiuè Sic Medina Cod. de pænit. tract. 5. qu. 5. Sotus in 4. dist. 17. qu. 2. ar. 4. Suarez disp. 4. sec. 4. Lugus disp. 5. sec. 3. & 7. Arriaga disp. 7. sec. 3. & disp. 10. sec. 1. Amicus disp. 4. sec. 7 & plures alij, tum antiqui, tum recentiores, quos longum esset recensere.

4 Conclusio prima. Contritio, vt sit vera, & sufficiens ad iustificationem non requirit, vt sit summa intensiuè, vel quod habeat aliquem gradum intensionis. Hæc conclusio ita nunc ab omnibus communiter admittitur; vt contraria censeatur improbabilis. Probatur primò ex cap. *Talis de Pœnitentia causa 33.* dist. 3. vbi habetur *Talis est erga homines pietas Dei, vt quantulamcumque & quamlibet non respuat pænitentiam.* Tum quia scriptura, & Patres promittunt gratiam contritioni, & dilectioni Dei super omnia; sed potest esse contritio, & dilectio Dei super omnia, etiamsi illi actus non habeant, nisi vnum gradum intensionis, vt infra patebit, dum nostram ponemus conclusionem; ergo non est necessaria vlla intensio: tum quia Trid. sess. 6. cap. 7, docet in iustificatione vnumquemque recipere gratiam secundùm mensuram propriæ dispositionis; ergo supponit Concilium inæqualitatem in dispositione: sed si semper requireretur summa intensio, non adesset inæqualitas, sed omnes reciperent semper æqualem gratiam, nam omnes deberent habere dispositionem summam; & sic tantam gratiam reciperet quilibet in sua iustificatione, quantam receperunt D. Paulus, & D. Magdalena

gdalena: & alii insigniter iustificati; quod falsum est; ergo &c.

5 Probatur 2. Nullum præceptum Dei est moraliter impossibile ex Trid. sess. 6. cap. 11. sed summa intensio est moraliter impossibilis; ergo non requiritur; probatur minor; nam vel requiritur summa intensio, quæ viribus naturæ haberi potest; & hæc non, cum sit omnino impertinens ad contritionem, quæ est dispositio ad gratiam; nam hæc debet esse supernaturalis, non naturalis: vel requiritur summa intensio, quæ viribus gratiæ haberi potest; & neque hęc; nam ista non habet terminum, & data quacumque intensione potest dari alia, & alia maior in infinitum.

6 Et ex dictis reijcitur, quod requiratur certus gradus intensionis; nam, quod requiratur certus gradus nullo modo colligitur ex scripturis, aut Patribus, & si aliqua loca adducantur in contrarium, rectè explicantur de summo dolore appretiatiuo, vt infra patebit.

7 Conclusio 2. Contritio debet detestari peccatum supra omne malum pęnæ; & ideo debet esse summa appretiatiuè: hanc conclusionem Sotus appellat Euangelicam veritatem, & ad hoc probandum insignis est illa sententia D. Anselmi de similitudinibus cap. 190. vbi habet. *Si hinc peccati pudorem, & illinc cernerem inferni horrorem, & vni eorum necessariò haberem immergi potius me in gehennam mergerem, quam peccatum in me admitterem; malem enim à peccato purus infernum intrare, quam peccati sorde pollutus cælorum regna tenere.*

8 Probatur ratione; quia hæc detestatio debet esse proportionata amori, iuxta illud *norma doloris amor*; sed amor Dei verus sufficiens ad iustificationem debet esse super omnia; ergo & detestatio debet esse super omnia. Tum quia talis debet esse detestatio, quale est malum, quod quis detestatur, vt sit detestatio proportionata, & secundùm rectā rationē: sed peccatum est peius malum, quam quælibet pęna etiam æterna: quia secundùm moralem existimationem peius est aliquem esse dignum pœna, quam pęnam sustinere; ergo, vt detestatio sit proportionata, debet quis magis detestari peccatum, quam quamlibet pœnam etiam æternam.

9 Aduertendum tamen est, quando dico detestationem peccati, & dolorem ipsius debere esse super omnia, non esse necesse, quod fiat comparatio cum aliquo malo in particulari, v.g. cum graui iniuria, cum morte, contumelia, graui iactura, & huiusmodi, imo monent Doctores communiter non debere fieri has comparationes: etenim, cum homines regulariter loquendo multùm moueantur ab his rebus sensibilibus, dum istæ comparationes illis proponuntur, facilè possent in noua peccata cadere; Vnde formalis comparatio, nec est necessaria, nec debet fieri; ne quis ponatur in periculo cadendi in noua peccata. si tamen ab aliquo perfecto fiat, bona erit.

10 Restat igitur, quod ista comparatio debeat esse virtualis, & quæ dicatur summa appretiatiuè; quare explicandum hic est, quid sit summè amarè; Deum appretiatiuè, & summè detestari peccatum appretiatiuè, & missis varijs dicendi modis, qui à Doctoribus afferuntur.

11 Dico hanc comparationem virtualem consistere in hoc, quod intellectus firmiter cognoscat, quod in Deo est summa, & suprema ratio boni, & propter hanc rationem voluntas amet Deū, eo ipso enim, quod intellectus cognoscit firmiter, in Deo esse hanc summam bonitatem, & iudicat esse anteponendam omnibus aliis, & sub hoc motiuo Deum amat, sequitur, quod appretiatiuè magis Deum amet, & ipsum anteponat omnibus alijs rebus.

12 Quo ad detestationem verò peccati, dico comparationem virtualem cōsistere in hoc, quod pœnitens detestetur peccatum, eo quod in ipso sit suprema ratio mali, quæ talis cognoscatur firmiter ab intellectu, eo ipso autem, quod firmiter cognoscitur ab intellectu suprema ratio mali in peccato, & propter hanc rationem pœnitens detestatur peccatum, iam virtualiter detestatur illud super omne aliud malum, quia malum peccati est supremum.

13 Dices: Si detestatio peccati debet esse super omne malum pœnæ, etiā inferni debet desiderare potius pati infernum, quam peccare, præsertim, si ad vitandum peccatum esset necessarium pati infernum: cōsequens autem videtur durum; nam pauci sunt viri perfecti, qui hos actus elicient; ergo dicendum est quod detestatio peccati non debet esse supra omne malum pœnæ, etiam æternæ. Sed contra; quia nos non diximus eum, qui detestatur peccatum super omnia, debere facere hāc comparationem formalem, imò diximus non debere fieri, & esse periculosum illam facere, & ideò sufficere comparationem virtualem, eo modo, quo dictum est. Addo, quod infernus non est eligibilis ad vitandum, vel destruendum peccatum, cum non sit medium ad id aptum.

Dices

14 Dices secundò. Potest dari casus, quod quis sit in peccato mortali, & incidat in mortis periculum, à quo non possit liberari, nisi committendo vnum peccatum, v. g. fornicationis, vel negandi fidem; ex alia parte existimet inuincibiliter, se non posse liberari à priori peccato, nisi per Sacramentum. Hic nè committat peccatum nouum debet eligere infernum; ergo datur aliquando casus, in quo infernus est eligibilis. Sed cōtra, quia esto casus sit possibilis, de facto tamen stante suaui Dei prouidentia, puto numquam accidisse, vnde numquā est necessaria de via ordinaria ista formalis comparatio; puto tamen, posse Deum hunc casum permittere in pœnam peccatorum præcedentium; quo casu, si non eligeret talis infernum, certè peccaret; at si eligeret infernum; cum hæc electio procedat ex amore Dei, nè ipsum offendat, in tali actu iustificaretur, nec actu deberet iste pati infernum.

15 Obijcies primò contra primam. Illa pænitentia requiritur ad iustificationem, quam exigunt scripturæ, & Patres; sed scripturæ, & Patres indicant summam intensionem in contritione, ad hoc, vt quis iustificetur: ergo hęc est necessaria: probatur minor. Ioel. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro.* Deutero. 4. *Si quæsieris Dominum Deum tuum inuenias eum; si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* Michææ 4. *Dole quasi parturiens.* Ambros. ad Virginem lapsam cap. 4. *Quanta putas, & qualis necessaria pœnitentia, quæ aut adæquet crimina, aut certè excedat.* Et idem habetur ex aliis scripturis, & Patribus; ergo ad veram contritionem requiritur summa intensio actus.

Respondeo negando minorem; ad probationem, dico scripturas, & Patres loqui de summo amore, & summa contritione appretiatiuis, non de summa intensione: secus hæc loca nimis probarent, probarent enim, quod in tota vita quis deberet permanere in his actibus, vt iustificari posset; nec Ambrosius exigit summam intensionem, sed solùm, quæ adæquet peccatum; adæquatur autem per hoc, quod sit summa appretiatiuè.

16 Obijcies secundò. Homo, vt iustificetur, tenetur facere quātùm potest; ergo saltem debet habere intensionem actus, quam potest.

Respondeo, debere facere quantùm potest, vt habeat contritionem summam, & amorem summum appretiatiuè, quia hi actus sunt in se difficiles, non verò debet habere summam intensionem.

17 Idem dico de duratione, nulla enim est necessaria mora, vt constat ex illo Dauidis 2. Reg. 12. vbi statim, ac dixit *Peccaui*, subiungit statim Propheta: *Dominus quoq; transtulit peccatum tuum.*

18 Obijcies contra secundā. Si Beato proponeretur, an vellet potius caruisse omni culpa, quæ tunc illi remissa sit, vel carere beatitudine, certè eligeret magis, se peccasse, & modò habere beatitudinem, quam carere beatitudine, & caruisse omni peccato; ergo signum est, quod detestatio peccati non debet esse super omne malum; nam non debet esse super malum carentiæ beatitudinis.

Respondeo negando, beatum eli[illegible] debere se potius peccasse, quam modò carere beatitudine, sed debet potius velle carere beatitudine, quam peccasse; illa enim conditionalis de præterito æquiualet huic. Si Beato per impossibile proponeretur; vel pecces, vel careas beatitudine, vtique debet potius hoc eligere; licèt casus sit impossibilis, quia beatus non potest in hoc discrimine poni, vt vel peccet, vel careat beatitudine; imò peccatum esset causa carentiæ beatitudinis.

ARTICVLVS IV.

An vnum peccatum sit alius detestabilius.

1 Aduerte, quod peccata non sunt æqualia, sed vnum est maius altero, non solùm si fiat comparatio inter peccata mortalia, & venialia, sed etiam inter ipsa mortalia vnum est maius altero.

2 Conclusio. Peccatum, quo est grauius, eo est detestabilius. Sic D.Tho. in 4. dist. 17. quæst. 2. ar. 3. quæstiunc. 3. & communiter Doctores, vt testantur Suarez disp. 3 sect. 10. Lugo, Arriaga, & alij. Probatur, quia peccatum est detestabile, quia malum; ergo, quo fuerit maius malū in suo ordine, eo erit detestabilius per actū, qui fugit malum illius ordinis; sed pænitentia est, quæ fugit malum culpæ; ergo eo erit detestabilius tale malum, quo malum culpæ maius erit. Confirmatur: sicuti se habet simpliciter ad simpliciter, ita secundùm quid ad secundum quid; sed malum culpæ simpliciter est detestandum; ergo maius malum erit magis detestandum, & sic maius peccatum magis detestandum est.

3 Obijcies primò. Omnia peccata sunt detestabilia in summo secundùm appretiationem; ergo vnum non est detestabilius alio; probatur antecedens: nō potest quis eligere peccatum minus ad vitan-

Malum cul pæ nullo modo est eligibile.

vitandum maius; ergo signum est, quod omnia sunt æquè detestabilia, & non vnum magis alio.

Respondeo negando antecedens; nam sunt quidem detestabilia in summo respectu mali pœnæ;at respectu mali culpæ vnum est alio detestabilius: ad probationem, concedo, quod quis non possit eligere peccatum leuius ad vitandum maius,quia malum,vt malum,non est eligibile, & si esset eligibile non esset peccatum;non sequitur autem, quod in se malum non sit.

4 Dices. Theologi communiter docent posse consuli peccatum leuius, vt vitetur maius; ergo etiam poterit eligi minus, vt vitetur maius.

Respondeo negando consequentiam, & disparitas est de consulente, & eligente, quod quando Doctores dicunt,posse aliquem alteri consulere minus malum, supponũt in alio definitum affectum ad maius peccatum, & ideò qui consulit; cum non possit vtrumque vitare, rectè consulit, vt saltem minuatur malum maius; at qui eligit, semper habet in potestate vtrumq; vitare, nec fieri potest, vt commissio leuioris peccati sit necessaria ad euitandum grauius, & ideò in eligente numquam ille actus potest esse bonus.

5 Dices secundò. Potest dari casus, vt quis ex ignorãtia putet mentiendum esse ad vitandum homicidium, simulq; existimet mentiri peccatum esse; maius tamen peccatum esse homicidium; ergo tunc poterit eligere peccatum leuius, vt vitetur maius.

Respondeo, quod vel ista ignorantia erit culpabilis,& vincibilis,vel inculpabilis,& inuincibilis: Si primum etiam eligendo mendacium peccabit, quia debet deponere cõscientiam erroneam, & iudicare se non debere dicere falsum: si verò sit inuincibilis, videtur implicantia in terminis, quod quis iudicet esse secundum rectam rationem mentiri, & hoc debere facere, & ex alia parte putet esse peccatum; Verùm dato hoc casu, dico illum tunc debere eligere id, quod iudicat minus malum, & sic non erit peccatum, quia ei non erat liberum aliud facere, nisi committendo homicidium. Quare numquam peccatum est eligibile, sed minus malũ,quod comparatione maioris mali habet rationem boni; & sequitur etiam ex hoc confirmatio nostræ conclusionis, quod vnum peccatum sit detestabilius altero; nam dato, quod quis esset constitutus in hac necessitate,vt vnum,vel alterum peccatum committat, deberet eligere peccatum, quod iudicat minus, licèt, vt dixi, hic casus in præceptis naturalibus numquam possit euenire, vnde in istis præceptis debet potius mori, quam malum eligere. Cum præcepto tamen positiuo potest hic casus occurrere, v.g. mulier in die festo iudicat esse peccatum, si non audiat missam, & item iudicat esse peccatum, si derelinquat moribundum, vel grauiter infirmum, vt audiat missam, quo casu, si ignorantia est inuincibilis, debet eligere id, quod iudicat minus malum.

Minus malũ quomodo potest eligi.

6 Obijcies secundò. Vnum peccatum potest esse vtile ad vitanda alia; ergo poterit eligi: consequentia patet; quia medium vtile potest eligi. Confirmatur; quia licitum est, quod Princeps permittat meretrices, vt vitentur maiora peccata;ergo etiam licitũ est eligere aliquod peccatũ leuius,vt vitetur maius.

Respondeo negando consequentiam: ad probationem dico, quod medium eligibile non solùm debet esse aliquo modo vtile, sed etiam honestum. Ad confirmationem; nego consequentiam, & disparitas est,quia Princeps per permissionem non vult peccatum, sed permissionem tantùm, quæ ex se mala non est, stante præsertim morali quadam certitudine, quod homines infallibiliter cadent in huiusmodi peccata, ideo potest permittere, quod leuius est: at eligens, quia tenetur vitare omnia, non potest eligere, nec etiam, quod minus existimat.

7 Quæres: Quale nam peccatum sit magis detestandum,leuius nè proprium, an grauius alienum?

Respondeo, propriũ esse appretiatiuè magis detestandũ,etiam si leuius sit. Probatur: quia illud est à me magis detestandũ,quod magis me impedit,nè Deo vniar per charitatem: sed peccatum proprium, etiam leue, magis me impedit, quam alienum graue;nam alienum non spectat ad me, nisi quatenus aliquo modo à me coeffectum est; sic autem non iam censetur alienum, sed proprium, de quo est eadem ratio,ac de proprijs; ergo peccatum proprium etiam leue magis à me detestandum est, quam alienum.

ARTICVLVS V.

An vera contritio debeat cadere super omnia peccata distinctè recogitata.

1 Vt vera contritio habeatur, requiritur recogitatio, & propositio peccatorum facta voluntati, ad hoc,vt voluntas eliciat postea verum actum doloris, & contritionis, quo actu se disponat ad gratiam; hæc autem recogi-

cogitatio quatuor modis fieri potest: primo quidem vniuersaliter cogitando malitiam peccati secundùm se, nihil cogitando de peccatis à se commissis; secundò vniuersaliter cogitando se offendisse Deum semel, vel sæpius: tertiò considerando vnum peccatum, sed in eo considerando rationem formalem offensionis diuinæ, in quo virtualiter includuntur cetera peccata, si fortè commissa sunt: quartò descendendo ad particularem cõsiderationem peccatorum commissorum, in quo tamen potest esse latitudo, scilicèt descendendo ad genera, ad species, & ad peccata in indiuiduo, & ad vnum tantùm.

2 Certum est apud omnes, veram pœnitentiam, & contritionem debere esse de omnibus peccatis. Hoc constat ex illo Ezechiel. 18. *Si impius egerit pænitentiam ab omnibus iniquitatibus suis.* Et de pœnit. dist. 1. can. *Non potest.* Et dist. 3. can. *Quem pœnitet.* Et ex pluribus alijs locis scripturæ, & Patrum, & præsertim ex Augustino de vera, & falsa pænitentia cap. 9. hæc veritas colligitur. Ratio est, quia perfecta pænitentia, & contritio, quæ est vltima dispositio ad iustificationẽ, debet esse auersio ab omnibus peccatis, & conuersio in Deum; non potest autem esse talis, nisi de omnibus, quis conteratur. Hoc posito.

3 Prima sententia est Syluestri ver. *Contritio* num. 5. Angeli nu. 4. Ludulphi de vita Christi 1. par. cap. 20. Paludani in 4. dist. 17. q. 1. art. 2. & aliorum; hæc vult necessarium esse recogitare omnia peccata in particulari, & in particulari per distinctos doloris actus de illis pænitere, & conteri.

Secunda sententia est D. Thom. hic q. 87. ar. 1. & alibi, Bonauent. in 4. dist. 16. p. 2. art. 2. quæst. 1. Richardi, Gabrielis, & aliorum ibidem, Soti dist. 17. qu. 2. Cani p. 3. de pænit. Ioann. Medinæ tract. 1. qu. 3. Valentiæ quæst. 8. punc. 6. & aliorum, hæc vult debere hominem prius recogitare omnia peccata, & postea de illis dolere non per distinctos actus doloris, sed per distinctam recogitationem omniũ peccatorum in specie, & numero; distincti sunt tamen inter se; nam aliqui volunt id esse necessarium necessitate medij, alij tantùm præcepti, aliqui id limitant in ordine ad Sacramentum Confessionis, aliqui id volunt esse necessarium ex natura rei etiam seclusa Sacramenti Pænitentiæ institutione.

Tertia sententia est Caiet. hic q. 87. ar. 1. & tom. 1. opusculorum tract. 4. q. 2. Vegæ 13. in Trid. cap. 25. propos. 7. Petri Soti de pænitentia sect. 13. in fine, Nauarri in summ. cap. 1. num. 21. Vasquez quæst. 86. ar. 2. dub. 7. Suarez disp. 4. sect. 6. Coninch. disp. 2. dub. 8. Lugi disp. 5. sec. 6. Amici disp. 4. sect. 6. Arriagæ disput. 9. sect. 2. Auersæ quæst. 2. sect. 9. & plurium aliorum apud ipsum, hæc asserit sufficere contritionem de omnibus peccatis in generali.

4 Conclusio prima. Contritio in generali de omnibus peccatis absque distincta detestatione, & recogitatione singulorum est sufficiẽs ad iustificationem. Probatur primò. Non est possibile, vt simul peccator in vnico instanti habeat distinctam recogitationem, & contritionem de multis suis peccatis; quare ad hoc, vt iustificari posset, deberet tempus aliquod insumere: sed hoc est contra id, quod habetur in scriptura: nam Ezech. 13. dicitur: *In quacumq; hora ingemuerit peccator iniquitatum eius ampliùs non recordabor.* Et Dauid, Magdalena, & Latro in cruce statim iustificati sunt, qui tamen non potuerunt tam cito omnia sua peccata recogitare; ergo distincta recogitatio, & contritio omnium, & singulorum peccatorum in particulari non est necessaria, sed sufficit contritio in vniuersali de omnibus peccatis. Confirmatur, quia ex doctrina opposita sequeretur aliquẽ in hac vita non posse aliquando iustificari, vt si quis incipiat dolere de suis peccatis ea recogitando, si ille moreretur antequam omnia posset recogitare, nec etiam posset veram pænitentiam agere, quod dici nullo modo debet; ergo neque id vnde sequitur.

5 Probatur secundò. Vnico actu potest aliquis diligere summam illam bonitatem Dei super omnia; ergo & detestari omne peccatum propter eamdem bonitatem Dei; eadem enim est omnino paritas.

6 Probatur tertiò. In tantùm esset necessaria distincta recogitatio omnium peccatorum, in quantum de singulis est agenda pęnitentia. sed per actũ vniuersalẽ, quo de omnibus quis doleat verè singula retractantur, & de singulis homo agit pænitentiam; ergo distincta recogitatio, & detestatio de singulis in particulari nõ est necessaria, sed sufficit, quod pęnitẽs de peccatis omnibus in generali conteratur; probatur minor; nã quando ego dico *homo*, id, quod correspondet meo actui confuso, sunt omnes homines in particulari, scilicet, Petrus, Paulus &c. ergo etiam quando doleo de omnibus peccatis propter Deum summe dilectum, id quod correspondet sunt omnia peccata à me commissa, quæ omnia à me retractantur, igitur iste actus est sufficientissimus.

7 Conclusio secunda. Etiam eo ipso

so, quod quis doleat detestatione efficaci de aliquo peccato ex motiuo offensæ Dei super omnia dilecti, virtualiter dolet de omnibus, & detestatur omnia peccata, & est vera contritio sufficiens ad iustificationem. Probatur primò Qui vult efficaciter aliquem finem, virtualiter vult etiam efficaciter ea omnia media, quæ sunt necessaria ad consequendum eumdem finem: sed qui dolet efficaciter de aliquo peccato ex motiuo offensæ Dei super omnia dilecti, vult pro fine, quod non sit offensa Dei, ergo qui dolet efficaciter de aliquo peccato ex motiuo offensæ Dei, virtualiter dolet etiam efficaciter de omnibus peccatis, cum dolor de omnibus sit medium necessarium ad consequendũ,quod non sit offensa Dei. Confirmatur: qui ex affectu efficaci gloriæ odit vnum peccarũ, quia ea gloria priuat,necessariò,& virtualiter debet odisse omnia peccata; quia omnia, & singula illa gloria priuant; & qui efficaciter detestatur pœnas inferni, seu absolutè non vult eo ire, debet absolutè, & virtualiter detestari omnes vias, quæ ad ipsas pœnas conducunt, cuiusmodi sunt omnia peccata;ergo etiam,qui vult efficaciter non offensam Dei pro fine, & de offensa Dei efficaciter dolet pro aliquo peccato, virtualiter etiam dolet de omnibus peccatis à se cõmissis; nam hic dolor de omnibus est medium necessarium ad consequendum talem finem.

8 Probatur secundò. Eodem modo se habet inconsideratio alicuius peccati, sicuti obliuio: sed obliuio aliquorum peccatorum non tollit, quod dolor de omnibus alijs non sit vera cõtritio; nam virtualiter in hoc dolore includitur etiã dolor de oblitis; ergo idem dicendum de inconsideratione; vnde si quis cogitet de vno peccato, & in eo consideret rationem offensæ Dei, & propter offensam Dei efficaciter de illo doleat, virtualiter dolebit etiam de omnibus alijs, quia dolor de omnibus alijs (cum in eadem ratione omnia conueniant) est medium necessarium ad tollendam offensam Dei.

9 Dices: Ex hoc sequitur, quod si quis recogitet plura peccata mortalia, & postea de vno tantum doleat, quia est offensa Dei, quod verè iste iustificaretur; quod tamen dici nequit; nam sicuti omnia sunt peccata, ita de omnibus agenda est pœnitentia. Sed contra. Respondeo concedendo sequelam, & negando minorem; talis enim de omnibus peccatis virtualiter dolet: ergo &c.

10 Respondet Suarez negando sequelam, & assignat disparitatem inter eum, qui habuit contritionem vniuersalem, & illum, qui doluit tantùm de vno, quod qui doluit vniuersaliter de omnibus, egit formalem pœnitentiam de illis, & tantùm confusa cognitio se tenet ex parte intellectus, non variando rationem formalem actus voluntatis, qui actus immediatè versatur circa omnia peccata: sicuti quando dico *homo* hic actus meus versatur circa omnes homines; qui verò doluit de vno, egit tantùm virtualem pænitentiam de alijs; cum tamen sit necessaria formalis: & affert exemplum, quod si quis oblitus sit peccati, & postea illius recordetur, tenetur agere pænitentiam formalem; ergo etiã qui propter inconsiderationem de vno tantùm doluit. Sed contra primò, quia Suarez admittit eum, qui dolet de vno quatenus est offensa Dei, si verum actũ contritionis elicuerit, verè iustificari, & tamen hic actus est tantùm virtualis pænitentia de alijs; ergo non est necessaria formalis pænitentia, sed sufficit virtualis etiam per ipsum; nec exemplum est ad rem;nam qui oblitus est peccati,dum elicuit actum contritionis, & postea illius recordatur, non tenetur agere pænitentiam de illo, vt iustificetur, cum supponatur iustificatus,sed hoc erit, vt subijciatur clauibus Ecclesiæ, cum omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt, debeant formaliter in confessione explicari. Contra secundò:si quis eliciat actum amoris Dei super omnia iustificatur, etiam si actu non doleat de peccatis,quę non considerat; ergo multò magis iustificabitur, qui cum hoc amore dolebit efficaciter de vno peccato, quatenus est offensa Dei.

11 Dices secundò Si quis in pręsentia duorum honestorum virorum vnũ tãtùm honoret, videtur eo ipso alterum contemnere; ergo etiam, qui memoriæ habet plura peccata, & de vno tantum dolet,videtur cetera approbare. Sed contra, dato antecedenti, nego consequentiam: disparitas est clara, quia honor vnius non est virtualiter honor alterius, nec motiuum honorandi vnum est motiuum alterum honorandi; ideò nil mirum;si ex eo, quod quis honoret vnum, alter censeatur contemptus; at in peccatis, quando peccator detestatur efficaciter vnum peccatum,quia est offensa Dei, eo ipso detestatur cetera omnia; vnde nullo modo censetur ea approbare, sed formaliter præcisiuè se habet, & virtualiter omnia detestatur; fateor tamen casum esse difficilem, nè dicam moraliter impossibilem, quia eo ipso, quod quis est memor plurium peccatorum, & vult amare Deum super omnia

vel

vel detestari eius offensam super omnia, videtur, quod voluntas moraliter hoc non possit efficere, nisi omnia in vniuersali detestetur, ceterum dato casu, quod vnum tantùm detestetur ex motiuo vniuersali offensæ Dei, hic actus erit sufficiens ad iustificationem.

12 Conclusio tertia. Modo ratione confessionis in lege Euangelica est necessaria distincta recogitatio omnium peccatorum mortalium. Probatur; quia modo tenetur pænitens confiteri peccata sua, non tantùm secundùm genus, & speciem, sed etiam secūdùm numerum; ergo debet distinctè omnia recogitare; non est tamen necesse, quod postquam omnia recogitauit doleat de omnibus in particulari, sed sufficit dolor vniuersalis de illis omnibus distinctè recogitatis; imò ex dictis sufficiet dolor efficax de vno, in eo tamen considerando motiuū vniuersale, nempe rationem formalem offensæ Dei, quia sic virtualiter omnia alia retractantur.

13 Excipitur tamen primò Casus necessitatis, in quo, sicuti non tenetur peccator omnia peccata sua confiteri, sed dato signo doloris, & petita absolutione potest absolui, licèt, si tempus adsit, ad confessionem requiratur distincta cogitatio peccatorum: ita multo minus contritio exigit illam distinctam considerationem.

14 Excipitur secundò Casus inculpabilis obliuionis; nam si quis facto examine obliuiscitur alicuius peccati, si habeat dolorem vniuersalem, definit Trid. etiam illud peccatum remitti.

15 Obijcies primò contra primam, & secundam conclusionem In scriptura sæpius inuenitur debere haberi notitiam, & dolorem de omnibus peccatis in particulari. Isaiæ 38. *Recogitabo tibi annos meos in amaritudine animæ meæ.* Psalm. 76. *Cogitaui dies antiquos*; & plura alia loca possunt adduci, & præcipuè illud Ezechiel. 18. *Si impius egerit pænitentiam ab omnibus peccatis suis, & fecerit iudicium, & iustitiam &c.* Et idem videntur docere plures Patres; ergo &c.

Respondeo, verè dolorem habendum esse de omnibus peccatis, vel explicitè, vel in confuso, vel virtualiter, vt dictum est; non autem est necessarium, quod omnia peccata in memoriam reuocentur, & postea de singulis quisque doleat. Addo in scriptura tantùm narrari, quæ optimè facta sunt ab illis sanctis viris, non verò ex illis colligi aliquam necessitatem, aut dolorem debere cadere super omnia peccata in particulari. Patres autem, vel loquuntur de examine in ordine ad confessionem, quomodo potest intelligi D. Thom. loco adducto in principio articuli, nempe quæst 87. att. 1. vel laudant illud in ordine ad contritionem; nam distincta recogitatio tot peccatorum vtilissima est ad mouendum hominem ad dolendum de omnibus peccatis.

16 Obijcies secundò. Diuersorum morborum diuersæ debent esse medicinæ; ergo eadem contritio generalis non sufficit pro pluribus peccatis, & multò minus erit sufficiens dolor de vno, etiam si virtualiter sit de omnibus.

Respondeo, peccata dupliciter posse considerari; primò, vt auertunt à Deo, & inferunt mortem spiritualem animæ, & sic omnia in vno conueniunt, & eadem contritio est sufficiens pro omnibus: vel in ordine ad confessionem, vel restitutionem, vel ad fugiendam occasionē, & sic exigunt diuersas medicinas, vt tollatur occasio, vel restituatur ablatum, & Confessarius possit discernere lepram à lepra; verum hoc nihil contra nos.

17 Obijcies tertiò. Pænitens, qui conteritur est vt iudex sui ipsius ad vindicandam in se diuinam iniuriam; ergo, vt hoc munus rectè exerceat, oportet vt causam rectè cognoscat: patet consequentia; nam propter hanc rationem in confessione est necessaria distincta peccatorum accusatio, vt Confessarius, qui est Iudex perfectè causam cognoscat.

Respondeo concedendo, quod lato modo possit peccator dici Iudex, imò & medicus; verum iudicium, quod debet facere, & medicina, quam debet adhibere, nihil aliud est, quam detestatio, & retractatio peccatorum auertendo se, suamque voluntatem ab omni culpa, & conuertendo se ad Deum, hoc autem fieri potest eo modo, quo diximus, & explicuimus in conclusionibus. Ad probationem: disparitas est de confessione interna, & externa; nam prima fit Deo, qui perfectè iam cognoscit peccata, secunda fit homini, qui ea cognognoscere, & iudicare nequit, nisi illi dicantur; & in confessione sacramentali Sacerdos est Iudex, & Medicus, qui debet causam scire, vt rectè ferat sententiam, & medicinam applicet.

14 Obijcies quartò contra secundam. Potest quis velle dare centum propter bonum eleemosynæ, & tamen nolit dare omnia sua; ergo etiam quis potest dolere de aliquo peccato propter offensam Dei, & tamen nolit dolere de alijs.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas

est,

est, quia in actibus amoris non infertur contradictio, quod quis amet, & non amet, si velit alicui, vel propter aliquem bonum aliquod, & ei non velit omnia bona; nam verè volendo dare centum, imo etiam vnū tantùm est aliquis amor propter bonum eleemosynæ; at dolor cum sit fuga ab obiecto non potest quis dolere de aliquo peccato propter offensam Dei, nisi fugiat etiam virtualitèr ea omnia, quæ constituunt offensam Dei, secus fugeret, & accederet ad idem obiectum, seù odio haberet, & amaret, quod implicat.

ARTICVLVS VI.

An ad veram contritionem requiratur formale propositum non peccandi, vel sufficiat virtuale.

1 PRopositum non peccandi de cetero requiri ad veram contritionem, omnes Theologi admittunt. Difficultas modò est, an requiratur propositum formale, vel sufficiat virtuale. Propositum formale est actus explicitus voluntatis, quo quis expresśe proponit se in posterum ab omni peccato cessaturum; virtuale verò est actus voluntatis quo quis adeo de peccatis commissis dolet, eaque detestatur, vt non solùm non complaceat de vllo peccato in futurum committendo, sed etiam, si de futuro cogitaret, omninò proponeret, se solicitè vitaturum quodlibet peccatum mortale; vel secundò est actus, quo quis proponit se seruaturum pro viribus legem Dei; vel tertiò est displicentia peccati, cum qua est incompossibilis complacentia peccandi in futurū; vel quartò est actus voluntatis, quo quis in omnibus vult Deo placere, eiusque voluntatem adimplere.

Propositū virtuale nō peccandi quomodo explicetur.

2 Prima sententia est Caiet. tom. 1. opuscul. tract. 4. qu. 1. §. *Quoad secundum* Soti in 4. dist. 15. qu. 1. art. 2. Cani in relect. de Pœnitentia par. 1. Bellar. lib. 2. de pœnitentia cap. 6. & 7. Ruardi art. 8. contra Lutherum, & aliorum, hæc docet ad veram contritionem requiri propositum formale non peccandi de cetero.

Secunda sententia docet sufficere propositum virtuale. Sic Maior. in 4. dist. 14. qu. 1. Almainus ibidem, Medina C. de pœnitentia tract. 1. qu. 3. §. *Ad aliud*, Vega in Trid. lib. 13. cap. 21. Valentia disp. 7. punct. 8. Nauarrus in sum. cap. 1. num. 15. Suarez disp. 4. sect. 3. Vasquez quæst. 86. art. 2. dub. 4. Amicus disput. 4. sect. 4. Arriaga disp. 10. sect. 2. & 3. Lugo disp. 5. sect. 7. & communitèr nunc Doctores.

3 Conclusio 1. Vera contritio regularitèr loquendo habet annexum propositum formale non peccandi de cetero. Probatur primò ex Trid. sess. 14. cap. 4. vbi contritionem definit, *Quod sit animi dolor, & detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero*. Et infra. *Declarat Sancta Synodus hanc contritionem, non solùm continere cessationem à peccato, sed, & vitæ nouæ propositum, & inchoationem*. Et idem habetur ex Floren. idem docent plura loca scripturæ; & Ambrosius, & Greg. apud Magist. dist. 14. definiunt pœnitentiam, quod sit *Præterita peccata plangere, & plangenda iterum non admittere*; & Vega in Trid. lib. 15. cap. 2. Docet pingendam esse pœnitentiam, ita vt ei duæ facies veluti alteri Iano tribuantur, altera, quæ præteritum respiciat, & doleat de vita malè anteacta, altera, qua futurum respiciat proponendo vitare omnē Dei offensam.

4 Probatur ratione. Contritio est dolor de peccato commisso, quatenùs est offensa Dei super omnia dilecti: sed tàm peccatum præteritum, quàm futurum est offensa Dei; ergo sicuti regularitèr requiritur dolor de peccato commisso, ita etiam requiritur propositum de vitando futuro. Dixi regularitèr loquendo; nam per purum actum amoris Dei super omnia potest quis iustificari, vt dictum est supra; at regularitèr, quando quis considerat peccata sua, non solùm dolet de præteritis, sed etiam proponit inchoare nouam vitam, vnde Amos. 5. habetur. *Odite malum, & diligite bonum*; & ad Ephes. 4. *Deponite veterem hominem, & induite nouum*. Et confirmatur; quia si quis alium offendit, dum veniam deprecatur, dolet de præterito, & spondet se amplius in futurum id nolle peragere; & quando quis aduertit videtur moralitèr impossibile, quod quis eliciat verum actum contritionis de peccato quatenus est offensa Dei super omnia dilecti. & non eliciat verum propositum non peccandi in futurum.

5 Excipit tamen Suarez num. 4. articulum mortis, quia inquit non oportet pro breuissimo tempore, & quando vita est desperata habere hoc propositū, nec etiam sub conditione si vixero. Sed contra potiùs videtur dicendum contrarium, nempè, quod in tali articulo faciat quantum in se potest, & proponat perseuerare in obseruantia præceptorum vsque in finem, licèt enim sit breue tempus, nihilominus, quamdiù homo est in via, potest mortalitèr peccare: ergo

Etiam in articulo mortis requiritur propositū.

etiam

etiam pro illo breuissimo tempore debet habere propositum non peccandi; & certè experientia constat Confessarios ad hos actus maximè adhortari pœnitentes in tali articulo constitutos.

6 Conclusio 2. Contritio, qua homo iustificatur potest aliquando esse sine formali proposito. Probatur ex scriptura 2. Reg. habetur, quod Dauid proposito peccato ab eo commisso per Natan Prophetam solùm protulit ea verba: *Peccaui Domino*, & statim iustificatus est, & tamen ibi nulla mentio fit futuræ vitæ; super quem locum August. *Tres sunt syllabæ, Peccaui, sed in illis tribus syllabis flamma sacrificij coram Deo ascendit in Cælum*; & plura loca scripturæ communitèr adducuntur, vt de Manasse 2. Paralip. 33. de filio Prodigo Ioan. 15. de Latrone in Cruce, Lucæ 23. qui omnes iustificati sunt, & tamen scriptura non meminit propositi, quod habuerint non peccandi in futurum. Verum ex his auctoritatibus probabilitèr quidem probatur conclusio, non firmitèr; nam sunt tantùm ab auctoritate negatiua, quæ non probat; nam licèt scriptura mentionem non faciat de proposito, quod habuerint, nec etiam id negat; quare alitèr probanda est conclusio.

7 Probatur ergo ratione. Non minus est necessarius dolor de omnibus peccatis commissis, quam propositum non peccandi amplius in futurum: sed, si quis oblitus sit aliquorum peccatorum, dum dolet de peccatis, quorum recordatur ex motiuo vniuersali offensę Dei super omnia dilecti, virtualitèr etiam dolet de oblitis, & iustificatur; ergo etiam virtualiter includitur propositum non amplius peccandi, & iustificabitur: probatur consequentia: ideò virtualitèr in tali casu pœnitens dolet de oblitis, quia etiam oblita sunt offensa Dei: sed etiam futura sunt offensa Dei; ergo sicuti virtualitèr retractat præterita, etiam virtualitèr proponit nolle committere futura.

8 Probatur secundò, & claritatis gratia suppono, dato hoc per impossibile, vel possibile, quod dum pœnitens dolet de peccatis commissis non eliciat hoc propositum, & insuper suppono, quod non eliciendo hoc propositum non peccet, eo quod non habeat præceptum illud eliciendi, & se iustificandi; quo posito sic argumentor. Eliciat pœnitens actum doloris de suis peccatis ex motiuo offensæ Dei super omnia dilecti, vel eliciat actum amoris Dei super omnia, sine formali, & expresso proposito; amor ille super omnia, & actus ille doloris de suis peccatis ex motiuo offensæ Dei super omnia dilecti defectu illius propositi expressi, & formalis nihil amittunt de eorum efficacia: sed, si propositum formale haberetur, iustificarent dispositiuè; ergo etiam sine tali proposito formali, & expresso iustificabunt: probatur hæc consequentia, quia etiam quando sequitur tale propositum non iustificat, nisi solus amor, vel actus doloris de peccatis ex motiuo offensæ Dei super omnia dilecti; propositum enim nec partialitèr concurrit, sed eo ipso, quod in priori natura est amor Dei super omnia, adest sufficiens dispositio, vnde si talis moreretur, antequam eliceret propositum verè saluaretur; nam diligens Deum super omnia, diligitur à Deo, ergo propositum formale non requiritur. Confirmatur non minus in pœnitente requiritur propositum recipiendi Sacramentum pœnitentiæ, quam seruandi omnia præcepta: sed si quis amat Deum super omnia, & non attendit ad confessionis Sacramentum, & ad obligationem illud suscipiendi iustificatur, etiam in sententia aduersariorum: ergo solus amor, aut dolor super omnia de peccatis commissis ex motiuo offensæ Dei super omnia dilecti habent hanc vim iustificandi.

9 Obijcies 1. Perfecta pœnitentia ex D. Tho. 1. 2. qu. 113. art. 5. est motus, quo anima mouetur per gratiam à statu peccati ad statum iustitiæ, iuxta illud Psal. *Declina à malo, & fac bonum*: sed hic motus non potest esse, nisi per recessum à malo detestando peccatum, & accessum ad bonum per propositum obseruandi præcepta; ergo propositum semper requiritur. Confirmatur. Non potest haberi vera pœnitentia, nisi habeatur finis proximus pęnitentiæ: sed emendatio vitæ est finis proximus pœnitentiæ; ergo hæc pœnitentia non potest haberi, nisi intendatur huiusmodi finis; si autem intenditur semper requiritur propositum.

Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem; dico enim sufficientèr haberi, vel per propositum formale, vel virtuale; non autem est necesse, quod semper habeatur per formale. Ad confirmationem: distinguo consequens: pœnitentia perfecta non potest haberi, nisi intendatur finis proximus ipsius, vel formalitèr, vel virtualitèr, concedo consequentiam: formalitèr semper, nego consequentiam; dico enim sufficere, si intendatur finis virtualitèr.

10 Dices. Detestatio peccati præteriti semper debet esse formalis; ergo & propositum non peccandi in futurum semper

semper debet esse formale. Sed contra nego antecedens, vt patet in eo, qui per actum amoris De super omnia iustificatur; hic enim sicuti virtualitèr tantùm detestatur peccatum, ità virtualitèr tantùm habet propositum, & tamen iustificatur; & si quis doleat de aliquo peccato ex motiuo vniuersali, & non recordetur de alijs, virtualitèr tantùm retractat oblita, & tamen iustificatur; ergo etiam, si non attendat ad futura, nec habeat propositum formale, sufficit virtuale; & per hanc distinctionem de proposito, vel formali, vel virtuali soluuntur omnia alia argumenta, quæ à Doctoribus fiunt.

11 Obijcies 2. Plura loca scripturæ, quæ probant ad pœnitentiam requiri nouam vitam, vt Ezechiel 18. & 33. Psal. 50 Apoc. 2. habetur. *Noua opera fac.* Non potest autem hoc requiri à pœnitentia, vt actu exercenda, quia hoc ad futurum tempus spectat; ergo saltèm requiritur propositum formale illius. Idem deducitur ex pluribus Sanctis Patribus, & ex Trid. sess. 14. cap. 4. vbi contritio definitur. *Animi dolor cum proposito non peccandi de cetero*; ergo propositum formale semper requiritur.

Respondeo scripturam, & Patres, dum dicunt ad veram pœnitentiam requiri nouam vitam, & quod noua opera fiant, possunt intelligi de pœnitentia, vt conducente ad vitam æternam, non verò de inducente remissionem peccatorum tantùm. Dico 2. quod eo ipso, quod quis, vel elicit actum amoris Dei super omnia, vel dolet, & detestatur peccata commissa propter offensam Dei super omnia dilecti, iam facit noua opera, & inchoat nouam vitam, etiamsi non habeat propositum formale seruandi omnia præcepta, sed tantùm virtuale, quod sufficit. Ad Trid. dico ipsum loqui de contritione prout regulariter fit; cæterum potest intelligi, vel de proposito formali, vel virtuali tantùm, & hoc sufficit, vt constat ex supra dictis.

ARTICVLVS VII.

An contritio essentialiter sit dolor, vel detestatio, & odium de peccato commisso.

1 Prima sententia docet, quod ex quatuor illis actibus voluntatis, qui solent contingere, dum quis verè conteritur, qui actus sunt voluntas destruendi peccatum cõmissum, odium peccati, detestatio peccati, & dolor de peccato, solam detestationem spectare in recto, & essentialiter ad contritionem, dolorem verò comitari contritionem; tribuitur Alensi 4. p. qu. 17. mem. 1. Caiet. tom. 1. opusc. tract. 4. q. 1. Vegæ lib. 13. in Trid. cap. 25. & est expressè Suarez disp. 4. sect. 1.

Secunda sententia est D. Thom. qu. 1. in additionibus ad 3 partem art. 1. quam sequuntur Durandus, Gonet disp. 7. ar. 1. & alij; hæc vult essentialitèr esse dolorem: potest addi tertia, quæ est Coninchi de pœnitentia disp. 1. dub. 2. qui docet essentialitèr contritionem esse detestationem, & dolorem.

2 Conclusio. Contritio, quæ sine Sacramento disponit ad iustificationem est essentialitèr dolor animi, & detestatio, seù est detestatio dolorosa peccati commissi. Probatur, quod sit dolor, primò ex Florentino, quod in decreto Eugenij docet ad contritionem pertinere dolorem, & clariùs ex Trid. sess. 14. cap. 4. quod definiens contritionem sic habet. *Est animi dolor, & detestatio de peccato commisso*; ergo verè contritio est dolor essentialitèr; nam à Trid. ponitur in recto; & à D. Tho. loco citato dicitur poni dolorem in definitione contritionis tamquam genus.

3 Probatur 2. ratione. Contritio ex vi nominis dicitur quasi comminutio & commotio cordis, quæ consistit in quadam angustia, & anxietate animi, qua quis dolet de præteritis peccatis, ducta metaphora à rebus corporalibus, in quibus contritio propriè significat diuisionem corporis duri, & solidi in minutissimas partes, qua diuisum reducitur in pulueres, quod quia fit per quandam corporis compressionem, & maceratio nem ideò translatum est hoc nomen ad significandam animi præssuram, & anxietatem: sed hæc animi comminutio, præssura, & anxietas cordis non potest haberi per solam detestationem; etenim potest quis detestari malè factum ab aliquo, & tamen non dolere de ipso; ergo, si contritio est comminutio, præssura, & anxietas cordis, non solùm erit detestatio, sed etiam erit detestatio dolorosa.

4 Probatur 3. Contritio consistit essentialitèr in illo actu, quo peccatum destruitur in ratione offensæ, & exhibetur Deo satisfactio pro iniuria: sed hoc fit per detestationẽ peccati dolorosam; ergo detestatio dolorosa est de essentia contritionis: maior patet; nam virtus pœnitentiæ hunc primarium finem intendit; ergo & contritio, qui est primarius actus pœnitentiæ: probatur minor; nam detestatio pura nullã exhibet Deo satisfactionem; detestatio etenim in humanis potest esse alicuius mali cõmissi,

& ni-

& nihilominus si offendens non det aliquam satisfactionem offenso, regulariter non remittitur; ergo etiam respectu Dei per solam detestationem nullam pœnitens exhibet Deo satisfactionem: satisfactio enim debet aliquid ab homine auferre, & illud tribuere Deo, puniendo in se ipso offensam illatam; hoc autem fit non per puram detestationem, sed per detestationem dolorosam. Confirmatur si sola detestatio peccati commissi essentialiter esset contritio; ergo cum beati summè detestentur peccata, quæ in vita commiserunt, in illis esset essentialiter vera contritio: quod tamen dici nequit, vt fatentur etiam aduersarij; ergo &c.

5 Dices. In beatis talem detestationem non esse contritionem, quia de essentia contritionis est, quod sit detestatio, à qua possit pullulare dolor ex natura sua tamquam proprietas: cuiusmodi non est detestatio, quam habent beati, cum è tali detestatione non possit pullulare proprietas doloris. Sed contra hæc proprietas doloris, quæ debet pullulare à detestatione, vel est proprietas metaphysica, vel physica; sed licèt nulla intelligatur pullulare nō per hoc tollitur, quin talis detestatio sit vera contritio; ergo responsio allata nulla est: probatur minor: vbicumque saluatur essentia alicuius, etiam si per possibile, vel impossibile nō intelligatur proprietas sequens, verè intelligitur essentia illius rei; sic si daretur animal rationale, etiamsi non intelligatur risibilitas fluēs intelligitur homo; ergo etiam, si essentia contritionis est detestatio peccati commissi, si datur detestatio peccati commissi, etiamsi non sequatur dolor, quæ est proprietas, dabitur vera, & essentialis contritio. Confirmatur non minus est proprietas gratiæ sanctificantis metaphysica constituere subiectum, in quo est filium Dei adoptiuum, quam proprietas detestationis, quod sequatur dolor; sed gratia in Christo, qui est incapax filiationis adoptiuæ, licèt ipsum non constituat filium adoptiuum, adhuc est vera gratia eiusdem rationis cum nostra; ergo, licèt in Beatis non possit sequi dolor de peccatis, si solùm de essentia contritionis est detestatio peccatorum commissorum, & hæc in ipsis sit, etiam erit vera contritio; si verò sit sermo de proprietate physica; etiam est proprietas physica gratiæ, quod in eo, in quo est, sint fides, & pœnitentia; & tamen in Christo est vera gratia eiusdem rationis cum nostra sine fide & pœnitentia; ergo etiam licèt dolor non possit fluere physicè in Beatis, cum habeant veram detestationem de peccatis, veram haberent contritionem.

6 Obijcies 1. Trid. sess. 6. cap. 6. docet detestationem peccati, vt est offensa Dei, esse dispositionem sufficientem ad iustificationem; ergo contritio non est essentialiter dolor; & sess. 14. cap. 2. docet *esse detestationem cum pio animi dolore*; ergo dolor tantùm requiritur concomitantèr, & causalitèr, non verò est essentialitèr dolor.

Respondeo ad primum locum, ibi Trid. non loqui de contritione, sed de dispositione necessaria in adulto ad recipiendum baptismum, vt patet ipsum legenti. Ad secundum dico hinc probari nostrā cōclusionem, nam per ipsum non sufficit sola detestatio, sed requiritur etiam dolor, quomodo autem requiratur, an causalitèr, vel essentialitèr clarè deducitur ex cap. 4. vbi in recto contritio dicitur dolor, & detestatio.

7 Obijcies 2. Dolor ex Augustino est de illis, quæ nobis nolentibus accidunt; ergo dolor de peccatis supponit nolitionem peccati; sed nolitio peccati vt est offensa Dei est contritio; ergo antequam intelligatur dolor, adest vera contritio sufficiens ad iustificationem.

Respondeo concesso antecedente, cū consequentia, distinguendo subsumptum: quælibet nolitio peccati, vt est offensa Dei, est contritio, nego subsumptum, vt patet in Beatis, in quibus est nolle, & detestatio peccati à se ipsis commissi, & tamen in illis non est contritio: nolitio dolorosa peccati, vt est offensa Dei, est contritio, concedo subsumptum; ergo &c. negatur consequentia. Et in hoc sensu est etiam intelligendus D. Tho. si aliquando videatur nullam facere mentionem de dolore, sed loquens de contritione dicat, esse detestationem, vel displicentiam, vel huiusmodi; est enim detestatio dolorosa.

8 Obijcies 3. Dolor est de malo præsenti: sed contritio est de malo præterito; ergo non potest esse dolor.

Respondeo satis esse, quod dolor sit de peccato præterito secundùm quod est præsens, vel per memoriam, vel affectum, vel dispositionem ad peccandum, vel per maculam, & reatum, vt docet D. Tho. in 4. dist. 14.

9 Obijcies 4. Actus primarius alicuius virtutis debet esse vnus simplex, sicut ipsa virtus simplex est; sed contritio est actus primarius virtutis pœnitentiæ; ergo debet esse vnus simplex, non verò aggregatum ex detestatione, & dolore.

Respondeo negando maiorem; nam non est simplex qualitas, deinde potest virtus esse simplex qualitas, & tamen habere

habere virtutem ad producendas plures actus, qui essentialiter requirantur ad constituendam contritionem: sic in proposito nos dicimus contritionem non esse tantùm detestationem, sed detestationem dolorosam; quidquid sit, an sint duo actus, vel vnus tantùm cum diuersis respectibus; de quo non disputo, cum parum ad rem faciat.

10 Obiicies 5. In eo consistit essentialitèr contritio, quod per se primò opponitur peccato: sed detestatio, seu odium peccati opponitur per se primo peccato, non dolor; ergo in detestatione, & odio consistit contritio non in dolore essentialitèr. Confirmatur; quia contritio idem est, ac diuisio cordis à re quam prius amabat: sed per detestationem diuiditur cor a peccato, quod prius amabat; ergo in detestatione consistit contritio.

Respondeo negando minorem; nam detestatio dolorosa est illa, quæ per se primò opponitur peccato, vt est offensa Dei, & peccatum destruit, non detestatio, aut odium purum, vt patet in beatis, in quibus est detestatio, & odium peccati, & tamen in ipsis non est contritio. Ad confirmationem dico per detestationem dolorosam diuidi cor à peccato, & ideo detestationem dolorosam esse cotritionem; non verò hanc esse puram detestationem.

ARTICVLVS VIII.

An per contritionem omnia peccata remitti possint.

1 Svppono tamquam certum inter omnes theologos. Contritionem perfectam, quæ detestatur peccata, & dolet de illis, quatenus sunt offensa Dei super omnia dilecti, statim infalibiliter secum afferre remissionem peccatorum omnium ante receptionem Sacramenti pęnitentiæ. Hęc veritas potest probari ex pluribus locis scripturæ, & Patrum, quæ ad longum adducuntur à Lugo disp. 5. sec. 8. Arriaga disp. 12. sec. 2. Gonet disp. 3. art. 3. & alijs, sed sufficiat in re clara adducere Trid. quod sess. 14. cap. 4. haber. *Hanc autem contritionem, etsi aliquãdo charitate formatam esse contingat, hominemque actu iustificare priusquam Sacramentum suscipiatur*, vbi Conciliũ de cõtritione, quam diuidit in contritionẽ perfectam, seu charitate formatam, & attritionem, definit, quod si est perfecta, & charitate formata iustificat ante susceptionem Sacramenti; quod non facit contritio imperfecta, & quæ attritio dicitur. Huic veritati non est contrarius Syluius cum ipse, qui pro contraria adducitur in editione quarta facta Duaci anno 1645. clarè explicèt, se numquam locutum fuisse de contritione perfecta, & charitate formata, sed de contritione vt sic, quæ est genus ad contritionem perfectam, & imperfectam, & miratur, quod aliqui Doctores contra ipsum scripserint; cum tamen ipse de contritione perfecta, & charitate formata, quæstionem non instituerit sic se explicat Syluius in comment. qu. 5 ad supplementum D. Thom. Hac ergo veritate supposita.

2 Dubium aliud occurrit; an dentur aliqua peccata, quæ contritio, etiãsi super illa cadat, deleri non valeat; qua in re plures fuere errores hæreticorum; quos refert Suarez disp. 8. sec. 1. etenim Cathari, & Cathaphrigæ ex Epiphanio hæresi 59. dixerunt peccata hominis Christiani post baptismum commissa non deleri. Alij dixerunt per pœnitentiam semel post baptismum deleri peccata, non sæpius: huius erroris fuit Montanus ex Hieron. lib. de scriptoribus ecclesiasticis, in quem incidit Tertullianus. Alij dixerunt aliqua peccata grauissima per pœnitentiam non deleri. Sic Nouatiani ex Nicephoro lib. 6. c. 3.

3 Conclusio. Veritas Catholica est, nullum esse peccatum, aut qualitate ideo graue, aut sæpius ita repetitum, quod non deleatur eo ipso, quod vera pœnitentia super illud cadat. Probatur conclusio ex varijs locis scripturæ Ezechiel 18. *Si impius egerit pænitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius*; & infra. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non, vt conuertatur à vijs suis, & viuat* Isaiæ 55. *Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius*, & hæc veritas definita est in cap. firmiter de summa Trinitate, vbi habetur. *Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum per veram potest semper pœnitentiam reparari*. Idem habetur ex Trid. sess. 6. cap. 14. & 16. & sess. 14. can. 1.

4 Ratione desumpta ex natura rerum non potest hæc conclusio efficaciter probari; nam potuisset Deus decernere nolle acceptare contritionem, & amorem Dei super omnia pro satisfactione, cum non sint condignæ satisfactiones; vt ex dictis in quæstione 2. de Incarnatione constat; De facto tamen ex scripturis patet, Deum acceptare huiusmodi dispositiones pro cõcedenda venia, vt probant loca scripturæ adducta; vnde nullum est peccatum tam graue,

graue, aut multitudine repetitum, quod de facto non deleatur, si peccator de ipso veram pœnitentiam agat.

5 Obiicies primò. Illud ad Hebræos 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, rursus renouari ad pænitentiam*; & cap. 10. *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia &c.*

Respondeo eum Chrysostomo, Theodoreto, Theophilacto in eumdem locum, & D. Thom. qu. 84. in 3. p. ar. 10 impossibile esse baptizatos, rursus renouari ad pœnitentiam, vt iterum baptizentur; eodem modo etiam à Doctoribus explicatur secundus locus adductus; neque Paulus potuit habere sensum in illis locis intentum ab hæreticis; nam scripsit ad eos, qui lapsi fuerunt, vt emendarentur, & sciebat Petrum illuminatum cecidisse, & postea surrexisse.

6 Obiicies 2. Psalm. 17. *Clamauerunt nec erat qui saluos faceret ad Dominum, nec exaudiuit eos* Prouerb. 1. *Tunc inuocabunt, & ego non exaudiam*, & plura alia possunt similia loca adduci.

Respondeo in talibus locis, vel sermonem esse de pæna temporali, quam sæpè Deus etiam posita pœnitentia non condonat. Sic Iere. 14. habetur. *Cum ieiunauerint non exaudiam preces eorum, quoniam gladio, peste, & fame consumam eos*, vel de peccatoribus non habentibus veram pœnitentiam cuiusmodi fuit illa Antiochi 2. Machab. 9. & Esau, de quo ad Hebræos 12. *Cupiens hereditare benedictionem reprobatus est: non enim inuenit locum pænitentiæ, quamquam cum lacrymis inquisisset eam; quia bona non erat, cum haberet animum occidendi fratrem, dixerat enim, venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum*. Sic respondet D. Thom. qu. 86. ar. 1. ad 1. Potest etiam dici, Esau non potuisse lacrymis suis obtinere, vt Pater suus pœniteret benedictionis datæ Iacob, cuius retractationem rugiens petebat Gen. 27.

7 Obiicies 3. Christus Matth. 12. & Marci 3. dixit peccatum in Spiritum Sanctum non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro & 1. Ioan. 5. dicitur. *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis*; ergo dantur aliqua peccata per pœnitentiam irremissibilia.

Respondeo peccatum in Spiritum Sanctum dici irremissibile secundùm suam naturam in quantum excludit inspirationes, & gratias Spiritus Sancti, quibus peccata delentur; non verò quod absolutè sit irremissibile, & de facto multa remittuntur, & omnia essent remissibilia, si super illa caderet vera pœnitentia. Ita respondet D. Thom. 2. 2. qu. 14. ar. 3. Ad locum Ioan. respondet D. Aug. lib. 1. retract. cap. 19. Ibi sermonem esse de impœnitentia finali, quæ cum morte temporali coniūgitur, & infallibiliter habet adiunctam damnationem, & mortem æternam, pro quo non est orandum, quia extenditur extra statum viæ, in quo nulla fit remissio. Alij explicant de peccato grauissimo in obstinato, à quo, vt conuertatur, non cuiuslibet, sed magnæ sanctitatis viri requiritur oratio; Ceterum Augustinus loco citato docet de nemine, licèt grauissimo peccatore in hac vita esse desperandum.

8 Obiicies 4. ex Lugo disp. 8. sec. 1. Si Deus habuisset decretum aliquod nō remittendi peccata in hac serie rerum & illud suum decretum ita reuelaret alicui, vt illud teneretur credere sub peccato; si talis non crederet peccaret: hoc autem peccatum non posset nec diuinitus remitti, quia si remitteretur, esset ea reuelatio falsa; & cum illud peccatum essentialiter supponat illam reuelationem, essentialiter etiam esset irremissibile.

Respondeo primò nostram conclusionem esse de facto; Deus autem de facto statuit, vt si quis, licèt magnus peccator, de peccato suo veram pœnitentiam agat, ei remittatur; vnde argumentum à possibili non est contra nos vllo modo.

9 Dico secundò, & nego illud peccatum essentialiter supponere illam reuelationem: posset enim esse idem numero peccatum, etiamsi reuelatio non sit vera, sed tantùm putata, sicut idem numero peccatum est, si quis comedat carnes die iouis putans esse diē veneris; ac si comederet die veneris; ita idē peccatū est, si quis crederet esse verā reuelationem, quæ præciperet nō esse faciēdum aliquid, & tamen illud faceret, eum tamen re vera non sit reuelatio, nisi putata, ac si vera esset reuelatio: si igitur tale peccatum essentialiter non pēdet ab hac numero reuelatione vera, sed à vera, vel putata, sequitur, quod ex se non sit absolutè, & essentialiter irremissibile, sed quod possit remitti: & de hoc casu solùm diuinitus possibili, & quæ nihil ad mores spectat satis dictum sit.

10 Tractatur communiter hic alia difficultas, an Deus magnis peccatoribus deneget auxilia ad hoc, vt agere possint pœnitentiam, sed hanc explicauimus in tractatu de gratia, de sufficienti agentes; Vide quæ ibi dicta sunt.

ARTICVLVS IX.

An per pœnitentiam possit remitti vnum peccatum mortale sine alio.

1 Hæc quæstio potest tractari de facto, & de possibili: si de facto loquamur, omnes Scholastici conueniunt non posse remitti vnum peccatum sine alio; si de possibili verò sit sermo.

2 Prima sententia affirmat posse vnum peccatum de potentia absoluta remitti sine alio. Ita Medina qu. 12. de Pœnitentia, Adrianus in 4. qu. 4. de Pœnitentia, Suarez disp. 10. sec. 1. Coninchus disp. 2. dub. 11. Scotus in 4. dist. 14. q. 1. & videtur deduci in sententia illorum, qui docent posse à Deo remitti peccatum per solam condonationem extrinsecam.

Secundo sententia negat posse vnum peccatum remitti sine alio etiam diuinitus. Sic D. Thom hic qu. 86. art. 3. Thomistæ communiter, vt testatur Gonet disp. 3. ar. 2. Sotus in 4. disp. 15. qu. 1. ar. 3. Vasquez 1. 2. disp. 207. cap. 5. Valentia qu. 4. p. 3. Becceanus cap. 31. qu. 6. Auersa qu. 3. sec. 9. & plures alij.

3 Conclusio prima. De facto non remittitur vnum peccatum mortale, nisi simul omnia alia remittantur, nec de lege ordinaria potest remitti vnum sine alio. Est ita certa, vt censeatur de fide. Hæc conclusio colligitur ex Trid. pluribus in locis, sed præcipuè in sess. 5. 6. & 14. vbi docet nostram iustificationem fieri per infusionem gratiæ inhærentis, & donorum, quilibet autem gradus gratiæ sanctificantis pugnat cum quolibet peccato mortali, siue originali, siue habituali. Idem habetur in cap. *Maiores de Baptismo*.

4 Probatur ratione. Peccata remittuntur de facto per iustitiam, & gratiam inhærentem præcedente contritione, vt dispositione, vel attritione cum Sacramento; sed gratia repugnat cum quocumque peccato mortali, & contritio, & attritio verè auertunt peccatorem ab affectu cuiuslibet peccati mortalis, & conuertunt ad Deum; nam, vt supra vidimus, debent isti actus esse ex motiuo vniuersali, & saltem virtualiter debent retractare omnia peccata; ergo numquam remittitur, aut potest remitti de potentia ordinaria vnum mortale sine alio.

5 Conclusio 2. Nec etiam de potentia absoluta potest remitti vnum peccatum mortale sine alio. Probatur, quia, vt remittatur vnum peccatum mortale verè, & positiuè, debet infundi gratia: sed gratia sanctificans est incompossibilis etiam per absolutam Dei potentiam cum quolibet peccato mortali, siue actuali siue habituali, vt probatum fuit in tractatu de gratia: ergo neque per absolutam potentiam potest remitti vnum peccatum sine alio; & hoc verum est, etiamsi remissio fieret non per gratiam sanctificantem, sed per vnionem hypostaticam, vel per claram Dei visionem; nam hæc omnia sunt incompossibilia cum peccato.

6 Dixi in probatione verè, & positiuè; nam non nego, quod peccator per actum contritionis, vel dilectionis Dei super omnia possit retractare peccata absque eo, quod Deus infundat gratiam; verùm tale peccatum non erit positiuè remissum, semper enim remaneret priuatio gratiæ, & solùm dispositiuè erit remissum, non formaliter, vt fusius hoc explicuimus de grati

7 Obijcies primò. Potest [illegible] per absolutam potentiam statuere, vt iustificatio sit per actum, vel contritionis, vel attritionis; ergo posito tali actu poterit quis verè esse iustus; ergo poterit etiam facere, vt sit iustus respectu vnius peccati non alterius.

Respondeo data suppositione, negando vltimam consequentiam; nam si tales actus essent formæ sanctificantes deberent sanctificare eo modo, quo sunt & quia modo, quia sunt tantùm dispositiones, disponunt retractando omnia peccata, debent enim esse ex motiuo vniuersali, & debent cadere super omnia peccata saltem vniuersaliter; ita data illa suppositione deberent nos sanctificare expellendo omnia peccata formaliter, sicuti de facto hoc nunc conuenit gratiæ, & vnioni hypostaticæ, nec alia ratione possent nos iustificare; ceterum essemus iusti, & diligeremus à Deo, & essemus iniusti, & odio Deus nos haberet, quod apertè implicat.

8 Obijcies 2. De facto remittitur pœna æterna, & non temporalis; ergo etiam poterit remitti culpa peccati mortalis minus grauis, & non grauioris.

Respondeo negando consequentiam; nam pœna pendet tantùm à voluntate Dei, qui vult illam infligere: at culpa quælibet mortalis repugnat cum amicitia, & iustitia in eodem subiecto. Ideo &c.

9 Obijcies 3. ex Lugo disp. 8. sec. 2. num. 74. licèt gratia sit sanctitas formalis, & non possit stare cum reatu culpæ mortalis, stat tamen de facto cum reatu culpæ venialis, ergo sicuti de facto reatus pœnæ peccati mortalis, qui non potest

test stare cum gratia, mutatur in reatum pęnæ temporalis, cum quo stat gratia, sic reatus culpæ mortalis potest mutari in reatum culpæ leuioris, cum quo stat gratia: patet consequentia, quia reatus culpæ est debitum auersionis diuinæ ob peccatum præteritum, quod debitum perseuerat, quamdiu non remittitur à Deo; sicut reatus pęnæ est debitum pœnæ soluendæ; ergo sicuti Deus potest remittere pęnam æternam retinendo ius ad pœnam temporalem: ita etiam potest retinere ius ad aliquam auersionem leuem, remittendo illud, quod habet ad auersionem grauem.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; ad probationem; iterum concedo antecedens, & nego consequentiam: disparitas est, quia pęna temporalis, & æterna solum differunt pęnas magis, & minus intra eamdem speciem, & ideo potest Deus remittere ius, quod habet ad tantam pęnam, & solùm retinere ius ad minorem; at reatus culpæ est debitum auersionis diuinę, seu odit diuini ad peccatum; & cum actus odij, quo Deus odit peccatum mortale sit essentialiter, & specie diuersus ab odio, quo odit leue, non potest hunc actum remittere, nisi essentialiter totus tollatur: actus enim intellectus, & voluntatis essentialiter sunt diuersi secundùm obiectorum diuersitatem; cum igitur mortale differat plusquam specie à veniali, non potest Deus eiusdem speciei odio odisse mortale, & veniale, aut facere, quod odium, quo oderat mortale grauiter, nunc respiciat idem leuiter: est alia disparitas ex parte gratiæ, quia cum ius, quod Deus haber ad auersionem grauem, in quo consistit reatus culpę, remittatur à Deo, non per extrinsecam condonationem, sed per infusionem gratiæ; hæc repugnat cum quolibet peccato mortali, & eo ipso, quod ponitur in subiecto, quodlibet mortale tolli debet; quod non contingit de pęna, quæ, vt tanta, vel tanta infligatur, dependet à pura voluntate Dei; & per hanc secundam disparitatem clarè soluuntur omnia, quæ ad longum coaceruat Lugus.

ARTICVLVS X.

An dum remittitur pecatum mortale semper etiam debeat remitti pæna æterna.

1 VGo de S. Victore lib. 2 de Sacramentis, & Richardus de S. Victore lib. 1. de potestate legandi dixerunt per contritionem ante absolutionem Sacramentalem remitti quidem culpam, sed non pęnam æternam, quibus aliquo modo videtur consentirè Medina qu. 38. de confessione §. *cum ergo* quatenus inquit, hominem ante absolutionem remanere quodammodo exulem à regno sicut Patres lymbi.

Magist. in 4. dist. 14. qu. 2. ar. 2. Henriquez lib. 4. de Sacram. cap. 13. Suarez disp. 10. sec. 2. & disp. 13. sec. 2. Coninchus disp. 2. dub. 13. Lugo disp. 8. sec. 2. sustinent de facto remitti semper pęnam æternam in temporalem; de possibili tamen, posse adhuc remanere pęnam æternam. Amicus verò disp. 5. sec. 5. docet non repugnare, quod possit remitti peccatum remanente pęna æterna sensus, non verò damni.

Communis tamen sententia docet nec de potentia absoluta posse remitti peccatum mortale, nisi remittatur pęna æterna, hanc docent Scotus in 4. dist. 14 qu. 1. & 2. & alibi Bassol. qu. 1. ar. 5. Gabriel qu. 1. ar. 1. Vasquez 1. 2. disp. 204. cap. 4. Auersa. qu. 3. sec. 1. & plures alij.

2 Conclusio 1. Pœnitenti, dum culpa remittitur mortalis, remittitur etiam pęna æterna. Probatur ex Trid. pluribus in locis, sed præcipuè sess. 6 cap. 14. vbi apertè definitur pęnam æternam per iustificationem remitti, remanere tamen temporalem, & sess. 14. cap. 8. & can. 12. Idem colligitur ex pluribus alijs locis scripturę.

3 Ratio est; quia remissio peccati fit per infusionem gratiæ sanctificantis, qua homo constituitur filius Dei adoptiuus, & hæres gloriæ; sed non potest aliquis esse hæres gloriæ, & dignus pęna æterna; ergo semper de facto dum culpa remittitur, etiam pęna æterna relaxatur.

4 Cur verò, dum culpa remittitur, non remittatur etiam tota pęna temporalis, rationem reddit Trid. loco cit. sess. 14. cap. 8. tum quia huiusmodi pęnæ reuocant à peccato homines, cautioresque reddunt in futurum: tum quia per actus bonos, quibus pro temporali pęna satisfacimus, auferuntur reliquiæ peccatorum, & vitiosi habitus, quos per peccata contraximus.

5 Conclusio 2. Nec etiam de potentia absoluta possunt remitti peccata mortalia, ita vt quis recipiatur in gratiam, & adhuc debeat pati pęnam æternam, siue damni, siue sensus. Probatur conclusio: implicat, quod aliquis habeat ius ad gloriam, & sit hæres gloriæ, & simul sit dignus, vt sit priuatus gloria, & destinatus ad pænas æternas; nam sic haberet ius, & non haberet ius ad gloriam, esset destinatus ad gloriam,

& non distinatus;sed per gratiam homo habet ius ad gloriam, & est hæres gloriæ; ergo non potest esse destinatus ad pœnas æternas.

6 Dices ex Amico, rationem factam probare quidem Deum non posse constituere aliquem iustum cum iure ad gloriam, & illum priuare in æternum gloria, at non implicare, quod aliquis etiam iustus, & videns Deum destinetur ad pœnam æternam sensus ob peccatum præteritum; quia obligatiò ad pœnam etiam æternam stare potest siue peccato, vt in Christo, qui fuit obligatus ad pœnam mortis, etiamsi in ipso non esset peccatum: neque in hoc vlla est implicantia, quia peccatum constituitur per respectum difformitatis ad rectam rationem, & per auersionem à Deo, vt fine supernaturali, debitum ad pœnam per respectum ad publicam iustitiam, cui per talem pœnam satisfit. Sed contra ius ad gloriam est ius ad habendum summum bonum, cum carentia cuiuscumque mali: sed gratia constituit hominem habentem ius ad gloriam; ergo habuit ius ad habendum summum bonum cum carentia cuiuscumque mali; ergo non poterit ei esse debita pœna æterna sensus; nam hæc malum grauissimum est; nec eadem est ratio de pæna temporali; nam hæc non contrariatur iuri, quod quis habet ad gloriam; imò hoc ius in actu secundo non est in iusto, nisi post solutam omnem pænam temporalem: at eo ipso, quod quis in actu secundo habet ius ad gloriam possidendam, habet etiam ius, vt careat omni malo; si ergo concedit Amicus, implicare, quod quis sit iustus, & puniatur pæna damni in æternum, debet etiam fateri implicare, quod puniatur in æternum pæna sensus; talis enim esset beatus, & non esset, esset, vt supponitur, quia possideret gloriam, & summum bonum, non esset; quia illud, quod possideret non esset summum bonum, quia non esset cum carentia omnis mali: nec exemplum de Christo est ad rem; nam ille erat simul comprehensor, & viator, vnde sicuti viator ad tempus poterat pati, ex eo quod se obligauerit satisfacere Deo pro peccatis hominum: at iustus eo ipso, quod est extra statum viæ, & possidet gloriam, illam debet habere tamquam summum bonum, cum carentia omnis mali, secus gloria non esset.

7 Non negauerim tamē, quin Deus attenta sua sola omnipotentia, & non iustitia, aliquem eximiè etiam san[ct]um possit destinare ad pænas æternas, verum tales cruciatus non erunt per modum pænæ, nec essent sicuti modò sunt in damnatis, scilicet cum peruersa voluntate, obstinatione in malo, inimicitia cum Deo, & verme conscientiæ; his enim omnibus carere debet voluntas illa hominis iusti, si esset destinatus ad illa tormenta.

Attenta so la omnipotentia potest iustus destinari ad pænas æternas.

8 Obijcies primò. Potest remitti pæna, absque eo, quod relaxetur culpa; ergo etiam è contrario poterit remitti culpa non pæna. Confirmatur, quia non repugnat Deum velle, quod homo iustificatus puniatur in æternum, sicuti de facto nunc punitur ad tempus: sed hoc est remittere culpam, non pænam æternam; ergo &c.

Respondeo, quod potest quidem relaxari pæna sine culpa; at Deus non potest facere, quod talis non sit dignus pæna; eo ipso autem, quod est remissa culpa per gratiam, iam ille homo constituitur amicus Dei, filius ipsius adoptiuus, & habens ius ad hæreditatem gloriæ, vnde non potest esse destinatus ad pænas æternas, vt dictum fuit in conclusione. Ad confirmationem: nego, quod sicuti potest punire ad tempus, possit etiam in æternum; & disparitas est, quia, quod velit punire ad tempus, non facit, quod adhuc non habeat ius ad gloriam, sed solùm, quod debeat seruari iustitia; at destinatio ad pænas in æternum inuoluit contradictionem, nam supponeretur ius ad gloriam, & non supponeretur; nam hoc ius numquam posset reduci ad actum secundum, dato quod esset destinatus ad pænas æternas.

9 Obijcies secundò. Potest Deus remittere peccatum alicui, absq; eo, quod infundat gratiam; ergo tunc poterit istū destinare ad pænas æternas. Consequentia patet; quia pæna non supponit peccatum permanens, sed sufficit, quod aliquando fuerit.

Respondeo primò, dato hoc casu, nihil sequi contra nostrā conclusionem; nam quæstio nostra est, an remissio peccati, ita vt quis recipiatur in gratia, possit stare cum pæna æterna; & hoc nos negamus. Dico 2. quod per solam extrinsecam condonationem non potest remitti peccatum, vt dictum fuit in tractatu de gratia: Si autem Deus per aliquem actum, vel habitum vellet remittere peccatum, & sanctificare hominem, talis actus, vel habitus deberet præstare id, quod nunc præstat gratia. Ideò &c.

10 Quæres primò. Quomodo fiat hæc mutatio pænæ æternæ in temporalem?

Respondeo, ideò mutari pænam æternam in temporalem, quia Deus postquam liberaliter remisit pænam æter-

æternam, decernit aliam temporalem, quam pænitens debet pati. Est Durandi in 4.dist.17.quæst.3.Medinæ tract.1.de pænitentia quæst. 7. & tract. 3. quæst. 1. Suarez disp.10. sect.3. Arriagæ disp. 19. sect.2. Contra Caiet.tom.1. opusc.tract. 4.quæst.4. & Sotum in 4.dist.15.q. 1.art. 4. qui dicunt duas pænas esse taxatas pro quolibet peccato mortali, vnam æternam correspondentem auersioni à Deo, alteram temporalem correspondentem conuersioni ad creaturas,illamque esse pænam damni,hanc sensus,quæ ex se finita est, sed per accidens fit æterna per coniunctionem ad auersionem; dicuntq; Deum remittere pænam æternam, dum quis iustificatur, & remanere temporalem. Verum hæc sententia impugnatur; quia pæna æterna per hos auctores est pæna damni: sed hanc debent pati omnes iusti in purgatorio:ergo falsum est, quod omnis pæna damni remittatur, & remaneat pæna sensus: tum quia Trident.sess.14.cap.8 docet, ideò à Deo vniuersam pænam non condonari pænitentibus, *Quia templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contristare non formidauerint*: sed violatio templi Dei,& contristatio Spiritus Sancti fuit non per conuersionem tantùm, sed per auersionem à Deo; ergo non tantùm pro conuersione,sed etiam pro auersione datur à Deo pæna temporalis à iustis exoluenda post remissionem peccati mortalis; & pluribus refutatur hæc opinio à Suarez, & Arriaga loc. citatis.

11 Remanet igitur dicendum, quod mutatur à Deo pæna æterna in aliam temporalem, dum quis iustificatur;nam licèt adhuc exoluenda sit pæna, tum damni, tum sensus; nihilominus in modo habendi illam est magna diuersitas; etenim æterna habet desperationem cõiunctam, odium Dei, & obstinationem in malo, pœna autem temporalis habet coniunctam conformitatem cum Deo, & spem certam, quæ certò ingens gaudium causat in anima;quæ omnia indicant pœnas æternas, & temporales esse diuersas, ideoq;Deum pœnam æternam in aliam temporalem mutasse.

12 Contra hãc veritatem stant Lutherus,Caluinus,& alij hæretici,qui contendunt per pœnitentiam totam pœnam remitti,vnde consequenter negant Purgatorium, suffragia, & indulgentias; & hæreticorum obiectiones fundantur in infinita satisfactione Christi; verùm facilè soluuntur, vt visum fuit in tractatu de Incarnatione; nam Christus satisfecit pro omnibus superabundanter,quo ad sufficientiam: at talia merita debent nobis applicari efficaciter per Sacramẽta,& bona opera.

Heretico. rū errores.

13 Dices tamen:Si per primam contritionem tollitur omnis pœna æterna; ergo per secundam debet tolli omnis temporalis; quia minor est temporalis, quam æterna; imò per eumdem actum intensum poterit tolli tota pœna temporalis, quia, si per actum contritionis, vt vnum,tollitur pœna æterna;per eumdem, vt duo, deberet tolli tota pœna temporalis. Sed contra respondeo,quod actus,tum primus, tum secundus contritionis potest esse ita intensus,vt omnem tollat pœnam; & ita factum cum Magdalena Patres concedunt, & de aliquibus eximiè contritis varia exempla leguntur:at nõ semper per actum secundũ contritionis, aut per actum vt duo omnis pœna temporalis tollitur; nam licèt actus, vt vnum, tollat omnem pænam æternam; ideò est, quia æterna tollitur gratis, eo quod pœnitens recipiatur in amicitiam Dei, quæ non potest stare cum debito æternæ pęnę,vt supra visum est; nec pro tali iustus potest satisfacere: at pro temporali iustus potest, & debet satisfacere secundùm iustitiam.Ideò &c.

Cur secundus actus cõtritionis non tollat omnē pœnam temporalem.

14 Quæres 2. Quanta sit pæna temporalis, quæ remanet soluenda pro singulis peccatis?

Respondeo, nobis non innotescere; pendet enim ex iudicio iusto Dei, qui determinauit talem pænam talibus peccatis, & maiorem grauioribus: quanta autem pro vnoquoque sit, nobis manifestum non est, solùm certum hanc adamussim debere à pænitentibus solui.

ARTICVLVS XI.

An contritio sit in præcepto, & quomodo obliget.

1 Circa primam tituli partẽ: necessariam esse pænitẽtiam ad iustificationem ex hucusq; dictis patet; quod ergo hic inquirimus est,an talis sit obligatio faciendi pænitentiam, vt si aliquis eam voluntariè negligat, nouum committat peccatum; & non loquimur hic tantùm de contritione perfecta, & formata gratia, sed etiam de attritione cum Sacramento Pænitentiæ; nam hæc etiam,vt infra videbimus,simul cum Sacramento causat effectum contritionis, scilicet gratiam.

2 Victoria apud Canum relectione de pænitentia par.4.sustinet non dari vllum præceptum peculiare pænitentiæ, seu contritionis.

Communis tamen sententia est,dari om-

ri omnino præceptum pœnitentiæ, vt abstrahentis à contritione, & attritione coniuncta Sacramento Pœnitentiæ. Ita D. Thom. hic q. 84. ar. 7. ad 1. & pluribus aliis in locis, Bonauentura, Richardus, Durandus, Sotus, Canus, Vega, & plures alii, quos citat, & sequitur Suarez disp. 15. sect. 1. Gonet disp. 7. ar. 5. Vasquez qu. 86. ar. 2. dub. 2. Tannerus disp. 6. quæst. 6. dub. 3. Lugus disp. 7. sect. 12. Amicus disp. 9. Arriaga disp. 16. sect. 1. & alii communiter.

3 Conclusio nostra est cum hac cõmuni sententia. Potest primò probari ex pluribus scripturæ locis, sed præcipuè ex illo Lucæ 17. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peritis*; qui locus licèt conetur Arriaga ostendere, quod non probet intentum: sicut nec alia, quæ communiter adducuntur, eo quod talem locum intelligat, quod omnes simul peribunt propter peccata præterita, non propter nouum peccatum impœnitentiæ, quod committatur non agendo pœnitentiam; nihilominus ex tali loco verum deduci præceptum, sic ostenditur. Si quis sit in periculo moriendi, & possit se liberare, & nolit, peccat contra præceptum non procurandi salutem corporis: sed magis incompatabiliter tenetur quis procurare propriam salutem, vt non incurrat æternam damnationem; ergo si quis non procurat propriam salutem, & non vitat æternam damnationem, cum possit hoc per cõtritionem, vel attritionem in Sacramento Pœnitentiæ, peccat contra præceptum de procuranda propria salute. Confirmatur ex præcepto charitatis omnes tenemur ad fraternam correptionem, & ad procurandum salutem proximi: sed ex lege charitatis magis tenemur ad procurandam nostram salutem, quam illam proximi; ergo si ad procurãdam salutem proximi tenemur ex præcepto, multò magis ad procurandam salutem nostram per pœnitentiam tenebimur ex præcepto.

4 Quare ex triplici capite docet D. Thom hic quæst. 85. ar. 5. ad secundum tenemur agere pœnitentiam. Primò ex lege iustitiæ, quæ dictat, vt seruemus ius illæsum, & satisfaciamus quantùm possumus Deo pro iniuria illata: Secundò ex lege charitatis erga Deum, qua tenemur Deum amare super omnia, & detestari quicquid eius Diuinæ Maiestati displicet: Tertiò, quia vnusquisq; tenetur adhibere media ad consequendum vltimum finem, ad quem est ordinatus: sed pro obtinenda æterna beatitudine, qui est finis, ad quem Deus homines ordinauit, in eo, qui peccatum aliquod graue commisit, medium necessarium est pœnitentia per contritionem, vel attritionem cum Sacramento; ergo, qui in peccatum lapsus est, ad pœnitentiam ex præcepto tenetur.

5 Ex his rationibus adductis deducitur cum S. Thom. hic quæst. 84. ar. 7. ad 1. hoc præceptum contritionis, siue attritionis cum Sacramento non solùm esse positiuum à sola Dei voluntate positum, sed etiam naturale; nam ratio naturalis dictat magis esse curandam salutem animæ, quam corporis, magis propriam, quam illam proximi, & insuper, quod debeam curare media, quæ ad finem vltimum consequendum sunt necessaria, seruareq; illæsum ius, & Deo satisfacere, si per peccatum offensus fuit.

Pœnitentiæ præceptum est etiam naturale.

6 Obijcies primò. Præcepto peculiari opponitur speciale peccatum: sed impœnitentia, ex D. Thom. 2. 2. q. 14. art. 1. ad 3. & art. 2. non est speciale peccatum, sed tantùm circumstãtia cuiuslibet peccati, in quo peccator perseuerat; ergo non datur speciale præceptum de pœnitentia.

Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem cum eodem S. Thom. in 2. dist. 43. ar. 3. ad tertium: etenim impœnitentia dupliciter potest considerari, primò, vt dicit nudam permanentiam in peccato vsque ad mortem, sine aduertentia illius, qui debet pœnitere, & dici potest permanentia materialis: Secundò formaliter, quando peccator aduertit, & expresè, vel implicitè, & virtualiter non vult pœnitere: primo modo est tantùm circumstantia, sicuti permanentia in bono opere est circumstantia boni operis: secundò modo est speciale peccatum in Spiritum Sanctum.

Impœnitentia quando sit speciale peccatum.

7 Obijcies secundò. Nullum est singulare præceptum conseruandi gratiam, alioquin numquam contingeret simplex peccatum, sed essent saltem duo peccata, vnum contra particulare præceptum, puta non occidendi, alterum de conseruanda gratia; ergo è contrario nullum datur speciale præceptum recuperandi gratiam amissam mediante pœnitentia; alioquin nullus damnaretur propter vnum peccatum, sed omnes saltem propter duo.

Respondeo negando consequentiam; nam ad conseruandam gratiam sufficit obseruantia aliorum præceptorum, non sic ad recuperandam, sed ad hanc requiritur specialis pœnitentia, quã si quis negligat in articulo mortis, damnabitur non solùm ab alia peccata, in quibus inuenietur, sed etiam ob impœnitentiam. Dico 2. etiam adesse speciale præceptum illam non amittendi, nempe quando est periculum non reparandi am-

ampliùs illam, vel ob mortem imminentem, vel ob amissionem vsus rationis.

8 Obijcies 3. Si datur speciale præceptum pœnitentiæ, vel hoc est naturale, vel positiuum; non naturale, quia non datur in præceptis decalogi; non positiuum, quia non inuenitur; quando sit positum; ergo non datur.

Respondeo hoc præceptum esse positiuum, & esse tale; colligitur ex scripturis, & rationibus adductis in conclusione, nempe ex lege iustitiæ, & charitatis erga Deum, & erga se ipsum; & esse etiam naturale propter easdem rationes, & reducitur ad primum præceptum decalogi de diligendo Deum super omnia.

Præceptū pœnitētiæ reducitur ad primū decalogi.

9 Quoad secundam tituli partem; Idem est quærere quomodo pœnitentia obliget, ac quærere, an pœnitentia debeat esse continua; Duobus autem modis intelligi potest pœnitentiam debere esse perpetuam, seu continuam; primo negatiuè; secundò positiuè: primo modo pœnitentia dicitur perpetua, quatenus numquam retractatur, nec quis habet displicentiam, quod pœnitentiam egerit; talis enim actus perpetuus dicitur non quidem positiuè, sed negatiuè, & secundum moralem existimationem; secundo modo pœnitentia dicitur moraliter perpetua, quando illa talis est, vt quoties homo de peccatis recogitat, toties etiam de illis conteratur.

Quæstionis sensus.

10 Conclusio 2. Pœnitentia de peccatis debet esse perpetua negatiuè; non positiuè. Prima pars est communis, & probatur; nam pœnitentia semel habita de peccatis commissis numquam debet displicere, aut retractari; talis enim displicentia, & retractatio intrinsecè mala est, & virtuti pænitentiæ, & præcepto ipsius specialiter repugnans; eo quod sit quidam quasi contemptus pænitentiæ, & complacentia in peccatis commissis; ergo negatiuè debet pœnitentia esse perpetua.

11 Secunda pars est contra Alensem 4. p. quæst. 17. mem. 2. art. 2. §. 2. Bonauent. in 4. distin. 16. art. 3. qu. 2. Paludanum dist. 17. quæst. 1. art. 3. Marsilium, Angelum, Syluestrum, & alios quos citant Suarez disput. 15. sect. 4. & Amicus disp. 9. num. 34. Est tamen D. Tho. hic qu. 84. art. 8. & 9. Caiet. ibidem, & to. 1. opusc. tract. 17. qu. 1. Medinæ C. de pœnitentia qu. 6. dub. 2. Soti, Nauarri Suarez loco cit. & communis. Probatur; si homo tenetur toties actualiter conteri de peccato, quoties de illo actualiter cogitat, talis obligatio oriretur ex aliquo præcepto; vel ergo ex aliquo præcepto positiuo, vel naturali: non positiuo; nam hoc vel esset humanum, vel diuinum; non ex humano, quia cum contritio, & attritio sint actus purè interiores non possunt cadere sub præcepto humano; neque ex diuino, quia nullibi scriptum habetur, nec vlla traditione receptum. Neque etiam hæc obligatio oritur ex præcepto naturali; nam, postquam semel quis egit pænitentiam veram, peccatum remittitur, & in gratiam homo recipitur, vnde præceptum confessionis semel tantùm obligat; ergo & præceptum pænitentiæ.

12 Dices forsan hoc præceptum dari ad vitandam complacentiam peccati recogitati. Sed contra potest vitare hanc complacentiam diuertēdo ad alia obiecta honesta; tum quia potest homo esse firmus in proposito non peccandi; vnde nullum erit periculum consensus. Non negauerim tamen esse regulariter vtile peccata detestari, quoties memoriæ occurrunt, vel habere displicentiam de illis, & hoc præsertim ad vitandum periculum, quod oriri potest noui consensus, & præsertim hoc est verum, si quis cognoscat inclinationem suam propensam ad aliquod peccatum; quo casu per accidens aliquando potest esse necessaria contritio, ne quis in peccatum labatur; at hoc est verum, non solùm dum quis cogitat peccatum præteritum, sed etiam futurum, licet aduertant Doctores maius esse periculum de præterito propter experimentum delectationis habitæ; & in hoc sensu per accidens est, quod contritionis præceptum obliget, cum quis possit varijs alijs modis hoc periculum vitare.

Vtile est peccata detestari cum memoriæ occurrunt.

ARTICVLVS XII.

An hoc præceptum obliget statim.

1 Partem affirmatiuam sustinet Parisiensis, Argentina Paludanus, Maior, Alensis, & alij, apud Suarez disput. cit. sect. 5. Lugo citat etiam Marsilium, & Syluestrum, quam opinionem speculatiuè esse probabilem sentit Arriaga loco cit. sect. 2. Negatiua est nunc communis inter Theologos, quam docent D. Thom. in 4. dist. 17. quæst. 3 art. 1. Durand. qu. 10. num. 5. Angelus verbo contritio, Medina Cod. de pœnitentia tract. 1. qu. 6. Adrianus, Soto, Cano, & alij apud Suarez disp. 15. sect. 5. quos sequitur, eamdem sustinent. Gonet disp. 7. art. 5. §. 3. Vasquez q. 86. art. 2. dub. 5. Lugo disp. 7. sect. 11. Amicus disp. 9. num. 15. Arriaga disput. 28. sect. 2. subsec. 1.

2 Conclusio 1. Præceptum contritionis

tionis nō obligat statim, ac commissum est peccatum. Probatur ex perpetuo vsu Ecclesiæ, & fidelium; nam neque isti se accusant de tali dilatione, nec vllus Confessarius de hoc interrogat tamquā de peccato, nisi pænitens prætermiserit annuam confessionem; neque hoc potest procedere ex minus perfecta instructione pænitentium,& Confessariorum; nam hoc esset malè sentire de tota Ecclesia, quæ totum hoc cognoscit, nec corrigit. Tùm quia sequeretur numquam esse licitum accedere ad confessionem cum sola attritione; nam inter peccatum, & confessionem intercedit semper aliquod tempus, in quo debuisset haberi contritio. Tùm quia Ecclesia errasset, dum Cathecumenos non permittebat baptizari, nisi in Paschate, & Pentecoste, & tamen supponebat eos in peccato, & per baptismum renasci, & iustificari: tum quia sequeretur semper hominem singulis momentis de nouo peccare quamdiù differt pęnitentiam, quia semper esset noua obligatio pænitēdi,vnde semper deberet explicari tempus,ex quo commissum est peccatum,secus non posset Confessarius formare iudicium de conscientia pœnitentis; quæ omnia sunt contra praxim in Ecclesia iam receptam.

3 Potest 2. Probari à priori hæc opinio, quia præceptum contritionis est præceptum affirmatiuum: sed præceptum affirmatiuum non obligat statim, sed pro determinato tempore, nec semper; ergo hoc præceptum non statim obligat post commissum peccatum.

4 Dices. De ratione præcepti affirmatiui est, quod non obliget semper: sed dicendo, quod obliget statim post commissum peccatum; non per hoc dicitur quod obliget semper; ergo hæc ratio nulla est: tum quia hæc obligatio, ideò datur, ne homo se exponat periculo moriendi sine pœnitentia, & proinde est obligatio negatiua, & obligat ad numquam manendum in peccato. Hæc Arriaga. Sed contra, quia vel obligat solùm statim post commissum peccatū, vel semper, donec quis iterum recipiatur in gratia: primum dici non potest, nisi destruatur ipsa cōclusio aduersariorum, quod si probo: si post primum instans peccati quis non conteratur,peccat mortalitèr de nouo per aduersarios; ergo statim in secunda morula debet conteri, & si non conteratur peccat, & sic de reliquis; ergo hoc præceptum non obligaret semel tantùm,sed semper, quod tamen dici non potest de præcepto affirmatiuo, quod semper non obligat: neque dici potest, quod sit obligatio negatiua, & præceptum negatiuum; nam obligatio contritionis est per præceptum affirmatiuum, vt omnes concedunt, & si esset negatiuum non solùm obligaret statim, sed semper quod aduersarij non admittunt; fatendum igitur, est esse præceptum affirmatiuum, quod nec statim, nec semper obligat.

5 Obijcies primò: Si quis non tenetur post commissum peccatum statim conteri,posset licitè velle manere in peccato: sed velle manere in peccato peccatum est; ergo statim debet conteri: sequela patet, quia nolle pœnitentiam est velle, quod peccatum perseueret.

Respondeo distinguendo sequelam minoris: posset licitè velle manere in peccato, hoc est posset licitè nolle statim pœnitentiam agere, concedo sequelam; posset velle absolutè, quod peccatum duret, nego sequelam; eodem modo proportionalitèr distinguo, concedo, & nego minorem, & deinde nego consequentiam; & similitèr nego sequelæ probationem: etenim duo essentialitèr includuntur in permanentia peccati habitualis: vnum est præteritio ipsius peccati; alterum est carentia pœnitentiæ; hoc secundùm vult, qui differt pœnitentiam, non primum. Explicatur hoc exemplo: si quis sit infirmus, sed talitèr, vt sciat probabilitèr, quod licèt statim non adhibeat medicinam, vel aduocet Medicum, non per hoc deterior fiet infirmitas, non adhibens medicinam, vult tantùm carentiam Medici, & medicinæ; de cetero ei displicet infirmitas, nec infirmitatem vult; ita in proposito, quod quis peccauerit, peccatori non placet, eo tamen supposito, statim non vult agere pœnitentiam, illam acturus, cum præceptum instabit.

6 Obijcies 2.Peccatum est exponere se periculo æternæ damnationis: sed differens pęnitentiam exponit se periculo æternæ damnationis; nam posset mori antequam agat pœnitentiam; ergo differens pœnitentiam, & statim eam non agens semper peccat.

Respondeo, quod exponere se periculo æternæ damnationis probabili, & verisimili est peccatum; non verò si hoc periculum probabilitèr nō sit futurum; vti moraliter, & probabiliter non datur in homine sano, præsertim, cum in eius potestate sit pœnitentiam agere, quod verò aliquando contingat in quibusdam mors repentina,non facit,quod moralitèr, & probabilitèr adsit in omnibus hoc periculum, sed potiùs, quod vniuersalitèr non adsit; & ideò non adest hæc obligatio.

7 Obijcies 3.Cum quis in morbum incidit

incidit. aut vulnus recipit statim tenetur adhibere medicamentum, ne salus corporis periclitetur; ergo multò magis, cum quis peccauit, tenetur statim adhibere medicamentum pœnitentiæ, ne æterna salus periclitetur.

Respondeo cum D. Thom. in supplemento infra qu. 6. ar. 5. ad 2. *Quod non est de necessitate salutis temporalis, vt statim medicus quaratur, nisi quando necessitas curationis incumbit, & similiter est de morbo spirituali*, per hoc enim, quod differatur pœnitentia, non fit grauius peccatum, aut difficilius, vt curetur. Ideo &c.

8 Obiicies 4. Ex præcepto charitatis magis tenemur nos à peccatis liberare per contritionem, quam correctionem fraternam alijs facere, vt eos à peccatis liberemur: sed correctionem fraternam statim tenemur facere delinquenti; ergo etiam statim tenemur post peccatum elicere contritionem.

Respondeo negando minorem; etenim ad correctionem fraternam non tenemur statim, ac quis peccauit, sed data opportunitate, nisi sit periculum noui peccati, vel non speretur opportunitas alia, in qua possimus ita commodè fratrem corripere, quod non euenit respectu nostri, quia nostra salus semper est in manu nostra, non verò illa proximi, ideo alios corripere debemus cum opportunè possumus, non nosmetipsos, quia semper in potestate nostra erit nos ipsos emendare.

9 Obiicies 5. Qui retinet alienum, vel damnum intulit in honore, fama, vel bonis corporis, tenetur statim restituere: sed peccatum est iniustitia contra Deum; ergo tenemur statim eidem satisfacere per contritionem.

Respondeo negando consequentiam: disparitas est, quia homo per furtum, vel læsionem famæ, & honoris patitur damnum; ideo homo tenetur statim restituere, dum potest: at Deus non patitur vllum damnum per peccatum: secus si per nostra peccata periclitaretur fama Dei apud homines, vt si quis disseminasset falsam doctrinam contra Deum, teneretur statim illam retractare apud eosdem, ne maior sequatur infamatio, at ex hoc non deducitur, quod debeat elicere actum contritionis, sed solùm, quod debeat retractare, quod malè dixit, vel fecit.

10 Obiicies 6. Ex charitate erga Deum tenetur homo nón esse illi infensum, & inimicum; ergo statim ac quis peccauit tenetur resarcire amicitiam per contritionem. Confirmatur primò si filius offendat parentem, & nollet citò petere veniam, censeretur grauiter parentem offendere. Secundò si quis Regi occurrēti statim reuerentiam non exhiberet, faceret contra reuerentiam ei debitam. Tertiò, si Deo reuelanti non statim crederem peccarem peccato infidelitatis. Quartò, si quis peccauit peccato infidelitatis, tenetur statim credere iuxta probabiliorem sententiam; ergo etiam postquam quis cecidit ab amicitia, statim ad eam redire per contritionem tenetur.

Respondeo distinguendo antecedens, ex charitate tenetur non esse infensus Deo peccando, concedo antecedens, agendo statim pœnitentiam de peccato commisso, nego antecedens; sufficit enim, quod non placeat ei peccatum, & velit pœnitere, quando tenebitur: Quare non facere statim pœnitentiam est quidem præter amicitiam, non contra illam. Ad primam confirmationem, concedo antecedens, nego consequentiam; nam parentes, qui cor filij non intuentur, anguntur, dum filius non petit veniam, & putant ipsum adhuc permanere in actuali offensa, & auersione quod non euenit de Deo, qui corda intuetur nec afflictionis est capax. Ad secundam confirmationem, dico nimis probare, probat enim, quod deberemus semper exhibere Deo adorationem, quia semper est nobis præsens, & nos videt; dico igitur hanc reuerentiam externam deberi Regi occurrenti; quia isti actus denotant inferioritatem nostram respectu personæ regiæ; quare diuersa reuerentia colitur à subditis ordinarijs, ac colatur à Principibus, at distinctio cuiuscumque creaturæ à Deo est satis clara sine istis signis exterioribus Ad 3. & 4. concedo antecedens, & nego consequentiam: disparitas est, quia non credendo facimus Deum mendacem; quare sicut, si dixissem alicui Deum esse mendacem, tenerer statim me retractare, vt ille falsam opinionem deponat, ita qui sic peccat, debet statim falsam opinionem deponere, quod non euenit in alijs peccatis, nam per illa non sentio malè de Deo.

11 Obiicies 7. Plura loca scripturæ Eccl. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem*, & Aug. ser. 57. de tempore habet. *Pœnitentia, quæ ab infirmo fit, infirma est; quæ autem à moriente petitur, timeo ne, & ipsa moriatur*, & plura alia possent adduci; ergo ex his deducitur, quod pœnitentia statim facienda est.

Respondeo loca scripturæ hortari nos ad non differendam pœnitentiam, ne præoccupati die mortis quæramus

spatium pœnitentiæ, & inuenire non possimus: at non esse præceptum, quod statim facienda sit; & Patres reprehendunt peccatores, qui differunt vsque ad mortem pœnitentiam, at non dicunt, quod statim facienda sit ex præcepto.

12 Ex dictis deducitur contra Marsilium, Angelum, & Gabrielem non esse necesse, quod quis conteratur in diebus festis; nam rationes, quæ probant non esse præceptum, quod statim fiat pœnitentia, probant etiam de diebus festis. Secundò nec religiosos teneri statim agere pœnitentiam: contra D. Bonauenturam; nam obligatio religiosorum est obseruantia votorum, & suarum regularum, vt docet D. Thom. loc. cit. supplementi in 3. p. qu. 6. ar. 5. non verò, quod statim debeant agere pœnitentiam de peccato commisso.

ARTICVLVS XIII.

Quando nam præceptum contritionis obliget.

1 Certum est apud omnes præceptum contritionis obligare circa horam mortis, aut quando est graue periculum vitæ, si enim ante illud tempus quis non egit pœnitentiam, pro tunc contritionis præceptum obligare omnes admittunt; etenim tunc est maximè necessaria contritio, ne salus æterna deperdatur: tum quia, si tunc non vrgeret præceptum contritionis, amplius hoc præceptum seruari non posset, quia post hanc vitam non datur locus pœnitentiæ; an verò pro tunc obligat, etiamsi quis habeat copiam cõfessarij, dicam infra: nunc inquirendum est, an in aliquo alio tempore hoc præceptum obliget, & quando.

2 Prima sententia docet ex natura rei, & ab intrinseco peccatorem non teneri ad pœnitentiam ante mortis articulum, vel graue periculum. Ita D. Th. in 4. dist. 17. qu. 1. Durand. qu. 10. n. 5. & 6. qui quamuis loquantur de confessione, eadem tamen est ratio de pœnitentia interiori. Caiet. in sum. verbo contritio. Adrianus qu. 3. de confess. Medina cod. de Pœnitentia tract. 1. q. 60. ar. 1. Sotus dist. 17. qu. 2. ar. 6. Nauarrus in sum. cap. 1. nu. 11. non negant tamen hi Doctores per accidens peccatorem teneri ad pœnitentiam in alus casibus, quos infra adducemus, sed dicunt, ab intrinseco, & ex natura rei extra mortis articulum, vel graue periculum non teneri ex speciali præcepto ad contritionem, hanc sequitur Vasquez q. 86. dub. 2. cum Valentia q. 8. punc. 4. & alijs.

Secunda sententia docet peccatorem teneri, etiamsi nullum extaret præceptum positiuum, ex natura rei, & ab intrinseco, ad pœnitentiam agendam aliquando in vita, & non posse sine peccato illam multum differre. Ita Henriquez lib. 4. de Sacram. cap. 6. num. 6. Suarez disp. 15. sec. 6. Coninch disp. 3. de pœnitentia dub. 3. conc. 3. Auersa qu. 1. sec. 7. Lugus disp. 7. sec. 11. §. 2. Arriaga disp. 18. sec. 3. Syluius quæst. 4. in supplement ar. 2. quæst. 3, & alij apud ipsum.

3 Conclusio est cum hac secunda sententia. Solet probari conclusio ex locis scripturæ, & Patrum, qui sæpè acriter reprehendunt eos, qui diu pœnitentiam differunt: sed verè ex his locis, vt notauit Lugus non rectè, & firmiter probatur conclusio; nam huiusmodi loca non tam militant contra differentes pænitentiam, quam contra differentes pænitentiam peccata noua antiquis addendo, quare ex his locis nulla solida probatio deduci potest.

4 Probatur ergo ratione. Illud est peccatum, quod est valde rationi dissonum; sed quod velit peccator per totam vitam, aut diuturno tempore non resurgere à peccato, & pœnitentiam non agere, quamuis non velit alia noua peccata committere, est valde rationi dissonum; ergo nolle agere pœnitentiam, nisi in morte, vel nisi post diuturnum tempus peccatum est; quod si peccatum, sequitur clarè, quod detur præceptum non differendi pænitentiam per tantùm tempus: probatur minor; maior enim per se patet: quia exponere propriam salutem morali periculo damnationis, de illa non esse solicitum, imo illam negligere, est valde rationi dissonum: sed sic se habet, qui vult differre pænitentiam vsque ad finem vitæ; tum quia nescit diem, neque horam mortis: tum quia plures mortes repentinæ occurrunt, quas non potest præuidere: tum quia videtur contemni propria salus; ergo differre pænitentiam vsque ad mortem semper peccatum est, & ad hoc faciunt omnes illæ rationes, quas in articulo præcedenti soluimus, licèt enim non probent statim esse faciendam pænitentiam, certè saltem probant non esse differendam vsque ad finem vitæ.

5 Quantùm vero temporis possit sine nouo peccato impænitentiæ differri ipsa pænitentia incertum est, & vix potest determinari, sed arbitrio prudentis viri ponderantis hic, & nunc omnes circumstantias decidendum est. Arriaga loco citato num. 43. existimat hoc præce-

præceptum obligare singulis annis, quemadmodum præcepta dilectionis Dei, fidei, & spei, licèt sint affirmatiua, obligant non tantùm in fine vitæ, sed singulis annis: alii admittunt spatium duorum, vel trium annorum, vt Coninchus de Charitate disp. 24. dub. 3. num. 53. & Lugus loco cit. nu. 253. sed verè pro diuerso statu personarum, & circumstantiarum debet hoc tempus arbitrio prudentis viri determinari; nec alter firmum quicquam potest dici.

6 Extra hunc casum dantur plures alii, in quibus conueniunt Doctores obligare præceptum contritionis, & pænitentiæ. Primus est instante periculo perpetuæ amentiæ, qui æquiualet periculo proximo mortis.

7 Secundus casus, quando occurrit occasio obligans ad actionem, quam licitè in statu peccati facere non possumus; sic diximus agentes de Sacramentis, quod si quis debeat administrare Sacramenta, debet agere pænitentiam, & elicere actum contritionis, si sit in peccato, item si debeat Sacramenta viuorum recipere. Dixi viuorum: nam ad recipiẽda dignè Sacramẽta mortuorum non requiritur contritio, vt ex alibi dictis suppono. Item secundùm probabiliorem opinionem Diaconus, & Subdiaconus solemniter fungentes officio suo in missa tenentur esse in gratia, & ideo, si peccatum habere cognoscunt, obligantur ad contritionem.

8 Tertius casus, quando quis est in morali periculo vitæ, non in quo vnus aut alter mori soleat, sed in quo plerique moriuntur, vt in longa, & periculosa nauigatione, in tempore pestis, vel belli, vel si in mari, & grauis insurgat, & periculosa tempestas.

9 Quartus casus, quando occurrit præceptum communicandi in Paschate, & non adest confessarius; verum hic non distinguitur à secundò.

10 Quintus casus cum vrget grauis tentatio, quam sine contritione homo moraliter non potest superare. Sextus in casu publicæ necessitatis, quando quis timet à Deo puniri populum ob peccata particularia. Verum hi duo vltimi à pluribus non admittuntur; non primus; nam nulla est adeo grauis tentatio, quæ cum auxilio diuinæ gratiæ, & aliis remediis superari non possit: neque secundus; nam in tali casu sufficit Deum orare, & potest quilibet existimare, quod propter sua peccata Deus populum non puniat: tum quia semper, vel fere semper quis teneretur elicere actũ contritionis, cum in quolibet Regno; vel sint bella, vel penuriæ, vel tempestates, vel siccitates, vel alia huiusmodi mala.

11 Quæres an si in periculo, vel articulo mortis quis possit confiteri in tali casu sufficiat attritio cum confessione, & absolutione, vel requiratur contritio.

Respondeo probabilius esse adhuc requiri contritionem, est contra Fagundez in secundo præcepto lib 2. cap. 4. num. 13. Layman lib. 4. Moralium trac. 6. cap. 6. nu. 6. Turrianum in selectis p. 1. disp. 21. dub. 2. Lugum hic disp. 7. Vasquez, & alios. Est tamen Nugni hic qu. 2. de pænit. ar. 4. dub. 4. Suarez disp. 15. sec. 4. nu. 17. Tanneri tom. 4. disp. 6. qu. 6. dub. 3. Coninch disp. 3. dub. 1. Gonet disp. 7. nu. 103. Arriagæ disp. 17. nu. 25. & aliorum. Probant aliqui responsionem, quia incertum est, an attritio cum confessione sufficiat ad iustificationem; in articulo autem mortis debemus adhibere omne remedium, ne salus periclitetur. Sed hæc ratio non probat, nam verè, vt infra videbimus, post Tridentinum est sententia certissima, quod attritio cum confessione sufficiat ad iustificationem; ergo ex hoc capite nullo modo est necessaria contritio, cum Deus in lege Euangelica pro remissione peccatorum, & iustificatione voluerit acceptare attritionem cum Sacramento; vnde ex hoc capite probabilem existimo contrariam.

12 Moueor ergo ad afferendum contritionem requiri, quia in tali articulo etiamsi quis sit iustus, secundùm probabiliorem sententiam debet elicere actum dilectionis; ergo si memor sit peccatorum, etiam actum contritionis; non enim moraliter quis memor peccati potest elicere actum dilectionis Dei, nisi etiam doleat, & detestetur peccata: tum quia, cum incertum sit, an sacerdos ipsum absoluens habeat omnia requisita, debet conari quantùm potest, vt tutiorem viam suscipiat; etenim vt inquit Augustinus. *Neminem, etsi nullius sceleris sibi conscius esset, committere debere, vt sine pœnitentia migraret a vita.*

13 Dices ergo tenebitur confessarius admonere pænitentem in articulo mortis constitutum, vt eliceat actum contritionis, cum adhũc actũ teneatur, quodsi non eliceat nõ poterit ipsum absoluere, quia non haberet animum seruandi omnia præcepta. Sed contra dico confessarios vt plurimum hoc facere, & conari, vt pænitentes eliciãt actus cõtritionis, imo fidei, spei, & charitatis: non tenentur tamen ad hoc, quia etiam contraria est in praxi moraliter tuta, & ideo possunt ipsos pœnitentes absolue-

re, si tamen admoniti pænitentes moribundi, vt eliciant actus amoris, & contritionis nolent hos actus elicere non essent absoluendi, quia inditium esset, quod nec veram attritionem haberent.

ARTICVLVS XIV.

An contritio essentialiter differat ab attritione.

1 EX dictis huc vsque de contritione faci è erit assignare varias differentias, quæ intercedunt inter contritionem, & attritionem.

Prima ergo, & potissima diuersitas desumitur ex motiuo diuerso formali, in quod tendunt; nam formale motiuū cōtritionis est sēper peccatum, vt est offensiuum Dei super omnia diligibilis: formale verò motiuum attritionis est multiplex, & semper creatum; etenim, vel est pæna inferni, quæ duplex est, scilicet damni consistentis in carentia visionis Dei, & sensus consistentis in cruciatibus ignis &c. & Deus solùm extrinsecè vt finis *cui* terminat actum attritionis; vel est alia pæna, sed semper vt immissa à Deo, vel est turpitudo peccati, & hæc adhuc duplex esse potest; vel enim attritio detestatur peccatum omne propter turpitudinem illius, vel detestatur peccatum aliquod, ver. gr. furti propter turpitudinem peculiarem, quam in se continet contra virtutem iustitiæ, quo secundo modo, licèt possit esse actus supernaturalis, non tamen est sufficiens etiam in Sacramento ad iustificationem, quia non detestatur omnia peccata, etenim potest quis detestari peccatum, & turpitudinem furti, quatenus contrariatur Virtuti iustitiæ, & nihilominus habere affectum ad peccata luxuriæ, vel superbiæ, vel &c.

2 Ex quo adest secunda differentia inter contritionem, & attritionem; nam cōtritio cum detestetur peccatum, quatenus est offensa Dei super omnia dilecti, non potest vnum detestari, nisi omnia alia detestetur, vt ex dictis supra constat: attritio verò potest detestari vnum, & non aliud: si tamen attritio sit ex pœnis inferni, semper erit vniuersalis detestatio de omnibus peccatis; sicuti erit talis, si detestetur turpitudinem peccati in genere, vt turpitudo est; nam omnia peccata in hoc conueniunt.

3 Tertia differentia inter contritionem, & attritionem est, quod contritioni ex diuina promissione est annexa infallibiliter gratia sanctificans: attritio verò potest esse informis, quia neque ex natura sua, neque ex diuina promissione habet annexum gratiam Sanctificantem; & hoc etiam in Sacramento pœnitentiæ, quia si attritio non sit vniuersalis, & non detestetur omnia peccata, non est sufficiens ad iustificationem, etiam in Sacramento, si alia peccata habet specie diuersa, sed deberet habere tot attritiones, quot sunt peccata specie diuersa; hoc autem contritioni numquam conuenit, quæ semper est ex motiuo vniuersali cadente super omnia peccata. His positis.

4 Conclusio. Contritio perfecta distinguitur essentialiter ab attritione. Probatur breuiter. Illi actus distinguuntur essentialiter, qui habent obiecta formalia specie diuersa. Sed contritio, & attritio habent obiecta formalia specie diuersa; ergo distinguuntur essentialiter: maior patet: quia distinctio specifica actuum debet desumi ex ordine transcendentali diuerso, quem habent ad sua propria obiecta: minor constat: nam obiectum formale contritionis est peccatum, prout est offensa Dei super omnia dilecti: obiectum verò formale attritionis est peccatum, quod quis detestetur, vel propter metum pœnarum inferni, vel ob propriam turpitudinem, & inhonestatem.

5 Ex his constet numquam attritionem posse fieri contritionem; nam actus, qui est essentialiter diuersus, non potest fieri alius; sicuti enim leo numquam potest fieri canis, vel homo, quia essentialiter differunt; ita neque attritio vnquam potest fieri contritio. Dicitur tamen communiter ex attrito pœnitentem fieri contritum in Sacramento pœnitentiæ æquiualenter, quia sicuti contritio est vltima dispositio ad iustificationem; ita attritio cum Sacramento est vltima dispositio ad eamdem iustificationem; vnde attritio cum Sacramento causat eam gratiam dispositiuè, quam causat dispositiuè contritio extra Sacramentum. Alij aliter explicant, sed verè hæc est germana expositio, & aliæ, quæ solent dari sunt vt plurimum sine fundamento: cuiusmodi est illa, quod posita attritione, & absolutione, Deus dat gratiam, qua mediante pænitens actum contritionis elicit, hoc enim & videtur esse contra experientiam, & sine vllo fundamento asseritur.

6 Quæres primò: Vtrum diuisio, quam facit Trident. de attritione, quod oriatur, vel esse metu pænarū, & inferni, vel turpitudinis peccati sit adæquata?

Respondeo affirmatiuè. Sic Suarez disp. 5. sect. 2. & communiter Doctores. Ratio est, quia attritio est dolor de peccatis; sed nō potest esse dolor de peccatis, nisi

nisi vel ob illorum turpitudinem, vel propter pœnas, quas causant ipsa peccata, ergo à Trid. fuit tradita diuisio adæquata.

7 Dices: Potest quis dolere de peccatis per attritionem non solùm propter pœnas inferni, sed etiam nè careat beatitudine; ergo non est adæquata. Sed contra, quia carentia beatitudinis est pœna grauissima damni, quam damnati in inferno patiuntur. Ideo &c.

8 Quæres secundò. An, vt attritio sit vera, & christiana requiratur, quod pœnæ sint æternæ, an vero sufficiat, quod quis doleat ex motiuo pœnæ temporalis?

Respondeo, sufficere ad veram attritionem, quod sit ex metu pœnæ temporalis, vel alterius vitæ, vt Purgatorij, vel etiam huius vitæ quatenus tamē pœnę à Deo infliguntur. Est contra Vasquez q. 92. art. 2. dub. 3. est tamen Suarez disp. 5. sect. 2. Lugi disp. 5. sect. 9. Arriagæ disp. 11. sect. 1. & aliorum. Et quidem, quod attritio vera possit esse ex motiuo pœnarum purgatorij: probatur. Detur quis habens tantum peccata venialia, certè hic potest accedere ad Sacramentum Pænitentiæ, sunt enim materia sufficiens; sed talis non potest habere attritionem ob pœnas æternas inferni; ergo sufficit, quod attritionem habeat ex metu pœnarum purgatorij; talis enim attritio potest esse supernaturalis, & vniuersalis, & consequenter vera attritio, & dispositio sufficiens cum Sacramento ad gratiam.

9 Secunda pars probatur exemplo adducto à Concilio Trid. de Niniuitis, qui veram attritionem habuerunt ex metu subuersionis Ciuitatis: debent tamen istæ pœnæ concipi, vt infligantur à Deo; tum quia ad veram attritionem requiritur, quod aliquo modo homo conuertatur in Deum, vel colendo eum, vel ei obediendo, vel eum timendo, & eum amare incipiendo: hoc autem potest fieri ob metū pœnarum a Deo inflictarum, vel infligendarum, non autem a Iudice humano: tum quia pœnæ, quæ infliguntur ab homine non sufficiunt ad arcendum hominem à voluntate peccandi, sed tantùm ab actione externa; nam Iudex quilibet de internis non iudicat; si autem concipiantur, vt infliguntur à Deo, cum Deus scrutetur corda, pœnæ etiam temporales sunt sufficientes ad arcendum hominem à quocumq; peccato, & ideo ex metu ipsarum potest elici vera attritio.

ARTICVLVS XV.

An attritio ex timore pœnarum sit honesta.

1 LVtherus, eiusq; sequaces volunt dolorem conceptum ex metu pœnarum non esse bonum, sed facere homines hypocritas, & magis peccatores; id etiam dixere aliqui Theologi, qui scripserunt ante Concilium Tridentinum, vt Greg. in 2 dist. 26. q. 1. ar. 3. Almainus, & Adrianus quodlib. 4. q. 2. Verum nunc post definitionem Concilij omnes Theologi Catholici sēntiunt talem attritionem esse actum bonum, & laudabilem.

2 Conclusio. Catholica veritas est de fide attritionem ex metu gehennæ, & pœnarum esse actum bonum, & laudabilem, & vtilem ad salutem. Hæc conclusio est definita in Concilio Trid. sess. 6. can 8. *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere; anathema sit.* Et sess. 14. cap. 4. habet: ***Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat, non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm mouentis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat.*** Potest etiam probari pluribus locis scripturæ, & Patrum, quæ ad longum adducunt auctores de hac difficultate tractantes; verùm allata definitio Concilij sufficiat.

3 Probatur ratione. In attritione de peccatis ex metu gehennę interuenit intentio finis, electio medij, & ordinatio medij ad finem: sed hæc omnia sunt honesta, & bona; ergo & ipsa attritio bona est, & honesta: probatur minor intentio finis est, quod peccator velit se liberare à pœnis, hoc autem, vt ex se constat, honestum est; electio medij est velle carere peccatis, quod in se honestissimum est; ordinatio etiam medij ad finem, nempe velle carere peccatis, vt liberetur à pœnis, ex se honestissimum est; ergo si hæc omnia honesta sunt, & bona, etiam attritio ipsa talis erit. Confirmatur: id possum honestè, & licitè facere circa me ipsum sistendo in amore mei, quod possum facere erga proximum sistendo in amore ipsius; tamenim ego sum pars naturæ rationalis, sicuti est ille: sed si ego possum liberare Petrum à doloribus, vel à periculo vitæ, teneor illum liberare,

& cum

& eum liberando honestè facio, nec teneor habere alium finem, nisi illum liberandi à doloribus, & morte; ergo etiam, si ego volo auertere à me ipso æternos illos cruciatus, & assumo ad hunc finem fugam, & detestationem peccati, honestè id facio.

4 Obijcies primo. Actus, qui non vult vitare peccatum in omni circumstantia, sed præcisè quando est illi annexa pœna, peccatum est; vnde dixit Augustinus, quod si fur desinat furari ex eo solùm, quod videtur, est furti conscius: sed qui desinit peccare, & dolet de peccato ex eo solùm, quod timet gehennã, non vult vitare peccatum in omni circumstantia, sed præcisè solùm, quando est illi annexa pœna; ergo attritio, qua homo desinit peccare, & dolet de peccato ex eo solùm, quod timet gehennã, peccatum est.

Respondeo, quòd maior potest habere duplicem sensum: primus est volo vitare peccatum, quia ei est annexa pœna, & si pœna ei non esset annexa, illud non vitarem, & hic actus certè peccatũ est; in quo sensu intelligitur Augustinus, quod si fur desinat furari ex eo solùm, quod videtur, est furti conscius, quia re vera habet affectum ad furtum, sicuti qui elicit talem actum habet affectum ad peccatum: secundus sensus est præcisiuus, & quis dicat: *Volo vitare omne peccatum, quia ei est annexa pœna*; & in hoc sensu, nego esse peccatum, sed actus bonus est, licet nõ se extenderet ad omnes circumstantias, sed præcisiuè circa illas se haberet; quemadmodum iste actus ex se bonus est: *Ego facio firmum propositum hodie non peccandi*; & tamen hic actus non se extendit ad dies futuros, sed præcisiuè circa illos se habet, & hoc modo se habet peccator, dũ dolet de peccatis ex metu gehennæ; fateor quidẽ, quod sicuti si quis diceret, *Hodie nolo peccare, cras tamen volo*, peccaret: ita si quis diceret: *Nolo peccare propter infernum, si tamen infernus non esset, peccarem*, certè peccatum committeret; at hoc modo non se habet, qui attritionem elicit, sed primo modo, quo sensu actus honestissimus est.

5 Obiicies secundò. Est contra rationem naturalem magis dolere de pœna, quam de culpa: sed qui dolet de peccatis propter pœnas, magis dolet de pœna, quam de culpa; iuxta illud commune axioma: *Propter vnumquodq; tale, & illud magis*; ergo attritio, qua quis dolet de peccatis propter pœnas, est actus contra rationem naturalem, & peccatum.

Respondeo primo distinguendo maiorem, est contra rationem naturalem magis dolere de pœna, quam de culpa actu comparatiuo, & reflexo, concedo maiorem: sic enim idem esset, ac si quis diceret: *Malo magis peccare, quam tolerare pœnas inferni*, quod certè peccatum esset: magis dolere de pœna, quam de culpa actu præcisiuo, & directo, nego maiorem; etenim detur mater, quę amet intensè filium vt octo, Deum verò, vel actu non amet, quia de eo non cogitat, vel amet tantùm vt vnum, certè ista mater non peccat, & tamen in actu exercito magis intensè amat filium, quam Deum; ita à pari in actu exercito magis intensè amat carentiam pœnæ, sed præscindendo à comparatione cum culpa: amat tamen etiam carentiam culpæ, & tam amor carentiæ pęnę, quam amor carentiæ culpæ sunt actus boni, & honesti; qui ergo dolet de peccatis propter metum gehennæ, magis timet pœnam actu præcisiuo, & directo, non actu reflexo, & comparatiuo; hoc autem secundo modo esset peccatum, non primo.

6 Respondeo secundò. Data, & non concessa maiori ob rationem dictam; negando minorem; nec illud axioma est vniuersaliter verum, sed solùm quando est totalis causa alicuius effectus; in proposito autem non est totalis causa, sed etiam est timor Dei Iudicis volentis infligere pœnam; nam si peccatores non conciperent tamquam certum, Deum esse inflicturum pœnas, sed conciperent, vel Deum non inflicturum pœnas, vel non posse, etiam si vellet, non metuerent pœnas, hoc autem modo non magis timent pœnas, quam culpam, sed magis timent Deum valentem, & volentem infligere pœnas; hoc autem est rectę rationi consonum.

7 Obijcies tertiò. Actus virtualiter, & implicitè includens voluntatem moraliter malam est malus: sed dolor de peccatis ex metu gehennę includit voluntatem moraliter malam; ergo malus est; probatur minor; nam implicitè includit hunc affectum: *Si non esset pœna inferni, peccarem*: hic autem actus, vt constat, ex se malus est, & peccaminosus; ergo &c.

Respondeo cõcedendo maiorem: & negando minorem: ad probationem, nego maiorem: imò implicat, quod ille actus, quo quis fugit pęnas, & efficaciter detestatur peccatum, implicitè velit peccatum; ratio huius est, quia ille actus, quo quis fugit, & amat carentiam pęnę, bonus est, talis enim carentia potest amari, & de facto à iustis etiam amatur; similiter actus, quo quis non vult peccatum, & dolet de peccato bonus est ex obiecto; ergo non potest fieri malus; nam

nam si obiectum reddatur malum, in illud per talem actum non potest homo tendere, sed debet tendere per alium: vt patet, quis amat ieiunium hic actus bonus est; si prohibeatur sub pœna peccati grauis ieiunium alicui, primus actus quo quis honestè amabat ieiunium, non potest nunc amare ieiunium prohibitū, sed si amauerit, erit actus diuersus, vt dictum fuit de actibus humanis; ita in proposito cum actus attritionis dicat efficaciter *nolo peccatum*, & hic actus ex obiecto sit bonus, implicat, quod simul dicat *volo obiectum peccaminosum*, cum non possit idem actus esse volo, & nolo.

9 Obijcies 4. Ordinare maius bonum ad minus bonum est vituperabile: sed qui dolet de peccatis ex metu pœnæ ordinat vitationem culpæ, quæ est maius bonum ad vitationem pœnæ, quæ est minus; ergo &c.

Respondeo ordinare maius bonum ad minus tamquam ad finem vltimum esse vituperabile, non verò tamquam ad finem proximum; Sic Deus ordinauit incarnationem ad nostram salutem; ordinamus ergo per attritionem vitationē culpæ ad vitandam pœnam tamquam in finem proximum, at vltimatè, & adæquatè ordinamus in Deum, quem timemus. Ideò &c.

ARTICVLVS XVI.

An attritio sit sufficiens dispositio in Sacramento ad iustificationem.

1 PLures Doctores, qui ante Concilium Tridentinū scripserunt, docuerunt ad effectum Sacramenti pœnitentię hoc est ad iustificationem necessariò requiri contritionem. Sic Magister, Richardus de S. Victore, Alensis, Bonauentura, Gabriel, Maior, & Medina. Alij sufficere quidē attritionem, sed putatam contritionem. Alij requiri semper contritionem, sed per Sacramentum excitari hominem, si accedat cum sola attritione ad eam mutandam in contritionem; huius opinionis fuere Henricus, Caietanus, & alij, quos ad longum enumerat Suarez disp. 20. sect. 1.

Syluius quæst. 1. supplementi art. 3. quær. 3. qui citat Gamacium, Fauentinum, & alios vult attritionem sufficientem ad iustificationem in Sacramento debere esse actum charitatis imperfectū, nec sufficere attritionē, qua quis doleret de peccato ex solo timore pœnarū inferni.

Iansenius verò, quem sequuntur Iansenisni, vult non sufficere attritionem ex metu gehennæ, sed requiri contritionem ex amore procedentem.

Communis tamen, vera, & certa sententia docet sufficere attritionem ex metu gehennæ, pœnarum, vel ex turpitudine peccati conceptam ad iustificationem cum Sacramento. Ita D. Thom. in 4. dist. 17. qu. 3. art. 5. qu. 1. & alibi. Scotus in 4. dist. 14. qu. 4. art. 3. Thomistæ, & Scotistæ nunc communiter, Suarez, Vasquez, Lugus, & omnes è societate Iesu, quos viderim.

2 Conclusio. Attritio supernaturalis ex metu gehennæ, pœnarum, vel ex turpitudine peccati concepta est sufficiens dispositio ad iustificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ obtinendam. Probatur primò ex Trid. sess. 14. cap. 4. vbi condistinguens contritionem perfectam, quæ est ex charitate à contritione imperfecta, quæ attritio dicitur, & assignans obiectum attritionis inquit. *Quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ; declarat non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum.* Et infra: *Et quamuis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Ecce, quod Concilium clarè distinguit contritionem perfectam ab attritione, quod illa procedit ex charitate, & sufficit ad iustificandum extra Sacramentum, cum sit vltima dispositio; attritio verò procedit ex metu pœnarum, vel ex turpitudinis peccati consideratione, & dixit esse dispositionem ad gratiam cum Sacramēto Pœnitentiæ.

3 Dices 1. Concilium ibi loqui non de dispositione vltima, & sufficiente, sed de remota, & insufficiente. Sed contra primò; quia Concilium eodem modo dicit esse dispositionem attritionem in Sacramento, quo modo est contritio dispositio extra Sacramentum: sed contritio extra Sacramentum est dispositio proxima; ergo etiam attritio in Sacramento: tum quia diuerso modo attritio disponit ad gratiam in Sacramento, ac extrà: sed extrà disponit remote; ergo in Sacramento proximè.

4 Dices 2. Concilium non dicere attritionem esse proximam dispositionē ad gratiam in Sacramento, sed esse dispositionem ad dignè suscipiendum Sacramentum, sicuti etiam eleemosynæ, & alia pia opera præcedentia disponunt ad dignè recipiendum Sacramentum, cuius virtute pœnitens iustificetur, verùm dignam Sacramenti susceptionem fieri

fieri per hoc, quod posita attritione, & accedente Sacramento excitatur pœnitens a Deo ad actum contritionis, quo posito iustificationis gratiam consequitur. Sed contra; quia si attritio sola cum Sacramento non sufficit; ergo falsum est, quod dicit Concilium, nempe, quod *ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit*; nam deberet dicere iuxtà aduersariorum opinionem, quod disponit ad impetrandam contritionem: tum quia si posita attritione data fuit contritio ante receptionem Sacramenti, etiam data fuisset gratia, & sic numquam Sacramentum primò daret gratiam, quod tamen falsum est: tum quia Concilium loquens de attritione habet: *Et quamuis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit*; ergo, si potest cum Sacramento, cum eodem erit vera dispositio sufficiens.

5 Ex dictis reijcitur opinio Syluij dicentis attritionem, quæ in Sacramento requiritur, debere esse actum charitatis, sed imperfectum. Sed contra hoc videtur apertè contrariari Concilio; nam quando Concilium dicit attritionem esse dispositionem cum Sacramento, loquitur de illa, quæ concipitur ex metu gehennæ, & ex turpitudine peccati: sed hæc certè non est actus charitatis, nisi impropriè, quatenùs omnis voluntas non peccandi est aliquis amor; ergo &c. & in hoc sensu etiam puto locutum fuisse Syluium.

6 Obijcies 1. ex Iansenio dolor sufficiens ad iustificationem cum Sacramento debet esse supernaturalis; sed attritio ex metu gehennæ non est supernaturalis; ergo &c. Probatur minor; nam non est ex gratia Christi, inquit enim *Nam ista gratia effectum prorsus oppositum in voluntate facit; est enim inspiratio cœlestis delectationis, qua Deus incipit dulcescere, quem timebat; quaque dulcedine perfusus animus iam non formidine pœnæ, sed iustitia dilectione operatur bonum*.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem ad probationem, nego antecedens; Concilium enim dicit talem attritionem esse donum Spiritus Sancti, non inhabitantis, sed mouentis; mouet autem Deus per gratiam suam; quare non tantùm eo modo, quo dicit Iansenius, sed etiam per timorem mouet gratia sua; nam etiam timor conducit ad salutem; omne autem conducens ad salutem debet esse supernaturale & ex gratia; vt alibi in tractatu de gratia fusè probatum fuit.

7 Obijcies 2. Actus, qui debet esse sufficiens dispositio in Sacramento ad iustificationem, debet tollere affectum ad peccatum: sed attritio ex metu pœnarum nō tollit affectum ad peccatum; ergo non est sufficiens: probatur minor, quæ fiunt ex metu partim sunt voluntaria, partim inuoluntaria, vt Theologi omnes concedunt, & patet de Mercatore proijciente merces in mare, qui voluntariè proijcit ob metum tempestatis; at non proijceret, sed seruaret merces, si non esset tempestas; ergo etiam, qui dolet de peccatis ex metu gehennæ, ita dolet, vt non doleret, si non esset gehenna; hoc autem est habere affectum ad peccatum, vt de se patet.

Respondeo concessa maiori, negando minorem: ad probationem, nego vniuersaliter esse verum, quod ea, quæ fiunt ex metu sint mixta ex voluntario, & inuoluntario; nam quæ sunt animæ lucrosa sunt simpliciter voluntaria, vt diximus de actibus humanis agentes de metu, & huiusmodi est attritio de peccatis ex metu gehennæ &c. fateor quidem mercatorem proijcientem merces ob metum tempestatis hoc facere ex voluntario mixto cum inuoluntario; verùm hoc prouenit, quia proijciendo merces damnum sibi ipsi affert, non lucrum; ideò &c.

8 Obijcies 3. Qui conuertitur debet mutare voluntatem à peccato: sed timor hoc non potest facere sine charitate; ergo timor non sufficit ad iustificationem etiam in Sacramento: probatur minor; nam timor premit non exhaurit cupiditatem, continet manum, non animum, qui eodem modo fixus manet ad peccatum.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: unde Concilium dicit, *si voluntatem peccandi excludat*, sentit ergo Cōcilium attritionem ex timore pœnarum conceptam posse pœnitus voluntatem peccandi excludere; nec probatio minoris vllo modo vrget; nam est timor mundanus, qui est huiusmodi non timor fugiendi pœnas à Deo Iudice infligendas; nam cum Deus puniat non solùm peccata externa, sed etiam cordis, si quis habet voluntatem fugiendi has pœnas, debet etiam habere voluntatem fugiendi omne peccatum.

9 Quæres an si quis doleat de peccato ob turpitudinem eius cōtra naturam rationalem, veram attritionem habeat sufficientem cum Sacramento ad iustificationem?

Respondeo affirmatiuè. Est Suarez, & Arriaga disp. 11. sect. 2. contra Lugum disp. 5. sect. 9. Ratio est, quia Concilium

cilium simplicitèr dicit attritionem ex turpitudine peccati conceptam esse sufficientem; ergo &c. tum quia fundamentum Lugi ex dictis de peccatis nullum est; eo ipso enim, quod peccatum est contra naturam rationalem, est etiã contra Deum, qui est caput naturæ rationalis, vnde qui dolet de peccato ob turpitudinem, saltèm implicitè, & virtualitèr conuertitur in Deum.

10 Ex huculque dictis, & ex dictis supra de contritione constat attritionem Christianam sufficientem in Sacramento ad iustificationem debere esse de omnibus peccatis saltèm mortalibus, & ideò debere esse vniuersalem, cum spe veniæ. supernaturalem, & posse oriri, vel ex pœnis æternis, siue damni, siue sensus, siue temporalibus à Deo indice infligendis, vel ex turpitudine peccati; non tamen si esset tantùm de pœnis ab humano iudice, vel alio infligendis; nam timor mundanus non excludit omnem voluntatem peccandi.

11 Tractant hic communitèr Doctores an peccata aliquando reuiuiscãt, & merita; de constitutiuo peccati, de remissione peccatorum venialium, quæ omnia iam à nobis tractata fuere de iustificatione agentes, & de vitijs, & peccatis; nec opus est iterùm actum agere.

QVÆSTIO III.

De essentia Sacramenti Pœnitentiæ.

Hvcvsq; diximus de virtute pœnitentię, nunc de ipsa, vt Sacramentum est, agere debemus, hæc vocatur secunda tabula post Baptismum, reconciliatio cum Deo à principali suo effectu, absolutio peccatorum, quia peccatores à vinculis peccatorum absoluit, exomologesis græcè, quod latinè sonat confessio, teste Tertull. de pœnitentia cap.9. lauacrum lacrymarum, à Tridens. sess.14.cap.2. laboriosus baptismus, quia fletibus, & lacrymis, id quod per peccatum post baptismum perdidimus, per Pœnitentiæ Sacramentum recuperamus; & pluribus alijs nominibus à Cõcilijs, & Patribus nominatur.

ARTICVLVS I.

An detur verum Sacramentum Pœnitentiæ à Christo Domino institutum.

1 Plures fuere errores circa Sacramentum pęnitentiæ. Primus fuit Mõrani, à quo eius sequaces dicti fuere Montanistæ hic negauit vllum esse in Ecclesia remedium, quo peccantes post baptismum possent Deo reconciliari, de hoc errore mentionem facit Hier. Epist. 54. ad Marcellam, & Epist. ad Ctesiphontem cap. 2. in hunc errorem incidit Tertullianus ex eodem Hier. locis citatis. Secundus error fuit Nouati Carthaginensis, & Romanæ Ecclesiæ Presbiteri dicentis eos, qui post baptismum in aliquod graue peccatum incidissent, non esse amplius ab Ecclesia recipiendos, neque penes Ecclesiam hanc potestatem esse. De quo Euseb. lib.6. cap. 35 Nouatiani tamen non negabant lapsos post baptismum non posse agere pænitentiam, & reconciliari, sed dicebant hanc potestatem non esse in Ecclesia, sed à solo Deo fieri posse de quo Socrates lib. 4.Hist. cap.13. Tertius error est Lutheranorum, & Caluinistarum, qui concedunt quidem dari remedium in Ecclesia pro remittendis culpis post baptismum; sed volunt hoc remedium nihil aliud esse, nisi memoriam baptismi suscepti cum fiducia remissionis peccatorum. Ex Bellar, lib.1. de pænitentia cap.11. & 12. Quartus est aliorũ hæreticorum huius tẽporis, qui conuincti ex scripturis, & Patribus admittunt verum sacramentum pænitentiæ, sed illud ita constituunt in sola absolutione, & quodam ritu, vt negent requiri confessionem.

2 Conclusio. Catholica veritas est in Ecclesia esse verum, & proprium Pænitentiæ Sacramentum à Christo Domino institutum, & à baptismo distinctum. Ita definitum fuit in Concilijs Constantiensi sess. 15. in Florentino in Decreto Eugenij, & demum in Trid. sess. 14. cap. 1. & can. 1. & 2. Probatur ratione ducta ex scriptura; si aliqua res existit in scriptura, & ab Ecclesia recipiatur tamquam verum Sacramentum à Christo Domino institutum, illa propriè Sacramentum est: sed ita res se habet in proposito; ergo pænitentia est verum Sacramentum: maior patet ex alibi dictis: probatur minor; nam per Sacramentum pænitentiæ intelligimus Sacramentum quoddam institutum in absolutione sacerdotis, & in actibus pænitentis remissiuum peccatorum post baptismum: sed hoc habetur clarè ex scripturis; nam Ioan. 20. habetur. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*, quod ante promiserat Petro Matth. 18. *Tibi dabo claues &c.* ergo per talem potestatem constituit eos iudices peccatorum; iudicium autem non potest fieri sine manifestatione peccatorum; & hæc omnia recipiuntur ab Ecclesia tamquam

quam verum Sacramentum; ergo &c.

3 Ex quo habes quando fuit à Christo Domino hoc Sacramentum institutum nempe Ioan. 20. vt definit Trid. sess. 14. cap. 1. Esse autem hoc Sacramentum à baptismo distinctum definit Trid. eadem sess. cap. 2. cum sit diuersa materia, & forma Sacramenti pœnitentiæ, ab illa baptismi, & minister baptismi non debet esse iudex, sicuti est minister Sacramenti pœnitentiæ.

4 Probatur 2. Ratione D. Thom. hic qu. 84. ar. 1. Sacramentum est signum rei sacræ sanctificantis homines: sed pœnitentia, quæ fit in Ecclesia est aliquod signum sacrum sanctificans homines, tam ex parte pœnitentis peccata confitentis, & de eis dolentis, quam ex parte sacerdotis absoluentis; ergo est verum Sacramentum; maior patet: probatur minor; nam in confessione dolorosa, quam facit pœnitens, iam intelligitur detestatio, & fuga, quam habet de peccatis, absolutio etiam sacerdotis significat remissionem peccatorum, & sanctificationem pœnitentis; ergo est verum & proprium Sacramentum.

5 Obijcies primò Sacramenta nouæ legis distinguuntur ex diuersitate gratiæ, quam significant, & conferunt; sed gratia, quam significat pœnitentia non est diuersa à gratia baptismi; vtraque enim tribuit vitam peccatori; ergo pœnitentia non est Sacramentum distinctum à baptismo.

Respondeo Sacramenta non tantùm distingui ex diuersitate gratiæ; quam conferunt, sed etiam ex materia, & forma, sic materia, & forma pœnitentiæ est longè diuersa ab illa baptismi, præterea minister pœnitentię est iudex non ille baptismi, hic delet per gratiam, quam confert omnem culpam, & pœnam; non sic sacramentum pœnitentiæ; tandem baptismus dat primam vitam spiritualem, pœnitentia suscitat ad vitam deperditam, non dat primam vitam.

6 Obijcies 2. Aug. lib. de nuptijs, & concupiscentia cap. 33. habet. *Lauacro regenerationis non tantùm peccata præterita sed etiam posterius admissa remittuntur*, ergo ad remissionem peccatorum non requiritur Sacramentum distinctum à baptismo, sed sufficit baptismus in memoriam reuocatus cum fide, quod peccata remissa sint.

Respondeo ab Augustino dici remitti per baptismum etiam peccata posterius admissa radicaliter, eo quod ipse sit ianua Sacramentorum, nec possit recipi Sacramentum pœnitentiæ, nisi prius quis sit baptizatus; & hunc esse verum sensum Augustini patet ex eo, quod addit; dicit enim. *Quid enim prodesset, vel ante baptismum pœnitentia, nisi baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet.*

ARTICVLVS II.

Quænam sint partes sacramenti pœnitentiæ.

1 Partes Sacramenti pœnitentię possunt esse, vel metaphysicæ, vel physicæ; metaphysicæ sunt genus, & differentia, & pro genere est signum sacrum efficax, pro differentia, gratiæ remissiuæ peccati post baptismum commissi, & de his non est difficultas, sed est de partibus physicis concurrentibus ad constituendum Sacramentum pœnitentiæ. Et in primis cum definitum sit in Concilio Florentino, & Trid. omnia Sacramenta nouæ legis constare materia forma, & intentione ministri, etiam ad constituendum hoc Sacramentum hæc omnia requiri, constat ex dictis de sacramentis in communi qu. 1.

2 Secundò certum est inter Theologos catholicos, quod ad hoc, vt Sacramentum pœnitentiæ fructuosum sit, hæc omnia requiruntur. Primò, quod pœnitens peccatum aliquod commiserit post baptismum. secundò, quod confiteatur hoc peccatum sacerdoti habenti ordinem, & iurisdictionem: Tertiò, quod habeat dolorem scilicet contritionem, vel saltem attritionem supernaturalem, cum proposito emendationis. Quartò, quod à Sacerdote absoluatur cum intentione absoluendi; si enim vnum ex his desit Sacramentum non conficitur, saltem cum fructu, (abstraho nunc ab eo, an possit dari Sacramentum pœnitentiæ validum, & informe, & quomodo requiratur satisfactio, de his enim infra agemus) hoc certùm, cum sit, mirum est in quam varias abierint opiniones theologi, præsertim in quæstione, quæ inter eos non potest esse, nisi de voce, in assignandis partibus physicis huius Sacramenti.

3 Prima opinio est Scoti in 4. dist. 14. qu. 4. & dist. 16. qu. 1. Maironis, & Rubionis, hæc docet essentiam huius Sacramenti consistere in absolutione, prærequirere tamen tamquam quid præuium contritionem, & confessionem & tamquàm quid subsequens, satisfactionem.

Secunda est Soti in 4. dist. 14. qu. 1. ar. 1. Henriquez lib. 4. de Sacra. cap. 11. asserentium consistere in contritione, confessione, & satisfactione, connotata absolutione.

Tertia est Durandi in 4. dist. 14. qu. 3. & dist.

& dist 16. qu. 1. & Palatios ibidem volentium constare confessione, & absolutione.

Quarta Gabrielis in 4. dist. 14. qu. 2. ar. 1. & aliorum volentium partes esse confessionem, & satisfactionem, non contritionem, quia hæc non est sensibilis.

Quinta Lugi disp. 12. sec. 2. & Arriagæ. disp. 30. sec. 6. volentium peccata post baptismum commissa, contritionem, confessionem, & absolutionem à sacerdote habente ordinem, & iurisdictionem cum intentione absoluendi datam, esse partes constituentes hoc Sacramentum.

Sexta communis & vera docet constare materia, & forma; & pro materia assignat contritionem, confessionem, & satisfactionem, pro forma illa verba *absoluo te &c.* Sic D. Thom. qu. 84. art. 1. Thomistæ communiter, Suarez disput. 18. sec. 2. & 3. Amicus disp. 10. sec. 4. & communis Doctorum.

4 Aduerte ex dictis de Sacramentis in communi quæst. 1. art. 13. quod licèt hoc Sacramentum non sit permanens, vt Eucharistia, sed tantùm consistat in vsu in ipso tamen possumus, & debemus distinguere, & fieri, & factum esse, quæmadmodum, si Deus produceret aliquod subiectum calidum, quod tamen statim, ac productum est, esset destruendum, nihil omnis in ipso adhuc possumus considerare ea, quæ intrinsecè requiruntur ad fieri ipsius; & ea, quæ intrinsecè requiruntur ad factum esse eiusdem calidi; ita in proposito de Sacramentis dicendum est, etenim si hoc Sacramentum consideretur in fieri, includit essentialiter materiam formam, & intentionem ministri, vt dictum fuit vniuersaliter de omnibus Sacramentis loco supra citato, si verò loquamur de Sacramento pœnitentiæ in facto esse, in quo sensu agitatur hæc quæstio.

5 Conclusio. Sacramentum pœnitentiæ includit contritionem, confessionem, & satisfactionem tamquam partes integrales materiam, & absolutionem tamquam formam. Constat hoc ex Trid. sess. 14. cap. 3. vbi definit quod illa verba *absoluo te &c.* sunt forma huius Sacramenti, & infra. *Sunt autem quasi materia huius Sacramenti ipsius pœnitentis actus nempe contritio, confessio, & satisfactio qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenam, & perfectam remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur:* dicuntur autem à Concilio, isti actus quasi materia; non quia propriè non sint materia huius Sacramenti; sed quia non sunt materia eo modo, quo in aliis Sacramentis, in quibus materia est aqua, vel oleum &c. cæterùm habere hos actus veram rationem materiæ huius Sacramenti patet, quia id habet rationem materiæ in aliquo Sacramento, quod habet rationem determinabilis per formam: isti actus habent rationem determinabilis per formam absolutionis; ergo verè habent rationem materiæ.

6 Probatur modo conclusio de ratione cuiuscumque compositi est, quod constet materia, & forma, & hoc verum est, non tantùm in naturalibus, sed etiam in artificialibus, & moralibus: sed Sacramentum pœnitentiæ est quoddam compositum artificiale, seu morale; ergo constat essentialiter materia, & forma: atqui per Trid. loco citato materia sunt actus pœnitentis enumerati, forma sunt illa verba *absoluo te &c.* ergo his omnibus tamquam partibus physicis essentialiter constat.

7 Obijcies primò. Id quo ablato ceterisque ab eo distinctis manentibus aufertur denominatio alicuius totius est pars constitutiua illius totius: sed si auferatur ordo, vel iurisdictio, vel intentio ab absoluente, vel baptismus à suscipiente, vel peccatum post baptismum commissum, non remaneret Sacramentum pænitentiæ; ergo hæc omnia sunt partes intrinsecè constituentes ipsum Sacramentum pænitentiæ. Sic Lugus.

Respondeo distinguendo maiorem, quæ est vera, si formaliter auferatur denominatio illius totius, non verò si auferatur consecutiuè: Quare ablato vno ex enumeratis remanet Sacramentum pænitentiæ adhuc formaliter, licèt non consecutiuè: etenim hic loquimur de partibus intrinsecis constituentibus Sacramentum, non de extrinsecis ipsi Sacramento. In proposito igitur sacerdos, ordo, iurisdictio requiruntur ad faciendum Sacramentum ex parte causæ efficientis, non formaliter, & intrinsecè; cuius signum est, quia si hoc Sacramentum esset permanens, vt est permanens Sacramentum Eucharistiæ, sicuti hoc permanet etiamsi post consecrationem moriatur sacerdos, & pereat eius intentio, ita postquam data fuit vera absolutio, si periret sacerdos cum ordine, iurisdictione, & intentione, adhuc permaneret hoc Sacramentum. Itè baptismus in suscipiente requiritur tamquam subiectum huius Sacramenti, non tamquam pars ipsius; sicuti enim subiectum caloris non est de essentia caloris; ita nec homo baptizatus est pars essentialis Sacramenti intrinseca, sed subie-

cum Sacramento extrinsecum: multò minus peccata intrinsecè constituunt Sacramentum; nam quod est pars compositi, debet remanere in composito peccata verò destruuntur, non remanent; vnde peccata sunt materia destruenda, non quę componat intrinsecè Sacramentum.

8 Obijcies 2. pro Scoto. Hoc Sacramentum conficitur, & confertur à sacerdote tamquam à ministro, & iudice: sed sacerdos non dat nisi absolutionem; ergo in sola absolutione consistit.

Respondeo quod licèt sacerdos non det nisi absolutionem; nihilominus dicitur ab eo confici, & conferri, quia ipse ponit formam tamquam partem principalem; quemadmodum agens naturale dicitur generare totum, licèt non producat nisi formam, & statuarius statuam efficit, licèt nisi formam artificialem introduxerit. Ita &c.

9 Obijcies 3. Omne quod intrinsecè componit Sacramentum pœnitentiæ est causatiuum gratiæ: sed sola absolutio causat gratiam; ergo sola absolutio constituit intrinsecè Sacramentum pœnitentiæ: probatur minor, quia si actus pœnitẽtis causarent gratiam, pœnitens diceretur se ipsum iustificare, dare sibi gratiam, & seipsum absoluere; ergo &c.

Respondeo negando minorem: ad probationem, nego sequelam; nam verùm est, quod pœnitens per suos actus de congruo mereatur gratiam, sicuti miles ab egregiè ab ipso patrata meretur comitatum à Rege; at si comitatum accipiat; non per hoc dicitur sibi donasse comitatum, sed Rex illi comitatum donauit; ita licèt actus pœnitentis causent gratiam, & promereantur vt ei Deus remittat peccata, aut eum absoluat; non dicitur tamen se ipsum absoluere, aut sibi donare gratiam; quia istæ denominationes *dono*, & *remitto* spectant tantùm ad illum, qui est dominus iuris, aut ad illum, qui habet facultatem à Domino iuris; ideo potest dici, quod minister donat gratiam, absoluat, & remittat peccata, non verò pœnitens, licèt actus ipsius, vt constituunt Sacramentum, producant gratiam.

10 Obijcies 4. Pars alicuius Sacramenti debet esse sensibilis: contritio non est sensibilis; ergo non est pars Sacramenti pœnitentiæ.

Respondeo reddi sensibilem per confessionem, & hoc sufficit.

11 Obijcies 5. Pars essentialis est illa, siue qua totum existere nequit: sed ablata satisfactione, adhuc remanet Sacramentum pœnitentiæ: ergo satisfactio non est pars essentialis.

Respondeo, quod satisfactio dupliciter potest considerari, primò, vt dicit voluntatem satisfaciendi, & obtemperãdi Confessario præcipienti, & hoc modo dico esse partem essentialem, & essentialiter requisitam; nam si quis haberet animum nullam faciendi pœnitentiam, nec etiam esset dispositus, neq; posset absolui: secundò pro vt dicit actualem satisfactionem, & sic est pars integralis, & delet partem pœnæ, nec est necesse, quod sit ante formam; nam etiã partes, quæ aggenerantur sunt post formam, & integrant vnam materiam, vnde si quis abscinderet digitum ab homine, adhuc esset essentialiter homo, sed mutilus, ita si non efficiatur satisfactio imposita, adhuc Sacramentum verum fuit, sed mutilum.

12 Quæres, quæ ex his partibus dicantur in recto?

Respondeo, omnes esse de intrinseco constitutiuo Sacramenti Pœnitentię, & ideò posse dici significari in recto, hoc est omnes partes enumeratas esse de intrinseca ratione talis Sacramenti, ceterum hoc spectat ad modum explicandi huiusmodi concreta, nam tam possumus dicere, Sacramentum Pœnitentiæ est *Confessio, contritio, & satisfactio pœnitentis propriorum peccatorum, & absolutio illi data à Sacerdote*, quomodo omnes partes dicuntur in recto; quam dicere: *Est confessio, contritio, & satisfactio cum absolutione*; vel *Absolutio cum confessione &c.* Idem enim explicamus; quare hoc nullius momenti est, quidquid alij conentur fusè explicare, sed hoc, vt dixi, spectat ad nostrum modum explicandi.

ARTICVLVS III

Quænam sit forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1 Ordo doctrinæ videtur exigere, vt prius ageremus de partibus materialibus Sacramenti Pœnitentiæ, quam de forma; verùm, cum partes materiales longiorem exigant disquisitionem, & forma sit præcipua pars, Angelicusq; Præceptor prius egerit de forma, quam de materia, ideo & nos ipsum sequẽtes prius de forma agemus, vt hac difficultate expedita, commodius ea, quæ de partibus materialibus dicenda sunt explicare valeamus.

2 Suppono primò tãquam certum contra quosdam, quos refert Suarez disput. 19. sect. 1. ad formam Sacramenti Pœnitentiæ requiri essentialiter verba,

nec

nec Sacerdotem posse scriptura aliqua, vel nutibus absoluere peccatorem Sacramentaliter. Ratio est, quia quando aliquid, vt tale sit, dependet à voluntate Christi institutoris, debemus dicere id esse essentialiter requisitum, quod Christus determinauit: Sed ex Concilio Florentino habetur, quod omnia Sacramenta Matrimonio excepto, constant verbis tamquam forma; ergo, cum exceptio firmet regulam, debemus fateri omnia alia Sacramenta, adeoq; Sacramentum Pœnitentiæ, cõstare verbis pro forma; potuit quidem Christus instituere, vt absolutio fieret per scripturam, vel aliud signum, sicuti Iudex potest proferre sententiam per scripturam, vel nutus: at de facto instituisse, vt forma absolutionis constaret verbis propriis, & ex Florentino loco citato, & ex perpetuo vsu Ecclesiæ constat.

2 Suppono secundò ex Trid. sess. 14. cap. 3. non esse necessaria omnia verba, quæ de facto dicuntur, vt sunt illa: *Misereatur tui &c. Indulgentiam &c. Dominus noster &c. Passio Domini nostri &c.* Hæc enim, vt inquit Concilium loco citato, sunt *Preces, quæ laudabiliter adiunguntur, ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant.* Quare in concursu plurium pœnitentium Confessarij multoties omittunt illas preces. Difficultas ergo est de illis verbis: *Ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; vtrum omnia ista sint de essentia formæ absolutionis.

4 Prima opinio docet esse de essentia formæ, quod quis dicat: *Absoluo te à peccatis tuis in nomine Patris, Filij, & Spiritus Sancti.* Sic Durandus in 4. dist. 22. q. 2. Ioann. de Neapoli distin. 16. quæst. 5. Maior dist. 14. qu. 2. Gerson, & quidam alij.

Secunda sententia vult saltem esse necessaria illa verba *Absoluo te à peccatis tuis.* Sic Palud. in 4. dist. 22. q. 3. Petrus Soto, Viguerius, & alij.

Tertia sententia est Soti in 4. dist. 12. q. 1. ar. 1. §. *Postremum tamen dubium*; hæc vult sufficere, si quis dicat: *Absoluo*; quod probabile etiam censet Arriaga disp. 49. sect. 4. n. 23.

Quarta communis sententia docet illa duo verba: *Absoluo te*, sufficere ad essentiam Sacramenti. Sic D. Thom. hic q. 84. ar. 3. Caietanus, Nauarrus, Syluester, Suarez disp. 19. sect. 1. Vasquez dub. 4. Gonet. disp. 12. ar. 1. Lugus disput. 13. sect. 1. Coninchus disp. 4. dub. 3. Amicus disp. 11. sect. 1. & fere omnes Doctores.

5 Conclusio. Sola illa duo verba, *Absoluo te* cõstituunt essentialem formam huius Sacramenti. Probatur primò ex Florentino, & Tridentinò sess. 14. cap. 3. vbi dicitur, formam consistere in illis verbis: *Absoluo te &c.* & talis est etiam cõmunis sensus Theologorum, & Summistarum; quod si Trid. addat &c. illud non addit, eo quod putet reliqua verba esse essentialia, sed vt abstrahat à controuersia Theologorum, eo quod aliqui putent etiam alia esse essentialia.

6 Secundò probatur ratione. Illa tantùm verba sunt essentialia pro forma huius Sacramenti, quæ essentialiter exprimunt effectum principalem huius Sacramenti per modum iudicij: sed illa verba: *Absoluo te*, sufficienter, & essentialiter exprimunt effectum principalem huius Sacramenti, nempe absolutionem à peccatis, & eorumdem liberationem; ergo illa tantùm sunt necessaria: maior patet: probatur minor; nam posita confessione peccatorum, eo ipso, quod Sacerdos dicit: *Absoluo te*, eo ipso intelligitur, & determinatur talis forma ad absolutionem illius hominis à peccatis confessis; ex circumstantijs enim, & cõmuni hominum sensu id intelligitur, non aliud; ergo &c. Confirmatur: si illa verba *Absoluo te* non sufficiunt, maximè quia requiritur etiam ly pronomen *ego*, vel *à peccatis tuis*, vel inuocatio Trinitatis, vel illa verba: *In nomine Patris, Filij, & Spiritus Sancti*: sed verè ly *ego* non requiritur; nam implicitè includitur in ly *absoluo*; Idem enim est dicere *absoluo*, ac *ego absoluo*: neque requiruntur illa verba *à peccatis tuis*; nam posita confessione peccatorum; cum minister dicit *Absoluo te*, sufficienter ex circumstantijs intelligitur, quod illum absoluit à peccatis: neque tertiò requiritur inuocatio Trinitatis; nam Christus Ioann. 20. dum instituit hoc Sacramentum non dixit: *Quorum remiseritis peccata cum inuocatione Trinitatis*, sed solùm, *quorum remiseritis peccata*; ergo non est necessaria inuocatio Trinitatis. Ex quo patet, quod multò minus est necesse, quod quis dicat *Absoluo te ab omnibus peccatis tuis*; vt vult Gabriel in 4. dist. 14. quæst. 2. imò nec debet dicit *ab omnibus &c.* tum quia in Rituali nouo Romano expuncta sunt illa verba *ab omnibus*; tum quia falsa posset reddi forma; nam si pœnitens tacuit peccatum aliquod veniale, certe ab illo non absoluit; ergo ab omnibus non absoluit, sed tantùm à confessis.

7 Dices: Si eo ipso, quod Sacerdos dicit tãtùm *absoluo te*, determinatur forma ex circumstantijs, & communi hominum existimatione supposita peccatorum confessione ad absolutionem illius pœnitentis à peccatis; ergo etiam posita confessione, si Sacerdos tantùm dicat,

absol-

absoluo, determinatur tale verbum ab absolutionem à peccatis; ergo non est necesse addere ly *te*, sed sufficiet dicere *absoluo*. Sed contra; quia actio absolutiua debet esse determinata ad subiectum: sed per ly *absoluo* non determinatur ad subiectum; ergo non sufficit, nisi dicatur *absoluo te*; quemadmodum enim si Iudex audito reo solum diceret *absoluo*, non per hoc diceretur reus ille absolutus; nam ly *absoluo* solitariè prolatum est indifferens, vt cadat tam super hunc reum, quam supra alium, imò sub nullum determinatè cadit, ita in proposito dicendum est; & ratio est, quia actio magis pendet à termino, super quem immediatè cadit, & circa quem versatur, quã à termino *à quo*: ergo debet illum determinatè afficere; sic in baptismate, & confirmatione & c. essentialiter debet dici *Baptizo te, confirmo te &c.*

8 Quæres primò. An saltem ea verba *à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, concurrant de facto ad infusionem gratiæ, & remissionem peccati?

Respondeo, gratiam produci in instanti prolationis illorum verborum *Absoluo te*, nec alia verba concurrere. Est contra Vasquez q. 84. dub. 4. Henriquez lib. 4. de pœnitentia cap. 11. Amicum loco citato nu. 17. qui volunt ly *à peccatis tuis* concurrere ad infusionem gratiæ, licèt concedant alia *In nomine Patris &c.* non concurrere; nostra tamen responsio est Gonet. loco cit. nu. 11. Lugi loco cit nu. 28. Arriagæ disp. 49. sect. 5. & communis. Probatur breuiter: effectus ponitur necessariò posita causa sufficienti, & essentiali: sed posita confessione dolorosa peccatorum, cum proposito satisfaciendi, & illis verbis, *absoluo te*, cum debita intentione absoluendi est posita causa sufficiens, & essentialis; ergo statim producitur gratia.

9 Dices primò. Differri ex intentione proferentis. Sed contra, quia effectus sequitur necessariò posita causa; ergo non est in potestate proferentis illum suspendere. Confirmatur, quia si esset in potestate proferentis suspendere effectũ, si quis hoc modo diceret, *A peccatis tuis absoluo te ego*, non deberet dari gratia, donec prolatum esser verbum *ego*; imò possent addi plura alia verba, nempe *Absoluo te à peccatis tuis, scilicet mendacijs, periurijs, furtis, & alijs, quæ confessus es ego*, quis autem non videat hoc esse absurdum; cum non sit in potestate proferentis suspendere effectum, sed necessariò sequatur posita causa sufficienti.

10 Dices secundò ex Amico. Effectus Sacramenti pendet non solum ex materia, & forma, sed etiam ex intentione ministri, vt constat ex Florentino: sed potest minister habere intentionem absoluendi à peccatis post totam formam, quoad omnia verba etiam non essentialia absolutam; ergo tantùm tunc producetur gratia, non ante, cum ante non habuerit intentionem. Confirmatur, potest Confessarius absoluere ab vno veniali, non ab alio; Sacerdos consecrans potest ex decem hostijs velle consecrare vnam, non alias. Baptizans per trinam immersionem velle eleuare aquam ad faciendum Sacramentum in prima, non in secunda; ergo à pari poterit habere intentionem absoluendi à peccatis post totam formam absolutam. Sed contra, quia quando Confessarius dicit verba, *absoluo te*, vel habet intentionem absoluendi actualem, vel saltem virtualem, & faciendi, quod facit Ecclesia, vel nullam intentionem habet: si habet; ergo posita forma essentiali ab ipso non dependet amplius, quod nõ sequatur effectus, sed necessariò sequitur: si verò nullam habet; ergo licèt eam habeat post prolata verba essentialia formæ, nullum conficit Sacramentum, vt dictum est in tractatu de Sacramentis in communi q. 5. ar. 6. Quæres secundò. Intentio enim requiritur ad dandam significationem Sacramentalem formæ; ergo si verba essentialia formæ sunt prolata sine intentione, intentio non potest cadere supra significationem: ablata autem significatione, tollitur Sacramentum; vide quæ ibi dicta sunt. Neque exempla, quæ adducit quicquam probant; nam Confessarius potest dirigere suam intentionem, vt cadat supra talem materiam sufficientem ad faciendum Sacramentum, non supra aliam; sic potest velle absoluere ab vno veniali, non ab alio, validè, sed non licitè; quia vnum veniale est materia sufficiens ad conficiendum Sacramentum, item vnica ablutio est sufficiens ad baptismum, & vnica hostia ad consecrationem: at si nullam habet intentionem, quando profert verba essentialia formæ, etiam si postea eam habeat, talis intentio non potest cadere supra significationem sacramentalem, & ideò nullum est Sacramentum.

11 Quæres 2. An forma Sacramenti Pœnitentiæ deprecatoriè prolata, sit valida?

Respondeo, absolutionem per modum deprecationis expressam non esse validam. Ita D. Thom. hic quæst. 84. art. 3. & opusc. 22. quem sequuntur communiter Thomistæ, vt testatur Gonet disp. 12. ar. 8. Suarez disp. 19. sect. 1. Vasquez q. 84. ar. 3. dub. 3. Lugus, Arriaga, Amicus

locis

locis citatis, contra Alensem, Bonauenturam, Mayronem, & alios antiquos relatos à D. Thom. dicto opusculo, qui eos confutat; quorum opinionem iampridem è scholis explosam, nouissimè docuerunt Ioannes Morinus, & Ioannes Launoyus, quos refellunt Baronius p. 2. Theologiæ moralis disp. 2. sect. 3. ar. 5. & Nicolai 8. par. quæst. 84. art. 3. Vasquez, Amicus, & Gonet, qui volunt esse erroneam.

12 Probatur ex Trid. sess. 14. cap. 3. vbi habet: *Pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse, ego te absoluo &c.* Et can. 9. definit absolutionem debere fieri per actum iudicialem, & non esse nudum ministerium: sed si forma deprecatoriè prolata esset sufficiens, non consisteret in illis ministri verbis, *ego te absoluo &c.* & tam pœnitens esset absolutus, quando minister dicit, *Dominus noster Iesus Christus te absoluat*; & ista: *Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus.* Cum tamen à Trid. loco citato dicantur laudabiles preces, quæ tamen ad essentiæ formam minimè spectant; ergo si clarè constat ex Trid. debere formam proferri per modum iudicij, & Sacerdotem absoluentem esse Iudicem, & iudicium in absolutione exercere, non potest absolutio fieri modo deprecatorio, quia deprecatio est per modum supplicantis, Iudex autem est per modum auctoritatem exercentis.

13 Dices primò. Remittere peccata est proprium Dei; ergo Sacerdotes tantùm remittunt per modum deprecatiuum. Sed contra: est proprium Dei remittere peccata per modum agentis principalis; cum quo stat, quod Sacerdotes, vt ministri delegati, sint verè iudices absoluentes, & remittentes peccata.

14 Dices secundò. Græci non absoluunt, nisi deprecatiuo modo. Sed contra falsum antecedens, vt Pater Goar Ordinis Prædicatorum testatur ex Goneto loco citato, & idem docet Arcudius lib. 4. de Sacramentis cap. 3. nam phrasi Græcæ, qua dicitur, *Habeo te absolutum* æquiualet Latinè *ego te absoluo.*

15 Dices tertiò. Græci deprecatiuè baptizant dicendo, *Baptizetur seruus Christi*, ergo etiam potest dari absolutio. Sed contra falsum est antecedens, vt rectè obseruarunt P. Nicolai 3. par. q. 60. art. 8. & 66. art. 5. Lugus, & alij; non enim dicunt *baptizetur*, sed *baptizatur*; quo sensu etiam vera esset absolutio, si in passiuo dicatur: *Tu absolueris à me à peccatis tuis*; vel *Petrus absoluitur à me à peccatis.* Tunc enim non fit mutatio essentialis formæ:

16 Dices quartò. Sacramentum Extremæ Vnctionis fit modo deprecatiuo; ergo & Pœnitentiæ. Sed contra: negat D. Thom. in opusc. cit. consequentiam, quia in extrema vnctione petitur etiam salus corporis, quam non semper expedit dare, & ideò est modo deprecatiuo; at in Sacramento Pœnitentiæ datur gratia, quam semper expedit dare, & debet dari per modum iudicij.

17 Dices quintò. In can. *Multiplex* de pœnitentia dist. 1. habetur ex Leone Papa: *Indulgentiam Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum obtineri non posse.* Sed contra respondet D. Thom. hic quæst. 84. ar. 1. ad 2. talem locum intelligi de orationibus, quæ præmittuntur ad absolutionem, quæ preces non spectant ad essentiam formæ, vt inquit Trid. loco cit. sess. 14. cap. 3.

ARTICVLVS IV.

Quem sensum habeant ea verba Absoluo te &c.

1 Difficultas procedit in casu, quo quis iam est absolutus per præcedentem confessionem, & à culpa, & à pœna, si denuo subijciat eadem peccata clauibus Ecclesiæ, quomodo possit intelligi, quod verificetur forma? nam, quando non est pœnitens absolutus, facilè intelligimus, quomodo forma verificetur; suppono enim cum communi, & vera, quod Sacerdotes verè habeant potestatem absoluendi a culpa, quo casu clarè intelligimus, quod sensus illorum verborum *Absoluo te &c.* possit esse, *soluo te à vinculis peccatorum tuorum, & à pœnis æternis, quas pro his peccatis merebaris.*

2 In hac quæstione potest verè illud dici, quot capita, tot sententiæ, aliquas ponam, & probabiliorem seligam.

3 Prima est Magistri in 4. distinc. 18. quem secuti sunt Bonauentur. Gabriel, Maior, Alensis, & alij: hæc vult sensum illorum verborum *Ego te absoluo*, idem esse, ac absolutum ostendo, & declaro. Secunda, quod sit idem, ac libero te ab obligatione subijciendi peccata tua clauibus Ecclesiæ, hanc indicant Bonauent. & Alensis. Tertia libero te à debito pœnæ æternæ, vel temporalis; sic Vgo de S. Victore, & Scotus in 4. dist. 14. q. 2. Verum hæ omnes opiniones fundantur in falsa opinione, quod Sacerdos absoluens non possit remittere culpam, sed tantùm pœnam. Et quidem Magistri opinio contradicit Concilio Trid. sess. 14. cap. 3. vbi habet: *Res & effectus huius Sacramenti quantùm ad eius vim, & effica-*

faciam pertinet, *reconciliatio est cum Deo*; Sed reconciliatio fit per gratiam remissiuam culpæ: ergo non est idem *Te absoluo*, ac *absolutum ostendo, & declaro*. Et can. 9. dicitur: *Si quis dixerit absolutionem Sacramentalem non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium pronunciandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti &c. anathema sit.* Quæ definitio, vt patet videtur esse apertè contra opinionem Magistri. Vnde D. Thom. opusc. 22. cap. 1. vocat hanc Magistri opinionem præsumptuosam, & erroneam. Ex quibus locis Trident. etiam ruunt secunda, & tertia opinio, & amplius sic reijciuntur: quia si quis sit alias confessus peccata sua, & si liber à culpa, & pœna non tantùm æterna, sed etiam temporali, vt de facto potest esse, iam hic non habet debitum subijciendi clauibus Ecclesiæ peccata sua, quia iam semel ritè ea subiecit, nec potest liberari ab vlla pæna, quia suppono ipsum iam esse liberum; & tamen potest iterum absolui, si denuò confiteatur peccata iam confessa; ergo sensus formæ absolutionis non est ille, quem istæ opinones assignant.

4 Ex dictis remanet etiam confutata opinio Medinæ Cod. de Pœnitentia, qui docet ly, *absoluo te*, esse idem, ac aperio tibi Ianuam Regni Cęlestis; si enim quis iam sit in gratia, & sine peccato, huic certè est aperta Ianua Regni Cœlestis; & nihilominus potest Sanctè, & bene iterum confiteri peccata remissa, & absolutionem obtinere.

5 Quinta opinio est Coninchi dis. 4. dub. 8. qui dicit peccatum præteritum semper remitti de nouo, quatenus etiam post ablatam culpam, & remissam pœnam remanet semper aliqua indignitas, qua ceteris paribus ille, qui peccauit minus dignus est, vt accipiat beneficium à Deo, quam alius, qui numquam peccauit.

Sexta est Lugi hic disp. 13. sect. 3. qui dicit sensum verborum formæ absolutionis esse. *Ego te soluo à vinculis*, vel *tibi remitto offensam diuinam*, quam formam; si Sacramentum sit inualidum defectu dispositionis subiecti, dicit non esse necesse, quod verificetur: si verò sit validum, & informe, dicit verificari eo modo, quo verificatur forma ordinis in eo, qui est in peccato, dum Episcopus dicit, *accipe Spiritum Sanctum &c.* quæ verba faciunt hunc sensum, *quantùm est in me do tibi Spiritum Sanctum*; & in proposito facit hunc sensum. *quantùm est in me soluo te à vinculis*. Si verò quis iam sit absolutus, & liber à pœna, & culpa, dicit in eo casu etiam esse vera ea verba, quia non mentitur, qui post dimissum semel debitum, vel offensam, iterum rogatus dicit se dimittere; eo modo, quo ille, qui vota religionis emisit potest sæpius renouare eadem vota.

Septima est D. Tho. hic qu. 84. art. 3. ad 5. Caiet. ibidem Gonet disp. 12. ar. 3. & communis Thomistarum, hæc docet sensum formæ absolutionis esse; *ego tibi Sacramentum absolutionis impendo*: idest quantùm est ex me verè te absoluo à vinculis, & gratiam remissiuam peccati tibi confero; hanc tenent etiam Suarez disp. 19. sect. 2. Amicus disp. 11. sect. 5. Arriaga disp. 49. sect. 6. subsec. 3. & communiter Doctores.

6 Conclusio prima reijciuntur opiniones Coninchi, & Lugi. Impugnatur opinio Coninchi: vel per absolutionem minuitur illa indignitas, vel sèper remanet eadem; si minuitur; ergo cum sit finita per repetitas absolutiones poterit omninò destrui, vt de facto concedit idem auctor in Beatis, qui peccarunt, est enim in istis omninò destructa; destruatur ergo in viatore, vel per repetitas absolutiones, vel quia Deus dando gratiam cedat omni iuri suo, adhuc iste viator poterit confiteri iterùm peccata sua, & verè absolui: sed non potest absolui à peccatis, & pęnis, quia suppono iam hæc omnia esse remissa; non absolui ab ea indignitate, quia iam est omninò destructa; ergo alium sensum debent habere illa verba, *absoluo te*. Si verò dicatur, quod illa indignitas remaneat semper eadem, ergo ab ea per Sacramentum non absoluitur; etenim, si quis post absolutionem remanet ligatus, vt ita dicam ea indignitate, certè ab ea per absolutionem non absoluitur.

6 Eodem fere modo reijcitur opinio Cardinalis de Lugo; nam si sensus verborum formæ est, *ego te absoluo à vinculis*, vel *tibi remitto offensam diuinam*, si supponatur casus, quod quis sit iam liber à vinculis peccatorum, & ei remissa sit offensa diuina, quomodo poterit adhuc solui à vinculis, aut ei remitti offensa diuina?

8 Dices sicuti non mentitur, qui post dimissum semel debitum, iterùm rogatus dicit, se dimittere, & qui semel vouit, potest iterùm vouere; ita licèt pęnitens sit liber ab omni pęna, & culpa, tamen, cum iterum roget confitendo peccata sua iam confessa, & absoluta, poterit iterùm cum veritate absolui. Sed contra bene capio, quod qui est obligatus ad votum, potest iterùm se obligare, quia qui est ligatus, potest magis ligari, & vinculis obstringi; sicuti, qui est indutus vestibus, potest alijs superindui: at sicuti, qui est omninò spoliatus vesti-

bus,

bus, non potest amplius spoliari; ita, qui omninò liber est à culpa, & pœna, non potest amplius liberari; à quo enim debet liberari, cum nihil in eo sit, à quo teneatur? vnde falsum est, quod post dimissum omninò debitum, iterum rogatus aliquis, vt dimittat idem debitum, possit cum veritate dicere, nunc remitto; etenim cum remittere sit cedere iuri, quod habet, si nullum ius hic, & nunc habet contra aliquem, certè nulli iuri cedere potest, vt ex terminis ipsis constat.

9 Conclusio secunda. Sensus proprius verborum formæ absolutionis est, *Ego confero tibi gratiam ex se remissiuam eius peccati, quod commisisti*. Et idem est sensus Angelici Doctoris, dum dicit idem esse dicere *absoluo te &c.* ac *Sacramentum absolutionis tibi impendo*, dum enim dicit, *impendo Sacramentum*, cum omnia Sacramenta sint collatiua gratiæ, idem est dicere *impendo Sacramentum*, ac *do tibi gratiam, quam omnia Sacramenta causant*; dum verò dicit *absolutionis* ponit differentiam huius Sacramenti ab alijs, nam producit gratiam remissiuam peccati quantũ est ex se, si remissum non sit. Quo sensu semper talis forma est vera; nam vel pœnitens habet peccata, & verum recipit Sacramentum cum fructu, & sic peccata ei dimittuntur, & pœna remittitur, vel est validum, sed informe, & tunc adhuc est vera talis forma, quia vel reuiuiscet Sacramentum, & tunc gratia remittet peccatum; vel non reuiuiscet, & tunc adhuc est vera; sicuti enim in ordinis collatione Episcopus dicit, *Accipe Spiritum Sanctum*; qui tamen non recipitur, si subiectum non sit dispositum; & tamen verum dicit, quia sensus illorum verborum est, *Quantùm est ex me do tibi Spiritum Sanctum*, qui sensus semper est verus, ita & in proposito. Vel tertiò nullum est Sacramentum, & tunc non est necesse, quod forma verificetur. Vel quartò peccata sunt dimissa, sed non tota pœna, & tunc est vera, quia gratia illa est remissiua pœnæ. Vel quintò tota culpa, & pæna remissa est, & tunc adhuc est vera, quia quantùm est ex se illa gratia, quæ confertur est remissiua, si adesset aliquid in subiecto, quod remittendum esset.

10 Obijcies primò ex Lugo. Verba absolutionis debent esse vera in sua naturali significatione: sed in sua naturali significatione ly *absoluo te* non significat gratiam; ergo in sua naturali significatione essent falsa.

Respondeo data maiori, & non concessa; nam multi dicunt in baptismo ly *baptizo* significare ablutionem spiritualem; nego minorem; nam sicuti homines, quando offenso dicunt, *ego tibi remitto offensam* idem significant realiter, ac *ego te recipio in gratiam pristinam*: ita multò magis in proposito; nam pænitentes, dum confitenrur peccata sua id faciunt, vt recuperent gratiam diuinam, quam per peccatum amiserant.

11 Obijcies 2. Quando homo confitetur sola venialia non supponitur amisisse gratiam; ergo tunc verè non dicitur, *do tibi gratiam*.

Respondeo etiam venialia esse offensionem Dei, quæ offensio, licèt leuis, tollitur per infusionem gratiæ; vnde semper in nostra sententia practicè verba illa *Absoluo te* sunt vera, cum semper ponatur gratia, & solùm quando Sacramentum nullum est, non verificantur, sed neque est necesse, quod tunc verificentur.

ARTICVLVS V.

An hoc Sacramentum sit necessarium necessitate medij ad salutem.

1 Sacramentum pænitentiæ esse necessarium lapsis post baptismum, sicuti est necessarium baptisma nondum regeneratis, est de fide definitum in Trid. sess. 14. cap. 2. vbi habet. *Est autem hoc Sacramentum pœnitentiæ lapsis post baptismum ad salutem necessarium, vt nondum regeneratis ipse baptismus*. Insuper iure diuino necessarium esse constat ex eodem Trid. cap. 5. & can. 6. & 7. Quare quæstio est, an sit necessarium necessitate medij, vel tantùm præcepti diuini, & Ecclesiastici, & quomodo.

2 Conclusio. Sacramentum pænitentiæ in re, vel in voto est necessarium necessitate medii ad remittenda peccata post baptismum commissa. Probatur ex Trid. loco cit. cap. 2. vbi sic definit. *Est autem hoc Sacramentum pænitentiæ lapsis post baptismum ad salutem necessarium, vt nondum regeneratis ipse baptismus*. Ex quo loco sic argumẽtor. Eo modo per Concilium est necessarium Sacramentum pænitentiæ lapsis post baptismum, quo modo est necessarius baptismus nondum regeneratis: sed baptismus nondum regeneratis est necessarius necessitate medii in re, vel in voto ad salutem; ergo etiam Sacramentum pænitentiæ lapsis post baptismum est necessarium in re, vel in voto necessitate medii ad salutem: minor patet ex eodem Concilio sess. 6. cap. 4. & ex com̃uni Doctorum: consequentia ex se currit.

3 Probatur ratione. Illud est necessarium necessitate medij, quod est ne-

cessarium ad causandam primam gratiam. In hoc enim distinguitur necessitas medij à necessitate præcepti, quod ea, quæ sunt tantùm necessaria necessitate præcepti, ideo debent obseruari, ne quis ea non obseruando cadat per peccatum ab accepta gratia: vnde si omitterentur ex ignorantia inculpabili, cum tunc homo non peccet, neque amitteret ius ad gloriam: at si quis omittat ea, quæ sunt necessaria necessitate medij ad salutem, etiam ex ignorantia inculpabili, licèt non peccaret ea omittendo, nihilominus, cum sint instituta ad causandam primam gratiam, sine istis nullo modo potest haberi salus; atqui Sacramentum pœnitentiæ, vel eius votum est necessarium ad causandam primam gratiã in lapsis post baptismum; ergo est necessariũ necessitate medij: minor patet ex Trid. sess. 14. cap. 4. vbi loquens de contritione sic habet. *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur: ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in ea includitur, non esse adscribendam.*

Differentia inter ea, quæ sunt necessaria necessitate medij, & præcepti.

4 Vnde verò colligatur hæc necessitas medii huius Sacramẽti ex scriptura, Concilium Trid. sess. 14. cap. 5. docet colligi ex illo Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata remittentur eis, & quorum retinueritis retenta sunt* & ex hoc loco docet iure diuino Apostolos relictos esse iudices, ad quos deferantur omnia peccata mortalia post baptismum commissa: nec Ecclesia potuit ex se hoc præceptum ab initio ponere, saltem quo ad peccata interna, quæ non subsunt eius foro, nisi Christus hoc præcepisset. Potest autem desumi hæc necessitas ex metaphora clauium regni cęlestis, quas dedit Christus Petro, & Apostolis omnibus dedit potestatem absoluendi, & remittendi peccata; sicuti enim nullus potest ingredi domum, si ianua fuerit clausa, & nisi illa aperiatur; ita nullus potest ingredi cęlum, & saluari, si post baptismum mortaliter peccauit, nisi ianua cęli illi aperiatur, aperitur autem absoluendo ipsum à peccatis suis: Quare Concilium, ex eo quod Christus dedit Apostolis facultatem absoluendi, & retinendi peccata post baptismum commissa, si quis post baptismum in mortale lapsus est, intulit, ipsum teneri iure diuino vti hoc medio Sacramenti pœnitentiæ, vt à peccato liberari possit, & saluari.

5 Obijcies 1. Ad remissionem peccati mortalis post baptismum cõmissi sufficit vera contritio: sed cõtritio vera potest esse sine voto Sacramenti pœnitentiæ; ergo Sacramentum pœnitentiæ, aut illius votum non est necessarium necessitate medii ad salutem; maior patet ex alibi dictis: probatur minor; nam potest fieri, vt quis existens in peccato eliciat actum contritionis de peccatis suis propter offensam Dei super omnia dilecti, & nihilominus, vel ex obliuione, vel ex ignorantia inuincibili non recordetur Sacramenti confessionis; sed in tali casu nullum habebit votum Sacramenti pœnitentiæ, & nihilominus iustificabitur: ergo hoc Sacramentum non est necessarium necessitate medij in re, vel in voto.

Respondeo concessa maiori, negando minorem; ad probationem, concessa maiori, ad minorem dico, in tali casu huiusmodi pœnitentem nullum habere votum explicitum Sacramenti pœnitentię, quia cum illius non recordetur, vel habeat ignorantiam inuincibilem eiusdem, illud explicitè non optat; nihilominus dico habere votum implicitum, quatenus si homini sic contrito veniat in memoriam Sacramentum pœnitentiæ, & instet tempus illud recipiendi, vi eiusdem contritionis vellet illud suscipere, & tenetur illud suscipere non eo modo, quo tenetur seruare vi contritionis alia præcepta; nam alia præcepta tenetur velle seruare, nec amittat gratiam; Sacramentum autem pœnitentiæ tenetur velle tamquam causam influentem, & dantem primam gratiam.

6 Dices. Postquam quis elicuit actum contritionis, iam habet gratiam; ergo non potest recipere Sacramentum pœnitentiæ, vt dans primam gratiam; ergo tantùm illud respicit vt alia pręcepta, quæ debet obseruare, & quæ si non obseruentur, quis cadet à gratia.

Respondeo, quod si quis, postquam elicuit actum contritionis, habet iam gratiam, habuit etiam votum implicitum Sacramenti pœnitentiæ, sine quo voto, vt inquit Concilium Trid. sess. cit. cap. 4. contritio non obtinuisset gratiam: distinguo postea consequens; ergo postquam contritio cum voto Sacramenti attulit gratiam nõ potest respicere Sacramentum pœnitentiæ in re suscipiendum, vt dans primam gratiam, concedo consequentiam: ergo absolutè contritio non respicit Sacramentum in re, vel in voto, vt dans primam gratiam, nego consequentiam; non enim dicimus, quod semper Sacramentum pœnitentiæ in re sit medium necessariũ, sed est tantum necessarium in re, vel in voto: posito ergo, quod quis cum contritione, & voto explicito, vel implicito Sa-

to Sacramenti pænitentiæ iustificatus sit, non tenetur suscipere actu Sacramentũ pænitentiæ tamquam medium necessarium ad salutem, sed solùm ne iterum cadat à gratia, sicut tenetur obseruare alia præcepta.

7 Obijcies 2. Sacerdotes habent etiam potestatem absoluendi, & retinandi venialia, & tamen non est necesse ea deferre ad sacerdotes, vt absoluantur; ergo idem dicendum de mortalibus.

Respondeo negando consequentiam; nam etiamsi sacerdotes nolent venialia absoluere, nõ per hoc clauderetur homini ianua Regni cælestis, sed adhuc habẽti venialia ianua cęli aperta esset, quod dici non potest de mortalibus; vnde non sunt venialia materia necessaria, sed tantùm sufficiens. Ideo &c.

8 Obijcies 3. Sacramentum pænitentiæ est institutum in fauorem, & vtilitatem animarum; sed nullum esset priuilegium, & nullus fauor, sed potius onus arduum impositum, si non possemus iustificari sine Sacramento pænitentiæ, siquidem ante Euangelium poterant homines iustificari sine sacramento pænitentiæ, vel eius voto; ergo dicendum est non esse necessarium necessitate medij.

Respondeo negando minorem; nam maximum priuilegium datum est nunc fidelibus, quod possint iustificari cum attritione, quæ cum Sacramento iustificat, cum facilius hæc haberi possit, quam contritio; & licèt confessio peccatorum possit vocari onus, coniuncta est tamen cum tot alijs vtilitatibus, vt propriè non sit onus, per hanc enim participes efficimur passionis Christi, cuius merita per hoc Sacramentũ nobis communicantur: per hoc Sacramẽtũ, vt docet Conc. Trid. sess. 14. c. 3. *Conscientiæ pax, ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet*, & ex alia parte, si quis inuincibiliter ignoraret hoc Sacramẽtũ, vel illius obliuionem haberet, eliciendo actum contritionis; quæ esset etiam votũ solùm implicitum illius Sacramẽti iustificaretur; ad hanc autẽ cõtritionẽ eliciẽdã nulla prorsus maior difficultas nunc est, quam fuisset in eliciendo actum contritionis ante Euangelium, vnde Sacramenti pænitentiæ institutio non onus, sed maximum Ecclesię priuilegium dicendum est.

9 Quæres quando nam hoc præceptum diuinum obliget?

Respondeo obligare in articulo, vel periculo mortis eo modo, quo supra diximus de obligatione contritionis, vide, que ibi dicta sunt; est enim eadem ratio. De præcepto verò annuæ confessionis infra dicemus agentes de confessione.

QVÆSTIO IV.

De confessione.

CVm ex dictis constet, partes Sacramenti pænitentiæ, quæ constituunt materiam proximam ipsius Sacramenti, esse contritionem, confessionem, & satisfactionem, hinc meritò postquam de essentia, & necessitate ipsius Sacramenti egimus, de partibus ipsius agendum est; verùm cum ea, quæ de contritione dici possent, iam explicata sint supra agentes de pænitentia virtute, hinc est, quod hic de contritione nihil peculiare dicemus, eadem enim contritio, & attritio, quæ sunt actus virtutis pænitentiæ spectant ad materiam proximam Sacramenti pænitentiæ. Quare statim gradum facimus ad secundam partem, nempe confessionem, de qua variæ, & celebres solent agitari difficultates, & si aliqua de contritione videntur desiderari, ex dicendis de confessione facilè, & aptius explicabuntur.

ARTICVLVS I.

Quæ peccata sint materia necessaria, vel sufficiens confessionis sacramentalis.

1 MAteria confessionis sacramentalis duplex est remota, & proxima; remota sunt peccata, quæ per sacramentalem confessionem destruenda sunt, vnde non sunt materia, ex qua constituatur Sacramentum, sed circa quam Sacramentum versatur; & quæ supponitur, vt possit iudicium fieri. Hæc autem peccata, vel sunt mortalia numquam confessa, vel aliquando confessa, vel venialia; mortalia numquam confessa sunt materia necessaria, idest sunt materia, quę debet necessariò supponi clauibus Ecclesiæ; mortalia alia confessa, & venialia sunt materia sufficiens, nempe, quæ est sufficiens, vt Sacramentum conficiatur, non tamen sunt necessariò confitenda: insuper peccata, vel possunt considerari, vt commissa ante baptismum, vel post baptismum, vel vt commissa sunt in ipso actu, quo recipitur baptismus; & de his omnibus potest esse dubitatio, an sint materia remota Sacramenti pœnitentiæ. Proxima verò materia ex qua constituitur Sacramentum sunt tres actus pœnitentis, nempe contritio, con-

fessio, & satisfactio; hi enim actus sunt partes integrantes materiam huius Sacramenti.

2 Suppono tamquam certum inter Theologos, peccata commissa ante baptismum nullo modo esse materiam huius Sacramenti; sunt enim peccata hominis, qui nec dum est subditus Ecclesiæ, & cum *Ecclesia*, vt definit Trid. sess. 14. cap. 2. *In neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus. Quid enim mihi inquit Apostolus de ijs, qui foris sunt iudicare?* 1. ad Cor. 5. hinc est, quod nec originale, nec veniale, nec mortale ante baptismum commissa vllo modo sunt materia huius Sacramenti; neque Ecclesia potest hæc iudicare, sed omnia hæc delentur per baptismum, tàm quoad culpam, quàm quoad pœnam. Hoc tamen totum verum est supposita voluntate Christi, qui sic instituit; secus cum ipse haberet iurisdictionem etiam in non baptizatos, potuisset hanc etiam communicare Ecclesiæ, vt Sacerdotes absoluerent etiam non baptizatos; at de facto eam non communicauit, vt ex Trid. & Apostolo locis citatis diximus.

3 De peccatis commissis in ipso instanti baptismi, an sint materia confessionis, dictum est fusè de Sacramentis in communi qu. 3. art. 12. vbi diximus, talia peccata, siue sint concomitantia baptismum, siue subsequentia debere explicari in confessione, quia sunt peccata hominis habentis characterem, & subditi Ecclesiæ. & hanc opinionem esse in praxi sequẽdam notant Lugus dis. 16. sect. 1. & Arriaga disp. 81. sect. 1. licèt speculatiuè contraria possit sustineri; & rationem reddunt; quia nemo scire potest quando terminatum fuerit Sacramentum baptismi, neque quando desierit voluntas illa mala, quæ erat peccatum mortale; quare cum homo scire nequeat, an illa voluntas mala desierit ante instans illud, quo terminatur baptismus, vel continuata fuerit, debet tale peccatum saltèm tamquam dubiũ confiteri secundùm malitias proprias talis peccati.

4 Conclusio. Peccata mortalia commissa ab homine post baptismum sunt materia necessaria Sacramenti pœnitentiæ; venialia verò, & mortalia aliàs confessa sunt materia sufficiens. Prima pars est de fide ex Trid. sess. 14. cap. 5. sunt enim peccata hominis subditi Ecclesiæ, & quæ à Sacerdotibus absolui possunt, & debent.

5 Secunda pars, quod mortalia aliàs confessa sint materia sufficiens, licèt aliqui dubitauerint, nihilominus certum est. Ita docet Benedictus XI. in Extrauaganti 1. de Priuilegijs; vbi dicit *esse salubrem talem confessionem*, & sic habet communis vsus fidelium, qui peccata aliàs confessa clauibus iterùm subijciũt. Ratio est; quia vbi est noua materia proxima, & noua forma cum debita intentione, ibi potest esse nouum Sacramentum: sed dum quis de nouo confitetur peccata alias confessa ponit nouam materiam, & ponitur noua forma cum debita intentione; ergo ponitur nouum Sacramentum.

6 Quod verò peccata venialia sint materia sufficiens definitum est in Trid. sess. 14 cap. 5. & can. 7.

7 Obijcies 1. contra secundam partem. Quando peccatum est iam remissum tunc nõ potest verificari forma absolutionis; ergo &c. Verùm ad hoc argumentum iam responsum fuit supra quæst. præcedenti explicando sensum verborum formæ absolutionis.

8 Obijcies 2. Post latam definitiuã sententiam super aliquam litem in vltimo iudicio frustraneum est eamdem litem in iudicium adducere: sed iudicium absolutionis est vltima, & definitiua sententia de peccatis; ergo frustra iterum in iudicium adducuntur.

Respondeo non esse eamdem rationem iudicij secularis, & sacramentalis; nam in illo post datam definitiuam sententiam ex natura sentẽtiæ nihil superest absoluendum, aut condemnandum; at in hoc ex natura absolutionis superest aliquid pœnæ exoluendæ, & dato etiam, quod nihil superesset pœnæ exoluendæ, semper remanet effectus Sacramenti, qui potest conferri, nempe gratia, ideò &c.

ARTICVLVS II.

An, dum quis facit confessionem generalem, teneatur distinguere peccata aliàs confessa à non confessis.

1 Diximus peccata aliàs confessa esse materiam sufficientem confessionis, ex hoc oritur dubium, an si quis dicat Confessario se velle facere confessionem generalem, & postea confiteatur peccata sua, & non distinguat in confessione peccata aliàs confessa à non confessis, confessio sit valida, & bona. *Sẽsus quæstionis.*

2 Prima opinio est Luisij Turriani in opusc. Theolog. Centur. Theolog. 4. dub. 7. hæc vult necessariò debere pœnitentem distinguere in confessione peccata aliàs confessa à non confessis; & ità

ità hanc opinionem amplectitur, vt dicat contrariam non esse probabilem, nec in praxi tutam, sed potiùs bonis moribus perniciosam.

Secunda communis opinio docet nõ esse necesse, quod pœnitens distinguat peccata. Ita noster Homobonus de Bonis volum.2. par.5.resp.132. Sanchez in decalogum lib.1. cap.10. num.71. Suarez disp.22. sect.9. Bonacina disp.5. de Sacra. quæst. 5. sect.2. p. 2. §. 3. diff.4. Lugus hic disp.16.sect.2.Arriaga dis.31. sect.2. Bossius par.2. mor. tit.1. n. 1765. & alij apud ipsum.

3 Conclusio nostra est cum hac secunda sententia. Probatur, quia illa est valida, & fructuosa confessio, in qua pœnitens se accusat de omnibus peccatis à se commissis explicando species, & numerum: sed in proposito pœnitens ita se accusaret; ergo validam, & fructuosam confessionem faciet; cum enim peccata sint eadem, siue antea confessus ea fuerit, siue non, & confessarius ea sic apprehendat, veram, & integram facit pœnitens confessionem.

4 Obijcies 1. Magis distat peccatum mortale remissum à non remisso, quam veniale à mortali; nam ens & non ens magis distant, quam ens magnum, & paruum: sed pœnitens debet explicare eam circumstantiam, quæ facit, vt peccatum transeat de veniali in mortale, vel è contra; ergo etiam debet fateri, an aliàs confessus sit tale peccatum, vel nõ, cum hoc transferat materiam necessariã in non necessariam.

Respondeo distinguendo maiorem: magis distat peccatum mortale remissum à non remisso, quam veniale, & mortale, quando commissa fuere huiusmodi peccata, nego maiorem: secundum statum præsentem, concedo maiorem; concedo postea minorem, & nego consequentiam; nam pœnitens non se accusat de perseuerantia peccati, sed de peccato, quod commisit; Secus deberet etiam dicere, si de peccato habuit contritionem, vel solùm attritionẽ; nam posita contritione est non ens; hoc autem nullus admittit.

5 Obijcies 2. Potest sæpè contingere, quod casus sit reseruatus, quando tale peccatum commissum fuit, vel è contra; ergo debet explicari, vt cognoscatur.

Respondeo, quod si confiteatur alicui non habenti iurisdictionem absoluendi à reseruatis, & habeat casum reseruatũ, vtique illud debet dicere; verùm hoc cessat, si confiteatur habenti iurisdictionem; secundò cessat, si non est reseruatum, & in articulo mortis, quando nulla est reseruatio. Ideò &c.

6 Obijcies 3. potest pœnitens esse in proxima occasione peccandi; ergo debet fateri, an aliàs confessus sit tale peccatum.

Respondeo, quod vtique, si est in proxima occasione peccandi, debet hoc dicere, at non sequitur, quod debeat fateri se alias confessum esse talia peccata, sed tantùm, quod sit in proxima occasione peccandi.

7 Obijcies 4. Si pœnitens habet consuetudinem præsentem peccandi debet illam explicare, vt Sacerdos applicet medicinam, & iudicet; ergo &c.

Respondeo hoc argumentum nullum esse; nam ex eo, quod nunc confiteatur omnia peccata sua potest Sacerdos cognoscere, an habeat consuetudinem peccandi, & magis, quam si confiteretur tantùm peccata de quibus aliàs non est confessus.

8 Obijcies 5. Potest Confessarius interrogare, an huiusmodi peccata aliàs confessus sit; ergo & pœnitens respondere.

Respondeo concedendo, quod possit interrogare: at si non interrogat, non sequitur, quod pœnitens id teneatur dicere, sed tantùm, quod interrogatus possit respondere, & vtique melius faciet; at non sequitur, quod si Confessarius non interroget, nec pœnitens illud explicet, valida, & fructuosa non sit confessio.

Dico 2. quod etiamsi interroget potest non directè respondere, sed solum dicere; *ego hæc omnia peccata commisi, & de illis dolco paratus adimplere omnem pœnitentiam, quam mihi iniunget.*

9 Obijcies 6. Qui dicit se velle facere confessionem generalem, dicit se velle fateri peccata alias confessa; ergo decipiet Confessarium, nec proportionatam poterit iniungere pœnitentiam.

Respondeo quod, qui dicit se velle facere confessionem generalem, dicit se velle omnia peccata fateri à se commissa; ergo si ea omnia confitetur, etiamsi non dicat de tali, & tali iam confessus sum, & absolutus, nihilominus verum dicit; cum omnia illa peccata commiserit paratus omnem adimplere pœnitentiam.

10 Aliud argumentum tangit Lugus, quod peccatum factum hodie non sit id, quod factum fuit heri; & consequentèr non videatur quis fateri idem numero peccatum, nisi dicat tem. us. Sed verè hoc argumentum non est ad rem præsentem; nam data Lugi sententia, sequeretur, quod pœnitens deberet dicere commisi tale peccatum heri v. g. hora

hora tali, in tali instanti; non verò, quod alias illud confessus fuerit nec ne; & absolutè est falsum; nam quod peccatum sit commissum hodie, vel anno præterito non diuersificat ipsum in genere moris, esto ratione durationis essent physicè diuersi; quod nihil ad punctum præsens conducit.

11 Quæres, an qui dicit se velle facere confessionem generalem teneatur confiteri omnia peccata aliàs ritè confessa, vel possit aliqua omittere.

Respondeo in confessione generali posse pœnitentem reticere ea peccata, quæ aliàs ritè confessus est. Contra Victoriam in summa §. 153. aliàs 166. & Ledesmam 2. par. 4. quæst. 8. art. 2. est tamen communis, Henriquez lib. 2. de pœnit. cap. 12. Dianæ tom. 2. tractat. 4. resol. 86. & aliorum apud ipsum, Lugi disp. 16. sect. 2. num. 56. & Arriagæ loco cit. num. 23. Ratio est, quia talia peccata non tenetur dicere cum illa ritè iam confessus sit, & ab eis absolutus; nec decipit Confessarium, aut falsum dicit, nam hic verè facit confessionem generalem plurimorum peccatorum, quæ aliàs confessus est, licèt non omnium; nam nec omnia dixit se velle fateri, secus teneretur fateri etiam omnia venialia, cum & illa sint peccata.

ARTICVLVS III.

An peccata dubia sint necessariò in confessione explicanda.

1 QVæstio consistit in hoc. Quis post factam diligentem discussionem conscientiæ suæ, dubitat, an aliquod peccatum commiserit, v. g. an consenserit alicui cogitationi prauæ furti, vindictæ, vel luxuriæ, & hoc dubium dicitur facti, seu actionis à se patratæ; vel quis scit, se aliquid fecisse, & dubitat, an sit veniale, vel mortale, puta, cum quis laborauit per horam in die festo, vel furatus est aliquid, & dubitat, an tales actiones a se factæ sint mortale, vel veniale, & hoc dicitur dubium de iure. Quæritur modò, an homo sic dubitãs teneatur huiusmodi peccata dubia confiteri.

Dubium aliud facti aliud iuris

Sensus quæsti.

2 Layman lib. 1. tract. 1. cap. 4. n. 37. Coninch. de Sacramentis disp. 7. dub. 8. num. 69. Ioannes Præpositus in 3. p. q. 4 dub. 3. & quidam alij Doctores existimant probabilem esse opinionem, quod quis non teneatur confiteri peccata dubia siue facti, siue iuris, quæ verè dubia sunt, excepto tamen articulo mortis. Coninchus tamen solum loquitur de dubio facti non iuris.

Cõmunis tamen, & vera sentẽtia affirmat huiusmodi peccata dubia esse necessariò cõfitenda, vt dubia. Sic Suar. Sanch. Nauarrus, Syluester, & innumeri alij Doctores, quorum plures allegat, & sequitur Bossius par. 2 mor. tit. 1. §. 48. Lugus hic disp. 16. sect. 2. §. 3. Arriaga dispu. 3 t. sect. 5. & alij.

3 Conclusio. Dubium siue facti, siue iuris de mortali, si post factam diligentem discussionem conscientiæ adhuc perseuerat, debet necessariò sub dubio in confessione explicari. Probatur primò conclusio. Certum est, quod Christus in institutione Sacramenti Pœnitẽtiæ potuit obligare fideles, vt peccata mortalia dubia sub dubio confiterentur sicuti enim ante institutionem Sacramenti pœnitentiæ tenebantur homines ad contritionem de illis in casibus, in quibus obligat præceptum contritionis, ita potuit Christus obligare fideles, vt hæc peccata dubia sub dubio cõfiterentur: sed quod Christus ita instituerit, clarè deducitur ex vsu, & praxi omnium fidelium, cuius initium non agnoscitur, & ex communi sensu Doctorum, qui communitèr tamquam rem certam hoc præceptum intellexerunt; ergo de facto adest hoc præceptum confitendi peccata mortalia dubia sub dubio.

4 Probatur 2. Per Concilium Trid. sess. 14. cap. 5. habetur *Oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri*; deinde excipit tantùm venialia ab obligatione confessionis; & postea infra habet. *Reliqua autem peccata, quæ diligentèr cogitanti non occurrunt, in eadem confessione in vniuersum inclusa esse intelliguntur*. Sed verè de peccatis dubijs quis conscientiam habet, nam conscientia dubia est vera conscientia, & memoriæ occurrunt, & occurrunt non tamquam venialia solùm; ergo ex Concilio clarè deducitur, quod sint necessariò confitenda.

5 Obijcies primò. In dubio legis latæ lex non obligat, vt traditur communiter de legibus: sed Christus clarè, & expresse non obligauit ad confitenda peccata mortalia dubia; ergo hæc lex non obligat.

Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: Christus clarè, & expresse non obligauit ad confitenda peccata dubia; hoc est, istud non est definitum de fide tamquam certum, concedo minorem; non est certum moralitèr, & per conclusionem certam deductum, ita vt hoc non sit dubium, nego minorem; ergo &c. nego consequentiam: etenim aliud est, non constare de fide

hoc

hoc præceptum; aliud est, quod sit dubium dari hoc præceptum; primum verum est; at secundum falsum; nam cum deducatur per rationes firmissimas; hoc præceptum non est amplius dubium, sed moraliter certum, licèt non de fide.

6 Obijcies secundò. Si est necessarium confiteri peccata dubia, maximè quia Christus potuit obligare ad eorum confessionem, & id deducitur ex praxi, & vsu totius Ecclesiæ: sed hoc non sufficit ad probandam necessitatem confessionis huiusmodi peccatorum; ergo non datur huiusmodi obligatio: maior est fundamentum nostræ conclusionis: probatur minor: obligatio confitendi mortalia dubia, si datur, debet esse ex iure diuino: sed praxis, & vsus Ecclesiæ non potest inducere, nisi præceptum humanum; ergo saltem ex præcepto diuino non tenemur ad eorum confessionē, & si tenemur, debet assignari fundamentum huius obligationis.

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem: ad probationem, iterum concedo maiorem, & distinguo minorem: praxis, & vsus Ecclesiæ non potest inducere, nisi præceptum humanum, si secundum se tantùm consideretur, concedo minorem: si consideretur vt explicatiua iuris diuini; nego minorem: ergo &c. negatur consequentia; etenim nō dicimus nos, hoc præceptum esse tale ex praxi Ecclesiæ, sed dicimus praxim Ecclesiæ immemorabilem, quæ orta fuit ab Apostolis, qui verè potuerunt cognoscere mentem Christi, nobis certò moraliter indicare mentem ipsius Christi, quod sint hæc peccata dubia necessariò explicanda in confessione.

7 Obijcies tertiò. In aliis dubiis speculatiuis, vt in dubio de lege, de voto, iuramento, obligatione restituendi, excommunicatione, irregularitate extra casum homicidij, & similibus, quis non obligatur præcepto, quia possessio stat pro libertate dubitantis, & stante tali dubio potest formari iudicium practicum; quod quis non teneatur, quia melior est cōditio possidentis: sed hoc idem euenit, dum quis dubitat, an commiserit peccatum, vel si sciat illud commisisse, nihilominus dubitat, an sit mortale, vel veniale, & per consequens etiam est dubius, an tale peccatum comprehendatur sub præcepto confessionis; ergo sicuti in aliis dubiis potest formare iudicium practicum, quod nō teneatur, quia melior est conditio possidentis; ita etiam in hoc dubio de obligatione confessionis talium peccatorum dicendum est.

Respondeo, quod non est dubium, an tale peccatum sub præcepto confessionis cadat, fateor quidem non esse certum de fide; at nihilominus est moraliter certum, non dubium propter efficaces rationes adductas in probatione conclusionis; vnde argumentum nullum est, quidquid sit de maiori.

8 Obijcies quartò. Trid. dicit peccata mortalia, quo ad numerum, & speciē esse confitenda, & mentionem non facit de dubiis peccatis: ergo signum est, quod hæc non sunt necessariò explicanda.

Respondeo explicitè non facere mentionem de dubiis, facere tamen implicitè, dum excipit tantùm venialia, & dum dicit, ea confiteri debere, quorū post diligentem discussionem quis conscientiam habet; vnde deducitur tantum non esse de fide, quod debeant talia peccata explicari in confessione; at non sequitur, quod non sit moraliter certum.

9 Ex dictis sequitur primò opinionem contrariam non esse probabilem; cum sit contra torrentem Scholasticorum, sensum, & praxim totius Ecclesiæ, quare ad faciendam eam probabilem non sufficit, quod aliqui id dixerint, præsertim, cum eorum fundamenta facilè soluantur.

10 Sequitur secundò à fortiori, quod si quis sit certus se moraliter peccasse, dubitet tamen, an sit confessus; tūc clarissimè constare, quod talis teneatur ad tale peccatum confitendum; quia tunc possessio stat pro debito certo confessionis; à debito autem certo quis non liberatur per dubiam solutionem. Sic communiter omnes Doctores.

11 Colligitur tertiò. Disparitas, cur in dubio, an casus sit reseruatus non teneatur pænitens semper adire superiorem, vt ab eo absoluatur (dico semper, quia Lezana verb. Casus reseruatus, excipit aliquos casus) si verò quis sit dubius de peccato mortali semper teneatur illud in confessione explicare. Ratio enim disparitatis est, quia obligatio confitendi dubia peccata prouenit ex voluntate Christi nobis manifestata per praxim, & communem sensum Ecclesiæ, & Doctorum: è contra verò, quod peccata sint reseruata, prouenit ex voluntate superiorum, cōstat autem ex cōmuni sensu Doctorū, quod peccata dubia non subsunt reseruationi, cū tamen superiores possent etiam illa reseruare si vellent. Addo etiam, quod reseruatio est odiosa pænitenti, confessio est in fauorem animæ, odiosa autem sunt restringenda, fauorabilia amplianda; ceterum licet hæc secunda responsio sit probabi-

babilis; firma tamen est prima.

12 Quæres. Quomodo peccata dubia sint confitenda?

Respondeo. Peccata dubia debere explicari in confessione, vt dubia, non vt certa, & insuper debent explicari circumstantiæ mutantes speciem. Sic Bossius par.2.mor.titulo 1.nu.1763. & apud ipsum Suarez, Sanchez, Coninch, Bresserus, Bonacina, & alij. Ratio est, quia dicere peccatum dubium pro certo est mendacium, & variat iudicium Confessarij, quare volunt esse ex genere suo mortale, licèt sæpe excuset simplicitas pænitentis, & bona fides eiusdem existimantis melius esse se accusare, quam excusare. Quod verò debeant explicari circumstantiæ mutantes speciem, patebit ex dicendis infra, cur debeant hæ circumstantiæ explicari; tum quia hoc Trident. docet: tum quia sine istis non potest Confessarius formare iudicium de statu pænitentis. Verùm de hoc latius infra.

ARTICVLVS IV.

An peccatum confessum vt dubium, si postea cognoscatur esse certum sit iterum in confessione explicandum.

1 Status quæstionis est. Quis cõfitetur peccatum tamquam dubium, quia non potest certò illius recordari; postea recordatur, se certò illud commisisse, quæritur, an teneatur iterum illud, vt certum confiteri.

2 Prima sententia est affirmatiua. Sic Sanchez lib.1. sum. cap.10. num.69. Turrianus de pænitentia q.9.ar.2.disput. 26. dub.6. Hurtadus de Sacramentis disp.9.de pænitentia diff.7. Diana p.2.tract. 4.resol.91.

Secunda est negatiua, & hanc aliquatenus probabile esse sustinet Lugus disp.16.de pænitentia sect.4. illamq; dicit iudicasse probabilem Nicolaum Richardum Sacri Palatij Magistrum, eam vt probabilem sustinet Bresserus lib.4. de conscientia cap.18.n.197. Merolla tom. 1.disp.3. nu.557.& 559. ex Diana par.4. tract.3. resol.5. eamdem vt non improbabilem iudicat Bossius par.2.mor. tit.1. num.1769. & sequentibus, & eam absolutè sequitur Arriaga disp.31. de pænitentia sect. 6.

3 Conclusio. Probabilis est hæc secunda sententia. Probatur voluntas Christi, vt quis confiteretur peccata sua fuit, vt directè absolueretur ab illis: sed quando pænitens prima vice confitetur peccatum, vt tunc est in eius conscientia directè, & directissimè absoluitur à tali peccato; ergo si est directè absolutus non est necesse, vt iterum de eodem absoluatur; iam enim Deus clarissimè cognouit, & cognoscit quale peccatum fuerit illi remissum, nempe esse illud, quod pænitens certò commisit, licèt hic, & nunc pænitens dubitet, an illud commiserit nec nè. Confirmatur: si quis bona fide in confessione se accuset: commisi peccatum fornicationis decies circiter, plus, minus ve, si post confessionem recordetur, se illud peccatum duodecies commisisse, non tenetur iterum illud confiteri; vt docent Sotus in 4.dist. 18.q.2.ar.1, Ledesma in summa tom.1. cap.17. Vega, Suarez, Vasquez, Reginaldus, Nugnus, Coninchus, Bonacina, Villalobos, Bannes, & alij, quos citat, & sequitur Bossius loco cit.nu.1771. Sed iste confitetur tantùm tamquam certa decem peccata, vndecimum verò, & duodecimum tantùm sub dubio, & tamen nec vndecimum, nec duodecimum tenetur ampliùs confiteri; ergo peccatum confessum vt dubium, etiam si post absolutionem cognoscam certò illud commisisse, non debeo de nouo necessariò illud confiteri.

4 Probatur 2. Illud, quod quis tenetur confiteri, non est quicquam, quod se teneat ex parte cognoscentis, sed est peccatum, quod se habet, vt obiectum: sed certitudo, vel dubium se tenent ex parte cognoscentis, & quidquid se tenet ex parte peccati explicatur cum omnibus suis circumstantijs requisitis, & à tali peccato directissimè absoluitur; ergo non est necesse, quod iterum absoluatur, quia vltra directam absolutionem non est necesse aliam quærere. Confirmatur ex Lugo. Si quis sit dubius de voto, vel censura, & petat absolutionem sub conditione, si votum emisit, vel si censura ligatus sit, & ista absolutio detur, si postea deprehendat, se re vera votum habuisse, vel censura ligatum fuisse, non tenetur ampliùs petere absolutionem, quia re vera absolutus fuit; ergo & in proposito idem dicendum est.

5 Obijcies. Si peccatum fuisset ab initio certum, debuisset vt tale dici; ergo etiam postquam pænitens deprehendit illud certum, debet illud dicere.

Respondeo primò retorquendo argumentum: si quis, dum confitetur, scit certò numerum peccatorum debet illum dicere, nec sufficit dicere commisi tale peccatum decies plus, minusue, si re vera commisit illud duodecies; sufficit autem si dicat commisi tale peccatum decies

decies plus minusue, si pænitens scit se decies illum commisisse, & est dubius, an illud commiserit duodecies; ergo postquam deprehendit numerum certum, v.g duodecies se illud commisisse, deberet illum explicare; quod tamen communis sententia negat, & hoc argumentum potest retorqueri contra omnia, quæ obijci possunt, cum nulla possit assignari disparitas, vt benè obseruant Lugo, Arriaga, & Bossius.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ratio est, quia peccatum, vt absoluatur, debet dici vti est in conscientia, vnde si fuit certum, debet vt tale dici; at post absolutionem directam non est necesse illud de nouo confiteri, quia pænitens iam fuit directissimè ab eo absolutus.

6 Obiicies secundò. Aliud iudicium format Confessarius quando peccatum est certum, ac quando est dubium, & diuersam imponit pænitentiam; quia quādo est dubium, potest pænitens esse innocens; ergo eo ipso, quod deprehenditur, vt certum, debet dici.

Respondeo, ad summum ex hoc deduci adesse obligationem in Confessario dicendi tibi impono talem pænitentiam, quia peccatum dubium est, quod si deprehederis esse certum, talem maiorem tibi impono; dixi ad summū; nam falsum est, quod Confessarius debeat cognoscere omnia, quæ conducunt ad maiorem, vel minorem pænitentiam imponendam; nam circumstantiæ aggrauantes conducunt ad maiorem pænitentiam imponendam; & tamen communis sententia docet, non esse necessariò explicādas; sed de hoc infra suo loco.

7 Dices: Ergo si quis confiteatur peccatum non vt factum, nec vt dubiū, sed vt possibile, & absoluatur; si postea deprehendatur, vt certò factum, non debebit ampliùs illud confiteri. Sed contra hoc argumentum vocatur ab Arriaga valde mirabile; nam in ea narratione nihil de accusatione, de dolore, aut de petitione absolutionis, sicuti est in nostro; vnde negat consequentiam. Sed verè ex hoc argumentum nec dum videtur solutum; nam pænitens potest cum dolore se accusare, & petere absolutionem de peccato, quod possibile putat à se commissum. Respondeo tamen, & nego consequentiam, quia materia absolutionis non est peccatum vt possibile, sed prout est in conscientia; non datur autem conscientia peccati possibilis, datur autem cōscientia dubia de peccato à se commisso. Ideo &c.

8 Obijcies tertiò. Si pænitens oblitus sit confiteri circumstantiam mutantem speciem, deinde illius recordetur, tenetur talem circumstantiam explicare, & si aliter non potest, tenetur repetere peccatum; ergo etiam in proposito, si oblitus fuit peccati certi, & postea illius recordetur, debet illud de nouo subijcere clauibus.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia quando quis oblitus est circumstantiæ mutantis speciem, oblitus est alicuius, quod se tenet ex parte obiecti, nempe ex parte ipsius peccati, & circumstantia mutans speciem moraliter est nouum peccatum; at certitudo, vel incertitudo, licèt dicat ordinem ad peccatum, nihilominus tantum se tenet ex parte scientiæ, & cognitionis, & peccatum totum secundùm omnes suas species est explicatum, & directissimè absolutum; ideò necessarium est explicare speciem peccati, cuius pænitens erat oblitus; non verò certitudinem.

9 Obijcies quartò. Quando agitur de salute æterna pœnitens debet sequi opinionem tutiorem: sed tutior opinio est, quod pœnitens iterum confiteatur tale peccatum eo ipso, quod deprehendit fuisse certum, quod confessus fuerat vt dubium; ergo debet illud iterum in confessione explicare.

Respondeo negando minorem; nam cum pœnitens verè directissimè fuerit à tali peccato absolutus, ad nihil amplius tenetur; vt patet, si in articulo mortis quis confiteretur peccatum dubium, quia sic illud habet in conscientia, & præuio vero dolore absolueretur, hic saluaretur, & tamen peccatum erat certum, vt suppono, licèt in conscientia talis pœnitentis fuerit solùm dubium; ergo tuta videtur hæc opinio.

10 Hæc dixi disputando, si per principia intrinseca hanc opinionem inspiciamus, secus si per principia extrinseca inspiciatur, & in praxi magis in contrariam inclino, quia hic est communis sēsus, vt testatur Lugus, dicens, se nolle in hoc puncto aliquid definire, sed securiorem partem consulere, & etiam, quia eam sequendo nullum damnum euenit pænitenti; imò vberiores fructus gratiæ ipsi obueniunt.

11 Quæres primò. An si quis confessus est certò aliquod peccatum, quod certò scit se commisisse, de quo tamen dubitabat, an esset veniale, vel mortale, de quo dubio etiam Confessarius tenebatur; si postea doctior factus cognoscit ipsum fuisse mortale, teneatur de nouo illud confiteri.

Respondeo negatiuè. Ita Corduba in summa q. 9. Sanchez, Diana, Lugus locis citatis, & Bossius nu. 1775. Ratio est, quia iam integrè pænitens confessus est peccatum certum, & ab eo fuit absolutus; neque ad confessionis valorem requiritur, quod pœnitens, vel Confessarius sciant illud esse peccatum mortale; quare si ex alio capite confessio non est irrita, neque ex hoc capite reddetur; dummodo (aduertunt Sanchez, & Bossius) pænitens data opera non quæsiuisset Confessarium ignarum, & insufficientem ad confessiones administrandas.

12 Dices ex Arriaga; Magis differt peccatum mortale à veniali, quàm vnū mortale differat ab alio, nam differt genere: sed non benè esset confessus, qui non manifestaret omnes species peccati mortalis; ergo neque etiam, qui non manifestaret mortale tamquam diuersum à veniali. Sed contra: quia si pænitens explicaret omnes species alicuius peccati mortalis; & Confessarius ignarus nesciret eas discernere, sed nihilominus pænitentem absolueret, verè esset absolutus, quia hoc penderet ex stoliditate Confessarii, quam pænitens non tenetur examinare; ergo etiam si pænitens ita explicauit suum peccatum, vt possit discerni, an sit mortale, vel veniale, & absoluatur, licèt nec pænitens, nec Confessarius illud discernant, erit verè absolutus, quia hoc prouenit tantùm ex ignorantia Confessarii: Vnde non est par ratio de eo, qui non confitetur circumstantiam mutantem speciem; nam talis tacet aliquod peccatum, quod tenetur confiteri; in proposito autem casu narratur cum omnibus circumstantiis, vti est in conscientia pænitentis. Ideò &c.

13 Quæres 2. Quantus numerus debeat intelligi, quādo quis se accusat *Peccaui decies plus minusue?*

Respondeo, in hoc non posse certam regulam tradi, sed totum hoc pendere à prudentum taxatione; quidam tamen volunt debere esse quartam partem, vt si dicatur duodecim, intelligātur tria plus minusue; alii dicunt tertiam, alii quintam; sed certè non potest taxari regula; nam si quis diceret mille, quarta pars essent 250. qui tamen numerus non comprehenditur sub illis verbis, quibus aliquis dicit, *Peccaui millies circiter plus, minusuè*; ad prudentiam ergo Cōfessarij hoc remittendum est, qui variis interrogationibus debet sufficienter cognoscere statum ipsius pænitentis.

ARTICVLVS V.

Quid sit confessio Sacramentalis, & quæ eius conditiones.

1 Explicata materia confessionis sacramentalis, nunc remanet explicādum, quid ipsa sit, & quales sint eius conditiones.

2 Describitur autem confessio in Cathechismo Parochorum iussu Beati Pij V. edito de Sacramento Pœnitentiæ hoc pacto: *Confessio est legitima, & Sacramentalis accusatio de proprijs peccatis ad eorum veniam virtute clauium obtinendam coram Sacerdote facta.* Dicitur primò accusatio loco generis, in quo conuenit confessio sacramentalis cum confessione fori externi, & contentiosi: reliqua ponuntur loco differentiæ: dicitur sacramentalis, quia hæc debet esse ordinata ad constituendum Sacramentum: dicitur legitima, hoc est vera, & prout est in conscientia: dicitur de proprijs peccatis, quia pœnitens debet se accusare de peccatis à se commissis post baptismum; est enim reus, & testis, & per ly *peccatis* indicatur materia, quæ sunt peccata, siue mortalia, & sunt materia necessaria, siue venialia, & sunt materia sufficiens, & debent esse post baptismum commissa, quia commissa ante baptismum non subiiciuntur clauibus; dicitur coram Sacerdote facta, quia ille solus est Iudex in hoc tribunali, debetq; proferre sententiam super materiam præsentem: dicitur ad eorum veniam &c. vt exprimatur finis confessionis, qui est remissio peccatorum, & iustificatio per gratiam.

3 Conditiones autem, quas debet habere ista confessio sacramentalis, continentur his carminibus.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis
Atque frequens, nuda, discreta, libens verecunda.
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, quæ sit parere parata.

4 Explicantur breuiter singulæ particulæ. Dicitur simplex, quæ particula, vel significat debitam intentionem, vel certè non debere esse artificiosè compositam, vt aliquid occultetur, & ita ad alteram de integritate reducitur: dicitur humilis ex recognitione, & dolore proprij peccati: dicitur pura, & fidelis; idest sine fuco, & artificio, & sine mendacio, & explicentur peccata, prout sunt in conscientia, ad hanc autem reducitur alte-

altera, quod sit nuda: dicitur frequens, quia optimum est sæpius hoc Sacramẽtum frequentare, & propter eamdem rationem dicitur accelerata; discreta, idest, quæ prudenter fiat; libens idest voluntaria; verecunda reducitur ad humilem; integra, quia debent explicari omnia peccata mortalia, sed de hac infra; secreta, quia ordinariè ita fieri debet, nec peccata publicè quis confitetur; lacrymabilis, ideft cum dolore saltem attritionis supernaturalis: dicitur deniq; accusās, & quæ sit parere parata, quia quilibet accedens ad hoc Sacramentum debet propria peccata accusare, & habere pro positum obediendi Confessario; hęc summatim dicta sint; explicandæ sunt modò in particulari aliquæ circumstantiæ, quæ requiruntur ad bonam, & fructuosam confessionem.

ARTICVLVS VI.

An sint necessariò confitendæ circumstantiæ aggrauantes.

1 VAriæ ex enumeratis circumstantijs confessionis, licèt requirantur, vt vndequaq; sit bona, & fructuosa, nihilominus non omnes necessariò requiruntur, vnde licèt confessio secreta, & auricularis debeat ordinariè taliter fieri, non sequitur, quod si quis alta voce, & publicè confiteatur peccata sua Sacerdoti ad hunc finem, vt ab illis absoluatur, talis confessio non sit valida; idem dicendum si quis non frequenter, sed raró solùm confiteatur peccata sua, & de varijs aliis constat ex se, & communi praxi. Difficultas præcipua est circa integritatem, quæ necessariò requiritur; & circa istam hic inquirimus, an sint necessariò confitendæ circumstantiæ aggrauantes.

2 Suppono ex dictis de vitiis, & peccatis, circumstantias alias esse mutantes speciem, aliàs solùm aggrauantes intra eamdem speciem, & notabiliter. Et quidem debere explicari circumstantias mutantes speciem, definitum est in Trident.sess.14.cap.5. & can.6. vbi damnat eos, qui contrarium dixerint; vnde post definitionem Concilij non est ampliùs de hoc dubitandum; sermo tamen est de circumstantijs mutātibus speciem mortalis; nam si aliqua circumstantia mutaret speciem, sed esset tantùm venialis, vt si furto graui adueniret leuis aliqua vanagloria, sicuti venialia non sunt necessariò explicanda, ita neque hæc species, quia esset tantùm venialis: dicuntur autem aggrauātes intra eamdem speciem, quando non extrahunt peccatum à tali specie, aggrauant tamen notabiliter intra eamdem; vt furtum mille aureorum non extrahit peccatum à specie furti, aggrauat tamen notabiliter peccatum supra furtum vnius aurei.

3 Prima sententia affirmat, debere explicari circumstantias notabiliter aggrauantes intra eamdem speciem. Est Caiet.1.2.q.7. & in summa *ver.Confessio.* Victoriæ in summ.nu.236. Soti in 4.dist. 18.q.2.ar.4.Gonet.disp.10.ar.3. qui dicit hanc esse communem Thomistarum, Suarez disp.22.sect.2. Arriagæ dispu.32. Amici disp.13.sec.3.Sanchez, Coninchi, Tanneri, & aliorum.

Secundam sententiam docent D. Thom.in 4.dist.16.quæstiunc.3.ar.2.Durandus, Gabriel, Paludanus, Scotus, Almainus, & plures alij, quos refert, & sequitur Vasquez quęst.91.ar.1.dub.2.Valentia disp.7.q.11.par.1.Diana tract.7.de circumstantiis aggrauantibus, & innumeri apud ipsum, Lugo disp.16.sect.3.& communiter Doctores; hæc negat esse necessariò exprimendas circumstantias aggrauantes.

4 Conclusio. Circumstantiæ aggrauantes non sunt necessario exprimendæ in confessione. Probatur, quia confessio sacramentalis non debet grauior, & onerosior reddi, quam illam reddiderint Christus, & Ecclesia: sed ex institutione Christi non colligitur hæc obligatio; & Ecclesia in Trid. sess.14. cap.5. & can.7. explicans diuinum præceptum de confessione, & ea omnia, quæ sunt necessaria ad illius integritatem meminit tantùm circumstantiarum mutantium speciem, & numeri peccatorum mortalium; ergo circumstantiæ aggrauantes non sunt necessariò confitendæ.

5 Confirmatur; quia Concilium postquam definiuit circumstantias mutantes speciem debere explicari, & has circumstantias non fuisse ab hominibus otiosis excogitatas, neque confessionem hoc modo præceptam esse impossibilē, aut carnificinam conscientiarum, statim subdit *Constat enim nihil aliud exigi &c.* ergo per Concilium nihil aliud exigitur, nisi vt confessio fiat cum explicatione circumstantiarum, quæ mutant speciem, & numeri peccatorum mortalium.

6 Dices. Illa verba Concilij: *Constat enim nihil aliud exigi*, non referri ad illa, quæ prius dixerat, sed ad ea, quæ subiungit, nempe: *Quam, vt postquam quisque diligentiùs se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes, & latebras explorauerit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum, & Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrũt in vniuersum, eadem confessione inclusa*

intelliguntur: igitur per illa verba, *nihil aliud*, non excluduntur circumstantiæ aggrauantes, sed peccata, quæ memoriæ non occurrunt. Sed contra primò, quia Concilium inquit, *Constat enim*, & ly *enim* est particula assignans causam eius, quod superius dixerat, nempe quod talis confessio circumstantiarum mutantium speciem non est impossibilis non est carnificina &c. & rationem assignat, quia intentum Concilij est tantùm, quod post conscientiæ examen diligenter factum, ea peccata pœnitens confiteatur, quibus se Deum mortaliter offendisse meminerit; ergo verba posteriora Concilij regulanda sunt secundùm id, quod prius dixerat; secus si posset intelligi de circumstantijs aggrauantibus, Concilium aliquid posuisset in consequentia, quod non deduceretur ex antecedenti. Contra secundò, quia qui explicat in confessione omnes circunstantias mutantes speciem, verè, & in rigore confitetur totam essentiam peccati; Sed hoc est, quod requirit Concilium, non aliud; ergo circumstantiæ aggrauantes non sunt necessariò confitendæ; essentia enim peccati desumitur ab obiecto suo, non ab accidentibus, vt sunt circumstantiæ aggrauantes.

7 Probatur secundò. Confessio Sacramentalis nullo modo est impossibilis, vt apertè definit Trid. loco citato: sed, si deberent explicari omnes circumstantiæ aggrauantes peccatum, redderetur impossibilis; ergo per Concilium non sunt necessario explicandæ: probatur minor; quia quod actus fuerit intensus, vt quatuor, vel vt octo, est circumstantia aggrauans idem peccatum: sed est impossibile, quod quis explicet quot gradus intensionis habuerit in aliquo actu, cum id naturaliter cognosci non posit; ergo falsum est, quod circumstantiæ aggrauantes sint necessariò confitendæ.

8 Dices, fere numquam esse hanc obligationem declarandi intensionem, quia non possumus scire, an fuerint tres, vel quatuor gradus, vnde Suarez, & Arriaga dicunt sufficere, si hæc circumstantia explicetur, quando est cum vehementia affectus valde extraordinaria. Sed contra etsi non posimus cognoscere, an fuerint tres, vel quatuor gradus intensionis; possumus cognoscere fuisse talem actum cum aliquali intensione, quæ intensio est circumstantia aggrauans peccatum, & nihilominus hanc circumstantiam non tenemur explicare per hos auctores, nisi ad summũ quando est cum vehementia affectus valde extraordinaria; ergo falsum est vniuersaliter; quod circumstantias aggrauantes teneamur explicare. Ex quo deduco, quod si non tenemur explicare intensionem, nisi quando est cum vehementia extraordinaria; nec etiam in furto (supponamus, quod furtũ trium Iuliorum sit peccatum mortale) tenebitur quis cõfiteri se furatũ fuisse quatuor iulios, vel quinque, vel sex, & huiusmodi, sed solùm quando furatus fuisset maximam summam valde extraordinariam, vt centum mille aureos, vel vnum millionem; vel certè assignetur disparitas, quam vtique non video.

Contra secundò: quia per Suarez, & Arriagam quis non tenetur explicare intensionem, nisi, quando est cum vehementia valde extraordinaria, quo posito inquiro: vel est necessè, quod quis confiteatùr vehementiam illam valde extraordinariam intensionis, quia est circũstantia aggrauans, vel quia notabiliter, & valde aggrauans; non primum, quia intensio, vt quatuor, actus est aggrauans circumstantia, & tamen per ipsos non est necesse, quod explicetur: neque secundum dici potest, quia intensio actus, vt quatuor respectu actus, vt vnum, est valde aggrauans eum actũ; nam constituit eum triplo intensiorem, & nihilominus non est necesse, quod hæc intensio explicetur: tum quia, sicuti se habet simpliciter ad simpliciter, ita secundum quid, ad secundùm quid: sed intensio vt quatuor, quæ est simpliciter intensio actus, non est necessariò explicanda, & sine hac explicatione fit vera, & rigorosa confessio peccati; ergo nec maior intensio, & quæ sit cum vehementia valde extraordinaria erit necessariò confitenda, quia hæc esset intensio secundum quid, cum posit dari maior, & sine hac circumstantia aggrauante vera, & rigorosa peccati confessio fiet; & quod dicitur de circumstantia aggrauante ratione intensionis, de alijs purè aggrauantibus dicendum est, cum sit par omnium ratio.

9 Obijcies primò. Varios canones, & varia decreta antiqua Ecclesiastica, & præsertim ex Concilio Vormatiensi habetur can. 25. *Debet ergo sacerdos singulorum causas singillatim considerare origenem modumque culparum*; & ex can. *Consideret* de pænitentia dist. 5. ergo causas, modum, & origenem culparum per hos canones debemus explicare; huiusmodi autem sunt circumstantiæ aggrauantes.

Respondeo ex his locis nihil probari contra nos, & solùm deduci particulares quosdam vsus aliquorum in illis circumstantijs explicandis; ceterum Trid,

quod

quod explicuit quænam essent necessariò explicanda in confessione solùm recensuit peccata mortalia, & circumstantias mutantes speciem; quare licèt optimum consilium sit etiam circumstantias aggrauantes explicare, & timorati eas explicent, non est tamen necessarium. Ad Augustinum in dicto can. *consideret*; dico ipsum ibi enumerare multa, quæ etiam secundùm aduersarios non sunt necessariò exprimenda, vt quo tempore, si in festo, vel non, si in die ieiunii, si in domo Dominorum, & pluraalia; vndè in tali capite dat consiliū quo modo debeat quis perfectissimè deflere peccatum, non præceptum, quo debeat fieri confessio.

10 Obiicies 2. ex Trid. loco citato Sacerdos debet in hoc Sacramento iudicium exercere, & æquitatem in pœnis iniungendis seruare: sed non posset hoc iudicium rectè exercere, neque æquitatem seruare in pœnis iniungendis, si non manifestarentur circumstantiæ notabiliter aggrauantes, diuersum enim iudicium fertur de illo, qui furatus est aureum, ac de illo, qui furatus est mille anreos, & diuersa pænitentia esset iniungenda; ergo &c.

Respondeo Concilium ibi explicare circa quod debeat sacerdos exercere iudicium, nempe circa peccata mortalia, & circumstantias mutantes speciem, & sufficit, quod seruet æquitatem substantialiter in pœnis iniungendis, non accidentaliter; tum quia, si quis furatus est mille aureos, & dicat solùm in confessione. *Furatus sum materiam grauem peccati mortalis*: potest sacerdos illi dicere, *Quod furatus es, iterum restituas, & si, quod furatus es, sit vnus aureus tibi impono talem pœnitentiam, si maior quantitas talem, & talem*.

11 Obiicies 3. Sequeretur ex nostra sententia, quod quis posset permanere per mensem in odio mortali contra proximum, & postea dicere in confessione, semel odio mortali habui proximum; nam duratio est tantùm circumstantia aggrauans. Secundò, si quis vno ictu occidisset tres homines, satisfaceret dicendo, vno ictu fui homicida. Tertiò non esse necesse confiteri peccatū externum; cum actus externus, non superaddat malitiam actui interno.

Respondeo negando omnes sequelas, & ratio negationis primæ est, quia licèt duratio, si secundùm se consideretur, sit tantùm circumstantia aggrauans, & ideo non necessariò explicanda: nihilominus quando quis durat multùm temporis in aliquo peccato, non est semper idem actus, sed multoties repetitur cum noua, & distincta libertate, & per consequens facit diuersa peccata numero, & hoc verùm est absolutè, quando diù quis durat v.g. in odio, vel alio affectu peccaminoso: quia sæpè sæpius interumpitur talis actus etiam moraliter, vel per actiones disperatas, vt per somnum, vel per aliam actionem disparatam externam, vel per cessationem: vbi autem sunt diuersa numero peccata, debet talis numerus explicari. Ratio negationis secundæ est; quia qui occidit tres homines vno ictu tria peccata numero saltem inadęquatè cōmittit; cum peccatum sit complexum ex actu libero, & obiecto malo; vnde si tres sunt homines, tria peccata numero inadæquatè committit; peccata autem numero diuersa debent adæquatè explicari. Ratio negationis tertiæ est; quia peccatum externum, licèt non superaddat malitiam actui interno, constituit tamen vnum peccatum cum interno, & afficitur eadem malitia, & ideo debet explicari.

12 Dices saltem, quando Confessarius interrogat, debent explicari. Sed contra, quia cum confessio debeat esse voluntaria; si non tenetur simpliciter pænitens aliquid dicere; nec tenetur interrogatus, sed potest respondere, *Peccatum mortale, quod commissi est, quod explicui, mihi imponat pœnitentiam condignam, & illam faciam*, nec ad aliud tenetur.

13 Obiicies 4. Sæpè ordinarii sibi reseruant peccata ratione alicuius circumstantiæ aggrauantis, vt incestus in primò, vel secundò gradu; ergo tunc sunt necessariò confitendæ; ergo simpliciter tunt explicandæ, nam quæ confiteri non tenemur, nec etiam possunt reseruari, vt patet de venialibus.

Respondeo, quod Ecclesia reseruat peccatum mortale cum tali circumstantia commissum, nec sequitur, quod sit necessarium illam circumstantiam fateri, etiam præscindendo à reseruatione; sed solùm posita reseruatione, vt patet; sequēti exēplo: Ecclesia sibi reseruat furtū de bonis naufragorū, & si quis huiusmodi furtum committit, debet explicare hanc circūstantiā; cum tamen præscindendo à reseruatione, nec etiam sit circumstantia multùm aggrauans; ita &c. falsum autem est incestum in primo, & secundo gradu non distingui specie; licèt enim omnes sint contra pietatem; pietas tamen non est vna virtus speciei infimæ, sed habet sub se varias alias virtutes specie diuersas, licèt non ita clarè cognitas, & propriis, & diuersis nominibus explicatas.

Potest

14 Obiicies 5. Potest quis furari decē aureos, qui spectēt ad diuersas personas, tunc deberet explicari illa circumstantia aggrauans decem aureorum ad diuersas personas spectantium; ergo semper, cum nulla sit disparitas.

Respondeo negando antecedens; nam læditur tantùm vnicum ius, quod in solidum spectat ad omnes illas personas; si tamen quis surriperet decem aureos, quorum singuli determinatè spectarent ad diuersas personas; iam diuersa numero peccata inadæquatè committeret; numerus autem peccatorum est explicandus.

15 Tractant hic communiter de illis septem circumstantijs, quæ illo carmine côntinentur, nempe.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Verùm de his abūdè agimus in tractatu de actibus humanis: tractatur etiam quomodo, & ex quo cognoscatur diuersitas specifica peccatorum, sed etiam de hoc ibi egimus, & in tractatu de vitijs, & peccatis; diximus enim desumi ex diuersitate obiectorum, seu, quod idem est ex oppositione, quod habet peccatum ad diuersas virtutes; vnde hic nihil addendum; vide, quæ ibi dicta sunt.

ARTICVLVS VII

An vt saluetur integritas confessionis sit explicanda circumstantia personæ complicis mutans speciem, & alia circa integritatem.

1 Integritas confessionis alia est materialis, alia formalis; integritas materialis tunc est, quando quis verè, & realiter confitetur omnia peccata, quæ commisit cum omnibus circumstantijs speciem mutantibus, & simul explicat verùm numerum peccatorum, quæ commisit: integritas verò formalis est, quando aliquod peccatum commissum non explicatur, & nihilominus confessio est valida, & fructuola, eo quod impediatur pœnitens propter aliquod causam rationabilem a confessione integra materialiter.

2 Dantur autem plures casus in quibus confessio est bona, & fructuosa etiāsi sit integra tantùm formaliter, non materialiter.

3 Primus casus est, si post diligentem discussionem propriæ conscientiæ quis obliuiscatur aliquorum peccatorum, quæ commisit, & solùm confiteatur ea, quorum recordatur, si eum debita attritione recipiat absolutionem confessio est valida, & oblita etiam remittuntur. Ita deducitur ex Trid. claré sess. 14. cap. 5. & communiter tradunt Doctores.

4 Secundus casus est in periculo mortis; Triplex autem periculum excogitari potest: primum autem est defectus ipse pœnitentis, qui, si vellet actu confiteri omnia sua peccata, deficeret antequàm absolutionem reciperet: secundùm est periculum existentium in naufragio, aut alio simili, vt si plures essent in aliqua domo, quę incenderetur, & difficilè possent aufugere. Tertium est defectus vitæ sacerdotis, vel quia sumet graue contagium, vel mortis periculum, si longo tempore ægrotum audiret, & in his casibus sufficit confessio integra formaliter; ita vt pœnitens absolui possit ante perfectam confessionem materialem. Quod probatur, quia præceptum confessionis integræ est morale, quod non obligat, vel ad simpliciter; vel ad moraliter impossibile: sed in his casibus integra confessio materialiter censetur moraliter impossibilis; ergo in his casibus, sufficit integra confessio formaliter: vt autem censeatur integra formaliter sufficit, si in genere quis dicat peccasse, vel saltem exhibeat signa doloris in ordine ad confessionem; cum impediatur pœnitens propter aliquam necessitatem absolutam, vel causam rationabilem ad confessionem integram materialiter omnium peccatorum; in his autem casibus semper curandum est, si fieri possit, vt pœnitens ponat materiam certam potius, quam dubiam, & mortalia magis, quam venialia, & inter mortalia id, quod grauius est; si autem periculum mortis cessauerit, continuari debet confessio, ita vt perducatur ad integritatem materialem.

5 Dixi sufficere in his casibus, si quis dicat in genere se peccasse, vel exhibeat signa doloris; nam hoc sufficit ad dandam absolutionem: tum quia modò videtur esse in vsu talis confessio: tum quia exhibitio doloris de peccatis suis corā sacerdote est sufficiēs accusatio peccatorum, & alia particularis censetur impossibilis: tum quia confessio in generali alicuius mortalis, quando nimirum quis scit se peccasse mortaliter; ignorat autem, cuius speciei fuerit illud peccatum, potest esse sufficiens materia Sacramenti extra necessitatem; ergo multò magis in casu extremæ necessitatis, & sic tradunt communiter doctores; licèt varij apud Dianam tract. 3. de absolutione moribundi dicant cōtrarium.

6 Tertius casus est, quando pœnitens sibi, vel alteri probabiliter timet aliquod

quod damnum graue, quo casu communis, & certa sententia docet, posse pænitētē reticere in cōfessione illud peccatum vel illā circumstantiā mutantē speciem, quam aliàs deberet explicare. Sic Suarez, Lugo, & communitèr Doctores, vt testatur Arriaga disp. 33. sect. 1. ex quo colligunt Doctores, quod si quis percussit, vel occidit fratrem Confessarij, vel rem habuit cum sorore, vel nepte ipsius, in loco, & tempore, quo si pænitens fateretur suum peccatum, posset probabiliter odium, & persecutionem confessarij timere, non teneretur tale peccatum confiteri, dummodo non posset ad alium confessarium accedere, & tempus instaret, vel sumendi Eucharistiam, vel instet præceptum Paschatis, vel aliud, quo pœnitens teneatur iustificari; nam si posset alium Confessarium quærere, vel differre confessionem, ad hoc teneretur, vt posset facere confessionem integram. Sic Suarez disp. 23. sect. 1. Coninchus, Hurtadus, Arriaga, Auersa qu. 10. sec. 15. & alij apud ipsum: & vniuersaliter, quando maius bonum est dimidiare confessionem, quam illam integram facere; potest dimidiari; varij aute casus, qui ex hoc principio deducuntur, videri possunt apud Doctores Scholasticos, & Summistas.

7 Dubium maius est, an si quis commisit aliquod peccatum cum aliquo complice probè noto eidem confessario; v. g. quis commisit incestum cum propria sorore, vel matre, quas cognoscit confessarius, an teneatur dicere talem circumstantiam, nullo alio imminente damno, nisi sola infamia complicis apud confessarium.

8 Prima sententia est, quod possit taceri excepto mortis articulo. Sic Scotus in 4. dist. 18. qu. 2. ar. 5. ad. 4. Bannes 2. 2. qu. 33. dub. 8. Valentia hic. qu. 11. p. 1. Nauarrus cap. 7. nu. 3 Villalobos tom. 1. tract. 9. dub. 38. & plures alij, quos refert Auersa loco cit.

Secunda sententia negat in tali casu posse dimidiari confessionem; est D. Thom. in 4. dist. 16. qu. 3. ar. 2. & opusc. 12. ar. 6. Durandi ibidem qu. 4. num. 8. Caiet. in sum. v. Confessio condit. 3. Medinæ cod. de Conf q. 9. Nugni inaddit. ad 3. p. q 9. ar. 2. Suar. disp. 34. Vasq. q. 91. ar. 2 dub. 3. Amici disp. 13. sec. 9. & aliorum apud ipsū, Auersæq. 10 sec. 15. Lugi disp. 16. sec. 7. Arriagædisp. 35 sec. 2. qui tamen etiā cōtrariā iudicat probabilem.

9 Conclusio. Quando aliquod peccatum habet circumstantiam annexam mu tantem speciem, & non potest explicari in confessione sine manifestatione complicis, pœnitens non solùm licitè, sed etiam ex præcepto tenetur talem circumstantiam manifestare. Ad probandam hanc conclusionem varias afferunt rationes Doctores, quas fere omnes acutè reiicit Arriaga loco citato; quare non est animus omnes adducere sed solùm adducam illas, quæ mihi videbuntur efficaciter conclusionem probare.

10 Probatur. Quando ex aliquo actu sequitur vtilitas, vel corporis, vel animæ, quisquis potest vti iure suo quærendo propriam vtilitatem corporis, vel animæ, etiamsi sequatur incommodum proximi: sed ex confessione peccati habentis annexam circumstantiam mutantem speciem sequitur vtilitas, tum corporis, tum animi ipsius pœnitentis, si manifestetur complex, quæ non sequitur, si non manifestetur; ergo potest vti iure suo, & licitè potest manifestari: maior conceditur, & patet varijs exemplis; nam quis contrahens cum infideli aliquem contractum potest ab eo exigere iuramentum, etiamsi sciat ipsum per falsum numen iuraturum: mulier potest pergere ad Ecclesiam, vt missam audiat, vel vt peccata sua confiteatur; etiamsi præuideat aliquem scandalum recepturum, & plura alia possent exempla adduci: probatur minor; nam confitendo circumstantiam, quæ reuelatur complex, liberat se ab obligatione subijciendi clauibus illud peccatum coram alio confessario, quæ obligatio, cum sit onerosa, tum animæ, tum corpori, ab hac se liberando vtilitatem, & commodum consequitur.

Dices primò ex Arriaga: de hoc iure esse dubium, an illud pœnitens habeat: tum quia ius debet esse fauorabile respectu eius, in quo est ius: sed obligatio faciendi aliquod onerosum nullo modo potest dici fauorabile; ergo nec dici ius; sed potius aliquod odiosum pœnitenti dici debet. Sed contra, quia falsum est de hoc iure esse dubium; nam dubium est, an pœnitens possit manifestare complicem; nòn verò est dubium, quod pœnitens non teneatur manifestare tale peccatum alteri confessario, si illud non, manifestet illi, cui primò confitetur igitur, vt se liberet ab hac obligatione iterum comparendi coram alio confessario, pænitens habet ius proprium, & est illi fauorabile, non onerosum, aut odiosum; quemadmodum, si quis haberet plures lites, quæ possent decidi à varijs iudicibus, si posset eas omnes vnica vice coram vnico iudice terminare, & de facto terminarentur, vtique hoc esset illi fauorabile; nam libe-

rare-

fatetur ab obligatione comparendi coram alijs Iudicibus; ita & in proposito dicendum est.

12 Dices secundò. Tunc solum aliquem habere ius ad aliquem actum, quando ex eo sequitur vtilitas, & commodum proprium, & damnum proximi sequitur tantùm ex malitia alterius; vt patet de ineunte contractū cum infideli, à quo potest exigere iuramentum; quia talis infidelis potest, si vult, iurare per verum Deum, & si iuret per falsos Deos, est ex ipsius malitia; & in fœmina pergente ad Ecclesiam; nam si aliquis eam videt, & scandalum recipit eam cōcupiscendo, ex malitia propria id facit, nec mulier huius est causa; at in proposito casu dū pœnitens narrat illam circumstantiam Confessario, ex qua reuelatur complex, directè infamatur complex apud Confessarium; ergo numquam hoc erit licitum. Sed contra, quia falsum est, quod directè sequatur complicis infamia ex huiusmodi confessione, sequitur enim tātùm secundariò ex eo, quod pœnitens confitendo talem circumstantiam velit se liberare ab obligatione iterum comparendi coram alio Cōfessario, & ex eo, quod Confessarius cognoscat complicem, accidit autem, quod hic Cōfessarius complicem cognoscat; & ideò per accidens tantùm, & secundariò à pœnitente confitente peccatum suum infamatur; quemadmodum, si quis cum moderamine inculpatæ tutelæ se defendat; si ex tali defensione sequatur mors alterius, talis mors se defendenti non imputatur; ita & in proposito: fateor quidem, quod non possit pœnitens directè velle confiteri huic Confessario, vt infamet complicem, & eumdem teneri inquirere alium Confessarium, si potest: at si vrgeat præceptum se iustificandi, nec habeat copiam alterius Confessarij, vtitur iure suo, si vult se liberare ab obligatione iterum comparendi coram alio Confessario; & per accidens tantùm, & secundariò sequitur complicis infamia, & complex debet sibi imputare, si fuit complex criminis.

13 Probant alij conclusionem primò: Quia in iudicio publico, siue priuato socius criminis subditur ei, qui habet auctoritatem in delinquentem; vnde testis, & accusator, qui deferunt crimen, habent ius deferendi socium criminis, & Iudex habet ius inquirendi socium criminis; ergo cum hoc Sacramentum sit institutum à Christo, vt iudicium, & pœnitens sit accusator, ac testis, habet ius deferendi etiam socium criminis. Secundò, quia integritas huius Sacramenti, & reuerentia illi debita magis exigit, vt sit integrum, dicendo omnes species peccatorū, quàquod relinquatur imperfectū sine manifestatione complicis præsertim, cum talis manifestatio non sit nociua complici. Tertiò: quia vtilitas pœnitentis id exigit, vt melius eius consciētiæ prospiciatur, & pœnitentia salutaris commodius imponatur. Sed contra istæ rationes non probant, vt benè aduertit Arriaga, & eas refellit. Non prima; nam in primis falsum est; in hoc Sacramento esse seruandas omnes conditiones iudicij publici, siue priuati; quod patet; nam si in humano iudicio quis dicat, furatus sum mille, cum alijs; statim Iudex potest interrogare, & cogere ad detegendos complices etiam cum damno rei, & cōplicum; quod non euenit in hoc iudicio; nam si quis dicat furatus sum mille cum alijs decem, vel adulterium commisi, ad rectam confessionem nullo modo conducit, quod Confessarius sciat, an illi decem fuerint Plato, vel Sortes, vel &c. vel, quod adulterium commiserit cum Berta, vel alia, imò si damnum pœnitens sibi obuenturum timet, probabiliter non tenetur tale peccatum fateri. Et ratio disparitatis est, quia in iudicio humano Iudex intendit bonum Reipublicæ, vt mali puniantur; quod non euenit in hoc Sacramento, quod ordinatur tantùm ad bonum pœnitentis. Neque secunda ratio probat, sed supponit id, quod est probandum; vnde enim probatur, quod etiam in tali casu, in quo debeat reuelari complex, sequatur ea integritas? Ad id, quod dicitur, manifestationem in confessione non esse nociuam complici, falsum est; nam apud Confessarium illum deperdit bonum nomen, quod fortè prius habebat; & certè, si quis sciret probabiliter Confessarium dicturum in confessione alteri Confessario peccatum, quod confitetur, potest illud tacere, nè subeat infamiam apud alium Confessarium; ergo signum est, quod hæc notitia nociua est. Neque tertia ratio probat; nam hæc vtilitas, vel est, vt pœnitens ponatur in statu gratiæ, vel vt recipiat aliquam instructionem à Confessario, vel vt ei imponatur pœnitentia: sed nulla ex his datur; non primā; nā si non obligatur eam circumstantiam fateri, adhuc ponitur in statu gratiæ per confessionem integram formaliter; vnde prius est probanda hæc obligatio, non supponenda; neque secunda nam non semper requiritur instructio; potest enim pœnitens esse instructus; neque tertia, quia potest adhuc pœnitens rogare Confessarium, vt maiorem illi pœnitentiam imponat. Quare nulla propriè sequitur in pœnitente vtilitas, nisi

nisi quia se deobligat confiteri tale peccatum alteri, quare solùm firma manet ratio, quam primo loco adduximus.

14 Lugus probat cōclusionem hac ratione. Maior requiritur obligatio ad hoc, vt quis se ipsum infamet, quam vt infamet alterum; cum possit quis ad vitandum graue damnum proprium alterum infamare: sed Christus obligauit fideles, non obstante infamia, quæ ex confessione oritur, ad detegenda omnia peccata sua integrè Sacerdotibus; ergo etiam obligauit ad ea detegenda, licèt sequatur infamia complicis.

15 Dices: Hanc rationem esse quidem probabilem; nihilominus posse negari consequentiam; quia fit transitus ab vna persona ad aliam, quæ etiam est obligata integrè sua peccata confiteri; potest autem obligari pœnitens ad detegenda sua peccata propter vtilitatem maximam, quam accipit, quam vtilitatem non recipit ex eo, quod manifestet complicem, & complex nullam vtilitatem sentit, sed solam infamiam Sed contra: quia ex Trid sess. 14. cap. 5. constat, quod ex institutione Christi instituta est integra peccatorum confessio quo ad omnia mortalia, & omnes circumstantias mutantes speciem; ergo si integritas confessionis, vt saluetur, obligat, vt omnia peccata dicantur, non obstante infamia propria, quæ ex confessione oritur; etiam eadem integritas obligabit, vt dicantur omnia, etiam si sequatur reuelatio complicis; præsertim cum censeatur amisisse ius ad propriam famam, eo ipso, quod fuit complex criminis. Contra secundò, quia pœnitens confitendo omnia peccata consequitur vtilitatem, quia non tenetur ampliùs coram alio Sacerdote comparere, & habet ius ad se deobligandum ab hoc onere; ergo potest vti iure suo ea dicendo, etiam si sequatur alterius infamia; & hoc modo hæc ratio reducitur ad primam rationem, quam primo loco posuimus, quæ meo iudicio firmissima est.

16 Secunda pars, quod etiam quis teneatur complicem manifestare, si alia via non potest confessionem integram facere, facile probatur. Quia quando possum licitè seruare aliquod præceptum, debeo illud seruare, cum nullum adsit impedimentum, ratione cuius illud seruare non possim; sed licitè possum complicem detegere, vt probatum fuit; ergo etiam, vt seruem præceptum integræ confessionis, illum detegere debeo.

17 Obijcies primò. Quando concurrunt duo præcepta, seruandum est illud, quod magis obligat: sed præceptum de seruanda fama proximi, quod concurrit cum præcepto integræ confessionis, magis obligat; cum sit iuris naturalis; hoc verò tantùm diuinū positiuum; ergo primum seruandum est.

Respondeo negando minorem, licèt enim præceptum iuris naturalis ceteris paribus magis obliget, quam diuinum positiuum; in hoc casu cetera non sunt paria, quia obseruantia præcepti diuini coniunctum est cum vtilitate illud obseruantis; nam illud obseruando se liberat ab obligatione illud peccatum iterum subijciendi clauibus, & ideò potest, & tenetur illud obseruare, vt dictum est; sicuti enim, si ea infamatio resultaret in vtilitatem alterius, potest quis ipsum infamare, quia talis infamatio compensatur vtilitate eiusdem; ita cum resultet in vtilitatem confitentis, potest vti iure suo, præsertim, cum constituendo se socium criminis, censeatur cedere iuri suo, vt tale peccatum possit in confessione explicari; nec propriè est infamatio, quia nec fit animo infamandi, & indirectè tantùm fit ad manifestandum proprium peccatum.

18 Obijcies secundò. Non tenemur confiteri per interpretem; nec tenemur confiteri aliquam circumstantiam mutantem speciem, quando quis timet graue damnum ex tali confessione, vel sibi, vel tertiæ personæ; vt si ex tali manifestatione quis probabiliter timeat grauem persecutionem Confessarij, vel aliquod damnum graue, vel sibi, vel tertiæ personæ; ergo etiam in proposito casu idem dicendum.

Respondeo negando consequentiā; nam duplex malum potest sequi ex confessione, alterum ex natura ipsius confessionis; alterum ex malitia, & imprudentia Confessarii: hoc secundum excusat, non primum; & ratio disparitatis est, quia præceptum confessionis integræ non obligat, nisi ad ea, quæ sunt cōnexa cum re præcepta; nam ea tantùm cadunt sub intentione præcipientis, vnde si non eximantur, semper comitantur rem præceptam; quare cum diminutio famæ apud Confessarium sit necessariò connexa cum confessione, si Deus obligat ad confessionem, obligat ad id, quod connexum est cum hac confessione; non verò obligat ad ea, quæ ex imprudentia, vel malitia alterius sequerentur.

19 Ceterum si opinio contraria posset sustineri, nimia sequeretur relaxatio huius præcepti; nam coniuges non tenerentur dicere peccata, quę committuntur in abusu matrimonij; nec coniu-

gatus teneretur dicere adulterium commisi, quia hoc redundat in infamiam alterius coniugis, & hoc præsertim, si ambo coniuges essent noti Confessario; quæ omnia sunt aliena ab vsu, & praxi omnium fidelium.

Absurda, quæ sequerentur ex opinione contraria.

20 Obijcies tertiò. Si ex cõfessione alicuius peccati timeo mihi aliquod graue damnû possum illud reticere, & etiã dicere, quia possum cedere iuri meo; ergo etiam si timeo damnum complicis, licèt propter vtilitatem meam possim illud dicere, poterò etiam illud reticere, cedendo iuri meo.

Respondeo negando consequentiã; nam eo ipso, quod possum illud dicere, teneor; quia iam ad illud dicẽdum obligat præceptum integræ confessionis; quod non euenit in priori casu, vt patet ex se.

21 Quæres primò. An manifestari possit complex peccati venialis, vel mortalis aliàs comfessi.

Respondeo negatiuè. Nam peccata venialia, & mortalia aliàs confessa non tenemur iterum confiteri; ergo non est licitum tũc manifestare complicem; nam nulla est necessitas, nec vtilitas in confitente, si complicem manifestet; quare si complex est de veniali, puto pænitentem venialiter peccaturum; si dicendo veniale manifestaret mortale complicis, grauiter peccaret; & idem dicendum de mortali iam remisso. Sic Lugo loco cit. n.4.10. Arriga dicta disp. sect.3. cum alijs.

22 Quæres 2. an possit etiam fieri manifestatio tertiæ personæ non complicis.

Respondeo affirmatiuè. Ita Lugo, Arriaga, & Suarez locis citatis eadem enim est ratio, & per accidens est, quod quis fuerit complex. Excipiunt tamen Suarez, & Arriaga casum, in quo virgo aliqua planè violenter fuerit violata; ne sine sua culpa subeat aliam infamiam, dum à stupratore in confessione detegitur; vndè tunc dicunt pœnitentem cessare debere ab hoc, quod vtatur iure suo, vt se deobliget à præcepto iterum confitendi, cum in hoc casu ipse solus peccauerit, & debeat subire detrimentum. Hoc probabile est, ceterum non caret probabilitate contrarium; nam si per vim absolutè violata fuit; famam non deperdit; sed vt dixit Diua Lucia: *Castitas illi duplicabitur ad coronam.*

ARTICVLVS VIII.

An aliquando sit obligatio idem peccatum bis confiendi, & confessionis repetendæ.

1 CVM ad conficiendum Sacramentum pœnitentiæ interueniant pœnitens, & Sacerdos absoluens, tum ex parte pœnitentis, tum ex parte confessarij dantur plures casus, in quibus repetenda est confessio; de his breuiter hic agendum est.

2 Ex parte pœnitentis, certum est repetendam esse cõfessionem primò, si non est confessus omnia mortalia, sed vnum, vel aliqua voluntariè tacuit; secundò si accessit animo non recipiendi absolutionem: tertiò, si accessit sine dolore, & proposito requisito ad valorem Sacramenti: quartò, si quis fingeret peccatum mortale, quod non commisit, & illud subijciat pro materia certa, peccabit mortaliter; nam est causa, quod Sacerdos indebitè proferat formã absolutionis supra totam illã materiam. Dixi, si fingat mortale; nam si sit tantùm veniale id, quod fingit, dummodò dentur alia mortalia, aut venialia, de quibus verè doleat, non redderetur inualida, & repetenda. Sic vterque Sotus, Angelus, Syluester, Nauarrus, quos sequitur Vasquez quæst.91.art.1. dub.7. Suarez, Lugo, Arriaga disp. 31. sect. 7. si tamen fingeret veniale, & illud solùm supponeret, pro materia, cum non sit; peccaret mortaliter; nam supponeret materiam inualidam, supra quam absolutio cadere non potest. Idem sentit Arriaga loco cit. num. 62. & Tannerus disp.6. quæst.4. dub.12. si quis confiteatur peccatum mortale, & dicat se alias illud confessum fuisse, cum tamen re vera confessus illud non sit; Lugus tamen tenet contrarium.

3 Ex parte verò confessarii est repetenda, primò, quando deest intentio, de qua tamen non est dubitandum, nisi ipse Confessarius asserat, vel signo aliquo id indicet, vt si sit dormiens, ebrius, vel amens. Secundò si non proferat verba formæ: Tertiò quando caret iurisdictione ordinaria, vel delegata, & hoc, vel quia non est approbatus, vel quia est publicè suspensus ab officio, vel publicè excommunicatus, & non toleratus. Quartò, quando inferior absoluit à reseruatis indirectè propter necessitatem repetenda est confessio reseruatori superiori, vt ab illis directè absoluatur.

4 Aliqui vt Syluester, & D. Anton. dicunt

dicunt teneri pœnitentem repetere confessionem, quando oblitus est pœnitentię impositæ; alij quando eam non adimpleuit. Sed verè vtrumq; est improbabile. Ratio est, quia pænitentia non est pars essentialis, sed integralis, & tunc est pars integralis, quãdo pænitens acceptat pœnitentiam cum proposito illam faciendi; vnde, si non adimplet postea illam, non redditur inualidum Sacramentum, quod prius fuit validè factum, sed ad summũ erit obligatio perficiendi eam pænitentiam, & accusandi se de peccato commisso in omissione satisfactionis. Ita cõmuniter Doctores. Hęc certa; aliqua sunt magis dubia. Ideò &c.

5 Quæres 1. An si quis confiteatur Confessario ignaro, teneatur postea totam confessionem repetere?

Vasquez quæst. 93. art. 3. dub. 2. citans Syluestrum, Richardum, & Nauarrum, Turrianus de pęnitentia disput. 25. dub. 2. censent, si Confessarius est omnino ignarus, vt nec communia mortalia sciat distinguere à venialibus; tunc confessionem esse inualidam; quia perinde esset, ac si quis confessus fuisset dormienti, vel amenti, vel ignoranti idioma: si verò communia mortalia à venialibus possit distinguere, etiam si in particulari nesciat postea vnum ab altero discriminari, tunc confessionem fore validam. Ita sentit etiam Homob. tom. 2. par. 5. resol. 86. Medina tamen quæst. de iteranda confessione ob defectum Confessarij. Nugnus quæst. 8. art. 5. dub. 4. Syluius ibidem quæsito 7. Suarez disput. 28. sect. 1. Lugus disp. 16. sect. 1. §. 1. Hurtadus disput. 10. differ. 15. Arriaga disput. 35. sect. 1. Auersa quęst. 10. sect. 19. & plures alij tum antiqui, tum recentiores apud ipsum, negant in his casibus esse obligationem iterandi confessionem.

6 Respondeo primò: Si pænitens ex industria quærat huiusmodi confessariũ ignarum discernere nescientem inter mortale, & veniale, quando fieri debeat restitutio, & fugienda occasio, quando non, talem confessionem esse irritam, sacrilegam, & repetendam. In hoc conueniunt omnes Doctores. Ratio est, quia qui sic accedit, videtur velle malè confiteri, & iudicari; quare si quis bona fide accedit ad huiusmodi Confessarium, & deprehendit ipsum esse omnino ignarum, debet ipsum deserere, & alium idoneum quærere; nisi pænitens sit doctus, vt valeat instruere Confessarium, eique qualitates suorum peccatorum indicare, & obligationes, paratus ea omnia adimplere, quæ necessaria sunt; nam in tali casu sapientia pænitentis supplet ignorantiam Confessarij.

7 Respondeo 2. Si pænitens accessit bona fide ad huiusmodi Confessarium, confessio fuit valida. Ratio est, quia in Confessario non requiritur, quod sciat discernere inter omnes species peccati, neque an aliquid sit mortale, vel veniale, sed tantùm, quod intelligat mea peccata, & ea absoluat; sed talis Confessarius intelligit huiusmodi peccata, & ea absoluit; ergo validè ab omnibus absoluit. Confirmatur ad hominem contra aduersarios: si Confessarius saltem sciat distinguere communia peccata mortalia à venialibus; etiam si vnum, aut alterum nesciat distinguere, confessio est valida; ergo etiam si nesciat distinguere mortalia communia à venialibus erit valida: probatur consequentia: accedat aliquis ad Confessarium, qui sciat in communi discernere mortalia à venialibus, nesciat autem in particulari de aliquo peccato, & confiteatur tantùm huiusmodi peccatum; de hoc talis confessarius nescit discernere, & tamen per aduersarios verè absoluit, & confessio est valida; ergo scientia, qua discernatur mortale à veniali non requiritur; sed sufficit, quod peccata intelligat, & ea absoluat.

8 Dices primò. Confessarius, qui saltem in cõmuni scit distinguere mortalia à venialibus, aliquo modo ea cognoscit; sed qui nullo modo scit distinguere, ita se habet, ac si dormienti, vel ignoranti idioma fuissem confessus; ergo sicuti confessio facta dormienti, vel ignaro idiomatis non est valida, sed est repetenda; etiam facta illi, qui aliquo modo nescit distinguere mortalia à venialibus, erit inualida. Sed contra falsum est, quod sit talis, ac si facta fuisset dormienti, vel ignaro idiomatis; nam dormiens, & ignarus linguæ nullo modo percipiunt peccata; at si quis dicat: *Mentitus sum cum iuramento ter, fornicatus sum decies, furatus sum decem iulios &c.* certè ille ignarus cognoscit, & percipit esse diuersa peccata, & tot peccata; licèt nesciat distinguere, an sint mortalia, vel venialia; ergo dispar est omnino ratio. Contra secundò retorqueo argumentum in casu, quod quis confiteatur aliquod peccatum, quod Confessarius nescit discernere, an sit mortale, vel veniale, licèt sciat discernere in communi, certè respectu huius peccati nescit discernere, & tamen valida est confessio; ergo etiam in casu nostro; nulla enim est disparitas.

9 Dices 2. Confessarius debet scire imponere pænitentiam proportionatam peccatis: sed si nesciat discernere pec-

cata non potest imponere pœnitentiam proportionatam ergo &c. Sed contra, dico ex hoc sequi, quod non se exponat licitè ad audiencas confessiones, quia rectè non potest fungi officio suo nec interrogare de circumstantijs mutantibus speciem, neque imponere proportionatam pœnitentiam: at non sequitur, quod confessio non sit valida, quia pænitentia, quæ iniungitur non est pars essentialis, & si esset, sufficeret, si aliqua iniungeretur, licèt non esset proportionata peccatis.

10 Dices 3. Sæpe sæpius ex imperitia confessarij potest esse, quod quis non dicat species peccatorum, neque circumstantias mutantes species, neque numerum; ergo tunc est repetenda confessio. Sed contra, quia aliud est, quod pænitens, si deprehendat, se non explicuisse species peccatorum, & circumstantias mutantes speciem, cum verò numero, teneatur de nouo explicare in confessione id, quod prima non explicuerat, aliud est, quod prima confessio non fuerit valida; hoc falsum est, primum autem verum.

11 Quæres secundò: An si quis aduertat confessarium dormire, dum confitetur peccata sua, teneatur talia peccata repetere.

Respondeo si pœnitens aduertat vnū; aut alterum peccatum non fuisse intellectum à confessario, certum est talia peccata esse repetenda, quid quid dicat Diana tom. 2. tract. 4. de Sacra. resol. 109. Ratio est, quia illa peccata non fuerunt audita; vnde aliud est, quod non sit repetenda tota confessio, nempe etiam quo ad illa peccata, quæ fuerunt audita, eo quod confessio fuerit valida, etiamsi vnicum tantùm peccatum à cōfessario auditum fuerit, & hoc verùm est vt docent Henriquez lib. 5. cap. 14. num 5. Layman lib.4.tract.6. cap.9.n.5. Lugus disp. 16. num. 606. & Arriaga loco citato: aliud, quod non debant repeti peccata illa, quæ deprehendit non fuisse audita, & hoc falsum est; nam perinde se habent, ac si non fuissent confessa.

12 Remanet ergò adhuc dubium practicum, quod est hoc, an si pœnitens post confessionem aduertat confessarium aliquantulum dormisse, & dubitet, an aliquod peccatum intellexerit, necne, nesciat autem quale sit, an teneatur totam confessionem repetere. Dixi si aduertat post confessionem; Nam si aduertit hoc, dum actu confitetur, debet cessare à confessione, & expectare, quod confessarius excitetur, vel ipsum excitare, & ab illo quærere, an peccata sua omnia intellexerit, & ea, quæ non intellexit, iterum explicare; & hoc videtur certum propter rationem allatam: si verò hoc aduertat post datam absolutionem: vel pœnitens prudenter dubitat de singulis peccatis, an audita fuerint, aut de vno tantùm, vel altero in particulari, aut de vno, vel altero tantùm vagè: si primum repetenda est tota confessio: si secundum, repetenda sunt illa, de quibus dubitat: si denique tertium, dicunt Lugus, & Arriaga sufficere, si quis in confessione postea dicat. *Vnum peccatum non intellexit Confessarius, nescio, quod illud fuerit, & proinde de illo me accuso, vt possum.* Et rationem addunt, quia nimis onerosum esset pœnitenti propter somnolentiam confessarij, & sine sua culpa, si propter vnum aut alterum solùm peccatum, a quibus non fuit directè absolutus, deberet totam confessionem plurium peccatorum repetere. Hæc probabiliter dicta sunt.

13 Sed ego tutius iudicarem debere pœnitentem eumdem Confessarium adire, & ab eo petere, an omnia peccata sua intellexerit, &c. si aliqua non intellexit, non est onus ita graue eadem repetere coram eodem confessario, sed potius onus, & erubescentia erit confessarij; & hoc probatur, quia ea repetendo, vel illa confessarius alias intellexit, & sic non est tantum onus in pœnitente, vel verè non intellexit, & sic quid mirū si teneatur illa subijcere clauibus, vt directè absoluatur.

14 Quæres tertiò, an repetenda sit confessio omnium peccatorum commissorum, quando quis v.g. adolescens fecit aliquam confessionem inualidam eo quod voluntariè tacuit in confessione aliquod peccatum mortale, & deinde huius peccati oblitus per plures annos, vel solùm menses, plures aliàs confessiones fecit, in quibus explicuit ea omnia, quorum memoriam habuit, tandem recordatur se malè confessum fuisse.

Respondeo pœnitentem tantùm teneri repetere peccata confessa in illa confessione inualida, quia illa numquā rectè confessus est, nec illorum obtinuit directam absolutionem, quam curare debet post illorum recordationem; non tenetur tamen aliàs confessiones repetere, quia validè fuerunt factæ, & ab illis peccatis directam absolutionē obtinuit Ita communiter Doctores.

15 Quæres 4. an propter excōmunicationem non ablatam repetenda sit confessio.

Respondeo, quod, si excommunicatus accedit

accedit scienter ad confessarium non habentem iurisdictionem absoluendi à censura, confessio est irrita ex defectu dispositionis debitæ; petit enim vt absoluatur ab eo, qui non potest. Ita communiter Doctores. Si verò pænitens bona fide accedat immemor excommunicationis, tunc validè suscipit Sacramentum pœnitentiæ, nec talis confessio est iteranda. Sic Petrus Soto, Nauarrus, Caiet. Medina, quos refert, & sequitur Suarez, & Diana tom. 2. tract.4.de Sacra.Resol. 78.& plures alij apud ipsum; Lugus disp.16.sec.15. nu. 612. Arriaga disp.35. sec.2. contra Vasquez tom. 4. in 3. p. tract. de excom. dub.4. & quosdam alios.

15 Probatur. Non alia ratione potest esse irrita hæc confessio, nisi quia per excommunicationem Ecclesia intendit reddere illum inhabilem ad recipiendam absolutionem suorum peccatorum: sed non potest dici, quod Ecclesia habeat hanc intentionem reddendi inhabilem ad recipiendam absolutionem illum, qui bona fide accedit, ergo verè absoluitur: maior patet: probatur minor; quia si talis esset immemor excommunicationis, numquam peteret absolutionem ab illa, & sic numquam posset iustificari per Sacramentum pœnitentiæ. Addo, quod quando quis accedit bona fide, cum semper præmittatur à confessario absolutio ab excommunicatione ex ritu Ecclesiæ, fatendum est, Ecclesiam nolle negare absolutionem à peccatis illi, qui bona fide accedit.

17 Quæres 5. An repetenda sit confessio quando confessarius non recordatur peccatorum, quæ pœnitens confessus est.

Respondeo cum distinctione: vel enim quis fecit confessionem inualidam apud aliquem confessarium, quocumque modo fuerit inualida, & postea vult absolui, & ritè confiteri alteri confessario, & tunc certum est, quod debet repetere omnia peccata in illa, vel illis confessionibus inualidis, quia hic secundus debet esse iudex; ergo debet omnia cognoscere; & iudicare vt possit absoluere; & hoc omnes Doctores admittunt.

18 Vel confessio fit eidem confessario, & tunc sufficit, quod confessarius saltem in confuso recordetur de statu conscientiæ pœnitentis, nec necesse est totam confessionem repetere, sed sufficit, si se de nouo accuset vno verbo de omnibus peccatis tunc dictis, & de sacrilegio commisso, ratione cuius inualida fuit confessio. Sic D. Anton. 3.p. tit.14. cap.19. §.4. Nauarrus in sum cap 9. nu. 19. Vasquez qu. 92. ar. 3. dub. 3. Valentia qu. 11. p. 3. Toletus lib.3.cap. 10. Lugus disp. 16. sec. 15. an.626. Arriaga disp.35.sec.3. Auersa qu.10. sec.20. & plures alij apud ipsum. Ratio est, quia requiritur quidem distincta notitia in confessario, & ideo requiritur distincta confessio, at non est necesse, quod adsit tunc, quando impendenda est absolutio, sed satis est, quod antea fuerit, & quod tunc saltem recordetur in confuso de statu conscientiæ pænitentis, secus impossibile moraliter esset, quod aliquis confessarius teneat memoriæ omnia peccata, & secundùm speciem, & secundùm numerum, præsertim quando confessiones sunt longæ, & per plures dies fiunt, sufficit ergo, quod recordetur status conscientiæ pænitentis, & possit congruam iniungere pænitentiam.

19 Quæres 6. An, qui oblitus est circumstantiæ mutantis speciem teneatur postea repetere ipsum peccatum, an verò sufficiat dicere oblitus sum talis circumstantiæ non repetendo peccatum.

Respondeo quod si circumstantia potest declarari non declarato peccato, non est necesse declarare denuo peccatum, sed sufficit explicare circumstantiam: si verò non potest declarari, nisi explicato iterum peccato; debet illud iterum in confessione explicare. Ita Bonacina de pænit. disp.5. qu.5. sect. 2. p.2. §. 3. num. 9. & apud ipsum Coninchus, Henriquez, Suarez, Valentia, Regnaldus & alij. Nauarrus in sum. cap.6. Sanchez lib.4. in Decalogum cap. 11. num.24. Lugus disp.16. sec.16. Arriaga disp.35. sec.4. & communis. Ratio est, quia, vt satisfiat præcepto confessionis, sufficit, si quis confiteatur integrè peccata sua: sed quando quis explicuit peccatum, & nunc explicat circumstantiã, quam omiserat, integrè confitetur peccata sua; ergo &c. Vnde, si quis iurauit ieiunare in die præcepto, vel vouit castitatem; si confessus est, se non ieiunasse vel fornicationem commisisse, sufficit si postea dicat iuramentum, vel votum non seruaui in re graui. Si verò non possit explicari circumstantia, nisi iterum explicato peccato, clarum est debere, repeti peccatum, quia circumstantiæ mutantes speciem sunt necessario exprimendæ; ergo si non possunt exprimi, nisi explicato peccato, etiam hoc explicari debet.

ARTI-

ARTICVLVS IX.

An possit absolui infirmus qui nullum dedit signum doloris, nec confessionem petijt.

1 EX iis quæ dicta sunt articulo septimo constat, posse, & debere absolui moribundum, qui petijt absolutionem, vel aliquod peccatum dixit in particulari, vel saltem in generali; nunc videndum est, an si moribundus nullum signum dederit doloris, & de facto agat animam, & non possit dare vllum signum doloris certum, neque petere absolutionem, an nihilominus possit absolui.

2 Prima sententia docet posse, ac debere sub conditione absolui huiusmodi moribundum. Sic Homobonus noster p. 1. tract. 7. cap. 18. qu. 8. Molfesius tom. 1. sum. tract. 7. cap. 5. nom. 48. & 49. Antonius de litteratis p. 1. sum. cap. 35. num. 7. Alexander Ludouisius tunc Archiepiscopus Bononiensis, & postea Sūmus Pontifex Gregorius XV. in memoriali confessariorum edito Bononiæ anno 1623. c. 1. de forma Sacramenti pœnitentiæ nu. 16. quam probabilem censet Diana p. 1. tract. 3. resol. 8. & huic opinioni plures alii recentiores adhærent tamquam probabili, si vir ille erat homo bonæ vitæ, & confessionem frequentabat.

Secunda opinio tenet inualidam esse talem absolutionem, & proinde dari non posse illi, qui nulla signa dedit. Sic Vasquez, Suarez, Coninchus, Lugus, Henriquez, Diana, Syluius, Arriaga, Bossius noster, & plures alij apud ipsum p. 1. mor. tit. 1. §. 25. nu. 382. qui contrariam censet improbabilem.

3 Conclusio. Moribundum, qui nullum signum dedit, neque sub conditione potest absolui. Probatur breuiter missis alijs rationibus, & auctoritatibus: Sacramentum pœnitentiæ debet constare materia & forma, & materia proxima sunt actus pœnitentis, scilicet contritio, confessio, & satisfactio, & confessio ipsa debet esse sensibilis, non tantùm in se, sed etiam ipsi confessario tamquam iudici: sed qui nullum signum dat doloris nullam confessionem sensibilem facit ipsi confessario; ergo si nulla adsit materia sensibilis, nullum semper erit Sacramentum.

4 Dices primò cum Auersa. Potest esse, quod moribundus dederit signum, vel confessionem petierit, licèt nec confessarius, nec alius id perceperit; ergo sub dubio danda est absolutio sub conditione, si capax est. Sed contra, nego consequentiam; nam esto dederit signum, vel confessionem petierit, si tamen hoc nullo modo innotescit Confessario, numquam adest materia proxima Sacramenti vel certa, vel dubia.

5 Dices 2. Adesse aliquo modo materiam per testificationem, & bonam famam de tali moribundo, vnde illa agonia Christiana est veluti accusatio propriorum peccatorum. Sed cōtra; quia talis testificatio per bonam famam alicuius non facit, quod talis agonia sit accusatio peccatorū, secus talis agonia esset etiam accusatio in quocūque pessimo homine, qui quamuis pessimè vixerit, nihilominus præsupponitur velle saluari, quare si non est accusatio, seu confessio peccatorum, non aderit materia Sacramenti pœnitentiæ, & sic semper nullum erit.

6 Dices 3. Ex Sacerdotali Romano ex D. Antonino habetur. *Infirmus, qui amisit loquelam, vel vsum rationis, si bene viuebat, quamuis non petierit Sacramenta debet præsupponi contritus, & sacerdos faciat absolutionem ab omni sententia, & peccato.* Sed contra dico tale Rituale non fuisse approbatum, & multos continere errores; de quo Lugus de Euch. disp. 20. sec. 3. agit.

7 Dices 4. vita bene, & Christianè acta est sufficiens accusatio peccatorum quatenus innotescit confessario coniuncta cum illa agonia; præsupponitur enim quod sit virtualis confessio, quod patet in iudicio humano externo, si quis inueniatur suspensus in cubiculo, damnatur a Iudice tamquam homicida sui; ergo &c. Sed contra, quod quis benè vixerit, vel malè non facit, quod talis agonia nunc sit confessio peccatorum Sacerdoti, nec exemplum est ad rem; nam ad hoc vt damnetur reus, sufficit, quod eius delictum, vel in facto, vel per testes, vel per eiusdem confessionem innotescat Iudici; vt verò absoluatur, debet innotescere confessario per confessionem ipsius, quod sit contritus; nec sufficit quod quis deprehendatur in facto, nisi pœniteat.

8 Quare si loquamur per principia intrinseca ego nō video quomodo cōtraria opinio sit probabilis; licèt aliquo modo dici possit probabilis ex auctoritate Doctorū, qui illā docuerūt, & hac opinione ad missa; Si saltē materia esset dubia, & talis agonia hominis Christiani posset aliquomodo cēseri cōfessio peccatorū, teneretur cōfessarius sub conditione dare absolutionē huiusmodi moribūdo; sicutenim in casu necessitatis mori bondi, si quis non habeat aquā naturalem, quæ est materia certa pro baptismo, debet vti aqua rosacea, aut aliqua alia

alia materia dubia, & conferre baptiſma ſub conditione; ita & in propoſito caſu dicendum eſt.

9 Quæres 1. an Sacerdos, vel alius dicendo Officium, apoplexia de repente correptus poſt dictam confeſsionem generalem, taliter vt nullum aliud ſignum poſsit dare pœnitentiæ, debeat abſolui a peccatis ſuis.

Reſpondeo negatiuè. Ita Layman lib. 5. tract. 6. Lugus loco cit. n. 23. Boſsius part. 1. Mor. Tit. 3. n. 379. Arriaga loco citato, & alij. Ratio, eſt quia talis confeſsio generali non eſt ſacramentalis, & multoties dicitur ab ijs, qui habent affectum ad peccatum.

10 Quæres 2. an ſi infirmus non petijt confeſsionem, ſed ſolùm dedit ſigna doloris, verbi gratia, tundendo pectus, vel dicendo Deus propitius eſto mihi peccatori, poſsit, & debeat abſolui ſub conditione.

Reſpondeo affirmatiuè. Ita Chapeauilla, Layman, quos refert & ſequitur Diana tom. 2. tract. 3. reſol. 2. Lugo diſp. 16. ſec. 7. Arriaga diſp. 36. ſec. 2. & alij. Ratio eſt, quia ſigna illa doloris planè ſunt in ordine ad perendam veniam, & remiſsionem peccatorum; & cum ſint in homine fideli credente ad hanc eſse neceſsariam confeſsionem ſacramentalem, vtique ad illam ordinantur; in contrarium ſunt tamen varij, quos Diana dicto loco allegat; ſed reſponſio data eſt omnino tenenda.

ARTICVLVS X.

An confeſſio in abſentia facta ſit valida.

1 Dupliciter hæc quæſtio poteſt agitari; primò an per litteras, vel per nuncium poſsit quis confiteri ſua peccata ſacerdoti abſenti, & ab eodem abſente abſolui, & in hoc clarum eſt, non eſse talem confeſsionem licitam, nec validam; cum apertè damnata ſit opinio contraria (, quam aliqui ſuſtinebant), vt falſa, temeraria, & ſcandaloſa à Clemente VIII. in decreto emanato die 20. Iunij anni 1602.

2 Secùdò poteſt eſſe quæſtio, an quis poſſit per litteras, vel per nunciũ abſẽti confiteri, ab eo autem non poſſit abſolui, niſi in præſentia, & hoc dupliciter poteſt contingere, vel enim quando ſit præſens confeſſarius, pœnitens ratificat omnia ſua peccata, quæ ſcripſerat, vel per nũciũ confeſſus fuerat: & in hoc ſenſu omnes concedunt poſſe fieri, & validam eſſe abſolutionem, quia tam confeſſio, quam abſolutio fit in præſentia; cum ratificatio æquiualeat confeſſioni, & veluti per accidens ſe habeat, quod prius confeſſarius peccata pœnitentis ſciuerit, vel per nuncium, vel per litteras; cum confeſſio ſufficiens fiat in præſentia, & abſolutio impendatur.

3 Dubium tamen remanet inter Doctores, an ſi quis per litteras, vel per nuncium confeſſus ſit peccata ſua Sacerdoti abſenti, poſſit poſtea ab eodem præſente abſolui abſque eo, quod ratificet peccata ſua, vel ſignum aliquod doloris det Sacerdoti præſenti. Hoc autẽ adhuc dupliciter continge re poteſt; nã primò poteſt eſſe quæſtio, an poſſit abſolui à Sacerdote præſente, etiãſi nõ det vllum ſignum doloris: cum tamen pœnitens poſſit, ſi velit, & confeſſionem factam ratificare, & ſignum doloris dare; ſecundò, an poſſit abſolui à ſacerdote præſente, etiamſi non det vllum ſignum doloris, eo quod proximus morti ſit, ſenſus iam amiſerit, nec vllum ſignum date poſſit.

4 Prima opinio negat abſolutè in quocumque caſu licere per litteras, ſeu per nuncium confiteri abſenti, vi cuius confeſſionis poſſit poſtea à præſente abſolui, niſi, quando præſens eſt, ratificet confeſſionem factam. Sic plures Thomiſtæ antiqui, vt Victoria in ſum, nu. 121. Nugnus in addit. 3. p. quo. 9. ar. 3. diff. 2. Petrus Dufai in qu. 1. ſupplem. ar. 2. diſp. 3. Alnarez in 1. 2. diſp. 80. Candidus & alij.

Secunda opinio vult, licere abſolui pœnitentem præſentem, qui per litteras, vel per nuncium confeſſus eſt; neque videtur diſtinguere de caſu, in quo poteſt pœnitens ratificare confeſſionem, à caſu moribundi, qui non poteſt ratificare confeſſionem, eo quod ſit ſenſibus deſtitutus, ſed vult decretum Clementis VIII. quo prohibuit. *Non licere per litteras, ſeu internuncium confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere* debere tantùm copulatiuè intelligi non diſiunctiuè. Sic Suarez diſp. 23. ſec. 1. §. Atque ex hac reſolutione. Beccanus de Sacramentis cap. 37. qu. 8. Filliucius tom. 2. trac. 7 c. 1. Coninch, Villalobos, & alij apud Dianam part. 3. tract. 3. reſol. 8. Amicus diſp. 11. ſec. 4. & alij. Arriaga diſput. 36. ſec. 4. vult non tantùm copulatiuè, ſed etiã diſiũctiuè quo ad vnam partem damnari, nempe quo ad abſolutionem, non tamen damnari, quod non poſſit fieri confeſſio abſenti, vt ab eo præſente poſtea abſoluatur. Boſsius noſter par. 1. mor. tit. 1. §. 25. num. 363. Marchinus de Bello diuino par. 3. cap. 13. num. 8. & fere innumeri alij Doctores, quos allegant, dicunt poſſe fieri

confeſ-

confessionem absenti, licèt non possit quis absolui, nisi à præsente vnum noto, quod fere omnes isti Doctores, licèt non distinguant de eo, qui potest ratificare confessionem sacerdoti præsenti, & de illo, qui destitutus est sensibus & non potest talem confessionem ratificare, nihilominus, dum probant propriam sententiam, omnes vtuntur exemplo moribundi, & sensibus destituti, & confirmant auctoritatibus, quæ tantùm de hoc casu loquuntur.

5 Conclusio prima. Si confessio facta sit per litteras, seu per internuncium absenti, & pænitens sit sui compos, dum sacerdos est postea præsens, non potest ab eo absolui, nisi ratificet confessionem factam. Probatur ex decreto Clementis VIII. vbi sic habetur. *Sanctissimus &c. maturè, ac diligenter considerata hanc propositionem, scilicet licere per litteras, seu internuncium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minus vti falsam, temerariam, & scandalosam damnauit, ac prohibuit &c.* Sed in hoc decreto, non tantùm damnatur opinio, quæ dicebat posse licitè dari absolutionem absenti, sed etiam, quæ dicit posse confessionem fieri sacramentalem absenti; ergo sicuti inualida est absolutio, etiam inualida erit confessio, nisi de nouo ratificetur in præsentia Sacerdotis.

6 Dices eum Suarez disp. 21. sect. 4. damnari à Pontifice talem propositionem copulatiuè, non disiunctiuè, & quod non possit dari absolutio absenti, non verò, quod quis non possit confiteri absenti. Sed contra: quia hanc explicationem Paulus V. die 14. Iulij 1605. decreuit non subsistere, & iterum confirmat decretum Clementis VIII. ergo si hæc expositio non subsistit, debemus fateri mentem Pontificis esse, non licere sacramentaliter nedum absolui ab absente, sed nec etiam absenti sacramentaliter confiteri.

7 Probatur ratione: Sacerdos debet esse moraliter certus, quod pænitens animum non mutauerit, nec aliud peccatum commiserit: sed si daret absolutionem pænitenti propter peccata, quæ in absentia audiuit, siue per litteras, siue per internuncium, non esset certus moraliter, nisi pænitens prius ratificaret in præsentia Sacerdotis confessionem per litteras, vel internuncium factam; ergo confessio facta in absentia nullo modo est licita, nec valida.

8 Conclusio secunda. Si moribundus in absentia Sacerdotes petijt Sacramentum Confessionis, vel signa, vel nutus denotantia desiderium confessionis, & pænitentiæ ostenderit, si adueniente Sacerdote oppressus infirmitate signum aliquod dare nō possit, sed adsit aliquis, qui testetur ipsum petijsse cōfessionem, vel desiderium confessionis ostendisse, debet à Confessario superueniente absolui. Est aperta sententia D. Tho. opuscul. 65. §. *De Sacramento Extremæ Vnctionis*; vbi habet: *Si autem infirmus, qui petit vnctionem amisit notitiam, vel loquelam antequam Sacerdos veniret ad eum; nihilominus vngat eum Sacerdos, quia in tali casu debet etiam baptizari, & à peccatis absolui.* Vnde fatetur Gonetus disput. 12. ar. 4. §. 4. illos Thomistas, qui oppositum docent, tam apertum D. Thom. testimonium non vidisse.

9 Probatur ex Rituali Romano iussu Pauli V. edito, vbi sic præscribitur: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox, & loquela ægri deficiat: nutibus, & signis conetur Sacerdos, quo ad fieri poterit, peccata pænitentis cognoscere. Quibus vtcumq; vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit, absoluendus est.* Imò idem Clemens VIII. interrogatus, an moribundus in casu, de quo loquimur, deberet sacramentaliter absolui, respondit debere absolui, & se eum absoluturum, neque huiusmodi casum vllo modo suo decreto comprehendi, vt anno 1608. 16. Aprilis testati sunt ex eo audiuisse Cardinalis Bellarminus, & Archiepiscus Armacanus, qui præterea litteras sua manu subscriptas dedit Francisco Florentino e Societate Iesu Prouinciali in Belgico, & P. Leonardo Lessio, quæ omnia referunt Coninchus, & Ioannes Sancius disp. 44. & simile testimonium Archiepiscopi Armacani refert Lugus dispu. 17. sect. 4. sub die 6. Iunii 1624. Ex quo sic formo argumentum etiam pro confirmatione nostræ primæ conclusionis. Exceptio firmat regulam: sed Clemens VIII. & Paulus V. Pontifices excipiunt solum casum moribundi sensibus destituti, vt possit absolui, si in eorum absentia desiderium confessionis ostenderit, vel confessionem petierit; ergo si sensibus non fuerit quis destitutus, non poterit absolui, nisi cōfessionem factam in absentia ratificauerit; tum quia in Rituali præscribit Paulus V. quod adueniente Confessario, si pœnitens loquelam amisit, conetur ab eo nutibus, vel signis cognoscere, an verè pœniteat, & absolutionem desideret; ergo si quis sit sui compos, etiamsi per litteras, vel internuncium confessus sit, antequam absoluatur debet saltem confessionem ratificare, quæ ratificatio est confessio in præsentia.

De-

10 Demum nostra conclusio clarè habetur ex Concilio Arauſ. 1. can. 12. vbi dicitur: *Subitò obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut pœnitentiam accipere potest si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habeat, aut præsentis in suo nutu.* Item ex Concilio Carthag. 4. cap. 63. ex Euſebio Papa, vt refert Yuo in ſuo decreto par. 15. cap. 35. & Leo Magnus epiſt. 91. ad Theodornm. Et talis eſt vſus, & praxis totius Eccleſiæ, vnde concluſio noſtra eſt certiſſima.

11 Obijcies. Confeſſio facta abſenti, non eſt licita, & damnatur, qui docet contrarium, à Clemente VIII. tum quia Confeſſarius, quando fit præſens, non eſt moraliter certus pœnitentem non mutaſſe ſententiam, vel aliud peccatum non commiſiſſe: ſed hoc idem euenit in moribundo ſenſibus deſtituto, qui ſigna pænitentiæ dedit, vel confeſſionem petijt in abſentia Confeſſarij; ergo dum Confeſſarius præſens eſt, non poteſt ipsū abſoluere, niſi de nouo ſignis, vel nutibus ratificet confeſſionem.

Reſpondeo hunc caſum de moribundo non comprehendi in decreto Clementis, vt patet ex dictis: falſum autem eſt, quod reſpectu moribundi non ſit moraliter certus Confeſſarius pænitentem non mutaſſe ſententiam, quia cum moribundus agat animam, ſi ante petijt confeſſionem, & poſtea ſenſibus fuit deſtitutus, moraliter etiam cenſetur durare in tali diſpoſitione, cum agatur de æterna animæ ſalute inſtante periculo proximo mortis. Ideò &c.

12 Quæres primò. An Sacerdos poſſit abſoluere moribundum, quando illi, qui teſtantur de voluntate, & petitione confeſſionis hoc non audierunt ab ipſo moribundo, ſed ab alijs; vnde ſunt teſtes tantùm mediati.

Reſpondeo, ſufficere teſtes mediatos: nam etiam notitia mediata notitia eſt; & hoc deducitur ex Rituali, quod habet: *Si confitendi deſiderium per ſe, vel per alios oſtenderit abſoluendus eſt.* Sic Lugus diſpu. 27. ſect. 5. & non eſt neceſſe, quod ſint plures teſtes, ſed ſufficit vnus. Sic Boſſius loco cit. nu. 367. Sancius in ſelectis diſp. 44. nu. 35. Diana dicto tract. 3. reſol. 8, Breſſerus, & alij, quos Diana citat. Nec eſt neceſſe, quod talis teſtis ſit Catholicus; neque enim præſumitur, quod in hoc caſu paganus, vel hæreticus velint mentiri; cum potius vellent tale Sacramentum non miniſtrari. Ita prædicti Doctores.

13 Quæres ſecundò. An hoc teſtimonium debeat dari Sacerdoti coram infirmo, an ſufficiat hoc illi date in abſentia, vt in itinere; vel in domo Sacerdotis, qui aduocatur?

Reſpondeo ſufficere, quod per aliquem teſtem, vel aliquos innotuerit Sacerdoti deſiderium moribundi petentis abſolutionem. Sic Bonacina hic diſp. 5. q. 5 ſect. 2. pun. 2. §. 4. n. 10. & 3. tomo de cenſuris diſp. 2. qu. 3. punct. 33. vbi dicit Romæ à pluribus ita iudicatum fuiſſe. Lugus diſp. 17. ſect. 5 §. 2. Ioann. Sancius diſp. 40. nu. 15. Boſſius loco citato n. 370. Marchinus de peſte cap. 13. num. 15. Arriaga, & plures alij, quos citat Diana d. tract. 3. reſol. 7. licèt iſte teneat contrariam. Quod ſufficiat vnus teſtis patet, quia hic non agitur de præiudicio alicuius, ſed ſolū de bono ipſius pænitentis; quod verò ſufficiat notitia habita etiam in abſentia, vel in domò Confeſſarij, probatur, quia iſte caſus non comprehendiur in decreto Clementis VIII. vt ſupra dictum eſt; & in hoc caſu verificantur, quæ præſcribuntur in Rituali; nempe: *Si deſiderium confitendi per ſe, vel per alios oſtenderit, abſoluendus eſt*; ergo abſolui poteſt.

14 Quæres tertiò. Vtrum Sacerdos non ſolùm poſſit, ſed debeat huiuſmodi pænitentem abſoluere, de quo circumſtantes teſtificantur petijſſe confeſſionem?

Reſpondeo, teneri Confeſſarium illum abſoluere: colligitur ex dicto Clementis VIII. qui interrogatus, an huiuſmodi caſus comprehenderetur in ſuo decreto, reſpondit negatiuè; imo dixit ipſum punitùrum illum Sacerdotem, qui noluiſſet talem pænitentem abſoluere. Sic ſupradicti Doctores omnes; & ratio eſt clara, quia hæc ſententia ad minus eſt probabilis; ergo ex charitate erga infirmum tenetur Confeſſarius ſe illi accomodate; cum agatur de æterna animę ſalute.

15 Ex quo ſequitur ſolutio alterius caſus, quod abſolutio poſſit abſolutè dari: cum noſtra opinio ſit probabilis, non dubia: quando verò operamur ex aſſenſu probabili, poſſumus abſolutè operari abſque alia conditione appoſita. Ita Vaſquez q. 91. ar. 2. dub. 1. nu. 39. Ioann. Sancius in ſelectis diſp. 44. num. 32. Lugus, & Arriaga locis citatis.

ARTICVLVS XI.

An vnicus dolor de peccatis ſufficiat pro diſtinctis confeſſionibus.

1 AD veram, & fructuoſam confeſſionem requiri dolorem de peccatis, qui ſit, vel contritio, vel attri-

Aaa a

tritio supernaturalis, constat ex dictis supra quæstione secunda: potest tamen verti in dubium, an hæc contritio, vel attritio debeant præcedere cōfessionem, vel sufficiens sit, quod detur iste dolor, siue sit contritio, siue solùm attritio, post confessionem, sed ante absolutionem. Coninchus disput. 4. dub. 6. & Layman lib. 5. cap. 4. volunt hunc dolorem debere præcedere confessionem; fundamentum horum est; quia dolor requisitus ad confessionem debet esse sensibilis, & cum non sit sensibilis per se, cum sit actus internus, debet fieri sēsibilis per confessionem; ergo debet præcedere ipsam confessionem, vt possit fieri sensibilis; nam si sequeretur nullo modo per confessionem posset fieri sensibilis. Contraria tamen opinio, quam docent Suarez disp. 20. sect. 4. Bonac. de Sacram. disput. 5. q. 3. punct. 2. nu. 18. Lugo disp. 14. sect. 2. Nauarrus, Henriquez, Fagundez, Vasquez, & alii apud ipsum, Arriaga disp. 37. sect. 2. & alii, est certa, & iuxta praxim fidelium omnium tam pænitentium, quàm Confessariorum, qui post confessionem omnium peccatorum solent excitari, & excitare ad contritionē: nec fundamentum contrarium est alicuius roboris; nam dolor fit sensibilis per illam confessionem, cum hæc sit cum dolore connexa; nam confessio fit, vt obtineatur absolutio: debet tamen esse ante absolutionem; quia est pars materiæ proximæ Sacramenti, supra quam debet cadere absolutio.

2 Maior difficultas est: An si quis habuit dolorem de peccatis, à quibus fuit absolutus, & postea iterum confiteatur peccata antiqua, debeat habere nouum dolorem, vel sufficiat dolor præcedens. Dixi peccata antiqua confiteatur; nam si noua peccata confitetur, certum est, quod requiratur nouus dolor, cum præcedens dolor non se extendat ad peccata de nouo commissa; est ergo quæstio, vel de peccatis oblitis in prima confessione, vel de iterum confessis in secunda confessione, an ad conficiendum Sacramentum requiratur nouus dolor.

3 Prima sententia est Henriquez lib. 4. de pænitentia cap. 26. §. 7. Petri Ledesmæ in summ. cap. 4. de Sacramen. pænitentiæ, Ioan. della Cruz in directorio par. 2. de Sacram. Pænitent. q. 1. dub. 6. Lugi disp. 14. sect. 3. Arriagæ disp. 37. sect. 5. hæc docet vnum, eumdemq; dolorem esse sufficientem pro pluribus cōfessionibus, & Sacramentis conficiendis.

Secunda sententia requirit nouum dolorem semper in quacumque noua confessione. Ita Vasquez quæst. 92. ar. 3. dub. 5. Bonacina de Sacram. disp. 5. qu. 4. punct. 4. & alii, quos supresso nomine citat Diana tom. 2. tract. 4. de Sacramen. resol. 116.

4 Conclusio est cum hac secunda sententia. Probatur, quia ad faciendum aliquod Sacramentum essentialiter requiritur materia, & forma: sed nō solùm confessio, sed etiam dolor est materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ; ergo non tantùm requiritur noua confessio, sed etiam requiritur nouus dolor, vt nouum Sacramentum fiat. Confirmatur, quia in baptismo eadem ablutio nō potest inseruire pro duplici Sacramento, species iam consecratæ non possunt inseruire pro alia consecratione, & sic de aliis Sacramentis eadem materia proxima non potest inseruire pro duplici numero Sacramento; ergo etiam in Sacramento Pœnitentiæ, cum dolor sit materia proxima Sacramenti, idem dolor non potest inseruire pro duplici Sacramento.

5 Obiicies 1. Ad hoc, vt sit nouum Sacramantum non est necesse, quod omnes partes illius sint nouæ; ergo neque in Sacramento Pœnitentiæ requiri tur; vt omnes illius partes sint nouæ; ergo idem dolor potest inseruire pro duplici Sacramento numero: antecedens patet in Sacramento Eucharistiæ, in quo Christus est semper idem numero sub tot speciebus; & in hoc Sacramento pœnitentiæ, si quis post confessionem peccatorum, & absolutionem recordetur alterius peccati, & illud confiteatur, & petat de illo absolutionem, potest Cōfessarius iniungere eamdem pœnitentiā, seu satisfactionem iam impositam, & deinde dare absolutionem; ergo &c.

Respondeo negando antecedens; ad probationem dico, quod in plurium sententia corpus Christi non est pars materialis Sacramenti Eucharistiæ, cum plures sustineant solas species consecratas esse Sacramentum; quod licèt nos non concedamus, dicimus tamen corpus Christi, vt reproductum sub speciebus, vel secundùm alios, realiter per nouam actionem adductiuam sub speciebus adductum spectare ad essentiam Sacramenti, quare licèt sit idem corpus realiter, virtualiter tamen æquiualet pluribus: in Sacramento autem Pænitentiæ, licèt imponatur eadem pænitentia, nihilominus per diuersum actum imponitur, & per diuersam acceptationem à pænitente acceptatur, talis autem acceptatio noua est pars integralis pænitentiæ. Ideò &c.

Obii-

6 Obiicies secundò. Si quis petat confessionem, & ostendat signa doloris, deindè amittat sensus, signaque doloris amplius dare non possit, etiamsi in tali statu duret per hebdomadam, & etiam plus antequam adueniat Sacerdos, isto postea adueniente, virtute prioris doloris ostensi debet absolui, quia virtute censetur durare: ergò etiam, si quis prius fuit absolutus à peccatis, & postea recordetur alicuius peccati, & illud de nouo confiteatur, poterit absolui virtute prioris doloris, qui virtualiter censetur ad huc durare.

Respondeo concedendo antecedens & negando consequentiam: ratio disparitatis est; quia in priori casu talis dolor adhuc est materia proxima Sacramenti pœnitentiæ, cum ad aliud Sacramentum conficiendum non inseruierit; in posteriori verò, cùm talis dolor iam inseruierit pro materia proxima Sacramenti, non potest inseruire pro alio Sacramento, nisi dolor renouetur, & repetatur.

ARTICVLVS XII.

An possit dari Sacramentum pœnitentiæ validum, sed informe.

1 QVæstio est, an sicuti dantur alia Sacramenta, quæ sunt valida, licèt actu non conferant gratiam ex defectu dispositionis requisitæ, vt patet in eo, qui cum affectu ad aliquod peccatum baptizatur, vel suscipit ordinem, vel confirmationem, hic recepit Sacramentum validum baptismi, ordinis, vel confirmationis, & tamen nō recipit gratiam, & ideò dicitur recipere huiusmodi Sacramenta validè, sed sine fructu gratiæ, & ideò informia; & hic inquirimus, an possit Sacramentum pœnitentiæ esse validum, hoc est habere ea omnia, quæ requiruntur ad essentiam huius Sacramenti, absque eo quod producatur gratia, & ideò sit informe.

2 Prima sententia negat posse dari Sacramentum pœnitentiæ validum, sed informe; sic Gabriel in 4. dist. 17. q. 1. art. 1. dub. 2. Maior. quæst. 9. Adrianus quæst. 5. de confess. Vega lib. 13. in Trid. cap. 26. & 34. Vasquez hic quæst. 92. art. 2. Coninch. disp. 4. dub. 5. & 11. Turrianus disp. 28. dub. 1. Layman. lib. 5. Mor. tract. 6. cap. 9. Arriaga tom. 7. de Sacramentis in genere disp. 13. sec. 1. 2. & 3. Sylius in suplem. q. 9. art. 1. Amicus disp. 12 sect. 6. & alij.

Secunda affirmat omninò posse dari hoc Sacramentum validum, & informe. Sic D. Tho. in 4. dist. 17. q. 3. ar. 4. quæstione. 1. Durand. q. 13. Capreolus, Paludanus, Richardus eadem dist. Caiet. tom. 1. opusc. tract. 5. quæst. 5. Syluester, Nauarrus, Couar. Ledesma, Toletus in Sum lib. 3. cap. 20. Bonacina qu. 3. de pœnit. punc. 3. num. 9. & quæst. 5. p. 15 Suarez disp. 20. sec. 2. Lugus disput. 14. sect. 6. Gonet. disp. 10. art. 1. & dicit hanc esse communem Thomistarum, Auersa quæst. 14. sect. 5. & plures alij apud ipsū, licèt varij sint in explicando, in quo casu possit esse hoc Sacramentum validum, sed informe. In hac quæstione fateor propter tot insignes Doctores, vtramque sententiam probabilem, præsertim cum nulla sit firma ratio, tam pro affirmatiua, quam pro negatiua sententia, quæ facilè solui non possit, nihilominus, quid probabilius existimem sequentibus conclusionibus innotescet.

3 Conclusio prima. Non est valida confessio, & informis, si quis confiteatur omnia peccata, quorum recordatur, sine dolore; neque si quis confiteatur omnia peccata, quorum recordatur, sed sine sufficienti examine; neque si quis putet se habere dolorē sufficientē, cum re ipsa ipso careat, neque si dolor sit naturalis, quamuis, qui accedit putet, esse sufficiētem, & esse supernaturalem.

4 Prima pars videtur esse contra Syluestrum V. confessio num. 26. & Filiucium cap. 7. quæsito. 9. & 11. quibus videtur fauere D. Tho. in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. quæstion. 1. Probatur tamen ex Trid. sess. 14. cap. 4. vbi assignantur partes essentiales huius Sacramenti contritio, seù attritio, confessio omnium peccatorum mortalium, quorum pœnitens post diligentem discussionem suæ conscientiæ recordatur, cum proposito non peccandi de cetero, & satisfactio. Ex quo loco sic argumentor. Ad hoc vt detur aliquod Sacramētum validū debent etiā dari partes essentialiter constituentes ipsum Sacramentum; sed inter partes requisitas pro materia Sacramenti pœnitentiæ ex Tridentino requiritur dolor, scilicet contritio, vel attritio de peccatis; ergò si quis, dum confitetur peccata sua, non habet hunc dolorem, neque potest confici Sacramentum; cum sine debita materia confici non possit.

5 Secunda pars est contra Victoriam, Nugnum, Ledesmam, & alios, quos citat, & sequitur Diana part. 2. tract. 17. resol. 30. & par. 3. tract. 4. resol. 65. Probatur, quia Tridentin. loco cit. exegit diligens examen conscientiæ: vel ergo pœnitens fecit examen sufficiens, & cum eo bona fide accessit ad Sacramentum, et cum vero dolore confessus est omnia peccata sua morta-

 lia,

lia, quorum memoriam habuit; vel non fecit examē sufficiens, & sua culpa omisit in confessione aliqua peccata mortalia: Si primum, confessio non solùm erit valida, sed etiam formata, cum omnia requisita habeat ad veram confessionem sacramentalem: si verò dicatur secundum, erit irrita, quod sic probatur; quia illa confessio est irrita, quæ est peccaminosa, & sacrilega: sed huiusmodi est confessio, in qua quis sua culpa omittit aliquod peccatum graue; ergo &c.

6 Dices. Potest quis se accusare, quod accedat sine sufficienti examine; ergo tunc faciet confessionem validam, licèt informem. Sed contra, quia dum de hoc se accusat, vel facit deinde sufficientem discussionem conscientiæ, vel saltem adiuuatur à confessario ad sufficiens examen, vel adhuc cognoscit se accedere sine sufficienti examine; si hoc secundum grauius, & expressius peccat, & sic semper confessio est irrita: si verò dicatur primum, non solùm erit confessio valida, sed etiam formata; ergo &c.

7 Tertia pars est contra Filliucium tract. 7. cap. 6. qu. 8. & 11. qui plures alios citat, & dicit hanc esse communem antiquorum, cōtra Bonacinam q. 3. p. 2. num. 9. & qu. 5. p. 3. & contra Auersam loco cit. qui probabiliter iudicat sufficere dolorem naturalem, qui dolor sit talis non ex parte motiui, sed quia caret principio supernaturali influente. Probatur tamen; quia dolor, qui in Trid. loco citato assignatur pro parte materiali huius Sacramenti, assignatur etiam pro dispositione sufficienti cum Sacramento ad gratiam, & definitur, quod etiam attritio, quæ est dolor imperfectus, sit donum Spiritus Sancti, non quidem inhabitantis, sed mouentis, & consequenter, quod sit supernaturalis; ergo naturalis nullo modo sufficit.

8 Dices: In alijs Sacramentis materia est naturalis, vt aqua in baptismo, oleum in extrema vnctione, & idem de materia ordinis, & aliorum Sacramentorum; ergo etiam idem dicendum de materia Sacramenti pænitentiæ. Sed contra, dato antecedente, nego consequentiam; ratio disparitatis desumenda est ex voluntate Christi instituentis, qui potuit instituere, quod in alijs Sacramentis materia proxima esset naturalis, in Sacramento autem pænitentiæ esset supernaturalis; & quod Christus sic instituerit, constat ex Trid. quod assignans pro materia huius Sacramenti contritionem, vel attritionem, docet etiam esse supernaturalem, & eumdem actum esse materiam, & dispositionem ad gratiam, quod non euenit in alijs Sacramentis, in quibus semper materia est diuersa à dispositione, & hæc semper est supernaturalis. Dixi dato antecedente; nam potest etiam negari; cum multi sustineāt materiam confirmationis esse Chrisma ab Episcopo benedictum, & materiam Subdiaconatus esse calicem consecratum, & extremæ vnctionis oleum benedictum. Ideo &c.

9 Conclusio 2. Probabile est dari confessionem validam, sed informem, si quis accedat ad Sacramentum cum dolore supernaturali omnium peccatorum, quorum recordatur, & doleat de illis peccatis non propter motiuum aliquod vniuersale, sed ob specialem deformitatem, & turpitudinem quæ reperitur v.g. in furto, vel luxuria &c. & ex alia parte commiserit alia peccata mortalia, quorum non recordatur. Probatur: tunc datur Sacramentum validum sed informe, quando dantur omnes partes constituentes Sacramentum, & gratia non confertur: Sed quando quis confitetur peccata sua, & de illis dolet propter specialem turpitudinem, quæ in illis reperitur, & alia peccata commisit, quorum non habet memoriam, dantur omnes partes constituentes Sacramentum pænitentiæ, & gratia non confertur; ergo & ipsum Sacramentum datur validum, sed informe: maior per se patet. probanda igitur est minor: partes huius Sacramenti sunt confessio peccatorum, quorum quis recordatur, dolor de illis ab eorum turpitudinem, qui dolor sit supernaturalis voluntas satisfaciendi, & quod minister cum vera intentione absoluat: sed hæc omnia dantur in eo, qui habet plura peccata mortalia, & confitetur ea, quorum recordatur, & dolet ob eorum turpitudinem, & ex alia parte cum iste dolor non sit vniuersalis, nec se extendat ad retractanda peccata, quorum non recordatur, consequenter ista non remittuntur, neque gratia sanctificans confertur: ergo in tali casu dabitur Sacramentum pænitentiæ validum, sed informe.

10 Dices primò. Dolor, qui requiritur ad hoc Sacramentum, tendit ad reconciliationem cum Deo: sed non potest tendere ad reconciliationem cum Deo, nisi sit dolor saltem virtualiter de omnibus peccatis; ergo si est dolor de omnibus, non solùm faciet validum, sed etiam fructuosum ipsum Sacramentum. Sed contra falsa maior, dolor enim, qui essentialiter requiritur, esse debet supernaturalis, & sufficit si sit ex

motiuo

motiuo turpitudinis alicuius peccati, vt colligitur ex Trid dupliciter autem potest esse, quod iste dolor tendat ad reconciliationem cum Deo, vel ex intentione pænitentis, vel ex natura sua: in casu, quod Sacramentum esset validum, sed informe, tenderet tantùm ad reconciliationem cum Deo ex intentione pænitentis, qui sic existimaret, non re ipsa; eo modo, quo quis si existimaret se esse dispositum, & re ipsa non esset, & accederet ad hoc Sacramentum, vtique haberet animum reconciliandi se cum Deo, & tamen re vera non reconciliaretur; ita à pari in proposito dicendum est.

11 Dices 2. Ex Trid. requiritur ad hoc Sacramentum propositum vniuersale non peccandi de cetero: sed non potest quis habere verum propositum non peccandi de cetero, nisi sit ex motiuo vniuersali, & consequenter, quod virtualiter retractet omnia peccata præterita: si autem retractantur omnia peccata, iam Sacramentum erit formatum; ergo &c. Sed contra. Potest quis habere propositum verum non peccandi de cetero, & tamen non retractare præterita; vt patet in eo, qui proponeret non peccare de cetero ex motiuo malitiæ quæ inuenitur in reincidentia in mortale; hic certè haberet animum amplius non peccandi in futurum, & tamen vi illius actus non detestaretur peccata præcedentia, quia hæc non haberent malitiam reincidentiæ; sequitur ergo, quod quis possit habere propositum non peccandi in futurum, quamuis non retractet præcedentia.

12 Dices 3. Eadem attritio, quæ est pars Sacramenti, est etiam dispositio ad effectum illius, ex Trid. sess. 14. cap. 4 & 5. ergo numquam potest esse validum, nisi etiam sit formatum. Sed contra, quia sequitur tantùm, quod regulàriter loquendo ita sit; non verò, quod aliquando non possit dari attritio, quæ sit pars necessariò requisita, deficiat tamen à ratione veræ dispositionis, eo quod non sit dolor vniuersalis, vt supra dictum est.

13 Dices quartò. Sequeretur si quis ex ignorantia inuincibili existimaret nō esse mortale accedere sine dolore; omnium, & sufficere dolorem alicuius mortalis, quod iste faceret confessionem validam, licèt aduertenter non doleret de aliquo. Suarez disp. 20. sect. 4. nu. 26. concedit casum; sed re vera melius negatur sequela, nam re vera eo ipso, quod quis recordatur alicuius mortalis à se commissi, & de illo non dolet, moraliter etiam censetur se complacere in illo, & quod adhuc duret moraliter complacentia, quam habuit in illo peccato, dum illud commisit, quod non euenit de peccato, cuius quis non recordatur.

14 Conclusio tertia. Probabilius est non dari Sacramentum Pœnitentiæ validum, sed informe. Probatur ex Trid. sess. 14. c. 4. vbi loquens de dolore requisito ad Sacramentum Pœnitentiæ habet; *Declarat igitur Sancta Synodus hanc contritionem non solùm cessationem à peccato, & vitæ nouæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere.* Ex quo loco sic argumentor. Per Concilium ad Sacramentum requiritur non solùm propositum non peccandi de cetero, sed etiam odium vitæ veteris, & hoc absolutè dicitur à Concilio: sed non potest esse verum propositum non peccandi de cetero, nisi pœnitens habeat voluntatem non peccandi in quacumque materia; ergo neque potest esse verum odium vitæ veteris, nisi pœnitens doleat, saltem in vniuersali de omnibus peccatis à se commissis; quo casu Sacramentum erit formatum; & si huiusmodi dolor non detur, neque dabitur materia sufficiens pro Sacramento. Confirmatur, quia Trident. non distinguit inter dolorem, qui requiritur tamquam materia, vt fiat Sacramentum, & inter dolorem, qui requiritur tamquam dispositio ad gratiam; ergo semper erit commentitia distinctio, quæ à nobis fingitur de dolore requisito, vt materia, & vt dispositione.

15 Dices. Hæc opinio est nimis rigida, & facit onus confitendi peccata nimis graue; non debemus autem hoc onus grauius facere, cum sit omnium grauissimum, quod sit in Ecclesia Dei. Sed contra, quia data hac vltima sententia, non redditur grauius hoc onus, nisi repetendi peccata illa, quando detegitur defectus, ceterum, si bona fide quis confessus fuit, nec defectus detegatur, huiusmodi peccata, vel remittuntur per actus contritionis, & amoris, vel dum recipiuntur alia Sacramenta cum attritione sufficienti; neque huiusmodi obligatio iterum confitendi peccata est adeò grauis; sicuti enim, si quis sciret Confessarium non habuisse veram intentionem absoluendi, vel caruisse iurisdictione, teneretur peccata iterum confiteri, & hæc non censetur tam grauis obligatio; ita in proposito dicendum est.

ARTICVLVS XIII.

An confessio Sacramentalis sit in præcepto quando, & quomodo obliget.

1 Confessionẽ sacramentalem esse necessariam necessitate medij, & insuper esse iure diuino præceptam, & quando hoc præceptum obliget dictum fuit supra in fine quæstionis 3. nunc igitur per varia quæsita, cum tota hæc quæstio sit moralis, quæ ibi desiderari poterant, & quando, & quomodo Ecclesię præceptum obliget ad sacramentalem confessionem explicabimus.

2 Quęres 1. an præceptum diuinum obliget ad statim confitendum peccata sua, si quis timeat obliuionem suorum peccatorum.

Respondeo negatiuè: ita communiter Doctores, quos citat, & sequitur Diana Tom. 2. tract. 4. resol. 155. quibus addo Lugum disp. 15. sec. 3. n. 41. & Arriagam disp. 51. sec. 6. n. 36. contra Medinam cod. de pœnit. tract. 1. q. 14. §. 2. & Nugnum apud Dianam loco cit. Ratio est, quia huic periculo se exponunt communiter qui differunt confessionem de anno ad annum, & tamen nullus obligat illos ad confessionem frequentius faciendam Tum quia ex Trid. dum quis confitetur tenetur explicare ea omnia peccata mortalia, quæ post diligentem conscientiæ excussionem memoriæ occurrunt, reliqua verò, quorum quis non recordatur per infussionem gratiæ simul cum alijs remittuntur; ergo etiamsi quis timeat ne obliuiscatur peccatorum suorum, non per hoc tenebitur statim eadem confiteri. Consulenda quidem est omnibus frequentia confessionis; at non est in præcepto.

3 Quæres 2. An si quis iudicaret se lapsurum in peccatum mortale, nisi cõfessionem faceret, teneatur confiteri, vt tentationes vincat, & non cadat.

Respondeo non dari huiusmodi obligationem. Sic Lugus disp. 15. sectio. 4. Arriaga disp. 51. num. 37. & communis contra aliquos, quos adducit Lugus, qui contrarium sentire videntur. Probatur; quia si est necessaria ista confessio frequens, maximè quia est medium necessarium ad vincendas aliquas tentationes: sed hoc per se est falsum; ergò & vndè sequitur: maior est fundamentum contrariæ opinionis: probatur minor: per hoc quod in lege gratiæ fuerit institutum Sacramentum pœnitentiæ non habent homines maiores tentationes ad peccandum, quam habuerint in lege scripta, & naturæ: sed in lege naturæ, & scripta poterant homines vincere tentationes cum gratia Dei, & eliciendo actus contritionis, & amoris; ergò etiam id possunt facere in lege gratiæ; quod si possunt, sequitur clarè, quod confessio non sit medium necessarium ad vincendas tentationes. Confirmatur: si confessio frequens esset medium per se vincendi tentationes, sequeretur, quod omnes illi, qui frequenter accedunt ad hoc Sacramentum semper vincerent tentationes, nec caderent; quod tamen est contra experientiam; cum plures adsint, qui hoc Sacramentum frequentant, & nihilominùs in plura etiam mortalia sæpius labuntur; fateor tamen, quod si quis in se experiatur non posse alio modo vitare mortalia, nisi sæpiùs accedendo ad hoc Sacramentum, quod talis per accidens teneatur huiusmodi Sacramentum frequentare; & Confessarij debent huiusmodi pœnitentes ad frequentiam hortari, imo si existimarent esse vnicum medium ad mortalia vitanda, tenerentur eos monere de obligatione contra Arriagam, Lugum, & alios, qui contrarium docent.

Per accidens potest quis esse obligatus ad frequentem confessionem.

4 Quæres 3. an præceptum diuinum obliget ad confessionem per interpretem?

Respondeo negatiuè. Sic Scotus in 4. dist. 17. q. vn. §. Ad aliud. Caiet. verbo confessio cond. 11. Angel. eodem verbo. q. 1. num. 33. Vasquez quæst. 91. art. 4. dub. 3. Coninch. disp. 5. dub. 10. conc. 2. Amicus disp. 17. num. 64. qui citat Tabien. Sotum, Medinam, Nauarrum, Toletum, Layman. & alios; Arriaga disp. 51. sec. 7. & alij. Contra Sylvestrum V. Confessio num. 15. Canum relectione de pœnitentia p. 6. Lugum disp. 15. sec. 5. num. 65. Probatur: iuxtà communem doctrinam, quam omnes amplectuntur: si quis probabiliter timet Confessarium reuelaturum suum peccatum alteri, quamuis prudentissimo, non tenetur illud confiteri; ergò etiam non tenetur quis confiteri per interpretem: tum quia ex Trid. sess. 14. cap. 5. delicta non sunt ex præcepto diuino in publica confessione explicanda: sed confessio per interpretem esset aliquo modo publica; ergò &c. tũ quia in cap. *Omnus vtriusque sexus*, vbi diuinum præceptum determinatur dicitur: *Vt omnis fidelis omnia sua peccata solus confiteatur proprio Sacerdoti*; ergò si præceptum est de solo, interpres excluditur.

5 Dices: quando quis habet casum reseruatum tenetur confiteri, & Prælato, & confessario; ergo etiam tenebitur confiteri per interpretem. Sic arguit Lu-

Lugus. Sed contra: quia quando quis habet casum reseruatum potest adire Prælatum, & petere, vt ab ipso absoluatur, quo casu non est necesse, quod suũ peccatum confiteatur confessario inferiori. Si verò Prælatus non est Sacerdos, poterit licentia peti per Confessarium, neque pœnitens tenetur duobus peccatum suum aperire.

6 Quæres 4. an hoc sit etiam verum in articulo mortis.

Respondeo affirmatiuè, dummodò quis sit moraliter certus se habere cõtritionem, nam si habeat tantùm probabile iudicium de contritione, teneretur confiteri, vt certiori modo, quo posset prouideret saluti animæ suæ: sic cõmuniter Doctores supracitati. Dixi dummodò quis sit moraliter certus se habere contritionem, contra Suarez disp. 36. & Dianam tom. 2. tract. 4. resol. 129. qui existimant sufficere, quod pœnitens habeat probabile iudicium de contritione.

7 Probatur: quia in tali casu homo tenetur adhibere media certa, quibus possit consulere animæ propriæ; cum agatur de æterna ipsius salute; sed qui solùm habet probabile iudicium potest in eo errare, & proindè, si non haberet contritionem damnaretur; quia probabile iudiciũ non facit ipsum contritum; ergò non sufficit probabile iudicium, quod habeat contritionem, sed debet quis esse moraliter certus, se esse contritum; quare si hanc moralem certitudinem habere non potest, tenebitur, vt saluti suę consulat, per interpretem confiteri. Verum equidem est, quod in tali casu non tenebitur confiteri materialiter omnia peccata sua, sed sufficiet confessio integra formalis, & quod pęnitens confiteatur aliqua peccata mortalia, quorũ conscientiam habet, & de illis doleat ex motiuo vniuersali; sic enim moraliter fit certus de salute sua. Sic Lugo, Arriaga, Amicus, & alij locis citatis.

8 Quæres quintò. An saltem sit obligatio confessionem faciendi per scripturam, si aliter peccata explicari non possunt? Sermo non est de confessione facta per litteras in absentia de hoc enim supra egimus, sed de confessione facta in præsentia, & coram confessario, quam fieri posse suppono, si quis enim tradat scripturam confessario, in qua scripta sint omnia peccata sua, deindè dicat: *Doleo de his omnibus, & peto absolutionem*, vtique potest absolui, vt docent communiter Doctores, & in terminis Lugus loco citato, & Arriaga, qui etiam docent, quod in huiusmodi casibus debet pęnitens aliquid dicere, quo ostendat se dolere de peccatis, & petere absolutionem, cum aliter faciendo sit contra consuetudinem receptam in Ecclesia; quæstio igitur est, si quis non possit aliter peccata sua explicare, & vrgeat præceptum confessionis; an tunc teneatur confiteri per Scripturam tradendo schedulam, in qua scripta sint peccata sua.

19 Respondeo affirmatiuè. Sic D. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. quæstione 3. ad 1. Paludanus, Syluester, Caietanus, & Petrus Soto, Vasquez loco cit. Suarez disp. 36. sect. 6. Lugus disp. 15. sec. 5. num. 87. Amicus disp. 17. num. 72. Arriaga loco cit. & plures alij contra aliquos, quos citat Diana tract. 4. de Sacra. resol. 128. Ratio est: quia quilibet tenetur confiteri eo modo, quo potest sine graui damno; sed confitendo per scripturam nullum sequitur damnum; ergò si pœnitens alio modo confiteri non potest, tenetur per scripturam confiteri.

10 Dices: Scriptura est de se publica, & exposita varijs periculis, ergò nullus tenetur per scripturam peccata sua confiteri. Sed contra, quia si quis tradat scripturam secretò confessario pręsenti, qui postquam peccata legerit, vel illam laceret, vel reddat pęnitenti, certè in hoc casu, neque scriptura est publica, neque vllis periculis exposita; ergo tenetur pęnitens hoc modo confiteri, si aliter non potest, & hoc existimo verum, non tantum in articulo mortis, sed etiam, vt satisfaciat præcepto annuę confessionis; quia præceptum debet adimpleri; cum quis sine graui damno potest.

11 Quæres 6. Quo iure confessio præcepta sit singulis annis? Confessionem singulis annis esse præceptam constat ex cap. *Omnis vtriusque sexus &c.* de Pęnit. & remis. in Concilio Lateranensi & ex Trid. sess. 14. cap. 5. Quarè, quod hic inquirimus est, an præceptum latum in illo cap. *omnis &c.* sit diuinum, vel merè Ecclesiasticum, vel quale sit.

12 Respondeo præceptum annuæ confessionis non esse merè Ecclesiasticum, imò nec tale potuisse esse, sed esse diuinum modificatum. Hæc responsio est communis, & constat ex Triden. sess. 14. cap. 5. vbi habetur. *Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, vt Christifideles confiterentur, quod iure diuino necessarium, & institutum esse intellexerat, sed vt præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus, & singulis, cum ad annos discretionis peruenissent impleretur.* Ratio est; quia præceptum de confessione non solum

est

est de actibus externis, sed etiam de internis cogitationibus: sed confessio actuum internorum non potest præcipi ab Ecclesia: nulla enim potestas potest illud præcipere, cuius transgressionem punire non potest; frustra enim ferentur leges, nisi possent transgressiones puniri; ergò confessio absolutè non poterat ab Ecclesia præcipi: præceptum igitur annuæ confessionis est diuinum modificatum, & detrimentum ab Ecclesia, vt quotannis à fidelibus adimpleatur.

13 Quæres sextò: An Ecclesia possit præcipere, vt idem peccatum iam confessum, & absolutum denuo quis confiteatur.

Respondeo negatiuè. Ita D. Tho. Medina, Vasquez qu. 91. art. 3. dub. 7. & plures alij apud ipsum, Lugus disp. 15. num. 92. Arriaga disp. 52. num. 6. contra Henricum, Maiorem, & alios apud Vasquez. Probatur: quia Ecclesia non potest absolutè præcipere confessionem, vt supra dictum est, sed tantùm modificare præceptum diuinum: sed eo ipso, quod aliquis confessus est peccata sua, & absolutus ab illis, iam satisfecit præcepto diuino; ergo non potest amplius ab Ecclesia obligari ad idem confitendum.

14 Dices primò. Pro ordine Cisterciensium adest statutum à duobus Pontificibus confirmatum, quo Religiosi tenentur confiteri semel in anno suo Prælato omnia peccata, quæ per annum fuerant confessi ordinariis confessarijs; ergo potest Ecclesia præcipere, quod idem peccatum per secundam confessionem clauibus subijciatur. Sed contra ex hoc nihil concluditur contra nos; hoc enim est peculiare pro religiosis, qui sicuti voluntariè emittunt vota, ad quæ Ecclesia non potest ex se obligare, ita obligantur ad statuta religionum, inter quæ vnum est, quod teneantur idem peccatum bis confiteri; & hoc nō solùm est proprium Cisterciensium, sed etiam obseruatur in nostra Congregatione, & lib. 2. const. cap. 4. habetur. *Præter confessionis tempus supra expressum, sexto quoque mense conscientiam suam examinent, & generalem confessionem pro toto eo tempore faciant, quod quidem omninò præstetur ab ys, qui professuri sunt, & ordines suscepturi*; quod in pluribus alijs religionibus, & præsertim in Societate obseruatur.

15 Dices secundò Martinus V. in Extrauaganti *Ad vberiorem fructum, &c.* mandat, vt qui mendicantibus confitentur, semel saltem in anno suis Parochis confiteantur; ergò Ecclesia potest obligare ad secundam confessionem. Sed contra ex hoc nihil deducitur; nam in primis non est necesse, vt peccata semel confessa suis Parochis confiteantur, sed solùm, quod semel illis confiteantur peccata alias non confessa; secundò dico, quod possunt tales non confiteri mendicantibus, & velle semel in anno suis Parochis confiteri.

16 Dices tertiò. In varijs Religionibus adest vsus, vt in itinere possint absolui à Confessarijs cum onere tamen se præsentandi superioribus, cum primùm domum redierint; ergò &c. Sed contra neque ex hoc quicquam deducitur, & varias solutiones ad hanc obiectionem dant Doctores, quæ tamen non subsistunt, vndè illis omissis, dico in tali casu adesse pactum implicitum Prælati cum Religiosis subditis, vt si volunt in itinere absolui possint, dummodo, cum domum redierint, superiori se præsentent; vndè si hoc pactum non acceptassent, non posset hæc lex imponi; tenentur autem subditi hoc pactum implicitè acceptare, secus non essent absoluti, nam non aliter Prælatus dat facultatem, vt absoluantur, nisi posita tali conditione, vt ad longum hoc explicant Lugus, & Arriaga locis citatis.

17 Quæres septimò: Qualis debeat esse confessio, vt præcepto Ecclesiæ satisfiat.

Respondeo non sufficere confessionem sine dolore, & sine animo suscipiendi Sacramentum, sed requiri validam, sufficere tamen informem. Prima pars est contra Fagundez, Gabrielem, Victoriam, & quosdam alios, quos refert Diana tom. 2. tract. 4. resol. 120. Est tamen Nugni, Layman, Soti, Nauarri, Filliucij, Suarez, Coninch, & aliorum, quos citat, & sequitur Diana loco citato, est Vasquez loc. cit. q. 91 art. 3. dub. 5. Lugi num. 136. Arriagæ loco cit. nu. 37. Prima pars probatur: quia Ecclesia, vt supra dictum fuit determinat tempus: quo præceptum diuinum impleri debet: sed præceptum diuinum obligat ad veram confessionem, & non fictam, ergò, &c.

18 Secunda pars probatur. Nam confessio informis est vera confessio valida, & verum Sacramentum; ergò si quis suscipit Sacramentum pænitentiæ informe cum validam confessionem faciat, verè satisfacit.

19 Quæres 8. Quas personas obliget præceptum Ecclesiasticum confessionis?

Respondeo obligare omnes, & solas personas, quæ post baptismum in mortale inciderunt. Probatur, quia præceptum Ecclesiasticum est modificatio præcepti

cepti diuini: sed diuinum obligat omnes, & solas personas, quæ post baptismum in mortale inciderunt, vt constat ex Trid. sess. 6. cap. 14. & sess. 14. cap. 1. 2. & 3. vbi definitur Sacramentum Pœnitentiæ esse institutum tamquam secundam tabulam post naufragium deperditæ gratiæ pro ijs, qui post baptismum in mortale laberentur; ergo & Ecclesiasticum eodem modo obligat.

20 Dixi: *Qui post baptismum in mortale inciderunt*; nam si quis haberet tantùm venialia non teneretur confiteri, neque enim propter venialia deberent imponi pœnæ excommunicationis, & priuationis sepulturæ Ecclesiasticæ; tum quia, vt constat ex Trid. sess. 14. cap. 5. nō est necessarium confiteri venialia, cum multis alijs modis tolli possint: Communis tamen vsus est, quod si quis in Paschate non habeat mortalia, nihilominus venialia confiteatur, vt Eucharistiam sumat, qui certè mos summa ratione seruari debet. Sic communiter Doctores.

21 An verò Summus Pontifex teneatur ad annuam confessionem. Communis sententia docet ipsum teneri, quo ad vim directiuam, eo modo, quo legislator tenetur suis legibus, quia ex cōmuni sententia legislator tenetur sua lege, vel sui prædecessoris quamdiu non est abrogata ea vniuersali ratione, vt nimirum caput consonet toti corpori, vnde est illud dictum: *Patere legem, quam tu ipse tuleris.* Non tenetur tamen, quo ad vim coactiuam; nam Pontifex est supra Concilium, à quo lata fuit lex, vnde non teneretur ad pœnam subeundam, si hoc præceptum non impleret.

Papa an teneatur ad confessionem.

22 Ex his patet primò. Infideles nō obligari præcepto annuæ confessionis. Ratio est, quia materia confessionis est peccatum mortale post baptismum cōmissum: Infideles verò necdum baptisma susceperunt.

23 Patet secundò. Pueros, qui sciūt peccare mortaliter etiam obligari ad annuam confessionem. Sic communiter Doctores contra Sotum in 4. dist. 12. q. 1. ar. 11. qui negat pueros ante annum duodecimum obligari. Ratio nostræ responsionis colligitur clarè ex prædicto cap. *Omnis &c.* ibi enim definitur teneri omnes fideles ad confessionem, cum ad annos discretionis peruenerint; constat autem multoties pueros ante annum duodecimum libertatem, & discretionem ad peccandum habere; ergo etiam tenebuntur ad hoc præceptum.

24 Dices. Pueri non tenentur præcepto Eucharistiæ; ergo neque confessionis. Sed contra, nego consequentiam: disparitas, quia ad hoc, vt quis obligetur ad confessionem, sufficit vsus rationis, & quod distinguat bonum à malo: ad Eucharistiam verò requiritur, quod cognoscatur latens diuinitas; facilius autem pueri discernunt bonum à malo, quam sactum à prophano; non enim vsus rationis contingit simul circa omnia: addo, quod Sacramentum Eucharistiæ nō est tantæ necessitatis, sicut illud pœnitentiæ; vnde ad Ecclesiam spectauit pueros doli capaces hoc præcepto obligare, vt statim, ac periclitari possunt, remedium etiam possent habere.

25 Quæres octauò. Quomodo debeat annus Ecclesiasticus computari quo ad hoc præceptum?

Respondeo, missis nonnullis opinionibus, quæ sunt sine solido fundamento. Primam opinionem probabilem computare annum à Paschate vsque ad Pascha, intelligendo pro Paschate quindecim illos dies, qui fluunt à Dominica Palmarum vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè. Sic Suarez dispu. 36. sect. 3. Coninch. disp. 5. dub. 6. & alij apud Dianam tract. 4. de Sacramentis, resolut. 3: tum quia talis est consuetudo introducta, vt fideles tali tempore confiteantur: tum quia Trid. sess. 14. cap. 5. habet: *Obseruatur mos ille salutaris confitendi sacro illo, & maximè acceptabili tempore Quadragesimæ, quem morem hæc Sancta Synodus maximè probat, & amplectitur tamquam pium, & meritò retinendum.* Consuetudo autem per decennium seruata, & quæ per Concilium approbatur, habet vim legis.

26 Nihilominus probabiliorem existimo opinionem, quæ illa verba, *Semel in anno*, intelligit de anno naturali, hoc est à prima die Ianuarij vsque ad finem Decembris. Sic Vasquez dispu. 90. art. 3. dub. 1. Sotus in 4. dist. 18 quæst. 1. art. 4. Nugnus 3. par q. 7. ar. 5. Amicus disp. 18. nu. 52. & alij apud ipsum Diana tom. 2. tract. 13. resol. 54. Syluius, & alij, quos ipse citat, Arriaga disp. 52 num. 53. Ratio est; quia præcepta obligant, vt sonant: atqui in dicto cap. *Omnis* habetur: *Vt saltem semel in anno fideles confiteantur*; ergo si quis semel in anno confiteatur peccata sua, quacumq; anni parte hoc faciat, satisfacit huic præcepto; & est differentia de hoc præcepto, & præcepto communionis, quod hoc obligat in Paschate, illud autem semel in anno, vnde illi satisfieri potest quocumq; anni tempore.

27 Quæres nonò. An per confessionem venialium quis satisfaciat præcepto?

Respondeo, quod si quis in principio anni, vel in Paschate confessus est tantùm venialia, eo quod mortale non habe-

habebat, si postea incidat in mortale, tenetur illud confiteri, nec per confessionem venialium satisfecit. Ratio est clara, quia obligatio confessionis est de mortalibus semel in anno; ergo, qui habet in anno conscientiam mortalis non satisfecit huic præcepto, si tantùm venialia confessus est. Sic Arriaga loco cit. nu. 55. Lugus, & alij.

28 Quæres 10. An, qui non est confessus intra annum teneatur cõfiteri initio sequentis anni?

Respondeo affirmatiuè. Sic Scot. in 4. dist. 18. ar. 4. §. *Grauior tamen*, Medina Cod. de confessione semel in anno. Nauarrus in summ. cap. 21. nu. 25. Suarez, Vasquez, Coninch, Nugnus, Amicus, & alii apud ipsum loco cit. nu. 66. Arriaga disp cit. nu. 62. Contra D. Antoninum, Tabienam, Megalam, & alios apud Dianam tract. 4. de Sacram tom. 2. resol. 133. Ratio est, quia finis præcepti fuit, nè nimium differretur confessio; ergo si neglecta fuit confessio toto anno, cum dilatio illa eò magis crescat, quo magis differtur confessio vltra annum, sequitur, quod si quis toto anno non sit confessus, teneatur initio sequentis anni confiteri.

QVÆSTIO V.

De Satisfactione.

SATISFACTIONEM esse partem integralem Sacramenti Pœnitentiæ iam supra vidimus, congruenterq; instituta fuit, quia, cum Sacramentum Pœnitentiæ sit per modum iudicij, sicuti in foro externo post latam sententiam requiritur satisfactio, ita in interno: tum quia per pœnitentiam tota pœna non remittitur, sed æterna; congruum ergo fuit addere aliquam satisfactionem, vt pœna temporalis auferatur: tum quia talis, fuit voluntas Christi sic instituentis; quare esse partem integralem definitur in Florent. in decreto vnionis, & in Trid. sess. 14. cap. 3.

ARTICVLVS I.

An satisfactio causet gratiam ex opere operato.

1. PRima sententia affirmat satisfactionem causare, tum remissionem pœnæ temporalis ex peccatis iam condonatis relictæ, tum auxilia quædam actualia ad faciliùs præcauenda peccata in futurum, tum augmentum gratiæ habitualis. Sic Caiet. infra quæst. 90. ar. 2. Sotus dist. 17. q. 1. ar. 2. Gonet. disput. 13. art. 3. Suarez disput. 38. sect. 2. & alij.

Secunda sententia negat satisfactionem causare augmentum gratiæ habitualis. Sic Palatius dist. 24. disp. 1. col. 11. & dist. 16. q. 1. ar. 1. Coninchus dispu. 10 nu. 94. Vasquez quæst. 84 ar. 1. dub. 2. Lugus disp. 25. sect. 1. Amicus disp. 16. sect. 2. Arriaga disp. 47. sect. 1. Martinonus disp. 51. sect. 8. & alij.

2 Aduerte, quod satisfactio dupliciter considerari potest: primò, vt iniungitur à Confessario, & acceptatur à pœnitente antequam ei detur absolutio. Secundò potest considerari, vt in executione ponitur post datã absolutionem. Hoc posito; satisfactionem ex opere operato habere pro effectu remissionem pœnæ temporalis ex peccatis remissis relictæ, & dare auxilia quædam specialia ad facilius præcauenda peccata in futurum, fatentur communiter Doctores, quare dubium solùm remanet, an etiam concurrat ad causandam gratiam sanctificantem ex opere operato.

3 Cõclusio prima, Satisfactio vt imponitur à Confessario, & acceptatur à pœnitente antequam ei detur absolutio, causat ex opere operato augmentum gratiæ. In hoc libentissimè conuenio cũ prima sententia, sed neque puto discordare auctores secundæ opinionis, qui non videntur loqui, nisi de satisfactione, vt in executione ponitur post datam absolutionem. Probatur primò ex Trident. sess. 14. cap. 3. vbi habet: *Sunt autem quasi materia huius Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio; qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti ad plenam, & perfectam remissionem peccatorum ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur.* Sed remissio peccatorum semper fit per gratiam; ergo satisfactio, quæ est pars huius Sacramenti illam causat.

4 Probatur secundò. Omnis vera pars Sacramenti causat gratiam ex opere operato: sed satisfactio, vt imponitur à Confessario, & acceptatur à pœnitente, est vera pars Sacramenti Pœnitentię, vt constat ex Trid. loco cit. ergo causat ex opere operato gratiam.

5 Conclusio secunda. Satisfactio, quæ à pœnitente executioni mandatur post datam absolutionem non causat ex opere operato augmentum gratiæ, sed remissionem solùm pœnę temporalis ex peccatis remissis relictæ, & dat auxilia ad facilius præcauenda in futurum peccata. Probatur, quia iam Sacramentum Pœnitentiæ causauit gratiã, quando data fuit absolutio; ergo non debet eam iterum causare, cum ponitur satisfactio:

pro-

probatur consequẽtia à pari: sicuti enim in Sacramento Eucharistiæ, dum quis accipit hostiam, recipit gratiam, & maiorem gratiam non recipit, si postea recipiat aliqua fragmẽta, vel sumat calicem, quia iam Sacramentum suum effectum causauit; ita in proposito dicendum est: tum quia, si adest aliqua ratio, cur dicamus satisfactionem debere causare ex opere operato gratiam, maximè quia est pars Sacramenti Pœnitentiæ; sed verè, vt pars est, dum à Sacerdote iniungitur, & à pœnitente acceptatur, iam causauit gratiam simul cum toto Sacramento; ergo non est necesse, quod iterum eamdem gratiam, vel augmentum eius causet, sed sufficit, quod concurrat ad remissionem pœnæ temporalis relictæ, & det auxilia ad faciliùs præcauenda peccata in futurum.

6 Obiicies primò cõtra secundam. Pars Sacramenti debet participare naturam totius: sed natura totius est conferre gratiam ex opere operato; ergo & pars: huiusmodi autem est satisfactio respectu Sacramenti Pœnitentiæ.

Respondeo maiorem esse veram, si super illam partem cadat forma, secus si non cadat: super satisfactionem autem, vt iniungitur, & acceptatur cadit forma, & ideò causat gratiam: cum autem non cadat super satisfactionem, vt fit in executione, ideò non est necesse, quod augmentum gratiæ ex opere operato causet, sed sufficit si causet remissionem pœnæ temporalis relictæ.

7 Obiicies secundò. Si satisfactio habita fuisset ante absolutionem causasset gratiam ex opere operato; ergo etiã si habeatur post.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam: disparitas est, quia si habita fuisset ante absolutionem concurrisset simul tamquam maior dispositio, quando Sacramentum essentialiter completum causat gratiam; at si postea ponatur, cum iam gratia sit causata, nõ debet iterum causari; quemadmodum si ante absolutionem fit dolor internus de peccatis, hic simul cum Sacramento causaret maiorem gratiam ex opere operato, quia Sacramentum maiorem confert gratiam melius dispositis: at si talis dolor ponatur post absolutionem, amplius non causat gratiam ex opere operato; ita &c.

8 Quæres primò. Vtrum satisfactio imposita à Cõfessario possit licitè adimpleri in peccato, & per eam satisfieri obligationi à Confessario impositæ?

Respondeo affirmatiuè. Ita Paluda. Syluester, Adrianus, Caietanus, & alij, quos citat, & sequitur Lugus disput. 25. sect. 3. Arriaga disp. 47. sec. 3. & alii communiter contra Alensem, Barbosam, & Suarez disp 38. sect. 8. Ratio est, quia in omnibus aliis præceptis de ieiunio, de missa audienda, de officio dicendo &c. non requiritur status gratiæ ad satisfaciendũ præcepto; neque quis peccat audiendo missam, vel ieiunando, vel dando eleemosynam &c. ergo etiam in proposito idem dicendum est.

9 Dices primò. Satisfactio est pars Sacramenti, & satisfactoria: sed non potest esse satisfactoria, & pars Sacramenti nisi fiat in gratia; ergo &c. Sed contra: quia falsum est, quod ad hoc, vt aliquid sit pars Sacramenti debeat fieri in gratia, vt patet de confessione ipsa, & de attritione, quæ vt sunt ante absolutionem sunt partes Sacramenti Pœnitentiæ, & tamen non supponunt hominem in gratia, nec requiritur, quod actu semper sit satisfactoria, sufficit enim si ex se sit satisfactoria, licèt actu, & per accidens à peccato impediatur.

10 Dices secundò. Recipere partem Sacramenti indignè, & impedire effectum gratiæ est peccatum: sed qui adimplet pœnitentiam in peccato recipit partem Sacramenti indignè, & impedit effectum gratiæ; ergo &c. Sed contra, quia falsum est, quod recipiat indignè partem Sacramenti, & quod impediat effectum gratiæ; nam in primis talis satisfactio nõ est causatiua gratiæ magis quam ieiunium, auditio missæ, aut aliud bonũ opus; & tamen per hoc, quod quis efficiat bona opera non peccat; ita &c. neque est receptio indigna; sicuti enim, si quis confiteatur peccatum suum cum sola attritione recipit partem Sacramenti in peccato, & tamen non indignè, hoc est non recipit cum nouo peccato, ita in proposito: quare vt tollatur æquiuocatio; si ly *Recipere indignè* significat recipere partem Sacramenti cum nouo peccato, falsum est; si ly *Recipere indignè* significat recipere partem Sacramenti sine gratia, & in peccato, sed sine nouo peccato in receptione, sic potest cõcedi, sed nihil contra nos.

11 Quæres secundò. An satisfactio exhibita in statu peccati habeat aliquem effectum ex opere operato?

Respondeo, satisfactionem sacramentalem in statu peccati factam non habere tunc suum effectum, sed postea recedente fictione. Sic Caietan. tom. 1. opusc. tract. 6. quæst. 2. Petrus Soto lect. vlt. de satisfact. Nauarrus in cap. 1. de pœnitentia dub. 6. num. 48. & in summ. cap. 3. num. 5. Suarez disp. 38. sect. 8. Coninch. disp. 10. dub. 11. Lugus disput. 25. sect. 3. Fay quæst. 14. art. 3. disp. 1. Fagundez,

des, Laymam, & alij quos citat, & sequitur Diana par.3.tract.4.resol.85. Gaspar Hurtadus disp.14. diff.14. Arriaga disp.47.sect.3.num.30. est tamen contra Scotum in 4.dist.15.q.1.in 2.par.principali art. 4. Vasquez hic qu.94. art.1 2. dub.5. Marsilium, Medinam, & alios apud ipsum, qui volunt talem satisfactionem etiam in statu peccati remittere ex opere operato pœnam proportionatam, & hoc probabile reputat Arriaga loco cit.[est etiã contra Magistrum in 4.dist.15.Adrianum,Ledesmam,Turrianum disp.38. dub.3.& alios, qui negant talem satisfactionem habere tunc, vel habituram postea effectum. Probatur nostra responsio, quo ad primam partem; quia remissio pœnæ temporalis est aliqua gratia, quæ fit à Deo; sed homini existenti in peccato, & inimico Dei nulla fit gratia; ergo &c.rum quia si satisfactio haberet vim conferendi gratiam ex opere operato, vt plures, quos supra citauimus volunt, hanc tunc non conferret, sed tantùm ablato obice: ergo etiam idem dicendum de pęna.

12 Secunda pars probatur, quia, vt vidimus de Sacramentis in communi, omnia Sacramenta habent vim causandi suum effectum recedente fictione: Sed remissio pœnę est effectus satisfactionis, quæ est pars Sacramenti penitentiæ; ergo ablato obice debet causare suum effectum, & ex opere operato remittere pęnam proportionatam.

13 Quæres 3. an etiam per actionẽ peccaminosam possit satisfieri obligationi impositæ à confessario v. g. confessarius imposuit pro pęnitentia rosarium, vel eleemosynam, & quis recitat rosarium, vt videatur ab alijs, vel dat eleemosynam ob finem etiam mortaliter malum, an per tales actus satisfaciat obligationi impositæ.

Respondeo, quod si quis adimplet opus iniunctum a confessario ob finem extrinsecè, & venialiter solùm malum per tale opus adhuc satisfieri, secus verò si tale opus faciat ab finem mortaliter malum. Quo ad primam partem est cõtra Arriagam disp. cit. 47. n.25. Tannerum apud ipsum, qui volunt opus debere esse vndequaque bonum: est tamen Suarez dict. disp.38. Vasquez loco cit. n. 18. Lugi n. 33. Auersæ q. 13. sec. 6. Henriquez & aliorum. Quo ad secundam est contra ipsum Vasquez & Lugum locis citatis.

14 Probatur 1. prima pars, quia ad satisfaciendum alijs præceptis Ecclesiasticis sufficit opus secundùm substantiã bonum, licèt ex aliqua circumstantia venialiter malum. Sic, si quis recitet horas canonicas, vel audiat Missam in die festo cum leui aliqua distractione, satisfacit præcepto; ergo etiam in proposito satisfaciet obligationi à confessario impositæ.

15 Probatur 2. eadem pars: quia ex contraria opinione nimis durum esset adimplere satisfactionem impositam; cum fere moraliter sit impossibile recitare rosarium integrum sinè aliqua distractione venialiter culpabili, & idem de alijs bonis operibus, quæ iniungi solent ferè dicendum est; vnde pęnitentes deberent semper esse auxij, an verè satisfecerint, vel huiusmodi opera deberent repetere: hoc autem quis non videat esse absurdum, & a communi sensu fidelium omnium alienum? fatendum igitur est posse satisfieri obligationi a confessario impositæ per opus bonum extrinsecè, & venialiter malum.

16 Secunda pars probatur: quia Concilia, dum loquuntur de hac parte Sacramenti pęnitentiæ, vocant eam absolutè satisfactionem, dicuntque eam esse in scripturis commendatam, illamq; consistere in operibus satisfactorijs, & mouentibus Deum ad auertendam irã suam à nobis, & Trid. sess. 14. cap. 8. præcipit confessarijs vt iniungant salutares, & conuenientes satisfactiones: Sed hæc omnia non possunt verificari de opere mortaliter malo: hoc enim est essentialiter incapax satisfactionis, & per ipsum promeretur homo nouam pœnam, & indignationem Dei, non remissionem pœnæ antiquæ; ergo per opus mortaliter malum homo non satisfacit.

17 Dices Potest quis ab finem malum suscipere baptismum, & nihilominus talis voluntas est sufficiens ad baptismi susceptionem, & quis potest ob finem malum audire missam, & tamen in tali auditione satisfacit præcepto; ergo & in proposito potest quis adimplere satisfactionem ob finem mortaliter malum. Sed contra, quia ex Concilijs habemus satisfactionem debere esse opus bonum, quod non habemus de alijs; vnde esto, quod quis ex voluntate mala possit suscipere baptismum, aut satisfacere præcepto auditionis Missæ, hoc tamen nõ possumus dicere de satisfactione; cum opus malum essentialiter, & in se sit incapax, vt sit satisfactio, sed est peccatum, quod promeretur nouam pęnam.

18 Dices 1. Hinc sequi, quod neq; opus bonum, & venialiter, & extrinsecè malum possit esse satisfactio; nam & hoc meretur pœnam. Sed contra respondeo, quod opus bonum, qua tale est satisfactorium, & meretur pœnam

solùm

solùm, quà venialiter malum; ſicuti autem diximus in tractatu de gratia quæſtione vltima de merito, quod poteſt idem opus eſſe meritorium, licèt venialiter malum; ita poteſt eſſe ſatisfactorium; vide quæ ibi dicta ſunt, eſt enim eadem, & par ratio.

19 Ex dictis ſequitur ſatisfactionem in ſe bonam,& venialiter malam factam in peccato reuiuiſcere ablato obice, & cauſare ex opere operato remiſſionem pænæ;non verò opus mortaliter malum; nam hoc eſt eſſentialiter incapax, vt ſit ſatisfactio.

20 Quæres 4. An ad ſatisfactionem requiratur intentio explendi pœnitentiam impoſitam?

Reſpondeo negatiuè. Ita Sanchez lib 1. in decalogum cap.13. n.17. Lugo loco cit. num. 34. Arriaga num. 35. & alij contra Auerſam q.13.ſect.6. in fine. Ratio eſt, quia eo ipſo, quod pænitens acceptauit pænitentiam, cenſetur ſaltem habere habitualem intentionem eam explendi; ſicuti ergo ad recipiendum Sacramẽtum ſufficit habitualis intentio; ita ad recipiendam partem Sacramenti ſufficit: tum quia ad ſatisfaciendum alijs præceptis non requiritur intentio; ergo neque ad ſatisfaciendum obligationi impoſitæ à confeſſario; cum in hoc eadem ſit paritas.

ARTICVLVS II.

An pænitentes teneantur acceptare ſatisfactionem.

1 SVppono primò. Teneri Sacerdotes imponere pænitentiam: Colligitur ex Trid.ſeſſ.14. cap.8. vbi habetur: *Debent ergo Sacerdotes Domini quantùm ſpiritus,& prudentia ſuggeſſerit pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate ſalutares, & conuenientes ſatisfactiones iniungere.* Et ratio eſt, quia cum ſatisfactio ſpectet ad integritatem Sacramenti, requiritur nè mutiletur Sacramentum: tum quia Chriſtus dedit poteſtatem non tãtùm ad ſoluendum, ſed etiam ad ligandum. Excipitur tamen caſus, quo quis ſit infirmus, & ſenſibus deſtitutus, mortiq; vicinus, & nihil poſſit percipere; nam ſi percipiat debet ei ſignificari,vt ſi conualuerit eam perficiat; & addo,quod ſi infirmus non poteſt aliam exequi pænitentiam,niſi eleemoſynam, hæc debet illi imponi. Excipitur 2. caſus, quando quis confitetur, vt martyrium ſubeat; nã cũ per hoc extinguatur omne debitum pænæ temporalis; martyrium ipſum eſt loco ſatisfactionis: Communiter etiam ſolet hæc ſatisfactio ante abſolutionem iniungi, tum quia eſt pars Sacramenti, & materia, quæ debet præire formam: tum quia,dum pænitens illam acceptat, magis diſponitur, vt gratiam vberiorem per abſolutionem recipiat: addunt alii, nè forte pænitens poſt abſolutionem obtentam recuſaret acceptare pænitentiam.

2 Suppono ſecundò. Hæc opera non poſſe determinari, ſed relinqui poteſtati, & prudentiæ Confeſſarij, qui pro modo culpæ pænitentiam iniungat, & reducuntur ad eleemoſynas, orationes, & ieiunia, poteſt etiam iniungi pro pœnitentia, vt quis abſtineat à communione aliqua die, contra Ioannem Sancium in ſelectis contrarium docentem,& hoc vt maiori deuotione, & fructu poſtea quis accedat; hoc tamen cautè faciendum eſt. Poſſunt etiam iniungi opera alias debita, vt ieiunium alias debitum, vel huiuſmodi; regulariter tamen loquendo debet pænitentia eſſe ex operibus liberis, & Sacerdotes grauem obligationem habent iniungendi pænitentias proportionatas, & peccant, ſi pro grauibus peccatis leuiſſimam imponant pænitentiam; minorem tamen poſſunt imponere, ſi pænitens ſit ſuſcepturus Iubileum, vel Indulgentiam plenariam. His poſitis hic quærimus, an ſicuti Sacerdos tenetur imponere pænitentiam; ita pænitens teneatur illam acceptare, & exequi.

2 Scotus in 4.diſt.15.q.1.§. *De ſecundo principali*,& diſt.19.§. *Ad quæſtionem motam.* Gabriel diſt.18. q.1.art.3.dub.1. Faber diſt.10. diſp.35. Nauarrus in ſumm. cap.20.nu.26. Villalobos in ſumm.tom. 1. tract.9. dub.28. & plures alii, quos refert, nec reprobat Diana par.2. tract. 15. reſol. 52. tenent pænitentem non teneri acceptare pænitentiam,ſed ſi dicat ſe habere diſplicentiam de peccatis, & firmum propoſitum non peccandi, eſſe abſoluendum: teneri tamen, illam exequi, ſi eam acceptauit.

Alij, inter quos Abbas in cap. *Significauit* de pænitentia nu.2.Reginaldus tom.1.tract.7.cap.2.nu.15. Homobonus in examine par.1.tract.5. cap.15.queſt.2. Molfeſius tom.1. tract.3. cap.85.nu.57. docent non teneri pænitentem acceptare granem pænitentiam arbitrio Confeſſarii proportionatam,eſſeq; abſoluendum ſi paruam aliquam acceptare contentus ſit, vt vnum Pater noſter. Imò Caiet.tom.1.opuſc.tract.6.q.1.ad 22.vult non ſolùm non teneri pænitentem acceptare ſatisfactionem, ſed licèt eam acceptauerit non teneri poſtea illam exequi.

Communis tamen, & vera ſententia

tia docet teneri pænitentes acceptare condignam satisfactionem, & acceptatam teneri illam exequi. Sic Magist. in 4.dist.18.D.Thom.ibidem q.1.ar.3 quæstiunc.3.Richard.Maior,Durand. Alensis,D.Antonin.Bellar. Nugnus,Sylvius, & plures alij,quos citat,& sequitur Diana par.3.tract.4.resol.51. Gonet.disp.13. nu.46. Suarez disp.38.sect.7. Vasquez q. 94.dub.1.ar.2.Coninchus disp.10.dub.9. Lugus disp.25.sec.5.Arriaga disp 48.sec. 1.Auersa q.13.sect.5 & apud ipsum plures alij.

4 Conclusio. Tenentur pænitentes acceptare iustam pænitentiam, & illam exequi, alioquin non sunt absoluendi. Probatur primò. Christus Dominus dedit Sacerdotibus potestatem ligandi, & retinendi; sed hæc fertur ad pænitentiam iniungendam;ligare enim est obligare,& ita declarat Trid.sess.14 cap.8.& can.15. expresse damnauit: *Si quis dixerit claues Ecclesiæ esse datas tantùm ad soluĕdum, & non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes, dum imponunt pœnas confitentibus agere contra finem clauium &c.* Ecce Concilium definit Sacerdotes habere potestatem ligandi imponendo pænitentias: sed si pænitens non teneretur acceptare pænitentiam, & illam exequi, vtique non ligaretur, sed adhuc liber esset ab hoc vinculo; ergo si verè ligatur, etiam tenetur acceptare pænitentiam.

5 Probatur secundò.Sacerdos habet veram potestatem imponendi pænitentiam;ergo etiam pænitentes veram obligationem illam acceptandi: patet consequentia; nam vnum non potest esse sine alio; sunt enim correlatiua, & ex alia parte delusoria esset illa potestas imponendi pænitentias. Confirmatur, quia hoc Sacramentum est per modum iudicij; sed Iudex potest compellere reum, vt exequatur pœnas, ergo in isto foro saltem poterit obligare.

6 Obijcies primò. Non tenetur pænitens in hac vita satisfacere pro pœna temporali in Purgatorio luenda;sed pænitentia, quæ iniungitur à Confessario est pro pœna temporali in Purgatorio luenda; ergo pœnitens non tenetur eam acceptare, sed poterit dicere, se velle illam facere in Purgatorio.

Respondeo absolutè loquendo veram esse maiorem, falsam verò esse ex suppositione institutionis huius Sacramenti; nam cum per institutionem Sacramenti data sit Sacerdotibus potestas ligandi pœnitentias iniungendo; etiam consequenter pænitentes, dum se ipsos clauibus subijciunt, poterunt obligari.

7 Obijcies secundò.Non potest Cōfessarius absoluere nolentem absolui; est enim hoc iudicium liberum pænitenti; ergo neque etiam poterit obligare nolentem acceptare pænitentiam.

Respondeo, hoc iudicium esse liberum,vt quis ad illud accedat,vel non accedat,& quod accedat ad hunc, vel illum Confessarium; nihilominus supposito, quod liberè ad aliquem accedat, tenetur ex institutione huius Sacramenti acceptare pænitentias,& illas exequi.

8 Quæres primò. An non adimplere satisfactionem iniunctam sit peccatum lethale?

Respondeo, si satisfactio iniuncta sit in se grauis, & propter mortalia peccata confessa, eam non adimplere esse peccatum mortale.Ita communiter Doctores, & deducitur ex dictis pro probăda nostra conclusione; etenim si Confessarius potest obligare ad pœnitentias exequendas,& pœnitens tenetur eas exequi, sequitur consequenter, quod si pænitentiæ sint in se graues, & pro peccatis mortalibus, sit peccatum mortale eas non adimplere.

9 Quæres secundò.An quando confessio facta fuit de solis venialibus, aut de mortalibus ritè alias cōfessis,sit mortale,vel tantùm veniale pænitentiam iniunctam non adimplere?

Respondeo, probabilius esse, quod obligatio sit tantùm sub veniali. Sic Sotus in 4.dist.20.q.2. art.2. Palud.q.1. Ledesma 2 par.4 quæst.11.ar.3 dub.5.Layman lib.5.tract.6. cap.15.num.7. Suarez disp.38.sect.7.nu.5.Auersa quæst.13.sec. 6. qui citat Filliuccium, Villalobos, Nauarrum, Armillam,& alios; eam sustinet Diana par.3.tract.4. resol.102.& 136. Est tamen contra Ioannem Sancium in selectis disp.15.num.14. sustinentem esse mortale eam non adimplere, quamuis pænitentia ipsa sit in se leuis, vt oratio Dominica, vel salutatio Angelica semel recitanda, quando hæc est materia totalis. Est etiam contra Nugnum hic q.13. ar.2. diff.2. concl.4. Coninchum disput. 10.dub.9. Lugum disp.35.sect 5. Arriagam loco cit. nu.3. quando materia imposita, & adimplenda est in se grauis. Probatur tamen nostra responsio. Obligatio exequendi pænitentiam iniunctam correspondet obligationi Confessarij illam imponendi: sed obligatio Confessarij non est grauis,quando non cadit supra materiam grauem, & necessariam; ergo neque obligatio pænitentis adimplendi pænitentiam iniunctam, quando non cadit super materiam grauem,& necessariam non erit grauis. Cōfirmatur, quia si tenetur pænitens sub mor-

mortali adimplere pænitentiam iniunctam pro venialibus, vel pro mortalibus aliàs confessis, vel hoc prouenit ex ipsa integritate Sacramenti, scilicet, nè reddatur ipsum Sacramentum mutilum, & imperfectum, vel quia materia ipsa pænitentiæ impositæ sit in se grauis: sed ex neutro capite tenetur pœnitens sub mortali adimplere pænitentiam pro venialibus, aut mortalibus ritè aliàs confessis; ergo ex nullo capite: probatur minor: non tenetur ex eo, quod Sacramentum reddatur mutilum; nam vt fatentur etiã aduersarii, si materia pænitentiæ impositæ sit in se leuis, non est mortale illam non exequi, cum materia leuis non possit fundare obligationem grauem, neq; est grauis irreuerentia Sacramenti, si relinquatur mutilum hac parte integrali, quando materia non fuit grauis, & necessaria. Et hoc verum est ad hominem contra ipsum Ioannem Sancium; nam si quis tenetur recitare Rosarium integrũ pro pœnitentia iniuncta, & omittat recitare pro complemento Rosarii vnicam salutationem Angelicam non peccat mortaliter, quia leuis est materia, & nihilominus redditur ex hac parte Sacramentum mutilum; ergo ex eo præcisè, quod Sacramentum reddatur mutilum hac parte integrali non est peccatum mortale; neque tenetur sub mortali ex eo, quod pænitentia iniuncta pro venialibus, vel mortalibus aliàs ritè confessis sit materia grauis; etenim, ad hoc, vt materia grauis inducat grauem obligationem, debet esse necessaria, non libera; hoc est debet illa pænitentia iniuncta cadere super materiam necessariam confessionis, non liberàm: sed pænitentia, quę imponitur pro venialibus, aut mortalibus aliàs ritè confessis cadit tantùm super materiam liberam; ergo nullo modo potest obligare sub mortali.

10 Dices primò ex Arriaga. Quis non tenetur, neque etiam sub veniali confiteri venialia, aut mortalia alias ritè confessa; & tamen si quis ea confiteatur, tenetur saltem sub veniali adimplere pænitentiam; ergo etiam poterit teneri sub mortali, si materia sit in se grauis. Sed contra dato antecedenti, nego consequentiam, & disparitas est; quia licèt liberum sit pænitenti confiteri, vel non venialia, vel mortalia alias confessa; nihilominus ex eo, quod velit ea confiteri consurgit in Confessario obligatio ritè administrandi Sacramentum, & in pænitente illud ritè suscipiendi; vnde sicuti in Confessario est obligatio ritè administrandi, & imponendi aliquam pænitentiam pro venialibus; etiam in pænitente est obligatio illam exequendi; verùm cum hæc obligatio non possit esse maior, quam sit materia ipsa supra, quam cadit, quæ sunt peccata venialia, sequitur, quod obligatio eiusmodi pænitentiam adimplendi non possit esse, nisi sub veniali.

11 Dices secundò ex Lugo: Si quis voueret ieiunium, vt satisfaceret pro venialibus, teneretur sub mortali ad tale votum; quia votum ieiunii est de re graui; ergo etiam si Confessarius pro venialibus imponat pęnitẽtiam in se grauem, erit mortale illam non adimplere. Sed contra: nego consequentiam: disparitas est, quia ex voto potest quis se voluntariè obligare etiam sine vlla relatione ad peccata, sed ex pura deuotione: at Confessarius non potest, nisi ex relatione ad peccata; & cum hęc non sint materia necessaria, sequitur, quod neque Confessarius possit pęnitentem grauiter obligare ad pęnitentiam adimplendam.

12 Dices tertiò ex Ioanne Sancio. Qui post sumptam guttam aquæ communicaret, aut venderet rem sacrã minimo pretio, peccaret grauiter, ergo etiam qui nullo modo adimplet pænitentiam iniunctam, quia sic redderet mutilum Sacramentum, peccaret grauiter; integritas enim Sacramenti est res in se grauis. Sed contra concedo antecedens, & nego consequentiam: disparitas est, quia præceptum de non communicando fracto ieiunio, & de non vendenda re sacra est in se grauissimum, & consistit in indiuisibili, & ideò eius violatio est peccatum mortale, quod non euenit in Sacramento, dum non adimpletur pœnitentia; nam in primis Sacramentum iam est essentialiter perfectum cum suis partibus, quando data fuit absolutio, quia iam imposita fuit, & acceptata satisfactio, vt suppono; & hæc impositio, & acceptatio pœnitentiæ est vera pars integralis huius Sacramenti; executio autem pœnitentiæ impositæ, licet spectet ad integritatem quodammodo extensiuam Sacramẽti; nihilominus non est res grauis illam relinquere, si materia propter quam fuit imposita, erat tantùm libera, & non necessaria; hoc est erat de venialibus tantùm, aut de mortalibus aliàs ritè confessis.

ARTICVLVS III.

An satisfactio sacramentalis possit commutari.

1 SVppono primò cum communi sẽtẽtia tamquam certum pœnitentiam iniunctam alicui debere ab eodem executioni mandari, & ipsum

non

non posse eamdem commutare, vt fiat ab alia persona. Ratio est, quia hæc est obligatio personalis; ergo si alicui fuit iniunctum ieiunium, aut oratio, talis nõ satisfacit, si mandet ieiunium, aut orationem ab alio fieri; si tamen iniuncta sit eleemosyna, cũ hæc sit obligatio realis satisfacit pœnitens, siue illam per se ipsum largiatur, siue per seruum, vel alium.

2 Suppono secundò, quod licèt sit probabile, posse ab ipso pœnitente commutari satisfactionem iniūctam in aliud opus euidenter melius, vt docent Laurentius Portel, & Villalobos apud Dianam tom.1.tract.1. miscellan.resol.53.& tom.2. tract.40. de Sacram. resol.53. eo quod si pœnitens rogaret Confessarium de hoc, paratus fuisset dare illi licentiam; tum quia potest aliquis propria auctoritate commutare votum in euidenter melius; ergo etiam poterit commutare pœnitentiam in aliud opus euidenter melius. Nihilominus contraria est communis, & censetur omnino certa. Sic Sanchez lib.4. in decalog. cap.11.nu.36. Reginaldus tom.1.lib.7.cap.8.nu.85.Coninchus disp.10. dub.12. nu.103. Henriquez lib.5. cap.20. nu.3. Lugus disp.25. sect.6. num.96. Ioann.Sancius in selectis disp.14.nu.22. Turrianus in selectis part. 2.disp.31.dub.62. Auersa quæst.13.sect. 8.Arriaga disp.48.sect.5. Ratio est, quia pœnitens in hoc iudicio est reus, non iudex, sed dare pœnitentiam, vel illam commutare spectat ad Iudicem non ad reum; ergo non potest reus illam propria auctoritate commutare: tum quia in puncto obedientiæ non tam consideratur rei præceptæ bonitas (licèt hæc supponatur) quam quod subditus subijciat propriam voluntatem superiori, & permittat se ab illo regi: vnde est illud 1.Reg. 15. *Melior est obedientia, quam victimæ*: sed exequi pœnitentias iniunctas spectat ad obedientiam; ergo debet exequi iniunctas, non in alias, quamuis meliores, arbitrio suo commutare. Neque contrariæ opinionis fundamenta sunt solida: non primum; nam licet concedi possit Confessarium ab initio permissurum fore talem mutationem, nihilominus postquam imposuit certum opus, iam hoc est, ad quod pænitens sacramẽtaliter tenetur: non secundum de voto; nam hoc est propria voluntate contractum, & ideò potest propria auctoritate in melius commutari; quod non euenit de pænitentia iniuncta à Confessario; vt de se patet. Ideò &c.

3 Dubium ergo oritur, an satisfactio ab vno confessario imposita possit ab alio commutari vel in meliorem, vel æqualem, vel miniorem.

4 Sotus in 4. dist.20. q.2. ar.3. Vasquez hic. q. 94. ar. 2. dub. 3. Nugnus q.13. ar.2. dub.4. Ledesma tom.1. sum. tract. de pœnitentia cap. 23. Angelus, Victoria, & alij negant, posse hanc mutationem ab vllo confessario fieri.

Ex aduerso Nauarrus in summa cap. 26. num. 22. Valentia qu. 14. puncto.4. Syluius in addit. ad 3. p. q.18. ar.3. dub. 4. & plures alij Summistæ, quos citat; & sequitur Diana tom.2.tract.15. resol. 53. affirmant posse, vel extra confessionem si sit superior, vel saltem in confessione de alijs peccatis.

Communior tamen, & vera sententia docet posse confessarium commutare, vel diminuire pœnitentiam à priori confessario impositam, audiendo tamen saltem in generali eadem peccata. Sic Suarez disp. 38. sec. 10. Coninchus disp. 10. dub. 12. Lugus disp. 25. sec. 6. Gonet disp. 13. ar. 4. Auersa disp. 13. sect. 8. qui citat Pesantium, Syluestrum, Rosellam, Fagundez, Filliucium, Reginaldum, Molfesium, Megalam, & alios, eamdem docent Arriaga disput. 48. sect. 6. & Amicus disput. 16. sect. 4. cum alijs.

5 Conclusio prima. Potest confessarius audita iterum confessione commutare, vel diminuere pœnitentiam à priori confessario impositam. Dixi audita iterum confessione; nam extra confessionem alius sacerdos, qui peccata non audiuit nullam habet iurisdictionem, & in ordine ad confessionem se habet ac laicus: sed hic non potest permutare satisfactionem à confessario iniunctam; ergo nec alius sacerdos extra confessionem.

6 Probatur: quia secundus confessarius habet tantam potestatem, ac habeat primus, & licitum est sępè eadem peccata confiteri; ergo eo ipso, quod sunt confessa, subsunt iudicio secundi confessarij, qui potest pro libito suo imponere pœnitentiam.

7 Dices primò. Par in parem non habere imperium: sed secundus confessarius est tantùm par priori in auctoritate, & iurisdictione; ergo non potest mutare id, quod ipse determinauit. Sed contra: quia secundus confessarius non exercet imperium contra priorem confessarium, sed in pœnitentem, qui voluntariè illi se subiecit; sicuti ergo in iudicijs externis, quando vnus iudex succedit alteri potest secundus corrigere, vel mutare, quæ prior fecit, vt vnus Episcopus reuocare, quæ statuerat alius, ita in proposito potest vnus confessarius succedere alteri.

8 Dices 2. Non est in potestate confessarij facere Sacramentum mutilum;

sed

sed si quis in secunda confessione confiteretur solùm peccata confessa in prima, & postea confessarius commutaret pænitentiam, iam faceret primum Sacramentum mutilum; ergo &c. Sed contra respondeo negando minorem: nam duobus modis potest se gerere confessarius: primo potest commutare priorem satisfactionem in aliam, & deinde aliquam aliam addere pro secunda confessione: secundo etiamsi vnicam solùm imponat pænitentiam, hæc potest valere pro prima, & secunda confessione, & sic nullum Sacramentum redditur mutilum.

9 Quod vero confessarius commutans satisfactionem debeat aliquo modo prius audire peccata patet; quia in hoc exercet officium iudicis: non potest autem hoc officium exercere, & congruam imponere pœnitentiam, nisi aliquo modo cognoscat peccata, secus exponeret se periculo grauissimè errandi: posset enim pro enormibus peccatis leuissimam imponere satisfactionem; ergo, vt congruentem possit imponere, debet aliquo modo peccata prius confessa cognoscere.

10 Conclusio secunda. Inferior confessarius non potest mutare satisfactionem à superiore propter peccata reseruata impositam. Sic Gonet, Arriaga, Lugus locis citatis, & Diana tom. 2. tract. 15. resol. 53. & plures alij apud ipsum contra Vasquez, Fernandez, & alios apud eundem Dianam. Probatur ad eamdem potestatem spectat commutare pœnitentiam, ad quam spectat eam imponere: sed pro peccatis reseruatis non potest inferior imponere pænitentiam, cum ab ipsis non possit absoluere; ergò nec commutare pænitentiam potest.

11 Dices. Peccata illa iam non sunt reseruata; ergo potest secundus confessarius inferior ea absoluere, & pænitentiam commutare, sed contra, quia aliud est, quod nunc non sint reseruata, aliud est, quod pro prima confessione non fuerint reseruata, & consequenter etiam pænitentia pro eis iniuncta non sit reseruata: primum est verùm, & ideò sequitur, quod in secunda confessione possit confessarius inferior ea absoluere, & pænitentiam iniungere: at secundum est falsum, sicuti enim pro prima confessione sunt reseruata, ita etiam pænitentia pro ipsis in tali confessione imposita est reseruata, nec potest ab inferiore commutari.

12 Quæres primò; an si quis sit oblitus pænitentiæ impositæ, teneatur adire confessarium, vt noua pænitentia imponatur?

Respondeo quod si immediatè post confessionem obliuiscatur pænitens impositæ sibi satisfactionis, tenetur adire eumdem confessarium, vt vel priorem, vel aliam ei imponat, & sic in praxi sæpiùs pænitentes faciunt; & ad hoc tenentur, ne reddant Sacramentum mutilum: si verò eumdem confessarium adire non potest, vel si adeat, hic nullo modo recordetur pænitentiæ impositæ, neque peccatorum confessorum, aut status pænitentis; tunc pænitens ad nihil obligatur, sed debet iudicari, ac si factus esset impotens ad eam perficiendam, onus enim grauissimum esset iterum repetere confessionem peccatorum, quorum iam directam absolutionem obtinuit; sic cum alijs Arriaga loco citato in fine.

13 Quæres secundò. An si sit impositum ieiunium pro primo die veneris, aut confessio singulis mensibus, si quis non ieiunet primo die veneris, aut non confiteatur primo mense, teneatur ieiunare die veneris sequentis hebdomadę, vel confiteri in principio mensis sequentis.

Respondeo teneri. Sic Nauarrus in Summa cap. 12 num. 54. Lugus disp. 25. num. 58. Auersa quæst. 13. sect. 6. Arriaga disp. 48. sec. 4. Ratio est, quia substantia præcepti fuit ad ieiunium, & ad confessionem, & statuisse præsumitur circumstantiam dici ad sollicitandam, non ad extinguendam obligationem.

14 An vero differre satisfactionem iniunctam ad aliud tempus contra id, quod præscriptum fuit à confessario sit peccatum. Respondent affirmatiue communiter Doctores, & ipsa dilatio erit culpa leuis, vel grauis iuxta eius mensuram, & rei præceptæ qualitatem, sic supracitati Auctores. Plura possent de satisfactione adhuc inquiri, quæ prorsus moralia sunt, & possunt videri, passim apud Auctores, & Summistas, & hæc de satisfactione.

QVÆSTIO VI.

De Ministro Sacramenti Pænitentiæ.

EGIMVS de essentia, & partibus Sacramenti pænitentiæ, ad complementum huius tractatus remanet tractandum de Ministro, qui dicitur etiam confessarius, eo quod apud ipsum fiat confessio: Iudex in foro pænitentiæ, eo quod sententiam proferat, dum absoluit; & Pęnitentiarius, eo quia pęnitentias

tias salutares pœnitentibus iniungat.

ARTICVLVS I.

An omnis Sacerdos in articulo mortis sit Minister huius Sacramenti.

1 SVppono primò tamquam certum de fide, solos Sacerdotes esse posse ministros huius Sacramenti. Ita definitum est in Trid. sess. 14. cap. 6. vbi habetur: *Circa ministrum autem huius Sacramenti declarat Sancta Synodus, falsas esse, & à veritate Euangelij penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosuis homines, præter Episcopos, & Sacerdotes clauium ministerium perniciosè extendunt.* Et can. 10. *Si quis dixerit non solos Sacerdotes esse ministros absolutionis &c. anathema sit.* Et hæc veritas definita fuit contra Vvicleffum, & Lutherum, qui dixerunt, à quolibet Christi fideli posse absolutionem sacramentalem dari; Verùm horum hæreticorum error non solùm in prædictis locis Trid. damnatur, sed est contra id, quod tota Ecclesia ab initio semper constantissimè tenuit.

2 Ex hoc clarè sequitur, quod si quis prius non accipiat potestatē consecrandi, & Episcopus existimans aliquem esse validè consecratum, eidem daret potestatem absoluendi per illa verba: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata remittentur eis*; nihilominus nullo modo haberet potestatem absoluendi. Et ratione patet, quia vt aliquis sit minister huius Sacramenti debet esse Sacerdos: atqui talis non esset Sacerdos; cum non habeat potestatem consecrandi; ergo nec potest habere potestatem absoluendi.

3 Hinc colligitur, quomodo intelligendum sit id, quod dicit Magister in 4. dist. 17. cap. 4. D. Thom. ibi q. 3. ar. 3. quæstiunc. 2. & nonnulli alii antiqui tradiderunt, nempe in casu necessitatis deficiente Sacerdote nos debere confiteri laico; id enim intelligendum est non de confessione sacramentali ad remissionem peccatorum obtinendam; sed vt ex tali confessione pænitens magis humilietur, & disponatur ad habendam contritionem, qua remittentur peccata; vnde notat Gonetus, non debere talem laicum absoluere pœnitentem dicendo: *Ego te absoluo &c.* sed solùm deprecatiuo modo, dicendo: *Absoluat te Deus &c.* Et quamuis antiquitus esset vsus aliquis huiusmodi confessionis; at nunc propter exortam hæresim Lutheri talis vsus cessauit in Ecclesia; nec debet, nisi præmissis cautionibus exerceri.

4 Suppono secundò. Non quemlibet Sacerdotem esse posse ministrum huius Sacramenti, sed ad validè absoluendum requiri, quod quis habeat etiā iurisdictionem, vel ordinariam, vel delegatam. Hoc clarè definitur in Trid. sess. 14. c. 7. his verbis: *Quoniam natura, & ratio iudicij illud exposcit, vt sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse hæc Synodus confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse, quam Sacerdos in eum profert, in quem non habet ordinariam, aut subdelegatam potestatem.* Ecce Concilium rationem affert, cur requiratur in Sacerdote iurisdictio, ad hoc vt possit validè absolutionem impendere. Nam minister huius Sacramenti est Iudex: Iudex autem non potest sententiam ferre, nisi in subditos; igitur si Sacerdos non habet iurisdictionem super aliquem, vel ordinariam, vel subdelegatam, nec etiam validè poterit absoluere. His positis.

5 Omnem Sacerdotem in articulo mortis posse esse sufficiētem ministrum huius Sacramenti. Constat ex Trid. sess. 14. cap. 7. vbi sic definitur: *Piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis; atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pænitentes à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possint.* Et cum Concilium loquatur vniuersaliter de omnibus Sacerdotibus; fatendum est pro tali articulo omnes veros Sacerdotes etiā excommunicatos, siue degradatos, siue hæreticos posse validè absoluere.

6 Vnde verò tunc omnes habeant, quod possint absoluere, vel à Christo, vel ab Ecclesia. Dico probabilius esse, quod id habeant ab Ecclesia, vt docent communiter Doctores, quos citant, & sequuntur Vasquez q. 93. art. 1. Suarez disput. 26. num. 7. & Arriaga disp. 39. sect. 2. cōtra Durandum, Canum, Paludanum, & Ruardum, qui volunt esse à Christo. Probatur tamen nostra responsio ex eo, quod Concilium dicit: *In Ecclesia Dei hoc semper fuisse custoditum*; & ex eo, quod Pontifices, quando sibi reseruant absolutionem alicuius peccati, semper addunt: *Præterquam in mortis articulo*; sed si omnes Sacerdotes haberent à Christo pro mortis articulo auctoritatem absoluendi, non esset necesse, quod Pontifices illa verba adderent; ergo nè sint otiosa, fatendum est hoc esse ex permissione, & voluntate Ecclesiæ, nè si etiam pro tali articulo aliquos casus reseruaret, aliquis fidelium pereat; hæc certa cum sint.

7 Dubium modò oritur, an omnes Sacerdotes in articulo mortis etiam si sint præsentes superior, & Parochus, aut alius

alius, qui habeat potestatem absoluendi possint nihilominus absoluere, præsertim à reseruatis, vel hoc solùm possint facere illi, qui habent ordinariam, vel delegatam potestatem.

8 Prima opinio affirmat omnem Sacerdotem, etiam præsente superiore, vel Parocho, vel alio habente potestatem absoluendi posse validè, & licitè cõfessionem moribundi excipere ipsumq; absoluere. Sic Nauarrus, Sâ, Petrus Ledesma, Emanuel Rodriquez, Vega, Henriquez, Barbosa, & alii, quos citat, & sequitur Diana par. 1. tract. 5. resol. 5. & par. 4. tract. 4. resol. 161. & par. 5. tract. 3. resol. 65. quam opinionem putat probabiliorem Tannerus disp. 6. q. 9. dub. 3. & absolutè sequuntur Arriaga dispu. 39. sect. 2. subs. 2. Marchinus, & alii.

Secunda communior, & certior negat posse licitè, & inualidè simplicem Sacerdotem absoluere præsente proprio, vel alio habente auctoritatem delegatã. Sic Sotus in 4. dist. 18. q 4. ar. 4. Nugnus hic in addit. ad 3. par. q. 8. ar. 6. dub. 3. Vasquez quæst. 91. ar. 1. dub. 4. Valentia q. 10. pun. 2. Suarez disp. 26. sect. 4. de Censuris q. 22. sect. 1. Coninchus disp. 8. dub. 2. Lugus disp. 18. sect. 2. & quamplurimi alii, quos citat, & sequitur Auersa quæst. 16. sect. 3.

6 Conclusio. Probabilius est, non posse simplices Sacerdotes absoluere in articulo mortis, quando est præsens proprius Pastor, vel alius Confessarius habens, vel ordinariam, vel delegatam potestatem absoluendi. Probatur conclusio; quia in tantùm data est facultas omnibus Sacerdotibus absoluendi in articulo mortis quoscumq; & à quibusuis casibus, nè si fieret reseruatio pro illo casu hac occasione aliquis pereat: vt colligitur ex Trid. loco citato: sed præsente Sacerdote habente facultatem ordinariam, vel delegatam cessat hic finis, cum cesset periculũ, & potest moribundus ab habente facultatem absolui; ergo ab hoc absolui debet, non à simplici Sacerdote. Confirmatur exemplo aliorum Sacramentorum; nam præsente Parocho, aut habente ab eo auctoritatem nullus alius in articulo mortis potest administrare viaticum, aut extremam vnctionem; ergo neque poterit impendere absolutionem, si adsit alius habens vel ordinariam, vel delegatam potestatem; & experientia ipsa constat, quod in tali articulo non audet simplex Sacerdos confessiones excipere, & absoluere, si adsit Parochus, vel habens delegatam potestatem. Confirmatur secundò, quia ex cap. *Eos qui, de sententia excommunicationis in* 6. Si quis sit in mortis articulo constitutus, & sit innodatus aliqua censura reseruata, si adsit superior habens facultatem ab ea absoluendi, debet ab eo absolui; nec pænitens superiore absente potest ab inferiore absolui, nisi cum onere se præsentandi superiori, si conualuerit, vt ab eo absolutionem obtineat; ergo si præsens sit non potest alius ipsum absoluere; ergo, & de peccatis idem dicendum est, nempe non posse absolui à simplici Sacerdote si præsens sit alius habens facultatem ordinariam, vel delegatam.

10 Dices primò cum Arriaga esse disparem rationem de censura, & de peccatis; nam cum illa sit ordinariè nota, nulla est difficultas pænitenti se manifestandi ex eo, quod recurratur ad Episcopum; peccata vero sunt occulta: secunda disparitas est, quia absolutio à cẽsura non est ad salutem necessaria; sic autem absolutio à peccatis. Sed contra prima disparitas non subsistit; nam potest esse occultissima, vt si quis lapsus est in hęresim occultissimam, sed externam; & tamen tunc non potest absolui, nisi, cum onere se præsentandi superiori, si conualescat; & idem potest dici de omnibus casibus Bullæ cænæ Domini: fateor tamen secundam disparitatem eneruare vim facti argumenti in confirmatione secunda, at nihilominus probatio conclusionis nostræ semper firma manet.

11 Dices secundò Trid. absolutè dicit in articulo mortis nullam esse reseruationem; ergo vniuersaliter intelligendum est omnes æquè posse absoluere. Sed contra, quia Trid. dicit nullam esse reseruationem in articulo mortis: *Nè hac ipsa occasione aliquis pereat*; ergo si nulla est occasio pereundi, cum adsit Sacerdos habens facultatem, cui potest infirmus confiteri, eidem non simplici Sacerdoti confiteri debet, & sic etiam vsus, & consuetudo obtinuit, quæ cum sit generalis, & recepta est optima legis interpretatio.

12 Excipiuntur tamen à Lugo, Diana, Auersa, Sanchez, & aliis locis citatis varii casus. Primus est, si Confessarius approbatus esset præsens, & nollet audire, posset tunc simplex Sacerdos absoluere, quia idem est, ac si non adesset. Secundus, si ob instans periculum infirmus incepit confessionem cum simplici Sacerdote, etiamsi superueniat Parochus, vel approbatus, potest cum simplici perficere, quia per inceptionem acquisiuit iurisdictionem. Tertius, si confessionem irritam fecit, & fuit absolutus potest iterum confiteri, & validè absolui propter eamdem rationem. Quartus, si in-

si incepit confessionem instante periculo, si postea cesset, adhuc potest perficere; non potest tamen cessante periculo illi iterum confiteri de aliis peccatis fortè oblitis.

13 Quæres: Cuinam debeat infirmus confiteri, si adsint duo Sacerdotes vnus censura innodatus, hæreticus, vel schismaticus; alius simplex.

Respondeo, debere confiteri non impedito; sic enim postulat ratio ipsa, & charitas erga proximum. Sic prædicti Doctores.

ARTICVLVS II.

An quilibet Sacerdos vi ordinationis habeat integram potestatem absoluendi à venialibus, & mortalibus iam confessis.

1 Quæstio præsens, an quilibet Sacerdos possit absoluere à venialibus, & mortalibus iam antea confessis, supponit vt prius explicemus hanc aliam, an quilibet Sacerdos iure diuino in ipsa collatione Sacerdotii recipiat completam potestatem absoluendi quemcumq; Christi fidelem, vt nihil ei desit ex parte principii ad absoluendum; an verò aliquid ei desit ex parte principii ad absoluendum.

2 Prima opinio est Armacani lib. 11. de quæst. Armenorum, quam probabilem censent Durandus, licèt contrariam ipse sequatur sic in 4. dist. 19. q. 2. & Almainus dist. 17. q. 1. art. 4. Hæc vult omnem Sacerdotem, sicuti iure diuino accipit potestatem consecrandi corpus Christi hancq; completam; ita accipere etiam completam potestatem absoluendi quemlibet in hoc foro; & solùm iure Ecclesiastico prohibitum esse, nè quilibet Sacerdos in quemlibet hanc exerceat potestatem. Non multum ab hac opinione differt illa, quã sequitur Amicus disp. 25. sect. 1. n. 10. vult enim quemlibet Sacerdotem vi suæ ordinationis iure diuino accipere completam potestatem super omnia peccata quorumcumque fidelium absoluenda, dummodo fideles spontè se submittant huic sacro iudicio, & sub conditione, nisi Ecclesia prohibuerit; & pro sua opinione citat Rubionem in 4. dist. 12. q. 2. ar. 1. D. Antoninum 3. part. summ. tit. 17. cap. 4. & alios.

Secunda opinio est Scoti in 4. dist. 19. art. 4. in fine, Maioris qu. 11. Alberti dist. 18. ar. 2. & 5. Vasquez, & aliorum, quos ipse citat quæst. 93. dub. 2. hæc docet Sacerdotem in sua ordinatione accipere completam potestatem absoluendi, quantum est ex parte principij, nullam tamen accipere materiam, in qua possit hanc potestatem exercere, hancq; determinari ab Ecclesia; ab hac opinione non multùm in re differt Caiet. tom. 1. opuscul. tract. 7. & Palat. in 4. dist. 18. disp. 1.

Tertia opinio distinguit duplicem potestatem, vnam ordinis, alteram iurisdictionis; dicit ergo omnes Sacerdotes accipere in sua ordinatione potestatem ordinis, non iurisdictionis, quæ requiritur, & confertur ab Ecclesia ad hoc, vt quis licitè, & validè absoluere possit. Sic Sotus in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 2. Medina cod de confess. quæst. 35. Canus de pœnitentia par. 5. §. in hoc igitur. Suarez disp. 16. sect. 3. Coninch. disput. 8. dub. 2. Valentia q. 10. pun. 2. Lugus disp. 15. sect. 2. Faber, Bordonus, Turrecremata, & alii, quos citat, & sequitur Auersa q. 16. sect. 2.

3 Conclusio prima. Reijcitur prima sententia Armacani. Sic autem impugnatur. Si Sacerdotes recipiunt in sua ordinatione potestatem absoluendi, sicuti accipiunt potestatem consecrandi, sequitur, quod sicuti quilibet Sacerdos validè cõsecraret, etiam si haberet prohibitionem ab Ecclesia non consecrandi; ita quilibet Sacerdos validè absolueret, licèt haberet prohibitionem ab Ecclesia non absoluendi: sed hoc est apertè contra Trid. definiens nullius valoris esse illam absolutionem, quam Sacerdos profert in eum, in quem ordinariam, aut delegatam non habet iurisdictionem; ergo & id vnde sequitur falsum est.

4 Dices, esse disparem rationem de consecrante contra prohibitionem Ecclesiæ, & de absoluente; quod absoluens inualidè absoluit, quia pænitens, qui scit hanc prohibitionem, si accedat, indignè accedit, & consequenter, si actualiter peccat, nullius roboris est illa absolutio: at consecrans cum consecret materiam aptam, vt suppono, licèt peccet, nihilominus validè consecrat. Sed contra, esto, quod quando pænitens mala fide contra prohibitionem Ecclesiæ accedit, inualidum fiat Sacramentum, quia pænitens ipse actualiter peccat: at si bona fide accederet, vtique validè absolueretur, licèt Sacerdos peccaret; hoc autem est contra Concilium, quod dicit huiusmodi absolutionem esse inualidam, & nullius roboris.

5 Et hoc argumento reijcitur opinio Amici: nam si daretur Sacerdos, & pænitens, qui ignorarent hanc prohibitionem, si vnus bona fide confiteretur

pec-

peccata sua, & alius ipsum absolueret, verè esset absolutus: quod tamen falsum est; ergo &c. Confirmatur. Nullum aliud fundamentum est dicendi Sacerdotes omnes in sua ordinatione accipere potestatem completam absoluendi, nisi quia Episcopus dum ordinat dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris retenta erunt*. Sed ex hoc potius probatur, quod absolutè detur talis potestas; nam de conditione, nisi Ecclesia prohibuerit, nullo modo ex tali auctoritate deducitur; ergo solùm gratis fingitur, vt pro libito suo theologicam conclusionem sustineat.

6 Conclusio secunda. Sacerdotes in sua ordinatione accipiunt solùm potestatem ordinis, non iurisdictionis. Probatur ex Trident. sess. 14. cap. 7. vbi sic habet: *Quoniam igitur natura, & ratio iudicij illud exposcit, vt sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet iurisdictionem*. Ex quo loco sic argumentor. Ad absoluendum validè à peccatis requiritur non solùm potestas ordinis, sed etiam iurisdictionis: sed Sacerdotes in sua ordinatione accipiunt tantùm potestatem ordinis, non verò potestatem iurisdictionis; ergo non habent ex sua ordinatione potestatem completam absoluendi. Confirmatur, quia datur in aliquibus potestas iurisdictionis, non ordinis; vt patet in Parocho nondum ordinato, vel Episcopo itidem nondum ordinato; ergo etiam potest dari potestas ordinis non iurisdictionis.

7 Ex his colligas, auctores secundæ opinionis verum dicere, & solùm à nostra opinione discrepare in modo explicandi: nam dum dicunt Sacerdotes accipere completam potestatem absoluendi, quantum est ex parte principii, sed illam non posse exercere, quia non habent materiam, circa quam possint illam exercere, hancq; esse ab Ecclesia determinandam; vel habere potestatem in actu primo, non in actu secundo; idem in re dicunt, quod nos, nempe simplices Sacerdotes in sua ordinatione recipere potestatem ordinis, non iurisdictionis: Melius tamen loquuntur Doctores nostræ opinionis, quia sic dicendi habent fundamentum in auctoritate, & ratione Tridentini.

8 Dices. Omnis Sacerdos habet facultatem absoluendi Summum Pontificem: sed hanc facultatem non potest accipere ab ipso Summo Pontifice; quia cum sit essentialiter supra omnes, non potest dare alicui potestatem supra seipsum; ergo illam accipit in sua ordinatione, & per consequens in sua ordinatione accipiet non tantùm potestatem ordinis, sed etiam iurisdictionis. Sed contra retorqueo argumentum; quia si essentialiter Pontifex est supra omnes; ergo Sacerdos neque à Christo potest recipere potestatem, vt Pontificem absoluat; quia neque Christus potest facere, vt aliquis sit supra illum, qui essentialiter est super omnes; cum hoc implicet: esset enim essentialiter super omnes, & non esset. Dico igitur talem iurisdictionem accipere Sacerdotem ab ipso Pontifice; qui licèt essentialiter, & absolutè sit supra omnes, nihilominus in hoc potest voluntariè subdi alicui Sacerdoti. Quemadmodum Respublica potest communi consensu Regem eligere, cui tribuit iurisdictionem; at electo Rege, tenetur Respublica ipsi obedire: ita in proposito &c.

Absolutus Papa à quo habeat iurisdictione

9 Hinc facilè explicabitur, an quilibet Sacerdos possit absoluere à venialibus, & à mortalibus iam confessis.

Faber de pœnitentia disput. 25. à num. 71. Beia part. 3. casu 37. Bordonus tom. 1. variarum resolut. 36. quæst. 23. negant absolutè quemlibet Sacerdotem habere facultatem absoluendi à venialibus &c. Et de hac facultate dubitant Medina loco citato. Nauarrus in summ. cap. 24. num. 5. & in cap. *Placuit*, num. 22. & Salas 1. 2. tract. 8. num. 101. & 286.

Communis tamen opinio docet, omnes Sacerdotes posse absoluere à venialibus, & à mortalibus iam confessis, & ritè absolutis. Sic Capreolus, Caietanus, Lugus, Suarez, Coninchus, Arriaga, & plures alii, quos citant Lugus disput. 8. sect. 3. & Auersa quæst. 16. sect. 3. licèt post ea Doctores diuersi sint in explicando, an iurisdictionem absoluendi à venialibus recipiant Sacerdotes immediatè à Christo, vel ab Ecclesia.

10 Conclusio tertia. Probabilius est omnes Sacerdotes habere facultatem absoluendi à venialibus, & à mortalibus iam ritè confessis, & iurisdictionem, vt possint ab his absoluere, recipere ab Ecclesia.

Prima pars nulla alia ratione probatur, nisi ex communi sensu Doctorum, & fidelium, qui sic existimant. Aduertant tamen Sacerdotes ad confessiones non approbati, nè de facili alio-

Sacerdos non approbatus non debet excipere venialia.

aliorum confessiones excipiant; tum quia facilè continget aliquem habere conscientiam mortalis: tum quia possent in foro externo puniri; nam in hoc foro non debet discerni, an pœnitens habuerit solùm materiam liberam confessionis; sed actus ipse externus punietur; eo quod sine approbatione ausus sit confessiones excipere.

11 Secunda pars probatur à contrario; quia Ecclesia priuat Sacerdotem excommunicatum vitandum iurisdictione etiam ad confessionem venialium; vt docent Homobonus noster 1. part. cap. 3. assert. 1. Suarez disput. 26. sect. 5. Coninchus disput. 8. dub. 2. Henriquez, Bonacina, Medina, Lugus disput. 18. sect. 3. Auersa loco citato, & alii; ergo etiam ab Ecclesia prouenit iurisdictio ad venialium confessionem; nam si esset à Christo, ab Ecclesia priuari non posset: tum quia docent communiter Doctores posse venialia reseruari, licèt non expediat, eo quod sint materia libera confessionis; ergo Ecclesia est, quæ dat iurisdictionem pro eorum absolutione.

12 Obiicies. Ad validam absolutionem venialium &c. requiritur nedum potestas ordinis, sed etiam iurisdictionis: sed hanc potestatem iurisdictionis non habent ex sua ordinatione Sacerdotes; nam hęc conuenit solis Pastoribus, & quilibet Sacerdos non est Pastor ex sua ordinatione; ergo neque habent iurisdictionem pro absolutione venialium.

Respondeo, hanc iurisdictionem non habere quidem ex vi ordinis à Christo, sed ex concessione Ecclesiæ, vt ex communi vsu, & consuetudine colligitur; sicuti enim potest Ecclesia excommunicatum Sacerdotem vitandum priuare facultate absoluendi etiam à venialibus; ita à contrario ipsa est, quæ hanc iurisdictionem aliis Sacerdotibus tribuit.

ARTICVLVS III.

In quo explicantur varij casus de ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

1 AD confessiones excipiendas, & validam absolutionem requiri non solùm potestatem ordinis, sed etiam iurisdictionis vidimus: Hæc autem duplex est altera ordinaria, subdelegata altera: Prima est in Summo Pontifice pro toto orbe, in Episcopis pro suis diæcesibus, in Parochis pro suis Parochiis; In Generalibus Ordinum, Prouincialibus, & Superioribus locorum, quo ad eorum subditos, & possunt sibi eligere Confessarium. Sic communiter Doctores, vt refert Diana tom. 2. tract. 2. de dubiis Regularium resolut. 1. & tom. 3. tract. 4. miscell. resolut. 1. & hæc verissima sunt secundùm ius commune; nam secundum speciales constitutiones aliquorum ordinum inferiores Prælati habent assignatum sibi Confessarium à Generali, vel Prouinciali. Excipe tamen Parochos, quibus non competit facultas eligendi Confessarium.

Parochi nō possunt sibi eligere Confessarium.

2 Subdelegata verò potestas iurisdictionis est in illis, qui hanc habent, vel à Pontifice, qui potest eam concedere cuilibet Sacerdoti pro quocumq; fideli; est enim Papa omnium Pastor; vel ab Episcopis, qui illam possunt dare pro suis diæcesibus; & à Parochis pro suis Parochianis, hi tamen debent supponere approbationem factam ab Ordinario, vt Trident. requirit, & Generales, Prouinciales, & Superiores locales religionum possunt eam concedere pro suis subditis.

3 Quæres primò. An, qui habet potestatem subdelegatam audiendi confessiones possit eam subdelegare?

Respondeo, non posse ordinariè loquendo, de cetero posset Ordinarius concedere facultatem non solùm audiendi confessiones, & absoluendi pœnitentes, sed etiam alios subdelegandi. Ita Suarez disput. 26. sect. 2. Amicus disput. 15. sect. 2. Lugus, Arriaga, & alii. Prima pars patet; quia sunt actus distincti audire confessiones, & delegare iurisdictionem audiendi confessiones; ergo dum quis delegat aliquem ad audiendas confessiones, non dat facultatem subdelegandi.

4 Quod verò Ordinarius possit etiam ita delegare facultatem audiendi confessiones, & possit delegatus eam etiam subdelegare: patet, quia hoc pendet à voluntate superioris.

5 Quæres secundò. An ad confessiones recipiendas requiratur etiam approbatio facta ab Ordinario?

Respondeo affirmatiuè. Sic decernit Trident. sess. 23. cap. 15. de reform. Vnde si pœnitens confiteatur Sacerdoti non approbato tenebitur iterum confiteri, quia nullius valoris est illa absotio. Sic Gonet. disput. 9. num. 37. Amicus disp. 15. sect. 3. & communiter Doctores.

6 Quæres tertiò. An possint Episcopi approbare Confessarios tantùm ad cer-

certum tempus, v. g. ad annum, ad sex menses &c.

Respondeo posse, & talis est nunc consuetudo recepta Romæ, vbi tam sæculares, quàm regulares approbantur ordinariè tantùm ad tempus. Ratio est, quia approbatio est simul coniuncta cum iurisdictione ad audiendas confessiones, dependet autem à voluntate Ordinarij velle hanc facultatem subdelegare, vel ad beneplacitum, vel tantùm ad certum tempus. Vide constit. Clem. X. quæ incipit: *Superna*.

7 Et hæc dicta sunt de toto tractatû de pœnitentia, reliqua enim, quæ possent desiderari potius spectant ad materiam moralem, quam speculatiuam; & per hoc muneri meo, & promissis satisfecisse existimo. Vtinam pro peccatis meis ita in hac vita Deo satisfacere per pœnitentiam possim, vt post huius vitæ periodum lætus æternum Iudicem expectare valeam, cui honor, & gloria simul cum Beatissima Virgine, Gentium Doctori, & Angelico. Omnia autem à me hucusque scripta, vel Deo auctore scribenda Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium Ecclesiarum Matri, & Magistræ censuræ, & correctioni humillimè subijcio.

F I N I S.

INDEX

I N D E X

Tractatuum, Quæstionum, & Articulorum, quæ in hac Tertia Parte continentur.

TRACTATVS I.

De sacrosancto Incarnationis Mysterio. pag. 1.

QVAESTIO I.

De possibilitate, & conuenientia Incarnationis, pag. 2.

ART. 1: *An aliquis intellectus creatus possit cognoscere possibilitatem Incarnationis.* 2.

ART. 2. *An conueniens fuerit Deum incarnari.* 6.

ART. 3. *An fuerit incarnatio conueniens ex parte Verbi, naturæ humanæ, & circumstantiarum,* 7.

QVÆSTIO II.

De necessitate Incarnationis. 9.

ART. 1. *An Deus fuerit necessitatus ad ponendam Incarnationem.* 9.

ART. 2. *An purus homo possit condignè pro suo mortali satisfacère.* 14.

ART. 3. *An homo per actus contritionis saltem ex iustitia imperfecta satisfaciat pro peccatis suis.* 21.

ART. 4. *An purus homo possit satisfacere pro peccato commisso absque aduertentia offensæ Dei.* 25.

ART. 5. *An pro suo veniali possit iustus condignè satisfacere.* 27.

ART. 6. *An satisfactio Christi fuerit sufficiens, & superabundans pro peccatis omnium hominum.* 30

ART. 7. *An opera Christi Domini fuerint infiniti valoris ad satisfaciendum.* 36.

ART. 8. *An Christi Domini satisfactio fuisset sufficiens si eius opera non fuissent infiniti valoris.* 41.

ART. 9. *An Christi satisfactio fuerit ex iustitia.* 42.

ART. 10. *An iustitia Dei ad homines, & Christum fuerit commutatiua, & quomodo.* pag. 46.

ART. 11. *An in satisfactione Christi seruatæ sint omnes conditiones rigorosæ iustitiæ.* 53.

ART. 12. *An Deus potuerit Christi satisfactionem non acceptare.* 57.

QVAESTIO III.

De Dominica Incarnationis motiuo. 59.

ART. 1. *An si Adam non peccasset Christus incarnatus fuisset.* 59.

ART. 2. *Quale fuerit primarium motiuum Incarnationis Verbi diuini.* 60.

ART. 3. *An si fuisset tantùm originale sine actualibus, vel solùm actualia sine originali Verbum incarnatum fuisset.* 70.

ART. 4. *An aliqua creatura possit esse causa physica vnionis hypostaticæ saltem instrumentalis.* 72.

ART. 5. *An humanitas Christi vnionem suam ad Verbum mereri potuerit.* 74.

ART. 6. *An Christus per opera subsequentia vnionem eamdem mereri potuerit.* 79.

ART. 7. *An Christus continuationem vnionis, & circumstantias Incarnationis meruerit, vel mereri potuerit.* 82.

ART. 8. *An antiqui patres potuerint mereri Incarnationem, vel circumstantias Incarnationis.* 85.

ART. 9. *An B. Virgo aliquo modo meruerit maternitatem Dei.* 89.

QVAESTIO IV.

De constitutiuis intrinsecis mysterij Incarnationis. 92.

ART. 1. *An per Incarnationem sint in Christo duæ naturæ diuina, & humana.* 92

ART. 2. *An in Christo sint etiam duæ personæ, subsistentiæ, vel hypostases.* 95.

ART. 3. *An persona Christi sit composita.* pag. 98.

ART. 4. *An natura humana vniatur se ipsa Verbo, vel per modum.* 99.

ART. 5. *Quomodo differant vnio, vnitio, assumptio, humanatio, & incarnatio.* 103.

ART. 6. *Quomodo per vnionem Verbum mutatum non sit.* 104.

ART. 7. *An humanitas Christi maneat violenter in Verbo, & appetat propriam subsistentiam.* 106.

ART. 8. *An vnio hypostatica sit maxima omnium vnionum.* 108.

ART. 9. *An Verbum diuinum assumpserit humanitatem ratione diuinæ essentiæ, vel rationc personalitatis.* 109.

ART. 10. *An sola persona diuina, vel etiam creata possit alienam naturam assumere.* pag. 112.

ART. 11. *An possit fieri vnio in subsistentia absoluta tantùm.* 114.

ART. 12. *An omnes diuinæ personæ possint eamdem naturam assumere.* 116.

ART. 13. *An ratione vnionis hypostaticæ Pater, & Spiritus Sanctus sint per concomitantiam in Christi humanitate.* 117.

ART. 14. *An quælibet natura sit à Verbo assumptibilis.* 119.

ART. 15. *An natura retenta propria personalitate potuerit à Verbo assumi.* 123.

ART. 16. *Quid de facto Verbum assumpserit, & an assumpserit sanguinem.* 125.

ART.

ART. 17. *Quo ordine partes assumptæ fuerint à Verbo.* 129.

QVAESTIO V.

De Gratia Christi &c. 130.

ART. 1. *Vtrum humanitas Christi fuerit sancta sanctitate increata.* 131.

ART. 2. *An humanitas Christi sanctificetur sanctitate substantiali per modum vnionis, vel diuinitate, aut personalitate.* 133.

ART. 3. *An sanctitas Christi sit infinita.* 135.

ART. 4. *An in Christo detur gratia habitualis, & ad quem finem.* 137.

ARTIC. 5. *An gratia Christi fuerit infinita.* pag. 140.

ART. 6. *An in Christo fuerint auxilia actualia virtutes, dona Spiritus Sancti, & gratiæ gratis datæ.* 143.

ART. 7. *An Christus sit caput Triumphantis, & Militantis Ecclesiæ.* 146.

QVAESTIO VI.

De scientia Christi. 147.

ART. 1. *Quotuplex fuerit in Christo scientia creata.* 148.

ART. 2. *An cognouerit Christus per scientiam beatam præsentia, præterita, & futura.* pag. 149.

ART. 3. *Vtrum anima Christi videat omnia possibilia.* 151.

ART. 4. *An Christus per scientiam infusam cognouerit omnia naturalia, cordis cogitationes futura conditionata, & omnia possibilia.* pag. 153.

ART. 5. *An per hanc scientiam cognouerit omnia mysteria gratiæ creata.* 155.

ART. 6. *An Christus per scientiam infusam cognouerit mysterium Trinitatis, & quomodo.* 157.

ARTIC. 7. *An Christus cognouerit obiecta scientiæ infusa semper in actu secundo.* 158.

ART. 8. *An Christus de nouo in hac vita scientiam acquisierit.* 160.

QVAESTIO VII.

De voluntate Christi. 163.

ART. 1. *An in Christo fuerint duæ voluntates, & appetitus sensitiuus.* 163.

ART. 2. *An voluntas humana in Christo fuerit semper conformis voluntati diuinæ.* pag. 165.

ART. 3. *An Christus peccare potuerit.* 167.

ART. 4. *An humanitas Christi potuerit peccare amittendo vnionem.* 171.

ART. 5. *An saltem potuerit anima ipsius habere originale, vel habituale mortale, vel veniale.* 173.

ART. 6. *Quomodo Christi impeccabilitas non repugnet libertati eiusdem in executione præcepti.* 174.

ART. 7. *An in Christo fuerit libertas cum visione beatifica.* 179.

QVÆSTIO VIII.

De merito Christi. 182.

ART. 1. *Vtrum Christus meruerit in primo instanti suæ conceptionis, & quando desierit eius meritum.* 182.

ART. 2. *Quid sibi meruerit Christus.* 184.

QVÆSTIO IX.

De adoratione Christi, & communicatione idiomatum. 188.

ART. 1. *An humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.* 188.

ART. 2. *An adoratio latriæ, qua adoratur humanitas Christi sit omnino æqualis cum adoratione, qua adoratur diuinitas.* 190.

ART 3. *An humanitas considerata præcisiuè à Verbo possit adorari adoratione distincta à latria.* 192.

ART. 4. *An Imagines Christi, & Sanctorum sint adorandæ, & quo cultu.* 105.

ART. 5. *In quo dubia de adoratione soluuntur.* 199.

ART. 6. *De communicatione Idiomatum, & modo loquendi in mysterio Incarnationis.* pag. 200.

TRACTATVS II.

De Sacramentis in communi. 203.

QVÆSTIO I.

De essentia Sacramenti. 203.

ART. 1. *An esse signum sacrum sit de ratione generica Sacramenti vt sic.* 203.

ART 2. *An Sacramenta non solùm sint signa sanctitatis, sed etiam causa.* 205.

ART. 4. *An Sacramentum debeat esse signū sensibile, & cuius rei signum.* 210.

ART 4. *In quo variæ difficultates explicantur.* 114.

ART. 5. *An omnia Sacramenta constent rebus, & verbis.* 217.

ART. 6. *An omnia Sacramenta nouæ legis constent rebus, & verbis, vt materia, & forma.* 118.

ART. 7. *Vtrum significatio à Christo imposita Sacramentis sit duplex, vel vna indiuisibilis.* 221.

ART. 8. *Quanta simultas inter materiam, & formam requiratur ad constituendum Sacramentum.* 222.

ART. 9. *An verba in Sacramentis sint consecratoria, an verò solùm concionatoria.* pag. 224.

ART. 10. *An omnia Sacramenta nouæ legis habeant determinatas res, & verba.* pag. 225.

ART. 11. *An mutatio materiæ, & formæ inualidet Sacramentum, & quomodo* 228.

ART. 12. *An error ministri possit inducere mutationem substantialem in Sacramentis.* pag. 231.

ART. 13. *An intentio ministri sit pars intrinseca componens Sacramentum.* 235.

ART. 14. *Quid in Sacramentis sit res tantùm, Sacramentum tantùm, & res, & Sacramentum.* 239.

QVÆSTIO II.

De necessitate Sacramentorum. 242.

ART. 1. *An in statu innocentiæ debuerint esse Sacramenta.* 240.

ART. 2. *An in lege naturæ fuerit Sacramẽtum ad tollendum originale.* 242.
ART. 3. *Soluuntur quædam dubia circa Sacramentum legis naturæ.* 244.
ART. 4. *An in lege scripta, & gratiæ debuerint esse Sacramenta.* 247.

QVÆSTIO III.

De principali effectu Sacramentorum, qui est gratia. 248.
ART. 1. *An aliqua Sacramenta antiquæ legis causarent gratiam.* 248.
ART. 2. *An Sacramenta noua legis sint causa gratiæ.* 251.
ART. 3. *An Sacramẽta noua legis sint causa morales gratiæ, & in quo consistat hæc causalitas moralis.* 252.
ART. 4. *An nostra Sacramenta sint etiam causæ instrumentales physicæ gratiæ.* 255.
ART. 5. *Quando nam Sacramenta gratiam conferant.* 262.
ART. 6. *An omnia Sacramenta habeant vim conferendi primam gratiam.* 267.
ART. 7. *An gratia sacramentalis sit diuersa ab habituali, & in quo consistat.* 272.
ART. 8. *Quanam dispositio requiratur, vt Sacramenta conferant gratiam.* 274.
ART. 9. *An Sacramenta æqualiter dispositis æqualem conferant gratiam.* 278.
ART. 10. *An Sacramenta recedente fictione conferant gratiam.* 280.
ART. 11. *An etiam omnia alia Sacramenta reuiuiscant.* 282.
ART. 12. *Qualis dispositio requiratur, vt Sacramentum fictè susceptum reuiuiscat.* pag. 284.
ART. 13. *An Sacramenta dum reuiuiscunt producant gratiam iuxta dispositionem subiecti, an verò minimam tantùm, & quædam alia circa Sacramentorum reuiuiscentiam explicantur.* 287.

QVÆSTIO IV.

De Charactere sacramentali. 289.
ART. 1. *An aliqua Sacramenta imprimant characterem.* 289.
ART. 2. *Quid sit character sacramentalis.* pag. 291.
ART. 3. *In qua specie qualitatis sit character.* 294.
ART. 4. *In quo subiecto sit character, & an sit indelebilis.* 297.

QVÆSTIO V.

De causis Sacramentorum. 299.
ART. 1. *An Christus omnia Sacramenta nouæ legis immediatè instituerit.* 299.
ART. 2. *An potuerit puræ creaturæ communicari potestas instituendi Sacramenta,* pag. 301.
ART. 3. *Quis possit esse minister Sacramentorum.* 303.
ART. 4. *An ad valorem Sacramentorum requiratur intentio ministri.* 304.
ART. 5. *Qualis intentio requiratur ad valorem Sacramenti.* 309.
ART. 6. *An intentio debeat esse absoluta, vel sufficiat conditionata, et quædam alia dubia explicantur.* 313.
ART. 7. *Quid requiratur vt ministri rectè Sacramenta administrent.* 318.
ART. 8. *An licitè peti possint Sacramenta ab iniquo ministro.* 321.
ART. 9. *Qualis sit obligatio non ministrandi Sacramenta indignis.* 324.
ART. 10. *Qualis intentio requiratur in suscipientibus Sacramenta.* 329.

TRACTATVS III.

De Venerabili Eucharistiæ Sacramento. 333.

QVÆSTIO I.

De Eucharistiæ Sacramento secundum se, pag. 333.
ART. 1. *An detur verum Eucharistiæ Sacramentum.* ibid.
ART. 2. *An Sacramentum Eucharistiæ sint species consecratæ, vel corpus Christi, vel vtrumq; simul.* 337.
ART. 3. *An consecratio sit pars intrinseca Sacramenti Eucharistiæ.* 341.
ART. 4. *An vsus Eucharistiæ sit de essentia huius Sacramenti.* 343.
ART. 5. *An Sacramentum Eucharistiæ sit vnum specie atoma, vel multiplex specie.* pag. 346.
ART. 6. *An Sacramentum Eucharistiæ sit necessarium ad salutẽ tam paruulis, quàm adultis.* 348.

QVÆSTIO II.

De materia Sacramenti Eucharistiæ. 352.
ART. 1. *Qualis debeat esse materia, ex qua conficitur Eucharistia.* 352.
ART. 2. *Qualis debeat esse materia consecrationis calicis.* 356.
ART. 3. *An aqua mixta vino immediatè conuertatur in sanguinem.* 358.
ART. 4. *An materia consecranda debeat esse præsens ministro sub certa quantitate,* pag. 363.
ART. 5. *An quælibet paruitas materiæ possit validè consecrari.* 366.

QVÆSTIO III.

De conuersione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini. 368.
ART. 1. *An tota substantia panis, & vini conuertatur in substantiam corporis, & sanguinis Christi.* 368.
ART. 2. *An per absolutam potentiam possint esse substantia panis simul cum corpore Christi.* 372.
ART. 3. *An desitio panis, & vini sit adnihilatio.* 373.
ART. 4. *Quid sit præsentia corporis Christi sub speciebus.* 374.
ART. 5. *An præsentia sacramentalis pendeat à naturali.* 378.
ART. 6. *Quinam sit terminus productus per actionem conuersiuam.* 381.
ART. 7. *An actio conuersiua panis in corpus Christi inducat mutationem in corpore Chri-*

Christi, & quadam alia quæstio explicatur. 386.
ART. 8. *Vtrum qualibet res possit in aliam conuerti.* 388.
AR.9. *Quæ prædicata dici possint de Christo ratione præsentiæ sacramentalis.* 390.
QVÆSTIO IV.
De modo quo Christus est sub speciebus. pag. 391.
ART. 1. *An totus Christus cum omnibus suis accidentibus sit in hoc Sacramento* 391.
ART.2. *An totus Christus sit sub qualibet parte, & indiuisibili specierum.* 393.
ART.3. *An aliqua forma substantialis ponatur in Sacramento ex vi verborum.* 396.
ART.4. *An quantitas, & alia accidentia sint in hoc Sacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam* 402.
ART.5. *An Verbum, diuinitas, & aliæ personæ sint in hoc Sacramento, & quomodo.* 402.
ART.6. *An Christus in hoc Sacramento possit moueri localiter, & agere, & pati actione corporea.* 404.
ART. 7. *An anima Christi in hoc Sacramento possit intelligere, & velle.* 407.
ART. 8. *An Christus in hoc Sacramento existens possit cognosci ab alijs, & præsertim ab oculo corporeo videri.* 407.
ART.9. *Quando, & quomodo Corpus Christi desinat esse in hoc Sacramento.* 410.
QVÆSTIO V.
De accidentibus Eucharisticis. 412.
RAT.1. *Quomodo accidentia maneant sine subiecto.* 412.
ART.2. *Quomodo species agere, & pati possint.* 414.
ART.3. *An ex speciebus Sacramentalibus aliquid generari, & nutriri possit.* 415.
QVÆSTIO VI.
De forma Sacramenti Eucharistiæ. 417.
ART.1. *Quæ sit forma consecrationis corporis.* 417.
ART.2. *Quæ verba sint necessaria ad consecrationem calicis.* 418.
ART.3. *An verba consecrationis proferantur recitatiuè, vel significatiuè.* 422.
ART.4. *Quid significet pronomen Hoc, vel Hic.* 424.
ART.5. *An per plures formas consecrationis possit simul consecrari eadem materia.* pag. 425.
QVÆSTIO VII.
De effectibus, vsu, & ministro Eucharistiæ pag. 428.
ART.1. *Quænam sint præcipui effectus Eucharistiæ.* 428.
ART.2. *Quando nam Eucharistia producat gratiam in anima.* 430.
ART.3. *An Eucharistia causet gratiam quādiu perseruat in stomacho.* 431.
ART.4. *An vtraque species Eucharistiæ conferat maiorem gratiam.* 433.
ART.5. *Quodnam sit subiectum capax huius Sacramenti.* 436.
ART.6. *Quando, & quomodo obliget præceptum communionis.* 438.
ART.7. *Quæ dispositio requiratur ex parte corporis ad dignam susceptionem Eucharistiæ.* 441.
ART.8. *Quam dispositionem requirat hoc Sacramentum ex parte animæ.* 447.
ART.9. *Quinam sit minister huius Sacramenti.* 452.
QVAESTIO VIII.
De Sacrosancto Missæ sacrificio. 452.
ART.1. *Quid sit sacrificium in communi acceptum.* 453.
ART.2. *An in Missa offeratur verum sacrificium.* 455.
ART.3. *In qua Missæ actione consistat essentialiter vera ratio sacrificij.* 456.
ART.4. *An ex dispensatione Papæ possit sacrificium fieri sub vna specie sine alia.* 461.
ART.5. *A quibus, & pro quibus possit offerri Missæ sacrificium.* 463.
ART.6. *Quinam sint effectus huius sacrificij Missæ.* 467.
ART.7. *An valor sacrificij sit infinitus, vel infinitus, tum intensiuè, tum extensiuè.* 469.
ART.8. *An superior possit contra voluntatem offerentis applicare sacrificium.* 472.
ART.9. *Quo titulo accipi possit stipendium pro Missa.* 474.
TRACTATVS IV.
De virtute, & Sacramento Pœnitentia. 476.
QVAESTIO I.
De quidditate virtutis Pœnitentiæ. 476.
ART. 1. *An Pœnitentia sit virtus.* 477.
ART. 2. *An pœnitentia sit virtus ab alijs distincta, & quodnam sit eius obiectum.* pag. 578.
ART.3. *Qualis virtus sit pœnitentia.* 482.
ART.4. *An Pœnitentia sit necessaria ad salutem de omnibus peccatis, seu de obiecto materiali pœnitentiæ.* 484.
ART.5. *An pœnitentia efficaciter detestetur peccatum præteritum.* 480.
QVAESTIO II.
De contritione, & attritione. 487.
ART.1. *An si quis doleat de peccato ex motiuo, quod sit inferius charitate talis actus sit sufficiens ad iustificationem.* 487.
ART.2 *An contritio necessaria ad salutem per actum proprium, sufficiat si sit virtualis, & implicitè talis.* 490.
ART.3. *An vera contritio debeat detestari peccatum super omne aliud malum.* 493.
ART.4. *An vnum peccatum sit alio detestabilius.* 495.
ART.5. *An vera contritio debeat cadere super omnia peccata distinctè recogitata.* 496.
ART.6. *An ad veram contritionem requiratur formale propositum non peccandi, vel sufficiat virtuale.* 500.

ART. 2. *An in lege naturæ fuerit Sacramẽtum ad tollendum originale.* 242.
ART. 3. *Soluuntur quædam dubia circa Sacramentum legis naturæ.* 244.
ART. 4. *An in lege scripta, & gratiæ debuerint esse Sacramenta.* 247.

QVAESTIO III.

De principali effectu Sacramentorum, qui est gratia. 248.
ART. 1. *An aliqua Sacramenta antiquæ legis causarent gratiam.* 248.
ART. 2. *An Sacramenta nouæ legis sint causæ gratiæ.* 251.
ART. 3. *An Sacramẽta nouæ legis sint causæ morales gratiæ, & in quo consistat hæc causalitas moralis.* 252.
ART. 4. *An nostra Sacramenta sint etiam causæ instrumentales physicæ gratiæ.* 255.
ART. 5. *Quandonam Sacramenta gratiam conferant.* 262.
ART. 6. *An omnia Sacramenta habeant vim conferendi primam gratiam.* 267.
ART. 7. *An gratia sacramentalis sit diuersa ab habituali, & in quo consistat.* 272.
ART. 8. *Quænam dispositio requiratur, vt Sacramenta conferant gratiam.* 274.
ART. 9. *An Sacramenta æqualiter dispositis æqualem conferant gratiam.* 278.
ART. 10. *An Sacramenta recedente fictione conferant gratiam.* 280.
ART. 11. *An etiam omnia alia Sacramenta reuiuiscant.* 282.
ART. 12. *Qualis dispositio requiratur, vt Sacramentum fictè susceptum reuiuiscat.* pag. 284.
ART. 13. *An Sacramenta dum reuiuiscunt producant gratiam iuxta dispositionem subiecti, an verò minimam tantùm, & quædam alia circa Sacramentorum reuiuiscentiam explicantur,* 287.

QVÆSTIO IV.

De Charactere sacramentali. 289.
ART. 1. *An aliqua Sacramenta imprimant characterem.* 289.
ART. 2. *Quid sit character sacramentalis.* pag. 291.
ART. 3. *In qua specie qualitatis sit character.* 294.
ART. 4. *In quo subiecto sit character, & an sit indelebilis.* 297.

QVÆSTIO V.

De causis Sacramentorum. 299.
ART. 1. *An Christus omnia Sacramenta nouæ legis immediatè instituerit.* 299.
ART. 2. *An potuerit puræ creaturæ communicari potestas instituendi Sacramenta,* pag. 301.
ART. 3. *Quis possit esse minister Sacramentorum.* 303.
ART. 4. *An ad valorem Sacramentorum requiratur intentio ministri.* 304.
ART. 5. *Qualis intentio requiratur ad valorem Sacramenti.* 309.
ART. 6. *An intentio debeat esse absoluta, vel sufficiat conditionata, et quædam alia dubia explicantur.* 313.
ART. 7. *Quid requiratur vt ministri rectè Sacramenta administrent.* 318.
ART. 8. *An licitè peti possint Sacramenta ab iniquo ministro.* 321.
ART. 9. *Qualis sit obligatio non ministrandi Sacramenta indignis.* 324.
ART. 10. *Qualis intentio requiratur in suscipientibus Sacramenta.* 329.

TRACTATVS III.

De Venerabili Eucharistiæ Sacramento. 333.

QVÆSTIO I.

De Eucharistiæ Sacramento secundum se, pag. 333.
ART. 1. *An detur verum Eucharistiæ Sacramentum.* ibid.
ART. 2. *An Sacramentum Eucharistiæ sint species consecratæ, vel corpus Christi, vel vtrumq; simul.* 337.
ART. 3. *An consecratio sit pars intrinseca Sacramenti Eucharistiæ.* 341.
ART. 4. *An vsus Eucharistiæ sit de essentia huius Sacramenti.* 343.
ART. 5. *An Sacramentum Eucharistiæ sit vnum specie atoma, vel multiplex specie.* pag. 346.
ART. 6. *An Sacramentum Eucharistiæ sit necessarium ad salutẽ tam paruulis, quàm adultis.* 348.

QVÆSTIO II.

De materia Sacramenti Eucharistiæ. 352.
ART. 1. *Qualis debeat esse materia, ex qua conficitur Eucharistia.* 352.
ART. 2. *Qualis debeat esse materia consecrationis calicis.* 356.
ART. 3. *An aqua mixta vino immediatè conuertatur in sanguinem.* 358.
ART. 4. *An materia consecranda debeat esse præsens ministro sub certa quantitate,* pag. 363.
ART. 5. *An quælibet paruitas materiæ possit validè consecrari.* 366.

QVÆSTIO III.

De conuersione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini. 368.
ART. 1. *An tota substantia panis, & vini conuertatur in substantiam corporis, & sanguinis Christi.* 368.
ART. 2. *An per absolutam potentiam possint esse substantia panis simul cum corpore Christi.* 372.
ART. 3. *An desitio panis, & vini sit adnihilatio.* 373.
ART. 4. *Quid sit præsentia corporis Christi sub speciebus.* 374.
ART. 5. *An præsentia sacramentalis pendeat à naturali.* 378.
ART. 6. *Quinam sit terminus productus per actionem conuersiuam.* 381.
ART. 7. *An actio conuersiua panis in corpus Christi inducat mutationem in corpore Chri-*

Christi, & quadam alia quæstio explicatur. 386.

ART. 8. *Vtrum qualibet res possit in aliam conuerti.* 388.

AR. 9. *Quæ prædicata diei possint de Christo ratione præsentia sacramentalis.* 390.

QVÆSTIO IV.

De modo quo Christus est sub speciebus. pag. 391.

ART. 1. *An totus Christus cum omnibus suis accidentibus sit in hoc Sacramento* 391.

ART. 2. *An totus Christus sit sub qualibet parte, & indiuisibili specierum.* 393.

ART. 3. *An aliqua forma substantialis ponatur in Sacramento ex vi verborum.* 396.

ART. 4. *An quantitas, & alia accidentia sint in hoc Sacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam.* 402.

ART. 5. *An Verbum, diuinitas, & aliæ personæ sint in hoc Sacramento, & quomodo.* 402.

ART. 6. *An Christus in hoc Sacramento possit moueri localiter, & agere, & pati actione corporea.* 404.

ART. 7. *An anima Christi in hoc Sacramento possit intelligere, & velle.* 407.

ART. 8. *An Christus in hoc Sacramento existens possit cognosci ab alijs, & præsertim ab oculo corporeo videri.* 407.

ART. 9. *Quando, & quomodo Corpus Christi desinat esse in hoc Sacramento.* 410.

QVÆSTIO V.

De accidentibus Eucharisticis. 412.

RAT. 1. *Quomodo accidentia maneant sine subiecto.* 412.

ART. 2. *Quomodo species agere, & pati possint.* 414.

ART. 3. *An ex speciebus Sacramentalibus aliquid generari, & nutriri possit.* 415.

QVÆSTIO VI.

De forma Sacramenti Eucharistiæ. 417.

ART. 1. *Quæ sit forma consecrationis corporis.* 417.

ART. 2. *Quæ verba sint necessaria ad consecrationem calicis.* 418.

ART. 3. *An verba consecrationis proferantur recitatiuè, vel significatiuè.* 422.

ART. 4. *Quid significet pronomen Hoc, vel Hic.* 424.

ART. 5. *An per plures formas consecrationis possit simul consecrari eadem materia.* pag. 425.

QVÆSTIO VII.

De effectibus, vsu, & ministro Eucharistiæ pag. 428.

ART. 1. *Quinam sint præcipui effectus Eucharistiæ.* 428.

ART. 2. *Quando nam Eucharistia producat gratiam in anima.* 430.

ART. 3. *An Eucharistia causet gratiam quãdiu perseruat in stomacho.* 431.

ART. 4. *An vtraque species Eucharistiæ conferat maiorem gratiam.* 433.

ART. 5. *Quodnam sit subiectum capax huius Sacramenti.* 436.

ART. 6. *Quando, & quomodo obliget præceptum communionis.* 438.

ART. 7. *Quæ dispositio requiratur ex parte corporis ad dignam susceptionem Eucharistiæ.* 441.

ART. 8. *Quam dispositionem requirat hoc Sacramentum ex parte animæ.* 447.

ART. 9. *Quinam sit minister huius Sacramenti.* 452.

QVAESTIO VIII.

De Sacrosancto Missæ sacrificio. 452.

ART. 1. *Quid sit sacrificium in communi acceptum.* 453.

ART. 2. *An in Missa offeratur verum sacrificium.* 455.

ART. 3. *In qua Missæ actione consistat essentialiter vera ratio sacrificij.* 456.

ART. 4. *An ex dispensatione Papæ possit sacrificium fieri sub vna specie sine alia.* 461.

ART. 5. *A quibus, & pro quibus possit offerri Missæ sacrificium.* 463.

ART. 6. *Quinam sint effectus huius sacrificij Missæ.* 467.

ART. 7. *An valor sacrificij sit infinitus, vel infinitus, tum intensiuè, tum extensiuè.* 469.

ART. 8. *An superior possit contra voluntatem offerentis applicare sacrificium.* 472.

ART. 9. *Quo titulo accipi possit stipendium pro Missa.* 474.

TRACTATVS IV.

De virtute, & Sacramento Pœnitentiæ. 476.

QVAESTIO I.

De quidditate virtutis Pœnitentiæ. 476.

ART. 1. *An Pœnitentia sit virtus.* 477.

ART. 2. *An pœnitentia sit virtus ab alijs distincta, & quodnam sit eius obiectum.* pag. 578.

ART. 3. *Qualis virtus sit pœnitentia.* 482.

ART. 4. *An Pœnitentia sit necessaria ad salutem de omnibus peccatis, seu de obiecto materiali pœnitentiæ.* 484.

ART. 5. *An pœnitentia efficaciter detestetur peccatum præteritum.* 480.

QVAESTIO II.

De contritione, & attritione. 487.

ART. 1. *An si quis doleat de peccato ex motiuo, quod sit inferius charitate talis actus sit sufficiens ad iustificationem.* 487.

ART. 2 *An contritio necessaria ad salutem per actum proprium; sufficiat si sit virtualis, & implicitè talis.* 490.

ART. 3. *An vera contritio debeat detestari peccatum super omne aliud malum.* 493.

ART. 4. *An vnum peccatum sit alio detestabilius.* 495.

ART. 5. *An vera contritio debeat cadere super omnia peccata distinctè recogitata.* 496.

ART. 6. *An ad veram contritionem requiratur formale propositum non peccandi, vel sufficiat virtuale.* 500.

ART.7. *An contritio essentialiter sit dolor, vel detestatio. & odium de de peccato commisso.* 502.
ART.8. *An per contritionem omnia peccata remitti possint.* 504.
ART.9. *An per Pœnitentiam possit remitti vnum peccatum mortale sine alio.* 506.
ART.10. *An dum remittitur peccatum mortale, semper etiam debeat remitti pœna æterna.* 507.
ART.11. *An contritio sit in præcepto, & quomodo obliget,* 509.
ART.12. *An hoc præceptum obliget statim. pag.* 511.
ART.13. *Quando nam præceptum contritionis obliget.* 514.
ART.14. *An contritio essentialiter differat ab attritione.* 516.
ART.15. *An attritio ex timore pœnarum sit honesta.* 517.
ART.16. *An attritio sit sufficiens dispositio in Sacramento ad iustificationem.* 519.

QVAESTIO III.

De essentia Sacramenti Pœnitentiæ. 521.
ART. 1. *An detur verum Sacramentum pœnitentiæ à Christo Domino institutum;*
ART.2. *Quæam sunt partes Sacramenti pœnitentiæ.* 522.
ART.3. *Quænam sit forma Sacramenti pœnitentiæ.* 524.
ART.4. *Quem sensum habeant illa verba Absoluo te.* 527.
ART.5. *An hoc Sacramentum sit necessarium necessitate medij ad salutem.* 529.

QVAESTIO IV.

De Confessione. 531.
ART. 1. *Quæ peccata sint materia necessaria, vel sufficiens confessionis sacramentalis. pag.* 531.
ART. 2. *An dum quis facit confessionem generalem teneatur distinguere peccata aliàs confessa, à non confessis.* 532.
ART. 3. *An peccata dubia sint necessariò in confessione explicanda.* 534.
ART. 4. *An peccatum confessum vt dubium si postea cognoscatur vt certum, sit iterum in confessione explicandum.* 536.
ART. 5. *Quid sit confessio sacramentalis, &c. & quæ eius conditiones.* 538
ART.6. *An sint necessariò confitendæ circumstantiæ aggrauantes.* 539.
ART. 7. An *vt saluetur integritas confessionis sit explicanda circumstãtia personæ complicis mutans speciem, & alia &c.* 542.
ART.8. An *aliquando sit obligatio idem peccatum bis confitendi, & confessionis repetendæ.* 546.
ART. An *possit absolui infirmus, qui nullum signum dedit doloris, nec confessionem petijt.* 550.
ART. 10. An *confessio in absentia facta sit valida.* 551.
ART. 11. An *vnicus dolor de peccatis sufficiat pro distinctis confessionibus.* 553.
ART. 12. An *possit dari Sacramentum Pœnitentiæ validum, sed informe.* 555.
ART. 13. An *confessio sacramentalis sit in præcepto, & quando, & quomodo obliget. pag.* 558.

QVAESTIO V.

De Satisfactione. 562.
ART. 1. An *satisfactio causet gratiam ex opere operato.* ibid.
ART. 2. An *pœnitens teneatur acceptare satisfactionem.* 565.
ART. 4. An *satisfactio sacramentalis possit commutari.* 567.

QVAESTIO VI.

De ministro Sacramenti Pœnitentiæ. 569.
ART. 1. An *omnis Sacerdos in articulo mortis sit Minister huius Sacramenti.* 570.
ART. 2. An *quilibet Sacerdos vi ordinationis habeat integram potestatem absoluendi à venialibus, & mortalibus iam confessis.* 572.
ART. 3. *In quo explicantur varij casus de ministro Sacramenti Pœnitentiæ.* 574.

F I N I S.

I N D E X
Rerum notabilium, quæ in hoc Tertio Tomo comprehenduntur.

Prior numerus indicat paginam, secundus notas marginales designat.

A

Accidens.

Accidens in Eucharistia existit per se negatiuè non positiuè, 123.29.

Duo accidentia solo numero diuersa possunt esse in eodem subiecto, 180.7.

Accidentia omnia remanent in Sacramento, 211. 1.

Accidentia Eucharistica omnem illam actionem, quam habent in proprio subiecto habent etiam extra illud, 414. 2. *Etiam actiones reales assimilatiuas habere possunt, ibid.* 3. *Et disponere possunt ad formam substantialem,* ibi.4. *verè nutriunt, & ex ipsis generantur* alia,415.ar.3. per tot.

Actio, Actus.

*Per veram actionem producitur complexum hypostaticum, & actio est complexum non modus,*103.1. *Actiones reparatiuæ in Euristia, à quo proueniant,* 414.5.

Actus amoris, & contritionis reddunt Deo, quantùm ablatum fuit physicè per peccatum, non secundùm humanam existimationem, 19. 18. *Neque compensant damnum intentatum Deo,*20.21. *Huiusmodi actus non sunt formæ sanctificantes,* 22.5.

Actus meritorius qualis debeat esse, ibid.

Actus contritionis quomodo tollat peccatum, 24. 14.

Vnus actus quomodo non possit esse præmium alterius actus, 40.19.

In actibus intellectus, & voluntatis Dei dātur quadam signa rationis secūdum prius, & posterius, 63.3.

Actus, qui licet non sint peccata, nihilominus apud sapientes censentur imperfecti, Christus non potuit illos efficere; potuit tamen efficere actus minus perfectos, 181.11.12. 13.*vide contritio, attritio, & amor.*

Adam.

Si Adam non peccasset, Christus non venisset, 59.3.

Adam habuit gratiam dependenter à Christo Redemptore, 68. 17.

Si Adam non peccasset quid facturus esset Deus, nescimus, 70. 22. *vide Christus, Decretum, peccatum.*

Adoratio.

Adoratio quid sit, quos actus requirat, & in quo consistat, 188. 1. 2. *Alia est absoluta, alia respectiua, & vtraq; diuiditur in latriam, duliam, & hyperduliam, & quid sint, ibid.*3.

Ad veram adorationem sufficit actus internus, ibi 4.

Eadem adoratione adoratur humanitas Verbo vnita, qua Diuinitas, 187.7.8.

Adoratio, qua Angelus adorauit Verbum ante incarnationem, est alia ab illa, qua adorauit Christum, ibi 9.10.

Caro Christi adoratur propter diuinitatem vnitam, 190.11.

Adoratio humanitatis Christi est absoluta nō respectiua, ibi 13.

Respectus adorationis ad diuinitatē est perfectior, quam sit respectus adorationis ad humanitatem vnitam, ibi 3.

Ad veram adorationem requiritur etiam actus intellectus dictans, esse honestum se submittere tali excellentiæ, 191.4.

Adorationis respectus, licèt sint inæquales, omnes tamen sunt latria, ibi 5.6.

Adoratio latriæ debetur Deo per essentiam, humanitati per vnionem, ibi 7.

Carnifices picti cum Christo cur non adorentur, 192. 8.

Humanitas apprehensa non vt vnita Verbo, sed vt habens cetera dona supernaturalia potest adorari hyperdulia, 193. 3.4.5. & *seq.*

Adoratio hyperduliæ quomodo humanitati Christi conueniat, & explicanda Concilia in contrarium, 194.8.9.

Adorandæ sunt imagines Christi, & Sanctorum, 195. 1.

Adoratio imaginum cur non sit idololatria, ibi. 2.

Imagines non sunt tantùm conditiones adorandi prototypum, sed eis debetur vera adoratio, 196.4.5.

Adorantur imagines, quia vno, & eodem actu adorantur cum prototypo, ibi 7.& *seq.* ar.4. per totum.

Adoratio est pars potestatiua iustitiæ, 198. 12.

Adoratione latriæ Crux Christi adoratur, sed respectiua, & Crux vera duplici titulo adoratur, 199. 2.3.

Adoratur B.V. hyperdulia, ceteri Sancti adorantur dulia, ibi 4.5.

Adorantur imagines B.V. hyperdulia respectiua,

ctiua, Sanctorum verò dulia respectiua, ibi.6.

Adorantur etiam reliquiæ, & quo cultu, ibi. 7.

Adultus.

Adulti non indigebant remedio originalis, vt iustificarentur, sed debebant iustificari protestando veram fidem, 245. 23.

Adultorum fides, vt iustificarentur debebat esse formata, 246. 8.

Adulti vt recipiant Sacramenta mortuorum, si mortalia habent, debent saltem habere attritionem, 275.6.7.ar.8.per *totum.*

Vt recipiant Sacramenta viuorum sufficit status gratiæ, veniale non est obex; licèt possit impedire sacramentalem, 276.12.

Adulto cum mortali cognito numquam licèt accedere ad Sacramēta viuorum, 279.18. *excipitur vnus casus, ibid.*

Adultus vt recipiat per Sacramēta gratiam, si est in peccato, debet saltem conteri; pro Eucharistia verò requiritur etiam confessio, 279. 14. *vide Sacramentum, Gratia.*

Amans, Amor.

Amantem non redamare peruersum est, 490. 4.

*Actus amoris Dei super omnia est sufficiens dispositio ad iustificationem extra Sacramentum,*499.3.5.*est perfectissima conuersio in Deum, ibid.*4.

Amor Dei super omnia odio habet omnia peccata præsentia, præterita, & futura, 492. 10.

*Actum amoris Dei sine formali detestatione peccati potest elicere, qui non aduertit, vel ignorat se peccasse, ibid.*12.

*Actus amoris in eo, qui habet conscientiam mortalis cur non possit iustificare sine pænitentia, ibi.*13.

*Actus efficax amoris Dei in habente peccatum non potest esse sine odio, & detestatione peccati, ibid.*14.

Possumus tamen amare Deum sine pænitentia si peccata sint remissa, 493. 15.*vide actus, contritio.*

Angelus.

Angelus potuit cognoscere possibilitatē vnionis naturæ humanæ cum persona diuina, 3. 4.*clarè cognouit subsistentiam respectu naturæ humanæ nullam exercere causalitatē, ibid. & etiam cognouit posse naturam spoliari propria subsistentia, ibid.* 7.

Angelus potest cognoscere priuationem inductam actione supernaturali, 4. 9.

Angelus licet potuerit cognoscere possibilitatem incarnationis, non tamen potuit cognoscere alios effectus supernaturales, & & cur, 4.11.

Cognoscit Deum esse actum purissimum, & posse supplere subsistentiam creatam, 5. 13.

Angelus potest se communicare per societatem politicam, non per vnionem hypostaticam, 9.8.

Angelus potuit se in primo instanti disponere ad gratiam, non humanitas Christi, 77. 16.

Angelus si assumeret naturam humanam, si posset eamdem regere, nè peccet, teneretur, 170. 16.

Angelus dum occupat maius spatium fit præsens per extensionem quandam in actu secundo, 383.9.

Angeli, & animæ separatæ possunt proferre verba significatiua, et conficere Sacramenta, 304.7.

Anima.

Anima Christi non fuit facta omnipotens, 163.

Anima rationalis non ponitur in Sacramento ex vi verborum, 397. 3.

Anima vt dat esse specificum non distinguitur virtualiter à se ipsa, vt dat esse corporeum, ibid.6. vide Angelus, Forma.

Appetitus.

Appetitus alius naturalis, alius elicitus, & quid sint, 106.2.

Humanitas vnita Verbo non habet appetitum ad propriam subsistentiam in actu secundo, 107.5.

*Si daretur huiusmodi appetitus, humanitas esset violenter in Verbo, ibid.*6.7.

Appetitus in actu primo, & conditionatus datur in humanitate, 108. 8.

Appetitus obedientialis per se primò faciatur per vnionem ad Verbum, secundariò naturalis, ibid. 9.

Appetitus sensitiuus fuit in Christo, 164.6.

Aqua.

Aqua potest conuerti in vinum moraliter, vel physicè, 358.3.

Vt aqua conuertatur in sanguinem non est necesse, vt physicè prius vertatur in vinum, sed sufficit si vertatur moraliter, ibi. 4.& *ar.*3. *per totum.*

Si aqua verteretur physicè in vinum, hoc deberet habere easdem vires, ac antea. ibid. 5.

Aqua ex vino multis experientijs extrahitur, 359.7.8.

Aqua, quod non possit verti in vinum rationibus non demonstratur, ibid. 9. *immediatè mixta vino vertitur in sanguinem,* 360.10. & *seq.*

*Aquam vino miscuit Christus in consecratione, ibi.*14.*modica aqua mixta vino moraliter est vinum,* 361.16.& 18.

Si aqua physicè conuerteretur in vinum totum illud non esset de genimine vitis, ibid. 17.

Aqua si misceretur vino post inchoata verba con-

consecrationis, non verteretur in sanguinem. 363.24.

Attritio.

Attritionis diuisio à Trid. facta est adæquata, 516. 6.

Ad attritionem non requiritur semper metus pœnæ æternæ, sed sufficit temporalis, vt à Deo immissa, 517. 8.9.

Attritio ex metu gehennæ est bona, & honesta, 517. ar.15.

Attritio supernaturalis est sufficiens ad iustificationem cum Sacramento, 519.2. *etiã si sit ob turpitudinem,* 520.9.

Qualis debeat esse attritio, 521. 10. *vide Contritio, Baptismus.*

Infidelis, si habeat actum attritionis, & postea amittat vsum rationis, nec dum potest baptizari, & cur, 331.15.

Beatus.

Beati amant Deum necessariò, in ceteris verò non semper appetunt meliora, 14.14.

Possunt etiam esse necessitati ad volendum illud, quod magis placet Deo, ibi.

Beati cur non sint Prophetæ, 146.18.

Beatus potius deberet eligere carere beatitudine, quam peccare, 475.18.

Bonum.

Nullum bonum creatum necessitat voluntatem nostram, sed semper potest suspendere actum, 13.13.

B.

Baptismus.

Baptismus recedente fictione reuiuiscit, 281.4.

Baptismus dum reuiuiscit remittit reatum non solùm culpæ, sed etiam pœnæ, ibid.7.

Peccata ante baptismum commissa non possunt remitti, nisi per ipsum in re, vel in voto, 282.8.

Actus contritionis elicitus ante baptismum includit ipsum in voto, ibid.9.

Baptismus dum reuiuiscit moraliter causat gratiam, ibid. 10. & 11. *Ipse baptismus est, qui reuiuiscit, ibid.*12.

Baptismus validè susceptus non potest amplius iterari in re, vel in voto, 283.4.

Vt baptismus reuiuiscat, si quis non peccauit in eo recipiendo, sufficit attritio, 284. 3.

Imò si adultus non peccauit ante mortaliter sufficiunt spes, & fides, 285.4.

*Si quis recipiendo baptismum peccauit mortaliter, vel post, vt reuiuiscat requiritur contritio, vel attritio cum confessione Sacramentali, ibid.*5.

*Peccatum sacrilegæ fictionis est subsequens baptismum, ibid.*6.

Per baptismum non remittuntur peccata hominis subiecti clauibus Ecclesiæ, 286.7.

Baptismus reuiuiscens per contritionem, vel per attritionem cum Sacramento Pœnitentiæ, simul, & semel remittit peccata, ibid.8.

*Baptismus, & pœnitentia tunc, an sint causæ totales, vel partiales, ibi.*9.

*Peccatum, quod committitur in receptione baptismi debet explicari in confessione, ibid.*10.

Vt non obseruetur præceptum recipiendi baptismum, & pœnitentiam sola impotentia excusat, 322.7.

Præceptum recipiendi baptismum, & pœnitentiam in articulo mortis est diuinum, ibid.

Qui baptismum suscipit, subit obligationem obseruantiæ legis, 330.5.

C

Causa.

Causa principalis creata vnionis non datur, sed est solus Deus, 72.2.

De potentia absoluta potuit B. V. aut alia creatura esse causa instrumentalis vnionis, 73.4.

Vt causa vniat vnum extremum alteri, non debet vtrumq; in se continere, ibidem 5. *De facto tamen nulla creatura fuit causa instrumentalis vnionis, ibid.*7.

Causa secunda, si esset instrumentum vnionis non produceret Verbum, sed complexum, 74. 9.

Causa gratiæ alia physica, alia moralis, 206. 3.

Character.

Character quid sit, & quæ Sacramenta characterem imprimant, 289.1.3. & *seq. Cur tria Sacramenta tantum imprimant characterem,* 290.7.

*Characteres ordinis sunt plures ordinati ad Sacerdotium, nec vnus supponit essentialiter alium, character tamẽ baptismi supponitur ad omnes alios, & Sacerdotis ad Episcopatum, ibid.*10.

Per Sacramenta antiquæ legis character non imprimebatur, & in noua baptismus, confirmatio, & ordo solùm imprimunt characterem, 291. 11.12.

Character non est ens rationis, aut relatio prædicamentalis, ibidem 2. *Sed est signum spirituale impressum in anima,* 292. 5. *Et est qualitas spiritualis, & signum ad placitum Dei,* 293.8.

*Non est modus, ibid.*9. & *seq. Quo sensu possit dici relatio transcendentalis, ibid.*13.

Character in qua specie qualitatis sit, 294. *ar.5. per totum.*

Character potius reducitur ad potentiam, quam ad aliam speciem; est tamen potentia moralis, 295.4.5. *Recipitur in anima, vt in subiecto,* 297.2. & *seq. Est indelebilis, & manet etiam post mortem,* 298. 8. *non est intensibilis, aut remissibilis, & est ex natura sua indelebilis,* 299.12.13.

Chri-

Christus.

Christus verè satisfecit sufficienter pro originali, & pro peccatis omnium hominum, 30. 3.
In quo sensu dicamur empti, & redempti à Christo, 31.4.5.
Christus satisfecit etiam pro pœnis debitis peccatis hominum, ibi.6.& eius satisfactio fuit superabundans, ibid.7.
Quomodo probetur Christi satisfactionem fuisse superabundantem, 33.14.
Christi satisfactio non fuit superabundans, quia Verbum assumpserit opera humanitatis, 31.9.
Neque quia eius opera orirentur etiam à voluntate diuina, 32.10.
Neque ratione rei ablatæ, ibid. 11. 12.& 13.
Christi satisfactio quamuis esset Deo debita varijs titulis, adhuc fuit superabundans, ibid.15.
Christi satisfactio, vt nobis prosit debet applicari, ibid.16.
Christi satisfactio non fuit facta à solo homine, sed ab homine Deo, 34.17. Crescit ex duplici capite, ibid.18.
Christum peccare implicat, ibid.20.
Cur verè Christus satisfecerit ad æqualitatem, 35.21.
An dici possit Christum satisfecisse pro beneficijs, 36.23.
Christi opera fuerunt infiniti valoris, ibid.3.
Quod Christi opera fuerint infinita nō probatur dicendo peccatum esse infinitum, ibidem 4.
Neque quia fuissent sufficientia ad redimendos infinitos mundos, 37.5.
Neque quia humanitas erat infinitè sanctificata, ibid.7.
Sed quia proueniebant à dignitate personæ, ibid.9.
Christus satisfecit vt Deus homo, 39.15.
Actus Christi quomodo essent inæquales, ibi. 16. & eis deberetur præmium infinitum, 40. 17.
Si duo essent Christi essent conformes in voluntate, ibid. 18.
Christi opera plus placuissent Deo, quamuis finita, quam displicerent omnia peccata, 41.35.
Christus quomodo nos redemerit à potestate diaboli, 42.6. fuit veluti fideiussor, 44.9.
Christi satisfactio debuit esse ex iustitia propria, & commutatiua, 44.10.11.
Christus suscepit illam obligationem satisfaciendi ad quam homines tenebantur ex natura rei, 45.14.
Habuit peculiare dominium in opera sua, 43. 10.
Eius satisfactio habuit omnes conditiones rigorosæ iustitiæ, 53.8.
Etiam Verbo potuit satisfacere ex iustitia, & quomodo, 54.9.10.
Christi opera quomodo essent propria Verbi, & non essent sub dominio Dei, 55. 13.14.
Eius satisfactio non fundatur in liberalitate creditoris, 56. 15. 16. De facto non potuit à Deo non acceptari, absolutè tamen eam potuit non acceptare præscindendo à pacto, 57. 2. 3. Licet Deus potuerit Christi satisfactionem non acceptare, adhuc tamen fuit perfectissima, 58.7.8.
Christus per decretum efficax non potuit decerni, vt præscindit ab hac, vel illa persona, hac, vel illa natura, 61.9.
Christus reuelatus fuit Angelis, & Adamo, vt eorum Princeps, & caput, 62.10.
Non potuit decerni, vt abstrahens à passibili, & impossibili, 64.7.
Fuit primus volitus à Deo in genere causæ finalis, & meritoriæ, licèt in genere causæ materialis volitus fuerit dependenter à peccato Adæ, 65.9.
Fuit magis dilectus à Deo, quam genus humanum, vt redimendum, 66. 11. Vt Redemptor non potest intendi, nisi præuiso peccato, ibid.12. Vnico simplicissimo actu volitus fuit à Deo cum meritis, 70.25.
Venit, vt nos redimeret ab omni peccato, 70.2.
Principaliùs tamen venit in remedium originalis, 71.4. Et probabilius est, quod venisset originali solo existente, ibidem 5.6. Et si venisset mansisset idem decretum quo ad substantiam, ibid.7.
Si non fuisset originale, incertū est, an Christus venisset, ibid.8.
Christus non meruit Incarnationem, 75.5.
Prius est subsistere, quam operari, ibid.7.
Per opera vnionem sequentia non potuit mereri vnionem, 79.2.
Nec meruit gratiam Sanctis Patribus per merita futura, sed per ea, vt existentia, 81. 9.
Probabile est Christum meruisse continuationem, & circumstantias Incarnationis, 82.3.& 84.10.
Christo ea, quę habuit debemus meliori modo, quo possumus, concedere, 83.4.
Quomodo Christus potuerit mereri continuationem vnionis, & circumstantias, 84.7.
Christus meruit, vt vnio poneretur in Sacramento Eucharistiæ, ibid.8.
Potest dici productus per duas productiones totales, & per vnicam, 92.17.
In Christo vnica est tantùm persona diuina, 95. 34.
Christus significat Deum humanitati vnitum, 90. 7.
Potest dici perfectior extensiuè natura diuina, non intensiuè, 99. 9.
Christus cur sit verè filius Virginis, 127. 14.
In ipso vltra gratiam habitualem etiam fuerunt auxilia actualia, 143.3.
Fuerunt etiam omnes virtutes status beati-

fico non repugnantes, ibidem 4.5.
Christus cur scientiam acquisierit non virtutes, 144.5.6.
Fides in quo sensu fuerit in ipso, ibid.7.
Fuerunt etiam in illo actus naturales, 145. 10.
An pœnitentia in ipso fuerit, ibid.12.& seq.
Fuerunt etiam omnia dona Spiritus Sancti, & gratiæ gratis datæ, 145.16.& seq.
Est caput triumphantis, & militatis Ecclesiæ, non membrum, 146. 1.2.
Est etiam caput omnium hominum, non creaturarum irrationalium, ibid.3.
Potest dici caput infidelium, et hæreticorum, ibid.4.
Fuit caput Adami in statu innocentiæ, & omnium Angelorum, 147.5.& seq.
Gratia capitis in Christo quid sit, ibid.9.
Quomodo profecerit ætate,& sapientia, 162. 10. Et confortatus ab Angelo,163.1 .
In Christo fuit liberum arbitrium, non fuit tamen, nec potuit esse peccatum, 167.1.2. & seq.
Si potuisset peccare, etiam Verbum peccare potuisset, 168.7.& seq.
Christus totus est in hoc Sacramento, & sub singulis speciebus eius, 392. 4. Quomodo hoc probetur, ibid.5.
Totus Christus continetur sub quauis parte hostiæ minima non tantum separata, sed etiam coniuncta, 394.3.4.5.
Eius præsentia in Sacramento sunt syncategorematicè infinitæ,ibid.16.
Possunt dici infinita proportionales, sed non discretæ, ibid.7.
Etiam continetur totus Christus sub quolibet puncto siue continuatiuo, siue terminatiuo, 395. 9.10.11.
Non est tamen sub punctis, quæ resultant post conseerationem, 396.14.
Christus in Sacramento existens non potest actus intellectionis à phantasmate dependentes elicere, licèt etiam contrarium sit probabile, 407. ar.7.per totum.
Potest vt est in Sacramento loqui cum Angelis, ibid. 7. Vide Corpus, Incarnatio, Sacramentum, Eucharistia.

Circumcisio.

Circumcisio erat verum Sacramentum: Ad quem finem daretur: Per illam dabatur gratia,248.ar.1. per totum.
Per ipsam tollebatur originale in paruulis, ibid. 6.
Non erat tamen causa gratiæ, sed tantùm conditio, 249. 8.10. 11. Cur non daretur fœminis, 256.14.

Circumstantia.

Per circumstantias mysterij Incarnationis quid intelligatur, 82. 1.
Circumstantias meruit Christus,82.3.& 84. 10.
Circumstantiæ Incarnationis quamuis fuerint prædefinita,potuerunt cadere sub merito, 84.11.12.
Circumstantiæ aliæ sunt mutantes speciem, aliæ aggrauantes,& quænam sint, 539.2.
Circumstantiæ aggrauantes non sunt necessariò exprimendæ in confessione, ibid.4.
Circumstantiæ aggrauantes in intensione est impossibile, quod possint explicari, 570.7.
Nec est necesse,quod explicetur hæc circumstantia, quando est cum vehementia affectus, ibid. 8.
Circumstantia durationis facit diuersa numero peccata, 541.11.
Quomodo Ecclesia possit sibi reseruare peccata cum circumstantijs aggrauantibus, ibid. 13.
Circumstantia complicis mutans speciem est necessariò explicanda, 543.9.
Ex confessione circumstantiæ complicis sequitur vtilitas in pœnitente, ibidem 10. & 11.
Ex eius confessione non directè infamatur complex,544.12.

Communicatio idiomatum.

Communicatio idiomatum quid sit, 100.art. 6. per totum. Variæ regulæ seruandæ in loquendo ratione communicationis idiomatum, ibid.

Complexum.

Complexum vnionis est substantiale, inadæquatè finitum,inadæquatè infinitum,103. 19.
Vnio naturæ humanæ cum Verbo non est modus. sed complexum, 100.6.
Complexum ex speciebus, & corpore Christi causat gratiam, 339.12.

Concretum.

Concreta substantialia non semper includunt in suo significato subsistentiam,404.10.
Quænam sint concreta substantialia, quæ includunt subsistentiam in suo significato, ibidem.

Conditio.

Conditio de præsenti, vel de præterito non obstat valori Sacramentorum,314.5.
Qualis debeat esse conditio, quæ in Sacramentis apponitur, ibid.
Conditio de futuro cur non sit valida, ibid.
Cur possit dari absolutio ab excommunicatione sub conditione de futuro, non autem à peccatis, ibid.7.
Conditio,quæ verificetur de præsenti,licèt sit de obiecto futuro, potest esse valida, ibid. 8. 9.
Conditio, quæ apponitur in matrimonio, si alter consenserit, est necessaria in omnibus contractibus, 315.10.

Confessarius.

Quis censeatur non habere copiam Confessarij,& varij casus deducti,488.4.5.
An si Confessarius sit absent duo, vel tria milliaria quis dici possit non habere copiam Confessarij, ibid 6.

Si Confessarius non habeat facultatem absoluendi à reseruatis, & quis habeat reseruata potest dimidiare confessionem, 448. 4.

Et etiam probabile est teneri pœnitentem dimidiatam confessionem facere, 449. 10.

Confessarius in tali casu absoluit à reseruatis indirectè, ibid. 11. 12. vide Confessio.

Confessarius ignarus non se habet, vt dormiens, 547. 8.

Confessarius ignarus peccat se exponendo ad confessiones, ibid. 9.

Vt Confessarius possit absoluere sufficit si recordetur in confuso peccatorum, 549.

Confessio.

Si quis haberet sola venialia, & reseruatum teneretur confiteri venialia non habenti auctoritatem absoluendi à reseruato, 449. 13.

Probabilius tamen est teneri pœnitentem integrè omnia confiteri, ibid. 14.

Quid si aliquis sit excommunicatus, et non adsit habens auctoritatem absoluendi, ibidem 15.

Si in confessione quis oblitus est peccati, & illius recordatur ante communionem, debet illud confiteri, 450. 16. 17.

Confessionis materia proxima, & remota quæ sit, 531. 1.

Peccata ante baptismum commissa non sunt materia confessionis, 532. 2.

Sic verò commissa in receptione baptismi, & post baptismum, ibid. 34.

Mortalia sunt materia necessaria, venialia, & mortalia alias confessa sufficiens, ibid. 4. & seq.

Dum fit confessio generalis non est necesse distinguere peccata aliàs confessa à non confessis, 533. 3.

Si tamen Confessarius interroget probabile est teneri explicare, licèt possit non directè respondere. 533. 8.

In confessione generali potest pœnitens reticere peccata aliàs ritè confessa, 534. 11.

Peccatum dubium est necessario vt tale in confessione explicandum, 534. 3.

Esse confitendum est moraliter certum, ibidem 5.

Praxis confitendi peccata dubia ortum habet ab Apostolis, 535. 6.

Opinio contraria non est probabilis, ibid. 9.

Si quis sit certus peccatum commisisse, dubius verò, an illud confessus fuerit, tenetur illud confiteri, ibid. 10.

Cur peccata dubia teneamur confiteri, non verò semper teneamur adire superiorem, si casus sint in dubio reseruati, ibid. 11.

Peccata dubia debent necessariò explicari vt dubia cum numero, & circumstantijs mutantibus speciem, 536. 12.

Peccatum confessum vt dubium, si deprehendatur vt certum, probabile est non esse iterum in confessione explicandum, ibid. 3.

Peccatum confessum vt dubium fuit directè absolutum, ibid. 3. & 4.

Vt quis absoluatur debet cōfiteri peccatum, vt est in conscientia, 537. 5.

Peccatum vt possibile non est materia confessionis ibid. 7. *si quis oblitus sit confiteri circumstantiam mutantem speciem, debet postea illam confiteri, non dubium iam confessum, dum cognoscitur certum* ibi 8. *In praxi tamen contraria est tenenda* ibi 10. *si quis confessus est certò aliquod peccatum, de quo dubitat an sit mortale, vel veniale, si postea cognoscat esse mortale, non tenetur amplius illud confiteri* ibi 11. *si fiat confessio omnium peccatorum cum circumstantijs mutantibus speciem, & numerum Confessario ignaro, erit verè absolutus* 538. 12. *quātus numerus intelligatur, dum quis confitetur se decies plus minusuè peccasse.* ibi 13.

Confessio quomodo describatur ibi 2. *quæ sint conditiones bonæ confessionis* ibi 3.

Varij casus, in quibus confessio est bona licèt non sit integra materialiter 542. 3. 4. & seq. *quæ peccata sint confitenda, dum fit confessio non integra materialiter* ibi. 4.

Differentiæ inter iudicium confessionis, & publicum 544. 13. *Ex institutione Christi confessio debet esse omnium peccatorum mortalium, & circumstantiarum mutantium speciem* 545. 15. *Si confessio non potest fieri integra nisi manifestetur complex, debet manifestari* ibi 16. *cur complex possit manifestari in confessione* ibi 17. *diminutio famæ apud confessarium est connexa cum confessione* ibi 18 *absurda, quæ sequuntur ex opinione contraria* ibi 19.

Complex peccati venialis, vel mortalis alias confessi in confessione non potest explicari 546. 21. *etiam persona non complex potest aliquando in confessione manifestari* ibi. 22. *excipitur casus* ibi. *In quibus casibus repetenda sit confessio* ibi 2. 3. 4.

Si quis confiteatur confessario omnino ignaro repetenda est confessio 547. *& hoc absolutè est verum si pœnitens ex industria quærit hunc confessarium* ibi. 6. *nisi pœnitens suppleat defectum confessarij ibidem: si tamen pœnitens bona fide accessit confessio est valida* ibi 7. *si quis oblitus sit circumstantiæ mutantis speciem, vel numeri debet & speciem, & numerum iterum confiteri* 548. 10.

Si quis aduertat confessarium dormire dum facit confessionem, quid agere debeat ibi. 11. 12. 13. *si facta fuit confessio semel inualida, & postea plures fuerunt factæ validè, sufficit repetere inualidam* ibi 14. *si quis in confessione oblitus est circumstantiæ mutantis speciem, si non potest illam explicare, nisi repetendo peccatum, debet illud in confessione repetere* 549. 19. *si moribundus non petijt confessionem, nec dedit signum non potest absolui* 550. ar. 9. *probabilitate tamen*

non ca-

non essent contraria ibi 8. Post factam confessionem generalem, si quis de repente corruat, non est absolutè absoluendus 551. 9. si quis tamen non petijt absolutionem, sed dedit signa doloris est absoluendus ibi 10. Confessio per litteras, vel per nuncium absenti facta non est valida ibi 1. si confessio fiat per litteras, vel nuncium absentis, potest postea absolui à confessario præsente, si ratificet confessionem 552. 5. si tamen moribundus in absentia petijt confessionem, potest à confessario præsente absolui ibi 8. & 9. in hoc casu vt absoluantur moribundi sufficit testis de audita 553. 12. & sufficit, quod hoc testimonium innotescat confessario ibi 13. Nec requiritur quod testis sit catholicus ibi 12. & habita hac notitia tenetur confessarius absoluere pœnitentem ibi 14. & absolutio debet dari absolutè ibi 15. Ad veram confessionem fructuosam requiritur dolor supernaturalis 553. 1. nec sufficit vnicus dolor pro duplici confessione 554. 4. Confessio sine dolore non est valida 555. 4. neque si fit sine sufficiente examine ibi 5. neque si fit dolor tantùm naturalis 556. 7. Probabile est posse dari confessionem informem, & validam ibi 9. & seq. at probabilius est contrarium 557. 14 annua confessio est ex præcepto Ecclesię modificantis diuinum 559. 12. confessio, quę satisfaciat præcepto Ecclesię, debet esse valida. Vide Confessarius, Præceptum, Sacramentum.

Consecratio.

Panis triticeus, & vinum de vite est materia consecrationis 352. 2.

Consecratio siue in azimo, siue in fermentato est valida 354. 16.

Materia consecrationis debet esse determinata 364. 9.

Non potest sacerdos consecrare punctum, aut solam superficiem, nec medietatem hostiæ cum puncto continuante 396. 12. 13. Vide Eucharistia, materia &c.

Contritio.

Contritio, vt sit dispositio ad iustificationem debet oriri ex charitate 488. 3 & seq.

Contritio perfecta est semper charitate formata 489. 8. vt est detestatio mali alicuius, est formaliter amor illius ibi 9. Est necessaria ad iustificationem per actum proprium 490. 1. sine contritione, si quis memor sit peccati non potest iustificari 491. 6. Votum contritionis ad salutem non sufficit, & cur ibi. 7. actus amoris Dei super omnia non est votum contritionis ibi 8. Vt sit vera contritio non debet esse summa intensiuè, neque habere aliquem gradum intensionis 493. 4 & 6. imo summa intensio est moraliter impossibilis 494. 5. debet esse summa appretiatiuè ibi 7. & debet esse super omne malum, & quomodo ibi 9. & seq. vt habeatur vera contritio quid requiratur 496. 1. vera contritio est de omnibus peccatis 497. 2. sufficit si fit de omnibus in generali ibi 4. & seq. est etiam sufficiens, & vera contritio, si quis doleat de vno peccato quatenus est offensa, Dei super omnia dilecti ibi 7. & seq. Eadem contritio est sufficiens pro omnibus peccatis 499. 16.

Ad veram contritionem requiritur propositum non peccandi saltem virtuale, & quomodo explicetur hoc virtuale propositum 500. 1. Vera tamen ordinariè habet annexum propositum formale ibi 3. etiam in articulo mortis requiritur propositum non peccandi ibi 5. potest tamen esse vera contritio sine formali proposito 501. 6. & seq. est essentialiter dolor, & detestatio peccati 502. 2. Ex vi nominis quid significet ibi 3. est destructiua peccati ibi 4. in Beatis detestatio peccati non est contritio, & cur 503. 5.

Nullum est peccatum, quod per contritionem non possit deleri 504. 3. quomodo differat ab attritione 516. 1. 2. 3. Contritio perfecta essentialiter differt ab attritione ibi 4. Attritio nunquam potest fieri contritio, ex attritio tamen quis potest fieri contritus, & quomodo ibi 5. vide actus, amor, pœnitentia.

Conueniens.

Conueniens fuit potius Verbum Incarnari, quam Pater, aut Spiritus Sanctus 8. 2. Fuit magis conueniens, quod assumeretur natura humana, quam Angelica. 8. 3. 5. Incarnatio fuit conuenienter peracta tali tempore ibi 6. & in tempore, quo B. V. erat in mundo 9. 7. etiam respectu Angelorum fuit conuenienter peracta. ibi 11.

Conuersio.

Conuersio quid sit, & quotuplex: in conuersione semper interueniunt duæ mutationes 368. 1. 2.

Conuersio Eucharistica est vera transubstantiatio 381. 2. Conuersionis nomine quid intelligamus ibi 3. Ad veram conuersionem quot conditiones requirantur ibi 4. Conuersio transubstantiatiua non potest dici creatio 387. 5. ex natura conuersionis panis est incompossibilis cum corpore Christi 388. 10. 11. Qualibet creatura potest diuinitus conuerti in aliam 389. 7.

Corpus.

Corpus potest esse sine figura, non verò sine vbicatione, & cur 5. 13. si vbitatio esset modus, corpus potest esse nullibi ibi.

Corpus Christi quomodò reproducatur de nouo, & sit idem 386. 21. 22. Per transubstantiationem non mutatur, nisi terminatiuè 387. 2. & 3. licèt sit gloriosum potest de nouo produci in Sacramento ibi 4.

Corpus Christi dum definit esse in Sacramento, cur non dicatur mutari in vermes 389. 10.

Corpus quod ponitur in Sacramento ex vi verborum non est sola materia prima 397. 4. Nec includit animam. quatenus dat esse corporeum, neque vt connotans formam ibi 5.

ibi 5. neque ponitur forma, vt abstrebit ab anima, & forma cadaueris 398. 7. neque materia cum organizationibus substantialibus, aut accidentalibus ibi 8. 9. & seq. sed est materia cum formis partialibus 399. 13. 17.

Corpus viuentis non constituitur per vnicam formam 400. 18. & seq. Nomine Corporis humani intelligitur corpus cum carne, ossibus tali figura &c. 401. 24.

Corpus, quod ex vi verborum ponitur in Sacramento non dicit corpus vnitum Verbo. 403.7.8.

Corpus Christi in Sacramento potest moueri ad motum specierum, nec retinet suam grauitatem, & cur 404. 1 Non potest tamen se mouere motu progressiuo 405.5. potest tamen ab anima moueri motu delatiuo ibi 6. & etiam ab Angelo sine speciebus ibi 7. Non potest tamen à corporibus aliquid recipere, aut alterari 406. 14.

Corpus redactum ad indiuisibile si proijceretur in fornacem non comburreretur ibi 15.

Corpus Christi in hoc Sacramento non potest vllam actionem corpoream exercere ibi 17. Nec potest naturaliter videri ab oculo corporeo 407. 1. potest tamen cognosci à beatis per scientiam infusam 408.& diuinitus videri ab oculo corporeo ibi 4. & seq. posset etiam videri, licet non posset videri modus ibi 7. Non desinit esse in Sacramento, nisi debeat succedere alia substantia specie diuersa 410. 3. & desinit, quia amittit illud esse substantiale sacramentale, quod habebat 411. 7. & seq.

An desinat Corpus Christi in Eucharistia per apparitiones miraculosas ibi 10.

Corpus Christi quamdiù duret in stomacho ibi 12. vide Christus, Eucharistia, Sacramentum.

Creatura.

Nulla creatura quanis gratia ornata potest pro suo mortali condignè satisfacere 14. 4. Etiamsi esset constituta caput humani generis, vel vt Christi membrum, vel vt coniuncta cum satisfactione Christi 30. 15. & seq.

Pro veniali viribus naturæ nulla creatura potest satisfacere, potest tamen iustus ex gratia condignè satisfacere 27. 2. 3. Vide peccatum pœnitens, satisfactio.

D.

Dæmon.

DÆmonia quomodo credant Christum 5. 14. Potuit Incarnatio Dæmoni occultari 6. 15. ex coniecturis tamen poterat suspicari factam esse Incarnationem, & post tot miracula amplius non dubitabat, ibi.

Decretum.

Decreti Incarnationis series quomodo ordinanda 67. 15. Deus volendo primò Incarnationem in remedium peccati non debet decernere peccatum, sed sufficit, si velit illud permittere 68. 19. 20. Vnico indiuisibili decreto Deus voluit Christum cum omnibus rebus: & aliæ res non fuerunt motiuum Incarnationis 69. 21. 22.

Decretum intentiuum, si dat aliquando existentiam non distinguitur ab executiuo 82. 10. vide Deus. Incarnatio.

Deus.

Deus quomodo delectetur de Incarnatione facta 7. 5. Ab æterno habuit omnia intrinsecè conuenientia, non verò extrinsecè 7.7. Homo factus quomodo retineat maiestatem ibi 8. Nec physicè, nec moraliter fuit necessitatus ad volendum Incarnationem 10.3. Est actus purissimus nullo indigens ibi 4. si esset necessitatus ad volendum Incarnationem non esset sibi sufficiens ibi 5. 6. & 11. 7. Potuit nolle redimere homines ibi 8. Deo concedendum est id, quod perfectissimum est intrinsecè, non extrinsecè 12. 10. In Deo inel inatio ad se communicandum per Incarnationem, an sit finita, vel infinita 13. 12.

In Deo infinita perfectio quomodo probetur. 17.6.

Deus potest esse nobis debitor gloriæ promissæ ex iustitia 46.3. In Deo debitum mercedis, & coronæ non est tantùm fidelitatis 46.5.6. sed etiam iustitiæ commutatiuæ 47. 7. hæc enim non repugnat in Deo ibi 9. de facto iustitia Dei ad Christum fuit commutatiua ibi 10. & 48. 12. Deus cur possit esse nobis debitor 49.14.

Deus se obligans ex iustitia creaturis non fit seruus, sed in hoc magis elucet eius maiestas ibi 17. nec magis repugnat, quod Deus obligetur ex fidelitate, quam ex iustitia ibi 18. Non se obligat Deus, nisi ad dandam gratiam, & gloriam, non ad alia 51. 19. Dando ius creaturis contra se, non facit, quod ipse habeat ius contra se ipsum ibi 20. præciso tamen pacto Deus non tenetur nobis ex iustitia ibi 21. vt inter Deum, & nos oriatur iustitia, sufficit si promissio sit acceptata ab Ecclesia 52.22. Non obstat iustitiæ, quod res eo ipso, quod est debeat esse sub dominio Dei ibi 23. neque quod res sit præcepta ibi 24.

Deus non potuit in primo signo decernere Christum propter excellentiam mysterij, & non decernere Christum vt Redemptorem. 61.8. Nec præuidit prius ordinem naturæ, deinde gratiæ, & tertiò vnionis 64. 4. 5.

Diuinitas magis diligitur à Deo, quam humanitas cum personalitate diuina 135. 3.4.

Deus non potest conuerti in creaturam, neque hæc in Deum 388. 2.3. si Deus assumeret naturam humanam destruendo personalitatem, hæc non conuerteretur in Deum ibi 4. Neque partialiter potest creatura conuerti in Deum ibi. 5.

Dist ö.

Dispositio.

Dispositio ad Sacramentum variat etiam significationem practicam ipsius 280. 10. *dispositiones non solùm remouent obicem, sed etiam sunt conditiones dandi gratiam ibi* 11 *Quid intelligatur nomine melioris dispositionis ibi*.12.

Quando dispositiones sunt sufficientes sine Sacramento ad gratiam, vltra illam, quæ datur ex opere operato datur alia ex opere operantis ibi 13.

Quæ dispositio requiratur tam ex parte animæ, quam corporis ad recipiendam Eucharistiam 441. *Vide Eccharistia, Sacramentum.*

Distinctio.

Distinctio includentis, & inclusi quotuplex sit, 102.15.

*Complexum vnionis est inadæquatè distinctum à natura,& Verbo,*103.16.

Dominium.

Dominium duorum in solidum non repugnat, 47.8.

Dominium perfectissimũ Dei quomodo stet, licèt possit obligari ex iustitia creaturis, 50. 16. *Vide Deus.*

Dubium.

Dubium aliud facti, aliud iuris, & quid sit, 534.1.

Dubium se tenet ex parte cognoscentis, 536. 4.

E

Effectus.

Idem effectus potest esse à pluribus causis totalibus, 117.7.

Effectus formalis subsistentiæ quis sit, 120. 7.

Effectus non potest præuideri existens sine causa, potest tamen sine conditione, 208. 12.

*Effectus varij, & præcipuè Eucharistiæ quinam sint,*428. ar.1.per totum.

Episcopus.

Episcopus damnatus in inferno non potest consecrare, nec Sacramentum aliquod administrare, 304.10.

Episcopus conficiens Chrisma, benedicens oleum,aut consecrans Ecclesiam in mortali non peccat mortaliter, 320. 12.

Error.

Errores Nestorij,Eutichetis,& aliorum circa mysterium Incarnationis,92.1.2.

Error Arnaldi de Villanoua in quo consistat, 153. 6.

Errores hæreticorũ circa voluntatem Christi, 163.1.

Errores hæreticorum circa Eucharistiam, 333.2.3.

*Errores circa materiam Eucharistiæ,*352.1.

Errores circa præsentiam corporis Christi in Eucharistia, 369.4.

Errores hæreticorum circa Pœnitentiam 476.

Errores circa Sacramentum Pœnitentiæ, 521. 1.

Essentia, & Existentia.

Essentia,& existentia non communicantur à Verbo natura humanæ vnita, 120. 8.

Eucharistia.

*Eucharistia est Sacramentum etiam extra ipsius vsum,non alia Sacramenta,*236..3.

*Eucharistiæ nomine quid intelligatur,*333.1.

Est verum,& proprium Sacramentum, 334. 4.ar.1.per totum.

*Christus in Eucharistia non potest lædi, nec fœditatibus subiacet,*336.14.

Est diuersum Sacramentum ab alijs, & etiam à confirmatione, 337.1.2.3.

*Est omnium præstantissimum, ibid.*4.

*Essentialiter, & adæquatè consistit in speciebus consecratis, & corpore, & sanguine Christi, ibid.*6. & *seq.*

*Species consecratæ non sunt adæquatè Sacramentum, sed requiritur etiam Christi corpus,*338.7.8.

*Sub altera tantùm specie est verum Sacramentum, ibid.*9. *Est adorandum adoratione latriæ, ibid.*10.

In Eucharistia quid sit res tantùm, & Sacramentum tantùm, 339. 13.

Corpus Christi propriè non dicitur contineri sub hoc Sacramento, sed sub speciebus, ibid. 14.

Vt corpus Christi sit pars Sacramenti Eucharistiæ, sufficit si sit sensibile per accidens, 341.15.16.

*Quomodo corpus Christi spectet ad essentiã Eucharistiæ,ibid.*17. *Est instrumentum separatum,& quomodo, ibid.*18.

*Eucharistia quid importet in recto, & pro quo supponat, ibid.*19.

Verba consecrationis sunt pars intrinseca Sacramenti Eucharistiæ, 341.3.& *seq.*

Hæc verba respectu Eucharistiæ possunt esse causa efficiens,& forma, 342.7.8.

*Forma consecrationis quomodo permaneat in Eucharistia, ibid.*9.

Sunt signum gratiæ, & facta consecratione, licèt retractentur,adhuc permaneut, 343. 12.

*Transubstantiatio nõ est pars intrinseca Eucharistiæ,*343.1.2.

*Vsus Eucharistiæ non est de essentia,sed tantùm conditio,vt causet gratiam,*344.5.& *seq. Et est solùm applicatio Sacramenti iam facti subiecto,ibid.*8.

Dum datur fidelibus non conficitur,sed supponitur, quod non militat in alijs Sacramentis, 345.9.10.

*Eucharistia est cæremonia sacra practica gratiæ in actu primo, ibid.*2.

Si miraculosè Eucharistia poneretur in stomacho non causaret gratiam ex opere operato, 346.16.

Eucha-

Eucharistia materialiter est plura Sacramenta, formaliter est unum specie atoma, ibi. 3. 4. Non unum genere, 347. 5.

Cibus, & potus in Eucharistia eamdem producunt gratiam, ibid. 6.

Sufficeret sub una specie in ordine ad sanctificationem nostram, non in ordine ad perfectam significationem, ibid. 7.

Tam sub specie panis, quam vini est signum gratiæ cibantis, ibid. 8. Cur vocetur Sacramenta in plurali, ibid. 9.

Vnitas numerica physicè, & inadæquatè desumitur à speciebus discontinuatis, moraliter à diuersis sumptionibus, 348. 12. & seq.

Eucharistiæ quomodo tribuatur resurrectio, 351. 19.

Et sit finis omnium Sacramentorum, ibid. 20.

Paruulis cur non sit necessaria ex vi præcepti, 352. 22.

Panis, & vinum sunt materia huius Sacramenti, ibid. 2.

Solus panis triticeus, non verò confectus ex alijs granis est materia, ibid. 3. 4.

Siligo est materia dubia, quid de spelta, 353. 5. & 6.

Panis debet esse confectus ex aqua naturali, ibid. 7.

Si lac, vel aqua rosacea ponantur in parua quantitate adhuc est sufficiens, sed illicita, ibid. 9.

Si remanet odor olei, vel butiri non est panis, sed placenta, ibid.

Si farinæ triticeæ misceatur alia hordei, vel milij &c. sed in modica quantitate, vt adhuc panis sit triticeus, est materia sufficiens, secus si è contra, 354. 10.

Pasta, vel laganum non est materia apta, sed debet esse panis triticeus igne coctus, ibid. 11. 12.

Mica panis cocti, si reducatur in massam est sufficiens, ibid. 14.

Panis confectus ex amydo non est sufficiens, ibid. 15.

Est valida materia Eucharistiæ siue panis sit azimus, siue fermentatus, ibid. 16.

Græci tenentur consecrare in fermẽtato, Latini in azimo, ibid. 17.

Non licet Latino, vt audiatur missa in die festo, vel vt communicetur infirmus, consecrare in fermentato, nec Græco in azimo, ibid. 18.

In proprijs templis Latini semper tenentur consecrare in azimo, Græci in fermentato, 355. 20.

Nec peregrinanti est licitum, quamuis probabile sit contrarium, ibid. 23.

Quo casu teneatur Græcus consecrare in azimo, & Latinus in fermentato, ibid. 24.

In Eucharistia post consecrationem nihil remanet substantiæ panis, & vini, 369. 6.

Si substantia panis remaneret Christus non potuisset verè dicere, Hoc est corpus meũ, ibid. 7.

Ex Trid quomodo hoc probatur, ibid. 8.

Remanente substantia panis Christus non dixisset verum, 370. 9. 10.

Substantia panis non manet hypostaticè vnita in Eucharistia, ibid. 11.

Neque remanet materia, vel forma, vel subsistentia panis, 371. 12. 13.

Cur Eucharistia adhuc dicatur panis, ibi. 14.

Potest Deus ponere præsens corpus Christi remanente substantia panis, 372. ar. 1. per totum.

Quomodo possit poni cum substantia panis corpus Christi, ibid. ar. 4.

Desitio panis, & vini in Eucharistia non est adnihilatio, 373. 3. Quomodo probetur hoc, ibid. 4. 5.

Desitio panis tendit in corpus Christi, 374. 8.

Eucharistia constituitur per hoc, quod reproducatur corpus Christi sub speciebus, 385. 18.

In Eucharistia nõ datur vnio corporis Christi cum speciebus, 386. 19.

Eucharistia non producit gratiam, nisi manducetur, 430. 1.

Gratiam producit, dum aliquid specierum deglutitum fuit, ibid. 4.

Nec Eucharistiam recipit, nec gratiam, qui species ore recipit, & postea expuit, 431. 9.

Non producit maiorem gratiam ex opere operato quamdiu remanet in stomacho, 432. 3. & seq.

Semel tantùm producit gratiam ex opere operato, dum manducatur, ibid. 9.

Præsentia tamen Christi in stomacho potest conferre ad maiorem gratiam ex opere operantis, 433. 10.

Non plus gratiæ confert per duplicem speciem, quam per vnicam tantùm, ibid. 3. & seq.

Dum quis successiuè plures particulas suscipit non plus gratiæ recipit ex opere operato, 454. 7. Sensus Patrum Trid. circa hoc, 434. 10.

Gratia tota recipitur dum sumitur species panis, 435. 13.

Eucharistiæ non sunt capaces Angeli, nec animæ separatæ, 436. 1. Nec fructuosè potest recipi ab homine ante baptismum, ibid. 2.

Infantes, & perpetuò amentes sunt capaces fructus Eucharistiæ, ibid. 4.

Cur nihilominus istis non detur, ibid. 6.

In articulo mortis an amentibus danda sit Eucharistia, ibid. 7.

Datur præceptum diuinum, & Ecclesiasticum de Eucharistia, 437. 8. Diuinum obligat in articulo mortis, & aliquoties in vita, ibid. 9. 10. Ecclesiasticum quando obliget, ibid. 10.

Quid

*Quid pro Euch. sumenda intelligatur nomine Paschatis,*438.1.
*Licitum est pluries in eadem infirmitate cõmunicare sine ieiunio,*445.25.
*Quantum spacij debeat intercedere inter vnam communionem,& aliam per modum viatici,ibid.*26.
Infirmi si possunt ieiuni Eucharistiam sumere, debent sic sumere, 446. 27.
Ad sumendam Eucharistiam requiritur status gratiæ, & si quis habet mortale debet prius illud confiteri, 447.1.
Præceptum confessionis ante Euch. est diuinum positiuum, ibid. 2.
Sine confessione licitum est aliquando Euch. sumere, 448. 2. *Vide Ieiunium,Materia, Sacramentum.*

Excommunicatus.

*Excommunicatus occultus, an possit sepeliri in loco sacro,*446.16.
*An in missa Sacerdos oret pro excommunicatis occultis, ibid.*17.
Possunt admitti ad cantandum officium, ibidem 18.
Excommunicatus scienter accedens ad Confessarium non habentem iurisdictionem facit confessionem irritam ; secus si bona fide accedat, 548.15.

F

Fictio.

FIctio alia est contra substantiam Sacramenti alia ex parte dispositionis,& hæc duplex culpabilis, & inculpabilis, 280.1.
*Fictio in recipiente Sacramenta alia positiua,alia negatiua,*284.1. *Vide Baptismus, Sacramentum.*

Fides.

Fides, qua paruuli iustificabantur in lege naturali, erat implicitè Christi venturi, 245. 5. 7.
Fides non requiritur ad dandum valorem baptismo, 246.10.
Fides diuerso modo est necessaria ad salutem necessitate medij, ac sit pœnitentia, 492. 11.

Filius.

Filius Dei vt subsistens in natura humana potest dici compositus, non secundùm se, 99. 10.
Facta fuit vera vnio tum anima,tum corporis cum persona Filij,ibidem 1.*Vide Verbum.*

Finis.

Nostra salus fuit finis cui Incarnationis nõ finis cuius gratia, 67.16.
Finis cuius gratia aduentus Christi est excellentia mysterij,ibid.
Christus vt Redemptor fuit primus volitus in genere causa finalis, 68.18.

Fomes.

*Fomes peccati nec fuit, nec potuit esse in Christo; imò nec in Virgine Matre, & quomodo,*174.7. *Vide Christus.*

Forma.

*Forma non potest poni in subiecto, quin ei conferat suum effectum formalem,*105.5.
Si daretur forma continens omnes perfectiones formarum, materia habens hanc formam aliam non appeteret, 107.5.
Forma Sacramentorum tunc mutatur essentialiter, cum mutatur essentialiter sensus, 229.6.
*Mutatio idiomatis non est mutatio essentialis formæ, ibid.*7.
*Neque si verba sint synonima, ibid.*8.
Si verba non sint synonima, nec ita clarè significent, erit mutatio substantialis formæ, 230.9.
*Si verba sint æquiuoca, & hic, & nunc determinentur ad verum sensum erit mutatio tantùm accidentalis, ibid.*11.
*Erit mutatio essentialis formæ, si verba non significent ex vsu communi, ibid.*12.
*Si per detractionem mutetur verus sensus formæ erit mutatio essentialis, secus si è contra,ibid.*13.
Idem dicendum si addantur verba formæ, 231.14.
*Eodem modo dicendum, quando transponuntur verba,vel adest interpollatio,*16.18.
*Mutatio constructionis formæ actiua in passiuam est accidentalis,ibid.*17.
*Mutatio verborum formæ in signa, & nutus in matrimonio est accidentalis,& alijs Sacramentis essentialis, ibid.*19.
Formas dari colligimus ex diuersis accidentibus, 399.14.
*Caro, & ossa differunt per formam substantialem, ibid.*15.
Si Deus auferret omnes formas partiales relicta materia cum anima, tale compositum non esset homo, 401.23.
Forma, quæ producitur ex accidentibus Euchar. producitur ab agente naturali, 416. 11.12.
Forma consecrationis corporis sunt tantùm illa verba, Hoc est corpus meum, 417. 3.& *seq.*
Si quis tamen omitteret particulam enim *peccaret,* 418.10.
Forma consecrationis calicis, quæ sit, 419. *ar.3. per totum.*
*Huiusmodi forma fuit determinata à Christo,*420.7.
*In forma consecrationis calicis, quæ verba sint addenda ex præcepto,ibid.*8.
*Verba,quæ dicuntur ex præcepto propriè non possunt dici de substantia formæ, ibid.*9.
*Verba formæ consecrationis proferuntur recitatiuè,& significatiuè,*422,*ar.3. per totum.*
Ad valorem consecrationis non est necesse, quod proferantur recitatiuè, 423.8.
Quid significent pronomina hic, & hoc *in for-*

formis consecrationis,424.ar.4.per totum.
Quando liceat pluribus formis eamdem hostiam consecrare, 425.1.2.
Si plures formæ in eodem instanti absoluantur super eamdem materiam, etiam simul efficiunt Sacramentum.426.5.
Quomodo omnes formæ concurrant,dum plures Sacerdotes simul consecrant,427.à nu° 6.
Forma Sacramenti Pœnitentiæ essentialiter consistit in verbis, 524.2.
Verba verò essentialia formæ sunt illa Absoluo te,*525.5.6.*
In forma pœnitentiæ ea verba, In nomine Patris &c. *non sunt causatiua gratiæ, 526. 9.10.*
Ponitur statim gratia, ac sunt prolata cum intentione illa verba Absoluo te, *ibidem 9.10.*
Forma Sacramenti Pœnitentiæ deprecatoriè prolata non est valida, ibid.11.
Neque etiam apud Græcos,527.14.15.
Quem sensum habeat forma absolutionis, 527. per totum. Vide Eucharistia, Pœnitentia,Sacramentum.

G

Generans.

Generans vt causa principalis vnit materiam cum anima rationali, 73.5.

Gloria.

Gloria cur possit dari in præmium non vnio, 82. 13.

Gratia.

Gratia eo ipso, quod ponitur in subiecto est formalis remissio offensæ,23.9.
Gratiam, & gloriam quomodo Deus ex meritis Christi teneatur nobis dare, 58.7.
Gratia non habet proportionem de condigno eum vnione, 76.10.
Omnis gratia in Christo subsecuta est vnionem,77.14.
Gratia sanctificans potest cadere sub meritum de congruo,non perseuerantia, 84.7.
Gratia, & gloria sunt maioris æstimationis, quam maternitas Dei,90.10.
Gratia habitualis est vnica causa nostræ iustificationis, 132.6.
Gratia diuerso modo est amabilis, ac sit personalitas verbi,136.7.
Gratia habitualis datur in Christo,137.1.
Non fuit tamen necessaria, vt humanitas sanctificaretur,neque vt mereretur, neque vt disponeret ad vnionem, 138.3.4.5.
Sed vt esset Christus principium proportionatum actuum super naturalium,& vt in eo esset omnis sanctitas possibilis,ibid.6.7.
Per hanc gratiam non constituitur Christus filius adoptiuus Dei,139.8.
Licèt fuerit eiusdem speciei cum nostra, ibidem 11.
Fuit tamen diuersa quo ad modum eam habendi,ibid.12.
Fuit dispositio consequens vnionem, ibid.13.
Et cõnaturaliter debebatur humanitati vnitæ, 140.15.
Probabilius est gratiam in Christo fuisse infinitè intensam, ibid.34.& seq.
Possunt gradus gratiæ esse homogenei ; & heterogenei,142.10.11.
Si infinitum implicat gratia in Christo fuit summa, ibid. 14.
Gratiæ sanctificantis causa quanam sint,256. 5. Sanctificans alia prima,alia secunda,& quid ambæ sint, 267.1.
Gratia sacramentalis differt à communi virtutum, non differt tamen per habitum,sed per complexum cum auxilys, actualibus, quæ debito tempore dantur, 272.3.4.
Gratia sacramentalis datur ad obtinendas peculiares fines Sacramentorum, 273.5.
Gratiæ auxilia in quo consistant,ibi.6.7.
Non omnis gratia, quæ obtinetur per Sacramenta potest haberi sine illis, aut saltem sine voto illorum, ibid. 8.
Nec ius ad auxilia datur extra Sacramentum, ibid.
Id, quod superadditur gratia sanctificanti est ius ad auxilia peculiaria,274.9.
Gratiæ auxilia aliquando sunt efficacia aliquando solùm sufficientia, ibid.11.

H

Homo.

Homo cur dicatur mundus paruus, 8.4.
Homo per peccatum erat sub potestate diaboli,& quomodo, 10.1.& 44.6.
Purus homo non excludit gratiam, 14.4.
Purus homo quamuis esset constitutus caput humani generis non potest perfectè satisfacere, 21.1.
Homo verum dominium habet in opera sua, 49.15.
Homo in statu innocentiæ in intelligendo dependisset à phantasmatibus, & vt sustentaret vitam indiguisset eibis corporalibus, 247.7.
In tali statu potuisset peccare, ibidem 8.
Et debuisset colere Deum per sacrificia, ibidem 9.
Dum iustificatur siue in Sacramentis, siue extra recipit etiam fidem, spem, & charitatem. 272. 1.

Humanitas.

Humanitas Christi potuit de potentia absoluta per opera tempore,vel natura præcedentia mereri vnionem de congruo, non de condigno, 76.9.
Humanitas Christi non potuit præuideri, vt operatura præscindendo à subsistentia creata,& increata, 80.7.
Deus debuit præuidere ea merita humanitatis,quæ aliquando extiterunt, 80.8.

Humanitas, & homo non sunt idem, 126.6.
Humanitas adæquatè per vnicum complexum; & per duplex inadæquatè fuit assumpta à Verbo, 129.1.
Non prius tempore extitit, quam fuerit vnita, ibid. 2.
Assumptio humanitatis non est distincta ab illa partium, 130.10.
Humanitas Christi fuit sancta sanctitate increata, 131.3.4.5.
Cur non reddatur immensa, omnipotens, & æterna, 132.9.
Nec possit intelligere intellectione increata, 133.11.12.
Non sanctificatur ipsa vnione, sed personalitate, ibid. 3.
Nec sanctificatur diuinitate, 134.4.
Sanctitas humanitatis est simpliciter infinita in genere sanctitatis communicata per vnionem, 136.5.
Non est tamen humanitas amabilis per essentiam, ibid. 6.
Amatur vnico indiuisibili actu cum personalitate, sed non æqualiter, 137.8.
Neque adoratur eadem æquali adoratione, ibid. 9.
Humanitas Christi ad patranda miracula quomodo concurrat, 163.
Peccare non potuit peccato destruente vnionem, 171. ar. 4. per totum.
Impeccabilitas humanitatis Christi quomodo differat ab illa confirmatorum in gratia, 172. 6.
In Christi humanitate habitus vitiosi esse non potuerunt, 174.9.

I

Ieiunium.

Ieiunium naturale frangit qualibet paruitas materiæ, et impedit communionem, 442.6.
Quid requiratur, vt violetur ieiunium naturale, ibid. 7.
Si humor à capite in os defluat, nõ violat ieiunium, nec reliquiæ, quæ remanserunt inter dentes præcedentis diei, & quomodo hoc intelligendum, ibid. 7.8.
Quid de abluente os, aut de respirante, & attrahatur musca, & deglutiatur, 443.9 & 10.
In nocte Natiuitatis quomodo seruetur ieiunium à Cardinali celebrante in Sacello Pontificis, ibid. 11.12.
In quibus casibus liceat sumi Eucharistia à non ieiuno, ibid. à n. 13. ad 17.
Sacerdos non ieiunus in periculo mortis pro communicando se ipso potest celebrare, non tamen pro communicando alio infirmo, 446.28.29.
Ex dispensatione Papæ potest sumi Eucharistia à non ieiuno, 446. vide Euchar.

Ignorantia.

Ignorantia inuincibilis Dei non datur, 25.1.
Supposito tamen, quod detur potest homo pro peccato suo commisso satisfacere, ibi. 3.
Peccatum factum cum ignorantia Dei non offenderet Deum, ibid. & 25.5.
Offensa Dei non potest incurri, si non cognoscatur; secus dicendum de pœna, ibid. 6.

Incarnatio.

Incarnationis nomine quid intelligatur, 1.
Cur hoc mysterium dicatur Incarnatio, ibid.
Tractatus Incarnationis diuisio, & obiectum, ibid.
Incarnationis mysterium euidenter negatiuè esse possibile cognoscitur, 2.1.
Eo modo, quo factum est à nullo intellectu creato potest cognosci vt possibile, ibi. 4.
Incarnationis mysterium esse factum potuit cognosci à beatis, à nobis per fidem, per euidentiam in attestante, & per miracula, 5.14.
De fide est incarnationem esse factam, 6.1.
Incarnatio fuit conueniens Deo, vt Deo, ibidem 3.
Fuit etiam conueniens ex parte Verbi, naturæ humanæ, & circumstantiarum, 7. ar. 3.
In incarnatione maximè elucent attributa diuina, 9.9.
Incarnatio cur fuerit necessaria, 18.16.
Quomodo fuerit necessaria, 30.18.
Incarnatio vt præuisa est principium meritorum Sanctorum Patrum, 85.4.
Vt præuisa tantùm futura, & non in executione nõ potest esse meritorum principium, ibid. 5. *Vide Christus, Verbum.*

Indifferentia.

Indifferentia voluntatis non est carentia determinationis, 183. 10. *Quid propriè sit*, ibid.
Potest dici carentia præcisiua, non formalis, ibidem.

Instrumentum.

Instrumentum potest eleuari ad creandum, 74.10.
Sacramenta nostra sunt instrumenta gratiæ, 257.10. *Vide Sacramentum, causa.*

Intellectus.

In intellectu Christi fuit triplex scientia, 148.2.
Intellectus finitus potest attendere ad obiecta infinita, 152.5. *Vide Christus, Scientia.*

Intentio.

Intentio ministri est de intrinseca ratione Sacramentorum in fieri, 236.4.
Non tamen est de essentia Sacramentorum in facto esse, ibid. 5.6.
Intentio recipientis cur non sit intrinseca Sacramento, 237.12.
Intentio mala ministri quomodo non ingrediatur essentiam Sacramenti, 238.15.
Intentio Sacramenti Matrimonij quotuplex sit,

sit, & quomodo sit de intrinseca ratione matrimonij, ibid.
Ad valorem Sacramenti requiritur aliqua intentio, 305. 1.
Non sufficit tamen intētio faciendi actionem exteriorem, ibid.3.& ar.4.per totum.
Ecclesia non supplet intentionem ministri, potest tamen quisque esse certus, & quomodo, 306. 6.7.
Qua intentio fuerit in D. Athanasio, dum puer baptizauit, & D. Genesius quomodo cum vera intentione fuerit baptizatus, ibid.8.
Potuit Christus instituere, vt Sacramentum posset perfici sine intentione, 307. 9. *Cur requiratur intentio,ibid.*10.
Quale sit obiectum intentionis, qua minister intendit facere quidquid facit Ecclesia, 308.13.
*Non est aliquid impossibile, ibid.*14.
Nec voluntas faciendi Sacramentum, licèt hoc in aliquo sensu possit defendi, ibi. 15.
Sed est velle quidquid vult Christus,& Ecclesia, 309.17.18.
Intentio est triplex actualis,virtualis,& habitualis,& quid sint, ibid.2.3.4.
Datur etiam intentio interpretatiua, & qualis sit, 310.4.
*Intentio habitualis, & interpretatiua non sufficiunt ad valorem Sacramenti, ibid.*5.
Sufficiunt tamen ad appliċādum sacrificium, & cur, ibid.6. *Et ad recipiendum Sacramentum, ibid.*7.8.
Intentio virtualis sufficit ad validè conficiendum Sacramentum, 311.10.
Vera intentio virtualis non est necesse, quod sit actu,sed sufficit si sit in effectu, ibid.11. *& seq.*
Vt intentio virtualis censeatur durare sufficit si semel in principio habuerit intentionem, licèt amplius in se non duret, 312. 15.
*Quomodo virtualis distinguatur ab habituali, ibid.*17. 18.
*Quomodo virtualis licèt non existat possit donare gratiā,*313.19.*Et sit libera,ib.*20.
*Intentio debet esse absoluta,aut conditionata de præterito,vel præsenti,non de futuro, ibid.*2.
Intentio de præterito, & præsenti transit in absolutam, ibid.3.
Intentio conditionata de futuro cur non sufficiat, 314.3.4.
*Qualis debeat esse conditio, quæ intentioni apponitur,ibid.*5.
Si conditio sit de futuro nullum fit Sacramentum, ibid.6.
Intentio ministri debet esse circa materiam determinatam, 315. 12.
*Minister debet habere intentionem ministrandi Sacramentum præsenti, ibid.*13.
Cur hæc intētio possit esse inualida in matrimonio,non in aliis Sacramentis, 316.14.
*Intentio debet cadere super omnia verba essentialia formæ, ibid.*16.
Intentio mali finis, aut disparati non tollit veritatem Sacramenti, 317.17.
Deficiente intentione ministri necessariò requisita Deus, & Ecclesia eam non supplent tam in paruulis,quàm adultis, ibid. à n.18.& seq.
*In paruulis non est necessaria intentio, vt recipiant Sacramenta, quorum sunt capaces,*329.2.
In adulto ad recipiendum Sacramentum requiritur intentio, & qualis debeat esse, 330.& seq.
Cur ad recipienda Sacramenta requiratur intentio in adultis non in paruulis, ibid.9.
Qui christianè vixit præsumitur in morte habere intentionem recipiendi Sacramenta, 331.11.
*Hoc tamen non sufficit pro Sacramento Pœnitentiæ,& cur,ibid.*12.
Sufficit tamen pro recipienda Eucharistia,ibi. 14.*Et ad matrimonium, ibid.*16.
*Intentio Sacerdotis in consecratione qualis debeat esse,*365.16.*vide Eucharistia, Materia, Minister, Sacramentum.*

Iustitia.

*Iustitia alia potestatiua,alia subiectiua,*42.2.
*Subiectiua diuiditur in distributiuam, & cōmutatiuam,& quales sint, ibid.*3.
Iustitiæ obiectum quid sit, ibid.
Aequalitas tum geometrica, tum arithmetica in iustitia quomodo pensanda, ibid.4.
Iustitia generalis non est propriè iustitia, 44.7.8.
*Iustitia quomodo possit esse inter Patrem, & Filium,*45.15.
Iustitiæ conditiones quot sint; omnes ad vnā reducuntur, 53.2.& seq. *Vide Creatura, Christus, Deus.*

L

Libertas.

Libertas Christi quomodo non repugnet cum impeccabilitate eiusdem in executione præcepti, 174.ar.6.per totum.
Non saluatur eius libertas cum impeccabilitate dicendo, nullum fuisse in Christo præceptum impositum, ibid.n.2. & seq.
*Neque ex eo, quod præceptum fuerit impositum Christo dependenter ab ipsius voluntate,*175.6.& seq.
Neque ex eo, quod potuerit petere dispensationem, 176.10.
Neque ex eo, quod potuerit non mori in sensu diuiso, ibid.11.12.
Neque quia fuerit impeccabilis tantùm ex suppositione scientiæ mediæ, 177.13.
Neque quia fuerit liber solùm ad moriendum in hoc,vel illo loco, ibid.14.15.
Quomodo saluetur libertas Christi cum eius impec-

impeccabilitate in executione praecepti, 178.16.17.
Libertas Christi stat etiam cum visione clara Dei, & liberè potuit elicere aliquos actus charitatis circa Deum, 179.3.4.
Liberè, & necessariò potuit Christus amare Deum vnico, vel pluribus actibus, 180.5.
Libertas illi conueniebat ratione scientiæ infusæ, & quatenus viator erat, 180.6.7.et 8. Vide Christus.

Lumen.

Lumen gloriæ in Christo probabile est, quod fuerit infinitum, non per hoc tamen comprehendisset Deum, 142.12.
Lumen infinitum non repugnat, 150.7.
Lumen inseruiens pro scientia infusa non est gloriæ, sed medium ordinatum ad obiecta creata, 154.5. Vide Christus, Scientia.

M

Malum.

Malum aliud est culpæ, aliud pœnæ; & hoc aliud temporale, aliud æternum, 493.1.
Contritio debet detestari peccatum super omne malum pœnæ, 494.7.
Peccatum est maius malum, quam quælibet pœna etiam æterna, ibid.8.
Quomodo detestatio peccati debeat esse super omne malum, ibid.9.11.12. Vide Contritio.

Manducatio.

Manducatio quando fiat, 430.2.
Ad manducationem non est necesse, quod cibus deglutiatur irreuocabiliter, ibid. 5.6. Vide Eucharistia.

Martyr.

Pro Martyre cur non ores Ecclesia, 288.9.

Mater a.

Materia licèt careat existentia propria, potest assumi à Verbo, 121.19.
Materia, & forma in Sacramentis nouæ legis sunt determinatæ à Christo, 225.2.
Materia in Sacramentis Matrimonij, & Ordinis quomodo non sit mutata 226. 4. 5. & seq.
Materia Sacramenti Eucharistiæ cur non possit mutari vllo modo, sicut materia ordinum 228 8. mutatio substantialis materiæ & formæ innullidat Sacramentum, non accidentalis 229.2.3.
Non est mutatio substantialis materiæ quando conuenit nomine, & ratione cum illa quam præscripsit Christus ibi 4.
Dum manet essentialiter materia, & forma & intentio faciendi, quod facit Ecclesia, etiamsi minister intendat introducere nouum errorem fit Sacramentum 232. ar 12. per totum.
Materia consecrationis calicis est vinum de vite non de aliis fructibus 356. 2. Agrestum non est materia ibi 3. In vino acescente est peccatum consecrare; In vino vero existens non est materia, quæ possit consecrari ibi 3.
Lora, & aquauita non sunt materia consecrationis ibi.
Vinum congelatum totum est materia dubia, non vero si parum sit congelatum ibi 5.
Mustum est materia, quæ potest validè consecrari 357.7. Quid dicendum de succo expresso ex vnis passis ibi 8.
Vino consecrando miscenda est modica aqua, & cur ibi 9. Hoc præceptum Ecclesiæ habitum fuit ex traditione ibi 11. 12.
Aqua miscenda debet esse naturalis, & modicissima ibi 13.
Vinum tamen non aqua est materia consecrationis calicis 358.3.
Tota materia, quæ est in calice vertitur in sanguinem 361.15.
Materia consecranda debet posse demonstrari pronomine hoc, vel hic 363.2.
Non potest consecrari materia existens post parietem, vel in cubiculo clauso, nisi quis tangat materiam post parietem existentem ibi 3.
Vt materia consecranda sit præsens non sufficit si sit per partem præsens 264. 4. 5.
Materia longè distans quamuis videatur non potest consecrari ibi 7.
Debet esse determinata materia, & determinatio fit ex intentione agentis ibi 9.
Casus aliqui in hac materia deducuntur ibi 10. & 11.
Omnes particulæ, quæ sunt super aram, & corporale censentur consecratæ, non, quæ sunt extra 365.12.
Nisi tamen sacerdos habeat expressam intentionem consecrandi solùm hostiam, quam habet in manibus, & non alias ibi.13.
Gutta vini extra calicem non sunt consecratæ ibi 14. Imo probabilius est guttas seiunctas à vino, quod est in fundo calicis non esse consecratas ibi 15.
Fragmenta minima hostiæ inhærentia probabilius est esse consecrata 360.17.
An particulæ non consecratæ si miscerentur consecratis, possint consecrari, & quomodo ibi 18.19.
Materia producitur, dum ex speciebus Sacramentalibus aliquid generatur 416. 8. & probabilius est esse eamdem, quæ erat prius ibi.
Hæc materia reproducitur per creationem ibi 10. Vide Eucharistia, Mutatio, Sacramentum.

Matrimonium.

In matrimonio quomodo non sit mutata materia 226.4.5.
Matrimonium quando celebratur inter absentes quomodo possit physicè causare gratiam. 260.19.

Medium.

Medium propinquius ad manifestandam gloriam Dei, & attributa est Incarnatio in remedium peccati 62 13.

Agens liberum potest ordinare media eo modo quo vult ibidem.

Meritum.

Meritum debet esse ante præmium 75. 7. & *habe re proportionem cum præmio* 76. 10.
Nisi sit tantùm de congruo 77. 12.
Meritum hoc potuit prouenire in humanitate Christi à gratia tum actuali, tum habituali 78.19.
Meritum vt sit debet præuideri existens. 79. 3.
Principium meriti non potest cadere sub merito ibi.
Merita futura non sunt merita, sicuti nec demeritum futurum est actu demeritum ibi 4. & 82. 10.
Vnio data fuit Christo sine meritis 79.5.
Si meritum in intentione fuisset meritum Christus de facto meruisset vnionem 80.6.
Quod datur gratis, potest etiam dari per meritum 83.5.
Meritum æquiuocè potest sumi pro dispositione: verùm apud scholasticos est actus cui debetur præmium 86. 6.
Si meritum non debet præuideri in executione Christus meruisset executionem vnionis ibi 7.8.
Meritum causat in quantùm alicit præmiantem ad dandum præmium 90.11.
Si est condignum habet proportionem cum præmio ibi 10. 11.
Nostra merita possunt de condigno mereri scientias, nec meritum debet esse ex natura sua ordinatum ad tale præmium ibi.
Meritum fuit in Christo, & quid ad meritum requiratur 182. 1.2.
Meruit Christus a primo instanti conceptionis vsque ad instans mortis ibi 4. & *seq.*
Potest etiam dici, quod meruerit in instanti mortis 183. 11. & *seq.*
Vulnus tamen lancea non fuit meritorium nisi in causa ibi 14.
Gratiam, & gloriam potuit mereri, imo probabile est gratiam, & alios habitus supernaturales meruisse 184. 3. & *seq.*
Habere gratiam, & gloriam per meritum non præiudicat perfectioni Christi 185.9.10.
Potest quis mereri beatitudinem sine spe. ibidem 13.
Beatitudo licèt debita potuit cadere sub merito 186.14. & *seq.*
Probabilius tamen est Christum gratiam, & gloriam non promeruisse 187.22.
Meruit tamen gloriam corporis, & sui nominis exaltationem ibi 23.
Meruit etiam iudiciariam potestatem, & gratiam capitis ibi 25. & 26.
Quid Christus nobis meruerit ibi 27.

Messias.

Messiam iam venisse est de fide 2. 1. *vide Christus, Incarnatio.*

Minister.

Minister quomodo non habeat voluntatem contrariam Ecclesiæ, si vult introducere nouum errorem 233.9.
Minister si in consecratione calicis sumeret ly hic aduerbialiter, non conficeret Sacramentum 235.12. & 14.
Ministri Sacramentorum qui sunt 302. 1.
Soli homines non Angeli sunt ministri: de via tamen extraordinaria Angeli, animæ separatæ, & multò magis si quis Sacerdos resurgeret possunt administrare Sacramenta 303. 4.5.6.
Sacerdos resurgens haberet characterem, vt posset ministrare 304.6.
Qualis debeat esse minister, vt Sacramenta administret 318.1
Minister solemniter ministrans, vel conficiens Sacramentum in mortali peccat mortaliter 318 3.4.
Probabile est quemcumque ministrum peccare mortaliter in lethali administrans ibi 5.
Excipitur tamen casus extremæ necessitatis. 319. 7.
Etiam minister distribuens Eucharistiam in mortali peccat mortaliter ibi 8.
Minister plures successiuè communicans vnum peccatum committit 320. 9.
Minister in mortali celebrans & alteri Eucharistiam præbens tria peccata committit ibi.
Etiam Diaconus, & Subdiaconus in mortali ministrantes solemniter probabilius est peccare mortaliter ibi 10.
Hoc tamen non est verum de ministrantibus in ordinibus minoribus ibi 11.
Minister audiens confessionem in mortali peccat mortaliter; non tenetur tamen præmittere confessionem 321. 15.16.18.
A quonam ministro numquam sit licitum petere Sacramenta 322. 1.
Minister alius est præcisus, sed toleratus, alius præcisus, & non toleratus ibi 2.
Si non adsit necessitas, vel vtilitas non est licitum petere Sacramenta, vel illa recipere ab iniquo ministro siue tolerato, siue non 322.4.
A ministro no tolerato si non adsit extrema necessitas non licet petere, aut recipere Sacramenta ibi 5.6.
A ministro præciso, sed tolerato licet petere Sacramenta, dum est rationabilis causa ibi 8.9.
Contraria tamen opinio, in quo sensu sit vera 323.10.
Si minister sit proprius Parochus excommunicatus, sed toleratus non licet ab illo petere Sacramentum, si illud possum ab alio obtinere ibi 11.
Si duo sint ministri præcisi, sed tolerati, & vnus sit paratus, alius non, debeo à primo petere, non à secundo ibi 12.
Vt possim petere Sacramentum à ministro præciso, sed tolerato, quanta debeat esse vtilitas ibi 13.
Minister conficiens Eucharistiam est solus Sacerdos 452.1.

Minister distribuens Eucharistiam est Sacerdos, qui potest alijs, & sibi eam ministrare ibidem 2.
Etiam Diaconus *in casu necessitatis potest Eucharistiam administrare ibi* 3,
Proprium Diaconi erat ministrare sanguinem ibi 5.
Nullus alius potest esse Eucharistiæ minister ibi 6.7.
Vt quis sit minister huius Sacramenti requiritur licentia Parochi 453.8.
Sufficit tamē præsumpta ibi. In Paschate tamen, & per modum viatici solus Parochus est minister ibi 9.10.
Soli Sacerdotes sunt ministri Sacramenti Pœnitentię 570.1.
Si quis non esset consecratus Sacerdos, licet Episcopus daret potestatem absoluendi nullo modo posset absoluere ibi 2.
Laicus si audiat confessionem, an sit minister ibi 3.
Vt quis sit minister debet etiam habere iurisdictionem, vel ordinariam, vel delegatam ibi 4.
In articulo mortis omnis sacerdos potest esse minister ibi 5.
Probabile est tunc ministros habere iurisdictionem ab Ecclesia ibi 6.
Quando est præsens proprius pastor, vel habens iurisdictionem. probabile est simplices Sacerdotes non posse absoluere 571.9.
Præsente proprio ministro, & Parocho in articulo mortis nullus potest ministrare viaticum, aut extremam vnctionem ibi.
Si quis sit in articulo mortis innodatus censura, & adsit superior, debet ab ipso absolui ibi 9. & 10.
Excipiuntur tamen, quo ad hoc varij casus ibidem 12.
Si sint duo ministri in articulo mortis vnus cum censura hæreticus, vel schismaticus, alius simplex, huic debet infirmus confiteri. 572.3.
Sacerdotes non accipiunt in sua ordinatione potestatem absoluendi, sicut consecrandi ibi 572.63.
Sed accipiunt solùm potestatem ordinis non iurisdictionis 573.6.
Sententia aliquorum quomodo non sit contraria ibi 7.
Minister absoluens Papam à quo habeat iurisdictionem ibi 8.
Quilibet Sacerdos potest esse minister absoluendi venialia, & mortalia alias confessa ibidem 10.
Nullus tamen non approbatus debet exercere venialia ibi.
Ministri Sacerdotes vt absoluat à venialibus accipiunt auctoritatem ab Ecclesia 574.12.
In quibus ministris sit potestas iurisdictionis ibi 1.
In quibus delegata ibi 2.
Minister habens potestatem delegatam audiendi confessiones non potest ordinariè eam subdelegare ibi 3.
In ministro subdelegato requiritur approbatio ab ordinario ibi 5.
Hæc potestas potest ad tempus subdelegari ibidem 6.
Vide confessarius, Sacerdos, Sacramentum.

Missa.

Missa vnde dicatur 455.1.
In missa verum sacrificium offertur Deo ibidem 3.
Et adest vera oblatio facta Deo ibi 5.
In missa non fit tantùm commemoratio sacrificij cruenti 455.7.
Missæ sacrificium in qua actione consistat 456. ar. 2. *per totum.*
Quæ missæ actiones non spectent ad rationem sacrificij 457.4.
Consistit missæ sacrificium essentialiter in consecratione, & sumptio est tantùm pars integralis ibi 7.
Consecratio est mutatio victimæ 458 9.
In missa dum sacerdos consecrat, etiam offert ibi 10.
Per consecrationem repræsentatur sacrificium cruentum crucis ibi 12.
Missæ sacrificium assimilatur holocaustis ibidem 14.
In missa quomodo mutetur victima per consecrationem 459.16. *& seq.*
Consecratio in missa non est sicuti Incarnatio in ordine ad sacrificium crucis 460. 22.
Missæ sacrificium quomodo applicetur defunctis ibi 23. & 24
Sumptio in missa quomodo à sacerdote fiat in persona Christi ibi 20.
Fideles non tenentur assistere missæ in die veneris sancti, si esset dies festus 461. 29.
Species panis, & vini sunt pars rei oblatæ in sacrificio missæ ibi 30.
Pontifex non potest dispensare, vt in missa quis consecret tantùm sub specie panis ibi 2.
Si consecratio fieret sub vna tantùm specie non saluaretur substantia sacrificij à Christo institutti ibi 2.3. *Vide sacrificium.*

Modus.

Modus existendi Christi in Eucharistia non est supernaturalis, & si esset adhuc posset videri 419. 8.
Modus quo per se existat quantitas in Eucharistia est impossibilis 413. 4. *& seq. vide Christus, Eucharistia.*

Mutatio.

Quæ mutatio sufficiat ad verificanda contradictoria de eodem successiuè 101. 16.
Mutatio substantialis materiæ, & formæ inualidat Sacramentum, non accidentalis 229. 2. 3.
Non est mutatio substantialis materiæ quando conuenit nomine, & ratione cum illa, quam præscripsit Christus ibi 4. *Vide materia Sacramentum.*

N

Necessitas.

Necessitas moralis dicit imperfectionem in Deo, 14.15.

Necessitas medij, & praecepti distinguuntur, & quomodo, 348.3. usque ad 8.

Quae sunt necessaria necessitate medij sine ipsis in re, vel voto non potest haberi salus, 349.7.

Res Sacramenti Eucharistiae est simpliciter necessaria ad salutem, 350.9.

Eucharistia non est necessaria necessitate medij, neque paruulis, neque adultis ad salutem, ibid. 12.13.

Quod est necessarium necessitate medij debet esse ex sua ratione ordinatum ad dandam primam gratiam, ibid. 14.

Neque Eucharistia est necessaria in voto, ibidem 15.

Neque ad perseuerantiam, 351.16.

Diuerso modo est necessaria, ac sit baptismus, ibid. 18.

Necessitas communicandi qualis sit, & varij casus, 450.18. & seq.

An censeatur necessitas, si quis sit ad cancellos, & recordetur peccati, ibid. 19.

Vrgente necessitate celebrandi, vel communicandi in peccato, semper praemittenda est contritio, 451.22. Vide Eucharistia, Confessarius, Confessio, Sacramentum.

Natura.

Natura humana in Christo habet propriam existentiam, 74.10.

Natura debet prius compleri substantialiter per subsistentiam, quam operetur, 76.8.78.17.

Vt possit operari sufficit, si sit existens, 76.11.

Natura potest intelligi praecisa subsistentia, 78.18.

Natura humana in Christo habet rationem potentiae, Verbum verò rationem actus, 99.6.7.

Natura non indiget modo, vt vniatur propriae subsistentiae, 101.8.9.

Quomodo determinetur ad vnionem cum Verbo, 103.18.

Non potest assumi ad existendum existentia diuina, nisi existentia distinguatur ab essentia, 115.4.

Natura Angelica, & qualibet alia est assumptibilis à Deo, 119.3.

Natura accidentalis non potest assumi neq; ad existendum, neque ad subsistendum, nisi data Thomistarum sententia, 122.16. & seq.

Potest tamen natura accidentalis assumi in hypostasi, ibid. 19.

Natura humana potest assumi etiam retenta propria personalitate, 123.4. & seq. Vide Persona, Subsistentia, Verbum.

O

Obex.

Obex gratiae quid sit, 275.4.

Duplex est alius positiuus alius negatiuus, ibid.

Offensa.

Offensa desumitur à persona offensa, 18.16.

Et ex modo tenendi, & proportione cognitionis, ibid. 17.

Offensa semper crescit ex persona offensa, 19. 19.

Offensa illata Deo est in bonis honoris, 20. 20.

Offensa Dei est altioris ordinis, quam possit esse vlla nostra satisfactio, ibid. 23.

Minor est offensa, quae fit à creatura, quam quae fieret ab alio Deo, 34.19. Vide Satisfactio.

Opus.

Opera Christi infinita non eodem modo placent Deo, ac essentia diuina, 38.12.

Opera nostra sunt vtilia ad gloriam, & laudem extrinsecam Dei, 53.25.

Ordo.

Ordo assumendi humanitatem, & eius partes potest esse secundùm intentionem, & secundùm executionem, 129.3.

Ordine executionis prius assumptum fuit corpus, quam anima, ibid. 6.

Ordine verò intentionis prius assumpta fuit humanitas, quam partes, & prius anima, quam corpus, ibid. 5.

Ordine executionis verò è contra, 130.9.

P

Papa.

Papa non potest dispensare in substantia sacrificij missae, 461.2.

Nec in ijs, quae sunt iuris diuini, 462.4.

Potest tamen dispensare in votis iuramentis, matrimonio rato, & residentia Episcoporum, non verò vt consecratio fiat sub vna specie tantùm, ibid. 6.

Papa praecepto annuae confessionis tenetur quo ad vim directiuam, non coactiuam, 561.21.

Papam absoluens, à quo habeat iurisdictionem. 573.8.

Pars.

Naturae, & subsistentia Verbi non sunt partes in Christo, 98.5.

Partes prius assumptae fuerunt, quam vnita, 130.7.

Partes eo ipso, quod sunt inuicem vnitae, & Verbo tota humanitas dicitur vnita, 130.11. Vide Poenitentia.

Paruulus.

Paruuli quomodo dicantur iustificari in fide parentum, 243.6.

Paruuli iustificatio in lege naturae, in quo sensu esset

fu effet facilior, 244.9.
Vt iustificarentur requirebatur fides parentum, nec sufficiebat, quod intendissent facere, quod facit Ecclesia, 245.5.& *seq.*
Non erat tamen necesse, quod fides offerentis esset formata gratia, 246.8.
Validè poterant omnes applicare remedium originalis paruulis, sed licitè soli parentes, 247.13.14. *Vide Puer.*

Pascha.

Qui in Paschate omisit communionem, tenetur quam primum communicare, 441.12.
*Praeceptum communionis in Paschate quale sit, ibid.*13.
*Qui praeuidet non posse communicare in Paschate, an teneatur anticipare, ibid.*15. *Vide Communio, Eucharistia, Praeceptum.*

Pater, Patres.

Pater aeternus per accidens à Christo potest exigere satisfactionem infinitam, 36.22.
Persona Patris, & Spiritus Sancti ratione vnionis sunt speciali ratione in humanitate, 118.4.
Non dicuntur tamen incarnatae, 119.6.
Pater, & Spiritus Sanctus quomodo teneantur regere humanitatem Christi nè peccet, 170.18.
Patres antiqui non potuerunt de condigno mereri incarnationem, neque quo ad executionem, 85.24.
Meruerunt tamen circumstantias, 86.9.
Non per hoc tamen principium meriti cadit sub meritum, 87.10.
*Solum de congruo Patres meruerunt circumstantias, ibid.*11.
Substantiam Incarnationis non meruerunt, ad illam tamen se disposuerant, 87.12.
Accelerationem Incarnationis quomodo meruerunt, 88.14.& *seq. Vide Christus, Incarnatio, Vnio.*

Peccator.

Peccator publicus quis sit, & quot modis sit publicus, 324.2.
*Peccatori occulto publicè petenti non est denegandum Sacramentum, ibid.*3.
*Occultus peccator non perdit ius petendi publicè, ibid.*4.
Negare Sacramentum occulto peccatori publicè petenti cur sit peccatum, 325.5.
Qui dat Sacramentum occulto peccatori publicè petenti, facit actionem bonam, ibid. 7.& 8.
Si quis sciat aliquem velle sumere Eucharistiam, vt eam conculcet, vel in locum immundum proyciat, tenetur illam ipsi denegare, 326.9.
Peccatori occulto publicè petenti non est licitum dare hostiam non consecratam, ibidem 10.
*An quilibet Sacerdos teneatur dare Eucharistiam peccatori occulto publicè petenti, ibid.*11.
*Si peccator occultus occultè petat est ei denegandum Sacramentum, ibid.*12.13.
*Non tamen si petat coram aliquo, qui eius peccatum nesciat, ibid.*14.15.
Sacerdos sciens peccatorem retinere peccatum in confessione non potest ei denegare absolutionem, neque sciens peccatum ex confessione potest ei denegare Eucharistiã, 327.16.17.
*Peccatori publico semper est denegandum Sacramentum, ibid.*19.
*Neque extra casum mortis potest admitti, nisi publicè poeniteat, ibid.*20.
Est etiam denegandum peccatori grauiter suspecto de aliquo crimine, 328.21.
*Quot personae requirantur, vt delictum dicatur publicum, ibid.*22.
Si delictum sit publicum toti monasterio, non saecularibus, religioso petenti coram saecularibus est denegandum Sacramentum, ibid. 23.24.
Baptismus non est denegandus, sine secreto, siue publico peccatori, dummodo velit in futurum christianè viuere, 329.25.
*Ordo tamen potest denegari etiam peccatori occulto, ibid.*26.
*In matrimonio si adsit impedimentum Parochus non potest assistere, si verò solùm peccatum potest, ibid.*27.

Peccatum.

Peccatum siue in ratione malitiae, siue offensae est finitum, 15.5.6.
Peccatum non magis priuat gratia, & gloria, quam actus contritionis, vel amoris Dei, vt vnum destruat peccata omnia, ibidem 7.8.
In quolibet peccato est malitia contra iustitiam, 45.12.
*Peccatum magis repugnat in Christo, quam mors, ibid.*19.
Non potuit esse in Christo, licèt eius corpus formatum fuisset virtute feminis, 173. 2. 3.
Quodcumq; peccatum siue originale, siue actuale, mortale, vel veniale, siue habituale pugnat cum Christo, 173.4.
*Originale quomodo opponatur cum vnione, ibid.*5.
Peccata sunt in multiplici differentia, 484.2.
Non sunt aequalia, & quo vnum est alio grauius eo est detestabilius, 495.1.2.
*Peccatum numquam potest eligi, ibid.*3.
*Si quis eligeret potius infernum, quam peccare, non iret in infernum, ibid.*14.
Potest tamen consuli peccatum leuius, vt vitetur grauius, 496.4.
*Peccatum si eligatur sub ratione minoris mali non est malum, ibid.*5.
*Peccatum proprium magis est detestandum, quam alienum, licèt hoc sit leuius, ibi.*7.
Ratione confessionis est necessaria ad iustificationem distincta recogitatio omnium peccatorum, 499.12.

Excipiuntur tamen aliqui casus, ibid.13.14.
Peccata omnia quomodo contrarientur pœnitentiæ, 499.16.
Peccatum in Spiritum Sanctum, quomodo dicatur irremissibile, 505.7.
Quid dicendum de peccato, quod Deus reuelaret nolle remittere, ibid. 8.9.
Nec de facto, nec de possibili potest remitti vnum peccatum mortale, siue alio, 506.3. 5. & seq.
Peccata detestari quoties memoriæ occurrunt vtile est, 511.11.
Vide Peccator, Pœna, Pœnitentia, Præceptum.

Persona, Personalitas

Persona Verbi est veluti forma dignificans omnia opera Christi, 38.11.
Persona Verbi dat infinitatem operibus, 39. 13.
Et influit moraliter in operationes, ibid. 14.
Persona vilis cur non vilificet operationes, 41.12.
Ex dignitate personæ crescit meritum, non esse maiori gratia, 41.11.
Persona infinita vltra propriam naturam potest terminare alienam, 96.9.10.
Persona quomodo sit incommunicabilis, 97. 12.
Persona creata cur terminare nō possit alienam naturam, ibid.13.
Persona Christi est verè composita ex duabus naturis, & subsistentia Verbi, 98.3.4.
Potest videri vna persona sine alia, & essentia sine relationibus, 111.10.
Si Deus esset vnica tantum persona non posset fieri vnio in persona, nisi fieret in natura, 115.7.
In creatis potest fieri vnio in natura non in persona, & è contra, ibid.
Omnes personæ diuinæ possunt eamdem naturam assumere, 116.3. & seq.
Hoc tamen dato non esset idem effectus à pluribus causis totalibus, 117.7.
Eadem persona potest simul plures naturas terminare, ibid.
Si tres personæ assumerent eamdem naturam, vel vna plures naturas quomodo daretur communicatio idiomatum, ibidem 9. & 11.
Si persona diuina assumeret tres naturas humanas, non essent plures homines, nisi inadæquatè, ibid.12.
Personæ diuinæ, & diuinitas quomodo sint in Sacramento, 404.11.
Personalitas creata non est modus, sed res, & dato quod sit modus, adhuc Verbum deberet vniri naturæ sine modo, 100.7.
Personalitas creata si alienam naturam terminaret, mutaretur non increata, 106.11.
Personalitas Filij licèt terminet humanitatem, hanc non refert ad Patrem, 112.12.
Personalitas diuina quomodo possit satisfacere, 134.7.

D. Petrus.

D. Petrus si resurgeret posset Sacramenta administrare, non esset tamen Papa, 304. 9.

Pœna.

Pœna cur possit partim remitti, non peccatum, 506.3. & seq.
Dum culpa remittitur, etiam pœna æterna relaxatur, 507.2.
Et hoc est verum etiam de possibili, ibid.5.
Etiam quo ad pœnam sensus, 508.6.
Attenta tamen sola potentia Dei potest sanctus destinari ad pœnas æternas, ibid.7.
Pœna æterna quomodo mutetur in temporalem, ibid.10.
Cur per secundam contritionem non tollatur tota pœna temporalis, 507.13.

Pœnitens, Pœnitentia.

Pœnitens imperfectè, & de congruo potest pro suo mortali satisfacere, 22. 6.7.8. vide Satisfactio.
Datur virtus pœnitentiæ, 476.
Errores hæreticorum de pœnitentia, ibid.
Non omnis pœnitentia est virtus, sed illa solùm, quæ secundum Deum est, 477.1.
Pœnitentia, secundum se, est absolutè propria virtus, ibid.2.
Huius pœnitentiæ actus sunt boni, & laudabiles, ibid.3.
Tenet medium inter duo extrema, ibid.4.
Eius obiectum formale, semper est bonum, ibid.5.
Quomodo pœnitentia sit expetibilis, ibid.6.
Pœnitentia cur sit virtus, non pudor, 478.7.
Pœnitentia dolet de peccato, sed gaudet se dolere, ibid.8.
Absolutè tendit ad destruendum peccatum, ibid.9.
Non est virtus generalis, 479.3.
Potest tamen concipi vt transcendens, ibi.4.
Pœnitentia vt est specialis virtus non habet pro obiecto bonum compensationis pro peccato commisso, ibid. 5. & seq. Odio habet peccatum, 480.6. Et potest optare nè ponatur, ibid.7.
Pœnitentia, & gratitudo quomodo sint diuersæ, ibid.8.
Pœnitentia non habet pro obiecto bonum pacis cum Deo, ibid.9.
Sed eius obiectum est tendere ad destructionem peccati, ibid.10.
Cur pœnitentia sit virtus distincta, ibid. 12. & 13.
Est etiam distincta à religione, 481.14.
Opponitur omni vitio, ibid.15.
Est virtus moralis, ibid.17.
Pœnitentiæ obiectum est diuersum ab obiecto charitatis, 482. 19.
Quomodo cum sit diuersa à religione possit huius actus imperare, ibid.20.
Pœnitentia reducitur tamquam pars potestatiua ad iustitiam commutatiuam, ibid. 3. & seq.

Diffe-

Differentia inter pœnitentiam, & iustitiam vindicatiuam, 483.7.
Pœnitentia est necessaria ad salutem, 484.1.
De originali tamen non est necessaria pœnitentia, licèt possit esse, ibid. 3.4.
Potest pœnitentia dolere de originali, quod sit offensa Dei, ibid. 5.
Pœnitentia est necessaria de omnibus mortalibus commissis, 485.7.
De venialibus non est necessaria, vt gratiam consequamur, sed vt salutem cõsequamur, ibid. 9.10.
Pœnitentia quomodo agenda de oblitis, ibidem 12.
Quid de commissis per ignorantiam, alienis, & nondum commissis, 486.13. *& seq.*
Pœnitentia actus quot sint, et quis præcipuus, ibid. 1.2.
Pœnitentia detestat peccatum præteritum actu efficaci secundum quid, ibid. 4.
Qualis sit voluntas, secundum quid efficax, & cur possit dici talis, 478.6.7.
Huiusmodi voluntas est honesta, ibid. 8.
Datur præceptum pœnitentiæ, 510.3.
Ex quibus capitibus teneamur agere pœnitentiam, ibid. 4.
Impœnitentia quando sit speciale peccatum, ibid. 6.
Pœnitentia debet esse perpetua negatiuè, non positiuè, 511.10.
Errores circa Pœnitentiæ Sacramentum, 521.1.
Datur verum Sacramentum Pœnitentiæ à baptismo distinctum, ibid. 2. *art.* 1. *per totum.*
Partes Sacramenti Pœnitentiæ metaphysicæ quænam sint, 522.1.
Quæ requirantur ad hoc, vt Sacramentum Pœnitentiæ detur, & sit fructuosum, ibidem 2.
Sacramentum Pœnitentiæ potest considerari in fieri, & in facto esse, 523.4.
Quænam sit materia, & forma Sacramenti Pœnitentiæ, ibid. 5.
Sacerdos, Ordo, Iurisdictio, Baptismus requiruntur ad Sacramentum Pœnitentiæ, sed non sunt partes intrinsecæ Sacramenti, ibid. 7.
Omnes partes Sacramenti Pœnitentiæ causant gratiam, 524.9.
Satisfactio quomodo sit pars Sacramenti pœnitentiæ, ibid. 11.
In Sacramento Pœnitentiæ, quæ partes dicantur in recto, ibid. 12. *Vide Præceptum, Sacramentum.*

Pollutio.

Pollutio, vel copula, an impediat eo die Eucharistiam, 442.2. *vsque ad* 5.

Potentia.

Non omnis potentia obedientialis est supernaturalis, 5.12.
Potentia obedientialis tum actiua, tum passiua datur in omnibus rebus, & quid sit, 256.3.4.
Quomodo distinguatur à potentia naturali, ibid.

Potestas.

Potestas absoluendi fundatur in charactere, 237.10. *Vide minister, Confessarius.*

Præceptum.

An quis teneatur ad præceptum communionis si sit adultus, & habeat dubium vsum rationis, 438.16.
Præceptum diuinum Eucharistiæ afficit immediatè tantùm fideles baptizatos, 439.2.
Probabile est obligare eum in articulo mortis, qui paulò ante communicauit, ibid. 4.5.
Nullus satisfacit huic præcepto sumẽdo Eucharistiam in peccato, ibid. 6.
Præceptum sumendi Eucharistiam est sumendi eam in gratia, 440.7.
Neque præcepto Ecclesiastico fit satis sumendo Eucharistiam in peccato, ibid. 8. *& seq.*
Præcepto baptismi satisfit, etiam si quis in peccato illum recipiat, ibid. 9.
Qui mane ex deuotione communicauit, si à prandio incidat in periculum mortis, potest iterum communicari per modum viatici, vt satisfaciat præcepto diuino, 448.18.
Per communionem factam extra periculum mortis non satisfit præcepto diuino obliganti in periculo mortis, ibid. 19.20.
Vt præceptum obliget in articulo mortis debet talis articulus cognosci, ibi. 21. *& seq.*
Probabile tamen est satisfieri præcepto diuino per communionem paulò ante articulũ mortis factam, 445.24.
Datur præceptum pœnitentiæ, 510.3.
Hoc præceptum non solùm est positiuum diuinum, sed etiam naturale, ibid. 5.
Præceptum pœnitentiæ reducitur ad primum præceptum decalogi, 511.8.
Præceptum contritionis non obligat statim, 511.2. *& seq.*
Cur teneamur ex præcepto corripere fratrem data opportunitate, non verò agere pœnitentiam, 513.8.
Neque in diebus festis est præceptum contrendi, & hoc etiam est verum de religiosis, 514.12.
Præceptum contritionis obligat in articulo, & periculo mortis, & aliquoties in vita, ibid. 1.3. *& seq.*
Obligat etiam instante periculo perpetuæ amentiæ, & cum recipienda sunt Sacramenta viuorum, & administranda Sacramenta, ac in alijs casibus, 515. *à num.* 6. *ad* 10.
Instante periculo, vel articulo mortis etiam obligat, quamuis pœnitens possit confiteri, ibid. 11.12.13.
Præceptum diuinum confessionis non obligat, vt quis statim confiteatur peccata, 358.2.
Neq; obligat vt vincantur tentationes, ibi. 3.

Per accidens potest quis teneri ad frequentem confessionem, ibid.

Praeceptum diuinum non obligat ad confessionem per interpretem, ibid.4.5.

Et hoc etiam in articulo mortis, dummodo quis sit moraliter certus se habere contritionem, 559.6.7.

Est tamen obligatio confitendi per scripturam, ibid.9.10.

Praecipere non potest Ecclesia, vt idem peccatum quis bis confiteatur, 560.13.

Religiosorum praecepta, quomodo in hoc non sint contraria, ibid.14.15.16.

Praeceptum annuae confessionis obligat omnes, qui post baptismum in mortale inciderunt, ibid.19.20.

Ad praeceptum annuae confessionis infideles non tenentur, 161.22.

Pueri tamen doli capaces tenentur; licèt non teneantur ad Eucharistiam, ibid.23.24.

Annus praecepti confessionis quomodo debeat computari, ibid.25.26.

Nullus satisfacit praecepto confessionis per confessionem venialium, si postea cadat in mortale, ibid.27.

Si quis non est confessus intra annum, debet confiteri in principio anni sequentis, 562. 20. Vide Eucharistia, Paenitentia, Puer.

Praesentia.

Praesentia corporis Christi sub speciebus non est ordinis, neque relatio, neq; actio, neq; modus, 375.3. vsque ad 8.

Sed est complexum sacramentale corporis Christi cum speciebus, & spacio, 376.8.& seq.

Est quid reale, & opus diuinae potentiae, 377. 12.13.

Ratione huius praesentiae ad motum specierum mouetur Christi corpus, ibid.14.15.

Praesentia naturalis, et sacramentalis quomodo conueniant, & differant, 378.1.

Praesentia sacramentalis supponit esse corporis Christi, ibid.2.

Sacramentalis non pendet essentialiter à naturali, ibid.4.

De facto tamen probabile est pendere, & quomodo, 379.6.

Si corpus Christi desineret extra Sacramentum, non desineret in Sacramento, imò posset mori extra Sacramentum, non in Sacramento, ibid.7.8.9.10.

Potuit Deus prius ponere Christum sub praesentia sacramentali, quam sub naturali, 380.11.

De facto si destrueretur in naturali, desineret in Sacramento, ibid.12.

Quomodo sacramentalis dependeat à naturali, ibid.13.

Humanitas Christi quomodo possit esse instrumentum praesentiae sacramentalis, ibidem 13.

Ratione praesentiae sacramentalis verè Christus est in loco, 381.14.

Praesentia sacramentalis est tantùm supernaturalis quo ad modum, 387.6.

Haec praesentia est complexũ ex partibus penetratis cum loco, & speciebus, ibid.7.

Potest cognosci haec praesentia ab Angelo, ibidem 8.

Quae praedicata possent dici de Christo ratione praesentiae sacramentalis, 390. art.9. per totum. Vide Christus, Eucharistia.

Principium.

Principium realiter influens in operationes debet à Deo praeuideri, 80.8.

Promissio.

Promissio onerosa quomodo inducat obligationem iustitiae, 25.17.& 48.11.

Puer.

Pueri quando intelligantur peruenire ad annos discretionis, 437. 11.

Pueri an teneantur ex praecepto diuino in articulo mortis Eucharistiam sumere, ibi.12.

Quid si necdum teneantur ex praecepto Ecclesiastico, ibid.

Quid dicendum si dubitetur de pueri capacitate, 438.14. Vide Praeceptum.

Q

Quantitas.

Quantitas an sit accidens distinctum à substantia, 298.4.

Quantitas qualibet materiae si potest demonstrari pronomine hoc, potest consecrari, 364.6.

Vt consecratio sit valida debet determinari quantitas tum continua, tum discreta, ibidem 8.

Qualibet parua quantitas panis, & vini dummodo sit sensibilis, potest validè consecrari, 566.3.& seq.

Dimidium minimi panis sine vnitum, siue separatum non potest validè consecrari, 367. 8.10.

Negatis minimis qualibet parua quantitas, dummodo demonstrabilis, est consecrabilis, 368.13.

Si quantitas non distinguitur à substãtia materiali corpus Christi debet expellere substantiam panis, 388.12.13.

Quantitas corporis Christi cum omnibus suis accidentibus absolutis est in Sacramento, 392.8.

Sine quantitate substantia habet partes distinctas, ibid.9.

Quomodo probetur Christum habere in hoc Sacramento quantitatem, 293.11.

Corpus Christi in hoc Sacramento est quantum in ordine ad se, non in ordine ad locum, & hoc etiam data opinione Nominalium, ibid.12.13.

De essentia quantitatis est exigentia impenetrabilitatis, ibid.14.

Quantitas diuisibilis quomodo possit comparari indiuisibili, ibid.15.

Quantitas, & alia accidentia non ponuntur in Eucharistia, nisi per concomitantiam, 402.ar.4.per totum.
Quantitas per se existit in Sacramento, non per modum, 412.4.
Per hoc, quod non inhæreat, sufficienter intelligitur per se, 513.7.& seq.
Quantitas non gerit vicem materiæ, quando in Eucharistia aliquid generatur, 415.6.
Vide Eucharistia, Sacramentum.

R

Remissio.

REmissio mortalis per infusionem gratiæ datur gratis pœnitenti, 21.3.
Remissionem peccati non potest mereri homo per actus præcedentes gratiam sanctificantem, 22.4.

Religio, Religiosus.

Inter Religiosum, & Religionem cur non possit esse iustitia, 49.15.
Quo sensu possit Religio obligari Religioso, ibid.16.

Rex.

Exemplum de Rege dante arma, & equum militi, quomodo diuersum à gratia data à Deo, 81.10.11.

S

Sacerdos.

SAcerdos in mortali existens, neq; habens copiam Confessary potest celebrare, non tamen si non sit ieiunus, 446.30.
Sacerdos non potest vti pileolo in missa, aut perucca sine dispensatione Papæ, 447. 33. & 34.
Non expedit, quod Papa dispenset à confessione vsque ad sumptionem, ibidem 35.
Sacerdos vrgente necessitate celebrante sine confessione debet quamprimum confiteri, 451.23.
An sub hoc pracepto comprehendantur Sacerdotes communicantes, sed non celebrantes, ibid.24.
Non comprehenditur sub hoc pracepto Sacerdos voluntariè celebrans in statu peccati, ibid.25.
Comprehenduntur tamen illi, qui bona fide inceperunt missam, deinde recordãtur peccati, ibid.26.27.
Quomodo intelligatur illud quamprimum, ibid.29.
Sacerdos an aliquando possit consecrare panem sine vino, 462.9.
Si vellet consecrare hostiam, & nollet expressè consecrare vinum, adhuc hostia esset consecrata, 463. 10. 11. Vide Sacramentum, Sacrificium, Missa, Pœnitentia.

Sacramentum.

Sacramentum quot modis sumatur, 203.
Est signum sacrum, 204. 3. Confert aliquam sanctitatem, & significat veram, ibidem 5.6.7.
Sacramenta quomodo ducant nos in cognitionem gratiæ, ibid.8.
Sunt signa ad placitum ex institutione diuina, 205.9.
Cur manna, & quædam alia non fuerint Sacramentum, ibid. 10.11.
Sunt signa sensibilia, & habent aliquam similitudinem cum re significata, 205.2.
Sacramenta vt sic non sunt causæ mor[illegible] sanctitatis internæ, sed legalis, 206. 4. & seq.
Sunt tamen signa practica sanctitatis internæ, & in quo sensu, 207.8.9.
Sacramenta antiqua cur non possint esse c[illegible] se morales, ibid. 10.
Sacramentum est signum practicum e[illegible] quando suscipitur cum obice peccati, 2[illegible] 14.15.
Martyrium cur non sit Sacramentum, 209. 16.
Sacramenta antiqua quomodo egena, ibi. 17.
Cur debeant poni potius in genere signi, quã causæ, ibid.18.
Quomodo cognoscantur cæremoniæ sacræ diuersæ à Sacramentis in antiqua lege, 210. 20.
Omnia Sacramenta sunt signa demonstratiua gratiæ, rememoratiua passionis, & prognostica gloriæ, ibid.3.
Principale tamen significatum est gratia, ibidem 4.
De essentia Sacramenti vt sic non est, quod sit rememoratiuum passionis, ibid.5.
De facto omnia Sacramenta sunt signa sensibilia, imò implicat institui Sacramentum pro omnibus hominibus, quod non sit sensibile, 211.7. & seq.
Potuit Deus instituere aliquod Sacramentum pro aliquo, quod non esset sensibile, ibid. 12. & seq.
In Sacramentis distinguenda sunt res tantùm, & res, & Sacramentum simul, 212. 15.
Actus internus, quo sensu possit esse Sacramentum pro omnibus, ibid. 17.
Non potest dari aliquod signum naturale gratiæ, quod sit Sacramentum, 213. 19.& seq.
Sacramentum est signum stabile pro aliquo tempore, potest tamen institui aliquod signum in Sacramentum pro vnica tantum vice, 214.2.3.
Sacramenti definitio quænam sit, ibid. 4.
Sacramentum pro formali non est ens rationis, sed denominatio extrinseca, ibid.6 7.
Omnia Sacramenta conueniunt vniuocè in ratione signi non causæ, 215.9.10.
In aliquo sensu tamen possunt etiam conue-

 nire

nire in ratione causæ, 216. 12.
Antiqua non solùm erant figuræ nostrorum Sacramentorum, sed etiam vera Sacramenta, ibid.13.
De ratione Sacramenti vt sic non est, quod constat rebus, & verbis, 217.2.
Omnia tamen nouæ legis constant rebus, & verbis, ibid.4.
Sacramentum Pœnitentiæ quomodo constet rebus, & verbis, ibid.5.
Materia Sacramẽtorum quomodo debeat esse sensibilis, 218.6.
In Sacramento Matrimonij, quæ sit materia, forma, & intentio, ibid.7.8.
Sacramentum Eucharistiæ quomodo constet rebus, & verbis, ibid.9.
Sacramentum est compositũ, & quale, 219.3.
Omnia Sacramenta nouæ legis constant rebus, & verbis tamquam materia, & forma, ibid.4.5.
Matrimonium quomodo semper constet rebus, & verbis, ibid.6.
In Sacramentis verba quomodo possint habere rationem formæ, 220.9.
In Eucharistia permanente quomodo sint verba, ibid.10.
In Sacramentis significatio est vnica, 221.2.
Vt Sacramentum fiat non est necesse, quod partes sint simul duratione, sed sufficit simultas moralis, & qualis, 222.3. & seq.
Nec requiritur eadem simultas in omnibus Sacramentis, ibid.6. & seq.
Ea simultas sufficit, quæ requiritur, vt possint verificari verba formæ, 223.12.
In Sacramentis debet distingui fieri, & factum esse, 337.7.8.
Quid sit in omnibus Sacramentis res tantùm, Sacramentum tantùm, & res, & Sacramentum simul, 239.ar.14. per totum.
Durante statu innocẽtiæ poterat congruenter Deus aliqua Sacramenta instituere, 240. 3.
De facto tamen nulla fuerunt, & incertum est, an futura fuissent durante statu, 241. 5.6.
Ad quid in tali statu inseruissent, si fuissent, 242.2.8.
Remedium originalis in lege naturæ fuit verum Sacramentum, 243.3.
Non fuit hoc remedium fides interna parentum, ibid.5.
Sed fuit oblatio quædam externa, ibid. 6.
Incertum est, an in lege naturæ fuerit aliud Sacramentum, fuerunt tamen sacrificia, 247.15.
Sacramenta veteris legis fuerunt plura, quã nostra, ibid.2.3.
Erant tantùm conditiones dandi gratiam; at nostra sunt causæ, 250.12.13.
Omnia Sacramenta noua legis causant gratiam non ponentibus obicem, 251.2. art.2. per totum.
Causant gratiam ex opere operato, 252.1.
Sunt causæ morales gratiæ, ibid.4.
Quomodo sint causæ morales, 253.5. & seq. vsque ad 9.
Per Sacramenta antiqua non poterant applicari merita Christi fidelibus, 254. 10. & 11.
Neque applicabantur nomine Ecclesiæ, sed erant protestationes in Christum venturum, ibid.12.
Conficiuntur nostra Sacramenta in persona Christi, etiam quando fiunt à malis ministris, 255.13.
Non causant gratiam per modum meriti, sed pretij, & solutionis, ibid.14.
Sacramenta vt sint causæ instrumentales physicæ gratiæ non recipiunt in se qualitatem, nec solum vniunt gratiam cum anima, 256.6. & seq.
Sed quia faciunt complexum cum Deo principali agente, 257.10. & seq.
Dicere esse causas physicas, quia causant speciem in sensibus est dicere non esse causas diuersas ab antiquis, 259,16.
Quomodo non causent gratiam indistans, 260. 19.
Diuersimodè causãt gratiam, ac passio Christi, 261.20.
Possunt eleuari ad producendum spirituale, licet oculus non possit eleuari ad videndum spirituale, ibid.21.
Quomodo per coniunctionem reddantur proportionata, 262.24. & seq.
Nullum Sacramentum confert gratiam ex opere operato antequam actu suscipiatur, 262.3.
Dum suscipitur in voto datur gratia ex opere operantis, 263.4.
Gratiam à Sacramentis produci, vel in primo sui nõ esse, vel in parte indeterminatè efficaciter non confutatur, 264.7. & seq.
Si componitur continuum ex punctis gratia producitur à Sacramento in instanti intrinseco, in quo perficitur significatio, 265.
Si verò continuum componitur ex partibus, & punctis, producitur in instanti, in quo perficitur Sacramentum, 266.16.
Sacramentum licèt incipiat extrinsecè, terminat intrinsecè, ibid.17.
Tunc causat gratiam, quando est perfecta significatio, ibid.18. 19.
Omnes partes Sacramenti concurrunt per modum vnius, ibid.20.
Eo ipso producunt gratiam, quo cum vera intentione perfectus est sensus formæ, 267. 23.
Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ dicuntur Sacramenta mortuorum, alia viuorum, 267.2.
Sacramenta viuorum sunt per se instituta ad dandam primam gratiam, 268.4.
Omnia habent vim producendi primam gratiam, & quomodo, ibid.6.
Vt Sacramenta viuorum producant primam gratiam

gratiam sufficit si quis non ponat obicem, 269. 7.8.
Potuit Christus instituere Eucharistiam per modum cibi viuificantis mortuos, ibid. 9. & 10.
Sacramenta viuorum causare primam gratiam per accidens est illam causare præter primariam intentionem Christi non secundariam, 270.11.12.
Non possunt tamen assumi directè propter primam gratiam, ibid.14.
Cur debeat absolutè dari Sacramentum extremæ vnctionis illi, qui nulla dedit signa, non possit autem dari absolutio, 271.15.
Sacramenta semper producunt gratiam in non ponentibus obicem, 274.2.
In pueris nullam requirunt dispositionem, 275.3.
Nostra maiorem producunt gratiam, quam antiqua, & quo digniora, eo maiorem etiã gratiam conferunt, 278.1.
Sacramenta eiusdem speciei æqualiter dispositis æqualem conferunt gratiam, ibid.3.
Inæqualem verò inæqualiter dispositis, 279. 5.& seq.
Eorum virtus, vt subest Deo, numquam potest deficere, 280.9.
Sacramenta possunt esse valida, & informia, 281.2.
Baptismus reuiuiscit, alia incertum est, 283. 3.& seq.
Auxilia, quæ dantur per Sacramenta imprimentia characterem possunt haberi ex opere operantis ibi 5.
Si quis non peccauit in receptione Sacramentorum probabilius est, quod omnia reuiuiscant ibi 6.
Si Eucharistia sacrilegè sumatur non reuiuiscit, idem est de alijs, baptismo excepto 284. 7.8.
Sacramenta sunt medicina curatiua præcedentium non futurorum 286. 7.
Dum Sacramentum reuiuiscit datur tantùm minima gratia 287.3.4.
In reuiuiscentia dispositio remouet tantùm obicem ibi 5.7.
Sacramenta reuiuiscunt etiam respectu venialium 288. 8. & seq.
Causa Sacramentorum quænam sit 299. 1.
Omnia Sacramenta nouæ legis sunt à Deo instituta ibi 2.
Noua legis verò à Christo 300. art. 1. per totum.
Potestas instituendi Sacramenta potuit communicari creaturæ 301.3. & seq.
Institutio Sacramentorum non incipit à Decreto Dei 302. 5.
Quomodo creatura possit Sacramenta instituere ibi 7.9.
Vt sit nouum Sacramentum requiritur noua materia, & noua forma 554.5.
In Sacramento pœnitentiæ cur materia debeat esse supernaturalis 556. 8. *Vide Eucharistia, Baptismus, Pœnitentia, Sacrificium.*

Sacrificium.

Sacrificium potest offerri Christo vt homini 192.9.
De facto tamen nullum ei offertur ibi 10.
Sacrificium ordinatur ad cultum Dei, Sacramentum ad nostram iustificationem 208.1 [illegible]
Sacrificium quid sit 453.3.
Omnia sacrificia semper fiebant cum aliqua destructione 454.7.
Mors martyrum cur non sit sacrificium ibi 8.
Sacrificia, & ethnicorum quomodo essent verè sacrificia ibi 9.
Sacrificium debet esse publica auctoritate institutum ibi 11.
Et debet esse sensibile saltem per accidens ibi 456. 9.
Christus in vltima cœna verum obtulit sacrificium ibi 10.
Sub specie panis, & vini est vnicum sacrificium 463. 12.
Offerentes sacrificium qui sint ibi 1.
Christus quomodo sit offerens principalis in sacrificio missæ ibi 3.
Omnes Sacerdotes possunt validè hoc sacrificium offerre 464.5.
Ecclesia, & qui dat eleemosynam, quomodo sacrificium offerant ibi 7.
Fructus sacrificij, quomodo participari possit ibi 9.
Omnes fideles sunt capaces fructus impetrationis, soli verò iusti satisfactionis ibi 10.
Pro excommunicato non potest offerri sacrificium ibi 11.
Potest tamen quilibet vt persona priuata pro excommunicato orare ibi 12.
Neque potest offerri sacrificium pro excommunicato non vitando 465. 13.14.
Quo sensu aliqui offerant pro Prouincijs hæresi infectis ibi 15.
Pro cathecumenis, & infidelibus, ad satisfaciendum non prodest ibi 19.
Potest tamen eisdem prodesse, quo ad impetrationem 466.20.
Ecclesia pro ipsis offert sacrificium ibi 21. 22.
Quomodo isti fructum sacrificij participent ibi 23.
Cur prohibitum sit offerre sacrificium pro cathecumenis defunctis ibi 24.
Non sunt cathecumeni capaces offerendi cum sacerdote ibi 25.
Prodest hoc sacrificium animabus Purgatorij ex infallibili lege 467. 26.27.
Differentia inter sacrificium, & indulgentiam pro defunctis ibi 27.
Pro beatis quomodo possit offerri ibi 28.
Damnatis nullo modo prodest ibi 29.
Sacrificium non confert primam gratiam, sed solùm impetrat auxilia, & donum pœnitentiæ 468.3. & seq.
Impetratio auxiliorum causatur ex opere operato à sacrificio missæ in illis pro quibus offertur ibi 7.

Neque augmentum sanctificantis gratia immediatè causat 469.8.
Etiam venialia remittit, sed mediatè ibi 9.
Et pœnas peccatis debitas ibi 11.
Auxilia quæ impetrantur non semper sunt efficacia ibi 12.
Hoc sacrificium prout offertur nomine Ecclesiæ semper finitum est 469.1.
Et si offerens sit excommunicatus ab Ecclesia nullum valorem habet, non sic à Christo ibi 2.
Valor huius sacrificij ad impetrandum est infinitus 470.4.
Quo sensu sit infinitus ibi 4.5.
Valor sacrificij, quo ad satisfaciendum est infinitus, quo ad sufficientiam, finitus quo ad efficaciam ibi 6.7.8.
Valor limitatur à deuotione recipientis ibi 9.
Habet valorem extensiuum infinitum, & æquè multis, ac paucis prodesse potest 471. 10. *& seq.*
Cur si est infiniti valoris vnica missa non sufficiat pro omnibus 472.16.
An possit alij applicari ex iustitia, alijs ex charitate ibi 17.
Cur non possit vnico sacrificio satisfieri pro pluribus stipendijs ibi 18.
Ad applicandum sacrificium, quæ intentio requiratur 472.1.
Sacrificij applicatio spectat ad celebrantem, non ad Prælatum; & si diuersimode applicarent, valida esset subditi applicatio 473. 3.4.
Peccaret tamen non obediens Prælato ibi 5.
Sacrificium celebrans nullum fidelem ab illo excludere debet ibi 6.
In potestate Sacerdotis est diuidere effectum impetrationis ab effectu satisfactionis ibi 7.
Et si nulli sacrificium applicetur totus fructus est celebrantis ibi 8.
Accipiens stipendium tenetur ex iustitia applicare sacrificium 474.1.
Stipendium cur possit recipi ibi n. 5. *ar.* 3.
Stipendium cur licitum sit pro sacrificio missæ, non pro Sacramentis ministrandis ibi 6.
Etiam sacerdotes diuites possunt accipere stipendium, & quale sit iustum 475. 8.9. *Vide Excommunicatus, Sacramentum, Sacerdos.*

Sanctitas.

Sanctitas increata Christi pugnat cum quocumque peccato etiam de possibili 170. 15.
Sanctitas alia interna, alia legalis 306.3. *Vide Sacramentum.*

Sanguis.

Sanguis generationi deseruiens non est sanguis nutrimentalis 127.14.
Sanguinis veri Christi an detur aliqua pars nūc in terra 128.16.
In triduo mortis fuit vnitus Verbo ibi 17.
Sanguis, qui ponitur ex vi verborum, est materia cum forma sanguinis 401.25.
Totus sanguis, qui est in corpore Christi ponitur in Sacramento ibidem 26. *Vide Eucharistia, Christus.*

Satisfactio Satisfacere.

Satisfacere cur non possit homo per sua peccata non probatur efficaciter à varijs DD. 15.7. *& seq.*
Quænam sit ratio cur non possimus satisfacere Deo pro mortali 17.15.
Perfecta satisfactio in quo consistat 18.16.
Satisfactio desumitur à persona satisfaciente, ibidem.
Satisfactio est causa moralis remissionis debiti 23.10.
Vt sit de congruo non debet esse à persona grata ibi 11.
Sufficit, si habeat ius meriti ex parte operis 24.12.
Differentia de satisfactione humana, & diuina 24. 15.
Si non datur offensa alicuius personæ, neque huic debetur satisfactio 26.7.
Satisfactio pro veniali non potest viribus naturæ fieri; viribus tamen gratiæ fieri potest à iusto condignè 27.2.3.
Satisfactio diuerso modo crescit, ac crescat offensa 38.10.
Satisfactio Christi quamuis finita fuisset sufficiens pro peccatis totius mundi 41.2.
Licèt opera Christi non essent infinita, adhuc in satisfactione seruaretur æqualitas ibidem.
Christi satisfactio ad Deum fuit ex iustitia commutatiua 43.6.
Quid attendatur in satisfactione propter offensam 55.11.
Cum eadem re potest quis satisfacere pro varijs titulis ibi
Satisfactio vt imponitur à confessario, & acceptatur à pœnitente ante absolutionem causat ex opere operato gratiam 562.3.
Satisfactio vt imponitur à confessario, & acceptatur à pœnitente est vera pars Sacramenti ibi 4.
Satisfactio, quæ executioni mandatur post absolutionem non causat ex opere operato gratiam, sed solùm remissionem pœnæ temporalis, & dat auxilia ad præcauenda peccata ibi 5.
Vt satisfactio causet gratiam debet super illam cadere forma 563.6.
An te absolutionem concurrit tamquam maior dispositio ibi 7.
Satisfactio imposita licitè adimpletur in peccato, & per eam satisfit obligationi imposita ibi 8.9.10.
Satisfactio tamen in peccato facta non habet suum effectum, nisi recedente fictione ibi. 11.12.
Obligationi impositæ à confessario etiam satisfit per actionem bonam venialiter malam, non verò per actionem mortaliter malam 564. 13. *& seq.*
Satisfactio in se bona, & venialiter mala reuiuiscit ablato obice 565. 19.

Vt adim-

Vt adimpleatur satisfactio non requiritur intentio eam adimplendi, ibid.20.
Tenentur Confessarij pro qualitate criminum conuenientes satisfactiones iniungere, ibid.1.
Satisfactiones iniungendæ ad quot capita reducantur, ibid.2.
Tenentur pœnitentes acceptare, & exequi satisfactiones iniunctas, 566. 4.5.6.
Si satisfactio iniuncta est grauis, & propter mortalia illam non exequi est mortale, ibidem 8.
Non sic quando est solum propter venialia, ibid.9.& seq.
Satisfactio alicui iniuncta debet ab ipso executioni mandari, 567.1.
Nec potest ab ipso pœnitente mutari in opus melius, 568.2.
Potest tamen alius Confessarius audita iterum confessione commutare, vel minuere satisfactiones iniunctas, ibid.5.
Non per hoc fit Sacramentum mutilum, ibidem 8.
Inferior tamen Confessarius non potest mutare satisfactionem à superiore iniunctam propter reseruata, 569.10.11.
Quid agendum si quis obliuiscatur satisfactionis iniunctæ, ibid.12.
Si satisfactio iniuncta est ieiunium, v. g. pro primo die Veneris, si tunc non fiat debet fieri die Veneris sequentis, ibid.13.
Differre satisfactionem vltra præscriptum Confessarij peccatum est, vel graue, vel leue, ibid. 14. vide Confessarius, Christus, Sacramentum.

Scientia.

Scientia quomodo possit esse de singulari, pag.1.
Scientia increata fuit in Christo; anima tamen ipsius per hanc non intellexit, 148. 1.
Fuit etiam in Christo triplex scientia creata, infusa, & acquisita, ibid.2.& seq.
Per scientiam beatam clarius vidit Deum, quam alius beatus, 149.1.
Vidit etiam creaturas in Verbo, ibid.2.
Et omnia vidit in Verbo, quæ videt Deus scientia visionis, 150.4.& seq.
Vidit etiam diem Iudicij, 151. 9. & omnia possibilia, ibid. 2. Non comprehendit tamen Deum, 152.3.4.
Scientia infusa vti poterat sine conuersione ad phantasmata, 153.1.& seq.
Pro hac scientia habuit species proprias, & probabilius est fuisse vnicam, ibid.4.
Quid cognouerit per hanc scientiam Christus, 154.7.& seq.
Visionem beatam, vnionem hypostaticam, & amorem beatificum non cognouit per hanc scientiam, 155.3.& seq.
Fides, gratia, & lumen gloriæ quomodo possint cognosci per hanc scientiam, 156. 5. & seq.
Cognouit etiam Trinitatem quo ad an sit, & per conceptus proprios, 157.3.4. & seq.
Cognouit in actu secundo ea, quorum habuit speciem, non est tamen necesse, quod semper fuerit in actu secundo scientiæ infusæ, 158.2.& 159.5. & seq.
Scientia infusa potuit vti, & cum discursu, & sine discursu, 160.10.11.
Hæc scientia in Christo fuit perfectior illa Adami, & Angelorum, ibid.12.
Fuit etiam in Christo scientia acquisita, hancq; habuit vi propriæ inuentionis, non disciplinæ, ibid.4.7. & seq. Vide Christus.

Sensus.

Sensus non potest cognoscere spirituale, 211. 11.

Significatio.

Significatio à Christo Domino instituta in Sacramentis est vnica non duplex, 221.2. & 3.
Est tamen composita significatio ex hominum institutione, ibid.3.4. vide Sacramentum.

Spiritus Sanctus.

Spiritus Sancti incarnatio non posset esse præmium operum Christi, 40.19.

Status.

Status legis naturæ quãtùm durauerit, 242. 1. Vide Sacramentum.

Subsistentia.

Subsistentia non cognoscitur distincta, nisi ex fide, 78.18.
Subsistentia, hypostasis, persona, & suppositum quomodo differant, 95.2.
In diuinis dantur tres subsistentiæ, 111.8.
Subsistentia relatiua est virtualiter distincta ab absoluta, ibid.9.
Natura creata potest terminari subsistentia aliena creata, 112.3.
Etiamsi esset modus, re tamen vera non est modus, 113.4.
Nec ad terminandum requirit virtutem infinitam, ibid.5.
Subsistentia per potentiam obedientialem dicit ordinem ad alienam naturam, etiam si esset modus, ibid.7.
Est res simplex realiter distincta à natura, 114. 9.
Est proportionata alienæ naturæ per potentiam obedientialem, etiamsi sit causa formalis faciendi subsistere, ibid.10.11.
Per subsistẽtiam absolutam potest Deus alienam naturam assumere, ibid.3.
Si vnio fieret in subsistentia absoluta mediatè fieret in omnibus personis, 115.5.
Id tamen, quod resultaret non esset persona, nisi mediatè, ibid.8.
Subsistentia absoluta Dei potest habere rationem termini, & terminabilis, 116.9.
Etiam in Angelis subsistentia distinguitur à natura, 119.3.
Quomodo subsistentia aliena faciat subsistere naturam in alio, 125.12.

Termi-

T

Terminus.

Terminus de nouo productus in Eucharistia est Christus sub speciebus, 73.6.
Terminus, qui producitur in Incarnatione est complexum ex Verbo, & humanitate, 102. 12.
Terminus adaquatus est Christus, formalis potest esse humanitas, vel Verbum sub diuersa ratione, ibid. 13.
Terminus actionis conuersiuæ est positio corporis Christi, 373.6.
Terminus formalis actionis transubstantiatiuæ non est præsentia corporis Christi sub speciebus, neque actio adductiua, 382.6.
Terminus transubstantiationis non potest esse corpus Christi adductum, 383.9.
Neque vnio corporis Christi cum speciebus, neque corpus, vt succedit substantiæ panis, 384.12.13.
Sed est substantia corporis Christi de non producta, ibid. 14.15.
Terminus productus potest iterum produci, ibid. 15.
Non implicat idem producere seipsum, 385. 16.17.
Si terminus actionis transubstantiatiuæ esset Solùm præsentia corporis Christi non verificarentur verba formæ consecrationis, 386. 20.

Transubstantiatio.

Transubstantio non tantùm includit terminum à quo, sed etiam ad quem, 382.7.
Transubstantiatio non potest esse solùm per successionem vnius substantiæ loco alterius, ibid. 8.
Transubstantiatio non saluatur, nisi corpus Christi de nouo producatur, 383. 10. 11. *Vide Conuersio, Terminus.*

Tristitia.

Tristitia, mæstitia, & timor quomodo fuerint in Christo simul cũ Beatitudine, 164.7.8.

V

Veniale peccatum.

Veniale est reparabile per condignam satisfactionem, 27.3.
Non tollit ius ad gloriam, ibid. 4.
Nec deletur per satis passionem, sed per actum, 28.5.
Differentia inter veniale, & mortale, & cur pro veniali possimus satisfacere, ibid. 7.
Non est simpliciter offensa, sed secundum quid, ibid. 9.
Per veniale non deseritur simpliciter Deus, ibid. 10.
Cur possimus pro veniali satisfacere, 29.11.
In quo sensu dicatur gratis remitti, ibi. 12.
Satisfactio pro veniali, cur à Deo possit non acceptari, ibid. 13.
Actus contritionis quomodo sit satisfactio adaquata pro veniali, ibid. 14.

Verbum.

Verbum debuit incarnari ad perfectè satisfaciendum Deo, 21.1.
Verbum factum est caro per vnionem non conuersionem, 94.5.
Verbum non assumpsit hominem, sed humanitatem, 96.6.
Ad vnionem humanitatis cum Verbo infinito requiritur proportio in ratione actus, & potentia, ibid. 8.
Verbum vt terminans naturam humanam nullam causalitatem exercet, quam non exerceat tota Trinitas, 104.3. & *seq.*
Verbum hoc solùm habet peculiare, quod est vnitum per modum termini, ibid. 6.7.
Non saluatur, quod Verbum non fuerit mutatum pe r hoc, quod sit eminenter homo, 104.2.
Neque per hoc, quod dicatur tantùm extrinsecè vnitum humanitati, 105.3.
Neque per hoc, quod ex parte Verbi detur vnio increata, ibi. 4.5.6. *aut solùm adhæreat humanitati, ibi.* 7.
Sed quia personare non dicit mutationem in persona, ibid. 8. & 9.
Verbum numquam fuit in potentia ad vnionem, sed humanitas, 106.10.
Factum fuit intrinsecè homo, ibid. 12.
Verbum in triduo mortis fuit vnitum corpori, & sanguini ab anima separatis, 120.5. & 6.
Verbum potest assumere naturam irrationalem ob varios fines, ibid. 9.
Fuit tamen magis conueniens, quod assumeret naturam humanam. 121.10.
Possunt à Verbo assumi partes non totum, non possemus tamen tunc dicere Deus est materia, vel forma, ibid. 11.12.
Verbum assumpsit verum corpus, & animã, & assumpsit omnes partes integrales, qua informantur anima, 125.1.2.3.
Non tamen assumpsit hominem, ibid. 5.
Assumpsit sanguinem, & alios humores, qui sunt de integritate naturæ, 126.8. & *seq.*
An assumpserit sanguinem nutrimentalem, 127.12. & *seq.*
Assumpsit carnem mediante anima, 129.4.
Verba Sacramentorum sunt consecratoria, non concionatoria, 224. *ar.* 9. *per totum.*
Verbum, & vnio hypostatica non sunt in Sacramento ex vi verborum, sed per concomitantiam, 402. *art.* 5. *per totum, vide Christus.*

Violentum.

Violentum quid sit, & quas conditiones requirat, 106.3.
Humanitas non manet violenter in Verbo, 107.6. *vide Appetitus.*

Vinum.

Si vino consecrato misceatur non consecratum, non per hoc desinit ibi Christus, nec

vnum conuertitur in aliud, 410.4.5.

Virgo.

Beata Virgo verè est Mater Christi, licèt non fuerit instrumentum vnionis, 74.8.
Non meruit vllo modo, vt eligeretur in Dei Matrem, 89.4.
Fuit tamen condignè disposita, vt esset Mater, ibid.6. Et de congruo meruit maternitatem, non de condigno, 90.7.
In ipsa fuit cumulus omnium gratiarum, ibid.8.
Habuit pro adæquato præmio, gratiam, & gloriam, non maternitatem, ibid.9.
De possibili potuit de condigno maternitatem mereri, ibid.10.
Quo modo meruerit maternitatem, 91.12.
Hanc meruit ordine executionis, ibid.13.
Et in quo sensu, ibid.14.& seq.
Maternitatem meruit, & impetratoriè, & merito retributionis, 92.18.
Beata Virgo cur sit Mater Dei, 96.7.

Vnio.

Vnionis continuatio quid sit, 82.1.
Et quid superaddat super vnionem ipsam, 83.6.
Per vnionem naturæ humanæ cum Verbo sunt in Christo duæ naturæ impermixtæ, 93.4.
Nec potest fieri vna tertia, ibid.4. Nec sunt duo Christi, 94.7.
Vnio hypostatica non est relatio prædicamentalis, vel qualitas ab extremis distincta, 100.3.
Prius debet intelligi vnio, quam resultet relatio, ibid.4. Hæc vnio est complexum, ibidem 6.
Si vnio esset modus possent dari tres modi vnientes tres personas, & naturas, 101. & 11.
Vnio hypostatica quomodo distinguatur à Verbo, & à natura humana, 102.14.
Vnio, vnitio, assumptio, humanatio, & incarnatio sunt idem realiter, 103.2.
Vnio hypostatica est maxima vnionum ratione dignitatis, & excellentiæ, 108.4.
Est essentialiter attractiua Verbi, ibid.5.
Eligibilius est habere vnionem, quam gratiam, aut gloriam, ibid.6.
Ex parte extremorum, quæ vniuntur non est maxima, ibid.7.
Est tamen maxima ratione eius, in quo vniuntur, ibid.8. & 9.
Vnio humanitatis cum Verbo facta est immediatè cum personalitate filij, non cum aliquo communi, 110.4.5.
Si facta fuisset cum subsistentia absoluta naturæ, Pater, & Spiritus Sanctus essent mediatè homines, ibid.6. vide Christus, Incarnatio.

Voluntas.

Voluntas diuina amat necessariò Deum, reliqua liberè, 12.11.
Differentia inter intellectum, et voluntatem, ibid.
Illud est primò volitum, quod habet rationem finis, 66.11.
Duæ voluntates fuerunt in Christo non solùm quo ad actus, sed etiam quo ad potentias, 163.3. et seq.
Voluntates diuina, et humana in Christo fuerunt semper conformes non solùm si loquamur de efficacibus, sed etiam inefficacibus, et quomodo, 166.3. et seq.
Voluntas superior tenetur regere inferiorem, et quomodo, 169.11. et seq.

F I N I S.

Errata ex te ipso corrige, Candide Lector, & ignosce Typographorum incuriæ; etenim dum acuratè omnia corrigere cupiebam, in ipsa correctione noua semper inueniebantur. Vale.

REGESTVM.

✠ ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg.

Omnes ſunt Duerniones, præter Gggg. quæ eſt Terniones.

ROMÆ, Ex Typographia Michaelis Herculis. MDC.LXXV.

SVPERIORVM PERMISSV.